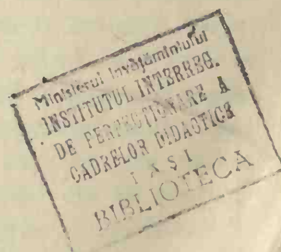
TOPONIMIA ROMÎNEASCĂ

IORGU IORDAN

IORGU IORDAN

TOPONIMIA ROMÎNEASCĂ

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÎNE
1963

CUVÎNT ÎNAINTE

Lucrarea de față este, în prima ei parte (*intitulată* Onomasiologie), *o ediție nouă, puțin modificată, a cărții cu titlul* Nume de locuri romînești în R. P. Romînă *apărută în 1952. Partea a II-a* (Lingvistică) *se publică acum pentru întîia oară în forma pe care i-am dat-o aici. Recunosc eu însumi că sînt discutabile denumirile* Onomasiologie *și* Lingvistică, *mai ales pentru cititorii care ar putea vedea, fără dreptate însă, un fel de opoziție între ele. În lipsa altora mai potrivite, pe care n-am fost în stare să le descopăr, m-am oprit asupra acestora cu scopul de a evita niște titluri prea lungi.*

Ediția din 1952 a părții I a trecut aproape neobservată. Cunosc numai două recenzii, dintre care una, apărută în revista „Limba romînă", 1952, nr. 1, se remarcă printr-o severitate direct proporțională cu lipsa totală de competență în domeniul toponimiei și al lingvisticii în general a celui ce a semnat-o.

Se pare că nici publicul mai larg de intelectuali n-a luat cunoștință de existența volumului amintit, în măsura în care m-aș fi așteptat, bazîndu-mă, bineînțeles, nu pe amorul propriu de autor, ci pe faptul că o carte în care se explică un mare număr de toponimice din punctul de vedere al modului cum au luat naștere prezintă pentru nespecialiști un interes cel puțin tot așa de mare ca și un dicționar etimologic. De altfel, faptul că s-au tras numai 1 000 de exemplare, într-o vreme cînd numeroase lucrări cu un conținut mai greu accesibil tipărite într-un tiraj dublu sau triplu se epuizează în cîteva săptămîni sau în 1—2 luni, dovedește o anumită neînțelegere chiar din partea conducerii de atunci a Editurii Academiei R.P.R.

Primele pagini ale cărții conțin, cum se poate lesne observa, liste bogate de abrevieri ale numelor regiunilor, raioanelor, fostelor județe și

fostelor provincii. Prezența acestor liste este absolut necesară pentru localizarea precisă a toponimicelor discutate, pornind, în primul rînd, de la actuala împărțire administrativă, iar cînd diverse fapte, printre care rolul principal îl joacă modificările introduse, din necesități economice îndreptățite, în raionarea țării, au avut drept rezultat schimbări în nomenclatura sau în repartizarea satelor, comunelor și raioanelor, a trebuit să iau în considerație atît numirile dispărute, cît și vechea împărțire administrativă. Pe lingvist îl interesează, cel puțin teoretic, orice toponimic, indiferent dacă el mai există ori nu în momentul cercetării, tot așa cum, în cazul unui dicționar, de pildă, fie și „negeneral", trebuie să intre nu numai cuvintele vii, ci și cele „moarte".

În ce privește localizarea diverselor numiri sînt sigur că s-au strecurat unele erori, mai cu seamă cînd este vorba de accidente ale solului (dealuri, pîraie, văi, păduri etc.). Oricîtă osteneală ne-am dat, eu și tovarășii care m-au ajutat, n-a fost posibil totdeauna să fixăm cu siguranță deplină raionul (căci mai ales în cazul raioanelor trebuie să se fi produs asemenea erori) unde se află în momentul de față toponimice de felul celor amintite.

Folosirea listelor de abrevieri are nevoie de unele lămuriri. Așa se explică scurtul text care le precedă. Pentru a nu deschide o rubrică nouă, dau, în continuarea acestui text, explicații cu privire la transcrierea toponimicelor discutate în carte. Am crezut necesar, Editura Academiei R.P.R. și eu însumi, să dăm ca anexă o hartă a țării, cu împărțirea în regiuni și raioane, spre a ușura localizarea pe teren, adică concret, a diverselor numiri topice despre care se vorbește în paginile cărții.

IORGU IORDAN

EXPLICAREA ABREVIERILOR
ŞI A SEMNELOR SPECIALE

Spre a înlesni lectura şi consultarea cărţii, am dat lista separată a regiunilor, a raioanelor, a fostelor judeţe şi provincii. În dreptul fiecărei numiri se indică abrevierea folosită, iar în cazul raioanelor, se arată, în paranteză, regiunea căreia îi aparţine[1].

Am întocmit, de asemenea, un tablou sinoptic cu corespondenţele dintre diversele diviziuni administrative, pe baza raionărilor efectuate în ultimii 12 ani.

Abrevierile folosite sînt date separat, pentru a ajuta pe cititori să se orienteze cu uşurinţă, mai ales că, deseori, am fost nevoit să recurg şi la vechea împărţire administrativă, ca să pot localiza, măcar aproximativ, anumite accidente ale solului şi chiar sate.

Marea mulţime şi varietate a abrevierilor m-a determinat, în vederea scopului deja amintit, să folosesc semne grafice diferite şi să le combin în diverse chipuri. Astfel abrevierile pentru numele raioanelor sînt alcătuite din trei litere (cînd avem numiri compuse, intră, ca a treia literă, cu majusculă, iniţiala celui de-al doilea element al compunerii). Spre a nu mări numărul abrevierilor, pentru oraşele raionale şi regionale, cînd numele este identic cu al raionului, am folosit aceeaşi prescurtare precedată de *oş.* (=oraş). Abrevierile referitoare la judeţe au două litere, de obicei

---

[1] Actuala împărţire administrativă a ţării diferă de cea existentă în momentul cînd lucrarea de faţă căpătase o formă aproximativ definitivă. Aşa se explică folosirea *Indicatorului alfabetic al localităţilor din R.P.R.* (1956), dat la Bibliografie. Indicaţiile din această colecţie le-am verificat ulterior, mai întîi cu ajutorul listelor conţinute în *Decret nr. 1 pentru fixarea datei alegerilor deputaţilor în Marea Adunare Naţională şi în sfaturile populare şi pentru stabilirea numărului şi delimitarea circumscripţiilor electorale ale Marii Adunări Naţionale* (vezi *Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a R.P.R.*, 6 ianuarie 1961) şi apoi cu *Legea pentru îmbunătăţirea împărţirii administrative a teritoriului R.P.R.* (vezi *Buletinul Oficial*, 27 dec. 1960). Operaţia a fost foarte dificilă în cazul toponimiei minore (accidente de teren, locuri izolate etc.), care nu figurează în nici una dintre aceste ultime colecţii. De aceea s-au strecurat, cu siguranţă, destule greşeli, care, din punctul de vedere al lingvistului şi al istoricului, nu prezintă însă importanţă. Din aceeaşi cauză am fost silit adesea să recurg la vechea împărţire administrativă (cu fostele judeţe).

consoane, cele privitoare la provincii, trei sau patru, pentru evitarea eventualelor confuzii (de pildă, *Bucovina*, ale cărei prime trei sunete sînt identice cu ale orașului *București*). În sfîrșit, abrevierile pentru numele regiunilor constau din trei litere, toate majuscule.

Lista completă a abrevierilor, care precedă pe cele parțiale (după regiuni, raioane, județe și provincii), cuprinde, cum se poate vedea, nu numai abrevieri toponimice. Aceasta, pentru a nu spori, fără necesitate, numărul listelor.

În ce privește transcrierea cuvintelor și a numelor topice, m-am folosit de semnele grafice consacrate. Pe cele romînești le-am redat, în general, potrivit regulilor ortografiei actuale[1]. Sînt necesare unele precizări. Litera chirilică ъ am păstrat-o, de obicei, în cuvintele bulgărești, iar pe ь, în cele rusești și ucrainene. Încolo, le-am înlocuit respectiv prin *ŭ* și *ĭ*. Extrem de rar, aceste două semne grafice apar și în cuvinte romînești, pentru a reda, primul pe *u* semivocalic, al doilea, pe *i* semivocalic. Obișnuit însă aceste două sunete sînt transcrise respectiv prin *u̯* și *i̯*. La Miklosich, *ą* reprezintă pe o^n vechi slav, care este redat, uneori (în cuvinte luate din alte izvoare), prin *ǫ*. Tot diferit procedează Miklosich în cazul lui ѣ (din vechea slavă), pentru care folosește litera *ê* (în loc de *ě*). În cuvinte de altă origine, *ǫ* are valoarea unui *o* deschis, iar *ę* pe aceea a unui *e* deschis. La consoane trebuie arătat că *t'*, de pildă, reprezintă un *t* muiat, și tot înmuierea consoanei o indică semnul ' pus în dreapta sus sau deasupra. În cuvinte romînești, *ś* și *ź* redau pronunțarea moldovenească a lui *č* (din grupurile grafice *ce, ci*), resp. *ǧ* (din grupurile *ge, gi*). *ć* este un sunet intermediar între *č* și *ts* (=*ţ*), iar γ, o fricativă velară sonoră (muiată cînd are deasupra '). *j* redă pe *i* semivocalic în cuvinte slave și pe *j* al nostru (transcris, acesta, uneori prin *ž*, la fel cu *ș* = *š*) în cuvinte romînești sau de altă origine decît slavă. Ca să evit dificultățile de lectură a unui număr, desigur, mare de cititori, a trebuit să reproduc cuvintele bulgărești, rusești și ucrainene cu alfabetul latinesc (afară de ъ și ь deja amintite).

---

[1] M-am conformat acestor reguli, aproape totdeauna, și în ce privește notarea articolului definit (*-l*) la toponimicele de genul masculin, și aceasta, din cauză că, în mod obișnuit, cînd folosim în scris un nume de localitate de acest fel, îl dăm sub forma lui articulată. Din punct de vedere strict lingvistic, adică al realității lingvistice, ar fi trebuit, poate, să las la o parte pe *-l*. Din moment ce însă limba vorbită nu cunoaște, în general, rostirea articolului la singularul substantivelor masculine și totuși, atunci cînd scriem, îl punem pretutindeni unde cere regula gramaticală, am crezut că se impune să procedez tot așa și cu numele topice, indiferent dacă unele dintre ele apar în diverse colecții (după criterii foarte neprecise !) fără *-l*.

ABREVIERI

Ab = j. Alba
ACl = r. Adam-Clisi
Adj = r. Adjud
Ag = j. Argeş
Agn = r. Agnita
Aid = r. Aiud
Alb = r. Alba
Ald = r. Aleşd
Ale = r. Alexandria
Ar = j. Arad
Ard = r. Arad
ARG = rg. Argeş

Ba = j. Baia
Bac = r. Bacău
BAC = rg. Bacău
Bal = r. Balş
BAN = rg. Banat
Bana = prov. Banat
BAr = r. Baia-de-Aramă
Băi = r. Băileşti
Bc = j. Bacău
Bei = r. Beiuş
Bh = j. Bihor
Bis = r. Bistriţa
Bld = r. Bîrlad
BM = oş. Baia-Mare
Bot = r. Botoşani
Boz = r. Bozovici
Br = . Brăila
BRA = rg. Braşov
Bra = oş. Braşov
Brd = r. Brad
Brl = r. Brăila
Bt = j. Botoşani
Buc = oş. Bucureşti şi fosta regiune Bucureşti
BUC = rg. Bucureşti
Buco = prov. Bucovina
Buh = r. Buhuş
Buj = r. Bujor
Buz = r. Buzău
Bv = j. Braşov
Bz = j. Buzău

Cal = r. Calafat
Car = r. Carei
CAr = r. Curtea-de-Argeş
Căl = r. Călăraşi
CeS = r. Cehul Silvaniei
Cg = j. Cîmpulung
Cis = r. Cislău
Ciu = r. Ciuc
Cîm = r. Cîmpeni
Cj = j. Cluj
Clg = r. Cîmpulung
CLU = reg. Cluj
Clu = oş. Cluj
Cor = r. Corabia
Cos = r. Costeşti
Cpi = r. Cîmpina
Cr = j .Caraş
Cra = r. Craiova
CRI = rg. Crişana
Crl = r. Caracal

Crş = r. Criş
Csb = r. Caransebeş
Cţ = j. Constanţa
Cţa = oş. Constanţa
Cv = j. Covurlui

Db = j. Dîmboviţa
Dej = r. Dej
Det = r. Deta
Dev = oş. Deva
Dj = j. Dolj
DOB = rg. Dobrogea
Dor = r. Dorohoi
Dr = j. Dorohoi
Drg = r. Drăgăşani
DrO = r. Drăgăneşti-Olt
DrV = r. Drăgăneşti-Vlaşca

Făg = r. Făgăraş
Făl = r. Fălticeni
Fău = r. Făurei
Fet = r. Feteşti
Fg = j. Făgăraş
Fge = r. Făget
Fil = r. Filiaşi
Fl = j. Fălciu
Foc = r. Focşani

GAL = rg. Galaţi
Gal = r. Galaţi
Găe = r. Găieşti
Ghe = r. Gherla
Ghg = r. Gheorgheni
Gil = r. Gilort
Giu = r. Giurgiu
Gj = j. Gorj
GuH = r. Gura Humorului
Gur = r. Gurahonţ

Haţ = r. Haţeg
Hîr = r. Hîrşova
Hn = j. Hunedoara
Hor = r. Horezu
Hrl = r. Hîrlău
Hue = r. Huedin
Hun = oş. Hunedoara
HUN = rg. Hunedoara
Huş = r. Huşi

Iaş = r. Iaşi
IAŞ = rg. Iaşi
If = j. Ilfov
Il = j. Ialomiţa
Ili = r. Ilia
Ine = r. Ineu
Ist = r. Istria
Iş = j. Iaşi
j. = judeţ

Lăp = r. Lăpuş
Leh = r. Lehliu
Lip = r. Lipova
Lud = r. Luduş
Lug = r. Lugoj

Mag = r. Marghita
MAM = rg. Mureş-Autonomă Maghiară
MAR = rg. Maramureş
Mara = prov. Maramureş
Măc = r. Măcin
Med = r. Mediaş
Meg = r. Medgidia
Mh = j. Mehedinţi
Miz = r. Mizil
Moi = r. Moineşti
Mold = prov. Moldova
MoN = r. Moldova-Nouă
Mr = j. Mureş
Ms = j. Muscel
Msc = r. Muscel
Munt = prov. Muntenia

Năs = r. Năsăud
Neg = r. Negreşti
NeV = r. Negru-Vodă
Ns = j. Năsăud
Nţ = j. Neamţ

Oaş = r. Oaş
Od = j. Odorhei
Odo = r. Odorhei
Ol = j. Olt
OLT = rg. Oltenia
Olt = r. Olteniţa
Olte = prov. Oltenia
Olţ = r. Olteţul
Ora = r. Oradea

Oră = r. Orăştie
Orş = r. Orşova
Orv = r. Oraviţa
oş. = oraş

Pan = r. Panciu
Paş = r. Paşcani
Pet = oş. Petroşeni
PiN = r. Piatra-Neamţ
Pit = r. Piteşti
Plo = r. Ploieşti
PLO = rg. Ploieşti
Pr = j. Prahova
prov. = provincia
Pt = j. Putna

r. = raionul
Răc = r. Răcari
Răd = r. Rădăuţi
Rd = j. Rădăuţi
Reg = r. Reghin
Reş = oş. Reşiţa
rg. = regiunea
RîS = r. Rîmnicul-Sărat
RîV = r. Rîmnicul-Vîlcea
Rm = j. Roman
Rn = j. Rodna
Rom = r. Roman
RoV = Roşiori de Vede
RS = j. Rîmnicul-Sărat
Rţ = j. Romanaţi
Rup = r. Rupea

Sal = r. Salonta
SaM = r. Satu-Mare
Săv = r. Săveni
Sb = j. Sibiu
Sc = j. Suceava
Seb = r. Sebeş
Seg = r. Segarcea
SfG = r. Sfîntu-Gheorghe
Sgş = r. Sighişoara
Sib = r. Sibiu
Sig = r. Sighet
SîM = r. Sînnicolaul-Mare
Sl = j. Sălaj
Sla = r. Slatina
Slo = r. Slobozia
SM = j. Satu-Mare
Sş = j. Someş
Str = r. Strehaia
SUC = rg. Suceava
Suc = oş. Suceava
Sv = j. Severin
Şim = r. Şimleu
ŞoM = r. Şomcuta-Mare

Tc = j. Tecuci
Td = j. Turda
Tec = r. Tecuci
Tej = r. Teleajen
Tim = r. Timişoara
Tit = r. Titu
TîJ = r. Tîrgu-Jiu
TîM = r. Tîrgu-Mureş
TîN = r. Tîrgu-Neamţ
TîO = r. Tîrgu-Ocna
TîS = r. Tîrgul-Săcuiesc
Tl = j. Tulcea
Tm = j. Tîrnava-Mică
TM = j. Tîrnava-Mare
Tpl = r. Topliţa
Tr = j. Teleorman
Tran = prov. Transilvania
Trg = r. Tîrgovişte
Trn = r. Tîrnăveni
TS = j. Trei-Scaune
Tt = j. Tutova
TT = j. Timiş-Torontal
Tul = r. Tulcea
TuM = r. Turnu-Măgurele
Tur = r. Turda
TuS = r. Turnu-Severin

Urz = r. Urziceni

VaD = r. Vatra Dornei
Vas = r. Vaslui
Ved = r. Vedea
Vid = r. Videle
Vişş = r. Vişeu
VîM = r. Vînjul-Mare
Vl = j. Vîlcea
Vs = j. Vaslui
Vş = j. Vlaşca

Zal = r. Zălau
Zim = r. Zimnicea

REGIUNI

Argeş	— ARG	Galaţi	— GAL
Bacău	— BAC	Hunedoara	— HUN
Banat	— BAN	Iaşi	— IAŞ
Braşov	— BRA	Mureş-Autonomă Maghiară	— MAM
Bucureşti	— BUC	Maramureş	— MAR
Cluj	— CLU	Oltenia	— OLT
Crişana	— CRI	Ploieşti	— PLO
Dobrogea	— DOB	Suceava	— SUC

RAIOANE[1]

Adam-Clisi	— ACl	— (DOB)	Ciuc	— Ciu	— (MAM)
Adjud	— Adj	— (BAC)	Cîmpeni	— Cîm	— (CLU)
Agnita	— Agn	— (BRA)	Cîmpina	— Cpi	— (PLO)
Aiud	— Aid	— (CLU)	Cîmpulung	— Clg	— (SUC)
Alba	— Alb	— (HUN)	Corabia	— Cor	— (OLT)
Aleşd	— Ald	— (CRI)	Costeşti	— Cos	— (ARG)
Alexandria	— Ale	— (BUC)	Craiova	— Cra	— (OLT)
Arad	— Ard	— (BAN)	Criş	— Crş	— (CRI)
Bacău	— Bac	— (BAC)	Curtea-de-Argeş	— CAr	— (ARG)
Baia-de-Aramă	— BAr	— (OLT)	Dej	— Dej	— (CLU)
Balş	— Bal	— (OLT)	Deta	— Det	— (BAN)
Băileşti	— Băi	— (OLT)	Dorohoi	— Dor	— (SUC)
Beiuş	— Bei	— (CRI)	Drăgăneşti-Olt	— DrO	— (ARG)
Bistriţa	— Bis	— (CLU)	Drăgăneşti-Vlaşca	— DrV	— (BUC)
Bîrlad	— Bld	— (IAŞ)	Drăgăşani	— Drg	— (ARG)
Botoşani	— Bot	— (SUC)	Făgăraş	— Făg	— (BRA)
Bozovici	— Boz	— (BAN)	Făget	— Fge	— (BAN)
Brad	— Brd	— (HUN)	Fălticeni	— Făl	— (SUC)
Brăila	— Brl	— (GAL)	Făurei	— Fău	— (GAL)
Buhuş	— Buh	— (BAC)	Feteşti	— Fet	— (BUC)
Bujor	— Buj	— (GAL)	Filiaşi	— Fil	— (OLT)
Buzău	— Buz	— (PLO)	Focşani	— Foc	— (GAL)
Calafat	— Cal	— (OLT)	Galaţi	— Gal	— (GAL)
Caracal	— Crl	— (OLT)	Găieşti	— Găe	— (ARG)
Caransebeş	— Csb	— (BAN)	Gheorgheni	— Ghg	— (MAM)
Carei	— Car	— (MAR)	Gherla	— Ghe	— (CLU)
Călăraşi	— Căl	— (BUC)	Gilort	— Gil	— (OLT)
Cehul Silvaniei	— CeS	— (MAR)	Giurgiu	— Giu	— (BUC)
Cislău	— Cis	— (PLO)	Gurahonţ	— Gur	— (CRI)

1 In paranteză se dă, abreviat, regiunea.

Gura Humorului	— GuH	— (SUC)
Haţeg	— Haţ	— (HUN)
Hîrlău	— Hrl	— (IAŞ)
Hîrşova	— Hîr	— (DOB)
Horezu	— Hor	— (ARG)
Huedin	— Hue	— (CLU)
Huşi	— Huş	— (IAŞ)
Iaşi	— Iaş	— (IAŞ)
Ilia	— Ili	— (HUN)
Ineu	— Ine	— (CRI)
Istria	— Ist	— (DOB)
Lăpuş	— Lăp	— (MAR)
Lehliu	— Leh	— (BUC)
Lipova	— Lip	— (BAN)
Luduş	— Lud	— (MAM)
Lugoj	— Lug	— (BAN)
Marghita	— Mag	— (CRI)
Măcin	— Măc	— (DOB)
Medgidia	— Meg	— (DOB)
Mediaş	— Med	— (BRA)
Mizil	— Miz	— (PLO)
Moineşti	— Moi	— (BAC)
Moldova-Nouă	— MoN	— (BAN)
Muscel	— Msc	— (ARG)
Năsăud	— Năs	— (CLU)
Negreşti	— Neg	— (IAŞ)
Negru-Vodă	— NeV	— (DOB)
Oaş	— Oaş	— (MAR)
Odorhei	— Odo	— (MAM)
Olteniţa	— Olt	— (BUC)
Olteţul	— Olţ	— (OLT)
Oradea	— Ora	— (CRI)
Oraviţa	— Orv	— (BAN)
Orăştie	— Oră	— (HUN)
Orşova	— Orş	— (BAN)
Panciu	— Pan	— (GAL)
Paşcani	— Paş	— (IAŞ)
Piatra-Neamţ	— PiN	— (BAC)
Piteşti	— Pit	— (ARG)
Ploieşti	— Plo	— (PLO)
Răcari	— Răc	— (BUC)
Rădăuţi	— Răd	— (SUC)
Reghin	— Reg	— (MAM)
Rîmnicul-Sărat	— RîS	— (PLO)
Rîmnicul-Vîlcea	— RîV	— (ARG)
Roman	— Rom	— (BAC)
Roşiori de Vede	— RoV	— (BUC)
Rupea	— Rup	— (BRA)
Salonta	— Sal	— (CRI)
Satu-Mare	— SaM	— (MAR)
Săveni	— Săv	— (SUC)
Sebeş	— Seb	— (HUN)
Segarcea	— Seg	— (OLT)
Sfîntu-Gheorghe	— SfG	— (BRA)
Sibiu	— Sib	— (BRA)
Sighet	— Sig	— (MAR)
Sighişoara	— Sgş	— (BRA)
Sînnicolaul-Mare	— SîM	— (BAN)
Slatina	— Sla	— (ARG)
Slobozia	— Slo	— (BUC)
Strehaia	— Str	— (OLT)
Şimleu	— Şim	— (CRI)
Şomcuta-Mare	— ŞoM	— (MAR)
Tecuci	— Tec	— (GAL)
Teleajen	— Tej	— (PLO)
Timişoara	— Tim	— (BAN)
Titu	— Tit	— (BUC)
Tîrgovişte	— Trg	— (PLO)
Tîrgu-Jiu	— TîJ	— (OLT)
Tîrgu-Mureş	— TîM	— (MAM)
Tîrgu-Neamţ	— TîN	— (BAC)
Tîrgu-Ocna	— TîO	— (BAC)
Tîrgul-Săcuiesc	— TîS	— (BRA)
Tîrnăveni	— Trn	— (MAM)
Topliţa	— Tpl	— (MAM)
Tulcea	— Tul	— (DOB)
Turda	— Tur	— (CLU)
Turnu-Măgurele	— TuM	— (BUC)
Turnu-Severin	— TuS	— (OLT)
Urziceni	— Urz	— (BUC)
Vaslui	— Vas	— (IAŞ)
Vatra-Dornei	— VaD	— (SUC)
Vedea	— Ved	— (ARG)
Videle	— Vid	— (BUC)
Vişeu	— Viş	— (MAR)
Vînjul-Mare	— VîM	— (OLT)
Zălau	— Zal	— (CLU)
Zimnicea	— Zim	— (BUC)

JUDEŢE ŞI PROVINCII

Alba	— Ab	Hunedoara	— Hn	Satu-Mare	— SM
Arad	— Ar	Ialomiţa	— Il	Sălaj	— Sl
Argeş	— Ag	Ilfov	— If	Severin	— Sv
Bacău	— Bc	Maramureş	— Mara	Sibiu	— Sb
Baia	— Ba	Mehedinţi	— Mh	Suceava	— Sc
Banat	— Bana	Moldova	— Mold	Tecuci	— Tc
Bihor	— Bh	Muntenia	— Munt	Teleorman	— Tr
Botoşani	— Bt	Mureş	— Mr	Timiş-Torontal	— TT
Braşov	— Bv	Muscel	— Ms	Tîrnava-Mare	— TM
Brăila	— Br	Năsăud	— Ns	Tîrnava-Mică	— Tm
Buzău	— Bz	Neamţ	— Nţ	Transilvania	— Tran
Caraş	— Cr	Odorhei	— Od	Trei-Scaune	— TS
Cîmpulung	— Cg	Oltenia	— Olte	Tulcea	— Tl
Constanţa	— Cţ	Prahova	— Pr	Turda	— Td
Covurlui	— Cv	Putna	— Pt	Tutova	— Tt
Dîmboviţa	— Db	Rădăuţi	— Rd	Vaslui	— Vs
Dorohoi	— Dr	Rîmnicul-Sărat	— RS	Vîlcea	— Vl
Făgăraş	— Fg	Roman	— Rm	Vlaşca	— Vş
Fălciu	— Fl	Romanaţi	— Rţ		

TABLOU SINOPTIC

al împărţirilor administrative efectuate între 1944 şi 1961

1944	1950		1952		1960		1961	
Judeţe [1]	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane
R.-Sărat	P	Adjud	B	Adjud	B	Adjud	B	Adjud
	U	Focşani		*Focşani*		(la Galaţi)		
Putna	T	*Măicăneşti*[2]	Î	(la Galaţi)[3]				
Tecuci	N	Panciu		*Panciu*		(la Galaţi)		
	A	Tecuci		*Tecuci*		(la Galaţi)		
		Vrancea	R	*Vrancea*		(la Galaţi)		
					A		A	
			L					
Tutova	B	Bîrlad		Bîrlad		(la Iaşi)		
Fălciu	Î	*Huşi*		(la Iaşi)				
	R	Murgeni	A	*Murgeni*		(la Iaşi)		
	L							
Vaslui	A	*Vaslui*		(la Iaşi)	C		C	
Tecuci	D	Zeletin	D	Zeletin		*Zeletin*		
Bacău	B	Bacău	B	Bacău		Bacău		Bacău
		Buhuş		Buhuş		Buhuş		Buhuş
	A	Ceahlău	A	Ceahlău	Ă	*Ceahlău*	Ă	
		Moineşti		Moineşti		Moineşti		Moineşti
Neamţ	C	Piatra-Neamţ	C	Piatra-Neamţ		Piatra-Neamţ		Piatra-Neamţ
Roman	Ă	*Roman*	Ă	(la Iaşi)		Roman		Roman
		Tîrgu-Neamţ		Tîrgu-Neamţ		Tîrgu-Neamţ		Tîrgu-Neamţ
	U	Tîrgu-Ocna	U	Tîrgu-Ocna	U	Tîrgu-Ocna	U	Tîrgu-Ocna

[1] Am menţionat, în mare, judeţele care au stat la baza raioanelor, fără să dau însă corespondenţa în amănunte.
[2] Prin *cursive* am indicat raioanele care, în etapa următoare, se schimbă, se desfiinţează sau trec la altă regiune.
[3] În paranteză s-a arătat regiunea la care a trecut raionul respectiv.

Continuare (Tablou sinoptic)

1944	1950		1952		1960		1961	
Județe	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane
Timiș-Torontal Severin	T I M I Ș O A R A	Deta Lugoj *Sînnicolaul-Mare* Timișoara	T I M I Ș	*Deta* Lugoj (la Arad) Timișoara Făget	T I M	*Jimbolia* *Ciacova* Lugoj Sînnicolaul-Mare Timișoara Făget	B A	Deta Lugoj Sînnicolaul-Mare Timișoara Făget
Severin Caraș Timiș-Torontal	S E V E R I N	Almaș Caransebeș Moldova-Nouă Oravița Reșița	O A R A	*Almaș* Caransebeș Moldova-Nouă Oravița Reșița	I Ș O A	Bozovici Caransebeș Moldova-Nouă Oravița *Reșița*	N A	Bozovici Caransebeș Moldova-Nouă Oravița
Arad Bihor Timiș-Torontal	A R A D	Arad Criș Gurahonț Ineu Lipova	A R A D	Arad *Criș* *Gurahonț* *Ineu* Lipova *Sînnicolaul-Mare*	R A	Arad (la Oradea) (la Oradea) (la Oradea) Lipova *Pecica* Orșova	T	Arad Lipova Orșova
Cîmpulung Baia Rădăuți Dorohoi Botoșani	S U C E A V A	Cîmpulung Fălticeni Gura-Humorului Rădăuți Suceava Vatra-Dornei	S U C	Cîmpulung Fălticeni Gura-Humorului Rădăuți Suceava Vatra-Dornei	S U C	Cîmpulung Fălticeni Gura-Humorului Rădăuți *Suceava* Vatra-Dornei	S U C	Cîmpulung Fălticeni Gura-Humorului Rădăuți Vatra-Dornei
Botoșani	B O	Botoșani Darabani	E A	Botoșani Darabani	E A	Botoșani *Darabani*	E A	Botoșani

Dorohoi	T	Dorohoi	V	Dorohoi	V	Dorohoi	V	Dorohoi
Rădăuţi	O	Săveni		Săveni		Săveni		Săveni
Iaşi	Ş	Truşeşti	A	Truşeşti	A	*Truşeşti*	A	
	A					*Siret*		
	N							
	I							
Ciuc	S	*Ciuc*		(la R.A.M.)				
Odorhei	T	*Odorhei*		(la R.A.M.)				
Tîrnava-Mare	A		S		S		B	
Trei-Scaune	L	Racoş		Rupea		Rupea		Rupea
Braşov	I	*Sfîntu-Gheorghe*	T	(la R.A.M.)	T		R	Sfîntu-Gheorghe
	N	Oraşul Stalin		Stalin		*Codlea*		
		Tîrgu-Săcuiesc	A	(la R.A.M.)	A		A	Tîrgu-Săcuiesc
	S	Agnita	L	Agnita	L	Agnita	Ş	Agnita
	I	Făgăraş		Făgăraş		Făgăraş		Făgăraş
	B	Mediaş	I	Mediaş	I	Mediaş	O	Mediaş
		Sebeş		(la Hunedoara)				
	I	Sibiu	N	Sibiu	N	Sibiu	V	Sibiu
	U	Sighişoara		Sighişoara		Sighişoara		Sighişoara
				Tîrnăveni		*Tîrnăveni*		
Ciuc	M	Gheorgheni	R	Gheorgheni	R	Gheorgheni	M	Gheorgheni
Tîrnava-Mică		*Luduş*	E	(la Cluj)	E		U	Luduş
		Reghin	G.	Reghin	G.	Reghin	R	Reghin
Mureş		Sîngeorgiu-		Sîngeorgiu-		Sîngeorgiu-	E	
		de-Pădure	A	de-Pădure	A	de-Pădure	Ş	
Cluj	U	*Tîrnăveni*	U	(la Stalin)	U			
Alba		Tîrgu-Mureş	T	Tîrgu-Mureş	T	Tîrgu-Mureş	A	Tîrgu-Mureş
			O	Topliţa	O	Topliţa	U	Topliţa
			N	Ciuc	N	Ciuc	T	Ciuc
	R		O	Odorhei	O	Odorhei	O	Odorhei
			M	Sfîntu-Gheorghe	M	Sfîntu-Gheorghe	N.	
			Ă	Tîrgu-Săcuiesc	Ă	Tîrgu-Săcuiesc		
			M		M	*Cristuru-Să-*	M	
			A		A	*culesc*	A	
	E		G		G		G	Tîrnăveni
			H		H		H	
			I		I		I	
			A		A		A	
			R		R		R	
	Ş		Ă		Ă		Ă	

Continuare (Tablou sinoptic)

1944	1950		1952		1960		1961	
Județe	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane
	P	Cîmpina		Cîmpina		Cîmpina		Cîmpina
Prahova	R	Cricov	P	Cricov	P	*Cricov*	P	
Dîmbovița	A	Ploiești		Ploiești		Ploiești		Ploiești
	H	Pucioasa	L	Pucioasa	L	*Pucioasa*	L	
	O	Sinaia	O	*Sinaia*	O		O	
	V	Tîrgoviște		Tîrgoviște		Tîrgoviște		Tîrgoviște
	A	Teleajen	I	Teleajen	I	Teleajen	I	Teleajen
Buzău	B	Beceni	E	Beceni	E	*Beceni*	E	
Rîmnicul-Sărat	U	Buzău	Ș	Buzău	Ș	Buzău	Ș	Buzău
	Z	Cislău	T	Cislău	T	Cislău	T	Cislău
		Mizil		Mizil		Mizil		Mizil
	Ă	Pogoanele	I	Pogoanele	I	*Pogoanele*	I	
	U	Rîmnicul-Sărat		Rîmnicul-Sărat		Rîmnicul-Sărat		Rîmnicul-Sărat
				Urziceni		(la București)		
Vîlcea	V	*Bălcești*						
Romanați	Î	Drăgășani		Drăgășani		Drăgășani		Drăgășani
Dolj	L							
Olt	C	Horezu	P	Horezu	P	Horezu		Horezu
Argeș	E	*Lădești*		Băbeni-Bistrița		Băbeni-Bistrița	A	
	A	Loviștea	I	*Loviștea*	I			
		Rîmnicul-Vîlcea	T	Rîmnicul-Vîlcea	T	Rîmnicul-Vîlcea	R	Rîmnicul-Vîlcea
Argeș		Costești	E	Costești	E	Costești	G	Costești
Teleorman	A	Curtea-de-Argeș		Curtea-de-Argeș		Curtea-de-Argeș		Curtea-de-Argeș
Muscel		Găiești	Ș	Găiești	Ș	Găiești	E	Găiești
Dîmbovița	R	Muscel		Muscel		Muscel		Muscel
Olt	G	Pitești	T	Pitești	T	Pitești	Ș	Pitești
Argeș		Slatina	I	Slatina	I	Slatina		Slatina
Romanați	E	Topoloveni		Topoloveni		*Topoloveni*		
	Ș	Vedea		Vedea		Vedea		Vedea
						Potcoava		
						Drăgănești-Olt		Drăgănești-Olt

Bihor Cluj Sălaj	BIHOR	Aleşd Beiuş Marghita Oradea Salonta Săcuieni Şimleu	ORADEA	Aleşd Beiuş Marghita Oradea Salonta Săcuieni Şimleu	ORADEA	Aleşd Beiuş Marghita Oradea Salonta *Săcuieni* Şimleu Criş Ineu Gurahonţ *Lunca Vaşcăului*	CRIŞANA	Aleşd Beiuş Marghita Oradea Salonta Şimleu Criş Ineu Gurahonţ
Vaslui Fălciu Iaşi Botoşani Vaslui Roman Baia	IAŞI	Codăieşti Hîrlău Iaşi Negreşti Paşcani Tîrgu-Frumos	IAŞI	*Codăieşti* Hîrlău Iaşi Negreşti Paşcani Tîrgu-Frumos *Roman* Vaslui Huşi	IAŞI	 Hîrlău Iaşi Negreşti Paşcani *Tîrgu-Frumos* (la Bacău) Vaslui Huşi *Murgeni* Bîrlad	IAŞI	 Hîrlău Iaşi Negreşti Paşcani Vaslui Huşi Bîrlad
Alba Hunedoara Severin	HUNEDOARA	Alba Brad *Deva* Haţeg Hunedoara Orăştie Petroşeni	HUNEDOARA	Alba Brad Ilia Haţeg Hunedoara Orăştie Petroşeni Sebeş	HUNEDOARA	Alba Brad Ilia Haţeg *Hunedoara* Orăştie *Petroşeni* Sebeş	HUNEDOARA	Alba Brad Ilia Haţeg Orăştie Sebeş
Brăila Covurlui R.-Sărat Tulcea	GALAŢI	Brăila Bujor Călmăţui *Făurei* Galaţi	GALAŢI	Brăila Bujor Călmăţui *Măicăneşti* Filimon Sîrbu Galaţi	GALAŢI	Brăila Bujor *Călmăţui* *Lieşti* *Filimon Sîrbu* Galaţi	GALAŢI	Brăila Bujor Galaţi

Continuare (Tablou sinoptic)

1944	1950		1952		1960		1961	
Județe	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane
		Măcin		Măcin		*Măcin*		
	G	Tulcea	G	*Tulcea*	G	(la Constanța)	G	
	A		A		A		A	
	L		L		L	Tecuci	L	Tecuci
	A		A		A	*Berești*	A	
	Ț		Ț		Ț	Focșani	Ț	Focșani
	I		I		I	Panciu	I	Panciu
								Făurei
Mehedinți		Baia-de-Aramă		Baia-de-Aramă		Baia-de-Aramă		Baia-de-Aramă
Gorj	G	Filiași		Filiași		Filiași		Filiași
		Gilort		Gilort		Gilort		Gilort
Dolj	O	*Hurezani*		Amaradia		*Amaradia*		
		Strehaia	C	Strehaia	C	Strehaia	O	Strehaia
	R	Tîrgu-Jiu		Tîrgu-Jiu		Tîrgu-Jiu		Tîrgu-Jiu
	J	Turnu-Severin	R	Turnu-Severin	R	Turnu-Severin	L	Turnu-Severin
		Vînjul Mare		Vînjul Mare		Vînjul Mare		Vînjul Mare
			A	Novaci	A	*Novaci*	T	
Romanați		Balș		Balș		Balș		Balș
Dolj		Băilești	I	Băilești	I	Băilești	E	Băilești
		Brabova						
Mehedinți	D	Calafat	O	Calafat	O	Calafat	N	Calafat
		Caracal		Caracal		Caracal		Caracal
	O	Corabia	V	Corabia	V	Corabia	I	Corabia
		Craiova		Craiova		Craiova		Craiova
	L	Plenița	A	Plenița	A	*Plenița*	A	
	J			Cujmir		*Cujmir*		
		Sadova		Gura-Jiului		*Gura-Jiului*		
				Segarcea		Segarcea		Segarcea
				Olteţul		Olteţul		Olteţul
Constanța	C	Constanța	C		C		D	
	O	Adam-Clisi	O	Adam-Clisi	O	Adam-Clisi	O	Adam-Clisi
	N	Istria	N	Istria	N	Istria	B	Istria
	S	Medgidia	S	Medgidia	S	Medgidia	R	Medgidia

Tulcea	TANȚA	Hîrșova	TANȚA	Hîrșova Negru-Vodă Fetești	TANȚA	Hîrșova Negru-Vodă *Fetești* Tulcea	OGEA	Hîrșova Negru-Vodă Tulcea Măcin
Alba Turda Cluj Someș Sălaj	CLUJ	Aiud Cîmpeni Cluj Dej Gherla Huedin Jibou Turda	CLUJ	Aiud Cîmpeni Cluj Dej Gherla Huedin Jibou Turda Zălau Luduș Sărmaș Beclean Bistrița Năsăud	CLUJ	Aiud Cîmpeni *Cluj* Dej Gherla Huedin *Jibou* Turda Zălau *Luduș* *Sărmaș* *Beclean* Bistrița Năsăud	CLUJ	Aiud Cîmpeni Dej Gherla Huedin Turda Zălau Bistrița Năsăud
Teleorman Vlașca Olt Romanați	TELEORMAN	Alexandria Drăgănești Roșiori de Vede Turnu-Măgurele Vîrtoapele Vida Zimnicea	BUCUREȘTI	Alexandria *Drăgănești* Roșiori de Vede Turnu-Măgurele *Vîrtoapele* Vida Zimnicea	BUCUREȘTI	Alexandria (la Pitești) Roșiori de Vede Drăgănești-Vlașca Turnu-Măgurele *Olteni* Videle Zimnicea	BUCUREȘTI	Alexandria Roșiori de Vede Drăgănești-Vlașca Turnu-Măgurele Videle Zimnicea
Ilfov Vlașca Dîmbovița	BUCUREȘTI	Brănești Crevedia Giurgiu Mihăilești Oltenița Răcari Snagov Vidra		Brănești *Crevedia* Giurgiu *Mihăilești* Oltenița Răcari Snagov Vidra		*Brănești* Titu Giurgiu *Domnești* Oltenița Răcari *Snagov* *Vidra*		Titu Giurgiu Oltenița Răcari

Continuare (Tablou sinoptic)

1944	1950		1952		1960		1961	
Judeţe	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane	Regiuni	Raioane
Ialomiţa	I	Călăraşi	B	Călăraşi	B	Călăraşi	B	Călăraşi
	A	*Feteşti*	U	(la Constanţa)	U		U	Feteşti
Ilfov	L	Lehliu	C	Lehliu	C	Lehliu	C	Lehliu
	O	Slobozia	U	Slobozia	U	Slobozia	U	Slobozia
	M	*Urziceni*	R	(la Ploieşti)	R	Urziceni	R	Urziceni
	I		E		E		E	
	Ţ		Ş		Ş		Ş	
	A		T		T		T	
			I		I		I	
	B	*Baia-Mare*		Şomcuta-Mare		Şomcuta-Mare		Şomcuta-Mare
	A	Carei		Carei		Carei		Carei
	I	Cehul-Silvaniei	B	Cehul-Silvaniei	B	Cehul-Silvaniei	M	Cehul-Silvaniei
Sălaj	A	Lăpuş	A	Tîrgu-Lăpuş	A	Lăpuş	A	Lăpuş
Someş		Oaş	I	Oaş	I	Oaş	R	Oaş
Satu-Mare	M	Satu-Mare	A	Satu-Mare	A	Satu-Mare	A	Satu-Mare
Maramureş	A	Sighet		Sighet		Sighet	M	Sighet
	R		M		M		U	
	E		A		A			
Maramureş	R	Vişeu	R	Vişeu	R	Vişeu	R	Vişeu
	O	*Beclean*	E	(la Cluj)	E		E	
Năsăud	D	*Bistriţa*		(la Cluj)			Ş	
	N	*Năsăud*		(la Cluj)				
	A							

BIBLIOGRAFIE

A. STUDII, DICȚIONARE ETC.

Ballagi = M. Ballagi, *Neues Vollständiges Ungarisches und Deutsches Wörterbuch* I, ediția VI, Budapest 1890.

Bul. Of. = *Decret nr. 1 pentru fixarea datei alegerilor deputaților în Marea Adunare Națională și în sfaturile populare și pentru stabilirea numărului și delimitarea circumscripțiilor electorale ale Marii Adunări Naționale* (Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a R.P.R., 6 ianuarie 1961)

DA = Academia Romînă. *Dicționarul limbii romîne*, București 1906 urm.

Damé = Frédéric Damé, *Dictionnaire roumain-français*, Bucarest 1893—1895.

DB = Em. Grigorovitza, *Dicționarul Geografic al Bucovinei*, București 1908.

DE = *Dicționarul Enciclopedic Ilustrat „Cartea Romînească"*, de I.-Aurel Candrea și Gh. Adamescu, București 1931.

Dens. = Ovid Densusianu, *Urme vechi de limbă în toponimia romînească (Anuarul Seminarului de Istoria Limbei și Literaturei Romîne*, București 1898).

DG = *Marele Dicționar Geografic al Romîniei*, București 1898—1902.

DLRM = *Dicționarul limbii romîne moderne*, București 1958.

Dr. I = N. Drăganu, *Toponimie și Istorie*, Cluj 1928.

Dr. II = N. Drăganu, *Romînii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei*, București 1933.

Franck = O. Franck, *Studien zur serbokroatischen Ortsnamenkunde*, Leipzig 1932.

Frunzescu = D. Frunzescu, *Dicționarul Topografic și Statistic al Romîniei*, București 1872.

Gerov = N. Gerovъ, *Rěčnikъ na blъgarskij jazikъ*, Plovdivъ 1895 urm.

GrFM = Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, București 1925.

Grinčenco = Boris Grinčenco, *Slovarь ukraïnsьkoï movi. Ukrainsko-russkij slovarь*, 2 volume, Berlin 1924.

ISt = *Indicatorul Statistic al satelor și unităților administrative din Romînia*, București 1932.

ÎAdm = *Împărțirea Administrativă a Teritoriului Republicii Populare Romîne*, București 1950.

Indicat. = *Indicatorul alfabetic al localităților din R.P.R.*, București 1956.

Indice I = *Documente privind istoria Romîniei. B. Țara Romînească. Veacurile XIII—XVI. Indicele numelor de locuri*, București 1956.

Indice II	=	*Documente privind istoria Romîniei. B. Țara Romînească. Veacul XVII (1601—1625). Indicele numelor de locuri*, București 1960.
Îndreptar	=	*Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*, București [1960].
Karağić	=	Vuk Stephanovitsch Karadschitsch, *Lexicon Serbico-Germanico-Latinum*, ed. III, Belgradi 1898.
Kisch I	=	Gustav Kisch, *Siebenbürgen im Lichte der Sprache*, Hermannstadt 1929.
Kisch II	=	Gustav Kisch, *Das Banat im Spiegel seiner Ortsnamen*, Temesvar 1928.
Lege	=	*Legea pentru îmbunătățirea împărțirii administrative a teritoriului R.P.R.* (Buletinul Oficial, nr. 27 din 27 decembrie 1960).
Mart.-Istr.	=	C. Martinovici și N. Istrati, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*, Cluj 1922.
Mat.	=	C. Matasă, *Cîmpul lui Dragoș. Toponimie veche și actuală din jud. Neamț*, București 1943.
Mikl.	=	F. Miklosich, *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen* I, II, Wien 1872—1874 (retipărit în F. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*, Heidelberg 1927).
Mikl., *PN*	=	F. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personennamen*, ibidem.
Mikl., *ON—PN*	=	F. Miklosich, *Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen*, ibidem.
Mold.-Togan	=	Silvestru Moldovan și Nicolae Togan, *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune romînă din Ungaria*, Sibiu 1909.
Nom. Pos.	=	*Nomenclatura poștală a localităților din Republica Populară Romînă*, București 1958.
OR I, II	=	A. Philippide, *Originea Romînilor* I, II, Iași 1923—1925, 1928.
Pawl.(owsky)	=	I. Pawlowsky, *Russisch-deutsches Wörterbuch*, ed. III, Riga 1900.
Petr.	=	Comunicări făcute de acad. Emil Petrovici.
Por.	=	T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba romînă*, 1931.
REW	=	W. Meyer-Lübke, *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, ed. III, Heidelberg 1930—1935.
Ros.	=	Radu Rosetti, *Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova. I. De la origini pînă la 1834*, București 1907.
SEW	=	E. Berneker, *Slavisches Etymologisches Wörterbuch* I, Heidelberg 1908—1913.
Șăin.	=	Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei romîne*, București 1900.
Tiktin	=	H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București 1895—1925.
Vasmer	=	Max Vasmer, *Die Slawen in Griechenland*, Berlin 1941.
Żel.(echowsky)	=	E. Żelechowsky, *Ruthenisch-deutsches Wörterbuch*, Lemberg 1886.

B. PERIODICE

AECO	=	*Archivum Europae Centro-Orientalis* I urm., Budapest 1935 urm
AIIN	=	*Anuarul Institutului de Istorie Națională* I urm., Cluj-Sibiu 1921—1922 urm.
Arh.	=	*Arhiva* I urm., Iași 1889 urm.
Arh. Olt.	=	*Arhivele Olteniei* I urm., Craiova 1922 urm.
Balcania	=	*Balcania* I urm., București 1938 urm.
BkA	=	*Balkan-Archiv. Fortsetzung des Jahresberichts des Instituts für rumänische Sprache* I urm., Leipzig 1925 urm.
BL	=	*Bulletin Linguistique* I urm., Bucarest 1933 urm.
BSG	=	*Buletinul Societății Regale Romîne de Geografie* I urm., București 1876 urm.
Bul. Phil.	=	*Buletinul Institutului de Filologie Romînă „Alexandru Philippide"* I urm., Iași 1934 urm.

CL	=	*Cercetări de Lingvistică* I urm., Cluj 1956 urm.
Cosm.	=	*Codrul Cosminului. Buletinul Institutului de Istorie şi Limbă* I urm., Cernăuţi 1924 urm.
Conv. Liter.	=	*Convorbiri Literare* I urm., Iaşi-Bucureşti 1867 urm.
Dacor.	=	*Dacoromania* I urm., Cluj-Sibiu 1921 urm.
GrS	=	*Grai şi Suflet* I urm., Bucureşti 1923 urm.
Jber.	=	*Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig* I urm., Leipzig 1894 urm.
Lb. Lit.	=	*Limbă şi Literatură* I urm., Bucureşti 1955 urm.
Lg. Litt.	=	*Langue et Littérature. Bulletin de la Section Littéraire* (de l'Académie Roumaine) I urm., Bucarest 1940—1941 urm.
MemAcR	=	*Analele Academiei Romîne. Memoriile Secţiunii Istorice* (*Ist*); *Memoriile Secţiunii Literare* (*Lit*).
Milc.	=	*Milcovia* I urm., Focşani 1930 urm.
R(ev.)Cr.	=	*Revista Critică* I urm., Iaşi 1927 urm.
RGR	=	*Revista Geografică Romînă* I urm., Cluj-Bucureşti 1940 urm.
Rev. Ist.	=	*Revista Istorică* I urm., Bucureşti 1915 urm.
RFil.	=	*Revista Filologică* I urm., Cernăuţi 1927 urm.
RIR	=	*Revista Istorică Romînă* I urm., Bucureşti 1931 urm.
RSl	=	*Romanoslavica* I urm., Bucureşti 1958 urm.
SCŞt	=	*Studii şi Cercetări Ştiinţifice* I urm., Cluj 1950 urm.
SCL	=	*Studii şi Cercetări Lingvistice* I urm., Bucureşti 1950 urm.
Soc. Rom.	=	*Sociologie Romînească* I urm., Bucureşti 1936 urm.
Z(O)NF	=	*Zeitschrift für (Orts-)Namenforschung* I urm., München 1925 urm.

INTRODUCERE

Numele de locuri[1] ale unei regiuni oarecare pot fi studiate din diverse puncte de vedere, după preocupările celui care le cercetează. Modul cum iau ele naștere, precum și rolul pe care îl joacă în viața unui popor interesează deopotrivă pe geograf, pe istoric, pe etnolog și pe lingvist. Așa se face că toți acești specialiști s-au simțit și continuă să se simtă atrași de toponimie în sensul larg al cuvîntului.

Geograful vede în numele topice o adevărată anexă terminologică a disciplinei sale. Și aceasta, nu numai în cazul munților, apelor și al localităților mai mult ori mai puțin importante, despre care este silit să vorbească la tot pasul. Un mare număr de toponimice sînt, cum vom vedea mereu de-a lungul discuțiilor noastre, nume apelative, adică substantive sau, mai rar, adjective din limba curentă, care indică natura accidentelor de teren, adevărate definiții, scurte, dar cu atît mai pregnante, ale acestora: *munte, deal, vale, movilă, grind, ostrov, pădure, lac, luncă, iaz* ș.a. O bună parte din ele sînt întrebuințate de geograf ca termeni tehnici, fac parte, așadar, din nomenclatura geografică consacrată întocmai ca atîtea alte cuvinte, băștinașe sau împrumutate, de care el nu se poate dispensa, pentru că fără ele prezentarea și cercetarea faptelor nu este posibilă.

D. Pușchilă, *Observații cu privire la terminologia geografică populară și la toponimie* (*Anuarul de geografie și antropogeografie* II, p. 157 urm.) constată marea bogăție a vorbirii populare în cuvinte care desemnează

---

[1] Această expresie mi se pare mai proprie și, deci, mai cuprinzătoare decît nume de localități. Căci loc însemnează și orice accident al solului (în sens foarte larg), adică orice fapt topografic natural sau artificial, și toate speciile de așezări omenești (orașe, tîrguri, sate, bordeie, colibe, tîrle, odăi etc.). Cf. sinonimele frc. *lieu*, germ. *Ort* (*nom de lieu*, *Ortsname*), rus. *nazvanie mest*, *mestnoe nazvanie*, *geografičeskoe nazvanie*. De aceea mă voi folosi mereu de ea și de sinonimele ei tehnice sau științifice curente, care sînt nume (numiri) topice și toponimice (acesta din urmă totdeauna singur, fără 'nume' sau 'numire' înainte, fiindcă exprimă prin el însuși în mod complet noțiunea care ne interesează). Unii spun (mai bine zis, au început să spună) și toponim (după frc. *toponyme*).

noţiuni geografice curente şi, în consecinţă, cere geografilor să ţină seamă de ele, utilizîndu-le în studiile lor, ori de cîte ori împrejurările permit. Cît de bogată este limba noastră în astfel de expresii arată T. Porucic, *Lexiconul termenilor entopici din limba romînă*, 1931[1].

Datorită acestor legături atît de directe dintre toponimie şi geografie, nu trebuie să ne surprindă constatarea că primele manifestări oarecum ştiinţifice în domeniul care ne interesează vin de la geografi, adică de la *Societatea Geografică Romînă*, fondată în 1875, care, încă din 1882, a hotărît culegerea şi publicarea întregului tezaur toponimic al Romîniei din acea vreme, mai întîi sub forma unor dicţionare geografice judeţene (32 în total), din care a rezultat apoi *Marele Dicţionar Geografic al Romîniei*, 5 volume, Bucureşti 1898—1902[2].

Dacă geografii s-au interesat de numele topice, oarecum prin forţa împrejurărilor, ca de un fapt pe care nu-l puteau evita în cercetările lor (de aceea s-au limitat, de obicei, la simpla înregistrare şi, eventual, la utilizarea practică a materialului toponimic)[3], i s t o r i c i i[4] au înţeles de timpuriu ce folos mare pot trage, pentru luminarea unor epoci obscure sau a unor detalii nelămurite din veacurile îndepărtate, exploatînd cum se cuvine numele de locuri. Căci toponimia poate fi socotită drept istoria nescrisă a unui popor, o adevărată arhivă, unde se păstrează amintirea atîtor evenimente, întîmplări şi fapte mai mult ori mai puţin vechi sau importante, care s-au petrecut de-a lungul timpurilor şi au impresionat într-un chip oarecare sufletul popular.

Tot felul de momente din viaţa unei colectivităţi umane: istorice (în sens strict), sociale, economice, politice, psihologice, găsesc ecou, adesea foarte prelungit, uneori permanent şi definitiv, în toponimie. Dacă, de pildă, romînii au venit, fie şi numai trecător, în atingere cu reprezentanţi de-ai unor popoare străine, locurile pe unde au hălăduit ori s-au aşezat aceştia au fost, de multe ori, botezate cu numele etnice respective, care le păstrează astfel, pentru vreme îndelungată sau chiar pentru totdeauna, amintirea. La fel s-a întîmplat, în numeroase cazuri, cu numele unui întemeietor sau proprietar de sat ori al unui alt personaj care a jucat un rol în istoria modestă a satului. Altădată au intervenit schimbări profunde în raporturile de proprietate, foarte des ca urmare a unor acte abuzive din partea puternicilor zilei. Cele două (sau mai multe) subdiviziuni ale moşiei împărţite (şi, implicit, ale satului corespunzător) adaugă la vechiul nume (unic dintru început) pe acelea ale noilor proprietari, spre a se deosebi astfel una de alta şi totodată (fără vreo intenţie specială

[1] Să se compare şi altă lucrare, foarte întinsă, a aceluiaşi autor, publicată în *BSG* XLVII, p. 21 urm., unde se discută, în detaliu, numeroase noţiuni geografice dintre cele denumite cu termenii înregistraţi în primul studiu.

[2] O operă similară, mai veche, dar mult mai redusă ca întindere, dăduse la iveală, în 1872, D. Frunzescu, sub titlul *Dicţionarul topografic şi statistic al Romîniei*. Autorul ei era statistician, deci, într-un anumit sens, şi adică economic, tot geograf. Deosebiri esenţiale între acest dicţionar şi acela al Societăţii geografice n u există.

[3] Cf. acum *Monografia geografică a Republicii Populare Romîne*. I: *Geografia fizică*, Bucureşti 1960, p. 65—92 (capitol scris de Ion Conea).

[4] În dezvoltările care urmează cuprind, sub această denumire, cînd împrejurările permit, şi pe e t n o l o g i.

însă) spre a conserva pentru generațiile viitoare amintirea abuzului, devenit cu timpul act așa-zicînd juridic. În sfîrșit, fapte de mică importanță, dacă le judecăm absolut sau dintr-un punct de vedere mai general, dar impresionante pentru oamenii din partea locului, precum o nenorocire, o ceartă cu urmări tragice etc., au contribuit de asemenea la îmbogățirea și variația nomenclaturii topice romînești.

Cu mult mai importantă decît evenimentele de felul celor menționate este însă ocuparea unui anumit teritoriu, pentru vreme îndelungată, de către mai multe popoare, simultan sau rînd pe rînd. Prezența fiecăruia dintre ele se trădează prin numirile pe care le-au primit diverse locuri din regiunea în discuție. Faptul a fost constatat de timpuriu și utilizat ca un mijloc de primul rang pentru lămurirea raporturilor etnologice din epoci îndepărtate, asupra cărora dispunem de izvoare istorice prea sărace sau nesigure. În această privință, nu toate toponimicele reprezintă argumente deopotrivă de puternice. Se poate stabili o adevărată ierarhie, după natura materială a locului denumit. Cele mai vechi, ca fiind mai rezistente, sînt numele masivelor muntoase și ale apelor mari, cunoscute, cum nici nu-i posibil altfel, de toate popoarele prin teritoriile cărora își întind ramificațiile. Tot așa trebuie considerate ca avînd o vechime și, deci, o importanță mai mare, în comparație, de pildă, cu ale așezărilor umane, numele cîmpiilor și, în general, acelea ale accidentelor solului[1].

Iată cîteva exemple. În Elveția vestică și în partea de sus a cantonului Valais, numele de localități sînt germane sau germanizate, provin, așadar, direct sau indirect, de la populația așezată acolo mai tîrziu, pe cînd cîmpiile poartă numiri romanice, date de vechii locuitori ai regiunii : *Biolen* < lat. *betulla*, *Frischeney* < lat. *fraxinetum*, *Praz Novi* < lat. *pratos novellos* etc. (v. W. Meyer-Lübke, *Einführung in das Studium der romanischen Sprachwissenschaft*, ed. III, Heidelberg 1920, § 282). La noi, în Transilvania, maghiarii au ocupat, la început, și, deci, au dat nume din limba lor locurilor șese, cu poziție oarecum centrală, ușor accesibile pentru ei, iar populația băștinașă romînească a trebuit să se retragă în ținuturi mai depărtate și, de obicei, cu o altitudine mai mare.

Conviețuirea pe același teritoriu a mai multor neamuri de oameni duce la rezultate foarte interesante pentru toponimie (ca și pentru limbă,

---

[1] De aceea, cînd un sat și un pîrîu, de ex., poartă același nume, avem dreptul să admitem, pînă la proba contrară, că pîrîul a fost denumit înaintea satului (și de către locuitorii satelor învecinate, pe unde curge pîrîul). Evident că întîlnim și fenomenul opus, dar mult mai rar. Așezările omenești își schimbau ușor numele, nu numai pe cale oficială, cum putem constata, foarte des, și în epocile mai apropiate de noi, ci și prin forța împrejurărilor (locuitorii unui sat se mutau în altă parte, moșia respectivă își schimba stăpînul etc.). Cf., de pildă, Mat., p. 28 urm. Dimpotrivă, nomenclatura apelor, munților etc. se dovedește, în general, a fi foarte rezistentă, și aceasta, datorită iarăși unei situații impusă de natura lucrurilor : accidentele de teren sînt ele însești mai rezistente decît satele și orașele, iar în plus numele lor, mai ales cînd e vorba de locuri cunoscute pe o întindere mare de pămînt, interesează un număr considerabil de oameni, care nu se arată dispuși să le modifice și să provoace astfel, cel puțin pentru o bucată de vreme, neînțelegere sau nedumerire. În ce privește munții, trebuie precizat că numai masivele muntoase pot fi puse alături de ape și de cîmpii. Munții izolați capătă, foarte des, numiri cunoscute, în mod obișnuit, locuitorilor din regiunea respectivă și totodată, tocmai din această cauză, își schimbă destul de ușor numele, care, de multe ori, au la bază antroponimice.

în general). Dacă simbioza durează vreme îndelungată, se ajunge la bilingvism: locuitorii regiunii respective vorbesc adesea, afară de graiul lor matern, şi pe acela sau pe acelea ale popoarelor cu care trăiesc la un loc. Acesta a fost cazul romînilor şi slavilor pe cea mai mare parte a teritoriului lingvistic romînesc actual, apoi al romînilor şi maghiarilor în multe dintre ţinuturile de peste Carpaţi, ca să pomenesc numai de aspectele cele mai vechi şi mai importante ale acestei probleme. Urmarea, din punct de vedere toponimic, este amestecul numelor de origine diferită, cu predominarea unora sau a altora, după raportul de forţă numerică sau politică dintre populaţiile convieţuitoare. Fenomenul cel mai obişnuit este traducerea numirilor dintr-un idiom în altul, traducere adevărată ori simplă adaptare semantică, eventual numai fonetică, a numelui străin la sistemul limbii materne proprii[1]. Aceasta se întîmplă adesea şi atunci cînd popoarele respective nu convieţuiesc, în sens strict, pe acelaşi teritoriu, ci numai se succed la stăpînirea lui de-a lungul veacurilor. În această ipoteză traducerea sau adaptarea este produsul voinţei: oameni care cunosc însemnarea vechilor numiri le transformă, fie ca simplu exerciţiu lingvistic, inofensiv, fie, în epoci mai apropiate de noi, cu scopuri politice precise. Un aspect foarte interesant şi totodată curios al traducerilor sînt tautologiile toponimice: acelaşi loc poartă două nume perfect sinonime, provenind din două limbi deosebite, fără ca cei ce le întrebuinţează să-şi dea seama de situaţie, cum arată faptul că numirea dublă are, în conştiinţa lor lingvistică, valoarea uneia simple. Un exemplu celebru, mereu citat, este ital. *Linguaglossa* (Sicilia), căruia îi putem găsi paralele romîneşti de felul lui *Lacul Iezerului* (CAr), *Rudabaia* (Brd) sau *Vîrful Păguiorului* (Tran)[2].

---

[1] Vezi interesante constatări şi observaţii cu privire la asemenea fapte în *Dacor.* IV, p. 1346 urm.

[2] Să se compare, în alt sens, şi cazuri ca *Repedele* sau *Valea Repede*, nume latinesc pe care-l poartă un afluent al *Bistriţei* (= 'repedea') moldoveneşti, în ţinutul mai apropiat de izvoarele ei (v. Dr. II, p. 459), *Camena* (= 'piatra') din Dobrogea, fost *Petra(e)* pe timpul stăpînirii romane (*Dacor.* VIII, p. 347 urm.) etc. Traducerile în slavoneşte ale toponimicelor latineşti din limba noastră sînt foarte frecvente în documentele slave de pe vremuri. Astfel, ca să citez numai cîteva exemple, *Cîmpulung* devine *Dolgopol*, *Vadul* — *Brudov*, *Valea lui Frate* — *Fratova* etc. (pentru ultimele două, v. *BSG* LIII, p. 35, n. 6; la *Fratova* avem, în realitate, numai «traducerea» raportului de genitiv, pe care-l cere prezenţa substantivului precedent, lăsat pe dinafară de autorul documentului). De numele lui *Bratul Viteazul* (personaj din timpul domniei lui Alexandru cel Bun) se leagă existenţa a două sate: *Brătuleni* şi *Frăteni*, ale căror nume sînt perfect sinonime (v. revista *Ioan Neculce*, fasc. III, p. 33). Despre *Linguaglossa* şi alte toponimice similare, cf., de pildă, G. De Gregorio, în *Zeitschrift für romanische Philologie* XLIX, p. 524 urm.; W. Schlowsky, *Wortkreuzungen im Germanisch-Romanischen*, în *Indogermanische Forschungen* XLIX, p. 112 urm. Interes teoretic deosebit prezintă observaţiile lui B. Migliorini, *Sui toponimi del tipo „Mongibello"*, în *Atti del III Congresso Internazionale dei Linguisti*, Firenze 1935, p. 214 urm., care explică astfel de dublete nu numai prin bilingvism, ci şi ca urmare logică a schimbărilor de natură etnică: populaţia nou venită, necunoscînd însemnarea numelor date de populaţia anterioară locurilor pe unde se aşază, le botează cu cuvinte din limba-i proprie, şi cum foarte multe accidente ale solului sînt numite adesea, indiferent de împrejurări, cu substantive din vorbirea curentă, este oarecum inevitabil ca numirea nouă să fie, de multe ori, sinonimă cu cea veche şi să se adauge la aceasta, ca un fel de determinativ. Toponimicele vechi sînt simţite ca nume proprii, tocmai pentru că nu li se mai ştie înţelesul. Vezi articolul meu *Tautologii toponimice* în *Buletin Ştiinţific*, Sesiunea de Ştiinţa Limbii, Literatură şi Arte, Academia R.P.R., ianuarie-iunie 1951, p. 45 urm.

Amestecurile etnice, cînd sînt numeroase, dau naştere unei nomenclaturi topice pestriţe şi complicate, a cărei cercetare, cu scopuri istorice şi etnologice, oferă dificultăţi adesea de neînvins. Mă refer la epocile vechi, pentru care nu există documente nici prea multe, nici sigure, şi de aceea se aşteaptă o clarificare, măcar parţială, a chestiunilor obscure tocmai de la toponimie. Aceste dificultăţi n-au împiedicat pe specialişti să utilizeze numele de locuri în scopurile urmărite de dînşii. Aş putea spune, mai degrabă, dimpotrivă. Cu cît o problemă istorică sau etnologică este mai grea, din cauza lipsei unei informaţii documentare suficiente, cu atît se face mai lesne apel la toponimie, deşi aceasta are ea însăşi nevoie de ajutorul documentelor, pentru a i se putea stabili, măcar aproximativ, vechimea şi aspectul lingvistic, fără de care o utilizare judicioasă a ei nu-i posibilă. Aşadar, un fel de cerc vicios, pe care mai cu seamă unii istorici şi etnologi nu pot sau nu vor să-l recunoască, în special atunci cînd se lasă, cum se întîmplă adesea, stăpîniţi de interese neştiinţifice.

La noi, toponimia dacoromînească a fost, din punct de vedere istoric, studiată multă vreme cu scopul aproape exclusiv de a dovedi persistenţa elementului romanic în Dacia, după ce această provincie a fost părăsită de către Aurelian. Cum atingerea unui asemenea scop presupune existenţa unei mari mulţimi de toponimice latineşti, eventual preromane, adică băştinaşe, dar primite şi păstrate de coloniştii lui Traian şi de urmaşii lor, problema continuităţii se complică, prin forţa lucrurilor, în ce priveşte aspectul ei toponimic, cu originea latină a unei bune părţi din nomenclatura noastră geografică[1]. Dificultăţile sînt mari chiar pentru lingvişti, cu atît mai mult pentru istorici, mai ales în ipoteza că aceştia nu pierd din vedere scopul urmărit, care, prin natura lucrurilor, este într-o anumită măsură, pur politic : cînd consideri numele de locuri drept martori într-un proces de ordin naţional, eşti dispus să vezi astfel de martori şi acolo unde nu sînt. Şi nu mă gîndesc numai la etimologii curioase sau comice, de felul lui *Slatina* < *stella latina*, *Tîrgovişte* < *Tîrgul Vestei* etc. de pe vremuri.

Trebuie recunoscut însă, ca o scuză pentru istoricii noştri mai vechi (ca să nu pomenesc şi de diletanţi), că atitudini asemănătoare ne întîmpină şi aiurea (cf. Mikl., p. 3), în condiţii oarecum identice. Cît despre exagerările comise de romîni în general cu privire la acest domeniu atît de ingrat, se poate invoca, drept scuză destul de serioasă, faptul că reacţiunea a venit tot de la noi, cu aproape 70 de ani în urmă (D. Dan, *Din toponimia romînească*, Bucureşti 1896), care critică pe Hasdeu şi Xenopol pentru tendinţa lor de a descoperi cu orice preţ elemente autohtone şi latineşti în nomenclatura noastră topică[2].

Cu trecerea vremii, şi-a făcut tot mai mult loc convingerea, impusă de fapte, că toponimia nu mai poate fi utilizată ca argument suprem şi irefutabil în sprijinul sau împotriva unei teze istorice de felul celor menţionate. Condiţiile de viaţă ale strămoşilor noştri imediat după părăsirea

[1] Cf. *Istoria Romîniei* I, Bucureşti 1960, p. 786—788.

[2] Să se compare şi articolul aceluiaşi autor : *Iarăşi toponimia romînească* (*Conv. Liter.* XXXI, p. 142 urm.), apoi discuţia, foarte amănunţită, pe care o face *OR* I, p. 704 urm. în legătură cu *Teoria lui Roesler* de A. D. Xenopol.

Daciei de către Aurelian şi multe secole mai tîrziu nu permiteau păstrarea unui prea mare număr de toponimice latineşti sau băştinaşe[1]. Perindarea atîtor popoare prin ţinuturile de la nordul Dunării trebuia, în mod inevitabil, să ducă la o transformare profundă a celei mai mari părţi din nomenclatura geografică, să schimbe, adică, fundamental situaţia iniţială şi să creeze una nouă, care nu mai putea fi folosită decît parţial şi cu mare prudenţă ca argument etnologic într-un sens ori altul.

Cazul cel mai elocvent ni-l oferă toponimia de origine slavă, pe care o întîlnim pretutindeni, indiferent de aşezarea geografică a provinciilor romîneşti şi de natura fizică a locurilor respective. Numirile topice slave sînt extrem de numeroase la noi. Vorbesc ele oare, din punct de vedere etnologic, în favoarea slavilor sau în defavoarea romînilor? Nici una, nici alta. În momentul de faţă istoriografia noastră ştiinţifică susţine că slavii (cei vechi, bineînţeles, de la care ne-au rămas o mare mulţime de toponimice şi de elemente lexicale propriu-zise) s-au aşezat prin ţinuturile Romîniei actuale ca populaţie relativ paşnică şi că, datorită acestui fapt, s-au putut amesteca, destul de uşor şi repede, cu populaţia romanizată şi cu băştinaşii care nu fuseseră încă romanizaţi. Aşa se explică participarea lor la formarea poporului romîn, şi tot aşa imensa cantitate de nume topice slave existente, alături de cele romanice, în aceleaşi regiuni.

Slavii au convieţuit cu populaţia găsită în Dacia şi după ce o bună parte din ei au trecut Dunărea, spre a se aşeza definitiv în Peninsula Balcanică. Cei rămaşi la noi, fiind inferiori din punct de vedere numeric, n-au putut rezista vreme prea îndelungată şi s-au pierdut în masa elementului etnic majoritar. Amintirea lor s-a păstrat în elementul slav din limba şi toponimia noastră.

Punctul de vedere pe care-l reprezintă istoricii cu privire la simbioza romîno-slavă este acceptat şi de lingviştii noştri. Iată ce spune slavistul E. Petrovici într-o lucrare tratînd tocmai despre toponimicele romîneşti de origine slavă (*Dacor.* X, p. 233 urm.): «Slavizarea Daciei Traiane, ca şi a teritoriilor limitrofe de la sud de Dunăre — Moesia Inferior, Dacia (Aureliană), Dardania, Moesia Superior — a fost aproape completă. Aici au căzut în mîinile năvălitorilor toate oraşele (la nord de Dunăre oraşele dispăruseră mai înainte, după anul 271), toate şesurile şi văile mai largi, ba chiar şi văile mai ferite din munţi. S-au menţinut neslavizaţi numai romanicii împinşi de valurile slave în văile cele mai înalte şi pe plaiurile munţilor, unde au trăit mai cu seamă din păstorit.» (*Loc. cit.*, p. 265.) Şi mai departe: «Slavii aceştia — strămoşii bulgarilor de astăzi — au fost, se vede, mai slabi, mai puţin numeroşi, în cele două extremităţi ale teritoriului pe care l-au ocupat, extremitatea sudică (Grecia) şi nordică (Dacia). Începînd din sec. VIII, slavii pierd cu încetul teren în Grecia, iar în Dacia, în amalgamul etnic slavo-romanic, au numeri-

---

[1] Din cauza aceasta, cum a observat just Sextil Puşcariu, numele latineşti ale oraşelor şi apelor, cîte s-au păstrat în Dacia şi în Peninsula Balcanică, au trebuit oarecum să capete aspectul slav pe care-l au pînă astăzi, fie că există numai în limba slavilor din sudul Dunării, fie că sînt cunoscute şi romînilor. Să se compare cazul similar al unor toponimice de origine latină sau preromană din Peninsula Iberică (*Zaragoza*, *Barcelona* ş.a.) pe care spaniolii le-au primit, sub această formă, din limba arabă.

ceşte o importanţă din ce în ce mai mică. În Grecia, regrecizarea s-a făcut din oraşele mai mari de pe coasta de răsărit spre interior şi apus; în Dacia s-a prezentat ca o coborîre centripetă din cununa de munţi spre interiorul Transilvaniei şi centrifugă, spre şesurile şi podişurile care înconjoară cetatea muntoasă a Daciei. La venirea ungurilor, romînii erau coborîţi în văile Transilvaniei şi erau de pe atunci în majoritate, căci anonimul notar al regelui Bela îi aminteşte întîi pe romîni : *Blasii et Sclavi.* » (*Loc. cit.*, p. 266.)[1] Să se noteze şi amănuntul, foarte important pentru discuţia noastră, că în sec. VI Muntenia era numită *Sclavinia* (*Dacor.* X, p. 337), ceea ce probează că era considerată de contemporani drept o ţară slavă.

Un fapt important, trecut de multe ori cu vederea, este următorul. Foarte multe toponimice există ori au existat ca nume apelative în limba de toate zilele. Este clar că izvorul lor trebuie căutat totdeauna şi fără nici o şovăire în lexicul vorbirii curente. Prin urmare, indiferent de originea lor lingvistică, aceste numiri trebuie tratate la fel cu elementele lexicale propriu-zise, aşadar ca cuvinte romîneşti în sens strict. Căci numai după ce au ajuns să le întrebuinţeze cu valoare de nume apelative au putut romînii să le extindă uzul, folosindu-le, în aceeaşi vreme, cu ambele valori, de cuvinte obişnuite şi de toponimice. Totodată ele nu spun nimic sigur în privinţa vîrstei nomenclaturii geografice, chiar dacă aparţin la categoria elementelor moştenite sau a împrumuturilor foarte vechi (afară de cazul cînd ar fi atestate în documente din epoci îndepărtate). De aceea nu le putem utiliza ca argumente istorice şi etnologice, nici măcar în ipoteza că vechimea lor ar fi dovedită pe bază de izvoare documentare. Prezenţa lor într-o regiune nu arată că, pe vremuri, au trăit acolo reprezentanţi de-ai poporului din limba căruia îşi trag originea apelativele în discuţie. Singura interpretare justă care trebuie dată acestui fapt este că transformarea în toponimice a unor asemenea cuvinte este opera populaţiei majoritare din partea locului, aşa cum o cunoaştem din timpuri mai mult ori mai puţin apropiate de cele actuale, adică, în cazul nostru, opera romînilor.

Astfel, ca să dau cîteva exemple slave, putem spune, cu toată siguranţa, că *Bistriţa*, *Bîrz*(*ul*), *Crasna* etc. sînt numiri date de slavi sau, cel mult, de romîni care vorbeau şi o limbă slavă, pe cînd *Grebenul*, *Hîrtopul*, *Lunca* ş.a. sînt creaţii pur romîneşti: primele n-au existat niciodată în limba curentă a romînilor, celelalte, dimpotrivă, aparţin, încă din momentul cînd au fost împrumutate, lexicului propriu-zis. De aceea numai

[1] Sînt interesante şi constatările autorului cu privire la caracterul etnic, mai exact lingvistic, al acestor slavi vechi : « Din înşirarea de mai sus rezultă că fonetismul toponimicelor romîneşti de origine slavă din Transilvania e identic cu acela al elementelor slave obişnuite din limba romînă. » (*loc. cit.*, p. 264). « Deci elementele slave le-au împrumutat romînii de la aceiaşi slavi de la care provin şi toponimicele din Transilvania. Caracterul « bulgăresc » al influenţei slave asupra limbii romîne nu poate servi drept argument pentru imigrarea romînilor din Peninsula Balcanică. » (*loc. cit.*, p. 265). Merită a fi menţionate aici şi următoarele două studii ale lui Petrovici, strîns înrudite cu acesta prin chestiunile pe care le tratează : *Simbioza romîno-slavă în Transilvania* şi *Continuitatea daco-romană şi slavii*, apărute în *Transilvania* LXXIII, p. 149 urm., 864 urm. Să se compare şi observaţiile lui S. Puşcariu, *Dacor.* VIII, p. 341 urm.

întîiul grup de toponimice probează că în ținuturile respective au viețuit odinioară slavi (curați ori amestecați cu romîni care cunoșteau și ei limba slavă), al doilea ne trimite la o populație romînească, cel puțin din punct de vedere lingvistic (și aceasta interesează aici). De asemenea numai despre primele avem dreptul să susținem că au o anumită vechime (variabilă de la caz la caz), celelalte s-au putut ivi într-o epocă foarte recentă (și, bineînțeles, ele sînt apte de a-și extinde uzul, de acum înainte, și acolo unde nu le întîlnim încă)[1].

Fiind, în realitate, elemente ale lexicului unei limbi date, chiar atunci cînd au caracter strict de nume proprii, toponimicele nu pot, cel puțin principial, să fie studiate cu toată seriozitatea necesară decît de l i n g v i ș t i. Oricare ar fi punctul de vedere al cercetătorului, se impune, din capul locului, să le cunoaștem etimologia : ce însemnează, în ipoteza că au la bază un nume apelativ mai mult ori mai puțin ușor de identificat, și ce pot însemna în celelalte cazuri. Aceasta implică stabilirea originii lor lingvistice : din ce limbă provin și care le este etimonul. Numai ulterior este cu putință o interpretare a materialului toponimic în unul dintre modurile deja arătate sau care s-ar mai putea imagina. Așadar, studiul strict lingvistic al numelor topice trebuie să preceadă pe cel geografic, istoric, etnologic etc.

Și totuși, lingviștii au fost, în general, ultimii care au abordat acest domeniu atît de interesant. Numeroase cauze, asupra cărora nu cred util să insist aici, au creat această situație într-adevăr curioasă. Cea mai importantă a fost de ordin practic, adică didactic sau, dacă vreți, metodologic. A trebuit mai întîi să se studieze științific lexicul (sau măcar o parte a lexicului) obișnuit, pentru ca specialiștii să-și dea seama de chipul cum se modifică aspectul fonetic și sensul cuvintelor. Termenii și expresiile curente prezintă avantajul că sînt ușor inteligibile, așa că stabilirea raporturilor de filiație cu presupusele lor etimonuri nu prezintă, de obicei, dificultățile de care ne izbim foarte des în cazul toponimicelor. Știința etimologică nu se putea întemeia decît pe baza elementelor lexicale propriu-zise, a cuvintelor din limba curentă (actuală și trecută). Numai după aceea a fost posibilă, cu șanse de a obține rezultate satisfăcătoare, cercetarea numelor de locuri, care, dacă de foarte multe ori provin din lexicul de toate zilele, în numeroase alte cazuri au o origine îndepărtată în timp sau în spațiu și, prin urmare, greu, adesea cu neputință de lămurit.

Pentru lingvist, toponimicele prezintă, în primul rînd, același interes ca și cuvintele obișnuite. Aceasta în ipoteza, extrem de frecventă, a provenienței lor din nume apelative. Lucrul e atît de clar, încît orice insistență pare de prisos. Și totuși, chiar astfel de toponimice au uneori o situație oarecum specială, care le mărește interesul. Căci, prin transformarea lui în nume de loc, un apelativ poate căpăta o relativă stabilitate, menită să-l ferească, cel puțin parțial, de modificările la care sînt supuse cuvintele obișnuite. În modul acesta toponimia seamănă cu epocile trecute ale unei limbi fixate în texte, deoarece conservă stări lingvistice care au dispărut cu vremea. Nu numai pentru istoric și etnolog este ea o arhivă nescrisă, cum am afirmat, la un moment dat, în cursul acestei

[1] Cf. și E. Petrovici, *RSl* I, p. 9 urm.

expuneri, ci și pentru lingvist. Iar folosul poate fi mare, mai ales în cazul nostru, cu texte romînești de dată relativ recentă[1].

Cînd este vorba de toponimice stricte, care nu există, nici n-au existat în limba respectivă ca elemente lexicale curente, interesul științific crește enorm. Prezența lor într-o anumită regiune dovedește că a trăit acolo, în epoci mai mult ori mai puțin îndepărtate de a noastră, poporul din graiul căruia provin. Și dacă în cazul slavilor, al maghiarilor etc. constatarea nu poate avea altă urmare decît înmulțirea împrumuturilor deja cunoscute, situația se schimbă cu totul în ipoteza că poporul respectiv nu figurează printre acelea de la care am primit în mod sigur elemente lingvistice. Căci existența unor nume topice străine într-un ținut oarecare nu se poate explica decît admițînd că poporul din limba căruia își trag ele originea s-a așezat, măcar pentru o bucată de vreme, în acel ținut. Iar acest fapt presupune, pînă la proba contrară, că, împreună cu toponimicele, vor fi primit romînii și un număr de cuvinte aparținînd vorbirii curente. Acesta ar fi, de pildă, cazul cu elementele germanice (vechi), dacă afirmațiile lui C. C. Diculescu, *Die Gepiden* I, Leipzig 1922 ar fi juste[2].

Dar toponimia poate și altfel să aducă lumini în cercetările lingvistice. Cîteva fapte vor dovedi aceasta. Multă vreme s-a crezut că frc. *onze*, *douze*, *treize*, *quatorze*, *quinze* și *seize* au un *z* (în locul „regulatului" *s*), ca reflex al lat. *ci* (din *undecim*, *duodecim* etc.), datorită asimilației lui *c* la *d* precedent: sub influența acestuia, *c* a devenit *g*, iar apoi, africatizîndu-se din cauza lui *i* următor, s-a prefăcut în (*d*)*z*. Dar n. top. *Saint Josse* < (*Monasterium*) *Sancti Jodoci* arată că *ci* se schimbă „normal" în (*s*)*s*, deși este precedat de un *d* (întocmai ca numeralele menționate). Aceasta probează că asimilarea lui *c* la *d* nu se produce în orice împrejurare, ci are nevoie de condiții speciale, care s-o favorizeze. Urmarea a fost că lingviștii au separat pe *undecim* și *quindecim* de *duodecim*, *tredecim*, *quatuordecim* și *sedecim*: la primele două avem un *d* „acoperit" de *n*, ceea ce a înlesnit influența asimilatorie a lui *d* asupra lui *c* următor, pe cînd la celelalte patru sprijinul lui *n* a lipsit și asimilația n-a putut avea loc (exact ca la *Sancti Jodoci* > *Saint Josse*). Așadar, numai *onze* și *quinze* au rezultat pe cale strict fonetică din numeralele latinești corespunzătoare, restul au avut, la început, un (*s*)*s* și apoi, prin analogia lui *onze* și *quinze*, l-au schimbat în *z* (v. Meyer-Lübke, *Einführung* cit., § 25).

În limba noastră, *e* și *o* accentuați se diftonghează (devin, adică, *ea*, resp. *oa*), dacă în silaba imediat următoare avem un *a*, un *ă* sau

---

[1] Se știe că, pentru epoca anterioară veacului al XVI-lea, aproape singurul mijloc de a ne informa asupra limbii noastre sînt numele topice, alături de cele personale, din documentele scrise, după provincii, slavonește sau latinește.

[2] Mai toate etimologiile propuse de el (pentru numele proprii, ca și pentru cele apelative) au fost respinse de aproape unanimitatea specialiștilor romîni și străini. (O excepție, mai degrabă suspectă, dată fiind orientarea politică a autorului, face E. Gamillscheg, *Romania Germanica* II, Berlin—Leipzig 1935, p. 233—266, care merge pe drumul indicat de Diculescu, ba chiar cu unele exagerări.) Dar discuția pe care a provocat-o Diculescu a fost rodnică, în sensul că numeroși lingviști autorizați să se pronunțe în astfel de probleme și-au spus cuvîntul, recunoscînd toți că principial existența unor împrumuturi germanice vechi în limba noastră nu mai poate fi contestată. Afară de asta, cercetarea, adesea foarte amănunțită a atîtor etimologii, indiferent dacă ele sînt ori nu primite, a fost de asemenea utilă.

un *e*. Pentru «pozițiile» *ă* și *e*, exemplele sînt neobișnuit de numeroase, așa că fenomenul este incontestabil. În privința lui *a*, lucrurile nu se prezintă tocmai clar. Un singur cuvînt are sigur diftong: v. rom. *deaca* (= actualul *dacă*, munt. *daca*)[1]. Și se înțelege de ce: *a* neaccentuat se preface în *ă*, care, cînd e final, constituie, de obicei, semnul distinctiv al femininului și în această calitate cedează locul lui *a*, ori de cîte ori substantivul sau adjectivul este articulat. Dar acest *-a* reprezintă articolul, prin urmare existența diftongului în silaba precedentă se datorește nu lui *-a*, ci tot lui *-ă*, de la forma nearticulată. În schimb, toponimia oferă numeroase cazuri de *é* și *ó* păstrați ca atare înaintea unui *a* din silaba următoare: *Berca*, *Cerna*, *Dersca*, *Mera*, *Petra*, *Pleșca* etc.; *Bisoca*, *Cernavoda*, *Cotor*(*c*)*a*, *Dîlboca*, *Droga*, *Floca*, *Hliboca*, *Socola* etc. Această stare de lucruri m-a determinat să afirm, în *Diftongarea lui e și o accentuați în pozițiile ă, e*, Iași, 1921, că *a* împiedică producerea fenomenului aici în discuție.

Astăzi n-aș mai repeta o afirmație atît de categorică, dar nu pentru motivul invocat în *Dacor.* I, p. 378, 379, că nume topice de felul celor amintite aici sînt formații mai noi și aproape totdeauna împrumutate, și care se dovedește neîntemeiat, căci atîtea neologisme (din vorbirea curentă bineînțeles), mult mai recente decît toponimicele, și, evident, tot împrumuturi, ca și acestea, prezintă diftongi: *amorează* (pop.), *diaconeasă*, *pitorească* etc.; *baroană*, *convoacă*, *perioadă* etc. Și nici pentru motivul că la numele de locuri *a* final este adesea un „sufix" și, în consecință, nu poate influența asupra lui *é* și *ó* precedenți cu aceeași eficacitate ca o desinență, care-i mai „organică" decît sufixul. Sînt mai prudent astăzi, datorită experienței, care-mi arată mereu că problemele complicate nu se rezolvă prin afirmații lipsite de o documentare bogată și sigură. Dar este clar că toponimice de felul celor menționate au o poziție specială, care, dacă nu infirmă părerea că *-a* provoacă diftongarea lui *é* și *ó* precedenți, cel puțin o zdruncină foarte serios. Căci analogia, care intervine în cazul neologismelor, își putea produce efectele și aici, mai ales că un *Petra* sau un *Pleșca* seamănă pînă aproape la confuzie cu *piatră*, resp. *pleașcă* (sub forma lor articulată), și tot așa *Droga* cu *droagă*, *Floca* cu *floacă*, iar *Bisoca*, *Dîlboca*, *Hliboca* puteau fi asimilate cu substantivele în *-oacă*, la baza căruia stă același sufix, de origine slavă, *-oka*.

Înainte de 1918, toponimia romînească a fost puțin studiată. Cu rare excepții, cei ce au luat-o în considerație n-aveau nici pe departe pregătirea trebuincioasă pentru a lucra într-un domeniu atît de dificil ca acesta. Singura lucrare cu adevărat serioasă este a lui Ov. Densusianu, *Urme vechi de limbă în toponimia romînească*[2]. Pot fi puse alături de ea studiile, mai modeste, ale elevilor lui Densusianu (G. Giuglea și D. Pușchilă), apărute în *Anuarul de Geografie și Antropogeografie* I, II. În schimb,

[1] Pop. *Viana* (= *Viena*) e mai puțin elocvent, pentru că se întrebuințează și nearticulat (*Viană*), fapt care ne-ar îndreptăți să presupunem că diftongarea lui *e* s-a produs sub influența lui *-ă*, nu a lui *-a*.

[2] Publicată în *Anuarul Seminarului de Istoria Limbei și Literaturei romîne*, București 1898.

după 1918, cercetările de acest fel se înmulțesc și se îmbunătățesc considerabil, așa că astăzi problemele fundamentale, precum și o bună parte din materialul toponimic, pot fi socotite ca asigurate din punctul de vedere al soluțiilor și al explicațiilor care s-au dat. Merite mari și-au cîștigat mai ales lingviștii clujeni, în frunte cu V. Bogrea, N. Drăganu, G. Kisch, Șt. Pașca și E. Petrovici, iar dintre străini, G. Weigand[1].

Nu cred necesar să prezint aici bibliografia toponimică romînească, pentru motivul că am făcut acest lucru în mai multe rînduri. De aceea mă limitez să trimit pe cititor la publicațiile unde au apărut informațiile mele bibliografice, și anume: *ZONF* I, p. 64 urm.; *Rumänische Toponomastik*, Bonn-Leipzig, 1924, 1926, p. 259 urm.; *BSG* XLVI, p. 31 urm.; *ZNF* XIII, p. 168 urm. Dintre lucrările care, fiind tipărite ulterior, n-au fost înregistrate la locurile citate, mi se par vrednice, sub diverse raporturi, de a fi amintite aici următoarele[2]: Lükö Gábor, *Havaselve és Moldva népei a X—XII században*, extras din *Ethnographia-Népélet*, Budapest 1935 (cf. *Rev. Ist.* XXII, p. 171—172); Th. Capidan, *Din toponimia romînească în Epir (Grecia)*, în *Omagiu fraților Lăpedatu*, București 1936, p. 213 urm.; C. Zagoriț, *Peninsula Balcanică*, Ploiești 1938 (după *RGR* IV, p. 135, autorul acestei cărți dă o listă de opt sute de numiri topice romînești, cifră care este desigur exagerată); István Kniezsa, *Zur Frage der gepidisch-rumänischen Symbiose*, în *AECO* III, p. 208 urm. (discută toponimicele de origine germanică, pe care le dau Diculescu și Gamillscheg, combătînd explicațiile propuse de aceștia); G. Vîlsan, *Romînii din Serbia*, în *BSG* LVI, p. 1 urm. (la p. 15 urm. autorul pune principial chestiunea numelor de locuri din Valea Timocului, susținînd greșit că originea lor slavă s-ar datora influenței culturale, exercitată prin biserică, propagandă politică etc., și nu unei populații slave); István Kniezsa, *Ungarns Völkerschaft im XI. Jahrhundert*, în *AECO* IV, p. 241 urm. (ia foarte des în considerație toponimia, pe baza cercetărilor altora, cu scopul de a stabili vechimea diverselor popoare din Ungaria și Transilvania, Banat etc., și ajunge la această destul de curioasă clasificare cronologică: 1. slavi; 2. « turci »; 3. maghiari; 4. romîni)[3]; Karl Lang, *Die Flurnamen von Oberneudorf im Nösnergau*, în *Siebenbürgische Vierteljahrsschrift* LXII, p. 349 urm. (pe noi ne interesează direct numai toponimicele împrumutate de sași din limba romînă); Traian Simu, *Originea Crașovenilor. Studiu istoric și etnografic*, Lugoj 1939 (în capitolul ,,Observări toponimice'' se dau explicații de natură « materială » și lingvistică asupra numelor de locuri din regiunea respectivă); C. C. Giurescu, în *RIR*, X, p. 130 urm. (studiu interesant și bine făcut, întemeiat pe toponimie, asupra chestiunii enunțate în titlu); N. Iorga, *Observații și probleme bănățene*, București 1940 (constatările și discuțiile de la p. 16 urm. prezintă interes toponomastic)[4];

---

[1] Ov. Densusianu a ținut și cursuri universitare de toponimie; la fel I.-A. Candrea.

[2] Pentru celelalte, destul de numeroase, cititorul curios se poate informa din « bibliografia » bogată, adesea completă, pe care o dă *Dacor.* vol. IX și X (la rubrica ,,Onomastică și Toponimie'').

[3] Să se compare recenzia (un adevărat studiu) publicată de E. Petrovici în *Dacor.* X, p. 517 urm. (vezi și Idem, *Revue de Transylvanie* X, p. 71 urm.).

[4] Cf. și cele spuse de același autor despre unele nume de locuri din diverse ținuturi ale țării (vezi *Rev. Ist.* XXV, p. 363 urm. și XXVI, p. 313 urm.).

St. Kniezsa, în *Siebenbürgen*, Budapest 1940, p. 77 urm. se ocupă de toponimice ardeleneşti (cf. *Hrisovul* I, p. 488—9); Al. Rosetti, *Influenţa limbilor slave meridionale asupra limbii romîne*, [Bucureşti 1954], p. 55 urm. (despre numiri topice romîneşti de origine slavă); N. Iorga, *Revelaţii toponimice pentru istoria neştiută a romînilor I. Teleormanul*, în *MemAcR*, Ist, ser. III, t. XXIII, p. 333 urm. (ca toate lucrările marelui istoric, şi aceasta este plină de afirmaţii îndrăzneţe, adesea inacceptabile, dar şi de intuiţii juste, care se impun de la prima vedere)[1]; E. Lukinich, L. Gáldi, A. Fekete Nagy, L. Makkai, *Documenta historiam Valachorum in Hungaria illustrantia*, Budapest 1941 (în introducere se discută toponimice transcarpatice, considerate de romîni ca romîneşti, iar de maghiari ca slave, maghiare etc.: nimic nou faţă de ce ştim deja despre atitudinea de pe vremuri a învăţaţilor maghiari în această materie); E. Petrovici, *Daco-Slava*, în *Dacor.* X, p. 235 urm.[2]; Idem, *Toponimie ungurească în Transilvania medievală*, în *Transilvania* LXXIV, p. 113 urm. (model de monografie toponimică privitoare la teritoriul unui singur sat, ale cărui nume topice sînt studiate sub toate aspectele, pe baza materialului adunat pe teren de autorul însuşi şi a informaţiilor găsite în documente medievale; foarte interesante sînt apoi discuţiile de ordin teoretic în legătură cu traducerea numirilor romîneşti în limba maghiară şi cu vechimea mai mare a numelor de locuri, care sînt aproape totdeauna, direct sau indirect, romîneşti, în comparaţie cu acelea ale satelor, date, în general, ulterior de către maghiari, şi aceasta nu numai în cazuri izolate)[3]; C. Racoviţă, *Migraţiuni din Ardeal peste Carpaţi în lumina toponimiei*, în *Geopolitica şi Geoistoria* II, p. 69 urm.; A. Oprescu, *Observări asupra toponimiei populare*, *ibid.*, p. 80 urm; St. Kniezsa, *Die Gewässernamen des östlichen Karpathenbeckens*, în *Ungarische Jahrbücher* XXIII, p. 187 urm. (pare a fi traducerea sau prelucrarea studiului aceluiaşi autor, publicat, sub titlul *Erdély viznevei*, în *Anuarul Institutului Ştiinţific al Transilvaniei*, Cluj 1942: analiză lingvistică a numelor de ape din Ardeal, în legătură cu problema priorităţii etnice în această provincie); E. Petrovici, *Vestiges des parlers slaves remplacés par le roumain*, în *Balcania* VI, p. 498 urm., VII, p. 474 urm. şi VIII, p. 228 urm.[4]; G. Giuglea, *Cheie pentru înţelegerea continuităţii în Dacia prin limbă şi toponimie*, în *Geopolitica şi Geoistoria* III, p. 13 urm. (după o introducere, în care se vorbeşte de arii toponimice şi se cere alcătuirea unui atlas toponimic, urmează explicaţii, de obicei îndoielnice sau chiar imposibile, din limba veche grecească, din idiome germanice etc., cu privire la toponimice ca *Buscatul*, *Cindrelul*, *Brustur* ş.a.); I. Conea, *Toponimia în harta ţării*, *ibid.*, p. 112 urm.; Th. Capidan, *Numele geografice din Romînia şi dicţionarul toponimic romîn*, în *MemAcR*, Lit., ser. III, t. XV, p. 35 urm. (acest studiu a apărut, cu modificări neesenţiale, şi în *Lg. Litt.* IV, p. 132 urm., sub titlul *Les noms géographiques de Roumanie*; autorul, care se adresează nespecia-

---

[1] V. recenzia lui G. Ivănescu, *Bul. Phil.* IX, p. 206 urm.

[2] Discută şi elemente din lexicul obişnuit, nu numai toponimice.

[3] Petrovici porneşte adesea de la afirmaţiile făcute în introducerea colecţiei de documente a lui Lukinich etc., citată mai sus.

[4] Observaţia făcută în nota 3 de la p. 11 este valabilă şi pentru acest studiu.

liştilor, constată mai multe straturi toponimice pe actualul nostru teritoriu politic, şi anume: pre-indo-european, geto-dac, slav, maghiar); Şt. Paşca, *Contribuţii toponomastice*, în *Dacor.* XI, p. 60 urm.; E. Petrovici, *Adjective posesive slave în -j- ca toponimice pe teritoriul R.P.R.*, în *SCL* IV, p. 63 urm. (publicat şi în traducere franceză în *Revue des Sciences Sociales* II [1954], p. 163 urm.): explică, aşa cum arată titlul, un număr însemnat de nume topice romîneşti, de felul lui *Cozia, Cravia, Orlea, Turia, Vîlcea* etc.; I. Conea, *Cu privire la toponimicul „Vlăsia"*, în *Probleme de geografie* I (1954), p. 203 urm.; E. Petrovici, *Etimologia toponimicelor Doftana, Dofteana, Doftăneţ, Doftăniţa şi a cuvîntului dohot*, în *SCL* V, p. 19 urm.; P. Olteanu, *Numiri slave în Transilvania de Nord*, în *Lb. Lit.* I, p. 185 urm.; E. Petrovici, *O particularitate a fonetismului maghiar oglindită în elementele maghiare ale limbii romîne*, în *Studii şi Cercetări Ştiinţifice*, Cluj V, p. 439 urm.: este vorba de toponimice ca *Coazna, Feldioara* (şi altele în *-oara*), *Oaia, Oradea, Uioara* etc.; Idem, *Rom. Orîş, Oriş, Orîşa, Orăşa, Oroşăni, Orăşeni* < *magh. Varjas*, în *Buletinul Universităţilor „V. Babeş şi Bolyai"*, Seria Şt. sociale I (1956), p. 259 urm.; Idem, *Toponimice de origine slavo-bulgară pe teritoriul R.P.R.*, în *Cercetări de Lingvistică*, Cluj, II, p. 23 urm.: autorul studiază (şi explică din bulgară) nume topice romîneşti de provenienţă slavă, care prezintă grupurile consonantice *št, žd*, caracteristice pentru dialectele bulgăreşti; Idem, *Numele de persoană „Laiotă" în toponimia romînească*, în *Romanoslavica* III (1958), p. 13 urm.; Idem, *Toponimice slave de est pe teritoriul Republicii Populare Romîne. I. Toponimice prezentînd h provenit din g*, *ibidem* IV (1960), p. 41 urm.: se ocupă de nume topice romîneşti de origine ucraineană existente în Moldova şi într-o zonă a Transilvaniei dinspre vechea graniţă cu Moldova, care se caracterizează prin prezenţa unui *h* în locul lui *g* din alte limbi slave, fenomen caracteristic pentru limba ucraineană; *Contributions onomastiques*, Bucureşti 1958: acest volum colectiv, publicat cu prilejul celui de-al VI-lea Congres Internaţional de Ştiinţe Onomastice (München, 24—28 august 1958), conţine 9 studii de toponimie cu conţinut variat, dintre care 2 se ocupă de o problemă în general puţin cercetată, şi anume raportul dintre toponimice şi apelative, privite din punctul de vedere al răspîndirii geografice sau al evoluţiei lor; Ion Conea, L. Badea, D. Oancea, *Toponymie ancienne, témoignage de la continuité daco-romaine dans les Carpathes Méridionales de l'Ouest de l'Olt*, în *VII Congresso Internazionale di Scienze Onomastiche*, Firenze-Pisa, 4—8 aprile 1961, p. 327 urm.

În paginile precedente am dat o bibliografie, destul de sumară, după criterii care ar putea provoca discuţii contradictorii. Informaţii de acest ordin, mai ales despre lucrările apărute peste graniţă, se pot găsi în *Onoma*, buletin de informaţie şi de bibliografie, publicat, cu începere din 1950, de Centrul Internaţional de Onomastică (Louvain, Belgia) şi, mai puţin, în *Revue Internationale d'Onomastique*, Paris, 1949 urm. Din însărcinarea Comisiei pentru studiul formării poporului romîn şi a limbii romîne s-a întocmit o bibliografie toponimică romînească completă, cel puţin în principiu, care urmează să apară în curînd. Şi acest fapt m-a determinat să mă limitez aici la strictul necesar. În cadrul Comisiei amintite, Ion Donat, cunoscut mai de mult prin preocupările sale privitoare la toponimie, are aproape terminate două lucrări voluminoase, care vor

aduce, între altele, lămuriri în legătură cu mişcările de populaţie, cu dispariţia unor aşezări umane şi înlocuirea lor prin altele etc., aşa cum rezultă aceste fapte din cercetarea numelor topice.

La baza cercetării mele stau, în primul rînd, toponimice din Moldova şi Muntenia, potrivit situaţiei politice anterioare anului 1918, cînd a început să mă preocupe toponimia romînească. Am adăugat însă un important număr de numiri noi, aparţinînd atît Ţării Vechi, cît şi celorlalte provincii ale Republicii Populare Romîne. Cîteodată am înregistrat şi nume din afara graniţelor politice romîneşti, indiferent dacă ţinuturile corespunzătoare mai sînt ori nu locuite de romîni. Adaosuri am făcut, adesea, chiar la materialul studiat în forma iniţială. Mai totdeauna m-am ţinut de clasificarea acceptată de la început, în sensul că dintre toponimicele celorlalte provincii am ales, de obicei, pe acelea care intrau în această clasificare. Procedeul se impunea oarecum de la sine : cercetarea toponimiei trebuie să pornească de la însemnarea numelor respective, oricare ar fi scopul mai îndepărtat pe care-l urmărim, aşa că o grupare a lor după criterii semantice este nu numai recomandabilă, ci şi inevitabilă. Dar am procedat în chipul arătat şi pentru alt motiv. Între nomenclatura topică din Romînia Veche şi aceea a ţinuturilor de peste munţi [1] nu există absolut nici o deosebire. Afirmaţia mea este un truism în ochii oricui s-a familiarizat cîtuşi de puţin cu problemele de această natură. Ea îşi păstrează, cred, valabilitatea pentru toponimia oricărei regiuni de pe pămînt. Căci pretutindeni întîlnim aplicarea aceloraşi principii, cînd e vorba să se numească locurile şi aşezările omeneşti. În cazul nostru, afirmaţia trebuie luată în mod foarte strict. Nu numai normele aplicate de romîni la crearea toponimicelor sînt pretutindeni identice, dar şi cuvintele utilizate de ei în acest scop prezintă, de obicei, o asemănare surprinzătoare, care confirmă şi ea constatarea că limba romînească posedă o unitate puţin cunoscută altor idiome romanice [2]. Elocventă mi se pare mai cu seamă toponimia aromînească, aşa cum rezultă în special din lucrarea lui Th. Capidan, *Noms de localités connus des Roumains de la Péninsule Balkanique*, în *Langue et Littérature* II, p. 249 urm. şi III, p. 1 urm. [3]. De aceea cred că pot fi trecute cu vederea lipsurile de ordin material, nu numai ale prezentei cărţi, oricît ar fi ele de mari, atunci cînd ne interesăm, cum nici nu-i posibil altfel, mai ales, dacă nu exclusiv, de criteriile după care s-au condus şi se conduc încă romînii la numirea locurilor cunoscute sau stăpînite de dînşii.

Pentru Romînia Veche am folosit pe D. Frunzescu, *Dicţionarul Topografic şi Statistic al Romîniei*, Bucureşti 1872 şi *Marele Dicţionar Geografic al Romîniei*, 5 vol. in 4°, Bucureşti 1898 — 1902, apoi, mai rar, diverse publicaţii, de toate felurile, pe care le voi aminti la locul cuvenit. Ştiu că această ultimă operă, deja învechită, are defecte grave (care ne întîmpină adesea şi la predecesoarea ei), cu deosebire de ordin lingvistic

[1] Se pot adăuga regiunile învecinate, pe unde au trăit odinioară, eventual mai trăiesc pînă astăzi, romîni (cf. Dr. II).

[2] Un exemplu, printre atîtea altele : *Poiana Mărului* apărea în şapte ţinuturi diferite, repartizate în toate provinciile istorice romîneşti (Bra, Bz, Clg, Dj, Făl, RS, Sv).

[3] Pentru a înlesni cititorului verificarea acestui fapt, voi cita, în note, toponimice aromîneşti identice sau foarte asemănătoare cu ale noastre.

(înregistrarea şi transcrierea numelor provin de la oameni nepregătiţi pentru o asemenea operaţie delicată), dar ea nu poate fi înlocuită decît foarte parţial prin alta (în ipoteza, nu tocmai frecventă, că toponimia unei regiuni a fost adunată, eventual studiată, de un lingvist sau măcar de un bun cunoscător al acelei regiuni)[1]. În ce priveşte provinciile transcarpatice, am apelat la studiile lui N. Drăganu, G. Kisch[2], E. Petrovici ş.a. care figurează în lista „Abreviaţiilor". Destul de des am utilizat *Dicţionarul Transilvaniei, Banatului şi celorlalte ţinuturi alipite*, Cluj 1922, de C. Martinovici şi N. Istrati, care mi-a servit şi la precizări de ordin strict geografic, cînd autorii citaţi nu arată unităţile administrative unde sînt situate locurile şi localităţile în discuţie[3]. Numele de sate, tîrguri etc. le-am verificat, pentru ţara întreagă, cu ajutorul publicaţiilor oficiale, intitulate *Indicatorul Statistic al satelor şi unităţilor administrative din Romînia*, Bucureşti 1932[4], *Împărţirea administrativă a teritoriului Republicii Populare Romîne*, Bucureşti 1950, *Indicatorul alfabetic al localităţilor din R.P.R.*, Editura ştiinţifică, 1956, *Nomenclatura poştală a tuturor localităţilor din Republica Populară Romînă*, Bucureşti 1958 şi *Legea pentru îmbunătăţirea împărţirii administrative a teritoriului R.P.R.* (Buletinul Oficial, nr. 27 din 27 decembrie 1960).

Cu toată bogăţia de material a dicţionarelor geografice pomenite, bogăţie care se vede şi din marele număr al articolelor, dar şi, mai ales, din descrierile locurilor importante sub raportul geografic, istoric, administrativ etc., aceste colecţii nu conţin întreaga nomenclatură topică romînească. Şi nici nu pot s-o conţină, fiindcă înregistrarea tuturor numelor de locuri iese din sfera posibilităţilor, nu numai pentru un teritoriu atît de întins, cum este acela al ţării noastre, ci chiar pentru o regiune mult mai restrînsă. Cît de considerabilă poate fi recolta toponimică a unui singur sat ori a unui ţinut de întinderea cîtorva sate, ne arată, în chip elocvent, lucrările, lingvistice sau de altă natură, la baza cărora se află toponimia unor astfel de teritorii cu suprafaţă redusă. Să se compare, de pildă, studiul deja citat al lui E. Petrovici din *Transilvania* LXXIV, p. 113 urm. şi Mat., p. 42 urm., dintre cele utilizate de mine. Această bogăţie se datoreşte faptului că oamenii simt nevoia, de ordin practic, să dea un nume şi celui mai neînsemnat loc pe care împrejurările vieţii de toate zilele îi pun în situaţia de a-l cunoaşte. Pentru ei, orice ridicătură de pămînt, orice baltă, pădure, păşune etc., adesea orice pîlc de copaci, orice groapă etc. trebuie să aibă un nume, care înlesneşte identificarea

---

[1] Revista *Arhivele Olteniei* a organizat o discuţie publică în legătură cu alcătuirea unui nou dicţionar geografic dacoromînesc, pe alte baze decît cel actual. Răspunsurile, date de geografi, istorici şi lingvişti, la întrebările puse au fost tipărite în vol. XIV, p. 257 urm. şi 360 urm.

[2] Ale acestuia, foarte bogate, de altfel, în fapte romîneşti şi străine, trebuie utilizate cu multă prudenţă, nu numai din cauza etimologiilor, adesea fantastice, ci şi pentru că nu redau exact toponimicele discutate (mai ales pe cele romîneşti propriu-zise).

[3] Lucrarea, superioară acesteia, sub toate raporturile, a lui Silvestru Moldovan şi Nicolau Togan, *Dicţionarul numirilor de localităţi cu poporaţiune romînă din Ungaria*, Sibiu 1909 am putut s-o am după ce redactasem aproape în întregime prima parte a cărţii mele. Am folosit-o totuşi cu cea mai mare atenţie şi pentru capitolele deja scrise. Aşa se explică faptul că deseori materialul respectiv este pus în note sau adăugat la sfîrşitul discuţiei.

[4] În 1943 a apărut, tot la Bucureşti, *Indicatorul localităţilor din Romînia*, al cărui material corespunde situaţiei ţării noastre din vremea aceea. Şi de această publicaţie m-am servit uneori în lucrarea de faţă.

locului și îl deosebește astfel de altele similare, după cum pe semenii noștri tot numai cu ajutorul numelor (propriu-zise sau al poreclelor) îi putem individualiza. Majoritatea toponimicelor sînt de acest ultim fel, căci se referă la ceea ce, cu un termen franțuzesc, consacrat în limbajul specialiștilor, se cheamă « lieux dits » (li se spune, dar mai rar, și « terroirs »). Așa se explică de ce o regiune ca Tirolul italian, unde se vorbesc graiuri retoromane, poate, cu toată suprafața ei relativ mică, să fie reprezentată, în opera inițiată de Carlo Battisti, prin 48.000 de nume topice, și autorul se scuză că nu le-a putut înregistra absolut pe toate (v. *Bul. Phil.* V, p. 295 urm.).

Deoarece lucrarea de față este, în primul rînd, lingvistică, am crezut că nu se impune o separație între diversele toponimice, pe care le discut, după natura locurilor respective. De aceea pun împreună numele accidentelor de teren (în sens larg) și pe ale așezărilor omenești. Tot așa nu țin seamă, la prima categorie, de natura fizică a accidentului. Aceasta nu însemnează că neglijez elementul « material » (sau « real », adică privitor la « lucruri »), dimpotrivă , recurg la el ori de cîte ori mă poate ajuta să stabilesc o etimologie sau să întăresc o explicație.

Potrivit considerațiilor făcute în paginile precedente, ar trebui să cercetez toponimia romînească din următoarele puncte de vedere: 1. Cum procedează romînii la denumirea locurilor cunoscute de dînșii; 2. Ce fapte de limbă constatăm în nomenclatura noastră topică; 3. În care ținuturi din cele locuite astăzi de romîni găsim dovezi toponimice despre amestecuri etnice. Deoarece studiul toponimiei (nu numai al celei romînești) cu scopul de a urmări migrațiile popoarelor prezintă dificultăți mari, pe care nu mă simt în stare să le birui, îmi limitez cercetarea la punctele 1 și 2. Lucrarea de față va avea astfel numai două părți, pe care, pentru scurtarea vorbei, le intitulez: I. *Onomasiologie*; II. *Lingvistică*.

În dreptul fiecărui nume topic arăt raionul sau regiunea [1] unde se află situat locul în discuție. Cînd această precizare n-a fost posibilă cu mijloacele de lucru care mi-au stat la îndemînă sau mi s-a părut de prisos, m-am limitat să indic numai județul sau provincia. Accentul l-am notat în cazuri absolut excepționale, și nici atunci totdeauna, dacă izvoarele mele de informație nu m-au ajutat la această operație, care nu trebuia socotită drept o simplă slăbiciune profesională. Pronunțarea exactă a unui toponimic este de rigoare pentru oricine. Din păcate, autorii dicționarelor geografice nu i-au acordat atenția meritată; de aici numărul relativ mare al cazurilor nesigure, care pot induce în eroare, mai ales cînd e vorba de cercetări etimologice [2].

---

[1] Sub formă abreviată (v. lista de la p. IX urm.). Din pricina schimbărilor de ordin administrativ, care au avut loc de la 1918 încoace, indicațiile mele pot fi cîteodată eronate: *ISt, ÎAdm, Indicat., Nom.* și *Lege* conțin numai nume de sate, comune și orașe, iar eu discut tot felul de toponimice. Afară de asta, dicționarele geografice, chiar cînd sînt relativ recente, nu concordă totdeauna cu *ISt, ÎAdm, Indicat., Nom.* și *Lege* în ce privește repartiția pe unități administrative a diverselor localități romînești. Cînd s-au putut identifica, au fost schimbate și localizările din lucrările date în note.

[2] Obișnuit mă folosesc de ortografia acceptată pentru limba comună. De aceea am prevăzut mai totdeauna cu articolul enclitic (*-l*) toponimicele avînd forma de masculin singular. *ISt* și, mai ales, *ÎAdm* și *Indicat.* lasă la o parte pe *-l*.

PARTEA I

ONOMASIOLOGIE

În ce priveşte modul cum au luat naştere toponimicele romîneşti, putem constata mai multe grupe: 1. nume care descriu poziţia, aspectul sau vreo altă particularitate a locului; 2. nume care au ca punct de plecare diverse fapte din viaţa socială a poporului nostru; 3. nume care păstrează amintiri despre evenimente şi întîmplări din trecut; 4. nume care trădează o anumită atitudine sau trăsătură psihică a celor ce le-au dat. Vom avea, prin urmare, patru capitole, după cele patru categorii de toponimice la care se referă: 1. Topografice; 2. Sociale; 3. Istorice; 4. Psihologice.

CAPITOLUL I

TOPOGRAFICE

Foarte multe numiri topice au, ca punct de plecare, forma, aşezarea, culoarea şi alte însuşiri ale locurilor respective, adică înfăţişarea sau natura lor topografică. Această categorie întrece, cu siguranţă, sub raportul cantitativ, pe toate celelalte socotite împreună. Marea ei bogăţie n-are nimic surprinzător. Obiectele din lumea înconjurătoare ne impresionează, de obicei, prin particularităţile lor exterioare, de care luăm cunoştinţă cu ajutorul văzului. Iar lucrurile văzute le reţinem mai uşor şi mai durabil decît pe cele percepute cu alte simţuri. Astfel drumurile lungi ne rămîn în minte graţie diverselor semne caracteristice ale regiunii pe care am străbătut-o. Afară de aceasta, denumirea unui obiect după aspectul lui material corespunde pe deplin mentalităţii populare, mai mult ori mai puţin realistă şi dispusă să-şi reprezinte noţiunile în mod concret. Antroponimia, de pildă, este plină de porecle, la baza cărora stă un defect sau, mai rar, o calitate de ordin fizic: *Lungu*, *Scurtu*, *Şchiopu*, *Orbu*, *Micu* (şi *Mititelu*), *Albu* (şi *Bălan*), *Negru*, *Roşu* etc. ne întîmpină pretutindeni. Ceea ce la om constituie trăsătura exterioară predominantă, menită să atragă atenţia semenilor săi şi să-l definească oarecum în ochii acestora, este, în domeniul care ne preocupă aici, natura fizică a locului. Se poate afirma că, înainte de a găsi nume propriu-zise pentru accidentele de teren, ne simţim îndemnaţi să le indicăm cu ajutorul termenilor din lexicul limbii curente, consacraţi în acest scop. Unui deal îi spunem *deal*, unui munte, *munte*, unei ape, *apă*, unei văi, *vale* etc. Numai în împrejurări excepţionale recurgem la alte mijloace lingvistice, dar şi atunci rămînem, de obicei, la apelativele corespunzătoare, cărora, pentru a evita confuziile, le adăugăm un determinativ, de preferinţă în legătură tot cu o particularitate exterioară a locului.

Observaţia făcută în „Introducere" şi care nu trebuie generalizată, că acelaşi nume dat unui accident al solului şi unei aşezări umane a

aparținut, la început, numai celui dintîi, este valabilă mai cu seamă pentru materialul studiat în acest capitol, cum rezultă limpede și din dezvoltările precedente, dar și din listele, extrem de bogate, care urmează.

Distingem și aici mai multe categorii, după natura trăsăturii caracteristice care servește ca punct de plecare pentru crearea toponimicului. Deși, poate, de prisos, cred necesar să arăt că numai nevoia de ordin practic, adică didactic, m-a determinat să recurg la clasificări a căror aproximație o recunosc eu însumi [1].

§ 1. NUME CARE DESCRIU FORMA SAU ASPECTUL EXTERIOR AL LOCULUI

Unele dintre ele sînt, de fapt, metafore, ceea ce le mărește, adesea, forța expresivă.

Albia (PiN, TuS), *Albie* (Foc), *Pîrîul-Albiilor* (PiN), *Alghia* (Bot) [2] : Por. explică termenul entopic *albie* prin 'partea cea mai joasă a unei văi' (p. 31) și prin 'vîna principală a curentului rîului sau pîrîului' (p. 40). În toponimie avem a face mai degrabă cu primul sens.

Aria (Buz, Dor, Moi), *Aria-de-Aramă* (Huș), *Aria-lui-Dinuță* (Tec), *Aria-Tătărească* (Plo), *Aria-Veche* (Paș), *Arie* (RîV), *Supt-Arie* [3] (Cis), *Pîrîul-Ariei* (Dor), *Vîlceaua-Ariilor* (Msc), *Vîrful-Ariei* (Msc).

Buza (Ghe, TiM, Str), *Buza-Bogolinului* (Ba, PiN), *Buza-Piscului* (Hor), *Buza-Plaiului* (BAr), *Buza-Șărbei* și *Buza-Toplicioarei* (VaD), *Buza-Turcului* (oș. Reș), *Buzișoarele* (Bz), *Iazul-Buzat* (RîS), *Buzata* (Tej), *Buzatul* (Tej, RîS), *Măgura-Buzatului* (Băi), *Pădurea-Buzatului* (RoV), *Buzad* (Lip), *Buzați* (TîN), *Buzoaia* (Huș), *Buzoi* (RîS), cu derivatele *Buzanul* (Pr), *Buzaș* (Dej), *Buzeni* (Bot), *Buzești* (CeS, Cos, Gil, Iaș, Tr), *Buzescul* (Ale, Cra), *Buzila* (Făl), *Dealul-Buzilenilor* (VaD), *Buzota* (Tej) : sensul toponimicelor *Buza* (singur sau cu un determinativ) trebuie să fie 'margine' (cf. *buza cănii*, *buza găleții* etc.). Por., p. 24 are *buză* (a văii) 'sprînceană inferioară', iar la p. 26 explică pe *sprînceană* prin 'partea superioară a coastei văilor, unde se rupe panta spinării și se începe panta coastei'. Și *Buzata* etc. ar putea avea la bază acest înțeles, cum arată *Iazul-Buzat*, deși, în principiu, trebuie să pornim totdeauna de la o poreclă umană. Derivatele propriu-zise sînt, de fapt, antroponimice.

Capul (Bac), *Capul Cîmpului* (Cpi, GuH), *Capul-Coastei* (Msc, Trg), *Capul-Codrului* (Cra, GuH, Hn), *Capul-Corbului* (Tpl), *Capul-Dealului* (Adj, BAr, Bis, Car, Drg, Fil, Hn, Iaș, Lud, Med, Răd, RîV, Sib, Suc, VaD, Vas), *Capul Dracului* (Bac, Tec), *Capul Grădinii* (Slo), *Capul*

---

[1] Să se compare, în special, marea asemănare dintre numirile discutate în primele două paragrafe următoare.

[2] De adăugat *Vîrful-Albia* și *Albiuța* (S. Opreanu, *Die Szekler*, Sibiu 1939, p. 106).

[3] În *DG*, *Sub Arie*.

Iadului (Bz), *Capul Luncii* (RoV), *Capul Mielului* (Pr), *Capul Moșiei* (Slo), *Capul Muncelului* (Br, Fg), *Capul Nadeșei* (Bc), *Capul Pădurii* (Bot), *Capul Piscului* (CAr, Bc, Msc, Tc, Vl), *Capul Plaiului* (Pr), *Capul Podului* (Il), *Capul Rediului* (oş. Iaş, Vas), *Capul Roșu* (Cpi), *Capul Stratului* (Iaş), *Capul Tăieturii* (Ba), *Capul Topliței* (Suc) [1]: de obicei ridicături de pămînt sînt numite aşa, cum pare şi logic, dată fiind însemnarea curentă a subst. *cap*. Dar nu în toate cazurile avem a face cu această accepție mai mult ori mai puțin metaforică, şi, de pildă, pentru *Capul Grădinii*, *Capul Moșiei*, *Capul Satului* (Cis) ş. a. trebuie să admitem sensul de 'capăt', adică 'sfîrşit', eventual 'început' (ultimul, la ape; cf. *ZONF* III, p. 44 şi *Lingua Nostra* IV, p. 80 urm.) [2]. Sinonime: *Căpățîna* (Alb, Bac, Buh [3], Clg, Cj, Gal, Il, RS, Sc, Vl), *Căpățîna Porcului* (Cpi), *Căpățînul* (Dj), *Căpățînoiul* (Pr), *Căpățînata* şi *Căpățînosul* (Bac) [4]; *Glava* (Dj), *Glăvile* (Drg), *Glaveșul* (Miz), *Glavacioaca* (Il), *Glavaciocul* (Dj, Găe, Tr), *Glăvani* (Gil, Vl), *Glăvanul* (TîJ), *Glavița* (Fge), *Golovița* (Tul), la baza cărora stă slav. *glava* 'cap' (cf. sîrb. *glavitsa*, *oglavak* 'colină, coastă', Mikl., s.v. *glava*) [5]; *Holobățul* şi *Holobățul Mic* (Bld) însemnează, foarte probabil, acelaşi lucru, cum arată pe de o parte faptul că sînt nume de movile sau dealuri, iar pe de alta n. top. ucr. *Holovy* şi *Holovetsko*, pe care Mikl. le înregistrează tot s.v. *glava* [6]. De asemenea aparțin aici, fără nici o îndoială, *Hălăuca* (ramură de munți, TîN; munte, Făl), care este ucr. *golóvka* 'căpuşor' (Zel.), *Holobani* (Cîm) şi *Hălăucești* [7] (Paş).

Cazanele (Brl), *Cazanul* (Brl, Vl): Por., p. 69 explică subst. *cazan* prin 'trecătoare (cheie) strîmtă, plină cu apă curgătoare repede' (cf. şi p. 40, unde acelaşi cuvînt este înregistrat cu sensul de 'cataractă') [8].

Căldarea (Msc), *În Căldare* (VaD), *Movila Căldării* (Meg), *Pîrîul Căldării* (PîN), *Valea Căldării* (Hor), *Căldărușa* (Brl, Buz, Dr, Suc, Vs), *Cotul Căldărușei* (Buz), *Căldărușanca* (Miz), *Căldărușani* (Urz), *Căldă-*

---

[1] Cf. arom. *Capu-di-izvur*, *Capu-di-livadi*, *Capu-di-rîu*.

[2] Pentru această din urmă accepţie, să se compare *Coada* (Olt, VîM), *Coada Aninoasei* (Msc), *Coada Bălții* (Tul), *Coada Chiciului* (Căl), *Coada Cornetului* (BAr), *Coada Făgețelului* (Făl), *Coada Feței* (Cpi), *Coada Gemenei* (Ved), *Coada Gîrlei* (Cal, RS, Suc), *Coada Iencei* (Brl), *Coada Izvorului* (Cpi, Găe, Plo), *Coada Lacului* (Cpi, Brl), *Coada Lungă* (Br), *Coada Malului* (Tej), *Coada Racului* (VîM), *Coada Rîpii* (Bac), *Coada Stîncii* (Iaş), *Coada Văii* (Cal), *Coada Vîrfului* (BAr), *La Coade* (Il), *Coadele* (Il, Pr, Tit). Cf. şi sinonimul, mai expresiv, *Curul Muntelui* sau *Pămîntului* (Bz), *Curul Roşu* şi *Muntele Curul Roşu* (Pr).

[3] În *Indicat.*, *Căpățina* (Buh).

[4] *Căpățîneni (Căpățîneni-Pămînteni* şi *Căpățîneni-Ungureni)* (CAr) şi *Căpățînești* (CAr, oş. Buz, Str) nume de sate, provin de la antroponimicul, relativ răspîndit, *Căpățînă*. Tot aşa „sinonimul" *Glăvănești* (Adj, Iaş), *Glăvăneștii Noi* şi *Glăvăneștii Vechi* (Iaş) < n. pers. *Glăvan*.

[5] V. Bogrea, *Dacor.* III, p. 460 înregistrează topon. *Glamnie* (< sîrb. *glamnija*), fără a indica izvorul.

[6] După Petrovici, *SCL* IV, p. 66, *Holobățul* ar fi un diminutiv ucrainean (cu sufixul *-ećь*) de la *golub* (> mold. *hulub*). Forma veche a acestui toponimic a fost *Hulubățul*.

[7] După L. Treml, *Ungarische Jahrbücher* VIII, p. 49, punctul de plecare al acestui nume trebuie căutat în magh. *Halas* (= *halas* 'bogat în peşte'), al cărui aspect s-ar fi modificat în sensul unei adaptări la sistemul limbii noastre „sub presiunea măsurilor de asimilare ale autorităţilor [romîneşti, se înţelege]". Această explicaţie nu poate fi acceptată, fiindcă nu satisface nici fonetica, nici formarea cuvintelor. Un n. pers. *Holovca* (din care a ieşit *Hălăuca*) este atestat (*RSl* IV, p. 45, n. 22.)

[8] Să se compare şi arom. *La-Kăzăñi*, n. top. în Pind.

rușul (Clg) [1]. La Por., p. 31 *căldare* 'vale hîrtopoasă, în formă de cerc, mică și scurtă'.

Cheia (Ag, Aid, Alb, Făg, Meg, Msc, Pr, oș. RîV, Tej, Tr, Tul, Tur, Vl), *Cheia Azugei* (Cpi), *Cheia Burdei* (Msc), *Cheia Cordunului* (Buz), *Cheia lui Grumazi* (Cpi), *Cheia Motrului* (BAr), *Cheia Proviței* (Cpi), *Cheia Rîmețului* (Ab), *Cheia Teleajenului* (Tej), *Cheia Teșilei* (Cpi), *Moara de la Cheie* (Fău), *Crucea-, Fața-, Muchea-, Stînca-, Tabla-, Valea-* și *Vîrful Cheii* (toate Buz), *Podul Cheii* (Cpi), *Valea Cheii* (Buz, Cis), *La Chei* (Bz, Msc, Suc), *Cheile* (Bz, PiN), *Cheile Bicazului* (PiN), *Cheile Cibului* (Alb), *Cheile Doftanei* (Cpi), *Piscul Cheilor* (Vl), *Valea Cheilor* (Cis), la care adaug eu *Cheile Bistriței* (VaD), absent, pe cît se pare, în *DG*. Cele mai multe dintre aceste locuri sînt munți, dealuri sau alte accidente de teren de-a lungul rîurilor, alcătuind defileuri greu de înfruntat. Cf. *cheie* 'trecătoare îngustă cu pereți înalți, stîncoși și abrupți' (Por., p. 31). Un sinonim, de origine maghiară, este *Culciul* (*Culciul Mare* și *Culciul Mic*) (SaM), dat și de Kisch I, p. 249, cu forma „feminină" *Culcea* (ȘoM).

Ciairul (RîS, RîV), *Ceair* (Leh), *Ciairul din Mijloc* (Meg), *Ciairul Poștei* (Msc), *Măgura Ciairului* (Băi, Tr), *Valea Ciairului* (Măc), *Valea Ciairelor* (Tl), *Ceir(ul)* (Bot, Iaș), *Ceirul Belciului* (Paș), *Cierul* (PiN), *Cierul lui Gorovei* și *Cierul Popii* (Tec), *Valea Cierului* (Adj) : *DA* explică pe *ceair* prin 1. 'pășune închisă ; 2. coastă ; 3. vale ; 4. șes ; 5. țarc (pentru viței)'.

Ciungi (Bac, Oră, PiN, Rn [2], Suc) [3], *Valea Ciungii* (Viș), *Ciungii lui Marcu* și *Dealul Ciungilor* (Suc), *Valea Ciungilor* (Buj, Moi), *Ciungetul* (Bac, RîV), *Ciungitura* (VaD), *Ciunca* (Gj, Iaș), *Ciunga* (Aid, Il), *Ciungari* [4] (Brd), *Dealul Ciungarilor* (CAr). Poate fi discuție, dacă aceste toponimice aparțin, într-adevăr, aici sau și-ar avea locul, mai degrabă, în paragraful următor, deși ele numesc pretutindeni munți și dealuri. În prima ipoteză, trebuie să pornim de la adj. *ciung*, întrebuințat metaforic (cf. *Ciungu Mare*, Oră ; *Ciungheș*, Moi) : aspectul ridicăturilor de pămînt botezate astfel ar semăna cu un om căruia-i lipsește o mînă ; în a doua, este vorba de subst. *ciung* 'butuc, trunchi de copac'. Fără a respinge cu totul posibilitatea unei metafore [5], se cuvine, cred, să preferăm explicația a doua, mai realistă și, deci, mai conformă cu psihologia populară. *DA* înregistrează, s.v. *ciung*, și derivatul *ciungar* 'arbore fără vîrf, cu vîrful frînt ori putred', apoi pe *ci(u)ngitură* 'pădure de ciungi ; g r u i e ț ; plai'. Penultimul înțeles al acestuia din urmă sprijină serios presupunerea că, măcar cîteodată, am putea avea a face cu un termen metaforic, căci *gruieț* este un diminutiv de la *grui*, care înseamnă 'deal mic, colină'. În favoarea acestei ipoteze pledează și Por., p. 70 : *ciungu* 'creastă de deal fără vîrfuri și piscuri'.

---

[1] Arom. *La Căldare* și *Căldărușă*.

[2] *Ciunğli* (*GrSFM*, p. 204).

[3] Cf. și *Ciungii*, în Munții Apuseni (*GrS* II, p. 65).

[4] În *Indicat.*, *Ciungani*.

[5] Pe care trebuie s-o acceptăm în cazul lui *Ciunga* și, probabil, al lui *Ciunca*. Să se compare și discuția privitoare la *Ciuca* etc. (p. 35).

Cîmpia (MoN, Şim), *Cîmpia Radovanului* (CAr), *Cîmpia Turzii* (Tur), *Cîmpşorul* (Hor, Msc), *Cîmpul*[1] (Bac, Bh, Buc, Gj, Hn, Msc, Olț, Pr, TîO), *Cîmpul Ascuns* (Giu), *Cîmpul Brezei* (Cpi), *Cîmpul Cernei* (RîV), *Cîmpul Cetății* (TîM), *Cîmpul Colentinei* (oş. Buc.), *Cîmpul Crucii* (Fil), *Cîmpul Foamei* (TîJ), *Cîmpul Gobii* (Alb), *Cîmpul Lat* (Tim), *Cîmpul lui Albeață* şi *Cîmpul lui Covrig* (Buh), *Cîmpul lui Dan* (Vl), *Cîmpul lui Dragoș* (Paș)[2], *Cîmpul lui Neag* (oş. Pet)[3], *Cîmpul lui Neguț* (Sla), *Cîmpul Luptei* (Dor), *Cîmpul Mare* (Ag, Ar, BAr, Dj, Drg, Gil, Răd, Sla, Tec), *Cîmpul Moții* (Bei), *Cîmpul Negru* (Sig), *Cîmpul Nucului* (Gj), *Cîmpul Părului* (Cor), *Cîmpul Războiului* (Săv), *Cîmpul Văcăreștilor* (CAr), *Movila Cîmpului* (Brl), *Valea Cîmpului* (Pr, Pt, TîO), *Vîrful Cîmpului* (Dor), *Vîrful Cîmpilor* (PiN), *Cîmpulung* (Clg, Msc, Rn, Sig)[4], *Cîmpulungeanca* (RîS), *Cîmpurelul* (Giu), *Cîmpuri*, *Cîmpuri de Jos* şi *Cîmpuri de Sus* (Pan), *Cîmpuri-Surduc*, *Cîmpurile de Jos*, *Cîmpurile de Sus* (Ili), *Cîmpuri(le)* (Hn, If, Pt)[5]. Marea majoritate a locurilor numite astfel sînt situate în regiuni muntoase şi deluroase, aşadar, acolo unde aspectul lor contrastează cu al ținutului înconjurător şi prin aceasta atrage atenția. Poate fi amintit aici şi *Feldru* (Năs), care pare a fi germ. *Felder*, împrumutat însă de romîni într-o epocă îndepărtată, cum probează documentele şi derivatul *Feldrișelul* (Dr. I, p. 112 urm.; Kisch I, p. 74). Cît despre *Cîmpenița* (Kisch I, p. 74), trebuie să-l considerăm identic cu *Cîmpinița* (Cpi), diminutiv al lui *Cîmpina* (Cpi) < v. slav. *kǫpina* 'rug (de mure)'.

Cîrligi (PiN, Rom), *Cîrligei* (Cra, Gil), *Cîrligele* (Foc, RS, Vl), *Lacul cu Cîrligele* (Buz), *Dealul de la Cîrligi* (PiN), *Cîrlig(ul)* (Bac, Brl, Cra, Huş, Iaş, Msc, Rom), *Cîrligul-Ghirăiești* (Rom), *Cîrligul-Glodeanul* şi *Cîrligul-Goșa* (Bz), *Cîrligul Înalt* (RîV), *Cîrligul Mare* şi *Cîrligul Mic* (Miz), *Cîrligul-Răzăşi* (Rom), *Pădurea Cîrligului*, *Pîrîul Cîrligului* şi *Valea Cîrligului* (Săv), cu derivatele *Cîrligata* (Adj, Pan, Suc), *Cîrligatul* (Pr), *Cîrligățile* (Il), *Cîrligați* (Huş, Il, Moi, TuM), *Cîrligații Noi*, *Cîrligații Vechi* (Huş), *Cîrligătura* (fostă plasă, mai înainte județ, în regiunea Iaşi)[6], *Cîrlogani* (Olt, Sla). Despre penultimul citim, în *DG.* II, p. 506, următoarele: „Terenul său este foarte accidentat, fiind întretăiat de o mulțime de văi, printre care sînt formate culmi, dîmburi şi podișe, pentru care i s-a dat şi numele de *Cîrligătura*".

Curătura, *Curăturile*, *Curăturița*, singure ori cu determinative (sau ca determinative pe lîngă alte cuvinte), în toate regiunile țării: indică cel puțin la origine, locuri de pe care s-au scos copacii, pentru a fi trans-

---

[1] Şi nume de plasă în fostele județe Bz, Dj, Il, Mh, Pr.

[2] Cf. studiul preotului C. Matasă, *Cîmpul lui Dragoş. Toponimie veche şi actuală din județul Neamț*, Bucureşti, 1943, pe care-l citez adesea în cursul lucrării mele. Nu-i vorba însă de acelaşi teritoriu.

[3] Menționat într-un document de la 1493, cu ortografia maghiară *(Kimpulunyág)* (Petr.). Şi *Cîmpurile* din aceeaşi regiune este atestat de timpuriu (an. 1485 : *Kampur*) (Petr.).

[4] Pentru traducerea în limbi străine de prin părțile noastre a acestui nume, precum şi pentru formații toponimice paralele, să se compare Kisch, I, p. 74 şi 263, *Bul. Phil.* III, p. 164, *Dacor.* X, p. 534.

[5] Numeroase sînt şi derivatele «locale» *Cîmpani*, *Cîmpeni*, care vor fi discutate în capit. III al părții II. Cf. şi arom. *Cîmpuri*.

[6] Arom. *Cîrlidze*.

formate în terenuri agricole, imaşuri, livezi de fîn etc. Cîteodată pot avea şi sensuri speciale, cum rezultă din indicaţiile *DA*, care explică pe *curătură* nu numai prin 'teren defrişat', ci şi prin 'coastă de deal plantată cu vie', apoi prin 'loc mlăştinos'. Şi o vie poate fi curăţită de butucii ei şi transformată, deci, în 'curătură' (aşa-i cazul, de pildă, la Nicoreşti-Tecuci, unde locurile dintre vii, semănate cu păpuşoi, poartă sau purtau acest nume). De adăugat, probabil, şi *Curăţele* (Bei), *Curăţelul* (Năs; Dr. I, p. 145), pentru care să se compare *Livade curată de fîn* (*Dacor*. VII, p. 408)[1]. Toponimia noastră este extrem de bogată în sinonime de-ale lui *curătură*, unele latineşti, cele mai multe împrumutate. Le menţionez, în general, după origine, fără să arăt totdeauna aşezarea geografică a locurilor respective şi nici cuvintele pe care le însoţesc sau de care sînt însoţite[2]. Trebuie precizat un singur amănunt, acela că majoritatea lor apar mai în toate provinciile. Iată-le: *Runc*(*ul*), *Runculeţul*, *Runcurelul*, *Runc*(*u*)*şor*(*ul*) (foarte frecvente cu deosebire prin nordul Moldovei)[3]; *Arsa*, *Arsele*, *Ars*(*ul*), *Arsiştea*, *Arsura*, *Arsurile*, *Arşiţa* (aceasta din urmă neobişnuit de des în regiunea muntoasă a Moldovei, în Rodna)[4], poate şi *Ardiţa*[5]; *Ruptura*, *Rupturile*, însemnează uneori, 'curătură', judecînd după paralele romanice ca frc. *roture* 'pămînt făcut arabil', span. *roturar* 'a ara întîia oară pămînturile sterpe sau munţii despăduriţi, pentru a-i transforma în teren bun de cultură' ş. a.; *Cîrcea*, *Cîrciul* (cf. şi derivatele *Cîrceni*, *Cîrcinovul*) < slav. *krč* (de pildă sîrbo-cr. *kŕčiti* 'a lăzui', slov. *kŕča*, *kŕč* 'laz, curătură' etc. date de *SEW*, p. 665, s.v. *kŭrčo*; n. top. slov. *Krčje*, croat. *Krč*, sîrb. *Krčin*(*a*), ceh. *Krč*(*e*), ap. Mikl., s.v. *krŭčŭ*); *Lomul* (Dj, Sl), pentru care să se compare sîrb. *lòmiti* 'a ara un loc pentru întîia oară' (Karaği, p. 344) şi diverse toponimice slave, de felul slov. *Lom*(*e*), ceh. *Lom*(*y*) etc. (Mikl., s.v. *lomŭ*); *Oaşul* (Lud), cu diminut. *Ouşorul* (Adj, Paş, TîO) < magh. *ovas* (*avas*) 'curătură' (Rev. Cr. XIII, p. 162—3); *Otăsăul* (Vl) < bulg. *otesati* 'a tăia copacii, a lăzui', *otes* 'laz, curătură' (*XXVI—XXIX Jber.*, p. 76); *Pîrlita*, *Pîrlitul*, *Pîrlitura*: despre unele dintre aceste numiri se poate afirma cu toată siguranţa că aparţin aici, cum probează, de ex., spusele lui N. A. Rădulescu, *Vrancea*, Bucureşti 1937, p. 119, care, printre sinonimele lui *runc*, notează şi *Pîrlitura*[6]; *Pîrjol*(*ul*) (Bz, Moi), *Pîrjolea* (Olţ), *Pîrjoleşti* (Cis); *Poiana*, *Poieni*, *Poieniţa*, foarte numeroase pretutindeni: afară de înţelesul dat de Tiktin ('loc în pădure, fără copaci şi acoperit cu iarbă') care ne trimite direct la 'curătură' — căci pînă la proba contrară, orice poiană este o creaţie

[1] *Curată* este aici part. de la *a cura* 'a curăţi' (v. *DA*, s.v.). Să se compare n. top. ital. (dial.) *Mondata* < *mundà* 'a curăţi pădurile şi păşunile de mărăcinişuri şi pietre' (*ZONF* V, p. 90).

[2] Tot pentru a nu încărca prea mult expunerea, las la o parte unele derivate (de obicei pe cele în *-eni*, care pot fi discutate din punctul de vedere al valorii sufixului; vezi partea II, capit. „Formarea cuvintelor").

[3] Arom. *Aruncu*, *Arunga*, *La Runcu*, *La Rungu*, *Calea di la Rungu*, *Dzeana dila Arungu* şi *Tu Arungu*. Mai puţin sigur, *Paleorungu*.

[4] *Arşiţa*, *Arşiţa* şi diminutivul *Arşicioara* (*GrFM*, p. 203).

[5] Arom. *Arsa*.

[6] Tot acolo figurează *Arsătura*, absent în *DG*. Este vorba de locuri 'arse', resp. 'pîrlite', ai căror copaci au fost, adică, arşi sau pîrliţi prin focul pus anume de oameni (operaţie mai uşoară decît tăiatul).

artificială, a oamenilor — acest cuvînt are, după Por., p. 36, şi pe acela de 'podiş înalt'; *Pojarul*, *Pojorîta* (şi *Pojărîta*), *Pojorîtele*, *Pojorta*, *Pojareţul* (cf. sîrb. *pöžâr* 'arderea pădurii (prin voia oamenilor sau prin accident)', Karağić, p. 543 şi n. top. croat. *Požar*, la Mikl., s. v.)[1]; *Jariştea* (Bz, Foc, Pr, Pt), *Joriştea* (RîS), *Jarostea* (Drg): derivate (primele două pe teren romînesc, după *DA*, de la *jar* 'jeratic, foc' şi avînd însemnarea 'loc cu pădure arsă de curînd, cu pămînt încă cald' (Por., p. 66); *Praja* (Adj, Pr), *Prajila* (Gj)[2], *Prăjanca* (Tej), *Prăjani* (Tej), *Prăjanul* (Iş), *Prăjeni* (Hrl), *Prăjoaia* sau *Prejoaia* (TîO)[3]: aceeaşi temă ca în *prăji*, dar cu sensul aici în discuţie (cf. slav. *pražiti* 'a arde', invocat pentru explicarea n. top. ceh. *Praha* = Brandrodung, *ZONF* IV, p. 76); *Pris(e)aca*, *Prisecile*, *Priseceana*, *Presaca*, *Prosecul*, *Prosica*: în majoritatea cazurilor, dacă nu chiar totdeauna, aceste toponimice însemnează, cel puţin la origine, tot 'curătură', cum dovedeşte etimonul v. slav. *prěsěšti* 'a tăia' (să se compare în special slov. *preseka* 'tăiere (în pădure)', ceh. *přeseka* 'tăierea pădurii', pol. *preseka* 'gard viu', ap. Mikl., s.v. *prěsěka*; pentru *Pros-*, cf. slav. *prosěč* 'tăierea arborilor', *ZONF* IV, p. 74; perfect identic cu *Priseaca*, atît ca temă, cît şi ca înţeles, este *Seciul* (variantă fonetică *Săciul*, plur. *Seciurile*), explicat de *DE* prin 'păşune pe un loc unde s-a tăiat pădurea' şi Por., p. 67 prin 'locul unde s-a tăiat pădurea, iar buştenii necăraţi au rămas în iarba verde ce a crescut în locul pădurii' (Rădulescu, *loc. cit.* şi N. Drăganu, *Dacor*, IV, p. 1090 îl socot sinonim cu numele aici în discuţie): cf. slov. *sěč* 'tăiere', n. top. ceh. *Seč* etc. (Mikl., s.v. *sěkŭ*)[4]; exact aceeaşi însemnare trebuie să atribuim toponimicelor *Tăiata* (Gj), *Tăietura* (Bac, Huş, Suc, TîN), *Tăietura-Bagău* (Huş), *Tăietura-Barboşi* (Huş) şi *Tăieturile* (VaD) bazaţi pe sinonimia temelor precum şi pe informaţiile date în *Soc. rom.* III, p. 459[5] (cf. şi Tiktin, p. 1547: *tăietură* 'loc în pădure, curăţit de copaci', apoi Por., p. 67: *tăietură* 'locul unde s-a tăiat pădurea'); *Laza*, *Lazul*, *Lazuri(le)*, poate şi *Lazana*, *Lazina*, de origine slavă (diferită după regiuni), dar şi maghiară, probabil (prin Ardeal, de pildă): *DA* dă pentru *laz* sensurile 1. 'teren defrişat, curătură'; 2. 'loc îngrădit'; 3. 'colină'; 4. 'pădure tăiată, care pot fi toate luate în consi-

---

[1] Să se compare *Pojoga* (Sv), explicat de Kisch II, p. 24 din slav. *požega* 'Brand' (dat şi de Mikl., s.v. *požega* 'incendium'), a cărui temă este identică cu a lui *Pojarul*. Cf. şi *Pojogi* (Vl), cu derivatul *Pojogeni* (Gil), apoi, poate, *Pojejena* (MoN), *Pojejena de Jos* şi *Pojejena de Sus* (MoN), *Pojereni* (Huş).

[2] La Frunzescu, *Prăjila*; la fel *Indicat.* (RîV).

[3] La baza unora dintre aceste derivate stă, probabil, n. fam. *Praja*, care a dat, cu siguranţă, naştere n. top. *Prăjăşti* (Bac, Moi, Rom), *Prăjeşti* (Ar, Gur). În *Indicat.* apare numai *Prăjeşti*.

[4] Kisch I, p. 136 vede în *Săcel* (Haţ, Odo, Sib, Tur, Viş) un diminutiv al lui *Seciul (Săciul)*, ceea ce nu-i inadmisibil, deşi eu cred că avem, mai degrabă, un derivat de la *sat* (v. partea II, capit. « Formarea cuvintelor »). De altfel ambele ipoteze sînt, teoretic, posibile.

[5] Cf. şi alţi termeni pentru 'curătură' (tot din Haţeg), înregistraţi acolo: *gărînă*, *leş*, *săcătură*, necunoscuţi, se pare, lui Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti 1915, care nu-i dă nici în lista toponimicelor de la p. 62 urm. Primul există ca nume de loc, sub forma *Hărina* (Ns), explicată just în *Südostdeutsche Forschungen* IV, p. 409 (contra lui Kisch I, p. 86). Cf. şi *DA*, s.v. *gărînă*, care se gîndeşte la slav. *garati* 'a arde', şi, mai ales, E. Petrovici, *Balcania* VI, p. 498 urm., care discută amănunţit etimologia, citînd şi n. top. *Gărina* (Csb).

derație pentru toponimie [1]. Aparțin uneori la această categorie și următoarele numiri a căror însemnare curentă este însă diferită: *Livada, Livadea, Livedea, Livezile* (cf. *BSG* LIII, p. 134, nr. 3, unde *a livezi* și *a runcui* sînt explicate prin 'a face curătură', și *Poiana* notat mai sus, care-i sinonim cu *livadă* 'pășune'); *Pleașa, Pleșca, Pleșul, Pleșoiul* (v. *BSG* LIII, p. 118, n. 4); *Secătura, Secăturile, Săcăturile* (v. *BSG* LIII, p. 118 n. 4; Rădulescu, *loc. cit.*; *Soc. Rom.* III, p. 459; *Geopolitica și Geoistoria* III, p. 55). De asemenea putem pune aici, cu toată siguranța, pe *Lucina* (Răd), existent și ca apelativ (însemnează 'loc deschis în munți și păduri; culmea unui deal'): N. Drăganu, *Revista Filologică* II, p. 78 îl derivă convingător din slavă, invocînd ceh. *lučina* 'pășune' și n. top. sîrb. *Lučina*, ucr. *Lučany* etc. Žel., p. 417 are *lučina* 'despicătură de lemn rășinos pe care-l folosesc țăranii la iluminat'; 'numele unui munte'. Mai puțin sigure sînt următoarele: *Paleșul* (Huș) și *Păliciul* (Cis), pentru care să se compare slav. *palište* 'loc unde a ars' și n. top. sîrbo-cr. *Palež*, glosat de Franck, p. 220 prin 'ardere, curătură'; *Trebișul* (Bac), a cărui temă pare a fi identică cu a v. slav. *trěbiti* 'a curăți', interpretat de Mikl. s.v. ca 'a defrișa' și socotit drept etimon al n. top. slov. *Trěbež*, croat. *Trebež*, ceh. *Trěbiž*, *Třebeš* etc. [2]. G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 77 vede și în *Boiștea* (Moi, TîN, TîO), la care s-ar putea adăuga: *Boiștea de Jos* (Adj), *Boiștea-Boierească, Boiștea-Galin* și *Boiștea-Răzeși* (TîO), un sinonim al lui *curătură*, dar fără dreptate, pentru motivul că nici o limbă slavă nu cunoaște sensul 'tăierea copacilor, curătură' la vreun derivat din tema *boi* (< *biti* 'a bate, a lupta'), iar Mikl., s.v. *bojište*, traduce acest termen prin 'loc de luptă' (vezi și discuția pe care o fac în partea a II-a, capit. „Formarea cuvintelor") [3]. Mulțimea și felurimea extraordinară a acestor toponimice, de origine foarte diversă, a dus, în mod inevitabil, la creații tautologice, cum sînt *Poiana Prisăcii* (TîN), *Poiana Săcăturii* (Rădulescu, *loc. cit.*), *Poiana-Seciul* (Vl), *Poiana-Seciuri(le)* (Gil), *Poiana Tăieturii* (VaD): în momentul cînd apelativul corespunzător a dispărut din limbă, toponimicul a rămas ca un cuvînt mort, fără înțeles, și de aceea s-a recurs la unul dintre sinonimele lui, încă viu, care nu l-a înlocuit totuși, cum ar fi fost logic, tocmai din cauză că oamenii uitaseră sensul vechii numiri, ci s-a adăugat pur și simplu la aceasta. Ipoteza mea pare sigură mai ales pentru *Poiana-Seciul* și *Poiana-Seciurile*, unde cei doi termeni sînt numai juxtapuși (nu legați prin raportul de genitiv, ca în celelalte cazuri). Materialul înregistrat sub această rubrică prezintă un interes deosebit și din punctul de vedere al istoriei sociale. Bogăția imensă a

[1] Nu-i exclus în unele cazuri să avem a face fie cu forme hipocoristice de la n. botez *Lazăr* (cf. *Laza* și *Lazea*, antroponimice), fie cu *laz* 'negustor turc' (pe vremuri, în țările noastre). V. mai departe, capit. III, s.v. *Turceasca*.

[2] Petr. crede că *Trebișul*, la fel cu *Chiribiș*, pronunțat *T'iribiș* (Mag), este magh. *Terebes* = *terebes* 'curătură' (< slav. *trěbiti*), care trebuie invocat și pentru *Trebușa* (Rn) = magh. *Terebesfejérpatak*.

[3] Sensul aici în discuție îl poate avea și *Lindina* (TuS), cu varianta *Lingina* (oș. Hun), studiat amănunțit de E. Petrovici, *Balcania* VIII, p. 229 urm.

expresiilor pentru 'curătură' arată, în mod elocvent, munca pe care au depus-o romînii, de-a lungul veacurilor, spre a transforma în terenuri cultivabile, pășuni etc. o mare parte din pădurile și codrii așa de numeroși odinioară [1].

Dealul: neobișnuit de frecvent în toate provinciile, atît singur, cît și, mai ales, combinat cu alte cuvinte, printre care atributele calificative ocupă locul de frunte [2]. Astfel *mare* ne întîmpină de 48 ori, și aceasta numai în Romînia Veche. Situația se explică prin topografia accidentată a celor mai multe ținuturi locuite de romîni. Frecvente sînt și locurile, de obicei sate, cu numele *Deleni* [3], care înseamnează 'oameni de la deal' (veniți, adică, dintr-o regiune deluroasă). Este interesant că întîlnim și munți, totdeauna izolați, care de asemenea sînt numiți *Dealul*. Aceasta arată că noțiunile 'deal' și 'munte' se confundă ușor, lucru firesc, chiar pentru psihologia mai complicată a oamenilor culți. (De altfel, în unele limbi slave există un singur cuvînt, *gora*, pentru ambele noțiuni. Și germ. *Berg* înseamnează, după împrejurări, cînd una, cînd alta.) Grație bogăției și variației, impuse de realitatea materială a toponimicelor aici în discuție, constatăm un fapt, de ordin pur lingvistic, pe care l-am relevat deja s.v. *Curătura*: întîlnim numiri tautologice, de felul lui *Dealul-Cuca* (BAr), *Dealul cu Gruiul* (CAr), *Dealul Gruiului* (Ved), *Dealul-Tepe* (Hîr) [4]. De asemenea merită a fi pomenite unele dintre aspectele « străine » ale rom. *Deal(ul)*, precum *Dal*, *Djal*, *Dala*, *Dallen*, *Dallia* etc. (*BkA* II, p. 40), *Gel(o)u* (Dr. II, p. 427 urm.) [5], *Dział* (*Arh.* XXXVIII, p. 269). Vezi mai departe, s.v. *Movila*, *Muntele* etc. [6]

Fundul, *Fundurile*, cu derivatele *Fundata*, *Fundățica*, *Fundătura*, *Fundăturile*, *Fundea*, *Fundoaca*, *Fundoaia*, *Fundulea*, *Fundulele* etc.: peste două sute de locuri din Romînia Veche poartă astfel de numiri, a căror existență se explică prin natura accidentată a teritoriului ei. Destul de des apare și *Fundeni*, cu însemnarea, etimologică și reală, de 'locuitori veniți de la « fund » sau așezați în fundul unei văi'.

Gaura (SM), *Gaura Fetei* (Gj) [7], *Gaura Sîngerului* (Lud), *Găuri(le)* (Gj, Pan), *Găvuri* (Hn), *Găuricea* (Haț), *Găuriciul* (Bac, Vl, Zim) *Găurușa*,

---

[1] Amănunte de tot felul în legătură cu termenii discutați mai sus am dat în articolul *Bezeichnungen für 'Rodeland' in der rumänischen Toponomastik* din *ZONF* IV, p. 48 urm. și 171 urm.

[2] Dr. I înregistrează peste treizeci (v. indicele). Cf. și *GrFM*, p. 204, apoi *GrS* II, p. 65.

[3] În *Indicat.* apare de 25 de ori.

[4] Turc. *tepe* este sinonim, aproximativ, se înțelege, cu *deal* (are sensurile 'movilă, vîrf de deal sau de munte').

[5] Este numele, devenit celebru, al unuia dintre cei trei « voievozi » romîni, menționați de « Notarul anonim » al regelui Béla, și pe care C. C. Diculescu, *Die Gepiden* I, p. 188 era sigur că l-a identificat cu tema germanică *gel-* etc. din *Geila-mir*, *Gelli-mer* etc.! Vezi și *Balcania* VI, p. 456.

[6] Un sinonim aromînesc, căruia nu i-am putut găsi un echivalent la dacoromîni (căci *Geană Mică*, baltă, Băi; *Genoiul*, movilă Bz; *Genoaica*, Băi nu pot fi luate în considerație: ultimele două sînt, de fapt, antroponimice), este *Dzeana*, nume de munte (*Dacor.* V, p. 629) și de coline (însoțit, mai totdeauna, de determinative: *Dzeana dila Codru*, *Dzeana dila Greclu*, *Dzeana dila K'etrile Albe* etc.; vezi *Lg. Litt.* III, p. 71—72): același cu *dzeană* = *geană* (cf. *geana unui deal* și alte izolări asemănătoare, date de *DA*, s.v. *geană*). Metafora apare și în alte limbi, cum arată discuția făcută de G. Rohlfs, *Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung* LIV, p. 308 urm. și Leo Spitzer, *ibid.* LV, p. 55.

[7] Numire, foarte probabil, obscenă și totuși eufemistică.

(Hn), *Găureana* (Bac, Bot, Paş), *Găureanca* (Dor), *Găureanul* (TîO), *Găureni* (Alb, DrV, Haţ, oş. Iaş, Năs, Neg, Răd), *Dealul-*, *Pîrîul-*, *Şesul-* şi *Valea Găurencei* (Neg)[1] şi sinonimele, specific moldoveneşti, *Borteni* (Dor), *Bortoasa* (Bot, Dor, Săv)[2]. Despre plasticitatea unor asemenea toponimice m-am convins prin experienţă proprie, vizitînd, cu mulţi ani în urmă, satul *Găuri* din raionul Panciu: dacă n-ai şti unde se găseşte, ai trece pe lîngă el, adică pe şoseaua Vidra-Focşani, fără să-i bănueşti existenţa, tocmai din pricina găurilor în care-i vîrît. Cf. Por., p. 32 : *gaură* 'deschidere naturală între două înălţimi, cu coaste abrupte şi apropiate'.

Gavana (Bot), *Gavanul* (Bac, Bld, Bot, Iaş, Suc), *Găvana* (Miz, Msc, Pit, Plo, Slo, Tej, Vl), *Valea Găvenei* (DrV), *Muntele Găvana* (Cpi), *Găvana-Valea Rea* (Pit), *Găvanele* (Cis, Il, Pt, Vl), *Găvănelele* (Pr), *Găvănel(ul)* (Plo, Pt), *Găvani* (Brl), *Găvanul* (Ag, Bz, Gj, Pr, RS, Tc, Vas), *Găvanul Grecului*, *Găvanul Larg* şi *Găvanul Mic* (Zim)[3]. Însemnarea subst. *găvan* diferă după provincii. Prin Muntenia, de pildă, se numeşte aşa un obiect de lemn, semisferic şi adînc scobit care serveşte la pisatul sării, usturoiului etc., pe cînd în Moldova de nord 'găvanul' este o scobitură semisferică (cf. *găvanul căuşului*, *găvanul lingurii* ş.a. ; şi despre o groapă se spune că are 'găvan'). Pentru înţelegerea toponimicelor interesează definiţiile date de Por. : 'vîlcea în semicerc, cu fundul mlăştinos' (p. 43) ; 'scobitură mare de pămînt, de forma unei linguri adînci sau a unui căuş' (p. 71). Poziţia unora dintre locurile numite astfel poate fi foarte frumoasă. Este cazul, cunoscut direct şi de mine, al micii mănăstiri *Găvanul* din munţii Buzăului, care a trezit entuziasmul lui Al. Vlahuţă, *Romînia pitorească* (şi, mai înainte, pe al lui Odobescu).

Grădina (Dj), *Grădina lui Gobe* şi *Grădina-Penciul* (Buc), *Grădina Sîrbului* (RS), *Grădina lui Teodor* (Br), *Grădini* (Lud), *Grădinile* (Brl, Crl, Il, RS), *Grădineşti* (Ved), apoi sinonimele slave[4], mai numeroase, *Sădina* (Vid), *Sadna* (Br), *Sadova* (Clg, Seg), *Sadova Nouă* şi *Sadova Veche* (Csb), *Sadul* (Gil, Sib), *Gura Sadului* (Hn)[5], *Rîul Sadului* (Sib), *Sadău(l)* (Răd)[6], *Sădovinele* (Hn), poate şi *Sădinca* (Ab), la baza cărora stau v. slav., bulg. *sadŭ* 'plantă, grădină, plantaţie, loc plantat', bulg. *sadina* 'loc plantat', v. slav. *sadovŭ* 'de grădină' ş.a. Să se compare şi sîrb. *sad* 'vie tînără', ceh. *sad* 'grădină de fructe', ucr. *sadóvina* 'fructe', precum şi dacorom. *sad* 'Andropogon ischaemum L.' (*Rev. Cr.* VIII, p. 141), *sádină* 'frumoasă plantă, cu frunzele acoperite cu peri lungi şi albi' (*DE*). Kisch II, p. 20—21 înregistrează un *Chertiş* (Ar), pe care-l explică din magh. *kert* 'grădină'.

Grebănoaga şi *Dealul Grebănog* (TîO), *Grebănoasa* (Foc), *Grebănul* (Ag, Bz, RîS), *Greabănul*, *Greabănul de Jos* şi *Greabănul de Sus* (Ved),

---

[1] Megl. *Gaura Lisiţăl'ĭă* (=gaura vulpii), *Gaura Ursului* şi *Gaura di Zọnă* (=gaura zînei).

[2] Frunzescu dă un *Borta* (Tej).

[3] Cf. şi *Găvănel* (Plo), *Găvăneşti* (Buc, Bz, Dj, Gj, Vl), derivate de la n. pers. *Găvan*, cum arată sufixele. Cf. şi arom. *Găvane*.

[4] Date, adică, de slavi sau de romînii care vorbeau şi o limbă slavă ; de altfel *grădină* însuşi este termen slav, numai că provine din lexicul romînesc propriu-zis.

[5] În *Indicat.*, *Gurasada* (Ili).

[6] Cu (ucr.) *-ov* transformat în *-ău* (cf. *Corjăuţi*, *Rădăuţi* etc., al căror sufix este ucr. *-ovtsi*).

Grebenaț (Tim), *Grebenele* (PiN), *Grebeni* și *Grebenul* (Ved), *Grebeniș* (TîM)[1], *Grebenișul de Cîmpie* (Lud), *Valea Grebenișului* (Tran) împreună cu variantele fonetice, de origine ucraineană (toate în Bucovina), *Hreben*, *Hreben-Izvor*, *Hrebin*, *Hrebeneț*[2], *Hrebeniștea*[3] : de obicei nume de dealuri și munți, cum pare logic, dacă ținem seamă de un sens ca 'partea proeminentă a unei stînci, promontoriu', pe care-l are slav. *greben* în sîrbește, de pildă (v. Karaği ;, s.v.)[4]. *DA* nu înregistrează, pentru *greabăn*, decît însemnarea proprie ('partea ridicată din șira spinării, la împreunarea spetelor din dreptul picioarelor de dinainte, la cal, bou, vacă etc.'), nu și pe cea metaforică a sîrb. *grèbên*, cu care trebuie să contăm în toponimie și pe care o cunoaște Por., p. 25 ('spinare îngustă, cu coastele late, dar repezi'), p. 28 ('spinare îngustă de deal lung, cu coaste repezi'). Să se compare și accepția specială (probabil veche) 'fortăreață de pămînt', pe care o invocă *Dacor*. I, p. 156–157. Sinonim : *Grumazul* (pisc de deal și baltă, Dor) : cf. la Por., p. 25 *grumaz* 'spinare lată, cu pante repezi între două dealuri'[5].

Grind (Ili, Td), *Grind-Cristur* (Tur), *Grindul* (Dr, Msc, Pr, Urz), *Grindul Bărzei*, *Grindul Calului* și *Grindul cu Bani* (Seg), *Grindul Făgărășanului* (Urz), *Grindul Gemenei* (Gal) (Dr. II, p. 92), *Grindul lui Tudor* (Br), *Grindul Lung* (Fău), *Grindul Mare* (Cal, Meg), *Grindul Pietrei* și *Grindul Predei* (Urz), *Grindul Rece* (Gj), *Grindul Vădanei* și *Grindul Vechi* (Tul), *Grindul Vîlceașului* (Brl), cu diminutivul *Grindușul* (Bac) și derivatele, sinonime între ele, căci arată amîndouă originea locală a oamenilor din satele respective, *Grindași* (Urz) și *Grindeni* (Lud, Seg)[6]. Subst. *grind* este explicat de Tiktin prin 'ridicătură, dună (în apă), banc de nisip', sensuri care se potrivesc foarte bine cu natura locurilor numite astfel. De aceea surprinde afirmația lui Kisch I, p. 294, că ar fi vorba de același cuvînt ca *grindă*. Să se compare și Por., p. 28 : *grind* 'locuri puțin ridicate, într-o regiune inundabilă sau nu, în general plane și joase'.

Groapa (Ag, Cl, Il, Msc, Orș), *Groapa Arieș* (Dej), *Groapa Cătanei* și *Groapa Chiriței* (Moi), *Groapa Ciobanului* (Hîr), *Groapa Danciului* (RîV), *Groapa Izvoranilor* (Tej), *Groapa Lupelor* (Hn), *Groapa Lupilor* (Gj, Pt), *Groapa Lupului* (BAr), *Groapa Mare* (Bz, RîS), *Groapa Mare* sau *Fundul Gropii* (Bz), *Groapa Mănăstirii* (Buc), *Groapa Nucului* (TîO), *Groapa Olarului* (Făl), *Groapa Puțului* (Gj), *Groapa Radii* (Lud), *Groapa*

---

[1] Înregistrate de Kisch I, p. 63, 173.

[2] Acestui toponimic îi corespunde întocmai arom. *Grebenits*, explicat de Weigand (*XXI.–XXV. Jber.*, p. 62) prin 'cei care locuiesc pe creasta unui munte', ceea ce nu mi se pare exact, căci *-its* este slav. *-ets*, sufix cu variate funcțiuni, printre care predomină, la noi, cea diminutivală. Cf. și n. top. slov., croat., sîrb. *Greben*, slov. *Grebenets*, ucr. *Hrebenôv*, *Hrebenne* etc. (Mikl., s.v. *grebenĭ*).

[3] Să se adauge și *Hrebenești*, cu sufix patronimic, care presupune un n. pers. *Hreben*.

[4] Arom. *Grebine* (și *Grebeniți*, același, după *Lg. Litt.* III, p. 79, cu *Grebenits*, menționat mai sus, n. 2).

[5] *Grumazanul* (Dor) este un derivat toponimic (în *Indicat.*, *Grumezoaia*), pe cînd *Grumăzești* (Foc, PiN, TîN) și *Grumăzoaia* (Gal, Huș) au la bază un antroponimic *Grumaz* sau, mai probabil, *Grumezea*. La Frunzescu găsim *Grumadul* (Br), care ar putea sta pentru *Grumazul* (greșeală de tipar, cu *d* în loc de *ḑ* = *z*, potrivit ortografiei de pe vremuri).

[6] Cf. și forma de singular a acestuia din urmă : *Grindeanul* (Vl). *Grinzi* (Dor), dat de Frunzescu, este pluralul lui *grindă* = *bîrnă*.

Rea (CAr), *Groapa Sasului* (Sb), *Groapa Scheucei* (Brl), *Groapa Seacă* (Gj, Hn), *Groapa Tufei* (Foc), *Groapa Viei* (TuM), *Groapa Vlădicii* (Suc), *Groape* (Lăp), *Groapele* (CAr, Br), *Dealul (Pîrîul) Groapelor* (Sb), *Pîrîul Groapelor* (TuS), *Gropi(le)* (Bac, Bot, Buc, Gj, Il, Msc, TîN, TîO, Suc), *Gropile Mari* (Hor), *Gropile Uriașe* (Bac), *Piscul Gropilor* (Msc), *Valea cu Gropi* (Bac), *Valea Gropilor* (Sla), *Vîrful Gropilor* (CAr), *Muntele-Gropile* (Hor), *Valea Gropii* (Buz), *Vîrful Gropii* sau *Groapa Lupilor* (Bz), apoi derivate *Gropanul* (DrV), *Gropani* (Lug), *Gropane(le)* (Str), *Gropăria* (Fău)[1], *Gropițele* (Hor), *Gropșor* (Hn), *Gropușoarele* (Pr), *Gropeni* (Ag, Brl, Msc, Pit, Răd, RîV). Înrudite cu acestea, și ca etimologie și ca sens, sînt *Gropnița* (Hrl), *Gropul* (Iaș), pentru care să se compare pe de o parte *gropniță* 'mormînt, groapă mare'[2], pe de alta v. slav. *grobŭ* 'mormînt, groapă', apoi, probabil, *Gropșani* (Bal). Însemnarea 'mormînt' o pot avea și unele dintre toponimicele precedente, căci în vorbirea curentă, mai ales populară, *groapă* apare foarte frecvent ca un sinonim al lui *mormînt*. Kisch I, p. 186—187 interpretează în acest chip n. top. *Groapa Sasului*[3]. Cît despre *Gropanul*, două explicații sînt posibile: singular al lui *Gropeni* ori, mai probabil, variantă masculină a lui *gropană* 'groapă mare' (cf. *DA*, care dă această formă pentru Banat, după Anonymus Caransebesiensis)[4]. Tot morfologic, deși mai greu, s-ar putea înțelege existența lui *Gropul* (masculin recent de la femin. *groapă*). Semantic mai aparțin aici *Suharău* (Dor), *Rovina* (Brd, Dj, Drg), *Rovine* (Ard, Cra, Slo)[5], *Rogina* (Iaș), *Rojina* (Suc), *Mocira Rozinii* (Rn)[6], cu derivatul *Rovinari* (TîJ): cf. v. slav., bulg. *rovŭ* 'șanț', bulg. *rovenie* 'săpătură', n. top. slov. *Rovine*, ucr. *Suchorôv* (Mikl., s. v. *rovŭ*), sîrbo-cr. *Rovnitse* (Vasmer, p. 60, nr. 43). Kisch I, p. 56 citează apelativul *rovină*, pe care-l traduce prin 'mlaștină' (și N. Draganu, *Dacor.* IV, p. 1090 afirmă, indirect, că ar exista, în Ardealul de nord, acest substantiv, dar nu-i arată înțelesul). Por. îl cunoaște de asemenea, cu accepții destul de variate: *rovină* 'depresiuni umede, cu pășuni bune sau cu fînețe frumoase; loc mlăștinos sau mai umed' (p. 35); *roghină, rovină* 'ochiuri de apă din depresiunile din cîmpie; vara și toamna ele sînt uscate' (p. 39); *roghină, rojină, rovină* 'loc cu teren mai umed pe coastă; depresiune închisă cu teren băltos și cu sol argilos' (p. 45); *roghină, rovină* 'malul abrupt al unei depresiuni închise (și băltoase) într-o regiune cu relief plan' (p. 47); 'loc vremelnic băltos într-o depresiune fără scurgere' (p. 50). Elementul comun al tuturor acestor definiții este 'depresiune', așadar 'groapă', iar dacă ne raportăm

---

1 La Frunzescu, s.v. *Filipești* (Br), *Bașa-Gropărie* (considerată „numire veche").

2 Cf. precizarea: „groapă veche făcută în pămînt, despre care se povestește că ar fi servit să ascundă bucate, scule etc. sau și oameni în timp de năvăliri barbare" *(DA)*.

3 În limba veche, și *groapă* avea acest înțeles *(DA, s.v. groapă)*.

4 Toponimice de acest fel din afara teritoriului romînesc actual înregistrează Dr. II, p. 396 urm. Pentru ținuturile locuite de aromîni și megleniți, vezi *Lg. Litt.* III, p. 80.

5 Locul cu acest nume, unde a avut loc lupta lui Mircea cel Bătrîn cu turcii, se află în raionul Pitești la 20 km sud de reședința raionului și la 14 km. în linie dreaptă de apa Argeșului (v. *Studii și materiale de istorie medie* III, p. 391 urm.).

6 În *Indicat.*, numai *Mocira* (oș. BM). *Rogina, Rojina, Rozina* reprezintă aspecte dialectale de ale lui *Rovina* (cu *v* palatalizat înaintea lui *i*), corespunzătoare vorbirii populare din regiunile unde apar aceste forme.

la etimologia lui *rovină*, trebuie să-l considerăm totodată și ca element fundamental. 'Umezeala', 'apa' etc. nu există totdeauna și, în orice caz, s-au adăugat ulterior. De aceea am înregistrat toponimicele respective s. v. *Groapa*, sinonimul lor. De adăugat *Vermeș* (Dej, Lug), pe care Kisch I, p. 71 și II, p. 17 îl pune în legătură cu magh. *verem* 'groapă'[1].

Gruiul, singur și cu determinative, răspîndit în toate provinciile și chiar dincolo de granițele nordice ale teritoriului politic romînesc, unde-și păstrează forma veche cu *ń*[2] (cf. Dr. II, p. 205; *GrS* V, p. 205; *Arh.* XXXVIII, p. 267 etc.): *Grui(ul)* (Gil, Lud, Msc, PiN, RîV, Tit, Top, Ved), *Gruilung* (Brd, Ora), *Gruișor* (TîM), *Gruiul-Fierbinți* (Tit), *Gruiul-Lung* (Brd, Viș), *Gruiul Lupului* (RîV), *Gruiul Mărului* (Brd), apoi derivate ca *Gruia* (Dor, Cal)[3], *Muntele Gruii* (Dr. I, p. 28), *Gruietele* (Hor), *Gruiețul* (Ab, Ar, Bra, Cj, Gj, Hn)[4], *Gruiștea* (Dor), *Gruianca* (Buc), *Gruieni*[5] (Hor). *DA* explică pe *gruiu* astfel: 'o ridicătură pe un șes, nu tocmai mare; deluț frumușel; coastă de deal; « un munte conic »', iar Por., p. 28 prin 'dîlmă țuguiată; umăr de deal sau de mal; deal mic; bot de deal'.

Grunjul: un sătuleț[6] (Buz) poartă această numire datorită unui bloc de ghips care se găsește în apropiere. În același raion ne întîmpină *Grunjii Tari* (colină). Trebuie considerate ca provenind de la această temă *Dealul Grungenilor* și *Pîrîul Grungenilor* (TîN), al căror *-ğ-* reprezintă un fel de hiperurbanism grafic, firesc oarecum la moldoveni, din cauza conștiinței că lui *j*, dialectal, îi corespunde, în limba comună, un *ğ*[7]. Să fi avînd aceeași origine *Grunuzea* (Slo), cu *u* epentetic, menit să înlăture grupul fonetic *nz* (din *grunz*), dificil la pronunțare? Por., p.61 are *grunj* (variante *grunz* și *grunț*) 'bulgăre mai mare; drob, glod înghețat; bulgăre colțuros'.

Gurguiata (Pr, oș. RîV), *Gurguiatul* (Rn, RîS), *Gurguieta* (Bot), *Gurguietul* (TîO), *Gurguieți* (Brl, Vid), *Gurguiul* (TuM)[8], la care sînt de adăugat *Gurguiata*, *Gurguieți*, *Gurgul(j)at*, *Gurguliat(i)* din afara teritoriului lingvistic dacoromînesc (Dr. II, p. 330, 396, 480, 616)[9]. Printre sensurile date de *DA* pentru *gurgui* interesează aici 'un deal mai înalt; vîrful unui deal', care coincid, aproximativ, cu cele înregistrate de Por., p. 28 ('movilă; deluț în formă de movilă; grui; vîrf în formă de movilă').

Hîrtoape(le) (Bei, Msc, Paș, Suc), *Valea Hîrtoapei* (Suc), *Hîrtop(ul)* (Bac, Bot, Dor, Huș, PiN, Suc, Tul), *Hîrtopul Mare* și *Hîrtopul Mic* (Bac),

---

[1] La fel Dr. I, p. 28 (< magh. *vermes* 'gropos').

[2] Și *Gruin* (Sv), dat de Mold.-Togan, p. 106, este, de fapt, *Gruń* (Petr.) În *Indicat.* găsim *Gruni* (Lug, Orș). După Dr. II, p. 206, tot cu *ń* apare acest toponimic în BAN (*Gruń, Dealul Gruńului*).

[3] Acest nume poate fi interpretat și ca un sinonim al lui *cocor*: *DA* are *gruie*, femin. de la *gruiu*[2] 'cocor'. Cf. și n. pers. *Gruia*.

[4] Pentru regiunile de peste munți, vezi Dr. II, p. 206.

[5] În *Indicat.*, *Grueni* (Hor).

[6] În *Indicat.*, *Grunji*.

[7] Modificarea provine, desigur, de la cei care au adunat numirile topice ale ținutului în discuție.

[8] Cf. arom. *Gurgul'u*.

[9] După *GrFM*, p. 205, unde apare și varianta *Gurgoïelu(l)*, ca nume al unui alt loc.

Vîrtoapa (Hor), *Vîrtoape(le)*, (Bz, Ns[1]), *Dealul Vîrtoapelor* (Năs)[1] *Vîrtoape(le)* (Gj, RoV, Seb)[2], *Vîrtoapele de Jos* și *Vîrtoapele de Sus* (RoV), *Vîrtop* (Ban, Cîm, NeV)[3], *Vîrtopul* (Cal, Cor, Gj, Msc, Pr, TîJ), *Vîrtopul cu Plopi* (Dj; *Arh. Olt.* XV, p. 72)[4]: Por., p. 32 *hîrtoapă*, *hîrtop* 'vale în semicerc, adîncă, fără ramificații, cu coaste repezi și înierbite'; *vîrtop* 'hîrtop, loc înfundat, cu gropi, care împiedică scurgerea apelor'. Trebuie avute în vedere și următoarele accepții ale acestui cuvînt, dintre cele notate de *DA*, s. v. *hîrtop*: 'vizunie, grotă' (pentru care să se compare etimonul v. slav. *vrŭtŭpŭ* 'speluncă'); 'poiană așezată costiș'.

Izlaz(ul) (Bac, Bld, Brl, Dj, Leh, TuM), *Izlazul Cîrciumei* și *Izlazul Comunei* (Msc), *Izlazurile din Glod* (Seg): la Por., p. 53 *izlaz* 'loc de pășune' (tot așa *DA*). Sinonime: *Sohatul* (Leh), *Suhatul* (Buc, Il, Tl), cu derivatul, care arată originea locală a oamenilor, *Săhăteni*, *Săhătenii de Jos* și *Săhătenii de Sus* (Miz). Cf. și *Sohotești* (Seg), dintr-un mai vechi *Sohătești*[5].

Limba (Alb), *Limba Caprei* (Brl), *Limba Gogîi* (Iaș), *Pîrîul cu Limba Vecină* (Mat., p. 62), *La Trei Limbi* (Tul) *Limbăcești* (Bld). Locurile numite astfel seamănă cu limba (omului și a animalelor, în general), cum rezultă, la unele, din explicațiile date de cunoscători (*DG* IV, p. 168: „*La Trei Limbi* ... se află așezată pe o ridicătură împărțită în alte trei mici, care au forma unor limbi"; satul *Limba* din raionul Alba se află situat pe o « limbă de pămînt », ni se spune în revista *Izvorașul* XII, p.128)[6].

Livada (Ard, Bot, Foc, Ghe, Il, Msc, Oaș, TîO), *Livada Săcuienilor* (Suc), *Livada Colonia* (Oaș), *Livada cu Pruni* (Buc), *Livada de Bihor* (Ora), *Livada de la Vărbilău* (Pr), *Livada Doamnei* (Bac), *Livada Ferma* (Oaș), *Livada Gordedseg* (Oaș), *Livada Mică* (*Oaș*), *Livada Viii* (Oaș), *La Livadă* (Suc), *Livadea* (Tej), *Livadea Domnească* (Pr), *Livadia* (RîV), *Livadia de cîmp* și *Livadia de Coastă* (Haț), *Livedea* (Foc, Leh), *Livedea din Vălsan* (Ag), *Livezi(le)* (Bac, Bot, Ciu, Cra, Iaș, Msc), *Livezile de Jos* și *Livezile de Sus* (Dj), *Dealul Livezilor* (Vas), *La Livezi* (Bac), cu derivatele *Livejioara* (Gj), *Livezeni* (Cis, oș. Hun, Msc)[7], *Livezei* (Cra): semnificația acestor toponimice variază de la o regiune la alta, căci, după Tiktin, *livadă* (cu diversele-i aspecte fonetice) însemnează 'pășune', în Transilvania și Muntenia, 'grădină de pomi' în Moldova. Sensul ultim pare atît de natural unui moldovean, încît Mat., p.48 scrie: « *La livezi*. Mai multe locuri poartă acest nume, deși nu se vede n i c i u n p o m. Amintesc vechi așezări risipite de mult. Pe alocuri se observă și urme de case ». Avem dreptul totuși să admitem, pentru o vreme mai îndepărtată, că și în Moldova *livadă* va fi avut înțelesul muntenesc ('pășune'). Por., p. 36 explică acest termen prin 'luncă slab inundabilă, cu

---

1 Vezi Dr. I, p. 135.
2 Cf. *GrS* II, p. 66.
3 După Kisch II, p. 17; *BkA* I, p. 26; *GrS* II, p. 66.
4 Megl. *Vîrtoapa-l-Manciu*, *Vîrtoapa-l-Dima*, arom. *Vîrtoape*, *Vîrtopi*.
5 Acesta are la bază un n. pers. *Sohat* (cel puțin așa cere sufixul).
6 Arom. *Limba*.
7 Pentru alte ținuturi din afara teritoriului lingvistic dacoromînesc, v. Dr. II, p. 288 și 614. Cf. arom. *Livadea*, *La Alvadia Mari*, *Livădzi*, *La Livădzi*, megl. *Livadișli*.

păşuni şi copaci rari'. Să se compare apoi şi cele constatate aici mai sus, s. v. *Curătura*, unde am văzut că *livadă* poate fi sinonim cu *runc* etc. Acelaşi sens au *Rîturi* (Bei, Viş)[1], pluralul lui *rît* 'păşune' (<magh. *rét*), *Rîtişor* (Tim), diminutivul lui; *Rîtul Blaghii* (Mag) şi *Vărd* (Agn) <med. germ. *wert* 'cîmpie' (Kisch I, p. 49)[2].

Mal(ul) (Bac, Buc, Cj, Cra, Giu, Il, Msc, PiN, RîV, Rn, Sla, Urz), *Malul Alb* (Cis, Gal, Tec, RîV), *Malul Baştei* (Tej), *Malul Caprei* (Foc), *Malul Cerbului* (Msc), *Malul cu Gaură* şi *Malul cu Sare* (Cis), *Malul cu Flori* (Msc), *Malul de Jos* (Giu), *Malul de Răsună* (= care răsună) (Tej), *Malul de Sus* (Giu), *Malul Lupului* (Cpi), *Malul Mare* şi *Malul Mic* (Cra), *Malul Mierii* (Trg), *Malul Orbului* (Trg), *Malul Podurilor* (Msc), *Malul Roşu* (Buc, Bz, DrO, Plo, Sig, Tr), *Malul Spart* (oş. Buc), *Malul Ţiglăului* (Făl), *Malul Ursului* (Bra), *Malul Viei* (Msc), *Malul Vînăt* (CAr, Tej), *Malul Vîrtop* (RîV), *Dealul Malului* (RîV), *Faţa Malului* (Cis), *Pîrîul Malului* (Clg, Tec, Tran), *Valea Malului* (Msc, Tran), *Vîrful Malului* (Tran), *Maluri(le)* (Foc, Il, Pt, RS, Suc, Tc, Trg), *Maluri-Cătun* (Trg), *Maluri-Putna* şi *Maluri-Rîmnic* (Foc), *Malovăţul* (TuS), *Malumnicu* (Str), *Mălosul* (Bac), *Măluşelul* (Buz, RS), *Măluşteţul* (PiN), *Măluţ* (Dej)[3]: după cum a dovedit Dens., p. 12 urm., sensul originar al lui *mal*, care se mai păstrează încă regional (v. şi Dr. II, p. 115)[4], este 'munte', 'deal', 'ridicătură de pămînt', şi cu el trebuie să contăm în toponimie, atunci cînd locurile respective sînt dealuri şi movile, ceea ce se întîmplă adesea. Por. dă foarte multe înţelesuri pentru acest termen entopic: 'regiune de lîngă o apă (mare sau mică) stătătoare ori curgătoare' (p. 22); 'munte; pantă foarte mare, dar fără stînci' (p. 25); 'fîşie îngustă de la marginea apei stătătoare' (p. 38); 'denivelare bruscă şi abruptă de teren' (p. 46); 'loc cu teren mîlos sau cu apă foarte aproape de suprafaţă' (p. 50). Pot fi amintite aici sinonimele *Ţărmurea* (Hn)[5] şi *Bregişor* (Hn), înregistrate

---

[1] Vezi *GrS* II, p. 66.

[2] *Pratul lui Traian*, alt nume al *Cîmpiei Turzii* (Dr. II, p. 232, n. 2), şi *Pratina* (dat de Kisch I, p. 143, fără a i se arăta aşezarea geografică) nu pot fi luate în consideraţie, pentru motivul că nici unul, nici celălalt nu există, de fapt, în limba noastră, chiar dacă *prat* apare la S. Puşcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, nr. 1369, în *REW*, nr. 6732 şi la Por., p. 36: *prat* 'toată regiunea luncii inundabile, cu prima terasă joasă; livede'. Tiktin şi *DE* nu înregistrează nici unul dintre aceste cuvinte, care sînt, cu siguranţă, creaţiile unor latinişti zeloşi. *DLRM* înregistrează totuşi pe *prat*, ca cuvînt regional, fără să ne spună unde anume circulă.

[3] Cf. şi *Mălureanu* (Msc), *Mălureni* (CAr, Bz, Tec, Tr, Vl), *Măluroasa* (Olţ), care, măcar în parte, pot fi interpretate ca derivate de la plur. *maluri*. Despre *Mălureni* (Tec), *DG* ne spune că este situat pe m a l u l rîului Bîrlad. *DE* are *măluros* 'ţărmuros' (luat din Lexiconul de la Buda), care aminteşte foarte bine, ca formaţie, pe *deluros* < dealuri. Cf. totuşi *măluros* 'plin de mălură' *(DE)*, care este, cu siguranţă, un cuvînt popular, deşi mai puţin potrivit pentru denumirea unui loc. Cred că şi *Măluşteni* (Bld) este un derivat (cam neclar, e drept) de la *mal*. Autorii *DG* afirmă că terenul acestui sat este „ridicat, aproape m u n t o s" (cf. sensul vechi al apelativului în discuţie). *Malomfalău* (TîM) nu aparţine aici, căci prima lui parte este magh. *malom* 'moară'. Arom. *Malu* şi *Malişor*.

[4] Acest autor discută şi el amănunţit partea lingvistică a problemei (p. 115 urm.), pornind, mai ales, de la existenţa cuvîntului, ca apelativ şi ca toponimic, în limba maghiară. Cf. aprecierile lui Ov. Densusianu, *GrS* VI, p. 353—354.

[5] Mold.-Togan, p. 234 îl situează în fostul judeţ Arad; în *Indicat.* apare sub forma *Ţărmure* (Gur, Şim).

de Kisch I, p. 59, apoi *Bregul* (Br) și *Insula Bregului* (Il), pentru care să se compare v. rom. *țărmure* (= actualul *țărm*), resp. slav. *breg-* 'rîpă, colină' și diversele toponimice slave formate de la această temă (la Mikl., s.v. *brêgŭ*). Înrudite etimologic cu *Bregișor* și *Bregul* sînt, probabil, *Bregler* (Zal), *Bregoloiul* (ostrov, Brl), *Brehancea* (colină, Buz), *Brehnacea* (deal, Vas), *Brehoaia* (Tec), *Brehuiești* (Bot): ultimele patru, cu al lor *h*, ne trimit la o temă ucraineană. Poate la fel trebuie interpretate *Berheciul* (Bc, Tec), *Berhoiu* (Buz)[1], *Berhomet* (Buco), *Berhometele*, plasă în fostul județ Dorohoi, și *Berhuleasa* (Buz)[1], a căror parte inițială iese mai ușor (decît *breh-* al precedentelor) din ucr. *béreg* 'țărm, margine, movilă' (Žel.). Aceeași temă au *Obreja* (Alb, Csb, Gil)[2], *Trupul Obreja* (teren, Tec), *Obrejița* (RîS), cu derivatele *Obrejeni* (Paș, TîJ), *Obrejanca* și *Obrijeni* (Paș); să se compare la Por., p. 25 *obre(a)jă* 'culme stearpă de pe un deal; loc înalt și sterp', apoi n. top. slov., croat., sîrb. *Obrež*, slov. *Podbrêžje*, sîrb. *Zabrež(j)e* etc[3]. În sprijinul acestei interpretări pare a pleda și faptul că *Obreja* (Gil) și *Obrejeni* (Paș) sînt nume de dealuri, iar satul *Obreja* (Alb) este așezat în apropiere de *Zăpodia*, care-i un fel de sinonim toponimic (v. mai departe, capit. V al părții II). Cîteodată avem a face, desigur, cu n. pers. *Obreja*, foarte cunoscut prin Moldova și care trebuie socotit mai degrabă ca un derivat de la *obraz* (plur. *obraji*) decît de la tema aici în discuție[4]. Să se compare *Obrejești* (Buh), dat de Frunzescu.

Măgura, *Măguri(le)*, *Măgurele(le)*, *Măguricea*, *Măgurița*, *Măgurețul*, *Măgurișul*: neobișnuit de multe, nu numai pe teritoriul locuit astăzi de romîni[5], ci și dincolo de granițele lui (cf. Dr. II, indice, s.v. *Magora*, *Magura*, *Măgureča*, *Maguri*, *Mahora*, *Mahura* etc.). Majoritatea sînt nume de munți, dealuri etc. Din această cauză avem dreptul să le socotim sinonime, mai mult ori mai puțin aproximative, cu toponimicele înșirate s.v. *Movila* și *Muntele*. De altfel ele sînt înrudite semantic și cu unele dintre cele deja discutate, ca *Dealul*, *Gruiul* etc.[6]

Moșinoi (Dr)[7], *Moșonoaiele* (Pan), *Moșoroaiele Mari* și *Moșoroaiele Mici* (Msc), *Mușoroaiele* (Dj), *Mușuroaie* (Făg), *Mușuroiul* (Ili, Ms). Cf. și *Mošoroń*, în Maramureșul fost slovac (Dr. II, p. 396).

Movila, singur și cu epitete, printre care pot fi amintite, ca deosebit de expresive, *Borțoasă* (Dor, Făl), *Îmbinată* (Cț), *Ruptă* (Săv), apoi plur.

---

[1] Acest toponimic (la fel cu *Brehueşti*, notat mai sus) presupune, ca punct de plecare un nume de om, căci are sufix antroponimic.

[2] Cf. şi *Obreja* (Bc), în sec. XVII (*Arh.* XLII, p. 164). Pentru explicaţia lingvistică, vezi E. Petrovici, *Balcania* VII, p. 481 urm.

[3] Ap. Mikl., s.v. *brêgŭ* 'rîpă, colină'. W. Scheiner, *BkA* II, p. 102 citează v. bulg. *obrěžije* 'ţărm, mal'.

[4] Şi *Trupul Obreja* (Tec) conţine n. pers. *Obreja*: fiind vorba de un teren, prima parte a acestei numiri ne trimite la operaţia de împărţire între mai mulţi proprietari a vechii întinderi de pămînt unitare, iar partea a doua arată cui aparţine porţiunea respectivă.

[5] *Măgulicea* (Gur) nu are aceeaşi temă, cum s-ar părea, ci este, după Dr. II, p. 312, un diminutiv de la n. pers. *Măgulea*. (Cf. şi E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 246, n. 2.)

[6] Această situaţie arată, mai elocvent decît orice alte consideraţii teoretice, că o grupare, după înţeles, a numelor topice, contestabilă din punct de vedere principial, se dovedeşte a fi foarte dificilă, dacă nu chiar imposibilă, în fapt.

[7] La Frunzescu, unde şi numele imediat următor apare cu *-i-* (*Moşinoaie*).

Movilele, de asemenea singur ori însoțit de diverse determinative, dimin. *Movilița*: răspîndite pretutindeni (în nord-estul țării, și cu aspectul dialectal corespunzător al lui *v*: *Mojila Seghiului*, *Mojilele Vechi*; pentru alte regiuni, v. Dr. II, indice etc.)[1]. Sinonime: *Bîrda* (TuS), *Bîrdocul* (Hor), *Birda* (Det, cu pronunțarea «neromînească» a lui *î*?)[2], *Bîrdești* (Cîm) < slav. *br(ŭ)d-* 'înălțime de pămînt, movilă' (cf. n. top. ceh., slov., croat. *Brdo*, slov. *Brda* etc., ap. Mikl., s.v. *brŭdo*); *Bîtca*, *Bîtcele*, singure și cu determinative, *Bîtcul*, foarte frecvente, mai ales ca nume de munți, dealuri, movile, nu numai în Romînia Veche[3], ci și aiurea (v., între altele, S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 105 urm., unde apare și forma cu *u* pentru *î*, datorită, desigur, secuilor, care nu pot pronunța pe *î*) = *bîtcă* 'munte mic; pantă stearpă a unui munte expusă la soare; vîrf de colină', de origine necunoscută, după *DA*, care trimite totuși la magh. *botkó* 'măciulie'[4] (cf. și Por.: *bîtcă* 'movilă pe coasta unui deal sau munte', p. 45; 'munte mic în formă de con trunchiat, rotunjit și cu coaste repezi', p. 68); *Chicera*, cu numeroase variante fonetice, precum *Chicerea*, *Chicerul*, *Chicerna*, *Chicira*, *Chiciora*, *Chicioara*, *Chiciura*, *Chiciurla*, *Cicera*, *Ticera*[5], cele mai multe înregistrate și discutate de Dr. II, p. 198 urm., care prezintă problema acestui termen toponimic și din punct de vedere etimologic, cu toate amănuntele de rigoare (pe *Cherica* din reg. Suceava, dacă-l acceptăm alături de celelalte, trebuie să-l socotim drept o greșeală de tipar, căci modificările suferite de forma originară sînt prea profunde, ca să ni le putem explica pe calea evoluției normale a sunetelor limbii noastre; de adăugat *Dealul Chiciorașul* și *Pîrîul Chiciorașul*, Mat., p. 54, apoi *Citera*, deal în Munții Apuseni, *GrS* II, p. 65, cu *t* muiat și cu metateza consoanelor din primele două silabe): *DA* îl atestă ca nume apelativ, pentru unele ținuturi de peste munți, și-l glosează prin '(vîrf de) deal (înalt) conic, mai înalt decît o colină, în forma acoperișului casei; deal; munte', iar Por., p. 24 prin 'deal mic, stîncos; culme mică stîncoasă, cu pante repezi'[6]; *Copoul* (deal, Iaș), *Copoul Rediului* (Iaș), *Copălăul* (deal și comună, Bot), *Coporia* (munte și pîrîiaș, Moi), *Cupele* (sat Tit), *Cupenul* (vîlcea, Sla)[7]: să se compare *copou* (și *copîu*, la indice *copău*) 'înălțime lată și întinsă' (Por.,

---

[1] Trebuie precizat că multe dintre 'movilele' aici în discuție sînt artificiale, așadar făcute de oameni, spre a servi drept morminte, după cum ne informează *DG*. Observația este valabilă, în parte, și pentru sinonimele care urmează.

[2] Arom. *La Bîrdeñi*, derivat «local» de la tema aici în discuție.

[3] Cf. și Mat., passim.

[4] Etimologia gepid. **bütt(i)ka* (diminutiv de la *butta-*, care ar fi dat naștere n. top. *Bot* din fostele județe Bacău și Buzău), dată de C. C. Diculescu, *Die Gepiden*, p. 181, nu poate fi acceptată. *Bota* este apelativul *botă* 'vas de lemn, înalt ca o cofă și înfundat la amîndouă capetele, cu o mică deschidere în fundul de deasupra, care servește pentru transportarea apei sau pentru păstrarea băuturilor alcoolice' (*DLRM*).

[5] Trebuie să admitem un *t* muiat. Acest toponimic se întîlnește și în teritorii lingvistice străine de al nostru (cf. Dr. II, p. 200, 202).

[6] Printre variante figurează unele absente la Dr. II, de pildă *chiciură*, *cicioră*, *ciciură* (și *citeră*, notată de mine ca nume topic). Finala *-oară* indică o influență din partea cuvintelor terminate în *-or*, *-oară*, mai ales a lui *picior*, cu care cuvîntul nostru seamănă destul de bine ca sunete. De aceea sînt dispus, cel puțin teoretic, să văd în unele toponimice de felul lui *Piciorul*, atunci cînd se referă la ridicături de pămînt, ceea ce se întîmplă adesea, o formă «hipercorectă» a lui *chiceră* (cf. în special *chicioră*, *chicioară*, *chicer*).

[7] Megl. *Cupa* și *Cupa Veacl'i*.

p. 24)[1], apoi pol. *kopa* 'masă, grămadă', sîrb. *kupa* idem, n. top. croat. *Kupa* (Mikl., s.v. *kopa, kupa*), bulg. *kup* 'grămadă, masă, mulțime', *kupén* 'grămadă' (*SEW*, p. 646), ucr. *kopiti* 'a îngrămădi, a pune la un loc' (Žel., p. 364) și rom. *căpiță*; *Cozla* (munți, PiN; sate, Dej; MoN): la Por., p. 24 *cozlă* = *dîlmă*, despre care v. mai jos (cf. și V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 215—216: « propriu 'țap' »)[2]; *Cuca* (Ag, Br, Gal, Gj, Ms, Ved), *Cuca Bănescului* (Gil), *Cuca cu Pietrele* (TîJ), *Cuca Mică* (Gal), *Cuca Naltă* (TîJ), *Altul Cucii* (Olț), *Cucii cu Steagul Furat* (Gil), *Cucoiul* (RîV), mai toate nume de dealuri, ceea ce corespunde cu sensurile apelativului *cucă*, date de *DA*, pentru provinciile apusene ale țării, unde acest cuvînt există încă, și adică 'vîrf izolat; punct culminant; vîrf de deal sau de munte despădurit' (pentru altă interpretare a unora dintre toponimicele menționate aici, v. partea a II-a, passim); *Ceuca* (dealuri, Bc), *Cioaca* (dealuri, Buc, Dj, Gj, Vl), *Cioaca Cerbului* (mahala, Gj), *Cioaca cu Rechiți* (munte, Gj), *Cioaca Duchii*, *Cioaca Ilenei* și *Cioaca Roșie* (dealuri, Gj), *Ciochița* (măgură, Tr), *Dealul Ciochiței* (deal, Vl), *Valea Ciocii* și *Coasta Cioacelor* (Vl), *Ciocile* (movilă ș. a., Br; deal, Il), *Ciocile Goale* (deal, Gj), *Ciuca* (Ag), *Ciucea* (movilă, sat ș.a. Brl; sat, Hue)[3], *Ciuci* (Ab, Ar), *Ciuciu* (Lud, Sla), *Ciuha* (dealuri, Gil, Msc, RîV), *Ciuhoi* (Ora), *Ciuhoiul* (colină, sat ș.a. Buz), *Ciuhuiul* (deal, Gal), *Ciufa* (munți, Cis): cf. *DA*, s.v. *ciucă* 'vîrf de munte' (atestat numai într-un text literar din a doua jumătate a sec. XIX), unde se dau informații de ordin etimologic, printre care interesantă pentru noi este existența acestui substantiv, cu același înțeles, la aromîni și la megleniți, apoi la sîrbi, sub aspectul *čuka* (să se adauge cele spuse de P. Skok, *Zeitschrift für romanische Philologie* LIV, p. 479, unde sîrbo-cr. *čúka*, tradus prin 'movilă', este pus împreună cu bulg. *čukan* 'ciocan; înălțime, movilă', și de N. Jokl, *Sborniкъ Miletičъ*, Sofia 1933, p. 142 despre alb. *shuk* 'minge, ghem, bombă')[4]; *Dîlma* (numeroase locuri, de obicei ridicături de pămînt, Cis, Buz), *Dîlma* (sat așezat pe dealuri, BAr), *Dîlma* (« culme a coastei Bărăganului », Il), *Dîlma* sau *Gruiul Muierilor* (deal, TîJ), *Gogoșul Dîlmei* (« culminație a colinei Dîlma », Cis)[5], *Dîlma Crasnei* și *Dîlma Magiaroșii* (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 120), *Dîlma* (dealuri, Bra, Hn, Sb, Sgș, după Kisch I, p. 62): Por., p. 25 *dîlm(ă)* 'deluț

---

[1] *Copoul* ar putea fi interpretat și ca o variantă a lui *copoi*, dar, dată fiind natura locului numit astfel, avem mult mai probabil a face cu termenul înregistrat de Por. Dr. I, p. 92, n. 14 afirmă, fără dreptate (cf. natura și așezarea geografică a locului), că *Copălăul* ar fi magh. *Kapáló* 'loc săpat'.

[2] După Petrovici, *SCL* IV, p. 72—73, *Cozla* ar fi un adjectiv posesiv slav: *koz(ă)l'a* < *koz(ĭ)lŭ* 'țap' + *ja*, care, la început, determina un substantiv ('apă', 'munte', 'poiană' etc.). *l'* și-a pierdut palatalizarea, și de aceea avem *Cozla* (în loc de *Coziia*, cum ar fi trebuit, dacă *l'* și-ar fi păstrat caracterul de sunet palatal).

[3] Despre *Ciucea* din Ardeal Dr. II, p. 598 afirmă că suna, la început, *Cicea*, și de aceea îl derivă din sîrb. *čič(a)*. În lucrarea citată acum se pot găsi multe fapte care interesează discuția noastră (p. 58, 94, 264, 296, 442).

[4] Este greu de afirmat, dar și de contestat, că ar exista vreo legătură genealogică între *cuca* și *ciucă* (*ceucă* etc.), cuvinte atît de asemănătoare și ca sunete și, mai ales, ca sens. Teme aproape identice cu acestea și avînd aceeași semnificație ne întîmpină în toponimia multor țări europene (v. *Le français moderne* VII, p. 78 urm.). S-ar putea să aparțină aici și *Coca* (diverse locuri, între ele un munte și o pădure, Buz, Oaș). Cf. de asemenea *Ciungi* etc., înregistrate mai sus.

[5] Numire, în fond, tautologică (*gogoș* este o variantă a lui *gogoașă* 'umflătură').

mic, de obicei la marginea unei lunci'; p. 27 *dîlm(ă)* 'dîmb mic, înălțime mică așezată pe coastele văilor; un piept ieșind într-un șes de terasă'; *Gîlma* (Bra, Bz, Sla, Trg), *Gîlma Crăiței* (Pr), *Gîlma Ialomiței* (Trg), *Gîlma Mare* (Măc), *Gîlma Secăriei* (Cpi), *Gîlmele Înșirate* (Măc), *Muchea Gîlmei* (Buz), *Gîlmea* (Plo), *Gîlmea Banului* (Bz), *Gîlmeiul* (Tr), *Gîlmeiele* (DrO), *Gîlmeica* (Cis), mai toate ridicături de pămînt (munți, dealuri, coline): identic cu *Hîlmul* etc. (v. mai departe), după *DA*, care explică pe *gîlmă*[1] prin 'colină', și perfect sinonim cu *Dîlma* (vezi *Dacor.* I, p. 231, unde acesta din urmă este explicat ca o contaminație a lui *hîlm* cu *dîmb*; forma feminină ne trimite însă, mai degrabă, la *gîlmă* contaminat cu *dîmb*); *Glămeia* (deal, Gj): la Por., p. 25 găsim *glămie* 'dîlmă mare', care pare a sta la baza unora dintre toponimicele imediat precedente (*Gîlmea, Gîlmeiul, Gîlmeiele, Gîlmeica*), cum arată marea asemănare a părții lor finale (cît despre poziția diferită a lui *l*, ea se explică ușor prin metateza, atît de frecventă în general, a acestei consoane)[2]; *Gorgan* (Med), *Gorgana* (RîS), *Gorganul* (Ab, Buc, Bz, Dj, Găe, Hn, Iaș, Msc, Pr, Sb, Tr, Vs), *Gorganul de Jos* și *Gorganul de Sus* (Găe), *Gorganele* (RîV), *Gorgoanele* (Br), *Gorgani* (Ms, Pr, Sl), *Vîrful Gorganul* (Mat., p. 64), *Gorgănașul* (Bal), *Gorgănelul* (Hn), *Gorgănelele* (Buz, Slo), în majoritate dealuri și, mai ales, movile: afară de însemnarea originară, de 'movilă', *gorgan(ă)* are și altele, printre care trebuie relevată, în primul rînd, aceea de 'vale strîmtă, îngustă și cîrnită' (*DA*, s.v.), pentru motivul că ea aparține și dubletului *corhan(ă)*, de asemenea reprezentat în toponimie: *Corhana* (Bac, Bz, Huș, Rom, Sc), *Dealul Corhana* (Clg), *Corhani* (Dr), *Corhanul* (BAr, Iaș), *Corcanul* (Brl, Sla), *Poiana Curcanului* (M. Sadoveanu, *Nopțile de Sînziene*, p. 27; cf. *BL* VI, p. 35), deși, chiar la acesta, tot cu 'ridicătură de pămînt' avem obișnuit a face (modificarea semantică a trecut, probabil, prin stadiul 'coastă de deal r î p o a s ă, cu suprafață neregulată')[3]; *Hîlmul* (Hn),

[1] Por., p. 25 dă acest termen entopic sub aspectul masculin (*gîlm*), care îi confirmă identitatea cu *hîlm*, presupusă de *DA*.

[2] *DA* notează un *glămîie* 'movilă', pe care-l consideră drept variantă a lui *glămîiu* 'o bucată de lemn retezat la capete', iar pe acesta îl scoate din *glam* 'ață încîlcită, grămadă; o bucată mare de ceva; pămînt lutos, argilos; stalagmită'. Se vede ușor că tema este pretutindeni aceeași, iar înțelesul foarte apropiat de la un cuvînt la altul. Mai puțin clar se prezintă raportul de filiație dintre ele. Cred că trebuie să separăm pe *gîlmă, glămîie* etc. de *hîlm* și să vedem, în cele dintîi, aspecte morfologice (de formare a cuvintelor), mai mult ori mai puțin diferite unul de altul, ale lui *glam*, iar în *hîlm* un reflex al slav. *hlŭmŭ*.

[3] Por. înregistrează forme și accepții numeroase pentru acest cuvînt: *corhan, curgan, curhan, gorhan* 'movilă străveche, mare și făcută din pămînt negru' (p. 37); *corhan* 'urcuș mare și uniform pe o întindere însemnată ce duce pe un platou' (p. 30); *corhan(ă)* 'coastă priporie și sterilă pe care cu anevoie o urci sau o cobori, și nici că se poate face cărare pe ea' (p. 70). În ce privește etimologia, *DA* nu spune nimic despre *corhană*, iar pe *gorgan* îl derivă din rus. *korgán*, ceea ce nu se împacă prea bine nici cu răspîndirea geografică a toponimicelor, nici cu relativa lor vechime. A. Philippide, *Originea Romînilor* II, p. 376, care discută numai pe *corhană*, îl consideră de origine cumanică. Cf. și articolul meu din *Bul. Phil.* I, p. 130 urm. (< ucr. *kurhán* sau rus. *kurgán*). Sînt de adăugat, la lista de mai sus, *Corhana Gura Văii* « corhană sau rîpă, povîrniș tare », *Corhana* « țarina și fîntîna Ciobacu » și *Corhana Bețești*, înregistrate de Mat., p. 53, 54, apoi *Curiganul* (loc izolat, Fău), care s-a putut ușor naște din *curgan* (cu un *i* epentetic, în mijlocul grupului consonantic *rg* nu tocmai comod la pronunțare, datorit, probabil, și influenței analogice din partea unui cuvînt asemănător ca schelet fonetic), *Corganul* (Pr), produs al contaminării lui *corhană* cu *gorgan* sau disimilației (*g—g* > *c—g*), și, poate, *Gorga* (Ved), simțit ca temă a lui *gorgan*, adică « refăcut » din acesta.

Holmul (Bot, Dr, Gal, Iaş, Neg, Rm, Vs), *Holmul lui Brînză* (Huş), *Holmul Mare* (Iaş, Neg), *Holmul Geamăna* (Moi), *Drăguşani (Holmul)* (Vs), *Piscul Holmul* (Huş), *Holmurile* (Huş), *Halmul* şi *Halmuleţul* (Făl), *Olmul* (Bt), *Sîntuhalm* = magh. *Szántóhalma* (oş. Dev), *Colmi* (Hn), aproape toate dealuri şi movile: pretutindeni acelaşi apelativ la origine, dar intrat în limba noastră pe căi diferite, căci *hîlm* este v. slav. *hlŭmŭ*, *holm* < ucr. *holm*, iar *Halmul* < magh. *halom* (*Colmi* va fi rezultat prin contaminarea lui *holm* cu sinonimul, aproximativ, *culme*)[1]; *Rebra* (Năs), cu variante fonetice şi derivative, precum *Răbra*, *Răbrişoara* etc. (vezi Dr. I, p. 91—92), *Rebricea* (Neg, Vs), *Rebricioara* (Vs), *Rebrişoara* (Năs) < slav. *rebr-* (Mikl., s. v. *rebrŭ*, spune: « n. slov. *r(i)eber* 'movilă'; în toponimie tradus prin 'versant, munte' »). O bogată recoltă de nume apelative, avînd sensul aici în discuţie, ne-a dat V. Bogrea, *Dacor.* III, p. 452 urm.

Muntele, singur şi cu determinative, *Munţii*, rar şi numai însoţit de determinative, *Muntişorul* (Pr)[2], *Muntişoarele* (Pt), *Munteorul* (Pt), *Monteorul* (Buz, Pr, Pt), *Munticelul* (Opreanu, *Die Szekler*, p. 109), *Munticul* (Gj), *Muncel(ul)* (Adj, Bac, Buc, Cis, Cîm, Cj, Dej, Gj, Haţ, Ns, Od, Pan, Pt, Rm, Rn, Tc, Td, VaD, Vs, Zal), existent şi dincolo de graniţele ţării noastre (vezi Dr. II, p. 360, 362, 382, 388), *Muncel-Clăcaşi* (Neg), *Muncelul Cărămăneşti* (Cis), *Muncelul de Jos* (Neg), *Muncelul de Sus* (Paş), *Muncelul Durii* (Rom), *Muncelul Gîrboului* (Cj), *Muncelul Mare* (Gj, Ili), *Muncelul Mic* (oş. Hun), *Munceii*[3] (Foc; v. *Milc.* IV, p. 15), *Munceii Înşiraţi* (Năs; cf. Dr. I, p. 145), *Munceluşa* (Bz)[4], *Muscel(ul)*, pronunţat adesea şi *Muşcelul* (raionul muntenesc, apoi diverse locuri, Buz, Cpi, Msc, Trg)[5], *Muscelul Dărei* (Buz), *Muscelul Pătîrlagele* (Cis), *Muscelul Pleşcoiu* (Buz), *Muscelul Ţigan* (Cis). Sinonime cu acestea sînt următoarele, la baza cărora stă slav. *gora*: *Goranul* (Ag, RîV), *Goranul lui Iacob* (Vl), *Gorani* (Ved), *Gorăneşti* (Top), *Gorea* (Hn), *Gorjîul* (aşa s-a pronunţat, în parte se mai pronunţă şi astăzi, numele ţinutului oltenesc), *Gornea* (MoN), *Gorniţa* (TîJ)[6], *Gorul* (Foc)[7], *Hora* (colină, Buz), *Horaiţa* (Bac, Bld, Făl, PiN), *Horăicioara* (PiN), *Horincea* (Bld), *Orul* (munte, Buz)[8]; *Podgoria* (Ag, Ar, Iaş, Ms, Ora, Pr), cu sensul actual, de 'loc sau regiune acoperit(ă) cu vii', dar şi (în ţinuturile muntoase) cu cel vechi, originar, de 'regiune la poalele unui

---

[1] Por., p. 25 are *hîlm* (cu varianta *holm*) 'deal izolat puţin, cu spinare hemisferic boltită', iar la p. 66 *holm* 'deal conic, boltit şi acoperit cu pădure'. Cf. şi *holomb* 'dîmburi joase, dar foarte lungi' (p. 25). Mold. *Holm* corespunde toponimicului ucrainean *Cholmŭ* (Mikl., s.v. *hlŭmŭ*).

[2] Frunzescu notează un *Munteşorul* (Ag, RS).

[3] În *Indicat.*, *Muncei* (Foc).

[4] Arom. *Munţel.*

[5] Discuţia acestui diminutiv, o fac în partea II, capit. « Formarea cuvintelor ». Pentru sens, cf. şi Por., p. 55: *muscele* 'imaşuri de pe dealuri înalte'.

[6] Ar putea fi şi bulg. *gornitsa* 'păr sălbatic' (Vasmer, p. 312). În *ZONF* V, p. 41, sorb. *hornitsa* este însă explicat prin 'regiune muntoasă', aşadar întocmai ca la Mikl., s.v. *gora*.

[7] Şi *Pîrîul Gorul* (Opreanu, *op. cit.*, p. 119).

[8] Dintr-un mai vechi *Horul* (cf. *Hora* şi, în ce priveşte genul, *Gorul*, deja menţionate), cu pierderea lui *h*, care va fi fost, la un moment dat, o simplă aspiraţie. C. C. Diculescu, *Dacor.* IV, p. 497 se gîndeşte la v. grec. ὄρος 'munte', iar în *Rev. Cr.* II, p. 55 se afirmă, cu toată siguranţa, că etimonul toponimicului nostru este bulg. *orel* 'vultur'. Nici una dintre aceste explicaţii nu poate fi primită (a doua se izbeşte şi de serioase dificultăţi fonetice).

deal sau munte' (Tiktin)[1]; *Prigor(a)* (Boz), poate și *Prigoria* (sat în regiune deluroasă, Gil), apoi derivatul *Prigoreni*[2] (sat așezat pe coasta unui deal, Paș; se chema într-o vreme *Podgoreni*); *Zagăr* (Trn), *Zagra* (Năs), *Zahorna* (Bac, Iaș), cu derivatul *Zahoreni* (Bt, Dr, Săv). Tema *gor-* apare și în *Goroveiul* (Dor, Rom), *Pogorul* (TîN), *Pogorești* (Făl), dar acestea sînt formații, în fond, antroponimice: *Gorovei* și *Pogor* circulă prin Moldova ca nume de familie. Cît despre sens, trebuie amintit că slav. *gora* însemnează 'munte' (sau 'deal') și 'pădure': pentru toponimicele propriu-zise, ambele aceste accepții sînt de luat în considerație, pentru antroponimice cred că numai a doua, judecînd după existența n. fam. *Pădure*, destul de frecvent (cel puțin în Moldova). Iată cîteva numiri topice slave asemănătoare cu ale noastre (v. Mikl., s.v. *gora*): slov. *Gorje*, *Gorenče*, *Gornitsa*, *Podgorje*, sîrb. *Zagora*, ucr. *Hora*, *Zahôrje*, ceh. *Zahořany*, pol. *Pogorzany* etc. Cf. și Dr. II, p. 469 urm.

Nările (Gj): lipsește în *DG*, dar îl notează I. Conea, *BSG*, L, p. 351, care descrie amănunțit acest loc, situat în albia pîrîului *Sohodol* (« două deschideri uriașe, pe care apa lunecă în jos ca pe două scocuri gemene ale unei mori de rîu — iar între ele, o despărțitură de calcar cenușiu-negricios: aidoma, deci, cu două imense nări de bou »).

Ochișori (Dj), *Ochișorul* (Fil, Iaș, Pr), *Ochiul* (Cal, Dj, Dor, Huș, Tec), *Ochiul Bolătăului* (Făl), *Ochiul Boului* (Buc, Bz, Il, Miz, Plo), *Ochiul lui Damaschin* (Bot), *Patru Ochi* (Pr), *Ochiurile* (Bot, Gj), *Ocheni* (Adj), *Ocheșești* (Adj), *Ochești* (Olt), *Ochiuri* (Trg), *Ocișor* (Brd), *Ociu* (Brd): cu deosebire lacuri, mlaștine și vîrtejuri de apă poartă astfel de nume. Por., p. 39: *ochi* 'vîrtej de apă; luminiș de apă în stufării'; p. 66 *ochi* 'luminiș în crîng'. Cf. și dimin. *ocheț* 'vîltoare; locul unde apa este mai adîncă' (p. 75), cu care am putea identifica numele pîrîiașului *Ocețul* (TîO).

Ostrov(ul), singur și cu atribute, destul de răspîndit, dar, afară de cîteva excepții (Bac, Haț, Lip, Sv)[3], numai prin Muntenia și Dobrogea, apoi dimin. *Ostrovel(ul)* (Haț), *Valea Ostrovețului* (Olț), *Ostrovocul* (Tul) și derivatul, cu sens local, *Ostroveni* (Ag, Dj, Gj, RîV, Seg, Vl), femin. sing. *Ostrovanca* (Dr)[4]. Accentul subst. *ostrov* oscilează, căci stă, după regiuni, cînd pe prima, cînd pe a doua silabă[5]. Sinonim: *Sighet* (Sig) < magh. *sziget* 'insulă' (*Dacor.* IV, p. 1077)[6].

Peștera (Br, Brd, Cpi, Cț, Dej, Făg, Hn, Meg, Ms, Pt, Vl), *Peștera Bolii* (oș. Pet), *Peștere* (Ald, Csb), *Peșterea* (Brd, Csb), (*Willa*) *Pescera* (Dr. II, p. 295)[7], apoi, foarte probabil, *Peșteana* (BAr, Haț, Sla, Vl), *Peșteana de Jos* (TîJ), *Peșteana-Jiu* (TîJ), *Peșteana-Vulcan* (TîJ), *Peștenița* (Haț), *Peștenuța* (BAr, Hn), *Peșteanul* (Brl), *Pișteanul* (Tul). În ipoteza

---

[1] Por., p. 22 și 56 dă ambele aceste înțelesuri pentru termenul entopic *podgorie*.

[2] În *Indicat.*, *Prigorenii Mari*, *Prigorenii Mici* (Paș).

[3] Vezi Kisch, I, p. 66, resp. Mat., p. 43.

[4] Tiktin are *ostrovean(că)* 'locuitor (locuitoare) a(l) unei insule'.

[5] Cf. n. top. sîrbo-cr. *Ostrov(o)*, ucr. *Ostrôv*, *Ostroveć*, ceh. *Ostrovany*, *Ostrovanky*, pol. *Ostrowiets* (Mikl., s.v. *ostrovŭ*).

[6] *Insula*, *Insula Mare* și *Insula Mică* (Dj), *Insula Nouă* și *Insula Veche* (Il) sînt numiri date de autorități, eventual de vreun om cult, cum arată neologismul *insulă*.

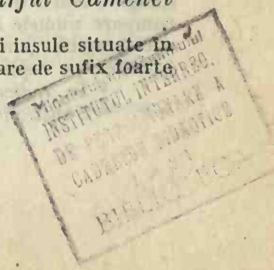
[7] Arom. *Peștera* și *Piștireauă*.

că aparțin aici, *Peșteana* etc. trebuie interpretate ca provenind, prin derivare (slavă, poate și romînească), de la slav. *peštĭ* = *peșteră* 'grotă'. G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 76 le scoate din bulg. *peštjana* (*rěka*) 'pîrîu nisipos', pentru care trimite la *Peščani* «sat pe malul răsăritean al lacului Ohrida, în Macedonia, situat pe un loc nisipos, din *pešъčani* ». La fel explică Vasmer, p. 60, nr. 36 — 37, n. top. grec Πεστιανά și Πιστιανά : « corespunde ca regiune nisipoasă unui v. slav. *pěsъčanъ* de la *pěsŭkŭ* 'nisip'. Cf. în special polon. *Pieszczana* (de mai multe ori), čech. *Pišťany*. . .». Dar un *peštjana* bulgăresc este inexistent, afirmă E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 253, nr. 3. Afară de asta, toponimice slave de felul lui *Peštjan*, *Peštan*, care corespund perfect rom. *Peșteana*, au fost socotite ca formații de la *peštĭ* de numeroși specialiști. Discuția amănunțită a acestor nume o face E. Petrovici, *loc. cit.*, p. 253—254, care înclină tot pentru punctul meu de vedere. Por., p. 47 : *peșteră* „scobitură naturală într-un mal (sau coastă repede), în direcție orizontală". După Kisch II, p. 15 însemnează același lucru *Odvoș* (Lip) < magh. *odu* 'peșteră' + *-as*. Sînt dispus să văd un sinonim al acestor toponimice și în *Polovragĭ* (sau *Polovraci*), numele celebrei peșteri (Gil), a cărui parte finală se identifică formal cu bulg. *ovrágъ* 'vale cu maluri rîpoase' (Геровъ III, p. 325) ; cf. și rus. *ovrág* 'văgăună, defileu'. Mai greu este de explicat formația însăși, chiar dacă *pol-* există în numeroase compuse bulgărești. Căci cum se poate înțelege, din punct de vedere strict material, 'o jumătate de peșteră (sau de vale, de rîpă)' ?

Piscul, singur și cu atribute de tot felul, precum *Piscul Calului* (Pit), *Piscul Cîinelui* (Cpi, Vl), *Piscul Corbului* (Tc), *Piscul cu Nisip* (Gj), *Piscul de Cîmpie* (Cal), *Piscul Dracului* (Bv), *Piscul Holmul* (Huș), *Piscul Înalt* și *Țuțuiat* (Măc), *Piscul Lat* (Ms), *Piscul Herasca* (Tit), *Piscul Ienei* (Bld), *Piscul Lung* (Olț), *Piscul Moșului* (Pit), *Piscul Nou* (Cal), *Piscul Pietrei* (RîV), *Piscul Pleșuv* (Dor), *Piscul Popii* (Ved), *Piscul Radului* (Pan, Pit), *Piscul Roșu* (TuS), *Piscul Rusului* (Neg), *Piscul Sadovei* (Seg), *Piscul Scoarței* (Hor), *Piscul Vechi* (Cal) etc., apoi *Pisculeni* (Buz), *Pisculeni Pînă în Gîrlă* (Buz), *Pisculești* (Plo), *Piscurile* (Fil), dimin. *Pisculețul* (Cal) și *Piscul̦ița* (Br, Il) : foarte numeroase pretutindeni ; de adăugat varianta fonetică dialectală *Chiscul*, existentă în Moldova, cu derivatele *Chiscovata*, *Chiscovul* și *Chiscani* (ultimul apare și în Brl). Sinonime : *Pacuiul* (deal, Foc), *Pacuiul Mare*, *Pacuiul Mic*, *Picuiul Mijlociu*, *Pacuiul lui Soare* și *Pacuiul Vechi* (insule în Dunăre, ACl)[1], *Păcoiul de Jos* și *Păcoiul de Sus* (Pit), *Păguior* și *Vîrful Păguiorului* (Tran ; Kisch I, p. 74) [2], *Picuiul* (Ab, Cj, Hn, Rn, Sb, Td), *Chicuiul* (Rn), *Picuieta* (Pr), *Picuieț* (Cj) : înregistrate, împreună cu formele corespunzătoare din afara teritoriului lingvistic romînesc, de Dr. II, p. 202, 396, 397, 398, care acceptă etimologia lui Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, p. 54 (< **picculeus*, de la tema **picc-*, răspîndită în Romania apuseană cu însemnarea 'vîrf de munte') ; *Vîrful* (Bz, Cis, Miz), *Vîrful Camenei*

[1] Frunzescu, p. 337 cunoaște numai pe *Păcuiul* (cu *ă* !), numele a trei insule situate în Dunăre (Fet) ; *Păcoiul de Jos* și *Păcoiul de Sus* (Pit) au *-oi* pentru *-ui* (schimbare de sufix foarte explicabilă).

[2] Ultimul este o tautologie.

(BAr), *Vîrful Cetăţelei* (Tej), *Vîrful Chiliilor* (Cis), *Vîrful Cîmpului* (Dor), *Vîrful cu Dor* (Cpi), *Vîrful Dobrei* (BAr), *Vîrful Goii* (Făl), *Vîrful Gropilor* (CAr), *Vîrful Cheii*, *Vîrful Înalt* şi *Vîrful cu Ogrăzile* (Hor), *Vîrful lui Drăgan* şi *Vîrful lui Găvan* (Bra), *Vîrful Mare* (RîV), *Vîrful Păltinişului* şi *Vîrful Rusului* (VaD), *Vîrfuri(le)* (Gur, Trg), *Vîrful Beşineului*, *Vîrful Căpăţînii*, *Vîrful Caprei*, *Vîrful Chicerii*, *Vîrful Gîştei*, *Vîrful Muncelului*, *Vîrful Omului*, *Vîrful Paltinului*, *Vîrful Plopilor*, *Vîrful Preluci*, *Vîrful Puzdrelor*, *Vîrful Săcăturilor*, *Vîrful Scredii*, *Vîrful Stanişte*, *Vîrful Stîrcului*, *Vîrful Ştegii* şi *Vîrful Ursoii* (toate la Dr. I, p. 16, 17, 66, 67, 68, 79, 80, 145, 148), *Vîrful Recelii*, *Vîrful Păltinişului*, *Vîrful Hurdogaşului*, *Vîrful Harlagii*, *Vîrful Albia*, *Vîrful Runcului*, *Vîrful Snize*, *Vîrful Faţei*, *Vîrful Cernetie*, *Vîrful Felecului*, *Vîrful Urlătorii* şi *Vîrful Craiului* (Opreanu, *op. cit.*, p. 105 urm.), *Vîrfureni* (Msc), *Vurful cel Mare* (Ab), *Vurful Malilor*, *Vurful Jali* şi *Vurful Stroiu* (Kisch I, p.65)[1], *Vîrful Caprei*, *Vîrful Chicirelor*, *Vîrful Munceilor*, *Vîrful Obcinei*, *Vîrful Plaiului*[2], *Vîrful Şoldan* şi *Vîrful Vulvei* (toate în nordul Moldovei); *Vîrvul Agrişului*, *Vîrvul Mare*, *Vîrvul Muncelului* ş.a. (Rn)[3]; *Zboina* şi *Zboina Arsă* (munte, pichet, Foc), *Zboina Neagră* şi *Zboina Verde* (munţi, TîO): aceste ultime numiri provin din v. slav. *izboina* 'excrescenţă'[4], care a pierdut pe *i*, prin fonetică sintactică, întocmai ca *Zvorîştea*[5] (Dor) şi *Zvorsca* (Crl), derivate de la *izvor* (discuţia amănunţită a acestei etimologii am făcut-o în *Milc.* IV, p. 31—32). Putem pune aici, cu mai multă ori mai puţină şansă de a nimeri adevărul, toponimice de felul următoarelor: *Cioc* (oş. Buc, RoV, TîM), *Ciocul* (deal, Ab; măgură, Sla), *Ciocanul* (Msc; munţi, Ag, Hn; vîrf de deal, Bc; deal, Vl), *Ciocani* (Răc), *Ciocănelul* (deal, Foc), *Ciocănea* (movilă, Plo), *Ciocănari* (Olţ, Tit), *Ciocănăi* (Pit), *Ciocăneşti* (CAr, Căl, Cis, Crl, Pit, Răc, VaD, Ved), *Ciocăneşti-Mihai-Vodă* (Căl), *Ciocălăul* (deal, Str)[6], *Cioculani* (deal, Str), pentru care să se compare *cioc* (dimin. *ciocuţ*, *ciocuţă*), *ciocan*, *ciocălie* şi *ciocodan*, termeni sinonimi cu 'pisc', 'vîrf' în Haţeg (vezi *Soc. Rom.* III, p. 459), apoi bulg. *čukan* 'ridicătură (de pămînt), movilă' (v. mai sus, p. 35, s.v. *Movila*); *Clenciul* (vîrf de deal, Bc), care pare a fi tema haţeg. *clenţuc* 'pisc, vîrf'

[1] Dau aici explicaţia determinativelor mai puţin cunoscute, asupra cărora nu voi reveni în partea a II-a a lucrării: *Goii*, genit. n. pers. *Goia* (cf. şi *Goian*); *Puzdrelor* < magh. *puzdra* sau slav. *puzdro* 'tolbă (de săgeţi)' (Dr. I, p. 69); *Ştegii*, genit. de la *ştege* = *stevie*; *Recelii*, probabil genitivul unui n. pers. *Recelea* sau, mai degrabă, al apelativului *răceală*, cu *re-* < *ră-* sub influenţa lui *e* şi *i* din silabele următoare (poate şi a unei pronunţări neromîneşti); *Hurdogaşului* şi *Harlagii*, genitive de la antroponimice pe care nu le pot identifica; *Malilor* ar fi, după Kisch I, p. 65, plur. lui *mal* (aşadar *male* = *maluri*), ceea ce-i greu de admis, *Jali* = *jalei*, iar *Stroiu* = *stroi* 'linie de bătaie, vergea, baghetă' *(ibidem)*.

[2] În *Indicat.* e dat ca sat (Clg).

[3] Vezi lista, destul de lungă, în *GrFM*, p. 210.

[4] Cred că acelaşi înţeles are şi *Negoiul*, bine cunoscutul munte din masivul Făgăraşului, pe care altădată l-am considerat identic cu n. pers. *Neagoie*: acad. N. Sălăgeanu mă informează că în unele părţi ale Ardealului se spune *negoi* pentru *neg*. Am avea a face, la origine, cu o imagine foarte plastică şi, cu siguranţă, puţin glumeaţă. Pentru ideea de antropomorfism, să se compare numele celebrului munte *Elbrus* din Caucaz, care înseamnă în una dintre limbile acelei regiuni „sîn, mamele": într-adevăr, cele două vîrfuri ale lui, mai mult ovale decît ascuţite, justifică pe deplin această denumire.

[5] În *Indicat.* şi *Nom. Pos.*, *Zvorîştea*.

[6] Subst. *ciocălău* are acelaşi sens ca *ciocan*, cînd e vorba de ştiuletele porumbului.

(*Soc. Rom.* III, p. 459)[1]; *Cornet(ul)* și *Cornățel(ul)*, răspîndite prin toată țara, adesea ca nume de înălțimi (Adj, Bc, Brd, oș. Buc, Bz, Cis, Cra, Dj, Gil, Gj, Moi, Ms, Pr, RîS, Sib, Tc, Tit, Ved): în lista de sinonime pentru noțiunea care ne interesează aici din *Soc. Rom.* citată figurează și acești doi termeni[2]; *Iglița* (ostrov, punct trigonometric ș.a., Br, Il, Măc, Tl); *Iglicioara*, *Iglicioara Mare* și *Iglicioara Mică* (dealuri și sate, Măc): cf. pol. *(i)glitsa* 'ac mare, igliță; vîrf (de munte, de turn)'; 'pliscul cocoarei (Erodium)', dat de *SEW*, p. 423, s.v. *igŭla* (v. amănunte în *Bul. Phil.* III, p. 169); *Parîngul* (culme de munți, RîV)[3] este, foarte probabil, identic cu termenul entopic *părîngă* 'creastă înaltă, alcătuită din stînci mari și pietre tari', înregistrată de Por., p. 25 și care, la rîndul lui, trebuie să fie același cuvînt ca *părîngă* 'prăjină de transportat greutăți', explicat de Tiktin din lat. *palanga* = grec. φάλανξ (v. *Bul. Phil.* III, p. 171 urm. și *Rev. Cr.* XIII, p. 163, unde se combate etimologia φάρανξ propusă de G. Giuglea, *Dacor.* III, p. 1090, acceptată de C. Diculescu, *Dacor.* IV, p. 495 și susținută, cu argumente « reale », de I. Conea, *BSG* LI, p. 88 urm., LIV, p. 301 urm.: acesta ne informează, cam șovăitor de altfel, și despre pronunțarea lui *Parîngul*, care ar fi accentuat de oamenii din partea locului pe prima silabă și ar avea cînd *a*, cînd *ă*; cît despre identitatea cu *Varîngul* din Transilvania nordică, invocată ca un sprijin în favoarea explicației lui Giuglea, autorul dovedește că nu cunoaște normele fonetice ale evoluției limbii noastre). Ca simplă ipoteză, de care mă îndoiesc eu însumi, sub raportul etimologic, notez posibilitatea unei sinonimii cu termenii deja discutați a următoarelor toponimice: *Picul* (deal, sat ș.a., Fil), *Picoșul* (munte, Cis), *Picoșelul* (plai, Cis), *Chiclăul* (dealuri, Tec, Vas) și *Chicluiul* (deal, Iaș), care ar putea avea la bază tema **picc-* (v. mai sus). Printre cuvintele existente la Por. interesează discuția de față *pisc*, pentru sensul secundar de 'piept ce se înfige ca o peninsulă înaltă în luncă' (p. 29) și *ciclău* (*ţiglău*, *ţiglău* 'vîrful slab rotunjit al unui deal sau munte' (p. 25, 26)[4], atît de asemănător ca sunete cu *Chiclăul* (și *Chicluiul*)[5]. O listă de sinonime pentru 'pisc', nu prea deosebită de cea dată în *Soc. Rom.* III, p. 459, prezintă I. Conea, *BSG* LV, p. 112—113: unele apar în toponimie, de ex. *Dealul Steiului* (Sb)[6] și *Țifla Corbului* (pisc, Msc), *Țifla-Fărcașa* sau *Vîrful Țiflei* (munte, PiN)[7]. Cf. și cele spuse de mine în *BL* VI, p. 38—39 despre putința de a interpreta și altfel n.

[1] Cf. și *Clinciul* (Buz, Olt), cu derivatul « local » *Clinceanca* și *Clinceni* (oș. Buc). *Clinciu* există și ca antroponimic (un profesor bucureștean, de origine ardelean, purta acest nume).

[2] Semnificația lor obișnuită, dacă nu exclusivă, trebuie să fie totuși cea originară, adică 'locuri acoperite cu corni' (vezi mai departe, s.v. *Corna*).

[3] *DG* îl transcrie *Paringul*, printr-un fel de hiperurbanism grafic (poate și lingvistic) sau prin etimologie populară cu *păring* 'o specie de mei', în ipoteza că acest cuvînt circulă în regiunea respectivă.

[4] Constat ulterior existența n. top. *Țiglăul* (pisc, PiN), același, probabil, cu *Chiclăul* sau *Țiglăul* (deal), dat de Mat., p. 55.

[5] La « Indicele alfabetic », p. 14, Por. are *pîcue*, prevăzut cu un semn de întrebare, care va fi justificînd lipsa lui în cuprinsul lucrării. (Dar atunci de ce a mai fost înregistrat?) Este același cu *păcui*, *picui* etc.

[6] Notat de Kisch I, p. 93. La Por., p. 63, *stei* 'mal de piatră înțepenit în pămînt'.

[7] Această ultimă numire este tautologică.

top. *Piscul*, anume ca un sinonim al lui *nisip* : ucr. *Pisky* este pus de Mikl., s.v. *pisŭkŭ*. Să se țină apoi seamă de discuția făcută mai sus, s.v. *Movila*.

Plai(ul) (Ab, Bei, Brd, Cîm, Clg, Cpi, Gj, Hn, Pr, Seb, Str, Suc, Tej), foarte des cu epitete, precum *Plaiul Bătrîn* (Făl), *Plaiul Bîrgăului* (VaD), *Plaiul Cîmpinei* (Cpi), *Plaiul Cornului* (Cpi), *Plaiul Lung* (Msc), *Plaiul Mare* (TîJ), *Plaiul Nucului* (Cis), *Plaiul Oiei* (CAr), *Plaiul Șarului* (VaD), *Plaiul Vulcănești* (Cra) etc., *Plaiuri* (Seb, Tur), *Plăiețul* (Gj, Tej, Vl), *Plăișorul* (Br, Cis, Hn[1], Msc, Pr, Td), *Plăiuț* și *Valea Plăiuțului* (Rn), *Plai* sau *Suplai*[2] (Năs), la care se pot adăuga numeroase toponimice (*Plai* și unele derivate), existente dincolo de granițele teritoriului lingvistic romînesc (v. Dr. II, p. 368–369, 396 urm., 409, 412)[3] : între sensurile date acestui substantiv de Por. ('părțile superioare ale munților sau dealurilor, lipsite de pante prăpăstioase', p. 22 ; 'munte sau deal înalt, cu coaste ușor de urcat', p. 26 ; 'coastă în pantă mai mult sau mai puțin uniformă și întinsă pe părțile mijlocii sau superioare ale dealului sau muntelui', p. 30 ; 'plasă (ocol) în regiune de munți', p. 56) și cele înregistrate de Tiktin ('cîmpie, pășune, livadă') deosebirea este mai mică decît pare, căci, în realitate, diferă numai punctul de vedere din care se pun autorii citați (unul se referă la configurația terenului, celălalt la vegetație).

Poiana și **Poienile**, singure sau cu determinative de tot felul, *Poieni* (plural fără articol, simțit însă adesea ca masculin și articulat, în consecință, cu *-i* : *Poienii*[4], *Poienii de Jos* și *Poienii de Sus*, Bei), *Poienița*, *Poienărie* (CAr), apoi derivatul, care (în cazul satelor) evocă originea locală a oamenilor, *Poienari*, cu diminutivul *Poienărei*[5] : extrem de numeroase în toate regiunile. Alături de aceste forme vechi (cf. redarea prin *ia* a grupului slav *lja*), întîlnim altele, mai recente, cu *l* păstrat : *Polieni* (sau *Ulmii Vechi*, Hrl) și *Polnicul* sau *Poiana lui Alexa* (Vas). Por. are *poiană* 'podiș înalt' (p. 36) ; 'loc lipsit de vegetație lemnoasă, în interiorul pădurii ; idem dar cu sol foarte umed' (p. 67). Pentru sensul de 'runc', v. mai sus, s.v. *Curătura*.

Ponoară (Ald), *Ponoarele* (BAr, Dr, Gj, Tîj), *Ponor* (Aid, Haț), *Ponor după Deal* (Aid), *Ponor-Sat* (Aid), *Ponor-Vale în jos* (Aid), *Valea Ponor* (Brd), *Ponorul Apelor* (Dor), *Gura Ponorului* (Fil), *Pîrîul Ponorului* (PiN), *Valea Ponorului* (Td), *Ponorălul* (BAr), *Ponorel* (Cîm), *Ponorătura* (Iaș), *Ponoreni* (Hor) : la Por. *ponor* (var. *pomor*) 'scobitură naturală (în pămînt) rezultată din fugirea terenului la vale ; vîlcea în semicerc, formată prin surparea coastei văii' (p. 34) ; 'teren zbîrcit (cu umflături și bube) din cauza alunecării' (p. 47) ; 'loc cu sol răvășit ; loc prăbușit' (p. 50) ; *ponorîtură* 'teren alunecat la vale pe coastă, cu denivelarea respectivă' (p. 47).

Rîpa (BAr, Bh, Gj, Pr, Sal, Vl), *Rîpa Cărămizi* (Hor), *Rîpa Șori* și *Rîpa L'eului* (Năs)[6], *Rîpa Fetei* (Msc), *Rîpa Iepei* (Moi), *Rîpa de Jos* și

---

[1] Atestat documentar (an. 1478) sub aspectul *Playsor* (Petr.).

[2] Adică « sub plai ».

[3] Arom. *Plaiu* și *Plaiu Fărmăcosu*.

[4] Așa sună obișnuit în gura ieșenilor numele satului *Poieni* (Iaș). Despre modul cum se poate explica această schimbare de gen, care atinge numai toponimicul, nu și apelativul corespunzător, v. partea II a acestei lucrări, cap. « Morfologice ».

[5] Arom. *Poiani*.

[6] Vezi *Bul. Phil.* IV, p. 87.

Rîpa de Sus (Tpl), *Rîpa de Lupoaia* (BAr), *Rîpa de Zegujani* (BAr), *Rîpa Lungă* (RîS), *Rîpa Rîmeţului* (Ns), *Rîpa Tătarului* (Bld), *La Rîpă* (Năs), *Rîpi* (Huş), *Rîpile* (Bac, Bz, Cis, Drg, Huş, Suc, TîO), *Rîpile Ciorbenilor* (Dr)[1] şi derivatul cu sens local, *Rîpaş* (Oră)[2], apoi *Rîpăneşti* (RîV) : printre sensurile notate de Por. figurează (p. 42) 'pîrîu mic sau mai mare', care diferă de cele curente şi trebuie luat în consideraţie. Observaţia făcută mai sus, cu privire la *Găuri* (Pan), despre marea plasticitate a unor toponimice, o repet aici în legătură cu *Rîpile* (TîO) : acest sat este tăiat în toate direcţiile de numeroase văi neregulate, care-i dau o înfăţişare pitorească şi totodată curioasă. Sinonime : *Hoagele* (Ms), pentru care v. *DA* (*hoagă* 'şanţ plin cu apă') şi *Dacor.* III, p. 874 (unde se citează varianta timoceană *oagă* 'rîpă, vîlcea fără apă') ; *Hîga Porcului* (Pt), explicat de mine (*Milc.* IV, p. 10—11), în ce priveşte prima parte, din magh. *hágó* '(drum pe) povîrniş de munte', care a dat naştere, după *DA*, lui *hăgău* 'pantă dreaptă, şanţ săpat de apa torentelor'. Cf. şi *Hogetul Caprei* (Ms) : *hoget* ar putea fi un colectiv de la *hoagă*.

Ruptura (Bld, Br, Buc, Buh, Bz, Cis, Cra, Dj, Gj, Il, Rm, Rs, Sla, Str), *Ruptura Moldovencei* (Br), *Pîrîul Rupturii* (Iaş), *Rupturile* (Dj, Il, Olţ, Tc), *Dealul Rupturilor* (Cj,Dr), *Ruptul* (Ab)[3] : la Por., p. 47 *ruptură* 'rupere de pantă din cauza surpării terenului'. Interesant, chiar pentru toponimie, este amestecul acestor nume cu cele imediat precedente, provocat de marea lor asemănare fonetică (în partea iniţială) şi semantică. La pag. 31, Por. prezintă pe *ruptură* ca identic cu *rîptură* 'pantă abruptă, provenită din surparea terenului', iar s.v. *rîpă* menţionează sinonimele *rîpătură* şi *rîpitură*, al căror element formativ nu poate veni decît de la *ruptură*. Cf. şi *Rîpta* sau *Slobozia*, discutat în capitolul următor.

Scara (Ag)[4], *Scăricica* (Bc, PiN), *Scăriga* (TîO), *Scărişoara* (Adj, Bh, Bz, Cis, Cîm, Crl, Dj, Gj, Ms, Olţ, Orş, Pr, RîV, RS, Tc, Td), *Scărişoara Nouă* (Mag), *Scărişul* (RS).

Scaunele (munţi, Bc : *DG* IV, p. 462, col. I ; Pt, Frunzescu), *Scaunele Cruşoviţei* (MoN), *Scaunele lui Negru-Vodă* (Cis), *Dealul Scaunelor* (Vs)[5], *Scaunul Doamnei* (RîV), *Scaunul Tălharului* (Vas), *Scăunaşul* (TîJ), *Scăunelul* (Pr), *Scăunelele* (RîV)[6], cu derivatele „local" *Scăuieni* (RîV)[7] şi „personal" *Scăuneşti* (Hor), apoi sinonimele *Jeţul* (Cis)[8] şi

---

[1] Arom. *La Rîpa aţea alba* (= la rîpa cea albă), *La rîpa aţea roşa* (= la rîpa cea roşie), megl. *Rǫpa di Scară* etc.

[2] Ar putea fi amintit, cu îndoială, şi *Rupea* (Rup), despre al cărui corespondent *Rupa* (şi *Rupe*) existent în afara hotarelor romîneşti, Dr. II, p. 90 crede că-i lat. *rupes* (> istrorom. *rupę* 'groapă perpendiculară') « mai curînd » decît *rîpă*.

[3] De adăugat *Ruptury*, notat de Dr. II, p. 396.

[4] Cf. şi arom. *Scară* (Dr. II, p. 616).

[5] S.v. *Arămosul* (*DG*).

[6] Din explicaţiile date în *Dicţ. Geogr.* sub acest toponimic rezultă că există, tot acolo, pichetul *Scaunele*. Cf. şi arom. *Tu şcamnu* (= în scaun), *La Scamni*, *Scămnel(u)*.

[7] Însemnează 'oameni originari din (sau de la) *Scaunul* (ori *Scaune*)'. În ce priveşte dispariţia lui *n* înaintea sufixului, să se compare *scăuiel* şi *scăuieş* (pentru şi alături de *scăunel* şi *scăunaş*).

[8] Locuitorii din apropiere (com. *Nehoiaş*) cunosc o legendă, în legătură cu Doamna Neaga, soţia lui Mihnea Turcitul, care, în drum spre Ardeal, a poposit acolo, odihnindu-se pe o piatră ca « pe un jilţ boieresc ».

Jilțul (Fil). Despre unele dintre aceste numiri se spune în *DG* cum au luat naştere: *Scaunul Doamnei* «colț de piatră, unde, zice legenda, s-ar fi odihnit Doamna Elena a lui Matei-Vodă Basarab, cînd a mers să viziteze mănăstirea Arnota, zidită de soțul ei » etc. Acelaşi sens, aş zice material, are şi numele *Scaune* (deal, Mr), notat de Kisch I, p. 250. În schimb, *Trei Scaune* (fostul județ din Ardeal) evocă o noțiune abstractă, întrucît este vorba de 'scaun judecătoresc', în fața căruia se prezentau cetățenii pentru soluționarea chestiunilor de ordin administrativ şi juridic. Să se compare de asemenea informațiile din *DG* privitoare la *Scaunele* lui Negru-Vodă: « Tradiția spune că aici sta Negru-Vodă cu boierii, ca să judece poporul ».

Scorbura (Rd, Sla): la Por. *scorbură* 'văgăună mică' (p. 35); 'gol neadînc în pămînt sau stîncă sau coastă de deal' (p. 48).

Stînca (Bot, Brl, Dor, Iaş, TîN), *Stînca Leului* (Cis), *Stînca Mare* şi *Stînca Mică* (Tul), *Stînca lui Negri* (TîO), *Stînca-Popricani* (Iaş), *Stînca lui Ureche* şi *Stînca cu Zvorîștea* (Dor), *Coada Stîncii* (Iaș), *Stîncul* (Bh), *Stîncești* (Bot, Buz, Gil, Ili, Str), acesta din urmă derivat de la n. pers. *Stîncă* (să se compare sufixul) [1], *Stîncești-Ohaba* (Ili), *Stînculești* (Brd, Olț), *Stîncuța* (Dor). Înrudite, cel puțin semantic, dacă nu şi etimologic, sînt *Stana* (deal şi sat, Huş), *Stană* (Hue), *Staneica* (munte, TîO), *Stanuleț* (Hn), *Dealul Stănișori* (Tran), *Stănișoara* (mănăstire, RîV; sat, Ora; munte, Gj), *Stănișoara-Schit* (RîV), *Stănuița* (Rom), *Steia* (Brd), *Stei* (Cîm), *Steiul* (Cîm), *Ștei-Arieșeni* (Cîm), *Șteiul* (Haț), *Dealul Steiului* (Sb) [2]: cf. Por., p. 26 *stană* 'stînci mari'; p. 63 *stan, stancă* [3], *stau, stei* 'mal de piatră, înțepenit în pămînt, adică avînd rădăcini în pămînt'. Derivatul *Stănișori* şi următoarele ar putea reprezenta aspecte fonetice uşor modificate (cu *ă* < *î* neacc.) ale diminutivelor corespunzătoare de la *stînă* (un munte din raionul Fălticeni se cheamă *Stînișoara*, iar despre *Stănișoara*, muntele gorjean menționat, aflăm, din *DG*, că are stîni pe el), dar această ipoteză mi se pare puțin acceptabilă, din cauză că limba noastră cunoaşte obişnuit fenomenul opus (*ă* neacc. > *î*) [4]. De aceea am avea, mai degrabă, dreptul să considerăm pe *Stînișoara* drept o variantă a lui *Stănișoara*. Cît despre toponimicele ardeleneşti *Dealul Stănișori* şi *Stănuleț*, cu înfățișarea lor nu tocmai romînească, le-am luat din Kisch I, p. 91, fără să am, date fiind mijloacele mele de informație, putința unei verificări [5]. Sinonime cu *Stînca* etc. sînt *Peciul* (Tim), *Peciul Nou* (Tim) şi dimin. *Pecica* (Ard), care, după Kisch I, p. 94, ar proveni din slav. *peč* 'stîncă' apoi, foarte probabil, *Carpați*, pentru care să se compare alb. *karpë* 'stîncă' [6], n. top. sîrb. *Karpata* şi *Gorna Karpa*, puse de P. Skok (v. *Indogermanisches Jahrbuch* XIX, p. 156, nr. 220) în legătură cu substantivul albanez amintit, apoi retorom. *crap(pa)* etc. (se porneşte de la o temă prelatină *cara*, cu variantele *carra*,

---

[1] Cf. şi *Stîncăşeni* (Bld), care cere o temă *Stîncaş(u)* 'locuitor al unui sat *Stînca*'.
[2] L-am înregistrat şi mai sus, s.v. *Piscul*.
[3] Greşeală de tipar pentru *stîncă* (scris de autor cu *â*)?
[4] Informația despre existența stînilor pe muntele *Stănişoara* n-are importanță, pentru motivul că pretutindeni în regiunile muntoase dăm peste stîni, care nu pot constitui, deci, decît în mod cu totul excepțional semnul distinctiv al unui anumit loc.
[5] Să se compare şi n. pers. *Stan, Stana, Stanca, Stancu, Stanciu*, care ar putea avea un amestec în existența acestor toponimice.
[6] De la acesta s-a derivat arom. *Crapşi*.

garra etc. ; vezi, între alții, H. Krahe, *Die alten balkanillyrischen geographischen Namen*, Heidelberg 1925, p. 57, 89 ; V. Bertoldi, *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* XXXII, fasc. 2, p. 161 urm. ; C. Battisti, *I nomi locali dell'Alta Venosta* I, Firenze 1936—1938, p. 112—113 ; A. Dauzat, *Le français moderne* VI, p. 198—199) [1].

Surpatele (Dj, RîV, Vl), *Surpatele Mănăstirii* și *Surpatele-Moșteni* (Vl), *Surpați* (CAr, Gj[2]), *Poiana Surpată* (Kisch I, p. 76) ; aceeași însemnare are, aproximativ, *Prăvăliș* (Kisch I, p. 77) [3].

Tarnița (Bac, BAr, Brd, CAr, Gj, Năs [4], Neg, Pt, Rm, Sc, Tc) *Tarnița de Jos* și *Tarnița de Sus* (Bac), *Tarnița Hoiturilor* (Ns) [5], *Tarnițele* (Ba, PiN), *Tarnița, Dealul Tarniței* și *Tarnițele* (Kisch I, p. 248, care nu le arată așezarea geografică), în majoritate dealuri și munți. Por. nu cunoaște acest termen, ci numai sinonimul, latinesc, absent în toponimie : *șea* 'lăsătură domoală între dealuri (sau munți)' (p. 31).

Vad (Bc, Bh, Cj, Dej, Făg, Hn, Lăp, Ns, PiN, Sig, SM), *Vadul* (Cț, Haț, Ist, Mr, Neg, Rm, TîM), *Vadul Anei* (Leh), *Vadul Crișului* (Ald), *Vadul de Aramă* (Neg), *Vadul Dobrei* (oș. Hun), *Vadul Lat* (Vid), *Vadul Izei* (Sig), *Vadul Moldovei* (Făl), *Vadul Negrilesei* (GuH), *Vadul Nou* (Buz), *Vadul Oaiei* (Cis, Hîr), *Vadul Pașii* (Buz), *Vadul Părului* (Plo), *Vadul Perilor* (Gj), *Vadul Pietros* (Il), *Vadul Pîrîului* (Pr), *Vadul Roșca* (Foc), *Vadul Roșca de Jos* (Foc), *Vadul Săpat* (Miz), *Vadul Silistrei* (Căl), *Vadul Sorești(lor)* (RîS), *Vadul Stancăi* (Tit), *Vadul Șeicii* (Brl), *Vadul Turcului* (Huș), *Vadul Turcilor* (Tc), *Vadul Vejei* (Neg), *Vadul Vlădica* [6] (Răd), *Gura Vadului* (Miz), *Valea Vadului* (Tur), *Vaduri* (PiN) și *Vadurile* [7] (PiN), *Vădurele(le)* (Buh, PiN, Zal) etc. : cum vedem, numeroase locuri poartă astfel de nume, ceea ce nu trebuie să ne surprindă într-o țară ca a noastră, atît de bogată în ape curgătoare [8]. Sinonime : *Brodul* (Iaș), *Brodoc(ul)* și *Dealul Brodocului* (Vas), *Brodina* (Clg, Răd), *Brodina de Jos* (Răd), pentru care cf. slav. *brod* 'vad' și n. top. slov., croat., ceh., pol. *Brod*, ucr., pol. *Brody*, ucr. *Brôdok* (Mikl., s.v. *brodŭ*) [9] ; *Chilimetea* sau *Chilimeticul* (Foc), *Chilimenți* (Pit) < magh. *kelem* 'vad, locul pe unde o apă poate fi trecută cu piciorul' (v. *Milc.* IV, p. 29) ; *Ghecet* (Gal, Măc) : *DA* dă ca învechit acest cuvînt, de origine turcească, a cărui însemnare

---

[1] Cf. și *OR* I, p. 288, unde se alătură de *Carpați* numele vechi etnic *Carpi* și se citează explicația lui Vasmer, care-i identică cu a lui Skok. O lucrare de ansamblu și destul de recentă asupra numelui acestor munți a publicat J. M. Korínek, sub titlul *Die Herkunft des Karpatennamens und was damit zusammenhängt*, în *Carpatica Slovaca* I—II, p. 147 urm.

[2] În *Indicat.*, *Surupați* (Gil).

[3] La Por., p. 30 : *prăvăliș* 'costișă cu pantă prăpăstioasă'.

[4] Ap. *GrFM*, p. 208.

[5] Notat de Dr. I, p. 61.

[6] În *Indicat.*, *Vadul Vlădichii* (Răd).

[7] Altădată se numea *Între Vaduri*, spune Mat., p. 22.

[8] Se pot adăuga derivate ca *Vădaș* (TîM) și *Vădeni* (Brl, Buj, TîJ), care indică originea locală a oamenilor din satele respective. Primul ar putea fi și un nume de agent, sinonim, deci, cu *vădar* (în ipoteza, nu tocmai neverosimilă, că acesta există). Cf. arom. *Avadu* și *Vadu*.

[9] De adăugat *Brod* (BAN), dat de Kisch II, p. 6 (sec. XIV) și derivatul *Brodnic* (Kisch I, p. 58 , tot din sec. XIV, care seamănă, pînă la identitate, cu numele populației medievale, atît de mult discutată, *Brodnicii*, presupusă de unii a fi romînească (cf. Dr. II, p. 575 și G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei Romînilor*. XII : *Brodnicii*, București 1938).

este 'vad, trecătoare'; Por., p. 41 *ghecet* 'loc de trecere peste un rîu; vad'; *Periprava* (Tul) < rus. *perepráva* 'trecere; loc de trecere' (cf. *rečnaja pereprava* 'vad'). *Valea*, aproape totdeauna cu determinative, printre care mai dese sînt *adîncă*, *largă*, *lungă*, *mare*, *rea*, *seacă*, apoi plur. *Văile* și dimin. *Vălcele(le)*, *Vîlcele(le)*, *Vălioara*, *Văluța*: extraordinar de numeroase în toate regiunile [1]. *DG* consacră mai mult de 20 de pagini acestor toponimice, iar diversele colecții sau studii privitoare la celelalte ținuturi dacoromînești oferă aceeași copleșitoare bogăție. Astfel pe teritoriul unui singur sat (Nepos, Năs), *Valea* ne întîmpină de zece ori (*Bul. Phil.* IV, p. 87); într-o pagină și jumătate (cu două coloane) de nume topice din Munții Apuseni îl găsim de douăsprezece ori (*GrS* II, p. 66); pentru fostul județ Maramureș, *GrFM*, p. 208—209 umple aproape trei coloane; indicele la Dr. I conține peste patruzeci de asemenea numiri etc. Ele aparțin, foarte des, și satelor (mai mult de zece pagini ale *Indicatorului Statistic* sînt pline cu nume de comune și unități administrative *Valea*, urmat de diverse atribute), dar, în mod obișnuit, locuri propriu-zise, adică accidente ale solului, sînt numite astfel [2]. Sensul curent este cel etimologic, menționat și de Por.: 'loc larg între două înălțimi; teren în pantă coborîtoare' (p. 23); 'loc cuprins între două înălțimi, cu talveg și cu fund' (p. 32), dar de multe ori *vale* înseamnă 'pîrîu, apă curgătoare', cum rezultă, indirect, și din a doua definiție a lui Por., dar mai ales din descrierile făcute de *DG* cu privire la numeroasele toponimice aparținînd acestei categorii, precum și din epitete de felul lui *seacă*, pe care nu le putem interpreta altminteri. În același sens pledează traducerile în limbi străine ale numirilor noastre: *Valea Rea* a devenit magh. *Dióspataka*, iar *Valea Lupului*, magh. *Farkaspatak* (v. *Dacor.* X, p. 536, 539) [3]. Un determinativ, dintre cele mai frecvente, merită o discuție specială, fiindcă poate fi interpretat în diverse chipuri, unele foarte interesante din punctul de vedere al mentalității populare. Este *rea*, de care m-am ocupat într-o notă din *Bul. Phil.* III, p. 181 urm. Înțelesul curent al acestui adjectiv se impune în cazuri ca al fostului sat *Valea Rea* (Adj) [4]: *DG* ne spune că l-au părăsit locuitorii «din cauza terenului prea rîpos pe care se afla». Un sat cu același nume din fostul județ Vaslui este «situat ... pe două costișe de dealuri, care, formînd văi, se înfundă prin mijlocul satului într-o rîpă profundă». Așadar, teren «rău», adică impropriu pentru așezări omenești, sub raportul strict topografic, dar și economic, căci nu poate suporta semănături, chiar dintre cele fără pretenții. O vale, mai ales adîncă, este însă primejdioasă și altfel. Dacă plouă, ea se umple cu apă și inundă satul, eventual ogoarele oamenilor. În această ipoteză, «răutatea» are un sens metaforic: valea capătă viață, suflet, și devine ființă umană, un animal, care poate «face rău».

[1] Și dincolo de hotarele lingvistice romînești (vezi Dr. II, indice, iar pentru regiunile din Balcani, pe unde trăiesc ori au trăit romîni, *Lg. Litt* III, p. 116—117).

[2] Destul de numeroase sînt și locurile (aproape totdeauna sate) care poartă numele *Văleni*.

[3] Magh. *patak* 'pîrîu'. Și aiurea 'vale' = 'pîrîu' (vezi, de ex., *ZONF* XV, p. 186—187). Cf. mai ales *Revue de Linguistique Romane* VII, p. 69—70: «*Le V(e)au*... Torrent, affluent du lac de Taney. — ... Aussi bien que le sens général, les significations particulières indiquées par Bridel, „éboulis, pente rapide, défilé profond", peuvent convenir à la dénomination d'un cours d'eau d'après les lieux où il passe».

[4] În apropiere de comuna Negulești.

Așa se explică un sinonim afectiv al lui *Valea Rea*, anume *Turbata*, pîrîu (Rm), despre care *DG* ne informează că «. . . mai întotdeauna, în timpurile ploioase, apele lui ies din albie și se varsă peste cîmp . . . » [1]. Interesante sînt unele paralele străine, precum ital. *Rabbia*, *Rabbiólo* și *Rabbioso*, nume de ape r e p e z i (v. *L'Italia Dialettale* VIII, p. 245), gasc. *Labatmale* < < (*la*) *vallis mala* (*Archiv für das Studium der neueren Sprachen* CLXIV, p. 152), friul. *Ria Furiós* 'rîu care se scurge într-o vîlcea păduroasă' (*Revue de Linguistique Romane* XII, p. 111), retorom. *Málawies* și *Valmala* (C. Battisti, *I nomi locali dell'Alta Venosta* I, p. 134, nr. 124 și p. 340, nr. 1370) etc. O a treia interpretare merge mai departe pe calea deja indicată. Pentru oamenii superstițioși, nu apa însăși, ci o anumită ființă, cea mai primejdioasă dintre toate, este autorul nenorocirilor pe care le provoacă inundațiile: în « valea » cu pricina sălășluiește d i a v o l u l, dușmanul de moarte al binelui (cf. sinonimele *cel rău*, *viclean* ș.a. din limbajul bisericesc). Pentru această explicație vorbesc, mai întîi direct, n. top. *Dracul* sau *Valea Rea* (Sla), « Vălcea care se varsă în rîul Vedea », și *Valea Dracului* (Foc, pîrîu: «după un curs repede și prăpăstios, merge de se aruncă în rîul Rîmna »; CAr, vale «se numește astfel, poate, pentru că face mari stricăciuni », spun autorii *DG*)[2], apoi, indirect, dar tot atît de elocvent, fapte similare din alte limbi, de pildă ital. (Marebbe, Alto Adige) *dragàda* 'ploaie torențială' și lat. med. *dragonavit* 'a răvășit pămîntul' (despre un torent), ambele derivate de la lat. *draco* (*Zeitschr. f. rom. Phil.* LIII, p. 542). În legătură cu astfel de constatări, P. Aebischer, un bun cunoscător al onomasticii romanice, exprimă părerea că urmașii lat. *draco* ar putea fi, în toponimie, o amintire despre «geniul apei (curgătoare) », așadar o rămășiță mitologică foarte veche. Antonimul lui *rău* apare extrem de rar. Într-un singur caz avem siguranța deplină că numele respectiv înseamnă «vale bună »: *Dobridor* (Cal), a cărui silabă finală reprezintă slav. *dol* 'vale' (v. mai încolo)[3]. Cît despre *Dobra* (vale și rîu, Hn; pîrîu și văi, BAr, VîM), *Dobrana* (vale, Bc) etc., nu ne putem pronunța tot așa de hotărît pentru interpretarea care ne preocupă aici, fiindcă pe de o parte *Dobra* (cu derivatele lui) este, foarte des, antroponimic[4], iar pe de alta, aceste nume aparțin și la altfel de locuri, situate în imediata apropiere a văilor și apelor menționate, așă că nu știm unde sînt ele originare și unde adoptate ulterior. Același lucru cu *Pîrîul Bunei* (Făl), despre care aflăm că se varsă în pîrîul *Bunești*. Constatarea corespunde psihologiei omenești în general: sîntem mult mai sensibili la aspectul defavorabil al obiectelor din lumea înconjurătoare, cu deosebire atunci cînd intră în joc interesul material, adică economic[5]. Foarte numeroase sînt sinonimele, mai ales slave, ale lui 'vale': *Andolina* (Căl), *Piscul Andoliei* și *Valea Andoliei*[6] (Bra; *Balcania* VIII, p. 231—232), *Indol* (Tur),

[1] Să se compare și *Pîrîul Rău* (Mat., p. 63).
[2] Cf. și *Dealul Văii Dracului* (Foc: « îngustimile și văile sale sînt primejdioase, mai ales cînd plouă »).
[3] *DG* precizează că satul *Dobridor* este așezat «pe loc șes, pe albia și malurile a două vălcele».
[4] În *Indicat.* apare *Dobra* ca numire de localități (CeS, Ili, Lud, Seb, Trg, VîM).
[5] Cf. frc. *Bonneval*, *Bonnevaux*, *Valbonne* (H. Gröhler, *Über Ursprung und Bedeutung der französischen Ortsnamen* II, Heidelberg 1933, p. 100 urm.).
[6] Numire tautologică.

pentru care să se compare v. slav. *ǫdolŭ* și *ǫdolĭ* 'vale', n. top. slov. *Andol* și, în ce privește finala celui dintîi, sîrbo-cr. *údolina* 'teren lăsat, vale'[1]: *Dol* (Cj)[2], *Dolia* (Buz, Făl), *Dolile* (TîN), *Dólina* (Bot, Dor, Orv), *Dolina-Liubcova* (MoN), *Valea Dolinii* (Viș; *GrFM*, p. 208)[3], cu compusele *Doljíul* (aspectul mai vechi, existent, sporadic, și astăzi, al numelui dat fostului județ *Dolj*), *Sohodor* (sat, Bac), *Sohodol(ul)* (Ab, Bac, BAr, Bei, Bra, Cîm, Dj, Fg, Gil, Gj, oș. Hun), *Sohodol-Crihan* (Bac), *Sohodol-Lazuri* (Bei), *Sohodol-Peleș*, *Sohodol-Poiana*, *Sohodol-Sat*, *Sohodol-Vale* și *Sohodol-Vîrș* (oș. Hun), *Sohodorul* (alt nume al pîrîului *Năvrăpești*, Paș), — ultimele sînt formate din slav. *suh* 'uscat, sec' și *dol* 'șanț, groapă, vale', — și derivatele *Dolniceni* (Bt, Paș), *Dolojan* (Ist)[4], cărora le corespund diverse toponimice slave, printre ele ucr. *Dolyna* (cf. și slov., sîrb. *dolina* 'vale'); *Draga* (Iaș, Lud, Paș), *Dragva* (Buh), *Dragna* (văi, Drg, DrO, Tej), *Cîmpia Drahnei* (Str), *Draja* (Adj), *Drajova* (Orș), *Drajna*, *Drajna de Jos* și *Drajna de Sus* (Tej)[5], *Drajna Nouă* (Căl), care au la bază slav. *draga* 'vale'[6], cum probează, pentru unele dintre ele, n. top. croat. *Dražina* și ceh. *Dráhy*, notate de Mikl., s. v. *draga* (și *Dorohoi* ar putea aparține aici, căci, din punctul de vedere al «ducrurilor», se potrivește mai bine ucr. sau rus. *doróga* 'drum, stradă' decît *dorogij*, *dorogój* 'scump, prețios'[7]); *Debruța* (TîN), pentru care cf. v. slav. *dĭbrĭ* 'vale, torent', rus. *debrъ* 'vale (într-o pădure), hăugaș'; *Dal* (Sb), *Dalu* (Lud), citat de Kisch I, p. 68, identic cu magh. *Dál*, și amîndouă avînd ca etimon apelativul săsesc corespunzător germanului *Tal*. Tot aici aparțin *Zagon* (SfG), *Zagna* (sat și viroage, Brl), cu derivatul *Zagoneni* (CAr) și, poate, *Zaghen* (baltă, Tul), pentru care să se compare *zagon* 'șanț scurt' (Por., p. 49; cf. și *viroagă* 'șanț natural, lung și încă neînierbat sau slab înierbat; veche albie de pîrîu', *ibid.*) < slav. *zagonŭ* 'brazdă, hăugaș' și n. top. slov., croat. *Zagon* (Mikl., s.v. *zagonŭ*). Vezi și Vasmer, p. 121, nr. 7, unde se citează, între altele, alb. *zagnë* 'brazdă'. Interesante sînt tautologiile *Pîrîul Dragova* (Mat., p. 55), care pare a fi același cu *Dragva*, înregistrat mai sus, *Valea Dolinei* (Viș) și *Dragodol*, existent, prin sec.

---

[1] Discuția amănunțită a aspectului fonetic, în legătură cu prototipele slave, o face E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 236–237, 335 și *Balcania* VIII, p. 231–232. Vezi și V. Bogrea, *GrS* III, p. 2, n. 6, unde se citează, din texte populare, cetatea *Indolie*, pe care autorul o identifică, cred pe bună dreptate, cu *Nadolie* (= „Țara nadolească"), adică *Anatolia*: pentru modificarea părții inițiale a acestui nume, se poate invoca, într-un chip oarecare, amestecul lui *indol* (toponimic, eventual apelativ).

[2] În *Indicat.*, *Dolu* (Hue).

[3] Numire tautologică.

[4] Poate și *Dolani* (Trg, VI), sinonim al lui *Văleni*? Cf. arom. *Doliana* și *Doliani*.

[5] V. Bogrea, *AIIN* III, p. 704 glosează acest nume prin *Repedea*.

[6] Arom. *Dragari*.

[7] Cf. n. top. ucr. *Dorohyčyn*, formă veche a actualului *Drohyčyn* (*ZNF* XVI, p. 96). Petrovici, *SCL* IV, p. 74 pornește de la tema *dorog-* 'drag' și vede în toponimicul romînesc un adjectiv posesiv al antroponimicului, de origine ucraineană, *Dorogun*, neatestat: *Dorohun* (aceasta ar fi forma adjectivului) a devenit *Dorohoň*, prin schimbare de sufix, și după aceea *Dorohoi*. Într-un document slavon din anul 1921 apare Дорогоуни. Despre *Draga* (Iași) Emil Petrovici (*RSl* IV, p. 54) susține că provine din *Dragoșa* (pîrîul respectiv se numea în evul mediu „pîrîul lui Dragoș=поток Драгощева) printr-o deformare foarte obișnuită în toponimie. Mărturisesc sincer că nu înțeleg această afirmație. La fel se explică acolo numele de pîraie *Dragova* și *Dragova seacă* (BAC).

XIV, în Banat (Kisch II, p. 12). Acesta din urmă are un echivalent perfect în n. top. sîrb. *Dragodol* (Mikl., s.v. *draga*): prima parte ar putea fi interpretată și altfel (< slav. *drag* 'scump'), dar faptul că Mikl. vede în ea pe *draga* 'vale' mă determină să renunț la această explicație, altfel foarte verosimilă. Același etimon slav stă, cred, la baza lui *Droga* (pîrîiaș, Paș), pentru care cf. pol. *droga* 'Weg, Strasse' (identic ca origine și înțeles cu ucr., rus. *doróga*, pomenit mai sus). *Dolie* și *dolină* există ca apelative, după Por., p. 33, care le explică respectiv prin 'depresiune mică, rotunjită, aflată într-un cîmp plan, fără scurgere; vîlcea ce amintește culcușul unui lup (cobiță = dolie); cuibiște, vîlcea în formă de cuib' și 'vale scurtă, relativ adîncă, bine sculptată în coastă sau în uscat'. În lipsa unei rubrici mai potrivite, notez tot aici pe *Putna*, nume de ape curgătoare (Bv, Mr, Pt), explicate de G. Weigand, *BkA* IV, p. 173 din ucr. *putьna*, aspect eliptic al lui *putьna reka* 'vale de rîu cu drum pe ea'[1].

Zghiab(ul) (Buz[2], CAr, Msc, RîV), *Dealul Zghiabului* (Str), *Jghiabul* (Bc), *Jghiaburi(le)* (CAr, Foc): între sensurile date de Por., și adică 'bubă, țanc' (p. 28), 'cataractă' (p. 41), 'colț de stîncă' (p. 46) și 'drum îngust și adînc între două dealuri' (p. 55), urmează să alegem pe cel care se potrivește mai bine cu configurația locului numit astfel, căci toate par nimerite pentru indicarea unor accidente ale solului. Mai curente sînt al doilea și al patrulea (vezi *DA*, s.v. *jghiab*).

§ 2. TOPONIMICE CARE EVOCĂ NATURA TERENULUI APARȚINÎND LOCALITĂȚII RESPECTIVE SAU AFLAT ÎN APROPIEREA EI

Foarte numeroase și, din punct de vedere lingvistic, interesante sînt colectivele în *-et* și *-iș* formate de la nume de plante, apoi diversele derivate în *-iște*, despre care va fi vorba, mai amănunțit, în partea a II-a («Lingvistică»[3]).

Afinișul (VaD), *Coasta Afinișului* (Cis), *Culmea* și *Valea Afinișului* (Cj), *Pîrîul Afinișului* (VaD), *Afăna* (Munții Apuseni), *Afinița* și *Afinicelul Mare* (Clg).

Alun (oș. Hun), *Aluna* sau *Alunul* (Pan), *Alunul* (BAr, Foc, Haț, Hor, Iaș, RS), *Culmea Alunului* (Foc), *Movilele Alunului* (Căl), *Poiana Alunului* (Foc), *Alunele* (PiN), *Valea cu Aluni* (Cpi), *Alunișelul* (Ved), *Aluniș(ul)* (Ard, Bz, CAr, CeS, Cis, Foc, Ghe, Hue, Mr, Msc, Odo, PiN, Reg, Sc, Tej, Trg, Ved, Vl), *Alunișul de Jos* și *Alunișul de Sus* (Ved), *Pîrîul Alunișului* (Făl), *Piscul Alunișului* (Fg), *Poiana Alunișului* (Sc), *Valea Alunișului* (Adj), *Vîrful Alunișului* (Buz) și derivatul « local » *Aluneni* (Fil)[4]. Sinonime: *Lescovița* (MoN), a cărui temă este slav. *lěska* 'alun' (vezi Mikl., s.v., unde sînt înregistrate n. top. slave ca *L(j)eskovitsa*

---

[1] Existența acestui toponimic în Banat (vezi Kisch II, p. 16) arată că trebuie să invocăm și alte limbi slave afară de ucraineană (Kisch citează n. top. sîrb. *Putna*).

[2] În *Indical*, sub forma *Jghiab*.

[3] Trebuie să recunosc că gruparea numirilor topice în modul adoptat de mine este destul de arbitrară, cum poate lesne observa cititorul atent, dar alta, mai judicioasă, nu mi se pare posibilă, iar renunțarea la o clasificare după criterii materiale ar îngreuia expunerea.

[4] Arom. *Aluni* (plur. femin.).

şi *L(j)eskovets*)[1]; *Măgheruş* (Sig, SfG, Tpl)[2], *Măgherani* (TîM), *Măghierat* (Seb) şi *Măderat* (Ard), *Mănerăul* (oş. Hun), *Monoroştia* (Lip), pe care Kisch I, p. 112, resp. II, p. 24 le scoate din magh. *mogyorós* 'plin de (acoperit cu) aluni' (cf. şi *Muierău*, Tran, explicat la fel de Weigand, *BkA* I, p. 21—22, apoi *Muieruşul*, Bc Fil)[3].

Anina (oş. Reş, Vs), *Anini* (RîV), *Dealul Aninilor* (Cor), *Izvorul cu Anini*, *Lacul cu Anini* şi *Valea cu Anini* (toate Buz), *Aninişul* (Bz, Gil), *Aninişul din Deal* (Gil), *Aninişul din Vale* (Gil), *Valea Aninişului* (Cis), *Aninoasa* (Ag, Bz, Cis, Dj, Drg, Fil, Hor, Msc, oş. Pet, SfG, TîJ, Tr, Trg, Vl), *Gura Aninoasei* şi *Muchea Aninoasei* (Buz), *Aninosul* (RîV), *Aninoşiţa* (Gil), *Aninul* (TuS), *Arinaşul* (VaD), *Arini* (Bc, Bot, Bra, Dr, Nţ, TS), *Dealul Arinilor* şi *Pîrîul Arinilor* (Făl, Paş)[4], *Valea Arini* (TîN), *Valea Arinilor* (Moi), *Grindul cu Arini* (Tul), *Ariniş* (CeS), *Arinişul* (Bc), *Arinoasa* (Adj, Ag), *Arinul* şi *Pîrîul Arinului* (Sc), *Valea Arinului* (Tec)[5]. Sinonime: *Ilfovul* (pîrîu, Trg; fost judeţ, Munt), cu aspectul vechi, mai apropiat de etimon, *Elhóvulu*, păstrat într-o lucrare a Stolnicului Cantacuzino (v. *Revista Filologică* I, p. 179), şi *Ilfovăţul* (pîrîu, oş. Buc), apoi *Valea Iloşvi* (Sş.; cf. Kisch I, p. 107), pentru care să se compare bulg. *elchov* 'de arini, acoperit cu arini' (*BkA* IV, p. 172), slav. *jalša*, *jelša* 'arin' (Kisch, I, p. 107—108), n. top. ucr., rus. *Olešьe*, ceh. *Oleška* (Mikl., s.v. *olĭha*); *Agîrbiciul* (Med, Tur) < magh. *Egerbegy*, a cărui primă parte, *eger*, înseamnă 'arin' (Kisch I, p. 107), *Aghireş(ul)* (Hue, Zal), *Aghireşul-Fabricii* (Hue) < magh. *egeres* 'pădurice de arini'[6]. Colectivul *Arinişul* şi adjectivul substantivat *Arinoasa* ar putea fi interpretate şi ca derivate de la *arină* 'nisip' (< lat. *arena*), care se mai păstrează în unele graiuri regionale. De altfel *DA* înregistrează ambele cuvinte aici în discuţie: *ariniş* 'loc nisipos şi deşert', *arinos* 'nisipos', dar nu ne informează direct asupra răspîndirii lor actuale (citatele, puţine, arată că avem a face mai degrabă cu termeni dialectali şi oarecum arhaici). Pe cel dintîi îl găsim şi la Por., p. 49: *ariniş* 'nisipărie, loc nisipos; loc pustiu'[7]. Nici despre variantele cu *-n-* (pentru *-r-*) nu putem fi absolut siguri că reprezintă totdeauna baza de la care am pornit discuţia, căci *DA* dă un *anină*, ca aspect secundar (fără nici o altă precizare) al lui *arină* = *nisip*. Iată două amă-

---

[1] Cf. arom. *Leascoviţ*.

[2] Sună *Măieruş* (cf. *BkA* III, p. 50).

[3] Cf. articolul lui E. Petrovici din *Dacor.* XI, p. 229 urm., unde se explică etimologic aceste toponimice de origine maghiară, împreună cu *Măierău*, *Măieruş*, *Mănărade*, *Mărăjdia*, *Măriuş*, care au toate acelaşi etimon.

[4] În fostul judeţ Baia apărea de patru ori numele *Pîrîul Arinilor*.

[5] Arom. *Lărin* (< *la arin*) 'anin', alături de *Arina* 'nisip'.

[6] Kisch I, p. 107 explică la fel n. top. *Agriş* (Ar, Bh, Tr), produs al unei etimologii populare cu *agriş*, dar nu văd de ce am prefera această explicaţie complicată aceleia, foarte simple, pe care o propune G. Weigand, *BkA* I, p. 21 (< rom. *agriş*). La Mold.-Togan, p. 4—5 găsim *Agîrbiciu* (Hue, Med, Tur), *Agribiciu* (Cj), *Agrieşel* şi *Agrieş* (Dej), *Agriş* (Bh, Ine, SaM, Tur), *Agrişul de Jos* şi *Agrişul de Sus* (Bis), *Agrişul Mare* şi *Agrişul Mic* (Ine), *Agrişteu* (Trn), *Agrij* (Zal).

[7] Acest autor notează, tot acolo, şi pe *arină* 'pietriş de mărimea porumbului, rezultat din sfărîmarea rocilor', cu varianta, curioasă din punctul de vedere al evoluţiei fonetice, *arenă*. Cf. şi *arin* 'aluviuni nisipoase; loc nisipos; pămînt foios' (*ibid.*), care îngreuiază şi mai mult orientarea noastră în domeniul toponimiei.

nunte necesare pentru lămurirea mai mult ori mai puţin deplină a situaţiei. *Anina* pare a fi femin. lui *anin* (cf. *alună* faţă de *alun* ş.a.), dar nu-i exclusă posibilitatea altei interpretări, pe care mi-o sugerează *DA*, s.v. *arină* 'pădure tînără, care creşte din nou după ce a fost tăiată' (aşadar, un « colectiv », provenit, probabil, dintr-un neutru plural, cum presupun autorii operei citate) : deoarece *anină* este varianta « muntenească » a lui *arină*, sensul atestat de *DA* pentru acesta poate fi admis, măcar teoretic, şi pentru acela. Cît despre *Arinaşul*, trebuie iarăşi să contăm şi cu o explicaţie diferită de aceea care se impune la prima vedere (adică diminutiv al lui *arin*) : *DA* notează un *arinaş* (şi *aninaş*) 'anin comun' (Alnus glutinosa)[1].

Apa (BM), *Apa Acră* (VaD), *Apa Bună* (Adj), *Apa de Leac* (Cpi), *Apa de Leac de la Ion Niţu* (Cpi), *Apa Dulce* (Tej), *Apa Galbenă* (BAr), *Apa Mare* (Ms), *Apa Neagră* (Adj, BAr), *Apa Pietroasă* (Pan), *Apa Rece* (VaD), *Apa Roşei* (Hor), *Apa Roşie* (Hor, RîS, TuS), *Apa Sărată* (Buz, Clg, Cpi, RîV, Sla), *Apa Văii Poienii* (Moi), *Viile Apei* (ŞoM), *Apele Vii* (Crl, Gj), *Cursul Apei* (Foc), *Odaia-Apşoarele* (Buz)[2]. Sinonime : *Cernavoda* (Meg), *Vodiţa* (pîrîu, Ag), *Vodiţa Mare* (pîrîu, Csb), la baza cărora se află slav. *voda* 'apă' (cf. n. top. sîrb. *Voditse*, ap. Mikl., s.v. *voda* ; bulg. *Voditsa*, Vasmer, p. 68, nr. 15) ; *Vizăuţul Mare* şi *Vizăuţul Mic* (pîraie, Foc), avînd drept temă magh. *viz* 'apă' (cf. însă şi n. top. ceh. *Vyzovitse*, derivat de Mikl., s.v. *vyzŭ*, de la acest apelativ, care înseamnă 'nisetru')[3]. Trebuie să mă opresc puţin asupra *Cernavodei*. Din informaţiile date de *DG*, s.v., rezultă că nu numai orăşelul, ci şi diverse locuri din apropierea lui se cheamă aşa. Printre ele se află o baltă, care cred că a căpătat acest nume înaintea aşezării omeneşti. Mai interesant decît acest fapt este următorul. Balta *Cernavoda* se învecinează direct cu balta *Carasù*, şi amîndouă sînt situate în valea *Carasù* (căreia autorii îi spun şi 'gîrlă', aşadar o vale cu apă curgătoare). *Carasù* este sinonimul turcesc al lui *Cernavoda* 'apă neagră'. Aceasta arată că unul dintre sinonime s-a născut mai tîrziu, prin traducerea celuilalt. Ca să putem decide, cu oarecare siguranţă, care este anterior, ar trebui să dispunem de izvoare istorice neîndoielnice, şi acest mijloc de documentare mie îmi lipseşte. Cum însă slavii au precedat pe turci prin aceste locuri, este probabil că *Cernavoda* a luat naştere înaintea lui *Carasù*.

---

[1] Ar putea fi puse împreună cu acestea *Oleşeşti* şi *Oleşeasca* (vezi A.V. Sava, *Documente putnene* I, Focşani 1929, p. 28), în care N. Iorga, *Rev. Ist.* XV, p. 350 vedea nişte derivate de la *Olahi* 'romîni' (din vremea cînd prin ţinuturile acelea trăiau maghiari. (*DG* înregistrează *Oleşeasca*, Buz şi *Oleşeşti*, Buz, Pan, iar Frunzescu, *Oleşeni*, Vl.) Vezi şi mai departe, capit. III, s.v. *Vlaha*. Că 'arin' este apt să devină antroponimic, ar proba, poate, *Oleša*, numele unui scriitor rus contemporan, în ipoteza că tema lui este identică cu a n. top. rus. *Olešьe*, menţionat mai sus. Nu-i exclus însă ca acest *Oleša* să reprezinte o variantă dialectală a lui *Aljoša* (= *Alexei*). în acest caz *-e-* este accentuat, şi se pronunţă *ë* (= *io*).

[2] Cf. arom. *Apa ţea acră*, *Apa ţea raţi*, *Apa ţea roşea*, care corespund respectiv numirilor *Apa Acră*, *Apa Rece* şi *Apa Roşie*.

[3] *Vizantea* (Pan), a cărui parte iniţială sună exact la fel, n-are nici o legătură etimologică cu *Vizăuţul*, ci reprezintă numele slav, adoptat, într-o vreme, şi de romîni, al Constantinopolului : *Vizantiia* (= *Bizanţul*). În sprijinul acestei păreri pledează, cred, suficient faptul că este vorba de o mănăstire de pe la sfîrşitul sec. XVI (satul şi celelalte locuri învecinate, numite la fel, şi-au căpătat numele, cu siguranţă, mai tîrziu). Vezi discuţia amănunţită, făcută de mine, în *Milc.* IV, p. 24 urm.

Arțarul (TîJ), *Arțari* (Bot, Leh) și sinonimele *Cleanovul* (VîM); pentru ultimul să se compare bulg. *klĕn* 'arțar (Acer campestre)', *klĕnov* 'de arțar', apoi n. top. rus. *Klenova*, ceh. *Klenov* (Mikl., s.v. *klênŭ*)[1].

Baia (Ab, Ar, Făl, Gj, Hn, Ist, Lip, Oră, Pr, SM, Sc, Str, Tc), *Baia Mare* (MAR), *Baia Nouă* (Orș), *Baia de Aramă* (BAr), *Baia de Arieș* (Cîm), *Baia de Criș* (Brd), *Baia de Fier* (Gil), *Baia de Piatră* (Csb), *Baia de Petrol* (Moi), *Baia Episcopiei* (Ora), *Baia lui Craiu*[2] (oș. Hun), *Baia Periilor* (Gj), *Baia Sfînta Cruce* (Odo), *Baia Sprie* (ȘoM), *Ofenbaia* (Cîm), *Băișoara* (Tur), *Băița* (Bei, BM, Brd, CeS, Cj, Ghe, Hn, Reg, ȘoM), *Băița-Plai* (Bei), *Băiuț* (Lăp), cu derivatele (*Schitul*) *Băiasa* (V l), *Băiașa* (Drg), *Băiasca* (Bz), *Băiești* (Ag, Buc, Buz, Haț, Ms, Pr, V l), *Băieni* (Ms), *Băieși* (Ag, Oră), *Băineț* (Răd): sensul acestor toponimice variază după regiuni (naturale, nu lingvistice), la fel cu apelativul *baie*, care înseamnează 'mină', 'izvor cu apă minerală'[3] și 'loc de scăldat' (vezi informațiile bogate și interesante, din *DA*, s.v.)[4]. Sinonime, cel puțin parțiale, sînt *Ocna* (Ab, BAr, Bc, Cj, Odo, Pr, Sig, Sv, TîM, Vs), *Ocna Mare* (Vl), *Ocna de Fier* (Reș), *Ocna de la Baican* (Tej), *Ocna de Jos* și *Ocna de Sus* (Odo), *Ocna Dejului* (Dej), *Ocna Mureșului*[5] (Aid), *Ocna Sibiului* (Sib), *Ocna-Șugatag* (Sig), *Ocnele* (BAr), *Ocnele Mari* și *Ocnele Mici* (RîV), *Ocnișoara* (Aid, Med), *Ocnița* (Bis, Cj, Reg, oș. RîV, Trg), *Ocnițele* (Ale): limba veche, precum și numiri de felul lui *Ocna de Fier*, arată că apelativul *ocnă* a însemnat odinioară 'mină (în general)', nu numai 'salină', ca astăzi. Așa se explică prezența lui în toponimia unor ținuturi, despre solul cărora nu se știe să fi avut ori să fi avînd sare. Trebuie să mai admitem însă și alt înțeles, eventual chiar alte înțelesuri, pentru acest cuvînt. Astfel *Ocnițele* este numele unei măguri, situată într-o regiune de șes. Mikl., s. v. *okno*, pornește, pentru interpretarea toponimicelor slave, de la accepțiile 'fenestra' și 'puteus (Schacht)' ale substantivului corespunzător. Prima dintre acestea s-ar potrivi pentru un lac (cf. *ochi de apă* și *ochi de fereastră*), deși tot atît de bine merge și însemnarea a doua ('groapă')[6]. Vezi și mai departe, s.v. *Ruda*.

Balta, singur și cu epitete (*Albă*, *Neagră*, *Verde*, *Vie* etc.) în toate provinciile și ca nume de așezări umane, nu numai de accidente ale solului,

---

[1] Aceeași temă are, foarte probabil, *Clinovul* (Hor), rezultat dintr-un mai vechi *Clenovul*, cu *e* > *i* prin analogia atîtor cuvinte care au *i* înaintea unui *n* imediat următor. Cf. totuși și slav. *klin* 'cui', atestat în toponimia slavă, nu însă sub aspectul unui derivat în *-ov* (Mikl., s.v. *klinŭ*). Arom. *Clinuva* are la bază femininul bulg. *klenov*, notat în text.

[2] În *Indicat.*, *Baia Craiului*.

[3] Cf. *Băile* (Fău, Gj), *Băile-Govora* (RîV), *Băile Herculane* (Orș), *Băile-Nastasache* (TîO), *Băile Tătarilor* (Tej), *Băile-Vulcana* sau *Vulcana-Băi* (Trg), dintre care unele ar putea însemna și 'loc de scăldat', deși ipoteza pare puțin verosimilă, fiindcă această noțiune are caracter oarecum cult, în orice caz «orășenesc». Aromînii cunosc derivatul *Băńiști*, cu sensul de «loc unde au fost altădată băi».

[4] *Bănia* (Boz) n-are nicio legătură cu toponimicele precedente, cum presupune Kisch II, p. 11: *n(i)* ar putea reda pe *ń*, existent în graiul bănățean, dar dificultăți mari prezintă *ă*, care presupune o accentuare pe *i*. *Bănia* (la fel cu *Bănești*, pus de Kisch alături de acesta și, prin urmare, de *Baia* etc.) are drept temă subst. *ban*, ceea ce se potrivește foarte bine cu *Banatul* 'provincie condusă de un ban'.

[5] În *Indicat.*, *Ocna-Mureș*.

[6] *Ocna* ar putea însemna, cîteodată, și 'izvor' (cf. spusele lui M. Vasmer, *Zeitschr. slav. Philologie*, an. 1933, p. 401).

Cetatea de Baltă (Trn), *Baltele* (Ar), *Bălţile de la Gura Boziei* (Bld), şi foarte multe derivate, precum *Baltacul* (ape, Cpi, Olţ), *Baltina* (Fg), *Băltana* (Str)[1], *Băltani* (vale, VîM), *Băltanul* (lac, Gj), *Băltaşi* (VîM), *Băltăcaciul* (loc mocirlos, Răc), *Băltăria* (iaz, Bot), *Băltăul* (bahnă, Făl), *Bălteanca* (lac, Tit), *Bălteanul* (Huş), *Bălteni* (Ag, Buc, Bz, CAr, Făl, Fău, Gj, Hor, Iş, Răc, Sla, Tit, Vas, Vl)[2], *Băltica* (Gal), *Bălticel Andrei* (TîJ), *Băltinaşul* (insulă, Olt), *Băltişul* (Cpi, Fău, Gj, Il, Pr, Urz), *Băltişoara* (TîJ), *Băltiţa* (Br, Cis, Plo), *Băltîc* (văi, Bz), *Băltoaica* (VîM), *Băltoci* (TîJ), *Bălătăul* (Bld, Moi), *Bîlta* (Fil, TîJ), *Bîltanele* (Str, TuS), *Bîlteni* (TîJ), *Bîltişoara* (TîJ), *Bîltaci* (TîJ), *Bolătăul* (Moi, Sc), *Zaboloteni* (Iaş)[3] : unele derivate, care, la origine, sînt, cu siguranţă, apelative, de ex. *bălţişoară*, *băltîc*, *băltoaică*[4], lipsesc în *DA* şi la Por. În privinţa nuanţelor semantice, aceste două izvoare nu sînt totdeauna de acord. Astfel *băltău* însemnează, după unul, 'baltă mare, băltoi', iar după celălalt (p. 37) 'baltă mică, mai ales din acelea care se formează după ploi mari sau după inundări'. Extrem de numeroase sînt sinonimele (de aceea le redau în ordine alfabetică, indiferent de originea lor lingvistică) : *Bahna*, frecvent pretutindeni, dar mai ales în Moldova, *Bahnea* (Trn), *Bahnele* (Foc, RîS), *Bahniţa* (Hrl, Neg, PiN), *Băhnişoara* (Buh, PiN) şi derivatele, arătînd originea locală a oamenilor, *Bahnari* (Vas), *Bahnariul* (Huş)[5], *Băhneni* (Ms) şi *Băhnăşeni* (Moi), pentru care să se compare n. top. ucr. *Bahna*, ceh. *Bahne*, notate de Mikl., s.v. *bagno*, şi apelativele rom. *bahnă* = *baltă* (*DA* şi Por., p. 37), *báhniţă* = *bălţiş* (nesigur, *DA*, s.v.) ; *Bara* (Lug), *Barca* (Iaş, Sla), *Barcea* (Tec), *Barcea Nouă* şi *Barcea Veche* (Tec), *Barcia* (Odo), *Barcul* (Paş, RîV), *Barcul Mare* şi *Barcul Urlatu* (bălţi, Huş), *Bărca*[6] (Gil, Il, Seg, Sla), *Barcani* (TîS), *Barcaş* (Tim), *Bărc* (Sib), *Barcanele* (Hor), *Bărcanul* (Br), *Bărcana*[7] (Adj), *Bărcăneşti* (Buh, Olţ, Plo, Sla), *Bărcuţ* (Agn), probabil şi *Baraca* (lac, RîS), *Baracul* (movilă, Fău[8] ; vale, Tit), *Bărăcea* (pîraie, Fil, Tej, TîO, Tr), *Bîrcea Mare* şi *Bîrcea Mică* (oş. Deva) : cf. slav. *bara* 'baltă, mlaştină' (*SEW*, p. 43), n. top. sîrb. *Bare*, croat. *Baritsa* (Mikl., s.v. *bara*) şi rom. *bară* 'mlaştină' (*DA*), *bară* = *baltă* (Por., p. 37)[9], *barcău* idem (*ibidem*), *barc* 'luncă plină de bălţi, mlăştini şi ape curgătoare' (Por., p. 36) ; 'luncă

---

1 « Mahala..., ţine de com. rur. *Bîltanele* » (spune *DG*). Acesta din urmă ar putea fi o variantă, cu metateză, a subst. *bîtlan*, cunoscuta pasăre de baltă, deşi *DA* nu înregistrează un *bîltan*. Este mai probabil însă că reprezintă tot un derivat de la *baltă*, identic cu *Băltanul*, al cărui *ă*, neaccentuat, devine destul de uşor *î*. Frunzescu are *Bîltane*, formă care confirmă ultima explicaţie.

2 Mai ales (teoretic, totdeauna) nume de sat. La fel *Băltaşi* şi *Bălteanul*.

3 Pentru acesta, cf. n. top. ucr. *Zabolotôv* (Mikl., s.v. *blato*), iar pentru *Bălătăul* şi *Bolătăul*, ucr., rus. *boloto* 'baltă'. După E. Petrovici, *RSl* IV, p. 43, aparţine aici şi *Blahniţa* (VîM), provenit din forma, atestată (sec. XIV), *Blatniţa* (cu *-tn-* > *cn* > *gn* > *hn*).

4 Acesta este un augmentativ, format cu *-oaică*, femin. lui *-oi* (cf. *băltoi* 'baltă mare ; baltă cu apă murdară şi puturoasă', *DA*).

5 *DA* înregistrează un *băhnar* = *băhniş* 'loc cu multe bahne', despre care precizează că « se aude mai ales în Moldova de jos ».

6 În *Indicat.*, *Bîrca*.

7 În *Indicat.*, *Barcana*.

8 Şi diminutivul *Bărăcelul* (movilă în acelaşi raion).

9 Toponimia aromînească cunoaşte şi ea pe *bară* 'heleşteu' : *Bară*, *La Bară* şi *La Bări*.

băltoasă' (Por., p. 37); *băracă* = *bărăcie* 'baltă mică' (*DA*); *bărcă* = *barc* 'luncă umedă, plină de bălți, lacuri, livezi, pădurici și improprie culturii' (Por., p. 43)[1]; *Bălc* (lac, Buc), *Bîlcoiul* (Dj), *Bîlcul* (If), *Dealul Bîlcului* (Paș), *Valea Bîlcului* (oș. Buc): *bîlc* = *băltoacă* (Por., p. 37; *DA* dă pe *bîlc* numai pentru Moldova, cu sensul de 'băltoacă, bahnă, mocirlă')[2]; *Calu* (Buh, Mr) < slav. *kal* 'lut, noroi, mlaștină' (Kisch I, p. 56), *Călnaci* (Tpl), *Călnașul* (Bc), *Călnăul* (Buz, Tej), *Cîlnăul* (Bz, RS), cu derivatul „local" *Cîlnăianul* (Bz) și *Cîlnăieni* (Slo), *Cîlnăul de Jos* și *Cîlnăul de Sus* (Olt), apoi *Cîlnic(ul)* (Ab, Gj, Reș, Seb, SfG, TîJ), *Cîlnicești* (Tus), *Cîlniștea* (DrV), care au, ca temă, același slav. *kal* (cf. n. top. croat. *Kalnik*, ceh. *Kalniště*, ap. Mikl., s.v. *kalŭ*, și bulg. *kalnovo*), eventual magh. *kálnó*, invocate de G. Weigand pentru explicarea lui *Cîlnăul*, *Călnăul* (vezi *AIIN* I, p. 331)[3]; *Chepeț* (SfG) < magh. *köpec* 'mlaștină, baltă' (Kisch I, p. 56); *Hrusca* (baltă, Huș) < ucr. *gruzkij* 'mlăștinos, noroios' (Žel., p. 162); *Japșa Înfundată* (Brl), *Japșea* (Buz): *japșă* 'baltă, iaz' (*DA*), cf. și *jepșă*, *jepcă* 'lac lungăreț și neadînc în regiunea inundabilă a Dunării' (Por., p. 38); *Lápoș(ul)* (Foc, Miz, Moi, Ora, PiN), *Lăpoșelul* (Miz), *Lăpuș* (Lăp, Lud) < magh. *lápos* 'mlăștinos' (Kisch I, p. 56 citează, pentru acesta din urmă, și forma maghiară *Lápos*)[4]; *Lugoj* (Lug) < slav. *lug* 'mlaștină' (Kisch I, p. 56 : finala este, poate, o variantă a lui *-oș*, de origine maghiară cel puțin în regiunea respectivă; cf. n. top. sîrb. *Lug*, ap. Mikl., s.v. *lągŭ*); *Mlaca*, *Mlăci* și *Mlăčil'e* (Rn; *GrFM*, p. 206), *Mlăci(le)* (Bz, Cis, Hor, Msc, Trg), *Valea Mlăcii* (Bz, Cîm) și derivatul *Mlăceni* (RîV): *mlacă* 'baltă complet acoperită de vegetație cu pămînt, avînd dedesubt încă apă sau noroi moale (turbieră)'; 'teren mlăștinos' (Por., p. 44, 50)[5]; *Mociar(ul)* (Bz, Sal) și derivatul colectiv *Moceriș*

---

[1] Kisch, I, p. 157 derivă pe *Barcea* (Hn) din slav. *barč* 'stup (de albine)'. *Baracul* și *Baraca* ar putea fi identice cu *barac(ă)* 'cîine flocos la păr și cu mustăți mari la bot' (*DA*). O variantă a lui *barc* este *berc* (Por., p. 43), iar alta, *bîrc* 'luncă foarte umedă, cu bălți mici și multe, izvoare, zăvoaie, reniș mlăștinos de luncă' (Por., p. 68), care seamănă, ca sunete, cu *bărcă*. Este probabil că acesta însuși are *î*, nu *ă*, judecînd după alte exemple, care probează că Por. confundă vocalele în discuție. De altfel trebuie să ținem seamă și de eventualele greșeli de tipar (în „Indicele alfabetic", p. 7, *bară* = *baltă* de la p. 37 figurează cu *-ă-* în loc de *a*). Pentru aceste motive stau la îndoială, dacă pot aminti aici toponimicele *Bîra* (Buc, Odo, Plo, Rom, Vl), *Bîra-Sat* și *Bîra-Tîrg* (Rom) și *Bîrca* (Gil, Iș, Seg, Sla), *Bîrcaciu* (Gil), *Bîrca Goșmani* (Buh). În schimb, sînt identice cu *berc* (dat de Por.) *Berc* (Șim) și, probabil, *Berca* (Ag, Br, Buz, Dej, Gj, Haț); singura deosebire, la acesta din urmă, o constituie *a* final.

[2] Par a fi identice sau măcar înrudite cu acestea *Bîlca* (diverse, mai ales pîraie, Buco), *Bîlca* (Adj), *Izvorul Bîlcilor* (Plo), *Bălcuța* (Pt), *Bălcoaia* (Huș), *Bălcoiul* (Bac), *Dealul Bălcilor* (Buz), apoi *Bălciuca* (Crl), *Valea Bălciului* (Ale), în majoritate nume de 'ape': Por., p. 31 are *balcă* 'vale neadîncă, largă, cu pante mici și slab accidentate', iar *DA* cunoaște un *balcău* 'lac, moraștină'.

[3] Cf. și *Calna* (Dej), *Calnovățul* (TuM), care pot fi explicate în mai multe feluri (v. mai departe, s.v. *Călina* și s.v. *Glodul*). Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 82 se gîndește numai la bulg. *kalnovo* = *kalen* 'mlăștinos', care s-ar fi transmis romînilor prin intermediul magh. *kálnó*.

[4] Aceste ultime toponimice se pot interpreta și altfel, măcar în parte, ceea ce s-a întîmplat deja. G. Weigand, *BkA* I, p. 19 propune, pentru *Lăpuș*, slav. *lopuš-* 'captalan (Petasites officinalis)', pe care le-am invocat eu însumi, spre a explica pe *Lăpușata* ș.a. (v. mai departe, s.v. *Brustura*) și « probabil » pe *Lapoșul*. Dr. I, p. 69, nota se gîndește la magh. *lapos* 'tîmp, tîmpit', iar Șt. Pașca, *Dacor.* VII, p. 410, la magh. *lapos* 'frunzos'.

[5] Subst. *mlacă* apare și la Tiktin, care-l explică prin 'baltă, mlaștină, teren mlăștinos'. Cf. și n. top. slov., croat., ceh. *Mlaka* (Mikl., s.v. *mlaka*).

(Boz): Por., p. 44 are *mociar* 'mlaştină cu un izvor şi cu vegetaţie îmbelşugată' (cf. sîrb. *močar* 'udeală (de ploaie)', slov. *močvar* 'baltă' şi n. top. ceh. *Močár*, ucr. *Močary*, ap. Mikl., s.v. *močarŭ*)[1]; *Mocirla* (Ine, Seb, Zal), *Mocirlele Leotei* (Msc), *Mocirliul* (Gj) şi *Mocira* (ŞoM), *Mocira Rozinii* (Rn)[2]: aceste numiri n-au nevoie de explicaţie, întrucît apelativul *mocirlă* este cunoscut pretutindeni (partea finală face dificultăţi fonetice şi morfologice, pentru care vezi *Dacor.* III, p. 832, 833)[3]; *Pocia* (Tran, Kisch I, p. 56; Mold.-Togan: *Păucea*, magh. *Pócsfalva*), *Păucea* (Med), *Păucinești* (Haţ), *Păucișoara* (Trn) < magh. *pocs* 'baltă' (Kisch, I p. 56)[4]; *Şaroș* şi *Şaroșul* (Med), *Şaroșul pe Tîrnave* (Med) < magh. *sáros* 'noroios, mlăştinos' (Kisch I, p. 55)[5]. Nesigure sînt *Meteș* (Alb), *Meteș-Lunca* (Alb): G. Weigand, *BkA* I, p. 5 le derivă din magh. **Metesd* 'loc mocirlos', dar l-a combătut N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1130, care se gîndea la o origine săsească. Cf. şi etimologia propusă din fugă, fără motivare, de G. Giuglea, *Dacor.* IV, p. 1554 (< lat. *meta* + *-eș*), care se va fi gîndit, poate, şi la n. pers. *Meteș*, existent prin Ardeal. În *ISt.* şi *Indicat.* găsim numele de comună *Metiș* (Agn). Să se adauge, ca simplă curiozitate (pe care, de altfel, n-aş şti s-o explic, în lipsă de documentare), *Sumpful* (baltă, Brl) (< germ. *Sumpf* 'baltă').

Bălbăitoarea (Tej), *Bîlbîitoarea Mare* şi *Bîlbîitoarea Mică* (Cis): ultimele două aparţin unor izvoare, din a căror descriere, făcută de *DG*, rezultă că avem a face cu adevărate mici cascade, numite astfel din cauza zgomotului produs de apele lor[6]. Numărul sinonimelor este neobişnuit de mare. În măsura posibilului, le-am adunat, cred, pe toate. Munca mi-a fost uşurată de articolul lui V. Bogrea, *Dacor.* III, p. 449 urm., care înregistrează o mulţime impresionantă de termeni pentru 'cascadă', atît din toponimie, cît şi din lexicul romînesc curent. Îndoială cu privire la numirile recoltate de mine, mai numeroase decît ale lui Bogrea, nu poate exista, nici chiar în cazurile, cu totul sporadice, cînd locurile respective nu sînt (ar trebui să spun nu m a i sînt) pîraie şi ape în general: semnificaţia lor este clară şi se impune de la prima vedere. Pentru acest motiv reduc discuţia la strictul necesar[7]. Le las să urmeze în ordine alfabetică.

---

[1] Kisch I, p. 56 citează n. top. *Mocsár* (Bh, Mr), sub aspectu-i maghiar, fără să arate cum sună el în gura romînilor. Apelativul *mociar* ar putea fi magh. *mocsár* 'baltă, mlaştină'. Petr. crede că toponimicul buzoian *Mociarul* este de origine maghiară. Constat ulterior că *ISt* şi *Indicat.* înregistrează numele comunei *Mociar* (Sal).

[2] Pronunţarea dialectală pentru (*Mocira*) *Rovinei* (N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1090; vezi şi aici mai sus, s.v. *Groapa*).

[3] Cf. n. top. slov. *Moči(d)le*, *Močilno*, croat., sîrb. *Močila*, ceh. *Močidlo* etc. (Mikl., s.v. *močilo*). Rom. *mocirlă* are, faţă de unele dintre cuvintele slave corespunzătoare, aceeaşi situaţie ca *povirlă* faţă de slav. *povidlo*. Pentru *Mocira*, să se compare n. top. slov. *Močirje* (Mikl., s.v. *močarŭ*). *DE* are *móceră* «(Maram. Oaş) loc băltos, mocirlos < rut. *močar*». Cf. şi *mocerіţă (mocioriţă)* 'baltă, mlaştină', *mociros* (Maram.) = *mocirlos (DE)*. Cu privire la *-irlă* din cuvinte ca *mocirlă* etc., vezi discuţia care se face în *Dacor.* III, p. 832–833.

[4] Cf. şi *Poceiul* (Bh) = magh. *Pocsaj* (Mold.-Togan, p. 171).

[5] Aceeaşi origine ar avea, după acest autor, *Şirioara* (Bis): din magh. *Sárvár* (*ISt.* notează pe *Şirioara* ca nume de sat în raionul Bistriţa). La prima vedere, pare un diminutiv al n. top. *Şiria* (Ard).

[6] Numirile sînt, evident, figurate, adică afective (glumeţe), pe bază de antropomorfism.

[7] Tot de aceea nu dau decît întîmplător informaţii despre natura fizică a locurilor.

Bolborosoaia sau *Bolbosoaia* (Bld) şi *Bolborosita* (Dor): cf. *bolboroasă* 'izvor de apă care fierbe' (Vl), citat de I. Conea, *BSG* LI, p. 331[1]; înrudit cu acestea, prin originea-i onomatopeică comună, este *Borbatu* (Tran), pentru care să se compare *borboc*, variantă a lui *bolboc* = *bulbuc* (*DA*, s. v. *bulbuc*[2]); *Cerbătoarea* (Hrl), aspect dialectal, specific pentru graiurile moldoveneşti de nord[3], al subst.-adj. *fierbătoare* (v. mai jos *Fierbea*[4]); *Cioroiul* (Cra, Crl, Giu, Gj, TuM, Vl), *Cioroiul Nou* (Băi), *Dealul Cioroiului* (Tec), *Cioroieni* (Olț), cu diminutivul *Cioroiașul* (Băi, Crl): Bogrea, *loc. cit.*, p. 450 invocă, pentru explicarea acestor toponimice, onomatopeicul *cioroi* (variantă *ciuroi*) 'şipot' şi pe înruditul *ciuruiană* 'cascadă'[5]; *Clopotiva* (Haț): « apă sunătoare », spune E. Petrovici, *Transilvania* LXXIII, p. 869; *Cricău* (Alb)[6], *Criciova* (Lug), *Cricovul* (Plo, Urz), *Cricovul* sau *Cricovul Dulce* (Pr), *Cricovul Mare* sau *Cricovul Sărat* şi *Cricovul Mic* (Buz, Cis), *Cricovul Sec* (Plo), *Gura-Cricovățul* (Plo)[7]: G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 80 porneşte de la tema bulg. *krik* (cf. *kriča*, *krikna* 'a striga') şi interpretează acest nume ca « zgomotosul » (cf. mai departe *Larma*); *Durăitoarea* (Făl), *La Durăitori* (VaD), *Duruitoarea* (Bac, Dor)[8], *Durăul* (PiN)[9], *Dealul* şi *Valea Duretului* (Cis), apoi, probabil, *Durașul* (pîrîu, ap. Mat., p. 43), *Muncelul Durei* (Rom) şi *Plaiul Durului* (Cis), *Duri* (Seb), *Durușa* (ŞoM): tema lor este *dur*! (cf. *a face dur*!, *a da de-a dura* şi vb. *durăi*, *durui*, V. Bogrea, *loc. cit.*, p. 450[10]); *Fierbea* (RîV), pentru care să se compare *Cerbătoarea*, deja notat, împreună cu sinonimele lui *cascadă* formate de la acelaşi verb: *fiertoare* (*BSG* LI, p. 331) şi *fierbătoare* (*BSG* LVI, p. 256, n. 2)[11]; *Gîlgîitoarea*, alt nume al pîrîului *Cerbătoarea* (Hrl)[12]; *Govora* (Bal, RîV) < v. slav. *govorŭ* 'zgomot' (G. Weigand, *XXVI.-XXIX. Jber.*, p. 76), aşadar sinonim perfect al lui *Cricov*, înregistrat mai sus; *Gureşul* (Tej, Zim) = *gureș* 'vorbăreț, limbut'; *Hangul*

---

[1] Observaţia făcută în nota 6 de la p. 55 se potriveşte şi aici.

[2] Explicaţia lui W. Oehl, *ZONF* XII, p. 141 (< ligur. *borv*) nu poate fi acceptată.

[3] Pronunţarea reală este *śerbătoare*. Cf. Por., p. 40 *cerbătoare* 'cataracte; fierbătoarea din josul cataractei'.

[4] *DA* are *fierbătoare* 'fierbere, clocot, lichid în fierbere', întîlnit numai la Dosoftei.

[5] Este foarte probabil că această interpretare corespunde adevărului, dar nu trebuie s-o generalizăm, cum pare a face Bogrea, care exclude oarecum posibilitatea, mult mai conformă cu realitatea materială, ca o parte din toponimicele în discuţie să aibă la bază subst. *ciorоi*.

[6] Apare, în sec. XIII, sub forma *Karako* (*Siebenbürgische Vierteljahrsschrift* LIX, p. 277, 278), care aminteşte bine de *Cracău* (Bc), *Cracăul Negru* (TîN), *Crăcăoani* (PiN, TîN), *Crăcăoanii de Jos* şi *Crăcăoanii de Sus* (TîN), *Cracalia* (Dor). Pe *Cracău*, B. Brüske, *XXVI.–XXIX, Jber.*, p. 62 îl apropie de *Cracovia* = pol. *Kraków*. De altfel cronicarii moldoveni scriau (deci pronunţau) numele oraşului polonez *Cracău*.

[7] În *Indicat.*, *Gura Crivățului* (!).

[8] În *Dacor.* VII, p. 163 apare n. top. *Duruitoarea Veche*, fără indicarea regiunii (foarte probabil, în Ardeal).

[9] Afară de pîrîul şi de alte locuri bine cunoscute de la poalele Ceahlăului, mai poartă acest nume, în acelaşi ţinut, două cascade (vezi Mat., p. 62). Cf. şi afirmaţia lui M. Sadoveanu, *Adevărul literar şi artistic*, 2 august 1936, p. 3, col. 1: « *Durău* înseamnează *cascadă*. ».

[10] Care citează nume de pîraie *Durăitoarea* din fostele judeţe Bacău, Baia şi Tecuci. De asemenea găsim acest toponimic la S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 109.

[11] Il are şi Por., p. 41: *fierbătoare* 'cascadă'.

[12] Cf. Por., p. 41 *gîlgăitoare* 'cascadă mică'.

(PiN, Pt): cf. *a ține hangul* 'a acompania, a seconda cu tonuri lungi o melodie, spre a produce o combinație muzicală armonică' <magh. *hang* 'ton' (*DA*); *Havîrna* (Dor): este femininul « romanizat » al ucr. *govirnij* 'vorbăreț' și aparține, deci, din punct de vedere etimologic, la aceeași temă ca *Govora* de mai sus; *Hăulișca* (Foc), *Hăulita* (Pt), amîndouă derivate de la verbul onomatopeic *hăulesc* (Bogrea, *loc. cit.*, p. 451)[1]; *Hududoiu* (Vl): *hududoi* 'vale strîmtă și adîncă, pe unde curge o apă zgomotoasă'; *curge hududoi* 'curge iute și cu zgomot', de origine onomatopeică, pentru care să se compare *a dudui* (Bogrea, *loc. cit.*, p. 451); *Huietura* (Buj) și *Huitoarea* (TîO) <*a hui*; *Huruiala* (Miz), *Huruitoarea* (Bc) și *Hurhuitoarea* (Ms) <*a hurui*: pe ultimul, Bogrea, *loc. cit.*, p. 451 îl explică prin contaminația lui *hurui* cu *hui* (cf. și *horhăi*); *Izbuc* (Bei): « În Munții Apuseni, un vestit izvor din acestea chiar așa se cheamă (nume propriu) *Izbuc*. La Izvarna, în extremitatea de apus a Gorjului, sub munte, ele se numesc *bolboroase* sau *fiertori* sau *fierbători* » (I. Conea, *BSG* LVI, p. 256, n. 2)[2]; *Larma* (Opreanu, *op. cit.*, p. 121); *Mamul* și diminutivul *Mămuleț* (Drg): Weigand, *loc. cit.*, p. 77 scoate acest nume din bulg. *mamulja* 'a murmura'; *Murgău* (Tran) = magh. *Murgó*<*morgó* 'care murmură' (Kisch I, p. 50)[3]; *Murmurătoarea* (Bz)< *murmura*[4]; *Picătoarea* (Buz), *Picătura* (Gj), *Picăturile* (Olț)< a *pica* (cf., pentru semantism, *c ă d e r e d e a p ă* 'cascadă')[5]; *Pișîtori* (Gj), *Pișolea* (RîV): Bogrea, *loc. cit.*, p. 451 invocă diverse paralele romanice, precum ital. *Pissavacca*, frc. *Pissevache*, *Pissechèvre*, la care se pot adăuga apelative ca retorom. *pischa* 'cascadă, torent', *piš(ador)* 'cascadă', *piš(a)* idem, ital. (Bormio) *piša* idem și n. top. retorom. *Pische*, ital. *Lapiscia* (v. *BL* VI, p. 32)[6]; *Privalul* (Buc, Gal, Il, Măc): Por., p. 42 are *prival* 'locul unde se poate acosta la malul apei curgătoare; c a s c a d ă' (cu variantele *prăval* și *praval*)[7]; *Săritoarea*

[1] În *Milc.* IV, p. 11–12 am propus, pentru prima dintre aceste numiri, o explicație pe care n-o mențin. Dificultatea, de natură formală (*-ișcă* adăugat la o temă verbală), mi se pare mai mică decît cea semantică. Coexistența lor în aceeași regiune cere o interpretare identică pentru amîndouă. Cf. *vînturișcă* 'vînturătoare', derivat de la vb. *vîntura*, apoi *morișcă* <*moară*, care are un sens întrucîtva asemănător și a putut, deci, ajuta la crearea lui *Hăulișcă*.

[2] Derivat (postverbal) de la *izbucni*. La Por., p. 41 *izbuc* 'izvor intermitent', p. 73 'izvor măricel cu schimbări bruște de debit'. O descriere a fenomenului în discuție dă *RGR* IV, p. 99 urm. (în special p. 112 urm.).

[3] Înrudit cu acesta pare a fi *Murgașul* (Ag, Dj, Olț, Vl): cf. magh. *morgás* 'muget, mîrîială, murmur'. Ar putea fi la origine un nume de om.

[4] *Murătoarea*, tot izvor, în același județ, n-are nici o legătură etimologică cu *Murmurătoarea*, cum am susținut altădată, ci este un adjectiv substantivat de la vb. *mura*, așadar sinonim cu *Slatina*. Por. îl notează la indice, nu și în corpul lucrării, unde găsim numai pe *murătură*, din aceeași familie de cuvinte și cu sens perfect identic ('apă foarte sărată', p. 38). *Murmurătoare* 'cascadă' figurează de asemenea în această prețioasă colecție (p. 41).

[5] Poate și *Picul* (Fil), *Picueta* (Pr), *Picoșul*, cu dimin. *Picoșelul* (Cis), despre care v. și mai sus, s.v. *Piscul*.

[6] Por., p. 76 are *pișător* 'cascadă cu fir subțire'. Cf. și *Pișa* (Ag), *Pișarăi* (Iș), *Pișala* (Bc).

[7] Prima însemnare ar putea fi mai răspîndită, eventual singura existentă în toponimie, cum probează, între altele, apariția acestei numiri, de preferință, în regiunile udate de Dunăre: *Privalul Chiciului*, *Privalul Chirului*, *Privalul Filipoiului*, *Privalul lui Moș Gheorghe*, *Privalul-Petcu*, *Privalul Turcului* (toate în raionul Brăila). Variantele *prăval* și *praval* ne trimit, mai degrabă, la vb. *prăvăli*; de aceea cred că trebuie socotite ca postverbale ale acestuia și, în cazul cînd *prival* înseamnează, cu adevărat, și 'cascadă', acest sens se datorește influenței lui *a prăvăli*, explicabilă prin marea asemănare de sunete, care merge aproape pînă la identitate.

(RS), *Săritoarea Cașinului* (TîO)[1]: Bogrea, *loc. cit.*, p. 451 găsește pe *săritoare* 'cascadă', atît ca apelativ, cît și ca toponimic, la C. Rădulescu-Codin, *Muscelul Nostru* I, p. 122; *Slopățul* (sau *Hărpînul*) (PiN) și *Zlapia* (sau *Slapia*) (Ved), pentru care cf. slav. *slap* 'flux, cascadă' și n. top. slov. *Slap(e)*, *Zlab*, croat. *Slap*, *Slapno* (Mikl., s. v. *slapŭ*), rus. *Solpa*, *Solpy* (Vasmer, p. 188, nr. 104): primul are origine rusească (*l* a suferit metateza) sau este identic cu ucr. *slopétsь* 'cursă, trapă'; *Sunătoarea* (Rn; *GrFM*, p. 208), *Sunători* (VaD); *Șomuzul* (Făl), *Șomuzul Mare* sau *Șomuzul Vechi*[2], *Șomuzul Mare* (Băi), *Șomuzul Mic* și *Șomuzelul* (toate patru, Făl), *Șumița* (Boz), poate și *Șomul* (Dj, Pt), *Șumandra* (Str): tema acestor numiri este slav. *šum*-, care se găsește în v. slavă, bulgară, ucraineană etc., la verbe și substantive, cu sensul de 'zgomot, murmur, vîjîit' (în special despre ape curgătoare), și la toponimice ca slov. *Sumnik*, sîrb. *Šuma*, *Šumitsa*, ucr. *Šumyna* etc. (Mikl., s.v. *šuma*)[3]; *Șugura* (afluent al Trotușului, Bac): după Weigand, *loc. cit.*, p. 87, provine din ucr. *šugati* sau din magh. *sug*- 'a murmura' și însemnează « apă zgomotoasă », la fel cu *Govora* de mai sus[4]; *Urlătoarea* (Cpi, Fg, RîV), *Urlători* (Buz), *Urleasca* (Brl), *Urlătoriu* (Opreanu, *op. cit.*, p. 121): „*A urla* se zice (în Biharia) despre apă, cînd vine mare" (*Dacor.* V, p. 424)[5]; *Vîjîitoarea* (Foc), cu temă onomatopeică (cf. *vîjoi* „cataract", invocat de Bogrea, *loc. cit.*, p. 451); *Zăbala* (TîS): este, spune Weigand, *loc. cit.*, p. 83, de origine ucraineană (*zabalákati* 'a flecări', cf. și *bala* 'vorbărie, flecăreală')[6]. Pot fi puse tot aici, cu destulă probabilitate, toponimice de felul următoarelor: *Alăuta* (pîrîu, PiN), pe care Bogrea, *loc. cit.*, p. 450 îl interpretează, îndoielnic, ca o metaforă („*alăută* 'vioară', prin aluzie la 'cîntecul apei'?"); *Arțagul* și *Arțăgelul* (pîraie, Cis): oamenii arțăgoși fac gălăgie, căci se ceartă mereu; *Cazanele* (Orș) (defileul Dunării, înainte de a ajunge la

---

[1] Cf. *Graiul Nostru* I, p. 431, bucata nr. IX: « Ie apa Cașînului, vine de la *Săritoare*, de unde izvorăște ia 'ntîi — a ș a s ă n u m e ș t e, c ă s a r e a p a d e s u s ». (Subliniat de mine.) Și Por., p. 42 are termenul *săritoare* 'cascadă'.

[2] Una dintre gurile acestui pîrîu, la vărsarea în Siret, se cheamă *Durăitoarea*.

[3] În ce privește partea formală a lui *Șomuz*, vezi discuția făcută de mine în *Milc.* IV, p. 20—21. Varianta mai veche avea *u* în loc de *o*, la fel cu etimonul slav. Weigand, *loc. cit.*, p. 84 îl derivă din magh. *somos* 'loc unde cresc corni', întemeindu-se pe forma *Somușul*, dată de D. Cantemir. Cum se explică atunci *S*- pentru *Ș*-, pe care-l cere magh. *somos*? Cf. și *Arhiva Romînească* IX, 1, p. 203, 204.

[4] Trebuie preferat etimonul maghiar (*súgni* 'a șopti, a murmura'), pentru motive fonetice, relevate, indirect, de Weigand însuși, care precizează: „Din cauza lui -*g*- această formație trebuie să fi aparținînd grupului celor mai vechi împrumuturi ucrainene" și, mai ales, semantice (ucr. *šugati* 'a flutura (în bătaia vîntului), a fugi spre un loc' nu ne poate trimite la « cascadă »). Originea maghiară se împacă bine și cu așezarea geografică a acestui toponimic (în regiunea Bacău, unde a trăit și mai trăiește populație de limbă maghiară).

[5] Autorul care dă această informație pune, împreună cu *Urlătoarea* etc., n. top. *Urleasca* și *Urlești*, fără dreptate însă, fiindcă tema lor este antroponimicul *Orlea* (< slav. *orl* - 'vultur'), cum probează, înainte de toate, sufixele. Și *Urlalul* (Pr), *Urlați* (Bld, Bot, Dr, Huș, Plo) trebuie explicate la fel. Prin Făgăraș, *a urla* însemnează 'a striga tare', dar și 'a cădea brusc' (*urlă de pe claie*; *urlă pămîntul* 'se surpă'). Pe *Orlea*, Petrovici, în *SCL* IV, p. 76, îl explică la fel ca aici (< slav. *or(ĭ)lja*, adjectiv posesiv, cu sensul „al vulturului", dar în *SCȘt* V, p. 452, din magh. *Váralja* (< *vár alja* „sub cetate").

[6] La Żelechowsky găsesc *zabalákati sja* 'a pălăvrăgi și a pierde astfel vremea' (p. 229) și *bal* (nu *bala*) 'vorbărie, pălăvrăgeală, flecăreală' (p. 10).

Porțile de Fier[1]), *Cazanul* (iezer, Brl): *cazane* 'cataracte; fierbătoare din josul cataractei' (Por., p. 40), *cazan* 'trecătoare (cheie) strîmtă, plină cu apă curgătoare repede' (Por., p. 69); *Ciorogîrla* (oș. Buc.): Bogrea, *loc. cit.*, p. 450 îl pune alături de *Cioroiul* (v. mai sus), fără să arate cum s-ar explica (dacă admitem ipoteza lui, trebuie să vedem în acest nume o contaminație, aș zice tautologică, a lui *cioroi* cu *gîrlă*); *Dadalica* (pîrîu și izvoare, Bac) și *Dadișa* (pîrîu, Făl): Bogrea, *loc. cit.*, p. 450 le înșiră imediat după *Alăuta* (cu observația de ordin general, care interesează discuția noastră: « E adevărat, apoi, că, strict vorbind, nu orice torent impetuos și zgomotos e o 'cascadă', o c ă d e r e - d e - a p ă ..., dar graiul obișnuit nu face întotdeauna aceste distincții precise, și distincțiile noastre sînt, de multe ori, artificiale »); *Dorna* (Clu, VaD, Vl), *Dorna Cîndrenilor* (VaD), *Movila Dornei* (Iaș), *Dorneni* (Adj, Bac), *Dornești* (Buh, Răd), *Dornișoara* (Bis, VaD): este sigur că avem a face cu apelativul *dornă*, înregistrat de dicționare pentru graiurile dacoromînești sud-vestice și explicat de N. Plopșor, *Ceaúr*, Craiova 1928, p. 60 (« apa se strîngea într-un ochi larg și adînc, într-o dornă. În apa lamură a dornei păstrăvii zbenghioși nu mai conteneau cu joaca », ap. *Cosm.* VI, p. 491)[2]; *Duduitul* (Căl), *Duduiți* (Giu), *Duduieni* (Cîm), de la verbul onomatopeic *dudui* 'a face zgomot' (despre mersul apăsat și iute al omului; despre focul bine alimentat cu lemne etc.); *Durduci* (pîrîu, RîV), *Durducul* (ape diverse, Bt, Iaș, Săv, Vas), *Durducul Mare* și *Durducul Mic* (Tej): Bogrea, *loc. cit.*, p. 450 se întreabă, dacă *durduc* nu-i cumva o variantă a onomatopeicului *hurduc*[3]; *Grohot* (Brd), *Grohotul* (Rn; *GrFM*, p. 205), *Grohotul* (pîrîu, Moi), *Grohotișul* (pîrîu, Cis; deal, Buh[4]; munte, Tej), *Grotișul* (munte, Tej), *Greotișul* (munte, Bra): Bogrea, *loc. cit.*, p.450 emite ipoteza, care nu mi se pare necesară, că aceste nume, cu însemnarea 'morene', au putut fi date unor pîraie prin etimologie populară cu *grohăi* (*grohot* are, după Mardarie Cozianul, *Lexicon slavo-romînesc*, p. 91, sensul 'chicot de rîs', care se potrivește și pentru o grămadă de pietre în rostogolire și pentru zgomotul produs de o apă vijelioasă)[5]; *Homorîciul* (Tej), *Homorîciul-*

---

[1] Acestea înseși sînt numite, de localnici, *gherdapuri*, deci tot 'cascadă' (< turc. *guirdab* 'vîrtej de apă', bulboană, ap. Bogrea, *loc. cit.*, p. 450). Frunzescu înregistrează n. top. *Gherdapuri* (Orș) ca sinonim al *Porții* [sic !] *de Fier*. Cf. și Por., p. 41 : *gherdap* 'cataractă ; vîrtej mare în apă curgătoare'.

[2] G. Weigand, *loc. cit.*, p. 84 se gîndește, evident fără dreptate, la tema slavă *der-* 'a smulge', din care v. slav. *dorŭ* 'pămînt făcut cultivabil prin smulgerea copacilor', așadar 'curătură, laz' (*dorna*, ca determinativ al subst. *zemlja*, lăsat la o parte cu vremea). Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, p. 57 explică apelativul *dornă* 'vîrtej de apă, bulboană' pe care-l consideră identic cu n. top. *Dorna* (Buco), din tema slavă *dor-* 'a smulge, a despărți', așadar întocmai ca Weigand (cf., pentru vocalism, *tek-* și *tok-* 'a curge'), dar îl interpretează altfel, căci invocă v. pol. *dura* (= *dora*) 'spărtură, gaură' și slov. *predora* 'loc inundat'. Cf. și V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 217, 555 și II, p. 799. S-ar putea cita aici și sinonimele lui *Dorna*: *Bolboaca* (Brl, Vs), *Bulboanele* (Bot), *Toancele* (Sc), *Virul* (Csb), *Vîrtej* (Bra), *Vîrtejul* (Buz), *Vîrtejul* (*Simizeni*) *și Vîrtejul-Nefliul* (oș. Buc), *Vîrleșcoiul* (Foc) ș.a.

[3] Ipoteza mi se pare foarte verosimilă. În orice caz, caracterul imitativ al lui *durduc* sare în ochi. *Durducani* 'buruieniș strașnic cu stufăriș la un loc' (Por., p. 71) n-are, cred, nici o legătură cu aceste toponimice.

[4] Mat., p. 63.

[5] Munții din Prahova își trag numele de la pietrișul de pe ei (v. mai departe, s.v. *Piatra*). De altfel slav. *grohot* însemnează 'sonitus'.

Pămînteni şi *Homorîciul-Ungureni* (Tej), *Homorîcea* (Olţ), *Homorîciurile* (Pr), *Humorea* şi *Humorul* (nordul Moldovei; cf., tot acolo, *Humureni*, GuH), *Gurahumora* cu aspectul feminin al lui *Humorul* (provocat, probabil, de atracţia pe care a exercitat-o, poate şi pentru motive fonetice, adică de ritm, partea întîi a acestui compus): Weigand, *loc. cit.*, p. 84 derivă pe *Humora* din ucr. *gom* = *hom* 'zgomot', traducîndu-l prin 'zgomotoasa', Bogrea, *AIIN* III, p. 704 din magh. *hamar* 'repede', iar *Rev. Cr.* XIII, p. 155 din rus. *hmóra*, *hmórj* 'vreme umedă, ceaţă şi ploaie'[1]; *Pragul* (colină, Buz): ar putea fi şi el, cum presupune Bogrea, *loc. cit.*, p. 451, care trimite, între altele, la *Zaporojeni* (= «Cazacii de *Za-poroja*, de la cataractele Niprului»), un sinonim al lui 'cascadă'[2]. De adăugat neologismul *Cascada* (TîO): cădere de apă a rîului Slănic, pe teritoriul staţiunii balneare cu acelaşi nume. Provine, cu siguranţă, de la administraţia băilor[3].

Boz (Ab, Ili, Seb), *Boza* (Foc), *Boziul* (Il), *Movila Boziului* (Buz), *Muntele Bozul* (Foc), *Bozia* (Adj, Bld), *Bozia Nouă* (Bld), *Dealul Bozii* (Fău), *Piscul Bozii* (Sla), *Valea Bozii* (Fău), *Valea cu Bozi* (Căl), *Boziorul* (Cis), *Buzietul* (TîJ) şi derivatele, arătînd originea locală a oamenilor, *Bozieni* (Il, Miz, Mr, Neg, Rom, Săv), *Bozienii de Jos* (Neg), *Bozienii Fundăcescului* (Neg), *Bozeni* (TîM), *Boziana* (Gil), *Bozianca* (Urz, Rom). Aceeaşi însemnare au, cu siguranţă, *Bozeş* (Oră), *Bozeşti* (Gur), *Boziaş* (Trn), *Bozieş* (Dej, Şim), *Buziaş* (Lug)[4], poate şi *Bozed* (TîM)[5], *Bozna* (Zal)[6], *Bozovici* (Boz), mai ales că apelativul *boz* este, foarte probabil, de origine maghiară sau, cel puţin, şi maghiară[7]. Pentru înţelegerea

---

[1] Tot aici aparţin, după Dr. II, p. 274—275, *Omorîce* (Olţ), *Omorna* (Dj, Gj), *Omornice* (Dj), apoi *Amaradia* (Gil) şi *Valea Amaradiei* (Dor), *Homorod* (Ora, Rup), *Homorod-Băi* (Odo), *Homorodul de Jos*, *Homorodul de Mijloc* şi *Homorodul de Sus* (SaM), *Homorog* (Sal), *Homorogul Romîn* etc. (ultimele, numai în cazul cînd acceptăm etimologia maghiară, aşa cum face Dr., care invocă, în subsidiar, şi n. pers. *Omor*; cf. *Omor*, Det, *Omorul Mic*, Det). Ucr. *gom*, propus de Weigand, lipseşte la Żelechowski, Grinčenko şi în *SEW* (amîndoi au numai vb. *gomoniti*, *homonity* 'a face zgomot, a hui', existent şi în ruseşte, care explică pe rom. *gomăn*, *gomănind* dintr-o variantă a «Mioriţei»). În schimb, *SEW* p. 327 citează rus. dial. *gom* 'strigăt, zgomot'. Dintre cele trei explicaţii amintite în text, pot fi primite numai primele două (de preferinţă, a doua, care satisface bine şi partea pur formală a numelor romîneşti).

[2] Cf. şi *Praguri* (Iş), la Frunzescu. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 81 crede că *Bîsca* (singur şi cu diverse epitete), existent ca nume de ape în fostele judeţe Brăila, Buzău şi Prahova, aparţine tot aici, întrucît ar însemna 'care murmură, care vîjîie' < *bîz*!.

[3] O frumoasă cascadă, care se vede bine de pe Bistriţa, deşi-i foarte înaltă, se cheamă *Moara Dracului* (PiN). *DG* spune că-i formată de pîrîul *Bogolinul*. Imaginea a fost determinată, cred, de asemănarea dintre şuviţa de apă, care pare mai mult un şipot, şi făina care se scurge, la moară, în coş.

[4] Forma curentă în vorbirea populară romînească a acestui nume este *Bizieş*, spune E. Petrovici, *Balcania* VI, p. 503.

[5] Kisch I, p. 129 vede în el o formaţie (cu sufixul toponimic maghiar *-d*) de la slav. *bozeij* 'cucută'. Mold.-Togan, p. 34 îl transcrie *Bozedîŭ*.

[6] Finala este aceeaşi ca în *Lăpuşna*, *Lozna*, *Răchitna* ş.a. (sufixul slav *-na*). E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 258 îl derivă dintr-un slav. *Bŭzina*, pentru care compară bulg. *Băzăn*, nume topic.

[7] Care ar explica mai bine decît ucr. *boz*, rus. *boz* (propuse de *DA*) răspîndirea în toate provinciile a cuvîntului romînesc. Cf. E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 256, 258, care susţine o origine (veche) slavă *(bŭzŭ)* a lui *boz*.

părții pur formale a unora din aceste toponimice, să se compare variantele *boziu* și *bozie*[1] ale substantivului care le stă la bază[2].

Brad(ul), *Braduri*, *Brazi*, *Brădățelul*, *Brădetul*, *Brădeții*, *Brădețelul*, *Brădișorul*, *Bräditul*, *Brădițelul*, *Brăduleţul*, *Brăduţ*, apoi derivate arătînd originea locală a oamenilor, precum *Brădeanca* și *Brădeanul*, în fine *Brădești*[3]: foarte numeroase pretutindeni (cu excepția, firească, a regiunilor nemuntoase). După Kisch I, p. 130–131, sînt sinonime cu acestea *Bilbor* (Tpl), pe care-l explică prin 'brădet'[4], și *Smidă* (Fg, Tpl), explicat prin « pădure de brazi arsă, care crește din nou »; cf. *Smida* (Hue), *Smida Ungurenilor* (Clg), *Smizi* (VaD). Ultimul ne întîmpină și aiurea: *Smizi* (MoN), *Snida cu Chetrele*, *Snida Nouă*, *Pîrîul Snizii*, *Poiana Snida* (*Smida*), *Vîrful Snizii* (toate cinci la Mat., p. 62, 63, 44, 51, 52), *Vîrful Snise* (Opreanu, *op. cit.*, p. 107), *Zmida* (PiN). Por., p. 67 are *smidă* 'loc cu pădure tînără, crescută în locul unei păduri arse; luminiș cu tufăriș între copaci'. Acest sens îl găsim și la Tiktin, care explică pe *smidă* prin 'pădure de tufe, de arbuști', apoi în alte dicționare, unde nu se pomenește în mod special bradul ca participînd la alcătuirea unei smide. Trebuie precizat totuși că *DE* notează ca prim sens al acestui cuvînt 'pădure tînără și foarte deasă (de molift, de jnepeni și de alte tufe)', care seamănă mult, ca să nu spun pe deplin, cu cel dat de Opreanu (v. nota[4]).

Broșteni: foarte multe, mai ales în Țara Veche. Acest nume poate fi interpretat diferit, dacă ținem seamă de informațiile *DA*, unde găsim *broștean* 'broscoi mic' și *broștean* = *boroștean* 'iederă'. Interesant este amănuntul că nici unul, nici celălalt nu se bucură de o circulație mai largă, dimpotrivă, pentru amîndouă lipsesc citatele propriu-zise, care sînt înlocuite prin simple indicații lexicografice. Despre al doilea ni se spune că-i « ungurism », și totuși în toponimia ținuturilor de peste munți apare destul de rar (Med, Ora) n. top. *Broșteni*, pe care *BkA* II, p. 29 și Kisch I, p. 152 îl consideră ca un derivat de la *broască*, fără să arate ce înseamnează. Cred că explicația este justă pentru toate toponimicele aici în discuție. Sensul ni-l indică sufixul *-ean*, plur. *-eni*, a cărui funcțiune obișnuită este cea « locală »: *Broșteni* vrea să zică 'locuitori ai unei regiuni

---

[1] Această formă există, cred, în *(Dealul, Piscul* și *Valea) Bozii* menționat mai sus, care presupune un nominativ *boze*, eventual *bozie* (tot bisilabic): pentru alternanța lui *-e* cu *-ie*, cf. *minge — mingie*, *muche — muchie*, *roche-rochie* etc.

[2] G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 80–81 susține că și numele rîului *Buzău* provine din această temă (< bulg. *bozovo* > magh. *bozó*: « *boz-ovo* loc unde crește 'boz' »). Aceeași explicație dă Weigand în *BkA* IV, p. 172: « Buzău ist eine künstliche Benennung des județ nach der Stadt, resp. dem Fluss *Buzău* aus mgy. *bozó*, dieses aus blg. *bozovo* Ort wo *boz* 'Zwergholunder vokommt', der tatsächlich heute noch im oberen Buzăutal häufig auftritt ». La fel O. Liebhart, *BkA* III, p. 12 despre *Buzău* (Tran) = magh. *Bodza* (< magh. *bodza* 'boz'). Totuși identitatea desăvîrșită a așezării geografice, precum și marea asemănare formală dintre rom. *Buzău* (rîul) și vechiul Μουσέος, au determinat pe V. Pârvan, *MemAcR*, Ist, Ser. III, Tom. I, p. 11–12 să considere numele romînesc drept continuatorul direct al celui trac (care suna βουσέος, dar a fost transcris Μουσέος). *OR* I, p. 458–459 crede probabilă această derivare. Cf. și Dr. II, p. 248–249. Un toponimic *Buzău*, alături de *Bozovo*, cunosc și aromînii (v. *Lg. Litt.* III, p. 21, unde se discută, foarte sumar, unele explicații propuse pentru dacor. *Buzău*).

[3] Acesta presupune un antroponimic *Bradu* (numele întemeietorului, stăpînului sau proprietarului satului ori al moșiei învecinate). Cf. arom. *Bradoia*, *Bradzî* și *Brădelu*.

[4] Kisch citează pe S. Opreanu, *Contribuțiuni la toponimia din Ținutul Săcuilor*, Cluj 1926, p. 28.

bogate în broaşte’, adică ‘băltoasă sau mlăştinoasă’ (din cauza apei stătătoare sau curgătoare care se află în apropiere). În sprijinul acestei interpretări vorbesc informaţiile date de *DG* despre situaţia celor mai multe sate numite astfel. Cîteodată găsim explicaţia directă a faptului : « *Broşteni*, localitate în comuna urbană Ocnele Mari . . ., care a primit acest nume, din cauză că sînt acolo bălţi cu broaşte ». Cf. şi « *Broşteni*, iaz, lîngă satul cu acest nume, din comuna Drăguşeni . . . înconjurat de mlaştini periculoase ». Acelaşi înţeles au *Broscari*, *Broscarul* şi *Broscăria* (iazuri, bălţi, sate), destul de numeroase[1].

Brustura, *Brusturata*, *Brusturei*, *Brusturetul*, *Brusturețul*, *Brusturi*, *Brusturişul*, *Brusturoasa*, *Brusturosul*, *Brustur(ul)* : răspîndite pretutindeni (şi peste graniţa nordică a teritoriului nostru, v. Dr. II, indice). Sinonime : *Lăpuş* (Lăp, Lud), *Lăpuşul de Sus* (Foc), *Lăpuşul Romînesc*, *Lăpuşul Unguresc* şi *Dealul Lăpuşului* (Cj), *Valea Lăpuş* (Sb), *Lăpugiul* (Ili), *Lăpugiul Inferior* şi *Lăpugiul Superior*[2], devenite *Lăpugiul de Jos* şi *Lăpugiul de Sus* (Ili), cu derivatele *Lăpuşani*[3] (Pit), *Lăpuşata* (Hor), *Lăpuşel* (ŞoM), *Lăpuşeşti* (Hue), *Lăpuşnea*[4] (Reg), *Lăpuşnic* (Ili, Lug), *Lăpuşnicul Mare* (Boz), *Lăpuşnicel* (Boz), *Lăpuşoiul* (Vl), la baza cărora stă bulg. *lopuš* (= slav. *lopuh*) ‘captalan (Petasites officinalis)’ (cf. n.top. sîrb. *Lopušnik*, ucr. *Łopušna*, *Łopušnića*, ap. Mikl., s.v. *lopuhŭ*)[5]. Unele dintre aceste toponimice ar putea fi interpretate şi altfel. Weigand, *BkA* I, p. 19—20, după ce invocă bulg. *lopuš*, pentru care înclină totuşi pînă la urmă, cu rezerva de a se cerceta fiecare caz aparte, obiectează că numele de plante nu apar în toponimie sub forma singularului (ca cele de arbori) şi, prin urmare, s-ar putea discuta dacă *Lăpuş* (Lăp, Lud) reprezintă, într-adevăr, pe bulg. *lopuš*, sau, mai degrabă, pe bulg. *lapuh*, plur. *-si* ‘o specie de stejar’. Obiecţia nu-i serioasă, cum probează *Brustura* şi *Brustur(ul)* aici în discuţie, apoi *Afăna* şi *Afiniţa* (v. mai sus, s.v. *Afinişul*), *Bujorul*, *Feriga* ş.a. (vezi mai departe). Pentru alte posibilităţi de interpretare, cf. cele spuse deja despre *Lapoşul* (s.v. *Balta*)[6].

Bujor (Buj, Făg, Săv), *Bujorul* (Bac, CAr, Cra, Gal, Huş, Măc, RS, Sla, TuM, Zim), *Bujor-Hodaie* (Lud), *Măgura Bujorului* (TuM), *Valea Bujorului* (Buj, Giu), *Bujoara* (Gil), *Bujora cu Taura* (Hor), *Bojorîta*[7] (Msc), *Bujoreanca* (Plo, Răc, Tit, Tr), *Bujoreanul* (Buj, DrV, Gal, Huş), *Bujoreni* (Ale, Bld, Cos, Pr, RîV)[8].

---

[1] Bulg. **broštěnъ*, adj. de la *brošt* ‘roibă’, invocat de Vasmer, p. 180, nr. 19, pentru explicarea n. top. grec Βρόστιανη, n-are nici o legătură cu numirile noastre. Din contra, sînt dispus să admit că toponimicul grecesc ar putea fi de origine romînească : aromînii posedă şi subst. *broască* şi suf. *-ean* (poate chiar nume de locuri identice ori foarte asemănătoare cu *Broşteni*).

[2] Adică *Lăpujul*, deci *Lăpuşul* (cf. *Lugoj* < *Lugoş*, *scoruj* < *scoruş* etc.).

[3] În *Indicat.*, *Lăpuşari*.

[4] În *Indicat.*, *Lăpuşna*.

[5] Cf. arom. *La Lăpuşe*.

[6] De adăugat *Lăpuu* (Cj) = magh. *Lapupatak* (< *lapu* ‘brusture’ ; Petr.).

[7] În *Indicat.*, *Pojorîta*.

[8] *Bujorăşti*, *Bujoreşti* (şi sing. *Bujorăscul*, *Bujorescu*) provin de la un n. pers. *Bujor*, pe care-l poate cere cîteodată chiar un derivat în *-eanu*, *-eni*, cum vom vedea în capitolul imediat următor (şi cum probează, în cazul de faţă, satul *Bujoreni* din Argeş, numit şi *Bujoreşti*). Şi *Bujor(ul)* ar putea fi, cîteodată, identic cu n. pers. *Bujor*.

Carpănul, *Carpeni*, *Carpenişul*, *Carpenul*, *Carpin(ul)*, *Carpini*, *Carpinici*, *Cărpănosul*, *Cărpiniş(ul)* şi *Cîrpeniş*, *Cărpiniştea*, *Cărpinoasa*, apoi *Izvorul Carpelui*, *Măgura Carpelui*, *Calea Carpinei*, *Carpinéi*, *Dealul Cărpinei* şi derivatul, cu sens local, *Cărpineni*: numeroase în toate ţinuturile. Sinonime: *Gabera* (Sla), *Gabroţul* (BAN: pe hărţile austriace *Gabroveţu*, v. *Dacor.* VIII, p. 178), *Gabroviţa* (ACl), *Gabrovul* (Ale), *Gabrul* (Cra, VI), *Găbrisca* (Sl; *Dacor.* V, p. 16, n. 2), *Grabaţi* (Tim)[1], *Grabicina* (Buz) şi *Gribicina* (Buc), *Grabicina de Jos* şi *Grabicina de Sus* (Buz), *Gabroveni* (nume de stradă în Bucureşti[2]): cf. bulg. *gaber* 'carpen', *gabrov* 'de carpen', *gabrova gora* 'cărpeniş', sîrb. *grab*, rus. *grab*, slov. *gaber* etc., precum şi n. top. slov. *Gabrovo*, *Gabrovets*, croat. *Grabova*, *Grabovets*, *Grabičani*, sîrb. *Grabъtъ* etc. (Mikl., s.v. *grabŭ*). După Kisch I, p. 102, aceeaşi însemnare trebuie admisă şi pentru *Ghertеniş* (Reş), *Ghertianoş* (BAN, Tran) = magh. *Gyertyámos*[3] < magh. *gyertyán* 'carpen'.

Călina (Drg, Hor, Neg, Orv, Ved, Vl), *Călinele* (Hor), *Călini* (Bac), *Călinişul* (Moi), *Calina* (Ora), *Călinovăţul* (TuS), *Calinova* (Ist), *Calnovăţul* (TuM): provin fie de la numele arbustului *călin* 'boule de neige (Viburnum opulus)', cu femin. *călină* (fructul călinului), fie de la slav. *kalin-*, pentru care[4] să se compare n. top. croat. *Kalinovets*, *Kalinovitsa* (Mikl., s.v. *kalina*). *Călineasa* şi *Călineşti* puse de Kisch I, p. 95 împreună cu acestea, au drept temă n. pers. *Călin*, cum dovedesc, foarte clar, sufixele. De altfel şi la unele dintre numele date aici de mine putem admite, cel puţin teoretic, o origine antroponimică (mai ales *Călina* trebuie avut în vedere). Pentru parte din ele, vezi şi cele spuse s.v. *Balta* şi s.v. *Luta*.

Cătina, *Cătini*, *Cătinile*, *Cătinişul*, *Cîtina*: aproape toate în Muntenia şi Oltenia (restul, în număr de patru, în Cj, Gal, Ghe, Iş). Această distribuţie geografică este determinată, în primul rînd, de cauze materiale, ca totdeauna, cînd avem a face cu flora (ca şi cu fauna), care diferă, nu se poate să nu difere, de la o regiune la alta. Intervine însă şi un factor strict lingvistic. *Cătină* este numele mai multor arbuşti, şi anume: 1. 'mărăcine des şi ghimpos, care face nişte bobiţe roşii şi mărunte; plantă cu ramuri lungi şi subţiri; un fel de răchită; lemn cîinesc, care se pune pe şanţuri, de serveşte ca gard viu; un fel de arbore sălbatic; un fel de buruiană'; 2. = *holeră*; 3. = *cînepa dracului*, *torţiel* (*DA*). Pot adăuga amănuntul, cunoscut direct de mine, că prin sudul Moldovei planta aceasta se mai cheamă şi *dracilă* (ambele nume sînt cunoscute acolo pentru ceea ce, în lista de mai sus, ar fi 'lemnul cîinesc'; frunzele ei, amestecate cu făină de păpuşoi şi nisip, se întrebuinţează ca hrană pentru raţe şi gîşte).

---

1 *ISt* dă acest nume sub aspectul, mai conform cu sistemul fonologic al limbii noastre, *Grabăţ* (Tim), cum apare şi în ultima împărţire administrativă (cf. n. top. sîrb. *Grabîtsî*).

2 Cf. şi apelativul *gabrovean* 'cuţitar, meşter de cuţite de fier, de calitate proastă' (< *Gabrova*, oraş în Bulgaria, unde se lucrează cuţite), înregistrat de *DA*. Pentru modificarea semantică, să se compare *braşovean* 'negustor de braşovenie (în special fierărie)' < *Braşov*. Aromînii cunosc şi ei toponimice similare: *Cărpeniş*, *Cărpinet*, *Grabova* (pronunţat şi *Gabrova*).

3 Greşeală de tipar (cu *-m-* în loc de *-n-*)?

4 Mă refer, bineînţeles, numai la ultimele trei (singurele care trădează formaţie neromînească).

Cerașul (Tej), *Cireașov(ul)* (Sla), *Cireșa* (Csb), *Cerișa* (Șim), *Dealul Cireșei* (Dor), *Cireșel(ul)* (TîO, Vas), *Cireși* (Br, Rn, Sc), *Cireș* (Sv), *Cireșul* (Ag, Bc, Br, Buz, Fău, Găe, Gj, Hor, Hrl, Lug, Orș, Pr, TuS, Vl), *Cireșul Mic* și *Cireșul Nou* (Lug), *Cireași* (Dej), *Dealul Cireșului* (Făl, Tec, Ved), *Muchea Văii Cireșului* (Bz), *Pîrîul Cireșului* (Făl), *Valea Cireșului* (DrV, RS), *Vîrful Cireșului* (Cis), *Slobozia-Cireșul* (Foc), apoi derivatele *Cireșeanca* (Buz, Miz, Tej), *Cireșeanul* (Miz), *Cireșeni* (Odo). În alte cazuri, precum *Piscul lui Cireș* (Cpi), *Cireșoaia* (Dej) *Cireșoaia Mare* și *Cireșoaia Mică* (Drg), poate chiar și în unele dintre cele precedente (mă refer, se înțelege, la ultimele), avem a face cu n. pers. *Cireș*[1].

Cînepăria (Tec), *Dealul Cînepei* (Bot), *Lacul Cînepei* (Bz), *Valea Cînepei* (Bot, Brl, Huș, Il, Iș, Vas), *Cînipiștea* (Bot, CAr), *Cînipiștile* (Buz), *Conop* (Lip) și derivatul, cu sens patronimic, *Cînepești* (TîJ, Tur)[2]. *Conop* este slav (cf. bulg. *konóp* 'cînepă', sîrbo-cr. *kònop* 'funie de cînepă, funie', ap. *SEW*, p. 558—559). Sinonime maghiare: *Chendrea* (Zal) și *Chendremal* (Hue), care corespund magh. *Kendermező* și *Kendermál* (Kisch I, p. 110).

Corna (Cîm), *Corn* (Ald), *Cornățăl* (Sb), *Cornățelele* (Il), *Cornățel(ul)* (Adj, Brd, Cos, Gj, Pr, Pt, Sib, Tit, Ved, Vl), *Cornea* (Orș, Sv, Str, Tc, Vs), *Corneașul* (Ag), *Corneata* (Fil), *Cornesul* (Gj, Sla, Vl), *Cornetul* (Ab, Ag, Bc, oș. Buc, Bz, Cis, Cra, Dj, Foc, Gil, Hor, Pt, Rîs, Tr, TuS, Vl), *Cornetul din Vale* (oș. Buc), *Cornetul Galben* (Vl), *Cornetul Glogoveanului* (oș. Buc), *Cornetul Mare* (BAr), *Muchea Cornetului* (Drg), *Piscul Cornetului* (Găe), *Valea Cornetului* (Hor), *Vîrful Cornetului* (Msc, Cpi), *Cornețul* (Bt), *Corni* (Adj, Bot, Buj, CeS, Cj, Făl, Huș, Paș, PiN, Răc, Tit, Tc, Vs), *Corni-Albești* (Vas), *Cornii de Jos* și *Cornii de Sus* (Adj), *Corni-Poiana Răftivanului* (Făl), *Cornii Sîrbi* (PiN), *Dealul Cornilor* (Huș), *Dealul Corni* (Hor), *Măgura cu Corni* (RoV), *Valea cu Corni* (Cra), *Slobozia-Corni* (Tec), *Cornicelul* (Il), *Cornilești* (TîN), *Cornișani* (Fil), *Corniși* (VîM), *Cornișorul* (BAr, Cis, Făl), *Dealul Cornișorului* (BAr), *Cornișul* (Paș, VîM), *Dealul Cornișului* (Bot), *Cornitul* (Adj), *Cornița* (Fil), *Cornițăl* (Ald)[3], *Cornițelul*[4] (Moi), *Cornul* (Băi, Bc, Bt, Bz, Cpi, Dj, Hn, Il, Ms, Sc, Trn, Vl), *Cornuțel* (Csb), *Renea-Cornul* (Br), *Cornul de Jos* și *Cornul de Sus* (Cpi, Plo), *Cornul Dumbravei*, *Cornul Laiului* și *Cornul Luncii* (Făl), *Cornul Malului* (Brl, Ms), *Cornul Măcinului* (Măc), *Cornul Negru* (Iaș), *Cornul Sasului*[5] (Iș), *Dealul Cornului* (Moi, RîV), *Groapa Cornului* (Tej), *Piscul Cornului* (RîV), *Rîul Cornului* (Moi), *Vadul Cornului* (Cis), *Dealul Cornuțului* (Hn), *Cornurile de Jos* (Plo), *Cornurile de Sus* (Plo), apoi derivatele *Corneanul* (Cis), *Corneanca* (Bz), *Corneni*

---

[1] Cf. arom. *Cireș(u)*, *Cirișicu* și *Cireșnița*. (Ultimul este de origine bulgărească: *čirešnitsa*.) Unele toponimice ardelenești, în special cele cu *e* în silaba inițială, ar putea fi considerate, în subsidiar, ca provenind de la teme maghiare: cf. *cser* 'coajă de stejar (pentru tăbăcit pieile), stejar, cer', *cseres* 'pădure de stejari, de ceri'; *cser(j)és* 'tufos' (< *cser(j)e* 'tufă'). Cf. totuși variantele *cerăș* și *cereș*, înregistrate de *DA*, s.v. *cireș*.

[2] Cf. arom. *Tu Cănăchiște (= la cînepiște)*.

[3] Apare într-un document de la 1392 (transcris *Korniczel*) (Petr.). În *Indicat.*, sub forma *Cornițel*.

[4] În *Indicat.*, *Cornețelu*.

[5] Sau *Cornul lui Sas*.

(Ghe), *Cornereva*[1] (Orş; cf., pentru partea finală, numele maghiar al satului: *Somosréve*)[2], *Cornişani* (Fil). De adăugat patronimicul, frecvent mai ales ca nume de sate, *Corneşti* (Ar, Bac, Buh, Clu, Dor, Făl, Ghe, Gj, Iaş, Paş, Plo, Reg, Rn, Rom, RS, Sig, Sla, TîJ, TîM, Trg, Trn, Tur, Ved), cu femin. sing. *Corneasca* (Miz)[3]. Dată fiind omonimia perfectă dintre *corn*, arborele (Cornus mas), pe care-l am în vedere aici, şi *corn* (la animale), nu putem fi absolut siguri că toate toponimicele de mai sus au la bază numele arborelui. În primul rînd, *Cornul* urmat de determinative (precum *Dumbravei*, *Luncii*, *Malului*, *Măcinului*) ne trimite, mai degrabă, la *corn*, cu nuanţa semantică 'colţ, capăt, unghi'. La fel trebuie interpretat *Cornea*: *DA* înregistrează binecunoscutul eufemism (ironic!) *cornea* = *drac* (răspîndit şi ca nume de familie, la origine, poreclă maliţioasă, de unde *Cornescu* şi *Corneşti*[4])[5]. *Cornişor* este dat de *DA* ca diminutiv de la ambele omonime: 1. *cornişor* = *corniş* 'Cor(o)nilla varia'; 2. *cornişor* «diferite plante din familia Lycopodium, precum *Lycopodium annotinum*..., se mai numeşte şi *brădişor*; *Lycopodium selago*, numit şi *cornişor de munte* sau *brădişor*; *Lycopodium clavatum*, numit şi *pedicuţă*... Apoi: *Ceratophalus orthoceras*, numit şi *ploşnicar* şi *cornuleţ*... şi *cornişor drept*». *Cornişor* se cheamă apoi o varietate de struguri, căreia, prin unele locuri, i se spune *corniţă* (cf. n. top. *Corniţa*): derivat de la *corn*. Alt diminutiv al acestuia, înregistrat de *DA*, este *cornuţ* (cf. *Dealul Cornuţului* din reg. Hunedoara). Cît despre *Cornăţel* (*Corniţel*), *DA* îl cunoaşte sub o singură ipostază: «*cornăţel* = *cornuţel*, *turiţă* (*Galium aparine*); brădişor (*Lycopodium selago*); scăietele popii (*Xanthium strumarium*) < *corn* 'corne'». În unele cazuri trebuie, cred, să admitem că-i vorba de un diminutiv de la *cornet* (=*corniş*) 'pădure de corni; loc cu mărăcini şi corni; buruiană, un fel de scai' (*DA*). De altfel, pentru acesta însuşi sîntem siliţi să ţinem seamă, cel puţin teoretic, de accepţia pe care o găsim la Por.: *cornet* 'vîrfuri (dealuri) izolate în cîmpie, alcătuite din roci mai tari' (p. 24); 'pămînt format din sfărîmături de stînci; sol schelet' (p. 60). —Sinonime (mă refer la numele arborelui): *Dranov* (Tul), *Dranovăţul* (Slo), *Drînceni* (Cra, Huş), *Drîncova* sau *Drencova* (MoN), *Drencea* (Iaş), *Drincea* (VîM), *Drînceni-Sat* şi *Drînceni-Tîrg* (Huş), *Drinova* (Făg) < slav. *dren-* 'corn' (cf. bulg. *drĕn* 'corn', *drĕnov* 'de corn', *drĕnovitsa* 'pădure de corni', sîrb. *drijen*, slov. *dren* idem etc., apoi n. top. slov. *Drenovets*, sîrb. *Drenovĭtsĭ*, *Drenča*, croat. *Drenova*, ap. Mikl., s.v. *drĕnŭ*); *Sibiu*, cu diminutivul *Sibiel*

---

1 În *Indical.*, *Cornereva*.

2 La Mold.-Togan, p. 68 *Kornyaréva*. E. Petrovici, *Graiul Caraşovenilor*, Bucureşti 1935, p. 6 urm. şi *Dacor.* X, p. 270 susţine că numele originar (şi popular pînă astăzi) al acestei localităţi este *Conereva*, derivat de la slav. *konjarĭ* 'căier' (păzitor de cai). *Cornereva* provine, probabil, de la cărturari, care au văzut în partea lui iniţială apelativul *corn*.

3 Cf. arom. *Cornel*, *Cornişor*, *Cornu* (şi *Acornu*), *La Cornu*, *Curnişor*.

4 Nu-i imposibil totuşi ca aceste patronimice să provină, cîteodată, de la *corn*: numele de arbori devin şi ele nume de familie.

5 Să se compare însă şi *cornea* 'localitate cu un codru mic' (Por., p. 65). Acelaşi sens are, după acest autor, chiar *corni*, explicat (p. 65) prin 'regiune cu mai multe boschete de codri mici, despărţite prin poieni'. De la însemnarea 'drac' trebuie să pornim pentru interpretarea justă a n. top. *Cornileşti* (TîN): *Cornilă* este sinonimul, mai expresiv (din cauza sufixului), al lui *Cornea*. *DG* ne informează că « începutul satului [Cornileşti] s-a pus de un oarecare *Cornilă*, venit din Ardeal ».

(Sib), *Sibișel* (Haț), *Sibișelul Nou* și *Sibișelul Vechi* (Oră), *Sibișeni* (Alb), *Sibioara* (Meg)[1], *Țibin* (rîu, Sb), apoi *Sibiciul* (diverse, Cis)[2], *Sibiciul de Jos* (Cis) și *Hotarul Sibiești* (Cis): dintr-un bulg. *siba* (= *sviba*) 'sînger, corn' (Kisch I, p. 110—111; Dr. II, p. 552 urm.)[3], pentru care să se compare n. top. slov. *Sviben(y)*, croat. *Sibić*, *Sibač* (Mikl., s.v. *svibŭ*, *sviba*); *Șinchereagul* (Bis)[4] < magh. *Somkerék* (prin intermediul variantei săsești *Simkruagen*?) și *Șmigul* sau *Așnigul*[5] (Med) < **Simig* (cf. săs. *Schmijan* = *Schmiegen*), care au, în prima lor parte, magh. *som* (mai vechi *sum* = *süm*) 'sînger, corn' (Kisch I, p. 110—111). Aparține aici și perechea toponimică *Șomcuta Mare* (ȘoM), *Șomcuta Mică*[6] (Dej) < magh. *Somkút* (*som* 'corn' + *kút* 'fîntînă') (Petr.).

Fagi (TîN), *Dealul Fagilor* (Bc), *La Fagi* (Bz), *Trei Fagi* (TuS), *Valea cu Fagi* (Buz), *Fagul* (Dj, Rm), *Fag Rotund* (Ns), *Dealul Fagului* (Neg), *Pîrîul Fagului* (PiN), *Valea Fagului* (Sla), *Făgăraș* (Bt, Făg, TuS, Vs: diminutiv al unui **făgar*, colectiv, după Dr. II, p. 562 urm.), *Făgărașul Nou* (Hîr), *Făgăț(ul)* (Dr, Hrl, Iș), *Făget(ul)* (Bot, Bz, Fge, Găe, Hrl, Lug, Med, Moi, Ns, RS, Tej), *Făget cu Văcăria* (Hrl), *Făgetul Ierii* (Tur), *Făgetul Rotund* (Moi), *Gura Făgetului* (RîS), *Pîrîul Făgetului* (PiN; Mat., p. 45), *Valea Făgetului* (Cj), *Făgețel(ul)* (Bac, Bt, Ciu, Clg, Dj, Ghe, Hn[7], Ili, Ms, Ns, PiN, Trg, Ved), *Făgulețul* (Gil)[8]. Sinonime: *Bîcul* (Neg, Răc), *Bucova* (Csb, Hn, Tim, TuS), *Bucovăț(ul)* (Cra, Fge, GuH, Lug, Tim, TuS)[9], *Bucovelul* (Plo), *Bucoviciorul* (Dj), *Bucovicioara* (Cra), *Bucovina* (provincia[10]; Huș), *Bucovul* (Cos, oș. Plo, Rd, Tr), *Bucul* (Plo), *Bucul-Mătășești* (Slo), *Vurful Buky* (Hn)[11], cu de-

---

1 Apare numai în *ISt.* Aceasta probează că-i vorba de un sat (sau de un nume) nou, menit să amintească originea locuitorilor lui (probabil ardeleni) din părțile Sibiului.

2 Pentru acesta, cf. bulg. *sibinčja* 'nume de plantă' (Dr. II, p. 553). Accentul toponimicului romînesc stă, cu siguranță, pe silaba penultimă, cum arată *Între Sibicee* (Cis) (în *Indicat.*, *Între Sibicii*), care conține forma de plural a acestui cuvînt. Au influențat, foarte probabil, adjectivele terminate în *-iu* accentuat.

3 *Ț-* dovedește că numele romînesc (aspectul lui vechi, atestat de timpuriu, este *Sibin*, cu *ń*, care explică pronunțarea, curentă încă prin partea locului, *Sibii*) a trecut prin gura sașilor și a fost apoi reîmprumutat de romîni, cum dovedește convingător Dr. II, p. 553—554. Trebuie răspuns totuși la întrebarea pe care ne-o punem fără să vrem: de ce romînii n-au rămas, în ce privește numele rîului, la forma lui originară (cu *S-*)? Vom vedea cu alt prilej că, în cazuri de omonimie, care sînt foarte frecvente, se recurge, pentru evitarea confuziei, la diminutivizarea toponimicului pe care-l poartă o așezare omenească și o apă din apropierea acesteia. De obicei diminutivul aparține apei, iar primitivul, satului (sau orașului). Deoarece *Sibiel* exista deja alături de *Sibiu*, era necesar un al treilea nume, care, fără a fi de fapt altul, să se deosebească formal de celelalte două și să-și poată astfel împlini rostul.

4 În *ISt* și *Indicat.* e trecut sub forma *Șintereag* (așadar cu *t* muiat, echivalent al lui *ḱ*, potrivit fenomenului fonetic bine cunoscut pentru acea regiune). Tot cu *-t-* apare la Mold.-Togan, p. 218.

5 Forma dialectală a acestui nume, spune Kisch, cu *A-* = prep. *a*, care s-a aglutinat (și, adaug eu, cu *ń*, rezultat prin palatalizarea lui *m*).

6 În *Indicat.*, *Șomcutu Mic.*

7 Atestat documentar (an. 1507): *Fazacsel* (Petr.).

8 Cf. arom. *Faglu (ațel) Groslu, La Fagu, La Fadzi* etc., apoi *Fagu Scriptu, Nfădzelu* (= *în făget*).

9 Despre finala acestui toponimic, considerată din punct de vedere slav, v. cele spuse de E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 259—260.

10 Vezi I. Nistor, *Originea numelui Bucovina* (*BSG* XXXVIII, p. 585 urm.).

11 Sic! (Kisch I, p. 101).

rivatele «locale» *Bucoveni* (Pr, Răc) şi *Bucovineni* (Dor), apoi *Bucca* (Ald, Hue), *Buceava* (Gur, Sv), *Buceava-Şoimuş* (Gur), *Bucecea* (Bot)[1], *Bucecea-Tîrg* şi *Bucecea-Sat* (Bot), *Bucecі* sau *Bucegi* (Cpi), *Buceş* (Brd), *Buceş-Vulcan* (Brd), *Buceşti* (Gal), *Bucieşul* (TîO), *Bucina* (TuS), *Bucinişul* (Crl, VaD), *Bucinişul Mic* (Crl), *Buciştea* (Cor), *Buciuna* (Vas)[2], în sfîrşit, mai puţin sigure, *Bucerdea* (Ab, Trn), *Bucerdea Grînoasă* (Med), *Bucerdea Vinoasă* (Alb), *Bucoşniţa* (Csb): cf. bulg. *buk* 'fag' (Fagus silvatica), rus. *byk* idem, ucr. *bukóvyna* 'pădure de fagi, făget', sîrbo-cr. *bučje* (colectiv) idem, pol. *buczyna* 'pădure de fagi' (*SEW*, p. 99), n. top. slov., croat., ucr., ceh. *Bukovets*, sîrb. *Bučije*, *Bukov*, ucr. *Bukôv*, *Bukova*, *Bučyna*, *Bukovynka*, *Podbukovyna*, ceh. *Bučina*, *Bukovyna* (Mikl., s.v. *buky*)[3], grec Μποκοβίνα (Vasmer, p. 143, nr. 23); *Bicheşti* (Zal), *Bichigi* (Făg), *Bichigiu* (Năs), *Bichigiul Nou* (Tim), *Apa* sau *Valea Bichigiului* şi *Apa Bichigelului* (Ns), *Bichiş* (Lud) < magh. *Bükkös* 'făget' (Dr. I, p. 43 urm.; Kisch I, p. 101); *Bicsadu* (SfG) < magh. *Bükszad* (« gura sau intrarea unei văi cu fagi », Kisch I, p. 101); *Habic* (Reg) < magh. *Hétbükk* («şapte fagi», Kisch I, p. 101); *Boholţa* (la Mold.-Togan, p. 29), *Boholţ* (Făg) < săs. *Bîchəlz* (= pădure de fagi), cf. şi magh. *Boholcz*, numele aceluiaşi loc (Kisch I, p. 101).

Feregi (Vl), *Ferica* (Paş), *Ferice(a)* (Bei, ŞoM, Tr), *Fericile* şi *Poiana Fericilor* (PiN), *Feriga* (Msc), *Ferigele* (Gj), *Ferigile* (Hor, Msc), *Tîrsa Feregăi* (Str), cu variantele (fonetică) *Feliga* (Tej) şi (morfologică) *Feroagele-Dealul Mirei* (RîV) şi cu derivatele *Fericei* (Ved), *Fericel* (Ar), *Fericet* (Cîm)[4]. *DA* cunoaşte pe *feligă* din Prahova şi Vrancea, apoi pe *fereagă* (cu accentuarea silabei penultime), din care va fi rezultat *feroagă* prin schimbarea sufixului.

Frasina (Hor), *Frasini*[5] (Bt, Făl, Gj, GuH, Rd), *În Muche la Frasini* (Buz), *Frasinile* (Tran)[6], *Frasin(ul)* (BAr, Bc, Buc, Bz, Cra, Cţ, Dj,

---

[1] În *Dacor.* VII, p. 114–115 se spune că tema n. top. *Bucecі (Bucegi)* este identică cu a antroponimicului *Bucşa*, format de la *Bucur*, iar în *Rev. Cr.* XIII, p. 150–151, că numirea ar fi o variantă a lui *bugeac* 'un complex de mai mulţi muşchi, care formează un frumos covor verde şi moale'. Acest ultim autor explică (*loc. cit.*, p. 150) pe *Bucecea* din n. pers. *Buceaci*, pentru care compară n. pers. pol. *Buczacz* (sec. XV) şi ucr. *bučák* 'barză' (cf. n. pers. *Stîrcea* < *stîrc*).

[2] Variantă a lui *Bucina*, cum probează, de pildă, *buciuniş* < *buciniş*, sub influenţa lui *bucium (DA)*. Ar face dificultăţi însă prezenţa accentului tocmai pe silaba în care a trebuit să se producă modificarea *i* > *iu* (sau *iu* > *i*), dacă, ceea ce nu pare probabil, toponimicul în discuţie este accentuat pe penultima.

[3] Unele numiri romîneşti circulă şi ca apelative: *bucov* şi *bucovină* sînt explicate de Por., p. 65 prin 'regiune acoperită cu păduri de fagi'. Acelaşi sens ('loc cu fagi') dă acest autor şi pentru *bucium*. Ar urma atunci că trebuie puse tot aici şi n. top. *Buciumaş* (Bld), *Buciumi* (Bc, Buc, Drg, Făl, Giu, Il, Olţ, Pt, Răc, Rm, Tec, Trg), *Buciumi-Precista* (Bac), cu derivatul *Buciumeni* (Bc, Bh, Cîm, Cj, Dor, Iş, Neg, ŞoM, TîO, VîM, Zal), sau, cel puţin, o parte din ele. Cf. şi *buciniş* = *cucută*; *anghelică*; *pătrunjelul cîinelui*, pe care *DA* îl consideră ca un derivat « probabil » de la *bucin* = *bucium*.

[4] Pentru existenţa unor toponimice similare pe teritorii lingvistice străine, cf. Dr. II, indice (în special p. 103). Cf. arom. *Fearică*, *Padea Fearicl'ei* şi *Fericiş* (acesta din urmă, colectiv în *-iş*).

[5] În *Indicat.*, nu apare de loc *Frasini*.

[6] *Dacor.* X, p. 546. Se pune întrebarea dacă acest nume reprezintă un plural feminin (de la *frasină*) sau un singular masculin (*frasine*, variantă, atestată sub aspectul arhaic *frapsine*,

Făl, Găe, Gil, Giu, GuH, Iş, NeV, Olt, PiN, Plo, Răd, Str, Tul, VaD, VîM), *Frasin-Deal* şi *Frasin-Vale* (Găe), *Dealul Frasinului* (Suc, Tran), *Hotarul-Frasinul* (Bz), *Valea Frasinului* (Msc), *Vîrful Frasinului* (Făl), *Frasănu* (Munţii Apuseni), *Frăsinata* (Hn), *Frăsinei* (Găe, Oră), *Dealul Frăsineilor* (Bot), *Frăsineiul* (Vl), *Frăsinel(ul)* (PiN), *Frasinel* (Viş), *Frăsinet(ul)* (Ale, Buc, Bz, Cis, Cpi, Crl, Hue, Leh, Pr, Tur, Vid, Vl)[1], *Frăsinetul de Pădure* (Crl), *Dealul Frăsinetului* (Tran), *Valea Frăsinetului* (Cis), *Frăsiniş(ul)* (MoN), *Frăsineanca* (Buz), *Frăsineni* (Vid), *Frăsuleni* (Iaş)[2]. Derivatul *Frăsinoaia* (Bac) arată, prin sufixul lui, origine personală şi de aceea ne trimite la un antroponimic *Frasin*, eventual *Frăsina* (cf. *Frăsina*, Bt, PiN; *Piciorul Frăsinei* Bc; *Pîrîul Frăsinei* şi *Valea Frăsinei*, Bot)[3]. *Frăsinel*, plur. *-ei* are înfăţişare de diminutiv, dar nu înseamnează 'frasin mic', ci o «plantă ierboasă ale cărei frunze seamănă cu cele de frasin (Dictamnus fraxinella)» (*DA*). Sînt, unele sigur, altele probabil, sinonime cu acestea: *Esna* (Brl), *Iasenova* (Tim) şi *Isnovăţul* (Dor), pentru care cf. bulg. *jasen* 'frasin', n. top. croat. *Jesenovets*, croat., sîrb. *Jasenova*, ucr. *Jaśiń*, *Jasenovets* (Mikl., s.v. *jasenŭ*).

Gîrla (Br, Bz, Cis, Tr, TuM, Viş, VîM), *Gîrla lui Bran* (Tr), *Gîrla Mare* (Cal, Giu, Măc, VîM), *Gîrla Mică* (Cal), *Gîrla Morii* (Bot, Buh), *Gîrla Morilor* (Pan), *Gîrla Remnicelor* (Bot)[4], *Gîrla Săpată* (Bot), *Gîrla Vlădicăi* (Huş), *Gîrlele* (Bc, Pt), *Gîrlele Găzăriei* (Moi), *Gîrlişte* (Orv), *Gîrliţa* (ACl, Dj, TuS), *Gîrloaca* (Cal), *Gîrluţa* (Il), *Gura Gîrluţei* (Brl), cu derivatele, arătînd originea locală a oamenilor, *Gîrlaşi* (Buz) şi *Gîrleni* (Buh, Dor, Găe, Plo). *Gîrleasca* (Gal) şi *Gîrleşti* (Br, Cra, Gal), *Gîrleştii de Jos* şi *Gîrleştii de Sus* (Cra) au mai degrabă semnificaţie antroponimică, iar *Gîrliciu(ul)* (Hîr, Pr), care, formal, este un diminutiv al lui *gîrlă*, denumeşte diverse obiecte asemănătoare, ca aspect, cu albia unei gîrle[5]. În schimb, pe *gîrliţă* îl găsim în *DA* trecut printre diminutivele propriu-zise, alături de *gîrloacă*, deşi acesta face impresia unui augmentativ. De altfel *gîrlă* însuşi are sensuri mai mult ori mai puţin deosebite unul de altul: 'braţ al unui rîu sau fluviu; crac de rîu care e condus la moară[6]; apă curgătoare, vale, pîrîu, (uneori) rîu' (*DA*); 'canal (viroagă) mai mare, prin care se scurge apa şi peste care se trece greu cu piciorul; vîna de apă care se scurge printr-un canal; apă curgătoare, ce cu greu se trece cu piciorul; canalul de scurgere al apei curgătoare; albia minoră a pîrîului' (Por., p. 34, 41, 46). *Gîrlişte* îi este cunoscut numai lui Por., care-l defi-

---

a lui *frasin*). Înclin pentru a doua alternativă. Cf. următoarea explicaţie, dată de un ţăran satului său natal *Frăsinetul* (Vi): « Să chiam'aşa, fincă 'nainte vrieme,... iera o baltă cu frăsini multe ». (*Graiul nostru. Texte din toate părţile locuite de Romîni* I, Bucureşti 1906, p. 155.)

[1] Răspîndit şi dincolo de hotarele politice romîneşti (v. Dr. II, p. 360, 382).

[2] Ultimele trei arată originea locală (*Frăsuleni* poate nici nu aparţine aici, afară de cazul cînd ar exista o formă *fras*, cum pare probabil, judecînd după numele de familie *Georgescu Delafras*).

[3] Amintesc, ca simplă curiozitate, explicaţia dată de G. Giuglea, *Dacor.* IV, p. 1554, toponimicului *Făgăraş* (v. mai sus, s.v. *Fagi*) din turanicul *fagar* 'frasin' !

[4] Adică 'a rîmnicelor' (v. mai departe, s.v. *Rîmna*).

[5] Arom. *La Gărleşi* are aceeaşi temă ca derivatele dacoromîneşti, dar prezintă o formaţie curioasă, din cauza lui *-eş*, care nu văd ce poate să însemneze.

[6] Cf. *Gîrla Morii* şi *Gîrla Morilor*, notate în text.

neşte astfel (p. 41): 'locul unde un rîu se pierde în gîrlişoare şi se împrăştie în luncă' (aşadar, colectiv).

Glodul, *Glodurile, Glodinoasa, Glodişorul, Glodişoarele, Glodosul, Gloduţul*, cu derivatele «locale» *Glodeanul* şi *Glodenii*: foarte multe în mai toate regiunile. Nuanţa semantică a acestor toponimice variază după provincii, adică după graiurile populare respective. Prin Moldova şi Bucovina, *glod* însemnează 'noroi, tină', prin Muntenia (şi ţinuturile care merg lingvistic cu ea) 'bulgăre de pămînt sau nămol uscat sau îngheţat; colţii sau asperităţile noroiului uscat sau îngheţat' (*DA*)[1]. Sinonime, măcar parţiale, cu acestea sînt: *Calna* (Dej, Făl), *Lunca Calnei* (Făl), *Călnaşul* sau *Călnuşul* (Moi), *Călnăul* (Buz, Tej), *Fundul Călnăului* (RîS), *Cîlnăul de Jos* şi *Cîlnăul de Sus* (Olţ), *Călnaci* (Tpl), *Cîlnic(ul)* (Gj, Hn, Reş, Seb, SfG, TîJ), *Cîlniceşti* (TuS), *Cîlniştea* (Buc, Tr) < bulg. *kalen, kalnovo* 'lutos, argilos', magh. *kálnó* (G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 82; V. Bogrea, *AIIN* I, p. 331); *La Nămoale* şi *Nămoalele* (Bz), *Nămoloasa* sau *Nămăloasa* sau *Nomoloasa* (Gal), *Nămoloasa* (RS), *Valea Nomoalelor* (CAr), *Nomoliţa* (Br); *Noroaie* (Gj), *Noroaiele* şi *Noroiul Mare* (Brl), *Apa Noroioasă* (Măc), *Noroieni* (SaM); *Tina* (Olţ), *Tinoasa* (RîS, TîS), *Rîul Tinoasa* (RoV, Ale), *Tinosul* (Buc, Dj, Plo, Tr), *Imoasa* (Str)[2]. Cîteodată ar putea avea acelaşi înţeles şi *Barna* (Adj, Bac, Dj, PiN), *Barnarul* şi *Barnari*, cu diminutivul *Bărnărelul* (toate Nţ), *Bîrna* (Bac, Făg), *Bîrnadul* (PiN), *Bîrnădel* (PiN), *Bîrnele* (TîO), *Bîrneşti* (Moi), *Bîrnova* (Adj, Iaş), pentru care să se compare slav. *brn(a)* 'noroi, murdărie', *brnitsa* 'teren mlăştinos' (vezi *Südostforschungen* VII, p. 47). În ce priveşte pe *Bîrna, Bîrnele* şi *Bîrnova*, sensul lor obişnuit, dacă nu unic, trebuie să fie acelaşi ca al subst. *bîrnă*, cum arată paralele de felul lui *Buşteni* (Bz, Cpi, Olţ), cu derivatele *Buştenetul* (Pit) şi *Buştenari* (Cpi). Să se vadă şi discuţia de mai sus, s.v. *Balta*.

Gorini, *Gorînul, Gorîni, Gornea, Gornetul, Gorniţel, Gorona, Goroni, Goronul, Gorunetul, Goruniṣul, Gorunul, Gornitul, Gornoviţa* şi derivatele, care arată originea locală sau personală, *Gorneni, Gornenţi* şi *Gorneşti*: răspîndite mai pretutindeni. Unele, şi anume ultimele trei, apoi *Gornea*, ar putea avea drept temă slav. *gora* (cf. mai sus, s.v. *Muntele*, unde am înşirat pe *Gornea* şi *Gorniţa*). Foarte numeroase şi variate sînt sinonimele: *Bungaleşti* (Bra), *Bungeşiţa* (Tran), *Bungetul* (Sla, Trg, VîM, Vl), *Bungelatul* (VîM), *Bungeni* (Bc), *Bungeni-Vladea* (Vas), *Bungeşti* (PiN), *Bungeţani* (Olţ), *Bungeţi* (RîV), *Bungeţoaia* (Olţ), pentru care cf. *bunget* 'pădure deasă şi întunecoasă, desiş' < alb. *bunk* 'stejar' (*DA*)[3], 'pădure mare de un desiş enorm (bătrînă sau nu)' (Por., p. 65); *Caşolţ* (Sib) < germ. *Kastenholz* 'pădure de stejari' (Kisch I, p. 105, care spune

[1] Cf. şi Por.: 'apă amestecată cu mult pămînt; locul unde apa iese la suprafaţă împreună cu nomol fin' (p. 44); 'loc unde este noroi spontan în permanenţă' (p. 49); 'pămînt îmbibat cu apă; nomol nu tocmai lichid; nomol ce iese din pămînt' (p. 61).

[2] Există şi ca adjectiv, în lexicul curent al graiurilor sud-vestice: *imos* < lat. *limosus* 'noroios' (*DA*, s.v. *im*[1]).

[3] *Bungaleşti* şi *Bungeşti* sînt derivate respectiv de la un antroponimic *Bungală* şi *Bungu* (cf. *Stejar*, nume de familie, atestat).

că şi *Castău* ar putea avea aceeaşi semnificaţie, întrucît provine din germ. *Kastendorf*)[1]; *Ceratul*[2] (Gil), *Cerătul* (Gil, Seg), *Cerătul de Copăcioasa* (Gil), *Ceretul* (Drg), *Braniştea Ceretului* şi *Gura Ceretului* (Tr), *Cerul* (Cra, Sla, Sfr, VîM), *Cerul* sau *Leamna* (Cra), *Ceru-Băcăinţi* (Oră), *Cerul Înfierat* (BAr), *Lacul Cerului* (Tr), *Valea Cerului* (Mag), *Cerişor* (oş. Hun) < *cer*, o specie de stejar (Quercus cerris); *Dumbosul* (Brl), *Dumbrava*, singur şi cu determinative, *Dumbravnic*[3], *Dumbrău*, *Dumbrăvanca*, *Dumbrăvani*, *Dumbrăveaua*, *Dumbrăvile*, *Dumbrăvioara*, *Dumbrăvicioara*, *Dumbrăviţa*, *Dumbrăvăţul* (acelaşi cu *Dobrovăţul* şi *Dubruvăţul*), *Dumbrăveni*, *Dumbrăveşti*, *Dumbrăvoaia*[4], împrăştiate prin toate ţinuturile, împreună cu următoarele, care au aceeaşi temă: *Dîmbău* (Trn), *Dîmbăul Mic* (Dej), *Dîmbova* (TîJ), *Dîmbovana* (Brd), *Dîmboviţa* (rîul din Muntenia), *Dîmboviţa* (Msc), *Pîrîul Dîmboviţei* (Făl)[5], *Dîmbovicioara* (Msc, Tit), *Dîmboviceanca* (Miz)[6], *Dîmboviceanul* (Slo)[6], *Dîmbovnicul* (Cos, Găe), *Dîmbroca* (Buz), *Dîmbrova* (Pr), *Dîmbul* (Cpi, Plo)[7], *Dîmbul Mare* (Dej), *Dîmbureni* (Cîm), *Dîmburile* (Ghe), *Valea Dub* (Hn), *Duba* (Hn), *Dubeşti* (Fge)[8], *Dubina*[9] (Săv), *Dubiţa* (Hrl), *Dubova* (Orş)[10], *Dubovăţ* (BAN), *Dubiştea de Pădure* (Reg): cf. n. top. croat. *Dubitsa*, *Du(m)brava*, *Dubravitsa*, *Dubravets*, sîrb. *Dubitsa* *Dubrava*, *Dubravitsa*, ucr. *Dubrova*, *Dubrovyča*, rus. *Dubrava*, *Dubrova*, *Dubrovicy*, ceh. *Doubravník*, *Doubravany*, apoi croat. *Dubno*, *Dubovets*, *Dubovitsa*, sîrb. *Dubъ*, *Dubovo*, *Dubovitsa*, ucr. *Dub(a)*, *Dubno*, *Dubyny*, rus. *Dubna*, ceh. *Dubina*, *Dubovets* (Mikl., s.v. *dąbrava* 'arbore, pădure' şi *dąbŭ* 'arbore, stejar')[11]; *Gîrneţul* şi *Gîrneţoaia* (Huş), *Gîrneţul* (Vas), *Gîrnicetul* (Olţ), *Gîrniţa* (TuS, Msc), cu derivatul «local» *Gîrniceni* (Olţ): *gîrniţă*, o specie de stejar (Quercus conferta), este înregistrat de *DA* pentru Muntenia şi Banat (cf. varianta *gîrneţ* 'stejar mic; par de gîrneţ, par

1 După W. Scheiner, *BkA* II, p. 74, *Kastenholz* ar însemna 'pădure de castani'.

2 În *Indicat.*, *Cerătu.*

3 Tiktin explică pe *dumbravnic* prin 1. 'bălbişă (Melittis Melissophyllum)'; 2. 'cînepa codrului (Euphorbium cannabinum)'.

4 Ultimele trei, la fel cu *Dumbrăvanca* şi *Dumbrăvani*, arată originea (locală sau personală, după natura sufixului).

5 Numele adevărat al acestui pîrîu este *Valea Rusului*; *Pîrîul Dîmboviţei* provine de la un inginer (spune E. Petrovici, pe baza informaţiilor obţinute de la Sfatul Popular al comunei Bogdăneşti).

6 Acestea două ne trimit la 'oameni veniţi din *Dîmboviţa* sau trăitori în apropierea apei numite astfel'.

7 Ar putea fi acelaşi cu *dîmb* 'movilă', deşi nu se prea potriveşte un asemenea nume pentru o apă curgătoare (satul omonim, din aceeaşi regiune, are mai degrabă acest substantiv la bază).

8 Tema este un antroponimic *Dubu*; cf. *Stejar*, n. pers.

9 Este ucr. *dubina* 'stejar'.

10 Cf. *Dacor.* X, p. 250.

11 *Dąbrava* este un derivat, în *-ava*, de la *dąbŭ*, care a sunat, la început, *dąbrŭ*. De aceea Mikl. amestecă adesea toponimicele slave aparţinînd ambelor acestor noţiuni fundamentale. Pentru acelaşi motiv am pus şi eu pe cele romîneşti împreună. Fonetismele *-îm-* şi *-um-* ale numelor noastre presupun o origine bulgărească, pe cînd *-u-* arată provenienţă sîrbească (în sud-vest) şi ucraineană-rusească (în nord şi est). *Dumbravă* îşi păstrează vechiul înţeles ('pădure de stejari'), alături de recentul şi mai răspînditul 'pădure (mică) în general'. Tiktin înregistrează diminutivele *dumbrăvioară*, *dumbrăviţă* şi *dumbrăvea*, toate existente în toponimie. Cf. şi Por. p. 65: *dumbravă* 'loc cu pădure de stejar mai rărită: loc cu pădure plantată'; *dubovină* 'loc cu păduri de stejar'.

grosuț (și de alt lemn)', care se întîlnește, cu ultimul sens, și la Creangă)[1]; *Rasnicul* (Fil), *Rasnicul Bătrîn* (Fil), *Rasnicul Oghian* (Fil), *Rastaveiul* (BAr), *Rasti* (Cis), *Rastoaica*[2] (Plo), *Rastolța* (Zal)[3], *Rastul* (Băi, Dj), *Răstolița* (Tpl), *Răstolț* (Zal), *Răstolțul Deșert* (Zal), *Hrastăș* (Cj), cu derivatul «local» *Răsteni* (Plo), poate și *Rostovanul* (Gj): cf. slov., sîrb. *hrast* 'stejar (Quercus)' și n. top. slov. *Hrastnik*, *Hrastovitsa*, sîrb. *Rasna*, *Hrastovitsa* etc. (Milk., s.v. *hvrastŭ*); *Stejari* (Sla), *Stejarii Mîndri* (Bc), *Stejar* (Lip), *Stejarul* (Drg, Fil, Gil, Giu, Hîr, Iș, PiN, Plo, Sla, Str, Tim), *Stejarul Mutat* (Pt), *Stejarul Rîșcăi* (PiN), *Pădurea Stejarului* (PiN), *Valea Stejarului* (Bac, Hor, Tim), *Stejăretul* (Pit), *Stejăriș*[4] (Reg, TîM, Tur), *Stejer(e)a* (ŞoM), *Stejerei* (TîJ), *Stejerel* (Brd), *Culmea Dealului Stejeretul* (RîV)[5], *Dealul Stejerișului* și *Pîrîul Stejerișului* (Buh; Mat., p. 64), *Stejerul* și *Valea Stejerului* (Cj): printre alte forme populare moderne ale apelativului *stejar*, Tiktin dă pe *stejer(iu)*; *Tufa* (Foc), *Tufa-Costieni* (DrV), *Tufani* (ACl, Plo), *Tufanii Țăranului* (Cal), *Tufarul* (Ved), *Tufari* (RS, Ved), *Tufări-Coramnic*[6] (Orș), *Groapa Tufei* (Foc), *Tufele* (Buc, Miz, Pan), *Tufele Grase* (Pt), *Tufele Grecului* (Buc), *Tufele Mereilor* (Bz), *Tufele Rele* (Tran), *Tufele Roșii* și *Tufele Stăvăroaiei* (Buc), *Dealul Tufelor* (Tran), *Dealul Tufos* (Hn), cu derivatele, care arată originea, *Tufani* (ACl, Plo), *Tufăneanca* (Pr), *Tufeanca* (Ag), *Tufeni* (Cpi, RîV, Tr), *Tufenii din Deal* și *Tufenii din Vale* (DrO) și *Tufești* (Brl, Neg, Pit, Vs), *Tufeștii de Jos* și *Tufeștii de Sus* (Neg): îndeosebi prin Muntenia (și prin ținuturile care merg lingvistic cu ea), aceste toponimice sînt sinonime cu cele aici în discuție, pe cînd aiurea ele au sensul curent al apelativului *tufă* (pe acesta Tiktin îl explică prin 'arbust, tufiș', tot așa pe *tufar*, considerat de el, fără dreptate însă, cum arată toponimia, ca specific moldovenesc); *Tulgheș* (Ghg, ŞoM)[7] = magh. *Tölgyes* < *tölgy*, o specie de stejar (Kisch I, p. 106)[8]. Această mare bogăție și felurime de numiri topice cu însemnarea 'stejar' se explică pe de o parte prin enorma frecvență a numeroaselor specii pe care le are acest copac în țara noastră, iar pe de alta, ca o consecință oarecum directă, mulțimea și varietatea termenilor destinați să le numească.

Gura, cu un determinativ substantival la genitiv, care este, de obicei, un nume de apă, precum *Gura Barnarului* (PiN), *Gura Barzei* (Hn), *Gura Berheciului* (Tc), *Gura Bicazului* (PiN), *Gura Bohotinului* (Huș), *Gura*

---

1 Cred că și *Gîrnic* (MoN) însemnează același lucru: schimbul dintre suf. *-(n)ik* și *-(n)itsa* este frecvent în limbile slave.

2 Nume dat com. *Puchenii Mari*.

3 Petr. scrie *Rastolțul Deșert* și *Rastolțul Mare*. Cu acestea merge și *Răstolița* (Tpl), a cărui finală se datorește influenței analogice exercitată de numeroasele derivate în *-iță*.

4 În *Indicat.*, *Stejeriș*.

5 Un *Stejeret* notează și Dr. II, p. 329, 399. La Frunzescu găsim *Stejărelul* (Ag): să fie același cu *Stejăretul* din *DG*?

6 În *Indicat.* se dă separat, ca două localități: *Tufări* (Orș) și *Coramnic* (Orș).

7 În *Indicat.*, *Tulghieș* (ŞoM).

8 Judecînd după sîrb. *žir*, pe care Mikl., s.v. *žirŭ*, îl traduce prin 'ghindă', am putea socoti ca aparținînd aici, măcar parțial, n. top. *Jirovul* (Str) și *Girovul* (PiN), pentru care să se compare toponimicele slave citate de Mikl., printre ele ceh. *Žirov*.

Coşnei (VaD), *Gura Honţului*[1] (Gur), *Gura Ialomiţei* (Fet), *Gura Motrului* (Fil) etc. *Indicat.* are 114 localităţi numite astfel. Determinativul poate fi şi un apelativ, identic sau sinonim cu 'rîu', 'pîrîu' etc. : *Gura Pîrîului* (VîM), *Gura Rîului* (Sib), *Gura Văii* (Ar, Bc, Bld, Buc, Buh, Buz, Cra, Fet, Gur, Huş, Neg, Pan, PiN, Pit, Plo, Pt, RîV, Sla, TîO, TuS, Vs)[2]. Mai totdeauna (teoretic se poate spune absolut totdeauna[3]) locurile numite astfel sînt aşezări omeneşti, situate la confluenţa apei curgătoare respective (eventual la capătul ei, în ipoteza, foarte rară de altminteri, că încetează de la sine, fără să se verse în alta; Por., p. 32 *gură* 'sfîrşitul văii'; p. 41 'sfîrşitul rîului sau al pîrîului' pare a se gîndi la această eventualitate). Destul de des, mai cu seamă în provinciile noi, substantivul care determină pe *Gura* stă la nominativ : *Gura Crasna* (Huş), *Gurasada* (Hn) etc. Este vorba de un aspect recent, datorit, în special, autorităţilor din partea locului (am în vedere, se înţelege, numai regiunile care, pînă în anul 1918, au aparţinut politiceşte la alte state). Lucrul a fost dovedit, cu uşurinţă, de E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 340—341 pentru *Gurasada* şi alte localităţi de peste munţi[4]. Să se compare şi *Gura Homorului* sau *Humorului* (aşa-i spun şi i-au spus mereu romînii bucovineni, vezi *Cosm.* X, p. 250)[5]. Cît despre *Gura-Crasna*, aflăm din *DG* că numele întreg sună *Gura Văii Crasna* («loc. . ., unde pîrîul Crasna iese din valea cu acelaşi nume. . . şi se varsă în rîul Bîrlad »); avem, aşadar, a face cu o scurtare a numirii prea lungi, adică incomode, pentru vorbirea curentă[6]. Prin accepţia aici în discuţie, *Gura*, urmat de un determinativ similar cu cele menţionate, trebuie considerat drept un sinonim al lui *răstoacă*, existent de asemenea în toponimie: *Răstoaca* (Ag, Bac, Cal, Dr, Foc, Pr, RîV, Rn[7], RS, Tc, Trg), *Răstoaee* (Buc), *Răstoci* (Dej), *Rostoci* (Gur), *Răstăcioasa* (TîJ) şi, foarte probabil, *Răstoşnă* (apă în regiunea Topliţei din Ardeal)[8], pentru care cf. rus. *rastóka* 'separare, despărţire', *rastók* 'desfacerea unei ape (din albia ei)' şi, în special, ceh. *rozstok(a)* 'locul unde două rîuri se desfac sau se unesc'[9]. Despre unele locuri numite astfel aflăm

---

[1] În *Indicat.*, *Gurahonţ* (Gur).

[2] Frecvent este *Gura*, singur sau cu determinative, la aromîni, care cunosc şi dimin. *Guriţa*. Ulterior găsesc, în *Geopolitica şi Geoistoria* III, p. 48, peste 40 toponimice *Gura* urmat de un determinativ (foarte des apare *Văii*. . .) pentru o *singură* plasă din fostul judeţ Năsăud.

[3] Cînd întîlnim o excepţie, trebuie să admitem că s-a produs un împrumut : numele satului a fost dat unui accident de teren etc. din apropiere. Cf. *Gura Văii* (insulă, moşii, iaz, pădure, pîraie, văi etc., toate nu numai în aceleaşi foste judeţe, unde avem sate omonime, ci şi în vecinătatea imediată a acestora).

[4] Printre ele, *Gura Dobrei*, asupra căreia mă opresc, spre a arăta că nu-i necesar să admitem, cum face autorul, întîietatea cronologică a satului *Dobra* faţă de pîrîul omonim. Cred că acesta a fost numit *Dobra*, adică 'bunul' (la început, ca atribut al unui substantiv cu sensul 'vale'), înaintea aceluia : cf. *Dobridor* şi, mai ales, *Valea Rea*, deja discutate (s.v. *Valea*).

[5] *Gura Humorului* este astăzi numirea oficială a acestui oraş (şi a raionului respectiv). Un caz celebru este, în alt sens, *Dorna-Vatra* (cu topica nemţească a celor două elemente alcătuitoare) pentru băştinaşul *Vatra Dornei*.

[6] De adăugat şi diminutivul *Gurişoara* (RîV).

[7] Ap. *GrFM*, p. 207.

[8] Vezi *RGR* I, p. 5, unde acest nume apare sub forma genitivului (*Răstoşnei*). La Mold.-Togan, p. 181, *Răstoşnea* (sat, Mr).

[9] Asupra acestor toponimice voi reveni în partea a doua a lucrării. Tema slavă *tok-* ne întîmpină şi la *Potoci* etc. (v. mai departe, s.v. *Pîraiele*).

din *DG* amănunte care le justifică numele : satul *Răstoaca* (Foc) este așezat «pe malul stîng al Milcovului, la revărsarea lui în Putna »; pîrîul *Răstoaca* (Găe): *DG* V, p. 213, col. 2 «...mai la vale de Dragodana se unește cu pîrîul Potopul. De aici Potopul își pierde numele, și apa curge sub numele de Răstoaca ». Prin urmare, sensul propriu, impus de situația topografică, este acela de 'confluență'[1]. Por. dă și alte accepții ale subst. *răstoacă*, de care trebuie să ținem seamă aici : 'canalul de scurgere a apei curgătoare' (p. 35); 'apă curgătoare mică; începutul scocului morii'[2] (p. 42); 'gîrlă; rîpă în formă de canal; șanț; canal de scurgerea apei' (p. 47)[3]. Și *Vărsătura* (Brl, Foc, Il), *Vărsătura-Pădureni* (Foc), cu plur. (*Dintre*) *Vărsături* (TîJ), *Petrești de Vărsături* (TîJ), vor fi însemnînd, măcar cîteodată, 'confluență'. Satul din raionul Focșani numit astfel este situat la împreunarea pîraielor *Vărsătura Mare* și *Vărsătura Mică*, de unde mai urmează, indirect, că sensul termenului în discuție, la aceste două denumiri, nu poate fi decît acela de 'inundație', cum rezultă și din definiția lui Por., p. 43 : *vărsătură* 'revărsarea unui rîu îngust, pe o întindere largă (în șes, în lac, în baltă etc.)'. Sinonim cu 'confluență' este, în sfîrșit, *Agășul* (pîrîu și sat, Moi) < magh. *ágas* 'ramificat, bifurcat' (Kisch I, p. 62)[4]. Nu toate toponimicele care conțin apelativul *gură* trebuie explicate în modul arătat aici. Acest cuvînt are diverse alte înțelesuri, printre ele pe cel curent de 'cavitate bucală' (la om și animale), cu uzul figurat, extins, prin antropomorfism, la numeroase obiecte a căror înfățișare permite o asemenea metaforă. Așa vom interpreta numiri ca *Gura Boului* (Clg, Ved), *Gura Drumului* (Bac), *Gura Oalei* (Giu), *Gura Plaiului* (TîJ), *Gura Ploștei* (Olț), *Gura Uliței* (TîJ) etc.

Hotarele (Olț, RîV), *Valea Hotarelor* (Tran), *Hotar(ul)* (Adj, Ag, Ald, Bh, Cor, Făl, Foc, Pr, RS), *Hotarul-Băiești* (Vl), *Hotarul Bivolului* (Dr), *Hotarul de Jos* (Cis), *Hotarul-Izvoarele* (Tej), *Hotar-Mărăcineni* (Tur), *Hotarul Mitropoliei* (Buc), *Hotarul-Pâncești* (Adj), *Hotarul Turcului* (Săv), *Dealul Hotarului* (Tran), *Movila Hotarului* (Tul), *Valea Hotarului* (Buz, Msc, Sib, Viș), *Vîlceaua Hotarului* (Sla), *Vîrful Hotarului* (Hn), *Colții de Jos* (*Hotarul*) și *Colții de Sus* (*Hotarul*) (Bz), *Hotărel* (Bh), *Hotărasa* (Hor)[5], (*H*)*Otăroasa* (Fil, Vl), cu derivatele, care arată

[1] Cf. *Teramo* (Italia) < *inter amnes*, *Entre os Rios* (Portugalia), *Koblenz* (Germania) etc. Vezi articolul, mai vechi, al lui W. Meyer-Lübke, *Romanische Forschungen* XXIII (1907), p. 591 urm., care se ocupă de toponimice avînd sensul lat. *confluens*. Procedeul de a numi locurile după poziția lor la gura unei ape ne întîmpină pretutindeni, dar la noi este, se pare, aplicat într-o măsură cu mult mai largă, decît aiurea. E. Petrovici, *loc. cit.*, p. 340, n. 5 afirmă că « în toată țara sînt vreo 70 de nume de sate asemănătoare ». Vom vedea însă chiar acum că nu totdeauna *Gura* însemnează 'confluență'.

[2] Această accepție ne trimite la 'despărțire, separare' (cf. rus. *rastóka*) : scocul morii pornește, adică se d e s f a c e, din cursul propriu-zis al pîrîului principal.

[3] Cf. și n. top. germ. *Rostock*, de origine slavă (identic cu al nostru *Răstoaca*), apoi, pentru toponimice sinonime, afară de articolul, deja citat, al lui W. Meyer-Lübke, *Archivio Glottologico Italiano* XXII–XXIII, p. 475, 482 și G. D. Serra, *Contributo toponomastico alla teoria della continuità nel medio evo delle comunità rurali romane e preromane dell'Italia superiore*, Cluj 1931, p. 154, n. 5.

[4] Înaintea lui Kisch a dat această explicație Dr. I, p. 69, nota.

[5] Provine, probabil, dintr-un mai vechi *Hotăroasa*. Ar putea fi însă și un derivat în -*(e)asă*, deci antroponimic, de la n. pers. *Hotar* (întocmai ca *Hotăroaia*).

originea, *Hotărani* (Crl, TîN, VîM)[1] şi *Hătăroaia* (Olţ). Sinonimele sînt numeroase şi, ca aspect lingvistic, felurite. Iată-le : *Ciuc* (Tran) = magh. *Csik* 'ţară limitrofă' (Kisch I, p. 77), *Cordon* (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 119), *Cordun* (alt nume al provinciei Bucovina)[2], *Corduna*, *Podul Cordunei*, *Poiana Cordunei* şi *Corduniţa* (toate patru Cis), *Cordun(ul)* (Hrl, Rom, Str, Tul), *Cheia Cordunului* (Buz), *Cardonul* (Tul), *Movila Cardonului* (Măc), *Valea Cardonului* (Tul), apoi derivatul «local» *Corduneni* (Rom), pentru care să se compare *cordun* (variantă populară a lui *cordon*) 'linie continuă formată de soldaţi sau de posturi de soldaţi (grăniceri), spre a asigura ordinea în cazul unei afluenţe de oameni[3] sau trecerea frontierei ; graniţă, frontieră ; linie de mai multe becheturi (= picheturi) cu soldaţi spre paza unei margini a ţării ; pichet (de grăniceri), colibă unde stă păzitorul orînduit a supraveghea trecerea călătorilor' cu varianta feminină (pentru ultimele două sensuri) *cordună* (*DA*, s.v. *cordon*)[4] ; *Graniţa* (Tran, ap. Kisch I, p. 77, care nu-l localizează), *Hraniţa* (Sc : pîrîu care forma, parţial, graniţa de pe vremuri dintre Bucovina şi Moldova), cu derivatele *Grănicereşti* (Răd) şi *Hrăniceni* (Bld)[5]; *Linia* (Ag, Buc, Mš, Olţ, Paş, Pr, Răc, RîS, RîV, Str, Tpl), *Linia Bisericii* (Hor), *Linia Boierească* (TuS), *Linia Ciolanului* (Buz), *Linia Coastei*[6] (RoV), *Linia-Cuca* (Ag), *Linia-Dănicei* (Ved), *Linia de Jos* (BAr), *Linia de la Deal* şi *Linia de peste Vale* (Ag), *Linia de Sus* (Gj), *Linia Dealului* (Olţ), *Linia din Deal* (Ag, Sla, Vl), *Linia din Vale* (Sla), *Linia-Dobreşti* (Ved), *Linia Domnească*, *Linia Hanului* şi *Linia lui Ciuculete* sau *Linia Podului* (toate RîV), *Linia Luceanca* (Răc), *Linia Mare* (Pit, Ved), *Linia Mijlocului*, *Linia-Moţeşti*, *Linia-Păltineanu* şi *Linia pe Vale* (RîV), *Linia-Richiţele*, *Linia Surpatelor*, *Linia Teiului*, *Linia Tomeşti*, *Linia Ţigani*, *Linia Ţigănia* şi *Linia Zisului* (toate Ag) : în unele cazuri, *DG* dă

---

[1] La Frunzescu, *Hotărăni* (Cor, VîM), aşadar cu *-ăni* (< *-eni*).

[2] Cf. *DA*, s.v. *cordon* : «(Pentru moldoveni) Bucovina (păzită odinioară de soldaţi austriaci)... Numită uneori *Cordunul Nemţesc* sau *Împărătesc* ». Vezi şi *AIIN* I, p. 333, n. 2, apoi *BSG* LIX, p. 366.

[3] Acest prim amănunt nu interesează toponimia.

[4] În *DG* aflăm, despre unele dintre numirile menţionate aici, diverse fapte care arată cum au luat ele naştere. Satul *Cordunul* (Hrl) a fost întemeiat (« se zice ») cu oameni veniţi din Bucovina. (Este sigur că şi *Cordunenii* din raionul Roman sînt, la origine, tot bucovineni, chiar dacă nu ni se spune nimic în această privinţă : suf. *-eni* nu poate fi interpretat altfel.) *Movila Cardonului* e situată pe Dunăre « în faţa pichetului romîn » (înainte de 1877, cînd Dobrogea aparţinea turcilor), iar *Valea Cardonului* poartă acest nume « de la un cardon (fort) turcesc », afirmă *DG* (în realitate, dacă-i adevărat că locuitorii din vecinătate înţeleg 'fort' prin *cardon*, avem a face cu o percepere greşită, adică aproximativă, a termenului : pichetul (= cordonul) turcesc era, probabil, puternic întărit cu tunuri, aşa că semăna cu un fort veritabil). *Cardon* (cu *-a-*) reprezintă pronunţarea rusească a cuvîntului nostru (*kordón* 'cordon, baraj care împiedică trecerea (graniţei)', Pawl.), ceea ce mi se pare firesc pentru partea de nord a fostului judeţ Tulcea. (Observ ulterior că se numesc *Cardonul* ruinele unui fost pichet de graniţă şi un punct trigonometric, acesta din urmă situat pe un grind, la miazănoapte de oraşul Sulina. Acest detaliu confirmă, dacă ar mai fi necesar, explicaţia propusă pentru *-o-* > *-a-*.) Cf. şi V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 216.

[5] Aceeaşi temă are, cu siguranţă, *Grinţieşul* (ramuri de munţi, pîraie şi sate în FiN), al cărui *i*, din prima silabă, reprezintă un mai vechi *e*, iar acesta a rezultat, prin asimilare la *i-e* următori, din *ă* < *a* neacc. Pentru *Hraniţa* (Sc), cf. ucr. *hranîtsa*, precum şi *hraniţă* (= *graniţă*) la Neculce. Tot aşa se explică *h* din *Hrăniceni* (Bld).

[6] În *Indicat.*, *Linia Costii* (Vîd).

cîte o informație care ne poate înlesni interpretarea justă a acestor toponimice aproape exclusiv muntenești și oltenești (cu excepția locurilor respective din raioanele Vaslui și Pașcani, toate celelalte sînt sate sau părți de sat)[1]; *Margine* (Lug, Mag), *Marginea* (Adj, Brd, Buc, Buh, Bz, Neg, Paș, PiN, Pr, Răd, TîO, Tr, Vl), *Margina* (Buh, Făg), *Marginea Cîrligului* (Trg), *Marginea Domnească* (Msc), *Marginea de Jos* și *Marginea de Sus* (RS)[2], *Marginea-Luncani* (Moi), *Marginea Pădurii* (Miz), *Marginea Rîpii* (Clg) și derivatele cu sens local *Mărgineanca* (Br, Bz, Pit, Plo, Trg), *Mărgineanul* (Miz, Iș), *Mărgineni* (Ag, Bac, Bz, Făg, Olt, Oră, PiN, Sla, Vl), *Mărginenii de Jos* (Cpi), *Mărginenii de Sus* (Plo), *Mărgineni-Luncani*, *Mărgineni-Munteni*, *Mărgineni-Răzeși* și *Mărgineni-Unguri*[3] (Bac), *Mărgineni-Pîrliți* (Pr), *Mărgineni-Slobozia* (Sla)[4], *Ciocănești-Mărgineni* (Il), *Vlădeni-Mărgineni* (Plo): nu totdeauna este vorba de *margine* 'graniță, hotar; frontieră' (Tiktin), ci, în cazuri ca *Marginea Cîrligului*, *Marginea Pădurii* etc., trebuie să admitem însemnarea curentă a acestui apelativ; *Oiejdea* (Alb) = magh. *Vajasd* 'semn de hotar' (Kisch I, p, 78); *Predeal* (BAr, Bra, Cis, Fg, RS, Tej), *Predeal-Sărari* (Tej), *Predealul* (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 120), *Predelușul* (Bra), *Predeluț* (Bra) și derivatul *Predeleni* (Bra) < bulg. *prědĕl* 'hotar, limită, frontieră' (cf. și n. top. bulg. *Prědělъ*, slov. *Predel*, citate de Vasmer, p. 47, nr. 265)[5]; *Stîlpul* (Br, Buz, DrV, Iș, Pan), *Stîlpișul-Păcurarul* (CAr), cu derivatul *Stîlpeni* (Msc), care pot avea aceeași semnificație, cum arată spusele lui Ros., p. 204:

---

[1] Putem fi siguri că, măcar sporadic, sensul lor este identic cu *Hotarul* etc. Trebuie reținută însă și traducerea 'trupă, unitate militară', pe care o propune Tiktin pentru *o linie [de moscali]* găsit la N. Costin, așadar, în cazul nostru 'mulțime, grup de oameni'? Cf. și *Rev. Cr.* XIII, p. 157 urm. Iată acum cîteva detalii lămuritoare existente în *DG*, de pildă vol. II, p. 775, s.v. *Crivina* (Plo): « Pe la anul 1790, această comună se compunea din opt mici cătune..., purtînd numele moșiilor ce posedaseră acele petece de pămînt [sic !]. La 1839, Dimitrie Ioanidis, devenind treptat posesorul acelor porțiuni de pămînt, le-a dat numele Crivina și Fînari, punînd pe locuitori să-și facă casele la linie »; vol. III, p. 625, s.v. *Grădinari*: « Se zice că locuitorii acestui cătun, înainte de 1830, trăiau parte împrăștiați pe malul stîng al rîului Argeș, în cătunul ce se numea Fundul Turcului și Grădinari, parte în partea dreaptă a rîului Argeș, în cătunul ce se numea Adunați. Cînd se dete ordin să se formeze linii, și unii și alții se strămutară mai spre vest și formară linia sau satul Grădinari, unde sînt și azi ». Este vorba, așadar, de o măsură administrativă, care urmărea alinierea satelor, adică, pe cît se pare, concentrarea cătunelor, resp. a caselor răsfirate pe o întindere prea mare de pămînt. Din pasajul al doilea s-ar putea trage concluzia că *linie* este sinonim cu *sat*. Am fost apoi informat de cunoscători că în documente mai recente se menționează adesea tragerea (sau scoaterea) satelor la linie, cu sensul de 'a le scobori de pe plaiuri (de pe coasta dealurilor la poalele acestora)'. Cf. *linie* 'șosea, ulița principală a satului' (Mircea Tomescu, *Glosar din județul Olt*, Slatina 1944, p. 19).

[2] Nume ale unor foste subdiviziuni administrative, în fostul județ Rîmnicul Sărat.

[3] În *Indicat.*, *Mărgineni-Ungureni* (Bac).

[4] *Mărgineni* însemnează 'oameni de la margine' sau 'oameni originari dintr-un sat numit *Marginea*'. În majoritatea cazurilor este vorba de romînii ardeleni, în general oieri, cărora li se zice așa, din cauză că locuiesc spre vechea graniță (și anume în partea de sud a Transilvaniei, regiunea Sibiului și a Hunedoarei). Așadar, avem a face cu strămutări de populație romînească din ținuturile transcarpatice respective. Cf. și *RIR* IX, p. 364.

[5] *Predealul* din oș. Brașov se află chiar la fosta frontieră romîno-ungară, iar *Predelușul*, din același raion, este numele sucursalei de pe vremuri a vămii Predeal. Și despre *Predealul* oltean (BAr) ni se spune (în *DG*) că este situat la « hotar »: pînă la Unirea din 1918 se găsea acolo un pichet de graniță.

«Cînd unul sau mai mulți răzăși voiau să deosebească părțile lor, ei cereau Domniei să le aleagă moșia. Domnia trimitea boieri sau mazîli hotarnici, care hotărau, măsurau și stîlpeau ocina». Acest pasaj arată că toponimice de felul lui *Hotarul* și *Stîlpul* sînt amintiri despre numeroasele delimitări de proprietăți agricole comune, a căror necesitate se făcea tot mai simțită, pe măsură ce conștiința de comunitate răzășească slăbea[1].

Iaz(ul) (Adj, Bac, Br, Bz, Csb, Făl, Il, Măc, Moi, Pr, Răd, Slo, Șim, Vas), *Iazul de la Rediu* și *Iazul Domnesc* (Dor), *Iazul Dracului* (Vas), *Iazul Fetei* (Tej), *Iazul lui Iepure* (Tc), *Iazul Mare* (Dor, Huș), *Iazul Morii* (Bot), *Iazul Morilor* (Bz, Dor), *Iazul Mucului* (Neg), *Iazul Nou* și *Iazul Porcului* (Iaș), *Iazul Sec* (RS), cu derivatele, arătînd originea locală, *Iezeni* (Plo) și *Iezureni* (TîJ)[2]: dintre sensurile înregistrate de *DA* pentru apelativul *iaz* interesează toponimia 'apă stăvilită, formînd un lac artificial mai mic sau o bolboacă mai mare' și 'derivație dintr'un rîu, spre a duce o parte din apa lui la o moară, o piuă, un fierăstrău' (cf. și Por., p. 38, 41). Sinonime (mă refer la prima accepție a lui iaz): *Ghiolul* (Bot), *Ghiolul Codrescului* (Dor), *Ghiolul Mare* și *Ghiolul Mic* (Paș), apoi compusele turcești din Dobrogea *Ghiol-Bașca* (Meg), *Ghiol-Ceair*, *Ghiol-Ghelic* și *Ghiol-Punar* (ACl), *Malcoci-Ghiol* și *Moru-Ghiol* (Tul), *Sari-Ghiol* (NeV, Tl), care, din cauza celui de-al doilea element, precum și datorită aspectului lor formativ, sînt simțite ca toponimice străine, deși *ghiol* singur s-a încadrat definitiv în sistemul lexical romînesc, *Sarighiol de Deal* (Ist)[3]; *Heleșteul* (Foc, Pr, Răc, Vs), *Heleșteul cu Baltă* (RîS)[4], *Heleșteul Domnesc* (Sla, Trg), *Valea Heleșteului* (Fău), *Aleșteul* (Seg)[5], cu derivatul «local» *Heleștieni* (Paș); *Hezeriș* (Lug), *Iezeriș* (Reș), *Iezer(ul)* (Bld, Clg, Dr, Gj, Il, Neg, Vs, Vl), *Iezerul Grecilor* (Olt), *Iezerul Mare* (CAr, Hrl), *Iezerul Mic* (CAr), *Lacul Iezerului* (CAr)[6], *Valea Iezerului* (Bld), *Ozero* (Clg)[7], *Iezărelul* (Clg), *Iezerelul* (Vas)[8], cu derivatele *Iezăreni* (Iaș), *Iezereanul* (Fet); *Lacul*, singur și, mai ales, cu determinative (*Cocorului, cu Peperig, cu Pește, Dulce, Fără Fund, Femeilor, Fetei, Mare, Roșu, Sărat, Verde* etc.), *Lacure* (Dr. II, p. 283), *Lacurile*, aproape totdeauna singur, apoi diminutivul *Lăculețe* sau *Loculețe* (Trg) și derivatele, cu înțeles local, *Laceni* (Ale, Cos)[9], *Lăceanca* (Ale), *Lăceni*

---

1 Vezi capitolul imediat următor.

2 De la plur. *iazuri*.

3 De adăugat *Techir-Ghiol* (oș. Cța), care, printr-o frecventă întrebuințare în limbajul curent, provocată de situația privilegiată a localității respective (stațiune balneară celebră), s-a aclimatizat în așa măsură, încît aproape nu mai face impresia unui cuvînt străin (se articulează ca orice substantiv vechi: *Techirghiolul*, ceea ce probează că s-a pierdut și conștiința compunerii).

4 Nu-i o numire tautologică, cum s-ar părea: pîrîul în discuție formează, la un anumit punct în cursul lui, o baltă.

5 Un izvor, un lac și o moară poartă acest nume, care, cu *a* al său, se apropie mai mult decît *heleșteu* de etimon (magh. *halastó*). Cf. și variantele *hălăștău, hăleșteu*, date de *DA* ca învechite.

6 Tautologie, căci *lac* și *iezer* însemnează același lucru.

7 Aspect ucrainean al apelativului nostru (cf. n. top. ucr. *Ozera*, la Mikl., s.v. *jezero*).

8 Cf. și *Iezurul* (Vs), dat de Frunzescu și provenit dintr-un *iezîr* < *iezer* (pronunțat, mai întîi, *iezăr*).

9 Probabil greșeală de tipar (în *DG*) pentru *Lăceni*, care apare la Frunzescu și în *Indicat.*

(Ag, Str, Tr, Vl), în sfîrșit *Lacoviștea* (Il) și *Lăcoviștea* (Pr)[1]. Foarte probabil aparține tot aici *Lăcăuțul Unguresc* (Tran), care cred că reprezintă un mai vechi **Lăcovăț*. Cf. n. top. slov., croat. *Lokvitsa* (Mikl., s. v. *lokva* 'umezeală, baltă'). Nu-i exclus însă ca *Lăcăuț* să fie o variantă a lui *Lucauțul* (= *Lucăuțul*) < *Lucavățul* (v. mai încolo, s.v. *Lunca*). În orice caz, acest ultim toponimic arată clar cum un **Lăcovăț* a putut deveni *Lăcăuț*. De adăugat *Tău* (Lud, Seb), *Tăul Bistra* (Seb), *Tăul Boilor* (Lud), *Tăul Cătun* (Bis) și *Tăurea*, cu varianta *Tăuri*[2] (Năs; Dr. I, p. 55), pluralul lui *tău* 'baltă, heleșteu; băltoacă mocirloasă' (*DE*), și derivatul «local» *Tăureni* (Lud, Odo).

Izvoarele, *Izvorul* (acesta mai des cu epitete de felul lui *Alb*, *Dulce*, *Frumos*, *Negru*, *Rece* etc.), diminutivul, *Izvorălul* (TuS) și derivatele *Izvoranca* (Bz), *Izvorani* (Adj, Gj, Pit, Pt, Tit), *Izvoranul* (Buz), *Zvorăștea* sau *Zvoriștea* (Dor): ultimul este un colectiv, cu *i* inițial căzut (probabil prin fonetică sintactică), la fel ca în n. top. ucr. *Zvôr*, *Zvorets* (Mikl., s.v. *izvorŭ*). De adăugat *Zvorsca* (Crl), care va fi provenind din vorbirea populației slave trăitoare pe vremuri în acea regiune. Origine, deci și semnificație identică, au *Izvarna* și *Izvern(e)a* (BAr), nume de pîraie (și, în subsidiar, de alte locuri sau localități), care reprezintă aspecte fonetice ale temei slave *ver-*, întocmai ca apelativul rom. *izvor* (cf. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, p. 381, s.v. *ver-*[2], unde se citează cuvinte slave de felul slov. *izvir* 'izvor', bulg. *izvir* idem, sîrb. *zvara* 'lapte fiert' ș.a.)[3]. Sinonime: *Izbuc*, notat deja (s.v. *Bălbăitoarea*), pentru care cf. Por., p. 41 (*izbuc* 'izvor intermitent, adică care izbucnește la anumite intervale'); *Obîrșa* (Ar, Hn, Msc)[4], *Valea Obîrșei* (Hn), *Obîrșia* (Bac, BAr, Brd, Cal, CAr, Cor, Cpi, Hor, Lip, Olț, Sib, Vl), *Obîrșia-Cîmp* (Cal), *Obîrșia-Cloșani* (BAr), *Obîrșia Nouă* și *Obîrșia Veche* (Cor), *Obîrșia Rebrei* (Ns), *Obîrșia Tiurului* (Trn), *Obîrșia Vojanului* (Gj)[5], *Obîrșie* (Lud): în general sate, așezate aproape de izvorul unei ape curgătoare (*obărșie* 'partea superioară a văii (la fundul ei); locul de unde se începe albia văii; partea cea mai înaltă de la fundul văii', Por., p. 32; *obîrșie* 'văiugă, din care iese izvorul de apă', Por., p. 34; *obîrșie* 'izvorul mlăștinos al unei ape curgătoare', Por., p. 44); *Șibot* (Oră), *Șipot* (Sib, Suc), *Șipota* (Clg), *Șipote(le)* (ACl, BAr, Bc, Bld, Buc, Buh, Buj, Foc, Hrl, Iș, Pt, Răd, Tr, TuM, VîM), *Șipote-Iamandi* (TuM), *Șipotul* (BAr, Fil, GuH, Plo, Rd, Trg, VîM), *Șipotul Mare* (Gj), *Șipoțelul* (Iș), *Șopotul* (Cra, Sla), *Șopotul Nou* și *Șopotul Vechi* (Boz), cu derivatul local *Șipoteni*

---

1 *DA* are pe *lăculeț*, apoi pe *lăcoviște* (cu varianta *lacoviște*, a cărei accentuare n-o cunoaște). Ultimul, explicat prin 'loc apătos', i se pare un derivat în *-iște* de la bulg. *lokva* 'băltoacă, bărăcii'. Ne putem gîndi însă și la o formație asemănătoare cu *tîrgoviște*, în care subiectele vorbitoare simt tema *tîrg*. După Por., p. 38 *lăcoviște* este 'un lac mic și neadînc', iar după *DLRM* 'loc apătos; mocirlă, mlaștină' (« derivație sufixată de la *lac* »). Cf. arom. *Laclu*, *Lacu Mare*, *Lacu Roșu*, *Lacu Vinilu* ș.a.

2 În *Indicat.*, *Tăure*.

3 Cf. arom. *Izvorlu al Dzegă* (= Izvorul lui Dzegă), *La Izvur* etc.

4 Locurile din Arad și Hunedoara apar, cu aspectul acesta al numelui în discuție, la Kisch I, p. 52. *ISt* și *Indicat.* le redau sub forma *Obîrșia*, tot așa *ÎAdm*, iar Mold.-Togan, p. 155 au *Obîrșa* (Hn) și *Obîrșia* (Ar).

5 De adăugat derivatul « local » *Obîrșeni* (Bld, Buj), *Obîrșeni-Clăcași*, *Obîrșeni-Lingurari* și *Obîrșeni-Răzeși* (Bld).

(Dor, Moi), poate şi *Şopotana* (CAr), *Şopteriul* (Lud)[1]: la Por., p. 42 *şipot* 'partea mai domoală a apei torenţilor din locuri muntoase; i z v o r r e p e d e'; *Şpring(ul)* (Seb) < med. germ. *sprinc* 'izvor' (Kisch I, p. 52). Tot aici aparţin măcar o parte din foarte numeroasele toponimice *Fîntîna*, cu derivatele lor, de care mă voi ocupa mai încolo (capit. II): sensul vechi, desigur originar, al apelativului *fîntînă* este 'izvor' (vezi *DA*, s.v.)[2].

Lespedea (Hor, Tej, Viş), *Lespezi(le)* (ACl, Adj, Buh, Bz, CAr, Cîm, Moi, Msc, Paş, Pr, RîV, TîO, Trg, Vl), *Valea-Lespezile* (Tej), *Dealul Lespezilor* (RîV), *Podul Lespezilor* (Buh), *Lespezelul* (Ag, Gj), cu derivatul *Lespezeni* (Tran): aceste nume se explică prin existenţa, în locurile respective, a unor blocuri mari de piatră («lespezi»), cum aflăm din afirmaţiile *DG* cu privire la satul *Lespezi* din raionul Paşcani, situat în apropierea rîului Siret, acolo unde acesta are în albia lui numeroase bucăţi mari de piatră, şi la satul *Lespezi* din raionul Adjud, care este situat nu departe de o baltă cu bolovani enormi de piatră în ea.

Lunca, singur şi însoţit de atribute substantivale sau adjectivale (printre acestea din urmă, *Frumoasă*, *Largă*, *Mare* etc), *Luncile*, numeroase mai pretutindeni[3], cu derivatele «locale» *Luncani* (Bc, Bt, Haţ, Lug, Msc, Td), *Luncaşi* (Buz, Paş, Trg), *Valea Luncaşilor* (RîV), *Luncaş* (SaM), *Luncaşul* (Dj, Sc), *Lunceni* şi *Lunceni-Nisipoasa* (Buz), cu colectivele *Luncetul* (Ag) şi *Luncoasa* (Bz), cu «augmentativul» *Luncoiul*, *Luncoiul de Jos* şi *Luncoiul de Sus* (Brd) şi cu diminutivele *Lunc(u)şoara* (Ald, Ar, Bh, Cos, Făl, Gur, Hn, Ili, Vl), *Luncuşorul* (Bal)[4]. Alături de aceste nume, create de romîni, avem altele, formate de la aceeaşi temă, dar în limba unor populaţii străine (slave), care au trăit şi s-au amestecat cu conaţionalii noştri în regiunile respective. Ele se recunosc uşor ca atare, unele prin caracterul lor morfologic, altele prin aspectul fonetic al radicalului (*-u-* în locul lui *-un-* din apelativul *luncă*), inexistent în romîneşte. Iată-le (pe grupe, după criteriile menţionate): *Luncavăţul* (Vl), cu diminutivul (romînesc!) *Luncavăciorul* (Vl), *Luncaviţa* (Măc, Orş), cu diminutivul (iarăşi romînesc) *Luncavicioara* (Măc); *Lucaviţa* (Dr), *Lucăreţ* (Lug)[5], *Lucşa* (Năs)[6], foarte probabil şi *Luncacevăţ* (MoN), *Lucauţul* (Trg)[7], pentru care cf. n. top. croat. *Lukavets*, sîrb. *Lukavitsa*, *Lukovitsa*,

[1] Pentru dispariţia (din cauza poziţiei neaccentuate) a lui *o* din aceste două nume, cf. *şopti* al. de *şopoti*. Discuţia etimologică a verbului, în legătură cu forma *şopot*, se face mai încolo (partea a II-a, capit. «Fonetică»). Foarte numeroase sînt toponimicele aromîneşti, la baza cărora stă apelativul *şoput* = *şipot*. Vezi *Lg. Litt.* III, p. 109–110.

[2] După Weigand, *ZONF* III, p. 153, şi *Riga* (Tej) ar însemna 'izvor': «*riga (ryga)*, postverbal de la v. bulg. *rygati*, însemnează, aproximativ, vîrtej de apă, 'izvor'».

[3] În special forma de singular: *ISt* înregistrează peste treizeci de comune numite astfel. În *Indicat.*, *Lunca* apare de patruzeci şi cinci de ori, iar *Lunca*, însoţit de determinant, de 71 de ori.

[4] Petr. îmi comunică un *Lungşoara* (Ar), pe care-l consideră tot formaţie diminutivală de la *luncă* (*g* pentru *c* se va fi datorind influenţei lui *lung*).

[5] *Lucăreţ* este explicat de E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 262 şi 337–338, n. 2 din sîrb. *Lukarevats*, care, la cazul locativ, sună *Lukarevtsu*. În *Indicat.*, apare *Lucareţ*.

[6] Forma veche (atestată încă de la 1392) este *Lučka* (întocmai ca numele ucrainean şi ceh, citate în text). Cf. Dr. I, p. 14, 94. În *Indicat.* şi *Lege*, *Luşca*.

[7] Pare a fi identic cu *Lucavăţ*: *v* s-a prefăcut în *u*, iar apoi partea finală a fost modificată sub influenţa cuvintelor romîneşti terminate în *-uţ* (cf. *-owtsi* devenit *-ouţi*, *-ăuţi* la toponimice ca *Broscăuţi*, *Rădăuţi* etc.). Vezi şi aici mai sus, s.v. *Iazul*, discuţia privitoare la *Lăcăuţul Unguresc*.

ucr. *Lučka*, ceh. *Lúčka*, *Luková*, *Lukavets*, *Lúkavitsa* (Mikl., s.v. *lǫka*)[1]. Cum vedem, originea toponimicelor pur slave din limba noastră variază după regiuni, ceea ce am constatat și vom constata adesea. Raportul dintre aspectele lor romînești și cele slave corespunzătoare, precum și poziția acestora din urmă unele față de altele sînt analizate de E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 246–247, 251. După Tiktin, *luncă* însemnează 1. 'vale păduroasă pe marginea unui rîu' (Țara Veche); 2. 'cîmpie umedă, acoperită cu iarbă' (Transilvania). Eu am avut în vedere, cînd am așezat aici toponimicele respective, sensul 1, acela cu care sînt obișnuit și din vorbirea mea de acasă și din limba comună. Evident însă că trebuie să ținem seamă și de accepția regională, pornind totdeauna de la așezarea geografică a locurilor în discuție. Pentru înțelesul 2, să se compare și cele spuse în paragraful precedent, s.v. *Livada* și *Curătura* (sub acesta din urmă figurează, între altele, *Lucina* (Rd), care corespunde perfect cu sîrb. *Lučina*, pus de Mikl. împreună cu diverse derivate ale slav. *lǫka*)[2]. Sinonime cu *Lunca* (sensul 1) sînt *Zăvoaia* (Cpi, Fău), *Zăvoi(ul)* (Ag, Csb, Găe, Moi, RîV, Sla, Top), *Zăvoiul Orbilor* (Găe), cu derivatul *Zăvoieni* (Bh, Olț).

Luta, *Luta Mare* și *Luta Mică* (Zim), *Lutele Mari* și *Lutele Mici* (Ms), *Lutul Alb* (Br), *Lutul Roșu* (Foc, Tej), *Valea Lutului Alb* (Tul), *Lutița* (Odo), *Lutoasa* (TîS), *Luturosul* (Pr). Sinonime: *Glina* (oș. Buc), *Hlincea* (Iaș), *Gîrla Hlincei* (Pt), pentru care să se compare slav. *glina* 'argilă, lut' și n. top. croat. *Glina*, *Glinitsa*, ucr. *Hlynky*, ceh. *Hlinčí* (Mikl., s. v. *glina*); *Huma* și *Piscul Humei* (Buz), *Humele* (Cos, Msc), *Humariul* (Răd), *Humăria* (Bot, Dor, Făl, Vas), *Humăria Mare* și *Humăria Mică* (Bot), *Humosul* (Bt), *Berezlogi-Humosul* (Paș), *Humeni* (Dor): *humă* 'pămînt argilos, de culoare albăstruie'; *Ilova* (Csb), *Ilovățul*, *Ilovița* și *Ilovul* (TuS), *Ilva* (Reg, Rn)[3], *Ilva Mare* și *Ilva Mică* (Năs), foarte probabil și *Ilba* (ȘoM), *Iluța* (Dor)[4], la baza cărora stă slav. *ilъ* 'lut', temă existentă și în toponimice slave de felul croat. *Ilova*, *Ilovats*, sîrb. *Ilovitsa*, rus. *Ilov* (Mikl., s. v. *ilŭ*). Cf. și *Calu*, *Călnăul* etc., discutate mai sus, s. v. *Balta*.

---

[1] *Luca* (RîV, TîM) și *Luceni* (Buz, Iaș) provin, mai degrabă, de la n. pers. *Luca*, deși Mikl. pune toponimice de felul sîrb. *Luka*, *Luke* etc. împreună cu cele deja menționate. *Luceanca* (Răc) trebuie citit *Luciianca*: *ISt* îl ortografiază *Lucianca*, iar *DG* ne spune că locuitorii acestui sat sînt veniți, în parte, din *Lucieni* (Msc, Trg). Cît despre acesta însuși, el poate fi pluralul lui *Lucian* (cf. *Tîrzii* < *Tîrziu* etc., în capitolul următor) sau un derivat «local» de la *Luciul* (*Lucieni*, în raionul Buzău, însemnează, cu siguranță, 'oameni originari din *Luciul*', sat în același raion). *Luțca* (Rom) are mai multe șanse să aparțină aici, judecînd după n. top. ucr. *Łutsk*, pe care Mikl. îl socotește drept un reflex al slav. *lǫka*. În schimb, *Luțoaia* (Bt, Vl) este un „augmentativ" de la n. femin. *Luța*, destul de răspîndit în popor (cf. magh. *Lutsa* = *Lucia*). Primitivul *Luța* există și el ca toponimic (Făg). Cf. și *Luci* (Tr), *Lucile* (Ag).

[2] Interesează și definițiile date de Por. termenului entopic *luncă*: 'regiune inundabilă din albia majoră a văii; cîmpie la poalele unui munte sau tufe[sic !] (sau deal), acoperită ici colo cu pomi' (p. 36); 'regiunea șeasă și inundabilă a văii cu sol umed sau chiar mlăștinos' (p. 44); fîneață din locuri joase sau la poala unui deal ori în vecinătatea unei ape curgătoare' (p. 54); pădurice joasă lîngă un rîu' (p. 66). Cf. și cele spuse despre *livadă (livede)*, la p. 36, 44 și 54, din care rezultă o sinonimie aproape deplină a apelativelor *luncă* și *livadă*.

[3] Aspectul originar este *Ilova* (v. Dr. I, p. 89–90, care pentru *Ilba*, citează forma, maghiară a acestui nume, *Iloba*, explicată de specialiști în același mod).

[4] Ar putea fi identic, ca formație, cu *Ilovățul* sau, mai degrabă, cu *Ilovița*: prin pierderea lui *-i-* (neaccentuat !), partea finală a devenit *-vța*, apoi *-uța*, așa cum am presupus, s.v. *Lunca*, pentru *Lucauțul*.

Mastacan(ul) (Buh, PiN), *Măstacănul*[1] (Rom), *Măstăcani* (Buj), *Măstăcănoasa* (PiN), *Mesteacăn(ul)* (Bac, Bot, Brd[2], Dej, Dor, Haț, Hue, Msc, Orș, Pan, Rom, SaM, Sib), *Dosul Mesteacănului* și *Piciorul Mesteacănului* (Ns), *Valea Mesteacănului* (Ns; Kisch I, p. 98), *Vîrful Mesteacănului* (Cis), *Mestecănari* (Făl), *Mestecăniș* (VaD), *În Mestecăniș* (Buh; Mat., p. 61), *Mesteceni* (Ag, Bz, Clg, Făl, Rd). Sinonime: *Brazova* (Ban), *Colțul Brazului* (Fg), *Teiul Brazului* (TuM), *Brăzoaia* (*Strigoaia-Brăzoaia*) (Msc), *Breaza* (Ba, Bz, Clg, Cpi, Dej, Făg, Miz, Mr, PiN, Reg, Tr), *Breaza de Jos* și *Breaza de Sus* (Cpi), *Breazova* (Făg, Haț)[3], *Breazul* (Iaș, Pr, Măc), *Fîntîna Breazului* (Ved), *Movila Breazului* (NeV), *Brezăul* (Buz), *Brez(e)anca* (Buc, Miz), *Brezeanul* (Bz), *Piscul Brezei* (Msc, RîS), *Brezila* (Paș), *Brezoaia* (Adj, Ag, Br, Gj, Pr, Răc), *Brezoaia Bibescului*, *Brezoaia Cămărașului* și *Brezoaia-Cluceriului* (Răc), *Brezoaiele* (Răc), *Brezoaiele-Brăiloiu* (Răc), *Brezoiasa* (Măc), *Culmea Brezoilor* (RîV), *Brezoi(ul)* (Bac, RîV, Tr), *Brezon* (Ora), *Brezuica* (Crl), *Brezuța* (Cg, VaD), apoi *Berezana* (Bld), *Berezeni* (Bld), *Berezlogi* (Paș), *Bereslogi-Humosul* (Paș), *Berezna* (Dor), a căror temă este slav. *brěza* 'mesteacăn' (cf. n. top. slov. *Brêza*, *Brêzovije*, *Brêzovo*, sîrb. *Brezova*, ucr. *Berezyna*, *Berezań*, *Berezna*, *Bereznyća*, rus. *Berezinki*, ap. Mikl., s. v. *brêza*)[4]; *Mireși* (Pr), *Mireș(ul)* (Miz, Năs, Pr), *Mireșul Mare* (Miz, ȘoM), *Mireșul Mic* și *Mireșul de Jos* (Miz), *Mirșid* (Zal), *Năruja* și *Nerejul* (Foc)[5], *Niriș* (Dej, Lud) < magh. *nyires* 'mestecăniș' (Dr. I, p. 44, unde se citează și *Mireașul*, *Mirașul* sau *Miragiul*, *Mireașa*, *Mirașia*, care provin din magh. *nyíras*, *nyíragy* = *nyíres*). De adăugat la acestea din urmă, după Kisch I, p. 99, *Sigmir* (Bis) = magh. *Szépnyír* (< *szép* 'frumos' + *nyír* 'mesteacăn')[6]. Cred că trebuie puse tot aici *Mireul* (Vs), *Miroasa* (Bld), *Miroși* (Cos, Miz), *Miroși-Miluiți* (Miz), *Mirul Mare* și *Mirul Mic* (munte, Gil). Trebuie să mă opresc puțin asupra cîtorva dintre toponimicele menționate, a căror situație nu se prezintă prea limpede sau are nevoie de lămuriri. În unele cazuri, *Breazul* etc. ar putea fi adj. *breaz*, cu valoarea lui obișnuită sau, mai ales, ca nume de persoană. Numai așa înțelegem combinația *Teiul Breazului*[7], de pildă, sau formații de felul lui *Brezești* (Ved)[8], *Brezila*

[1] În *Indicat.*, *Mesteacăn*.

[2] Atestat într-un document de la 1467 sub forma de singular *Masthakon* (Petr.).

[3] Localitatea astfel numită din raionul Lugoj este, foarte probabil, aceeași cu *Brazova*, amintită mai sus (Kisch II, p. 20 se bazează, între altele, pe o atestare de la sfîrșitul sec. XVI). Mold.-Togan, p. 35 au numai *Breazova* (de două ori BAN, o dată Hn).

[4] Cf. arom. *Breaza*.

[5] Aceste două toponimice sînt, de fapt, unul singur din punct de vedere strict etimologic. Aspectul lor deosebit se datorește, cu siguranță, nevoii de a evita confuzia între două locuri învecinate, dar diferite unul de altul.

[6] La Mold.-Togan găsim *Mireș* (Bis), *Mireșul Mare* (CeS), *Mirșid* = magh. *Nyírsid* (Zal), *Mermezău* = magh. *Nyírmező* (Oră), *Mermezeu-Văleni* (Oră), *Nireș* (Dej, Lud), apoi *Sasmireș* = *Szasznyíres* (Dej).

[7] Căci 'teiul mesteacănului' este un non-sens. *DA* înregistrează varianta *braz* a adj. *breaz* (cf. și *Brazova*, la care s-a petrecut același fenomen: dispariția lui *e*, prin faza intermediară *ă*). De aceea nu putem accepta explicația lui Kisch I, p. 80, care vede în *(Colțul) Brazului* subst. *brad*, adică un singular nou *(braz)*, prin nimic justificat, al acestuia.

[8] Cf. sinonimul desăvîrșit (cel puțin din punct de vedere pur formal) *Mestecănești*.

(Paș)[1], ale căror sufixe au funcțiune antroponimică. *Brezoiasa* ne trimite fie la un n. pers. *Brezoiu* (augmentativ de la *Breazu*), fie la un apelativ *brezoi*, neatestat, cu sensul originar al etimonului slav : în prima ipoteză, *-asa* este suf. *-easă*, care servește la derivarea femininelor de la primitive masculine, în a doua, o variantă disimilată a lui *-oasă* (femininul lui *-os*)[2]. Pentru ultima interpretare pare a vorbi *Culmea Brezoilor*, al cărui plural se explică mai ușor, dacă pornim de la un apelativ decît de la un nume propriu. *Brezon* stă, desigur, pentru *Brezoń*, fiind, așadar, identic cu *Brezoiu* : în Banat se mai păstrează vechiul *ń*, dispărut, și încă de mult, în toate celelalte graiuri dacoromînești. *DG* dă un *Brazeul* (Buz), ca variantă principală a lui *Brezăul*, notat de mine. Avem un caz de hiperurbanism[3], dacă nu cumva, mai degrabă, o percepere greșită, din partea autorilor, a pronunțării reale. Aceeași temă există, cred, în *Bîrzava* (Ar, BAN, Ciu, Lip), care ar urma să fie un aspect modificat al lui *Br(e)azova*. Deosebirea de sufix nu face dificultăți : vom vedea mai departe că *-ava* și *-ova* alternează la toponimice cu temă identică (cf., de pildă, *Tîrnava*, al. de *Tîrnova*). Mai greu de explicat este partea inițială. Ca să ajungem la *bîrz-*, trebuie să plecăm de la *berz-* (< *berez-*), care a devenit ușor *bărz-* și apoi *bîrz-* sau, fiindcă *berez-* presupune un tip ucrainean-rusesc, cam greu de acceptat pentru ținuturile vestice și sud-vestice ale teritoriului nostru lingvistic, de la un *brez-*, cu metateza lui *r* (> *berz-*). *Bîrzava* din Banat trebuie considerat drept continuatorul vechiului *Berzovia* (*Berzobis* etc.), despre care *OR* I, p. 322 urm. susține, pe bună dreptate, cred, că este trac (pronunțarea exactă va fi fost *Berzava*) : peste acesta s-a suprapus un slav *Breazova* (ori *Breazava*), atît de asemănător ca sunete (poate și ca sens), care a dat cu vremea pe actualul *Bîrzava*[4]. Cf. n. top. slov. *Berzaw* < *brěza* 'mesteacăn', atestat sub această formă pe la jumătatea sec. al XV-lea (*ZONF* I, p. 49). *Mireșul* etc. au rezultat, prin hiperurbanism, din *nireș* (< magh. *nyíres*). De altfel Dr. I, p. 44 afirmă lămurit

---

[1] *DA* are un *brezilă* 'nume de bou breaz' și un *brezoiu* 'nume de bou sau de cîine breaz'. În cazul nostru, ele pot fi porecle pentru oameni. Cu *-oiu* se formează adesea, mai ales prin Oltenia, antroponimice, menite, cred eu, să evite confuziile acolo unde primitivul este prea frecvent ca nume de familie. Așa se face că acest sufix a ajuns să aibă cam aceeași valoare ca *-escu*, *-ianu*, sau măcar să-și piardă cu totul sensul lui originar.

[2] Să se compare *Mestecănoasa*.

[3] Cf. *Buzeu* (pentru *Buzău*), în gura multor oameni (mai ales moldoveni), care simt că *ă* urmat de *z* reprezintă, adesea, un fonetism dialectal, deci « incult ». După *Rev. Cr.* XIII, p. 149, *Brezăul* ar fi bulg. *brězov* 'de mesteacăn', *Brezoiul* un aspect fonetic (sau morfologic) diferit al lui *Brezăul*, iar *Brezoaia*, femininul lui *Brezoiul*.

[4] Philippide îl accentuează pe silaba penultimă și-l derivă (pe teren slavo-romîn) din *brŭzŭ* 'repede'. Fiind vorba de o apă, numele se potrivește admirabil, dar această explicație nu merge din punctul de vedere al formării cuvintelor : *-ava* cere (la fel cu *-ova*) o temă substantivală, care, în toponimie, este foarte des un nume de arbore. Și N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1077 se gîndește (pentru *Bîrzava* din Arad) la *brŭzŭ*, tot așa E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 243. Discuție amănunțită, în ce privește mai ales raportul dintre actualul toponimic romînesc și aspectele corespunzătoare fie vechi, fie noi (străine, bineînțeles), face Dr. II, p. 242 urm. H. Krahe, *Indogermanische Forschungen* LVII, p. 132–133 propune, pentru vechiul *Bersovia*, o temă ilirică **bers-* 'repede, iute' așadar înrudită, sub toate raporturile, cu slav. *brŭzŭ* și pe care crede că o găsește în n. top. balc. *Berselum*, *Bersula*, poate și în *Bersumno*, din Tabula Peutingeriana. Cf., pentru completarea bibliografiei, și V. Pârvan, *Getica*, București, 1926, p. 245, 270 ș.a., apoi *ZONF* VI, p. 16, *Dacor.* VII, p. 242, *Lg. Litt.* IV, p. 150, 159. *ÎAdm* și *Indicat.* dau numele de comună *Berzovia* (Reș). Este „reînvierea" vechiului *Berzovia*.

că numele satului respectiv din fostul județ Năsăud sună, în vorbirea localnicilor, *Mńireșul* (*mń* = *ń* al altor graiuri populare).

Măceșul (Bz, Cis, GuH, Gil, Pr), *Măceșul de Jos*, *Măceșul de Mijloc*, *Măceșul Sîrbesc* și *Măceșul de Sus* (Seg), *Măceșurile* (Seg), *Măcieșul* (Bz), *Culmea Măcieșului* (Făl), poate și *Măcișeni* (Buj), derivat cu sens local.

Mălina (Ag, Bis[1], Gal, Găe), *Mălini* (Făl), *Mălin(ul)* (Bz, Dej, Gal, Lud, Sc), cu derivatul *Mălinești* (Neg)[2], *Măliniș* (Făg), : apelativul *mălin* denumeşte numeroşi arbuşti, cum arată Tiktin şi, mai cu seamă, Z. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul romîn*, ed. II, p.164—165, care, afară de *mălină* 'fructul mălinului', înregistrează derivatul *mălinıță* 'lemn cînesc (Ligustrum vulgare)'. Kisch I, p. 113 consideră ca aparținînd aici și n. top. *Malnaș* și *Malnaș-Băi* (SfG) = magh. *Málnás*< *málna* 'smeură'. Într-adevăr, Panțu dă lui *mălină* (pentru unele ținuturi) sensul 'smeură', pe care-l găsim și la slov. *malina*.

Mărăcinele (Băi, Br), *Valea Mărăcinelui* (Găe), *Mărăcini* (Cț, Miz, RîS), *Mărăcinii Grecului* (RS), *Mărăcinii Lungi* (Pr), *Mărăcinii Mari* (Vl), cu derivatele « locale » *Mărăcineanca* (Urz), *Mărăcineanul* (Brl), *Mărăcineni* (Ag, Buz, Pit, RîS), *Mărăcineni-Linia* (Olț).

Mărul (Csb, Gil), *Mărul Pitulat* (Str), *Mărul Roșu* (Brl, Str), *Dealul Mărului* (Neg), *Poiana Mărului* (Bra, Bz, Clg, Csb, Dj, Făg, Făl, RS, Sv), *Valea Mărului* (Adj, Ag, Lip, Ns, Pit, Vs), *Dealul Merelor* (Moi), *Meri(i)* (Bz, Găe, Plo, RoV, Tr), *Merii-Cojocaru* (Găe), *Merii-Fălcoieni* (DrO), *Meri-Goala* (RoV), *Meri-Petchi* (Urz)[3], *Valea Merilor* (Adj, Sla), cu derivatele *Mereni* (Ag, Bra, Buc, Foc, NeV, Răc, Sc, Tit, TîS, Ved, Vid), *Mereni-Ciuani*, *Merenii de Jos*, *Merenii de Sus* și *Mereni-Ștefeni* (Vid), *Merești* (Făl, Odo), *Mereteu* (Alb), *Mereței* (Sc)[4], *Merețeii Mici* sau *Merețeica* (Sc), *Merețelul* (Cra), *Merișor(ul)* (Bc, BM, Buh, Hn, ȘoM, TîM), *Merișorul de Munte* (Ili), *Merișori* (Mr), *Meriș(ul)* (Gj, Str, Tit, Vl), *Merișani* (Pit, RoV), *Merișești*, *Merișești-Dos* și *Merișești-Față* (Drg)[5]. Sinonime: *Alma* (Med), *Alma între Vii* (Med), *Almajul* (Dj), *Dealul Almajului* (Dj), *Almaș(ul)* (Ab, Ar, Bh, Gur, Hn, Hue, Mr, Oră, PiN, Rn), *Almaș-Săliște* (Ili), *Almașul de Mijloc* (Oră), *Almașul Mare* (Alb, Mar), *Almașul Mic* (oș. Hun, Mar), *Almașul Mic de Munte* (Oră), *Almașul Sec* (Ili), *Almașani* (Gj), *Almajul* (Cra), *Almăjelul* (Fil, VîM), *Almăjiul*[6] (Cra), *Almășel* (Ili)< magh. *alma* 'măr', *almás* 'livadă de meri' (cf. n. top. magh. *Almád*, *Almás*, ap. Kisch I, p. 96), *Hălmagiu* (Gur), apoi *Hălmeag* (Făg), *Hălmăgel* (Gur)[7] = magh. *Halmágy* < *alma* + *ágy* 'pîrîu, albie de

---

[1] *ISt* are *Mălin*. Tot așa Mold.-Togan.

[2] Singularul acestuia (*Mălinescu*) circulă ca nume de familie în Moldova. Și *Mălin*, primitivul, este antroponimic: cf. *Gheorghe Mălin* (movilă, Br).

[3] *Meri* este forma articulată (populară), iar *Petchi* stă pentru *Petchii*, genitivul lui *Petca*, nume de femeie (cf. masc. *Petcu*, amîndouă de origine bulgară). La Frunzescu și în *Indicat.*, *Merii Petchii*. Tot pluralul articulat avem în *Meri-Goala*, dat în text.

[4] Diminutiv (în *-el*, plur. *-ei*) de la colectivul *merel*, sinonim cu *meriș*. Să fie același nume *Mărăței* (PiN)?

[5] Cf. arom. *La Mer*, *La Merlu ațel Marle*, *Tu Meri*.

[6] În *Indicat.*, *Almăju*.

[7] Aparțin, probabil, tot aici *Hălmăcioaia* (Buh), *Halmășd* (Șim), *Halmeu* (SaM), *Halmeu-Vii* (SaM); Kisch I, p. 96 pune, împreună cu *Alma* etc., pe *Malăncrav* (Sgș) = săs. *Maləmkrəʃ* < magh. *Almakerék* (< *alma* + *kerék* 'roată', « aici rond, pădure rotundă »).

rîu' (Kisch I, p. 96); *Iablanița* (Cal, Sv) < slav. *jablanŭ* 'măr' (cf. n. top. sîrb. *Jablanitsa*, ap. Mikl., s. v. *jablanŭ*). Și *Iabalcea* (Reș) are aceeași însemnare, cum spune Kisch I, p. 96, numai că etimonul este slav. *jablŭko* 'măr' (pentru ceea ce pare metateza lui *l*, cf. slov. *jabolka*, bulg. *jábъlka* etc.; vezi Mikl., s. v. *jablŭko*, și *SEW*, p. 22, s. v. *ablŭko*). E. Petrovici, *Graiul Carașovenilor*, Cluj 1935, p. 88 trimite, pentru *Iabalcea*, la sîrb. *jabučje* 'livadă de meri' (ca formație).

Năsipăria (Dr, Iș, Vs), *Dealul Năsipăriei* (Dr), *Nisipi* (Olț), *Nisipoasa* (Bz, Msc, Plo, VîM, Vl), *Nisip(ul)* (Buz, Giu, Il, Vl), *Nisipul Alb* (VîM), *Nisipul din Carul Cotîrlei* (Olt), *Nisipul Roșu* (Drg, VîM, Vl), *Piscul Nisipului* (Olț), *Plaiul Nisipului* (Cpi), *Valea Nisipului* (Cpi, RîV), *Nisipuri(le)* (Br, CAr, Crl, Fău, Trg, VîM), *Dealul Nisipurilor* (Tec), cu derivatele *Nisipeni* (SaM), *Nisipari* (Meg) și *Nisipitul* (Răd): cum vedem, cele mai multe locuri numite astfel (printre ele și sate) se află în regiuni muntoase, așadar acolo unde prezența nisipului constituie un contrast față de aspectul obișnuit al terenului și, deci, o particularitate caracteristică, aptă de a atrage atenția oamenilor. Aceeași semnificație are *Homocea* (Adj), pe care l-a explicat V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 219 ca sinonim cu 'nisipiște' (din magh. *homok* 'nisip'). Cf. și Kisch I, p. 89, apoi *Rev. Cr.* XIII, p. 155, unde nu-i pomenit Bogrea[1] și, totodată, se complică lucrurile, prin invocarea ucr. *gomok* 'colină' ca etimon posibil (bineînțeles, alături de magh. *homok*). De altfel cuvîntul maghiar există la noi, dialectal, chiar în vorbirea curentă: la Por., p. 49 găsim *homoc* 'locuri nisipoase, nisipărie'. Trebuie precizat numai că *Homocea*[2] are aspect de antroponimic, dacă judecăm după partea lui finală (cf. *Bobocea* < *boboc*)[3]. În același sens pledează derivatul *Homocioaia* (Buz). Alte sinonime sînt *Pesac* (SîM) < sîrb. *pesak* 'nisip' (Petr.) și *Renea* (Băi, Brl[4], RîS, TuM), pentru care cf. *renie* 'marginea apei lacului (sau bălții) cu fund nisipos și neadînc' (Por., p. 39); *reni* 'ruptură în mal, formată de apa curgătoare, cu pietriș în terenul coastei' (Por., p. 47)[5].

Nucet(ul) (Bei, Bz, Cis, Il, Leh, Plo, Sib, Tej, Trg, Vl), *Nucet-Băltești* (Tej), *Nucetul de Plai* (Pr), *Sfoara-Nucetul* (Trg), *Valea Mănăstirii Nucetul* (Trg), *Valea Nucetului* și *Vîrful Nucetului* (Plo), *Nuci* (RS, Urz), *Nucii Gîdei* (Bz), *Nucii lui Baltag* (Tej), *Valea Nucilor* (Cra, Măc),

---

[1] Înaintea acestuia, *DA* văzuse în magh. *homok* prototipul termenului romînesc, găsit în Anonymus Caransebesiensis (împreună cu adj. *homocos* 'nisipos').

[2] Satul cu acest nume din raionul Adjud este locuit, în parte, de maghiari, spune *DG* (ceea ce am constatat eu însumi, cu peste 50 ani în urmă, la fața locului). Satul învecinat, *Ploscuțeni*, este, la origine, o colonie maghiară. Vezi și G. Weigand, *IX. Jber.*, p. 156 (unde se dă, greșit, *Ploșnițeni* în loc de *Ploscuțeni*).

[3] În *DG* se afirmă că satul acesta a purtat, pînă la 1862, numele *Poienari* și apoi i s-a zis *Homocea*, de la *Homoceanul*, administratorul lui Alexandru Balș, proprietarul moșiei. Nu știu dacă și în ce măsură putem lua drept bună această explicație, care șchiopătează în multe privințe. Ipoteza mea, că toponimicul *Homocea* este, de fapt, un antroponimic, se sprijină, cum observ ulterior, pe existența n. fam. *Homocea* în ținutul săcuilor (vezi *MemAcR* Ist, ser. III, tom. XVIII, p. 221).

[4] Pentru acest raion, Frunzescu dă cinci nume de insule, cu *Renea* la bază: *Renea Cîrnului*, *Renea Lată*, *Renea Lungă* (de două ori) și *Renea Lupului*.

[5] Să se compare și cele spuse mai sus, s.v. *Peștera*, despre n. top. *Peșteana*, și s.v. *Anina*, despre *Arinișul*, *Arinoasa* etc., care ar putea fi interpretate ca sinonime cu *Nisipi* etc.

Nucșoara (CAr, Cj, Haț[1], Tej), *Nucul* (Bc, Bz, Cis, Gj), *Dealul Nucului* (Bld, Olț), *Piciorul Nucului* (Foc), *Piscul Văii Nucului* (Buz), *Plaiul Nucului* (Cis), *Valea Nucului* (Buz, Pr), cu derivatele *Nucari-Mănăstirii* (Giu), *Valea Nucarilor* (Tul), *Nuceteanca* (Răc, Tej). Primul dintre aceste două toponimice poate fi interpretat în diferite chipuri, căci apelativul *nucar* înseamnă, după *DLRM*, 1‘ alunar (pasăre)’ (sens care nu intră în discuție aici), 2. ‘gîndac’, pe care de asemenea îl trecem cu vederea în conjecturile noastre. Rămîn alte două posibilități de explicare, și anume: ori sens local (*-ar* are deseori, mai cu seamă în toponimie, această funcțiune, cum vom vedea la locul cuvenit), ori sens colectiv (cf. *feregar*, *frunzar*, *umbrar* etc.). Forma de plural a toponimicului *Nucari* cere să acceptăm prima explicație. *Nucșoara* reprezintă, formal, un diminutiv de la *nucă* (existent și de fapt ca atare), dar cred că în cazul nostru nu merge această semnificație, și de aceea avem de ales între ‘un arbust aromat din zona tropicală (Nux moschata)’ și ‘codroș (Ruticilla phoenicurus)’, date de Tiktin. Sinonim cu *Nucetul* (RîV) este *Cozia*: celebra mănăstire, întemeiată de Mircea cel Bătrîn, se chema, la început, *Nucetul*, dar deja în actul de la 1387, dat de ctitorul ei, figurează actualul nume *Cozia*, a cărui temă este turc. *koz* ‘nucă’ [2]. Nu-i vorba însă de un cuvînt turcesc propriu-zis (adică osmanliu), fiindcă pe la sfîrșitul sec. XIV nu puteau exista în limba noastră astfel de elemente lexicale, ci de unul peceneg sau cuman (cf. *OR* II, p. 350 urm. și C. C. Giurescu, *Istoria Romînilor* I, ed. I, p. 471) [3]. Toponimia romînească cunoaște și alte ‘cozii’, apoi diverse numiri cu aceeași temă (reală ori aparentă). Într-un singur caz cred că avem dreptul să admitem aceeași explicație ca pentru *Cozia* vîlceană, dacă, bineînțeles, i se poate dovedi o vechime mare: *Coza* (Foc) care se află într-o regiune unde stăpînirea cumanilor pare a fi fost mai întemeiată (probă, existența unui episcopat al lor în sudul Moldovei). Pentru celelalte trebuie să pornim de la slav. *koza* ‘capră’, cum se va arăta în altă parte a cărții de față. Sinonime slave: *Oravița*, *Oravița Montană* și *Oravița Romînă* (Orv), *Oreava* (RS, TuS), *Orevița*, *Orevița Mare* și *Orevița Mică* (VîM), *Oreavul* (Foc), *Rahova* (GuH, Plo) < bulg. *orěh* ‘nucă, de nuc’, *orěhov* ‘de nucă, de nuc’, sîrb. *orah* ‘nuc(ă)’, *orahov* ‘de nucă, nuc’. Cf. n. top. croat., sîrb. *Orahovitsa*, sîrb. *Orêhovitsa*, *Orahovo* etc. (Mikl., s.v. *orêhŭ*). Sinonime de origine maghiară: *Geoagiul de Sus* (Alb), *Geoagiul-Joseni* și *Geoagiul-Suseni* (Oră)[4], *Geogel*, *Geogel-Bucur* și *Geogel-Sat* (Aiu), *Geomal* (Alb) <magh. *dió* ‘nucă’, *dióđ* ‘nucet’ (formele vechi maghiare sună *gyió*, resp. *gyiógy*); partea finală a ultimului toponimic este magh. *mál* ‘coastă de deal’ (Petr.). Kisch I, p. 274 le interpretează ca ‘loc cu ape minerale calde’ (de la magh. *gyógy* ‘cură’).

---

[1] Apare, ca *Nuksora*, într-un document de la 1394 (Petr.).

[2] Vezi, între altele, *AIIN* II, p. 342 și *BSG* VI, p. 132. Cf. și *BSG* L, p. 151 și LIII, p. 124, n.

[3] După E. Petrovici, *SCL* IV, p. 71–72, *Cozia* ar fi slav. *koz(ĭ)ja* (*koz(ĭ)je*), adjectiv posesiv de la *koza* ‘capră’, cu sensul „al caprei”. Mănăstirea a fost zidită în preajma locului numit *Nucet*, de aici numele ei dublu. Aceeași explicație propune Petrovici pentru *Coza* (Foc), al cărui *z* muiat (din *Cozia*) și-a pierdut înmuierea.

[4] *ÎAdm* are *Geoagiu* și *Geoagiu-Băi*. În *Indicat.*, *Geoagiu*, *Geoagiu-Băi*, *Geoagiu de Jos* și *Geoagiu de Sus* (Oră).

Paltina (Cj, Hn), *Paltini* (Gj, Mr, Sb), *Paltin(ul)* (Ab, Ag, Bz, Clg, Făg, Foc, Gj, GuH, Ns, Pr, Pt, Răd, Sib, Str), *Paltenul* (CAr, Cis), *Vîrful Paltinului* (Ns), *Păltinașul* (Giu) [1], *Neagra Păltinașului* (VaD), *Păltinata* (Bc), *Păltinata de Jos* și *Păltinata de Sus* (TîO), *Păltineasa* (Dej), *Păltinei* (Ab), *Păltineiul* (BAr, RîV), *Păltinetul* (Msc, Tej), *Colți-Păltinetul* (Tej), *Păltiniș(ul)* (Ab, Bra, Bz, CAr, Cis, Ciu, Dor, Moi, Neg, Ns, Odo, Paș, Sib, TîO, TuS, VaD), *Păltinișul de Sus* (Bz), *Culmea Păltinișului* (TîO), *Dealul Păltinișului* (Tej, VaD), *Gura Păltinișului* sau *Păltinișul de Jos* (Cis), *Pîrîul Păltinișului* și *Plaiul Păltinișului* (Bac; Mat., p. 63), *Valea Păltinișului* (Ab), *Odaia-Păltiniș* și *Vadul-Păltiniș* (Dr), *Păltinița* (Dor), *Păltinoasa* (GuH), *Părtinișul* (Paș)[2] și derivatul cu sens local *Păltineni* (Cis)[3].

Pădure(a) (Alb, Br, Bz, Lud, Ms, Șim, Trn), *Pădurea-Ața* (PiN), *Pădurea Botoșului*, *Pădurea Colacului* și *Pădurea Cosacului* (Clg), *Pădurea de la Casă* (Msc), *Pădurea din Deal* (Urz), *Pădurea Doamnelor* (Td), *Pădurea Domnească* (Trg), *Pădurea Frumoasei* (Clg), *Pădurea Glitului* (Rd), *Pădurea Iacobeni* (Lud), *Pădurea Mare* (Măc), *Pădurea Măcrișului* și *Pădurea Nedelei* (Clg), *Pădurea Neagră* (Ald), *Pădurea Petreasca* (Pit), *Pădurea Ponorului* și *Pădurea Sasă* (Clg), *Pădurea Tăiată* (Msc), *Pădurea Ursului* (Clg), *Pădurea Urziceni* (Car), *Dealul Pădurii* (Tran, Ved), *Deasupra Pădurii* (Tur), *Drumul Pădurii* (Ist), *Marginea Pădurii* (Miz), *Subt Pădure*[4] (Ciu, Lud, Trn), *Valea Pădurii* (Brd, Lud), *Vîrful Pădurii* (RîS), *Păduricea* (Hor), *Pădurile* (Br, CAr, Pr), *Dealul Păduriș* (Ns), *Dealul Pădurița* (Cj), *Păduroiu(l)* (Ved, Tran)[5], *Păduroiul din Deal* și *Păduroiul din Vale* (Ved), cu derivatele « locale » *Pădurani* (Fge), *Pădureanul* (Băi), *Pădureni* (Bac, Buh, Buz, Cos, Crș, Foc, Găe, Iaș, Lug, Mr, Pan, Reg, Săv, Șim, Tim, Tur), *Pădurenii Mici* (Tim), *Pădureți* (Cos, Tr), *Pădurețul* (CAr, Drg, Pit, RîV)[6]. Sinonime: *Ardeal* (provincia; Măc [7], diverse locuri Sb), *Arded* (Sm)[8], *Ardud-Vii* (SaM) și dimin. *Arduzel* (CeS) (=magh. *Erdöd*), *Ardeiul* (Moi), *Ardele* (PiN, TîN), *Ardelei* (Tej), *Ardeluța* (PiN), *Ardeoara* (Cj), *Ardeova* (Hue)[9], *Ardusat* (ȘoM), *Ardeu* (Oră), *Argel(ul)* (Clg), cu derivatele « locale » *Ardeleni* (Giu), *Ardeoanca*, *Ardeoani* (Moi)

---

[1] În *DG*, cu greșeală de tipar, *Pălținașul* sau *Comasca* (rîu, r. Oltenița); în *Indicat.*, *Comasca* (sat) ține de *Oinac* de lîngă Giurgiu.

[2] Prefacerea lui *l* în *r* s-a putut produce foarte ușor, chiar fără să invocăm etimologia populară cu *parte*.

[3] Cf. arom. *Paltin* și *Păltineși*.

[4] În *Indicat.*, *Subpădure*.

[5] *DE* are *păduroi* (femin. *păduroaică*) 'un fel de geniu al pădurilor (de care se pomenește mai ales în descîntece)'.

[6] Și în aromînă apare destul de des apelativul *pădure* ca toponimic: *Pădure*, *Pădure Mare*, *Pădurea de la Coastă* etc.

[7] Apare în *ISt*, *ÎAdm* și *Indicat.*, ceea ce arată că-i vorba de un nume nou, foarte probabil oficial, deci fără semnificația lingvistică a celorlalte.

[8] Ap. Kisch I, p. 113. *ISt*, *ÎAdm* și *Indicat.*, Mold.-Togan, p. 10 și Dr. I, p. 58 îl dau sub forma *Ardud*, din care iese mai bine *Arduzel*.

[9] La Dr. I, p. 51, 53. Pare a fi același cu *Ardeoara* (Kisch I, p. 133), care trebuie să fie o greșeală de lectură sau de transcriere, cum se întîmplă adesea în lucrarea, altfel meritorie, a fostului germanist de la Universitatea din Cluj.

și *Ardeoanul* (Bc) [1], a căror temă este, direct sau indirect, magh. *erdö* 'pădure' (vezi în special N. Drăganu, *AIIN* II, p. 233 urm., 246 urm. [2], *Dacor.* IV, p. 768 urm., nota, și Dr. I, p. 49 urm., unde se dă o bogată bibliografie); *Braniștea* (Ag, Bc, Br, Cal, Clg, Cor, Cos, Crl, Dej, Drg, Făl, Gal, Giu, Gj, Huș, Iș, Msc, PiN, Pit, Pr, Răc, Tec, Tit, Ved), *Braniștea lui Șulca* (Str), poate și *Brănișca* (BAN, Ili: singular nou, refăcut după plur. *brăniști?*), *Brăniștioara* (Sla), cu derivatele avînd sens local *Brăniștari* (Giu)[3] și *Brănișteni* (Ag, Bc, Rom), *Brăniștenii de Jos* și *Brăniștenii de Sus* (Rom): *braniște* 'pădure din care e oprit a se tăia lemne; pădure' (*DE*), 'loc acoperit cu nuci; loc de pădure oprit pentru tăiat și umblat' (Por., p. 64; cf. și p. 21, 51, unde acest termen este explicat, în general, prin 'loc oprit pentru ceva (pășune, vînat, cultură, așezări omenești), domeniul Statului'); *Codrețul* (PiN), *Codrișorul* (TîJ), *Codrovița* (Bot), *Codrul* (Bei, BM, Dj, Făl, GuH, Ili, Iș), *Codrul Butesii* (ȘoM), *Codrul Cucului* (Tec), *Codrul de Jos* (Vas), *Codrul de Sus* (Msc, Vas), *Codrul Mănăstirii* (Făl), *Codrul Negului* (PiN), *Codrul-Oltețul* (RîV), *Codrul Racovei* (Vas), *Codrul Sîrbilor* (Pan), *Capul-Codri* (Hn)[4], *Dealul Codrului* (Sb), *Dumbrăvița de Codru* (Bh), *Movila Codrului* (Tl), *Poiana Codrului* (SM), *Valea Codrului* (TîO), *Codrușor* (Hn), cu derivatele care arată originea locală sau personală a oamenilor: *Codreanca* (Buz), *Codreanul* (TîO), *Valea Codreanului* (Bc), *Codreasa* (Adj), *Codreni* (Buc, Dor, Gal, Leh) [5], *Codrescul* (Iaș), *Codrești* (Ag, Bc, Hor, RîS, Vl)[6]; *Cohalm* (Pt, Rup), *Cuhalm* (Bc, Brl): la Por., p. 65 *cuhalm* (variantă *cohalm*) 'pădure de luncă, alcătuită din sălcii, plopi și alte esențe hidrofile'[7]; *Coreia* (Zim) și *Coria* (Giu) < bulg. *korija* 'pădure oprită', așadar perfect sinonim cu *Braniștea* (cf. și arom. *curie* 'pădure mică'); *Crîngul* (Bld, Buc, Bz, CAr, Cis, Dj, Leh, Plo, Pt, Sla), *Crîngul-Fundulele* și *Crîngul Ghicăi* (Buc), *Crîngul Hoților* (DrV), *Crîngul lui Bot* (Plo), *Crîngul Lupului* (Trg), *Crîngul Mare* (VîM), *Crîngul Orlei* (Hor), *Crîn-*

---

[1] E. Petrovici, *Buletinul Universităților „Babeș" și „Bolyai"*, Seria științelor sociale, Cluj I (1956), p. 260 crede că *Ardeoani* este un derivat de la n. pers. *Ardeu* < magh. *Erdö* (tot nume personal).

[2] Se discută acolo și originea (identică) a n. top. din nordul Ardealului: *Ardou, Ordou* etc., precum și a apelativului *ardău* 'păzitor de pădure'.

[3] Despre sensul acestui toponimic, pe care-l voi înregistra și mai departe, v. *RIR* XV, p. 420–421.

[4] Sic! (Kisch I, p. 64).

[5] Despre semnificația social-militară pe care o poate avea acest toponimic va fi vorba mai departe (capit. II).

[6] *Codrul* etc. ar putea însemna, cîteodată, și 'munte', la fel cu slav. *gora* 'munte' și 'pădure', span. *bosque* 'pădure' și 'munte' (cf. *Dacor.* V, p. 757; *Bul. Phil.* VII–VIII, p. 349). Arom. *Codru Mare, Codurli* etc.

[7] Locurile numite astfel sînt, într-adevăr, păduri (aceea din raionul Brăila e de răchite, spune *DG*). După *DA*, sensul lui *cohalm*, care li se pare autorilor identic, din punct de vedere etimologic, cu n. top. *Cohalm* (Rup), ar fi 'cîmp, pășune'. Etimologia (magh. *köhalom* 'grămadă de pietre') nu se potrivește cu această însemnare, în schimb, ea confirmă (dacă o acceptăm) explicația Por.: « lunca și, deci, cuhalmul însuși sînt pădurici pe malul apelor curgătoare, cu teren pietros și nisipos ». De altfel, *DA* se întemeiază pe două citate (singurele!) din Duiliu Zamfirescu, care se va fi înșelat asupra înțelesului apelativului *cohalm*. O variantă fonetică este *cohal* 'pădurice', pe care o găsim și în toponimie: *Cohalul* (Dor, Făl). Despre *Cohalm*, vezi și *BkA* III, p. 116–117, apoi *Rev. Cr.* VII, p. 121.

gul-Popeşti (Vl), *Crîngul Rău* (Pit), *Crîngul-Sihlea* (RîS), *Crîngul-Streajnicul* şi *Crîngul Teiului* (Plo), *Crîngul Ursului* (Fău), *Valea Crîngului* (Bz, Giu, Plo), *Crînguleţele* (Drg), *Crînguleţi* (Tr), *Crînguri* (Giu), *Crîngurile* (Buc, Găe), *Crîngurile de Jos* şi *Crîngurile de Sus* (Găe), *Crînguţa* (Fău) şi derivatele *Crîngaşi* (oş. Buc, Tit), *Crîngeni* (Drg, Gal), *Crînguieşti* (Ag, VîM), *Crîngureanca* (Găe): *crîng* 'loc cu pădure tînără (tufăriş); pădure de cîmpie, crescută din lăstare, avînd o vîrstă de cel mult patruzeci de ani' (Por., p. 65); cf. şi *DA*, s.v. *crîng* (III, 1); *Găvojdia* (Lug) < slav. *gvozdŭ* (E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 239, n. 3); *Halînga* (Hn, TuS), *Halînga Mare* şi *Halînga Mică* (TuS), *Halunga* (Tran), cu derivatul « antroponimic » *Hălăngeşti* (Olt), pentru care să se compare n. fam. *Halunga*, destul de răspîndit prin Moldova nordică (v. *Dacor.* X, p. 237): *halîngă* 'desiş, tufiş' (*DA*), *helîngă* 'loc cu păduri dese şi întunecoase' (Por., p. 66); *Hîrtibav* (Tran) = magh. *Hortobágy* < v. germ. *Hartobach* 'pîrîu de pădure' (?) (Kisch I, p. 55); *Huci* (Cj, Dr), *Huci(ul)* (Dr, PiN, Rm, Săv), *Dealul Huciului* (PiN), *Hugeacul* (Bc) şi *Higiul*, *Higiul-Drăgheşti*, *Higiul-Trăgheşti* şi *Higiul-Ursoaia* (Str), toate variante sau derivate ale lui *huci* 'pădure cu copaci mici; tufiş' (*DA*) (cf. şi Por., p. 66: *huci* = *hugi* 'loc cu pădure nepătruns; desişte cu sol apos şi cu desişte de lozie, răchită etc.', *huceac* = *hugeag* 'deal cu un huci mic'; *higiu* 'loc cu o pădurice mică'); *Merei*, *Merei-Vintilă Vodă* şi *Dealul Mereilor* (Bz): cf. *codru mereu* 'codru mare, des, neîntrerupt' (v. discuţia lingvistică în partea a II-a, la « Lexic »)[1]; *Rediu* (Cj), *Rediul* (Bc, Bt, Buh, Dor, Făl, Iaş, Neg, Pan, Paş, Pt, Rom, Tc, Tur, Vas, Vl), *Rediul Aldei* (Iaş), *Rediul Armăşoaia* (Vas), *Rediul Burchii* sau *al Zmeului* (Vs), *Rediul Ceaurului* (Iş), *Rediul Galian* (Vas), *Rediul lui Buzilă* (Bot), *Rediul lui Tătar* (Iaş), *Rediul lui Vodă* (Vs), *Rediul Mihăieştilor* (Făl), *Rediul Mitropoliei* (Iaş), *Rediul Parpaniţa* (Neg), *Rediul Roşu* (Bot), *Rediul Scînteii* (Neg), *Rediul Tătar* (Iaş), *Iazul de la Rediu* (Dor)[2]: *rădiu* (*rediu*) 'dumbravă' (Tiktin); *rădi* 'pădure rară, împărţită în pădurici mai mici' (Por., p. 67)[3]; *Sihla* (PiN), *Sihlea* (RîS), *Sihlele* (RîS), *Sîlha* (Lug), cu derivatul *Sihleanul* (Brl, RîS): *sihlă* (*de pădure*) 'pădure de coniferi tînără şi deasă: desiş (de pădure); (Trans)=codru' (Tiktin)[4]; *Teleormanul* (rîu şi fostul judeţ, ARG), *Teleor-*

---

[1] Să fie acelaşi cuvînt şi în *Dealul Merei* (Crl), dat de Frunzescu?

[2] Aparţin tot aici *Reghea* (Mar), *Regheasa* (Viş) şi *Reghiul* (Foc)?

[3] Acest sens confirmă etimologia, propusă, cu oarecare îndoială, de Tiktin: « probabil sl. *rêdŭkŭ*, adv. *rêdy* 'care stă subţire', de unde 'pădurice de copaci împrăştiaţi, rari' ». Aceeaşi origine şi însemnare trebuie să fi avînd *Redea* (Br, Crl, Il, Tr), *Dealul Redii* (Tul) şi *Redeluia* (Măc), *Redişoara* sau *Răzişoara* (Crl), judecînd după subst. *redie* = *rediş* 'partea unei păduri, care e mai deasă, mai încurcată şi mai greu de străbătut' (*DE*, s.v. *redie*). Pentru deosebirea fonetică dintre toponimicul *Redea* şi apelativul corespunzător, cf. *muche-muchie*, *roche-rochie* etc. Dacă ipoteza mea este justă, *red(i)e* ar reprezenta aspectul muntenesc (în sens lingvistic) al mold. *rădiu*. Tiktin citează dintr-un document muntenesc (sec. XVI), scris slavoneşte, forma de dual *rêdê*, pe care o traduce prin 'două pădurici'. Trebuie precizat că pronunţarea cuvîntului moldovenesc şi a toponimicelor menţionate în text este cu *ă*, nu cu *e*, care provine de la cărturari şi de la autorităţi (în cazul numelor topice). Frunzescu scrie pretutindeni *Rădiu*. Acest dicţionar înregistrează un *Rădiul Şeicei* pentru raionul Brăila, aşadar în Muntenia, apoi un *Rădioasa* (Pit), care este, foarte probabil, sinonim cu *păduroasă*.

[4] Şi Por., p. 67 explică la fel pe *sihlă* (variantă *silhă*): 'ţiglău împădurit; pădure deasă cu copaci drepţi şi subţiri; regiune cu pădure deasă cu copaci drepţi şi subţiri'. Dar la p. 26 citim: *sihlă* 'vîrf înalt; piscuri mari' (cf. şi p. 29: *sihlă* 'vîrf, pisc'), sinonim cu *ţiglău* 'vîrf

mănelul (pîrîu, Pit) < turc. (= cuman sau peceneg) *teli orman* 'pădure nebună = codru' (G. Weigand, *BkA* IV, p. 170). Poate vor fi aparținînd tot aici unele dintre numirile următoare : *Lesele* (Vas), *Leșile* (Buz, Cos, Cra, Top, Urz), *Măgura cu Leșile* (RS), *Pîrîul Leșilor* (Bc), *Piscul Leși* (Pt), *Piscul Leșilor* (Vid), *Leșnic* (Ili), *Lișna cu Sfîrcăuți* (Dor), dacă admitem că au la bază slav. *lěsŭ* 'pădure' (cf. n. top. slov. *Lěse*, *Lešnik*, *Lešani* sau *Leše*, ucr. *L'isnyky* etc., Mikl., s.v. *lěsŭ*). Trebuie arătat numai că *Lesele* și *Leșile* pot fi, tot atît de bine (din punctul de vedere al morfologiei romînești, chiar mai bine), pluralul apelativului *leasă* 'împletire de nuiele, cu diferite întrebuințări' (între altele, pentru păstrat știuleții de porumb : pe drumul Tecuci-Nicorești, un anumit loc se chema, acum 40—50 ani, *Leșile lui Cincu*, din cauza enormelor coșere pentru depozitarea grînelor ; aparțineau moșierului tecucean Anton Cincu), iar *Pîrîul Leșilor* poate reprezenta o amintire istorică (despre *leși* = poloni). Să se compare și *Dumbrava* etc. (v. mai sus, s.v. *Gorini*); apoi *Lunca*, împreună cu familia lui morfologică (s.v. *Lunca*, deja discutat) [1].

Păroasa (Cpi, Zn, Ili), *Părosul* (Foc), *Păroși* (Haț, Ved), *Părul* (Buj, Bz, Dj, Dr, Lug, PiN, Ved), *Părul Împușcat* (VîM), *Părul Roșu* (Cal), *Părul Rotat* (BAr), *Părul Rotund* (Ale), *Dealul Părului* (Cra, Foc, Huș, Iaș, PiN, Tec), *Poiana Părului* (Foc), *Valea Părului* (Buc, Buz, Iș), *Vîrful Părului* (Cis), *Păroaia* (Olt), *Părușelul* (Tr), *Păruș(ul)* (Bac, Il), *Peretul* (Cra, Drg, RoV), *Peri(i)* (Bz, Il, Pr, Rn, Tc, Tr, TuS, Vid), *Perii Broșteni* (Olt), *Perii Rîioși* (Olt), *Perii Vadului* (Dej), *Dealul Perilor* (Cj, Cra, Msc), *Dealul cu Peri* (Fil), *Valea Perilor* (BAr, Msc, Str), *Periatul* (Fet), *Perieți* (Sla, Slo), *Perieții de Mijloc* și *Perieții de Sus* (Sla), *Perișor(ul)* (Băi, Buc, Fău, Fet, Năs, RîS, Tl), *Dealul Perișorului* (Foc), *Perișori* (Il), *Periș(ul)* (NeV, Reg, Tit), cu derivatele locale și personale *Pereni* (Cra), *Perești* (Gil), *Perieni* (Bld, Iaș, Neg, Vl), *Perișanu* (Olț), *Perișani* (RîV), *Perișeni* (Buj) [2] : la baza acestor numiri stă apelativul *păr* (pomul). Unele dintre ele, de pildă *Păroasa*, *Părosul* și, în special, *Păroși*, ar putea fi derivate de la omonimul *păr*, adică ar avea, de fapt, valoare antroponimică (porecle date unor oameni « păroși » care au jucat vreun rol în viața localităților respective). Dar cu aceeași dreptate, măcar o parte din ele trebuie interpretate în primul fel. Vom vedea mai departe că există numeroase toponimice în *-os*, *-oasă* care au drept temă nume de arbori și de plante în general. Afară de aceasta, avem, în cazul lui *Peri* (Rn), o probă directă : din *Dacor.* IV, p. 1090 aflăm că acest loc se cheamă *Peri* sau *Păroși* [3]. *Perișor* este dat de Tiktin ca diminutiv de la ambele

---

slab rotunjit al unui deal sau munte' și cu *țiflă* 'pisc, vîrf'. Pe acesta din urmă l-am înregistrat, ca toponimic, s.v. *Piscul*. Cf. și Dr. I, p. 111—112, care interpretează pe *sihlă* întocmai ca Tiktin (și numai așa). Cred că și *Dealul Silosul* (Tran) aparține aici : *silos* stă pentru *sihlos* 'acoperit cu (bogat în) *sihlă*', cu privire la care vezi partea a II-a, paragraful privitor la derivate în *-os*.

[1] Poate și *Corni*, cu unele derivate ale lui, va fi însemnînd, cîteodată 'pădure', dacă ținem seamă de spusele lui Por., p. 65 : *corni* 'regiune cu mai multe boschete de codri mici, despărțite prin poieni' ; *cornea* 'localitate cu un codru mic'. Cf. aici mai sus, s.v. *Corna*.

[2] Cf. arom. *Perișori* și *Pirișor*.

[3] Al treilea nume al lui este *Tiurtiuliș* < magh. *Körtvélyes* (derivat de la *körtvély* 'pară'), așadar traducerea lui *Păros* 'bogat în peri, acoperit cu peri' (sinonime : *peret*, *periș*). Să se compare

apelative *păr*, pe cînd *păruş* apare la unii lingvişti printre diminutivele lui *par*, ceea ce nu înseamnă că existenţa unui derivat similar de la *păr* ar fi numaidecît o imposibilitate [1]. Sinonime: *Cruşeţul*, *Dealul Cruşeţului* şi *Cruşeţelul* (Fil), *Cruşovăţ* (Orş), *Cruşoviţa* (MoN), *Cruşovul* (Cor) [2], *Hîrşova* (Hîr, Vas), cu derivatul *Hîrşoveni* (Vas), pentru care cf. slav. *hruša*, *kruš(ъ)ka* 'păr' (pomul) şi n. top. bulg. *Krušovo*, sîrb. *Kruševo*, *Kruševъtsъ*, *Kruščitsa*, ucr. *Hrušôv*, ceh. *Hrušovany* (Mikl., s. v. *hruša*). Etimologia lui *Hîrşova* (Hîr) a fost discutată, în detaliu, de V. Bogrea (v. *Analele Dobrogei* II, p. 36—37 şi *Întîiul Congres al filologilor romîni*, Bucureşti 1926, p. 63, n. 2), care încearcă să derive acest toponimic, indirect, din vechiul *Carsium*. Coincidenţa locală este desăvîrşită, aşa că semnificaţia numelui ar fi 'pietroasa', 'stîncoasa', cum probează, de altfel, şi configuraţia solului. În sprijinul părerii sale, Bogrea invocă, între alte, apelativul *cîrşe* 'vîrfuri stîncoase' (la romînii din Serbia se întîlneşte *cîrşii stîncoase*), istrorom. *cîrşii* idem, toate avînd aceeaşi temă. Cum se explică însă *h-* pentru *c-*? Cuvintele citate de Bogrea au la bază slav. *kr(ŭ)š* 'stîncă (abruptă), piatră' (vezi *SEW*, p. 630, s. v. *krŭcha*; cf. şi p. 628, s.v. *kruchŭ*). Din cele spuse de P. Skok, în *Zeischr. f. rom. Phil.* LIV, p. 460—461, rezultă că am putea identifica pe *Carsium* cu ital. *Carso*, care a dat naştere germ. *Karst*, slav. *Krâs* (regiunea bine cunoscută pentru fenomenul geologic al «karstului») [3] şi ar avea origine ilirică (însemnarea: 'teren uscat, pietros'), fiind astfel înrudit cu germ. *harsch*, slav. *korsta* > *krasta* (*SEW*, p. 575, s.v. *korsta*), lat. *carro*, poate şi cu galicul *garriga* 'stepă, buruieniş, pădure de stejari roşii' (pentru ultimul, vezi *REW*, nr. 3690—3690c). N. Iorga, *Revue Historique du Sud-Est Européen* II, p. 28 se gîndea la *Hîrsu* (= *Chryses*, prezentat în cronicile bizantine ca stăpîn peste Serres şi considerat de istoricul nostru ca romîn!). Dar cum s-a prefăcut *s* în *ş*? [4]. Amintesc, pentru îmbogăţirea informaţiei, că M.

Dr. II, p. 394. Origine maghiară au şi sinonimele *Curtuiuş(ul)* (Dej, Lăp, ŞoM), *Curtuişeni* (Mag), *Curtuiuşul Dejului* (Dej), *Curtuiuşul Mare* (ŞoM), *Curtuiuşul Mic* (Lăp) < v. magh. *kürtuilyüs*, n. magh. *körtvélyes* 'livadă de peri'; *Curtifaia* (Reg) < magh. *körtefa* 'păr' (Petr.).

[1] Din lista ce precedă ar putea fi scos *Perieni*, care face dificultăţi, cum probează *Pereni*: de la *peri*, un derivat în *-eni* absolut «regulat» trebuie să sune *Pereni*, nu *Perieni*. Acesta din urmă, întocmai ca *Perialul* şi *Perieţi*, ne trimite, formal, mai degrabă, la *perie*, deşi nu prea văd în ce chip s-ar putea imagina crearea unui toponimic de la acest apelativ. Cf. totuşi *Peria* şi *Peria Episcopiei*, ambele în Oltenia, care conţin însă apelativul, nu un derivat al lui. De adăugat, poate, *Paroş-Peştera* (Haţ) şi *Paroşeni* (oş. Pet), al căror *a* (pentru *ă*) s-ar datori influenţei maghiare.

[2] Cf. şi arom. *Cruşuva*.

[3] Cf. lat. medieval (Dalmaţia) *carsus*. Marele geograf sîrb Cvijić, într-o lecţie ţinută la Sorbona (an. 1925), pe care am ascultat-o şi eu, afirma că ital. *carso* este împrumut slav, întrucît fenomenul numit astfel constituie o particularitate specifică a solului iugoslav (din Bosnia şi Herţegovina). Înainte de a publica notiţa din *Zeitschr. f. rom. Phil.* LIV, P. Skok se ocupase de etimologia acestui cuvînt în *Archivio Glottologico Italiano* XXV, p. 125—126, unde-i urmărea răspîndirea în toponimia insulei Veglia (un document din 1473 pomeneşte o regiune *Carsium*). Atunci autorul nostru îl punea în legătură cu ital. *scarso*, a cărui origine este lat. *carpere* (part. trecut *carptus* şi apoi *carpsus*).

[4] E. Petrovici, *Balcania* VII, p. 467 pune acest toponimic romînesc alături de grec. Χέρσοβα (tot slav la origine) şi afirmă, fără să arate pe ce se întemeiază, că forma «populară» este *Hîrsova*, cu *s*, nu cu *ş*. Cît despre omonimul vasluian, documentele slave dinainte de Ştefan cel Mare îl înregistrează sub formele *Hruşova* şi *Hruşeva* (v. *Arhiva Romînească* IX, p. 199); cf. n. top. ucr. *Hrušôv*, citat mai sus.

Vasmer, *Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven* I, Leipzig 1923, p. 41 înregistrează n. pers. Κάρσεις, pe care-l explică din oset. *karz* 'aspru, sever', trimițînd totodată la trac. Κάρσις. Eu cred că *Hîrșova* din regiunea Constanța continuă, indirect și, cel puțin, formal, pe vechiul *Carsium*, dar modificat sub influența slav. *hruš(k)a*, cu care semăna din punct de vedere fonetic. În acest sens pledează și prezența sufixului slav. *-ova*, necunoscut limbii noastre ca element formativ viu.

Piatra, singur și cu determinative (de ex. *Căcată, Detunată, Rîioasă, Scrisă, Suligatei, Tăiată*), *Pietrăria, Pietrei* (genitiv atributiv), *Pietrele*, singur și cu determinative (între care, foarte frecvent, *Roșii*, apoi *Înfierate, Scrise* etc.), *Pietrelor* (la genitiv), *Petriceaua, Pietricelele, Pietricica, Pietrișul, Pietrișurile, Pietroasa, Pietroiul, Pietrosul, Pietroși, Pietroșița*, cu derivatele *Petranul, Petriceni, Petrila, Petrileni, Petroșeni, P(i)etroșani, Petrova, Petrovăț*, apoi formele dialectale corespunzătoare (cu *k'* în loc de *pį*) *Chetrăria, Chetre, Chetricica, Chetrișul, Chetroasa, Chetroiul, Chetrosul, Chetreni*: extrem de numeroase pretutindeni [1], cum arată deja marea mulțime și variație a formelor înseși [2]. Unele ar putea avea drept temă numele personal *Petru*, care se pronunță (mai ales se pronunța) și *Pietru*, așa că, în regiunile cu labialele palatalizate, vom avea, întocmai ca la *piatră* > *chįatră*, un *k'* pentru *pį-* (cf. mold. *Sînchetru* 'sărbătoarea Sf. Petru și Pavel'). La fel de bogată și de felurită este lista sinonimelor : *Bicaz(ul)* (CeS, PiN), *Bicazul Ardealului* sau *Ardelean* (PiN), *Bicăjelul* (PiN), *Bicaș* (Tur), *Bicașul* (Reg), poate și (prin hiperurbanism: *-șu* > *ciu*) *Bicaciul* (Sal), cu dimin. *Bicăciel* (Ora) < *bicaș* (variantă *bicaz*) 'cremene, cvarț, cvarțit' (*DA*), 'loc cu pietriș mult' (Por., p. 49), 'pietriș' (Por., p. 60) [3]; *Camena* (Gj, Ist) [4], *Camenița* (MoN), *Valea Camenca* (Tran), *Cameneț* (Fg), *Caminca* (Bot), *Camînca* (Moi), *Camnița* (Căl, Il), *Cămenița* (Fet), *Cămnița* și *Cămnicioara* (Brl), *Căminițoaia* (Msc), *Căminească* (DrV) [5], poate și *Camna* (Ine, Ora, Orș), *Cămin* (Car) : toate provin din slav. *kamenĭ* 'piatră' (cf. n. top. sîrb. *Kamen(o)*, ucr. *Kamenka, Kame-*

---

[1] Și în afara granițelor actualului teritoriu lingvistic dacoromînesc (v. Dr. II, indice).

[2] Și toponimia aromînească este foarte bogată în numiri de acest fel : *Chiatra Albă, Chiatra Aroșe, Chiatra Aspartă, La Chiatra Lefi* etc. (v. *Lg. Litt.* III, p. 67—68).

[3] Judecînd după *bică*, variantă a lui *bicaș*, înregistrată de *DA*, același sens ar urma să aibă și *Bica* (Bz, Cor, Hue), *Bica lui Gherman* (Buc), *Bica Sărată* (Bz), *Bicălat* (Tur), *Bicălatul* (Hue), *Bicău* (Ili, ȘoM), dar răspîndirea geografică ne obligă să preferăm altă explicație, și anume *bică*, femin. lui *bic* 'taur' (vezi *DA*, s.v. *bic*) : *Bic* (Șim). Cf. și derivatele *Bicăieni* (Tl), *Bicești* (Aiu), *Biceștii de Jos* și *Biceștii de Sus* (RîS), *Bicfalău* (SfG), *Bichești* (Adj), *Bichigi* (Fge), *Bichigiul* (Năs, Tim), *Bichiș* (Lud), *Bicsad* (SfG), *Bicul Mic* (Ghg).

[4] Despre *Camena* (Ist), v. T. Sauciuc-Săveanu, *Analele Dobrogei* XV, p. 105 urm., unde se identifică n. top. lat. *Petra* (de pe vremea stăpînirii romane) cu actualul *Camena*, care este, deci, traducerea aceluia. Și *Piatra* (PiN) apare în documentele vechi, scrise slavonește, tradus prin *Camena* (Mat., p. 17—18). Cf. și *Camenca* sau *Petriceanca*, în *DB*. Tot aici aparține, cu siguranță, *Piscul Camelelor* (*n* > *l* prin disimilație la *m* precedent, poate și prin asimilație la *l* următor). În orice caz, acest nume (probabil ardelenesc) n-are nimic a face cu... cămilele, cum crede S. Opreanu, într-un articol din *Transilvania* LIX, p. 802 urm., și nici cu... gamelele (< lat. *camella*, după G. Giuglea, *Dacor.* V, p. 898). Ambii autori au modificat partea inițială a toponimicului (*Că-* pentru *Ca-*), în scopul de a-l ...adapta la explicațiile propuse (primul crede chiar că-i vorba de o greșeală de tipar : *Camelelor* în loc de *Cămilelor* !).

[5] Sufixele ultimelor două numiri arată formații antroponimice la origine.

nets, slov. *Kamnitsa*, bulg. *Kamenitsa* etc., ap. Mikl., s. v. *kamenĭ*)[1]; *Chiojdul* (Cis, Pr), *Chiojdul din Bîsca*, *Chiojdul-Livezeni*, *Chiojdul Mare*, *Chiojdul Mic* şi *Calea Chiojdului* (Cis), *Star-Chiojdul* (Tej)[2], cu derivatele «locale» *Chiojdeanca* (Tej), *Chiojdeni* (Bz, RîS), *Dealul Chiojdenilor* şi *Valea Chiojdenilor* (RîS), *Cuejdiul*[3] (PiN), apoi, în ţinuturile de peste munţi (şi mai apropiate, formal, de prototip), *Chiend*[4] (Tr), *Chieşd* (Mr, Şim), *Coveş* (Agn), *Cuiaş* (Lip), *Cuied* (Gur), *Cuieş* (Ili), *Cuieşd* (Ald, TîM), *Cuveşdea*[5] (Lip), *Cuvin* (Lip), al căror primitiv este magh. *köves* 'de piatră' (cf. Kisch I, p. 93, care citează pe *Kövesd*, *Köved*, *Kövi*, toponimice maghiare corespunzătoare celor romîneşti menţionate aici)[6]; *Cîrşul* şi *Cîrşa Roşie* (Boz), *Cîrşie* (MoN) şi *Cîrşovăţul* (TuS) < sîrb. *krš* 'piatră, stîncă' (Mikl., s. v. *krŭšĭ*)[7]; *Cremene(a)* (Bac, Bra, Brl, Buz, Dej, Ms, Pr, Pt, RîS, Str), *Cremenea de Jos* şi *Cremenea de Sus* (Str), *Cremenea-Faţă* (Str), *Cremeniştea* (TîO), *Cremenişul* (Bac, Tej), *Cremina* (Bc), *Cremineţul* sau *Crimineţul* (Pan), *Dealul Creminişului* (Tran), *Criminicioara* (Fet), cu derivatele *Cremenari* (RîV)[8] şi *Creminăreasa* (Foc): *cremene* 'silex' (*DA*; Por., p. 60) şi n. top. slov., bulg., croat., sîrb. *Kremen*, croat., ucr. *Kremenets*, ucr. *Kremenčuh* etc. (Mikl., s.v. *kremenĭ*); *Gresia* (Cis, Ms, RoV, Tej), *Gresia-Buceasca* (RoV), *Valea Gresiei* (Fău), probabil şi *Gresarca* (Hor), apoi, poate, *Greşul* (Foc): ultimul ar putea fi o variantă a lui *gresă* =*gresie* (cf. *grisă*, al. de *griş*)[9], iar penultimul, un derivat, cu sens colectiv, de la *gresă*; *Greotişul* (munte, Bra), *Grohotu(l)* (Bc, Rn), *Grohotişul* (pîrîu, Cis; deal, Bc; munte, Tej, cu prelungire în raionul Braşov), *Grotişul* (munte, Tej), *Grohot* (sat, Brd), *Grohot(iş)* şi *Grohoţel* (Ab, Brd, Bv, Hn, Sb), *Grohoţele* (Brd, după Kisch I, p. 94): *grohot* 'grămadă de pietre; pietrele şi bolovanii adunaţi de pe rît sau de pe locul arător', *grohotiş* 'amestecătură de piatră, mai măruntă decît oul, cu nisip' (*DA*), *grohotiş* 'loc acoperit cu grămezi de pietre aduse acolo natural', 'strat de sfărămături de stînci pe dealuri sau pe munţi' (Por., p. 49, 61)[10]; *Prundul* (Buc, Cis, Găe, Giu, Olţ, Pit, Rd), *Prundul Banului* (Dj), *Prundul Belului* (Olţ), *Prundul Bîrgăului* (Bis), *Prundul Camenei*

---

[1] După Kisch I, p. 93, şi *Chimindia* (Hn) are aceeaşi semnificaţie: este identic cu magh. *Kéménd*, la baza căruia stă slav. *kamen*. Cf. şi arom. *Camna*.

[2] În *Indicat.*, *Starchiojd*.

[3] În *Indicat.*, *Cueşdiul*.

[4] În *Indicat.*, apare numai *Cheud* (Zal).

[5] În *Indicat.*, *Cuveşdia*.

[6] Despre *Chiojdul* şi *Cuejdiul* din Ţara Veche vezi *RIR* IV, p. 283 urm., unde se dau şi informaţii de natură istorică. De *Chiend*, *Chieşd*, *Cuied* şi *Cuieş* se ocupă Petrovici, *SCŞt* V, p. 458, care le explică la fel.

[7] Cf. mai sus, s.v. *Păroasa*, discuţia privitoare la *Hîrşova* (Hîr), precum şi n. top. sîrb. *Krševa*, *Krševitsa*, notate de Vasmer, p. 92, nr. 62, care le derivă însă dintr-o temă *krš* 'tufă, tufiş', inexistentă în sîrbeşte, fără să arate de ce nu acceptă explicaţia lui Miklosich (propusă, e adevărat, pentru alte toponimice decît cele invocate de Vasmer.)

[8] *DA*, s.v. *cremene*, notează un *creminar* 'pungă în care se ţine cremenea' (cu semnul întrebării), dar toponimicul nostru nu poate avea această semnificaţie, ci este, foarte probabil, un derivat «local» sau colectiv.

[9] *Greş* 'strugure mic lăsat pe butucul viei' (*DA*) nu mi se pare apt de a deveni nume topic (în cazul nostru este vorba de un pîrîu).

[10] Altă interpretare care se poate da acestor nume, sau unora dintre ele, vezi mai sus, s.v. *Bălbăiloarea*.

(Olţ), *Prundul Gol* (Seg), *Prundul Lupului* (Cor), *Prundul Mare* (Cor, Dj), *Prundul Mic* (Seg, Tr), *Prundul Nou* (Seg), *Prundul Popii* (Cor), *Două Prunduri* (Tr), *Prundogul* (Dj), *Prundurei* (TîJ)[1] şi derivatul *Prundeni* (Drg, Găe, Gj), apoi, după Kisch I, p. 89, *Valea Produl* (Cj) şi *Proudul* (Tran) = magh. *Pród*, *Valea Năpradului* (Tran), pe care-l explică din *na prad* 'la nisip' (dar îl pune împreună cu toponimice avînd la bază pe *prund* 'pietriş amestecat cu nisip şi cu puţină argilă', Por., p. 63)[2]. Pentru alte sinonime aproximative, vezi mai sus, s.v. *Stînca* şi *Lespedea*.

Pinet (BAN; Petr.), *Chinetul* (Bac), *Pinul* (Buc, Cis, Hn), *Dealul Pinului* (Tran), *Pîrîul Pinului* (Cj, Sb), *Sărăţelul Pinului* şi *Vatra Schitului-Pinul* (Bz), *Chinul* (Bc, Tr), *Pîrîul Chinului* (Bc, Pt), *Pini* (Lug), *Vîrful Pinilor* (Bz), *Vîrful Pinişorului* (Cis), *Chini* (Pt), *Chinii* şi *Chinii lui Dondaş* (PiN, ap. Mat., p. 43, 44), *Pinoasa* (TîJ), *Chinuşul* (Bc, Odo), cu derivatul « local » *Chinari* (TîM)[3]. Mult mai numeroase sînt sinonimele slave: *Bora* (Bz, Gj, Slo), *Borea* (Haţ), *Borăneşti* (Urz), *Borăşti* (Neg), *Borăţul* (Ved)[4], *Borău* (Ns), *Borca* (PiN, Vl), cu dimin. *Borcuţa* (PiN), *Borcea* (Brl, Dor, Fet, Gj), *Borcut* (Lăp), *Fîntîna Borcei* (Găe), *Izvorul Borcei* (Cis), *Valea Borcei* sau *Borşei* (Dor), cu dimin. *Borcica* (Căl), *Boreţul* (CAr, Sla)[4], *Bori* (GuH, Pt), *Borni* (RîV), *Borniş(ul)* (PiN), *Boroiul* (Paş)[5], *Borovăţul* (Csb), *Borul* (Buz, Gj, Pt, Vl), *Dealul Borului* (Olţ), *Valea Borului* (Tej)[6], *Bilbor* (Tpl; prima silabă reprezintă slav. *bělŭ* 'alb', spune Petr.), cu derivatele (de la unele dintre ele) *Borceasca* (Slo), *Borceşti* (RîS, TîN), *Borcilă* şi *Borcileni* (Bot)[7], *Boroieşti* (Ved), pentru care cf. slav. *bor* 'pin', *borov* 'de pin' etc. şi n. top. slov. *Borovets*, *Borče*, croat. *Borovtsi*, *Borki*, sîrb. *Borĭki*, *Borak*, *Borina*, *Borĭtsĭ*, rus. *Bor*, *Borki*, *Borets*, ceh. *Záborná*, pol. *Boroj*, ucr. *Borove* etc. (Mikl., s.v. *borŭ*)[8]; *Tisa*

---

[1] *ISt*, p. 717. Ar putea fi o greşeală de tipar pentru *Prundureni*, căci *Prundurei* cere un sing. *prundurel*, care există, într-adevăr, ca diminutiv de la *prund*, dar face plur. *prundurele* (Tiktin, s.v. *prund*). În *Indicat.*, *Prundureni*.

[2] Kisch I, p. 94 consideră sinonime cu toponimicele precedente şi pe *Peciul* (BAN), care, în *ISt*, este înregistrat sub forma *Peciul Nou* (Tim), şi *Pecica*, *Pecica Ungurească* şi *Pecica Veche* (Ard), echivalentele romîneşti ale magh. *Pécs* şi *Pécska* (< slav. *peč* 'stîncă'). Miklosich, *Etym. Wb. slav. Spr.*, p. 235, s.v. *pek-*, dă un slov. *peč* 'sobă; stîncă' (şi alte cuvinte slave, de la aceeaşi temă, care înseamnează, mai des, 'sobă'). Indirect, aparţine aici, dacă primim interpretarea lui Kisch, rom. (pop. şi învechit) *Beciu* = *Viena*, despre a cărei « cetate » acest lingvist ne spune că se află situată pe o stîncă. *DA*, s.v. *beciu*², îşi însuşeşte explicaţia dată de L. Şăineanu: turc. *Beč* (cf. cuman *beči el* 'oraş întărit').

[3] Şi *Fundul Chinuscului* (munte, Pan). Face dificultăţi finala. Arom. *La Chińl'i Aroşi* (= la pinii roşii), *La Chinlu cu Patru Fraţi*, *La Chinlu cu Nouă Fraţi*, *Tu Chińi*, *Chinellu di Scutina*, *Chiniciu* ş.a.

[4] La baza acestor nume ar putea sta şi bulg. *borets* 'luptător, atlet'.

[5] Cf. şi *boroiu* 'poreclă care se dă ţiganilor sau numai copiilor de ţigani' (*DA*), apoi n. top. *Boroaia* (Făl), pe care-l explic (v. mai departe, la « Lingvistică », capit. III) ca un derivat de la numele de animal *bour*.

[6] *Bor* este, după *DA*, şi o variantă a lui *bour* (*boor*), dar acesta este un cuvînt specific moldovenesc, iar n. top. *Borul* apare aproape exclusiv în Muntenia şi Oltenia.

[7] Ultimele patru provin de la n. fam. *Borcea*, *Borcilă*, răspîndite (mai ales primul) în Moldova.

[8] Cu privire la unele dintre toponimicele înşirate aici nu putem avea nici măcar o siguranţă relativă că trebuie interpretate în sensul arătat. Să se aibă în vedere şi alte posibilităţi, de pildă magh. *bor* 'vin' (cf. *Valea Vinului*), sau n. pers. slav. **Borislav*, al cărui hipocoristic sună *Bor*, *Bora* etc.

(Ard, Bac, Cis, Gur, Ili, Plo, RîV, TîO, Trg, Vs), *Tisa Nouă* (Ard), *Tisa Silveşti* (Bac), *Dealul Tisa* (PiN, ap. Mat., p. 44), *Pîrîul Tisei* (*ibid.*, p. 47), *Podul Tisei* (Cis), *Valea Tisei* (BAN, Bra[1], Trg, Viş), *Tisoara* (Tran)[2], *Tisarul* (Pt, Tran[2]), *Tisăul* şi *Tisăul de Sus* (Buz), *Vîrful Tisiţei* (Hn)[2], *Tisoviţa* (Orş), cu derivatele arătînd originea personală *Tisăuţi* (Bt, oş. Suc[3]), *Tiseşti* (TîO)[4]: *tisă* 'o specie de conifere (Taxus baccata)', din slav. *tis* (« tradus » în unele dicţionare prin 'Taxus baccata', iar de Mikl., s.v. *tisŭ*, prin 'Pinus larix'; cf. n. top. slov. *Tisovets*, ucr. *Tysovets*, slov., ceh. *Tisov*, sîrb. *Tisovitsa* etc.)[5].

Pîraiele, *Pîrîul*, singur şi, mai des, cu determinative (ca *Adînc*, *Glodului*, *Mare*, *Negru* etc.) şi cu derivatele *Pîrîianul* şi *Pîrîieni*: extrem de numeroase pretutindeni (cf., de pildă, *Bul. Phil.* IV, p. 87, unde *Pîrîul*, cu un genitiv după el, apare de cinci ori pe teritoriul unui singur sat, Nepos, Năs, şi *GrS* II, p. 66, unde ne întîmpină de unsprezece ori). Sinonime: *Banpotoc* (Ili) = magh. *Bánpatak* < *bánpataka* 'pîrîul banului' (Petr.), *Potoc* (Mr, Orv; cf. Dr. I, p. 75), *Potoci* (PiN), cu derivatele *Potoceanca* (Buc) şi *Potoceni*, *Potocenii de Jos* şi *Potocenii de Sus* (Buz) < *potoc* 'pîrîu mare cu curgere repede' (Por., p. 42), de origine slavă (cf. v. slav. *potokŭ* 'torent', bulg. *potok* 'pîrîu', rus. *potok* 'rîu, fluviu' şi n. top. slov., croat. *Potok*, sîrb. *Potočanje*, ucr. *Potôk*, *Potočany*, ap. Mikl., s.v. *potokŭ*[6]); *Rîul* (Ag, Cj, Gis), *Rîul Alb* (Haţ, Trg şi un afluent al Timişului)[7], *Rîul Alb de Jos* şi *Rîul Alb de Sus* (Trg), *Rîul Bărbat* (Haţ), *Rîul Cîinenilor* (RîV), *Rîul Crişilor* (Td)[8], *Rîul Doamnei* (Msc), *Rîul Fetei* (Ab)[8], *Rîul Lung* (afluent al Timişului[7]), *Rîul Mare* = *Dobra* (Haţ)[7], *Rîul Mic* (Bz), *Rîul de Mori* (Haţ), *Rîul Sadului* (Sib), *Rîul Sîghiiului* sau *Rîul Mare* = *Ţibin* (Sib)[9], *Rîul Şes* (Gj), *Rîul Vadului* (Ag, RîV), *Rîurile* (fostă plasă, Ms), *Rîuşor(ul)* (Făg, Hn[10], Ms, Trg), *Ruşor* (Haţ, Lăp) = magh. *Rózsapataka* (Petr.), cu derivatul local *Rîureni* (RîV) şi *Rîurenii Noi* (Buc)[11]; *Spătac(ul)* (Trn) = magh. *Szász-Patak* (Kisch I, p. 51: magh. *patak* < slav. *potok*); *Tecuciul* (oraş şi raion, GAL; la început, pîrîul, numit astăzi *Tecucelul*; RoV, Rup), *Valea Tecuciului* şi *Tecuciu-*

---

[1] Cf. *Dacor.* III, p. 823.

[2] Date de Kisch I, p. 104.

[3] După *ISt*, *ÎAdm* şi *Indicat.* În *DB* apare ca *Tişăuţi*, şi tot aşa îi spun oamenii din partea locului. Tema acestei forme ne trimite la slav. *tih* 'calm, liniştit', foarte potrivit (ca antroponimic) pentru un nume de sat.

[4] La Buzău trăia o familie *Tisescu*.

[5] Ar putea fi pomenite aici şi *Molid(ul)* (Clg, PiN), *Moldişul* (Pr), apoi *Moldova* (rîul, provincia), *Moldoviţa* (Clg, MoN) şi *Moldovişul* (Rîv) (explicarea acestora se face în partea a II-a, capit. III), chiar dacă nu sînt, ca şi *Tisa* etc., de altfel, tocmai sinonime cu *Pinul*.

[6] Cf. şi *Bialipotoc*, adică *Pîrîul Alb* (cum precizează *DB*), care are un afluent *Ciarnipotoc* (= *Pîrîul Negru*). Aspectul acestor nume este pur ucrainean.

[7] Vezi *Dacor.* X, p. 544, n. 2.

[8] Ap. Dr. II, p. 504, 451.

[9] Ap. E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 528, n. 2.

[10] Transcris *Ryusor* într-un document de la 1377 (Petr.).

[11] Un sinonim maghiar al lui *Rîul* este *Ieud* (= magh. *Jod*) < *jó* 'rîu' + sufixul toponimic *-d* (Petr.). — Cf. şi arom. *Arîu Albu*, *Arîulu aţel Marli*, *Rîulu di Cheiri*, *Nrîu* (= în rîu) etc., megl. *Rọul Urei.*

Calenderu (RoV)[1], cu dimin. *Tecucelul* şi *Tecucelul Sec* (Tec): tema acestora este slav. *tek-* (identică cu *tok-* din *potok*) şi însemnează 'a curge', aşadar toponimicele respective sînt sinonime cu 'pîrîu', 'rîu', 'apă (curgătoare) în general'[2]; *Teşna Rece* şi *Teşna Împuţită*, cu dimin. *Teşniţa* (toţi afluenţi ardeleneşti ai Bistriţei) (VaD) <* *Tečna* (< *tek-*, *teč-*, Dr. I, p. 79, nota). Vezi şi p. 97, s.v. *Reşca*.

---

[1] *Tecuci* apare şi ca nume personal în documente mai vechi (v. *Cercetări Istorice* VIII–IX, p. 81, 105).

[2] Cf. *Tekucza*, sat în Polonia (*BSG* LIV, p. 218). Etimologia n. top. *Tecuciul* a dat-o, de multă vreme, I. Bogdan. *MemAcR*, Ist., ser. II, tom. XI, p. 107. În *OR* II, p. 370 urm., această explicaţie, pe care a acceptat-o, cu modificări de natură formală, G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 78, este combătută, pentru motivul că « pîraiele şi rîurile se numesc de la tot felul de calităţi ale apei lor, se numesc ba albe, ba negre, ba iuţi, ba galbene, ba oricum altfel, dar de la calitatea de c u r g ă t o a r e a apei lor nu se numesc ». Obiecţia nu-i serioasă, cum arată continuarea argumentării: « Eu nu zic că de la radicale care însemnează 'a curge' nu s-au derivat nume de 'rîu în general', şi, de pildă, în latineşte *flu-o*, *flu-men*, *flu-vius* aparţin aceluiaşi radical, şi *fliessen* şi *Fluss* aparţin aceluiaşi radical, şi *tokŭ* (= νᾶμα, fluentum) şi verbul *tekǫ*, aparţin aceluiaşi radical, dar *flumen* ori *fluvius*, dar *Fluss*, dar *tokŭ* au însemnat de la capul locului 'rîu', 'pîrîu', 'scurgere', n-au fost întîi participii prezente » (p. 371). Amănuntul, dacă avem a face ori nu cu un participiu sau cu altă formă verbală, nu prezintă importanţă teore-tică. Faptul, recunoscut de Philippide însuşi, că de la 'a curge' se pot deriva nume de 'rîu în general', este mai mult decît suficient pentru a înlătura orice îndoială cu privire la etimologia lui *Tecuci*: acest toponimic însemnează 'apa', 'pîrîul', 'rîul' şi este, deci, sinonim cu *Pîrîul*, *Potocul*, *Rîul* etc., apoi cu *Valea*, de care m-am ocupat în paragraful precedent ş.a. *Rev. Cr.* XIII, p. 166–167 acceptă etimologia lui Bogdan (fără să spună a cui e!), citînd ucr. *tekúčyj*, rus. *tekúčij* 'curgător, lichid', ucr. *tekuča voda*, rus. *tekučaja voda* 'apă curgătoare', care nu mai lasă nici o îndoială cu privire la originea ucraineană a acestui toponimic. Păcat numai că modul cum încearcă autorul să explice aspectul pur onomasiologic al problemei este neserios şi probează lipsă de înţelegere pentru astfel de lucruri. După ce arată, cu dreptate, că toponimia noastră oferă şi alte exemple similare (cf. *Cursul Apei*, Foc, unde a bătut Ştefan cel Mare pe munteni), continuă: « Numele de c u r g ă t o a r e s-a dat prin raport cu faptul că vara, de secetă, apa gîrlei seca, dovadă şi numele de *Tecucelul* şi *Tecucelul Sec* ». Iar ceva mai sus citim: « [Tecuciu] ca nume de pîrîu a luat forma diminutivă *Tecucel*, fiindcă-i un pîrîu s e c, de unde şi numele de *Tecucelul Sec* ». (Aşadar, un pîrîu cu apă puţină capătă forma diminutivală a numelui! De aici urmează că pîrîul cu apă multă trebuie numit cu un...augmentativ sau măcar cu aspectul nesufixat şi nedeterminat în vreun chip oarecare al termenului respectiv!) Se ştie, de altmin-teri, că numeroase ape curgătoare, dintre cele mai mari şi mai cunoscute, au purtat şi, în bună parte, continuă să poarte numiri al căror sens este 'rîul', 'fluviul'. Astfel tema lui *Dunăre* (cf. sinonimele ucr., rus. *Dunáj*, sîrbo-cr. *Dünâj*, *Dunavo* etc., cu derivatele sîrbo-cr. *Dunávats* 'un braţ al Dunării', bulg. *Dúnavets* 'vîntul de nord, care vine dinspre Dunăre'; de la aceeaşi temă avem *Dunavăţul* (ape, Bc, Tl) etc.) a fost identificată, de specialişti autorizaţi, cu oset. *don* (= iran. vest. *danus*) 'rîu', care există şi în *Danaster*, *Danapris*, *Tanais*, numele antice ale Nis-trului, Niprului şi Donului de astăzi (cf. şi *Danubius* 'Dunărea'). Vezi bibliografia discuţiei în *ZONF* XIII, p. 183 urm. (pentru cititorul romîn, foarte accesibil este articolul lui Al. Rosetti, *Viaţa Romînească*, vol. LXXX (1929), p. 118 urm.). Şi *Istros*, alt nume din antichitate al bătrî-nului nostru fluviu, însemnează acelaşi lucru, căci are la bază tema indo-europ. *s(t)ru-* 'a curge', întocmai ca *Struma*, din Peninsula Balcanică, *Istriţa* (munte, Bz; la început se va fi chemat aşa o apă), *Streiul* (Tran) şi, foarte probabil, *Siretul* (cf. n. top. magh. *Szeretva*, rîu în regiunea Bodrog, şi *Sereth*, afluent al Nistrului în Galiţia; n. top. iliric *Sirmium* = grec. *Sérmios*, explicat de H. Krahe, *Indogerm. Forschungen* LVII, p. 127 urm. din **ser-* 'a curge'; n. top. bulg. *Serta*, pe care St. Mladenov, *ZONF* II, p. 49 îl pune alături de Siretul nostru, interpretîndu-le pe amîndouă în acelaşi mod; H. Krahe, *Die alten balkanillyrischen geographischen Namen*, p. 36, 64, 98, 110, 112 menţionează numiri de felui lui *Seretion*, *Seretos*, *Serretes*). Vezi unele amănunte în *OR* I, p. 442–443 şi 459–460, *Dacor.* VII, p. 242–243. După G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 96 urm., chiar finala *-ui* a atîtor nume de ape romîneşti (*Călmăţui*, *Covurlui*, *Derehlui*, *Vaslui* etc.) ar avea aceeaşi însemnare: turc. (cuman, peceneg) *uj* 'vale, rîu' (*-l-*, care ne întîmpină

Plopi (Bal, Buc, Haț, Huș, Iș, Paș, PiN, RîS, RîV, RoV, Str, Tim, TîN, TuM, Tur), *Plopii* (Haț), *Dealul Plopilor* (Buj, Făl, Ns), *Grindul Plopilor* (Tul), *Lunca Plopilor* (Măc), *Pădurea Plopilor* (Moi), *Valea Plopilor* (Tul), *Vîrful Plopilor* (PiN, Ns), *Dealul Plopișilor* (Tej) [1], *Plopișorul* sau *Plopișul* (Găe), *Plopiș(ul)* (Lăp, Pr, Șim, Tpl, Vl), *Plopițul* (CAr), *Plop(u)șorul* (Cal, Fil, Giu, PiN), *Plop(ul)* (Adj, Ba, Bld, Br, Bz, Dj, Fău, Foc, Gil, Hn, Iaș, Moi, Olț, Plo, Răc, Sla, Tec, Tit, TîN), *Plopul-Amărăști* și *Plopul-Căpreni* (Olț), *Plopul de Hotar* (Giu, Olț), *Plopul lui Agapie* (Tec), *Plopul Nou* (Fău), *Balta Plopului* (Buz), *Dealul Plopului* (Drg), *Fața Plopului* (PiN), *Lunca Plopului* (PiN), *Pîrîul Plopului* (Făl), *Valea Plopului* (BAr, Căl, Drg, Tej), *Vîlceaua Plopului* (RîV), *Plopăt* (Tran), *Plopșor* (Viș), *Plopușor* (PiN) 'cu derivatele' « locale » și « personale » *Plopana* (Bac), *Plopanul* (Bld), *Plopasca* (Adj), *Plopeasa de Jos* și *Plopeasa de Sus* (Buz), *Plopeni* (Bz, Huș, NeV, Săv, Suc, Tej), *Plopești* (PiN), *Plopoasa* (Neg), *Plopșoreni* (Str). Sinonime : *Osica* (Bal, Olț, Rț, Sla, Vl) și derivatul *Osiceni* (Vl), pentru care cf. bulg. *osika* 'o specie de plop (Populus tremula)' [2]; *Topolia* (Det), *Topolița* (TîN) [3], *Topolnița* (TuS), *Topologul* (Ag, Hîr, Ist)[4], *Topoloșca* (Brl), *Topolovăț*, *Topolovățul Mare* și *Topolovățul Mic* (Lug), *Topolsca* (Gal) și derivatele cu sens local *Topoliceni*, *Topolicenii de Jos* și *Topolicenii de Sus* (PiN), *Topoloveanca* și *Topoloveni* (Găe) < slav. *topol(a)* 'o specie de plop (Populus

la cele mai multe dintre ele, este un « element formativ »). Despre *-(l)ui*, cf. de asemenea cele spuse în *AECO* I, p. 225–226. Pe *Vaslui*, *Covurlui*, *Bahlui* le consideră cumane și *OR* II, p. 372 urm., dar altfel decît Weigand, tot așa T. Hotnog, *Cîteva nume topice de origine cumană*, în *Anuarul Liceului Național din Iași*, an. 1932–1933, p. 34 urm. Altă explicație dă, lui *-ui*, C. C. Diculescu, *Die Gepiden* I, p. 194 (unde se ocupă de *Bahlu'*, *Vaslui*, *Călui*, *Urlui* și *Călmățui*) : gepid. **ujo*, care corespunde gotic-latin. *Oiúm*, numele unei regiuni bogate în apă, menționat de Jordanes. Se produce și fenomenul opus, adică, de fapt, o revenire, indirectă, bineînțeles, la punctul de plecare : numele (propriu !) al unui rîu sau fluviu devine apelativ cu sensul aici în discuție. Astfel găsim la Por., p. 75 *nistru* 'apă mare curgătoare, într-o vale prăpăstioasă cu mult grohotiș și stînci' și p. 77 *prut* 'apă curgătoare mare, ce șerpuiește într-o luncă largă, cu multe brațe moarte, bălți și lacuri, luncă uscată'. Cf. și ucr. *prut* 'baltă' (< n. top. rom. *Prut*), apoi rom. *olt* 'trîmbă de apă mare, de colo colo' (în Muscel), *jiiu* 'rîu, în genere' (Dolj), citate de V. Bogrea, *Dacor.* II, p. 800. S-ar putea adăuga și *Dunăre*, care n-a suferit încă (fără să fim totuși absolut siguri) această modificare, dar se întrebuințează în formule expresive ca *a se mînia Dunăre*, *a curge Dunăre* (de la *a curge gîrlă?*), unde începutul procesului semantic este foarte clar.

[1] Pronunțare « populară » pentru *(Dealul) Plopișelor*? Căci pluralul lui *plopiș* nu poate face decît *plopișe* sau *plopișuri*.

[2] G. Weigand, *ZONF* III, p. 153 citează n. top. sîrb. *Osikovats*, *Osica* n-are nicio legătură cu *osică*, variantă a lui *ovsică* (< *ovăsică*) 'Bromus secalinus', dată de V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 810, n. 2. De altfel mi se pare că în textul reprodus acolo și care descrie o hotărnicire de moșie din regiunea Vîlcea « osica cea înaltă » este tocmai toponimicul nostru, mai ales că nu stă singur, ci, cum recunoaște Bogrea însuși, împreună cu alte toponimice (printre ele și *Dimonul* din aceeași regiune, prezentat totuși ca apelativ în descrierea menționată). Nici nu s-ar împăca bine epitetul « cea înaltă » cu numele unei plante mici, care iarăși, din cauza micimii ei, nu poate fi luată drept semn de hotar. Fapt este că Z. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul romîn*, citat de Bogrea, nu are variantele *osică* și *ovăsică*, tot așa ele lipsesc la Tiktin, a cărui listă e chiar mai bogată.

[3] În *Indicat.*, *Toplița*.

[4] Dintr-un mai vechi *Topolovul* (vezi discuția făcută în partea a II-a, capit. III). Cf. *GrS* VI, p. 14 : « ...plopul, care este copacul caracteristic regiunii, dovadă și numele văii celei mai pitorești, Topologul ».

alba)' (vezi la Mikl., s.v. *topola*, n. top. sîrb. *Topolitsa*, *Topolnitsa*, bulg. *Topolovo*, *Topolnitsa*, slov., croat. *Topolovets*, bulg. *Topolska*, ucr. *Topôl'sko* etc.). Ar putea aparține aici și unele dintre toponimicele *Iablanița* etc., menționate mai sus, s.v. *Mărul*, dacă ținem seamă de sensul 'Populus pyramidalis', pe care-l înregistrează Mikl., s.v. *jablanŭ*, pentru sîrb. *jablan*.

Presaca (Ab, Bh, Hn, Sb, Seb), *Presaca Ampoiului* (Alb), *Preseaca* (Cis, Gj), *Presacina* (Orș), *Dealul Presecii* (Seb), *Prisaca* (Bac, Bal, Bh, Buc, Clg, Csb, Dj, Dr, Foc, Huș, Iaș, Moi, Pt, Răd, Sv, Tc, Vs), *Prisaca de la Dumbrava Neagră* (TîN), *Prisaca Dornei* (Clg), *Prisaca-Vidrașcu* (Moi), *Dealul Prisăcii* (Iaș, Tc), *Pîrîul Prisăcii* (Făl), *Prisăcile* (Vs), *Priseaca* (Bal, Ms, Pit, Plo, Răc, Sla, Trg), *Priseceaua* (VîM), *Prisecile* (PiN), cu derivatele «locale» *Prisacani* (Hrl, Iaș, PiN), *Prisecani* (Adj), *Prisiceni-Buturugeni*, *Prisicenii Domnești* și *Prisicenii Turnescului* (Buc)[1]: la Tiktin *prisacă* (Mold.) 'loc în aer liber, unde stau stupi de albine, stupină'. Sensul originar a fost altul, pe care ni-l indică tema etimonului (slav. *prěsěšti*, *prěsěkǫ* 'a tăia, a răzbate tăind'), și anume, cum spune Tiktin, «loc în pădure, cu copacii tăiați, unde se așază stupii de albine». Faptul că acest cuvînt apare în toponimia tuturor provinciilor, nu numai în Moldova, singura care, după informația dicționarelor, îl cunoaște ca apelativ, arată că trebuie să ne gîndim și la alte accepții, pe lîngă cea actuală. Tăierea copacilor din pădure, înainte de a servi la instalarea unei stupine, putea urmări și scopuri mai importante. În paragraful precedent, s.v. *Curătura*, am afirmat că o bună parte din locurile numite *Pris(e)aca* sînt, la origine 'runcuri' sau 'lazuri': s-au tăiat copacii, pentru ca oamenii să-și poată face acolo case, ogoare, pășune etc. Totodată ele constituiau un bun mijloc de apărare contra năvălitorilor, în cazul cînd de jur împrejurul lor rămîneau porțiuni mari de pădure netăiată. N. Iorga, *Bullet. Inst. pour l'Etude de l'Europe Sud-Orientale* X, p. 25 urm. vede în 'prisăci' «întărituri artificiale menite să completeze centura de păduri care înconjura teritoriul regelui cruciat». Marele codru *Chigheciu*, de pildă, apăra Moldova de tătari. Autorul menționează și celebrul *Deli Orman* (= *Teleormanul* de astăzi), care va fi avut, în anumite momente, aceeași misiune. Poate și existența, prelungită pînă într-o epocă relativ apropiată de noi, a codrului *Vlăsiei* din centrul Munteniei se explică la fel. Amănunte despre acest mijloc de apărare dă S. Dragomir, *Dacor.* I, p. 157 urm., de unde cred util să reproduc următorul pasaj: «Astăzi *prisacă* are mai multe înțelesuri[2]: 1. pădure tăiată, loc curățit din codru, pădure din anul prim curățită; 2. un gard, împrejmuitură lată, formată prin îngrămădire de lemne și gunoiete, paie etc., răzimată mai ales pe răchiți; 3. stupină, locul unde se pun stupii vara. E mai presus de orice îndoială că cele două înțelesuri dintîi ale cuvîntului păstrează încă noțiunea vechilor prisăci, cel puțin într-o parte a Transilvaniei, unde ele au fost cunoscute odinioară, pe cînd dincolo de Carpați, în Moldova și Muntenia, ,,prisacă'' a evoluat, generalizîndu-se cu înțelesul de 'stupină'».

---

[1] La Frunzescu găsim, în plus, pentru aceeași regiune, *Prisicenii-Natalia* (cu *Prisicenii lui Fănuță*), *Prisicenii Sîntului Ilie* și *Prisicenii Sîntului Spiridon* (cu *Prisicenii de Jos*).
[2] Autorul utilizează fișele *DA* (și, cîteodată, alte izvoare de informație).

Sinonime cu *Pris(e)aca*, în sensul istoric arătat aici [1], sînt toponimicele ardelenești *Ghepiș* (Bh) și *Ghipeș* (Odo)[2] = magh. *Gyepes*, apoi *Ghepușu* (nelocalizat de Kisch I, p. 289, de la care iau aceste date) = magh. *G(y)epus* : magh. *gyepü* înseamnează 'gard viu; tufiș, desiș' (Ballagi, p. 381). Însemnarea 3 o au *Stupina* (Drg, Gal, Hîr, Pr, RîV, Sla), *Stupina Călugărească* și *Stupina Călugărului* (Miz), *Stupkină* (Rn; *GrFM*, p. 208), *Valea Stupinei* (Bz, Cț, Tej), *Stupine* și *Stupini* (Buc), *Stupini* (Bis, Bra, SfG, Tul), *Stupini-Subobrej* și *Stupinii Prejmerului* (SfG). Cf. și *Stupăria* (Vl), *Stuparele* (Brl), *Stupari* (Tul) și *Stuparul* (Ist), *Stupărei*[3] (RîV), *Stupărețul* (Măc), *Stupca* (GuH), *Stupeni* (Adj).

Pruni (Cîm, Dej, DrV), *Pruniș* (Tur), *Prunișor* (Gur, TuS), *Prunișori* (Gj), cu derivatele « personale » *Pruneasca* (Miz) și *Prunești*[4] (Gil), apoi *Perja* (Buj), *Perjul* (Iș), *Dealul Perjului* (Adj) și derivatul, cu semnificație tot antroponimică, *Perjoaia* (Adj). Sinonime: *Slimnic(ul)* (RîS, Sib)[5], *Slimnul* (Pr)[5], *Slivna* (Buj), *Slivuța* (Hn; oș. Pet) < slav. *sliva* 'prun (Prunus domestica)' (cf. n. top. slov. *Slivna*, bulg. *Sliven*, slov., sîrb., ceh. *Slivno*, ceh. *Slivník*, ap. Mikl., s.v. *sliva*). Aceeași origine au, foarte probabil, și *Slevnia* (Buc), notat de Frunzescu (accentuat pe sufix?; altfel nu se explică *e* < *i*), apoi, după Petr., *Silivaș* (Ghe), *Silvaș* și *Silvașul de Cîmpie* (Lud), *Silvașul de Jos* și *Silvașul de Sus* (Haț)[6], pronunțate, acestea din urmă, *Slivaș* de către țărani, *Silvașul Romîn* (Aid) și *Silvașul Unguresc* (Tur), pronunțate, popular, *Sclivaș*, toate avînd la bază magh. *szilvás* 'pruniș'. Vezi și *Balcania* VI, p. 515.

Răgoaza (Iș, Rm), *Rogoaza* (Adj, Huș), *Rogoazele* (Bc, Il), *Rogoza* (GuH), *Dealul Rogozii* (Ag)[7], *Rogoz(ul)* (Cîm, Cj, Gj, Il, Ine, Lăp, Măc, Pr, RS), *Rogoz de Beliu* (Ine), *Rogozul Vărății* (RîS), *Piscul Rogozului* (Tej), *Rogojel(ul)* (Hue, TîJ), *Rogociu* (Gil), cu derivatele *Rogojeni* (Gal, Gil), *Rogojești* (Dor) și *Rogojina* (Dj, Gil, Pit, Sla, Vl): *rogoz* 'o plantă ierboasă acvatică', dimin. *rogojel* (Tiktin). Cf. n. top. ucr. *Rohôžno*, *Rogožina*, pol. *Rogozna* (Mikl., s.v. *rogozŭ*).

Reșca și *Reșcuța* (Crl), *Réșița*, *Reșița Montană* și *Reșița Romînă* (Reș), *Reșița Mică* (Boz), apoi *Rașca* (Clg, Foc, Rd, Tej)[8], *Recaș* (Tim) și derivatul *Reșcani* (PiN)[9] < slav. *rěka* 'fluviu, rîu' (cf. n. top. slov. *Rêčitsa*, croat., sîrb. *Rečitsa*, sîrb. *Rečka*, ap. Mikl., s.v. *rêka*). Într-un

---

[1] Cf. și Mikl., s.v. *prêsêka*: « pol. preseka Court. 35. usque ad presekam, quae dicitur in têutonica Hag ibid. » Așadar, pol. *preseka* are același înțeles ca germ. *Hag* 'gard viu, îngrăditură' (să se compare, de pildă, numele orașului *Haga*, capitala Olandei). Pentru alte interpretări posibile, cf. sensul 'vale (transversală)' al sîrbo-croatului *pres(j)eka*, dat de Mikl., *loc. cit.* și de Franck, p. 200, n. 9.

[2] *Gepiș*, resp. *Ghepeș* la Mold.-Togan, p. 99, 100.

[3] În *Indicat.*, *Stupăreni*.

[4] Cf. arom. *Prun* în sintagma toponimică *Laprunu*.

[5] Provenite respectiv dintr-un *Slivnicul* și un *Slivnul* anterioare (cf. *pimniță* < *pivniță*).

[6] După *Î Adm*, *Silvașul Inferior* și *Silvașul Superior* (Haț). În *Indicat.*, pentru acești termeni se trimite la *Silvașul de Jos*, *Silvașul de Sus*.

[7] La Frunzescu, *Rogozi* (cu *-i* consonantic).

[8] Locurile numite astfel sînt pretutindeni, în primul rînd, ape curgătoare (un pîrîu din raionul Focșani se cheamă *Valea Rașca*, așadar iarăși o tautologie).

[9] Poate și *Receni* (Tran), cum presupune Kisch I, p. 48 (cf. n. top. sîrb. *Rěčani*), deși, mai bine, s-ar explica, pe teren romînesc, de la *Recea* (v. paragraful imediat următor).

document din 1594, *Reşca* (Crl) apare sub forma *Recica* (*Recica Dabului*, vezi *Arh. Olt.* XV, p. 188), care trebuie citită, foarte probabil, *Rečka* (G. Weigand, *ZONF* III, p. 153 invocă bulg. *rěčka* 'rîuşor', diminutiv de la *rěka*). Cît despre *Reşiţa*, avem a face cu o pronunţare germană (venită de la şvabii bănăţeni), care s-a impus, cu vremea, romînilor (şi nu numai celor din Ţara Veche). Aspectul curat romînesc este *Răşiţa* (cf. *Dacor.* VIII, p. 176, n. 1 şi *Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 27, n. 2), dintr-un mai vechi *Reciţa* (< sîrb. *Rečitsa*). După G. Weigand, *BkA* III, p. 104, şi *Recea* ar avea acelaşi radical (slav. *rek-*), ceea ce vom vedea în paragraful imediat următor. Mai sigur însă este că aparţin aici *Rişca* (Brd, Hue), cu dimin. *Rişculiţa*[1] (Brd), *Rîşca* (pîrîu şi alte locuri, Bot, Făl, Hue) şi dimin. *Rîşcuţa* (pîrîu, Făl), cu derivatele « locale » *Rîşcana* (pîrîu, Hrl), *Rîşcani* sau *Răşcani* (Bld, Sc, Vas), pentru care să se compare ucr. *rička* 'rîu' şi n. top. ucr. *Rička*, notat de Mikl., s.v. *rěka*.

Rîmna (Foc), *Rîmnic* (Ist), *Rîmnicul* (Dj, Dor, Făl, Rom, RîS, RîV), *Rîmnicul de Jos* şi *Rîmnicul de Sus* (Ist), *Rîmnicul Sărat* (rîu, oraş şi raion în Muntenia), *Rîmnicul Vîlcei* (RîV)[2], *Gîrla Rîmnicului* şi *Gîrla Remnicelor*[3] (Bot), cu dimin. *Rîmnicelul* (Brl, RS) şi derivatele « locale » *Rîmniceanca* (Foc), *Rîmniceni* (Brl)[4]: după Tiktin, *rîmnic* este un sinonim, exclusiv moldovenesc, al lui *lac*, *iaz*, *heleşteu*, afirmaţie care nu corespunde faptelor toponimice nici ca răspîndire geografică, nici ca sens (*Rîmna*, *Rîmnicul* şi *Rîmnicelul* sînt, mai ales, ape curgătoare). Por., p. 47 dă ca sinonime pe *rîmna* şi *rîmnic*, explicîndu-le prin 'rîpă mai largă şi lungă', iar la p. 35, unde înregistrează numai pe *rîmnă* (cu varianta *rîmvnă*), explicaţia sună (în acord deplin cu natura majorităţii locurilor aici în discuţie) 'canalul prin care se scurge apa curgătoare (pîrîu, rîuleţ); are pereţi abrupţi'[5]. Cf. n. top. slov. *Ribnik* (« Fischbach » = pîrîu cu peşte), croat., sîrb. *Ribnik*, ucr. *Rybnyk*, pol. *Rybnik* (Mikl., s.v. *rybĭnikŭ*). Aceeaşi temă (slav. *ryba* 'peşte') au *Ribiţa* şi *Ribiţioara* (Brd)[6]. Cf. n. top. slov. *Ribitse* (Mikl., s.v. *ryba*).

Ruda (Brd, oş. Hun, Ms, Rd, RîV), *Rudabaia* (Hn), *Ruda-Brad* (Brd), *Rudarea* (Drg), *Rudari* (Băi, Foc, Găe, Plo, RîV, Top, TuM), *Rudari-Aninoasa* (Trg), *Rudarii din Deal* şi *Rudarii din Vale* (Găe), *Rudari-Ludeşti* (Găe), *Rudarii Udaţi* (Tr), *Rudarul* (RîV), *Rudăria* (Ag, Boz, Gj, Plo, RîV, TîJ, Trg), *Rudărie* (Olţ), *Rudele* (Pr), *Rudina* (BAr),

---

[1] În *Indicat.* şi *Lege*, *Rîşculiţa*.

[2] *Vîlcei* este genitivul n. pers. *Vîlcea* (< slav. *vŭlkŭ* 'lup', cf. bulg. *vəlče* 'pui de lup'), aşadar echivalentul lui *Lupea*, existent de asemenea în antroponimia romînească. Cf. varianta *Vîlciu*, nume răspîndit la bulgari (apare la noi în toponimia raioanelor Călmăţui şi Feteşti); în *Indicat.*, *Rîmnicu Vîlcea*. Petrovici, *SCL* IV, p. 80 îşi însuşeşte explicaţia dată de Weigand, *BkA* IV, p. 170: bulg. *vəlča* „a(l) lupului", care adaugă însă că rom. *Vîlci* [sic !] este genitivul lui *Vîlcea*.

[3] În *Arh. Olt.* XV, p. 70—71 este vorba de *Balta Rîmniştii* (pe teritoriul comunei *Apele Vii*, Cor), care lipseşte în *DG*: (la) *rîmnişte* înseamnă, se spune acolo, « locul unui lac », « locul unde odinioară a fost un lac ».

[4] Cf. şi *Rîmnic-Bair*, *Rîmnic-Dere* (ambele, Ist).

[5] De aceea am separat aceste nume de *Iaz(ul)* etc., menţionate mai sus (s.v.).

[6] Ultimul trebuie să fi sunînd *Ribicioara* sau, cel mult, *Ribiţoara*. Constat ulterior că *ISt* transcrie acest nume sub forma *Ribicioara*, tot aşa *ÎAdm* şi *Indicat.* (unde mai apar *Ribicioara de Jos* şi *Ribicioara de Sus*, Brd).

Rudna (Tim), cu derivatele *Rudeanca* (Ms), *Rudeni* (CAr, Msc), *Rudeni* sau *Rudari* (Buc) și *Rudești* (Răd), *Rudicica* (Tim), apoi *Radna* (Lip), *Rodna* (Năs) : tema acestor toponimice este *rudă*, care, după Tiktin, însemnează 'prăjină, (spec.) osie' (în ținuturile de peste munți), dar a avut, într-o vreme, și sensul de 'mină' (poate numai auriferă ?), cum arată *rudar* 'țigan aurar ; țigan nomad, care face linguri, copăi, albii etc., lingurar' și *rudărie* 'meseria rudarului ; scule de rudar ; groapă de unde se scot metale' (*DE*). Cf. și etimonul slav. *ruda* 'metal, minereu' «. . .în toponimie, tradus prin minereu, fier» (Mikl., s.v. *ruda*, unde se citează n. top. slov., croat., sîrb., ucr. *Ruda*, sîrb. *Rudine*, *Rudari*, ucr. *Rudka*, *Rudky*, pol. *Rudka*, ceh. *Rudina*) [1]. Toate aceste accepții, mai ales însă aceea a prototipului slav, trebuie luate în considerație pentru toponimia noastră. Prin urmare, *Ruda* etc. sînt, cel puțin în anumite regiuni, sinonime cu *Baia* (vezi aici mai sus, s.v.). De aceea *Rudabaia* (Hn) reprezintă o adevărată tautologie, care s-a ivit, inevitabil, în momentul cînd sensul originar al cuvîntului nostru nu se mai cunoștea. Despre *Rodna* (Năs), Kisch I, p. 81 ne spune că în documente din jurul anului 1300 apare sub forma *Rudna*. Prefacerea în *o* a lui *u* s-a produs în limba maghiară, după Dr. I, p. 99 urm., care cercetează de aproape acest nume, împreună cu *Rogna* (Dej), *Rocna* și *Rona* (Sig, Zal). Din faptele invocate acolo trebuie reținute următoarele. *Radna* (Lip) este magh. *Radna*, ieșit din slav. *Rudna* (cu *u* > *a*, adică *o* deschis, pe care romînii, în cazul toponimicului năsăudean, l-au prins și redat ca *o*). Pronunțarea dialectală a lui *Rodna* este *Rogna* (și *Rocna*), așa că *Rogna* și *Rocna* (Sig) [2] ar putea fi interpretate la fel, dacă s-ar dovedi că în regiunea respectivă sînt ori au fost mine. Pentru același motiv, de ordin material, Dr. stă la îndoială în privința lui *Rogna* (Dej) și *Romna* (Zal)[3] : formal, aceste numiri merg foarte bine împreună cu *Rodna* (pentru *mn*, cf. *picniță* < *pimniță* etc.), dar nu se știe nimic despre existența vreunor mine în locurile menționate. Altă interpretare posibilă ar fi să pornim de la slav. *ravĭnŭ* 'șes', care, împrumutat de maghiari, va fi devenit **rovna* (femin.), apoi **rou̯na* și, în sfîrșit, *róna* 'neted ; cîmpie'. Faza **Rovna* a putut da naștere pe de o parte rom. *Rogna*, *Rocna* (cf. *pivniță* > *pigniță*), pe de alta magh. **Rou̯na* > *Róna*. V. și mai încolo, s.v. *Șasa*.

Rugăria (Bld), *Ruget(ul)* (Adj, Foc, Gil, RîV), *Rugfalău* (Odo)[4], *Rugi* (Csb, Gil, TîJ), *Poiana cu Rugi* (Cis) și derivatele *Rugănești*[4] (Odo), *Rugășești* (Dej), *Rugea* (Mag), *Rugești* (Tur), *Rugeni* (BAN)[5] : *rug* 'arbust spinos, în special arbustul care face mure, smeură și porumbe' (Tiktin).

Salca (Neg, Tran), *Salcia* (Ag, Brl, Buz, Cal, Drg, Fil, Foc, Hîr, Sc, Sla, Tec, Tej, TuM, TuS)[6], *Salcia-Călcîi* și *Gura Sălciei* (RS), *Salcia Nouă* și *Salcia Veche* (RîS), *Salcia-Tudor* (Brl), *Salcea* (Suc), *Valea Sălciei*

---

1 Vezi și Dr. II, p. 462 urm.

2 Un *Rogna* avem și în raionul Roman (sub forma *Rocna*).

3 *ISt* dă un nume de sat *Rona* pentru acest raion, tot așa *ÎAdm* și *Indicat.*

4 În *Indicat.*, *Rugănești*, cu corespondentul *Rugonfalva*.

5 Notate de Kisch I, p. 128. Cf. arom. *La Rudzi* și *Nrudzelu* (= *în rugel*, diminutiv de la *rug*).

6 Pronunțarea variază după regiuni : *Salcea*, cu două silabe (nearticulat *salce*), și *Salcia*, cu trei silabe (neartic. *salcie*), cum rezultă și din ortografia întrebuințată de *ISt*. Cf. *muche-muchie*, *roche-rochie* ș.a.

(Adj, Dej, RîS), *Sălciile* (Buc, Cra, Miz), *Sălcioara* (Buz, Leh, Olț, RîS), *Sălciua de Jos* și *Sălciua de Sus* (Cîm), *Sălciua Nouă* (Tim)[1], *Sălcuța* (Adj, Bis, Cra, Fet, TîM), cu derivatul *Sălceni* (Tec, Tul), *Sălcenii de Jos* și *Sălcenii de Sus* (Bld)[2]. Sinonime: *Răchițeaua* (Gj), *Răchițaua* (Ili), *Răchicioasa* (Fil), *Răchicioara* (Ved), *Răchișul Romîn* (Tur), *Răchita* (Boz, Cj, Cra, Fge, Iaș, Sb, Seb), *Răchita de Jos* (Cra), *Răchita de Sus* (Cal), *Răchitașul* (Foc), *Valea Răchitău* (Cj; Kisch I, p. 139), *Răchitișul* (Clg, Moi, PiN, Pt, Tran, VaD), *Răchitișul de Jos* și *Răchitișul de Sus* (Moi), *Răchitna* (Paș), *Răchitoasa* (Adj, Fet), *Răchitosul* (Foc, Gal, Pt), *Răchitova* (Haț, Orv; Kisch I, p. 139)[3], *Răchiți(le)* (Bot, Hue, Il, PiN, Rom, TîJ), *Răchiți-Popăuți* (Bot), *Hîrtopul Răchiților* (Dr), *Iazul Răchiților* (Iaș), *Pădurea Răchiților* (Bc), *Pîrîul Răchiților* și *Valea Răchiților* (Iș), *Răchițelele de Jos, Răchițelele de Sus*[4] și *Dealul Răchițelelor* (Ag), *Răchițuna* (Gj), *Cioaca cu Rechiți* (Gj), *Vîrful Rechiței* (Hn; Kisch I, p. 139)[5], *Richicioara* (Ved), *Richita* (Gil), *Richitele* (Bz, Il, Ved, Vl), *Richițelul* (Giu), *Richițeni* (Ved), *Richițești* (Hor), *Răchiteni* (Rom), *Răchițova* (Ili)[6], *Richițeni* (Ved), la baza cărora stau *răchită* 'o specie de salcie (Salix viminalis)' și etimonul lui, slav. *rakita* 'idem (Salix caprea)' (cf. n. top. slov. *Rakitna*, bulg., sîrb. *Rakitovo*, ucr. *Rokytna*, ap. Mikl., s. v. *rakyta*)[7]; *Vărbila* (Plo), *Vărbilăul* (Leh, Tej), *Verbia* (Răd), *Verbița* și *Verbicioara* (Cal), *Verboloasa* (Buc), *Vîrba* (BAN)[8], *Vîrbov* (Tran)[8], cu derivatul *Vîrboceni-Blestematele* (Buz), apoi *Orbău* (Car) și *Valea Orboului* (Tran) < magh. *Orbó*, în fine *Gîrbova* (Cpi, Seb), *Gîrbovița* (Aid), *Gîrbova de Jos* și *Gîrbova de Sus* (Aid), *Gîrbovana* (TîO), *Gîrbovăț* (Boz, Tec), *Gîrbovățul de Jos* și *Gîrbovățul de Sus* (TuS), *Gîrbou* (Dej), *Gîrbău* (Hue), *Gîrbăul Dejului* (Dej), *Gîrboul Leorda* (Dej), care, după Kisch I, p. 138, s-au născut, prin etimologie populară (cu *gîrbov*), direct sau indirect, din magh. *Orbó* (< slav. *Vorbov* > *Orbov*)[9]: toate au drept temă slav. *vrŭba*

---

[1] Ultimul este dat de Kisch I, p. 138 sub forma *Sălciva*, care trebuie să fie posterioară celei cu *-u-* (dacă pornim de la adj. *sălciu*), deși la fel de ușor s-a putut preface și *-u-* în *-v-*. Mold.-Togan, p. 190–191 au peste tot *Sălciva*.

[2] *Sălcud* (Lud), care, teoretic, ar putea fi o formație hibridă, cu temă romînească și cu sufix maghiar (*-d*, frecvent la toponimice), provine, de fapt, din numele maghiar al acestui sat: *Szélkút* (= fîntîna de la hotar). Cf. arom. *Salția, La Salțe* și *Sălțetu*.

[3] Mold.-Togan, dau, la p. 178, *Răchitova* (Orv), iar la p. 181, *Rechitova* (Haț) (în *Indicat.* *Răchitova*). Pronunțarea reală a acestuia din urmă este *Rekitova* (oș. Pet.).

[4] În *Indicat.*, *Richițele de Jos* și *Richițele de Sus* (Ved).

[5] La fel trebuie interpretat *Retițea* (Hue) (în *Indicat.*, *Retița*), diminutiv (deci accentuat pe *-ea*) cu *k'* > *t'* (cf. și numele maghiar al acestui sat: *Retyiczel*, ap. Mold.-Togan, p. 183).

[6] Ar putea fi o greșeală de tipar pentru *Răchitova*; cf. n. top. sîrb. *Rakitova*.

[7] Tiktin spune că, prin Moldova, *răchită* înseamnă 'salcie în general'. Plur. *răchiți* are, în Oltenia, sensul 'colțișor (Dentaria)', despre care nu cred că poate fi vorba la toponimicele noastre, iar *răchițică* este un diminutiv propriu-zis al lui *răchită*, dar, totodată, numește diverse alte plante, precum 'salcie purpurie (Salix purpurea)', 'salcie mirositoare (Elaeagnus)', 'răscoage (Epilobium)' ș.a. După Petr., aceeași origine are *Răcătăul* (Bac), pentru explicarea căruia invocă un v. ucr. **Rokitov* = n. ucr. *rokýtovyj* 'de răchită'. Și G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 88 explică acest toponimic (ca nume al unui pîrîu din același raion) la fel (< ucr. *Rakitowo*).

[8] Kisch I, p. 138 le transcrie *Vrba*, *Vrbov* (al doilea nu mai există astăzi).

[9] E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 243 explică aproape la fel pe *Gîrbova* (Aid, Seb), care sună în maghiară *Orbó* (tot așa pe *Gîrbovița*, Aid), și anume prin contaminarea slav. **Vrŭbovo* cu slav. **Grŭbovo*.

'salcie' (cf. n. top. slov., croat., sîrb. *Vrba*, *Vrbitsa*, slov., croat. *Vrbovo*, croat. *Vrbova*, sîrb. *Vrъbičani*, ucr. *Verbyća*, *Verbôvči* etc., ap. Mikl., s.v. *vrŭba*)[1]. De adăugat, spune Kisch I, p. 138, *Fiscut* (Ard) = magh. *Füzkút* (< *füz* 'salcie' + *kút* 'fîntînă'), apoi (v. Kisch II, p. 20) *Fizeş* (Det, Ili, Şim), *Fizeşul Gherlei* (Ghe), *Fiziş* (Bei) şi derivatul *Fizeşti* (Haţ), la baza cărora stă acelaşi magh. *füz* 'salcie'[2]. Aparţin, poate, măcar în parte, tot aici, *Rasa* (Buc, Căl), *Rasnicul* (Fil), *Rasnicul Bătrîn* şi *Rasnicul Oghian* (Fil), *Rasova* (Meg, TîJ) şi *Rasoviţa* (TîJ) : cf. bulg. *rěsa* 'mîţişor (Amentum)', n. top. sîrb. *Resnik*, rus. *Rjasy* (Mikl., s.v. *rěsa*) şi n. top. sîrbo-cr. *Resa* (< *resa* 'mîţişor de salcie sau de alun' ; Franck, p. 119).

Scoruşa (Cal), *Scoruşul* (Clg, Gj, PiN, Str, VaD), *Cracul Scoruşului* (BAr), *Culmea Scoruşului* (RîS), *Dealul Scoruşului* (Clg), *Scoruşul Roşu* (BAr), *Scoruşetul* (Clg) şi derivatul « antroponimic » *Scoruşeşti* (Buz) : *scoruş* 'arbore din familia rozaceelor (Sorbus domestica)'[3]. Sinonime : *Sorbele* (TîJ) şi *Sorbetul* (Vl) < *sorb* = *scoruş sălbatic* (Sorbus aucuparia)[4].

Socea, *Socea de Jos* şi *Socea de Sus* (Buh), *Socet(ul)* (Ald, oş. Hun, Plo, RoV, Vl[5]), *Socetul Suseni* (Plo), *Soci* (Bac, Iş, Paş, PiN), *Valea Socilor* (Ns), *Soci(ul)* (Bac), *Soca* (Det, Trn), *Socul* (Gil, RS), *Dealul Socului* (Clg), *Suceava* (Mold)[6], *Suceviţa* (Răd), cu derivatele *Soceni* (Olţ, Reş) şi *Suceveni* (Buj, Vas) : tema lor este *soc* 'arbust din aceeaşi familie cu bozul şi liliacul (Sambucus nigra)'. Cf. şi *soc roşu* sau *de munte* (Sambucus racemosa), ap. Tiktin, s.v.

Spini (Giu, Oră, Trn), *Spinoasa* (Ab, Hrl), *Schinetea* (Neg), *Spinul* (RîV), *Valea Spinului* (Sb, Viş), *Spinuş* (Bei, Mag), cu derivatele *Spineni* (Bal, BAr, CAr, Fil, Iaş, Ved), *Schineni* (Adj, Bac, Bld, Bot, Neg), *Spineşti* (Foc, TîN)[7]. Sinonime, mai mult ori mai puţin aproximative, sînt : *Băgaciu* (Ghe, Trn) = magh. *Bogács* < *bogács* 'spin' (Kisch I, p. 103) ; *Cuchinişul* (Moi) < magh. *kökényes* < *kökény* 'verigariu, paţachină'

---

[1] Istoricul Ilie Minea constată undeva, în cronica slavonească a lui Azarie, existenţa n. top. *Verbia*, afluent al Jijiei, care a devenit *Verghia* (cu pronunţarea locală a lui *bi* ca *ghi*). *DG*, s.v. *Jijia*, arată toţi afluenţii acestui rîu din Moldova nordică, dar printre ei nu figurează *Verghia* (sau *Verbia*). În schimb găsim pe *Răchita*, care ar putea reprezenta « traducerea » aceluia. Observ ulterior că în raionul Dorohoi există « locul » *Siliştea-Verghia* sau *Verbia* (fost sat mare, distrus cu vremea, din cauza războaielor : la 1561 s-a dat o luptă între Alexandru Lăpuşneanu şi Iacob Eraclide la *Verbia* (pe Jijia)). În *Indical.* există *Verbia* (Răd).

[2] La Mold.-Togan, p. 94–95 găsim *Fizeş* (Det, Ili, Şim), *Fizeş-Sîmpetru* şi *Fizeşul Gherlei* (Ghe), *Fiziş* (Bei), *Fizeşti* (Haţ). Trebuie adăugate *Oarba* (Lud) = magh. *Marosorbó* (ne putem gîndi şi aici la o etimologie populară, cu adj. *orb, oarbă*) şi *Vărghiş* (în *Indical.*, *Vîrghiş*) (Odo) < * *Vărbiş (Vîrbiş)*.

[3] *Scorei* (Sib) nu aparţine aici, cum vrea Kisch I, p. 130, ci este o formaţie (în *-ei*) de la slav. *skor* 'repede' (cf. paragraful următor, s.v. *Repedea*).

[4] Cf. arom. *Sorbu*.

[5] Înregistrat de *DG*, s.v. *Turceşti*.

[6] Cf. V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 212, n. : « Că *Suceava* are la bază pe *soc* (cf. *Soci*), se dovedeşte nu numai prin arhaicul *Sociav(a)*, ci şi prin apelativul *suceava*, numele 'ţevii de cusut' cînd e 'de soc' (Pamfile, *Industria casnică la Romîni*, p. 277) ». De aceea trebuie respinsă explicaţia lui G. Weigand, *BkA* IV, p. 175 : « ucr. *sučava*, scil. *rěka* = gewundener Fluss », care merge mai puţin bine, atît ca sens, cît şi, în deosebi, ca formaţie lingvistică. Dr. I, p. 69, n. se gîndeşte la *suciu* (cf. n. fam. *Suciu*) < magh. *szűcs* 'blănar'. Pentru alte explicaţii, v. *Dacor.* XI, p. 251–252, n. 5.

[7] Cf. arom. *Nschinişoare* (= *în schinişoare*).

(Kisch I, p. 104[1], care explică în acelaşi mod şi pe *Chichiş* (SfG), *Chichiş-Bastelec* (Bra), *Chichişa* (Zal); *Glogova* (BAr), *Glogovaţ* (Ard)[2], *Glogoveţ* (Med)[3], *Glogovi* (Str), *Glogoviţa* (Mr), cu derivatele «locale» *Glogojeni* (Str), *Glogoveanca* (Miz) şi *Glogoveanul* (Buc, Buz, Găe) < slav. *glog* 'păducel (Crataegus oxyacantha)' care stă şi la baza n. top. croat. *Glogovets*, sîrb. *Glogovats*, *Glogovitsa* etc. (Mikl., s.v. *glogŭ*); *Scaia* (Vid), *Scaioşi* (Drg), *Scaiul* (Gj, Paş), *Scăiasa* (Rn)[4], *Scăioşi* (Tej), *Scăiuş* (Lug, Rn[4]) şi derivatele *Scăianca* (Cis), *Scăieni* (Cis, Plo), *Scăieşti* (Fil, Zim); *Tîrna Mare* (Oaş)[5], *Tîrnauca* (Dr, Rd), *Tîrnava* (Băi, Brd, Buc, DrV, Ili), *Tîrnava de Jos* şi *Tîrnava de Sus* (DrV), *Tîrnava de Criş* (Brd), *Tîrnava Mare* şi *Tîrnava Mică* (Tran)[6], *Tîrnăveni* (Trn), *Tîrnăviţa* (Bv, Ili), *Tîrnicioara* (GuH), *Tîrnova* (Ar, Dj, Reş, TîN, Vl), *Tîrnoveni* (Lug), *Tîrnoviţa* (Dj, Gur, Odo)[7] < slav. *trŭnŭ* 'spin, arbust spinos' (cf. şi n. top. slov., croat., sîrb. *Trnava*, *Trnova*, bulg. *Trъnovo*, slov., croat., sîrb. *Trnovitsa*, ucr. *Tarnôvka* etc., ap. Mikl., s.v. *trŭnŭ*). Aparţin tot aici, probabil, şi *Dracea*, (sat, TuM), *Dracea Albă*, *Dracea Mare* şi *Dracea Mică* (pîrîiaşe, Pan), pentru care cf. sîrbo-cr. *drăča* 'spiniş' şi n. top. sîrb. *Drâča* (Vasmer, p. 204, nr. 32); *Teiuş* (Alb), care, după Kisch I, p. 103, este varianta romînească a magh. *Tövis* = *tövis* 'spin, scai'[8]. O. Liebhart, *BkA* III, p. 11—12 consideră ca sinonime cu toponimicele de mai sus pe *Bodoc* (SfG) şi *Budila* (Bra), care au o temă identică şi provin respectiv din ucr. *bodak* 'scai', bulg. *bodilo* 'loc acoperit cu scai'[9].

Teii (Hn), *Dealul Teilor* (Tl), *Teioasa* (Dor), *Teişoara* (Bot, Buc), *Teişelul* (VîM), *Teişul* (Ag, Bal, Bc, Bz, Cis, Dj, Pt, RS, Trg, Ved, Vl), *Teiu(l)* (Băi, Buc, Cîm, Cos, Găe, Ili), *Teiul* sau *La Tei* (Buc), *Teiul Nou* sau *Teiul din Deal* şi *Teiul Vechi* sau *Teiul din Vale*[10] (Cos), *Teiul Brazului* (TuM), *Teiul Vărăşti* (Cîm), *Dealul Teiului* (Olţ), *Fîntîna Teiului* (Dj, Tec), *Valea Teiului* (Bld), cu derivatul «local» *Teişanul* (Bz), *Teişani* (Cra, Tej)[11]. Sinonime: *Lipău* (SaM), *Lipia* (Buz, Cîm, Cos, Urz), *Lipicul* (Ag), *Lipniţa* (ACl), *Lipova* (Bac, Lip, Vs), *Lipovăţul* (Buc, Vas), *Lipovul* şi *Lipovul de Sus* (Cra), apoi derivatele cu sens local *Lipiianca* şi *Lipieni*

[1] Înaintea lui Kisch, propusese aceeaşi etimologie Bogrea, *Dacor.* II, p. 799. Cf. şi *Cochineşti* (Cos), care corespunde, ca formaţie, lui *Spineşti* de mai sus.

[2] *ISt*, *Indicat.* şi *Nom. Pos.* au forma *Glogovăţ*, mai conformă cu normele limbii noastre şi cu realitatea lingvistică (Petr.).

[3] Pronunţat de localnici *Glogovăţ*. Cf. şi *Glogon*, dat de Mold.-Togan, p. 104.

[4] Ap. *GrFM*, p. 207.

[5] Mold.-Togan, p. 223 au *Tarna Mare* şi *Tarna Mică* (în comitatul Ugocea, dincolo de Tisa).

[6] Despre raportul dintre numele slav, maghiar şi săsesc ale acestor ape, vezi Dr. I, p. 37—38.

[7] Cf. arom. *Tirnova*.

[8] Această explicaţie, propusă de Kisch numai pentru toponimicul ardelenesc, s-ar potrivi şi la omonimele de dincoace de Carpaţi: *Teiuş(ul)* (Adj, Bal, Cos, Foc, Ved), mai ales cînd locurile în discuţie aparţin unor regiuni despre care putem crede (graţie aşezării geografice) că au suferit influenţă maghiară.

[9] Ambele numiri, dar mai ales a doua, arată, prin partea lor finală, că avem a face cu teme «personale» (cf. *Bodeşti*, destul de răspîndit ca nume de sat, şi *Bodeasa* (Adj, Săv), apoi n. fam. *Bodiu*).

[10] În *Indicat.*, *Teiul din Deal* şi *Teiul din Vale*.

[11] Despre *Teiuş*, care, cîteodată, ar putea fi interpretat drept variantă (cu sufixul schimbat) a lui *Teiş*, v. cele spuse aici mai sus, s.v. *Spini*. Cf. arom. *Tel'u* (= Teiul).

(Buz), *Lipoianul* (Pr) < slav. *lipa* 'tei' (cf. n. top. slov., croat. *Lipje*, croat. *Lipik*, slov., croat. *Lipnik*, ucr. *Łypnyk*, slov., croat., sîrb. *Lipnitsa*, sîrb. *Lipova*, ceh. *Lipov*, slov. *Lipovets*, sîrb. *Lipovîtsî*, ucr. *Łypoveć* etc., ap. Mikl., s.v. *lipa*). Numai aparent seamănă, şi încă foarte bine, cu un derivat în -(*e*)*an* de la *Lipov*(*a*), n. top. *Lipoveni* etc., de care mă voi ocupa mai departe (capit. III). Asemănarea este întîmplătoare, căci secta religioasă, de origine rusească, a lipovenilor îşi trage numele de la întemeietorul ei. Sinonime cu *Teii* etc. mai sînt *Haşfalău* (Sgş), *Haşag* (Sib) = = magh. *Hásság* < *hásságy* 'pădure de tei' (*BkA* II, p. 63), *Săldăbagiul de Barcău* (Mag), *Săldăbagiul de Beiuş* (Bei), *Săldăbagiul de Munte* (Ora) şi *Săldăbagiul Mic* (Bei), *Săldăbuş* (Odo), care reprezintă aspectul « romînesc » al magh. *Száldobágy*, resp. *Száldobos* < *száldob* 'tei', *száldobágy* 'bogat în tei' (O. Liebhart, *BkA* III, p. 67), *száldobos* 'acoperit cu tei'.

Trestenicul (Dj, DrV, Giu), *Trestenicul Nou* şi *Trestenicul Vechi* (DrV), *Trestia* (Ar, Bc, Brd, Cis, Hor, Hue, Lăp, RîS, SM), *Gura Trestiei* (RîS), *Grindul cu Trestii* (Tul), *Trestinic*(*ul*)[1] (Tul), *Trestioara* (Buz, Cis, Str, Tej), cu derivatele « locale » *Trestiana* (Bld, Bz, Dr, Iaş, Vs), *Trestieni* (Buz, Cpi, Plo, Răc, RîS), *Trestianul* (Bz): cf. n. top. slov., croat., sîrb. *Trstenik*, croat. *Trsten*, sîrb. *Trsteno*, *Trtstenitsa*, pol. *Trzciana* etc. (Mikl., s.v. *trŭstŭ*)[2]. Sinonime: *Ghighişeni* (Bei), *Ghichiş* (Tran) = magh. *Gyékényes* < *gyékény* 'pănuşa trestiei' (Kisch I, p. 127); *Nádaş* (Ine, Tim), *Nădăş* (Ar, Cj), *Nadăşul* (Hue), *Nădăşa* (Reg)[3], *Nădeş* (CeS, Sig), *Nadeşul Secuiesc* (Sig), *Nădiş* şi *Nădişul Hododului* (CeS), *Nădişa* (Moi), *Nădaş* (Hn, Mr)[4], *Nădăşelul* (Hue), *Nădăştia* (Alb), *Nădăştia Inferioară* şi *Nădăştia Superioară*[5] (oş. Hun) < magh. *nád* 'trestie', *nádas* 'de trestie, acoperit cu trestie' (cf. n. top. magh. *Nádas*: Kisch I, p. 127)[6]; *Stuful* (Cîm, TîO), *Stuhul* (Gj), *Stuhuleţ*(*ul*) (Huş): *stuf* (*stuh*) 'o specie de trestie'; *Trăscău* şi *Trăscău-Sîngeorgiu* (Cj) < slav. *trsk* 'stuf' + -*ovo*, cf. magh. *Toroczkó* (Kisch I, p. 127)[7].

Ulma (BAN, Răd), *Ulmetul* (Cis, Hor, Olţ, RîV), *Ulmeţelul* (RîV), *Ulmeţul* (Cis, Dj), *Ulmi* (Ag, Bz, Hn, Hrl, Plo, Răd, Tit, Trg), *Ulmi-Liteni* (Hrl), *Ulmii Mari* (Plo), *Ulmii Noi* şi *Ulmii Vechi* (Iş), *Ulmi-Orneşti*[8] (Tit), *Ulmi-Polieni* (Hrl), *Dealul Ulmilor* (Cj), *Ulm*(*ul*) (Br, Bt, Căl, Dj, Fău, Gj, oş. Hun, VaD), *Dosul Ulmului* (Hn), *Valea Ulmului* (Bra), *Ulmuleţul* (Ale, Str), *Ulmuşorul* (Buz), *Ulmoasa* (ŞoM) şi derivatul « local » *Ulmeni* (Ale, Brl, CeS, Fil, Gj, Olţ, Miz, Tr), *Ulmeni Pămînteni* şi *Ulmeni*

---

1 În *Indicat.*, *Trestenic*.

2 În *Südostforschungen* VI, p. 537 se citează ucr. *Terstjana*, localitate unde trăieşte « neamul » ucrainean al lemcilor (nord-estul Slovaciei).

3 Un *Nádăşa* găsim şi în fostul judeţ Maramureş (*GrFM*, p. 206).

4 La Kisch I, p. 127.

5 În *Indicat.*, *Nădăştia de Jos* şi *Nădăştia de Sus*.

6 După acest lingvist (II, p. 24), şi *Nădălbeşti* (Gur) are aceeaşi origine, căci provine din magh. *Nádalmás* (perceput « greşit ») + suf. -*eşti*. Iată, după Mold.-Togan, p. 150–151 toponimicele transcarpatice care aparţin la acest grup (cu tema magh. *nád* „trestie"): *Nădaş* (în ultima împărţire *Nădăş*) (Ine), *Nadăş* (Tim), *Nadăşa* (Reg), *Nădăşelul Unguresc* (în *Indicat.*, *Nădăşelul*) (Hue), *Nădaştia de Jos* şi *Nădaştia de Sus* (oş. Hun), *Nadeşul Săsesc* (Sgş), *Nadişul Hododului* (CeS), *Nadişul Romîn* (CeS, Hue).

7 Cred că *Trăscău* reproduce direct toponimicul maghiar corespunzător.

8 În *Indicat.*, *Ulmi-Oineşti*; în *Lege*, numai *Ulmi*.

Ungureni (Olt). Sinonime: *Brastavățul*[1] (Cor), *Breasta* (Cal, Cra), *Bresnița* (Str, TuS), *Breznița-Motru* (Str), *Bresnicioara* (Str), *Brestelnic* (MoN), *Brestovăț* (Lug), *Breștea* (Det), *Bristavățul* (TuS), la baza cărora se găseşte slav. *brěstŭ* 'ulm (Ulmus campestris)' (cf. n. top. slov., croat. *Br(e)stovets*, sîrb. *Bristivitsa*, *Brêsnitsa*, bulg. *Brêstovitsa*, ap. Mikl., s.v. *brêstŭ*); *Ilmiciorul* (Dv, Pr): cf. rus. *ilem* 'ulm (Ulmus campestris)', pol. *ilm(a)* etc. (Mikl., s.v. *ilĭmŭ*); *Sălaj* şi *Sălațiu* (Ghe), *Sălățig* (CeS), cu derivatul *Sălăgeni* (Ar, Bt, Huş, Suc) < magh. *szil* 'ulm' +*ágy* 'albie de rîu', aşadar 'pîrîul cu ulmi', spune Kisch I, p. 131 (să se compare n. top. magh. *Szilágy*, *Szilágytö* şi *Szilágyszeg*, care corespund numirilor romîneşti aici în discuție).

Via Bobului (Plo), *Coasta Viei* (Vas), *Dealul Viei* (Adj, Bt, Dr, Făl, Gil, Vl), *Groapa Viei* (Tr), *Malul Viei* (Msc), *Valea Viei* (Cis, Fil, Lăp, PiN, RîV), *Viile* (Dj, Vl), *Viile Apei* (ŞoM), *Viile Cenușeasca* (Gal), *Viile-Cetatea Mediaș* (SaM), *Viile Dejului* (Dej), *Viile Ioarășului* (Ba), *Viile Jojibului* (SaM), *Viile Jacului* (Zal), *Viile Noi* (Cța), *Viile Oacheșe* (Tul), *Viile Sătmarului*[2] (SaM), *Coasta Viilor* (Drg, Iaş), *Dealul Viilor* (Bld, Găe, Pit, Str, Ved), *Dealul (Coasta) Viilor* (cinci locuri, Tran; Kisch I, p. 140), *Dealul cu Viile* (TîJ), *Deasupra Viilor* (Ab), *Valea Viilor* (Dej, Fet), *Viișoara* (Bis, Brl, Buz, Crl, DrO, Făl, Iş, Neg, NeV, PiN, Pit, Pr, Slo, TîO, Trg, Tur, oş. Vas, Zim), *Viișoara* sau *Bonta*, *Viișoara Moșteneascã* sau *Mare* şi *Viișoara Mică* (Crl)[3], *Pierla* sau *Viișoara* (Plo), *Viișoara-Ulmetul* (Buz), *Viișoarele* (Slo), *Dealul Viișoarele* (BAr), *Vița* (Dej)[4]. Sinonime: *Valea Lozanei* (Vas), *Lozia* (PiN), *Lozinca* (Bac), *Lozna* (Dor), *Lozna Mare*[5] (Dej), *Lozna-Pleș* (Csb), *Loznicioara* (Csb), *Lozova* (Gal, Măc), *Lozovița* (Gal) < slav. *loza* 'viță' (să se compare n. top. croat. *Lozan*, sîrb. *Lozanj*, *Lozna*, *Lozovik*, ucr. *Lozova*, *Lozyna*, ap. Mikl., s. v. *loza*, apoi rom. *lo(a)ză* 'viță (de vie), vrej'); *Seliștat* (Agn), *Seleuș* (Ar, Ine, oş. Ora, Sgş, SîP, Tim, Trn) = magh. *Szölös* < magh. *szölös* 'vie' (Kisch I, p. 140). — Noțiuni înrudite exprimă: *Bărăolt* (SfG) = magh. *Boralt*[6] < *bor* 'vin' + *Alt* 'Oltul' (Kisch I, p. 141); *Borsec* (Tpl) = magh. *Borszék* 'scaunul vinului' (Kisch I, p. 141); *Coronca* (TîM) = magh. *Koronka* < *koronka* 'strugure' (Kisch I, p. 142); *Vinul* (Ab), *Dealul Vinului* (Ns), *Dealul Zinului* (Rn), *Fîntîna Jinului* (Mr), *Izvorul Zinului* (Rn), *Lunca Vinului* (Năs), *Valea Vinului* (Năs, ŞoM), *Valea Zinului* (Rn)[7] şi derivatul « antroponimic » *Vinești* (Lip)[8].

Zmeurătul (Pr, RîV), *Zmeuretul* (Bz), *Smeura de Jos* şi *Smeura de Sus* (Pit), *Hințești-Smeura* (Pit), *Smeuretul* (sat, Tej), *Zmeurelul* (Pr),

[1] În *Indicat.*, *Brastăvățul*.

[2] În *Indicat.*, *Viile Satu Mare*.

[3] La Frunzescu, *Viişoara de Jos* şi *Viişoara Moşteni*.

[4] Cf. arom. *ayińe* în *La Yińa al Auşu* « la via moşului », H.

[5] *Indicat.*, *Lozna*.

[6] Mold.-Togan şi *Indicat.* au *Baraolt*, magh. *Barót*. Tot *Baraolt* scriu *ISt* şi *ÎAdm*.

[7] Cele mai multe toponimice în alcătuirea cărora intră *Vinul* le-am găsit la Dr. I, p. 68 şi 127, care arată că-i vorba de ape minerale avînd gust acriu (asemănător cu al vinului). La fel trebuie înțelese şi numele de origine maghiară, în care figurează *bor* (cf. *Borsec*, staţiune celebră cu ape de cură).

[8] Să se compare şi *Podgoria*, notat mai sus, p. 37—38, s.v. *Muntele*.

cu derivatul «local» *Zmeureanul* (Vl) și sinonimul *Malnaș* (SfG) = magh. *Málnás* < *málna* 'zmeură' (și *málnás* 'acoperit cu arbustul care face zmeură') (Kisch I, p. 113), discutat mai sus, s.v. *Mălina*.

§ 3. NUME TOPICE CARE ARATĂ O ÎNSUȘIRE A LOCULUI

Adînc, singur și ca epitet, *Adînca*, foarte des și totdeauna fără însoțitor, *Adîncata*, de asemenea numai singur, *Adîncatul*, *Adîncă* (atribut al lui *Valea*, de mai multe ori), *Adîncul* (și ca substantiv propriu-zis, de ex. *Fîntîna Adîncului*, Dor), *Adîncătura*, *Adîncățeaua*: numeroase pretutindeni (cu deosebire în Romînia Veche). Sinonime: *Dîlbanul* (Gil), *Dîlbośĕț*[1] (Boz; *Dacor.* VIII, p. 175 urm.), *Dulbanul* (prival și movilă, Brl), *Dulbanul* (*Satul Nou*) și *Dulbanul* (*Semeșeasca*) (Miz), *Plaiul Dulbanului* (Tej), *Valea Dulbanului* (Miz), cu derivatul «antroponimic» *Dălbăneasa* (Buj), pentru care cf. bulg. *dlъb* 'cavitate, scobitură' (Por., p. 38 are *dulghină* 'bulboană cu apă lină', formă dialectală a unui *dulbină*, cu temă identică); *Dîlboca* și *Dîlbocița* (TuS) < bulg. *dъlbok* 'adînc, scobit'; *Doba* (Adj, SaM, Sla, Zal), *Dobăeș* (Sig), *Dobeni* (Odo), *Dobîca* (Tpl), *Cotul Dobei* (Bot) și derivatul «local» *Dobana* (Dj): *doba* 'basin adînc de apă; bulboci mare' [sic !], Por., p. 38[2]; *Glîmbocul* (Pit), *Glîmbocul-Flești* (Ag)[3], *Glîmboaca* (Drg, Pr, Sib, Viș), *Glîmboaia* (RîV), *Glîmbo(a)ca* (Csb), *Glîmbocata* (Găe, Sib), *Glîmbocelul* (Găe) și derivatul *Glîmboșeni* (Hn)[4]: toate au la bază v. slav. *glǫbokŭ* 'adînc' (să se compare n. top. slov., croat. *Globoko*; Mikl., s.v. *gląbokú*)[5]; *Hliboca* (de trei ori Dor), *Hliboci* (Bot), *Hlibocul* și *Valea Hlibocului* (Dor), *Hulboca*[6] (oș. Iaș) < ucr. *glibókij*, *głubókij* 'adînc' (cf. n. top. ucr. *Hłuboka*; Mikl., *loc. cit.*); *Holbina* (golf al lacului Razelm, Tul), cf. ucr. și rus. *glubiná* 'adîncime' (cu metateza lui *l*, ca în *Hulboca* de mai sus, și cu *u* neaccentuat > *o*, ca în *Holboca*, varianta recentă și foarte răspîndită astăzi a numelui de sat ieșean *Hulboca*)[7]. Cuvintele slave invocate mai sus sînt foarte strîns înrudite nu numai semantic, ci și etimologic. Chiar bulg. *dъlb* ar putea fi considerat ca avînd aceeași temă, cum presupune *SEW*, p. 251, care preferă totuși altă ipoteză. Dar nu-i absolut necesară o identitate de origine, pen-

---

[1] În *Indicat.*, *Dalboșeț*.

[2] Acest cuvînt ar putea avea aceeași origine, adică același radical, ca toponimicele imediat precedente (cf. ucr. *doubú* 'a scobi, a săpa, a face o groapă', sîrbocr. *dubò-dolina* 'vale' etc.; *SEW*, p. 250—251, s.v. *dьlbǫ*). *Doba* (SaM, Zal) și *Dobeni* (Odo) sînt, foarte probabil, de origine maghiară și au altă semnificație.

[3] La Frunzescu, *Glimbocul Mic*.

[4] Cf. și *Glaboceni* (pîrîu, Db), înregistrat de Frunzescu și care stă, poate, pentru *Glăboceni* (= *Glămboceni*). Despre *Glimboca* etc., vezi și *Dacor.* X, p. 235 urm.

[5] Cred că și prima parte a n. top. *Globucraiova (Indicat., Globu Craiovei)* și *Globureu (Indicat., Globurău)* (Orș) reprezintă aceeași temă; cf. croat. *Globodol* (Mikl., *loc. cit.*) < *globo* + *dol*. Aceste numiri apar și în *ÎAdm* respectiv cu aspectul *Globul Craiovei* și *Globurău*.

[6] În *Indicat.*, *Holboca*.

[7] Cred că și *Aliboca (-Suhatu)*, gîrlă în raionul Tulcea, aparține aici.

tru ca să se producă influențe de la unul la altul. Așa se explică, de pildă, *Doboca* (Bac), în care eu văd produsul unei contaminații: ucr. *glubókij* + ucr. *doubú* sau bulg. *dъlbok* + ucr. *doubú*. Fapt este că Mikl., s.v. *glǫbokŭ*, enumeră și toponimice de felul croat. *Dumboko*, *Dumboka*, sîrb. *Dubočani*, *Duboka*, *Duboko* etc., atît de asemănătoare cu al nostru *Doboca* și al căror *d-* n-a putut veni decît de la sinonimele cu *d-* ale lui *glǫbokŭ*. Aceeași însemnare au, aproximativ vorbind, *Bălboca* (Bac), *Bolboaca* (Brl, Gal, Vs), *Bolbocelul* (Vas), *Bulboanele* (Bot), cu derivatul «antroponimic» *Bolbocești* (Gil): *bulboacă* sau *bulboană* 'loc adînc, dar mic ca suprafață, într-o apă stătătoare' (Por., p. 37); 'vîrtej de apă; loc adînc pe o mică întindere într-un rîu sau pîrîu' (Por., p. 40). Și alte toponimice, asemănătoare, din punct de vedere fonetic, cu acestea, pot fi socotite, măcar parțial, drept sinonime: *Bolboașa* (Str), *Bolboși* (Gj, Str), *Bulbac* (Fău), *Bulboasa* (Neg, Vas), *Bulboci* (Bot), *Bulbuc* (Oră), *Bulbucata* (DrV), cu derivatele *Bulbucani* (Hrl) și *Bulbuceni* (Fil)[1]: Por., p. 37 are *bulboci* = *bulboacă* (v. și p. 40 *bulboare* = *bulboacă*)[2].

Alba (Ag, Bc, Dr, Foc, Huș, Pan, PiN, Pr, Str, Tl, Tran, TuS), *Cracăul Alb* (TîN), *Crișul Alb* (Tran), *Izvorul Alb* (Clg, PiN), *Lutul Alb* (Br), *Valea Lutului Alb* (Tul), *Nisipul Alb* (VîM), *Pîrîul Alb* (PiN); *Rîul Alb* (Haț), *Runcul Alb* (Bac), *Balta Albă* (Fău), *Movila Albă* (Brl, Căl), *Piatra Albă* (Cis, Clg, TuS), *Rîpa Albă* și *Ruptura Albă* (Buz), *Valea Albă* (Cîm, DrV, PiN), *Dealul Albei* (Neg), *Albele* (Buc, PiN, Seb, TîO), *Casele Albe* (Tur), *Florile Albe* (TîJ), *Pietrele Albe* (Bz), *Pîrîul Albelor* (TîO), *Albac* (Cîm), *Albiș* (Mar, TîS), *Albița* (Huș), cu derivatele *Albeanul*, *Albeasca*, *Albeni* și *Albești*[3]. Sinonime: *Bala de Jos* și *Bala de Sus* (BAr), *Băla* (Reg), *Bălgrad* = *Alba Iulia* (Alb), *Bela* (BAN, Hor, Trg), *Lunca Belei* (Vl), *Valea Belei* (Cpi), *Beleți* (Găe), *Beliș* (Hue), *Belia* (Cpi), *Gura Beliei* (Cpi), *Belina* (Tr), *Belini* (SfG), *Belița* (Sla), *Beliu* (Ine), poate și *Bilca* (Răd)[4], apoi derivate ca *Belani* (TîS), *Belinț* (Lug)[5], care provin, toate, de la tema slavă *bel-* 'alb' (să se compare și n. top. slov. *Bêla*, croat. *Bela*, *Belets*, slov., croat., sîrb. *Belitsa*, sîrb. *Bêlъgradъ*, ucr. *Bilhorod*, rus. *Bêlъgorodъ*, sîrb. *Beljina*, ucr. *Bila*, *Bilka*, ap. Mikl., s.v. *bêlŭ*)[6]; *Ghilauca* (Dor), *Ghilea* (Dor, TîO) și derivatele «antroponimice» *Ghilăiești* (PiN), *Ghilăvești* (Adj)[7], la baza cărora stă același cuvînt slav *bel-*, cu *b*

---

[1] Poate și *Bulba* (rîu, BAr), care pare a fi tema tuturora, temă «extrasă» ulterior, grație finalelor *-oc*, *-os*, *-uc* etc., care au fost simțite ca sufixe.

[2] Este drept că pe *bulbuc* îl explică Por., p. 37 și 40 respectiv prin 'izvor de pe fundul bălții ori lacului ori mlaștinii'; 'izvor pe fundul rîului sau pîrîului', dar *Bulboci* (Bot), care reprezintă, probabil, o variantă a apelativului *bulbuc* (cf. *bolboc*, dat de *DA*), denumește niște bălți, așadar 'adîncituri (pline cu apă)'.

[3] Cf. arom. *Albul Mare* și *Albul N'ic*, nume de rîuri.

[4] Pe acesta l-am înregistrat și s.v. *Balta*, considerîndu-l, cu îndoială, drept o variantă (de origine străină, cel puțin ca ortografie) a lui *Bîlca* din Romînia Veche.

[5] Cf. arom. *Beala Deasupra (din Sus)* și *Beala din Ghios*, apoi *Belița*.

[6] Partea a doua la *Bălgrad* este slav. *grad* 'oraș'.

[7] Acest nume cere un primitiv în *-av*, la fel cu *Ghilauca*, al cărui *u* a rezultat dintr-un *v* anterior, întocmai ca *Halăuca* (v. mai sus, s. v. *Capul*) și *Tîrnauca* (menționat s.v. *Spini*). Să se compare n. top. ceh. *Bělava*, pol. *Bielawy* (Mikl., *loc. cit.*).

palatalizat, ceea ce presupune existența unui *i* vechi[1] și, deci, în cazul nostru, origine ucraineană (cf. n. top. ucr. *Bila* etc., deja citate, și așezarea geografică — în Moldova — a locurilor corespunzătoare); *Feiurd*[2] (Cj) = magh. *Fejérd* < *fejér* 'alb' + *-d* (Petr.); *Plavățul* (Msc), *Plavișevița* (Orș), *Plăvățul*[3] (Buz), *Plăviți* (Gj), cu derivatele *Plăviceanca* (Crl) și *Plăviceni* (Crl, Drg, TuM)[4]: cf. *plăviț* 'bălai, blond, de culoarea paiului' (*DE*, p. 953) și n. top. croat. *Plavets*, sîrb. *Plavtsi* (Mikl., s.v. *plavŭ*, pe care-l glosează astfel: « asl. *plaviti* flössen... Bei einigen hier verzeichneten Namen kann gedacht werden an asl. *plavŭ* albus. nsl. serb. *plav* pallidus, caeruleus... »)[5]. Majoritatea numirilor aici în discuție aparțin apelor. Se pare că tot așa se prezintă situația și pe teritoriu slav, căci Mikl., s.v. *bêlŭ*, scrie: « nsl. *Bêlo* Krain... *Vellach*, *Fellach* Weissenbach, Weissbach... Viele Bäche führen den Namen *Bêla* Krain... ». Vezi și *ZONF* IV, p. 300, unde n. top. *Bela* este tradus prin 'pîrîul alb', cu precizarea că acest adjectiv slav n-are nevoie să însoțească un substantiv de felul lui *rěka* 'pîrîu, rîu', pentru ca să însemneze 'pîrîul alb'. Un fapt similar ne oferă și toponimia romînească. Astfel bănățeanul *Bela* se cheamă și *Belareca* (cf. *Dacor.* X, p. 252, 255)[6]. Tot atît de interesant este amănuntul că uneori 'pîrîul alb' stă alături de 'pîrîul negru'. *Bela(reca)* din Banat se varsă în *Cerna* (căruia i-am putea spune, poate chiar i se va fi spus odinioară, *Cernareca* sau *Cernavoda*)[7]. Aceste epitete au, desigur, sensul lor propriu, impus de culoarea apei[8], cum rezultă, uneori, din informațiile date în *DG*, dar pot avea și unul metaforic, izvorît din credințe superstițioase populare, potrivit cărora 'albul' are semnificație favorabilă și 'negrul' nefavorabilă. Cf. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 71, care invocă fapte toponimice din Bulgaria, unde '(apa) albă' însemnează '(apă) liniștită prevăzută cu un drum', iar '(apa) neagră', din contra, '(apă) repede fără drum'.

Amar (Buj), *Amara* (Bot, Fău, Iaș, Slo), *Amara Nouă* și *Amara Veche* (Fău), *La Amara* (Fău), *Amarul* (Gj, Miz), *Coada Amarului*, *Cotul Amar*, *Drumul Amarului* și *Movila Amarului* (Buz), cu derivatul « personal »

---

[1] Cf. verbul *ghili* (*a ghili pînza* 'a o spăla, a o înălbi'), variantă dialectală a lui *bili*.

[2] *Indicat.*, *Feiurdeni* (oș. Clu).

[3] *Indicat.*, *Plavățul.*

[4] Să se compare și *Plăvălar* (Făl).

[5] Cf. apoi *Plăvaia* (Olț, Plo), *Plăvanul* (Adj), existent și în lexicul curent, ca adjective, cu sensul lui *bălai*, *bălan* (despre vite). Și pe aceste adjective, a căror temă este tot slav. *bel-* pomenit mai sus, le găsim în toponimie, unde foarte numeroase sînt mai ales derivatele *Bălă-neasa* și *Bălănești*. De asemenea apar alte formații, înrudite etimologic cu acestea, precum *Balaci(ul)*, *Bălașa*, *Bălăceanca*, *Bălăceanul*, *Bălăceni*, *Bălăcești*, *Bălăcița*, *Bălăcuța*, *Bălășeni*, *Bălășești*, *Bălășoiul*, *Băluș*, *Băluș(c)a*, *Bălușeni*, *Bălușești*, *Băluța*, *Băluțoiul* etc., pe care n-am crezut necesar să le discut în text, deoarece sînt mai accesibile decît alte derivate de la aceeași temă. De altfel aproape, poate chiar absolut toate, sînt, în fond, antroponimice, devenite ulterior toponimice. Altă origine, deci alt înțeles are, cred, *Plavia* (Msc, Plo): la Tiktin găsim *plavie* « lemne duse de apă (care formează o masă compactă), insulă plutitoare (formată din lemne, nămol și pietre). Cf. v. slav. *plavĭ*, n. slov., croat. *plav* etc., masă plutitoare (despre lemne duse de apă, despre lemnele care alcătuiesc un pod plutitor etc.), v. slav. etc. *plaviti* a pluti ».

[6] Cf. sîrb. *Bela Reka*, *Beli Potok*, *Bela Voda* (Mikl., s.v. *bêlŭ*).

[7] Cf. exemple similare: *Crișul Negru* se varsă în *Crișul Alb* și *Pîrîul Alb* de pe teritoriul satului *Vînători* (TîN) se unește cu *Pîrîul Negru*.

[8] Reală sau numai aparentă, provocată de constituția chimică a solului, de spumă (în cazul rîurilor repezi și cu albie accidentată), de reflexele luminii solare etc.

Amărăști (Drg, Olț, Vl)[1], *Amărăștii de Jos* și *Amărăștii de Sus* (Crl). După Kisch I, p. 252, aceeași însemnare are *Juc* (*Jucul de Jos*, *Jucul de Mijloc* și *Jucul de Sus*, *Jucul Herghelia*, Ghe) = magh. *Zsuk* < slav. *žuk* 'amar'.

Ars sau *Iazul Ars* (Vas), *Arsa* (NeV, Pr, Săv), *Piatra Arsă* și *Arsele* (Cis), *Pietrele Arse* (Gj), *Arsache* (Giu), *Arșiștea* (Vl), *Arsul* (Gj), *Arsura* (Bac, Huș), *Arsuri(le)* (Ar, Găe, Orș, oș. Pet, TîJ, Vl)[2], *Pîrîul Arsurilor* (VaD), *Arșița* (Bac, Dor, Făl, Foc, Năs, Paș, PiN, Str, TîN, Vas, Viș), *Arșița Ascunsă* (PiN), *Arșița-Băișescu* (Făl), *Arșița Caprei* (Clg), *Arșița Corhanei* (VaD), *Arșița-Corni* (Făl), *Arșița Crețului* (PiN), *Arșița Gingei* și *Arșița Huhului* (Clg), *Arșița Înaltă*, *Arșița la Fundul Hartonesei* și *Arșița la Păduret* (Făl), *Arșița lui Bran* și *Arșița lui Macovei* (VaD), *Arșița lui Serbușcă* (Făl), *Arșița lui Toader* (Făl), *Arșița Mare* (Bac), *Arșița Măgurii*, *Arșița Nemțișorului*, *Arșița Pădurețului* și *Arșița-Petroni* (Făl), *Arșița Pinului* (VaD), *Arșița Popii* (Făl, Moi), *Arșița Puciosului* și *Arșița Rea* (Făl), *Arșița Tanulei* (Clg), *Arșița Tărcuței* (Bac), *Arșița Ungurului* (PiN), *Arșița Zdrenței* (Făl), *Pădurea Arșiței* (Dor), *Pîrîul Arșiței* și *Pîrîul Arșiței Rele* (VaD), *Pohănești-Arșița* (Răd), *Arșițele Muntelui* (Făl), *Arșicioara* (Rn), apoi *Ardița* (Suc) și derivatele cu sens local *Arșanca* și *Arseanca* (DrO), *Arseni*, *Arșani* și *Arșasca* (Tîj)[3]. Parte din aceste numiri au fost invocate și s.v. *Curătura*, unde am arătat că ele pot fi interpretate, în general, ca sinonime ale lui 'runc', 'laz' etc. Este sigur că, de cele mai multe ori, cu acest sens avem a face la origine. Dar nu trebuie să pierdem din vedere nici accepția curentă astăzi a cuvintelor care le stau la bază. Astfel, de pildă, *Iazul Ars*, *Piatra Arsă* ș.a. însemnează, incontestabil, ceea ce simte oricine, cînd aude pronunțîndu-se aceste nume: 'un loc (iaz, piatră etc.) ars (de soare etc.)'[4]. Aceeași dublă interpretare trebuie admisă și pentru *Pîrjolul* (v. mai sus, s.v. *Curătura*); *Pîrlita* (Ale, Bot, Brl, Buz, Foc, Giu, Iaș, Leh, Neg, Paș, Răc, Str, Tul, Urz), *Pîrlita Rădiului* (Vs), *Pîrlitul* (Cț, Leh), *Pîrlitura* (Bac, Cț, Făl, Giu, Il, Iș), *Pîrlituri* (Bac), *Pîrliturile* (Bz), *Pîrliți* (Bz, Giu, Il, Olt, Pr, Slo)[5]; *Pojarețul* (Tul), *Pojarul* (Gil, Top), *Pojejena de Jos* și *Pojejena de Sus* (MoN) < sîrb. *Poženena* 'arsa' (Petr.); *Pojernița* (Ns), *Pojorîna* (Sb; *Dacor.* V, p. 16, nr. 2), *Pojorîta* (Adj, Clg, Făg, Făl,

[1] Cf. arom. *Amaru*.

[2] Kisch I, p. 137 citează un *Arsurila* (TîS) « diminutiv ». Trebuie să se fi întemeiat pe o greșeală de transcriere (pentru *Arsurița* sau, mult mai probabil, *Arsurile*). Cf. arom. *Arsa* și *La Arsa*.

[3] Cf. și toponimicele similare menționate de Kisch I, p. 137, de la care nu înțeleg însă mare lucru, din cauza aspectului lor neromînesc sau a lipsei de indicații asupra ținutului unde apar.

[4] Despre chipul cum au devenit toponimice unele dintre apelativele corespunzătoare (în special *arșiță*) vezi *Milc.* IV, p. 2—4 (citez acolo cîteva numiri putnene absente în *DG*).

[5] Un loc de pe cursul rîului Bîrlad, foarte aproape de Tecuci (la nordul orașului), se chema în copilăria mea (poate continuă să se cheme) *Pîrlita*. Nu-mi aduc aminte să fi văzut ori să fi auzit de la alții ceva în legătură cu aspectul 'ars' al malului apei, care era acolo înalt de cîțiva metri. În schimb, locul era foarte primejdios pentru scăldat, din cauza adîncimii rîului și a bulboacelor care făceau 'ochiuri' în apă. Toată lumea simțea numele *Pîrlita* ca sinonim cu 'moarte' (poate și datorită sensului figurat al lui *pîrli*, care trezește ideea de 'primejdie'). De altfel se înecau acolo numeroși oameni (mai mulți decît oriunde aiurea). *Pîrliți* se referă, mai degrabă, la locuitorii satelor respective (v. capit. IV, s.v.). Cf. arom. *Pîrleață*, numele unei poiene, și *Pîrleangu* (acesta îndoielnic).

Msc, Sb), *Pojorîtele* (RoV), *Pojorta*[1] (Făg), cu derivatul « local » *Pojorăni*[2] (Huş), apoi *Pojagă* (Făg), *Pojoga* (Ili)[3], *Pojogi-Cerna* (Hor), *Pojogi-Cernişoara* şi *Pojogii din Dealul Cernei* (VI), *Pojogeni* (Gil); *Praja* etc. (v. mai sus, s.v. *Curătura*). De adăugat *Izgar* (Lug), care are la bază sîrb. *izgòreti* sau bulg. *izgarjam* 'a arde' (Petr.).

Ascunsa (Căl, Tus, Vl), *Poiana Ascunsă* (Buz[4], Tej), *Valea Ascunsă* (Măc), *Ascunsul* (Clg, Pr, Răd, Sc), *Cîmpul Ascuns* (DrO), *Ascuncelul* (Răd)[5]: mai ales izvoare şi ape sînt numite aşa, pentru motivul, care se impune, fără dificultate, atenţiei noastre, că nu li se cunoaşte punctul de plecare ori dispar, la un moment dat, sub pămînt, spre a apărea, după o bucată de loc, iarăşi. Să se compare şi sinonimul, aproximativ, *Rătăcitul* (picior de munte, Moi).

Ascuţita şi *Ascuţita cu Colţ* (movile, Cor, Crl), *Ascuţita Mare* şi *Ascuţita Mică* (munţi, Clg), *Ascuţitele* (VaD), *Piatra Ascuţită* (Măc), *Piscul Ascuţit* (Msc), apoi sinonimele lor slave *Ostra* (Guh, Tl), *Măgura Ostrei* (Seg), *Ostratul* (Tit)[6], *Ostrăşeva* (VîM)[7], pentru care cf. n. top. sîrb., ucr. *Ostra*, slov. *Ostritsa* etc. (ap. Mikl., s. v. *ostrŭ* 'ascuţit')[8].

Aspra (Lip).

Balţatul (Gal), *Balţaţi* (Vs), *Bălţata* (Bac, Găe, Gj, Msc, Sla, Ved), *Bălţata Corbului* (Gj)[9], *Bălţatul* (BAr, RoV, Zim), *Bălţaţi* (Bz, Cos, Foc, Găe, Huş, Paş, RîS, RoV, Sla, Str, Tr), *Bălţaţii de Jos*, *Bălţaţii de Mijloc* şi *Bălţaţii de Sus* (Str), *Bălţaţii Noi* şi *Bălţaţii Vechi* (RîS), *Bălţăţei* (Buj), cu derivatele *Bălţăteşti* (Iş, TîN) şi *Bălţăţanul* (Str). În principiu, trebuie să admitem că aceste nume pot avea şi sens « personal », să provină, adică, de la *bălţat*, ca poreclă a unui individ, care va fi jucat vreun rol în viaţa locului respectiv, sau ca semn distinctiv al unui grup întreg de oameni, dacă este vorba de un sat.

Buna (Vas), *Pîrîul Bunei* (Făl), *Vălcelele Bune* (Haţ)[10], *Bunaica* (TuS), *Bunaiul* (Gj), *Buni* (Buz), *Bunila* (oş. Hun), *Bun(ul)* (Ns), *Bunea* (Foc, Trg), *Bunea Mare* şi *Bunea Mică* (Fge), cu derivatele *Buneni-Florei*[11] şi *Buneni-Stihii* (Săv), *Buneşti* (Aid, Bac, CAr, Făl, Ghe, Huş, Msc, Olţ,

---

1 *Indicat.*, *Pojorila*; *Lege*, *Pojorla*.
2 *Indicat.*, *Pojoreni*.
3 Acest toponimic îl discută amănunţit E. Petrovici, *Balcania* VII, p. 474 urm., care-l consideră sinonim cu 'curătură'.
4 De cinci ori în această regiune.
5 Hiperurbanism (în vorbirea autorului *DB* pentru *Ascunşălul*, căci a c e a s t a trebuie să fie pronunţarea reală: deoarece *ş* (de fapt *ś*) corespunde, în graiurile moldoveneşti nordice, unui *č* din limba comună, Grigorovitza (la fel cu orice nespecialist, necunoscător al faptelor lingvistice dialectale) a crezut că şi în acest caz *ş* este echivalentul unui *č*.
6 Interesant ca formaţie: *-at* este un sufix latinesc şi totuşi s-a alipit la o temă slavă (cf. şi *Glîmbocata*, s.v. *Adînc*), fapt care dovedeşte că *ostr-* va fi existat odinioară în limba noastră sau că, mult mai probabil, toponimicul a luat naştere într-un mediu bilingv (romîno-slav).
7 La Frunzescu găsim, pentru acest raion, *Ostraşa* şi *Ostrăşoara* (pîraie).
8 Mikl. atrage atenţia asupra sensului 'pămînt nou desţelenit' pe care-l are n. top. ceh. *Ostré*.
9 Frunzescu scrie *Bălţata Cerbului*.
10 Alături de *Vălcelele Rele* (în acelaşi raion).
11 Adică *Bunenii lui Florea* (după cum numele următor înseamnă *Bunenii lui Stihi*). În *Indicat.*, *Buneni*.

Oră, RîV, Rup, Sgş), *Buneşti-Bucovina* şi *Buneşti-Regat*[1] (Făl), *Buninţi* (oş. Suc)[2], *Bunoaica* (TuS). Cred că pretutindeni trebuie să contăm cu sensul curent al adj. *bun*, opus lui *rău*, pe care l-am întîlnit atît de des ca epitet al lui *Valea* (cf. mai sus, s.v. *Valea*, unde am încercat să descifrez diversele-i semnificaţii posibile)[3]. Dr. I, p. 133 se gîndeşte la valoarea substantivală a lui *bun* (= bunic), fără să arate motivele (iar în ce priveşte pe *Bunea*, îl derivă, iarăşi nejustificat, din tema slavă *bun-* 'a aţîţa', deşi nu poate fi, cred, nici o îndoială asupra provenienţei lui de la *bun*, întocmai ca *Golea* < *gol*, *Molea* < *moale*, *Negrea* < *negru* etc.)[4]. Mult mai numeroase sînt toponimicele la baza cărora stă sinonimul slav *dobr-*. Se impune totuşi să observ că, în majoritatea cazurilor, avem a face, în fond, cu formaţii antroponimice[5], devenite ulterior şi, aş adăuga, întîmplător nume de locuri. Le înşir pe toate, în ordine strict alfabetică, rămînînd să decidă cititorul (dacă va putea !), cînd este vorba de o adevărată însuşire a terenului, eventual a oamenilor, şi cînd de un nume personal. Iată-le : *Dobra* (BAr, Bac, CeS, Cra, Drg, Ili, Lud, Seb, SM, Trg, VîM), *Dealul Dobrei* (Făl), *Movila Dobrei* (Bz), *Muntele Dobrei* (RîV), *Piscul Dobrei* (Ag), *Valea Dobrei* (Bz), *Dobra Jinei* (Seb), *Dobraia* (Msc, Orş), *Dobrana* (Bc, CAr, Gil), *Dobrea* (Răc)[6], *Dobrele* (iezere, Brl), *Dobridor* (Cal)[7], *Dobrul* (TîO, Vid), *Dobreanul* (Neg), *Dobreasca* (Găe), *Dobreni* (Bc, Buc, Giu, PiN, Vid), *Dobreni-Cîmpurelul* (Buc), *Dobrescu* (Cpi, Olţ), *Dobreşti* (Bei, Cîm, Găe, Lug, Pr, Seg, Trg, Vl), *Dobretul* (Bal), *Dobreţul* (Bal), *Dobriana* (Adj, Bac), *Dobriaşul* (Msc), *Dobric* (Dej, Lăp), *Dobricel* (Dej), *Dobrica* (Gj, Vl), *Dobricea* (Olţ), *Dobriceni* (Bal, Hor), *Dobriceşti* şi *Dobrieneşti* (Ved), *Dobricioneşti* (Ald), *Dobricul Lăpuşului* (Lăp), *Dobrileşti* (Buz), *Dobrin* (Zal, Tur), *Lacul lui Dobrin* (Bz), *Pîrîul lui Dobrin* (Msc), *Dobrina* (Bac, Huş, TîN), *Dobrincă* (Vas), *Dobrineşti* (Tec, Ved), *Dobrişan* (Brl), *Dobriţa* (Brl, Sv, TîJ, TîN), *Dobriţinaş* (Tran), *Dobrivîrful* (Gj), *Dobrocina* (Dej), *Dobroieşti* (oş. Buc), *Dobroaia* (Cis), *Dobrogostea* (Olt, Pit, RoV, Vid), *Dobromir* (ACl), *Dobromira* (Cra), *Dobromirul din Deal* şi *Dobromirul din Vale* (ACl), *Dobronăuţi*[8] (Dor), *Dobroneagul* (CAr), *Dobronul* (Ag), *Dobroseşti* (Tit)[9], *Dobrosloveni* (Crl), *Dobrosloveşti* (Vas), *Dobrot* (Alb), *Dobrota* (Ag, Gal, Gj, Plo), *Dobroteasa* (Drg, Fău, Pr), *Dobroteşti* (Ag, Crl, RoV, Vid), *Dobrotforul* (Adj), *Dobrotinet(ul)*[10] (Sla), *Dobrotul* (CAr), *Dobroţ* (Brd), *Dobroţi* (Ag), *Dobrovăţ* (Vas), *Dobrovăţul-Moldoveni* şi *Dobrovăţul-Ruşi* (Vas), *Dobroveşti* (BAr), *Dobruleşti* (Paş), *Dobrun(ul)* (Bal), *Dobruşa* (Drg), *Pădurea Do-*

---

1 Redate în *Lege* prin *Buneşti*.

2 Cf. arom. *Bunu*.

3 Masc. *rău* apare, în *DG*, pe cît am putut constata, de două ori, ca determinativ al lui *Izvorul* (Cis, PiN) şi o dată ca determinativ al lui *Runcul* (Buh).

4 Toponimice în a căror alcătuire intră, ca temă, *bun* înregistrează şi discută, în mare număr, căci nu se mărgineşte la actualul teritoriu lingvistic dacoromînesc, Dr. II (v. indicele).

5 Chiar *Dobra*, de pildă, poate fi, adesea, un nume de femeie, întrebuinţat ca nume topic.

6 Antroponimic pur (cf. şi *Insula lui Moş Dobre*, Măc ; *Movila lui Dobre*, Măc ; *Privalul lui Dobre*, Gal).

7 Vezi explicaţia dată mai sus, s.v. *Valea*.

8 La Frunzescu, *Dobrouţi*.

9 Frunzescu şi *Indicat.* au *Dobroşeşti*, care corespunde mai bine sistemului fonetic al limbii noastre.

10 În *Indicat.*, *Dobrotineţ*, oficial *Cătunul de Sus*.

brutului și *Piscul Dobrutului* (TîO)[1]. Să se compare n. top. croat., sîrb., ucr. *Dobra*, croat. *Dobritsa*, *Dobrinka*, sîrb. *Dobro*, *Dobrinja*, *Dobrota*, sorb. *Dobruša*, *Dobryń* etc., ap. Mikl., s.v. *dobrŭ* 'bun'. Interesant, pentru discuția asupra accepției lui *bun* (deci și a sinonimului slav) în toponimie, este faptul că *dobrŭ* apare des ca determinativ pe lîngă *voda* și *dol* (acesta, cu înțelesul tot de 'apă', adică 'vale prin care curge sau poate curge o apă') : sîrb. *Dobrodo*, *Dobrodoli*, *Dobrii Doli*, *Dobrodoljane*, *Dobrovoditsa*, *Dobra Voda*, ucr. *Dobrovody*, *Dobrovôdka*, ceh. *Dobrá Voda*. Situația se repetă oarecum la noi, unde se cheamă *Dobra* un pîrîu și două 'văi', *Dobrana* o 'vale', *Dobrețul* altă 'vale', *Dobricea* un pîrîu, *Valea Dobrei* două 'văi', *Dobrota* o 'vălcea' (« se varsă în gîrla Leleasca », Ag), un pîrîu și o japșă (« merge . . . printre iezerele . . . și dă în Camnița, în partea dreaptă », Gal), *Dobrotforul* un pîrîu, *Dobrul* un pîrîiaș și o 'vale', *Dobrușa* la fel, ca să nu mai amintesc de *Dobridor*, care însemnează 'vale bună' (opus lui *Valea Rea*, atît de frecvent, cum am văzut la locul cuvenit)[2].

Calda (pîrîu, Plo : « se întîlnește cu pîrîul *Recelea* și împreună formează pîrîul *Recelea Caldă* »[3], spune *DG*[4]), *Caldul* (Ns), *Someșul Cald* (Tran), *Vinele Calde* (Cis), *Caldeșiul* (iezer, Brl)[5], *Căldura* (Cis). Sinonime : *Fierbintea* (Tran), *Poiana Fierbintelui* (Bot), *Fierbinți* (Găe, Pt), *Fierbinții de Jos*, *Fierbinții de Sus*, *Fierbinții Gruiului*, *Fierbinți-Stroiești* și *Tîrgul-Fierbinți* (Urz) ; *Topla* (Fge, Orș), *Topleț* (Orș), *Toplița* (Ar, Bc, CAr, Dej, Ghe, oș. Hun, Ms, Răd, Sb, TîN, Tpl)[6], *Toplița-Ciuc* (oș. Ciu), *Toplița Mureșului* (Ili), *Toplicioara* (Sc), cu derivatele *Topliceni* și *Odaia Topliceanului* (RîS) < slav. *toplŭ* 'cald' (cf. n. top. slov., sîrb. *Topla*, slov., croat., bulg. *Toplitsa*, sîrb. *Topličani*, ap. Mikl., s.v. *toplŭ*). Aceeași temă, se pare, dar cu semnificație diferită, există în *Topila* (*cu Paleșul*) (Huș), *Topilea* (Tej), *Topilele* (Bz, Paș), *Dealul Topilelor* și *Pîrîul Topilelor* (Paș ; Mat. p. 58), pentru care să se compare *topilă* 'loc în apă unde se topește inul sau cînepa' (Tiktin). G. Weigand, *ZONF* III, p. 154 este sigur că-i vorba de același radical ca în *topi* <slav. *topiti* 'a muia, a topi', de unde bulg. *topilo* > rom. *topilă* 'loc unde se pune cînepa la topit'. Dar alături de *topiti* menționat aici și pe care Miklosich, *Etym. Wb. d. slav. Sprachen*,

---

1 Unele sînt, cum lesne se poate observa, compuse : *Dobrogostea* (partea a doua este slav. *gostĭ* 'oaspete'), *Dobromir* (cuvînt cu cuvînt 'pace bună' sau 'lume bună'), *Dobrosloveni* și *Dobroslovești* (au în partea finală pe *slovo*, ca în *Bogoslov* 'de Dumnezeu c u v î n t ă t o r u l', adică 'Teolo g u l'), *Dobrotforul* (< *Dobr-* + *tvor-* 'creatură, formă') etc. Cf. arom. *La Doburlu* și *Dobrinova*.

2 Nu-i exclus ca unele dintre toponimicele precedente să aibă la bază tema slavă *dub(r)-* 'copac, pădure' (cf. mai sus, s.v. *Gorini*, unde am discutat pe *Dumbrava* etc.). Astfel *Dobroț(i)* nu diferă prea mult de *Dobrovăț*, care, pe de altă parte, dă ușor *Dobrouți* (faza anterioară lui *Dobroți*) etc.

3 Cf. mai departe, s.v. *Răcea*.

4 Care continuă : « Locuitorii au numit-o *Calda*, pentru că mai totdeauna e căldișoară. Iarna nu îngheață, oricît ar fi de frig ».

5 Desigur un derivat în *-eș* de la *cald* (*-i-* exprimă pronunțarea palatală a lui *ș*).

6 Maghiarii îi zic *Héviz*, liter. 'baie caldă, pîrîu cald' < *hé* (= *hö*) 'cald, fierbinte' + *víz* 'apă' (Kisch I, p. 273), de fapt, traducere a slavo-romînului *Toplița*, care, la rîndul lui, va fi continuînd, în cîte un caz, sub acest aspect, numele latinesc *(Ad aquas caldas)*, poate și pe cel trac *(Germisara)*, cum presupune Kisch I, p. 45, 274.

p. 352 îl pune împreună cu *teplŭ*, *toplŭ* 'cald' (s.v. *tep-*), unele idiome slave posedă încă un *topiti*, avînd înțelesul 'a cufunda (în apă)' (*ibid.*, p. 358, s.v. *top-*). Cred că rom. *topilă* provine de la acesta din urmă (cf. sensuri ca 'adîncimea apei', 'loc adînc într-o apă', 'a muia', 'umed', date de Miklosich pentru unele cuvinte slave din familia celui de-al doilea *topiti* și care se leagă mai strîns de a lui *topilă* 'loc adînc într-o apă, unde se vîră cînepa sau inul, spre a se înmuia' : apa trebuie să le acopere complet, adică să le 'inunde', căci altfel putrezirea nu-i posibilă)[1].

Deasa (Buh, Huș), *Valea Deasă* (Cis), *Desul* (Tr), *Valea Desului* (Gil).

Almașul Deșert (Mr), *Almașul Sec* (Ili), *Cămărașul Deșert* (Ghe), *Ceanul Deșert* (Tur), *Topa Deșeartă* (Cj), cu sinonimele slave și maghiare : *Pusta* (Ald, Ghe, Lud, Șim), *Pusta Doroltului* (SM), *Pusta-Sîncrai* (Tur), *Pusta-Sînmiclăuș* (Cj), *Pusta-Tălmaciu* (Bh), *Pustaia* (Dor), *Pustiniș* (Tim), *Pustuța* (Dej), *Pustiana* (Moi), *Pustieta* (Neg), *Pustoaia* (Dor).

Dreptul (PiN), *Dreptul de Jos* și *Dreptul de Sus* (PiN), *Dealul Dreptului*, *Gura Dreptului* și *Pîrîul Dreptului* (PiN), *Dealul Drept al Plapcei* (Sla), *Valea Dreaptă* (Ag), cu sinonimele de origine slavă *Desnățuiul*[2], *Desnățuiul Mare* și *Desnățuiul Mic* (sat și pîraie, Cal), *Dăsnățuiul* (rîu și vale, VîM; diverse, Dj), *Dăsnățuiul Mic* (pîrîu, Dj), *Dezna* (Gur, cf. *Dacor.* X, p. 540) : pentru acestea din urmă, cf. slav. *desnŭ* 'drept' (bulg. *desná*, sîrbo-cr. *dèsnā*, feminin) și n. top. sîrbo-cr. *Desna Reka*[3], *Desna Luka* etc. (Vasmer, p. 133, nr. 35). Ceea ce interesează înainte de toate la aceste numiri este faptul următor. 'Drept' ar putea însemna 'sud', dacă ținem seamă de modificările semantice ale lat. *directus* (= *dexter*) din unele limbi romanice, unde are înțelesul 'așezat spre sud' (cf. *REW*, nr. 2648)[4]. De asemenea trebuie să ne gîndim la o semnificație mistică, potrivit constatării lui M. Vasmer, *Zeitschrift für slavische Philologie* VII, p. 410, că, în toponimia slavă, *Desna* apare destul de des ca nume al unui pîrîu care se varsă pe partea s t î n g ă a altuia. Așadar un fel de « eufemism », provocat de teama superstițioasă că 'stîng' (sinonim cu 'rău', cf. *sinistru* < lat. *sinister* 'stîng') poate aduce nenorocire[5]. Sinonime cu acestea, în sens oarecum material (opus lui 'strîmb'), sînt *Pravățul* (Brl, Msc)[6], *Praveț* (Hn), cu derivatul *Prăvățești* (Cis), și *Pravila* (Bc)[7], pentru care să se

---

[1] *Topalul* (Hîr), deși seamănă foarte bine cu sîrb. *tȍpal* 'călduț', este de origine turcească : *topal* 'șchiop' (Weigand, *loc. cit.*), așadar un antroponimic devenit nume de loc. *Toplița* există și ca apelativ. Îl înregistrează Por., p. 45, cu însemnarea, care se îndepărtează mult de a etimonului, 'mlaștină întinsă acoperită cu ierbiș ; loc băltos'.

[2] G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 72 și 98 îl consideră cuman, fără să-i poată arăta etimonul (pornind, evident, de la finala *-ui* și mulțumindu-se să-l analizeze în *Desn-aț-ui*).

[3] Să se remarce că și toponimicele romînești cu tema *desn-* aparțin, aproape în întregime, unor ape curgătoare.

[4] Iar 'stîng' pe acela de 'nord' (*REW*, nr. 5285).

[5] Cf. numele vechi grecesc al Mării Negre Πόντος Εὔξεινος 'mare ospitalieră', modificare, cu intenții și din motive identice, a lui Πόντος Ἄξεινος 'mare neospitalieră'.

[6] V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 178 (și n. 1) dă citate din care se vede că acest termen este încă utilizat ca apelativ, cu însemnarea 'drum drept'. În toponimie, de obicei dealuri și munți se numesc astfel, ceea ce pare în firea lucrurilor. De adăugat informația din *Anuarul Liceului Petru Rareș*, Piatra-Neamț, an. 1933–1934, p. 155, după care țăranii nemțeni spun despre un loc cu perspectivă largă că are *pravăț*.

[7] Cf. *pravilă* 'lege'.

compare slav. *pravŭ* 'drept, (mîna) dreaptă' și n. top. bulg. *Pravets* (acesta menționat în *Dacor.* X, p. 258)[1].

Frumoasa (Bc, Bra, Buh, Ciu, Clg, Gj, Iș, Sc, Sla, oș. Suc, Vl, Zim)[2]; *Lunca Frumoasă* (Cis), *Frumoasele* (Brl), *Muntele-Frumoasele* (Pt), *Frumosul* (Bc, Buh, Clg, Dj, Gj, PiN, Pr), *Dealul Frumos* (Agn, Cîm, Msc, Pr), *Iezerul Frumos* (Fet), *Locul Frumos* (PiN, Vl), *Ostrovul Frumos* (Buc), *Piscul Frumos* (Pit), *Runcul Frumos* (Clg), *Tîrgul Frumos* (Paș)[3], cu derivatele, printre care unele pot fi « personale », *Frumușani* (Dj, Olt), *Frumușei* (Gil), *Frumușelele* (Iaș), *Frumușelele-Popești* (Iaș), *Frumușelul* (Adj, Dor, Gj), *Frumușeni* (Ard), *Frumușica* (Bc, Br, Bt, Bu, Dor, Hrl, Iaș, Il, Leh, Vl), *Frumușița* (Gal, Vl); *Mușata* (Huș), *Mușatul* (Foc, Sla, Urz), cu derivatul « personal » *Mușătești* (Ag), *Mușetești* (CAr, Gj), *Mușeteasca* (Bz), *Mușetescu* (Msc): modificare a mai vechiului *frumușat* (cf. *înfrumoșa* 'a înfrumuseța')[4]. Cîteodată asemenea numiri par a fi eufemisme (probabil ironice). Astfel despre *Tîrgul Frumos*, Daniel Philippide, Γεωγραφικὸν τῆς Ρουμανίας, Leipzig 1815 spune următoarele: « *Tîrgul Frumos* — cuvîntul înseamnează 'piață frumoasă', dar s-a zis prin antiteză, căci nimic alta nu este aici frumos, afară de nume » (vezi *AIIN* II, p. 189). Și C. Negruzzi, dacă nu mă înșel, constată, în una dintre « scrisorile » sale, urîțenia acestei localități, pe care o ironizează prin contrast cu numele-i atît de promițător. Sinonime: *Crasna* (Bz, Gil, Huș, Iaș, PiN, Pr, Șim, TîS, Vs), *Crasna din Deal*, *Crasna din Vale* și *Crasna-Ungureni* (Gil), *Crasna-Horvat* (Șim)[5], *Crasnaleuca* (Săv), *Crasna-Mihaifalău* și *Crasna-Pățălușa* (Mar), *Crasna Vișeului* (Viș), *Crasnicola* și *Crasovschi* (Tul), *Crăsnița* (Vs) și derivatele *Crăsani*, *Crăsanii de Sus* și *Crăsanii de Jos* (Leh), *Crăsnășeni* (Huș): cf. v. slav. *krasĭnŭ* 'frumos', bulg. *krasen* 'frumos, drăguț', slav. *krasa* 'frumusețe' și n. top. ucr. *Krasna*, slov., croat. *Krasnitsa*, croat. *Krasovitsa* (Mikl., s.v. *krasa*)[6]; *Lepșa*, *Lepșa Mare*, *Fundul Lepșei*, *Piscul Lepșei* și *Lepșulețul* (toate în raionul Focșani): tema acestor nume este slav. *lěpŭ* 'frumos, drăguț', pe care-l găsim și în n. top. slov. *Lêpi Dôb*, *Lêpi Vrh*, croat. *Lepoglava*, *Lepa Ves* (Mikl., s.v. *lêpŭ*)[7]. După Kisch I, p. 270—271, aceeași însemnare au *Săplac* (Cj) = magh. *Széplak* (< *szép* 'frumos' + *lak* 'lăcaș, locuință'; Petr.) și *Șona* (Trn) = sas. *Schînən* 'Schönau'.

---

[1] Și *sting* apare uneori în toponimie: *Dealul Sting (Dealul Plapcei)* (Cos), *Poiana Stîngă* și *Poiana lui Stîngă* (Tit, Frunzescu și *Indicat.*; *DG* scrie *Poiana lui Stîncă*), *Stîngaciul* (Vs), *Stîngăceaua* (Str), *Stîngăceni* (Iș), toate, cu excepția primului, fiind, în fond, antroponimice. (*Dacor.* X, p. 544, n. 2).

[2] Cf. și *Frumoasa*, alt nume al rîului *Sebeș*

[3] *Frumoasa* și *Frumosul* ne întîmpină, ca toponimice, și dincolo de granițele teritoriului politic romînesc (vezi *GrS* V, p. 205 și Dr. II, p. 218, 397).

[4] Arom. *mușat.*

[5] Mold.-Togan au *Crasna-Horvat*, iar *ÎAdm*, *Horvatul Crasnei.*

[6] Trebuie luat în considerație și sensul, secundar, de 'roșu' pe care-l au, bunăoară, ucr. și rus. *krásnyj.*

[7] N. Drăganu, *Numele proprii cu sufixul -șa*, Cluj 1933, p. 33 crede că tema n. top. *Lepșa* etc. ar putea fi și n. pers. *Lepa*, « cunoscut ca nume de familie și la noi (cf. ceh. *Lěpa*, sîrb. *Ljepavitsa*, *Lěpičin*...)». «Și mai sînt posibile și alte explicări. Astfel: din v. bulg. *lěpŭ*... 'cleiu, clisă', cf. și *lipi*, *lepi*..., apoi n. pers. magh. *Lepes*...; chiar și din bulg. *lěvъ* 'sting'..., ca să nu mai pomenim romînescul onomatopeic mai nou *lepși* 'a bate, a face *lip* ! cu o palmă... » Gh. Bogaci, *Arh.* XLVI, p. 278 invocă ucr. *lipšyj* 'mai bun', pentru a explica atît pe *Lepșa*, cît și pe *Lipșea* (TîO).

Galbăna și *Galbăra* (Cîm)[1], *Galbena* (Ag, Gj, Vl), *Galbeni* (Adj, Bc, Dor, Msc, Rm), *Galbenul* (Ag, Bz, Fău, Gj, Il[2], TuS, Vl), *Plaiul Galben* (Cis), *Galbina* (CAr, Oră), *Galbinița* (Bac), *Gălbenași* (Buz, Olt), *Gălbinașul*[3] (Buz), *Gălbiori* (Hîr). De adăugat *Galbină* (sic!) și *Dealul Galbin*, date de Kisch I, p. 258, fără vreo precizare de ordin geografic.

Goala și *Meri-Goala* (RoV), *Golea* (Dj), *Moara Golei* (Pr), *Goleș* (oș. Hun), *Goleț(i)* (Csb), *Goli* (RîS), *Golul* (Cal, TuS), *Muchea Golului* (Buz), *Golașa* (Vid), *Golașul* (Sla, Tr), *Golășei* (Brl, Buj, Huș, Plo, RoV, Tr), *Pădurea Golășeilor* (Gal), cu derivatele «personale» și «locale» *Golăiești* (Iaș), *Goleanca* (Dor), *Goleasca* (Cos, Msc, Pr, Trg, Vid), *Golenți* (Cal), *Golești* (oș. Brd, oș. Foc, Msc, Pit, RîV), *Goleștii Badii* (Găe), *Goleștii de Sus* (Foc), *Goleștii-Vulpești* (Msc), *Goleț* (Csb), *Golicești* (Pit), *Golineasa* (Str)[4], *Holea* și *Holeacul* (Dor). Cf. mai departe *Pleașa* etc. Același înțeles are *Belita* («deal g o l», Făl).

Ialojița (pîrîu și munte, VaD), *Vîrful Ialojiței* (VaD), *Ialomița* și *Ialomicioara* (rîuri și diverse, Munt), *Ialomicioara Mică* sau *Răsăriteană* (Trg), *Ialovicioara* (Clg, Răd), *Ialovița* (VaD) < v. slav. *jalovitsa* 'pămînt sterp', care există în limba noastră și ca apelativ (*ialoviță*, cu varianta învechită *ialomiță*), avînd sensul de 'vacă mare și grasă' (*DA*, s.v.). Cf. n. top. ceh. *Jalovets* (Mikl., s.v. *jalovŭ*).

Înalt: apare, destul de rar, ca determinativ în numiri de felul lui *Dealul Înalt* (Făl, Pr), *Piscul Înalt și Țuțuiat* (Măc), *Muchea Înaltă* (Buz). Cf. și *Lacul Nantului* (Iș), unde adjectivul nostru este, de fapt, un antroponimic.

Înșiratele: așa se cheamă un deal (Hîr), ale cărui «ramificații se întind printre afluenții de pe stînga ai pîrîului *Sarai*...», și trei movile (Fet), «situate în apropiere una de alta».

Larga (Adj, Bc, Brl, Clg, Gil, Huș, Iaș, Lăp, Măc, Reg, RîS, Str, TîO, Vas), *Larga din Bătrîna*, *Larga din Grui* și *Larga din Pîrîul Fetei* (Gj), *Lunca Largă* (Cîm, Tur) (Kisch I, p. 276), *Valea Largă* (Buz, Cîm, Foc, Lud, Măc, Ms, Plo, RîS, Str), *Vîrful Văii Largi* (Bz), *Largul* (Bz, Fău, PiN), *Gura Largului*, *Pîrîul Largului* și *Pîrîul* sau *Gura Largului* (PiN), *Lărguța* (Adj, Bac, Fg, Pan, TîO), cu derivatele *Lărgășeni* (Adj) și *Lărgeanca* (Bz).

Lata (Br, Il), *Lata Sărată* (Bz), *Piatra Lată* (Miz), *Valea Lată* (Tur), *Dealul Lat* (Bra), *Piciorul Lat* (Moi), *Lătăușa* (Gj), *Lățăi* (Hrl)[5], *Lățimea* (Măc), cu derivatele *Latișeni* (Clg)[6], *Lăteni* (Il), *Lătești* (Fet) și *Lățești*[7]

---

[1] În Munții Apuseni (*GrS* II, p. 65).

[2] «Numire veche a rîului *Ialomița*. Se mai numea și *Galbenița*», spune *DG*.

[3] *Gălbinași*, după *ISt* și *Indicat*.

[4] Poate și *Golia* (Neg, Vas), cunoscut ca nume de persoană în istoria Moldovei. Cf. n. top. sîrb. *Gol(i)ja*, înregistrat de Mikl., s. v. *golŭ*, unde găsim și alte toponimice asemănătoare sau chiar identice cu cele romînești, precum slov. *Golitsa*, *Golina*, croat. *Golik*, *Goleši*, sîrb. *Goličь* etc., ceh. *Hole*, *Holá*. Arom. *La Golină* și *Golnă*, ambele din bulg. *golina* 'loc fără vegetație pe el' (*Lg. Litt.* III, p. 78).

[5] După *ISt*, p. 623. *DG* are pretutindeni (de-a lungul descrierii) *Lătăi*; tot așa Frunzescu, *ÎAdm* și *Indicat*.

[6] Tema este n. pers. *Latiș* (= *Lateș*), răspîndit prin Moldova.

[7] Cf. arom. *Lata* și *Chiatra Lată*.

(Bld), *Lățoi* (Ved). Sinonim: *Șiroca* (TuS)[1], pentru care cf. v. slav., bulg. *širokъ* 'lat', sîrb. *širok*, femin. *široka*, idem și n. top. ceh. *Široká* (Miklosich, *Etym. Wb. slav. Sprachen*, p. 340 și Mikl., s.v. *širokŭ*).

Limpede(a) (Ag, Bc), *Lacul Limpede* (Bz), *Limpegiorul* (Buh), *Limpezelul* (Pr), *Limpezișul* (Miz, Meg): cu excepția ultimului, toate sînt nume de ape[2].

Lunga (Ag, Bra, Cal, Gal, Il, PiN, Pt, RîS, Tec, Tim, TîS, Tr, VaD)[3], *Pîrîul Lungii* și *Podișul Lungii* (Hrl), *Valea Lungă* (Adj, Bld, Brd, Buj, Cpi, Dej, Iaș, Ili, Lug, Med, Msc, Olț, Pr, Trg, Tul, Vl), *Valea Lungă-Cricov* (Cpi), *Lungași* (Huș), *Lungașul* (Brl), *Lungoci(ul)* (Gal), *Lungul* (Ag, Br, Făl, Giu, Rd, RS), *Cîmpulung* (Msc, Pr, Sig, Suc), *Piciorul Lung* (Clg), *Satulung* (Bra, oș. Clu), *Lunguleți*[4] (Răc), *Lungulețul* (Măc, Răc), *Lungulița* (Dj), *Lunguța* (Huș), cu derivatele «locale» și «personale»[5] *Lungani* (Iaș, Paș, Ved)[6], *Lungeni* sau *Piscul Lungeni* (Pit), *Lungeni* (NeV, VaD), *Lungești* (Buj, Cis, Drg, Tur, VaD, Ved), *Lungeștii din Jos* și *Lungeștii din Sus* (Tur), *Lungeștii Surducului* (Tur), *Lungulani* (Fil), *Lungulești* (Hor, Trg, Ved)[7]. Sinonime: *Dîlga* (Leh, Seg, Slo), *Dîlga Mare* și *Dîlga Mică* (Slo), *Valea-Dîlgov* (Foc), *Dălhăuți* și *Dălhăuțul* (Foc), *Dolha* (Clg), *Dolhaia* (Ns; *Geopolitica și Geoistoria* III, p. 46), *Dolja Romînă*[8] și derivatele *Dălhăteasa* (Foc), *Dolhasca* (Făl), *Dorhasca* (Bc; *Dacor.* IV, p. 865), *Dolheni* (Dej, Vas), *Dolhești* (Făl, Huș, TîN), *Dolheștii Mari* și *Dolheștii Mici* (Făl), *Doljescul* (Dor), *Doljești* (Rom), pentru care cf. slav. *dlŭgŭ*, *dolg* etc. 'lung' și n. top. slov. *Dolgo Brdo*, *Dolga Vas*, ucr. *Dolha*, *Dolžka*, *Dolžanka*, *Dolhopole*, rus. *Dolžino* etc. (Mikl., s.v. *dlŭgŭ*); *Lancrăn* (Seb)[9]: acest nume are, spune Kisch I, p. 263, în prima lui parte, germ. *lang* 'lung'[10]. Trebuie adăugate *Hașfalău* (Sgș), *Hosufalău* (BM) = magh. *Hosszúfalu*, *Husasău* (Ora, Sal), *Husasău de Criș* (Ora), *Husasău de Tinca* (Sal) = magh. *Hosszúaszó*, *Husău-Măcicaș* (Cj) = magh. *Hosszúmacskás*, *Husia* (Zal) = magh. *Hosszúujfalu*, *Husmezău* (Zal) = *Hosszúmező*, *Hususău* (Bh, Mr), *Ususău* (Lip) = magh. *Hosszúaszó*, al căror prim element de compunere este magh. *hosszú* 'lung'.

---

1 După Frunzescu. *DG* îl transcrie *Șoroca*, iar *ÎAdm* și *Indicat.*, *Șiroca*.

2 Să se compare și spusele lui Miron Costin despre un pîrîu nemțean numit *Limpede*, din pricina apei lui clare (ap. Dr. II, p. 381, n. 1). Trebuie să ținem seamă și de faptul că slav. *bystrŭ*, care se află la baza lui *Bistra*, *Bistrița* etc., însemnează nu numai 'repede', ci și 'limpede' (v. mai departe, s.v. *Răpedea*). *Limpezișul* ar putea însemna (în cazul unei păduri, de pildă) și 'poiană'.

3 Și în afara teritoriului R. P. Romîne. (*Cosm.* I, p. 464 și Dr. II, p. 409, 411).

4 În *Indicat.*, *Lungulețul*.

5 Chiar printre cele deja înșirate pot unele să aibă această semnificație.

6 Să se compare *lungan* 'om din cale afară de înalt' (nuanță peiorativă, la fel cu *golan*, de ex., care, în toponimie, însemnează nu numai 'sărac', ca în vorbirea curentă a celor mai multe ținuturi romînești, ci și, probabil, 'om cu apucături rele, derbedeu'. Vezi mai departe, capit. IV).

7 Cf. arom. *Lunzi* și *Lundzińi*.

8 Sic! Dat de Frunzescu, ca nume de deal, pentru fostul județ Mehedinți.

9 La Mold.-Togan, p. 126 *Lancrăm*. Tot așa în *ÎAdm* și *Indicat.*

10 G. Weigand, *ZONF* III, p. 154 se gîndește că, în unele cazuri, *Lunga* ar putea fi medio-bulg. *lǫga* 'pădure', al cărui *ăn* *(în)* a devenit *un* prin etimologie populară cu *lung(ă)*.

Marele (Răd), *Cricovul Mare*[1] (Plo), *Dealul Mare* (Bac, BAr, Bei, oş. Bld, Cîm, Dor, Drg, Hor, Hue, Iaş, Lăp, Moi, Pit, Pr, Pt, Sla, Str, TîN, Tul), *Fața Mare* (Bz), *Groapa Mare* (RîS), *Movila Mare* (Bz, Făl), *Ostrovul Mare* (Cor, VîM), *Valea Mare* (Adj, Bac, Bra, Cîm, Csb, Dr, Fil, Găe, Gur, Hor, Lip, Lud, MoN, Ms, Neg, Odo, Olt, Oră, Pit, Pr, Reş, RîV, Rom, Sv, Sla, Str, Tc, TîJ, TîS, Tl, TS, Vas), *Valea Mare-Bratia* (Msc), *Valea Mare-Dîmbovița* (Pit), *Valea Mare de Codru* (Ora), *Valea Mare de Criș* (Ald), *Valea Mare-Podgoria* (Pit), *Mărișel* (Hue)[2] şi derivatele, toate cu sens antroponimic, *Mareșoaia* (Bz), *Mareș(ul)* (Br, Fău, Il, Pit), *Mărăscul* (Bac), *Mărășeni* (Vas), *Mărășești* (BAr, Bld, Pan, TîM), *Mărăști* (Bac, Pan), *Mărăștii de Jos* și *Mărăștii de Sus* (Bac). De adăugat *Naghifola* (BAN), *Nogiorid*[3] (Bh), a căror parte inițială este magh. *nagy* 'mare'.

Méria (Buj, Haț), *Meria* (Pr): *mériu*, *meríu* (var. *mieriu*) 'albăstriu, albastru deschis, violet' (*DE*). Sinonime: *Checheș* (Lug), *Chichișa* (Zal) < magh. *kékes* 'albăstriu'.

Mica (Dej, Pit, Trn), *Valea Mică* (Alb, MoN, Ms, SfG, Tr), *Micaia* (Gil)[4], *Micul* (Bz), *Pîrîul Micului* (Tej), cu derivatele *Miceasca* (Pit), *Micești* (Alb[5], Bis, Bld, Pit, Tr), *Miceștii de Cîmpie* (Bis), *Pîrîul Miceștilor* (Pit), *Conacul Miculescu* (Dj), *Miculești* (Cra, Str, Trg), *Miculinți* (Dor)[6]. Sinonime: *Mărunta* (DrO, Ved), *Mărunței* (DrO, Ved), *Măruntelul* (Dj), *Mărunțișul* (Cis, Găe, Plo, Tit); *Mititei* (Năs), *Mititelul* (Adj, Buj)[7].

Mîndra (Cos, Dj, DrO, Fg, Gj, Hîr, Hn, Huş, Pt, Sib, Tr), *Mîndra Veche* (DrO), *Muntele Mîndra-Stănișoara* (RîV), *Mîndrișca* (Adj), *Mîndrul* (Gj, Pt), *Mîndrul* sau *Mîndra* (Vl), *Dealul Mîndrului* (Hrl), *Mîndruloc* (Ard), cu derivatele *Mîndrești* (Bt, Buh, Buj, Foc, Gal, Huş, Săv, Tec, Vas), *Mîndrești-Moldoveni* și *Mîndrești-Petrești* (Foc), *Mîndreștii Noi* și *Mîndreștii Vechi* (Foc)[8], *Burcutul lui Mîndrilă* și *Pîrîul lui Mîndrilă* (VaD), toate avînd semnificație personală la origine (de altfel, şi unele dintre «primitive» vor fi avînd o valoare similară, de pildă *Dealul Mîndrului*).

Neagra (Ar, Cal, Cîm, Fet, Gil, Gur, Iaş, Il, PiN, Pr, Tr, Trg, VaD, Ved), *Neagra Broștenilor* (VaD), *Neagra de Jos* și *Neagra de Sus* (Cîm), *Neagra-Drăgoiești* (VaD), *Neagra Mare* (PiN), *Neagra Mădeiului* (PiN), *Neagra Mică* (PiN), *Neagra-Păltinașul* (VaD), *Neagra Săcuiescului*

---

[1] În *DG*, *Cricovul Mare* sau *Cricovul Sărat* (Plo).

[2] Dat de Dr. I, p. 28, 40 (*ş* reprezintă pronunţarea locală a lui *č*).

[3] În *Indicat.*, *Nojorid* (Ora).

[4] Derivat cu suf. *-aia*, pe care-l mai întîlnim la teme adjectivale latineşti, şi tot în toponimie (de ex. *Negraia*, Vl).

[5] Se mai chema şi *Chişfalău* 'satul mic' (Mold.-Togan, p. 57).

[6] Pentru numiri similare în afara hotarelor politice româneşti, v. Dr. II (indice), unde se arată totuşi că toponimice de felul lui *Micou*, *Micu* ş.a. ar putea fi interpretate şi ca provenind de la n. pers. magh. *Mikó*.

[7] Cf. arom. *La Minutlu* (= *La Măruntul*).

[8] Tema lui *Mîndreşti* ar putea fi, cîteodată, n. fam. *Mandrea*. Cît despre *Mîndruloc*, cred că avem a face cu o etimologie populară (numele maghiar este *Mondorlak*). În *Indicat.*, *Mîndreşti-Moldova*, *Mîndreşti-Munteni*, *Mîndreştii Vechi*.

(PiN), *Neagra Săcuilor*, *Neagra Părului* şi *Neagra Şarului* (VaD), *Dealul Negrei* (Vas)[1], *Fundul Negrei* (Neg)[1], *Slobozia Negrei* (Adj)[1], *Valea Negrei* (Neg)[1]; *Apa Neagră* (Adj, *DG* V, p. 789, s.v. *Zeletinul*, BAr), *Movila Neagră* (Ist), *Valea Neagră* (Bz, Foc, Meg, Pit, Pr, Pt, ŞoM, Viş, Vl), *Negraia* (Drg), *Negraşi* (Cos), *Negraşul* (Cîm, Cpi), *Poienile Negraşului* (Cpi), *Negrăiţa* (Vl), *Negreia* (ŞoM), *Negrele* (Gj, Vas), *Negrişoara* (Găe, PiN, VaD), *Dealul Negrişoarei* (Gil), *Negrişori* (Hor), *Negriţa*[2] (Drg), *Negru(l)* (Ag, Bc, Bei, Gj, VaD), *Dealul Negru* (Foc, Hue, RîV, TîS), *Lacul Negru* (RS), *Pîrîul Negru* (Ag, Bac, Clg, Dor, TîN), *Izvorul Negru* (Viş), *Negruşa* (TuS), *Negruşca* (Il), cu derivatele «locale» şi «personale»[3], foarte numeroase şi variate, *Negrea* (Ag, Gal)[4], *Negreana* (Gil), *Negreasca* (Ale, Bz), *Negreni* (oş. BaM, Dej, Dj, DrO, Gil, Hue, Moi, Olt, Pit, Săv, Sla, Vid), *Negrenii de Jos* (Sla, Vid), *Negrenii de Sus* (Vid), *Negrescu* (Bot), *Negreşti* (Ag, Bz, Cîm, Cţ, Găe, Hor, Iaş, Neg, NeV, Oaş, PiN, Rom, Săv, TuS, Vl), *Dealul Negreştilor* (VaD), *Negri* (Bac, Pr, Pt), *Rîpa lui Negri* (Foc), *Valea lui Negri* (Buz), *Negrila* (Buj), *Negrileasa* (Făl, GuH), *Negrileşti* (Dej, Foc, Olt, Tec, Vas)[5], *Negrişeni* (Răd), *Negriţeşti* (Buh)[6], *Negruleşti* (Ag, Hor), *Negruşeni* (Bac). Cele mai multe, cu excepţia, firească, a derivatelor, sînt nume de ape, aşadar întocmai ca la *Alba* etc. de mai sus (să se revadă cele spuse acolo despre coexistenţa, în aceeaşi regiune, a două toponimice cu înţeles opus şi despre interpretarea figurată care li se poate da). Aceeaşi constatare o facem şi cu privire la sinonimele slave ale lui *Neagra* etc.: *Cerna* (BAr, Det, oş. Hun, Măc, Orş, Vl)[7], *Cernahora* (Ald), *Cerna-Răzăşi* (Bac), *Cerna-Sat* şi *Cerna-Vîrf* (BAr), *Coastele Cernei* (Vl), *Culmea Cernei* (BAr), *Lunca Cernei*, *Lunca Cernei de Jos* şi *Lunca Cernei de Sus* (Haţ), *Cernaia*[8] (Str), *Cernata* (TuS), *Cernatul* (Ag, Bra, Bz, Pr, Sla, TîS), *Cernatul de Jos* şi *Cernatul de Sus*

---

[1] *Negrei* poate fi şi genitivul n.-fam. *Negrea* (v. mai jos).

[2] În *Indicat.*, *Negriţa*.

[3] Trebuie arătat că şi printre numirile imediat precedente se vor fi găsind unele cu semnificaţie antroponimică la origine. Astfel *Neagra* şi, mai ales, *Negru(l)* pot însemna deopotrivă de bine 'loc negru' şi '(un om cu numele) negru'.

[4] *Negrea* reprezintă aspectul curent (şi conform cu normele fonetice din limba vorbită de romîni în marea lor majoritate) a răspînditului nume de familie, care sună (mai ales suna) şi *Negre* (cf. *Neculce-Neculcea*). Varianta fără *-a*, cunoscută în special moldovenilor, se pronunţă, de fapt, *Negri* (cu un *-e* foarte închis). Datorită acestui lucru, precum şi influenţei italieneşti de pe vremuri (influenţă căutată, voită), *Negre(a)* a devenit, în unele cazuri, *Negri* (cf. *Costache Negri*), ba chiar şi-a mutat, la necunoscători, accentul pe finală. Raportul dintre forma tradiţională şi cea modificată a acestui nume ni-l ilustrează, uneori, chiar toponimia. Astfel *Negrea* din raionul Galaţi se află pe fosta proprietate a lui Costache Negri.

[5] Acelaşi nume este *Necrileşti* (Alb), notat de Mold.-Togan, p. 152 şi de *Indicat.*

[6] *ISt*, *Indicat.* şi Frunzescu au *Negriteşti*, adică *-t-* în loc de *-ţ-* din *DG*. Ambele aspecte sînt posibile, căci tema este *Negrit(ul)*. Cf. *Preotescu* al. de *Preoţescu*.

[7] *Cerna* din Banat coincide, se pare, în ce priveşte aşezarea geografică, cu vechiul *Dierna* (redat şi sub aspectele *Zerna*, *Tierna*, *Tsierna*). Cf. *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 71, *OR* I, p. 322 urm. şi, mai ales, Dr. II, p. 237 urm.

[8] Corespunde, ca formaţie, în mod desăvîrşit, sinonimului *Negraia*. Tot aşa merg paralel *Cernişoara* şi *Cernişorul* cu *Negrişoara* şi *Negrişori*, deja notate. Diferă numai raportul cronologic. În cazul lui *-aia*, trebuie să admitem că întîi a existat *Cernaia*, căci sufixul este slav, pe cînd *-işor*, *-işoară*, de origine latină (am în vedere partea lui finală: *-or*, *-oară*), a trebuit să se alipească la tema latinească *negru* mai înainte de a apărea la sinonimul slav al acestuia.

(TîS), *Izvorul Cernatului* (Cis), *Cernați* (Bld)[1], *Cernavoda* (Il, Meg, Sb, TîS)[2], *Cernădia* (Gil, TîJ)[3], *Cernăloasa* (Dor), *Cernătești* (Buz, Fil), *Cernegura* (PiN), *Cernelele* (Ag, oş. Cra, Hor)[4], *Cernelele de Jos* şi *Cernelele de Sus* (Cra), *Cerneteaz* (Tim), *Cerneți* (TuS), *Cernețul* (Tl, TuS)[5], *Cernica* (Bac, Buc, Ct, Il, Pr, Tc), *Cernișoara* (Hn, Hor, TuS), *Cernișoara-Floreasca*[6] (oş. Hun), *Cernișorul* (Vl), *Dealul Cernișorului* (Hn)[7], *Cernitul* (Bac)[8], *Cernița* (Cîm), *Cernofca* (Tul), *Cernoveți* (BAN), *Cernuc* (Dej), *Cernul* (Moi), *Cernușul* (Br), *Ciornei(ul)* (Neg)[9], *Ciornohal* (Bot)[10], cu derivatele «personale» *Cernătești* (Bz, Fil, Pr, Vl), *Dealul Cernăteștilor* (Cis), *Pîrîul Cernăteștilor* (Fil), *Cernești* (Bot, Lăp, Sig, Tec, Tej), *Ciornuleasa* (Olt) şi cu derivatul, probabil, «local» *Cernicari* (Tec): cf. v. slav. *črŭnŭ*, bulg. *čeren*, *-na*, *-no* etc. 'negru' şi n. top. slov. *Črna*, croat. *Črnets*, sîrb. *Črьnilo*, slov. *Črno*, ucr. *Čorna* etc. (Mikl., s.v. *črŭnŭ*) [11].

Neteda (Vl), *Netedul* (Iaş, Ms, Ns, PiN), *Netezi* (TîN) şi derivatul «personal» *Netezești-Nuci* şi *Netezești-Sergiești* (Urz).

Pleaşa (Aid, Ns, Plo, RîV), *Pleașov(ul)* (TuM), *Pleșa* (Bd, Buj, Cj, Făl, GuH, Msc, Pit, Răd), *Pleșa cea Goală* (Tran)[12], *Pleșca* (Ba, Bld, Zal), *Pleșcioara* (Cis), *Pleșcoiul* (Buz), *Pleșcuța* (Cîm, Gur), *Pleșea* (Bz, Foc, Gj, Pit, PiN, TîN, TuS, Vl), *Dealul Pleșei* (Ab, Td), *Pleșele* (Ag, Pt), *Pleșele Holdei* (PiN), *Vîrful Pleșelor* (Pt), *Pleși* (Buz, Seb), *Pleșița* (Fg), *Pleșoiul* (Cra, Fău, Olt, RîV, Sla), *Pleș(ul)* (Ag, Făl, Gj, Hn, Iaş, RîS, Tej, Vl), *Pleșul Mare* şi *Pleșul Mic* (dealuri, Bot), *Dealul Pleșului* (Hn, Td), *Pleșuva* (Plo, Tej, TuS), *Pleșuva Mare* şi *Pleșuva Mică* (munți, Cpi), cu derivatele *Pleșani* (Bot), *Pleșești* (Adj, Ag, Bld, Buj, Buz, Cîm[13], Făl, Moi, Olt, Pit, RîS, Ved, Vl), *Pleșești-Gane* (Făl), *Pleșești-Trăi-*

---

[1] Nume de sat, care ne trimite, mai degrabă, la o semnificație antroponimică. Observația este, în principiu, valabilă şi pentru *Cernatul*.

[2] Partea a doua a acestui toponimic compus este slav. *voda* 'apă', care trebuie să fi întovărășit, la origine, şi pe *Cerna*, rămas cu vremea singur (este vorba, firește, numai de pîraiele şi rîurile numite astăzi *Cerna*). Locul lui *voda* îl putea lua şi sinonimul *rěka*, tot slav şi tot feminin.

[3] Amintesc, ca o simplă curiozitate, părerea lui Diculescu, *Die Gepiden* I, p. 96, care vedea în *-ădia* gepid. **wadi* = anglosaxon. *woed* 'apă, lac'. La fel, şi tot fără nici un temei, explica acest fanatic susținător al influenței germanice asupra limbii noastre şi pe *-adia* din *Amaradia, Arpadia, Ciocadia, Crivadia*.

[4] Pluralul lui *cerneală*, cu sensul originar de 'înnegrire' (v. *DA*, s.v.).

[5] N-are nici o legătură cu vb. *cerne*, cum a crezut, la un moment dat, Weigand, *III. Jber.*, p. 327, care îl traducea prin 'Platz wo man siebt' (= loc unde se cerne)!

[6] În *Indicat.*, *Cernişoara-Floreasca*; în *Lege*, *Cernişoara-Floreasa*.

[7] Dat de Kisch I, p. 177, sub forma *Dealul Cernişor*.

[8] Formație perfect asemănătoare cu *Negrita* de mai sus, care, pentru motivele arătate în nota 8, p. 117, a precedat pe *Cernitul* (suf. *-it*, *-ită* fiind latinesc).

[9] Răspîndit, prin Moldova, şi ca nume de familie. De altfel trebuie să contăm şi aici cu o asemenea valoare, cel puțin teoretic. Cuvîntul există şi în lexicul vorbirii curente: *DA* are *ciornei* 'om negru, țigănetic', iar în *Rev. Cr.* V, p. 189 îl găsim ca nume de pasăre.

[10] Partea finală ar putea fi ucr. *gála* 'picior' (întrebuințat, de obicei, la plural, spune Žel., p. 167).

[11] Cf. arom. *Cerneşi*.

[12] Kisch I, p. 261, care-l transcrie *Pleşa cel Goală*! Aşadar o tautologie, căci *pleş* şi *gol* sînt sinonime (într-un caz ca acesta).

[13] Cf. *BkA* I, p. 19.

leni (RîS), *Pleșoianul* (Buc). La baza tuturora stă *pleș* (perfect sinonim cu *pleșuv*)[1], care există și ca substantiv : la Por., p. 26 găsim *pleș* 'culme pleșuvă' (cf. și p. 24 *pleș* 'loc lipsit de vegetație, nemîncat de rîpi')[2]. Aceeași origine (prin intermediul limbii maghiare) și, deci, aceeași semnificație are *Peleș*(*ul*) (Cîm, Cpi, SaM), cu diminutivul *Pelișor*(*ul*) (în aceleași raioane), pentru care cf. magh. *pilis* 'chelie, tonsură' și n. top. *Pilis*[3], *Pilishegy*. Această etimologie trebuie preferată celei propuse de G. Weigand, *BkA* I, p. 19, care, de altfel, se mărginește a spune că-i vorba de un cuvînt bulgăresc, cu sensul 'salbă (de bani, de mărgele), smoc (de păr)', fără să-l numească[4]. Nici pol. *peles*(*z*) 'cuibul păsării de pradă, adăpost de bandiți' dat de V. Bogrea, *Rev. Ist.* IV, p. 226 nu poate fi primit, cum am arătat amănunțit, pentru amîndouă explicațiile amintite aici, în *Bul. Phil.* III, p. 173 urm.[5]. Tot din maghiară au venit *Pilișca* (munte, Moi), *Pilișca* sau *Pelișca* (vîrf de munte, Bc) și *Chilișca* sau *Pilișca* (șir de munți, Moi) : cf. n. top. magh. *Peleske* (*AECO* II, p. 150–151)[6]. La fel trebuie interpretat *Peleaga* (munte, Hn) : «la noi, oaia care să duce lîna dipă ea, aia e *peleagă*. Așa și muntelui ăstuia i-o fi zîs *Peleaga*, pă cum că e piatră goală, fără pic dă pădure, ca oaia peleagă fără lînă » (*Soc. Rom.* III, p. 458)[7]. Sinonim : *Cheala* (movilă, Brl), *Măgura Chealǎ* (Tr) ; *Lisa* (Făg, Sla, Vl, Zim) < slav. *lis* 'pleșuv ; palid' : cf. bulg. *lis* 'pleșuv', *lisa* 'loc pleșuv' și n. top. bulg. *Lisets*, sîrbo-cr. *Lisats* (Vasmer, p. 93, nr. 74), ucr. *Lysa*, ceh. *Lysá* etc. (Mikl., s.v. *lysŭ*). Cf. și toponimicele înregistrate mai sus, s.v. *Goala*.

Preasna Nouă, *Preasna-Poiana* și *Preasna Veche* (Leh) < bulg. *prèsen* 'proaspăt, recent, nou'. Cf. n. top. grec Πρεάσνιτζα, pe care Vasmer, p. 210, nr. 103 este înclinat să-l scoată dintr-un «nume de apă, la origine» slav. **Prěsnitsa*, cu tema *prěsnŭ* 'proaspăt'. Sinonim, în acest ultim sens, este *Proaspeți* (Sla). Cf., pentru celelalte înțelesuri ale adjectivului bulgăresc invocat aici, *Nou*, *Noua* (mai ales ca epitete pe lîngă *Sat* etc.), despre care va fi vorba în capit. II.

---

[1] Cf. n. top. slov. *Plêš*, *Plêše*, *Plêša*, croat., sîrb. *Pleš*, ucr. *Pl'išky*, ceh. *Plešovets* etc. (Mikl., s.v. *plêšĭ*).

[2] În cazul lui *Pleșcioara*, *Pleșcoiul* și *Pleșcuța* ne-am putea gîndi și la subst. *pleașcă*. Cf. arom. *Pleșă*, poate și *Pleasa di Supra*, *Pleasa di Ghiosu* (*Lg. Litt.* III, p. 99).

[3] Se cheamă așa un munte 'pleșuv' din comitatul Zemplén, un loc, nedefinit mai deaproape, în comit. Szabolcz și o cîmpie în comit. Zemplén (acesteia i se spune, de fapt, *Pilishegy* 'dealul sau muntele Pilis').

[4] Se va fi gîndit la *peléška*, poate și la *péléšъ*, existente în Dicționarul lui Gerovъ și din care a ieșit rom. *peleș* 'ciucure, canaf', 'îndoitura de sus a pantalonilor țărănești prin care se introduce brăcinarul' (*DLRM*). Etimologia lui Weigand au respins-o și alți lingviști, de ex. N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1133, care spune că « *Peleș* poate fi mai curînd o formă maghiară cu svarabhakti a lui *pleș* (< slav. *pleš*) », și M. Vasmer, *Zeitschr. f. slav. Phil.* V, p. 283.

[5] Cf. și *peleș* 'gaură, peșteră' (Por., p. 34).

[6] *Chilișoaia* (Iaș) este, foarte probabil, un derivat (feminin) de la n. pers. *Cheleș*, care înseamnă, de fapt, același lucru.

[7] Cf. și *BSG* LIV, p. 85 : oaie *peleagă* « oaie care să duce lîna de pe ea ; aia e *peleagă* » (v. și p. 114, n. 12). *DE*, p. 919 are *peleg*, femin. *peleagă* 'chel, pleșuv' (Banat).

Putreda (Bt[1], Dor, RîS), *Putreda Mare*, *Putreda Mică* și *Putreda din Vale* (RîS), *Putrida* (Sc) și derivatul «local» *Putrezeni* (Adj)[2].

— **Puturoasa** (oș. BM, Hîr, Iaș, Sla, SM, Tc, Vl), *Fîntîna Puturoasă* (Buz), *Vîna Puturoasă* (Cis), *Puturosul* (Ag, Bc, Brl, Bt, Foc, Iș, Pr, Tl, Trg), *Izvorul Puturos* (Buh): majoritatea acestor numiri aparțin apelor, în sens larg (de obicei izvoare minerale)[3]. Sinonime: *Împuțita* (Neg), *Gîrla Împuțită* (Tul), *Împuțitul* (Bc)[4]; *Pocioasa* (RoV), *Pucioasa* (Bz, Trg, Vl), *Pucioasele* (RîS), *Puciosul* (Buh, PiN, VaD), *Vîlceaua Pucio-sului* (Cpi); *Smerdiștea* (Olt), *Smîrda* (Giu), *Smîrdăstețul* (VîM), *Smîrdioasa* (Zim) < slav. *smrŭd-* din cuvinte ca v. slav. *smrŭděti* 'a puți', bulg. *smъrdja* 'a mirosi urît, a puți'.

Răcea (Bac, Bot, Dor, Huș, Iș, Neg, Paș, Rom, Tr), *Rece* (Făg)[5], *Recea* (Adj, Bac, Bld, oș. BM, Bz, Cal, Cos, Făg, Ghg, Hor, Neg, Pr, Pt, Rom, RS, Sla, Șim[6], Tr, VaD, Vl), *Recea* sau *Recile* (Ag), *Rece-Cristur* (Dej), *Recea de Jos* și *Recea de Sus* (Bac, Cos, Rom), *Recea Mică* (RS, Șim), *Recele* (Năs), *Récelea* (Plo), *Récelea-Calda* (Plo)[7], *Reci* (SfG, VaD), *Re-ciile* (pîraie, Plo), *Recișoara* (Hor), *Reciu* (Seb), *Fîntîna Rece* (Dj, PiN), *Izvorul Rece* (Bz, Hor, Pr), *Muntele Rece* (Hue), *Pîrîul Rece* (Bra, Clg, VaD), *Someșul Rece* (Cj), *Valea Rece* (Aid, Ciu, Măc, TîM, Tul), *Vîrful Rece* (Cj), *Răcila*[8] (pîrîu, Buh), cu derivatul *Răceni* (Buc, Giu, Msc, RS)[9]. Trebuie precizat că marea majoritate a acestor toponimice se referă la ape[10], fapt care nu lasă nici o îndoială asupra semnificației lor și infirmă părerea lui G. Weigand, *BkA* III, p. 104 (în legătură cu n. top. magh. *Récse*—rom. *Rece*): «În cazul numelui de loc *Rece* m-am gîndit la rom. *rece*, deși o astfel de numire este cam surprinzătoare pentru un toponimic». Este drept că, teoretic, acest lingvist admite posibilitatea existenței unui nume de loc *Rece*(*a*) 'kalt', cum i se pare că dovedește bulg. *Studena*[11], dar, în cazul concret pe care-l discută, nu crede că poate fi vorba de un element lexical romînesc. De aceea se gîndește la bulg. **rěče* 'pîrîu' (<*rěka*), chiar pentru cele zece pîraie *Recea* (și, cu atît mai mult,

---

[1] Despre valea astfel numită din fostul județ Botoșani se spune, în *Studii și Cercetări de Istorie Veche*, ian.-iunie 1953, p. 420, că-și trage numele de la „apa permanentă, nutrită de izvoare locale", pe care o conține.

[2] *ISt* scrie *Putredeni* (sub influența lui Frunzescu, la care *z* este redat prin *d*). De menționat că în *Indicat.* și *Lege* se dă și *Putrezeni*, dar se trimite la *Putredeni*, ca numire oficială.

[3] Observația se aplică și la toponimicele următoare. Cf. și arom. *Puturos*.

[4] Sinonimia o arată, uneori, dubla numire a locului. Astfel un izvor cu apă sulfuroasă din fostul județ Iași se cheamă *Puturoasa* sau *Împuțita*, iar un «loc cu izvoare sulfuroase și baltă» (TîO) poartă numele *Puturosul* sau *Împuțitul*.

[5] Ap. Kisch I, p. 261. Mold.-Togan, p. 181 au *Recea Telechiană* (p. 226, *Telechi-Recea*); în *Indicat.*, *Recea*.

[6] Cf. *Dacor.* X, p. 533, n. 1.

[7] Două pîrîiașe care se unesc, spune *DG*. Vezi și aici mai sus, s.v. *Calda*.

[8] În *Indicat.*, *Racila* (sat, Buh).

[9] Tema acestuia ar putea fi tot atît de bine și n. pers. *Racu*.

[10] Cf. și arom. *La Arațile* «la apele reci» (*Lg. Litt.* III, p. 49).

[11] Ar fi putut invoca și rom. *Studina* (v. ceva mai jos), apoi, mai ales, numeroasele toponimice menționate aici de mine. Nu-i necesar ca un loc să fie numaidecît apă, spre a fi numit astfel, deși teoretic (și, mai totdeauna, chiar de fapt) cu asemenea locuri avem a face. Cînd întîlnim pe *Recea* ca nume de sat sau de deal etc., trebuie să presupunem, pînă la proba contrară, că el provine de la o apă din apropiere, care se cheamă (ori s-a chemat odată) așa.

pentru cele şapte sate purtînd acest nume), fiindcă antonimul *Calda* apare numai o dată, deşi «cald» este o însuşire mai caracteristică pentru apa unui rîu şi, deci, mai apt de a deveni toponimic: rîurile, pîraiele etc. au, de obicei, apă rece![1] În concluzie (p. 106), declară Weigand, *Recea* trebuie interpretat ca provenind, de cele mai multe ori, din bulg. *rěka* în Ţara Veche şi din magh. *récse* în ţinuturile de peste munţi. Ce ne facem atunci cu *Muntele-*, *Someşul-*, *Valea-*, *Vîrful Rece*, apoi cu plur. *Reci* şi cu masc. artic. *Răciul*, *Reciul*, *Recelea*? Nu vreau să spun prin aceasta că ar fi exclusă posibilitatea unei interpretări în sensul propus de Weigand. De altminteri, el însuşi exprimă (p. 106) părerea, pe care oricine o acceptă, şi anume: «fără a cunoşte situaţia reală nu se poate decide cu care etimon (*rece* 'kalt', *récse* 'Verhaugraben' sau *rěče* 'Bach') avem a face»[2]. Acelaşi radical şi, deci, aceeaşi valoare semantică au *Răcorelele* (Plo), *Valea Răcorelelor* şi *Răcurelele* (RîV), cu derivatul «personal» *Răcoreşti* (Urz). Sinonime: *Calbor* (Făg), *Călvasăr* (Med), care, după Kisch I, p. 261, sînt respectiv germ. (=luxemb. →săs.) *Kîlbar* (=*Kal*(*t*)-*born* 'fîntînă rece')[3] şi *Kaltwasser*; *Hideaga* (ŞoM), *Hidegcut* (BAN), *Hidig* (Şim) < magh. *hideg* 'rece'; *Studena* (Orş), *Studina* (BAr, Cal), *Studiniţa* (Cal) < slav. *studenŭ* 'rece' (cf. n. top. slov., sîrb. *Studena*, sîrb. *Studenitsa*, slov. *Studenets*, sîrb. *Studenĭtsĭ* etc. ap. Mikl., s.v. *studenŭ*)[4].

Răpedea (Iaş, Pt), *Răpegioara* sau *Răpejoara* (Pan), *Repedele* (Năs), *Crişul Repede* (Tran), *Pîrîul Repede* (Cra, Dj, Rn[5]), *Repedea* (Adj, Gal, Gj, Pan, Vl), *Repejoara* şi *Repejorul* (Fet)[6]. De obicei (la origine, putem spune totdeauna) se numesc astfel ape curgătoare (mai ales) şi ridicături de pămînt, pentru motive care n-au nevoie să fie arătate, întrucît le bănuieşte oricine[7]. Mult mai numeroase sînt sinonimele străine, cu deosebire cele slave, considerate nu numai în total, ci şi, adesea, unul cîte

---

[1] Autorul uită că toate însuşirile, deci şi (ba mai ales) 'răceala' (tot aşa 'căldura') sînt... relative şi, prin urmare, o apă mai rece decît altele se impune atenţiei noastre în mod deosebit, ceea ce poate duce la numirea ei cu adjectivul corespunzător.

[2] Contra atitudinii sale, prea categorice (în favoarea etimonului bulgăresc), pledează faptul că pe de o parte *rěče* nu-i atestat (de aceea Weigand îl prevede, deşi nu totdeauna, cu asterisc), iar pe de alta, în foarte bogata listă de toponimice slave a lui Miklosich, la baza cărora stă *rěka*, nu figurează absolut niciodată *Rěče* (sau vreo formă apropiată de aceasta). Cf. şi aici mai sus, s.v. *Reşca*.

[3] Profit de acest prilej spre a arăta că, dintre cele două numiri *Fîntîna Rece*, notate în text, una aparţine izvorului aflat în apropierea cabanei de pe vîrful Ceahlăului şi este... pe deplin meritată, căci apa lui are o temperatură de 8°C, iar cealaltă, unui puţ artificial, a cărui apă este, foarte probabil, şi ea neobişnuit de rece. Acelaşi lucru înseamnă *Hidegcut* (= magh. *Hidegkút* < *hideg* 'rece' + *kút* 'fîntînă').

[4] V. slav. *studenĭtsĭ*, slov. *studenets* etc. sînt traduse de Miklosich prin 'puţ'. Să se compare şi *stúdeniţă* 'scorbut (Arenaria serpyllifolia)'; 'tămîiţă (Chenopodium botrys)', dat de *DE* (în *Rev. Cr.* VIII, p. 142, *stúdiniţă*), măcar că nu poate avea nici o legătură cu *Studiniţa*, care-i diminutivul lui *Studina*. G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 89 notează un afluent al Tutovei (Bld), numit *Studineţ* (în *DG* apare s.v. *Tutova*), peste care am dat ulterior (îl are şi Frunzescu).

[5] Kisch, I, p. 266 dă un *Pîrîul Repede* pentru fostele judeţe Maramureş şi Năsăud, fără alte precizări.

[6] La Frunzescu apare numele de pîrîu *Răpizosul* (Il), adică *Repezosul*, care ar putea fi identic cu *Repejorul* din *DG*.

[7] Observaţia este valabilă şi pentru numirile care urmează.

unul. Iată-le: *Bistra* (Aid, BAN, Bei, PiN, Sb, Tpl, Viş), *Bistra Mare* şi *Bistra Mică* (PiN), *Bistra Mărului* (BAN)[1], *Bistra Mureşului* (Tpl), *Bistra-Păltinei* (Seb), *Bistreţul* (Băi, Cor, VîM), *Bistreţul Nou* (Băi), *Bistricioara* (Bac, Gj, Năs, PiN), *Bistriţa* (Bac, Bis, Car, Gj, Hor, PiN, Pt, Rn, TuS, Vl)[2], *Bistriţa Bîrgăului* (Bis), *Bistriţa Nouă* (Sla), *Bistriţa-Plopuşorul* (PiN), cu derivatele *Bistriceanca* (Dj) şi *Bistriceanul* (Găe)[3], pentru care sînt de comparat n. top. slov. croat. *Bistra*, ucr. *Bystra*, ceh. *Bystrá*, slov., bulg., sîrb. *Bistritsa*, ucr. *Bystreć*, ceh. *Bystřets*, ucr. *Bystryčany* (Mikl., s.v. *bystrŭ*[4]); *Bîrz* (Boz), *Bîrza* (Ag, Alm, Bal, Bz, Lud, Orş, Seg), *Bîrza-Palanca* (VîM), *Valea Bîrzei* şi *Vîrful Bîrzei* (Tej), *Bîrze* (Bei), *Bîrzeiul*, *Bîrzeiul de Gilort* şi *Bîrzeiul de Pădure* (Gil), *Bîrzia* (Dj)[5], *Bîrzoiul* (RîV), *Bîrzota* şi *Bîrzoţelul* (pîraie, Tec), *Bîrzotei* (Pit), *Bîrzoteni* (Hor), *Bîrzuica* (după *ISt* şi *Indicat.*) sau *Bărzuica* (după *DG*) (Bal), *Bîrzul* (Huş, TîO), apoi *Berzunţul* (diverse, TîO), *Berzunţul Mare* şi *Berzunţul Negru* (pîraie, TîO[6]), cu derivatele, deopotrivă de numeroase, *Bîrzăşti* (Bei), *Bărzuleşti* şi *Bărzuleşti-Coman* (TîO), *Bîrzan* (Bot, Cîm), *Bîrzani* (Olţ), *Bîrzasca* (BAN), *Bîrzeasca* (Ag), *Bîrzescul* (Str, Vl), *Bîrzeşti* (Ag, Bh, oş. Buc, Hor, Ine, Msc, Vas, Vl), *Bîrzila* (Tej)[7], *Bîrzoieşti* (Bld), *Bîrzoteni* (Hor), *Bîrzoteşti* (Vl)[8]: cf. slav. *brŭzŭ* 'repede, iute' şi n. top. croat. *Brzaja*, sîrb. *Brzan* etc. (Mikl., s.v. *brŭzŭ*)[9]; *Scorei* (Sib) şi *Scorila* (VîM): cf. v. slav. *skorŭ* 'celer'[10]; *Sebeş* (Fg, Seb), *Sebeşul de Jos*, *Sebeşul de Sus* şi *Sebeşul Săsesc* (Sib), *Sebeşul Mare* şi *Sebeşul Mic* (Cj), *Sebiş* (Bei, Bis, Gur, Rn), *Sebeşel* (Seb), *Sebişel* (Seb), *Sebişeşti* (Cîm), *Caransebeş* (Csb) < magh. *sebes* 'iute, repede, grăbit' (vezi Dr. I, p. 40—41, n. 7, unde se insistă asupra aspectului

---

[1] Aşa interpretează, şi cu drept cuvînt, Şt. Paşca, *Dacor.* VI, p. 438 n. top. *Bistra Morului*, citat de Kisch II, p. 6.

[2] Despre *Bistriţa* (Rn), Dr. II, p. 459 urm. spune, printre altele, că, în partea superioară a cursului ei, această apă se numeşte *Bistricioara* şi are de afluent pe *Repedele* sau *Valea Repede*.

[3] Sinonimia *Repede* = *Bistriţa* era o realitate materială pentru subiectele vorbitoare pe vremea convieţuirii romînilor cu slavii. Aşa se explică alternanţa ambelor nume la unul şi acelaşi rîu. Vezi discuţia acestui interesant amănunt în *Dacor.* IV, p. 1350 şi la Dr. II, p. 381, n. 1, 459 urm.

[4] Acest adjectiv înseamnă şi 'repede' şi 'limpede': apele repezi (de munte!) sînt, tocmai din cauza repeziciunii lor, totdeauna limpezi. Dar înţelesul fundamental este, evident, primul. De aceea nu putem da dreptate lui G. Weigand, cînd scrie (*BkA* I, p. 25) « *Bistra*, adică bulg. *voda* 'pîrîu curat' (= apă limpede) », fiindcă interpretarea lui în acest singur sens mi se pare forţată. Cf. arom. *Bistriţi*.

[5] La Frunzescu. Stă pentru *Bîrzeia* (femin. lui *Bîrzeiul*)? În orice caz este trisilabic.

[6] *DG* spune că primul dintre aceste două pîraie « îşi are obîrşia de la localitatea numită *Bîrzul* », aşadar avem a face cu un aspect diferit (de origine maghiară, după cum arată şi partea finală) al temei *bîrz-*. În documente vechi, anterioare epocii lui Ştefan cel Mare, acest nume, care aparţinea unui sat şi unui pîrîu, este redat sub forma *Berzinţ* (vezi *Arhiva Romînească* IX, p. 200).

[7] Pare a fi un derivat personal, cu suf. *-ilă* (ca în *Gerilă, Ochilă, Negrilă, Zorilă* etc.).

[8] După cei mai mulţi lingvişti, aceeaşi temă are şi *Bîrzava*, pe care eu îl explic altfel (v. mai sus, s.v. *Maslacănul*). De adăugat şi *Bărzăvoaia* (Il). *Bîrzoteni* şi *Bîrzoteşti* au la bază n. pers. *Bîrzotă*.

[9] Derivatele accentuate pe sufix şi cu *ă* în prima silabă ar putea avea drept temă subst. *barză* (devenit întîi antroponimic), acolo unde acesta este cunoscut.

[10] *Scorilă* presupune un sens « antroponimic » (cf. cele spuse ceva mai sus, în legătură cu *Bîrzila*, care trebuie considerat, în toate privinţele, ca un sinonim desăvîrşit al lui *Scorila*).

fonetic al acestor toponomice, care sună și cu ș-, potrivit etimonului maghiar; cf. de asemenea Kisch I, p. 266, cu amănuntul, interesant pentru discuția noastră, că rîul *Sebeș* numai pe cursul lui inferior este numit astfel, pe cel superior i se zice *Bistra*, apoi *BkA* III, p. 137)[1]. Pot fi amintite aici și următoarele numiri, pentru care s-au propus explicații similare, mai mult ori mai puțin îndoielnice: *Bodrog* (oș. Clu), *Bodrogul Nou* și *Bodrogul Vechi* (Ard), *Hodoș-Bodrog* (Ard), *Bodrești* (Cîm), *Bodromirești* (Cis) < v. slav. *bŭdrŭ* 'deștept, treaz', sîrb. *badar* 'vioi', ucr. *bodrij*, rus. *bodrîi* 'vioi, vesel, dispus' (Kisch II, p. 5); *Bujița* (nelocalizat) < slav. *Bužitsa* 'torent' (Kisch I, p. 267); *Valea Jivului* (Olț) < slav. *živ* 'viu' (Kisch II, p. 5)[2]; *Lotrul*, *Lotrișorul* și *Lotrița* (ape curgătoare, RîV), *Lotrul* și *Lotrioara* (Tran): Kisch I, p. 267 invocă apelativul *lotru*, pe care-l traduce prin 'iute, sprinten, violent' (în dicționarele noastre găsim sensurile secundare 'vioi, vesel, isteț' ale subst. *lotru*, întrebuințat adjectival, dar cred că ele sînt recente și mai mult metaforice); *Someș* (rîu, Tran), pus de Kisch I, p. 267 împreună cu toponimicele care înseamnează 'repede', fără vreo altă explicație[3]; *Streiul* (oș. Hun): după Kisch II, p. 6, ar proveni din slav. *strěla* 'săgeată', dar Dr. I, p. 45—46, n. 7 susține, cu mai multă dreptate, că în acest nume avem tema indo-europeană *s(e)reu-* 'a curge'[4] (deși la sfîrșitul notei se contrazice, căci admite că *Strelța*, «apă care cură despre Maramureș spre Tisa», cum spune D. Cantemir, care o identifică cu *Sargetia*, numele antic al *Streiului*, are la bază slav. *strěla*, întocmai ca n. top. ucr. *Strilky*, slov. *Strělats*, croat. *Strelets* etc.); *Teslui(ul)* (ape și diverse alte locuri, Cra, Sla): G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 77 îl consideră cuman și-l traduce prin 'pîrîu repede', dar nu face nici o altă precizare; *Trotușul* (rîu, Bc, cu izvorul în Transilvania) ar fi, după părerea istoricului Radu Rosetti, sinonim cu *Bistrița* (forma veche a numelui este *Tátros*), dar *OR* II, p. 369 nu găsește în limba maghiară decît adj. *tartós* 'durabil, perseverent', care, adaug eu, a putut suferi ușor metateza lui *r*, spre a deveni *tatros*, iar mai tîrziu, la romîni, *tratos* (> *trotuș*)[5]. Cît despre *Cergăul*, *Cergăul Mare* și *Cergăul Mic* (Med), *Cerghid(ul)* (Trn), *Cerghizel* (Trn), pe care Kisch I, p. 267 le pune în legătură cu magh. *csergö* 'care

---

[1] *Sebeș* ar putea însemna și 'frumos': E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 544, n. 2 afirmă că « *Sebeșul* (afluent al Mureșului) se cheamă *Frumoasa* » (cf. magh. *szép* 'frumos', *szebb, szebben* 'mai frumos'). Mold.-Togan, p. 202—203 au *Sebeș*, *Sebeșul de Jos* și *Sebeșul de Sus*, *Sebeșel* (toate Sb); p. 215 *Șebeș* (Făg), *Șebiș* (Bh, Bis, Gur), *Șebișul de Jos* și *Șebișul de Sus* (Rn); p. 217 *Șibișelul Vechi* (Oră).

[2] Cf. și *Pîrîul Jivanului* (Seg). Ambele toponimice amintesc, prin tema lor, foarte bine de *Jiu*: prezența sau absența lui *v* este, în cazul de față, un fapt lingvistic normal.

[3] Vezi discuția amănunțită despre etimologia acestui toponimic, care este pomenit în izvoarele antice sub forma *Samus*, la Dr. II, p. 474 urm. Pentru Kisch, chiar *Ileanda* (Dej) = magh. *Ilonda* ar avea aceeași semnificație (< germanic *ilenda* 'care aleargă'), ceea ce mi se pare greu de admis.

[4] Vezi mai sus, p. 94, n. 2.

[5] Weigand, *loc. cit.*, p. 86 vede în *Trotuș*, al cărui aspect anterior a fost *Totruș*, o formație maghiară: *Tatár-ós* 'satul, drumul, pîrîul etc. tătarilor'. (Cf. în Bihor satul *Tatarós*, aproape de *Tatárfalva*). V. Bogrea, *Dacor.* II, p. 779 afirmă că această explicație o dăduse N. Iorga înaintea lui Weigand. Din punct de vedere fonetic, la fel de ușor (sau de greu!) iese *Trotuș* și din *tartós* și din *Tatárós*.

vîjîie, murmură', ele aparțin, mai degrabă, la grupul toponimicelor de felul lui *Bălbăitoarea* ș.a. (v. mai sus, p. 55 urm.).

Rătunda (Crl), *Rotunda* (Bc, Brl, Buc, Bz, CAr, Crl, Dj, Dor, Făl, Ghe, Gj, Hn, Il, Iș, Măc, Ns, Pt, Rom, Tc), *Rotunda Nouă* (Crl), *Vîrful Rotunda* (Cpi), *Balta Rotundă* (Tul), *Poiana Rotundă* (Ns), *Rotundul* (Br, Bz, Cț, Măc, Tr)[1], *Privalul Rotundului* (Hîr), *Dealul Rotund* (Cj, Hn), *Fag Rotund* (Ns) și derivatul *Rotunzeni* (Buz)[2]. Sinonime: *Obleagul* (Sla, TuS) și, poate, derivatul «personal» *Oblești* (Pit)[3] < slav. *ob(ŭ)lŭ* 'rotund'.

Retezat (Haț): este numele unui cunoscut munte din regiunea sud-estică a Ardealului propriu-zis. Kisch I, p. 75 îl pune împreună cu *Tîmpa*, pe care-l socoate, după exemplul lui Weigand, drept femininul lui *tîmp* 'tocit, teșit' (v. ceva mai departe)[4]. De adăugat *Retezatul* (Fet), *Retezați* (RîS).

Roșa (RS, VaD), *Roșia* (Ar, Bei, Buc, Buj, Hor, Oră, Sib, Tc, Tr, TuS, Vl), *Roșia* sau *Roșia de Jii* (TîJ), *Roșia de Jos* și *Roșia de Sus* (Gil), *Roșia de Săcaș* (Seb), *Roșia Montană* sau *de Munte* (Cîm), *Roșia Nouă* (Lip), *Roșia Săsească* (Sib), *Piatra Roșie* (Măc), *Valea Roșie* (Olt), *Valea Roșie* sau *Roșia Abrudului* (Boz) (Dr. II, p. 489), *Roșiile* (Olț), *Pietrele Roșii* (Hor, Ns, PiN, TuS, VaD, Vl), *Roșioara* (Hor, Pr, Vl), *Roșiuța* (BAr), *Roșul* (Br, oș. Buc, Dor, Gj, Huș, Iaș, Il, Ms, RîS, Tl, VaD), *Roșuleț* (Tul), *Hanul Roșu* (oș. Tim Tr), *Lutul Roșu* (Pt, Tej), *Piscul Roșu* (Măc, Neg), *Pîrîul Roș* (Buh, Cos; Mat., p. 62), *Rediul Roșu* (Bot), *Tîrgul Roșu* (Kisch I, p. 268), *Turnul Roșu* (Sib), *Vîrful Roșu* (Kisch I, p. 268), apoi derivatele *Roșani* (Bz), *Roșeni* (PiN), *Roșești* (Brd, CAr, Cîm, Str, Vs), *Roșieni* (Bal), *Roșiești* (Vas), *Roșoveni* (Hor), care sînt, desigur, în bună parte, formații antroponimice, căci au drept temă și n. pers. *Roșu*. De altfel, *Roșul* însuși va fi avînd uneori această semnificație[5]. Diminutivul masc. *Roșiori* apare și el adesea, dar trebuie, cred, explicat în alt mod, cînd e vorba de Romînia Veche (vezi mai departe, capit. II și III). Numai *Roșiori* (Lud, Ora, ȘoM) poate fi socotit ca sinonim cu precedentele, întrucît ținuturile de peste munți n-au cunoscut, din cauza situației lor politice speciale, instituția militară a roșiorilor[6]. Sinonime: *Cervenca* (Sb)[7], *Cerveni* (Giu), *Cervenia* (BAr, Pr, Str, Zim), *Cervenița* (TuS) < slav. *červen* 'roșu' (cf. n. top. sîrb. *Črvena*, ucr., rus.

---

[1] Frunzescu nu cunoaște n. top. *Rotundul*. De aceea unele dintre cele menționate aici, după acest autor, sub aspectul feminin *Rotunda*, ar putea fi identice cu corespunzătoarele lor înregistrate de *DG* ca masculine.

[2] Numeroase sînt toponimicele similare cu acestea și dincolo de granițele teritoriului dacoromînesc (v. Dr. II, indice; *GrS* VI, p. 354; *Arh.* XXXIX, p. 71).

[3] Cf. și *Obilești* (Buc, Foc), din care iese ușor *Oblești* (prin dispariția lui *i* neaccentuat).

[4] Muntele *Retezat* (Gil) nu pare a fi același cu omonimul ardelenesc.

[5] Deoarece am pomenit acest ultim amănunt, pot înșira aici și toponimicele a căror temă este n. pers. *Roșca* (< *roș*): *Roșca* (Bac, Hrl, TuS, Vl), *Vadul Roșca* sau *Roșcăi* (Foc), *Roșca-Liman* (Tul), *Roșcani* (Bot, Buj, Ili, Iș), *Roșcari* (RîS), *Roșchila* (Pan), *Roșcoi* (Cis), *Roșculești* (Pan), *Roșculețul* (Hîr). Cf. arom. *La Roșile*.

[6] Totuși, dată fiind absența acestui nume la Mold.-Togan (de altfel chiar Mart.-Istr., al căror dicționar a apărut în 1921, cunosc numai pe *Roșiori* din BM), avem dreptul să-l considerăm creație recentă, de după 1918 (și cu semnificație simbolică).

[7] Citat în *Dacor.* V, p. 16, n. 3.

Červen, ceh. *Červenitse* ș. a., Mikl., s. v. *črŭvenŭ*); *Rodbav* (Făg) = săs. (*zər*)*rudər Bâch* (Kisch I, p. 268); *Verșeni* (Paș), *Verșești* (PiN), *Verșeștii de Jos* sau *Verșești* (TîO) < magh. *vörös*, *veres* 'roșu' (G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 87)[1].

Rugina (Pit, Pt), *Rugina* sau *Ruginosul* (Bz), *Ruginca* (Bac), *Ruginoasa* (CAr, Cis, Cț, Dr, Hue, Neg, Paș, Rn, Rom, Vl, Vs), *Ruginos*(*ul*) (Bc, Csb, Olț), *Izvorul Ruginosului* (Cis), cu derivatele *Rugineni* (Buj) și *Ruginești* (Adj), care au, mai probabil (al doilea sigur), drept temă, n. pers. *Rugină* (cf. *Lunca lui Rugină*, Buc, apoi *Ruginoaia* și *Ruginoiul*, Vl).

Sărata (Bac, Bis, Bld, Bot, Buz, Fg, Ghe, Il, Iș, PiN, Pr, Rd, Săv, Seg, Sib, Vas, Vid, Vl), *Sărata Banului* (Miz), *Sărata-Basarab* (Săv), *Sărata-Bungheni* (Miz), *Sărata-Coman* (Buz), *Sărata Greacă* (Săv), *Sărata-Mărgineanca* (Miz), *Sărata-Monteoru* și *Sărata-Nenciulești* (Buz), *Sărata Nouă* (Vas), *La Sărata* (Vl), *Fundul Sărății* (*DG*: *Fundul Sărății Monteoru*) (Buz), *Gura Sărății* (Buz, Huș), *Apa Sărată* (Buz, Clg, Cpi, Ms, RîV), *Lata Sărată* (Bz), *Poiana Sărată* (TîO), *Valea Sărată* (Fg, Mr, Tur), *Săratul* (Dj, Huș, Pt, RS, Vl), *Cricovul Sărat* (Plo), *Lacul Sărat* (Bei, Brl), *Pîrîul Sărat* (Pan, TîN), *Rîmnicul Sărat* (Munt), *Tazlăul Sărat* (Bc), *Sărătura* (Il, SaM, Sig, Trn), *Sărăturile* (Tul), *La Sărătură* și *La Sărături* (Pr), *Pîrîul Sărăturilor* (Dor)[2], *Sărățelul* (Bc, Bis, RîS, Tej)[3], *Sărățelul Bălăneștilor* și *Sărățelul Bercei* (Cis), *Sărățuica* (Urz), cu derivatele «locale» *Sărățanca* (Il), *Sărățeanca* (Buz), *Sărățeni* (Bld, Fet, Slo, TîM, Urz), *Sărățenii de Jos* și *Sărățenii de Sus* (Bld, Urz)[4], *Sărățeni-Coloniști* (Slo), *Sărățica* (PiN), *Sărățile* (Tej). O bună parte din locurile numite *Sărata*, *Valea Sărată* și *Săratul* sînt ape[5]. Sinonime: *Slatina* (Bc, Bh, CAr, Făl, Gur, Lip, Orv, Rn), *Slatina de Criș* (Gur), *Slatina de Mureș*

---

[1] Această etimologie, propusă de lingvistul german pentru *Verșești* (TîO), găsește confirmare în *Vereșeni*, formă veche a numelui de sat *Verșeni* (vezi *DG*, s.v.), care arată clar că tema este un nume personal de origine maghiară *Vereș* (= *Roșu*). Petr. îmi comunică un *Vereșmort* (Lip) < magh. *Vörösmart*, *Veresmart* (compuse din *vörös*, *veres* 'roșu' și *mart* 'țărm abrupt, coastă'). Aceeași origine și semnificație are *Vișmort* (BM) (există și în *Indicat.*: *Virișmort*, Sig) = magh. *Veresmart*.

[2] Por., p. 37 are *sărătură* 'luncă cu sol sărat, bogat în eflorescențe'; (p. 50) 'regiune cu teren bogat în săruri solubile'; (p. 63) 'pămînt sărat'.

[3] Kisch I, p. 88, care menționează încă un *Sărățel* ardelenesc (nelocalizat), îl consideră, combătînd explicația lui C. Diculescu, *Dacor.* IV, p. 502 (< *Sărata*), drept un diminutiv de la *Seret* — magh. *Szeret*. Tot acolo, fostul germanist clujean vedea în *Țărățel* (Brd) o variantă a lui *Sărățel* < *sărat*. Pe *Sărățel* din raionul Bistrița, Diculescu, *loc. cit.* îl scoate dintr-un *Sărat* (< *sare*) « cu sufixul diminutiv *-el*, ca și *Făgețel* din *făget* », și aceasta, pentru motivul că maghiarii spun locului în discuție *Szeretfalva*. Dar, dacă la baza acestuia ar sta rom. *Sărat-*, ar trebui să avem *Szár-* (cf. *Száráta*, alături de *Szerata*, pentru al nostru *Sărata*). Numeroși localnici (năsăudeni!) spun *Serețel*, cum am avut ocazia să aud într-o călătorie pe linia Bistrița-Dej.

[4] Aceeași temă au *Sărar* (Hn), *Sărari* și *Sărasca* (Tej), *Sărărești* (Pit), *Sărărie* (stradă și cartier în orașul Iași). *Sărișor* (VaD), dat de *ISt*, și *Sărișorul* (Rd), menționat în *DG* (și care ar putea fi identic cu precedentul), aparțin, probabil, tot aici. Dacă nu mă pronunț hotărît pentru această interpretare, este din cauza informației (vezi *DB*), că pîrîiașul *Sărișorul* se varsă în Neagra « lîngă comuna romînească *Șarul Dornei* », de unde urmează că nu-i exclus să avem a face cu un diminutiv de la *Șarul* (transcris, greșit, cu *S-*, în loc de *Ș-*), ceea ce, din punct de vedere strict lingvistic, se prezintă în perfectă ordine. Arom. *La Salatură* (= *la sărătură*; *Lg. Litt.* III, p. 101).

[5] Observația se aplică și toponimicelor care urmează.

(Lip), *Slatina Mică* (Sv), *Slatina Nera* (Orv), *Slatina Timișului* (Csb), *Dealul Slatina* (Rd), *Slătinicul*, *Slătinicul Mare* și *Slătinicul Mic* (Str), *Slătinița* (Bis), *Slătioara* (Clg, Dj, Făl, Hor, Sig, Sla, Vl), *Slătioara* sau *Valea Slatinei* (Făl), *Slătioarele* (Pit, RîV, Urz), *Slătiorul* (Vl), cu derivatul *Slătineanca* (Găe; cf. și *Hanul Slătineanu*, Pr), apoi *Slagna* (Tran), după Kisch I, p. 88, variantă dialectală a lui *Slat(i)na* (cf. *Rogna* < *Rodna* etc.)[1]: să se compare *slatină* 'sărătură umedă, cu smîrcuri de apă' (Por,. p. 39) și n. top. slav. *Slatina*, ap. Mikl., s.v. *slatina* 'baltă, apă sărată sau acidă, saramură'; *Slănicul* (Bc, Bz, Ms, Tej), *Solnoc* și *Solnoc-Dobîca* (Tran; cf. Dr. I, p. 78, n. de la p. 77) = magh. *Szolnok*, apoi *Solona* (Zal), *Soloneț(ul)* (Bot, Iș, Sc, Tl), *Solonețul Nou* și *Solonețul Maidan* (GuH), *Solonț(ul)* (Moi, Pt)[2], pentru care cf. *solonț* 'pămînt sărăturos și tare alb' (Por., p. 63) și n. top. sîrb. *Slana*, *Slano*, slov. *Slanitsa*, ucr. *Solone*, *Solonets*, *Solonka* (Mikl., s.v. *slanŭ* 'sărat')[3]; *Șieu* (Bis, Viș), *Șieu-Cristur* (Bis), *Șieul Mare* (Bis), *Șieu-Măgheruș* și *Șieu-Odorhei* (Bis), *Șieu-Sfîntul* (Bis) și diminutivul *Șieuț* (Bis)[4] = magh. *Sajó* < *só*, *sav* 'sare' + *jo* 'apă, rîu' (N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1076)[5]. După Kisch I, p. 87, resp. 233, ar aparține tot aici *Șeica* (Med)[6] și *Șomfalău* (Hue): primul provine din magh. *Zselik*, la baza căruia stă slav. *solĭ* 'sare', iar al doilea, din magh. *Sófalva* (< *só* 'sare' + *falu* 'sat'). Aceeași interpretare înclin eu să dau toponimicului tulcean *Sulina*, care iese, foarte bine, dintr-un slav. *solina* (cf. croat. *Solina*, ucr. *Solyna*, ap. Mikl., s.v. *solĭ*). Singura etimologie propusă pentru acest nume cunoscută mie este a lui V. Bogrea, *Analele Dobrogei* II, p. 33 urm.: grec. σωλῆνα = σωλήν ὁ θαλάσσιος 'trestie de mare'[7]. De adăugat *Murătoarea* (trei izvoare minerale sărate și un pîrîu, care conține substanțe minerale săroase, Cis): *DE* no-

---

[1] *Slagna* ar putea fi tot atît de bine *Zlatna* (cu transcrierea « etimologică » a lui *zl-* ca *sl-*). Văd ulterior că Dr. II, p. 496 socotește pe *Slacna* drept o variantă a lui *Zlatna*.

[2] G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 84 pune, alături de *Soloneț*, pe *Solca* (pîrîu și diverse, în nordul Moldovei), precizînd că « ambele forme ucrainene corespund bulg. *Slanik* 'pîrîu sărat' ». Și în raionul Negrești avem un *Solca* (sat). Iar Kisch I, p. 88 explică oarecum în același mod pe *Solocma* (TîM) = magh. *Szolokma* (< *sol* 'sare' și *okna* 'mină de sare'), care, dacă acceptăm această explicație, reprezintă o tautologie. De fapt, *Solca* este un derivat slav în *-ka* de la *solĭ* 'sare': să se compare n. top. pol. *Solka* (Mikl., s.v. *solĭ*). Aceeași origine pare a avea *Solcița* (BAN), dat de Mold.-Togan, p. 208.

[3] Vezi și N. Drăganu, *Dacor.* VII, p. 235, 260.

[4] *ÎAdm* are *Șieu* (Bis, Viș), *Șieu-Odorhei*, *Șieu-Sfînt* și *Cristur-Șieu* (Bis), *Șieuț* (Bis). În *Indicat.*, *Șieu* (Bis, Viș), *Șieu-Măgheruș* (Bis), *Șieu-Măgheruș-Vale* (Bis), *Șieu-Odorhei* (Bis), *Șieu-Sfînt* (Bis), *Șieuț* (Bis) și *Cristur-Șieu* (Bis).

[5] Putem adăuga pe *Tuzla* (NeV) < turc. *tuzla* 'salină'.

[6] *ISt* are *Șeica Mare* și *Șeica Mică*. Tot așa Mold.-Togan, p. 215, *ÎAdm* și *Indicat.*

[7] Profit de acest prilej spre a trimite la o notă a mea, *Bul. Phil.* III, p. 170 urm., unde interpretez în același chip n. top. 'Οζολίμνη (sau 'Ουζολίμνη), existent la Anna Comnena, ca nume al unei bălți de prin părțile noastre, care, după unii istorici, ar trebui localizată în sudul Basarabiei, după alții, în preajma lacului Razelm (dacă nu chiar identificată cu acesta). În *ZONF* IX, p. 202 se citează n. top. *Osolin*, care arată că tema slavă *sol-* se poate combina cu prefixul *o-* (« *osol-* 'sărat' », spune A. Brückner, autorul articolului). După N. Iorga, *Rev. Ist.* XXVII, p. 228, « *Ozolimne* înseamnă, de fapt, 'lac împuțit' », ceea ce se potrivește cu etimonul presupus de mine, căci un lac sărat poate fi și 'pucios' (= puturos), adică 'sulfuros'. Despre *Ozolimna* au vorbit, amănunțit ori în treacăt, pe lîngă istoricii citați în nota din *Bul. Phil.*, C. Necșulescu, *RIR* VII, p. 129—130, n. 3; IX, p. 200 urm. și N. Iorga, *Rev. Ist.* XXIV, p. 161. Cf. și *Uzlina* (sat, Tul), atît de asemănător cu *Ozolimna*.

tează (din regiunea Rodna) subst. *murătoare* 'apa sărată, saramură'. Cf. şi Por., p. 38: *murătură* 'apă foarte sărată'[1].

Scobita (Cis) şi sinonimele aproximative *Săpata* (Bz, Cos, Cţ, Gal, Seg), *Săpata* sau *Groapa* (Meg), *Săpata de Jos* şi *Săpata de Sus* (Cos), *Movila Săpată* (DrO, Tl) şi *Movilele Săpate* (Măc).

Scurta (Adj, Lud, Pt, Sib, Vl), *Valea Scurtă* (Tran)=magh. *Kurtapatak* (Kisch I, p. 265), *Scurtul* (Br, Cor, Gil, Il, Vid), *Scurtul Mare* şi *Scurtul-Slăveşti* (Vid), cu derivatele «personale»[2] *Scurteasca* («moşie în comuna Scurteşti», Buz), *Scurteşti* (Buz, Tej), *Scurteşti (Pîrjolul)* (Buz). Sinonim: *Scundul, Dealul Scundului* şi *Gura-Scundul* (Drg).

Seaca (Adj, Bld, Br, Cal, Cra, DrO, Gil, Pr, Rd, oş. RîV, TîO, TuM, Ved), *Seaca Bătrînă*[3] (Cra), *Seaca şi Belciugata* (Ved), *Seaca de Cîmp* (Cal), *Seaca de Pădure* (Cra), *Seaca Mică* (Dj), *Seaca-Olari* (Pr), *Seaca Pîrlită* (RîV), *Seaca de Ţigan, Valea Schitului Seaca* şi *Valea Secii* (RîV), *Odaia-Seacă* (Br), *Saca* (Bei, TîO), *Secuţa* (Sla), *Aita S(e)acă* (SfG), *Padina Seacă* (Vl), *Putna Seacă* (Foc), *Valea S(e)acă* (Adj, Bac, Cis, Clg, Cor, GuH, Huş Leh, Oaş, Pt, TîN, TîO, TîS, Tpl, Ved), *Valea Secii* (Ved), *Secătura* (Ald, Bac, Cîm, Foc, GuH, Neg, Răd), *Secătura-Părosul, Secătura-Văsuiul* şi *Dealul Secăturii* (Foc), *Slobozia-Secătura* (Bot), *Săcătura* (Cîm, Dej, Năs, Neg, Rn[4], Tr), *Săcătura Andreşoi* (Ns; *Bul. Phil.* IV, p. 87), *Săcătura Guzului* şi *Săcătura Marcului* (Ns), *Valea Săcăturii* (Aid, Dej), *Secături(le)* (CAr, Cpi, Hor, Neg, Tran, Vl), *Săcăturile* (Iş, Rn[4]), *Vîrful Săcăturilor* (Ns)[5], *Săcăturiţa* (Ns)[6], *Secul* (Alb, BAr, Cra, PiN[7], oş. Reş, Str, TîN, Tpl, Tr), *Secul Bicazului* şi *Secul Buhalniţei* (PiN), *Vîrful Secului* (Făl; şi Tran, v. Kisch I, p. 254), *Almaşul Sec* (Ili; Kisch, *loc. cit.*), *Cricovul Sec* (Plo), *Motrul Sec* (BAr), *Tecucelul Sec* (Tec), *Valea Săcatului* (Od; Kisch I, p. 255) şi derivatul «personal»

---

[1] Să se compare şi n. top. *Ocna* etc. (v. mai sus, s.v. *Baia*), care pot fi, uneori, sinonime cu acestea, căci *ocnă* 'mină de sare'. Vorbirea populară cunoaşte expresiile *sărat ocnă* şi *sărat slatină*, ambele cu sensul 'foarte sărat' (despre lucruri de mîncare).

[2] De altfel şi *Scurtul* poate fi, cîteodată, antroponimic la origine. Despre satul *Scurta* (Pt) se spune că ar fi fost întemeiat de un *Scurtu*. Arom. *Scurtu*, n. top.

[3] În *Indicat.*, *Seaca Bătrînul* (sat), oficial *Văleni* (ca în *Lege*).

[4] Ap. *GrFM*, p. 207.

[5] *Secătura*, cu toate variantele lui, poate însemna, precum am văzut s.v. *Curătura*, şi 'laz, runc'. În această ipoteză avem a face cu a l t cuvînt, a cărui temă nu este *sec* < lat. *siccus*, ci lat. *secare* 'a tăia'. I.-A. Candrea, *GrS* VI, p. 325 are dreptate cînd susţine că acest verb latinesc a dispărut din limba noastră, datorită omonimiei cu *seca(re)* < *siccare*, păstrîndu-se însă în izolări de felul lui *a seca la inimă* sau *la ficaţi*, unde sensul lui este 'a tăia, a înjunghia, a înţepa'. Recunosc că, la rigoare, *secătură* = *curătură* se poate înţelege şi ca 'pădure s e c a t ă de copaci', adică 'uscată (prin ardere naturală sau artificială)'; merge însă mult mai bine interpretarea cealaltă, cum probează şi sinonimul, desăvîrşit în toate privinţele, *tăietură*.

[6] Vezi *Geopolitica şi Geoistoria* III, p. 55, unde *Săcătura* însuşi apare de zece ori (într-un singur raion).

[7] Notez, ca o simplă curiozitate, faptul că numele mănăstirii *Secul* din acest raion apare, într-o carte scrisă de monaha Elisaveta Sturdza, la începutul veacului al XIX-lea, sub forma *Secolul* (*MemAcR*, Ist., ser. III, tom. XXIII, p. 90). Avem a face, cred, cu un interesant caz de hiperurbanism lexical, dacă mă pot exprima astfel: autoarea, moldoveancă, a interpretat n. top. *Secul* ca identic cu *secul*, pronunţare moldovenească pentru *secol* (ori, în ipoteza că acest neologism nu exista încă în limba noastră, s-a lăsat influenţată de lat. *saeculum*), şi apoi l-a articulat.

Seculești (Olț). Cele mai multe sînt nume de ape, apoi, destul de des, nume de dealuri și de munți[1]. Sinonime: *Asău* (Ciu, Moi) < magh. *aszú* 'uscat, sec' (Dr. I, p. 69, n.); *Soharul* (Cîm), *Suha*[2] (Făl), *Suha Mare* și *Suha Mică* (Făl), *Suhaia* (Zim), *Suhard(ul)* și *Suharzelul* (VaD), *Suhar(ul)* (Alb, Cra, Gj, TuS), *Suharul-Ilov* (TuS), *Suharul-Sărăcinești* (Buc), *Suharău* (Dor), *Suhașul* (Vl), *Suhulețul* (Neg), *Suhuluiul*[3] (Gal), apoi *Sohodol(ul)* (BAr, Bac, Bei, Bra, Cîm, Gil, oș. Hun, Sb), *Sohodolul-Osebiți* și *Sohodolul-Răzăși* (Bc), *Sohodol-Lazuri* (Bei), *Sohodol-Peleș*, *Sohodol-Poiana*, *Sohodol-Sat*, *Sohodol-Vale* și *Sohodol-Vîrș* (oș. Hun), *Gura Sohodolului* (Adj), *Sohodor* (Bac)[4]; *Șușița* (Fil, Pt, TuS), *Șușița Verde* și *Ploaia-Șușița* (Fil), *Șuța* (Bz, RîV, Trg), *Șuța Seacă* (Trg): toate aceste toponimice, care, în majoritate, se referă la ape, au drept temă slav. *suh-* 'uscat, sec' (cf. n. top. slov. *Suha*, pol. *Sucha*, croat. *Suhaja*, slov., croat. *Suhodol*, sîrb. *Suhodo(li)*, ucr. *Suchodôl*, ceh. *Such(o)dol*, pol. *Suchdol*, slov., croat., sîrb. *Sušitsa*, ucr. *Sušyća*, ceh. *S(o)ušitse*, ap. Mikl., s. v. *suhŭ*, unde găsim următoarea precizare: «*Sušitsa* ca nume de apă este pîrîul care seacă vara, torent», atît de potrivită și pentru Ș u ș i ț e l e noastre)[5]. Unele numiri romînești înregistrate aici au nevoie de explicații suplimentare. *Suhard*[6] este, după Dr. I, p. 110 urm., același cu *Suhar(ul)* < bulg. *suhar* 'lemn(e) uscat(e)' (așa afirmă G. Weigand, *BkA* I, p. 18), căruia «maghiarii și administrația lor i-au adaos sufixul topic *-d*». *Suharău* (dintr-un mai vechi *Suhărău*, care va mai fi circulînd, poate, și astăzi) reprezintă un nume compus din slav. *suhŭ* și *rovŭ* 'șanț', cum probează n. top. ucr. *Suchorôv* (vezi Mikl., s.v. *rovŭ*)[7]. Cît despre *Sohodol*, el există și ca apelativ: Por., p. 32 dă *sohodol* (și *suhodol*) 'vale lipsită de apă curgătoare și de izvoare bogate'. *Șușița* s-a născut, prin asimilație, din *Sușița* (*s-ș*>*ș-ș*)[8] și, la rîndul lui, s-a transformat în *Șuța*[9]: *i* neaccentuat a dis-

[1] Cf. arom. *Seaca*, *Seacă*, *Muntele Sec*, *Valea Seacă*.

[2] Alt nume al pîrîului *Ostra*, după ce acesta se unește cu *Negrileasa* (v. *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 84). Și un cătun din raionul Gura Humorului se numește *Suha*.

[3] În *Indicat.*, *Suhurlui*.

[4] *Socodor* (BAr, Crș), care seamănă bine cu toponimicele aici în discuție (pentru partea finală, să se compare *Dobridor*, explicat la p. 47, s.v. *Valea*), este magh. *Székudvar* (vezi Mold.-Togan, p. 207). În schimb ar putea aparține aici *Sodoleciul* (afluent al Jiului; *BSG* XLIX, p. 266), care pare a fi un diminutiv, format cu suf. *-eci*, de la *Sohodol*, devenit *Sodol* (prin faza intermediară *Soodol*).

[5] Poate și *Sucovățul* (pîrîu, Vs) are aceeași temă (cu *h* > *c*, sub influența sinonimului *Secul*). Cf. n. top. ucr. *Suhôvči*.

[6] Există și în ținuturile secuiești, sub aspectul *Suhar* (diminutiv *Suhărzel*), deși maghiarii îi spun *Czohárd* (și *Czuhárd*), afirmă Dr. (în urma constatărilor făcute pe teren de S. Opreanu). Deosebirea dintre primitiv și derivat se explică prin faptul că diminutivul provine de la forma maghiară (cu *-d*), pe care romînii au adaptat-o, ulterior, la sistemul limbii materne.

[7] Dr. I, p. 112 preferă, fără necesitate, ba chiar, cum cred eu, fără justificare, o formație de la *suhar* cu ajutorul suf. *-ovŭ*. Explicația mea se sprijină și pe existența « sinonimelor » *Sohodol* (slav), *Valea Seacă* (latinesc), căci, de fapt, *Suharău* înseamnă 'vale seacă'.

[8] Frunzescu înregistrează numele pîrîului din fostul județ Gorj cu *S-*, ceea ce ar putea fi o greșeală de tipar, mai ales că satele omonime din același județ se cheamă, în același dicționar, *Șușița*. Cf. însă *Sușnița*, tot în Gorj, care, cu *-n-* al său, amintește de istrorom. *Susńevița* (existent și la Mikl., s.v. *suhŭ*, sub forma croat. *Sušnjevitsa*). Și *ÎAdm* și *Indicat.* scriu *Sușița* (Fil).

[9] *Șuța Seacă* este, deci, o tautologie, căreia îi găsim o paralelă, foarte interesantă, în *Suhuluiul Sec*, una dintre cele două ramificații ale pîrîului *Suhuluiul* (Gal). În *Indicat.*, *Suhurlui*, probabil sub influența lui Covurlui.

părut, astfel că *Șușița* a devenit *Șușța*, iar apoi *Șuța* (trecînd, foarte probabil, prin faza disimilată *Șusța*, al cărei *s* a fost asimilat la *ț* următor). Tema *suh-* există, foarte probabil, și în *Saha* (pîrîu, Iași; pîrîu și tîrlă, Răd), cu *u>a*, datorită contaminării sinonimelor slav și latinesc aici în discuție: *Suha* + *Saca*. Această etimologie găsește, mi se pare, un sprijin, parțial, în *saha* 'braț mort din lunca Dunării. Vara ele [sic !] au apă stătătoare, iar primăvara apă curgătoare' (Por., p. 39): amănuntul privitor la deosebirea dintre aspectul acestui fel de 'vale' (= braț m o r t) în timpul verii și acela din timpul primăverii arată că efectul căldurii se manifestă prin stagnarea apei, iar dacă seceta este mare și de durată lungă, poate duce chiar la dispariția ei pe ici pe colo. Și alte nume topice romînești au fost considerate de diverși lingviști ca avînd înțelesul 'sec, uscat'. Iată-le: *Covurlui* (lacuri, Buj, Il; pîrîu, cu două ramuri: *Covurluiul cu Apă* și *Covurluiul Sec*, Buj; cf. sinonimul, notat mai sus, *Suhuluiul cu Apă* și *Suhuluiul Sec*, în același raion) < cuman. *kuwarul-uj* 'vale seacă, pîrîu sec' (G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 98—99 și *BkA* IV, p. 173—174); *Dipșa*[1] și dimin. *Dipșorul* (Bis) < grec. διψία [sic !] < δίψος 'uscat, sec' (Kisch I, p. 254, aprobat de C. Diculescu, *Dacor.* IV, p. 500)[2]; *Dîrlos* (Med) < săs. *Durləs*, în documente mai vechi *Dorlaz* < *dor* 'uscat' + *lâz* 'așezare (umană)' (Kisch I, p. 254); *Dorolea* (Bis), un fel de diminutiv (?) de la v. germ. *dor* 'uscat' (Kisch, *ibid.*); *Doștat* (Seb) = săs. *Dîrštət* = germ. *Dorstatt*, cu aceeași temă de origine germanică (Kisch, *ibid.*); *Lechința* (Bis, Lud, Oaș), *Lechința de Mureș* și diminutiv *Lechincioara* (Lud) < v. germ. *lek*, med. germ. de sus *lech* 'uscat, sec' + *-inza* «finală cu care se formează nume de ape» (Kisch, *ibid.*)[3].

Streminoasa (Bac[4], Drg), *Sterminoasa-Vlădișorul* (Msc): derivate romînești (cf. sufixul !) de la slav. *strŭmina* 'loc abrupt', care trebuie să fi existat ca apelativ pretutindeni în limba noastră, cum dovedește Por., p. 23: *stărmină* 'coborîș prăpăstios; regiune cu pante prăpăstioase' (cf. și p. 31 *stîrmină* 'coastă prăpăstioasă'; p. 67 *stărmină* 'coastă prăpăstioasă împădurită'). Îl găsim și în toponimie, sub forma *Stermina* (nordul Moldovei), iar Weigand, *ZONF* III, p. 154 afirmă că cunoaște o localitate *Stărmina* (VaD)[5]. Dens., p. 15 citează n. top. *Stărmina* (BAN), *Străminosul* și *Străminoasa* (Bac), apoi adj. *stărminos* 'înclinat, lunecos' (BAN)[6]

---

[1] Forma mai veche (latinizată) este *Dipsia*, magh. *Dipse*.

[2] N. Drăganu, *Numele proprii cu suf. -șa*, p. 18 urm. combate, și pe bună dreptate, această explicație cu argumente fonetice: dacă *i* din δίψια a fost lung, trebuia să avem *(D)zipșa*, iar dacă a fost scurt, *Deapșa*. Cf. n. top. slov. *Dipša* = *Divša*, care ne trimite, spune Drăganu, la o temă slavă.

[3] De adăugat *Uscați* (PiN), mai degrabă antroponimic la origine, *Sterpul* (Cos, Giu, Rom), *Sterpoaia* (Fil). Cf. și arom. *La Stearpa*.

[4] *ISt* are *Străninoasa de Jos* și *Străninoasa de Sus*, așadar pronunțarea dialectală, căci *ni* este, de fapt, *ńi*, provenit din *mi*. În *ÎAdm* și *Indicat.* apare sub forma *Străminoasa (de Jos* și *de Sus)*.

[5] La Frunzescu, *Stermina* (formă «literară»). *DG* n-o înregistrează.

[6] Existent ca toponimic, cu pronunțarea dialectală, *Stărńinoasa* (Bc: «torent repede și vijelios, care produce mari stricăciuni în calea sa», după comunicarea preotului C. Vartolomei, originar din comuna Dofteana, Bac), și *Știrghinosul* în fostul județ Neamț; vezi partea II, capit. III.

și v. rom. *strămină*, acesta păstrat în graiul hațegan, sub aspectul *stîrmini* și cu sensul de 'prăpastie' [1].

Strîmba (Adj, Bac, Bal, Bis, Bld, Brd, Buc, Car, Cis, Csb, Făg, Fil, Gil, Giu, Hîr, Hor, Hue, Năs, RîS, Sc, Str, Trg), *Strîmba (Țerțelul)* (Crl), *Strîmba* sau *Catanele* (Băi), *Strîmba de Jos* și *Strîmba de Sus* (DrO), *Strîmba de peste Jii* [2] (Fil), *Strîmba Mare* (DrO), *Strîmba-Vulcan* (TîJ), *Pîrîul Strîmbei* (Moi), *Culmea Strîmbă* (Str), *Valea Strîmbă* (Ghg), *Strîmbi* (Foc, PiN) [3], *Strîmbul* (ACl, Bot, Br, Dej, Dj, Fău, Găe, Lăp, Suc, Trg), *Strîmbul Băiuțului* [4] (Lăp), *Strîmbul din Telești* (Găe), *Gura Strîmbului* și *Lunca Strîmbului* (PiN), cu derivatele *Strîmbeanul* (Tit), *Strîmbeni* (Cos, Pr, Tr), *Strîmbeni-Blejoi* (Tej), *Strîmbulici* (Dej). Sinonime: *Caila* (Bis) = magh. *Kajla* < *kajla* 'strîmb' (Dr. I, p. 39); *Criva* (BAr, Cra, Haț, PiN, Sb, Sla), *Criva de Jos* și *Criva de Sus* (Sla), *Crivadia* (oș. Pet), *Crivaia* (Il, PiN), *Crivățul* (Olt, Pr, Trg, Ved), *Crivățul de Jos* și *Crivățul de Sus* (Buc), *Crivei* (Bana), *Crivețile* (Olt), *Crivina* (Bra, Brl, Bz [5], Dj, Fge, Plo, Tit, VîM), *Crivina lui Panait* (Vl; *DG*, s. v. *Turcești*), *Crivina de Sus* (Fge), *Crivobara* (Lug), cu derivatele « locale » și « personale » *Crivanul* (Zim), *Criveanul* (Seg), *Crivelești-Mociarul* și *Crivelești (Valea Nucului)* (Buz) [6], *Crivești* (Bld, Bz, Paș), *Criveștii lui Borș* (Paș), *Crivețeni* (Tec) [7], *Crivețoaia* (Vl) [8], *Crivineni* (Cis), al căror radical este slav. *kriv* 'oblic, curb' (cf. n. top. croat. *Kriva*, ucr. *Kryva*, croat., sîrb. *Krivaja*, ucr. *Kryvets*, rus. *Krivets*, sîrb. *Krivina* [9], rus. *Krivin*, greco-slav. *Kryvitsani*, în Pelopones, ap. Mikl., s.v. *krivŭ*).

---

[1] Cf. și *Milc.* I, p. 32 : « Pînă în zarea Vîscului, pe sub *Stărmin* la deal, pîn' deasupra șipotelor... » (dintr-un document putnean, anul 1769).

[2] În *Indicat.*, *Strîmba-Jiu.*

[3] Are, mai degrabă, semnificație antroponimică.

[4] În *Indicat.*, *Strîmbul-Băiuț.*

[5] Apare, în această regiune, de foarte multe ori, singur și, mai des, cu determinative, tot toponimice propriu-zise *(Căpățînești, Cîlnăului, Mărăcineni, Poloceni, Scurtești, Șeineasca, Tăbărești)*, sau legat prin *și* de alt nume *(Crivina și Ulmi, Crivina și Ursoaia)*. Subst. *crivină* circulă în graiurile muntenești cu următoarele sensuri (după *DA*) : 'desiș de mărăcini mari, cu arbori subțiri printre ei; pădurice de arbori tineri spinoși de la c o t i t u r a nisipoasă a unei ape, unde se adăpostesc iepuri și potîrnichi; loc nisipos cu vegetație spinoasă; luncă spinoasă; pămînt foarte nisipos, dar fără pietricele; regiune păduroasă; pădurice pe prundul unei ape, unde se găsesc lemne mai subțiri decît mîna; (Olt.) loc umed, mlăștinos, loc ierbos, în care musteşte apa; (Olt.) pămînt lucrat, cultivat; țarină și livezi cu fînuri'. Același dicționar cunoaște încă un apelativ interesant pentru discuția noastră, și anume *crivă* 'regiune păduroasă'. Deosebirea semantică dintre aceste cuvinte și slav. *kriv*, care le stă la bază, e mai mică decît pare la prima vedere. Am subliniat mai sus termenul 'cotitură', fiindcă el arată punctul de plecare al evoluției sensului: '*crivina*' a desemnat, la început, cotul (= locul strîmb!) al unei ape, apoi pămîntul și vegetația acelui loc etc. Cf. și Por., p. 49, 61, 65, unde găsim ambele apelative aici în discuție, cu aproape aceleași accepții ca cele date de *DA*.

[6] *ISt* are *Crivilești*, formă mai apropiată de primitiv (n. pers., la origine poreclă, *Crivilă*). În *Indicat.* există *Crivilești*, dar se trimite la *Crevilești* ca numire oficială; în *Lege*, *Crevelești.*

[7] *Crivețeni* (pronunțat *Crivițăni*), mahala a orașului Tecuci, este, de fapt, *Grivițeni*, de la numele *Grivița* (celebra redută a Plevnei), dat acestei suburbii. Dar nimeni nu pronunță *Gr-*, atît de vie este conștiința că la baza lui stă *Crivăț* sau, poate, apelativul *crivăț*, mai ales că, față de centrul orașului, cartierul respectiv are, într-adevăr, o poziție nord-estică (direcția crivățului). Tot cu *c-* (în loc de *g-*) sună la București (în gura locuitorilor ei, mai ales) numele (Căii) *Grivița*, la fel, n. top. *Grivița* (Slo), în vorbirea țăranilor din sat și din împrejurimi, pentru care v. *BL* VI, p. 37.

[8] Feminin de la n. fam. *Crivăț.*

[9] Și apelativul *krivina* 'curbătură'.

Strîmtul (Msc, RS, Str[1]), *Strîmtura* (Alb, Bis, Bld, Clg, Hn, PiN, Rn, Sig), *Valea Strîmturii* (Rn), cu sinonimele: *Clănița* (pîrîu, care curge prin ARG), *Clenița* (vale, în aceeași regiune), pentru care cf. slov. *klanjets* 'drum îngust', sîrb. *klánats* 'lut, drum îngust' și n. top. croat. *Klanjets*, *Klanats* (Mikl., s.v. *klanĭtsĭ*)[2]; *Surduc(ul)* (Bra, Lăp, Ora, Orv, Tur, Zal), *Surduc-Copalnic* (Lăp), *Surducul Mare* (Orv), *Surducul Mic* (Fge), *Valea Surducului*[3] (Ghe, Ns), *Surducel* (Ald): *surduc* (Mold.) 'văgăună de munte rîpoasă și pietroasă' (Tiktin, care se gîndește, împreună cu L. Șăineanu, la o origine turcească, invocînd totuși și sîrb. *surduk*; toponimia arată însă că nu poate fi vorba de un împrumut turcesc, ci de unul maghiar, și anume *szurdok* 'trecătoare, defileu (în munți)', cum propune Kisch I, p. 67); *surduc* 'vale rîpoasă și foarte stîncoasă' (Por., p. 32). După Kisch I, p. 72, și *Oiejdea* (Alb) ar avea aceeași semnificație, de la un slav. *oujezd* 'defileu, șea', pe care nu l-am putut identifica)[4]. Cf. și *Cheia* etc., discutate mai sus (s.v. *Cheia*).

Șarul (ARG, VaD), *Șarul Bucovinei* (VaD), *Șarul Dornei* (VaD), *Neagra Șarului*, *Șărișorul*, *Șărișorul Mare* și *Șărișorul Mic* (VaD) < v. slav., bulg. *šarŭ* 'culoare' (cf. și slov. *šar* 'pătat', sîrb. *šaren* 'pestriț', citate de Mikl., s.v. *šarŭ*, pentru înțelegerea unor toponimice slave ca croat. *Šarovnitsa*, sîrb. *Šarenik* etc.). În sprijinul acestei explicații vin spusele *DG* despre satul *Șarul* (VaD): « și-a luat numele de la terenul roșietic numit *șar*, ce conține mult arsenic... ». Tiktin înregistrează, pentru limba veche, apelativul *șar* 'culoare', fapt care confirmă, cel puțin indirect, interpretarea mea. În unele cazuri s-ar putea invoca și magh. *sár* = *sárga* 'galben' (din care adj. *șarg*, despre caii cu părul galben spălăcit). Ultimul se află, foarte probabil, la baza n. top. *Șard* (Alb), *Șardul* (Odo) și *Șardul Nirajului* (TîM), cărora li s-ar potrivi și tema magh. *sár* 'murdărie, mlaștină', existentă în *Șaroș(ul)* (Med)[5]. Pe aceasta o propune G. Weigand, *ZONF* III, p. 154, cu o siguranță excesivă, pentru *Șarul* etc., trecînd prea ușor peste descrierea, reprodusă mai sus, din *DG*[6]. Dacă ținem seamă de sensul 'pătat, pestriț' al slav. *šar(en)*, putem menționa aici, ca sinonime aproximative, pe *Pestra* (DrO), *Pestrița* (Bz), *Pestrițul* (Cis), pentru care să se compare v. bulg. *pĭstrŭ* > *pestriț*, și *Tarcăul* (Ciu,

---

[1] În *ISt* stă *Strîmptu* (pronunțarea reală, foarte răspîndită, de altfel).

[2] G. Weigand, *ZONF* III, p. 154 derivă pe *Clănița* din bulg. *klanitsa* 'loc unde a avut loc un măcel sau unde se taie vitele', iar pe *Clenița*, din bulg. *klĕn* 'arțar' (cf. *Cleanovul*, notat mai sus, s.v. *Arțari*). Trebuie precizat numai că *Clenița* este o variantă, se pare « cultă », a lui *Clănița* (v. *DG*, s.v., unde se combate, ca neconformă cu realitatea lingvistică, pronunțarea *Cle-*).

[3] În *Indicat.*, *Valea Surduc*.

[4] Petrovici, *SCȘt* V, p. 456 explică, mai just, pe *Oiejdea* din magh. *Vajasd*.

[5] La Mold.-Togan, p. 214 găsim următoarele numiri care aparțin aici: *Șard* (Alb, Sig), *Șardul Unguresc* și *Șărioara* (Cj); *Șaroșul Săsesc* (în *Indicat.*, *Șaroșul pe Tîrnave*, Med), *Șaroșul Unguresc* (Trn), *Șarpotoc* (Mur, Sgș) au drept temă magh. *sár* 'murdărie, mlaștină' (cf. și adj. *sáros* 'murdar, mlăștinos').

[6] Absolut inacceptabilă mi se pare etimologia din *Dacor.* V, p. 393 urm.: lat. *sĕrra* > *șară* 'crestătură' (toponimicele au însă toate formă masculină!). (Această explicație este valabilă pentru arom. *La Șară*.). Și în *Șarînga* (Buz) am putea vedea aceeași temă; pentru finală, cf. *Șotînga* (Drg, Trg), apoi *dărîngă (dorîngă)* 'par, prăjină', care ne trimite la magh. *dorong* 'bîtă, ciomag' (sau, după *DE*, la sîrb. *doronga*). Por., p. 23 are *șar* 'limita de sus a coastei; cumpena [sic] apelor' (și 'limită; linia de despărțire a regiunilor hidrografice', p. 26). *Saroșul* sau *Saroșa* (munte, Bac) este, foarte probabil, magh. *szaros*, adj. de la *szar* 'murdărie, excremente'.

PiN), *Tarcăul* sau *Ciudomirul* (PiN), *Tărcaia* şi *Tărcăiţa* (Bei), *Tărcuţa* (Moi), cu derivatul «personal» *Tărceşti* (Odo) < magh. *tarka* 'pestriţ' (G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 85; Dr. I, p. 69)[1], de unde rom. *tărcat*.

Şasa (Dej, TîJ), *Şasa-Vinţa* şi *Valea Şesei* (Cîm), *Şesul* (Pr), *Şesul Bumbetei* (Huş), *Şesul din Jos* (Ns), *Rîul Şes* (BAr), *Şesuri* (Brd), *Şesuri(le)* (două sate, Moi; unul e situat pe şesul *Tazlăul Sărat*, spune *DG*), apoi *Şeţul* (Cis) şi *Muntele Şeţul* (Cpi)[2]. Pentru ultimele, să se compare varianta *şeţ*, femin. *şeaţă*, dată de Tiktin după Odobescu şi după o comunicare din Gorj[3], apoi Por., p. 23: *şes*, *şeţ* 'loc neted, neinundabil, larg, fără înălţimi; întindere mare de pămînt, lipsită de înălţimi (dealuri, munţi), cu privelişte deschisă în toate părţile' (cf. şi p. 36: *şeţ* = *şes* 'loc plan, ferit de inundaţii, dominat însă de împrejurimi')[4]. Sinonime: *Lopadea*, *Lopadea Nouă* şi *Lopadea Veche* (Aid; Kisch I, p. 75) sau *Lopadea Romînă* (*BkA* I, p. 12)[5], *Lopădniţa* (Tej) = magh. *Lapád* < *lapád* '(loc) şes'; *Ramna* (Ar, Reş), dintr-un mai vechi *Ravna* < v. slav. *ravĭnŭ* 'plan, neted' (Dr. II, p. 505; *Dacor.* X, p. 256), *Ravensca* (Boz), pentru care cf. n. top. slov., croat., sîrb. *Ravna*, ucr. *Rovna*, ceh. *Rovná* etc. (Mikl., s.v. *ravĭnŭ*); *Rona* (Sig, Zal), *Rona de Jos* şi *Rona de Sus* (Sig),[6] *Ronaţ* (Tim) < magh. *Róna* < *róna* 'neted, plan; şes', cu dimin. *Rănuşa* (Gur) (Kisch I, p. 75)[7]; *Şeştina* (munte, Bac, devenit celebru prin descrierile de călătorie ale lui Calistrat Hogaş): să se compare *şaştină* 'şes' (Haţeg; vezi *Soc. Rom.* III, p. 459—460: «aici e *şaştină*, adică loc şes, dirept», cu derivatul *şăştinos*), care face impresia unui cuvînt slav, atît prin temă, cît şi prin sufix (Miklosich, *Etym. Sb. slaw. Spr.*, p. 289, col. 2, s.v. *sed*, acelaşi cu tema *sed-* din lat. *sedeo*, al cărui urmaş morfologic este rom. *şes*, citează, între altele, slov. *sosêščina*, foarte asemănător ca formaţie cu *Şeştina* noastră).

Tîmpa (Bra, Clg, oş. Dev, Gj, Pr, TîM), *Tîmpăhaza* (Ab), *Tîmpele* (Gil), *Tîmpul Mare* şi *Tîmpul Mic* (Vl; *BSG* LIII, p. 110), cu derivatele *Tîmpeanul* (Fău), *Tîmpeni* (Sla, Vs), *Tîmpenii de Jos* şi *Tîmpenii de Sus* (Sla), *Tîmpeşti* (Făl, Iş, PiN). Despre toponimicul *Tîmpa* s-a discutat mult în literatura noastră lingvistică. Pornind de la constatarea că locurile

---

[1] V. Bogrea, *Dacor.* II, p. 799 se gîndeşte, cu mai puţină dreptate, la magh. *tarkö* 'stîncă pleşuvă', invocînd totodată şi magh. *tarkó* 'ceafă'.

[2] Dr. II, p. 396 citează *Seşul* = *Şesul*. Cf. şi arom. *Şes*, *Şeşl'i*, *Valea Şeasă*. Cf. în *Indicat.*, *Saşa* (Bac, Cîm).

[3] Varianta cu *ţ* a acestui adjectiv se aude şi prin fostul judeţ Buzău, cum am putut singur constata în satul Nehoiaş (Cis), nu departe de localitatea *Şeţul*.

[4] *Muntele Şeţul* nu conţine, cum s-ar părea, doi termeni contradictorii. *Şes* îşi păstrează sensul etimologic, de 'aşezat', 'plan', 'neted', şi un munte poate fi foarte bine 'şes' spre partea lui superioară, unde, în loc de vîrf propriu-zis (sau alături de el), să aibă un podiş, adică o întindere plană. De altfel, *DG* notează *Şeţul* cu *Muntele-* în paranteză. Aceasta arată că oamenii din regiunea respectivă, de teamă să nu se înţeleagă greşit toponimicul, au simţit nevoia să precizeze că-i vorba de un munte.

[5] În *ISt* şi *Indicat.*, *Lopadea Nouă* şi *Lopadea Veche*, iar la Mold.-Togan, p. 131, *Lopadea Romînă* şi *Lopadea Ungurească*.

[6] *Rona de Jos* şi *Rona de Sus* în *ISt* şi *Indicat.* (tot aşa la Mold.-Togan, p. 185).

[7] Dr. I, p. 101—102 este înclinat să explice în acelaşi chip (din slav. *ravĭnŭ*, trecut însă prin filieră maghiară) pe *Rogna* (Dej) şi *Romna* (în *Indicat.*, *Rona*) (Zal). Cf. aici mai sus, s.v. *Ruda*.

numite astfel sînt, de obicei, munți, precum și de la existența în albaneză, apoi în unele graiuri romanice (din Italia meridională și Catalonia) a unor apelative foarte asemănătoare, care înseamnează 'stîncă', 'movilă', 'povîrniș stîncos sau prăpăstios', N. Drăganu, *Dacor.* I, p. 109 urm. a emis ipoteza păstrării unui cuvînt preroman (**timpa*), și anume trac (cf. Τέμπυρα 'trecătoare (în munți), defileu'), în limba noastră, cu sensul 'strîmtoare, pas, vale între munți' și 'munte, munte stîncos'. În ce privește modul cum ni s-a transmis nouă (dacă, adică, direct sau prin intermediul limbii latine), acest termen, devenit cu vremea simplă numire topică, al cărei înțeles s-a uitat, Drăganu nu se pronunță hotărît. Etimologia lui a fost acceptată, cu modificări de amănunt fără importanță, de către C. Diculescu, *Dacor.* IV, p. 497, care invoacă doricul τύμφα = τύμβος 'măgură', atestat ca n. top. Τύμφη (vezi și *Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju* III, p. 250)[1]. Alți învățați au combătut-o însă. Ov. Densusianu, *GrS* I, p. 160 aduce obiecții de ordin fonetic împotriva legăturii dintre rom. *Tîmpa* și catal. *timpes* : acesta cere un ī, acela un ĭ sau ĕ. G. Weigand, *BkA* II, p. 264 declară, scurt, că toponimicul nostru este adj. *tîmp* 'tocit, teșit' (< bulg. *tǫp* idem)[2], întocmai ca A. Philippide, *OR* I, p. 460, care, ceva mai înainte și cu destulă prudență, exprimase aceeași părere («în realitate *Tîmpa* e probabil adjectivul *tîmp* < vechi bulgar *tǫpŭ* »). Drăganu și-a apărat teza, cu unele fapte noi, în *AIIN* II, p. 259, n. 1, *Dacor.* IV, p. 764—765, nota, *Toponimie și istorie*, p. 150—151. Este greu de luat atitudine în această discuție, din cauză că lucrurile se prezintă neclar și complicat. Pentru explicația lui Drăganu pledează natura fizică a locurilor numite obișnuit *Tîmpa* (munți, ba încă, după precizările din *Dacor.* IV, p. 1398, unde se apără, indirect și din fugă, etimologia preromană contra celei slave a lui Weigand, munți a s c u ț i ț i, nu teșiți), apoi izbitoarea asemănare fonetică și semantică dintre toponimicul nostru și termenii corespunzători din alte idiome[3]. La aceasta se adaugă existența apelativului *tîmpă* în limba noastră : îl găsim la Por., p. 23 cu sensul 'coastă foarte întinsă, stîncoasă și cu pantă foarte repede (prăpăstioasă)' ; cf. și p. 80, unde cuvîntul apare cu dublul aspect *tîmpă* și *tîmp* 'deal sau munte care se ridică brusc și la mare înălțime deasupra unui șes'. Așadar, ambele accepții presupuse de Drăganu pentru etimonul trac. Dificultatea mare, în fața căreia ne oprim fără voie, este nesiguranța, adică ignoranța aproape totală a lingviștilor, ori de cîte ori intră în joc limbile vorbite de popoarele băștinașe, anterioare cuceririi romane din Dacia și Peninsula Balcanică. S-ar mai putea adăuga faptul că munții se numesc adesea după anumite însușiri caracteristice, cf., între altele, *Mîndra* (Msc, RîV), apoi *Tîmpul Mare* și *Tîmpul Mic*, deja înregistrate,

[1] Cf. și afirmația lui A. Trombetti, *ibid.*, p. 55—56, după care, în regiunile mediteranene, s-a conservat o temă străveche *t- b-* cu sensurile 'munte, colină, movilă, stîncă etc.' (apare și ca nume de fluviu).

[2] La fel O. Liebhart, *BkA* III, p. 74 despre magh. *Tompa* (= rom. *Tîmpa*) și Kisch I, p. 75 (despre *Tîmpa*, oș. Bra, pe care-l traduce prin 'munte teșit').

[3] De adăugat, la exemplele lui Drăganu, ital. (Campania meridională) *témba* 'bulgăre de pămînt' (< **timpa*), calabr. *timpa* 'prăpastie, văgăună' (după G. Rohlfs, *Zeitschr. f. rom. Phil.* LIII, p. 446).

care ne trimit, în mai largă măsură decît *Tîmpa*, la adj. *tîmp* (am văzut însă că Porucic cunoaşte şi o varietate masculină[1] a lui *tîmpă* 'povîrniş', ('munte'). În rezumat, discuţia rămîne încă deschisă, şi faptul că am pus aceste toponimice la un loc cu cele care arată particularităţi ale locurilor respective are temeiuri pur tehnice.

Turbata (Bld, Făl, Rm), *Turbatul* (Giu), *Turbaţi* (Gil, Tit, Ved): cele mai multe vor fi avînd, mai degrabă, semnificaţie antroponimică. Toponimicul romaşcan aparţine unui pîrîu, despre care *DG* spune că, în urma ploilor, inundă locul pe unde curge, ceea ce-i explică numele.

Uda (Paş, Ved), *Uda-Clocociovul* (TuM), *Uda de Jos* şi *Uda de Sus* (Ved), *Uda Paciurei* (TuM), *Udaţi-Lucieni* (Buz), *Udaţi* sau *Udaţi-Mînzul* şi *Udaţii Mari (Niculeasca)* (Buz), *Rudarii Udaţi* (Tr), cu derivatul « local » *Udenii* (Găe, Vid), *Udeni* sau *Fărcăşanca*[2] (Tr), *Udeni-Zăvoi* (Găe). Sinonime: *Jilava* (Br, Buc, Hor, Tec), *Jilava de Jos* şi *Jilava de Sus* (Buc), *Jilava-Mierlari* (Buc), *Jilavele*, *Heleşteul Jilavelor* şi *Jilăvi* (Urz), *Jilavul* (Vl); *Macradiul* (vîrf de munte, Foc) şi *Marcadeul* (munte şi pădure, Foc)[3], *Măcrina* (RîS), *Mocra* (Cra, Iaş), *Mocrea* (Ine)[4], *Mocrin* (BAN): din v. slav. *mokrědivŭ*, resp. *mokrŭ* 'umed' (cf. n. top. slov. *Mokrije*, ucr. *Mokre*, sîrb. *Mokrine*, ceh. *Mokřets*, pol. *Mokrzets* etc.; Mikl., s.v. *mokrŭ*)[5]; *Nedveşa* (Rom) < magh. *nedves* 'ud, umed' (N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1090); *Otmocul* (prival, Brl) < rus. *otmók* 'loc umed (al unei păşuni, al unui cîmp)'; *Revenicele* (vale, Str), diminutiv de la *reavăn* 'umed'. Cf. Por., p. 37 pentru diferitele nuanţe de 'umiditate' pe care le exprimă termenii « entopici » *reavenă* [sic !], *udă*, *jilavă*, *apoasă* şi *mlăştinoasă*.

Verdea (Dj, Drg, Gj, Pan, TuM), *Verdea de Sus* (Drg), *Valea Verzii* (Buz)[6], *Balta Verde* (Cra, VîM), *Valea Verde* şi *Verdele* (Tran, ap. Kisch I, p. 258, care nu le localizează), *Muntele Verde* (VaD), *Verdeş* (Vas)[7], *Verdeşti* (Cîm). Sinonime: *Zeldiş* (Ar, Bh) = magh. *Zöldes* < *zöld* 'verde' (Kisch I, p. 258)[8]; *Zeletinul* (Adj, Cis, Răd, Tc), *Zeletinul de Jos* (Adj) < slav. *zelen* 'verde', *zele* etc. 'varză, legume, verdeţuri' (G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 81); să se compare şi n. top. sîrb. *Zelenik(a)*, *Zelena Reka*, ucr. *Zelena*, ceh. *Zelená* etc. (Mikl., s.v. *zelenŭ*).

---

[1] Care se va fi ivit ulterior, pe calea analogiei (poate şi sub influenţa adjectivului omonim, în ipoteza că acesta ar fi alt cuvînt). Se pune totuşi întrebarea dacă aceste cuvinte există realmente.

[2] *Indicat.* dă două localităţi *Udeni* (Pit, Tit) şi *Fărcăşanca* (Olt, Vid).

[3] Aceste două nume sînt, de fapt, unul şi acelaşi, cum probează, între altele, existenţa locurilor respective în imediată vecinătate unul cu altul (com. Tulnici din raionul Focşani). Al doilea a rezultat din primul prin metateza lui *r*, poate, în subsidiar, şi printr-un fel de etimologie populară cu n. pers. *Marcu*. Cît despre partea finală, este clar că s-a produs o schimbare de sufix.

[4] Dr. II, p. 309 citează acest toponimic, dintr-un document vechi, sub aspectul *Macra*, precizînd că scribul îl « traduce » prin rom. *Apa*.

[5] În *ZONF* II, p. 46 şi 51 se menţionează n. top. bulg. *Mokra* = *Mokra Planina*.

[6] *Verzii* ar putea fi genitivul subst. *varză*, nu al unui toponimic sau antroponimic *Verdea*, eventual *Verzea*.

[7] Cf. n. fam. *Verdeş*, răspîndit prin Moldova.

[8] Ca formaţie, pare a fi identic cu *Verdeş*.

Veneția de Jos și *Veneția de Sus* (Făg)[1], *Venețișul*[2] (Cis) *Vineți*, *Vineții de Jos* și *Vineții de Sus* (Ved), *Vînăta* (BAr), *Bîtca Vînătă* (VaD), *Piatra Vînătă* (Bac), *Dealul Vînăt* (VaD), *Malul Vînăt* (CAr, Tej), cu derivatul « personal » *Vinețești* (Huș)[3]. Pentru *Veneția*, cf. *vinețiu*, femin. *-ie* 'cam vînăt, care bate în vînăt', *vineție* (BAN, Tran) 'albăstrime, azur' (« numai în expresia *veneția cerului* 'înălțimile văzduhului, slava cerului, bolta cerească' », *DE*, p. 1425). Cred că n-avem dreptul să ne gîndim la *veneție* 'țară depărtată, străină', care, după informațiile lui Tiktin, apare numai în poezia populară.

§ 4. TOPONIMICE CARE ARATĂ POZIȚIA LOCULUI FAȚĂ DE PUNCTELE CARDINALE, FAȚĂ DE ALTITUDINEA SOLULUI SAU FAȚĂ DE LOCALITĂȚILE ÎNVECINATE

Un însemnat număr de toponimice romînești constau dintr-un nume propriu-zis și un determinativ, care fixează oarecum situația topografică a locului după unul dintre criteriile enunțate în titlul prezentului paragraf. Nevoia de a recurge la asemenea determinative se ivește, de obicei, atunci cînd, din diverse cauze, printre care un rol important a jucat, în trecut, modificarea raporturilor de proprietate, un sat se divide în două sau mai multe părți și fiecare dintre ele păstrează vechea numire. Spre a le deosebi una de alta, intervine un calificativ, menit să indice poziția pe teren a celor două (sau mai multe) localități care poartă același nume[4].

Determinative privitoare la poziția unui loc față de punctele cardinale ne întîmpină extrem de rar. Am notat numai următoarele toponimice, găsite în *DG* (vor fi existînd, poate, și altele, deși mă îndoiesc) : *Băteasca de Est* și *Băteasca de Vest* (Pit), *Dealul de Est* și *Dealul de Vest* (CAr), *Devcea-Est*, *Devcea-Nord*, *Devcea-Sud* și *Devcea-Vest* (vîrfuri de deal, Meg), *Gilorțelul de Apus* și *Gilorțelul de Răsărit* (Gil), *Pietriceaua de Sud* (Cal), *Plușcul de Apus* și *Plușcul de Răsărit* (Gil). Majoritatea lor

---

[1] De fapt, acest toponimic sună *Vineția* (femin. de la *vinețiu*; *BkA* III, p. 153 și *Dacor.* X, p. 529).

[2] În *Indicat.* și *Lege*, *Vinețișul*.

[3] Unul dintre satele alcătuitoare ale acestei comune se cheamă *Vinețești* sau *Ivinețești*. Dacă informația dată în *DG* corespunde realității, trebuie să presupunem că varianta *I-* este originară și va fi avînd la bază un n. pers. *Ivăneț*, care, primind sufixul *-ești*, a devenit *Ivănețești*, apoi *Ivenețești* și, în sfîrșit, *Ivinețești*. În această ipoteză, *Vinețești* este o etimologie populară.

[4] La fel se evită omonimia, deci posibilitatea unor confuzii, dacă în apropierea vechiului sat se întemeiază unul nou, de obicei cu locuitori de-ai celui dintîi, care se simt îndemnați, din motive ușor de înțeles, să desemneze noua lor așezare cu numele celei vechi. Vom vedea mai departe că în astfel de cazuri se recurge foarte des la determinative de natură cronologică ('vechi', 'nou', mai ales sub forma pluralului, fiindcă și toponimicele propriu-zise, cînd aparțin satelor, au, în general, aspect de plural). Dar deosebirea dintre unele și celelalte nu-i atît de mare, cum s-ar părea la prima vedere, și cîteodată putem constata că indicațiile topografice sînt sinonime cu cele cronologice.

(şi anume cele care au drept determinative *Est*, *Nord* etc.) nu contează din punctul de vedere al nomenclaturii populare, singura autentică pentru lingvişti: *est*, *nord*, *sud*, *vest* sînt neologisme şi provin, deci, de la oficialitate sau de la vreun cărturar local, care va fi fost însuşi proprietarul moşiei. De altfel este caracteristic amănuntul că *Băteasca* şi *Dealul* din lista noastră numesc păduri, aşadar locuri interesante pentru un număr mai restrîns de indivizi şi care, prin chiar natura lor, se pretează la denumiri mai mult ori mai puţin artificiale, cum sînt adesea cele date de persoane izolate, fie ele oficialităţi sau simpli particulari[1]. În schimb, *Pluşcul*, de pildă, aparţine unor sate, ceea ce înseamnă că este de origine populară şi, drept urmare logică, a căpătat, la momentul oportun, determinative avînd acelaşi caracter [2].

Numărul redus al toponimicelor în alcătuirea cărora intră determinative pur geografice se datoreşte faptului că vorbirea populară preferă sinonimele lor mai concrete, mai apropiate (în sens material), mai puţin vagi decît punctele cardinale, care ne trimit, fără voie, la spaţii adesea nelimitate şi, în orice caz, la distanţe prea mari, prea nebuloase pentru mentalitatea practică, realistă a ţăranului. Aceste sinonime sînt, de cele mai multe ori, *jos-sus*, *vale-deal* [3]: *jos* şi *vale* înlocuiesc pe *sud* (*miazăzi*), iar *sus* şi *deal* pe *nord* (*miazănoapte*). Pentru marea majoritate a locuitorilor de dincoace de Carpaţi [4], regiunile muntoase şi deluroase, mai înalte, adică situate mai 'sus' decît celelalte, se află la nord, aşa că 'a merge în sus' înseamnă 'a merge spre nord', iar 'a merge în jos' este echivalent cu 'a merge spre sud'. Să se compare, între altele, *vîntul din sus* = *crivăţul*, care suflă de la nord şi nord-est [5], şi *vîntul din jos* 'vîntul de primăvară', care vine dinspre miazăzi. Aceeaşi sinonimie în ce priveşte *deal*, resp. *vale*, iarăşi binecunoscută oricui a trăit, fie şi numai puţină vreme, la ţară [6]. Un exemplu, celebru, ni-l oferă numele judeţelor olteneşti *Gorj* şi *Dolj*, ale căror aspecte mai vechi sînt *Gorjíul*, adică 'Jiul de la deal (munte)', şi *Doljíul* 'Jiul de la vale' [7]. Să se compare şi *munteanul* (Olte)

---

[1] Este mai ales cazul localităţilor care poartă numele unor personalităţi din istoria ţării. În cazul lui *Devcea* trebuie să ţinem seamă şi de originea străină, simţită ca atare, a toponimicului propriu-zis. Cf. *Devcea-Bair* (Meg).

[2] Frunzescu are ceva mai multe nume de acest fel (reproduc pe cele nemenţionate mai sus): *Apusul* şi *Răsăritul* (Ag), *Despre Răsărit* (Sla). Ulterior găsesc, în *DG*, *Despre Apus* (dealuri, Drg, Trg), alături de *Despre Răsărit* (tot dealuri, în aceleaşi raioane). Mold.-Togan, p. 192 au *Sîmbăta de Sus Apuseană* şi *Sîmbăta de Sus Răsăriteană* (Făg).

[3] În loc de *deal* găsim uneori *munte*, căruia, prin Ardeal, îi corespunde adj. *montan* (neologism): Mold.-Togan au *Bocşa Montană* (Reş) şi *Roşia Montană* (Cîm), iar *ÎAdm* şi *Indicat.*, *Ciclova Montană* şi *Sasca Montană* (ambele Orv).

[4] La aceştia se pot adăuga numeroşi ardeleni (cei din centrul ţinuturilor transcarpatice), ale căror aşezări permanente se află la sudul Carpaţilor septentrionali.

[5] Cf. M. Sadoveanu, *Viaţa Romînească*, Iunie 1948, p. 14: *Bătea un vînt rece « din sus », cum se spunea, în acel ţinut, miezului nopţii.*

[6] Mă bazez, înainte de toate, pe experienţa personală, căpătată în sudul Moldovei, unde mi-am petrecut copilăria şi adolescenţa. Dar situaţia este aceeaşi în foarte multe alte părţi. Cf., pentru *Dolj*, *GrS* VII, p. 248.

[7] Într-o scrisoare adresată contelui Marsigli, Stolnicul Cantacuzino spune *Ghiul de Sus* pentru *Gorj* şi *Ghiul de Jos* pentru *Dolj* (ap. N. Iorga, *MemAcR*, Ist., ser. II, tom. XVI, p. 701; v. şi *RIR* XIII, p. 17). Cf. şi formele date de acelaşi pentru judeţele aici în discuţie: *Gorujăiu* şi *Dolujăiu* (*Revista Filologică* I, p. 179). Petr. interpretează altfel aceste toponimice, şi anume:

'vîntul de nord, adică de la munte', care se opune celui de la baltă (dinspre Dunăre), numit *băltărețul* (Tiktin, s.v. *muntean*) [1].

Uneori intervine încă o serie de sinonime : *cîmp* [2] 'vale, jos' și *pădure* 'deal, sus' : *Arieșul de Cîmpie* și *Arieșul de Pădure* (ȘoM) [3]. Ele se explică tot cu ajutorul situației de fapt, potrivit căreia șesul n-are păduri (sau are puține), pe cînd dealurile și, în special, munții sînt mai totdeauna împăduriți. Va fi intervenit, poate, și influența slavă : *gora* înseamnează 'munte' și 'pădure' (așa cum span. *bosque* are și el ambele aceste sensuri, al doilea fiind cel originar). Astfel găsim *Rusăneștii de Jos* sau *de Cîmp* (Cor), *Rusăneștii de Sus* sau *de Pădure* (Bal). Să se adauge *Preajba de Cîmp* și *Preajba de Pădure* (Crl).

Cînd poziția locului diferă de cea imaginată pînă aici, sensul termenilor noștri este, evident, altul. Astfel în Vrancea, *la vale = la est*, iar *la deal = la vest*, de pildă *odaia de la vale* și *odaia de la deal* (vezi *Soc. Rom.*, nov. 1936, p. 9). Iar pe valea Bistriței, în apropiere de Piatra-Neamț, *la cîmp* este echivalentul lui *la stînga*, adică 'la est', iar *la pădure* al lui *la dreapta*, adică 'la vest' (M. Sadoveanu, *Adevărul Literar și Artistic*, 23 aug. 1936, p. 3, col. 2—3) [4].

Se întîmplă, cîteodată, ca numele topic propriu-zis să aparțină la mai mult decît două sate. În această ipoteză intervine un al treilea termen topografic : *mijloc*, de pildă *Bălțații de Jos*, *Bălțații de Mijloc* și *Bălțații de Sus* (Str).

După cum autoritățile (și oamenii culți) preferă neologismele *est*, *vest* etc. pentru *răsărit*, *apus* etc., tot așa determinativele *jos* și *sus* sînt înlocuite uneori, în limbajul oficial, prin *inferior* și *superior*. Dacă nu mă înșel, faptul acesta se petrece numai în provinciile noi, unde ar putea data, în parte, de-abia de la Unire încoace. De ex. *Băuțarul Inferior* și *Băuțarul Superior* (Csb), *Bodogaia Inferioară*, *Cernatul Inferior* și *Cernatul Superior*, *Doboli Inferior*, *Teliucul Inferior* și *Teliucul Superior* (oș. Hun) etc., apoi

---

« *Gorjiul* nu e format din *gor + jiŭ*, ci se datorește citirii greșite a lui Го҃жию, Го҃жил, care trebuie citit *Gorni Žilu* sau *Gorni Žil'* „Jiul superior" (cf. paleosl. *gorĭnĭ* 'supernus'). Așadar *Gorj* și *Dolj* (paleosl. *dolĭnĭ* 'infernus') ar fi nume oficiale slavonești formate de cărturari ».

[1] *Munteanul* pare a fi o traducere a bulg. (sau sîrb.) *gornjak* 'vîntul care vine din sus, vîntul de nord' (*SEW*, p. 329), literal 'vînt de la munte', pe care-l au oltenii, sub forma *gorneac* (sau *gorneag*) și cu înțelesuri foarte felurite ('vînt de nord', 'vînt de apus', 'vînt de răsărit', 'vînt de nord-vest' ; *DA*), din cauza așezării geografice : pentru locuitorii satelor din fostele județe Dolj și Gorj, de unde provin informațiile date în *DA*, munții sînt situați în mai toate direcțiile. Cf. frc. *vent d'amont* 'vînt de est' și *vent d'aval* 'vînt de vest' ; ultimul a fost împrumutat de limbile ibero-romanice, unde înseamnează 'vînt de sud-vest' (*REW*, nr. 9212). În Franța occidentală, *haut* este sinonim cu *levant* 'răsărit' și *bas* cu *couchant* 'apus', tot din pricina poziției pe care o au acolo munții și șesul față de punctele cardinale. Echivalența semantică *nord = sus (deal, munte)* o întîlnim și la albanezii tosci, care zic *gorrën* pentru 'nord' și 'vîntul de nord' (cuvînt împrumutat din bulg. *gòren < gorà* 'munte'). Cf. și *çamisch málijë* 'vînt de nord', apoi *er e malit* 'vîntul de nord-est' < *mal* 'munte' (*Rev. Intern. Et. Balk.* III, p. 565). Cînd satele sînt situate pe malul unei ape curgătoare, *din sus* poate însemna 'din sus de apă', iar *din jos* 'din jos de apă'.

[2] Sau *cîmpie* (mai ales în regiunile transcarpatice).

[3] Sau *codru* (o singură dată, se pare : *Dumbrăvița de Codru*, Bei).

[4] Cf. și sanscrit. *dakṣiṇā-patha* 'regiune de sud, Deccan' : *dakṣiṇā* 'așezat la dreapta' (v. *BL* VI, p. 36, n. 2).

Veneția Inferioară și *Veneția Superioară*, care apar însă și sub aspectele 'populare' *Veneția de Jos* și *Veneția de Sus* (v. *BkA* III, p. 4, 26, 153)[1].

Prin Oltenia, Banat [2], probabil și pe aiurea, circulă încă o pereche de termeni sinonimi cu cei precedenți: *dos* (= *deal, nord, sus*) și *față* (= *vale, sud, jos*). Să se compare, de pildă, *Amărăștii-Dos*, *Amărăștii-Față* (Drg), *Borogii din Dos* și *Borogii din Față* (TuS), *Coțofenii din Dos* și *Coțofenii din Față* (Fil), *Merișeștii-Dos* și *Merișeștii-Față* (Drg), *Mreneștii din Dos* și *Mreneștii din Față* (Drg), *Palanga-Dos* și *Palanga-Față* (Drg) etc. Sinonimia apare foarte clar în numiri care conțin și aceste determinative și pe unul dintre echivalentele lor semantice: *Gropșanii din Dos* sau *de Sus* și *Gropșanii din Față* sau *de Jos* (Bal). Și mai interesant este cazul toponimicelor aparținînd la două localități vecine și care pentru prima au drept atribut unul dintre termenii de mai sus, iar pentru cealaltă, sinonimul aici în discuție: *Crasna din Deal* și *Crasna din Față* [3] (Gil), *Racovița de Jos* și *Racovița din Față* (Fil).

Ivirea acestor din urmă determinative cu valoarea lor topografică se datorește tot unui fapt de ordin geografic, și anume poziției pe care o au majoritatea munților și dealurilor romînești față de punctele cardinale. Căci 'față' se cheamă partea dinspre soare, iar 'dos' partea opusă. Em. De Martonne, în *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj* I, p. 63 urm. constată că locuitorii din Mărișel (Hue) își clădesc casele pe partea muntelui expusă la soare, care privește, așadar, spre sud (sau sud-est) și este numită *față* (sau *coastă*), spre deosebire de 'spate', căruia i se spune *dos* (sau *muntele rece*), de obicei aproape complet despădurit [4]. Și pentru aceste numiri găsim paralele aiurea. De Martonne însuși invocă situația din Alpii francezi, unde lui 'față' îi corespunde *endroit*, iar lui 'dos' *envers*[5]. Amănuntul privitor la prezența sau absența pădurilor, după

---

[1] De adăugat *Lăpugiul Inferior* și *Lăpugiul Superior* (Ili), *Nădăștia Inferioară* și *Nădăștia Superioară* (oș. Hun), *Silvașul Inferior* și *Silvașul Superior*, *Sălașul Inferior* și *Sălașul Superior* (Haț), după *Indicat.* și *ISt*, unde se dau și aspectele 'populare', considerate ca numiri oficiale. Constat ulterior existența încă a unui neologism de acest fel, și anume *mediu*, ca sinonim al lui *de mijloc*: *Aita Medie*, alături de *Aita Mare* și *Aita Sacă* (SfG). În bună limbă romînească, *mediu* nu poate fi identic cu *de mijloc*, și totuși *ISt* și *Indicat.* și-au însușit acest termen, care n-ar fi trebuit să meargă nici înainte de 1918, cînd se știa mai puțin bine romînește de către unii intelectuali ardeleni.

[2] Pentru această provincie, cf. Traian Simu, *Originea Crașovenilor*, Lugoj 1939, p. 67: « Numiri de dealuri cu numele [sic !] *Dos* și *Față* la Crașoveni încă apar, și sînt multe și în alte părți ale Banatului ». Este drept că, după cum vom constata chiar acum, pe noi ne interesează aceste apelative ca atribute ale unor toponimice propriu-zise, nu ca numiri independente. Dar prezența lor, chiar cu această ultimă funcțiune, dovedește, pînă la proba contrară, că vor fi existînd și în ipostaza de determinative.

[3] În *Indicat.*, *Crasna din Deal* și *Crasna din Vale*.

[4] Geograful francez scoate din această constatare concluzia că romînii au fost siliți, la venirea maghiarilor, să părăsească văile fertile, pe care le ocupaseră pînă atunci, și să se așeze în regiuni muntoase la înălțimi adesea mai mari decît o mie de metri. 'Fața' muntelui prezintă nu numai avantajul că-i expusă la soare, ci, pentru numeroase ținuturi romînești, și pe acela că este ferită de vînturile reci ale iernii, care vin dinspre nord.

[5] La aceasta se adaugă, bineînțeles, constatări perfect identice, făcute tot pe teren, cu privire la alte regiuni muntoase din Romînia (vezi *loc. cit.*, p. 113, 122). Regretatul profesor Traian Bratu, care a trăit multă vreme pe valea Lotrului, cunoștea, din vorbirea localnicilor, subst. *dos* cu sensul de 'coastă împădurită a muntelui, situată spre nord; pădure'. Dacă această accepție se opune, în parte, afirmației lui De Martonne (v. mai sus), faptul se datorește, desigur,

cum muntele (sau dealul) stă cu fața ori cu spatele la soare, explică înțelesul de 'pădurice, t u f i ș m ă r u n t pe partea de nord a unui deal' pe care-l are subst. *dosuri* prin Oltenia (I. Boceanu, *Glosar de cuvinte din județul Mehedinți*, în *MemAcR*, Lit., ser. II, tom XXXV, p. 90). De aici, probabil, existența n. top. *Dosiștea* (v. *Arh. Olt.* III, p. 290 urm.) și a unora dintre foarte numeroasele *Dosul* (singur și cu determinative) care ne întîmpină mai cu seamă tot prin Oltenia [1]. Pentru completarea documentării, să se compare spusele lui I. Conea, *BSG* LV, p. 106–107, care citează expresii similare franțuzești și italienești, apoi definițiile lui Por. (*dos* = *dosniță* 'partea umbrită a unui deal sau munte, d e c i p a r t e a î n d r e p t a t ă s p r e n o r d; partea opusă cu fața înălțimii', p. 22; *dosuri* 'locurile împădurite de pe coastele de nord ale dealurilor sau munților', p. 65; *față* 'partea expusă spre soare a dealului sau muntelui, d e c i c o a s t a d e s u d; coastă sorită', p. 22; *față* 'loc de pădure de pe coasta din față (adică dinspre soare)', p. 65) [2] și *REW*, nr. 821 (milan., piem. *invers* 'partea de nord', astur. *prau avesin* 'pășune situată la umbră', frc. merid. *aves* 'vest') [3].

Pentru a sfîrși cu aceste considerații de ordin general, găsesc util să arăt că unele dintre determinativele discutate mai sus (în special *deal* și *vale*) ar putea fi, uneori, sinonime cu *mari* și *mici*, resp. *vechi* și *noi*, de care mă voi ocupa în capit. II. Această ipoteză mi-o sugerează E. Schwarz, *ZONF* IV, p. 166: localitățile *Nieder-Kukan* și *Klein-Kukan* (din districtul Gablonz a. N., Boemia) au purtat, pînă în sec. XVI, numele de *Gross-Kukan* și *Klein-Kukan*, și o confirmă n. top. rom. *Apoldul Mare* sau *de Sus*, alături de *Apoldul Mic* sau *de Jos* (Seb), *Osica Mare* sau *de Sus*, alături de *Osica Mică* sau *de Jos* (Bal) etc. Evident că nu poate fi vorba de o sinonimie care să meargă totdeauna în aceeași direcție, că, adică, 'jos' să însemneze numai 'mare', iar 'sus' numai 'mic', sau invers. Situația specială a fiecărui caz în parte decide, cum arată clar exemplul

---

împrejurării că 'fața' muntelui a fost 'lăzuită', pentru ca oamenii stabiliți acolo să aibă livezi și ocuri arabile, cerute de nevoile zilnice. Observăm că, în ce privește acest ultim detaliu, informațiile raportate aici reprezintă trei aspecte care se leagă unul de altul: lipsa aproape totală de arbori (De Martonne), tufiș mărunt (Boceanu), pădure (Bratu). Deosebirile se explică prin situația locală, diferită de la un ținut la altul, și totuși, în fond, destul de asemănătoare.

[1] Majoritatea lor însemnează, firește, 'spate, partea dinapoi a unui loc' (adesea cu nuanță metaforică). În *Indicat.*: *Dosul* (Brd, Cis, RîV), *Dos* (Cîm), *Doseni* (Gil), *Dosurile* (Plo), *Dosul Glodului* (Tur), *Dosul Luncii* (Cîm), *Dosul cu Morile* (RîV), *Dosul Napului* (Tur), *Dosul Rîului* (RîV), *Dosul Salciei* (Lud), *Dosul Sandii* (Bal), *Dosul Tojanului* (Foc), *Dosul Țagului* (Lud), *Dosul Urdeșului* (Cîm), *Dosul-Văsești* (Cîm).

[2] Din explicațiile lui Porucic rezultă clar (în legătură cu aprecierile mele din nota 5, p. 138) că noțiunea 'pădure' joacă un rol secundar în semantica termenilor noștri: atît 'fața', cît și 'dosul' muntelui pot avea păduri pe ele, după cum tot așa pot fi despădurite.

[3] Vezi și H. Schröder, *Germanisch-Romanische Monatsschrift* XVII, p. 421, apoi, pentru situația specială de la noi, T. Morariu, *Viața pastorală în Munții Rodnei*, p. 9, citat de G. Istrate, *Bul. Phil.* IV, p. 86, n. 1: « Exuberanța aceasta de vegetație se poate observa mai bine pe versantul sudic, pe 'fața muntelui'. Pe versantul nordic, adică pe 'dosul muntelui', vegetația este stînjenită în dezvoltare de temperatura scăzută ». Istrate înșiră trei toponimice *Dosul* (urmat de un atribut genitival) și șapte *Fața* (cu determinative diverse) numai din preajma unui singur sat năsăudean. Trebuie precizat totuși că aproape (poate chiar) totdeauna e vorba de sensurile curente (metaforice) ale acestor substantive. Și în afara granițelor romînești găsim numiri asemănătoare: *Dosul Osoiului* și *Fața Osoiului*.

german în comparație cu cele romînești. Se pare însă că între 'mare' și 'vechi' de o parte, 'mic' și 'nou' de altă parte, echivalența este o realitate obișnuită, dacă nu generală: un sat mai vechi trebuie, în bună logică (și, bineînțeles, pînă la dovada contrară), să fie mai mare de cît unul nou.

Dau acum o listă, bogată, de numiri alcătuite în chipul arătat aici. Deoarece sinonimia termenilor discutați a fost, cred, dovedită, nu găsesc necesar să grupez toponimicele respective după determinativul pe care-l conțin. Le las să urmeze în ordine strict alfabetică.

Agrișul de Jos, *Agrișul de Sus* (Bis).
Albota de Jos, *Albota de Sus* (Pit).
Alunișul de Jos, *Alunișul de Sus* (Ved).
Amărăștii de Jos, *Amărăștii de Sus* (Car).
Andreiașul de Jos, *Andreiașul de Sus* (Foc).
Aninișul din Deal, *Aninișul din Vale* (Gil).
Apoldul de Jos, *Apoldul de Sus* (Seb).
Ariceștii de Jos, *Ariceștii de Sus* (Plo).
Arieșul de Cîmpie[1], *Arieșul de Pădure* (ŞoM).
Arpașul de Jos, *Arpașul de Sus* (Făg).
Asuajul de Jos, *Asuajul de Sus* (CeS).
Atîrnații de Jos, *Atîrnații de Sus* (VîM).
Avereștii de Jos, *Avereștii de Sus* (Rom).
Bala de Jos, *Bala de Sus* (BAr).
Balaciul de Jos, *Balaciul de Sus* (Urz).
Balota de Jos, *Balota de Sus* (Olt).
Bazga de Jos, *Bazga de Sus* (Bac).
Băicani-Deal, *Băicani-Vale* (Adj).
Băltenii de Jos, *Băltenii de Sus*[2] (Vas).
Bălțata de Jos, *Bălțata de Sus* (Bac).
Bălțații de Jos, *Bălțații de Mijloc*, *Bălțații de Sus* (Str).
Bechetul de Jos, *Bechetul de Sus* (Bal).
Beica de Jos, *Beica de Sus* (Reg).
Belciugatele de Jos, *Belciugatele de Sus* (Leh).
Beleștii de Jos, *Beleștii de Sus* (Cîm).
Bencecul de Jos, *Bencecul de Sus* (Tim).
Bengeștii de Jos, *Bengeștii de Mijloc*, *Bengeștii de Sus* (Gil).
Bereasca de Jos, *Bereasca de Sus* (Plo).
Beria de Jos, *Beria de Sus* (Sla).
Berteștii de Jos, *Berteștii de Sus* (Brl).
Bezdeadul de Jos, *Bezdeadul de Sus* (Trg).
Biceștii de Jos, *Biceștii de Sus* (RîS).
Bîrsăul de Jos, *Bîrsăul de Sus* (CeS).
Bîrseștii de Jos, *Bîrseștii de Sus* (CAr).
Bîscenii de Jos, *Bîscenii de Sus* (Cis).
Blăjenii de Jos, *Blăjenii de Sus* (Bis).

---

[1] În *ÎAdm* apare *Arieșul de Cîmp*, mai conform cu vorbirea populară.
[2] În *Indicat.*, *Băltenii-Deal*, *Băltenii-Vale*.

Blăjerii de Jos, Blăjerii de Sus (Gal).
Bodeștii de Jos, Bodeștii de Sus (PiN).
Bogata de Jos, Bogata de Sus (Dej).
Boghestii de Jos, Boghestii de Sus (Adj).
Bolintinul din Deal, Bolintinul din Mijloc, Bolintinul din Vale[1] (Tit).
Boovenii de Jos, Boovenii de Sus[2] (Seg).
Bordușelul de Jos, Bordușelul de Sus (Slo).
Borogii de Dos, Borogii din Față (părți ale satului *Peri*, TuS).
Bozienii de Jos, Bozienii de Sus (Rom).
Brabova de Jos, Brabova de Sus[3] (Cra).
Bradul de Jos, Bradul de Sus (Pit).
Bratia din Deal, Bratia din Vale (RîV).
Brazii de Jos, Brazii de Sus (Plo).
Brădeștii de Jos, Brădeștii de Sus, Brădeștii din Față (Fil).
Brădetul de Jos, Brădetul de Sus[4] (Str).
Brăhășeștii de Jos, Brăhășeștii de Sus (Tec).
Brăniștenii de Jos, Brăniștenii de Sus (Rom).
Brăteștii de Jos, Brăteștii de Sus (Trg).
Brătila de Jos, Brătila de Mijloc, Brătila de Sus (TîO).
Breaza de Jos, Breaza de Sus (Cpi).
Broștenii de Jos, Broștenii de Sus (Găe).
Broștenii-Deal, Broștenii-Vale, Broștenii Vechi (Găe).
Bucșanii de Jos, Bucșanii de Sus (Vid).
Bughea de Jos, Bughea de Sus (Msc, Tej).
Buhăieștii de Jos, Buhăieștii de Mijloc, Buhăieștii de Sus (Neg).
Butoiul de Jos, Butoiul de Sus (Găe).
Calapărul de Jos, Calapărul de Sus[5] (Str).
Căinelul de Jos (Ili), *Căinelul de Sus* (Brd).
Călineștii de Jos, Călineștii de Sus (TuS).
Căpîlna de Jos, Căpîlna de Sus (Trn).
Căprenii de Jos, Căprenii de Sus[6] (Gil).
Cărătnăul de Jos, Cărătnăul de Sus (Buz).
Cărăuș de Jos, Cărăuș de Sus (VaD).
Cățămărești-Deal, Cățămărești-Vale (Bot).
Căuia de Jos, Căuia de Sus (Adj).
Ceamurlia de Jos, Ceamurlia de Sus (Ist).
Ceptura de Jos, Ceptura de Sus (Plo).
Cernatul de Jos, Cernatul de Sus (TîS).
Cernelile de Jos, Cernelile de Sus[7] (oș. Cra).
Certejul de Jos, Certejul de Sus (Ili).

---

[1] În *Indicat.*, *Bolintin-Deal, Bolintin-Vale.*
[2] În *Indicat.*, numai *Bouveni* (cu *-ou-*).
[3] În *Indicat.*, numai *Brabova.*
[4] În *ÎAdm* apare *Brădețu(l)*, ca sat al comunei *Mălăsari* (același cu *Brădetul* din *DG*). La fel în *Indicat.*
[5] În *Indicat.*, *Călăpărul de Jos, Călăpărul de Sus.*
[6] În *Indicat.*, *Căprenii de Mijloc, Căprenii de Sus.*
[7] În *Indicat.*, *Cernelele de Jos, Cernelele de Sus.*

Cetățenii din Deal, Cetățenii din Vale (Msc).
Cherleștii din Deal, Cherleștii din Vale (Sla).
Chiterul de Jos, Chiterul de Sus (Reg).
Chilienii de Jos, Chilienii de Sus (Bld).
Chiliile de Jos, Chiliile de Sus (Moi).
Ciocîrlia de Jos, Ciocîrlia de Sus (Meg).
Ciolăneștii din Deal, Ciolăneștii din Vale (RoV).
Cioranii de Jos, Cioranii de Sus (Plo).
Ciornei-Deal, Ciornei-Vale (Bot).
Ciugudul de Jos, Ciugudul de Sus (Aid).
Ciupa de Jos, Ciupa de Sus (Hor).
Cîlnăul de Jos, Cîlnăul de Sus (Vid).
Cîmpanii de Jos, Cîmpanii de Sus (Bei).
Cîmpuri(le) de Jos, Cîmpuri(le) de Sus (Pan).
Cîndeștii de Jos, Cîndeștii de Sus (Buz).
Cîrja de Jos, Cîrja de Sus (Bld).
Clondirul de Jos, Clondirul de Sus (Miz).
Cobia de Jos, Cobia de Sus (Găe).
Cociuba de Jos, Cociuba de Sus (Sal).
Colții de Jos, Colții de Sus (Cis).
Comana de Jos, Comana de Sus (Rup).
Comarna de Jos, Comarna de Sus [1] (Iaș).
Conțeștii de Jos, Conțeștii de Sus (Pit, Tit).
Corbul de Jos, Corbul de Sus (Meg).
Cornii de Jos, Cornii de Sus (Adj).
Cornul de Jos, Cornul de Sus (Cpi, Plo).
Coroieștii de Jos, Coroieștii de Sus (Bld).
Cosmeștii din Deal, Cosmeștii din Vale (Tec) [2].
Cosminele de Jos, Cosminele de Sus (Cpi).
Cosniciul de Jos, Cosniciul de Sus (Sim).
Costeștii din Deal, Costeștii din Vale (Tit).
Coșovenii de Jos, Coșovenii de Sus (Cra).
Cotoroaia de Jos, Cotoroaia de Sus (Str).
Cotul din Jos, Cotul din Sus (TîN).
Coțofenii din Dos, Coțofenii din Față [3] (Cra).
Crasna din Deal, Crasna din Față (Gil).
Crăcăoanii de Jos, Crăcăoanii de Sus (TîN).
Crăciuneii de Jos, Crăciuneii de Sus (DrO).
Crăciunelul de Jos, Crăciunelul de Sus (Med).

---

[1] În *Indicat.*, numai *Comarna.*

[2] Acesta din urmă se mai cheamă *Cosmeştii Vechi* : din cauza inundaţiilor Siretului, majoritatea locuitorilor satului *Cosmeşti* (singurul existent la un moment dat) s-au mutat pe malul stîng al apei, care era ferit, graţie altitudinii, şi au întemeiat acolo satul *Cosmeştii din Deal.* Amănuntele pe care le găsim în *DG* arată că şi acest sat are un al doilea nume : *Cosmeştii Noi.* Situaţia este foarte clară şi confirmă ipoteza despre sinonimia posibilă dintre determinativele topografice şi cele « sociale ». În *Indicat.*, *Cosmeşti-Deal, Cosmeşti-Vale.* Vezi mai departe.

[3] În acelaşi raion avem *Coţofenii de Jos* şi *Coţofenii de Sus*, date, de *DG*, ca sate ale comunei *Coţofenii din Faţă.* În *Indicat.*, *Coţofenii de Sus*, unde se trimite la *Coţofenii din Faţă*; *Coţofenii din Dos, Coţofenii din Faţă.*

Crăsanii de Jos, *Crăsanii de Sus* (Leh).
Cremenea de Jos, *Cremenea de Sus* (Str).
Crețeștii de Jos, *Crețeștii de Sus* (Huş).
Crevedia de Jos, *Crevedia de Sus* (Răc).
Criștiorul de Jos, *Criștiorul de Sus* (Bei).
Criva de Jos, *Criva de Sus* (Sla).
Crîngurile de Jos, *Crîngurile de Sus* (Găe).
Crucea de Jos, *Crucea de Sus* (oș. Pan).
Dămucul de Jos, *Dămucul de Sus*, *Dămucul din Afară* (PiN).
Deagul de Jos, *Deagul de Sus* (Cos).
Delenii de Jos, *Delenii de Sus* (Iaș, Vas).
Dobolii de Jos, *Dobolii de Sus* (SfG)[1].
Dobromirul din Deal, *Dobromirul din Vale* (ACl).
Domneștii de Jos, *Domneștii de Sus* (oș. Buc).
Dragomireștii din Deal, *Dragomireștii din Vale* (oș. Buc).
Drajna de Jos, *Drajna de Sus* (Tej).
Drăgoieștii de Jos, *Drăgoieștii de Sus* (Urz).
Drăgoteștii de Jos, *Drăgoteștii de Sus* (Str).
Drăgușenii de Jos, *Drăgușenii de Sus* (Săv).
Dreptul de Jos, *Dreptul de Sus* (PiN).
Dumbrava Roșie din Deal, *Dumbrava Roșie din Vale* (PiN).
Dumbrăvița de Jos, *Dumbrăvița de Sus* (Făl).
Dumitreștii de Jos, *Dumitreștii de Sus* (RîS).
Dunavățul de Jos, *Dunavățul de Sus*(Tul).
Fărcașul de Jos, *Fărcașul de Mijloc*, *Fărcașul de Sus*[2] (Crt).
Fărcadinul de Jos, *Fărcadinul de Sus* (Haț).
Fierbinții de Jos, *Fierbinții de Sus* (Urz).
Fildul de Jos, *Fildul de Sus*[3] (Hue).
Filea de Jos, *Filea de Sus* (Tur).
Floreștii de Jos, *Floreștii de Sus* (Tit).
Foleștii de Jos, *Foleștii de Sus* (Hor).
Frasin-Deal, *Frasin-Vale* (Găe).
Fulga de Jos, *Fulga de Sus* (Miz).
Gaia de Jos, *Gaia de Sus*[4] (Olț).
Galda de Jos, *Galda de Sus* (Alb).
Găgenii de Jos, *Găgenii de Sus* (Miz).
Geoagiul de Jos, *Geoagiul de Sus* (Oră).
Ghijasa de Jos, *Ghijasa de Sus* (Agn).
Giuleștii de Deal, *Giuleștii din Vale* (Rom).
Giurcuța din Jos, *Giurcuța de Sus* (Hue).
Gîrbova de Jos, *Gîrbova de Sus* (Aid).
Gîrbovățul de Jos, *Gîrbovățul de Sus* (Str).
Gîrcina de Jos, *Gîrcina de Sus* (PiN).

---

[1] În *ISt.* Ceva mai sus am redat acest nume, după *BkA* III, cu determinativele « culte » *Inferior* și *Superior*. În *Indicat.* apare numai sub aspectul « popular ».
[2] În *Indicat.*, numai *Fărcașul de Jos* și *Fărcașul de Sus*.
[3] În *Indicat.* apare, în plus *Fildul de Mijloc*.
[4] În *Indicat.*, numai *Gaia de Sus*.

Gîrleștii de Jos, *Gîrleștii de Sus* (Cra).
Gliganul de Jos, *Gliganul de Sus* (Cos).
Godineștii de Jos, *Godineștii de Sus* (Adj).
Gorganul de Jos, *Gorganul de Sus* (Găe).
Grabicina de Jos, *Grabicina de Sus* (Buz).
Grăuranii din Cîmp, *Grăuranii din Față* (mahalale, com. Şuşiţa, Fil).
Greabănul de Jos, *Greabănul de Sus* (Ved).
Grecii de Jos, *Grecii de Mijloc*, *Grecii de Sus* (Urz).
Griveii din Dos, *Griveii din Față* (Str) [1].
Gropșanii din Dos sau *de Sus*, *Gropșanii din Față* sau *de Jos*[2] (Bal).
Gunoaia de Jos, *Gunoaia de Sus* (Adj).
Hanța de pe Deal, *Hanța de pe Vale* (Adj).
Hidișelul de Jos, *Hidișelul de Sus* (Ora).
Homorodul de Jos, *Homorodul de Mijloc*, *Homorodul de Sus* (SaM).
Horezul de Jos, *Horezul de Sus* [3] (Bal).
Horodnicul de Jos, *Horodnicul de Sus* (Răd).
Hrihoret de Jos, *Hrihoret de Sus* (Viş).
Ideciul de Jos, *Ideciul de Sus* (Reg).
Iedera de Jos, *Iedera de Sus* (Cpi).
Ilganii de Jos, *Ilganii de Sus* (Tul).
Iuganii din Deal, *Iuganii din Vale* (Paş) [4].
Izvoarele de Jos, *Izvoarele de Sus* (Bac).
Izvorul de Jos, *Izvorul de Sus*, *Izvorul din Deal*, *Izvorul din Față* (Drg).
Jichișul de Jos, *Jichișul de Sus* (Dej).
Jucul de Jos, *Jucul de Mijloc*, *Jucul de Sus* (Ghe).
Lăpugiul de Jos, *Lăpugiul de Sus* (Ili).
Lăunele de Jos, *Lăunele de Sus* (Drg).
Leamna de Jos, *Leamna de Sus* (Cra).
Liubcova de Jos, *Liubcova de Sus* (MoN).
Livadia de Cîmp, *Livadia de Coastă* (Haț).
Ludeștii de Jos, *Ludeștii de Sus* (Oră).
Lugașul de Jos, *Lugașul de Sus* (Ald).
Lumnicul de Jos, *Lumnicul de Sus* (TuS).
Luna de Jos, *Luna de Sus* (Ghe).
Lunca Cernei de Jos, *Lunca Cernei de Sus* (Haț).
Lunca de Jos, *Lunca de Sus* (Ciu, Cîm).
Luncanii de Jos, *Luncanii de Sus* (Fge).
Luncoiul de Jos, *Luncoiul de Sus* (Brd).
Lungeștii din Jos, *Lungeștii din Sus* (Tur) [5].
Lupșa de Jos, *Lupșa de Sus* (Str).

---

[1] În *Indicat.* nu apare
[2] În *Indicat.*, numai *Gropşani.*
[3] În *Indicat.*, *Horezul Nou*, *Horezul Vechi.*
[4] În *Indicat.*, numai *Iugani.*
[5] Spre deosebire de celelalte, acest toponimic are *din*, nu *de* înaintea determinativelor *Jos* şi *Sus*. Construcţia este conformă, de altfel, cu uzul vorbirii populare, unde ele însemnează nu altitudine, ci poziţie faţă de punctele cardinale. În *Indicat.* apare numai *Lungeşti.*

Magherestii din Deal, *Magherestii din Vale* (Gil).
Marotinul de Jos, *Marotinul de Sus* (Cor).
Măceșul de Jos, *Măceșul de Mijloc*, *Măceșul de Sus*[1] (Seg).
Mălăieștii de Jos, *Mălăieștii de Sus* (Tej).
Măldăreștii de Jos, *Măldăreștii de Sus* (Hor).
Mărăștii de Jos, *Mărăștii de Sus*[2] (Bac).
Mărginenii de Jos, *Mărginenii de Sus* (Cpi).
Mătăsarii de Jos, *Mătăsarii de Sus* (TîJ).
Menții din Dos, *Menții din Față* (Str).
Merenii de Jos, *Merenii de Sus* (Vid).
Mihăieștii de Jos, *Mihăieștii de Sus* (DrO).
Mihăileștii de Jos, *Mihăileștii de Sus* (DrV).
Milcovul din Deal, *Milcovul din Vale* (Sla).
Mileștii de Jos, *Mileștii de Sus* (Bac).
Milișăuțul de Jos, *Milișăuțul de Sus* (Răd).
Mîrghia de Jos, *Mîrghia de Sus* (Cos).
Moieciul de Jos, *Moieciul de Sus* (Bra).
Muiereasca de Jos, *Muiereasca de Sus* (RîV).
Muntenii de Jos, *Muntenii de Sus* (Vas).
Nădăștia de Jos, *Nădăștia de Sus* (oș. Hun).
Năneștii-Deal, *Năneștii-Vale* (Bac).
Nărteștii de Jos, *Nărteștii de Sus* (Tec).
Neagra de Jos, *Neagra de Sus* (Cîm).
Netoții de Jos, *Netoții de Sus*[3] (Vid).
Nimigea de Jos, *Nimigea de Sus* (Năs).
Oarda de Jos, *Oarda de Sus* (Alb).
Oarța de Jos, *Oarța de Sus* (CeS).
Oboga de Jos, *Oboga de Mijloc*, *Oboga de Sus* (Bal).
Oborocenii de Jos, *Oborocenii de Sus* (Paș).
Ocina de Jos, *Ocina de Sus* (Cpi).
Ocna de Jos, *Ocna de Sus* (Odo).
Orăștioara de Jos, *Orăștioara de Sus* (Oră).
Orbeasca de Jos, *Orbeasca de Sus* (Olt).
Orbenii de Jos, *Orbenii de Sus* (Adj).
Orleștii de Jos, *Orleștii de Sus* (Drg).
Oroftiana de Jos, *Oroftiana de Sus* (Dor).
Orzoaia de Jos, *Orzoia de Sus* (Plo).
Osica de Jos, *Osica de Sus* (Bal).
Oteștii de Jos, *Oteștii de Sus* (Drg).
Otopenii de Jos, *Otopenii de Sus* (oș. Buc).
Paia din Dos, *Paia din Față*[4] (Cra).
Pantelimonul de Jos, *Pantelimonul de Sus* (Hîr).
Păduroiul din Deal, *Păduroiul din Vale* (Ved).
Păltinata de Jos, *Păltinata de Sus* (TîO).

---

[1] În *Indicat.*, nu apare *Măceșul de Mijloc.*
[2] În *Indicat.*, numai *Mărăști.*
[3] În *Indicat.*, numai *Netoții de Jos*, oficial *Tălpeni-Netoți* (ca în *Lege*).
[4] În *Indicat.* lipsește.

Pătroaia-Deal, *Pătroaia-Vale* (Găe).
Peleticii de Jos, *Peleticii de Sus* (Bac).
Perieţii de Mijloc, *Perieţii de Sus* (Sla).
Petreştii de Jos, *Petreştii de Mijloc*, *Petreştii de Sus* (Tur).
Petridul de Jos, *Petridul de Sus* (Tur).
Pianul de Jos, *Pianul de Mijloc*, *Pianul de Sus* (Seb).
Pietrişul de Jos, *Pietrişul de Sus* (Paş).
Pietroasa de Jos, *Pietroasa de Sus* (Miz).
Pisteştii din Deal, *Pisteştii din Vale* (TîJ).
Pîrîienii de Jos, *Pîrîienii de Mijloc*, *Pîrîienii de Sus* (Olţ).
Pîrscovul de Jos, *Pîrscovul de Sus* (Cis).
Pîrteştii de Jos, *Pîrteştii de Sus* (GuH).
Plopeasa de Jos, *Plopeasa de Sus* (Buz).
Plosca de Jos, *Plosca de Sus* [1] (Ale).
Podolenii de Jos, *Podolenii de Sus* (Huş).
Podurile de Jos, *Podurile de Sus* (Foc).
Podurile de Jos, *Podurile de Sus* (Trg).
Poiana de Jos, *Poiana de Sus* (Fil, Răc).
Poiana Lungă de Jos, *Poiana Lungă de Sus* [2] (Răc).
Poienii de Jos, *Poienii de Sus* (Bei).
Pojejena de Jos, *Pojejena de Sus* (MoN).
Polocinul de Jos, *Polocinul de Sus* (Bld).
Popeştii de Jos, *Popeştii de Sus* (Cîm).
Portarii de Jos, *Portarii de Mijloc* [3] (Vas).
Porumbacul de Jos, *Porumbacul de Sus* (Sib).
Poşaga de Jos, *Poşaga de Sus* (Tur).
Potlogeni-Deal, *Potlogeni-Vale* (Găe).
Potocenii de Jos, *Potocenii de Sus* (Tec).
Preajba de Cîmp, *Preajba de Pădure* (Crl).
Priponeştii de Jos, *Priponeştii de Sus* (Tec).
Proviţa de Jos, *Proviţa de Sus* (Cpi).
Puieştii de Jos, *Puieştii de Sus* (RîS).
Puranii de Jos, *Puranii de Sus* (Vid).
Radomireştii de Jos, *Radomireştii de Sus* (Bac).
Răcarii de Jos, *Răcarii de Sus* (Fil).
Răchita de Jos, *Răchita de Sus* (Cra).
Răchitişul de Jos, *Răchitişul de Sus* (Moi).
Rădoieşti-Deal, *Rădoieşti-Vale* (RoV).
Răsucenii de Jos, *Răsucenii de Sus* (DrV).
Răuceştii de Jos, *Răuceştii de Sus* (TîN).
Răzvadul de Jos, *Răzvadul de Sus* (Trg).
Recea de Jos, *Recea de Sus* (Bac, Cos).

---

[1] În *Indicat.*, numai *Plosca*.
[2] În *Indicat.*, *Poiana de Jos*, *Poiana de Sus*.
[3] Al treilea membru al acestei grupe, *Portarii de Sus*, lipseşte, evident pentru că satul respectiv s-a desfiinţat cu vremea (prin contopirea lui cu unul dintre celelalte două, şi anume cu *Portarii de Mijloc*, sau prin dispariţie pură şi simplă). În *Indicat.* apare şi *Portarii de Sus*, dar la toate trei se arată că sînt contopite cu *Portari* (Vas).

Ribicioara de Jos, *Ribicioara de Sus* (Brd).
Richițele de Jos, *Richițele de Sus* (Ved).
Rîmnicul de Jos, *Rîmnicul de Sus* (Ist).
Rîul Alb de Jos, *Rîul Alb de Sus* (Trg).
Robăneștii de Jos, *Robăneștii de Sus* (Bal).
Roma de Jos, *Roma de Sus* (Bot).
Romînii de Jos, *Romînii de Sus* (Hor).
Rona de Jos, *Rona de Sus* (Sig).
Roșia de Jos, *Roșia de Sus* (Gil).
Rudarii din Deal, *Rudarii din Vale* (Găe).
Rusăneștii de Jos sau *de Cîmp*, *Rusăneștii de Sus* sau *de Pădure*[1] (Bal).
Rusul de Jos, *Rusul de Sus* (Dej).
Satul Nou de Jos, *Satul Nou de Sus* (ŞoM).
Săgeata de Jos, *Săgeata de Sus* (Buz).
Săhătenii de Jos, *Săhătenii de Sus* (Miz).
Sălașul de Jos, *Sălașul de Sus* (Haț).
Sălătrucul de Jos, *Sălătrucul de Sus* (CAr).
Sălciua de Jos, *Sălciua de Sus* (Cîm).
Săpata de Jos, *Săpata de Sus* (Cos).
Sărățenii de Jos, *Sărățenii de Sus* (Bld).
Sărdăneștii de Jos, *Sărdăneștii de Sus* (BAr).
Sărindarul de Jos, *Sărindarul de Sus* (Urz).
Scăieștii de Jos, *Scăieștii de Mijloc*, *Scăieștii de Sus*[2] (Fil).
Scheiul de Jos, *Scheiul de Sus* (Găe).
Schitul din Deal, *Schitul din Vale* (Sla).
Seaca de Cîmp, *Seaca de Pădure* (Cra).
Sebeșul de Jos, *Sebeșul de Sus* (Sib).
Segarcea-Deal, *Segarcea-Vale* (TuM).
Sibiciul de Jos, *Sibiciul de Sus* (Cis).
Silvașul de Jos, *Silvașul de Sus* (Haț).
Siseștii de Jos, *Siseștii de Sus* (TuS).
Sîmbăta de Jos, *Sîmbăta de Sus* (Făg).
Slobozia de Jos, *Slobozia de Sus* (Adj, Găe).
Sovarna de Jos, *Sovarna de Sus* (BAr).
Spermezeul-Șesuri[3], *Spermezeul-Vale* (Bis).
Spira de Jos, *Spira de Sus* (Bac).
Sterianul de Jos, *Sterianul de Mijloc*, *Sterianul de Sus* (Răc).
Stîrcii de Jos, *Stîrcii de Sus* (Cos).
Străminoasa de Jos, *Străminoasa de Sus* (Bac).
Străoanii de Jos, *Străoanii de Sus*[4] (Pan).
Strejeștii de Jos sau *de Vale*, *Strejeștii de Sus* sau *de Deal*[5] (Drg).

---

[1] În *Indicat.* se dau *Rusăneştii de Jos* (Cor), *Rusăneştii de Sus* (Bal).

[2] În *Indicat.*, numai *Scăeşti*.

[3] Determinativul *Şesuri*, care cred că nu se mai întîlneşte în alte cazuri, surprinde cu atît mai mult, cu cît stă alături şi în opoziţie cu *Vale*, un fel de sinonim al lui (din punctul de vedere al altitudinii).

[4] În *Indicat.*, *Străoane de Jos*, *Străoane de Sus*.

[5] Observăm că înaintea lui *Vale* şi *Deal* stă *de*, nu *din*, cum ne-am aştepta (sub influenţa lui *de Jos* şi *de Sus* ?). În *Indicat.*, *Străjeştii de Jos*, *Străjeştii de Sus*.

Suciul de Jos, Suciul de Sus (Lăp).
Supurul de Jos, Supurul de Sus (Car).
Şerbăneştii de Jos, Şerbăneştii de Sus (DrO).
Şimandul de Jos, Şimandul de Sus (Cri).
Şimnicul de Jos, Şimnicul de Sus (Cra).
Ştefăneştii de Jos, Ştefăneştii de Sus (oş. Buc).
Şuica de Jos, Şuica de Sus (Ved).
Şuşanii de Jos Şuşanii de Sus (Drg).
Tarniţa de Jos, Tarniţa de Sus (Adj).
Tămădăul de Jos, Tămădăul de Sus [1] (Leh).
Tătăreştii de Jos, Tătăreştii de Sus (Vid).
Teiul din Deal, Teiul din Vale (Găe).
Telejna de Jos, Telejna de Sus (Vas).
Teocul de Jos, Teocul de Sus [2] (Ghe).
Timişul de Jos, Timişul de Sus (Bra).
Tîmpenii de Jos, Tîmpenii de Sus (Sla).
Tîrnava de Jos, Tîrnava de Sus (DrV).
Tojanii de Jos, Tojanii de Sus (Foc).
Tomnatecul de Jos, Tomnatecul de Sus (Brd).
Topa de Jos, Topa de Sus (Bei) [3].
Topolicenii de Jos, Topolicenii de Sus (PiN).
Trestienii de Jos, Trestienii de Sus (Plo).
Tritenii de Jos, Tritenii de Sus (Tur).
Tufenii din Deal, Tufenii din Vale (Sla).
Tufeştii de Jos, Tufeştii de Sus (Neg).
Turburea de Jos, Turburea de Sus (Fil).
Turcenii de Jos, Turcenii de Sus (Fil).
Ţepul de Jos, Ţepul de Sus (Tec).
Ţibucanii de Jos, Ţibucanii de Sus (TîN).
Ţuguieţii de Jos, Ţuguieţii de Sus (Vid).
Ţuţcanii din Deal, Ţuţcanii din Vale [4] (Buh).
Ucea de Jos, Ucea de Sus (Făg).
Uda de Jos, Uda de Sus (Ved).
Urda de Jos, Urda de Sus (Fil).
Urdarii de Jos, Urdarii de Sus (Fil).
Urisiul de Jos, Urisiul de Sus (Reg).
Urşii din Deal, Urşii din Vale [5] (Ag).
Valcăul de Jos, Valcăul de Sus (Şim).
Valea de Jos, Valea de Sus (Bac, oş. Tpl).
Valea Muierii de Jos, Valea Muierii de Mijloc, Valea Muierii de Sus [6] (Fil).

---

[1] În *Indicat., Tămădăul de Jos, Tămădăul Mare, Tămădăul Mic.*
[2] În *Indicat., Tiocul de Jos, Tiocul de Sus.*
[3] Un al treilea sat omonim din acelaşi raion are determinativul *de Criş.*
[4] În *Indicat., Tuţcanii din Deal, Tuţcanii din Vale.*
[5] Nu apar în *Indicat.*
[6] În *Indicat.* lipseşte *Valea Muierii de Mijloc.*

Valea Neagră de Jos, Valea Neagră de Sus (Bei).
Valea Rea de Jos, Valea Rea de Sus (Adj).
Vața de Jos, Vața de Sus (Brd).
Văluța de Jos, Văluța de Sus (Fil).
Vărăștii de Jos, Vărăștii de Sus (Urz).
Vărzarii de Jos, Vărzarii de Sus (Bei).
Veneția de Jos, Veneția de Sus (Făg).
Verșeștii de Jos, Verșeștii de Sus (TîO).
Vișeul de Jos, Vișeul de Mijloc, Vișeul de Sus (Viș).
Viștea de Jos, Viștea de Sus (Făg).
Vîlcelele de Jos, Vîlcelele de Sus (Sla).
Vîrtoapele de Jos, Vîrtoapele de Sus (Olt).
Vladnicul de Jos, Vladnicul de Sus (Adj).
Vlădeștii de Jos, Vlădeștii de Sus (Msc).
Voiceștii de Mijloc, Voiceștii din Vale (Drg).
Voiteștii din Deal, Voiteștii din Vale (TîJ).
Vultureștii de Jos, Vultureștii de Sus (Msc).
Vulturul de Jos, Vulturul de Sus (Foc).
Zbiereștii de Jos, Zbiereștii de Sus (Buh).

Sînt numeroase cazurile în care găsim numai unul dintre cele două omonime însoțit de determinativul corespunzător[1]. Situația am explicat-o deja în nota făcută la n. top. *Portarii de Jos, Portarii de Mijloc* (Vs)[2]. Iată o bună parte din ele (după *ISt* și *Indicat.*) : *Abramul de Sus*[3] (Bh); *Aiudul de Sus* (Aid); *Argetoaia de Jos* (Fil); *Atîrnații de Jos* (VîM); *Bacăul de Mijloc* (Lip); *Baciul de Sus* (Vid); *Balomirul de Cîmp* (Oră); *Bandul de Cîmpie* (TîM); *Bărbătenii de Sus* (Hn); *Belin-Vale* (SfG); *Bîrseștii de Jos* (TuM); *Bîrseștii de Sus* (DrO); *Boiștea de Jos* (Adj); *Boul de Sus* (Dj); *Bradurile de Sus* (Pit); *Brodina de Jos* (Răd); *Budacul de Sus* (Bis); *Budiul de Cîmpie* (Lud); *Budiul Mic* (TîM); *Buruienișul de Sus* (Moi); *Cacaleții de Jos* (Găe); *Carpenii de Sus* (Seb); *Căpușul de Cîmpie* (Lud); *Cătunul de Sus* (Sla); *Cătunul din Cîmp* (Găe); *Ceaușul de Cîmpie* (TîM); *Cioara de Sus* (Cîm); *Cioara-Deal* (Oră); *Ciurani-Deal* (Olț); *Cîmpurile de Sus* (Ili); *Cîndești-Deal* (Găe); *Cîndești-Vale* (Trg); *Clondirul de Sus* (Buz); *Coldău-Vale* (Bis); *Colțul de Jos* (Plo); *Copăcenii de Jos* (Giu); *Corbii din Vale* (RîV); *Cornetul din Vale* (oș. Buc); *Costienii de Jos* (RîS); *Coșteiul de Sus* (Fge); *Curseștii din Vale* (Vas); *Dobîrlău-Vale* (Bra); *Frăsinetul-Pădure* (Car); *Gaia de Sus* (Olț); *Geoagiul de Sus*

---

[1] Cele mai multe numiri de felul acestora dispar, fiind înglobate în una singură.

[2] La cauza arătată acolo (dispariția celeilalte sau a celorlalte localități omonime ori simpla schimbare a numelui lor) trebuie adăugată alta, care mi se pare că intervine mai des : se lasă la o parte numai determinativul unuia dintre omonime. Este cazul lui *Belin*, al. de *Belin-Vale*, *Brodina*, al. de *Brodina de Jos*, *Buruieniș*, al. de *Buruienișul de Sus*, *Coșteiul*, al. de *Coșteiul de Sus* (*Indicat.*, numai *Coșteiu*) (Lug), *Dumbrăvița*, al. de *Dumbrăvița de Codru* (*Indicat.*, și *Dumbrăvița Mică*) (Bei) etc. Există și fenomenul invers, al adăugirii determinativului. În împărțirea administratrvă anterioară existau două comune *Mozăceni*, una în raionul Costești, alta în Potcoava. După ultima împărțire, amîndouă fac parte din același raion, și una dintre ele a devenit *Mozăceni-Vale*. Trecerea de la un raion la altul joacă un rol foarte important.

[3] În *Indicat.*, numai *Abram* (Mag).

(Alb); *Gherceştii de Sus* (Cra); *Gîrda de Sus* (Bei); *Grădiştea de Jos* (Fău); *Grebenişul de Cîmpie* (Lud); *Gropenii de Cîmp* (Br); *Hurezanii de Jos* (Olţ); *Ianca din Vale* (Fău); *Istriţa de Jos* (Miz); *Iuria de Cîmpie* (Tur); *Licuriciul de Sus* (Gil); *Linia de Jos* (BAr); *Linia din Vale* (Sla); *Lipova de Sus* (Seg); *Lisnău-Vale* (SfG); *Litenii de Sus* (Tur); *Lunca de Jos* (oş. Comăneşti); *Lunca de Jos* (oş. Petrila); *Mărgăriteştii de Sus* (Bal); *Merişorul de Munte* (Ili); *Miceştii de Cîmpie* (Bis); *Mierleştii de Sus* (Sla); *Mihesul de Cîmpie* (Lud); *Minişul de Sus* (Ine); *Mireşul de Jos* (Miz); *Moara de Jos* (Lud); *Moara de Pădure* (Tur); *Movilenii de Sus* (Tec); *Muceştii de Jos* (RîS); *Muncelul de Jos* (Neg); *Muncelul de Sus* (Paş); *Mureşenii de Cîmpie* (Ghe); *Niculeştii de Munte*[1] (RS); *Odobasca de sub Munte* (Haţ); *Ohaba de sub Munte* (Haţ); *Ohaba de sub Piatră* (Haţ); *Petea de Cîmpie* (Lud); *Piatra de Sus* (Cpi); *Piscul de Cîmpie* Cal); *Poiana de Sus* (Neg); *Poienile de Jos* (Bac, Cpi); *Poienile de sub Munte* (Viş); *Ponor după Deal* (Aid); *Ponor-Vale în Jos* (Aid); *Preajba de Jos* (Vid); *Priboienii de Sus* (Găe); *Putreda de Deal* (RîS); *Racoşul de Jos* (Rup); *Racoşul de Sus* (Odo); *Racoviţa de Jos* (Fil); *Racoviţa de Sus* (Cra, Pit); *Rădoieştii de Jos* (RoV); *Rîpa de Jos* (Tpl); *Rîşca peste Vale* (Făl); *Roata de Jos* (Vid); *Romîneştii-Vale* (Bot); *Sarighiol de Deal* (Ist); *Satul de Jos* (Bac); *Săcalul de Pădure* (Reg); *Săcălăul de Cîmpie* (Lud); *Săldăbagiul de Munte* (Ora); *Săliştea de Sus* (Viş); *Săsenii pe Vale* (Buz)[2]; *Silvaşul de Cîmpie* (Lud); *Sinăuţii de Jos* (Dor); *Sîngerul de Cîmpie* (Lud); *Sîngerul de Pădure* (TîM); *Sînmartinul de Cîmpie* (Lud); *Sînmihaiul de Cîmpie* (Bis); *Sînmihaiul de Pădure* (Reg); *Sînnicolaul de Munte* (Măr); *Sînpetrul de Cîmpie* (Lud); *Sîrbenii de Jos* (Vid); *Socolul de Cîmpie* (Reg); *Soporul de Cîmpie* (Tur); *Spîrlenii de Deal* (Drg); *Stîna din Vale* (Bei); *Şiclodul-Coastă* (Odo); *Şieu-Măgheruş-Vale* (Bis); *Şindrilarii de Jos*[3] (Pt); *Tămădăul de Jos* (Leh); *Tisăul de Sus* (Buz); *Uilacul de Cîmpie* (Lud); *Uileacul de Munte* (Ora); *Uioara de Sus* (TîM); *Urecheştii de Sus* (Adj); *Ursoaia de Jos* (Plo); *Urzicenii-Pădure* (Car); *Vaideii de Munte* (Haţ); *Vălcăul de Sus* (Şim); *Valea Bîrnii-Vale* (Cîm); *Valea de Jos* (Aid); *Valea Salciei de Sus* (Adj); *Vălenii de Munte* (Tej); *Vălenii din Vale*[3] (Găe); *Verdea de Sus* (Drg); *Vida de Jos sau Fotăchescu*[3] (Tit); *Vidra de Sus* (Cîm); *Vităneştii de sub Măgură* (Pan); *Vitioara de Sus* (Tej); *Vlădenii-Deal* (Hrl); *Vorona-Deal* (Bot); *Vulcana de Sus* (Trg); *Zaul de Cîmpie*[4] (Lud); *Zătrenii de Sus* (Vl); *Zeletinul de Jos* (Adj); *Zorenii de Vale*[5] (Ghe).

Lipsa unuia dintre cei doi membri ai grupului omonim poate fi numai aparentă: există şi el, dar cu alt determinativ decît cel pe care-l aşteptăm, sau în alt raion (totdeauna învecinat, ceea ce arată că a inter-

[1] În *Indicat.* nu există.

[2] Alături de *Săsenii Noi* şi *Săsenii Vechi* (toate trei aparţinînd aceleiaşi unităţi administrative mai mari). Să se compare *pe* (pentru *din*, eventual *de*), care n-a mai apărut pînă acum. În *DG*, lui *Săsenii pe Vale* din *ISt* îi corespunde *Săsenii Noi (Valea-)* sau *Valea Teancului*.

[3] În *Indicat.* lipsesc.

[4] *ÎAdm* scrie *Zăul de Cîmpie*.

[5] În lista care precedă constatăm existenţa unor determinative, în întregime sau numai parţial, noi, adică nemenţionate în partea introductivă a prezentului paragraf: *de (sub) munte, de sub piatră, după deal, peste vale, pe vale* etc.

venit ulterior o nouă împărțire administrativă), sau, în fine, sub aspectul pur al numelui propriu-zis, fără nici un atribut pe lîngă el. De pildă: *Cîmpurile de Sus — Cîmpuri-Surduc* (Ili); *Costienii de Jos — Costienii Mari* (RîS)[1]; *Racoșul de Jos* (Rup) — *Racoșul de Sus* (Odo); *Racovița de Jos — Racovița din Față* (Fil); *Roata de Jos — Roata-Cătunul*[2] (Vid); *Teascul din Deal — Teascul* (Cra). Cf. și *Filipeștii de Pădure — Filipeștii de Tîrg* (Cpi) etc.

Deseori locul determinativelor de felul celor precedente este luat de toponimice propriu-zise, mai cunoscute, firește, cel puțin pentru oamenii din regiunea respectivă, decît numele care au nevoie de un atribut pentru a nu se confunda cu omonimul lor sau, poate, numai pentru a li se preciza poziția. Ex.: *Bărăștii de Cepturi — Bărăștii de Vede*[3] (Ved); *Bretea de Murăș* (Ili)[4]; *Bumbeștii de Jiu*[5] (TîJ); *Cisteiul de Mureș* (Aid); *Hodoșa de Ciuc*[6] (Tpl) — *Hodoșa* (TîM); *Husaseul de Criș* (Ora) — *Husaseul de Tinca* (Sal); *Ionășeștii de dincolo de Siret* (Tec)[7]; *Oarba de Mureș* (Lud); *Sîrbeștii din Albeni — Sîrbeștii din Săcelul*[8] (Gil); *Totea de Frumușei — Totea de Hurezani — Totea de Negreni — Totea de Vierșani — Totea de Vladimir* (Gil); *Țigăneștii de Beiuș* (Bei) — *Țigăneștii de Criș* (Ald); *Uileacul de Criș* (Ald) — *Uileacul de Munte* (Ora) — *Uileacul Șimleului* (Șim). Observăm că și în această ipoteză se întîmplă, cîteodată, să găsim astăzi numai unul dintre omonimele care, la început, cînd existau toate, au avut nevoie de un determinativ menit să evite confuziile.

Ultimul exemplu din lista noastră arată că determinativele de ordin strict topografic pot să alterneze și, deci, să se opună, în același grup de omonime, celor geografice propriu-zise: *Munte*, alături și în opoziție cu *Criș* și *Șimleu*. Un caz similar reprezintă *Bîrzeiul de Gilort — Bîrzeiul de Pădure*[9] (Gil).

După cum am afirmat, din fugă, mai sus, *dos* și *față* apar în toponimie nu numai ca atribute ale unor nume de locuri, ci și sub aspectul lor originar, deci cu valoare substantivală, fie singure, fie determinate de alte cuvinte. De pildă: *Dos(ul)* (Brd, Cis, Cîm, Hor, Tr)[10], *Dosul Cernișor*

---

[1] Această pereche de toponimice este foarte interesantă, căci confirmă și ea ipoteza, emisă mai sus, că determinativele pur topografice aici în discuție ar putea fi cîteodată echivalentele celor « sociale » *(mare-mic, vechi-nou)*.

[2] În *Indicat.* apare și *Roata-Moșteni.*

[3] În *Indicat.*, *Bărăști-Cepturi, Bărăști-Vede.*

[4] La Mold.-Togan, p. 36. *ISt, Indicat.* și *Lege* îi spun *Bretea Mureșană.*

[5] În *Indicat.*, *Bumbești-Jiu.*

[6] *Indicat.* arată că oficial se numește *Hodoșa* (ca în *Lege*).

[7] Acest sat se află pe o insulă din mijlocul Siretului, care a luat naștere, spune *DG*, prin faptul că rîul, schimbîndu-și cursul, a despărțit vechiul sat în două: o parte a fost nimicită cu timpul (pe acolo curge acum un braț al Siretului), iar cealaltă a rămas locului, așadar între brațul vechi și cel nou. În apropiere se află satele, omonime, *Ionășeștii din Deal* și *Ionășeștii din Vale*, astfel că, privită în total, situația seamănă cu cea descrisă ceva mai sus. În *Indicat.* și *Lege*, numai *Ionășești.*

[8] În *Indicat.* și *Lege*, numai *Sîrbești.*

[9] În *Indicat.* și *Lege*, *Bîrzeiul* și *Bîrzeiul de Gilort* (Gil).

[10] *GrFM*, p. 204 înregistrează șapte toponimice în care figurează *Dosu* urmat de un determinativ substantival la genitiv. Cf. și diminutivul *Doșt'ior.* Mai numeroase sînt ele în fostul județ Năsăud (vezi *Geopolitica* și *Geoistoria* III, p. 46—47, unde este vorba numai de un teritoriu puțin întins).

[sic !] și *Dosul Lung* (Hn), citate de Kisch I, p. 177 și aparținînd toate unor munți; *Fața* (Ab, Cîm, Cj, TîS, Ved, Viș), *Fața Abrudului* (Cîm), *Fața Albă* (Făg), *Fața Buliga* (TuS), *Fața Lăpușului* (Bei), *Fața Secului* (nelocalizat), *Dealul Feței* (Cj), *Dealul Fețelor* (Hn), tot nume de munți (Kisch I, p. 172) [1]. Țara Veche este și mai bogată în astfel de toponimice, majoritatea cu atribute genitivale pe lîngă *Dos(ul)* și *Fața*. Nu socot necesar să le enumăr, mai ales că, de obicei, termenii aici în discuție n-au sensul asupra căruia am insistat mereu în paginile precedente. Precizez numai că ele ne întîmpină, de cele mai multe ori, prin Muntenia și, cu deosebire, prin Oltenia, așadar în concordanță cu faptele menționate la începutul acestui paragraf, și că frecvența lor este mai mare în ținuturile muntoase sau deluroase, iarăși potrivit cu răspîndirea geografică a semnificațiilor strict topografice.

Celelalte determinative, sinonime cu acestea, se întîlnesc foarte rar, și numai parțial, ca numiri independente (întovărășite sau nu de atribute). Dacă facem abstracție de *cîmp*, *deal*, *munte* și *vale*, care indică accidente de teren și, în consecință, cum am văzut la timp, devin ușor toponimice propriu-zise, se pare că, judecînd după *DG*, singur *mijloc* apare cînd și cînd cu această valoare [2]. *DG* îl înregistrează de patru ori ca nume de « plasă » în patru foste județe și de șase ori ca nume de sat : *Mijlocul* (Cos, Drg, Hor, Olț, RîV, Sla, Ved), la care trebuie adăugat, după *ISt*, *Mijlocul Basarani* (Hor). Să se compare apoi *Mijloc* (munte, Ab) [3], acesta după Kisch I, 265, care dă, tot pentru ținuturile de peste munți, două sinonime de-ale lui 'apus' : *Vecerd(u)* (Agn) = magh. *Vecsérd* < slav. *večerŭ* 'seară, vest' + suf. topon. *-d* și *Veștem(u)* (Sib) < săs. *Westən* = *Westheim* (*ibid.*, p. 77) [4].

O dată intrate în terminologia toponimică, aceste cuvinte au fost asimilate cu atîtea altele, în sensul că au servit ca temă pentru formații în *-ani*, *-eni*, care arată originea locală a oamenilor. De astă dată *jos* și *sus* nu mai fac excepție, ci merg împreună cu sinonimele lor. De ex. : *Doseni* (Gil, Str); *Feţeni* (Găe, Oră, RîV, Str); *Josani* (Ald, Bei, Hue, oș. Hun), *Josani*, *Josani-Forău* [5] și *Josani-Gurbești* (Bei), *Joseni* (Adj [6], Bc [7], Buz, Ghe, Hrl, PiN, TN), *Josenii Bîrgăului* (Bis); *Mijloceni* (Buj), *Mijlocenii Bîrgă-*

[1] Cf., tot din regiunile transcarpatice, și *Dosul lui Căliman* (*Dacor.* IV, p. 1090), *Dosul Guzului* (Dr. I, p. 146), *Dosul Turcii* (*GrS* II, p. 65), *Dosul-Zimbroaia* (Dr. I, p. 16). Aceeași însemnare ('spate, spinare') are *Lancrăm* (Seb), spune Kisch I, p. 177, care-l derivă din săs. *Lą̊nkräck* 'coamă (de deal sau munte) lungă'.

[2] Lucrul se explică ușor, întrucît *jos* și *sus*, cele mai obișnuite dintre determinativele de care mă ocup aici, sînt adverbe, eventual adjective, și de aceea nu pot avea independența sintactică necesară spre a deveni nume topice. (În *Indicat.* găsim totuși : *Jos* (Ciu), *Susuri* (Hor); *Mijlocul* apare de cinci ori.)

[3] Cf. și *Serednai* (Tl), care provine din rus. *serednij* (« învechit ») = *srednij* 'de mijloc'. Aceeași temă slavă (prin intermediul magh. *szereda*) au *Sereda Ciucului* = magh. *Csikszereda* (Ciu), devenit *Miercurea Ciucului* (Ciu), și *Sereda Niragiului* (în *Indicat.* și *Lege*, *Miercurea Nirajului*, TîM); ap. Mold.-Togan, p. 214, s.v. *Șard*. De adăugat *Sredișlea Mare* și *Sredișlea Mică* (Tim), pentru care cf. n. top. croat. *Središće* (Mikl., s.v. *srêda*).

[4] Acesta a fost explicat la fel, înaintea lui Kisch, de W. Scheiner, *BkA* III, p. 157.

[5] Nu apare în *Indicat.*

[6] *DG* notează și varianta moldovenească a numelui acestui sat: *Gioseni*. Cf. și arom. *G'ioșańi*.

[7] Dat de Frunzescu, sub forma *Giosăni* (așa-l pronunță moldovenii).

ului (Bis) ; *Susana* sau *Suseni* (Găe)[1], *Susani* (Ar, Lug, Vl), *Suseni* (Alb, Bc, Bld, Cos, Făl, Găe, Ghg, Haț, Hor, Hue, Oră, PiN, Plo, Tit, TîJ, TîO), *Susenii Bîrgăului* (Bis)[2]; *Geoagiu-Joseni* și *Geoagiu-Suseni*[3] (Oră). Cf. și *Munteni* 'oameni de la munte' (v. mai departe, capit. III, s.v. *Munteanul*)[4].

Poziția unui loc se poate arăta și altfel decît am văzut pînă acum, bineînțeles tot cu ajutorul unor determinative de natură topografică sau al unor toponimice adevărate, care, adesea, au aspect oarecum eliptic, căci stau singure, fără un determinativ pe lîngă ele, fiind precedate numai de o prepoziție. Multe sînt foarte plastice, cîteodată chiar poetice. O listă mai bogată voi da în capit. IV. Aici mă limitez la cîteva, care se încadrează mai bine în discuția de față[5]. Iată-le : *În Chimniți* (pisc și poiană, Tej); *În Pădure* (Sib); *În Poiană* (sat, Cis); *În Tablă* (Bis); *Între Bîsci* (Cis); *Între Borce* (munte, PiN); *Între Dealuri* (munte, Făl; sat, Trg); *Între Galde*[6] (Alb); *Între Hotare* (Med); *Între Poduri* (pădure, Tit); *Între Prahove* (vechea numire a satului Azuga, Cpi); *Între Prejbi* (RîV); *Între Putne* (coamă de deal, Răd); *Între Răzeși și Poduri* (RîS); *Între Rîmnice* (așa se chema odată satul *Jitia*, RîS); *Între Rîuri* (ȘoM); *Între Sibicee* (sat, Cis); *Întreșugag* (Alb); *Între Vaduri* (astăzi *Vadurile*, PiN; Mat, p.22); *Între Valea Caselor* (Găe); *În Vîrf la Pietricica* (vîrf de deal, Cpi); *Odobasca de sub Munte* (Foc); *Ohaba de sub Munte* și *Ohaba de sub Piatră* (Haț); *Ponor după Deal* și *Ponor-Vale în Jos* (Aid); *Poienile de sub Munte* (Viș); *Pojogii din Dealul Cernei*[7] (Hor); *Rîșca peste Vale* (Făl); *Tradamul* (cu variantele *Treadamul*, *Întreadamul*; Ns) < germ-evreiesc *unter dem Damm* (după Dr. I, p. 127); *Trapold* < săs. *zu der* (sau *in der*) *Apold* (*ibid.*, p. 128); *D'ealu Trevăile* (Rn; *GrFM*, p. 204) < (*Dealul*) *între Văile*; *Trîmpoiele*[8] (Alb) < *între Ampoiele* (Dr. I, p. 128)[9]; *Vităneștii de sub Măgura* (Pan)[10]. După Petr., formații similare cu *Tradamul* etc. sînt și *Trainei*[11] (Sib) < *într(e) arinei* (cu disimilația *r — r* > *r* — zero), *Trainiș(ul)* (Hue, Zal) < *într(e) ariniș* (cu același fenomen disimilatoric).

---

[1] Mănăstirea *Susana* (Tej) își trage numele de la monaha *Susana*, care a întemeiat-o, la 1740, împreună cu « alți buni creștini » (v. inscripția reprodusă în *DG*). De aceea lumea îi spune *Suzana* (*Susana* se va fi datorînd unei ortografii etimologice).

[2] Aspectele redate aici pentru cele trei sate din raionul Bistrița apar în *ISt*, *Indicat.* și *Lege*. Mold.-Togan, p. 31 au *Borgo-Joseni*, *Borgo-Mijloceni* și *Borgo-Suseni* (cu topică mai puțin romînească).

[3] În *Indicat.*, *Geoagiul de Jos*, *Geoagiul de Sus*.

[4] Pe *Deleni*, *Pădureni*, *Văleni* le las la o parte, nu numai pentru că au fost deja menționate s.v. *Dealul*, *Pădurea*, *Valea*, ci și din altă cauză: la baza lor stau substantivele aici în discuție ca toponimice propriu-zise, nu ca determinative, cum este cazul, de cele mai multe ori, dacă nu totdeauna, cu *Doseni*, *Fețeni* etc. ('oameni veniți din dosul sau din fața dealului ori a muntelui'.)

[5] Unele au fost menționate și ceva mai înainte.

[6] Scris, în *Indicat.* și *Lege*, *Întregalde*.

[7] Scris, în *Indicat.* și *Lege*, *Pojogi-Cerna*.

[8] În *Indicat.*, *Trîmpaiele*.

[9] *Tradamul*, *Trapold*, *Trevăile* și *Trîmpoiele* nu mai sînt simțite ca formații asemănătoare cu celelalte, și aceasta de multă vreme (dovadă faptul că nici lingviștii nu le-au putut da ușor de rost).

[10] Este vorba de *Măgura Odobeștilor* « munte situat între Putna și Milcov, din sus de orașul Odobești » (*DG*).

[11] În *Indicat.* și *Lege*, *Trăinei*.

CAPITOLUL II

SOCIALE[1]

Sub acest titlu voi studia toponimice care se referă la diverse instituții, obiceiuri etc. din viața poporului romîn. Numeroase sate, tîrguri și orașe amintesc, prin numele lor, pe cel care le-a întemeiat sau le-a stăpînit cîndva în calitate de proprietar al moșiei respective; altele evocă raporturi economice, juridice etc., dispărute cu vremea, ale locuitorilor considerați ca simpli particulari sau ca membri ai colectivității politice, față de care aveau anumite îndatoriri; altele păstrează amintiri despre funcțiuni și ocupații din secolele trecute sau din vremea noastră; altele, în sfîrșit, stau în legătură cu tradiții, credințe și superstiții populare. Vom avea așadar, mai multe grupe, după semnificațiile indicate pe scurt aici.

§ 1. TOPONIMICE DERIVATE DE LA NUME DE PERSOANĂ

O mulțime nesfîrșită de numiri topice intră în această categorie. Teoretic se poate spune că toate aparțin unor așezări omenești, pentru motive de ordin social și lingvistic, care se vor vedea în cursul discuției. De fapt, ele ne întîmpină și la numeroase accidente de teren, mai ales cînd natura acestora face posibilă, sub o formă sau alta, intervenția

[1] O bună parte din discuția pe care o fac în prezentul capitol se bazează pe lucrarea lui Radu Rosetti, citată mereu în paginile următoare. Ideile acestui istoric cu privire la problema raporturilor de proprietate asupra pămîntului și la problemele strîns legate de aceasta le consider, în general, juste și acum, după apariția celor două volume de *Contribuții la studiul satelor devălmașe romînești* ale lui Henri H. Stahl, despre care vezi mai departe, § 5, unde este vorba de satele răzeșești.

omului în existența lor[1]. Aici ne interesează, teoretic cel puțin, numai toponimicele formate de la antroponimice și care continuă să aibă, măcar în parte, valoarea lor inițială ori sînt încă simțite ca referindu-se la ființe umane.

Un sat își trage numele, în majoritatea cazurilor, fie de la stăpînul satului (cneazul, cum i se spunea pe vremuri), fie de la întemeietorul lui, care, foarte adesea (în primele veacuri de organizație politico-socială romînească), se confunda cu cel dintîi: cine înființa un sat devenea oarecum de drept, adică prin forța lucrurilor, 'stăpînul' lui. Deseori locul acestora îl ia proprietarul moșiei pe care este așezat satul, ceea ce se întîmplă relativ tîrziu, cînd noțiunea juridică a proprietății de pămînt începe să sufere modificări esențiale, datorită puterii din ce în ce mai mari a clasei boierești. În sfîrșit, într-o epocă mai apropiată de noi, orice persoană care a jucat vreun rol în viața satului a putut împrumuta acestuia numele său.

Încă de la început întîlnim pe cneaz ca stăpîn, iar de cele mai multe ori și ca întemeietor al satului său. De aceea documentele indică satele cu numele stăpînilor. Iată ce spune Ros., p. 28: « Precum vom vedea în curînd, la satele romîne din Galiția, ca și la așezările romîne din alte țări, găsim pe cneaz în capul așezării. El este aici un magistrat rural care a colonizat satul și care, pe temeiul unui privilegiu, dat de rege acolo unde colonizarea se face pe pămînt al Coroanei, de stăpînul locului acolo unde este proprietate particulară, dobîndește cnezatul în chip ereditar ».

Aceasta a fost situația în toate țările în care au trăit romîni, prin urmare și în provinciile romînești propriu-zise. Materialul documentar utilizat de Ros. justifică pe deplin această afirmație și arată că satul se numea după stăpînul lui. Astfel la p. 35, unde se rezumă conținutul cîtorva documente, citim: « Ștefan V.v. (cel tînăr), la 25 iunie 1519, întărește fiilor lui Mihu Medelnicerul, între altele, un sat pe Bîrlad, unde a șezut cneazul Băcsan, unde se zice acum Băcsenești ». — « Petru V.v. (Rareș), la 18 Martie 1538, întărește lui Baciu și nepoților săi de frate, între altele, satul Tărzii, unde a fost cneaz Tărziul ». Numeroase documente se mulțumesc să identifice satele prin simpla formulă « unde a fost cneaz (jude sau vătăman) cutare », redusă cîteodată la « unde a fost cutare ». Ros., p. 77 spune: « D-l I. Bogdan cu drept cuvînt susține că acel cutare nu poate fi decît un cneaz, jude sau vătăman oareșicare, iar eu adaug descălecătorul satului »[2].

---

[1] Acesta e îndeosebi cazul moșiilor, pădurilor, lacurilor ș.a. Observația trebuie extinsă la toate toponimicele studiate în prezentul capitol: cele patru categorii menționate mai sus cuprind nume nu numai de așezări omenești, ci și de diverse alte locuri (în sensul cel mai larg al acestui termen).

[2] Este vorba de lucrarea fundamentală a lui I. Bogdan, *Despre cnejii romîni* (*MemAcR*, Ist, ser. II, tom. XXVI, București 1903), în care găsim multe fapte foarte interesante pentru discuția noastră strict lingvistică. De pildă (p. 13): « *Procopinți*, unde a fost *Procop* și Vasile vatamani »; « *Ostăpceni* în ținutul Iași, partea de jos, unde a fost *Ostapek*, vatamanul din Turia »; (p. 14) « Alexandru cel Bun dă lui *Onica* un sat pe Jijia, satul *Onicenii* »; « *Iacobeștii*, unde a trăit *Iacob* al Orbului ». La p. 20 citim: « Este incontestabil că o mare parte din satele mol-

Dacă un stăpîn de sat avea mai mulţi fii, aceştia părăseau satul tatălui lor, împreună cu un număr de tineri însurăţei, şi fondau aşezări noi în ţinuturile nelocuite, care, la început, erau foarte numeroase, sau chiar pe teritoriul satului părintesc, cînd acesta avea, cum se întîmpla adesea, o întindere mare şi puţini locuitori. Astfel se înmulţeau satele şi totodată stăpînii de sate, umplînd încetul cu încetul toate locurile goale (vezi Ros., p. 39, 40).

Numărul satelor creştea şi din altă cauză. Afară de acelea pe care le întemeiau cnejii şi le conduceau tot ei (sau reprezentanţii lor, vatamanii: în ipoteza că un cneaz moştenea mai multe sate şi n-avea copii, situaţia îl silea să administreze el însuşi numai unul, iar în celelalte să trimită 'delegaţi'), erau altele înfiinţate de 'oraşe'. Dacă o aşezare omenească mai veche se dezvolta în aşa măsură, încît nu mai putea cuprinde în interiorul ei pe toţi locuitorii şi devenea astfel tîrg (= oraş), o parte a populaţiei se stabilea pe moşia din apropiere, unde înfiinţa un sat nou. Satele fondate de tîrguri erau administrate tot prin reprezentanţi (juzi sau vatamani), fiindcă nu era posibil altminteri, la fel cu cele întemeiate de cneji, în cazul, deja amintit, cînd un cneaz poseda mai multe sate.

Cu trecerea vremii, această situaţie începe să sufere transformări destul de profunde. Pe măsură ce pămînturile nelocuite se împuţinau, urmaşii cnejilor trebuiau să rămînă în satul părintelui lor. Urmarea firească era că unul şi acelaşi sat avea mai mulţi stăpîni, fapt care ducea la o slăbire a puterii acestora. Pe de altă parte se creau mereu funcţiuni boiereşti noi, ai căror deţinători, devenind tot mai influenţi, puteau, prin mijloace abuzive, să pună stăpînire pe mai multe sate, ceea ce se întîmpla foarte des. Din punctul de vedere care ne preocupă direct aici, această stare de lucruri a avut drept rezultat numeroase schimbări în nomenclatura topică: satele aparţinînd unui stăpîn unic îşi pierdeau vechile nume, provenite de la întemeietorii lor, şi aceasta, în majoritatea cazurilor, din pricină că ele se contopeau, cînd nu le separa o distanţă prea mare, în unul singur, care purta, fireşte, un singur nume. Intervenea însă şi altceva. Ţăranii din satele aflate în proprietatea aceluiaşi boier erau de multe ori siliţi să-şi părăsească locuinţele de baştină şi să se aşeze în apropierea curţii boiereşti. Numărul satelor desfiinţate în modul acesta se ridică, spune Ros., p. 164, n. 1, la vreo două mii.

---

doveneşti au fost înfiinţate de cneji, juzi sau vatamani, care căpătau de la domn dreptul de a aduna oameni de prin ţară şi din ţări străine, ca să înfiinţeze sate nouă ». După aceasta se menţionează un număr de sate ale căror nume sînt formate de la acela al întemeietorului lor. Iată-le: *Ţigăneştii* < *Ţigan*; *Paşcanii* < *Paşco*; *Onicenii* < *Onica* (v. mai sus); *Bălăneştii* < *Balan*; *Lieştii* < *Lie*; *Procopinţi* < *Procop* (v. mai sus); *Stănijeştii* < *Stăniga*; *Eremieştii* < *Eremie*; *Berchişeştii* < *Berchiş*; *Temeşeştii* < *Temeş*; *Verijanii* < *Veriga*; *Făureştii* < *Faur*; *Hădărăieştii* < *Hădărău*; *Băşenii* < *Başa*; *Iacobeştii* şi *Iacobenii* < *Iacob* (v. mai sus); *Mileştii* < *Milea*; *Ostăpcenii* < *Ostapek* (v. mai sus); *Pănceştii* < *Panco*; *Piscanii* < *Pisc*; *Piticenii* < *Pitic*. Un studiu mai recent despre cneji, unde se discută problema în special din punct de vedere istorico-juridic şi care, de aceea, prezintă prea puţin interes pentru cercetarea de faţă, este al lui Dinu C. Arion, *Cnejii (chinejii) romîni*, Bucureşti 1938.

§ 2 — 3. ANTROPONIMICE CU FORMA DE PLURAL (ÎN *-EȘTI* ȘI *-ENI*)

Antroponimicele devenite toponimice nu-și păstrează decît rareori aspectul neschimbat[1]. De obicei numele satului se formează de la al cneazului (sau al « boierului ») cu ajutorul suf. *-ești* și *-eni*, *-(i)ani*, pluralele lui *-escu* și *-(e)anu*, a căror funcțiune constă în indicarea originii personale[2] a locuitorilor, adică a descendenților celui ce a întemeiat ori a stăpînit satul. Așa se explică forma de plural a celor mai multe nume de așezări umane romînești, chiar atunci cînd, cum se întîmplă uneori, locul sufixului îl ia desinența *-i*, semnul caracteristic al pluralului masculin : *Tîrzii* 'urmașii cneazului *Tîrziul*' (vezi ceva mai sus)[3].

Suf. *-esc* este adjectival și arată o însușire asemănătoare, de același fel cu noțiunea exprimată de primitiv. De aici provine întrebuințarea lui cu valoare patronimică : fiii seamănă în cel mai înalt grad părinților, fiindcă descind din aceștia. Această funcțiune a lui *-esc(u)* trebuie să fie foarte veche. Th. Holban, *Omagiu Prof. Ilie Bărbulescu*, Iași 1931, p. 277 citează numele de sat romînesc *Lucescu* (aflător pe teritoriu polon) dintr-un document de la 1280. Iar începînd cu sec. XV, apariția lui, sub forma *-escu(l)*, devine tot mai frecventă (v. Ilie Bărbulescu, *Arh.* XXIX, p. 270 urm.)[4]. Era, deci, natural ca locuitorii unui sat, care erau considerați drept urmași ai întemeietorului acestuia (ceea ce corespundea, în mod strict, realității pentru copiii lui, la început de tot, poate, singurii și oricum cei mai importanți locuitori ai satului), să poarte numele întemeietorului, prevăzut cu forma de plural a acestui sufix. Mai precis decît faptele documentare raportate mai sus descriu situația unele ca următoarele : «...care m o ș i e se cheamă a A n g h e l e ș t i l o r ot sud Praov,

---

1 N. Drăganu, *Balcania* I, p. 26, n. dă o listă de nume personale întrebuințate, fără nici o modificare formală, ca nume topice, spre a combate astfel afirmația contrară, prea categorică, a lui L. Tamás. Iată cîteva : *Acmar* < *Otomar*, *Ardan* < *Iordan*, *Bălan*, *Bolomir*, *Blaj*, *Bulbuc*, *Corbu*, *Dîncu*, *Dej*, *Iara*, *Lupșa*, *Negru*, *Solomon* etc. (în Transilvania) ; *Achim*, *Agafton*, *Agapia*, *Axinte*, *Albota*, *Badea*, *Bălașa* etc. (dincoace de munți). Cele mai multe au, cred, o situație specială (*Agafton* și *Agapia*, de pildă, își trag numele de la mănăstirile învecinate), de care trebuie să ținem seamă într-o discuție ca aceasta. Drăganu pune alături de ele și toponimice în *-easa* sau în *-i* (*Buteasa*, *Ciuruleasa*, *Bălani* etc.). Faptul se datorește, după cît înțeleg, intenției de a dovedi netemeinicia spuselor lui Tamás, care a susținut că « în limba romînă nu se poate întrebuința niciodată ca nume topic un nume de persoană f ă r ă s u f i x » (probabil fără unul dintre sufixele curente : *-ești* și *-eni*, *-(i)ani*). Petr. afirmă, cu privire la ținuturile transcarpatice, că munții poartă adesea nume de persoană la nominativ : *Budișlavul*, *Buscat*, *Cindrel*, *Ciortea*, *Laita* (< *Laiotă*), *Negoiul*, *Șerbota* etc.

2 Numai primul are, de la început și pînă în momentul de față, această valoare. Celălalt a căpătat-o cu vremea, căci sensul lui a fost odată exclusiv local și continuă să fie, de obicei, astfel chiar astăzi. Vezi discuția care urmează, precum și dezvoltările din capit. III al părții a II-a.

3 Numirea unui sat cu forma de plural a unui antroponimic, căruia i se adaugă ori nu un sufix, se întîlnește și aiurea, nu numai la noi (vezi *Lg. Litt.* IV, p. 135 urm.).

4 Pentru sec. XIV—XV, o bogată listă de toponimice în *-ești* (și în *-ani*, *-eni*), culese din documente slavo-romîne recent publicate, dă Margareta Ștefănescu, *Omagiu Bărbulescu* citat, p. 620 urm. Cf. și Dr. II, p. 254 (*Feleste* = *Felești*, an. 1364), apoi Petr., care-mi comunică n. top. *Radest* (= *Rădești*), existent într-un document de la 1369.

carea moşie mi-au fostu şi mie cumpărătoare de la Stan şi de la fraţii lui ce să zic Angheleşti » (Hasdeu); « Acel sătucean se numeşte *Cotuna Corbului*, şi toţi cîţi locuim acolo ne numim *Corbuleşti* » (Idem). Citatul ultim pare a proba că pînă astăzi există, fie şi vag, conştiinţa despre originea comună a oamenilor din acelaşi sat sau măcar despre tradiţia, străveche, bazată pe această conştiinţă şi care cere un nume alcătuit în modul arătat aici pentru toţi locuitorii satului, ca şi cum aceştia ar forma o adevărată familie.

De altfel se putea întîmpla uneori ca un sat, fireşte mai mic, să aibă numai sau aproape numai descendenţi propriu-zişi de-ai cneazului sau întemeietorului. Cînd pămîntul disponibil a început să se împuţineze, fiii stăpînului de sat trebuiau vrînd nevrînd să rămînă lîngă părintele lor, şi cu atît mai mult erau siliţi să procedeze la fel nepoţii şi strănepoţii. Fapt este că în numeroase sate majoritatea locuitorilor poartă, mai ales purtau pe vremuri, acelaşi nume de familie, identic cu al satului însuşi[1], fără să se simtă ori să se considere rude, cum sînt, evident, în realitate[2].

---

[1] Astfel, ca să citez un caz cunoscut direct de mine, în satul fost răzăşesc *Bădărăi* (Bot) mai toţi oamenii, nu prea mulţi de altminteri, se numesc *Bădărău*, cel puţin aşa spun ţăranii din comunele vecine (Bivolari, Andrieşeni), care poartă adesea şi ei acest nume.

[2] Procedeul de a numi satele în felul acesta nu este specific romînesc. El se întîlneşte la numeroase alte popoare, şi pentru acelaşi motiv: pămîntul aparţinea, la început de tot, întregii comunităţi a satului. Iată ce spune H. Hirt, *Die Indogermanen*, Strassburg 1905, p. 265 : « Uberall finden wir die Dorfgemeinde im gemeinsamen Besitz der Feldflur. Und diese Dörfer selbst, auf denen schon in alten Zeiten das wirtschaftliche Leben des Stammes ruht, sind vielfach, wie die Zeugnisse ganz unzweideutig erweisen, Geschlechterniederlassungen. Der Begriff 'Dorf und Geschlecht' wird zum Teil durch dasselbe Wort ausgedrückt, wie z.B. lat. *vicus*, got. *weihs*, altbulg. *vĭsŭ*, korn. *gwic*, alb. *vise* 'Dorf' bedeutet, altind. *vic*, altpers. *viθ*, av. *vis* aber 'Sippe' heisst. Noch sicherer sind die Namen der Dörfer selbst. Auf weiten Gebieten werden sie durch Sippennamen gebildet. So sind, z.B., die Bezeichnungen der attischen Dörfer *Philaidi*, *Paenodai*, *Ionidae*, *Semachidae*, *Lakiadai*, *Skambonidai* u.a. nichts anderes als abgeleitet mit dem bekannten patronymischen Suffix *-ida*. Auch wo die Ortsnamen aus einem Plural bestehen, wie *Athenai Delphai*, wird man an Sippenniederlassungen denken dürfen. In Süddeutschland begegnen uns zahlreiche Ortsnamen auf *-ingen*, die ebenfalls nichts bedeuten als Nachkommen eines Mannes, und bei den Slaven entsprechen Bildungen auf *-ici* ». Afirmaţia se repetă apoi la p. 425 urm., unde autorul dovedeşte, cu ajutorul numelor de sate şi cu argumente lingvistice, istorice etc., că la toate popoarele a existat proprietatea de pămînt colectivă. Afirmaţiile lui Hirt corespund, în linii mari, cu ideile lui Engels, *Originea familiei, a proprietăţii private şi a statului*, Bucureşti 1950, p. 86 urm. (în special 146 urm.). Cf. şi *Manifestul partidului comunist*, Bucureşti 1950, p. 20, nota 2, adăugată de Engels, în care se spune «că obştiile săteşti, cu posesiunea comună a pămîntului, erau forma primitivă de societate, din India şi pînă în Irlanda ». Formaţiile romîneşti în *-eşti* corespund, ca sens şi funcţiune, în mod desăvîrşit, grec. *-idai (-idae)*, germ. *-ingen*, slav. *-itsĭ*. Pentru unele dintre acestea, cf. W. Kaspers, *Untersuchungen zu den rheinischen -ingen- Orten*, *ZONF* III, p. 82 urm., VIII, p. 26 urm., X, p. 293 urm. şi XI, p. 28 urm.; P. Skok, *ZONF* XII, p. 184—185 (slav. *-itsĭ* indică pe membrii unei colectivităţi familiale (*zadruga*, la Sîrbi); Şt. Paşca, *Nume de persoane şi nume de animale în Ţara Oltului*, Bucureşti 1936 (la p. 62 se reproduce conţinutul unui document, ieşit din cancelaria lui Şerban Cantacuzino, în care se fixează normele de formare a numelor de familie : « Aşa pronomele unui romîn este *Ioan* şi are moşia *Plop*, prin adăugirea la *Plop* scurtimea *-eanu*, face *Plopeanu* şi, cu *Ioan*, va fi *Plopeanu Ioan*. Cel ce nu are nici una din aceste bogăţii (moşie sau sat), apăi să-şi formeze viitoare numire luînd pronomele lui tată-său, adăugîndu-i scurtimea *-escu* sau *-eanu*, şi cu pronomele ar ieşi : *Adam* şi pe tată-său *Ivan*, prin adăugirea *-escu*, ar fi *Ivănescu*, pus la al lui ar veni *Adam Ivănescu*... ». A. Graur, *Mélanges linguistiques*, Paris — Bucureşti 1936, p. 71 urm. susţine, cu destulă temeinicie, originea tracă a lui *-esc(u)*. Cf. Idem, *BL* VI, p. 244 şi Ilie Bărbulescu, *Arh.* XXXV, p. 252 urm.

Afară de *-ești*, apare, foarte des, cum am pomenit deja mai sus, și *-ani* sau *-eni* la numele noastre de sate [1]. *DG*, s.v. *Fălticeni* (Făl), invocă părerea lui Hasdeu, după care suf. *-ian* indică originea locală, nu personală, a unui individ. Așadar, *Fălticeni* ar însemna 'oameni care vin din *Făltici*', întocmai cum *Iezeni* ne trimite la 'locuitori originari din (satul) *Iezi*'. Este adevărat că, potrivit sensului și funcțiunii slav. *-ěninŭ*, din care derivă, rom. *-ian* are teoretic și, adesea, de fapt numai valoare «locală». Dar nu ni-i îngăduit să separăm pe *-ani* (*-eni*) de *-ești*, cînd este vorba de toponimice: ne interzice aceasta realitatea lingvistică, atît de bogată și de limpede. Ambele sufixe ne spun de unde provin oamenii unui sat: primul, din ce loc, al doilea, din ce persoană. Discuția precedentă, bazată pe izvoare documentare, arată clar că nu există aproape nici o deosebire între cele două feluri de 'origine'. Am văzut că formula curentă a documentelor, cu privire la identificarea satelor, sună «unde a fost cneaz cutare». De la numele acestuia se formează acela al satului: odată cu *-ești*, spre a indica pe cei care se trag din stăpînul (sau întemeietorul) satului, altă dată cu *-ani* (*-eni*), pentru a desemna pe locuitorii originari din satul «unde a fost cneaz cutare». Nu era totdeauna posibil (și nici nu prezenta vreun interes deosebit) să se precizeze nuanța personală sau cea locală a originii oamenilor care alcătuiau populația unui sat. Pentru mentalitatea concretă, realistă a țăranilor, importanță principală, sau chiar exclusivă, avea noțiunea 'origine', indiferent de natura ei. Un locuitor din satul stăpînit, să zicem, de *Albu*, putea fi tot așa de bine *albesc* (= *Albescu*) sau *albean* (= *Albeanu*), după cum se lua în considerație originea lui personală ori cea locală [2].

De altfel *-escu(u)* însuși arată adesea o proveniență locală, în sensul că numele de familie format cu acest sufix reprezintă singularul toponimicului corespunzător: *Bălcescu* este originar din *Bălcești* (RîV), nu dintr-un strămoș *Balcu* (sau *Bîlcu*), care va fi existat, probabil, odinioară, ca stăpîn sau întemeietor al satului în discuție; tot așa se cheamă *Golescu* un om născut în *Golești* (Msc) etc. Să se compare apoi numele, devenit celebru în istoria Munteniei, *Craiovescu*: *Craioveștii* erau originari din *Craiova* și ar fi 'trebuit' să se numească *Craioveni* (v. I. C. Filitti, *Arh. Olt.* XIV, p. 1 urm. și în special 13) [3].

Iată și alte exemple care probează cît de ușor se pot amesteca cele două funcțiuni aici în discuție la unul și același sufix. Un fost profesor ieșean, *Tufescu*, îmi spunea că, potrivit tradiției de familie, își trăgea numele nu de la un strămoș patern *Tufă*, ci de la faptul că, într-o vreme, un ascendent al său își avea casa și pămîntul în apropierea unei tufe ('pădurice mică de arbuști'). Așadar *Tufescu* (și plur. *Tufești*, ca nume de sat) arată, în acest caz, originea locală, nu pe cea personală, cum ne-am

---

[1] Despre *-inți* (cf. *Procopinți* < *Procop*) și *-ăuți*, care sînt sinonimele (slave) perfecte ale lui *-ești*, va fi vorba cu alt prilej de-a lungul prezentei lucrări.

[2] Să se compare, în alt sens, germ. *-ingen*, care se alipește atît la teme personale (potrivit funcțiunii lui inițiale), cît și la teme locale (v. *ZONF* III, p. 86, 114, 128). De asemenea germ. *-heim*, «local» la origine, are, în toponimie, și valoare personală (cf. *Zeitschrift für deutsches Altertum*, Anzeiger, LXXIII, p. 16).

[3] De adăugat «*Gălășești*, originari din *Galeș*» (*Soc. Rom.* IV, p. 415).

aştepta. Şi invers, *-eanu* (plur. *-eni*, *-ani*) poate indica pe aceasta din urmă, ceea ce am afirmat şi constatat deja. Astfel un loc de pe pîrîul *Sabasa* (PiN) se cheamă *(la) Bîrfoieni*, fiindcă aparţine familiei *Bîrfoiu*, deşi ar 'trebui' (conform «regulii») să i se zică *(la) Bîrfoieşti*, căci e vorba de membrii unui grup avînd origine personală comună, în calitate de posesori ai locului respectiv.

Confuzia semantică între *-ești* și *-ani*, *-eni* datează, se pare, de foarte multă vreme. În lista de toponimice reprodusă mai sus, după I. Bogdan, figurează nume ca *Onicenii* (< *Onica*), *Pașcanii* (< *Pașco*) etc., alături de și cu aceeași semnificație ca *Berchișeștii* (< *Berchiș*), *Eremieștii* (< *Eremie*) ş.a. N. Iorga, *Rev. Ist.* III, p. 83 spune că aceste sufixe, care, din capul locului, au avut funcțiuni diferite, au început să se confunde, şi nu numai în toponimie, încă din vremea lui Ştefan cel Mare : un *Sinescul* ('descendent al lui *Sin*') însemna 'cineva din satul *Sinești*' și invers, *Oniceanul* ('originar din *Oniceni*') avea sensul de 'urmaş al lui *Onică*'. Aşadar, constatări perfect asemănătoare cu cele de mai sus. Să se țină apoi seamă și de pasajul din documentul lui Şerban Cantacuzino, reprodus în nota de la p. 158, n. 1[1].

Din punct de vedere semantic, *-ani* (*-eni*) este mai cuprinzător decît *-ești*, căci un toponimic derivat cu el de la un antroponimic denumeşte pe toţi locuitorii satului în discuţie, indiferent de relaţiile familiale şi de altă natură dintre dînşii. Acest înțeles nu-l poate avea, cel puțin teoretic, *-ești*, care ne trimite, în mod strict, la originea personală, chiar atunci cînd, sub forma de singular, este oarecum sinonim cu *-eanu* (cf. *Bălcescu*, *Golescu*, invocate mai sus). Şi faptul acesta ar explica răspîndirea lui *-ani* (*-eni*) ca sufix cu valoare antroponimică, mai exact patronimică, la numele de sate romîneşti. Dar uneori a putut interveni și altceva. Anumite teme personale par a nu putea primi suf. *-ești* din cauze fonetice, adică «eufonice»[2]. Am impresia, de pildă, că de la *Focșa*, *Pașca*, *Roșca* etc. nu sînt posibile (mă refer la simțul meu lingvistic, nu la normele derivative ale limbii noastre) formații în *-ești*. De aceea nu întîlnim nici un toponimic *Focșești*[3] etc., ci numai *Focșani*, *Pașcani*, *Roșcani*.

Încă un amănunt, vrednic de a fi relevat, este următorul. Repartiția geografică a acestor două sufixe patronimice diferă de la o provincie la alta. Deoarece cunosc bine numai situația din Țara Veche, mă opresc asupra ei[4], spre a constata că *-ești* este mai frecvent în Muntenia, iar

---

[1] Cf. şi n. top. *Tudorceştii* sau *Todiricenii*, menţionat de C. D. Vasiliu, *Movila Răbîii*, Bucureşti 1933, p. 69 : de la aceeaşi temă, două nume, unul în *-eşti*, celălalt în *-eni*, pentru acelaşi sat.

[2] Foarte probabil, prezenţa lui ş (complicată, adesea, cu a lui *c*) în partea finală a numelor personale care urmează şi, deci, în vecinătatea imediată a lui *-eşti*, face ca derivatele cu acest sufix să fie incomode, greoaie la pronunţare.

[3] *DG* şi *Indicat.* cunosc numai sing. femin. *Focşasca* (Vas).

[4] Pentru ţinuturile de peste munţi a binevoit să mă informeze tov. E. Petrovici, care cercetează, în ultima vreme, cu pasiune şi competenţă, toponimia ardelenească. În linii mari, situaţia se prezintă acolo precum urmează : sudul Transilvaniei cunoaşte, obişnuit, pe *-eşti* numai la numele munţilor (datorită, foarte probabil, faptului că munţii au fost proprietate c o l e c t i v ă, au aparţinut unei sau unor familii cu strămoş comun) ; numele de sate sînt formate cu *-eşti* într-o regiune situată aproximativ la graniţa dintre Ardealul propriu-zis şi

-ani (*-eni*) mai frecvent în Moldova. (Este vorba, repet, de *-ani*, *-eni* ca sinonim al lui *-ești*[1].) Argumentul cel mai puternic, dacă ar mai fi necesar, îl constituie faptul că în *DG*, din peste şaptezeci de toponimice *Popești*, numai zece sînt moldoveneşti, restul munteneşti (şi olteneşti)[2], pe cînd *Popeni*, rar, de altfel, în general, figurează de cinci ori în Moldova şi de două ori în Muntenia (cu Oltenia). La fel se prezintă, fireşte, lucrurile cu numele de familie în *-escu* şi *-(e)anu*. Observatorii atenţi au înregistrat de mult acest amănunt deosebitor al celor două provincii. V. Alecsandri, *Istoria unui galbîn* (p. 48 din volumul *Proza*, ed. Minerva, Bucureşti 1910) scrie : « Tînărul ce mă cîştigase în cărţi, una din acele fiinţi a cărora nume se sfîrşeşte în *-escu*, cînd se află în Moldova, şi în *-eanu*, cînd merg la Valahia. . .»[3].

§ 3. Printre extrem de numeroasele toponimice formate de la patronimice în chipul arătat mai sus am ales, de preferinţă, pe acelea pentru care izvoarele utilizate de mine[4] dau informaţii menite să le explice naşterea. Toate sînt, bineînţeles, nume de aşezări omeneşti, chiar dacă aparţin, printr-o extindere firească a întrebuinţării, şi locurilor propriu-zise din apropiere.

Albeni (Bac, Gil, Vid), *Albenii Birnici* şi *Albenii Moșneni* (Gil), *Albenii-Ghidărcești* (Vid)[5], *Albești* (Bei, Bt, Buz, Cra, Gj, Iaş, Msc, NeV, Paş, RoV, Sig, Vas, Ved), *Albeștii Bistriței* (Bis), *Albești-Brătești* (Ag), *Albești-Cacaleți* (Buz), *Albeștii de Mijloc* (Ved), *Albeștii de Mur*[6] şi *Albeștii Paleologului* (Plo), *Albeștii-Pămînteni* şi *Albeștii-Ungureni* (CAr). N. fam. *Albu* de asemenea apare foarte frecvent.

Alboteşti (fost sat, Moi), *Slujitorii-Albotești* (Fău). Mai răspîndit este primitivul: *Albota* (Brl, Iş, Pit, Sla, Vl), *Albota de Jos*, *Albota de Sus* şi *Albota Mănăstirii Arnota* (Pit).

Banat, apoi în Crişana (o arie întinsă şi foarte romînească sub aspectul toponimic în general), cu *-eni* în nord-est, spre Moldova. Vezi şi harta 30 (confecţionată tot de E. Petrovici) la S. Puşcariu, *Limba romînă* I, Bucureşti 1940.

[1] De *-ani* (*-eni*) « local » mă voi ocupa în partea II, capit. III.

[2] Deosebirea de întindere teritorială dintre Moldova propriu-zisă şi Muntenia (cu Oltenia, eventual şi cu Dobrogea) nu poate fi invocată decît în mod cu totul subsidiar, spre a explica această situaţie. Cf. raportul numeric existent la *Popeni*. (În *Indicat.*, din cincizeci de *Popești*, treizeci şi şase sînt în Muntenia, opt în Moldova şi şase în Ardeal. Din opt *Popeni*, şase în Moldova, doi în Ardeal, iar în Muntenia nici unul.)

[3] Autorul nostru se exprimă în chipul acesta, pentru că « eroul » său este un aventurier, care, spre a nu fi uşor identificat, îşi modifică numele, cînd trece dintr-un principat în celălalt, adoptînd finala muntenească ori de cîte ori « operează » în Moldova, şi invers.

[4] Între *DG*, care conţine tot felul de nume topice, şi *ISt* sau *Indicat.*, care înregistrează numai pe ale unităţilor administrative, există deosebiri simţitoare, dar explicabile (prin schimbările introduse de oficialitate în nomenclatura comunelor).

[5] *Albeni* poate însemna şi 'oameni veniţi din *Alba*'. Observaţia trebuie avută în vedere la toate derivatele cu suf. *-eni (-ani)* din această listă, bineînţeles, atunci cînd tema lor se pretează la o astfel de interpretare. (În *Indicat.* nu apar *Albenii Birnici* şi *Albenii Moșneni*).

[6] *Indicat.* şi *Lege*, *Albești-Muru*.

Alimănești (Sla), *Alimănești-Ciofrîngeni*, *Alimăneștii de Jos*, *Alimăneștii de Sus* și *Alimănești-Poienari* (CAr), derivat de la *Aliman*, existent și el ca nume de sat (ACl). Cred că aceeași temă, ușor modificată, are *Alomănești* (Tran), pentru care G. Weigand, *BkA* I, p. 11 se gîndește la magh. *alom* 'așternut de paie', *álom* 'somn', *állomány* 'stare; efectiv (al unei proprietăți); inventar (al unei ferme etc.)', fără să accepte vreuna dintre aceste etimologii [1]. Mai degrabă s-a apropiat de adevăr Hasdeu, propunînd pe *Alaman* 'aleman, neamț' [2]: un nume etnic devine ușor antroponimic și apoi toponimic. *Alaman* explică și pe *Alomănești* (*-a-* neacc. > > *ă* > *o*) și pe *Alimănești* (*-a-* > *ă* > *î* > *i*). Să se compare totuși turc. *alaman* 'hoț de codru, haiduc', și el apt de a se transforma în antroponimic.

Anghelești (Adj, BAr, Cîm, Hor, Pr, Vid, Vl), *Angelești* (Hor), *Anghelești-Tămășeanca* (Vid): după *DG*, satul *Anghelești* din raionul Adjud «pare a-și trage numirea de la vechiu-i proprietar, *Paharnicul Anghel*».

Aspazieni: așa s-a numit, o bucată de timp, tîrgul de la Hangu (PiN), după *Aspazia*, fiica cneazului Gheorghe Matei Cantacuzino (C. Turcu, *W. de Kotzebue, călător german prin jud. Neamț, acum un veac*, extras din *Anuarul Liceului «Petru Rareș»*, anii 1936—1940, Piatra-N., 1942, p. 5 a extrasului)[3].

Avrămeni (Săv), *Avrămești* (Bei, Bld, Cis, Cîm, Lud, Odo [4]).

Balotești (Adj, Răc, TuS), *Bolotești* (Pan) < n. fam. *Balotă*, existent și sub această formă ca nume de sat (*Balota de Jos* și *Balota de Sus*, Olț). Cf. și *Baloteasa* (sat, Găe [5]), *Baloteasca* (Răc).

Bădărăi (Bot, Săv, Ved): despre satul cu acest nume din raionul Botoșani *DG* spune că, mai de mult, se chema *Iugani* sau *Lungani* și că numirea actuală o are «de la o familie de răzeși [= Bădărău] așezată aici». Vezi și nota 1 de la p. 158.

Bădeni (Hrl, Il, Iș, Miz, Msc, Odo, Tr, Trg, Ved), *Bădenii-Miluiți* (Miz), *Bădenii-Pămînteni* (Msc), *Bădești* (CAr, Cos, Fil, Găe, Ghe): n. fam. *Badea* (variantă *Bădiu*) este răspîndit mai cu seamă prin Muntenia. Apare și în toponimie.

---

[1] Vezi și observațiile lui N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1131, care înclină pentru o origine «personală» a lui *Alomănești*, și anume dintr-un *Aleman* (acesta ar putea fi, precizez eu, o variantă fonetică a lui *Alaman*).

[2] Cf. discuția pe care o face V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 788—789, în legătură cu izolarea *a ajunge la aliman*. Ipoteza prezentată în *Revista Filologică* I, p. 263 urm., că *Aliman, Alimănești* etc. ar avea la bază subst. *aliman*, este deopotrivă de neverosimilă ca și explicația propusă tot acolo (p. 258 urm.) pentru *aliman* și *alimăni*.

[3] Autorul articolului îmi comunică, oral, că numirea nu s-a răspîndit printre locuitori, care n-au cunoscut-o și nici n-o cunosc.

[4] Kisch I, p. 309 dă și numele maghiar al acestui sat: *Szent-A'bráhám*. Indiferent care aspect este anterior, deosebirea dintre procedeul romînilor și acela al maghiarilor la denumirea așezărilor omenești iese clar la iveală.

[5] În *ISt*, *Indicat.* și *Lege* apare sub forma *Baloteasca*. Un sat *Bălotești* (Iș) este pomenit în anul 1459 (v. *BSG* LIX, p. 358).

Bălăneşti (Adj, Bld, Brl, Cis, Dor, DrO, Fău, Foc, Hor, PiN, TîJ, Vl), *Bălăneşti-Olari* (Hor). De la *Bălan*, nume de familie foarte frecvent, găsim şi alte derivate, printre care *Bălăneasa* (Adj, Suc, TîO), *Bălăneasca* (Br) şi *Bălănoaia* (Giu).

Bălceşti (Bac, Gil, Hue, Olt, Pr, RîV). Tema este cunoscutul nume personal vechi romînesc *Balc(u)*, pe care-l întîlnim de la o vreme şi sub forma *Bîlcu* (născută, probabil, sub influenţa derivatelor cu sufixe accentuate). Cf. *Balc* (Mag), *Bălcoaia* (Huş), *Bălcoiul* (Bac, Cal), *Bîlcu* (Tit), *Dealul Bîlcului* (Paş)[1].

Bătineşti (Pan): un *Bátin* stăpînea, la 1423, trei sate pe Putna (în sudul Moldovei), spune Ros., p. 163, n.1. Kisch I, p. 219 menţionează un nume de localitate *Batin* (Dej), iar eu am cunoscut o familie *Batin* în Brăhăşeşti (Tc). Cf. şi *Batinul* (ostrov, Giu).

Berevoieştii-*Pămînteni* şi *Berevoieştii-Ungureni* (Msc), *Berevoieşti* (Trg): *DG* afirmă, despre numele muscelean, că provine de la un «Berevoiescu» (cf. *Berevoiescul*, *Berevoiescul Mare* şi *Berevoiescul Mic*, munţi şi pădure, Msc; *Berevoiescul de Jos*, teren, Pr). La baza tuturora stă n. pers. bulg. *Berivoj*, dat de G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 145 drept învechit şi existent la noi, tot ca toponimic, sub forma *Berivoii Mari* şi *Berivoii Mici* (Făg)[2]. Să se compare şi *Berivoie* (deal, Tej). Un hipocoristic al lui *Berivoi* este, cred, *Berea*, care circulă mult prin Moldova şi a dat naştere lui *Bereşti* (Adj, Bac, BAr, Bld, Buc, Buj, Dr, Gil, Hor, Iaş, Moi, Vl), *Bereşti-Bistriţa* (Bac) şi *Bereşti-Tazlău* (Moi)[3]. Aceeaşi temă (slav. *ber-* 'a duce, a purta') avem şi în *Berislăveşti* (RîV) < *Berislav*, nume de botez bulgăresc (Weigand, *loc. cit.*, p. 113), din care de asemenea a putut ieşi *Berea*[4].

Bogdăneşti (Bac, Bld, Bot, Cîm, Făl, Hor, Hue, Med, Pr, RîV, RS, Tej, TîO). Numeroase derivate de la *Bogdan*[5], precum şi el însuşi, ne întîmpină ca toponimice pretutindeni, dar mai ales în Moldova (la fel *Bogdăneşti*), pentru motivul de ordin istoric (cf. diverşi voievozi *Bogdan*), că, în această provincie, şi numele personal de la baza lor este mai frecvent: *Bogdan* (Cal, Crl), *Bogdana* (Ale, Bac, Căl, TîO, Vas), *Bogdanu* (Ved).

Botoşani (Bot), şi *Botoşeşti-Paia* (VîM): s-ar putea să aibă acelaşi primitiv sau, mai probabil, unul diferit. Numele oltenesc provine, cu siguranţă, de la un n. pers. *Botosu*. În ce priveşte oraşul din nordul Moldovei,

---

1 Despre altă posibilitate de a interpreta unele toponimice de acest fel, v. mai sus p. 25 urm. s.v. *Balta*.

2 La Mold.-Togan, p. 23 *Berivoiu-Mare* şi *Berivoiu-Mic*.

3 Cf. *Berea* (Car) şi *Bereni* (TîM).

4 Cf. şi Dr. II, p. 550. Explicaţia dată în *Rev. Cr.* XIII, p. 149 (< rus. *beregovoj* 'situat pe mal') nu poate fi primită, căci prezintă dificultăţi mari de ordin fonetic şi geografic. Afară de asta, cum se poate explica transformarea unui astfel de cuvînt în nume personal, şi încă de botez (căci la baza toponimicelor aici în discuţie se află, de obicei, un nume de botez)? Chiar *Berehoiu* şi *Berehoeşti* (sate moldoveneşti, citate acolo) derivă mult mai uşor, adică mai conform cu normele fonetice (ca să pomenesc numai de ele), din bulg. *Berivoj*.

5 Cf., între altele, *Bogdana* (Zal) şi *Bogdand* (CeS).

DG I, p. 565 invocă familia veche boierească *Botăș*, pomenită în documente încă de pe vremea lui Ștefan cel Mare. La 1580 numele lui apare sub aspectul *Butășeni*, care ne trimite, poate, la un primitiv *Butaș*. Cf. și *Băteșani* (sat, Olț), redat în *Arh. Olt.* XXI, p. 171 ca *Bătășani*.

Brăteni (Bis, Bot, CAr, Paș), *Brătești* (CAr, Bc, Bei, Gil, Paș, Plo, Rm, TîO, Trg, Vid), *Bräteștii de Jos* și *Brăteștii de Sus* (Trg): *Bratu*, curent astăzi ca nume de familie, este, la origine, nume de botez[1].

Buciumeni (Bc, Drg, Făl, Giu, Olț, Pt, Răc, Rm, Tc, Trg): Al. Papadopol-Calimah, *Scrisori despre Tecuci*, în *Conv. Liter.* XIX, p. 371, spune că satul tecucean cu acest nume amintește de *Bucium*, mare vornic al Țării de Jos din vremea lui Ștefan cel Mare. Numeroase sînt și toponimicele *Bucium(ul)*, *Buciumi* etc. (numai Mold.-Togan înregistrează o duzină). Vezi și aici mai sus, s.v. *Fagi*.

București (Brd, Gal, Munt[2], Tec, Vas), *Bucureștii Mici* (Buh), *Bucureștii Noi*[3] (Tec): ultimele două sînt creații administrative relativ recente (faptul este absolut sigur pentru satul tecucean), așadar cu nume imitat după al Capitalei (cf. adaosurile, menite să evite confuzia). Același nume (*București*, pur și simplu), format de la *Bucur*, antroponimicul atît de răspîndit[4], l-au purtat «foste sate» (spune *DG*) din Brl, Buc, Tec, Tr, Vl, care, sînt dispus să cred, n-au dispărut, ci numai și-au schimbat numele, tot de teama unei neînțelegeri (în momentul cînd acela al primului oraș romînesc a început să devină cunoscut pretutindeni).

Buruienești (Cis, Iaș, Rom): satul ieșean numit astfel se chema într-o vreme *Silinești*, precizează *DG*, care adaugă apoi că numele actual se trage de la familia răzășească *Buruiană*, stabilită, la un moment dat, acolo.

Călimănești (Bld, Hn, Pan, RîV, TîM), *Călimăneștii-Boierești* și *Călimăneștii-Răzăși* (Adj)[5]: antrop. *Căliman*, existent și el în toponimia noastră, chiar ca nume de sat (Foc), este magh. *Kelemen* (= *Clement*), spune Dr. I, p. 26—27. G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 162 menționează antrop. bulg. *Kalimana*, care, indiferent de originea lui, trebuie avut, măcar teoretic, în vedere aici, mai ales că unii reprezentanți ai dinastiei domnitoare din imperiul așa-zis romîno-bulgar de pe vremuri au purtat numele *Căliman*.

---

[1] *Brătieni* (Ag, Căl) aparține aici numai în sens strict lingvistic, întrucît are aceeași temă (slav. *brat* 'frate'; cf. n. pers. slav *Bratomil*, *Bratomir*, *Bratoslav*). Semnificația lui este însă alta: 'oameni originari din *Bratia* sau *Brătia*' (cf. *Bratia*, sate Leh, Msc, Ved; *Bratia din Deal* și *Bratia din Vale*, sate RîV; *Brătia*, sat Leh). Prezența lui *-i-* arată, de altfel, cît se poate de clar, că *Brătieni* nu-i tot una cu *Brăteni*.

[2] G. Weigand, *BkA* IV, p. 178—179 crede că tema acestui nume este med. bulg. *bukarъ* 'grammaticus', nu *Bucur*, pentru motivul, cu adevărat extraordinar, că în ... franțuzește și în nemțește se spune *Bukarest*, formă care nu poate ieși din *București*, pe cînd aceasta se explică foarte lesne dintr-un mai vechi *Bucărești*. Așadar, trebuie să propunem altă etimologie, numai fiindcă cu cea veche nu se împacă aspectele străine ale numelui nostru! A găsit Weigand atestat undeva pe *Bucărești*, de la care pornește? Și s-a întrebat de cînd datează frc. și germ. *Bukarest*?

[3] *Indicat.* dă numai *București* fără determinativ. În *Lege* nu mai apare.

[4] Există și în toponimie: *Bucur* (Foc, VîM, Vl), *Movila lui Bucur* (Buz), *Muntele Reghiul lui Bucur* și *Secătura lui Bucur* (Foc), *Bucur Ceaușul* (Cis), *Bucura* (Bz, CAr, Oră, VîM), *Bucura Bătrînă* (VîM), *Bucuri* (Pit). De origine albaneză (< *bukur* 'frumos'; cf. Dens., p. 6—8).

[5] Cf. și *Călimăneasa* (sat, Adj).

Călineşti (Ale, Bac, Bal, Bot, Cpi, Dor, DrO, Oaş, Pit, RîV, Sig, Tej, TuS, VaD), *Călineştii-Cuparencu* şi *Călineştii-Ienache* (Răd), *Călineştii de Jos* şi *Călineştii de Sus* (TuS), *Călineşti-Vasilache* (Suc): *Călin*, atît de frecventul primitiv al acestei formaţii, are un corespondent desăvîrşit în bulg. *Kalin*[1], pe care Weigand, *loc. cit.*, p. 125 şi 139 îl consideră ca un fel de hipocoristic al lui *Kallinikos* (= *Calinic*), adăugînd totuşi că marea lui răspîndire (sub numeroase aspecte) se datoreşte omonimiei cu *kalina* 'rodie' etc. şi cu *kalina* « termen cu care te adresezi sorei mai tinere a soţiei » (*ibid.*, p. 162).

Cîrlomăneşti (Buz, Tec): de la n. fam. *Cîrloman(u)*[2], care apare şi în toponimie (sat, TuM; munte, PiN). După o sugestie a lui A. Philippide[3], am văzut, de la început, în această numire ecoul romînesc (şi în general balcanic) al celebrităţii lui Carol cel Mare: ital. *Carlomagno* şi *Carlomanno* arată ce mică putea fi, la un moment dat, deosebirea fonetică dintre numele marelui împărat franc şi Carloman (au fost trei membri ai dinastiei carolingiene numiţi astfel). Păstrarea, în romîneşte, a lui *á* se explică prin prezenţa lui *nn* imediat următor (cf. *annus* > *an*). De altfel este foarte probabil că acest nume a ajuns la noi prin intermediu slav. Se ştie că din 'Carol' (cel Mare)[4] a ieşit slav. *kral'* 'rege'. Faptul constituie, cred, un puternic argument în favoarea explicaţiei propuse aici: Orientul Europei, care a fost adînc impresionat de figura marelui monarh franc, putea să reţină, cu destulă uşurinţă, numele *Carloman* şi să-l atribuie împăratului, mai ales că, după cum am amintit deja, *Car(o)lu(s) Magnu(s)* diferea prea puţin de *Carloman*[5].

Costeni (Gj, Lăp, Str, Tej), *Costeşti* (BAr, Bac, Buh, Buz, Cîm, Cos, Drg, Făl, Fil, Găe, Gj, Hor, Oră, Pit, Trg, Tur, Vas), *Costeşti-Ciolacu*, *Costeşti-Gherghel* şi *Costeşti-Melic* (Bot), *Costeşti-Daia* (Fil), *Costeştii din Deal* şi *Costeşti-Vatra* (Tit), *Costeşti-Lăunele* (Pit), *Costeştii Răzăşeşti* şi *Costeşti-Sturdza* (Paş), *Costeşti-Stroieşti*[6] şi *Costeşti-Vîlsan* (CAr), *Costeşti-Uda* (RîV); *Costieni* (Ale, Bz, DrV, Gal, RîS), *Costienii de Jos* şi *Costienii Mari* (RîS). Ultimul presupune o pronunţare trisilabică a antrop. *Costea*, de la care provin toate, aşadar *Costia*.

Crăieşti (Adj, Buj, Mr, Neg, PiN, Reg, Trn, Tur, TuS): s.v. *Crăieşti* (Adj), *DG* reproduce un document, prin care se confirmă fiilor lui Ion *Craiul* din *Pojorîta* (aşa se chema satul atunci) posesiunea moşiei respective.

---

[1] Cf. şi n. fam. *Călin* (cunoscut de mine la Bîrlad).

[2] În copilăria mea trăia la Tecuci un Alexandru *Cîrlăman* (cu *o* neacc. > *ă*, poate şi sub influenţa lui *cîrlan* şi a familiei acestuia). Şi n. top. *Cîrlomăneşti* (Tec) era pronunţat acolo *Cîrlămăneşti*.

[3] N-am menţionat acest amănunt în ediţia primă a lucrării de faţă, fiindcă n-am avut autorizaţia necesară din partea fostului meu profesor.

[4] Sub aspectul *Karal* sau *Karl* (din limba veche germană de sus). Cf. *SEW*, p. 572–573.

[5] Şi N. Iorga, *MemAcR*, Ist, ser. III, tom. XXIII, mem. 14, p. 14 explică în acest mod (din *Carlomannus*) pe *Cîrloman*, punîndu-l, în ce priveşte condiţiile care au putut duce la acceptarea lui de către romîni (« transmisiune prin bulgarii vechi »), alături de *Baldovin* (< *Balduin* sau *Baldoin de Flandra*, unul dintre conducătorii primei Cruciade). Vezi şi observaţiile lui G. Ivănescu, în *Bul. Phil.* IX, p. 210–211. Sate numite *Baldovineşti* avem în Bal, Br, Il, Tr. Antroponimice în *-man*, limba noastră posedă multe (cf. *Aliman* şi *Căliman*, amintite mai sus). O bogată listă dă V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 859 urm., care se opreşte, atent, şi la *Cîrloman*.

[6] În *Lege*, *Stroieşti* (de care aparţine şi satul *Costeşti-Vîlsan*).

Cudalbi (Tec): numele acestui mare şi frumos sat vine sau de la Manolache *Cudalbu*, un războinic al lui Ştefan cel Mare (după tradiţia populară), sau de la vornicul Ştefan *Cudalbu*, cum pare a rezulta dintr-un document cu data 1472 (*DG*).

Dămăcuşeni (Lăp), *Dămăcuşa* (Adj): de la n.pers. *Dămăcuş* < magh. *Domokos* 'Dominic' (Kisch I, p. 315 redă primul toponimic sub forma *Dămăcuşani*, atribuindu-l şi fostului judeţ Ciuc)[1]. Numele maghiar este *Szent-Domokos*.

Dăneşti (Ciu, Leh, PiN, Plo, Pt, ŞoM, TîJ, VaD, Vas), *Dăneştii Chioarului* (ŞoM), *Dăneştii Goliei* şi *Dăneştii-Răzăşi* (Vas), *Dăneţi* (Seg), *Dănicei* (Ved), *Dănuleşti* (Ili, RîS)[2]: *Dan* şi dimin. *Dăniţă* sînt nume răspîndite pretutindeni, dar mai cu seamă prin Muntenia şi Oltenia (cf. diverşi voievozi şi membri ai familiilor domnitoare din Ţara Romînească de pe vremuri). Un *Dan* Vameşul stăpînea, în 1409, şase sate «la Vaslui» (de el aminteşte pînă astăzi satul *Dăneşti* din raionul Vaslui)[3]. Tot aici aparţin *Dănceni* (Adj, Buc) şi *Dănceşti* (Tu, Tr; Kisch I, p. 314) < *Danciu* sau *Dancu*, *Dănciuleşti* (Buc, Olţ) < *Danciu*, apoi *Dăneasa* (DrO).

Dobreni (Bc, Olt, PiN, Tr, Vid), *Dobreşti* (Bei, Cîm, Drg, Găe, Lug, oş. Petrila, Seg, Trg, Ved) < *Dobre(a)*; *Dobriceni* (Bal, Hor), *Dobriceşti* (RîV) < *Dobrică*, diminutivul lui *Dobre(a)*. Tema acestuia se găseşte în numeroase alte toponimice, tot ca nume de oameni la origine, dar nu socot necesar să mă opresc asupra lor, mai ales că le-am enumerat mai sus, s.v. *Buna*.

Drăgăneşti (Ale, Bei, DrO, Iaş, Oră, Pit, Plo, RîV, RoV, Tec, TîN). Cu privire la n. pers. *Drăgan(u)* se poate discuta, dacă reprezintă o formaţie augmentativă de la *Dragu* sau este un simplu apelativ, devenit cu vremea antroponimic. Tiktin are *drăgan* 'o specie de plantă, poate cosaci (Astragalus)'; *dragan* (variantă a lui *dragon*) 'cavalerist de pe vremuri'. Ambele ipoteze sînt de luat în consideraţie. Pentru prima vorbeşte, între altele, faptul că *Drăgan(u)* circulă, dacă nu mă înşel, exclusiv ca nume de familie[4].

Drăguşani (Adj, Neg), *Drăguşeni* (Adj, Buz, Făl, Oaş), *Drăguşenii de Jos* şi *Drăguşenii de Sus* (Săv)[5]. Cum vedem, aceste toponimice apar, cu o singură excepţie, numai în Moldova. Constatarea nu surprinde, întrucît *Dragoş*, antroponimicul de la baza lor, a fost, graţie întemeietorului legendar al principatului, un nume preferat mai ales de moldoveni. Acelaşi primitiv trebuie să vedem şi în *Drăgăşani* (Drg), care va fi sunat, într-o vreme, *Drăgoşani*, ceea ce mi se pare mai probabil decît să pornim de

---

[1] Frunzescu înregistrează un sat *Dămăcuşeni* pentru fostul judeţ Vaslui.

[2] Cf. şi *Daneş* (Sgş), *Danfalău* (Ciu). Acesta din urmă pare a fi acelaşi cu *Dăneşti*, căci îl înregistrează numai Mold.-Togan, care nu au un *Dăneşti*, prezent, acesta, în *ISt* şi *ÎAdm*, unde lipseşte în schimb *Danfalău*. În *Indicat.* se dă pentru *Dăneşti* corespondentul maghiar *Dánfalva* (Ciu).

[3] Vezi Ros., p. 163, n. 1.

[4] În *Indicat.* şi *Lege* apare totuşi *Drăganu* (Olţ, Pit).

[5] Unele colecţii dau, cîteodată chiar pentru aceeaşi localitate, cînd forma *Drăguşani*, cînd pe *Drăguşeni*. Pronunţarea reală este pretutindeni *Drăguşeni*.

la un problematic *Dragăş*. Tema *Dragu*[1], hipocoristic al lui *Dragomir* şi *Dragoslav* (cf. *Dragomir*, TîO; *Dragomireşti*, Bac, Bd, Bot, oş. Buc, Găe, Lug, PiN, Rom, Trg, Viş, *Dragomireştii din Deal* şi *Dragomireştii din Vale*, oş. Buc; *Dragosloveni*[2], Foc), a dat naştere la numeroase derivate, care au servit apoi ca punct de plecare pentru toponimice de felul lui *Drăghiceni* (Bld, Crl), *Drăghiceşti* (Cos, Cpi, Găe) < *Drăghici*; *Drăgoieni* (TîJ), *Drăgoieşti* (Drg, Gil, GuH, Lug, Msc, TîJ, Urz)[3], *Drăgoieşti-Biţînele*, *Drăgoieştii de Jos*, *Drăgoieştii de Sus* şi *Drăgoieşti-Znagov* (Urz), *Drăgoieşti-Luncă* (Cîm), *Drăgoieşti-Măieni*, *Drăgoieşti-Snagov* şi *Drăgoieşti-Valea Bisericii* (Leh), *Drăgoieştii de Jos* şi *Drăgoieştii de Sus* (Drg), *Drăgoieştii-Pămînteni* şi *Drăgoieştii-Ungureni* (Trg) < *Drăgoiu*; *Drăgoteni* (Bei, Paş), *Drăgoteşti* (Bal, Huş, Pt, Str, TuS) < *Dragotă*[4]. Cf. şi *Drăcşani* şi *Drăcşănei* (RoV), *Drăcşenii Noi* şi *Drăcşenii Vechi* (Bld) < < *Dracşa* = *Dragşa* (v. N. Drăganu, *Numele proprii cu suf. -şa*, Cluj 1933, p. 21). De altfel *DG* transcrie toponimicele munteneşti cu *-g-*, nu cu *-c-* [5].

Faraoanele (Foc), *Faraoani* (Bac, Foc) < n. pers. magh. *Forró* = *forró* 'fierbinte' (Dr. I, p. 69, n.) [6]. Formaţia este romînească, nu numai prin sufix, ci şi prin temă: vreau să spun că magh. *Forró* s-a « romînizat » (prin maghiarii stabiliţi la noi)[7], devenind *Farău* sau *Fărău* (cf. *Fărău*, sat în raionul Luduş), şi după aceea a servit la derivarea toponimicului. Să se compare *Sabău* (n. fam. răspîndit prin regiunea Bacău) < magh. *Szabó* = *szabó* 'croitor' (Dr. I,p. 69, n.), de unde *Săbăoani* (Rom)[8].

Fitioneşti (Pan) [9], *Fitioneşti-Pisc* (Pan): Al. P. Arbore, *Milc.* I, p. 20—21 invocă numele unui boier *Fetion* din timpul lui Ştefan cel Mare, pomenit în documente emanate de la acest domnitor.

Galbeni (Adj, Bac, Dor): satul din raionul Adjud şi-a căpătat numele de la Fătu *Galben*, nepotul lui Ursu Vartic, spune *DG*, bazîndu-se pe un uric dat, la 1730, de Grigore Ghica-Vodă.

---

[1] Există în alcătuirea n. top. *Drăgeşti* (Adj, Bac, Bei, Brd, Gj, Neg, RîS), *Drăgheşti* (BAr, RîS; ultimul, după *ISt*, pare a fi acelaşi cu *Drăgeşti* din *DG*), *Drăgoleşti* (Pit), *Drăguleşti* (RîV, Sla). Cf. şi *Drăgugeşti* (TîO).

[2] Ar putea avea şi semnificaţie locală: 'oameni originari din *Dragoslavele* (Msc)', ca *Dragoslovenii* (raionul Panciu), despre care se ştie sigur că au origine musceleană.

[3] Satul maramureşean cu acest nume nu poate fi separat de omonimele lui, cum face cineva în *Transilvania* LXXIII, p. 743, unde se spune că tema ar fi *Drag*.

[4] Acelaşi primitiv are, probabil, *Drăguţeşti* (RîV, TîJ). Să se compare totuşi *Drăguţaia* şi *Drăguţoiul* (Pt), care arată că un antroponimic *Drăguţ(u)* este posibil; cf. *Drăguţa* (Bac).

[5] De adăugat *Drăgşineşti* (Fge), care presupune o temă *Dragşin* (cf. n. top. *Dragşina*, Tim). Numeroase nume de persoană sîrbeşti amintesc bine pe cele pomenite aici: *Drakša*, *Drágyša*, *Dragiš*, *Dragoš*, *Draguš*. Pentru *g* > *c*, să se compare *Neacşa* şi *Neacşu* < *Neaga*, *Neagu*.

[6] Trebuie preferată această etimologie celei propuse de T. Roşculeţ, *Rev. Cr.* I, p. 150 (< magh. *fará* 'parohie').

[7] Despre *Faraoani* (Bac) aflăm, din *DG*, că populaţia lui era, acum şaptezeci de ani, în întregime maghiară. Legenda cu un cioban ardelean *Faraoneanul*, de la care şi-ar fi trăgînd numele satul *Faraoanele* (Foc), n-are, desigur, nici un temei, dar merită atenţie prin amănuntul că ne trimite la o origine (locală sau personală, nu interesează) transcarpatică, şi aceasta corespunde realităţii.

[8] Cu populaţie în majoritate maghiară, spune *DG*.

[9] *DG* scrie totdeauna *Fiţioneşti*, ceea ce-i fals, cum am avut prilejul să mă conving personal la faţa locului.

Gibeşti (RîV): îl înregistrez aici, numai din pricina rarităţii n. pers. *Gib*, despre care, cu mulţi ani în urmă, cînd am luat cunoştinţă de el, prin opera literară a lui Gib Mihăescu, am crezut că este o creaţie mai mult ori mai puţin artificială a acestui scriitor. O familie *Gibescu* există în Bucureşti (foarte probabil şi aiurea).

Giurgeni (Adj, Ag, Brl, Fet, Neg), *Giurgeşti* (Brd, Făl, Huş, Neg, Paş), *Giurgiuieşti* (Tran; *BkA* I, p. 25) < *Giurgea*, *Giurgiu*, variante, de origine bulgărească (cf., între altele, *Džurdžo*, dat de G. Weigand, *XXVI.-XXIX. Jber.*, p. 123) şi maghiară (*György*) ale lui *Gheorghe*, pe care-l avem în tema lui *Gheorgheni* (oş. Clu), *Gheorghieni* (Ghg) şi *Gheorgheşti* (BAr, Bld, Găe, Pr). Altă variantă, bulgărească sau, poate, albaneză (cf. bulg. *Gergj*, alb. *Gyergi*, la Weigand, *loc. cit.*, p. 122), este primitivul n. top. *Ghergheşti* (Bld, Brl, Găe), cu care merg împreună *Gherghişani* (Fău) şi *Gherghiţeşti* (Găe) [1]. Cf. şi *Ghergheasa*, *Ghergheasa Nouă* şi *Ghergheasa Veche* (RîS).

Godineşti (Adj, BAr, Dor, Ili), *Godineştii de Jos* şi *Godineştii de Sus* (Adj): de la un n. pers. *Goden* sau *Godin*, pentru care cf. sîrb. *Godên*, rus. *Godunov*, *Pogodin* < *god-* 'abilitate, frumuseţe' (F. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personennamen*, s.v. *God-*; n. top. ceh. *Hodín* este explicat la fel cu patronimicele citate). Aceeaşi temă o avem în *Godeanu* (BAr, TuS), *Godeni* (Fil, Msc, Olţ) [2].

Goteşti (Bld, Haţ), *Gotescu* (Cis): un hipocoristic bulgăresc al lui « Gheorghe », printre foarte numeroasele înregistrate de Weigand, *loc. cit.*, p. 122—123, sună *Goto*. Fără îndoială a c e s t a este primitivul toponimicului nostru, iar nu etnicul *got*, cum au susţinut C. C. Diculescu, *Die Gepiden* I, p. 186 şi, după el, cu interpretări pe cît de ingenioase, pe atît de neverosimile, în ce priveşte valoarea lui *-eşti* şi alte detalii, E. Gamillscheg, *Romania Germanica* II, p. 245 [3].

Grozăveşti (Crl, Tec, Tit): satul cu acest nume din raionul Tecuci aminteşte de viteazul şi vestitul hatman *Grozavu* de pe vremea lui Ştefan cel Mare [4].

Hălăuceşti (Paş), sat cu populaţie în majoritate maghiară (*DG*): după L. Treml, *Ungarische Jahrbücher* VIII, p. 49, nota de la p. 48, punctul de plecare al acestui nume trebuie căutat în magh. *Halas* (= *halas* 'bogat în peşte'), al cărui aspect s-ar fi modificat în sensul unei adaptări la sistemul limbii noastre « s u b presiunea măsurilor de asimilare ale autorităţilor [romîneşti, se înţelege] » [5].

Hărmăneştii Noi şi *Hărmăneştii Vechi* (Paş): de la *Hărman*, pîrcălab în timpul lui Ştefan cel Mare, german de origine. Cf. *Hărman* (sat, SfG) şi *Hărmanul Unguresc* (sat, SfG) < n. pers. germ. *Herman(n)*, eventual prin intermediul magh. *Hermány* [6].

---

[1] Acesta poate fi un derivat de la masc. *Gherghiţă* (cf. *Gheorghiţă* > *Gheorghiţeni*, vale, Dor; sat, VaD), dar şi de la femin. *Gherghiţa*, care apare şi ca toponimic (Plo).

[2] Toponimia noastră cunoaşte şi alte formaţii de la *god-*, nu însă ca nume de sate.

[3] Cf. şi mai departe (capit. III), s.v. *Gotul*.

[4] Vezi Al. Papadopol-Calimah, *loc. cit.*

[5] Dacă ţinem seamă de modul cum se formează toponimicele în *-eşti*, trebuie să admitem, mai degrabă, tema *Hălăuca* (v. mai sus, s.v. *Capul*).

[6] Frunzescu, *Indicat.* şi *Lege* au un *Hărmăneasa* (sat, Paş).

Hurucești (Adj): Al. Papadopol-Calimah, *loc. cit.* crede că acest sat își trage numele de la *Huru*, mare vornic al Țării de Jos și luptător de seamă în timpul lui Petru Rareș. Tot așa spune și tradiția (v. *DG*).

Huși (Huș, Făl): cum a văzut just, cu atîta vreme în urmă, episcopul Melhisedec, acest nume n-are nimic comun, sub raportul istoric, cu *husiții* (cf., de pildă, revista *Litteris* I, p. 184) [1], ci reprezintă forma de plural a lui *Hus(ul)*, pomenit adesea în documente (dintre care cel mai vechi poartă data de 13 martie 1489) și, foarte probabil, întemeietor al actualului oraș *Huși* (vezi *DG* s.v.). Aceeași temă, adică ucr. *huś* 'gîscă', devenit poreclă și apoi nume de familie propriu-zis, avem în *Husia* (Zal), *Huseni* (sate, Bot, Zal) și *Huscăria* («loc», Făl).

Iași (Făg, Iaș, TîJ [2]), *Iașul* (Odo): dintre numeroasele explicații propuse pentru numele fostei capitale a Moldovei, cea mai plauzibilă, s-ar putea spune chiar sigură, căci au primit-o toți lingviștii care s-au ocupat ulterior de originea acestui toponimic [3], este a lui A. Philippide, *OR* I, p. 728 urm., și adică din *Ias(i)* < v. rus. *Jasi* 'alani'. Ca formație, situația seamănă cu aceea constatată la *Huși*: un individ *Ias* a înființat ori a stăpînit, la un moment dat, localitatea, care a căpătat apoi numele lui, sub aspectul plur. *Iași*[4]. Diversele etimologii anterioare (cumană, maghiară sau în legătură cu pecenegii, cu iasigii și cu vechea populație Iassii) sînt supuse de Philippide (*loc. cit.* și *OR* II, p. 361, 369) [5] unei critici riguroase. Acest nume este mai răspîndit decît rezultă din indicațiile date mai sus: *Iași* (diverse, DrO, Giu), *Gura Iașului* (locuință izolată, Bal), *Valea Iașului* (sat, CAr), *Ieșul* (munte, Gil).

Ibănești (Bld, Dor, Drg, Reg): din punct de vedere strict formal, tema nu poate fi, pînă la proba contrară, decît un antroponimic *Iban* (cf. *Ibana*, sat, Bld; *Ibăneasa*, sat, Săv). Am discutat amănunțit originea acestui nume în *Bul. Phil.* III, p. 167—168, unde am invocat n. fam. rus. *Ibanov*, găsit la C. Stere, *Nostalgii* p. 217 și al cărui primitiv, *Iban*, ar putea fi o variantă (rusească ori romînească) a lui *Ivan*. Pierdusem atunci din vedere explicația lui V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 214 (< n. pers. slav. *Liuban*, *Iuban*, care a dat naștere lui *Liubăneasa*, *Iubăneasa*, atestate în documente de la Ștefan cel Mare). Trebuie să preferăm această ultimă interpretare, între altele, și pentru motivul că lui *Ibănești* (Reg) îi corespunde magh. *Libánfalva*. Argumentul cel mai puternic în sprijinul ei îl constituie însă forma *Iubănești*, pe care o găsesc la Neculce (e vorba de

---

[1] Există între ele o simplă legătură etimologică: numele lui *Hus*, inițiatorul ceh al mișcării de reformă religioasă, ai cărui partizani s-au numit *husiți*, este apelativul (vechi și dialectal, spune *SEW*, p. 342) ceh. *hus* = ucr. *huś* 'gîscă'. E. Petrovici, în *Romanoslavica* IV, p. 52, n. 73 crede că de la n. pers. *Hus* ar fi trebuit să avem un derivat cu sufix, uitînd că există *Cudalbi* < *Cudalbu*, *Tîrzii* < *Tîrziu* etc.

[2] În *Indicat*, și *Lege*, sub forma *Iași-Gorj*.

[3] De pildă W. Scheiner, *BkA* II, p. 72; G. Weigand, *BkA* IV, p. 176; Al. Rosetti, *Viața Romînească* LXXX, p. 120.

[4] Philippide crede că *Iași* are semnificație etnică, la fel cu *Bulgari*, *Sîrbi* etc. Lucrul nu-i imposibil, deși puțin probabil, chiar dacă izvoarele istorice atestă prezența alanilor pe teritoriul romînesc pentru sec. XIV. În același veac regii sîrbi aveau pe *Iasi* ca mercenari (cf. n. top. sîrbo-cr. *Jasić*; Franck, p. 45).

[5] Afară de a lui V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 214, pe care, poate, n-o cunoștea, anume din antroponimicul *Iașu* < pol. *Jaś* 'Ionică', și care ne întîmpină ulterior la N. Iorga *Rev. Hist.*

satul dorohoian cu acest nume). Pentru *iu* > *i*, să se compare slav. *bljud* > rom. *blid*, *iubi* > mold. pop. *ighi*, *minciuvos* > *mincinos*. ş. a.[1].

Ireşti (Pan) : în *Milc.* IV, p. 13—14 am pornit de la n. pers. *Iaru*, care va fi existînd ori măcar va fi existat pe la noi, cum dovedesc derivatele *Iarca*, *Iarcu*, *Iarovici*, toate nume de familie, romîneşti. Originea lui *Iaru* poate fi slav. *jarŭ* 'auster, sever, amar' sau, mai probabil, n. pers. *Jaroslav* (pentru « scurtarea » acestuia, cf. *Dragu* < *Dragoslav*, *Dragomir* ; *Stan* < *Stanislav* etc.)[2]. Din *Iar(u)* + *-eşti* a rezultat *Iereşti*, pe care, la început, l-am presupus numai, iar acum îl pot atesta, sub forma *Ereşti* (sat şi munte, Suc)[3]. Cf. şi n. fam. *Irescu* (Fileşti — Gal). S-ar putea totuşi să avem, în *Ireşti*, un derivat de la *Ir* : *Rev. Cr.* XIII, p. 156 notează diverse forme hipocoristice ale ucr. *Geórgij*, între care *Ir*, *Irja*, *Jur(a)* ş.a. Ultima este, fără îndoială, tema lui *Iureşti* (Bot) şi, amplificată cu suf. *-ko* (cf. *Ivanko*, *Janko* etc.), a lui *Iurcani* (Buh, Paş).

Isăileşti (Pit) : tema acestui toponimic trebuie să fie n. pers. *Isaia*.

Iveşti (Bld, Gal) : *Ivu(l)*, tema acestui toponimic, atestată în documentele noastre vechi (cf., de pildă, *Cosm.* IX, p. 206), este un hipocoristic slav de la *Ivan* (cf. Miklosich, *Slav. Pers.*, s.v. *Ioanŭ*, şi Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 124, s.v. *Joanis*). Aceeaşi semnificaţie are *Iteşti* (Bac) : bulg. *Ito*, din care rom. *Itu* (cf. *Itul*, teren, Bz ; sat, Adj ; *Valea Itului*, sat, Msc), reprezintă şi el o formă scurtată a lui *Ivan* (Weigand, *loc. cit*).

Jorăşti (Buj, Foc) : un Toader *Jora* era mare staroste de Tecuci la 1529[4] şi poseda, poate, moşii în ţinutul Putnei sau al Covurluiului, printre care va fi fost şi aceea unde se află unul dintre satele menţionate aici.

Jumătăţeni (Bot) : în 1410 Ion *Jumătate* era stăpînul a cel puţin trei sate de pe Jijia şi Siret (v. Ros., p. 163, n. 1).

Marsilieni (Slo) : de la *Marsilie*, proprietarul moşiei, cum mă informează un fost elev originar din partea locului.

---

du Sud-Est Européen XII, p. 162 (cu deosebirea că acesta vede în *Jaš* un « diminutiv » de la *Jakob*). Explicaţia lui Philippide fusese sugerată, exact în acelaşi timp, de M. Vasmer, *Unters. über die ältesten Wohnsitze der Slaven* I, p. 26. Cf. şi Franck, p. 45 ; *Indogermanisches Jahrbuch* XXI, p. 226, nr. 133 ; *AECO* III, p. 12 ; N. Bănescu, *MemAcR*, Ist, ser. III, tom. XXIII, p. 118 (la toţi aceştia diverse informaţii despre *Jasi* = *Alani*).

[1] Nici un temei serios nu are etimologia propusă în *Rev. Cr.* XIII, p. 155—156 : turc. (cuman) *jaban* 'deşert ; pămînt sterp, necultivat'. Toponimicele noastre, cu *-eşti (-easa)* al lor, cer un primitiv « personal », şi nu văd cum noţiunea exprimată de cuvîntul turcesc pe care-l invocă autorul poate ajunge semnul caracteristic al unei persoane, pentru ca aceasta să fie apoi numită cu termenul corespunzător. De altfel. . . dispreţul lingvistului cu pricina faţă de normele derivării romîneşti este atît de suveran, încît îi sugerează ideea, cu adevărat năstruşnică, de a scoate şi pe. . . *Ivan* (> *Ivănescu*, *Ivăneşti*) dintr-un etimon similar (< turc. (cuman) *javan* 'slab, fără carne') tot aşa de... potrivit pentru un antroponimic, care continuă să fie, teoretic, nume exlcusiv de botez, cum a fost din capul locului.

[2] De altminteri, prima parte a acestui antroponimic este identică ca însăşi cu *jarŭ*.

[3] Pronunţat, de fapt, *Iereşti*. Cf. şi *Iţcani* (Bac), *Iţcani-Gară* şi *Iţcanii Noi* (oş. Suc) < *Iaţcu* (< pol. *Jatzko* = *Iacob*), cu aceeaşi prefacere a lui *ia-* în *i-* (prin faza intermediară *ie-*), apoi *Inculeţ* < *Ianculeţ* (> *Ienculeţ*) etc. M. Sadoveanu, *Izvorul Alb* pomeneşte adesea pe un *Iaţco*, precum şi satul de baştină al acestuia, *Iaţcani* (p. 145).

[4] Ne spune Ros., p. 238, n. 6. *Jora* este un hipocoristic rusesc al lui « Gheorghe » : în romanul *Molodaja Gvardja* de A. Fadeev, personajului *Gheorghe Arutjuneants* i se spune, de către prieteni, *Žora*. Cf. sîrb. *Žore* (ap. Miklosich, *op. cit.*, s.v. *Georgij*).

Miclăușeni (Dor, Paș), *Micloșanii Mari* și *Micloșanii Mici* (Msc) < *Miclăuș*, *Micloș*, aspectele de origine maghiară (*Miklós*) ale lui *Nicolaie*[1]. Aceeași temă are *Miclești* (Bld, Cîm): cf. n. fam. (la origine, nume de botez) *Micle*, existent și în toponimie (*Miclea*, Vas).

Mircești (ACl, Bac, Bz, Foc, Paș, Rom, Vas, Ved) < *Mircea*, prezent el însuși ca toponimic (Buz).

Mînzălești (sat de moșneni, Buz): foarte multe familii din acest sat se numesc *Mînzală*, situație asemănătoare cu cea menționată mai sus, s.v. *Bădărăi*.

Nănești (Adj, Bac, Bld, Gal, Pt, Sig): istoricul, pe scurt, al moșiei *Nănești* (Bac) îl face Ros., p. 159, n., care spune, între altele, că satul respectiv aparținea, încă din vremea lui Bogdan I, unui oarecare *Nan*. Și în legătură cu *Nănești* (Gal) pomenește un document vechi (1508) pe un *Nan* (« cruceru »), ca stăpîn al satului *Muncelul* din același ținut (*Milc.* I, p. 27). Toponimia noastră cunoaște acest antroponimic în numiri ca *Dealul lui Nan* (Găe), *Fața lui Nan* (Cis), *Pichetul lui Nan* (Buc), *Nanul* (diverse, Drg, Msc, Pit), *Nanovul* și *Nanoveni* (Ale). Să se compare și numele de stradă *Popa Nan* din București.

Negoiești (Adj, Ag, BAr, Buc, Fil, Gil, Olț, Paș, Plo, PiN, TîO, Vl): frecvent, cum vedem, mai ales prin Muntenia, unde și primitivul *Neagoie* circulă cu predilecție.

Negrilești (Dej, Foc, Olt, Tec), *Necrilești* (Alb) < *Negrilă*. Mult mai des apar nume de sate la baza cărora stă *Negru*[2] (acesta însuși mai răspîndit, ca antroponimic, decît *Negrilă*): *Negreni* (Bac, Dej, DrO, Gil, Hor, Hue, Moi, Săv, Sla, Vid), *Negrenii de Jos* și *Negrenii de Sus* (Olt); *Negrești* (Bot, Cîm, Găe, Hor, Iaș, Miz, Neg, NeV, Oaș, PiN, Rom, TuS).

Nemeșești (Fge) < *Nemeș*, n. fam. de origine maghiară (< *nemes* 'nobil'). La fel s-ar putea interpreta și *Nemeși* (Cîm), deși mi se pare preferabilă părerea lui G. Weigand, *BkA* I, p. 19, care « traduce » acest nume de sat prin 'țărani liberi'.

Nicorești (Cîm, Tec, TîO, Vl): la baza lor stă *Nicoară*, forma veche, moștenită din latinește (< grec. Νικόλαος), a numelui de botez *Nicolaie*, pe care o găsim și în toponimie (*Necoara*, Buz)[3]. Despre *Nicorești* (Tec), aflăm, de la Al. Papadopol-Calimah, *loc. cit.*, că numele lui amintește de *Nicoară*, mare vornic al Țării de Jos[4]. Aspectul mai recent și aproape singurul existent astăzi al acestui antroponimic foarte preferat de romîni a servit la derivarea lui *Nicolaiești* (Trg), *Nicolăiești* (Msc), *Nicoleni* (Odo), *Nicolești* (Brl, Ciu, Drg, Odo, Slo, TîM), *Nicolești-Jianu* (Brl), *Nicolinț(i)* (Orv), *Niculești* (Brd, Buz, CAr, Cîm, Drg, Fău, Str, Tit). Este in-

---

[1] Atestate și în toponimie: *Miclăușul* (Cis, Neg), cu femin. *Miclăușoaia* (TîO), *Micloși* (vale, Str; după *DG*), *Micloșul* (sat, Str; după *ISt* și *Indicat.*). Cf. și *Sin Miclăuș* (în *Indicat.* și *Lege*, *Sînmiclăuș*) (BAN, Car, Trn), apoi *Micloșoara* (SfG).

[2] Sau *Negrea*.

[3] Tot cu *e*, în prima silabă, pronunță locuitorii proprii și cei din regiunea învecinată numele satului tecucean *Nicorești*. Frunzescu scrie pretutindeni *Necorești*.

[4] Și *Nicorița* (diverse locuri, Buj, Tec; biserică și cartier în orașul Iași) aparține aici. Un vornic de gloată, *Nicoriță*, cumpără, în 1620, o casă la Iași, în « ulița ungurească » (ne spune același autor).

teresant de constatat că formele cu *o* apar numai în *ISt*[1] și *Indicat.* Colecțiile anterioare nu le cunosc, și tot așa ignorează ele aproape complet derivate (în *-eni* sau *-ești*) de la *Nicolaie*, indiferent de vocala (*o* sau *u*) din silaba antepenultimă. Aceasta dovedește că avem a face cu creații oarecum culte, adică oficiale, sau, cel puțin, cu modificări introduse de oficialitate sub influența limbii comune, care întrebuințează, obișnuit, acest nume sub aspectul *Nicolaie.* De altfel *Niculești* cere, în realitate, un primitiv *Nicula*, eventual *Nicu* (tot așa *Nicoleni*, *Nicolești* și *Nicolinți* derivă mai bine dintr-un *Nicola*[2]). Să se compare *Necula* (Pt), *Neculele* (RîS), apoi *Niculi* (Fet), *Niculiță* (TîO), *Niculițele* (Fet).

Oncești (Bac, Cîm, Giu, Rom, Sig, Trg, Ved), *Onceștii Noi* și *Onceștii Vechi* (Bac) < *Oancea*[3], una dintre extrem de numeroasele variante familiare ale lui *Ion* și ale derivatelor lui. Tema lui *Oancea* (adică *Oanea* sau *Onu*) apare în *Onești* (Bld, Buj, Hrl, TîO). Tot aici este locul lui *Oniceni* (Făl, Neg), *Onișcani* (Rom), *Onțeni* (Bot)[4], *Oanca* (Buj), *Onuca* (Reg).

Păstrăveni (TîN), *Păstrăvești* (Bc)[5] < *Păstrăv*, antroponimic, atestat la Ros., p. 175, care spune că în 1452 un Stan *Păstrăv* cumpără satul *Păstrăvești* (Bc).

Păuleni (CAr, Ciu, Iaș, Odo), *Păulești* (Brd, Foc, Mar, Plo, SaM) < *Paul*, variantă, de origine occidentală, deci catolică (cf. lat. *Paulus*), a lui *Pavel* (*Pavăl*), care a circulat și continuă să circule în terminologia hagiografică orientală, adică ortodoxă (venit la noi prin filieră slavobizantină). Cf. și *Păuleasa* (Pit, Zim), *Păuleasca* (CAr, Ms), *Pauleasca* (Tr), *Paulici*[6] (Dj). Repartiția geografică a celor mai multe dintre toponimicele citate vorbește în sensul interpretării mele. Trebuie contat apoi și cu tendința cercurilor culte de a modifica aspectul numelor tradiționale în sensul modernizării sau «literarizării» lor : *Paul* face impresia că-i mai «distins» în comparație cu *Pavel* și, mai ales, cu *Pavăl.* Curios este faptul că acestea din urmă nu apar decît excepțional ca temă a unor toponimice : *Pavălari* (Foc), *Păvăloaia* (Bal), *Păvăloiul* (Ved).

Plotonești (Huș) : Ros., p. 184, care redă acest nume sub forma *Plotunești*, mai apropiată de cea originară, spune că satul în discuție a aparținut odinioară lui Stan *Plotun.* Tema există și ea în toponimie : *Plotunul* (pîrîu) și *Plutonul* (sat), ambele TîN. Explicația ei o dau în partea a II-a a lucrării de față.

Popeni și *Popești* : neobișnuit de numeroase în toată țara, mai ales al doilea. Amănuntele distribuției lor pe teren prezintă un interes

---

[1] Și la Frunzescu, care nu contează însă, fiindcă se folosește totdeauna de varianta cu *-o-* (cf. și *Necolae, Necolaevca, Necolina* etc.). *ÎAdm* dă forme cu *-o-* pentru ținuturile de peste munți, cu *-o-* și cu *-u-*, după caz, pentru Țara Veche.

[2] *Nikola* este forma curentă la bulgari a numelui aici în discuție. *Niculești* iese foarte bine și din *Nicola* (*o* își pierde accentul în derivatul cu sufixul *-ești* și devine *u*).

[3] Sau *Onciu.* Cf. *Oancea* (Brl, Buj) și *Onciul* (Buj).

[4] N-are nici un temei afirmația lui C. C. Diculescu, *Die Gepiden*, p. 186 : «*Onea*, wozu die Ortsnamen *Onești, Oneasca* usw., deckt sich mit altd. *Unni* neben *Unno*, ostfries. *Onno*, fem. *Onna.* Im Gotischen ist zufällig nur das Diminutivum dazu *Unila* belegt. Zum Lautverhältnis vgl. das soeben besprochene *Monea*».

[5] Izvoarele toponimice mai noi nu-l înregistrează.

[6] În *Indicat.* și *Lege*, *Păuleasca* (Zim).

deosebit. *Popeni* este relativ rar şi ne întîmpină, mai totdeauna, prin Moldova (după *ISt*, n u m a i în această provincie). *Popeşti* apare de peste patruzeci de ori (ca nume de sat, bineînţeles) şi aproape exclusiv în Muntenia (cu Oltenia împreună) : fostul judeţ Argeş avea opt, iar Vîlcea nouă sate *Popeşti*. Regiunile transcarpatice nu cunosc pe acesta din urmă decît în mod cu totul excepţional (Alb, oş. Clu, Ili, Mar)[1]. O stare de lucruri perfect paralelă cu aceea pe care o constatăm în circulaţia n. fam. *Popeanu* şi *Popescu*. Tema (*Popa* = *popă*) este, în toponimie, mai frecventă decît rezultă din cele spuse pînă aici, căci se poate combina şi cu alte sufixe : *Popăuţi* (Bot)[2], *Popoveni* (Cra), *Popoviceni* (Seg) etc. «Sinonime», dacă se poate spune astfel, sînt *Preoţeşti* (Bal, Făl, Răc, Sla, TîN, Vl) şi *Preuţeşti* (Făl)[3].

Poşorcani sau *Popeni* (Adj) : atît tradiţia, cît şi documentele arată ca întemeietor al acestui sat pe Toma *Boşorca* sau *Poşorca*, originar, probabil, din Ungaria (Ros., p. 175).

Rădăşeni (Făl) : de la un *Radeş*, *Radoş* sau *Raduş*, derivate ale lui *Radu*, existente în bulgăreşte (vezi G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 152) şi, parţial, în toponimia noastră, unde găsim pe *Radoşi* (Gil) şi *Roadăş* (Rup)[4]. Mult mai numeroase sînt numele de sate la baza cărora stau *Radu* : *Rădăieşti* (Bld), *Rădăuţi* (Dor, Răd), *Rădeni* (Ag, Bac, Bd, Bot, Hrl, Iaş, TîN), *Rădeşti* (Aid, Ar, Bd, Buj, CAr, Msc, Pit, Sla, Vas), *Răduleşti* (Fil, Foc, Il, Ili, Msc, Pit, Urz, Vid) sau derivate de-ale lui : *Rădineşti* (Olţ), *Rădoieştii din Deal* şi *Rădoieştii din Vale* (Olt), *Răducăneni* (Huş)[5], *Răducăneşti* (Ved), *Răduceni* şi *Răduceşti* (RîS), *Răduieşti* (Tr, Vas), *Răduţeşti* (Fil, Ved) etc.

Romaneşti (Cra, Olţ, Sc, TîJ), *Romîneşti* (Ag, Bot, Cra, Fge, Foc, Hrl, Med, Moi, Msc, Olţ, Pit, Plo, RîS, SaM, Str, Suc, ŞoM, Tit, TîJ, VaD) : de la antroponimicul *Roman*[6], cum probează documentele privitoare la satul gorjan *Romîneşti*, invocate de Ros., p. 175. Cîteodată ar putea fi vorba de *Romîn*(*ul*), tot ca nume personal, ceea ce presupune că apariţia unui om numit astfel s-a produs într-o regiune locuită de străini.

---

[1] Iar Bucovina, de loc. *DB* are un *Popeni* (cătun, VaD), absent în *ISt* şi în *Indicat.*

[2] Cf. *Păpăuţ* (în *Indicat.*, *Păpăuţi*) (TîS), *Păpăuţi* (suburbie a oraşului Roman), ieşit, prin disimilaţie, din *Popăuţi*. Primul ar putea avea drept temă n. fam. *Pap*, răspîndit prin Ardeal.

[3] Între *DG* şi *Indicat.* sau *ISt* sînt deosebiri de transcriere a acestor nume : primul le dă totdeauna sub aspectul *Preoteşti* (o singură dată are *Preoţeşti* : *Pădurea Preoţeştilor*, Sna ; *Preuţeşti* (Făl), este variantă secundară a lui *Preoteşti*), celelalte utilizează regulat varianta cu *ţ*, şovăind numai în ce priveşte vocala imediat precedentă (la unele *o*, la altele *u*). Toate formele înşirate aici sînt nu numai posibile, ci şi reale. Judecînd după n. fam. *Preoţescu*, am impresia că se preferă astăzi această variantă (*t* şi *u* se întîlnesc tot mai rar). Frunzescu are *Preut*- pretutindeni (şi la alte derivate ale apelativului *preot*). În *ÎAdm* am dat de două ori peste *Preoţeşti* (Bal, Răc) şi de două ori peste *Preuţeşti* (Făl, TîN). Această situaţie corespunde, cred, realităţii, căci apelativul *preot* sună cu *-o-* în graiurile munteneşti şi cu *-u-* în cele moldoveneşti.

[4] După *ISt* şi *ÎAdm.* W. Scheiner, *BkA* III, p. 113 îl transcrie *Roadeş* (magh. *Rádos*, mai apropiat de forma slavă originară). Tot aşa Mold.-Togan, p. 183.

[5] « S-a numit în vechime *Pietrosul*. I se zice acum *Răducăneni*, după numele fostului proprietar, hatmanul *Răducanu* Roset » (*DG*).

[6] Cf. *Roman* (Rom) : într-un document de la 20 martie 1392, voievodul moldovean Roman Vodă numeşte cetate a sa acest tîrg, unde se afla în momentul acela (*DG* V, p. 265). Vezi şi *Cercetări Istorice* X—XIII, p. 347, unde data documentului este 30 martie 1392.

Să se compare *Romîna* (cătune, Bal, Crl), *Romîni* (Buh), *Romînii de Jos* şi *Romînii de Sus* (Hor), *Romanaţi* sau *Romîneşti* (Cos), *Romînaşi* (Zal), care nu lasă nici o îndoială asupra semnificaţiei lor etnice.

Roseţii-Clăcaşi şi *Roseţii-Volnaşi* (Căl) < *Rosetti* sau, poate, mai degrabă, *Roset* (formă «romînizată», care a circulat şi continuă să circule în vorbirea mai mult ori mai puţin populară). Cf. *Rosetti* (sate, Fău, Tul). Despre *Roseţii-Volnaşi* aflăm din *DG* că «locuitorii îi zic *Cioroiul*». Urmează că numirea oficială, poate chiar şi aşezarea, datează de puţină vreme. În acest sens pare a pleda amănuntul privitor la «stradele drepte şi largi» ale satului[1].

Rugineni (Buj), *Rugineşti* (Adj, PiN): un *Rugină* este pomenit documentar ca posesor al satului *Rugineşti* din raionul Adjud (Ros., p. 184, n.).

Simoneşti (Ciu, Odo) = magh. *Szent-Simon* (Kisch I, p. 326)[2]. Iarăşi constatăm deosebirea dintre modul cum numesc romînii şi cum numesc maghiarii satele locuite de dînşii. Tot aşa de rar întîlnim pe *Simioneşti* (Bis, Rom), deşi primitivul *Simion* este mai răspîndit decît *Simon* (acesta pare a fi specific ardelenesc).

Stoieneşti (Ag, Căl, Crl, Giu, Hîr, Hor, Msc, Plo, RîV, Tit), *Stoineşti* (Ine): cum vedem, aproape numai Muntenia (cu Oltenia) cunoaşte acest toponimic. Şi tema lui (*Stoian*) circulă, ca antroponimic, de preferinţă în aceeaşi provincie.

Străoani(i) *de Jos* şi *Străoani(i) de Sus*[3] (Pan): n. pers. *Straoa*, din care s-a născut acest toponimic, este atestat adesea în documente putnene, privitoare tocmai la regiunea unde se află satele în discuţie (fragmente, numeroase, reproduce Al. P. Arbore, *Milc.* I, p. 32; cf. şi p. 186, apoi *Făt Frumos* XVI, p. 175). Acelaşi primitiv au *Străoaia* (Iaş), *Străuleşti* (Olt)[4] şi, foarte probabil, *Străuţi* (Brd), *Străoşti* (Găe, Plo)[5].

Şendreni (Gal, Hrl, Iaş, Neg)[6], *Şendreşti* (Adj), *Şăndreşti* (fost sat, Adj): întocmai ca şi primitivul (*Şendrea*), aceste toponimice apar exclusiv în Moldova. Ultimul aminteşte de *Şendrea*, hatman şi cumnat al lui Ştefan cel Mare (Al. Papadopol-Calimah, *loc. cit.*). De la *Şandru* (< magh. *Sándor*

---

[1] *ÎAdm* redă numele comunei ialomiţene sub forma *Roseti* (pe hartă citim însă *Rosetti*), iar pe al satului din raionul Făurei, sub forma *C. A. Rosetti*. În *Indicat.* şi *Lege*, numai *C. A. Rosetti*.

[2] *ÎAdm* şi *Indicat.* înregistrează n. top. *Simoneşti* numai pentru raionul Odorhei; pentru raionul Ciuc, comuna respectivă apare cu numele *Sînsimon*. În *Indicat.*, pentru maghiarul *Szentsimon* se dă corespondentul *Sînsimion* (Ciu).

[3] *ISt*, *ÎAdm* şi *Indicat.* scriu *Străoane*... (aşadar, «feminin»!), formă care se aude în gura localnicilor, dar mult mai rar, cel puţin aşa era situaţia cu peste cincizeci de ani în urmă, cînd am avut prilejul să petrec o bucată de vreme acolo. Finala *-e* se explică prin pierderea conştiinţei despre alcătuirea acestui nume cu aparenţă ciudată: din cauza lui *-oa* al temei, nu se simte, în sufix, nici *-eni*, nici chiar *-ani*, al cărui *a* s-a contras cu *-a* din finala lui *Straoa*.

[4] Această formă apare, ca plural colectiv («neamul celor care se trag din *Straoa*») în unul dintre documentele invocate de Arbore.

[5] Observaţia pe care am făcut-o mai sus cu privire la *Străoani* se potriveşte, în parte, şi aici: *-eşti* nu s-a putut alipi (rămînînd, bineînţeles, întreg) nici la *Straoa*, nici la *Stra-*, şi de aceea s-a produs un fel de compromis fonetic, adică o asimilaţie sui generis (i-am zice reciprocă), între *oa*, finala propriu-zisă a temei, şi *-e* al sufixului.

[6] *DG* redă pe unele dintre aceste toponimice cu pronunţarea locală *(Şăndreni)*.

'Alexandru'), care a dat naştere lui *Şendrea* (cf. *Negrea* < *Negru*, *Verzea* < *Verde* etc.), avem *Şendruleşti* (CAr), cu *a* neacc. > *ă*, apoi *e*, sub influenţa pronunţării palatale a lui *ş* : chipul cum s-a adăugat *-eşti* ne trimite la o temă terminată în *-u* (cf. *Neguleşti* < *Neagu*, *Răduleşti* < *Radu* ş.a.). Cf. şi *Şandreşti* (SaM) < *Şandru*[1].

Tamaşi (Bac, Răc[2]), *Tamaşii-Orăscu* (Tit), *Tămăşani*[3] (Tec), *Tămăşeni* (Bld, Oaş, Rom), *Tămăşeşti* (CeS, Gj, Ili, Pit, Vid)[4]: *Tamaş* este magh. *Tamás* 'Toma'. O bună parte din satele de dincoace de munţi purtătoare ale acestui nume sînt situate în regiuni care au avut ori mai au populaţie maghiară[5].

Tanislavi sau *Stanigociul* (Olţ)[6] : forma de plural a n. pers. *Tanislav*, variantă (cu *s-* pierdut, prin disimilaţie la *s* din silaba finală), destul de răspîndită, a lui *Stanislav*, care stă la baza lui *Stănislăveşti* (Pit, Sla)[7].

Tăuteşti (Iaş, Răd, Săv), *Tăuţi* (Alb, oş. Clu, Ine), *Tăuţii de Sus* şi *Tăuţii-Măgheruş* (oş. BM) : *Tăut(u)* este un nume de familie dintre cele mai vechi şi mai cunoscute în istoria Moldovei. Provine din magh. *Tót* 'slovac (şi slav, în general)', care a fost primit, desigur mai tîrziu, şi sub forma *Tot(u)* : cf. *Toteşti* (Haţ, Hrl[8]), *Totoieşti* (PiN)[9].

Temeşeşti (Lip), *Temişani* (TîJ), *Timişeşti* (TîN) < n. pers. *Temeş*, *Timiş*, care trebuie să fi existînd ori să fi existat şi este de origine maghiară. M. Vasmer, *Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven* I, p. 70 citează n. top. *Temêš-As* din U.R.S.S., pe care-l explică (în ce priveşte partea întîi) din turco-tatar. *temeš* 'ajutor, participant'. Cf. *Timişoara* < magh. *Temesvár* (= oraşul lui Temeş), *Timişul de Jos* şi *Timişul de Sus* (Bra), ultimele corespunzînd magh. *Alsótömös*, resp. *Felsőtömös* (Mold.-Togan, p. 227).

Tîrzii (Huş) : de la un *Tîrziu* (vezi cele spuse la începutul prezentului capitol).

Todireni (Huş, Rom, VaD), *Todireni-Răzeşi* (Rom), *Todireşti* (GuH, Neg, Paş), *Todireştii Noi* (Paş) < *Toader*. Forma « oficială » (*Teodor*) a acestui antroponimic apare în tema n. top. *Teodoreşti* (RîV, Sc[10], Ved).

---

[1] Tot *Şandru* (sub aspectul derivatului *Şendrică*) se află în tema n. top. *Şendriceni* (Dor).

[2] După *ISt* şi *Indicat. DG* are *Tamaşul*, iar Frunzescu, *Tamaşii de Sus*, *Tamaşii Tămăşanului* şi *Tamaşii-Zlătari*. În *Indicat.* şi *Lege*, numai *Tamaşi*. *Tamaşii-Orăscu* e dat în *Indicat.* contopit cu *Tamaşi*.

[3] În *Indicat.* şi *Lege*, *Tămăşeni*.

[4] Mart.-Istr. dau şi pentru fostul judeţ Odorhei un *Tămăşeşti*, al cărui nume maghiar este *Szent-Tamás*, potrivit constatării făcute deja în cursul discuţiei precedente.

[5] Astfel în *Tamaşi* (Bac) există, spune *DG*, o biserică catolică, ceea ce implică prezenţa unor locuitori maghiari.

[6] *ISt* scrie *Tanislavu*, adică *-ul* (singularul articulat).

[7] *DG* transcrie acest nume o dată cu *a*, de două ori cu *ă* (în prima silabă), pe cînd *ISt* numai cu *a*. *Stănislăveşti* corespunde mai bine sistemului fonologic al limbii noastre. Chiar tema sună popular *Stănislav*.

[8] *ISt* dă, pentru acest raion, un *Totăieşti*, iar Frunzescu, *Totoieşti*.

[9] În *Indicat.* apare *Toteşti*. Tema acestor toponimice ar putea fi, cîteodată, şi bulg. *Toto*, *Tota*, hipocoristice ale lui *Todor* (cf. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 131). În regiunea Crişana apar (la Mold.-Togan) *Tăut*, *Tăutelec* şi *Tăuteu*, care corespund respectiv formelor maghiare *Feketetót*, *Tóttelek* şi *Tóti*. În *Indicat.*, numai *Toteşti*.

[10] *ÎAdm*, *Indicat.* şi *Lege* dau acest nume sub forma *Todireşti*.

Cf şi *Teodoreni* (mănăstire, Sc; sat, VîM)[1]. Alt aspect, acesta popular, al lui *Teodor*, şi adică *Tudor* (sau *Todor*) < bulg. *Todor*, *Tudor*[2], a servit la formarea lui *Tudoreşti* (Drg, RîV). De la unele dintre derivatele lui avem *Todiriţeni* (TîN) şi *Tudorăcheşti* (Miz).

Ţibăneşti (Brl, Neg), *Ţibăneşti Buhlei* (Neg): un *Ţiban* stăpînea, în 1399, cel puţin patru sate la Vaslui[3]. Cf. şi *Ţibana* (Neg), *Ţibanul* (Gj).

Vladimireşti (Gil)[4] < *Vladimir*, existent şi ca nume de sat (Cra, Gil[5]). Numeroase sînt formaţiile de la hipocoristicele lui, care ar putea fi adesea şi ale lui *Vladislav*: *Vlaici* (Ved) şi *Vlăiculeşti* (Leh) < *Vlaicu*; *Vlădeni* (Buz, Dor, Fet, Hrl, Iaş, Msc, Plo), *Vlădeni-Deal* (Hrl), *Vlădeni-Fărcăşani* şi *Vlădeni-Mărgineni* (Plo), *Vlădeşti* (Aid, Bld, Buj, CAr, Cîm, Făl, Msc, RîV), *Vlădeştii de Jos*, *Vlădeştii de Sus* şi *Vlădeştii-Pămînteni* (Msc), *Vlăduleni* (Bal, TîJ), *Vlăduleşti* (Fău, Ved) < *Vlad(ul)*, apoi de la derivatele acestuia: *Vlădăşeşti* (Str) < *Vladeş* (sau *Vladăş*), *Vlăduceni* (RîV) < *Vlăducu*, *Vlăduţa* (Cos), *Vlăduţeşti* (Hor) < *Vlăduţ(ă)*[6].

Voloşcani (Foc): Al. P. Arbore, *Milc.* I, p. 35—36 invocă documente vechi, din care rezultă că întemeietorul sau măcar stăpînul acestui sat se numea *Voloşca*.

§ 4. ANTROPONIMICE CARE IŞI PASTREAZA NESCHIMBATA FORMA

În lista de mai sus am introdus numai toponimice formate de la antroponimice în modul pe care-l socotesc originar şi totodată potrivit cu semnificaţia numelor de aşezări omeneşti: deoarece teoretic (şi adesea chiar de fapt, la început de tot) locuitorii unui sat sînt urmaşii întemeietorului[7] acestuia, numele satului, în ipoteza (care se dovedeşte mai totdeauna, iarăşi în primele timpuri, a fi şi o realitate) că porneşte de la acela al fondatorului, nu putea avea decît formă de plural, fie pură (cu desinenţa *i*), fie, mult mai des, cu sufixul *-eşti* (şi apoi *-eni*), adăugat la numele întemeietorului. Preferinţa pentru unul dintre aceste două mijloace era dictată, adesea, de motive lingvistice. Am arătat deja că de la *Focşa*, *Roşca* etc. derivăm mai « uşor » toponimice cu *-ani* decît cu *-eşti*[8]. Tot aşa cred că trebuie să ne explicăm absenţa sau raritatea formaţiilor sufixate în cazuri de felul lui *Cudalbi*, *Huşi*, *Iaşi*, *Tîrzii* ş.a.

---

[1] *Todereni* (adică *Todireni*, ca şi satul din raionul Botoşani) la Frunzescu, unde *Teodoreşti* (Ag) din *ISt* este redat sub forma *Toatereşti*.

[2] Poate şi magh. *Tódor* = *Tivadar*, *Tivador* 'Teodor'.

[3] Spune Ros., p. 163, n. 1.

[4] Dat de Frunzescu. Celelalte colecţii nu-l cunosc.

[5] Satul în care s-a născut Tudor Vladimirescu.

[6] *Vlădiceni* (Huş, Iaş, PiN) are la bază apelativul *vlădică*.

[7] Sau ai stăpînului iniţial, care, de obicei, se confundă cu întemeietorul.

[8] Dacă ţinem seamă de originea acestor două sufixe, trebuie să presupunem că apariţia mai deasă a lui *-ani* (*-eni*), care provine din limbile slave, se datoreşte unui amestec etnic slavo-romîn sau unei influenţe slave mai puternice în regiunile respective.

Dar nu totdeauna a fost posibil să se procedeze astfel. Împrejurări de tot felul, pe care nu putem şi nici nu-i absolut necesar să le descoperim, au lărgit cadrul derivării numelor de sate de la antroponimice. Pe lîngă motivele strict lingvistice, au intervenit altele, de natură pur socială. Pe măsură ce trecea vremea, simţul pentru nomenclatura tradiţională, adică pentru rostul şi înţelesul ei juridico-economic, slăbea, ceea ce a avut drept urmare o abatere, tot mai accentuată, de la normele consacrate, în favoarea unor procedee noi.

Cel mai obişnuit este întrebuinţarea ca nume de sat a unui antroponimic sub aspectul pur al acestuia, fără să i se aducă vreo modificare formală. Şi dacă faptul în sine nu constituie o noutate, căci sporadic el apare încă de mult, semnificaţia lui este cu totul alta. Nu se mai arată, ca odinioară, un raport de filiaţie între întemeietorul satului şi locuitorii acestuia sau unul de proprietate între stăpînul lui şi moşia respectivă, ci se cinsteşte un membru al familiei, un prieten etc. ori se comemorează un eveniment istoric, un personaj important ş.a. Ipoteza ultimă se realizează, de obicei, prin intervenţia oficialităţii, care nu se mulţumeşte să numească astfel sate nou create, ci adesea schimbă, în vederea aceluiaşi scop educativ, numiri chiar vechi, intrate în conştiinţa publică. Un amănunt interesant este că dispare deosebirea, oarecum obligatorie mai înainte, dintre numele de bărbaţi şi cele de femei: nemaifiind vorba de raporturi juridice sau economice, sexul, adică starea civilă a «naşului», nu contează.

Trebuie recunoscut însă că această modificare profundă a vechiului sistem nomenclatoric se datoreşte nu atît «modei», cum am fi dispuşi să admitem, cît, mai ales, dispariţiei stării de lucruri care-i dăduse naştere. Ideea că locuitorii unui sat descind din întemeietorul sau fostul stăpîn al acestuia a încetat curînd de a mai avea un substrat real, din pricina migraţiilor pe care, împotriva dorinţei şi voinţei oamenilor, le impuneau condiţiile de viaţă. Tot aşa trebuia să slăbească, pînă la anihilare totală, conştiinţa unei solidarităţi morale între ţăranii aceluiaşi sat, produs, această conştiinţă, al originii lor comune.

Şi totuşi deprinderea de veacuri cu procedeele tradiţionale trăieşte încă, mai mult în subconştient, e adevărat, dar trăieşte. Aşa se explică de ce în atîtea cazuri numirile noi suferă transformări potrivit normelor de odinioară, ca să nu mai pomenesc de stăruinţa, ba chiar încăpăţînarea cu care se păstrează uneori numele transmise din generaţie în generaţie.

Pentru ţinuturile transcarpatice intervin în acest proces factori necunoscuţi Romîniei Vechi. Este vorba, evident, de influenţe străine, care nu s-au putut exercita dincoace de munţi. Faptul cel mai important din punct de vedere lingvistic îl constituie apariţia unor elemente formative inexistente aiurea, printre care trebuie amintit, în primul rînd, *-fălău* < < magh. *falu* 'sat'.

În cele ce urmează dau o listă, relativ bogată, de toponimice[1], grupate după aspectul lor morfologic şi pe baza semnelor distinctive menţio-

[1] Mă folosesc, aproape exclusiv, de *Indicat.* şi *ISt*, care conţin, cum ştim, numai nume de sate şi comune. *ÎAdm* nu diferă decît rareori de *ISt*.

nate mai sus[1]. Ordinea lor stă într-un raport invers cu gradul în care se abat de la sistemul tradițional de numire a satelor romînești.

A. ANTROPONIMICE MASCULINE CU FORMA DE SINGULAR

Numărul lor este mult mai mare decît s-ar părea la o cercetare superficială a toponimiei noastre. Și totuși, față de cele formate cu *-ești* și *-ani* (*-eni*), numele de localități aici în discuție constituie o minoritate.

Abram și *Abrămuț* (Mag); *Adam* (Buj)[2]; *Adămuș* (Trn); *Adjud* (Adj)[3] și *Aiud* (Aid) < magh. *Egyed* (vezi Dr. I, p. 106); *Adrian* (Oaș, Reg) și *Adrianul Mare*[4] (TîM); *Agafton* (Bot); *Agăștin* (Moi), *Agoștin* (Rup)[5]; *Aldea* (Odo); *Anghelus* (SfG); *Angheluță* (Bld); *Aroneanu*[6] (oș. Iaș); *Arsache* (Giu); *Axintele* (Leh)[7].

Balc (Mag); *Balomir* (Oră)[8]; *Băiașu* (RîV); *Bălăceanu* (Hîr, RîS); *Beclean* (Dej, Făg, Odo, Rn) < magh. *Bethlen* = *Betleem*, devenit întîi nume de botez; *Blaj* (Trn) și *Blaju* (Bal, CAr, Str): cf. magh. *Balázs* = *Blasius*[9]; *Blejoiu* (Plo); *Boboc* (Buz); *Bogdanu* (Ved); *Bojinul* (Fil) < bulg. *Božin* (cf. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 133, 170); *Boldur* (Lug); *Bologa* (Hue); *Bonciu* (RîV); *Borăscu* (Str); *Bosia* (Adj, Dr, Iș): cf. *Bosie*, n. fam.; *Botez* (Lud); *Bran* (Ale, Bra, Iaș); *Brețcu* (TîS) < magh. *Bereczk* (Kisch I, p. 312); *Buhociu* (Bac); *Bursuc* (Dej, Paș); *Butimanu* (Răc): cf. bulg. *Butjo* < *Budimir*, *Budislav* (Weigand, *loc. cit.*, p. 133); *Buzescu* (Ale).

Cantacuzu (Cos); *Caraiman* (ACl, Cra, Săv); *Casian* (Meg); *Chiriacul* (DrV); *Chiril(ă)* (VaD); *Chiroiu* (Urz); *Cioflec* (Găe); *Ciuciu* (Lud, Sla); *Ciurea* (Iaș, Neg); *Colceag* (Plo); *Colțea* (Fău); *Condrea* (Huș, Tec); *Costandoiu* (Foc); *Crăciunel* (Odo), *Crăciunelul de Jos* și *Crăciunelul de Sus* (Trn).

Daneș (Sgș); *Dascălu* (Urz); *David(u)* (Rom); *Dobrin* (Zal); *Dobromirul din Deal* și *Dobromirul din Vale* (ACl); *Dracea* (TuM); *Dragomir* (TîO); *Drăganu* (Olț, Pit) și *Drăganu-Olteni* (Pit); *Drăghiceanu* (Giu); *Drăguș* (Făg); *Dudescu* (Fău).

---

[1] Las la o parte formațiile în *-ăuți* și *-inți*, pe care le voi discuta cu alte prilejuri (vezi mai departe). În schimb, mă opresc mai mult asupra derivatelor în *-eana*, *-easa*, *-easca* etc., care se abat de la normele consacrate numai prin faptul că au aspect morfologic feminin.

[2] De la mănăstirea învecinată, care poartă același nume.

[3] Pronunțarea locală este *Aźud*, așa că *dj*, dacă nu se datorește vreunei « teorii etimologice », are rostul să redea pe *ź*.

[4] *Indicat.* și *Lege* dau și *Adrianul Mic.*

[5] *Augustin*, după *ÎAdm.* (*Indicat.*, *Agostin*, oficial *Augustin.*)

[6] Cronicarul Neculce vorbește de satul *Aron Vodă*, situat la cîțiva kilometri spre nord-est de Iași. *DG* ne spune că actualul sat *Aroneanu* are o mănăstire, zidită de Aron Vodă. Urmează că este vorba de una și aceeași localitate. O parte a ei se cheamă *Aroneni*. Observăm ușor cum a biruit procedeul popular, cu *-eni* sau măcar cu *-eanu*, adăugat la antroponimic.

[7] Forma articulată a lui *Axinte* (după modelul lui *fratele* etc.).

[8] *Balomirul de Cîmp*, după *ÎAdm*, *Indicat.* și *Lege*.

[9] I. Borcea, *X. Jber.*, p. 226: « *Blaj* sau *Blaș*, germ. *Blasendorf*, săs. *Bluosenderf*, magh. *Balázsfalva*... Numele acestui sat derivă de la numele unui fost proprietar *Blasius*, nume răspîndit la sașii din Transilvania ». Vezi și *Revista Arhivelor* VII, 2, p. 278 urm.

Farcaş (Foc) şi *Fărcaşu* (Olţ); *Focşa* (Huş).
Ganea (Hor); *Ghidion* [1] (Rom); *Gorovei* (Dor, Rom).
Hermeziu (Iaş).
Jora (Paş).
Laslăul Mare şi *Laslăul Mic* (Trn) < magh. *László*; *Lupşa* (Cîm, Rup, Str), *Lupşa de Jos* şi *Lupşa de Sus* (Str).
Magheru (TuS); *Manolea* (Făl); *Matei* (Bis); *Maxut(ul)*[2] (Hrl); *Maxenu* (Buz) = *Maxim*; *Mădei(ul)* (PiN)[3]; *Mărcuş* (SfG) şi *Mărcuşu* (Olţ); *Mihăiţă* (Cra); *Mîrza* (Băi).
Negoiu (Băi)[4]; *Negomiru* (TîJ); *Nenciu* (Buz); *Novac(u)* (Fil).
Oancea (Brl, Buj).
Paulian (Gur); *Pralea* (Adj).
Radomir (Crl).
Solacolu (Leh); *Solomon* (Dej).
Tchomiru (Str)[5]; *Tonciu* (Bis, Reg).
Vîrgolici (Dor).

B. ANTROPONIMICE FEMININE

Şi acestea sînt, ţinînd seamă de procedeele nomenclaturii tradiţionale, mai numeroase decît ne-am aştepta. Multe dintre ele sînt derivate de la toponimice, ceea ce, fireşte, nu le schimbă natura intimă. În ce priveşte semnificaţia, trebuie să distingem mai multe cazuri, chiar la unul şi acelaşi nume. Astfel derivatele cu sufixele *-easa* şi *-easca* pot însemna şi « soţia lui N. », dar şi « moşia (proprietatea etc.) lui N. », după împrejurări pe care nu le putem stabili totdeauna. Raportul lingvistic dintre temă şi sufix este însă acelaşi în ambele ipoteze, indiferent de situaţia obiectivă.

Agapia (TîN); *Agnita* (Agn); *Argetoaia* (Fil); *Arghira* (Făl); *Arsanca* (DrO); *Arvăteasca* (Crl).

Balomireasa (RîV); *Basarabasa* (Brd); *Băduleasa* (TuM); *Bălăceanca* (oş. Buc); *Bălănoaia* (Giu); *Băleasa* (Bal); *Băluţoaia* (Drg); *Bereasa*[6] (Vas); *Blandiana* (Oră); *Bogdana* (Ale, Bc, Căl, TîO, Vas, Zal); *Bordeasca Nouă* şi *Bordeasca Veche* (Foc); *Boroşoaia* (Hrl); *Botoşeniţa* şi *Botuşaniţa* (Răd)[7]; *Boziana* (Gil); *Brăgăreasa* (Buz); *Brăhăjoaia* (Vas); *Brătoaia* (Adj); *Bucşoaia* (GuH); *Bucura* (VîM); *Bucuroaia* (Oră, Tit); *Budeasa Mare* şi *Budeasa Mică* (Pit); *Budureasa* (Bei); *Bunoaica* (TuS); *Burcioaia* (Adj).

---

1 Adică *Ghedeon*, cunoscut nume călugăresc.
2 Neculce vorbeşte, în cronica sa (capit. XIX), despre un *Maxut* Postelnicul, dat ca grec (numele e turcesc: *Maxud*).
3 Trebuie să fi avînd origine maghiară: cf. *Madefalău* (= *Siculeni*) < magh. *Mádéfalva* (Ciu) 'satul lui Amadé' (< *Amadeus*).
4 Augmentativ (formal, bineînţeles) de la *Neagu*, el însuşi un hipocoristic de la *Negomir*.
5 *Tihomir*, nume slav, este cunoscut şi în istoria veche a Romîniei.
6 *Indicat.*, *Bereasca*.
7 *ÎAdm* şi *Indicat.* dau *Boloşaniţa Mare* şi *Boloşaniţa Mică*.

Călimăneasa (Adj); *Căteasca* (Pit) şi *Căteasca-Prislop* (Msc); *Cojasca* (Plo); *Cojeasca* (Iş); *Comăneasca* (Brl); *Corbasca* şi *Corbasca Nouă* (Adj); *Corbeanca* (Tit); *Curteanca* (Cos).

Dobromira (Cra); *Dobroteasa* (Drg); *Dochia* (PiN); *Dragodana* (Găe); *Drăgăneasa* (Cpi, Răc); *Drăghineasa* (Găe).

Elisabeta (TuM, VîM), *Eliza-Stoieneşti* (Urz).

Florica (Cor, Fău, Giu, Leh, Miz, Pit, TuM).

Găneasa (oş. Buc, Sla) şi *Gănesuica* (Sla); *Ghergheasa* şi *Ghergheasa Nouă* (RîS); *Găgeasca* (Pr); *Goleasca* (Cos, Trg, Vid).

Hamzoaia (PiN); *Hodoreasca* (TîJ).

Ianca (Cor, Fău, Ora) şi *Ianca Nouă* (Cor); *Ileana* (Leh); *Ioneasa* (Făl); *Irina* (Cor, Olţ); *Iulia* (Tul).

Leleasca (Ved).

Manoleasa (Săv); *Marioara* (Cra); *Mariţa* (Hor, Olt); *Mariuţa*[1] (DrV, Leh, Olt[2]); *Măneasa* (Olţ); *Miclăuşoaia* (TîO); *Mileanca* (Dor); *Mironeasa* (Neg); *Miroslava* (Iaş).

Năzăreoaia (Adj) < *Nazar(i)e*; *Negoaia* (Adj)[3]; *Nevesteasca* (Tej); *Nicolina* (Iaş).

Odobasca (Foc) şi *Odobeasca* (RoV); *Oreasca* (Tit); *Oţetoaia* (Huş).

Piteasca (oş. Buc); *Popeasa* (Fil); *Popeasca* (Pit); *Potoceanca* (oş. Buc).

Rădoaia (Adj).

Stănuleasa (Drg); *Storobăneasa* (Ale).

Şeineasca (Buz); *Şerbăneasa* (Cpi, RîV); *Şirineasa* (RîV).

Tămaşa (Hue) şi *Tămăşasa* (Oră); *Toderiţa* (Făg)[4].

Urleasca (Brl); *Urluiasca* (Drg); *Urziceanca* (Răc).

Văcăreasca (Miz); *Vădustriţa* (Cor); *Viorica* (TuM); *Voineasa* (Bal, RîV); *Voineasa Mare* şi *Voineasa Mică* (Bal).

Zbieroaia (Huş).

C. NUME FORMATE CU AJUTORUL LUI *-FALAU*

Constatăm că *Dicţionarul Transilvaniei, Banatului şi celorlalte ţinuturi alipite* de C. Martinovici şi N. Istrati conţine un număr mult mai mare de asemenea numiri decît *ISt*[5]. Faptul se explică, desigur, prin intervenţia oficialităţii romîneşti, care a înlăturat pe cele mai multe dintre ele, pentru motivul că nu găsesc un sprijin, morfologic sau lexical, în sistemul limbii noastre. Deoarece n-am posibilitatea să urmăresc din punct de vedere lingvistic acest proces (ar trebui să ştiu în fiecare caz aparte

---

[1] Acest nume apare în *ÎAdm* şi *Indicat.* sub forma *Măriuţa*, care-i mai conformă cu sistemul fonologic al limbii noastre.

[2] În *Indicat.* se dă contopit cu *Frumuşani*. În *Lege*, numai *Frumuşani*.

[3] Nu-i tocmai sigur că acest nume este şi de fapt (nu numai formal) femininul lui *Negoiu*. Mai degrabă trebuie socotit drept un derivat de la *Neagu*, cu sensul 'femeia lui Neagu'.

[4] Ar putea fi masc. *Toderiţă*, articulat (cf. *Manolea*, notat sub A).

[5] Aceeaşi constatare şi cu privire la Dicţionarul lui Mold.-Togan, pe care l-am putut utiliza ulterior.

prin ce numire nouă a fost înlocuit toponimicul respectiv format cu *-falău*), sînt silit să înregistrez aici, după dicționarul citat și pe baza vechii împărțiri administrative, toate numirile de acest fel[1].

Abaşfalău (Odo); *Acoşfalău* (TîM); *Alfalău* (Ciu); *Andraşfalău* (TîM) și *Andraşfalău* = *Andreeni* (Odo).

Bacifalău (Bra); *Balintfalău* (TîM); *Benefalău* (Zal); *Betlenfalău* (Od); *Bicfalău* (SfG); *Blaşfalăul de Jos* şi *Blaşfalăul de Sus* (Ns); *Bratfalău* (Cj).

Caracionfalău (MAR); *Chişfalău* (Ab, Zal); *Ciocfalău* (Mr); *Ciomafalău* = *Ciumani* (Ghg); *Craifalău* (Tm) şi *Craifalăul de Cîmpie* (Reg).

Danfalău (Ciu); *Dejanfalău* (Fg).

Fălfalău (Mr); *Fiatfalău* (Od).

Galomfalăul *Mare* şi *Galomfalăul Mic* (Od)[2]; *Ganfalău* (Tm); *Ghidfalău* (SfG); *Ghiurfalău* (Cj).

Haşfalău (Sig); *Hosszufalău* (SM)[3].

Ibaşfalău (Sig); *Icafalău* (TîS); *Iobagifalău* (Mr); *Iosifalău* (Lug).

Lazărfalău (Ciu); *Leţfalău* (TS).

Macfalău = *Ghindari* (TîM); *Madefalău* (Ciu); *Malomfalău* = *Moreşti* (TîM); *Medeşfalău* (Mr); *Micfalău* (SfG); *Miconifalău* (TS); *Mihaifalău* (Bh, Zal).

Naşfalău (Zal); *Nuşfalău* (Ns, Şim).

Odorfalău (Mr).

Palfalău = *Păuleni* (Ciu, Odo) şi *Palfalău* = *Pauleşti* (Mar, SaM); *Petrifalău* (Sb); *Popfalău* (Cj).

Someşfalău (Cj).

Şomfalău (Hue, Ns, Tm); *Şonfalău* (Tr).

Tamaşfalău (TîS); *Tufalău* sau *Ţofalău* (SfG).

Uifalău (Ab, Bh, Ciu, Cj, Sm, Zal), *Uifalăul Săsesc* (Ns, Sş), *Uifalăul Unguresc* (Cj).

Varfalău = *Moldoveneşti* (Tur).

Deoarece în *Indicat.* este un tablou de corespondenţe pentru numele romîneşti şi maghiare din regiunea Mureş-Autonomă Maghiară, dau în continuare lista numelor formate cu ajutorul lui *-falva*, punînd alături denumirea localităţii în limba romînă:

Abásfalva = *Aldea* (Odo), *Abránfalva* = *Obrăneşti* (Odo), *Agyagfalva* = *Lutiţa* (Odo), *Alsóboldogfalva* = *Bodogaia* (TîS), *Alsósófalva* = *Ocna de Jos* (SîP), *Akosfalva* = *Acăţari* (TîM), *Andrásfalva* = *Avrămeşti* (TîS), *Arvátfalva* = *Arvăţeni* (Odo), *Bálintfalva* = *Bolintineni* (TîM), *Bankfalva* = *Bancu* (Ciu), *Bányászfalva* = *Minereni* (TîM), *Bélafalva* = *Beleni* (TîM), *Bettfalva* = *Beteşti* (TîS), *Bibarczfalva* = *Biborţeni* (SfG),

---

[1] În *ÎAdm* apar următoarele: *Bicfalău* (SfG), *Ghidfalău* (SfG), *Icafalău* (TîS), *Iosifalău* (Lug), *Micfalău* (SfG), *Nuşfalău* (Şim), *Tămăşfalău* (TîS) şi *Tufalău* (TîS). Pentru identificarea raioanelor m-am slujit şi de *Indicat.*

[2] La Mold.-Togan, p. 97 aceste sate se mai cheamă şi *Porumbul Mare*, *Porumbul Mic* (magh. *galamb* 'porumb(el)' < slav. *golǫb*).

[3] Prima parte a acestui nume are aspect pur maghiar chiar ca ortografie (*Hosszu* = *Lungu*).

Bikafalva = *Tăureni* (Odo), *Bikfalva* = *Bicfălău* (SfG), *Bolgárfalva* = *Bulgăreni* (Odo).

Csehétfalva = *Cehețel* (Odo), *Csekefalva* = *Ciucani* (Ciu), *Csekefalva* = *Cechești* (Odo), *Cserefalva* = *Stejeriș* (TîM), *Csikfalva* = *Vărgata* (TîM), *Csobotfalva* = *Ciboteni* (Ciu), *Csomafalva* = *Ciumani* (Ghg), *Csutakfalva* = *Ciutac* (Ghg).

Dánfalva = *Dănești* (Ciu), *Décsfalva* = *Dejuțiu* (Odo).

Erdölibánfalva = *Ibănești-Pădure* (Reg).

Felsöboldogfalva = *Feliceni* (Odo), *Felsösöfalva* = *Ocna de Sus* (Odo), *Fiátfalva* = *Filiaș* (Odo), *Fojfalva* = *Foi* (TîM), *Futásfalva* = *Alungeni* (TîS).

Galambfalva = *Porumbeni* (Odo), *Gidófalva* = *Ghidfălău* (SfG), *Göröcsfalva* = *Gîrciu* (Ciu).

Homoródkarácsonfalva = *Crăciunel* (Odo), *Homoródkeményfalva* = *Comănești* (Odo).

Ilencfalva = *Ilieni* (TîM), *Ikafalva* = *Icăfalău* (TîS), *Ilyefalva* = *Ilieni* (SfG), *Imecsfalva* = *Imeni* (TîS).

Jasfalva = *Iașu* (Odo), *Jenöfalva* = *Ineu* (Ciu), *Jobbágyfalva* = *Iobăgeni* (TîM).

Kadicsfalva = *Cădișeni* (Odo), *Karcfalva* = *Cîrța* (Ciu), *Kászonjakabfalva* = *Iacobeni* (Ciu), *Kilyénfalva* = *Chileni* (Ghg), *Kisgalambfalva* = *Porumbenii Mici* (Odo), *Kobátfalva* = *Cobătești* (Odo), *Küküllökeményfalva* = *Tîrnovița* (Odo).

Lázárfalva = *Lăzărești* (Ciu), *Leczfalva* = *Leț*, *Libánfalva* = *Ibănești* (Reg), *Lörincfalva* = *Leordeni* (TîM).

Mádéfalva = *Siculeni* (Ciu), *Malomfalva* = *Morești* (TîM), *Makkafalva* = *Ghindari* (SîP), *Máréfalva* = *Satu Mare* (Odo), *Márkosfalva* = *Mărcuși* (TîS), *Marosfalva* = *Mureș-Sat* (Ghg), *Mártonfalva* = *Mărtineni* (TîS), *Mátisfalva* = *Mătișeni* (Odo), *Ménsafalva* = *Morăreni* (Tpl), *Miklósfalva* = *Nicolești* (Odo), *Mônorfalva* = *Monor* (Reg), *Monosfalva* = *Maiorești* (Reg).

Nagygalambfalva = *Porumbenii Mari* (Odo), *Náznánfalva* = *Nazna* (TîM), *Nyárádgálfalva* = *Gălești* (TîM), *Nyárádkarácsonyfalva* = *Crăciunești* (TîM), *Nyikomalomfalva* = *Morăreni* (Odo).

Oczfalva = *Oțeni* (Odo).

Pálfalva = *Păuleni* (Ciu), *Patakfalva* = *Văleni* (Odo), *Petöfalva* = *Peteni* (TîS).

Recefalva = *Recea* (Ghg), *Rugonfalva* = *Rugănești* (Odo).

Siményfalva = *Simonești* (Odo), *Söfalva* = *Ocna* (SîP), *Székelybethlenfalva* = *Beclean* (Odo), *Székelylengyelfalva* = *Polonița* (Odo), *Székelypálfalva* = *Păuleni* (Odo), *Szentivánlaborfalva* = *Sîntion-Lunca* (SfG).

Tamásfalva = *Tămășfalău* (TîS), *Tárcsafalva* = *Tărcești* (Odo), *Telekfalva* = *Teleac* (Odo), *Tófalva* = *Tofălău* (TîM), *Tófalva* = *Tofălău* (SfG), *Tordátfalva* = *Turdeni* (Odo).

Udvarfalva = *Curteni* (TîM).

Városfalva = *Orăşeni* (Odo).

Una dintre variantele mai des întîlnite este *-falu*: *Alfalu* = *Joseni* (Ghg), *Bözödujfalu* = *Bezidul Nou* (SîP), *Felfalu* = *Suseni* (Reg), *Görgényoroszfalu* = *Solovăstru* (Reg), *Hármasfalu* = *Trei Sate* (SîP), *Homoródujfalu* = *Satu Nou* (Odo), *Kápolnásfalu* = *Căpîlniţa* (Odo), *Kászonujfalu* = *Casinul Nou* (Ciu), *Marosoroszfalu* = *Ruşii-Munţi* (Tpl), *Ménaságujfalu* = *Armăşenii Noi* (Ciu), *Mikónjfalu* = *Micfalău* (SfG), *Oroszfalu* = *Ruseni* (TîS), *Sárfalu* = *Tinoasa* (TîS), *Szászfalu* = *Săsăuşi* (TîS), *Szaszfalu* = *Săseşti* (Ghg), *Szentegyházasfalu* = *Vlăhiţa* (Odo), *Tekeujfalu* = *Lunca* (Reg), *Teremeujfalu* = *Satul Nou* (TîM), *Ujfalu* = *Suseni* (Ghg).

Cîteodată, locul lui *-falău* îl iau diversele lui variante: *Chişfalud* (Mr), *Chişfaluda* (TT); *Ciomafalu* şi *Ienöfalu* (Ciu); *Naghifola* (TT); *Palfalu* (Ciu); *Sasfalu* (în Secuime; *BkA* III, p. 67); *Sepfalu* (TT). Cf. şi *Crăciunfăleni* (Odo)[1], un fel de compromis între procedeul romînesc (cu *-eni*) şi cel maghiar (cu *-falu*) de a forma nume de sate de la antroponimice[2].

§ 5. TOPONIMICE CARE ARATĂ RAPORTURI DE PROPRIETATE

Datorită unor profunde modificări a concepţiei despre proprietatea pămîntului, precum şi a stărilor de fapt corespunzătoare, s-a ajuns adesea la împărţirea între mai mulţi posesori a moşiei satului, care, dintru început, fusese indiviză, aparţinînd tuturor gospodarilor trăitori acolo. Aceşti posesori erau, de obicei, locuitorii satului, adică proprietarii din vechi ai moşiei, numiţi *răzăşi*[3] în Moldova şi *moşneni* (sau *moşteni*) în Muntenia, unul, eventual mai mulţi boieri, şi o mănăstire sau, după 1863, cînd s-au secularizat averile mănăstireşti, statul. Nu totdeauna însă apar deodată toţi aceşti coposesori. Satul astfel împărţit îşi păstrează, de cele mai multe ori, numirea iniţială, dar, pentru a se putea deosebi una de alta porţiunile lui alcătuitoare, se adaugă numele posesorilor actuali ai acestora, aşa că orice posibilitate de confuzie este exclusă.

Asemenea toponimice sînt relativ recente, din cauză că nici divizarea unui sat în două sau mai multe părţi, nici repartiţia pămîntului la diverşi proprietari nu datează de prea multă vreme. La început de tot, regiunile nelocuite erau numeroase şi întinse, prin urmare se puteau întemeia cu cea mai mare uşurinţă sate noi; afară de asta, populaţia era

---

1 Identic, probabil, la origine, cu *Caracionfalău* (MAR), notat mai sus.

2 În lista precedentă figurează şi numiri a căror parte iniţială nu este sau nu poate fi un antroponimic. Le-am pus totuşi împreună cu celelalte, nu numai fiindcă punctul de plecare al unor asemenea formaţii îl constituie, la origine, un nume propriu de persoană, ci şi din altă cauză: este greu, chiar pentru limba noastră, să decidem, cu toată siguranţa, ce cuvinte pot (indiferent cum) să devină antroponimice, cu atît mai greu însă, cînd operăm cu o limbă străină, pe care o cunoaştem (este cazul meu, de pildă) foarte aproximativ.

3 Folosesc această formă „neliterară", pentru că este vorba de un cuvînt specific subdialectului moldovenesc, care nu cunoaşte decît pronunţarea cu *-ză-*.

puţină[1], încît suprafeţele de pămînt disponibile pentru arături, imaşuri etc. întreceau cu mult necesităţile ţăranilor. Teoretic, stăpînul satului avea dreptul, întocmai ca oricare alt gospodar, să cultive o bucată de teren egală cu a celorlalţi. De fapt însă, putea, dacă îi permiteau mijloacele, să lucreze şi mai multe j i r e b i i[2], căci pămînt liber se găsea din belşug. Pentru obligaţia de a strînge dările în timp de pace, de a recruta ostaşi în caz de război şi de a îndeplini funcţiunea de judecător al consătenilor săi, stăpînul satului primea dijmă (a zecea parte) din toate produsele ţăranilor şi avea dreptul să ţină moară şi cîrciumă, pe care locuitorii trebuiau să le folosească, în schimbul avantajelor corespunzătoare cuvenite stăpînului. Situaţia materială a acestuia era aşa de înfloritoare, încît nu prea se simţea ispitit să încalce drepturile ţăranilor asupra pămîntului. Iar pentru copiii lui se ivea totdeauna posibilitatea să întemeieze o aşezare nouă, fie pe moşia aceluiaşi sat, fie pe una încă nelocuită[3].

Aceste relaţii «patriarhale» n-au putut dura vreme îndelungată. În cursul anilor populaţia a crescut, în timp ce suprafaţa ţării rămînea aceeaşi. A venit un moment în care fiii stăpînului de sat, nemaigăsind terenuri libere, trebuiau să se acuieze pe lîngă tatăl lor. La moartea acestuia îşi împărţeau moştenirea, care numai în mod excepţional consta din pămînt (o singură jirebie, iar uneori, foarte rar însă, două sau mai multe jirebii). Obişnuit privilegiul fiecărui urmaş se reducea la calitatea de stăpîn al părţii atribuite lui din satul stăpînit de părintele lor. Această situaţie îi aducea o zecime din produsele gospodăriilor ţărăneşti, plus venitul morii şi al cîrciumii. Încă de prin sec. XVI vorbesc documentele de 1/16, 1/20 etc. dintr-un sat[4].

Pe măsură ce trecea vremea, partea cuvenită fiecăruia dintre urmaşii fostului stăpîn de sat devenea tot mai neînsemnată, căci numărul lor creştea de la o generaţie la alta, iar pămîntul care trebuia împărţit era mereu acelaşi. De aceea se întîmpla adesea ca din posesiunea primului stăpîn de sat să nu mai rămînă nimic, ba chiar să se tăgăduiască succesorilor lui dreptul de «stăpînire». Porţiunea lor de pămînt era cîteodată mai redusă chiar decît a unui ţăran obişnuit, care, din punct de vedere juridic, era un fel de supus al lor, iar dijma din produsele de toate speciile, precum şi veniturile morii şi ale cîrciumii, care, pentru un singur stăpîn

---

[1] După Ros., un sat număra, în mod obişnuit, cam 20 familii.

[2] Aşa se chema porţiunea care se cuvenea fiecărui cap de familie din moşia indiviză a satului.

[3] La începutul prezentului capitol am arătat că aceeaşi persoană putea fi stăpînul mai multor sate. Aceasta vorbeşte în sensul unui belşug de aşezări omeneşti, care se explică tocmai prin existenţa unor mari întinderi de pămînt disponibile.

[4] Împărţirea se făcea în chipul următor: «Autorul comun, care stăpînise satul întreg, se numea *moşul*. Dacă acest moş avuse mai mulţi copii, care stăpînise sau avuse dreptul să stăpînească în acel sat, ei se numeau *bătrîni*. Dacă moşul avuse numai un singur moştenitor şi numai acel moştenitor avuse mai mulţi copii, aceşti nepoţi ai moşului iau numele de *bătrîni*. Cînd fusese doi sau trei moşi, atunci partea fiecărui moş se împărţea în atîţi bătrîni cîţi copii avea, iar părţile fiecărui moş se desemnau prin numele satului însoţit de determinarea *de sus, de jos, de mijloc.*» (Ros., p. 166.) Explicaţia dată acestor termeni în capitolul precedent şi cea reprodusă aici se completează reciproc. Trebuie reţinut amănuntul că punctul de plecare pentru aceste determinative, a căror semnificaţie originară a dispărut de mult din conştiinţa subiectelor vorbitoare, îl constituie faptul social-juridic descris de Rosetti.

de sat, erau considerabile, nu mai puteau fi suficiente. În consecință, se petreceau acte abuzive: urmașii cneazului luau cu forța pămîntul unuia sau mai multor gospodari și-l lucrau în folosul propriu.

Descendenții foștilor cneji (juzi sau stăpîni de sat) sînt **răzășii** din Moldova și **moșnenii** din Muntenia: țărani liberi, care au pămîntul lor din moși strămoși[1]. Toate documentele utilizate de Ros. duc la această concluzie. Pînă tîrziu în sec. XVIII conștiința originii lor și mîndria pe care le-o insufla această origine au fost foarte vii. Totuși, situația lor, chiar dacă era mai bună decît a țăranilor de rînd, nu le permitea să fie independenți și feriți de abuzurile pe care boierii, puternicii zilei, se simțeau ispitiți în orice moment să le săvîrșească. Din contra, împrejurările vieții îi sileau să-și vîndă, în total sau în parte, răzășia sau măcar să recurgă la «protecția» boierului vecin, care era totdeauna dispus să le-o acorde în condiții dezastruoase pentru dînșii. Impozite prevăzute și, mai ales, neprevăzute, procese de tot felul, puse adesea la cale tocmai de cei interesați, și alte necazuri asemănătoare cereau sume importante

[1] O lucrare recentă cu privire la proprietatea răzășească a publicat Henri H. Stahl sub titlul *Contribuții la studiul satelor devălmașe romînești*, vol. I, București 1958, vol. II, București 1959. (Un ultim volum urmează să apară în curînd.) Autorul acestei impunătoare cercetări combate concepția lui Radu Rosetti (ca și pe a tuturor istoricilor dinainte și de după acesta) despre modul cum au luat naștere satele răzășești (sau moșnenești) și despre problemele legate, direct sau indirect, de aceasta. Ca nespecialist, nu pot emite, decît cu ezitare, o părere, și anume că explicarea dată de Stahl fenomenului în discuție pare a fi mai științifică, fiindcă se întemeiază pe principiile materialismului istoric. În lucrarea mea, această problemă interesează puțin. De aceea am menținut, în linii mari, punctul de vedere din ediția precedentă, care pornește de la lucrările lui Radu Rosetti. Cititorul înțelege ușor că, dat fiind scopul principal pe care îl urmăresc în cartea de față, am fost pus în situația să explic și toponimice de felul celor discutate în acest capitol. Din *Pămîntul, sătenii și stăpînii în Moldova* am reținut, pentru necesitățile mele, faptul indiscutabil (ilustrat prin numeroase documente) că un număr mare de sate romînești (majoritatea vechi și foarte vechi) își trag numele de la un cneaz, adică de la un personaj care a jucat un rol important în istoria satului respectiv, fie ca întemeietor, fie ca „stăpîn" (în sensul de „conducător" administrativ și judecătoresc) al satului. Stahl trece foarte repede peste acest fapt, probabil pentru că nu-l interesează (n-aș vrea să spun și pentru că-l „jenează" puțin). Mai mult decît atît: el pare înclinat să creadă că formula din documente „unde au fost (cneaz) cutare" n-ar avea nici o semnificație. Se poate nega oare că n-au existat sate întemeiate în felul susținut de Radu Rosetti sau că administrarea intereselor generale era încredințată unui „jude" („cneaz", „vătăman"), ajutat, eventual, de un „sfat"? În vremea cînd obștiile se bucurau de independență (pînă în secolul al XV-lea), reprezentanții lor erau cnezii, care aveau (singuri sau, mai probabil, împreună cu un sfat) tocmai atribuțiile de ordin administrativ, judecătoresc și militar menționate de Radu Rosetti. Greșeala acestuia constă în faptul că pune la baza obștiei familia, nu teritoriul, adică, în realitate, interesele economice ale unui grup uman mult mai extins decît membrii familiei. Cf. și V. Costăchel, P. P. Panaitescu și A. Cazacu, *Viața feudală în Țara Romînească și Moldova* (*sec. XIV—XVII*), București 1957, p. 79 urm. (de unde aflăm, între altele, părerile similare ale istoricului sovietic B. D. Grekov cu privire, de pildă, la situația din Polonia în primele veacuri ale orînduirii feudale). Stahl neglijează (ca să nu spun disprețuiește) „legendele", amintirile țăranilor despre diversele evenimente de ordin social petrecute de-a lungul timpului în satul lor de baștină. Pe un lingvist, cum sînt eu, aceste „legende" îl interesează în cel mai înalt grad: limba, deci și toponimia, se dezvoltă și pe baze „legendare". Lucrarea citată aici a lui Stahl a fost recenzată în revista *Studii* XIV (1961), p. 751 urm. de către Vladimir Hanga, specialist în istoria dreptului romînesc vechi, care, între altele, se ridică împotriva respingerii totale a teoriei eroului eponim, recunoscînd meritele lui Radu Rosetti. Să se compare și *Istoria Romîniei* II, București 1962, p. 87, 282 urm., 536 etc., unde apar numeroase păreri ale istoricului combătut de Stahl.

de bani, pe care răzăşii, în mod obişnuit, nu şi le puteau procura decît vînzîndu-şi pămîntul, singura lor avere. Urmarea fatală era sărăcia, adică înglobarea lor în categoria ţăranilor de rînd, ba uneori chiar în aceea a vecinilor sau rumînilor, muncitori legaţi de moşia unde se născuseră.

Aşa se explică două fapte, care par contradictorii: pe de o parte înmulţirea cnejilor stăpîni pe unul şi acelaşi sat, pe de alta numărul din ce în ce mai mare al satelor aflătoare în posesiunea unui singur boier. În realitate, ele stau unul faţă de altul într-un raport de cauzalitate, primul fiind, în largă măsură, generatorul celui de-al doilea, care se face simţit mai ales cu începere din sec. XVI. Ros., p. 248, 249 dă cîteva nume de boieri, împreună cu lista satelor dobîndite în condiţiile schiţate mai sus. Printre ei figurează şi cronicarul Miron Costin, posesor a 161 sate!

În astfel de împrejurări înţelegem uşor de ce s-au păstrat pînă în epoca noastră atît de puţine sate răzăşeşti. Şi tot aşa se explică existenţa toponimicelor de felul celor ce urmează, alcătuite dintr-un nume topic propriu-zis şi un determinativ care indică pe proprietarul porţiunii corespunzătoare din satul devenit cu vremea posesiunea mai multor copărtaşi: alături de vechii (şi, la început, unicii) lui stăpîni, răzăşii sau moşnenii, apar alţii (ori altul), care au ajuns posesori ai unei părţi din el prin cumpărare, prin danie sau, mai ales, prin mijloace abuzive[1].

Nu totdeauna întîlnim două sau mai multe localităţi cu acelaşi nume, determinat o dată de apelativul *răzăşi* sau *moşneni*, iar a doua, eventual a treia etc. oară, de numele unui personaj oarecare sau al unei mănăstiri. Destul de des apar asemenea determinative şi pe lîngă un toponimic unic. Această situaţie oarecum excepţională se datoreşte, cu siguranţă, dispariţiei celuilalt sau a celorlalte sate omonime, fapt care s-a putut produce fie prin contopirea cu vreo aşezare omenească vecină, fie

---

[1] Pentru întreaga discuţie de pînă aici să se vadă Ros., p. 31, nota, 40, 163—167, 168—190. Cf. şi C. Giurescu, *Vechimea rumîniei în Ţara Romînească şi legătura lui Mihai Viteazul*, Bucureşti 1915 (*MemAcR*, Ist, Ser. II, Tom. XXXVII), *Despre rumîni*, Bucureşti 1916 (*ibid.*, Tom. XXXVIII), *Despre boieri*, Bucureşti 1920, care, chiar dacă se deosebeşte mult de Rosetti în interpretarea diverselor numiri date « oamenilor liberi » şi, deci, a semnificaţiei lor sociale, susţine, în fond, acelaşi lucru, că « libertatea » presupunea, în mod obişnuit, stăpînirea unei bucăţi de pămînt, că « boier » şi « moşnean » sînt aproape sinonime (primul ajungînd cu vremea proprietar mare, celălalt proprietar mijlociu sau mic şi în devălmăşie cu alţii) etc. Problema proprietăţii de pămînt în ţările noastre a fost mult discutată. Afară de Rosetti, pe care l-a combătut G. Panu, *Cercetări asupra stării ţăranilor în veacurile trecute*, Bucureşti 1909 şi *O încercare de mistificare istorică sau Cartea d-lui R. Rosetti « Pămîntul, sătenii şi stăpînii »*, Bucureşti 1910 (cel atacat a răspuns în *Viaţa Romînească*, ian. 1910, p. 56 urm., mai 1911, p. 200 urm., iunie 1911, p. 351 urm., iulie 1911, p. 25 urm. şi iulie 1911, p. 178 urm.), s-a ocupat, mai tîrziu, de ea I. C. Filitti, *Proprietatea solului în Principatele Romîne pînă la 1864*, Bucureşti 1935 (susţine, la fel cu C. Giurescu, *Vechimea rumîniei...*, că ţăranii au fost de la început şerbi). Pentru sec. XIX, avem lucrarea lui R. Rosetti, *Pentru ce s-au răsculat ţăranii*, Bucureşti 1907 şi pe a lui M. Emérit, *Les paysans roumains depuis le traité d'Adrianople jusqu'à la libération des terres (1829—1864)*, Paris 1937. Cu privire la răzăşi, cf. şi P. Poni, *Statistica răzăşilor*, Bucureşti 1921. Studii recente care se ocupă de unele aspecte ale problemei aici în discuţie a publicat Şt. Ştefănescu, în *Studii şi materiale de istorie medie* IV (1960), p. 63 urm., sub titlul *Consideraţiuni asupra termenilor „vlah" şi „rumîn", pe baza documentelor interne ale Ţării Romîneşti din veacurile XIV—XVII*, şi în *Studii* XV (1962), p. 1155 urm., sub titlul *Terminologia ţărănimii dependente din Ţara Romînească în secolele XIV—XVI*.

prin simpla schimbare a numelui[1]. Trebuie arătat apoi că locul apelativelor aici în discuție îl iau uneori adjectivele corespunzătoare: *moșnenesc* (și *moștenesc*) sau *megieșesc*[2] (în Muntenia), *răzășesc* (în Moldova), *mănăstiresc* (în ambele Principate)[3]. Tot așa dăm din cînd în cînd (dar numai prin Moldova) peste determinativul *boierești* (mereu sub forma pluralului), ca echivalent al unui nume propriu de boier. El vine, cu siguranță, totdeauna de la țărani, nu de la oficialitate.

Și alte amănunte pot fi relevate de pe acum, înainte de a da lista satelor care ne interesează, de pildă unele determinative, diferite, cel puțin formal, de cele deja amintite. Avem astfel subst. *clăcași*, alături și în opoziție cu *răzăși* sau cu *boierești*, ori, mai des, cu amîndouă. Potrivit expunerii de pînă aici, trebuie să admitem că este vorba de țărani care, indiferent de situația lor inițială, au ajuns cu vremea simpli muncitori pe moșia unui mare proprietar, fiindcă n-aveau pămînt propriu. Aceasta înseamnă, cu alte cuvinte, că erau șerbi (rumîni sau vecini). Nu-i exclus ca, în unele cazuri, și anume atunci cînd figurează ca denumire paralelă numai împreună cu *răzăși* (sau *moșneni*), *clăcași* să stea pentru *boierești*: partea de sat intrată în posesiunea unui boier n-avea țărani liberi, stăpîni pe pămîntul lor, ci oameni care trebuiau să muncească (să facă «clacă») pe moșia proprietarului, în schimbul dreptului de a cultiva, pentru nevoile lor, o întindere determinată de teren. O singură dată (adică într-o singură regiune: regiunea Bacău) am întîlnit epitetul *particulari*, care este, cred, sinonimul lui *boierești*, și tot numai o dată pe *volnași*, acesta alături și, deci, în opoziție cu *clăcași*: sensul lui nu poate fi altul decît acela al lui *răzăși* sau *moșneni* (v. mai departe, la locul cuvenit)[4].

Acest ultim amănunt îmi dă prilejul să precizez că situația descrisă pînă aici constituie o caracteristică a toponimiei Moldovei și Munteniei (cu Oltenia), adică a provinciilor care au avut din capul locului un regim perfect identic în ce privește proprietatea solului. Ținuturile de peste munți se deosebesc de acestea, și cum nu dispun de informații suficiente asupra lor, le-am lăsat la o parte în discuția de față.

Dau acum o listă de toponimice alcătuite în modul arătat mai sus[5].

Adunații-Moșteni[6] (Cos); *Albinarii-Moșneni* (Pr); *Arămești-Boierești* și *Arămești-Răzăși* (Buh).

---

[1] Ceva asemănător am constatat în capitolul precedent, la toponimicele care conțin epitete de felul lui *de jos, de sus* etc. Această coincidență pare și mai logică acum, cînd am văzut că indicarea poziției, după punctele cardinale sau după altitudine, a mai multor sate cu același nume este adesea rezultatul împărțirii unui sat între urmașii fostului stăpîn.

[2] De la *megiaș*, unul dintre sinonimele muntenești ale lui *moșnean*, care, la rîndul lui, însemna (după C. Giurescu), dintru început, același lucru ca *boier*, adică « om liber ».

[3] Cîteodată apar adjective (în *-esc*) chiar de la numele proprii (de boier, se înțelege): *Mirceștii Bănțășești* (= *Mirceștii lui Banțaș*).

[4] Ar mai fi de adăugat că locul subst. *mănăstire* (sau al adj. *mănăstiresc*) îl iau echivalentele (aș zice juridice) *episcopie, mitropolie, schit, vlădică* (și *Stat*, cum am spus deja mai sus, după secularizarea averilor mănăstirești).

[5] O bună parte din ele lipsesc în *ISt*, ceea ce înseamnă că li s-au schimbat, pe cale administrativă, numele.

[6] Variantă, mai puțin frecventă, a lui *moșneni*.

Babiciul Episcopiei și *Babiciul Moștenesc* (Crl); *Bărtăluși-Mocani* și *Bărtăluși-Răzăși* (Bld); *Bîrzeștii-Răzăși* (Vas); *Boiștea-Răzăși* (Adj); *Borzeștii-Răzăși* și *Borzeștii-Clăcași* (TîO); *Bozienii Fundăcescului* și *Bozienii-Răzăși* (Rom); *Brebul Megieșesc* și *Brebul Mănăstirii* (Cpi)[1]; *Brînzeasca Moșnenească*, *Brînzeasca-Dănescul*, *Brînzeasca-Mihălăchioaia* și *Brînzeasca-Mușceleanul* (Buz); *Buciumenii-Răzăși* (Bc); *Buteasca-Moșteni* (Vid); *Buzoieni-Răzăși* (Neg).

Căciulații Banului și *Căciulații Episcopiei* (Urz); *Călimăneștii Boierești* și *Călimăneștii-Răzăși* (Bld); *Călugărenii Mănăstirii* și *Călugărenii-Moșteni* (Giu); *Căutișenii Giosanului*, *Căutișenii lui Burchi*, *Căutișenii lui Iurașcu* și *Căutișenii-Răzăși* (Bac); *Cerna-Răzăși* (Bc); *Ciuta Moștenească* și *Ciuta-Pîcleanca* (Cis)[2]; *Cordărenii-Gafencu* și *Cordărenii Mănăstirii* (Dor); *Costeștii-Gherghel* și *Costeștii-Melic* (Bot); *Costeștii Răzășești* și *Costeștii-Sturdza* (Paș); *Cremenarii-Flămînda*, *Cremenarii Mănăstirești* și *Cremenarii-Moșneni* (RîV); *Crețuleștii-Cantacuzino*, *Crețuleștii-Fălcoianu*, *Crețuleștii-Lipovățul*[3] și *Crețuleștii Mănăstirii* (Răc); *Cristeștii-Răzăși* (Bld); *Cucutenii-Răzăși* și *Cucutenii-Gafencu* (Iaș); *Curseștii-Răzăși* și *Curseștii-Sofroni* (Vas).

Dăneștii Golici și *Dăneștii-Răzăși* (Vas); *Dobîrcenii-Răzăși* (Vas); *Dragomireștii Boierești* și *Dragomireștii-Răzăși* (Bld).

Găgenii de Jos (*Gîșteni*, *Moșnenii-Brezeni*)[4] (Miz); *Giurgenii Boierești* și *Giurgenii Schitului* (Neg); *Glina-Gherman* și *Glina-Macri* (oș. Buc); *Grăjdana Moșnenească* (Buz).

Hertioana Mănăstirii sau *Statului* și *Hertioana-Răzăși* (Bac); *Hilișeul*[5]*-Curt*[6], *Hilișeul-Gafencu* și *Hilișeul-Vîrnav* (Dor)[7]; *Hîrșova Mănăstirii* și *Hîrșova-Răzăși* (Vas); *Hurdugi Boierești* și *Hurdugi-Răzăși* (Huș).

Ileana-Ghermani, *Ileana-Papadopol* și *Ileana-Suliman* (Leh); *Ioneștii Govorei*[8] și *Ioneștii Mincului* (RîV); *Iteștii-Răzăși* (Bac).

Lehneștii-Maghistan, *Lehneștii-Răzăși* și *Lehneștii-Rîșca*[9] (Săv); *Lipova Mănăstirii* (sau *Valea Hogei*) și *Lipova-Răzăși* (Bac); *Livenii Mitropoliei* (sau *Livenii Noi*)[10], *Livenii-Sofian* și *Livenii-Vîrnav* (Săv); *Lucenii Băcăloaiei* și *Lucenii Sturzoaiei* (Iaș).

---

[1] *Megiaș* este sinonim, aproximativ, cu *moșnean*, *boier* ș.a. (vezi nota 2, p. 187).

[2] *Pîcleanca* este femininul n. pers. *Pîcleanu*.

[3] *Lipovățul* ne trimite la un toponimic propriu-zis, care ține însă locul unuia dintre posesorii, atît de numeroși, ai acestui sat.

[4] Așa apare în *DG* numele cătunului de reședință al comunei *Vintileanca*.

[5] În documentele sec. XVII și XVIII acest sat se numea *Silișeu*.

[6] *Curt* este un antroponimic, care se poate explica în mai multe feluri: din *curt(u)* 'scurt', din turc. *qurt* 'lup' (cf. n. pers. bulg. *Kurt*, dat de Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 167) sau din germ. *Kurt* < *Konrad* (cf. Dr. II, p. 51). Un *Toader Curt* apare documentar pe la jumătatea sec. XVIII (anul 1759). Să se compare și *Curtești* (Bot; fost sat, Iași, sec. XVII; vezi *BSG* LIX, p. 359).

[7] Astăzi aceste sate se numesc *Hilișeu-Cloșca*, *Hilișeu-Crișan* și *Hilișeu-Horia*.

[8] E vorba de m ă n ă s t i r e a Govora din aceeași regiune.

[9] În raionul Fălticeni se află o m ă n ă s t i r e *Rîșca*. Cu numele ei avem a face, desigur, aici, cum rezultă, indirect, și din informația, dată de *DG*, că moșia respectivă a fost proprietatea Statului.

[10] Această numire dublă ar putea fi interpretată în sensul că determinativele *noi* și *vechi*, de care mă voi ocupa ceva mai încolo, au luat naștere la fel cu cele aici în discuție (și cu cele

Mărășeștii Boierești și *Mărășeștii-Răzăși* (Bld); *Mărgineni-Munteni* și *Mărgineni-Răzăși* (Bac); *Mirceștii Băntășești* și *Mirceștii-Răzăși* (Vas); *Mînzații Boierești* și *Mînzații-Răzăși* (Bld); *Moșneni* (BAr, Cra, Găe, Hor, NeV, RîV, Str)[1]; *Moșnenii-Albotești* (Pit); *Moșteni* (Ale, Găe, Giu, Hor, Olt, Pit, RîV, Sla); *Moștenii Călărășani* (Giu); *Moștenii-Dobrotești* (Giu); *Moștenii-Greci* (Găe).

Năsoieștii Particulari: așa se cheamă o parte a satului *Năsoieștii-Răzăși* (Moi)[2]; *Nenciuleștii-Moșneni* (Buz); *Netoții-Moșteni* (RoV).

Obîrșenii Boierești, *Obîrșenii-Clăcași* și *Obîrșenii-Răzăși* (Bld); *Onicenii lui Ene, Onicenii lui Naiman*[3] și *Onicenii-Răzăși* (Neg); *Ostopcenii-Balușul*[4] și *Ostopcenii-Răzăși* (Bt).

Pleșeștii Ganei și *Pleșeștii Sineascăi* (Făl); *Poienarii-Florescu, Poienarii-Ienuță* și *Poienarii-Moșteni* (Tit); *Poieneștii Mănăstirii, Poieneștii-Răzăși*[5], *Poieneștii-Slobozia Străjescului* și *Poieneștii Străjescului* (Vas); *Porcișenii-Răzăși* (Huș); *Puchenii-Miroslăvești* și *Puchenii-Moșneni* (Plo).

Răcătăul-Răzăși și *Răcătăul Particular* (Bac); *Răcea-Răzăși* (Bc); *Romîneștii-Răzăși* (Hrl); *Roseții-Clăcași* și *Roseții-Volnași*[6] (Căl); *Rusenii Boierești* și *Rusenii-Răzăși* (Bac); *Rușii-Ciomortanul*[7] și *Rușii-Străteni* (Dor); *Rușii lui Asan* (DrV); *Rușii Vlădicăi* (Bc)[8].

Siminicea-Balș și *Siminicea-Miclescu* (Bot); *Sohodolul-Răzăși* (Bac); *Stoieneștii-Moșteni* și *Stoieneștii-Pereț* (Tit); *Stolnicenii-Costandache* și *Stolnicenii-Prăjescu* (Paș).

Șendreștii-Răzăși și *Șendreștii Statului* (Adj)[9]; *Șișcanii Boierești* și *Șișcanii-Răzăși* (Huș).

Tîncăbeștii-Ciofliceni, *Tîncăbeștii-Filitis* și *Tîncăbeștii Mitropoliei*[10] (Tit); *Tîntava Banului* sau *Dîrvari* și *Tîntava Bălășoaici* sau *Băcanul* (Vid);

---

pur topografice : *de jos, de sus* etc.), ba, poate, sînt chiar « sinonime » cu acestea, adică echivalentele lor de fapt.

[1] Unele dintre aceste numiri apar numai în *ISt* și *Indicat.* Aceeași observație și pentru *Moșteni*, singur sau cu determinative.

[2] Adaosul *Particulari* este absolut izolat în toponimia noastră. Stă, cu siguranță, în locul lui *boierești* sau al unui nume de persoană, în orice caz, are aceeași semnificație, de unde ar urma că cei care l-au imaginat s-au gîndit să-l opună lui « public », adică « al Statului » (= «al mănăstirii »). Autorii acestei numiri sînt autoritățile. Vezi, mai departe, *Răcătăul Particular*, alături de *Răcătăul-Răzăși. Particulari* nu apare în *Indicat.* și *Lege.*

[3] N. pers. germ. *Neumann.*

[4] *Baluș* = n. pers. *Balș.* În *Indicat.*, *Ostopceni-Balș*, oficial *Romînești*, Bot (ca în *Lege*).

[5] I se mai zice și *Poieneștii Ghigăi* (sau *Valea Caselor*).

[6] Acest determinativ, pe care nu-l mai întîlnim aiurea, indică o categorie de țărani opusă clăcașilor, cum rezultă din punerea față în față a ambelor părți de sat avînd același nume. Tema lui *volnaș*, absent în dicționarele limbii noastre, este identică cu a lui *volnic* 'liber'. Urmează că trebuie să-l socotim drept sinonim al lui *moșnean*, în ciuda indicațiilor date de *DG*, din care ar rezulta că locuitorii satului *Roseții-Volnași* (numit de țărani *Cioroiul*) n-au pămîntul lor propriu și de aceea sînt învoiți a face plugărie pe moșia satului vecin *Rosetii-Cioroiul.* În *Indicat.* și *Lege*, numai *Roseți.*

[7] *DG* vorbește de un *Ciomartan* (cu *-a-*, nu *-o-* !), fost proprietar al acestei părți de sat.

[8] *Vlădică* 'episcop' reprezintă aici, indirect, 'mănăstirea' : de la aceasta, satul, cu moșia aferentă, a trecut la episcopia respectivă și apoi la episcop (printr-o confuzie între instituție și conducătorul ei).

[9] La Frunzescu, *Șendrenii Boierești* și *Șendrenii-Răzăși.*

[10] Vezi observația făcută în nota 4 de la pag. 187.

Teișanii Megieșești și *Teișanii Străini* (Plo); *Todirenii-Răzăși* și *Todirenii Sturzei* (Rom); *Tomeștii-Ciolac* și *Tomeștii-Vîrnăvoaia* (Bot).

Ungurenii-Ciulei, *Ungurenii-Isăcescu* și *Ungurenii-Jiianul* (Săv).

Veja-Clăcași și *Veja-Lingurari* (Rom); *Viișoara Moștenească* sau *Viișoara Mare* (Crl)[1]; *Vizantea Mănăstirească* și *Vizantea Răzășească* (Pan); *Voineștii Boierești* și *Voineștii-Răzăși* (Bld); *Vorona-Carale* sau *Dobrovolschi*, *Vorona Mare*, *Vorona-Musteață* și *Vorona-Teodor* sau *Pancul* (Bot).

Zabolotenii Fotei și *Zabolotenii Sturzoaiei* (Iaș)[2].

După cum *Moșneni* și *Moșteni* apar uneori singure, tot așa întîlnim adesea sinonimul lor moldovenesc, cu deosebirea, destul de importantă, că acesta apare totdeauna ca nume de păduri și moșii, iar, în ce privește aspectul morfologic, de obicei ca derivat sau cu un determinativ «local» după el: *Răzășia-Gogoiul*, *Răzășia-Răcoasa* și *Răzășia-Varnița* (Pan); *Răzășii de Clipicești* (Pan); *Răzășii de Leontinești*, *Răzășii de Măgirești*, *Răzășii-Podurile* și *Răzășii-Rîpile* (Bc); *Pădurea Răzășilor* (Răd); *Răzășul Vechi* (Bt); *Răzășul* (sat, Adj)[3].

În Bucovina n-am găsit nici un toponimic în care să figureze vreunul dintre determinativele de mai sus[4]. Aceasta nu înseamnă că acolo n-au existat condițiile economice care au dus la împărțirea unui sat (și a moșiei corespunzătoare) între mai mulți posesori. Faptul că, pînă în a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, Bucovina a aparținut Moldovei ne silește să admitem aceeași situație pentru toate ținuturile acestui principat, deci și pentru Bucovina. Dar avem și argumente directe: cîteva nume de sate prezintă un aspect morfologic aproape identic cu al celor din lista precedentă. Singura deosebire este că lipsesc apelativele (în primul rînd, cel mai important: *răzăși*). Iată-le: *Brăieștii Pruncului*, alături de simplul *Brăiești* (Făl)[5]; *Călineștii lui Cuparencu*, *Călineștii lui Ienachi* și *Călineștii lui Vasilache* (Răd).

§ 6. TOPONIMICE ÎNSOȚITE DE ADJ. *MARE* ȘI *MIC*, *NOU* ȘI *VECHI* ETC.

În paragraful precedent am constatat, cîteodată, un fel de sinonimie între determinativele privitoare la posesorii diverselor părți ale unui sat și determinativele menționate în titlul rubricii de față. Sinonimia, luată

[1] Această «sinonimie» arată că determinativele *mare* și *mic* (cf. mai departe) s-au putut ivi, măcar cîteodată, în condiții asemănătoare cu cele descrise mai sus. Alături de *Viișoara Moștenească* sau *Mare* avem *Viișoara Mică*. În *ÎAdm*, *Indicat.* și *Lege* acest sat poartă numele *Viișoara-Moșneni*.

[2] Găsesc ulterior (*ISt*, *Indicat.* și *Lege*) n. top. *Bucșeneștii-Lotași* (Pit), al cărui determinativ trebuie considerat ca un echivalent al lui *clăcași*, căci înseamnă «țărani care au căpătat l o t u r i de pămînt» (au fost împroprietăriți de Stat, fiindcă n-aveau pămînt propriu).

[3] Dat de *ISt* (și scris *Răzeșu*).

[4] *Pădurea Răzășilor*, menționat mai sus, aparține acum, după noua împărțire administrativă, raionului Rădăuți. Mai înainte ținea (împreună cu satul *Zamostea*) de fostul județ Dorohoi.

[5] *DB* precizează că este vorba de o parte a satului acestuia. (Înainte de raionare aparținea fostului județ Suceava.)

în sens strict, este foarte aproximativă, aproape inexistentă. Dar nu asta interesează, ci amănuntul că, în ambele cazuri, avem a face cu un nume pe care-l poartă două sau mai multe sate și care, pentru evitarea confuziilor, primește un atribut deosebit de la unul la altul. În principiu, trebuie să presupunem că totdeauna această situație se datorește împrejurărilor descrise la începutul § 5 sau unor împrejurări asemănătoare: moșia unui sat, care avea la început un singur stăpîn, a ajuns, indiferent din ce cauză, proprietatea mai multora. Urmarea a fost ori a putut fi întemeierea, de către aceștia, pe porțiunile lor din moșia respectivă, a unor așezări omenești noi, care, în general, au fost numite la fel ca satul cel vechi[1].

În mod obișnuit unui *N. Mare* îi corespunde un *N. Mic*, după cum un *N. Nou* are, de regulă, un *N. Vechi* alături. Dar nu totdeauna găsim ambii membri ai acestor perechi toponimice. Destul de des apare numai unul, fie absolut izolat, fie împreună cu numele propriu-zis al satului, singur, fără vreun determinativ pe lîngă el. În această ipoteză, lipsesc de cele mai multe ori *N. Mare* și *N. Vechi*, lucru firesc, întrucît numai așezarea creată ulterior are nevoie să se deosebească de cea anterioară printr-un adaos la numirea comună amîndurora[2]. Cauza este aceeași pe care am arătat-o în capit. I, § 4, unde am constatat un fapt similar, cu privire la determinativele *de jos*, *de sus* etc.

A. **Adrianul Mare** și *Adrianul Mic* (TîM); *Bordenii Mari* și *Bordenii Mici* (Cpi); *Bordușeanii Mari* și *Bordușeanii Mici* (Fet); *Căpușul Mare* și *Căpușul Mic* (Hue); *Ceanul Mare* și *Ceanul Mic* (Tur); *Cenadul Mare*, alături de *Cenadul Vechi* (SîM)[3]; *Chedea Mare* și *Chedea Mică*[4] (Odo); *Chiojdenii Mari* și *Chiojdenii Mici* (RîS); *Cîrpeștii Mari* și *Cîrpeștii Mici* (Bei); *Copșa Mare* și *Copșa Mică* (Med); *Corbii Mari*, alături de *Corbii-Ciungi* (Tit); *Culciul Mare* și *Culciul Mic* (SaM); *Dîncul Mare* și *Dîncul Mic* (Oră); *Dîngăul Mare* și *Dîngăul Mic* (Hue); *Doba Mare* și *Doba Mică* (Zal); *Filipișul Mare* și *Filipișul Mic* (Reg); *Iclandul Mare* (Lud), alături de *Icland* (TîM) și *Iclănzel* (Lud)[5]; *Ivrinezul Mare* și *Ivrinezul Mic* (Meg); *Jiana Mare*, alături de *Jiana Veche* (VîM); *Laslăul Mare* și *Laslăul Mic*

---

[1] În paragraful precedent am pornit de la ipoteza că se împărțea (prin vînzare, danie etc.) moșia împreună cu satul de pe ea. Amănuntul nu prezintă nici o importanță pentru discuția de față. Interesează numai faptul că, oricum se va fi procedat, s-a ajuns la existența a două sau mai multe sate învecinate și purtînd același nume.

[2] Această observație se referă și la epitetele *mare*, *mic*, care pot fi considerate ca perfect sinonime cu *vechi*, resp. *nou*. Căci un sat înființat de curînd este, prin forța împrejurărilor, mai mic decît unul existent de mai înainte. Chiar dacă, după o bucată de vreme, situația se schimbă, ceea ce nu se prea întîmplă, numirea dată în primul moment, pe baza realității de atunci, rămîne în uz, fiind deja acceptată de toată lumea. Vezi *ZONF* IV, p. 165 și *BL* VI, p. 36.

[3] Prezența determinativelor *mare* și *vechi* la același toponimic este interesantă prin faptul că arată lămurit echivalența semantică, mai exact spus identitatea de semnificație, a grupurilor *mare-mic* și *nou-vechi*. Cf. și mai departe *Jiana Mare*, al. de *Jiana Veche*.

[4] *ÎAdm* scrie *Chedia Mare* și *Chedia Mică*.

[5] *Iclănzel* (n u *Iclăuzel*, ca în *ISt*) ține locul lui *Iclandul Mic*? Cf. și *Georocel* (Seg), alături de *Georocul Mare* (Cra), unde lipsește al treilea membru *(Georocul)*. Exemplul ultim probează că măcar uneori diminutivul unui toponimic este echivalentul acestuia plus determinativul *mic* (v. capit. III al părții II). Cf. și *Cincșor* (Făg), al. de *Cincul (Mare)* (Agn), *Iclozel*, al. de *Iclodul (Mare)* (Ghe) etc.

(Trn); *Lăpuşnicul Mare* şi *Lăpuşnicul Mic* (Boz)[1]; *Malul Mare* şi *Malul Mic* (Cra); *Mereţeii Mici* sau *Mereţeica*, alături de *Mereţei*, teren (Sc)[2]; *Mireşul Mare* şi *Mireşul Mic* (Miz); *Mireşul Mare* (ŞoM), alături de *Mireş* (Bis); *Mîtnicul Mare* (Csb) şi *Mîtnicul Mic* (Fge); *Moftinul Mare* şi *Moftinul Mic* (Car); *Nerejul Mare* şi *Nerejul Mic* (Foc); *Ocolişul Mare* şi *Ocolişul Mic* (Haţ); *Osica Mare* sau *de Sus* şi *Osica Mică* sau *de Jos* (Bal)[3]; *Ocnele Mari* (RlV)[4]; *Omorul Mic*, alături de *Omor* (Det); *Palazul Mare* (oş. Cţa) şi *Palazul Mic* (Meg); *Peregul Mare* şi *Peregul Mic* (Ard); *Peştişul Mare* şi *Peştişul Mic* (oş. Hun); *Pietroasa Mare*, alături de *Pietroasa* (Fge); *Plopenii Mari* şi *Plopenii Mici* (Săv); *Poroina Mare* (VîM), alături de *Poroina* (TuS) şi *Poroiniţa* (VîM)[5]; *Preajba Mare* şi *Preajba Mică* (TîJ); *Proştea Mare* şi *Proştea Mică* (Med); *Puchenii Mari* şi *Puchenii Mici* (Plo); *Roşienii Mici*, alături de *Roşieni* (Bal); *Rubla Mare* şi *Rubla Mică* (RîS); *Santăul Mare* şi *Santăul Mic* (Ora); *Sasca Mare* şi *Sasca Mică* (Făl); *Scurtul Mare*, alături de *Scurtul-Slăveşti* (Vid)[6]; *Seimenii Mari* şi *Seimenii Mici* (Meg); *Sintea Mare* şi *Sintea Mică* (Crş); *Şeica Mare* şi *Şeica Mică* (Med); *Şemlacul Mare* şi *Şemlacul Mic* (Det); *Şura Mare* şi *Şura Mică* (Sib); *Teceul Mic* (Sig); *Ticvanul Mare* şi *Ticvanul Mic* (Orv); *Urzica Mare* şi *Urzicuţa* (Băi); *Vima Mare* şi *Vima Mică* (Lăp); *Voineasa Mare* şi *Voineasa Mică* (Bal); *Voivodenii Mari* şi *Voivodenii Mici* (Făg).

B. **Barcea Nouă** şi *Barcea Veche* (Tec)[7]; *Bădeuţii Noi*, alături de *Bădeuţi* (Răd); *Broştenii Noi* şi *Broştenii Vechi* (Urz); *Cîrlibaba Nouă*, alături de *Cîrlibaba* (VaD); *Cogeasca Nouă* şi *Cogeasca Veche* (Iaş); *Dileul Nou* şi *Dileul Vechi* (Lud); *Frătăuţii Noi* şi *Frătăuţii Vechi*, alături de *Frătăuţii pe Suceava* (Răd); *Gogoşarii Noi* şi *Gogoşarii Vechi* (Giu); *Groşii Noi* (Lip), alături de *Groşi* (Fge); *Hulubul Nou* şi *Hulubul Vechi* (Bot); *Iacobenii Noi* şi *Iacobenii Vechi* (Bot); *Ighişul Nou* şi *Ighişul Vechi* (Med); *Moşniţa Nouă* şi *Moşniţa Veche* (Tim); *Obileştii Noi* şi *Obileştii Vechi* (Leh); *Ogradena Nouă* şi *Ogradena Veche* (Orş); *Onceştii Noi* şi *Onceştii Vechi* (Bac); *Păulişul Nou*, alături de *Păuliş* (oş. Lip); *Pietroiul Nou* şi *Pietroiul Vechi* (Brl); *Pitulaţii Noi* şi *Pitulaţii Vechi* (Brl);

[1] În *ISt*, *Indicat.*, *Lege* şi *ÎAdm*, aceste două comune poartă respectiv numele *Lăpuşnicul Mare* şi *Lăpuşnicel*.

[2] Cf. observaţia făcută în n. 5 de la p. 191.

[3] Acest nume prezintă un interes deosebit, căci confirmă, cum am mai arătat cu alt prilej, ipoteza că, indiferent de natura lor, determinativele existente pe lîngă toponimice care aparţin la mai multe localităţi au nu numai aceeaşi semnificaţie, ci şi aceeaşi origine, adică au luat naştere în condiţii materiale identice. Cf. şi *Apoldul de Jos* sau *Apoldul Mic*, al. de *Apoldul de Sus* sau *Apoldul Mare* (Seb).

[4] Deoarece acest nume apare singur şi elementul lui principal este un apelativ curent în vorbirea zilnică, determinativul *mare* ar putea avea sensul lui obişnuit (ca în *Dealul Mare*, *Valea Mare* ş.a.).

[5] Vezi şi observaţia făcută mai sus, la *Iclandul Mare* etc.

[6] Această pereche toponimică ne trimite, în ce priveşte al doilea membru al ei, la numele discutate în § 5: adaosul *Slăveşti* corespunde aprecierilor făcute acolo relativ la omonimele care, alături de *boiereşti*, *răzăşi* etc., au ca determinativ şi o numire topică propriu-zisă. Urmează că sinonimia constatată la mai toate adaosurile menite să deosebească sate care poartă acelaşi nume se bucură de o extindere şi mai mare decît rezultă din discuţia de pînă aici.

[7] Sînt d o u ă sate *Barcea Nouă* (*ISt* le însemnează cu I şi II!). *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.* au *Barcea*, *Barcea Nouă* şi *Barcea Veche*.

Preasna Nouă şi *Preasna Veche* (Leh); *Raşii Noi* şi *Raşii Vechi* (Leh); *Rîca Nouă* şi *Rîca Veche* (Cos); *Roaba Nou* şi *Roaba Vechi* (Seg)[1]; *Rusenii Noi* şi *Rusenii Vechi* (Iaş); *Săsenii Noi* şi *Săsenii Vechi*, alături de *Săsenii pe Vale* (Buz)[2]; *Sîrca Nouă*, alături de *Sîrca* (Paş)[3]; *Scorţarul Nou* şi *Scorţarul Vechi* (Brl); *Soloneţul Nou*, alături de *Soloneţ* (GuH); *Teiul din Deal* sau *Nou* şi *Teiul din Vale* sau *Vechi* (Cos)[4]; *Tîrgşorul Nou* şi *Tîrgşorul Vechi* (Plo); *Tohanul Nou* şi *Tohanul Vechi* (Bra); *Ulmi Noi* şi *Ulmi Vechi* (Hrl); *Vişina Nouă* şi *Vişina Veche* (Cor); *Vorona Nouă*, alături de *Vorona Mare* şi *Vorona-Teodoru* (Bot)[5].

În lista imediat precedentă figurează numeroase exemple care constau dintr-un toponimic propriu-zis, fără determinativ, alături de omonimul lui plus determinativul *nou* (cu diversele aspecte flexionare ale acestuia). O constatare asemănătoare am făcut şi mai sus, sub A, unde am văzut că dubletul apare adesea singur, neînsoţit de vreunul dintre atributele respective. Ceea ce interesează aici în mod special este amănuntul că totdeauna lipseşte determinativul *vechi*, şi se înţelege de ce: are nevoie de un adaos lămuritor aşezarea mai recentă, în cazul cînd ea capătă numele aşezării vecine, care există de mai înainte şi este, deci, cunoscută de toţi locuitorii regiunii unde se află situată. Intervine, foarte probabil, şi tendinţa de a evita numirile lungi sau complicate, deşi pare curios că această tendinţă merge aproape totdeauna într-o singură direcţie.

Alt fapt, asupra căruia trebuie să insist puţin, este următorul. Unele toponimice sînt urmate de calificativul *nou*, fără să aibă alături omonimele pe care le-am aştepta, singure ori cu vreun adaos (*vechi*, *mare* etc.). Cîteodată putem presupune că dubletul, indiferent de aspectul morfologic, s-a pierdut cu vremea, din cauză că satul însuşi a dispărut (prin contopirea lui cu un sat vecin, prin strămutarea locuitorilor etc.). Dar sînt cazuri cărora trebuie să le dăm altă explicaţie, de pildă *Făgăraşul Nou* (Hîr), *Marna Nouă* (Car)[6]: fiind vorba de toponimice existente ca atare

---

1 Din punct de vedere lingvistic este interesant acest nume prin lipsa acordului gramatical dintre substantiv şi adjectiv. Faptul s-ar explica, poate, prin nevoia de a se evita confuzia cu apelativul *roabă*, deşi un exemplu ca *Vişina Nouă* şi *Vişina Veche* arată că sensibilitatea subiectelor vorbitoare la omonimie nu-i totdeauna la fel de mare. Mai probabil este că prezenţa formelor masculine ale acestor adjective pe lîngă un toponimic feminin se datoreşte unui acord după înţeles: *Roaba* este un s a t, exprimă, adică, o noţiune „masculină".

2 Existenţa unui al treilea sat, cu acelaşi nume, determinat însă de un apelativ topografic, confirmă din nou ipoteza că, oricare ar fi sensul lor în vorbirea curentă, determinativele de toate speciile au, în toponimie, aceeaşi semnificaţie, sînt, adică, sinonime. Cf. mai sus *Frătăuţii Noi*, *Frătăuţii Vechi* şi *Frătăuţii pe Suceava*.

3 *Sîrca Nouă* a luat fiinţă după războiul din 1916—1918 (vezi *RGR* IV, p. 42).

4 Acest exemplu este cel mai interesant dintre toate cele întîlnite pînă acum, fiindcă vorbeşte şi mai elocvent în favoarea interpretării amintite şi în nota 2.

5 Amestecul a trei determinative, aparţinînd la trei categorii diferite (cronologică: *nouă*, « cantitativă »: *mare* şi antroponimică: *Teodoru*), nu se explică decît prin sinonimia (strict toponimică, bineînţeles) a termenilor respectivi. Dacă ar mai fi necesar vreun argument, îl găsim în faptul, care poate fi trecut cu vederea, că avem *Vorona Nouă* alături de *Vorona Mare*. Nu-i o simplă întîmplare că lipseşte *Vorona Veche* (sau, în cazul cînd pornim de la al doilea nume, *Vorona Mică*): dubletul absent din prima grupă este înlocuit prin dubletul prezent din grupa a doua, şi invers. În *Lege* figurează numai *Vorona-Deal* şi *Vorona Nouă*.

6 Acest nume nu poate fi altul decît frc. *Marne* (cf. *Châlons-sur-Marne*, unde s-a dat, în 1914, prima mare bătălie dintre germani şi francezi).

şi bine cunoscute în alte părţi, însemnează că ele au fost alese cu intenţia de a li se păstra amintirea în conştiinţa locuitorilor din satele recent întemeiate, pentru motive de ordin afectiv, care variază după împrejurări[1]. Tot aici aparţin *Bucureştii Noi*, menţionat în § 3 al acestui capitol (cf. şi *Bucureştii Mici* !), *Aradul Nou* (Ard), apoi, foarte probabil, *Oaşul Nou* (Oaş)[2] şi *Scărişoara Nouă* (Mag), unde am putea avea a face cu colonişti veniţi respectiv din Ţara Oaşului şi din satul de moţi *Scărişoara* (Cîm).

Uneori (foarte rar) *nou* precedă, în loc să urmeze, numele topic propriu-zis. Punerea determinativului înainte poate prezenta avantaje semantice, şi adică evitarea unui echivoc. Aşa cred că trebuie explicat *Noua Văcărească* (Leh).

Nou apare cîteodată şi singur, adică fără un toponimic lîngă el, aşadar substantivat. *ISt* conţine numai două exemple : *Noul* (Sib) şi *Noul Săsesc* (Sgş)[3], dar ele nu sînt (ori n-au fost totdeauna) singurele, căci la Mart. I-str., p. 175 găsim *Noul* = *Satul Nou* (Bra), iar în apropiere de Braşov se află o localitate *Noua*[4]. Toate reprezintă traduceri ale numelui săsesc corespunzător (*Neudorf*). Cf. şi *Noiştat* sau *Nouştat* (Agn) < *Neustadt*. În *Indicat.* : *Noua* (Bra), *Noua Văcărească* (Leh), *Noul* (Sib), *Noul Romîn* (Făg), *Noul Săsesc* (Sgş).

Ca determinativ pe lîngă apelativul *sat*, acest adjectiv apare şi în alte cazuri, destul de numeroase. *Indicat.* înregistrează patruzeci şi şase de localităţi cu numele *Satul Nou* (ACl, Adj, Bac, Băi, Bis, Bld, Bra, Buz, Ciu, Cor, Cos, Cra, Crş, DrV, Făl, Fău, Fil, Foc, Gal, Gil, Hrl, Huş, Iaş, Ist, Lud, Meg, Miz, Neg, Odo, Pan, PiN, Plo, Răc, RîS, Rom, Săv, Seg, Sla, Tec, Tit, TîM, TîN, TîO, Trg, Vas, VîM)[5]. Este sigur că mai totdeauna avem a face cu aşezări recente sau foarte recente, cum probează, în parte, faptul că colecţiile utilizate de mine cunosc de-abia ceva mai mult de jumătate din numărul lor actual, iar *DG* ne spune, despre unele, că au fost înfiinţate după războiul din 1877—1878, cu tineri însurăţei, împroprietăriţi atunci. Trebuie să ţinem seamă, fireşte, şi de schimbările intervenite în nomenclatura oficială, fără vreo legătură cu situaţia reală. Astfel fostele judeţe Bacău şi Botoşani, de pildă, care nu figurează în *ISt*, sînt reprezentate în *DG*, primul cu trei *Satul Nou*, iar celălalt cu unul. Şi

---

[1] Despre *Făgăraşul Nou* aflu, ceea ce bănuisem din capul locului, că a fost întemeiat de romîni ardeleni, originari din ţinutul Făgăraşului (*DG*). În ce priveşte *Marna Nouă*, semnificaţia este la fel de clară : biruinţa cîştigată de francezi la *Châlons-sur-Marne* a făcut, indirect, posibilă unirea ţinuturilor de peste munţi cu Ţara Veche.

[2] În *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*, această comună apare cu numele de *Oraşul Nou*.

[3] Acest nume trebuie pus alături de *Noul Romîn* (Făg), care însemnează, deci, *Noul Romînesc*, n u *Romînul Nou*, cum am crezut la prima vedere (din cauza aspectului cam neregulat al determinativului). Observaţia prezintă oarecare interes, căci arată că se pot naşte confuzii, fie şi numai trecătoare. Mart.-Istr. au şi ei un *Noul Romîn*, dar în fostul judeţ Sibiu (= *Noul* din *ISt*). *ÎAdm* păstrează numirile aşa cum le-am dat aici (şi în ce priveşte repartiţia pe raioane).

[4] Ar putea fi aceeaşi cu *Noul* din *ISt*. Mold.-Togan, p. 154 au *Noa* şi *Nou* (Bra), *Noul Romîn* (Făg), *Noul Săsesc* (Sib, Sgş) şi derivatul *Noieni* (Rn).

[5] În fostul judeţ Tecuci, erau t r e i localităţi cu acest nume (repartizate, după *ÎAdm*, la raioanele Galaţi, Tecuci şi Zeletin), iar în Putna d o u ă (astăzi în raioanele Adjud şi Panciu). Raionul Şomcuta Mare are două, care se deosebesc una de alta prin determinativele *de jos* şi *de sus*.

alte deosebiri importante, care vorbesc în acelaşi sens, găsim între aceste două publicaţii. O singură dată (în raionul Dorohoi) apare sinonimul slav al lui *nou* : este vorba de satul al cărui nume *DG* îl înregistrează sub forma *Novo Seliţa* (sau *Pasatul*) şi care provine din ucr. *Novosel'ćá* [1].

Toponimicul paralel şi (prin determinativul însoţitor) opus ca sens lui *Satul Nou* ne întîmpină mult mai rar, ceea ce se explică suficient prin faptul că localităţile deja existente la un moment dat n-au nevoie să li se precizeze vechimea cu ajutorul unui determinativ pus lîngă numele lor propriu-zis. Numai în ipoteza că intervine omonimia cu o aşezare vecină este necesară o astfel de precizare, dar atunci, cum am văzut ceva mai sus, evitarea confuziei se realizează prin adăugarea lui *vechi* la un toponimic autentic, consacrat ca atare, nu la apelativul *sat*. În *DG*, găsim o singură localitate *Satul Vechi*, care se cheamă însă obişnuit *Flămînzi* (Hrl)[2]. Trebuie adăugat, şi aici, sinonimul slav *star(o)*, care ne întîmpină la *Starosilţa* (Bot)[3] < ucr. *Starosel'ćá* şi la *Starchiojdul* (Tej). Ultimul ocupă un loc aparte, datorită alcătuirii lui dintr-un adjectiv slav şi un substantiv maghiar (vezi capit. I, s. v. *Piatra*). Sînt interesante informaţiile date de *DG*, cu privire la această localitate : «Este foarte veche. Se numeşte *Star-Chiojdul* sau *Chiojdul Mare*, spre a se deosebi de o altă comună vecină din judeţul Buzău, *Chiojdul de Bîsca* sau *Chiojdul Mic*[4] ». *Vechi* are încă un sinonim, *bătrîn*, prin care este înlocuit cîteodată : *Rasnicul Bătrîn*, alături de *Rasnicul* (Fil). Cf. şi *Borlovenii Vechi* sau *Borlovenii al Batrîn* (Boz), menţionat în *BL* V, p. 125.

Apelativul *sat* apare în toponimie şi altfel decît am văzut pînă aici. Iată, după *ISt* şi *Indicat.*, localităţile ale căror nume conţin acest substantiv : *Satchinez* (Tim)[5], *Sat-Şugatag* (Sig)[5], *Satul-Barbă*[6] (Mag), *Satul-Costi* (Gal), *Satul de Jos* (Bac), *Satul Lung* (Bra, oş. Cluj), *Satu(l) Mare* (Odo, Răd, SaM[7], VaD), *Satul Mare Nou* (Răd), *Satul Mic* (Car, Ine,

---

[1] Făcea parte din comuna Buda. Lipseşte în *ÎAdm.*

[2] Cf. şi *Satu-nvechit*, un cătun al comunei *Tazlău* (Buh), neînregistrat în colecţiile toponimice consultate de mine. Nu sînt sigur că am auzit acest nume întocmai aşa cum l-am transcris aici. Poate că sună *Satu(l) vechit*. Cf. în *Indicat.*, *Satu Vechi*, contopit *Dumeştii Vechi* (Neg).

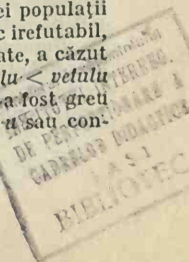
[3] Acest sat botoşenean este alcătuit din *Starosilţa-Radu* şi *Starosilţa-Stavri*. De adăugat *Stambul Novai* şi *Stambul Stari* (Tul), pe care le descopăr ulterior şi care sînt interesante prin postpunerea adjectivului.

[4] Interesul acestui pasaj constă şi în amănuntul care arată sinonimia lui 'vechi' cu 'mare'.

[5] Aceste două toponimice au aspect « nerominesc » în ce priveşte formaţia. Că ele conţin subst. *sat*, rezultă, pentru al doilea în mod absolut convingător, din denumirea maghiară *Falusugatag* (Mart.-Istr., p. 229 ; celui dintîi maghiarii îi spuneau *Temeskenéz*). *Chinez*, existent şi ca nume de familie, este o variantă (ardelenească, datorită modelului maghiar) a lui *cneaz*.

[6] În *Indicat.*, *Satubarbă*.

[7] G. Weigand, *BkA* IV, p. 179–180 vrea să scoată pe *Sătmar*, forma maghiară de pe vremuri, dintr-un nume germanic **Satmar* (< *Sato*, plus *-mar*, existent în *Dietmar*, *Reinmar*, *Volkmar* etc.), care, în gura romînilor, a devenit, prin etimologie populară, *Satul Mare*. În sprijinul acestei etimologii Weigand aduce diverse argumente, de ordin istoric şi lingvistic. Printre ele, foarte important i se pare următorul : *Satu(l) Mare* putea să dea, în limba unei populaţii străine, *Satumar*, dar niciodată în gura romînilor înşişi *Satmar*. Argumentul nu-i deloc irefutabil, cum dovedeşte *săcel* < *sătucel*, diminutivul lui *sat* : *u*, aflat între două silabe accentuate, a căzut foarte uşor, potrivit unei tendinţe existente încă din latina populară (*oclu* < *oculu*, *veclu* < *vetulu* etc.). Faza intermediară *sătcel* este atestată (v. Tiktin, s.v. *sat*). Cît despre finală, n-a fost greu să se asimileze la marea majoritate a toponimicelor masculine, care se termină în *u* sau con-

Lug, Odo), *Satulung*[1] (oş. Bra, oş. Clu, ŞoM), *Satumic* (Ine, Lug)[2], *Saturău* (Gur)[3]. La ultimele trei, sudura elementelor alcătuitoare pare desăvîrşită, judecînd după redarea lor în scris : cele două cuvinte sînt simţite ca unul singur, cel puţin din punct de vedere semantic. De adăugat *Tîrgul Suliţa* şi *Suliţoaia* (ambele Bot)[4], rezultate prin etimologie populară din ucr. *sel'ćé* 'sătişor' [5] (al doilea este derivat, pe teren romînesc, din primul [6]), apoi numeroasele formaţii ardeleneşti cu *-falău* etc., pe care le-am discutat deja (v. § 4 al acestui capitol), în fine compusele de origine germană (=săsească), dar adoptate, cel puţin într-o vreme, de către romînii transcarpatici[7], cu *-dorf*, precum *Aldorf* (magh. *Aldorf*, germ. *Wallendorf*; Bis), *Apuşdorf* (magh. *Apátfalva*, germ. *Abtsdorf*; Agn), *Bendorf* (magh. *Bendorf*, germ. *Bägendorf*; Agn, Sgş), *Dupuşdorf* (magh. *Táblás*, germ. *Toppesdorf*; Med), *Hendorf* (magh. *Hégen*, germ. *Hendorf*; Agn), *Hundorf* (magh. *Hundorf*, germ. *Hohendorf*; Sgş), *Iacăşdorf*[8] (magh. *Jakabfalva*, germ. *Jakobsdorf*; Agn), *Ibişdorful Romîn* (magh. *Oláhivánfalva*, germ. *Walachisch-Eibesdorf*; Agn), *Ibişdorful Săsesc* (magh. *Szászivánfalva*, germ. *Eibesdorf*; Agn), *Meşindorf* (magh. *Mese*, germ. *Meschendorf*; Rup), *Metişdorf* (magh. *Mártonfalva*, germ. *Martinsdorf*; Agn), *Motişdorf* (magh. *Mártontelke*, germ. *Mortesdorf*; Med), *Mucundorf* (magh. *Moha*, germ. *Mückendorf*; Rup), *Naidorf* (magh. *Ujfalu*, germ. *Neudorf*; Lip), *Petişdorf* (magh. *Péterfalva*, germ. *Petersdorf*; Med), *Rîchişdorf* (magh. *Riomfalva*, germ. *Reichersdorf*; Med), *Retişdorf* (magh. *Réten*, germ. *Reteschdorf*; Agn), *Şaldorf* (magh. *Száldorf*, germ. *Schaldorf*; Agn), *Valendorf* (magh. *Dombos*, germ. *Wallendorf*; Agn), *Vîlcăndorf* (magh. *Volkány*, germ. *Wolkendorf*; Sgş)[9].

soană şi primesc articolul *-l*. Cf. şi observaţiile din *Dacor.* IV, p. 1349. N. Drăganu, *Dacor.* VII, p. 235—236 acceptă explicaţia lui Weigand (dată şi de alţi lingvişti). Vezi discuţia amănunţită la Dr. II, p. 416—417.

[1] *Lege* şi *Indicat.* au forma *Satulung* numai în ŞoM.

[2] În *Indicat.* şi *Lege*, *Satul Mic.*

[3] Mold.-Togan, p. 201 dau *Sat-Şugatag* (Sig), *Satulbarbă* (Mag), *Satulung* (oş. Bra), *Satu-Mare* (SaM), *Satu-Mic* (Lug), *Satu-Nou* (Lud, TT), *Satu-Nou de Jos* şi *Satu-Nou de Sus* (SaM), *Satu-Rău* (Gur), apoi (p. 168) *Petrisat* (Trn ; magh. *Magyarpéterfalva*). În *Ardusat* (ŞoM), partea finală este, probabil, slav. *sad*, devenit, prin etimologie populară (sau prin simplă pierdere a sonorităţii lui *-d*), *sat* : numele maghiar al acestei localităţi sună *Erdöszáda* (Mold.-Togan, p. 10).

[4] *ÎAdm* redă prima numire sub forma *Suliţa-Tîrg.*

[5] Şi de la rom. *sat* apare un diminutiv în toponimie : *Săcel* (Haţ, Odo, Sib, Tur, Viş), *Săcelul* (Gil).

[6] Cred că trebuie pus tot aici şi *Sulţa* (Moi), rezultat, prin dispariţia lui *i* neaccentuat, din *Suliţa.*

[7] Uneori indirect, prin intermediul aspectului maghiar (vezi lista).

[8] Sau *Iacobeni.*

[9] Toate aceste numiri topice le-am luat din Dicţionarul lui Mold.-Togan, în care sînt date şi formele corespunzătoare maghiare şi nemţeşti. În *ISt* şi *ÎAdm* lipsesc o parte din aceste numiri, fiind înlocuite prin altele, pe care nu le-am putut totdeauna identifica. Au rămas *Aldorf* (se pare că numai în *ISt*), *Hendorf, Hundorf, Meşindorf* (sub forma *Meşendorf*) şi *Naidorf* (modificat în *Neudorf*), la care trebuie adăugat *Niţchidorf* (Lip), absent la Mold.-Togan. Lipsesc cu totul *Apuşdorf, Mucundorf, Şaldorf* şi *Valendorf.* Au fost modificate, cu scopul de a le da un aspect romînesc (sau mai romînesc), *Bendorf* (> *Beneşti*), *Dupuşdorf* (> *Dupuşul*), *Iacăşdorf* (> *Iacobeni*; deja la Mold.-Togan apare acest ultim nume, alături de celălalt), *Ibişdorful Romîn* şi *Ibişdorful Săsesc* (> *Ighişul Nou* şi *Ighişul Vechi*; prima dintre vechile numiri o dau Mold.-Togan şi sub aspectul « popular » *Ighişdorf*, care a servit ca bază pentru modificarea intervenită ulterior), *Metişdorf* (> *Metiş*), *Motişdorf* (> *Motişul*), *Petiş-*

Nevoia de a deosebi două localități omonime se poate satisface și prin adăugarea determinativelor *sat* de o parte, *tîrg* de alta, cu atît mai mult, cu cît între ele și cele deja studiate (în special *mic — mare*) există o adevărată sinonimie, în sensul că 'tîrgul' reprezintă, cel puțin teoretic, localitatea mai mare (dar, probabil, mai 'nouă') dintre cele două numite la fel. Iată exemple: *Bîra-Sat* și *Bîra-Tîrg* (Rom); *Boroșești-Sat* și *Boroșești-Tîrg* (Neg); *Bucecea-Sat* și *Bucecea-Tîrg* (Bot); *Burdujeni-Sat* și *Burdujeni-Tîrg* (Suc)[1]; *Domnești-Sat* și *Domnești-Tîrg* (Adj); *Parincea-Sat* și *Parincea-Tîrg* (Bac); *Plopana-Sat* și *Plopana-Tîrg* (Bac); *Puiești-Sat* și *Puiești-Tîrg* (Bld); *Rîmeț-Sat*[2] (Aid); *Sascut-Sat* și *Sascut-Tîrg* (Adj); *Stefănești-Sat* și *Stefănești-Tîrg* (Bot); *Urdești-Sat* și *Urdești-Tîrg* (Bld) și *Oltenița Rurală*, alături de *Oltenița* (Olt), cu acest neologism administrativ, sinonim al lui *sat*[3]; sau folosirea determinativului *cătun*: *Bălești* și *Bălești-Cătun* (Cîm); *Bîrlești* și *Bîrlești-Cătun* (Cîm); *Boju* și *Boju-Cătun* (oș. Clu), *Borșa* și *Borșa-Cătun* (Ghe).

După cum *sat* ne întîmpină, ca element principal, la numeroase formații toponimice, tot așa apare și *tîrg* cu diverse atribute pe lîngă el. Dau mai întîi lista localităților respective după *ISt*[4]: *Tîrg-Pănceşti* (Adj), *Tîrgu-Gloduri(le)* (Bac), *Tîrgu-Jiu* (TîJ), *Tîrgu-Logrești* (Gil), *Tîrgu-Mureș* (TîM), *Tîrgu-Neamț* (TîN), *Tîrgu-Ocna* (TîO)[5], *Tîrgu-Sulița* (Bt), *Tîrgu-Trotuș* (TîO), *Tîrgu-Cărbunești* (Gil), *Tîrgul-Cîrcinov* (Găe), *Tîrgu-Cucu* (Foc)[6], *Tîrgul Dealului* (Pit), *Tîrgul-Fierbinți* (Urz), *Tîrgul Frumos* (Paș), *Tîrgul-Frumușica* (Hrl), *Tîrgul-Găiceana* (Adj), *Tîrgul Lăpuș(ului)* (Lăp), *Tîrgul-Sascut* (Adj)[7], *Tîrgul Săcuiesc* (TîS), la care trebuie adăugate, tot după *ISt*, derivatele *Tîrgoviște* (Lug, Trg)[8] și *Tîrgușor(ul)*

---

dorf (> *Petiș*), *Richișdorf* (> *Richișul*), *Retișdorf* (> *Retișul*), *Vîlcăndorf* (> *Vălcani* în *ISt*, *Vulcani* în *ÎAdm*). Dau mai departe numirile așa cum apar în *Indicat.*: *Altdorf* (înglobat oș. Bistrița), *Apoșdorf*, ofic. *Apoșul* (Agn), *Bendorf* (înglobat oș. Sighișoara), *Bendorf*, ofic. *Benești* (Agn), *Dupușdorf*, ofic. *Dupușu* (Med), *Hendorf* (Agn), *Hundorf* (Sig), (*Iacășdorf* nu e în *Indicat.*), *Ighișdorfu Romîn*, ofic. *Ighișu Nou* (Agn), *Ighișdorfu Săsesc*, contopit *Ighișu Vechi* (Agn), *Meșendorf* (Rup), *Metișdorf*, ofic. *Metiș* (Agn), *Motișdorf* apare sub forma *Motișu* (Med), *Mucundorf*, ofic. *Grănari* (Rup), (*Naidorf* Orv nu apare; să fie *Năidăș* (Orv?), *Nițchidorf* (Lug), *Petișdorf*, ofic. *Petiș* (Med), *Retișdorf* apare sub forma *Retișu* (Agn), *Richișdorf*, ofic. *Richișul* (Med), *Șaldorf*, ofic. *Mihăileni* (Agn), *Vîlcăndorf*, ofic. *Vulcan* (Sig).

[1] *ISt* și *ÎAdm* cunosc numai comuna *Burdujeni*, fără nici un determinativ.

[2] După Mold.-Togan. *ISt* și *ÎAdm* dau un *Rîmeț*, nedeterminat de vreun calificativ oarecare.

[3] Combinațiile se prezintă și altfel, datorită, evident, unor împrejurări speciale, cărora oficialitatea a căutat să le facă față. Iată cîteva mostre: *Fetești-Gară* și *Feteștii Noi*, alături de *Fetești* (Fet); *Ițcani* și *Ițcani-Gară* (Suc) etc. Cf. și *Gugești*, alături de *Gugești-Fabrica* (Foc), după *ÎAdm*, unde, în schimb, lipsesc determinativele la n. top. *Fetești* și *Ițcani*. În *Indicat.* sînt douăzeci și șapte de localități numite cu ajutorul determinativului *gară*: *Gara Bobocul* (Buz), *Gara Cilibia* (Buz), *Gara Dîlga* (Leh), *Gara Docăneasa* (Buz) etc.

[4] Respect, de astă dată, ortografia autorilor (care scriu numele primelor nouă localități fără *-l*, ba pe al celei dintîi și fără *-u* la subst. *tîrg*, iar restul cu *-l*; de fapt, pronunțarea este pretutindeni aceeași, și anume cu amuțirea completă a articolului).

[5] Oamenii din partea locului spun *Tîrgu(l) Ocnei*, mai conform cu sistemul limbii noastre. La fel se va fi prezentînd situația și în alte cazuri. Cf. și *Tîrgu Murășului* (la Mold.-Togan, p. 223).

[6] În *Indicat.*, *Tîrgul Cucului*, contopit cu *Generalisimul Suvorov* (ca în *Lege*).

[7] În *Indicat.* și *Lege* se dă ca numire oficială *Sascut-Tîrg*.

[8] Împrumutat, ca atare, din vechea slavă sau din bulgărește.

(Adj, Ghe, Mag, Meg), *Tîrgușorul Nou* și *Tîrgușorul Vechi* (Plo). Cf. și *Tîrgul Roș* (Tran, ap. Kisch I, 268[1]). În *DG* mai găsim următoarele: *Tîrgul*, fără nici un determinativ (Msc, Vid, Vl), *Tîrgul-Moinești* (Bac), *Tîrgul Nou* (TîN), *Tîrgul-Parincea* (Bac), *Tîrgul-Valea Rea*[2] (TîO). Cf. și *Iazul Tîrgului* (Făl), *Pîrîul Tîrgului* și *Rîul Tîrgului* (Msc), *Valea Tîrgului* (Vas), care numai amintesc noțiunea aici în discuție, fără s-o exprime, întrucît sînt nume de locuri, nu de așezări omenești[3].

§ 7. TOPONIMICE CARE AMINTESC DIVERSE INSTITUȚII SAU MĂSURI DE ORDIN SOCIAL

Împrejurări de tot felul au impus, în cursul vremii, intervenția administrației, pentru a împiedica depopularea, adesea îngrijorătoare, mai ales pentru interesele clasei exploatatoare, a țărilor noastre sau, ceea ce, în fond, era același lucru, pentru înmulțirea locuitorilor prin mijloace oarecum artificiale, adică exterioare. În acest scop, se proceda la c r e a r e a d e s a t e n o i, cu oameni aduși din alte părți, cu refugiați întorși la vetrele lor etc. Amintirea acestor procedee legale (căci la baza lor stătea, de obicei, o hotărîre a forurilor competente) se păstrează pînă astăzi în toponimie.

Iată, pe scurt, împrejurările care au provocat luarea măsurilor respective[4]. În sec. XVIII mai ales, populația țării începuse a scădea

---

[1] *Tîrgu Roșu* (Bis), scriu Mold.-Togan, p. 223.

[2] În *Indicat.* și *Lege* se dă *Parincea-Tîrg* și *Valea Rea-Tîrg*.

[3] Se pot adăuga, cu titlu de curiozitate, *Potlogi Rurali* și *Potlogi Urbani* (Tit), ale căror determinative, sinonime respectiv cu *Sat* și *Tîrg*, provin de la autoritățile administrative locale sau centrale. Cf. *Oltenița Rurală*, menționat deja. În *ÎAdm* situația toponimicelor care conțin apelativul *tîrg* diferă, adesea, de cea prezentată mai sus. Astfel, în cazul localităților *Pâncești*, *Fierbinți* și *Sascut*, determinativul *tîrg* stă după toponimicul propriu-zis, iar *Tîrgul-Glodurile* este redat sub forma *Tîrgul-Gloduri*.

[4] Rezum expunerea făcută de Ros., p. 208, 209 și 289 urm., care, deși privitoare numai la Moldova, se potrivește, în linii mari, și pentru situația din Muntenia. Despre această provincie găsim unele informații la C. Giurescu, *Vechimea rumîniei...*, de pildă. Cf. *RIR* II, p. 42—43, n. 4: « Aceasta se poate deduce din documentele privitoare la slobozii... Vezi... documentul din 8 aprilie 1617, prin care Alexandru Iliaș împuternicește mănăstirea lui Andronie Vistierul din Buzău să-și facă slobozie la Albești și la Maxin „să-și strîngă oameni striini dintr-alte țări fără bir și fără dajdie, ori sîrb ori arbănași ori ungureni, moldoveni ori și rumîni de această țară, însă care vor fi fost robi și vor fi scăpat și or hi venit aici în țară să se așeze la cea slobozie să se apuce dă pămînt și dă hrană" (C. Giurescu, *Vechimea rumîniei*, p. 512, n. 1) ». Iar în text (aceleași pagini) citim: « Că au fost și străini, e sigur, dar cea mai mare parte a lor [a rumînilor], cu deosebire în Țara Romînească, era alcătuită tot din romîni. Mai ales că mulți din cei care se așezau în sate sau slobozii sub numele de sîrbi, ungureni, bulgari, ruși erau de fapt tot rumîni, dar fugiți din alte sate și care voiau astfel să li se piardă urma ». Ilie Minea, *Cercetări Istorice* VIII—IX, 2, p. 204 scrie următoarele: « Prima slobozie munteană cunoscută mie este din 27 martie 1505, adică un document cu această dată a păstrat știrea despre ea ». Este vorba de dreptul pe care-l acorda Radu cel Mare mănăstirii Tismana de a-și popula moșia Popești cu v e c i n i care să fie scutiți de slujbe, dăjdii etc. (« numai bir să plătească și oaste mare să facă »).

văzînd cu ochii și în proporții aproape catastrofale. Moldova avea atunci mai puțini locuitori decît pe timpul lui Ștefan cel Mare. Cauzele acestei stări de lucruri erau interne și externe. Pe lîngă incursiunile și luptele armate care aveau loc pe teritoriul țării și, drept rezultat, pustiirea și sărăcirea ei, deportarea și măcelărirea unui număr considerabil de oameni, interveneau, mai ales, impozitele și angaralele de tot soiul, care, neputînd fi suportate, din cauza mulțimii și a caracterului lor arbitrar, sileau la expatriere pe cei aflați în imposibilitate de a le face față. Situația astfel creată însemna o mare primejdie pentru stat, adică pentru clasa dominantă, așa că s-a simțit nevoia unor măsuri menite să îndrepte măcar parțial lucrurile. Printre aceste măsuri, cele mai importante au fost crearea așa-numitelor s l o b o z i i și aducerea în țară a b e j e n a r i l o r.

În Romînia se mai găsesc foarte multe sate care poartă numele *Slobozia*, fie singur, fie cu un determinativ personal sau local. *DG* întregistrează următoarele localități numite astfel (așezarea lor o dau după împărțirea administrativă anterioară raionării): *Slobozia* (Ag, Ba, Bc, Bt, Bz, Db, Dr, Gj, If, Il, Iș, Ms, Nț, Ol, Pr, Pt, Rm, RS, Tc, Vs, Vș); *Slobozia-Băneasa* (Cv), *Slobozia-Blăneasa* sau *Odaia* (Tc), *Slobozia-Ciorăști* (RS), *Slobozia-Cireșul* (Br), *Slobozia-Clinceni* (If), *Slobozia-Conachi* (Cv), *Slobozia-Corni* (Tc), *Slobozia de Jos* și *Slobozia de Sus* (Tc), *Slobozia-Dobrovățul* (Iș), *Slobozia-Galbenul* (RS), *Slobozia-Ghicăi* (Bz), *Slobozia-Hănești* (Dr), *Slobozia-Luncani* (Bc), *Slobozia Mielului* (Bc), *Slobozia-Mihălceni* (RS), *Slobozia Milului* (Vs), *Slobozia-Mîndra* (Tc), *Slobozia-Moara* (Db), *Slobozia Movilei* (Cv), *Slobozia Muscalului* sau *Cacaina* (Dr), *Slobozia-Negrea* (moșie, Cv), *Slobozia Nicăi* (Tt), *Slobozia Nouă* (Il), *Slobozia-Oancea* sau *Onești* (Cv), *Slobozia Panu(lui)* (Tc), *Slobozia-Răcătăul* (Bc), *Slobozia-Secătura* (Bt), *Slobozia-Sihleanul* (moșie, Br), *Slobozia-Șerbănești* (Dr), *Slobozia-Trăsnitul* (Il), *Slobozia-Umbrărești* (Tc), *Slobozia-Ventura* sau *Vînturoaia* (Cv), *Slobozia Vidrașcu* (Pt), *Slobozia-Vrăjitoarea* (moșie, Pr), *Filipenii-Slobozia* (Bc), *Șerboieni* sau *Slobozia-Golești* (Ag). Am pus în această listă și cîteva nume de moșii, care, la origine, vor fi aparținut unor sate dispărute cu vremea. Oricum, ele se explică în același chip, au, deci, aceeași semnificație ca și satele propriu-zise. Trebuie precizat de asemenea că *Slobozia*, singur, apărea, în cîteva foste județe, de mai multe ori (și, bineînțeles, la localități diferite): Botoșani și Dorohoi aveau cîte trei sate, iar Prahova două sate cu acest nume. Ar mai fi de adăugat, după Frunzescu, aproximativ următoarele: *Slobozia* (Ag, Bz, Db, Pt, RS, Tr, Tt, fiecare cu cîte o localitate, iar RS cu două); *Slobozia-Amara* (RS), *Slobozia-Călugăreni* (Bt), *Slobozia-Cernul* (Bc), *Slobozia-Copăcești* (Pt), *Slobozia-Drăculești* (Cv), *Slobozia Pocrecei* (Vs), *Slobozia-Săcăleni* (Rm), *Slobozia Străjescului* (Vs), *Slobozia-Stupinele* (Bz), *Slobozia-Tălpigi* (Tc). După *ISt*[1], fostul județ Dorohoi avea șase «slobozii», Iași trei,

[1] *Indicat.* înregi trează următoarele comune și sate numite astfel: *Slobozia* (Adj, Bac, oş. Buc, Buh, Cis, Cpi, Dor, Foc, Găe, oş. Giu, Hrl, Iaş, Msc, Neg, Rom, Slo, Suc, Tit, TîJ), *Slobozia-Blăneasa* (Tec), *Slobozia-Boleşti* (Brl), *Slobozia Bradului* (RîS), *Slobozia-Ciorăşti* (Foc), *Slobozia-Cîmpineanca* (Foc), *Slobozia-Conache* (Gal), *Slobozia-Corni* (Tec), *Slobozia de Jos* (Adj, Găe), *Slobozia de Sus* (Adj, Găe), *Slobozia-Hăneşti* (Săv), *Slobozia-Leca* (Bac), *Slobozia-Mîndra* (TuM), *Slobozia-Moara* (Răc), *Slobozia-Oancea* (Buj), *Slobozia-Panu* (Adj),

R.-Sărat şi Vaslui cîte două. Singurele ţinuturi romîneşti care nu posedă astfel de toponimice sînt Dobrogea şi provinciile transcarpatice. Faptul se explică prin aceea că nici una, nici celelalte n-au fost, din pricina situaţiei lor politice de pe vremuri, în condiţiile care au dus la crearea sloboziilor, aşa cum le-au cunoscut Principatele. După Por., acest termen ar fi continuat să fie utilizat pînă într-o perioadă apropiată de a noastră : p. 58 are *slobozie* «sat format din familii ieşite din alt sat aşezat pe aceeaşi moşie »; p. 78 *slobozie* « sat unde oricine putea să se aşeze, mai ales liuzi (streinii) şi lăturalnicii (locuitori vremelnici) ». Dicţionarele îl înregistrează numai pentru limba veche, şi trebuie să ne conformăm indicaţiilor cuprinse în ele.

Iată cîteva amănunte în legătură cu instituţia care le-a dat naştere. La început de tot, dreptul, mai exact spus privilegiul, de a întemeia sate noi, numite slobozii, se acorda, de preferinţă, dacă nu chiar exclusiv, mănăstirilor. De-abia mai tîrziu s-a extins aplicarea măsurii şi la particulari, care-i apreciau avantajele şi voiau să se bucure de ele. Locuitorii unei slobozii erau scutiţi ('liberi', adică, în limba epocii, 's l o b o z i' [1]) de orice obligaţie către stat în ce priveşte plata impozitelor şi judecarea delictelor săvîrşite de ei înşişi. Oamenii aşezaţi în slobozii mănăstireşti obţineau acest privilegiu pentru toată viaţa, pe cînd cei din sloboziile boiereşti numai pentru un timp determinat. De asemenea au variat de la o epocă la alta condiţiile privilegiului fiscal. De unde, în primul moment, locuitorii sloboziilor nu plăteau impozite nimănui, cu vremea ei au început a fi trataţi întocmai ca şi ceilalţi contribuabili, numai că n u statul, ci stăpînul moşiei, adică mănăstirea, respectiv boierul, încasa sumele cuvenite fiscului. Avantajele întemeietorilor de slobozii erau mari, chiar şi înainte de luarea acestei ultime măsuri. Căci amenzile aplicate ţăranilor drept pedeapsă pentru delictele pe care le judeca stăpînul sloboziei intrau în punga acestuia. Situaţia convenea oarecum însă şi ţăranilor, întrucît ei se bucurau de un tratament mai blînd decît ceilalţi locuitori ai ţării. Atît mănăstirile, cît şi boierii aveau interesul să-i menajeze, ba încă să le ia apărarea, ori de cîte ori era nevoie (bineînţeles, împotriva statului şi a altor stăpîni de moşii).

Singura condiţie pe care o punea statul la întemeierea unei slobozii privea originea etnică sau (în cazul romînilor înşişi) pe cea geografică a viitorilor « slobozeni ». Aceştia trebuiau să fie străini de ţară : ruşi, poloni, maghiari, greci, sîrbi etc., apoi ungureni (= romîni de peste munţi) şi munteni [2]. Numai în mod excepţional puteau fi băştinaşi, aduşi din alte sate sau chiar « fugari », adică robi ai pămîntului, iobagi care părăsiseră, fără voia stăpînului, moşia acestuia şi se stabiliseră aiurea. Dar excepţia trebuia aprobată, în fiecare caz special, de către domnitor.

De ce se cerea ca locuitorii satelor astfel înfiinţate să fie străini de ţară ? Din cele spuse mai sus căpătăm uşor răspunsul la întrebarea noastră.

SloboziaPruncului (Răd), *Slobozia-Silişcani* (Săv), *Slobozia-Trăsnitu* (Cos), *Slobozia-Ventura* (Buj), *Slobozia-Vidraşcu* (Foc). N-am trecut aici comunele înglobate, contopite sau care, oficial, au primit alt nume.

[1] De unde numele.

[2] E vorba aici numai de Moldova. În Muntenia, sloboziile se puteau înfiinţa, bineînţeles, şi cu moldoveni, fiindcă aceştia veneau din altă ţară. Vezi nota 4, p. 198, unde se reproduce textul unui document privitor la o slobozie muntenească.

Situaţia ţăranilor aşezaţi într-o slobozie era, sub toate raporturile, mai bună decît a celorlalţi. Dacă nu s-ar fi impus nici o restricţie de această natură, mulţi ţărani ar fi plecat din satele lor de baştină, spre a fi primiţi în aşezările cele noi, unde aveau atîtea avantaje. Urmarea ar fi fost o pagubă însemnată nu numai pentru stăpînii satelor părăsite, care pierdeau astfel atîtea braţe de muncă, ci şi pentru stat: am văzut doar că locuitorii sloboziilor erau ca şi inexistenţi din punct de vedere fiscal. Afară de asta, s-ar fi produs perturbări în viaţa socială a ţării prin desele strămutări de oameni dintr-un loc în altul. Dar cel mai mare inconvenient ar fi fost anihilarea scopului principal pe care-l urmărea crearea sloboziilor, şi anume înmulţirea populaţiei, a muncitorilor gratuiţi pe moşiile mănăstirilor şi ale boierilor.

Trebuie precizat că întemeierea de slobozii datează dintr-o epocă destul de veche, cînd problema depopulării nu se punea încă. Acest fapt justifică presupunerea că domnitorii voiau să favorizeze pe unii dintre oamenii lor de încredere, acordîndu-le dreptul de a înfiinţa sate în condiţiile aici pomenite. În acest sens vorbeşte, printre altele, împrejurarea că sloboziile puteau avea, cîteodată, şi locuitori originari din ţară, nu numai de peste graniţă. Astfel deja la 14 aprilie 1415 Alexandru cel Bun întăreşte o danie a soţiei sale către mănăstirea Moldoviţa, şi anume « satul Văculinţu şi altul mai jos, unde au făcut Săran o slobozie » (Ros., p. 293, n. 1). Numeroase documente similare avem apoi din timpul lui Ştefan cel Mare.

Pentru a arăta oarecum direct ce drepturi şi libertăţi acorda stăpînirea cu prilejul întemeierii de slobozii, reproduc conţinutul (rezumatal) unui document de acest fel: « 1458, august 31, Ştefan cel Mare hărăzeşte mănăstiri de la Moldoviţa un număr de ţigani, slobozie pentru satul Vorhineştii, ca să nu intre în acel sat nici globnici de la Suceava, nici ilişari, nici podvadă să nu dea, nici găzduire, nici să nu lucreze la morile noastre, nici să nu se urmărească pe făcătorii de rele pe hotarul acelui sat, şi să nu lucreze la cetate, la Suceava, şi oamenii acelui sat să meargă la oaste numai cînd însuşi Domnul va merge la oaste, şi toată slujba acelui sat să fie a mănăstirii. » (Ros., p. 290, n.1)[1].

Se pare că întemeierea sloboziilor n-a dus la rezultatele prevăzute de ocîrmuire şi că populaţia ţării continua să scadă. Acest fapt a început să neliniştească chiar pe domnii fanarioţi, poate, mai exact spus, tocmai pe ei, dacă nu uităm că în sec. XVIII condiţiile vieţii economice au fost mai grele decît oricînd. Aşa se explică intervenţia lui Constantin Racoviţă, care, în a doua lui domnie (1756), emite un h r i s o v p e n t r u b e j e n a r i, menit să uşureze întoarcerea la vetrele lor a numeroşilor emigranţi moldoveni.

Am spus că împuţinarea populaţiei avea, la un moment dat, drept cauză principală părăsirea ţării de către un număr din ce în ce mai mare de locuitori, care, neputînd suporta greutăţile enorme ale impozitelor şi diverselor obligaţii legale sau, mai ales, ilegale faţă de stat şi de proprietarii moşiilor unde trăiau, se « bejeneau », adică se refugiau în ţările vecine. Pus în cunoştinţă despre această stare de lucruri, Constantin Racoviţă

[1] Cf. V. A. Ureche, *Notiţe despre slobozii* (*MemAcR*, Ist, ser. I, tom. IX, p. 149 urm.) şi Al. Papadopol-Calimah, *Sloboziile în Romînia* (*Conv. Liter.* XVII, p. 445 urm.).

a hotărît să înlesnească revenirea bejenarilor la casele lor. După tratative duse cu reprezentanții acestora, el dădu menționatul hrisov, care stabilea pentru emigranți și urmașii lor condiții favorabile de ordin fiscal și economic, în cazul cînd ei ar fi vrut să se întoarcă din pribegie[1]. Astfel bejenarii se puteau așeza « pe moșia ori a cui și unde le va plăcea locul să fie de trebuință și hrana lor, și aceluia ce va fi stăpîn moșiei să dea dijmă obișnuită din țarini și din fînețe, iar din grădinile de pe acasă nimic să nu le ia, nici de boieresc nimic să nu lucreze, nici cu clăci să nu-i supere nime, atît stăpînitorii moșiilor, cît și dregătorii ținuturilor. Numai pentru boierescul stăpînului moșiei să dea de toată casa într-un an cîte șase potronici, însă trei potronici la Sf. Dumitru și trei potronici la Sf. Gheorghe[2] ».

Pe lîngă aceste avantaje, care nu contraziceau dispozițiile legilor și nici obiceiul pămîntului, hrisovul acorda bejenarilor dreptul, mai exact privilegiul, de a-și alege singuri judecătorii pentru neînțelegerile obișnuite dintre dînșii. Este clară intenția stăpînirii de a ușura, cu orice preț, întoarcerea la vatră a marii mulțimi de refugiați care părăsiseră țara tocmai din pricina abuzurilor și nedreptăților comise în dauna lor de către cei puternici. Același scop urmărea și dispoziția, foarte precisă, că toate aceste înlesniri se acordau numai bejenarilor. Acceptarea, în aceleași condiții, a unui « om de țară » pe o moșie oarecare aducea cu sine pierderea avantajelor chiar pentru cei îndreptățiți să le aibă.

Hrisovul pentru bejenari și-a păstrat valabilitatea legală pînă la intrarea în vigoare a Regulamentului Organic. Măsuri asemănătoare trebuie să fi existat și în Muntenia, cum arată faptul că întîlnim și acolo, mai des chiar decît în Moldova, nume topice care amintesc situația descrisă mai sus. În total, numărul lor nu este prea mare, iar cele care conțin însuși subst. *bejenar* sînt foarte puține. Majoritatea au la bază cuvinte înrudite cu acesta. Valoarea lor istorică este însă aceeași, tot așa, mai ales, semnificația lor socială. De aceea le înregistrez pe toate[3].

Băjani (sate, Br, Buz); *Dealul Băjăniei* și *Drumul Băjăniei* (Ved); *Băjenari* (Hor); *Băjenari-Clondirul* (așa se chema satul *Clondirul*, Miz, despre care *DG* spune că s-a întemeiat cu locuitori aduși de către egumenii mănăstirii Bradul, între 1806 și 1812, din diferite localități); *Băjenarii Crețului* (vechea numire a satului *Miroși*, Miz; loc, Ms); *Băjenari-Haralampie* (numele vechi al satului *Atîrnați*, Miz); *Izvorul Băjenarilor* și *Valea Băjenarilor* (Cis); *Băjenești* (sat, Pit)[4]; *Colți-Băjeni* (Msc); *Băjenia* (Vl); *Bejani* (sat, TîN); *Bejănărița* (numire mai veche a satului *Măldărești*, Adj); *Bejenari* (sat, Bld); *Bejeneasa* (Hrl)[4]; *Bejenele* (Dj); *Bejenești* (sat, Vas)[4]; *Bejeni* (Dj); *Valea Bejeni* (Bac); *Bejenia* (diverse locuri,

[1] Vezi Ros., p. 324–326.

[2] Din « Hrisov pentru Bejenari », reprodus integral de Ros., p. 459–462. Un potronic (monedă poloneză) valora, se pare, un groș și jumătate (cf. Tiktin, s.v.).

[3] Față de constatările făcute în legătură cu n. top. *Slobozia*, este aproape de prisos să mai precizez că regiunile de peste munți nu cunosc toponimice de această specie. Absența lor în Bucovina se datorește, foarte probabil, unor schimbări de nomenclatură produse după anexarea acestei provincii la Austria.

[4] Aceste toponimice sînt derivate de la n. pers. *Băjan* (mold. *Bejan*), cum arată sufixul. Semnificație « personală » ar putea avea și *Băjani*, *Bejani*, deși această ipoteză mi se pare puțin verosimilă.

BAr, Moi); *Bejenița* (BAr); *Vărăștii de Jos* sau *Băjenari* (Urz); *Drumul Bejenarilor* (Gal).

Pot fi menționate tot aici, întrucît evocă amintiri asemănătoare *Pribeagul* (Fău), *Pribegi* și *Pribegeanca* (Slo), *Răscolești* (TuS) și *Răzmirești* (DrV).

Și alte măsuri, afară de cele discutate pînă aici, au fost luate în scopul de a face să crească populația. Astfel, pentru munca ogoarelor și pentru paza drumurilor, două necesități a căror împlinire suferea mult din cauza lipsei de oameni, s-a permis, în diverse rînduri, aducerea și așezarea în țară a numeroși străini, iarăși cu acordarea unor avantaje destul de importante. O parte din toponimicele care amintesc pînă astăzi existența unor locuitori de altă naționalitate în cele două principate își au originea în această nouă măsură. Iată conținutul unei decizii domnești menite să favorizeze imigrarea străinilor în Moldova : « 8 august 1825, Ion Sandu Sturza Voievod dă lui Iorgu Ghica, biv vel vornic de aprozi, învoire să aducă 40 l i u d i o a m e n i s t r ă i n i d e p e s t e h o t a r, spre a-i așeza cu locuința pe moșia sa Oneștii din ținutul Hîrlăului. Acești oameni să fie scutiți de bir vreme de un an, apoi să intre în rîndul ruptelor [1] Vistieriei, plătind cîte 4 lei pe an, cu răsura [2] obișnuită de 15 parale la leu. Acei oameni să aibă mai cu samă a păzi drumul Botoșanilor despre făcătorii de rele, iar Domnul îi scutește pe vecie de toate havalelele și angăriile ce vor fi pe alți locuitori ai țării. » (Ros., p. 386, n. 2.)

Toponimia noastră păstrează amintirea acestor stări de lucruri. În raionul Bacău avem satul *Liuzi*, care aparține comunei *Liuzi-Călugăra* [3]. Informațiile date de *DG*, s.v. seamănă cu cele rezumate mai sus : « Liuzi se numeau străinii, în genere de rit catolic[4], aduși de peste hotar de către proprietarii de moșii și administratorii mănăstirilor închinate, care se foloseau de munca lor pentru un timp oarecare. Ei erau scutiți de dări.» Și în Bucovina găsim o localitate cu acest nume : *Ludi-Humora* (GuH), privitor la care *DB* spune următoarele : « Comuna a fost întemeiată de o colonie de ruteni pe teritoriul din jurul mănăstirii Humorului.»

Deși cu totul deosebite în ce privește modul cum au luat naștere satele respective, aici este, cred, locul cel mai potrivit pentru toponimice în alcătuirea cărora intră subst. *colonie* sau un derivat al lui. N-am la dispoziție nici un fel de informații cu privire la condițiile de întemeiere a acestor sate. Dar numele lor arată clar că-i vorba de creații oficiale, mai mult ori mai puțin recente, și aceasta pretutindeni. Iată-le : *Colonia Bulgară* (TîS); *Colonia colonel Paulian* (SaM); *Colonia Mică* (Fge); *Coloniște*

---

[1] Despre acest termen se vorbește ceva mai încolo.

[2] Răsura era un fel de impozit suplimentar, destinat să alimenteze capitolul bugetar pentru plata slujbașilor statului.

[3] *ISt*, *ÎAdm*, *Indicat.* și *Lege* scriu, greșit, *Luizi* în loc de *Liuzi*. Ar trebui făcută oficial rectificarea.

[4] Făcînd această afirmație, autorii s-au lăsat, probabil, înșelați de situația specială a satului *Liuzi-Călugăra*, întemeiat, desigur, dată fiind așezarea-i geografică (în vecinătatea fostei granițe dinspre Ardeal), cu maghiari (catolici !). A influențat, poate, în același sens, și partea a doua a numelui. La Ros. nu se găsește nici o precizare sau aluzie cu privire la religia străinilor aici în discuție. Despre satul *Liuzi* ni se spune că-i locuit aproape exclusiv de maghiari.

(Săv)[1]; *Coloniști* (oș. Buc, Fet, Săv). În *ÎAdm* găsim numai pe prima și a treia dintre aceste numiri, la care se adaugă *Colonia* (Lug, SaM, Tur), *Colonia Concordia* (Bra), *Colonia Sighetul Silvaniei*[2] (Șim).

§ 8. TOPONIMICE CARE ARATĂ POZIȚIA SOCIALĂ A OAMENILOR

Multe nume de locuri romînești stau în legătură cu diverse aspecte ale raporturilor dintre indivizi și societate. Unele ne trimit la anumite categorii sociale cu caracter strict juridic sau administrativ, altele la poziția cetățenilor față de fisc, altele la ocupațiile lor zilnice etc. Toate pornesc de la trăsături particulare mai mult ori mai puțin distinctive, care fac ca posesorii lor să aibă o situație specială în mijlocul celorlalți oameni și să se deosebească, prin urmare, de aceștia.

Avem, mai întîi, un număr de toponimice care amintesc de instituția r o b i e i, cu existență oarecum legală, în ce privește pe țigani, pînă pe la jumătatea sec. XIX (în timpul domniei lui Cuza-Vodă au fost declarați oameni liberi ultimii robi țigani). De pildă: *Dezrobiți* (Bc, Pit, RîV), *Dezrobiții-Mănăstirea* (TîO) și sinonimul neologic *Emancipați* (suburbie a orașului Focșani)[3]; *Roaba*, *Roaba Nou* și *Roaba Vechi* (Seg); *Robești* (Ag, Buz, Cîm, Dj, Pt, RîV, Str)[4]; *Rob(o)aia* (CAr, RîV)[4]; *Robul* (Ag, Il, TîO, Vl); *Dealul Robului* (Ns; Dr. I, p. 66); *Muntele Robul* (RîV); *Pomii Robului* (Bc); *Șarba* sau *Șerboaia* (Adj, Sib)[5]; *Buza Șărbei*, *În Vîrful Șărbei* și *Munții Șărbei* (VaD); *Șerbăuți* (Răd); *Șerbeni* (Reg); *Șerbești* (Bac, Gal, Iaș, Pan, PiN, Vas); *Șerboaia* (fost sat, Adj); *Șerboieni*[6] (Cos); *Șerbotești* (Vas)[7]; *Măgura Șerbului* (Tr).

Tot aici aparțin *Raba* (Gil), *Raboiul* (Bz), *Răbaia* (TîN) și *Răbîia* (Făl, Huș)[8], în a căror temă trebuie să vedem o variantă a lui *rob*. Nume-

---

[1] Dacă nu-i rezultatul unei greșeli de tipar (pentru *Coloniști*, cum apare, de altfel, și în *Indicat.*, dar nu și în *Lege*), acest nume prezintă mare interes lingvistic, căci arată că, în mintea unor subiecte vorbitoare, este posibilă formarea de derivate cu suf. *-iște* (după modelul lui *seliște*, frecvent în toponimie) chiar de la un neologism ca *colonie*.

[2] *DG* nu cunoaște nici un toponimic de acest fel, ceea ce înseamnă că avem a face cu sate înființate de curînd, cum probează, de altfel, și numele. În *Indicat.* sînt patruzeci și șapte de toponimice în alcătuirea cărora intră subst. *colonie*. Pentru *Coloniște* (Săv), vezi *RGR* IV, p. 42. Cf. și *Loturi Enescu* (Dor). N-au nici o legătură cu apelativul *colonie* n. top. *Colun* (Sib), *Coluna Dombresei* (Tran), interpretate greșit de Kisch I, p. 281. Vezi discuția în capit. V al părții II.

[3] Fiind vorba de o numire oficială, semnificația ei este, evident, întrucîtva deosebită. Trebuie să admitem sensul figurat al apelativului în discuție.

[4] Aceste două toponimice au la bază antroponimicul *Robu*. (Cf. și *Robescu*, RS.) Tot derivat «personal» (de la *Șerbu*) este *Șerbești*.

[5] *Șerboaia* poate fi la fel de bine femininul n. pers. *Șerbu* și al apelativului *șerb*.

[6] Derivat de la n. pers. *Șerboiu*.

[7] Tema este antroponimicul *Șerbotă*.

[8] Vezi G. Ivănescu, *Bul. Phil.* I, p. 167—168, care crede că etimonul acestui toponimic este ucr. *rabînja* 'sclavă, roabă, servitoare', deși *î* ne trimite, mai degrabă, la rus. *rabynja* sau la v. slav. *rabyni*, care înseamnă, amîndouă, același lucru.

roase limbi slave au forme duble (cu -*o*- și cu -*a*-), corespunzătoare acestui cuvînt, de ex. v. slav. *rabŭ* și *robŭ*, bulg. *rob* alături de *rabota*, sîrb. *rob* al. de *rabota*, ucr. *rob* și *rab*, rus. *rob* și *rab* (*rabá*) etc. (vezi Miklosich, *Etym. Wb. slav. Spr.*, s.v. *orbŭ*).

În fostul județ Romanați avem două sate care se cheamă *Romîna* [1]. *DG* afirmă despre unul dintre ele că numele lui stă în legătură cu *rumînia* (sau *vecinia*, cum se spunea în Moldova), cu situația de robi ai pămîntului *(adscripti glebae)*, pe care o aveau țăranii neliberi, adică ne-răzeși sau ne-moșneni, din țările noastre. Este posibil ca afirmația să corespundă adevărului, deși în Muntenia o asemenea numire ar putea însemna același lucru ca *romîncă*, dacă presupunem că ea datează de puțină vreme și provine de la un cărturar (cf. *franceză*, *germană* etc.)[2]. În orice caz, acesta este singurul toponimic care se pretează, teoretic, la o astfel de interpretare [3]. De aceea poziția lui absolut izolată (ne-am aștepta să găsim și altele similare: *Rumîni* sau *Romîni* în Muntenia, *Vecini* în Moldova) vorbește, mai degrabă, contra explicației date de *DG*[4]. Cît despre *Romîni* (Buh), este sigur că are semnificație etnică, întrucît moldovenii n-au cunoscut niciodată valoarea semantică de ordin social a subst. *romîn* [5].

Amintirea despre situația specială pe care o puteau avea, pe vremea capitulațiilor, supușii străini în Principate ne-o păstrează toponimice ca *Sudiți* (Buz, Fet, Plo, Urz), *Sudiți* sau *Gura Vadului* (Miz), *Cucuieți-Sudiți* (Olț). Cf. și *Merii Petchii-Sudiți*, alături de *Merii Petchii-Pămînteni* (Urz), care exprimă, cu ajutorul determinativelor, opoziția dintre cele două categorii de locuitori [6]. Se numeau *sudiți* locuitorii veniți din altă țară și care-și mențineau cetățenia originară, din cauză că aceasta le oferea avantaje multe și mari. *DG*, s.v. *Cucuieți-Sudiți*, insistă exclusiv asupra dreptului de a nu plăti impozite și prezintă lucrurile în așa mod, încît s-ar putea crede că *sudit* însemnează ‘nebirnic’. De fapt, acesta era numai

---

[1] În *Indicat.* și *Lege.*, *Romîna* (Bal, Crl).

[2] Va fi influențat, poate, și *Romanați*, simțit ca avînd o temă identică.

[3] Căci *Romînii de Jos* și *Romînii de Sus* (Hor), date de *ISt* și *Indicat.*, dar absente în *DG* și la Frunzescu, sînt creații recente.

[4] Părerile oarecum curente, cel puțin cu 40—50 de ani în urmă, privitoare la ‘rumîni’ și pe care le-am pus, în general, la baza discuției precedente (vezi și mai departe) diferă de ale lui C. Giurescu, *Despre rumîni*, București 1916 (*MemAcR*, Ist., Ser. II, tom. XXXVIII, p. 191 urm.). Acest istoric vede în « rumîni » o categorie de oameni neliberi, a căror situație juridică se datorește n u lipsei de pămînt propriu, ci obligației de a munci pentru stăpîn: așadar, rumînul era un fel de rob « personal », nu al pămîntului, cum ar dovedi, între altele, faptul că putea fi el însuși proprietar de pămînt (continuînd totuși a fi legat de stăpîn) și totodată avea libertatea de a părăsi moșia stăpînului (în ambele cazuri trebuia să lucreze pentru acesta, eventual să-l despăgubească, într-un mod oarecare, în schimbul lucrului pe care nu-l putea face). Documentele slave numesc pe acești țărani ne-liberi *poslușnici* sau *vlahi* sau, mai des, *vecini* (să se noteze că-i vorba de Muntenia), pe cînd limba vorbită cunoștea numai termenul *rumîn*. Un document din anul 1387 vorbește despre un om care se « închinase » mănăstirii Tampa, împreună cu « moșia » lui, « să fie p o s l u ș n i c mănăstirii ».

[5] Pare foarte puțin probabil să avem a face cu o colonie de « romîni » veniți, pe vremuri, din Muntenia: în această ipoteză li s-ar fi zis, cu siguranță, *munteni*, după originea lor locală. Deși de prisos, trebuie arătat că chiar interpretarea « etnică » a lui *Romîni* poate fi acceptată numai în cazul că autorul numirii va fi fost un om cult și că, prin urmare, satul respectiv a luat naștere într-o epocă apropiată de noi, cînd numele generic dat poporului romînesc s-a răspîndit printre știutorii de carte.

[6] Întocmai ca la numirile duble, cu determinative etnice și politice (vezi capitolul următor).

unul dintre privilegiile care decurgeau din calitatea de supus străin. Mai interesant este amănuntul că primii locuitori ai satului în discuție au fost, după informațiile aceluiași *DG*, imigranți ardeleni, așadar cetățeni austro-ungari (în ipoteza că s-au așezat acolo după 1867) sau austrieci (dacă au venit mai înainte). *DLRM* are *sudit* „locuitor din Principatele Romîne aflat sub protecția unei puteri străine, avînd prin aceasta dreptul la o jurisdicție specială, la anumite privilegii fiscale etc., de care nu se bucurau pămîntenii"[1].

Numeroase sînt toponimicele la baza cărora stau nume de slujbe și demnități dispărute cu timpul. Majoritatea lor arată, în fond, raporturi de proprietate: boierul sau slujbașul respectiv a stăpînit satul, moșia ori parte din moșia care-i poartă numele. Restul se referă la întîmplări diverse din viața vreunui demnitar împletită cu aceea a satului.

Aga (Lug), *Agaua* (Hîr), *Asan-Aga* (DrV), *Agia* (Cal): *agă* (învechit) '1. ofițer din armata otomană; 2. șef al agiei, avînd atribuțiile prefectului de poliție de mai tîrziu'; *agie* 'organ administrativ din secolul al XIX-lea, însărcinat cu menținerea ordinii publice; totalitatea funcționarilor din această instituție' (*DLRM*)[2].

Armașul și *Lunca Armașului* (Săv), cu derivatele *Armășoaia* și *Rediu-Armășoaia* (Vas), *Armășeni* (Ciu, Huș[3], Neg), *Armășești* (Hor, Urz): *armaș* '1. Om înarmat, însărcinat cu paza ordinii și averii domnului și a boierilor; 2. slujbaș cu însărcinări administrative și judiciare' (*DLRM*); *armaș-mare* sau *vel-armaș* 'boierul numit (de domn) în slujba de cap al armașilor din toată țara' (*DA*).

Ban (Zal), *Banul* (BAr, Bc, Bz, Cor, Iaș, Tec), *Banul Frîncu* (Miz), *Biserica Banului* (Buz, Găe), *Dealul Banului* (Drg), *Drumul Banului* (Giu), *Hîrboca Banului* (Buz), *Izvorul Banului* (Tej, VaD), *Măgura Banului*, (TuM), *Moisica Banului*, *Movila Banului*, *Odaia Banului*, *Piatra Banului*, *Pîclele Banului* și *Podul Banului* (Buz), *Pîrîul Banului* (Bot), *Poiana Banului* și *Sărata Banului* (Tej), *Sfoara Banului* (Buz), *Sforile Banului*, *Stupina Banului* și *Valea Banului* (Cis), *Vălcica Banului* (Tec), *Băneasa* (ACl, Adj, oș. Buc, Buj, Giu, Hîr, Neg, Rom, TuM, Vl), *Băneasa-Brăiloiu*, *Băneasa Hagiului* și *Băneasa Sfîntului Gheorghe* (Giu), *Băneasca* (Msc), *Bănesele* (Cra), *Bănești* (Ar, Buh, Cpi, DrV, Găe, Gur, RîV, Suc, Tit, Trg), *Bănia* (Boz)[4]; *Bănoaia* (Hor): *ban*, titlu de dregător: 'a) (și în forma *mare-ban*) titlu purtat de dregătorul delegat de domnul Țării Romînești cu cîrmuirea Olteniei; (mai tîrziu) titlu purtat de primul boier în rang din Țara Romînească (numit *ban al Craiovei*); b) titlu purtat de dregătorii delegați cu administrarea unor județe din Oltenia; c) titlu purtat de dregătorul delegat de

---

[1] Această situație privilegiată a supușilor străini a fost desființată în 1878.

[2] În Banat nu poate fi vorba de sensul « romînizat » al apelativului *agă*, pentru motivul că acolo n-a existat organizația administrativă și militară, după modelul turcesc, din Principate.

[3] Satul din acest raion se chema « din vechime *Armașul*, după numele unui vechi ostaș » *(DG)*. Și despre *Armășoaia* aflăm ceva în legătură cu modul cum a ajuns să se numească așa: « ...de atunci s-a numit *Armășoaia*, de la o femeie proprietară, *Armășeanca* » (*DG*, s.v.).

[4] Judecînd după numele maghiar *(Bánya)* al acestei localități, cred că avem a face cu o etimologie populară, care a fost înlesnită de existența lui *ń* în subst. *bańe* = *baie* (magh. *bánya)*.

regele Ungariei cu administrarea unor provincii' (*DLRM*)[1]. Aceeași origine ar putea avea *Banloc* = magh. *Bánlok* (Det), *Banov* (Vid), *Banoviceni* și *Banovița*[2] (TuS), *Banpotoc*=magh. *Bánpatak* (Ili), *Bănlaca*=magh. *Bánlaka* (Ald) : magh. *bán* = rom. *ban*. Pentru *Banov(iț)a* și *Banoviceni* trebuie să admitem o derivare, pe terenul limbii noastre și de la un substantiv romînesc, cu ajutorul unui sufix slav (*-ov*), ceea ce se întîmplă uneori, cum vom constata în partea II, capit. III. Este mai probabil totuși că în tema acestor toponimice avem n. pers. slav. *Bano* (vezi *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 161 și *BkA* III, p. 54). Și numele provinciei transcarpatice *Banat* (sau *Bănat*, cum îi spun unii) are la bază apelativul *ban*.

Beiul (Ale, DrV, Tur), *Beiul Sîntei Ecaterina* (Tr), *Movila Beiului* (Ist) : despre satul teleormănean *DG* spune că și-ar fi luat numele de la un pașă turc Zamet-Bei, « care se stabilise aici pe la anul 1761 ». Cf. și *Beili* (Tul), apoi formații pur turcești cu *Bei* urmat de determinative (Cț, Tl). *DLRM* are *bei* '1. (Înv.) Guvernator al unui oraș sau al unei provincii turcești sau supuse turcilor. Titlu dat de turci domnilor țărilor romînești; p. ext. prinț. 2. Demnitar sau guvernator al unui principat autonom supus unei suveranități străine'.

Birăi (Cal), *Birăul* și *Moara Birăului* (Buz), *Birești* (Rom), *Bironești* (Bc), *Mănoaica-Birou* (Crl) : la baza tuturora stă *birău*[3] < magh. *biró* 'judecător'. Unele au nevoie de explicații, căci nu par destul de clare ca formație. *Birești* este vechea numire a satului *Ghirăiești*, spune *DG*. Această precizare lămurește pe deplin lucrurile: *Ghirăiești* are drept temă varianta dialectală (*ghirău*) a apelativului nostru și reprezintă, așadar, aspectul romînizat (sau mai romînizat) al lui *Birești*. Să nu uităm că ne găsim într-o regiune cu numeroase toponimice de origine maghiară (despre satul în discuție *DG* afirmă că are mai mult de jumătate locuitori maghiari)[4]. În ce privește pe *Bironești*, condițiile obiective sînt oarecum identice, întrucît acest nume apare și el tot într-o regiune cu bogată populație maghiară. Mai greu este de explicat prezența lui *n*, care lipsește în tema *birou* sau *birău* (adică magh. *biró*). Cred că epenteza acestei consoane se datorește necesității de a alipi, la un primitiv străin, un sufix romînesc, în conformitate cu sistemul fonetic al limbii noastre. Deși, poate, de prisos, trebuie arătat că pretutindeni avem a face cu valoarea antroponimică a apelativului aici în discuție.

---

[1] S-ar părea că rangul boieresc de *ban* a existat numai în Muntenia. Știm însă că Moldova l-a cunoscut de asemenea, chiar dacă ceva mai tîrziu și în alte condiții. De altfel vedem din lista de mai sus că toponimicele moldovenești formate de la acest cuvînt sînt și ele destul de numeroase.

[2] Cf. și *Bănișor* (Zal), *Bănița* (oș. Pet), apoi *Banea* (Dj), ultimul fiind, de fapt, un antroponimic.

[3] Existent în ținuturile de peste munți, cu sensul de 'primar la sat' *(DE)*.

[4] Cf. și *Gherăiești*, numele a două sate din raioanele Bacău și Roman, care poate fi interpretat în același chip (*i* neacc. > *e* este un fenomen fonetic curent), mai ales că apare și el tot într-o regiune de influență maghiară. De altfel, *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.* redau numele satului sub forma *Gherăiești*. Nu-i exclus totuși ca tema atît a lui *Gherăiești*, cît și a lui *Ghirăiești*, să fie n. pers. tăt. *Ghirai*, care va fi fost cunoscut de romîni, la fel cu alte nume avînd aceeași origine.

Cadi-Chioi (NeV)[1], *Cadi-Cîşla* (Hîr), *Dealul Cadiului* şi *Valea Cadiului* (Măc): *cadiu* 'judecător la turci' (Tiktin).

Cămăraşul (Ghe[2], Răc), *Cămăraşul Deşert* (Ghe)[3], *Cămăraşul* sau *Brezoaia Cămăraşului* (Răc), *Movila Cămăraşului*[4] şi *Valea Cămăraşului* (Buz), *Schitul lui Cămărăşescu* (DrO): *cămăraş* '1. (Învechit) Slujbaş la cămara (camera de culcare, iatacul) domnitorului sau la alte servicii ale cămării (domneşti). *Spec.* Rang(uri) de boierie şi funcţiune la curtea domnească: *mare(le)-cămăraş* (*cămăraşul cel mare, vel-cămăraş*) boier de rangul II; *cămăraşul al doilea*, care... îngrijea de garderoba domnului; *cămăraş(ul) de izvoade*, boier de rangul III. 2. (Trans.) Funcţionar al oficiului statului unde schimbau moţii aurul din mine' (*DA*)[5].

Căminarul (TîO), *Ţigănaşul (Căminăreşti)* (Iaş): Tiktin are *căminar* (variantă *cămănar*) (Mold.) 'funcţionar domnesc care încasa camina', adică impozitul pe pivniţe, cîrciumi, prăvălii ş.a. (vezi amănunte în *DA*, s.v. *camănă*).

Chehaiaua (Căl), *Chihaia* (Foc): *chehaià, chehăie* '1. (Învechit) Intendentul vizirului sau al unui paşă, însărcinat cu inspecţiunea curţii sale. 2. (Învechit) Reprezentantul domnilor romîni pe lîngă Poarta otomană. 3. (Învechit) Subofiţer, (uneori) locotenent al căpitanului. 4. Funcţionar vamal sau şef de poştă (?). 5. (Mold.) Şeful pădurarilor. 6. Primar, vornic sau vătăşelul primăriei' (*DA*).

Chineja şi *Fundul Chinejei* (Buz), *Cheniz* sau *Chiniz* (Bei), (*Sat*) *Chinez* (Tim), apoi *Chiajna* (oş. Buc): la baza tuturora stă apelativul *cneaz* 'stăpîn de sat, primar sătesc' (Tiktin), despre care v. aici mai sus, § 1. Ca toponimic, el apare şi dincolo de graniţele teritoriului nostru politic (Cf. Kisch I, p. 226 şi II, p. 36; Dr. II, p. 107, 366 şi 588). Pretutindeni prezenţa lui arată existenţa organizaţiei social-juridice corespunzătoare, care-i de origine romînească. Circulă încă prin Banat cu sensul 'primar de sat, jude' (are varianta *chinez*).

Ciodari (Ved): reprezintă forma de plural, cu pierderea lui *h*, a subst. *ci(o)hodar* '1. (Învechit) Slujbaş care îngrijea de încălţămintele domnului şi ale curţii; 2. (Învechit) Slujitor domnesc, cămăraş (= camerier), lacheu al palatului' (*DA*)[6].

Comisoaia (Buz), *Comisul* (Msc), *Dealul Comisului* (Vas), *Comişani* (Trg), *Grindul Comişanului, Izvorul Comişanului, Măgura Comişanului* şi *Comişeanca* (TuM), *Comişeanca* şi *Comişeasca* (RoV): *comis* '(Învechit) scutier (rang de mică boierie); *comisul mare* (*marele comis, vel-comis*) boier de rangul I, însărcinat cu grija grajdurilor domneşti' (*DA*).

---

1 *Cadiul*, după *ISt*; în *Indicat.*, *Cadichioi*, oficial *Coroana* (ca în *Lege*).

2 *Vaida-Cămăraş*, la Mold.-Togan, p. 239 şi în *ÎAdm.* Cf. magh. *kamarás* = rom. *cămăraş*.

3 *Cămăraşul (ÎAdm)*.

4 *DG* scrie: « numită astfel, fiindcă în vechime era aşezat aici un turc, ca să încaseze taxele impuse pentru păşunatul oilor ce se aduceau din raiaua Brăilei. El aplica Dangana (marca turcească) pe ciomegele ciobanilor ce le păzeau, arătînd cu aceasta că oile sînt cumpărate pentru împărăţie sau că taxele sînt plătite ».

5 Este vorba de situaţia anterioară primului război mondial, cînd Transilvania şi celelalte ţinuturi de peste munţi aparţineau Ungariei.

6 Varianta *ciodar* este atestată în texte populare.

Crainici (Adj, BAr), *Crainicul* (BAr), *Coasta Crainicului* (Gil), *Crăiniceni* (Dor): după constatările lui S. Dragomir, *Dacor.* I, p. 150 urm., *crainicul* era un 'judex nobilium, szolgabiró' (« fiecare *Crajina* își are crainicul ei, de care au să asculte cnejii, și fiecare sat are cîte un cnez, căruia îi sînt supuși țăranii și care trebuie să supravegheze ordinea », p. 153). Dragomir citează n. top. *Crainicovo* și *Crainicești*, ambele în ținuturile transcarpatice[1].

Crucereasa (RîS), *Crucerești* (Cal), *Movila Cruceriului* (Bot), *Crucerul* (Gal, Răc, Rom), *Valea Crucerului* (Slo), *Clucereasa* (Pit), *Clucerul* (Gal): că numele cu *r* în silaba inițială au aceeași origine și semnificație ca cele cu *l*, probează, dacă ar mai fi necesar, informațiile din *DG*, s.v. *Movila Cruceriului*, care precizează că locul numit astfel se află pe fosta moșie a unui clucer. Afară de asta, existența în două raioane vecine (Pit, Răc) a două toponimice reprezentînd ambele aspecte ale acestui cuvînt vechi constituie de asemenea o dovadă. Prin urmare, nu poate fi vorba de *crucer*, „traducere" literală a lui *creițar* < germ. *Kreuzer*, pe care, de altfel, îl întrebuințează numai unii autori ardeleni, ci de *clucer*: (Înv.) 'Boier care avea atribuția de a se ocupa cu aprovizionarea curții domnești' (*DLRM*).

Cuparul (Găe): « ca și ploscarul, *cuparul* era un boierinaș, ajutor al paharnicului, avînd să umple cu vin cupele la masă, după ce paharnicul umplea cea dintîi cupă » (*DA*). Toponimicul nostru ar putea însemna și 'fabricant (sau negustor) de cupe'.

Dieci (Gur): v. rom. *diac* era sinonim cu *grămătic* (v. articolul imediat următor). În vorbirea populară din Ardeal, *diac* însemnează, spune Tiktin, 'știutor de carte, cărturar, student'.

Grămăticul (Cis), *Grămăticești* (Hor), *Gramaticul* (RS, Frunzescu; ar putea fi același cu primul): *grămătic* = *diac* = *logofăt* 'scriitor (de acte etc.)'[2].

Hetmanul și *Hătmani* (TîO) < *hatman* '(În Moldova, începînd din a doua jumătate a veacului al XVI-lea). Unul dintre cei dintîi boieri de divan, însărcinat de domn cu grija întregii puteri armate, al cărei comandant era în timp de pace și război, și care avea și atribuțiile pîrcălabului sau portarului Sucevei, pe care-l înlocui mai tîrziu, purtînd și titlul de *mare hatman*; (în Muntenia) comandant al zapciilor de divan' (*DA*).

Izbașa (RîS), *Izbașul* sau *Crucea lui Izbaș* (TuS), cu derivatul *Izbășești* (RîV): *izbaș(ă)* '(Învechit) (Turcism în Țara Veche, pe la sfîrșitul veacului al XVIII-lea și începutul celui de al XIX-lea). Secretarul curții

---

[1] Dincoace de munți, unde instituția crainicilor se pare că n-a existat, trebuie să contăm cu sensul curent pe vremuri al apelativului acestuia ('pristav, cel ce striga în public poruncile sau veștile de la domnie', *DE*). Pot fi pomenite aici și n. top. *Jupa* (Csb), *Jupănești* (TuS), *Jupalnicul* (Orș), *Jupani* (Fge), pe care le invocă Dragomir, *loc. cit.*, p. 147, cu precizarea: « păstrează amintirea vechii organizații slave cu jupele ca unități teritoriale, care aveau în frunte un jupîn ». Cf. *Jupîneasa* (Gil, Pit), *Jupînești* (Fge, Gil, Pit, Msc), care au altă semnificație (cf. *jupîn* '1. (Înv.) Titlu de politețe dat persoanelor care ocupau o anumită demnitate sau funcție înaltă. Titlu de politețe echivalînd cu „domn", „cucon"; *jupîneasă* (Înv.) Soția unui boier; boieroaică' *(DLRM)*. La noi, jupelor slave le corespundeau scaunele și districtele.

[2] Tiktin dă, pentru *grămătic*, mai multe sensuri: « lit. veche = *dascăl* 'cîntăreț de biserică'; lit. veche 'scriitor (de acte)'; destul de învechit și popular 'ținitor de registre, contabil, secretar' ».

și în special al marelui divan, însărcinat cu grija corespondenței' (*DA*). După Tiktin, *izbaș(ă)* ar fi același cuvînt cu *iuzbașă* « (învechit) (Turcism în Țara Veche) Căpitan, comandant peste o sută de fustași, sutaș » (*DA*), care pare a fi avut și varianta *izbașă* (sau se va fi confundat cu acesta), cum rezultă dintr-un citat, făcut de *DA* (s.v. *izbașă*): *Nicolae izbașa de fustași de la marele divan* (*fustaș* apare, cum am văzut, și în legătură cu *iuzbașă*).

Judele (Cos), *Judești* (Brd), *Balta Giudelui* (Vas), *Balta Judelui* (Crl), *Vîrful Juzelui* (Tran; Kisch I, p. 223), *Valea Judecelui*, *Valea Judecilor* și *Judecelul* (Ns; cf. *Geopolitica și Geoistoria* III, p. 36): *jude(ce)* este unul dintre sinonimele, mai mult ori mai puțin aproximative, ale lui *stăpîn de sat* (v. cele spuse la p. 155 urm.)[1].

Muftiul și *Poșta-Muftiul* (Brl): *muftiu* „judecător suprem care dă fetvale la turci (dignitate analoagă cu Papa); el se mai numește și Șeicul-Islam" (Șăin. II, 2, p. 83).

Naipul (DrV): *naip*, cuvînt turcesc, dar întrebuințat, pe vremuri, și la noi, cu sensul de 'judecător inferior, locțiitorul unui cadiu sau molà' (Șăin. II, 2, s. v.).

Nazîrul (Brl, Giu), *Nazîrul Nou* (Brl), *Nazîrcea*[2] (Neg): *nazîr* (*nazir*) '(Înv.) Inspector, supraveghetor; guvernator turc al unei cetăți' (*DLRM*). Iată și ce spune *DG*, s.v. *Nazîrul* (Brl): « Comuna pare a fi înființată înainte de 1756, căci în primăvara acestui an găsim că zahereaua, adică darea în grîne către Poartă, s-a cerut pentru prima oară în cantitate de 15.000 chile de Brăila. Grîul se preda în Brăila, de unde se primea de un *nazîr*, adică intendent al Sultanului. Țara era reprezentată de un comisar, care observa predarea ». Șăin. II, 1, p. 271 dă sensurile următoare (mai numeroase decît în *DLRM* și, unele, mai interesante pentru discuția noastră): « (sensuri arhaice) 1. comandantul cetăților turcești Brăila, Chilia, Vidin; 2. mai marii peste vătavii plaiurilor; (sensuri moderne) 1. inspector, supraveghetor; 2. vătav de țigani domnești »[3].

---

[1] *Adjud* (Adj), pronunțat de localnici *Aźud*, n-are nici o legătură cu *jude*, cum am crezut altădată. Deja I. Nistor, *Die auswärtigen Handelsbeziehungen der Moldau im XIV., XV. und XVI. Jahrhundert*, Gotha, 1911, p. 136 și 165–166 a explicat just acest nume (< magh. *Egyed* = *Aegidius*; v. și aici mai sus, p. 178). *Tîrgul Adjud* a fost, la început, o colonie maghiară: negustorii sași din Sibiu aveau dreptul să încaseze taxe vamale în această localitate, care, pe vremea voievodului Ilie I, urmașul lui Alexandru cel Bun, se găsea la granița celor două principate romînești. (Într-un document latinesc, cu data de 9 aprilie 1433, emanat de la Ilie I, Adjudul este numit *Egyedhalma*.) Aceste informații le dețin de la fostul profesor C. Lacea din Brașov. Cf. și N. Iorga, *Istoria poporului romînesc* I, București 1922, p. 221, care vorbește de originea maghiară a acestui orășel și-i compară numele, în ce privește partea finală, cu *Năsăud*, *Șamșud* din Transilvania; *Litteris* I, p. 181–182; G. Weigand, *XV. Jber.*, p. 151 și *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebiets*, p. 20, care se gîndește la o identitate a lui *Adjud* cu *Aiud* (Tran). *Agiudeni* (Rom; *ÎAdm* și *Indicat.* scriu *Adjudeni*) poate însemna și 'locuitori veniți din *Agiud*', dar și, mai probabil, 'urmași ai unui *Agiud* (= *Egyed*)'. Se știe că raionul Roman are un număr de sate cu populație maghiară. Frunzescu înregistrează un *Adjud* (el scrie *Agiud*) și pentru raionul Buzău. Cf. și *Sîntejude* = magh. *Szentegyed*, citat de N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1137 (există pînă astăzi, ca nume de sat, Ghe, v. *ISt* și *Indicat.*).

[2] În *Indicat.*, *Nazarcea* (Meg), oficial *Galeșu* (ca în *Lege*).

[3] *Năzăr(i)oaia* (Adj) n-are nici o legătură cu *Nazîrul*, căci reprezintă femininul n. fam. *Nazar(i)e*, răspîndit mai ales prin fostul județ Tecuci, de unde este, foarte probabil, originar.

Nemeşasca şi *Nemeşeşti* (Fge), *Nemeşi* (Cîm), *Nemşa* (Med) : toate în ţinuturile de peste munţi (vezi *BkA* I, p. 19 ; Kisch I, p. 221 şi 231), cum este şi firesc, din moment ce noţiunea însăşi s-a născut, prin influenţa maghiară, acolo. *DLRM* are *nemeş* 'nobil din clasa stăpînitoare a Transilvaniei medievale ; p. ext. nobil de rang mic'. Trebuie să admitem totuşi, măcar în unele cazuri, şi înţelesul pe care-l au la noi, în Romînia Veche, *moşnean* şi *răzeş*, adică 'ţăran liber, proprietar de pămînt' (opus, deci, lui *iobag* [1] = *rumîn, vecin*). Cf. şi *Jucul Nobil* (Ghe), care reprezintă «traducerea» maghiarului *Nemeszsuk*[2].

Dealul Paharnicului (BAr), *Iazul Paharnicului* (Paş) : *paharnic* '(Înv.) Mare demnitar la curtea domnitorilor romîni, boier de divan care administra viile şi pivniţele domneşti şi care strîngea dările în natură datorate domnitorului din vinul produs în ţară ; funcţia acestui demnitar. Cel care turna de băut domnitorului (şi oaspeţilor) la masă' (*DLRM*).

Pîrcălab(ul) (Ag, VîM), *Muntele Pîrcălabul* (RîV) : *pîrcălab* '(Reg. Înv.) 1. Dregător mai mare peste un ţinut al Moldovei (cu atribuţii de conducător al unei cetăţi şi de judecător). Comandant de cetate. 2. Comandant de cetate în evul mediu, mai tîrziu mai marele unui sat, al unei comune ; primar. Strîngător de biruri ; perceptor. 3. Comandantul unei închisori ; temnicer' (*DLRM*).

Pîrgăreşti sau *Tiseşti* (TîO), *Valea Pîrgarului* (BAr) : *pîrgar* '(Învechit) consilier comunal. Pîrgarii, cu primarul (*şoltuz, judeţ* etc.) în frunte, alcătuiau autoritatea administrativă a unui oraş' (Tiktin).

Pitarul (Tit, Răc), *Pitar-Moşu* (Răc), *Odaia Pitarului* şi *Podul Pitarului* (Giu), *Pităreanca* (Vid), *Chitariul* şi *Chităroaia* (Tec) : *pitar* '(În orînduirea feudală a ţărilor romîneşti) Boier însărcinat cu aprovizionarea curţii domneşti (şi a oştirii) cu pîine' (*DLRM*). Trebuie ţinut seamă, cel puţin în cazul toponimicelor moldoveneşti, şi de însemnarea actuală a lui *pitar*, sinonim (în sudul Moldovei, de pildă) cu *brutar*.

Postelnicul (Slo), *Postelnicuţa* (Paş) : *postelnic* '(Înv.) 1. Unul dintre marii boieri de divan avînd funcţia de mareşal al curţii şi de îngrijitor al camerei de dormit a domnului (iar în Moldova, şi pe aceea de pîrcălab al ţinutului Iaşi). (În secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea) Ministru al afacerilor externe' (*DLRM*).

La Saegii («veche numire a cătunului *Trestia*», Cis) : *saegiu* (*saigiu*) '(Înv. şi reg.) Slujbaş al Porţii care strîngea în Principatele Romîne darea plătită în oi ; p. ext. slujbaş al stăpînirii care număra oile în acest scop' (*DLRM*).

Sărdarul sau *Şendreni* (Gal) : *serdar* '(În secolul al XVII-lea) Comandant de oaste, mai ales de călărime. *Marele Serdar* sau *serdarul mare* = comandant de oaste făcînd parte dintre boierii de divan, avînd rangul între

---

[1] Se pare că acest apelativ, şi el de origine maghiară, nu apare, ca numire populară, sub aspectul lui romînesc, în toponimia transcarpatică (şi cu atît mai puţin dincoace de munţi). Cf. *Jobbágyfalva* şi *Jobbágytelke* în ţinuturile secuieşti (*BkA* III, p. 37). Pentru ultimul, Kisch I, p. 225 dă echivalentul rom. *Iobăgeni*, pe care-l găsim şi în *ISt* (TîM). La Mold.-Togan, p. 122. *Iobagifalău* (în acelaşi raion).

[2] *ÎAdm, Lege* şi *Indicat.* au *Jucul de Jos, Jucul de Mijloc* şi *Jucul de Sus* (Ghe).

marele clucer și marele sluger. 2. (În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea) Boier de rang mijlociu'. (*DLRM*)[1].

Spătari (Vas), *Spătarul* (Buz, Drg), *Crucea Spătarului* (Cis), *Movila Spătarului* și *Spătăreasa* (RîS), *Spătăreasca* (Brl), *Spătărei* (Ale), *Spătărești* (Brd, Făl[2]) : *spătar* 'Înalt demnitar la curtea domnească în timpul feudalității, care avea la început funcția de a purta la festivități spata domnească, iar mai tîrziu pe aceea de șef al armatei și al poliției. *Mare spătar* = comandant suprem al oștilor țării' *(DLRM)*[3].

Stolnici (Bot, Cos)[4], *Stolniceni* (Bot, Paș, RîV), *Stolniceni-Ghițescu Stolnicenii lui Costandache* și *Stolnicenii Prăjescului* (Paș) : *stolnic* '(Înv.) Dregător care purta grija mesei domnești, fiind șeful bucătarilor, al pescarilor și al grădinarilor' (*DLRM*).

Șpălnaca (Aid) < magh. *Ispanlak(a)*, *Dealul Șpanului* (oș. Clu) : *șpan* (Tran) 'vicecomitele unui comitat' < magh. *ispán* (*DE*).

Uricari (Bld) : *uricar* 'scriitor de urice, redactor al actelor în cancelariile domnești ; logofăt, pisar' (*DLRM*).

Visticri (VîM), *Vistierul* (Cpi), poate și *Visterna* (Ist) : la Tiktin «*vistier* 'tezaur' ; = *vistiernic*, (odinioară) supraveghetor al tezaurului ; *marele, vel-vistier* supraveghetorul șef al tezaurului (= ministru de finanțe). Era membru al consiliului de stat» (Tiktin).

Vornicul Mărgineanu (Tej), *Fundul Vornicului* (TuM), *Vorniceasa* (Buc), *Vornigeasa* (Ved), *Vorniceni* (GuH, Săv), *Vornicenii Mici* (Suc) : *vornic* '(odinioară) nume dat la diverși slujbași ai statului. a) *vornic(ul cel) mare, marele, vel-vornic* guvernator. În Muntenia avea funcțiunea unui ministru al afacerilor interne și urma ca rang după *banul cel mare*. La început era numai unul, mai tîrziu doi : *vornicul de Țara de Sus* (apuseană) și *vornicul de Țara de Jos* (răsăriteană). Prințul Alexandru Moruzi a creat încă doi *vornici mari* ca membri ai curții supreme de justiție. În Moldova existau de asemenea doi *vornici mari* : *vornicul de Țara de Sus* (apuseană) și *vornicul de Țara de Jos* (răsăriteană). Aveau în grija lor administrarea justiției și urmau în rang după *logofătul cel mare* ; b) (învechit și popular) primar de sat ; c) (popular : *vornic de nuntă*), numit de obicei *vornicel* (*de nuntă*) însoțitor al mirilor, cavaler de onoare, tînăr care face invitațiile la nuntă' (Tiktin).

Ca să nu deschid o rubrică nouă, înregistrez tot aici și toponimicele care amintesc de domnitorul țării sau de membrii familiei lui. Ele sînt foarte numeroase, ceea ce nu trebuie să ne surprindă[5]. De pildă : *Doamna* (Ag, Bt, Buc, Bz, CAr, Cra, PiN), *Pe Doamna* (Msc), *Balta Doamnei* (Plo), *Bîtca Doamnei* (PiN), *Colții Doamnei* (Msc), *Dealul Doamnei* (Aid, Dor, Iaș), *Fîntîna Doamnei* și *Gîrla Doamnei* (Dor, TîO), *Gura Doamnei* (PiN),

---

[1] Se pare că același apelativ, cu modificarea analogică a finalei (sub influența sufixului *an*), trebuie să vedem și în tema toponimicelor *Serdanul* (Tit), *Serdănești* (BAr).

[2] La începutul veacului al XIX-lea, acest sat aparținea Spătăresei Milo, spune *DG*.

[3] *Spătarul* (la fel diminutivul *Spătărei*) s-ar putea interpreta și ca 'fabricant de spate' (*spată* 'sabie' ; 'partea războiului de țesut cu care se „bat" firele de bumbac introduse în urzeală cu ajutorul suveicii').

[4] Pe vremea lui Ștefan cel Mare a existat un sat *Stolnici* și în fostul județ Neamț (Mat., p. 19).

[5] Cele mai multe arată, firește, proprietăți de-ale membrilor familiei domnitoare.

Iazul Doamnei (Iaş), *Lacul Doamnei* (Vl), *Munţii Doamnei* (PiN), *Pădurea Doamnei* (Bac), *Pietrele Doamnei* (Clg, PiN), *Pîrîul Doamnei* (Ale), *Satul Doamnei* (Bot), *Scaunul Doamnei* (RîV), *Valea Doamnei* (Bc, Msc), *Doamnele* (Cpi, Msc), *Muntele Doamnele* (Cpi); *Domneasca* (Bot, Buz, Hrl, Iaş, Meg, Tc), *Domneasca Mică* (Meg), *Balta Domnească* (Paş), *Heleştcul Domnesc* (Cos, Trg), *Marginea Domnească* (Msc), *Masa Domnească* (TîO), *Moara Domnească* (oş. Buc, Plo, Vas), *Pădurea Domnească* (Trg), *Plaiul Domnesc* (Trg), *Domneşti* (Adj, Bis, oş. Buc, CAr, Cţ, Pan, Sla), *Domneşti-Aleşi*, *Domneşti-Călţuna*, *Domneştii de Jos*, *Domneştii de Sus* şi *Domneştii-Sîrbi* (oş. Buc), *Domneşti-Sat* şi *Domneşti-Tîrg* (oş. Buc); *Domnia* (Buz) [1], *La Domnie* (CAr)[1]; *Domnişorul* (Adj); *Domniţa* (Bac, Bz, Fău, Neg, Tec), *Dealul Domniţei* (Paş), *Dealul Domniţei* sau *Zarea Domniţei* (Adj); *Domniţeni* (RîS); *Dealul lui Vodă* (Iş), *Rediul lui Vodă* (Vas); *Voievoda* (Ag, Ale), *Voivoda* (sat «foarte vechi», Ale), *Voivodeasa* (Ns, Răd), *Voivodeni* (Făg, Gur, Hue, Reg), *Voivodeni-Făgădaie* (Zal), *Voivodenii Mari* şi *Voivodenii Mici* (Făg)[2], *Voivozi* (Mag); *Casa Bizdalelei* sau *Beizadelei*, *Valea Bizdadelei* sau *Beizadelei* şi *Puţul Bizdadelelor* sau *Beizadelelor* (Buz), *Gîrcenii-Bezede* (Vs): *beizadeá* (variante *bezadeá*, *beizdedeá* etc.) '(aproape învechit) prinţ (fiul unui domnitor)' (Tiktin).

Tot aici este locul mai potrivit pentru numiri ca următoarele: *Boierul* (Dj), *Drumul Boierilor* (Crl), *Boierul Dinu* (Olţ)[3], *Boiereasca* (Bot, Buj, Găe, Urz, Vl), *Cîrciuma Boierească* (Cpi), *Fîntîna Boierească* (Sla), *Movila Boierească* (Miz), *Valea Boierească* (Pit, TuS), *Boiereni* (Lăp), *Dealul Boieresc* (Buj), *Boiereşti* (Cîm, Cos, Drg), *Boiereşti-Strîmbeni* (Cos), *Boireasca* (Bot); *Iazul Cocoanei* şi *Lacul Cocoanei* (Buz), *Moara Cocoanei* (Hîr), *Poiana Cocoanei* (Pit), *Rîpa Cocoanei* (Cra), *Cocoanele* (Cpi), *Coconi* (Olt, Pr), *Coconi-Bărbătescu* (Tit), *Coconul* (Fău), *Cucoana Elena* (Buz)[3], *Cucoana Ilinca* (Brl)[3], *Cucoana Maria* (Gal)[3], *Dealul Cucoanei* (Bac), *Iazul Cucoanei* (Bot), *Rîul Cucoanei* (Adj), cu derivatele *Coconeşti* (Sla), *Coconeţi* (Il)[4]; *Craiul* (Ag, Brl, Pr, Str, Ved), *Craiul lui Giuvan* (Gil), *Movila Craiului* (Cor), *Piatra Craiului* (Msc, Odo), *Craia* (Cra), *Crai-Dorolţ*[5] (Car), *Craifalău* (Reg)[6], *Craifalăul de Cîmpie* (Reg)[6], *Crainimet* (Bis)[7],

---

[1] *Domnie* înseamnă aici, cu siguranţă, 'proprietate domnească'. În orice caz, n-are sensul abstract pe care i-l dăm obişnuit. *DG* confirmă această interpretare prin informaţiile de ordin istoric privitoare la locurile respective.

[2] *Voivoda* şi următoarele ar putea avea şi semnificaţia 'stăpîn de sat' (vezi Dr. I, p. 29, n. 1). *Voivodeni* sună, în gura maghiarilor, *Vajdafalva*, care a dat rom. *Vaidafalău* (*BkA* III, p. 154). Şi dincolo de hotarele noastre politice ne întîmpină numiri topice asemănătoare (cf. Dr. II, p. 366, 588). De adăugat, după Mold.-Togan, *Vaida* (Ora), *Vaida-Cămăraş* (Ghe), *Vaidacuta* (Trn), *Vaidahaza* (oş. Clu), *Vaida-Recea* (Făg), *Vaidasig* (Cj): *vajda* este echivalentul maghiar al rom. *voievod* (tot de origine slavă, ca şi acesta). Interesantă este forma *Vaivodei* (Hn), rezultată din *vaida* contaminat cu *voievod*. Despre *Vaidei*, vezi mai departe, capit. IV.

[3] Situaţia acestora diferă de a celorlalte prin faptul că *Boierul* şi *Cucoana* sînt echivalentele lui *Domnul* şi *Doamna* (urmate de un nume propriu). Au existat, pînă nu de mult, nume de sate în care *Domniţa* era urmat de un antroponimic.

[4] Pentru acesta, să se compare apelativul peiorativ *coconeaţă* = *cocoşneaţă* 'termen de dispreţ în loc de *cocoană*' (*DE*).

[5] În *Indicat.* şi *Lege*, *Craidorolţ*.

[6] Lipsesc în *ISt*, *Lege* şi *ÎAdm*.

[7] *ÎAdm* scrie *Crainimăţ* (*Crainimát*, în *ISt* şi *Indicat.*).

Crai Nou (Tim), *Craiova* (Cra, Ine, TuS), *Globucraiova* (Orş)[1], *Craiovița* (BAr, Cra), *Craiva*[2] (Alb, BAN, Bei), *Crăiasa* (Huş), *Mormîntul Crăiesei* (Dor), *Crăiasca* (Neg), *Crăiești* (Adj, Buj, Neg, PiN, Reg, Trn, Tur), *Crăișani* (Dj)[3].

§ 9. TOPONIMICE CARE AMINTESC EXISTENȚA UNOR CATEGORII DE LOCUITORI AVÎND O SITUAȚIE SPECIALĂ ÎN ORGANIZAȚIA STATULUI

«Actele veacului XVIII ne arată mai multe categorii de săteni care trăiau sub un regim deosebit; toate sînt alcătuite din slujitori domneşti, purtînd numele de *curteni*, *călărași*, *hînsari*, *darabani*, *plăieși*, *vînători*. Unii din ei alcătuiau sate întregi, cum erau, spre exemplu, plăieșii de la Comăneşti, care stăpîneau locurile de hrană şi exploatau pădurile pe hotar domnesc în schimbul îndatoririi de a străjui la graniță. Oamenii din satul *Borilești* (Bacău) şi *Dărmănești* (Neamț) au aceeaşi îndatorire în schimbul scutirii de biruri». De asemenea, rezultă din documente că locuitorii satului *Rădășeni* (Făl), pe vremea cînd acesta aparținea voievodului, «erau darabani domneşti, care se hrăneau pe pămînturile acelui hotar în schimbul serviciului ostăşesc». «Pe călărași îi vedem trăind răschirați în sate domnești și în sate boierești sau mănăstirești; ei plăteau o dajdie specială, numită dajdie călărăşească. Tot în asemenea condiții par a fi fost hînsarii şi vînătorii, care făceau slujbe în schimbul micşorării de dăjdii, nu al folosinței pămîntului»[4].

Toate aceste feluri de slujbaşi domneşti sînt pomenite în toponimia noastră, care, în plus, păstrează amintirea și a altor categorii mai mult ori mai puțin asemănătoare: însuşirea lor comună constă fie în obligația de a presta anumite servicii publice, fie în faptul că aveau o poziție socială bine precizată, deosebită de a altora. De aceea le pun la un loc în lista ce urmează[5].

Aprod şi *Valea Aprodului* (Bac), *Aprozi* (Olț), *Aprozești* (Buz): *aprod* '1. (În trecut) Slujbaş care păzea sălile şi introducea publicul în unele instituții. 2. (Înv.) Fecior de boier dat la curtea domnească pentru a sluji pe lîngă domn ca paj sau ca scutier'[6] (*DLRM*).

---

[1] *Globul Craiovei*, după *ÎAdm*.

[2] Variantă a lui *Craiova* (Dr. I, p. 88), care probează că accentul originar a stat pe temă, nu pe sufix, ca astăzi.

[3] Cîteodată tema acestor toponimice ar putea fi şi slav. (ucr., rus) *kraj* (genitiv *kraja*) 'margine', cum presupune Dr. I, p. 79, n. pentru *Crai(a)* din fostul judeţ Năsăud. În ţinuturile de peste munţi, *Crăieşti* este o apariţie foarte recentă (lipseşte şi la Mold.-Togan şi la Mart.-Istr.). Se pare că înlocuieşte pe *Craifalău* şi *Craifalăul de Cîmpie*, pe care nu le înregistrează nici *ISt*, nici *ÎAdm*. De adăugat *Sîncrai* (Aid, Hue), *Eriu-Sîncrai* (Car), *Sîncraiul de Mureş* (TîM), al căror element *crai* corespunde, în numirile ungureşti de mai înainte, lui *király* 'rege, crai'.

[4] Pasajele reproduse aici sînt luate din Ros., p. 229, 230.

[5] Clasificarea făcută de mine în prezentul paragraf (şi nu numai în acesta !) este aproximativă şi, deci, discutabilă. De aceea nu trebuie acceptată decît ca un mijloc practic menit să pună oarecare ordine într-un material prea bogat şi disparat.

[6] *Aprodul Purice* (TîN) numire recentă, dată în amintirea eroului din vremea lui Ştefan cel Mare.

Baraictarul-Bianca și *Baraictarul-Brebul* [1] (Plo), după *DG*; *Bairactari* și *Baraictar(ul)*, în aceeași regiune, după Frunzescu: *bairactar* (și *baraictar*) '(învechit) port-drapel, stegar' (Tiktin).

Beșlii (Buz): *beșliu* '(odinioară) călăreț (militar) turc de naționalitate tătară. În sec. XVII beșliii stăteau sub comanda unui *beșliagă*, care avea ca ajutoare doi căpitani (Cantemir, *Descr. Mold.*); mai tîrziu (pînă la începutul veacului XIX) erau comandați de un *baș-beșliaga* în capitala țării, de un *beșliagă* în capitalele de județ (Ghica 118). În vreme de pace ei aveau sarcina de a menține ordinea în țară, erau, deci, un fel de jandarmi' (Tiktin) [2].

Catana (Cț, Ved), *Catane* (Cos), *Catanele* (Ag, Băi [3], oș. Buc, Găe, Sla, Tr, Vl), *Catanele Noi* (Băi), *Piatra Cătănei* (Gj), *Valea Catanei* (Bz), *Cătănelul* (RîV), *Cătănești* (Miz, Pit, Str), *Cătănoaia* (Foc), *Cătănoiul* (Foc), *Cătănoiul Andrei* (Foc): *cătană* 'soldat în armata austro-ungară' (Tiktin). Ultimele patru trimit la o temă antroponimică (n. pers. *Cătană*).

Călărași (Bot, Căl, Seg, Tur) [4], *Valea Călărașilor* (Vid), *Călărășani* (DrV), *Călărășești* (Hor): *călăraș* 'cavalerist, călăreț' (Tiktin). Cf. și „sinonimele" *Călăreți* (*Giula*), *Călăreți-Șeinoaia* (ambele, Leh).

Ceauș-Chioi [5] (Hîr), *Ceaușul* (RîS), *Ceaușul de Cîmpie* (TîM), *Ceauș-Ivan* (Plo), *Ceauș-Tatul* (Buz), cu derivatele *Ceaușarul* (Gj), *Ceaușești* (Pit), *Ceaușoaia* (Bra), *Ceaușoaica* (Buz): *ceauș* '1. (odinioară) curier, emisar oficial la turci. Șeful lor era *baș-ceaușul* sau *ceauș-bașa*. Și curților domnești din Principate li s-au atașat, de către sultan, ceauși; *ceauș* (*de surugii*) mai marele surugiilor de poștă pe vremuri; 3. om de serviciu la cancelaria unei închisori' (Tiktin).

Codreni (Dor, Gal, Leh): să se compare, între altele, științele date de D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, București 1923, p. 47—48 și 150—151 cu privire la acești celebri călăreți moldoveni, care locuiau în regiunea «Codrul Chigheciului» (de aici numele lor) și aveau însărcinarea să apere țara contra tătarilor. La început, numărul lor pare a fi fost foarte ridicat (12 000), dar cu vremea el s-a redus simțitor [6]. (Damé, s.v. *codreni*, vorbește de 1 200.)

---

[1] În *Indicat.* și *Lege*, numai *Bărăitarul*.

[2] Și *beșliagă* (pronunțat *-lea*) apare în toponimie: *Beșleaga* (Cis), *Dealul Beșlegei* (Huș).

[3] După *ÎAdm*, această comună se cheamă *Catanele Noi* și este alcătuită din trei sate, între care *Catanele* și *Catanele Noi*.

[4] N. Iorga, *Rev. Ist.* XVIII, p. 285 spune că orașul Călărași din regiunea București « s-a format, printr-un popas al călărașilor de Țarigrad, din satul inițial *Licherești* » (= *Glicherești* < *Glicherie*). O bucată de vreme a purtat numele *Călărașii de la Licherești* (*ibid.*, p. 286). Cf. și informațiile date de *DG*, s.v. Satul botoșănean *Călărași* a fost întemeiat la 1880 și amintește, deci, arma călărașilor (cu schimbul), care luase ființă de curînd. Creație recentă este și *Călărași* (Tur), care lipsește la Mold.-Togan și Mart.-Istr. (datează, așadar, din vremea de după Unirea de la 1918).

[5] În *Indicat.*, *Ceaușchioi*, contopit cu *Războieni* (la fel în *Lege*).

[6] Și alte lucruri interesante pentru discuția din paragraful de față găsim în cartea lui D. Cantemir. *Codreni* mai poate însemna 'oameni originari din (localitatea) *Codrul*' (cf. *Codreanca*, Buz, *Codreanul* și *Valea Codreanului*, TîO, *Codrești* (Hor, RîS) care sînt, de fapt, antroponimice) sau, în general, 'locuitori din regiune de codru, oameni care trăiesc pe lîngă un codru', așadar la fel cu *pădureni*, existent și acesta în toponimie: *Pădureanul* (Băi), *Pădureni* (Adj, Ar, Bac, Buh, Buz, oș. Clu, Cos, Crș, Cț, Foc, Găe, Iaș, Lug, Pan, Reg, Șim, Tim, TîM, Tur), *Pădurenii Mici* (Det), *Pădurani* (Lug).

Curteni (Huş, TîM), cu derivatele *Curteana* (Gil)[1], *Curteanca*[1] (Cos), *Curtenescul* (Fet): *curtean* 'Oştean care depindea de o curte domnească, fiind împroprietărit în schimbul serviciului militar' (*DLRM*)[2].

Darabani (Dor, NeV): despre satul dorohoian *DG* spune că mai demult se chema *Cîbîceni*, iar numirea actuală se explică prin faptul că populaţia lui aparţinea la «căpitănia locală a dărăbanilor». *Dărăban* '(odinioară) soldat de gardă' (Tiktin). Cf. *Dorobanţi* etc., sinonime aproximative ale lui *Darabani*.

Donţul (RîV): (*Cazac*) *Donţ* 'Cazac de Don' (Tiktin).

Dorobanţi (Ard, Bot, Miz), *Valea Dorobanţilor* (Tej), *Dorobanţul* (oş. Buc, Căl, Cra, DrO, Gal, Iaş, Măc, Tr), *Crucea Dorobanţului* şi *Izvorul Dorobanţului* (Bz), *Valea Dorobanţului* (DrO), *Dorobănţeşti* (Tej), *Dorobănţia* (Cos). Originea şi semnificaţia acestor toponimice nu-i tot aşa de clară ca a precedentelor, întrucît diferă de la un caz la altul. Astfel satul *Dorobanţi* (Bot) s-a întemeiat la 1870, cu gospodari nou împroprietăriţi. Aceasta înseamnă că avem a face cu o creaţie recentă, care aminteşte de dorobanţii, adică infanteriştii, tinerei armate naţionale a Principatelor Unite. Dar soldaţi numiţi *dorobanţi* au existat şi în timpurile mai vechi. Localitatea *Dorobanţul* din Teleorman apare în documentele sec. XVIII cu numele la plural (*Dorobanţi*) şi datează, după *DG*, dintr-o epocă mult anterioară. Şi despre *Dorobănţia* (Cos) aflăm că avea fiinţă încă de pe vremea lul Mihai Viteazul, cînd se numea tot aşa. În ce priveşte celelalte sate din acest grup, nu pot preciza dacă trebuie puse alături de *Dorobanţi* (Bot)[3] sau de *Dorobanţul* (Tr), fiindcă nu dispun de informaţii în legătură cu vechimea lor. Oricum ar fi, ele aparţin toate aici, nu numai din cauza omonimiei, ci şi a semnificaţiei lor sociale. La Tiktin, *dorobanţ* 'soldat (pedestru sau călăreţ), care făcea parte din armata teritorială, cu serviciu militar redus' (este vorba de dorobanţii cei noi), iar s.v. *dărăban* se citează variantele secundare *darabanţ* şi *dărobanţ*, care ne întîmpină la Miron Costin ş.a., ceea ce dovedeşte că sînt relativ vechi (atît ele, cît şi noţiunile în discuţie).

Dragomanul (DrO), *Dragomăneşti* (Bld, Bt): *dragoman* '(aproape învechit) interpret la curţile princiare, ambasade, consulate. Pînă pe la 1800 se spunea *tergiman*' (Tiktin).

Grăniceri (Cri), *Grănicerul* (NeV), *Grăniceşti* (Răd): foarte probabil, creaţii noi ca şi numele pe care le poartă. Despre primul putem afirma aceasta cu toată siguranţa, căci lipseşte la Mold.-Togan şi chiar la Mart.-Istr. V. ceva mai încolo, s.v. *Plăiaşul*.

Hînsarul (Bc, Cis): *hînsar* 'un fel de haiduc slobod; soldat dintr-o trupă de ajutor; (mai tîrziu, pe vremea lui D. Cantemir) plugar' (*DA*)[4]. Cf. V. Bogrea, *Lui Nicolae Iorga. Omagiu*, Craiova 1921, p. 56—57,

---

[1] Aceste două numiri par a arăta originea «locală» (de la *Curtea de Argeş*?) a purtătorilor lor originari (căci e vorba, evident, de personaje feminine, de la care şi-au luat numele locurile în discuţie).

[2] Cu privire la poziţia lor social-juridică, cf. *RIR* XV, p. 422; XVI, p. 80.

[3] Cu acesta merge *Dorobanţi* (Ard), care este înregistrat numai de *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*, ceea ce arată că datează din epoca de după Unire (1918).

[4] Informaţiile din acest dicţionar sînt date ca nesigure de către autorii lui.

care arată că hînsarii erau un fel de ostaşi voluntari, foarte asemănători cu haiducii, iar acum în urmă R. Rosetti, *MemAcR*, Ist., ser. III, tom. XXI, p. 3 urm., cu bogate informaţii despre organizaţia militară a hînsarilor. Vezi şi *Lg. Litt.* I, p. 115—116. În *DLRM* : '(Înv.) Nume dat unora dintre căpitanii care stăteau în fruntea celor 13 căpitănii din care se compunea armata ţării în vechea Moldovă'.

Lipcăneasa (Tr), *Dealul Lipcăniţei* (Dor) : *lipcan* 'curier. . . ; soldat, de origine tătărească, din corpul de trupă comandat de Marele Postelnic sau de Pîrcălab' [1] (v. şi discuţia de la p. 102—103, s.v. *Teii*).

Mazîli (Plo), *Mazîlul* (Tl), *Mazili* (Drg), *Dealul Mazililor* (Bac) [2], *Mazilul* (Olt, Vl) : *mazil* '1. Membru al unui rang inferior al boierimii format din boierii rămaşi fără slujbă şi din urmaşii săraciţi ai acestora. Domnitor sau înalt demnitar scos din funcţie. 2. Membru al unui corp de cavalerie format din boierii scoşi din funcţie' (*DLRM*). Trebuie să contăm mai ales, dacă nu exclusiv, cu sensul 2, chiar în cazul toponimicelor cu formă de singular.

Militari (oş. Buc), *Militarul* (Brl) : numiri recente, căci au la bază un neologism.

Paicul (Leh), *Păicuţa* (Tej) : *paic* 'soldat din garda sultanului sau a domnilor romîni' (*DLRM*). Varianta *peic* stă, poate, la baza lui *Peicani* (Bld, Msc) [3].

Panduri (Leh, Vl), *Pandurul* (Bz, Ist) : la Tiktin, *pandur* '1. Soldat din oastea pămînteană neregulată de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea, alcătuită mai ales din ţărani olteni. 2. (În baladele populare) Haiduc' [4].

Panţiri (Bot), *Panţirul* (TîO), *Groapa Panţirului* şi *Panţireni* (Bac; Mat., p. 50, 42) : *panţir* 'soldat călăreţ îmbrăcat în zale' (*DLRM*).

Plăiaşul (Msc) [5], *Plăieşul* (Buz, TîN), *Plăieşii de Jos* şi *Plăieşii de Sus* (Ciu) [6] : *plăieş* '1. (În evul mediu) Locuitor de la graniţă însărcinat cu paza frontierei ţării în părţile de munte; grănicer, străjer' (*DLRM*). Aşadar, un sinonim aproximativ al lui *grănicer* 'soldat de pază la graniţă' (*DLRM*).

Puşcaşi (Plo, Str [7], Vas), *Puşcaşul* (TîO), *Muchea Puşcaşului* (RîS), *Pîrîul Puşcaşului* (TîO), cu derivatul *Puşcăşanca* (Plo) : măcar în cazul primului dintre aceste toponimice trebuie să contăm cu *puşcaş* 'odinioară : corp de 500 soldaţi, sub comanda marelui armaş, care păzeau la puşcării' (*DE*).

Roşiori (Bac, Bt, Buz, Făl, Fău, Huş, Lud, Ora, Rom, ŞoM, Urz), *Roşiorul* (Buz) : multe dintre satele cu acest nume sînt aşezări noi şi, în

---

[1] Amănunte mai multe găsim la Şăin. II, 1, p. 238—239.

[2] Se mai cheamă şi *Răcătăul-Răzăşi*, de unde urmează că, pentru oamenii din partea locului, *mazil* şi *răzăş* sînt sinonime.

[3] Cf. totuşi n. pers. bulg. *Pějko (Pějčo, Pějo)* < *pěja* 'a cînta' (G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 147).

[4] Să se compare, în ce priveşte sensul originar, vestiţii panduri ai lui Tudor Vladimirescu.

[5] « Numele îi vine de la plăieşii puşi a păzi trecătoarea despre Ardeal » (*DG*).

[6] Apar la Mart.-Istr. şi în *ISt*, dar lipsesc la Mold.-Togan, fapt care probează că este vorba de o creaţie nouă. Nici *ÎAdm* nu le înregistrează.

[7] În *Indicat.* şi *Lege*, *Puşcaşul*.

consecință, amintesc de roșiorii din arma cavalerie, care luaseră nu de mult ființă[1]. Despre unele (Bt, Fău, Urz), *DG* spune că s-au întemeiat între 1879 și 1881, cu tineri căsătoriți. Privitor la celelalte nu aflăm nimic în legătură cu vechimea lor. În schimb, constatăm, cîteodată, o sinonimie interesantă între *Roșiori* și *Ruși*. Astfel comuna *Roșiori* (Bac) este alcătuită din satele *Roșiori* și *Ruși*, satul *Ruși* (Făl) se cheamă și *Roșiori*, iar orașul *Roșiorii de Vede* (RoV) este numit și *Rușii de Vede*. În această ultimă regiune exista o moșie care de asemenea purta numele dublu *Roșiori* sau *Ruși*. Urmează, deci, că, cel puțin în unele cazuri, *Roșiori* reprezintă forma diminutivală a lui *Ruși*. Despre acest fapt și despre interpretarea lui va fi vorba în capit. III, s.v. *Rusca*.

Seimeni, *Seimenii Mari* și *Seimenii Mici* (Meg)[2]: *seimean* '(Înv.) soldat din corpul de infanterie mercenară din Muntenia și Moldova, folosit pentru garda curții domnești' (*DLRM*).

Slujitori-Alboteşti[3] (Fău): acest sat a fost înființat, la 1834, cu locuitori din *Albota*, care aveau, în parte, obligația de a servi ca s l u - j i t o r i, adică d o r o b a n ț i, în ținutul Putnei, spune *DG*. De aici numele. *Slujitor* '1. (Azi rar) Persoană care slujește (pe cineva); servitor, slugă. 2. (Înv.) Oștean în slujba domnului țării sau a unui boier. Reprezentant înarmat al stăpînirii; poteraș, jandarm' (*DLRM*).

Tunari (oș. Buc, DrV, RoV, Trg, TuS), *Tunarii Noi* și *Tunarii Vechi* (Cal): *tunar* 'artilerist'.

Vînători (Bot, Cal, Crș, Foc, Gal, Hue, oș. Iaș, NeV, PiN, Sgș, TîN, Tr). Aceste sate aparțin la două grupe deosebite, în ce privește originea și semnificația numirii lor. Unele sînt recente și, întocmai ca parte din *Dorobanți* și *Roșiori* de mai sus, și-au primit numele de la oficialități, care au vrut să comemoreze în modul acesta crearea armei noi a vînătorilor. Este cazul satelor din raioanele Botoșani, Calafat, Focșani și Urziceni, întemeiate între 1876 și 1891, apoi al satului din fostul județ Teleorman care, deși vechi, a fost „rebotezat" în 1879 (pînă atunci se chema *Căcănăul*)[4]. Celelalte se află, foarte probabil, toate în altă situație. Despre unele posedăm știri oarecum sigure și precise în acest sens. Fostul județ Neamț, de pildă, are două sate *Vînători*: *Vînătorii Neamțului*, adică ai Mănăstirii sau ai Tîrgului-Neamț (TîN), și *Vînătorii Pietrei*, adică ai orașului Piatra (PiN). Este clar că trebuie să ne gîndim la categoria respectivă de țărani menționată în partea introductivă a acestui paragraf. De altfel D. Cantemir vorbește, în *Descrierea Moldovei*, despre ei (vezi *Anuarul Liceului «Petru Rareș» din Piatra Neamț*, an. 1933—1934, p. 154—155, unde se rezumă precum urmează informațiile date de fostul voievod moldovean: locuitorii satului nemțean *Vînători* aveau obligații militare și

---

[1] Și mai noi, deoarece nu existau înainte de 1918, sînt satele *Roșiori* de peste munți.

[2] Despre *Semeni* (Bac) este greu de spus dacă reprezintă o variantă a lui *Seimeni* sau pluralul apelativului *semen* 'aproapele, om'. Mai verosimilă mi se pare prima ipoteză. Constat ulterior că *DG*, s.v. *Tuleşti*, redă numele aici în discuție sub forma *Scimeni*. În schimb, *ÎAdm* a pornit, se pare, de la a doua ipoteză, căci îl transcrie *Semenea*. La fel *Indicat.* și *Lege*.

[3] În *Indicat.*, *Slujitorii-Albeşti*, oficial *Zăvoaia* (la fel în *Lege*).

[4] Alături de acestea trebuie puse satele cu același nume din raioanele Criș, Huedin și Sighișoara, care, cel puțin formal, adică în ce privește numele actual, datează de după Unirea din 1918.

constituiau un fel de garnizoană a curții domnești, după modelul de apărare a orașelor săsești din Ardeal; chiar în timp de pace ei trebuiau să lupte, pentru a împiedica năvala tătarilor etc. Erau totodată datori să vîneze pentru domnul țării). Și în raionul Titu sînt două sate cu acest nume: *Vînătorii Mari* și *Vînătorii Mici*. Despre locuitorii celui dintîi *DG* spune că sînt foști vînători domnești sau boierești, care nu plăteau impozite și se numeau 'mari', ca să se deosebească de 'vînătorii mici' (din satul al doilea), aflați, cu aceleași îndatoriri, în slujba mănăstirii *Căscioarele*. Așadar, o situație destul de asemănătoare cu aceea a 'vînătorilor' nemțeni.

§ 10. TOPONIMICE CARE SE REFERĂ LA ORGANIZAȚIA FISCALĂ DIN SECOLELE TRECUTE

Într-un paragraf anterior (v. p. 198 urm.) am văzut ce mare rol juca pe vremuri problema impozitelor în viața țăranilor noștri. Cînd nu mai puteau suporta greutățile, adesea copleșitoare chiar pentru un om înstărit, ale numeroaselor biruri, prevăzute și, mai ales, neprevăzute, mulți dintre ei se expatriau, cu speranța că vor găsi aiurea condiții mai bune de trai. Iar cînd stăpînirea, îngrijorată de scăderea dezastruoasă a populației, fiindcă rămîneau nelucrate moșiile exploatatorilor, voia să împiedice acest proces, repatriind pe bejenari sau aducînd oameni străini de țară, prima ei grijă era să avantajeze și pe unii și pe alții tocmai prin scutirea lor, totală sau parțială, de plata dăjdiilor. Afară de numirile topice discutate acolo, ecou mai mult indirect al condițiilor fiscale de odinioară, există altele, care sînt produsul nemijlocit al acestor condiții, întrucît amintesc diverse categorii sociale privilegiate în materie de impozite.

Avem astfel n. top. *Satul Poslujnicilor* (Rom)[1], ai cărui locuitori, potrivit celor spuse în *DG*, se găseau în serviciul episcopiei de Roman. Posluşnicii erau scutiți nu numai de biruri, ci și de orice alte obligații cetățenești față de stat. În schimb, trebuiau să presteze anumite servicii mănăstirilor de care depindeau. Documentele timpului nu precizează cantitatea de muncă pe care erau datori s-o execute posluşnicii, dar se vede ușor din ele că situația acestora putea fi invidiată de ceilalți țărani. Un amănunt, menționat de autorii *DG*, s.v. *Satul Poslujnicilor*, mi se pare foarte elocvent în această privință: la 1751 se interzice, prin hrisov oficial, orice amestec din partea slujbașilor domnești în administrația satului[2].

O categorie de țărani, foarte asemănătoare cu a posluşnicilor, o alcătuiau s c u t e l n i c i i. Și aceștia erau scutiți de impozite, dar în

[1] Cu *-j-* < *-ş-*, prin etimologie populară cu *slujnic(ă)* și alte cuvinte din familia lui *a sluji*: *posluşnic* provine din v. slav. *poslušĭnikŭ* 'cel care ascultă (de altul), supus'.

[2] C. Giurescu, *Despre rumîni*, p. 195 dă, pe bază de documente muntenești, subst. *posluşnic* ca sinonim al lui *rumîn* (= mold. *vecin*).

folosul boierilor, nu al mănăstirilor. Situaţia lor privilegiată consta în faptul că numai birul cisluit (adică dajdia globală, fixă, pe care trebuia s-o verse obştia satului) îl plăteau vistieriei, pe cînd birurile necisluite rămîneau o chestiune particulară între ei şi boier, căruia îi dădeau o sumă de bani (mai mică decît cea pretinsă de fisc) sau îi făceau anumite servicii. Dacă adăugăm detaliul, foarte important, că birul cisluit, încasat de stat, era cedat de acesta, în întregime, proprietarului satului cu scutelnici, înţelegem uşor că măsura fiscală aici în discuţie reprezenta o afacere strălucită pentru boieri şi o pagubă enormă pentru stat. De altfel ea a fost introdusă de Constantin Mavrocordat, în a doua lui domnie din Moldova, tocmai cu scopul de a cîştiga simpatia clasei boiereşti, de sprijinul căreia avea nevoie.

Cu timpul, avantajele proprietarilor de sate cu scutelnici s-au înmulţit. Vistieria le plătea nu numai suma obţinută din încasarea birului cisluit, ci şi cîte 24 lei pe an pentru fiecare locuitor 'scutit'. Afară de asta, fură înglobaţi în categoria scutelnicilor şi aşa-numiţii breslaşi, adică meseriaşii şi oamenii de serviciu ai boierului. Graţie acestor avantaje, dorinţa oricărui membru al clasei boiereşti era să aibă, indiferent prin ce mijloace, cît mai mulţi scutelnici. Pînă la urmă, s-a stabilit numărul la care avea drept fiecare după rangul său ierarhic, şi anume între 56 pentru boierii de clasa întîi şi 4 pentru cei din clasa ultimă. În martie 1833 numărul scutelnicilor din Moldova se ridica la 25 917, iar suma pe care statul o plătea boierilor, ca echivalent al birului cisluit, ajunsese, înainte chiar de data menţionată, la 700 000 lei.

Paguba pentru vistierie era, din pricina abuzurilor, şi mai mare decît arată aceste cifre. Ca să scape de nenumăratele corvezi şi angarale care-i apăsau cu atît mai greu, cu cît erau mai neprevăzute şi nesupuse vreunei limite, mulţi ţărani dădeau o sumă de bani proprietarului satului, în schimbul impozitelor datorate de ei fiscului, rămînînd ca faţă de acesta să răspundă proprietarul însuşi, care ştia cum să procedeze în avantajul său propriu şi, deci, în dauna statului. Căci suma plătită de el vistieriei era totdeauna mai mică decît aceea pe care ar fi plătit-o ţăranii, dacă n-ar fi intervenit aranjamentul în discuţie[1].

Un singur toponimic păstrează amintirea măsurii fiscale descrise pînă aici: *Meteleul-Scutelnici* (Buz)[2]. Aşadar, un sat muntenesc, nu moldovenesc, cum ne-am aştepta, ceea ce arată că şi în Muntenia a existat acest privilegiu, lucru, de altfel, firesc, întrucît organizaţia fiscală nu diferea esenţial de la un principat la altul, mai cu seamă în epoca fanarioţilor, cînd, adesea, acelaşi voievod domnea pe rînd în amîndouă[3].

Libertatea fiscală de care se puteau bucura unele categorii de ţărani nu era totdeauna integrală. De multe ori ocîrmuirea acorda scutire numai pentru o parte din impozite, fără să fixeze în mod precis cuantumul. Boierul trata cu vistieria asupra sumei pe care locuitorii satului său erau,

---

[1] Pentru tot ce precedă, vezi Ros., p. 389–392.

[2] Alături de *Meteleul Lipănesc*, din acelaşi raion.

[3] Antroponimia este mai bogată decît toponimia în nume de felul lui *Scutelnicu*. Observaţia are valoare şi pentru *Posluşnicu*.

teoretic, datori s-o plătească și apoi propunea o reducere a ei, variabilă de la caz la caz, după criteriile mai mult ori mai puțin personale, adică de «trecere», pe lîngă guvern, a solicitatorului. Această favorizare a țăranilor în folosul proprietarului se numea r u p t ă (cf. *a rupe prețul*) și a înflorit, la fel cu cele deja menționate, mai cu seamă în secolul al XVIII-lea. O mărturie toponimică despre existența ei ne-o păstrează, cred, numele de sat *Rîpta* sau *Slobozia* (Făl) : *rupta* reprezenta o specie de 'slobozie', o scutire redusă sau 'fragmentară' de impozite[1].

O consecință a măsurilor discutate în paragrafele precedente a fost, printre altele, împărțirea locuitorilor țării în două categorii din punctul de vedere al poziției lor față de fisc : de o parte b i r n i c i i, cei care plăteau toate dăjdiile cuvenite statului, de alta n e b i r n i c i i, cei scutiți total sau parțial de ele. Am afirmat mereu, și discuția de pînă aici a dovedit cu prisosință, că chestiunea impozitelor preocupa în gradul cel mai înalt atît oficialitatea, cît și, mai ales, pe contribuabili, în special pe cei săraci și exploatați, care alcătuiau marea majoritate. Prin urmare, acestora nu le era deloc indiferent dacă cineva plătea ori nu plătea dări. Dimpotrivă, ei făceau o deosebire tranșantă între birnici și nebirnici, așa că apartinerea la o grupă sau la cealaltă constituia o trăsătură caracteristică, menită să deosebească pe oameni în toate împrejurările vieții zilnice. Așa se explică de ce cuvîntul *birnic* a căpătat cu vremea un sens peiorativ în vorbirea celor înstăriți: după *DA*, el însemna '1. (învechit; popular) (în opoziție cu scutelnic și boier) care plătește bir; 2. (pentru boier) s i n o n i m cu o m d e r î n d, d i n c l a s a d e j o s (țăran sau negustor)'. Am subliniat accepția ultimă, fiindcă la toponimicele ce urmează cu ea avem a face, cum probează și faptul că determinativul *birnici* apare totdeauna alături și în opoziție cu *moșneni*. Se știe cît de... mîndri erau aceștia din urmă de originea lor, care nu se deosebește, cel puțin teoretic, prin nimic de a boierilor : ambele categorii reprezentau pe oamenii liberi, a căror libertate venea de la stăpînirea unei bucăți de pămînt, indiferent de întinderea ei.

Iată satele în discuție : *Albenii-Birnici* și *Albenii-Moșneni* (Gil)[2]; *Almajul-Birnici* și *Almajul-Moșneni* (Cra); *Fărcășeștii-Birnici* și *Fărcășeștii-Moșneni* (TîJ); *Logreștii-Birnici* și *Logreștii-Moșneni* (Gil); *Mierea-Birnici* și *Mierea-Moșneni* (Fil). Despre locuitorii din *Logreștii-Birnici* și *Mierea-Birnici* se spune în *DG* că au fost împroprietăriți prin legea de la 1864, ceea ce confirmă, indirect, explicația propusă mai sus cu privire la semnificația determinativului *birnic*. Surprinde amănuntul că toate

---

[1] Pentru prefacerea în *î* a lui *u* accentuat trebuie să admitem o contaminație cu *rîpă*, aceasta, în momentul cînd semnificația juridică a termenului *ruptă* s-a pierdut și a rămas numai înțelesul lui propriu, material : rîpa este, de fapt, o r u p t u r ă de teren. Cf. Por., p. 31 : *rîptură = ruptură* 'pantă abruptă, provenită din surparea terenului' și discuția făcută mai sus, p. 43, s.v. *Ruptura*. În revista *Litteris* I, p. 184 se propune derivarea *rîpă* + *-oță*, dar nu se arată ce poate însemna un asemenea cuvînt. Afară de asta, mi se pare greu de admis căderea lui *o* al sufixului. Pentru modificarea semantică a lui *rupe* în domeniul economic, vezi discuția făcută de V. Bogrea, în *Dacor.* III, p. 414—415 și 436, n. 79.

[2] După Frunzescu. Celelalte izvoare dau numai toponimicul propriu-zis, fără determinative.

satele menționate aici sînt oltenești, ba încă aparțin numai la două dintre cele cinci foste județe ale Olteniei[1].

Amintiri similare evocă și toponimicul *Posada* (Bc, Buj, Cpi, Ms, Vl) : afară de primul, toate locurile numite astfel sînt situate în apropiere de vechea graniță cu Ardealul și serveau, pe vremuri, ca trecători, iar unele dintre ele chiar ca stațiuni vamale (după informațiile date de *DG*). M. Sînzianu, *RIR* IV, p. 306 urm. înregistrează, pentru *posadă*, diverse sensuri : 'post (de gardă)' ; 'suburbie (dare sau angarie)' ; 'casa (pichetul) de pază la un loc obligat de trecere, fie el potecă de munte, fie peste apă' ; 'prestație (de ex. lucru la poduri și strajă în locuri obligate)' ; 'taxa ce se încasa de la cei ce foloseau trecerea'. Toate aceste sensuri sînt oarecum rezumate astfel : «taxa ce se plătea la trecerea prin potecile de munte, peste ape și, probabil, la intrarea în orașe, precum și prestația la lucrările privitoare la suburbii și la locurile obligate de trecere : peste munte sau peste ape»[2].

Poate că aceeași semnificație (de 'impozit', adică) are *Găleata* (Str), cu derivatele *Valea Găletarilor* (Olț) și *Găleteni* (Ale)[3] : *găleată* (sau *găletărit* sau *cîblărit*) se chema dijma din grîu sau orz la care erau obligați locuitorii Munteniei. În Moldova îi corespundea, foarte probabil, *ilișul* (v. C. C. Giurescu, *RIR* VII, p. 253 urm.)[4].

Judecînd după aspectul strict lingvistic, s-ar părea că aparțin aici *Fișcălia* (Drg) și *Plăvieni* sau *Fișcălia* (Drg) : aceste nume ne trimit, vrînd nevrînd, la tema *fisc*, cu *ș* de origine ardelenească (adică maghiară)[5]. *DG* afirmă, despre primul sat, că-și trage numele de la numeroasele mori de pe malul Oltului, cărora li se zicea, într-o vreme, *fișcălie*[6].

---

[1] De adăugat *Birul* (deal, Bot), care, indiferent de semnificație, evocă aceeași noțiune. *ISt*, *Lege* și *Indicat.* înregistrează, tot pentru Oltenia, încă o 'pereche' toponimică asemănătoare : *Frățești(i)-Birnici* și *Frățești(i)-Moșneni* (TîJ). *ÎAdm* n-a păstrat determinativul *Birnici* decît la *Mierea-Birnicii* (sic !).

[2] Por. are *posadă* 'locul de odihnă al călătorilor' (p. 56) ; 'loc șes pe un deal, unde a fost demult o așezare omenească. Locul unde este sau a fost o cîrciumă' (p. 76). *DG* vorbește, mai totdeauna, de r u i n e etc. în legătură cu locurile numite *Posada*. Cf. și Mikl., s.v. *posada*, unde citim următoarele : «kleinruss. *posada* ist gleichbedeutend mit čech. *Ihota*, pol. *wola* Šaran. 93. vergl. servitia quae vulgariter dicuntur posady Diplom. 1.215 », apoi n. top. ucr., ceh. *Posada*. Toponimicul nostru nu poate avea nici o legătură cu *posadă* 'pîrghie cu ajutorul căreia se reglează înălțimea pietrelor de moară pentru a se obține, după voie, o făină mai mare sau mai măruntă' *(DLRM)*.

[3] *Găletari* poate însemna 'lucrători de găleți', iar *Găleteni* 'oameni veniți din *Găleata*'.

[4] Nu cred că *Ilișeni* (Bot, Făl) ar fi un derivat de la *iliș*. Tema lui trebuie să fie, întocmai ca la *Ilișești* (GuH), n. pers. *Ilieș* (= *Iliaș*), existent și în toponimie *(Ilieșul*, Bac) : *Ilieșeni* (< *Ilieș* + *-eni*) a dat *Iliișeni* (cu *e* neaccentuat al temei devenit *i*), apoi *Ilișeni* (prin contragerea celor doi *i*). Amănunte în legătură cu darea numită *găleată* găsim și la C. Giurescu, *Despre rumîni*, București 1916 (*MemAcR*, Ist., ser. II, tom. XXXVIII), p. 211 : « Cînd însă el [rumînul] e stabilit aiurea și nu-și poate îndeplini această obligație [de a lucra pentru stăpîn], o înlocuiește printr-o dare specială numită găleată » ; p. 218 : « Găleata este partea din recolta sa pe care rumînul trebuie s-o dea stăpînului. . . ; numai dijma rumînilor purta numele de găleată, aceea dată de oamenii liberi se numea simplă dijmă » ; p. 235 : « Găleata și datul sînt dijme, și dijma se ia de la oricine se folosește de pămîntul altuia, fie rumîn sau liber ».

[5] *DA* dă, pentru Transilvania, derivatele *fișcal* și *fișcariș*.

[6] La Frunzescu, toponimicul în discuție apare cu *s*.

§ 11. TOPONIMICE CARE ARATĂ OCUPAȚIA LOCUITORILOR

Sînt destul de numeroase locurile, în general sate, al căror nume se referă la diversele meserii practicate de oameni. În comparație cu antroponimicele de același fel, ele reprezintă însă o minoritate aproape disparentă. Și se înțelege de ce. 'Ocupația' este un semn distinctiv individual, nu colectiv, oricît de redusă, ca număr, ar fi o colectivitate umană. În mod obişnuit, un sat nu poate fi locuit numai de meseriași, ba încă de meseriaşi aparținînd aceleiași specialități. Dacă întîlnim totuși toponimice a căror formă de plural evocă existența unui grup de oameni cu o ocupație identică, aceasta se datorește împrejurării că locuitorii satelor respective aveau, pe vremuri, obligația de a lucra în meseria lor pentru domnul țării sau pentru o mănăstire și, de aceea, trebuiau să trăiască toți la un loc, nu departe de sediul intereselor patronului lor[1]. Nume topice asemănătoare se întîlnesc, de pildă, și la slavi, cum arată Mikl., p. 86—87, care le explică, în parte, la fel, bazîndu-se pe documente medievale[2].

Abager (Adj), *Abagiul* (Găe): *abager* (Mold) = *abagiu* 'persoană care se ocupă cu fabricarea, confecționarea și vînzarea abalei' (*DLRM*).

Albinari (Cis, Tej): *albinar* 'cel care se ocupă cu cultura albinelor; cel care trăiește din creșterea albinelor' (*DA*)[3].

Argintar (PiN), *Argintari* (RîV): *argintar* 'cel care lucrează obiecte de argint' (Tiktin). Cf. și *Argintăria* (TîO), al cărui sens trebuie să fie, printre cele date de Tiktin, s.v. *argintărie*, 'meseria unui argintar', dacă nu cumva, mai degrabă, 'locul unde se lucrează obiecte de argint' (lipsește în dicționarele noastre).

Aurar (Bac). Să se compare și *Auraria* (Ag), «numit astfel de la nisipul cu aur ce se găsește în mare cîtime în Olt» (Frunzescu). Această explicație arată că *aurar* înseamnă 'cel care scoate (din apă, din pămînt) aur', așadar același lucru ca *zlătar* (vezi mai departe, s.v.).

Bacalul (Vas), *Bacalbașa* (Gal), *Băcani* (Bld), *Băcanul* (If), *Cotul Băcanului* (Buz), *Movila Băcanului* (Fău), *Sfoara Băcanului* (Buz), *Băcănești* (Buh): *băcan*, mold. *bacal* 'negustor de coloniale'. *Bacalbașa* era 'starostele' bacalilor (sau băcanilor).

---

[1] Cf. cele spuse mai sus cu privire la curteni, plăieși, vînători etc.

[2] În unele cazuri, forma de plural a toponimicelor din lista care urmează poate avea la bază un antroponimic: după cum *Cudalbi*, de ex., este pluralul lui *Cudalbu*, stăpînul satului sau proprietarul moșiei respective, tot așa *Albinari*, *Blănari* etc. ar putea fi pluralul lui *Albinaru*, *Blănaru* etc. Cu această eventualitate trebuie să contăm însă numai foarte rar, pentru motivul că, de obicei, numele de botez devin toponimice, iar meseria cuiva, cînd servește drept semn distinctiv al celui ce o practică, reprezintă, în fond, o poreclă, adică numele lui de familie. Dar amănuntul n-are importanță pentru discuția noastră: indiferent de semnificația lor reală, aș zice materială, toponimicele următoare provin toate de la un apelativ care arată ocupația oamenilor.

[3] Cred că nu ne putem gîndi la «*alghinariu* = *ploieriu* (satele din partea nord-estică a Iașului) Merops apiaster, L. (fam. Meropidae)... ; i se mai zice *alghinariu*, din cauză că se hrănește și cu albine, pe care le devorează în mare cantitate» (*Rev. Cr.* V, p. 188, 191).

Băniceri (RîS)[1]: nume de agent de la *baniță*, explicat în *DA* prin 'meşter de făcut banițe sau văcălii (coşuri) de banițe din coajă de tei'.

Podul Bărbierului (Răc).

Bivolari (BAr, Bot, Iaş), *Valea Bivolarilor* (Bot), *Bivolarul* (Hor).

Blănari (RîS), *Blănăreasa* (Pt), *Blănariul* (Iaş), *Fîntîna Blănarului* (Vas).

Blidari (oş. BM, Foc, Găe, RîS, RîV, TîJ, TîO), *Blidarele* (Foc), *Blidar(ul)* (BAr, ŞoM[2], RîV, Str), *Dealul Blidarului* (Gil), *Blidărea, Dealul Blidării, Valea Blidării* şi *Pe Blidări* (Cis), *Blidărei* (Sb), *Izvorul Blidăresei* (Cis), *Blidăreşti* (Dej), *Blidireasa* (Făl, Reg, Vl): *blidar* 'olar care face blide' (*DA*). Cîteodată ar putea fi vorba de *blidar* 'dulap pentru ținut blidele' (devenit mai întîi antroponimic).

Brănistari (DrV, Giu): *brănişter(iu)* '(Mold.) (odinioară) cel care îngrijea de procurarea furajelor necesare grajdurilor domneşti. Brănişterii puneau țărani iobagi să cosească braniştele şi să transporte fînul la destinație; totodată ei încasau impozitul pe vin pentru grajdurile domneşti' (Tiktin)[3].

Brînzari (Foc, Pit).

Buturugari (Giu): « De aici, oamenii care la început se ocupau cu scosul buturugilor au luat numirea de buturugari, dîndu-se această numire şi micii vîlcele pe care se aşezase satul » (*DG*). Ar putea fi sinonime *Butucari, Dealul Butucarilor, Butucariul* şi *Butucăraşul* (TîO), *Butucăria* (Vas).

Calpagiul (Iaş): *DA* dă, ca învechit, subst. *calpacciu* 'fabricant sau negustor de calpace'. Varianta în *-giu* lipseşte, dar este atestat *calpag* (cu *-g*) alături de *calpac* 'căciulă cilindrică din piele neagră de berbece, blănită pe margine, înaltă şi dreaptă, purtată odinioară de domn şi de boierii cei mari, mai tîrziu şi de negustorii străini' (*DA*).

Cazangeà (Tul), *Dosul Căzănarului* (Cis): *căzănar*, absent în dicționare, este, evident, sinonim cu *cazangiu* 'cel care lucrează cazane'.

Căldărari (Frunzescu) sau *Căldărarul* (*DG*) (Cos), *Căldărarul* (oş. Buc, Cos), *Căldărarul-Glina* (oş. Buc), *Piscul Căldărarilor* (Găe): *căldărar* 'meşteşugar care face sau repară căldări şi alte vase de aramă' (*DLRM*).

Cărămidari (Brl, oş. Buc, TuS), *Lişcoteanca-Cărămidari* (Brl).

Cărbunari (Ag, Bei, Iaş, PiN, Plo, TîO), *La Cărbunari* (Pr), *Valea Cărbunarilor* (Tul), *Cărbunar* (ŞoM, MoN)[4], *Cărbunarul* (Gal, Ms, Neg[5],

---

[1] S-ar putea să intre aici şi *Bănicel* (Bra), prin schimbare de sufix (?).

[2] *ÎAdm, Lege* şi *Indicat.* scriu *Blidari*, nu *Blidar*, ca la Mold.-Togan.

[3] Şi la romînii din Serbia se întîlneşte n. top. *Brănişteari* (Dr. II, p. 139, n. 2). Putem da însă şi altă interpretare toponimicului aici în discuție, şi anume pe cea « locală » propusă la p. 85 urm., s.v. *Pădurea*, mai puțin sigură decît aceasta, cum rezultă şi din discuția făcută în *RIR* XV, p. 420–421, unde se arată că au existat branişti, deci şi brănistari, şi în Muntenia.

[4] Mold.-Togan scriu *Cărbunar*, *ISt* dă *Cărbunar* (BM) şi *Cărbunari* (MoN), iar *ÎAdm, Lege* şi *Indicat.* folosesc această ultimă formă pentru ambele localități. Aşadar, o apropiere treptată, pînă la adaptarea definitivă a numirii inițiale, specific ardeleneşti, la aspectul cerut de limba comună, care articulează, de obicei, toponimicele, după ce ele capătă forma de plural.

[5] Despre satul din acest raion se spune în *DG* că este « numit astfel de la ocupațiunea locuitorilor care fac cărbuni » (E vorba de mangal, cărbuni din lemn.)

PiN, Vl), *Lacul Cărbunarului* (DrV), *Cărbunăria* (Tl), *Cărbunărița* (Rom): *cărbunar* 'cel care face cărbuni (mangal), îi vinde sau îi transportă' (Tiktin).

Căruțași, *Piscul Căruțașului* și *Poiana Căruțașului* (Plo).

Ceaunari (Br): *ceunar* 'cel ce are seama (grija) ceaunelor cu lapte la fiert ori prins' (*DA*). Sensul toponimicului nostru trebuie să fie însă 'cel care face ceaune', potrivit constatărilor din întreg paragraful de față și, mai ales, funcțiunii obișnuite a suf. *-ar*.

Cepari (CAr, Drg, Ns[1], Sla, Ved), *Ceparii-Bîrsești*, *Ceparii-Pămînteni*, *Ceparii-Ungureni*, *Ceparii-Urluești* și *Valea Ceparilor* (CAr): *cepar* 'vînzător de ceapă' (*DE*). Ar putea însemna și 'cultivator de ceapă', ceea ce-i aproape același lucru.

Cimpoiașul (Brl, Buz), *Cimpoiaș-Tatu* (RîS), *Cimpoiereasa* (RîV), *Cimpoitorul* (Cpi): *DA* dă ca învechit pe *cimpoitoriu* 'cîntăreț din cimpoi' și sinonim cu *cimpoiaș*, *cimpoier*.

Ciubotarul (TîO), *Balta Ciubotarului* (Dor), *Vîrful Ciobotarului* (Cis), apoi *Cizmarul* (VîM), *Cizmăroaia* (Sla), *Cizmari* (Vid).

Vatra Ciuchinarilor (Făl): *ciochinar* este, foarte probabil, un nume de agent de la *ciochină* 'partea dindărăt a șeii, de care se poate lega traista, desagii etc.; fiecare dintre cele două capete ale părții dindărăt a șeii' (*DLRM*)[2].

Ciurari (Ag, Brl, oș. Buc, Olt, RoV, Trg), *Ciurarul* (Făl, Hrl), *Movila Ciurarului* (Hrl), *Valea Ciurarului* (Msc), cu derivatul *Ciurăria* (Bac): *ciurar* 'cel care face sau vinde ciururi' (*DLRM*).

Cîrjari (Tej): trebuie să fie identic cu apelativul (absent în dicționare) *cîrjar* 'cel care lucrează cîrji'. Ar putea fi, dar mai puțin probabil, un derivat « local » de la n. top. *Cîrja* (existent: Bld, Tr). Un astfel de derivat avem în *Cîrjanul* (Băi, Msc). Cf. și *Iapa lui Cîrjan* (Bz).

Cojocari (Brl), *Mogoș-Cojocari* (Cîm[3]; *BkA* I, p. 9), *Cojocarul* (Brl, Găe, Hîr), *Cojocarul de Jos* și *Cojocarul de Sus* (Găe), *Țarcul Cojocarului* (Cis), *Cojocărei* (Drg), cu derivatele « personale » *Cojocăreni* (Răd) și *Cojocărești* (TuS).

Corăbierul (Gal).

Tîrla Covatarului (TîN): în dicționarele noastre lipsește *covătar*, care înseamnă, firește, 'cel ce lucrează coveți (din lemn)'. Un fel de sinonim al lui *lingurar* (*rudar*).

Cremenari sau *Cremenarii Mănăstirești*, *Cremenarii-Flămînda* și *Cremenarii-Moșneni* (RîV), cu derivatul *Creminăreasa* (Foc): nume de agent de la *cremene*, al cărui înțeles ar fi 'cel ce scoate cremenea din pămînt' (cf. *pietrar*, de pildă)[4].

---

[1] *Satul Cepari* din acest raion apare la Mold.-Togan și Mart.-Istr. sub forma *Cepan* (< magh. *Csépán*), care n-are nici o legătură etimologică sau măcar semantică cu rom. *cepar*. Ballagi dă magh. *Csépán* ca nume propriu și-l explică prin *Stephan*.

[2] Nu putem ține seamă aici de *ciochinar* 'nasturele dindărătul șelei', nici de *ciochinare* 'curea de legat dăsagii și pachetajul [la ciochină]'.

[3] În *Indicat.* și *Lege*, *Cojocani*.

[4] *Cremenari* ar putea însemna și 'locuitori originari din *Cremenea*' (există sate cu acest nume în raioanele Muscel și Strehaia).

Croitori (BAr, Găe, Olț, Pit, Vl), *Croitorul* (Cis, Tc), *Dealul Croitorilor* (Fil), *Pîrîul Croitorului* și *Podul Croitorului* (Făl), cu derivatele *Croitorari* (Tej), *Croitorescul* (RîV) și *Croitorești* (Drg).

Dîrvari (Cal, Iaș, Leh, Plo), *Dîrvarii de Jos* și *Dîrvarii de Sus* (Cal), *Dîrvarii Necolescului* și *Cațichea-Dîrvari* (oș. Buc), *Dîrvărești* (Hor): *dîrvar* '(Înv.) slujitor care aducea lemne din pădure la curțile boierești și avea grijă de încălzitul camerelor' (*DLRM*)[1].

Dogari (Buz, Găe, Ved), *Izvorul Dogarilor* (Cis), *Dogarul* (Bac, Brl, Hor, Tej), *Muchea Dogarului* (Msc), *Valea Dogarului* (Cpi), *Dogărești* (Cîm, Vl). Sinonime: *Butari* (Drg), *Butariul* și *Butărești* (Fil), *Butnari* (Foc), *Butnariul* (Făl, Vas), *Vîrful-Butnariul* (Făl), *Butnarul* (Cis), *Butnărașul* și *Pîrîul Butnărașului* (Făl), *Butnărești* (Rom), *Butnărița* (Făl, Neg), *Pîrîul Butnăriței* (Făl). După Tiktin, *butar* (Munt., Tran) = *butnar* (Mold.) și *dogar* (Munt.)[2].

Dohotariul (Bac, Făl, PiN), *Dohotăria* (Bac, PiN): *dohotar* '(Reg.) bărbat care face sau vinde dohot' ('lichid uleios obținut prin distilarea unor materiale vegetale și folosit la ungerea osiilor carului') (*DLRM*).

Drîmbar(iu) (Alb): are, desigur, sensul 'cel care cîntă din drîmbă', dat de W. Scheiner, *BkA* II, p. 44, căci derivă de la *drîmbă* 'instrument muzical rudimentar din care se cîntă fixat între buze', și nu de la *drîmbă* 'secțiune a unor trupe tătărești' (Tiktin).

Dubăsariul (Huș): nume de agent (absent în dicționare) de la *dubas* '(Mold.) 1. (Învechit) un fel de luntre'; 2. 'ponton' (Tiktin), avînd însemnarea 'cel care lucrează dubasuri', sau, mai degrabă, 'cel care face transporturi cu dubasul'.

Dulgherul (Hîr, Ist): *dulgher* 'meșteșugar care lucrează lemnăria unei clădiri' (*DE*).

Fauri (Buh, Iaș, PiN), *Faurul* (Cra, Făl, Ved, VîM), *Dealul Faurului* (Neg), *Valea Faurului* (CAr, Gj), *Făureasa* (Trg), *Făureasca* (Tr), *Făurei* (ACl, Bz, Foc, Leh, Pan, Rom), *Făurelul* (Foc), *Făureni* (Ghe, Huș), *Făurești* (Lăp, Olț), *Făuriște* (Bis)[3], *Făuroaia* (Str): *faur* = *fierar*. Sinonime: *Fierari* (Cra) și *Fierarul* (Paș), apoi *Covaci(ul)* (Vl, Tim), *Grindul Covaciului* și *Lacul Covaciului* (Tl), *Coaciul* (Cj) = magh. *Kovács* (Kisch I, p. 235) < slav. *kovač* 'fierar'.

Fînari (Plo): însemnează, desigur, 'oameni care «fac fîn» (pentru alții)', judecînd după faptul că prin Moldova de nord circulă apelativul *fînar* cu acest sens. De obicei se aduceau, într-o vreme, țărani din Bucovina, pentru cositul și strînsul în clăi a fînului de pe o livadă întinsă[4].

---

[1] Cf. *Dărvași* (Ale); s.v. *Asan-Aga* sau *Costieni* apare sub forma *Dîrvașiu*, care ar putea fi un dublet în *-aș* al lui *dîrvar*.

[2] Să se compare și *Botarul* (Slo), *Piscul Botarului* (RoV), pe care le putem interpreta sau ca variantă a lui *butar* sau, mai degrabă, ca un derivat de la *bote* 'vas mare de lemn în care se duce și se păstrează apa la cîmp, în timpul muncii; (Trans) cofă', așadar 'cel care lucrează bote'.

[3] Dat de Mold.-Țogan ca un cătun al comunei *Blașfalăul de Jos*. În *ISt* și *ÎAdm* acest ultim nume nu apare, fiind înlocuit, după toate probabilitățile, prin *Blăjenii de Jos* (există și *Blăjenii de Sus*, corespunzător vechiului *Blașfalăul de Sus*).

[4] Diverși foști elevi, originari din județele nordice ale Moldovei, m-au informat despre existența, în vorbirea zilnică de acolo, a acestui cuvînt.

În revista *Litteris* I, p. 184 se pornește de la *funar* = *frînghier*, pe care îl sugerează *Ulița Fînarilor* (germ. *Seilergasse*) din Brașov. Cf. și *DA*, s.v. *funar*, apoi *Dacor.* III, p. 750. Ipoteza aceasta nu-i neverosimilă, dar mi se pare de prisos, pentru motivul că existența lui *fînar* < *fîn* este atestată în graiul moldovenesc. Și limba latină cunoștea un derivat similar: *fenarius* 'privitor la fîn' (vezi *Bul. Phil.* VII—VIII, p. 260). În același sens vorbește și faptul că, alături de *Fînari*, găsim, în același raion, *Funari* (Plo): apariția ambelor derivate pe un teritoriu atît de restrîns nu se poate, cred, explica decît admițînd teme deosebite[1].

Fusarul (Brl), *Valea Fusarului* (Buz): *fusar* 'cel care face sau vinde fuse' *(DA)*[2].

Geambașul (Cis), *Valea Geambașului* (Seg): *geambaș* 'negustor de cai (mai ales necinstit); (învechit) intrigant, înșelător' *(DA)*.

Ghiocari (Buz): *ghiocar* este o variantă (necunoscută dicționarelor, dar existentă în limba actuală) a lui *ghioșcar* 'cărăuș (cu ghiociul)'[3]. Vezi *Bul. Phil.* VII—VIII, p. 280. *DA* are *ghiociar* 'vizitiu sau căruțaș de ghioci'.

Grădinari (Drg, Vid), *Grădinari-Ciocanu* (oș. Buc), *Grădinăreasa* (Fil): este vorba, cu siguranță, de grădinari-zarzavagii, nu de grădinari-florari.

Hăinari (Gil): *hăinar* 'neguțător de haine gata' *(DA)*.

Lăcătușul (TîN), *Izvorul Lăcătușului* (Buc).

Lingurari (Bac, Bld, Bot, Făl, Iaș, Neg, Pan, Rom, TîN, Vas)[4], *Lingurari-Ursari* (Neg), *Bungeni-Lingurari* sau *Bungeni-Țigani* (Bac), *Osoiul-Lingurari* (Iaș). Despre locuitorii acestui ultim sat *DG* spune că fac agricultură și totodată lucrează obiecte de lemn (linguri, albii etc.). Foarte probabil, avem a face pretutindeni cu populație de origine țigănească, cum rezultă, direct, din descrierea făcută cîteodată de *DG* (v. nota 4): meseria de lingurar au practicat-o și o practică încă, obișnuit, țiganii. În acest sens pledează și dubla numire a satului *Bungeni-Lingurari* (Bac). Este interesant că între caracteristica de ordin etnic și aceea de ordin social a locuitorilor, romînii au ales pe ultima, cînd au trebuit să dea un nume satelor respective. Constatarea nu surprinde: pentru omul simplu, ocupația constituie un semn distinctiv mai lesne sesizabil decît naționalitatea, fiindcă-i mai concretă decît aceasta. Tiktin are *lingurar* 'cel care face linguri'. « E vorba de țiganii care se ocupă cu confecționarea de obiecte din lemn și care trăiesc în apropierea pădurilor ». Cf. mai departe sinonimul *Rudari*[5].

---

[1] *Fînar* ar putea însemna și 'slujbaș domnesc (pe vremuri) care strîngea dijma din fîn, (vezi *RIR* XV, p. 421).

[2] Cred că sensurile secundare: 'țipar; pasăre de apă cu ciocul lung și rotund ca un fus și cu picioarele înalte' nu pot fi luate în considerație.

[3] Nici acesta din urmă nu figurează în dicționarele noastre. *DLRM* îl dă (după *DA*) sub forma *ghiocear* 'vizitiu'.

[4] Satul cu acest nume din raionul Vaslui are, spune *DG*, « o populație de 40 familii sau 248 suflete, țigani lingurari ». Și « locul » *Lingurari* din raionul Fălticeni « este populat cu vreo 40 bordeie de țigani nomazi ».

[5] Kisch I, p. 229 crede că n. top. magh. *Kanalas* (Năs), provenit din *Kalánas* (existent în toponimia Ungariei) < *kalán* 'lingură' reprezintă traducerea rom. *Lingurari*.

Lopătari (Buz), *Lopătăreasca* și *Lopătăreasca-Șelării* (RîS) [1]: locuitorii din *Lopătari* fac comerț cu lucruri fabricate din lemn, spune *DG* (și, desigur, mai ales cu lopeți, cum arată numele): *lopătar* 'cel ce face lopeți' *(DE)*.

Măcelarul (Cpi, Olt).

Morari (Ag, Brl), *Morarul* (Cpi, Gj), *Muntele Morarul* (Cpi), *Morăreni* (Bld, Dj, Odo, Tpl), *Morărești* (Alb, Cîm, Fil, Foc, Pit), *Dealul Morăreștilor* (VaD).

Nalbant (Cț, Tul): *nalbant* 'potcovar, veterinar (și astăzi la sate)' (Șăin. II, 1, s.v.).

Obrocari (mahala a orașului *Slatina*, Sla): nume de agent (absent în dicționare) de la *ob(o)roc* 'baniță mare din coajă de tei'.

Olari (Bal, Cis, Cpi, Crș, Fil, Hor, Plo, Săv), *Ulari* (deal, com. rur. *Rîmești*, Drg), *Olarul* (Bal, Dr, Sc, Vl), *Olariul* (Lud), *Dealul Olarului* (Ms), *Drumul Olarului* (Băi), *Groapa Olarului* (Făl), *Ograda Olarului* (Buz), *Olăreasa* (Ag, Dj, Vid), *Olăreni* (Dor, RîS), *Olărescul* (Msc), *Olărești* (Foc, Hor, RîV), *Olăria* (TîJ), *Olărița* (Il, Paș).

Păcurari (cartier în orașul Iași), *Păcurarul* (Hrl), *Izvorul Păcurarului* (*DG*: *Pădurea Păcurarului*) (Msc), *Păcurărești* (Bld): *păcurar* 'cioban' (< lat. *pecorarius*) și *păcurar* 'cel care extrage sau vinde păcură'; ambele sînt posibile ca toponimice.

Pescari (Cra, Dor, Gur), *Pescarul* (Cra, Tul), *Pîrîul Pescarului* (TîO), *Pescărești* (Bal).

Pieptănari (Iș, Pit), *Cheptănariul* (Dor): apelativul *pieptenar* nu poate însemna, în toponimie, decît 'cel care face piepteni', la fel cu lat. *pectinarius*, din care, probabil, derivă, direct [2].

Pietrari (CAr, Gal, Hor, RîV, Trg), *Pietrarii de Jos* și *Pietrarii de Sus* (Hor), *Pietrarul* și *Vîrful Pietrarului* (Cis), *Pietrărașul* și *Pietrărița* (Dor), *Pietrărești* (Cis), *Pietrăria* (Dr, Hrl, Iș): la Tiktin, *pietrar* '1. cel care sfărîmă, care taie, sau lucrează piatră; 2. (Munt. modern) pavagiu; 3. (Mold.) zidar'. Numele topice au în Muntenia (și în ținuturile care merg lingvistic cu ea) primul dintre aceste sensuri, pe cînd în Moldova pe al treilea, eventual însă și pe primul.

Pîslari (Cis, Cor, Giu, Tit, Trg): *pîslar*' (Înv.) Fabricant de pîslă'.

Ploscari (vechea numire a cătunului *Cătiașul* (Cis), *Ploscarul* (Pit), *Ploscăria* (Cpi): la Tiktin lipsește *ploscar* [3], iar *ploscărie* e tradus prin 'ploște de toate felurile', sens care nu se potrivește cu n. top. *Ploscăria*. Semnificația acestuia este, evident, 'loc unde se lucrează ploște', după cum *Ploscari* și *Ploscarul* ne trimit la 'oameni care fac ploște'. De altfel despre ultimul dintre aceste sate *DG* spune lămurit că locuitorii lui se ocupau, într-o vreme, cu lucratul ploștelor.

---

[1] *ISt, Lege* și *Indicat.* au *Lopătăreasa* (pentru același raion).

[2] *DE* are *pieptenar* 'cel ce face sau vinde piepteni; cel ce face piepteni de pieptenat lîna, inul etc.'.

[3] *DE* cunoaște sensul argotic ('pungaș precoce') și accepția tehnică, regională (Trans) de 'lemn cu care se apropie fînul de pari, spre a-l face căpiță', neinteresantă pentru noi, iar *DLRM*: '(În orînduirea feudală a țărilor romîne) ajutor de paharnic; cupar'.

Plugari (Hrl, TîN), *Plugarul* și *Plugărești* (Cos). Satul din raionul Hîrlău a fost întemeiat, la 1828, cu oameni aduși din diferite locuri *(DG)*. Deoarece nu poate fi vorba de înțelesul curent al apelativului *plugar*, pentru motivul că ocupația cu plugăria, fiind ca și generală în țara noastră, nu constituie o trăsătură distinctivă pentru cel ce o practică, trebuie să admitem că toponimicul aici în discuție însemnează 'fabricant de pluguri' (bineînțeles, de lemn, cum se obișnuia odată). Este posibilă și altă interpretare : satul *Plugari* se va fi chemat din capul locului altfel, și numai ulterior își va fi schimbat numele (adică i-l va fi schimbat oficialitatea) în cel actual, care poate însemna, deci, și 'agricultor'[1].

Podari (Cra, Leh), *Ileana-Podari* și *Odăile (Podari)* (Leh): după *DLRM*, *podar* are sensurile '1. Persoană care conduce un pod umblător; p. ext. persoană care încasează taxa de trecere peste un pod. (Mil. înv.) Pontonier. 2. (Înv.) Măturător de stradă'. În toponimie numai primul este posibil.

Portari, *Portarii de Jos*, *Portarii de Mijloc* și *Portarii de Sus* (Vas), *Portăreasa* (Băi, Msc, Seg, Trg), *Portărești* (Olț, PiN, Seg)[2].

Postăvari sau *Postovari* (Olt), *Postăvăria* (Tit), *Postăvarul* (Bra) : *postăvar* 'cel care fabrică sau vinde postav'; *postăvărie* 'fabrică, negoț sau prăvălie de postavuri' (Tiktin). Pe locul numit *Postăvăria* a existat odinioară un orășel, ale cărui ruine, printre ele coșul unei fabrici de postav, se mai puteau vedea pe la 1830 *(DG)*.

Prunarul (DrV): *prunar* 'cultivator de pruni' (*DLRM*).

Purcarul (Gil), *Purcari* (Brd), *Purcăreața* (Cos), *Purcăreni* (Cos, Pit, Seb, SfG), *Purcărești* (Fil, Ved).

Putinari (Brd) : *putinar* 'meseriaș care face și vinde putini' (*DLRM*).

Rachieri (Plo) și *Rachierița* (Cpi) : *rachier* 'cel care fabrică sau vinde rachiu' (*DLRM*).

Raclariul (Neg, PiN) : nume de agent (necunoscut dicționarelor) de la *raclă* = *lacră* 'cutioară de lemn cilindrică ce se închide ermetic cu un capac și în care se păstrează brînză, unt etc.' *(DE)*[3].

Răcari (Răc, Cț, Fil), *Răcarii de Jos* și *Răcarii de Sus* (Fil) : *răcar* '(rar) bărbat care prinde sau vinde raci' (*DLRM*).

Rotari (Bld, Cpi, Plo), *Dealul Rotarilor* (Fil, Vas), *Pădurea Rotarilor* (Vas), *Rotarul* (Huș, Iaș, Tc), *Pîrîiașul Rotarului* și *Pîrîul Rotarului* (PiN), *Rotărești* (Bei, Foc, Gil, Pit, RîV, Vid), *Rotăria* (Adj, Făl, Iaș, RîS), *Vîrful Rotăriei* (Cis)[4].

---

[1] La *plugari* 'tineri care umblă cu plugușorul' nu ne putem gîndi. Nici *DE* nu cunoaște sensul care interesează la toponimicul nostru.

[2] Am pus aceste nume aici, fiindcă văd în *portar* un termen asemănător cu toate celelalte ('meșter care lucrează porți'). Dar acest apelativ poate fi interpretat și altfel. Pe vremuri el era un titlu boieresc : '(Munt.) *portarul cel mare* sau *portar-bașa* înalt funcționar care avea misiunea să introducă la curte pe oaspeții turci și să aibă grijă de ei; (Mold.) guvernator al unei cetăți (în special al Sucevei). Căpetenie a oștirilor (titlu înlocuit mai tîrziu prin numirea de hatman' *(DE)*.

[3] Varianta *lacră* este explicată, în același dicționar, prin 'ladă (în special pentru ținut haine, rufe); sicriu, coșciug'.

[4] De adăugat *Rotarea* (Cis, Tej), care nu poate fi infinitivul substantivat al verbului *rota*. Finala seamănă foarte bine cu a lui *Rudarea* (Drg), evident o variantă, greu de explicat, a lui *Rudari*. Cf. și *Blidarele*, *Blidărea*, notate mai sus, s.v. *Blidari*.

Rudari (Băi, Foc, Găe, Plo, Trg, TuM), *Rudari-Aninoasa* (Trg), *Rudarii din Deal* și *Rudarii din Vale* (Pit), *Rudari-Ludești* (Găe), *Rudarii-Udați* (TuM), *Rudăria* (Boz, RîV, TîJ), *Rudărie* (Olț), *Rudarul* (RîV): la Tiktin, «*rudar* (Munt., Trans.) cel ce face prăjini, oiști. Denumește, la fel cu mold. *lingurar*, pe acei țigani a căror meserie este confecționarea obiectelor de lemn». Așadar, sinonim cu *lingurar*. Cele spuse mai sus, s.v. *Lingurari*, se potrivesc, în toate privințele, și pentru *Rudari*[1].

Săpunari (Buh, Leh, Pit), *Drăguțești-Săpunari* (RîV): *săpunar* 'persoană care se ocupă cu prepararea săpunului' (*DLRM*).

Sărari (Hn, Tej), *Sărărești* (Pit): *sărar* '(în trecut) negustor ambulant de sare'[2].

Scafari (Foc): nume de agent, necunoscut dicționarelor, de la *scafă* 'ceașcă, cupă; (Mold.) strachină mare de lemn; (Mold.) un fel de căuș de lemn sau de metal, cu care se ia făina din sac etc.' (*DE*). Cf. și *Scafești* (Cal).

Scutari, vechea numire a cătunului *Cosmina de Sus* (Cpi), *Scutarul* (TîO): *scutar* 'baciul unei stîne; ia în primire oile etc. de la proprietarii lor și este răspunzător față de aceștia pentru ele' (Tiktin)[3].

Strugari (Moi, Seb): *strungar*[4] (formă mai veche și moldovenească *strugar*) 'meșteșugar care lucrează lemnul sau metalele la strung' (Tiktin și *DE*).

Stupari (Tul), *Stuparul* (Ist), *Stuparele* (Brl), *Stupărei* (RîV)[5], *Stupărețul* (Gal): *stupar* 'cel ce îngrijește de stupi, păzitorul albinelor' (*DE*); *prisăcar* (*DLRM*). Cf. mai sus *Albinari*.

Surlari (Olt, Urz), *Surlari (Clinciul)* (Olt): *surlar* = *surlaș* 'cel ce cîntă din surlă' (*DE*). Trebuie să ne gîndim însă și, ba chiar mai ales, la sensul 'cel ce face surle', pe care nu se poate să nu-l aibă ori să nu-l fi avut odată acest apelativ.

Șelari, *Șelarii de la Calea Pietroasă* și *Dealul Șelarilor* (Msc), *Ostopeni (Șalari)* (Iaș), *Șelarul* (Găe), *Șelăreas(c)a* (Cos), *Șelăriile-Lopătăreasca* (Buz): *șelar* 'persoană care confecționează și vinde șei sau alte obiecte de harnașament' (*DLRM*).

Șindrilari și *Șindrilarii de Jos* (Foc), *Vîrful Șindrilarului* (Tran)[6]: *șindrilar* 'persoană care fabrică sau vinde șindrilă; meseriaș care bate șindrila pe acoperiș' (*DLRM*).

Tabaci (Bal, Hor), *Puțul Tabacul* (Buc), *Tăbăcari* (RîS), *Renea-Tăbăcarul* (Brl), *Tăbăcăria* (Meg), *Tăbăcești* (Adj, Pt): *tabac* este o

---

[1] *DE* dă, pentru *rudar*, și sensul de 'țigan aurar'.

[2] Acest apelativ trebuie să fi însemnînd și 'cel care scoate sare din pămînt'.

[3] Ar putea avea și însemnarea oarecum etimologică, adică 'lucrător de scuturi'. *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.* dau un *Scutari* pentru raionul Dorohoi.

[4] Varianta cu *-n-*, dacă ar exista în toponimie, ar putea fi interpretată și ca un derivat de la *strungă*: *strungar*[2] = *strungaș* 'ciobănașul care mînă oile una cîte una în strungă, spre a fi mulse; mînător' (*DE*). Dubletul în *-aș* există și el ca toponimic: *Strungașul* (Gil). În *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.* numele comunei din raionul Sebeș apare sub forma *Strungari*.

[5] În *Indicat.*, *Stupărei* (la fel în *Lege*).

[6] La Frunzescu, *Șindilarii-Andrieș*, *Șindilarii de Jos* și *Șindilarii de Sus* (Foc), așadar fără *-r-* în temă (cum se pronunță, de fapt, apelativul *șindrilar* în sudul Moldovei).

variantă muntenească, aproape învechită, a lui *tăbăcar* 'specialist în tăbăcitul pieilor' *(DLRM)*.

Tîmplari (Drg) : *tîmplar* 'meseriaş care face mobile şi alte obiecte de lemn' *(DLRM)*.

Trăistari (aşa se numea altădată tîrguşorul *Horezul* [1], Hor), *Trăistari-Orăşeni* (RîV) : *trăistar* 'meşteşugar care face traiste' *(DLRM)*.

Tronari, *Poiana Lungă-Tronari* şi *Predeşti (Tronari)* (Cis) : nume de agent de la *tron* '1. *ladă* ; 2. (Reg.) sicriu' *(DLRM)*. *DG*, s.v. *Predeşti (Tronari)*, spune că o parte din locuitorii acestui sat sînt ţigani. Probabil, ei lucrează ori lucrau, altădată, tronuri.

Urdari, *Urdarii de Jos* şi *Urdarii de Sus* (Fil), cu derivatul *Urdăreanca* (Cor) : un nume de agent de la *urdă* (asemănător cu *brînzar* < *brînză*) 'cioban care face urda la stînă ; vînzător de urdă' *(DLRM)*.

Ursari (Bld, Il, Neg, Vas, Urz), *Ursăreşti* (Rom), *Urscreşti* (Hor) : *ursar* 'cel care umblă cu urşi dresaţi şi îi pune să joace' *(DLRM)*. Trebuie considerat, într-un anumit sens, ca sinonim al lui *ţigan* (la fel cu *lingurari, rudari, zlătari*).

Vameş-Odrihei (Trn), *Vameşul* (Brl, Gal, Rom), *Vameşul* sau *Şerbăneşti* (Brl), *Cotul Vameşului* [2] (oş. Rom), *Muntele Vameşoaia* (RîV) şi derivatul *Vămăşeni* (Gal)[3] : *vameş* 'funcţionar însărcinat cu controlul şi cu taxarea mărfurilor care trec prin vamă. (În organizarea administrativă a principatelor) Dregător însărcinat de domn cu încasarea veniturilor vămii' *(DLRM)*.

Vărzari (Ag, Mag), *Vărzarii de Jos* şi *Vărzarii de Sus* (Bei), *Bălţaţi-Vărzari* (Str), *Vărzarul* (Bei [4], Pit), *Vărzăreasca* şi *Vărzăreşti* (RîS), *Vărzăroaia* (CAr, RîS) : nume de agent de la *varză*, aşadar 'cultivator de varză' *(DLRM)* [5].

Vieri (Crl), *Vierul* (Giu), *Viereşti* (Gil), *Viaşul* sau *Zmîrdăşteţul* (VîM) : *vier* = *viaş*. Tiktin şi *DE* au numai *vier*, pe care-l explică prin 'cel ce îngrijeşte de via cuiva, păzitor de vie'.

Zidari (Sla), *Zidăreşti* (Pit) : *zidar* 'cel ce face zidurile unei clădiri, din cărămidă, piatră etc. ; (Mold.) pietrar' *(DE)*.

Zlătari (Bac, Fil), *Zlătariul* (Cra), *Zlătăreasa* (Adj), *Zlătărei* (Drg) : *zlătar* '1. (Înv.) Meşter (ţigan) care se ocupă cu prelucrarea aurului. 2. Ţigan (nomad)' *(DLRM)*. Numai primul dintre aceste sensuri interesează aici, căci este vorba, cu siguranţă, de ţigani zlătari. Cf. şi biserica (fostă mănăstire) din Bucureşti *Zlătari*, numită aşa fiindcă a fost construită de ţigani zlătari (*RIR* V—VI, p. 301).

---

1 « ...fiindcă era locuit de nişte oameni făcători de trăişti » [sic !] *(DG)*.

2 *Indicat., Cotul Vameş* (la fel în *Lege*).

3 *Vameş* (Tran) = magh. *Vámos* (Kisch I, p. 291).

4 După Kisch I, p. 115. La Mold.-Togan, p. 245, *Vărzariul de Jos* şi *Vărzariul de Sus*, iar în *ISt*, *Vărzarii de Jos* şi *Vărzarii de Sus*.

5 *Vărzar*, variantă a lui *vărzare* 'plăcintă umplută cu varză, ceapă, mărar, ştir etc., care se mănîncă prin posturi şi pe la ajunuri' *(DE)*, nu interesează toponimia.

§ 12. TOPONIMICE CARE VORBESC DESPRE CREDINȚE, SUPERSTIȚII ȘI OBICEIURI

O bogată grupă de nume topice romînești au la bază noțiuni identice sau înrudite cu cele enunțate în titlul acestui paragraf. Majoritatea se referă fie la obiecte religioase (în sens larg), fie la reprezentanți ai clerului și la personaje din istoria creștinismului, fie la lucruri mai mult ori mai puțin abstracte în legătură cu credința. De asemenea sînt destul de numeroase localitățile de tot felul ale căror nume amintesc diverse superstiții. În sfîrșit, o ultimă categorie o constituie cele care evocă divinitatea, viața viitoare etc., precum și unele practici privitoare la aceste noțiuni sau la noțiuni asemănătoare. Toate datează din timpul orînduirii feudale, cînd, la fel ca în alte țări, viața spirituală era stăpînită de biserică. Le grupez, după semnificația lor, în ordinea indicată și anume: A. obiecte religioase; B. reprezentanți ai bisericii și ai creștinismului în general; C. lucruri și ființe abstracte sau avînd o anumită semnificație spirituală.

A. **Altarul** (RîS, Tec).

Biserica (Ciu, Drg, Moi, Olț, PiN, Pit, TuS), *Biserica* sau *Valea Bisericii* (Str), *Biserica Albă* (BAN, Făl, Sla), *Biserica Arsă* (Seg), *Biserica-Cetatea* (Tul), *Biserica de Zid* (Hor), *Biserica din Vale* (Olț), *Biserica Doamnei* (Miz), *Biserica Domnească* (Msc), *Biserica Floarei* (Bld), *Biserica Goleștilor* (Msc), *Biserica-Lereasca* (CAr), *Biserica Logofătului Tăutu* (Dor), *Biserica Săsească* (Dor, Făl), *Biserica-Slănic* (TîO), *Biserica Veche* (Huș), *Cătunul de la Biserică* (Cis), *Movila de la Biserică* (Miz), *Biserici* (Hor), *Balta Bisericii* (Dj), *Dealul Bisericii* (Adj, Ag, Bc, Bt, Buj, Dj, Găe, Hor, Hrl, Huș, Paș, PiN, Rm, TuS, Vl, Vs), *Fața Bisericii* (Cis), *Gîrla Bisericii* (Pit), *Lacul Bisericii* (Tr), *Mahalaua Bisericii* (Cra), *Ostrovul Bisericii* (RîV), *Pădurea Bisericii* (Cj, Tr), *Piscul Bisericii* (Ved), *Pîrîul Bisericii* (Foc, Hor, PiN), *Valea Bisericii* (Bac, Bot, Buj, Bz, Găe, Ms, Pit, Str, TuS, Urz), *Vîlceaua Bisericii* (Olț), *Bisericile* (Bz, Hor), *Bisericuța* (Buz, Tul), cu derivatul « local » *Bisericani* (Cîm, Odo, PiN, TîO). În numeroase locuri numite astfel au existat biserici, din care se mai păstrează ruine, cum arată descrierile, adesea amănunțite și interesante, care se dau în *DG*[1]. Curios mi se pare faptul că aproape toate toponimicele enumerate aici aparțin Romîniei Vechi, și asta cu atît mai mult, cu cît nu poate fi vorba de un sentiment religios mai puternic la romînii de dincoace de Carpați. Cred că trebuie să invocăm împrejurări de natură materială. Am constatat cu alt prilej cum își părăseau țăranii satele de baștină, spre a se stabili aiurea sau a trece chiar granița, în speranța că vor găsi acolo condiții de viață mai omenească. Satele astfel părăsite se distrugeau cu vremea, dar rămîneau bisericile, adică ruinele lor, care rezistau la intemperii, grație relativei solidități a construcției. În provinciile transcarpatine găsim sinonime de origine străină ale apelativului *biserică*:

---

[1] Cf., în special, cele spuse s.v. *Biserica Albă* (Făl), *Biserica-Cetatea*, *Biserica Săsească* și *Bisericuța* (Tl).

Chirpăr (Agn) < săs. *Kirpərich* = germ. *Kirchberg* şi *Nocrihi* (Agn) < săs. *Nogrech* = germ. *Neukirch* (Kisch I, p. 291) [1].

Capela (RîV) [2] şi sinonimele *Căpîlna* (Dej, Sal, Seb), *Căpîlna de Jos* şi *Căpîlna de Sus* (Trn), *Căpîlnaş* (Lip), *Căpîlnea* (Dej) [3], *Căpîlniţa* (Ciu, Odo), care au la bază n. top. magh. *Kápolna* = *kápolna* 'capelă', întocmai ca şi *Copalnic*, *Copalnic-Mănăştur* (Lăp); pentru acestea din urmă, să se compare magh. *kápolnok*, pluralul lui *kápolna*. Tot aici aparţin *Căptălan* (Aid), *Căptălani* (Adj), *Căptălanul de Mureş* (Aid) = magh. *Maroskáptalan* [4] (< magh. *káptalan* 'Dom (Capitel), Domstift').

Chilia (Adj, Bal, Hor, Hrl, Paş, PiN, Plo, RîV, SaM, Tej, TîO, Tul, VaD, Vas, Ved, VîM), *Chilia Benei* (Bac), *Chilia Călugărului* (PiN), *Chilia Mare* (Dj), *Chilia Veche* (Tul), *La Chilie* (PiN), *Dealul Chiliei* (Paş), *Izvorul Chiliei* (Cis), *Pîrîul Chiliei* (PiN, Făl), *Poiana Chiliei* (Făl), *Rîpa Chiliei* (Adj), *Valea Chiliei* (Cis), *Chilii(le)* (Bac, Bal, Buc, Bz, CAr, Crl, Foc, Huş, Msc, Neg, PiN, Pr, Rom, Sgş, Vl, Vs), *Fundul Chiliilor* (Foc), *Gruiul Chiliilor* (RîV), *Vîrful Chiliilor* (Cis), *Chilioara* (Zal), cu derivatele «locale» *Chiliana* (Bac), *Chilieni* (Bld, SfG), *Chilienii de Jos* şi *Chilienii de Sus* (Bld): la Tiktin, sensul principal şi singurul care intereseazā aici al apelativului *chilie* este 'celulă, locuinţa unui călugăr, a unei călugăriţe' [5].

Cimitirul (Iş), *Cimitirul Vechi* (Dor, Huş), *Dealul Cimitirului* (Paş), *Ţinterimul* (Iş), *Ţintirim* (Paş).

Clopotul (Moi, Paş), *La Clopotul* (Vl), *Valea Clopotului* (Moi), apoi, în ţinuturile de peste munţi, *Clopodia* (Det), *Clopotici* [6] (oş. Reş), *Clopotiva* (Haţ) [7]. Despre locul numit *La Clopotul* se povesteşte că ar fi căzut acolo, în apele Oltului, un clopot mare, destinat Episcopiei de Rîmnic sau mănăstirii de la Curtea de Argeş (*DG*). Tot aici aparţine *Hărănglab* (Trn) = magh. *Haranglab* < *harang* 'clopot' + *láb* 'picior'.

Comanacul (Plo).

---

[1] În *Indicat.*, *Nocrich* (Agn) (la fel în *Lege*).

[2] *DG* vorbeşte de ruinele unei vechi capele catolice, care se mai văd în această localitate.

[3] *Căpîlna*, după *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*

[4] După Mold.-Togan, p. 45. *ISt* şi *ÎAdm* îl dau sub forma simplă *Căptălan*. Cf. totuşi *captalan* 'brustur (dulce), buiedea ciumei, căptălaci... (Petasites officinalis)' (Zach. C. Panţu, *Plantele cunoscute de poporul romîn*, ed. II, Bucureşti 1929, p. 47).

[5] Privitor la *Chilia* (Tul) s-a discutat mult, mai ales în legătură cu apariţia acestui nume (sau a unuia asemănător) în izvoarele antice şi bizantine. C. Brătescu, *Analele Dobrogei* I, p. 26 urm. crede că-i vorba de vechiul toponimic *Achillea*, din care ar fi rezultat mai întîi *Chele*, apoi *Chilia*. V. Bogrea, *ibid.* II, p. 307 acceptă părerea lui N. Iorga: *Chilia* = *chilie* 'celulă'. Mai tîrziu (în *Istoria poporului romînesc*, I, p. 250 urm. şi 263), Iorga susţine identitatea numelui nostru cu bizant. χηλη (scris şi χηλή). N. Bănescu, *Byzantinische Zeitschrift* XXVIII, p. 68 urm. combate această ultimă afirmaţie: χηλή din cronicile bizantine trebuie situat în Bitinia (Asia Mică), nu prin părţile noastre. Iorga îşi menţine părerea, în *Rev. Ist. Sud-Est Europ.* VI, p. 184; tot aşa N. Bănescu, *Byzant. Zeitschrift* XXXII, p. 334–335 pe a sa. Dacă a existat, într-adevăr, o cetate medievală χηλή, acolo unde se găseşte astăzi (şi de multă vreme) *Chilia* noastră, cred că trebuie să admitem, pentru explicarea acestui toponimic, o etimologie populară: χηλή, atît de asemănător cu apelativul *chilie*, sub raportul fonetic, a fost înlocuit, cu timpul, prin paronimul lui romînesc.

[6] În *Indicat.*, *Clocotici* (la fel în *Lege*).

[7] Notate şi de Kisch I. p. 305.

Crucea (Bac, Brl, Căl, Dj, Făl, Foc, Hîr, Hrl, Msc, Paş, PiN, Pr, Tr, Trg, VaD, Vl), *Crucea-Brăcăci* (Tej), *Crucea Ciorii* (Ns), *Crucea Corbului* (Br), *Crucea Danciului* (Fău), *Crucea de Copaciu* (Str), *Crucea de Jos* și *Crucea de Sus* (Pan), *Crucea de Piatră* (Giu, Hrl, TîO, Vl), *Crucea din Copaciu* (Buz), *Crucea din Siliște* (Fil), *Crucea Fetei* (Tran), *Crucea Găinarului* (VîM), *Crucea-Giurchi* (Căl), *Crucea Hoțului* (RîS), *Crucea Împușcată* (Brl, RS), *Crucea Înaltă* (Buc, RîV, RoV), *Crucea lui Barcan* (Bac), *Crucea lui Chiriță* și *Crucea lui Neagoe* (Ale), *Crucea lui Pavel* (Buz), *Crucea lui Șarpe* (Drg), *Crucea lui Trocan* (BAr), *Crucea Lupului* (Zim), *Crucea Nouă* (Cpi), *Crucea Pîrlită* (Cra), *Crucea Popii* (Găe), *Crucea Protopopului* (Pit), *Crucea Radului* (Tec), *Crucea Regelui* (Cpi), *Crucea Roșie* (Neg, PiN), *Crucea Spineanului* (BAr), *Crucea Stancului* (Bac), *Crucea Sticlei* (Brl), *Crucea Tomei* (Făl), *Crucea Trăsnită* (Ale, Fău), *Crucea Țiganului* (Zim), *Crucea Vladului* (RoV), *La Cruce* (Ab, Făl, Tr, Vl), *Izvorul-Crucea* (VaD), *Movila cu Cruce* (Buz), *Dealul Crucii* (Bt, Cj, Dr, Făl, Neg, Pit, PiN, Răd, Săv, TîN), *Fața Crucii* (Tr), *Genunea Crucii* (PiN), *Movila Crucii* (Dor, Tl), *Muchea Crucii* sau *Crucea lui Gherase* (Cis), *Piciorul Crucii* (PiN), *Piscul Crucii* (Cis), *Pîrăul Crucii* (Hrl, Lud, PiN), *Podul Crucii* (Buz), *Poiana Crucii* (Răd, Tej), *Șesul Crucii* (Hrl), *Valea Crucii* (Bt, Neg, Pr, Str, Tr, Ved), *Crucile* (Olț, Str), *Patruzeci de Cruci* sau *Petrești* (Tit), *Crucile Drumului* (Făl), *Crucile Gamenței* (Vid), *Crucile lui Petre* și *Crucile Sfîntului Petre* (TuS), *La Cruci* (Bz, Năs), *Cîmpia Crucilor* și *Dealul Crucilor* (RîV), *Dealul cu Crucile* (Ved), *Măgura Crucilor* (TuM), *Valea Crucilor* (Vl), *Crucioiul* și *Plaiul Crucioiului* (Cis), *Crucișoara* (Ag, Buz, Iș, Ms, Pr, Ved, Vs), *Crucișoarele* (Tit), *Crucișor* (ȘoM), *Cruciulița* (Făl, Msc), cu derivatele *Cruceana* (Sc), *Cruceni* (Ard, Det), *Cruceanul* (Buj), *Crucelari* [1] (Măc). După Kisch I, p. 307, aparțin tot aici *Cristelnic* (Șim) = magh. *Keresztelke* [2]; *Cristiș* (Clu) = magh. *Keresztes* (în documente medievale *Villa Cruciferorum*); *Cristolț, Cristolțul Mare* și *Cristolțel* (Zal) = magh. *Nagykeresztes* și *Kiskeresztes*; *Cristur* (oș. Deva, Zal), *Cristur-Crișeni* (Zal), *Cristur-Șieni* și *Cristur-Șieu-Coasta* (Bis), *Cristurul Secuiesc* (Odo), *Cristurul Șieului* (Bis), *Ciceu-Cristur* (Dej) [3], cărora le corespund respectiv magh. *Sajó-Keresztúr* și *Csicsó-Keresztúr* [4]; *Criț* (Rup) < germ. med. de sus *kriuz(e)* („pronunțat *krüts*") [5]. Această mulțime impresionantă de toponimice se explică prin obiceiul superstițios al romînilor de a înălța cruci la tot felul de prilejuri.

[1] Sensul acestui toponimic trebuie să fie 'cei care fac (adică lucrează) cruci'. Dacă-i așa, locul lui este, mai degrabă, în § 11.

[2] Mold.-Togan, p. 73, *Lege* și *Indicat.* au *Crișteleс* (magh. *Keresztelek*), iar *ISt* și *ÎAdm*, *Cristelec*.

[3] *ÎAdm, Lege* și *Indicat.* dau, pentru acest raion, un *Recea-Cristur*, cunoscut altor izvoare sub forma de „plural" a părții finale *(Cristuri)*.

[4] *Keresztúr* înseamnă 'Kreuzherr', spune Kisch. Mold.-Togan înregistrează cîte un *Cristur* și pentru fostele județe Bihor, Cluj, Hunedoara, Odorhei. Cf. apoi diminutivul *Cristorel* (Ghe). În *ÎAdm, Lege* și *Indicat.* găsesc *Crestur* (Mag), *Cristur* (oș. Dev) și *Cristurul Săcuiesc* (Odo). Toate au la bază magh. *kereszt* 'cruce'.

[5] Mai puțin sigur mi se pare *Criș* (Sgș) = germ. *Kreisch* (în documentele medievale *Crys, Cris, Criz(d), Krisch* < slav. *križ* (> magh. *Keresd*). Aceeași temă (de origine maghiară) au *Cristian* (Bra, Sib) < magh. *Keresztényfalva*, resp. *Keresztényszigel*.

Dacă moare un om departe de casa lui, se ridică o cruce pe locul unde a murit, spre a i se păstra în chipul acesta amintirea. Prin Muntenia (foarte probabil și aiurea), crucile existente de-a lungul drumurilor și șoselelor arată adesea că acolo au făcut popas convoaiele religioase care întovărășeau moaștele sau icoana vreunui sfînt, scoase din biserică și purtate din sat în sat pe vreme de secetă, de primejdie etc. Mai ales pe la răspîntii ne întîmpină crucile pretutindeni în Romînia. Semnificația lor ar putea fi, în asemenea cazuri, și mitologică : prezența unei cruci la o întretăiere de drumuri urmărește alungarea duhurilor rele, care se aciuiază de preferință în astfel de locuri. La romînii de peste munți am văzut cruci ridicate la răspîntii numai în interiorul satelor, nu și dincolo de hotarul lor. Foarte des se înaltă cruci, de obicei modeste, lîngă izvoare și fîntîni. Rostul lor acolo se poate interpreta în diverse moduri. Cînd este vorba de un izvor natural, trebuie să admitem și intervenția unui element strict profan, de ordin practic : crucea ne atrage atenția asupra izvorului, pe care, fără această indicație, nu l-am putea descoperi totdeauna ușor. Evident că preferința pentru cruce, cu excluderea oricărui alt mijloc de orientare, are, în primul rînd, semnificație religioasă, singura posibilă în cazul fîntînilor, care, grație aspectului lor, se văd de la mari depărtări și n-au, deci, nevoie să fie semnalate în acest chip. Duhurile rele, de care pomeneam mai sus, pot interveni cu acțiunea lor dăunătoare și în cazul fîntînilor, așa că crucile acestora vor fi avînd menirea să înlăture tocmai o astfel de primejdie, care, de altminteri, nu-i singura. Puritatea apei și, deci, sănătatea oamenilor pot fi amenințate și de otrava pe care ar pune-o un răufăcător în fîntînă, și crucea ajută chiar împotriva acestei tentative criminale. Oricare ar fi explicațiile de amănunt cu privire la înălțarea crucilor lîngă izvor sau o fîntînă, nu trebuie să pierdem din vedere obiceiul țăranilor noștri de a-și face semnul crucii și a zice „bo(g)daproste", după ce au băut apă dăruită de alții. Acest obicei s-a născut din credința că, pentru un drumeț trudit, apa răcoritoare și înviorătoare reprezintă o adevărată binefacere, o „pomană", care trebuie recomandată divinității cu ajutorul crucii și al formulelor de mulțumire consacrate în acest scop. De aceea oamenii credincioși doreau, înainte de moarte, să facă fîntîni în locuri depărtate de orice așezare umană, acolo unde se simte mai adînc lipsa apei de băut. În sfîrșit, se înalță cruci pe hotarele dintre proprietățile de pămînt. Explicația propusă mai sus pentru crucile de lîngă izvoarele naturale se potrivește, parțial, și aici : în locul altui semn menit să arate linia despărțitoare dintre două bucăți de pămînt, care nu aparțin aceluiași proprietar, se pune o cruce, care amintește, totodată, de Dumnezeu, adică de dreptate și de pedeapsa cerească aplicată celui ce încearcă să încalce hotarul. De multe ori crucile în discuție au un aspect impresionant, fie prin dimensiuni, fie prin podoabe : adesea se aplică pe ele o icoană, care, pentru a nu suferi din cauza intemperiilor, are deasupra un adevărat acoperiș de tablă sau de lemn (aceasta, de obicei, în interiorul satelor, nu de-a lungul drumurilor). Judecînd după constatările mele personale, se pare că ținuturile de peste munți întrec

cu mult pe cele de dincoace (mai ales Moldova) atît cantitativ, cît și calitativ, în ce privește păstrarea și practicarea acestui obicei. Dacă impresia corespunde realității, faptul se datorește, cred, influenței maghiare [1].

Episcopia (CAr, Drg, RîV), *Episcopia* sau *Piscopia* (Ora) [2], *Piscopia* sau *Fundul Văii* (Drg), *Piscupia* (Tej), *Moșia Episcopiei* (Rom), *Peria Episcopiei* (Gj), *Vatra Episcopiei* (Buz), *Vîrful Episcopiei* (Tej) *Plopii Episcopiei* (Tr). Ca să nu deschid un alineat nou, pun tot aici *Mitropolia* (Ale, Dj, Drg, Giu, Miz, Tit), *Cioara Mitropoliei* (TuM), *Rediul Mitropoliei* (Iș). Spre deosebire de toponimicele precedente și de cele ce vor urma, n-avem, de astă dată, a face cu urme materiale, care să amintească existența vreunei episcopii sau mitropolii, ci numai cu noțiunile abstracte corespunzătoare: locurile numite astfel au fost ori sînt încă proprietatea instituțiilor al căror nume îl poartă. Cf. și lista din § 5, unde figurează uneori termenii aici în discuție cu determinative pe lîngă toponimice propriu-zise.

Mănăstire(a) (Aid, Bld, Cîm, Cis, Dej, Det, Gal, Găe, Gj, Hn, Huș, Neg, Olt, Plo, Răc, Sig, Tec, Tit, Vl), *Mănăstirea Agapia* (TîN), *Mănăstirea Bisericani* (PiN), *Mănăstirea Bujorăni* (Bld), *Mănăstirea Cașinului* (TîO), *Mănăstirea Căldărușani* (Urz), *Mănăstirea Celic Dere* (Tul), *Mănăstirea Cernica* (Leh), *Mănăstirea Cheia* (Tej), *Mănăstirea Ciolanu* (Buz), *Mănăstirea Ciorogîrla* (oș. Buc), *Mănăstirea Ciungei* (Aid), *Mănăstirea Cocoș* (Tul), *Mănăstirea Cotești* (Foc), *Mănăstirea Cozia* (RîV), *Mănăstirea Crețulești* (Răc), *Mănăstirea Dealului* (Trg), *Mănăstirea Doamnei* (Bot), *Mănăstirea Durău* (PiN), *Mănăstirea Ghighiu* (Plo), *Mănăstirea Gologanu* (Tec), *Mănăstirea Horoiatu* (PiN), *Mănăstirea Humorului* (GuH), *Mănăstirea lui Baluș* (Bot), *Mănăstirea Neamțului* (TîN), *Mănăstirea Pasărea* (Leh), *Mănăstirea Predealul* (Bra), *Mănăstirea Rătești* (Buz), *Mănăstirea Saon* (Tul), *Mănăstirea Sărăcinești* (RîV), *Mănăstirea Surpatele* (RîV), *Mănăstirea Suzana* (Tej), *Mănăstirea Turnu* (RîV), *Mănăstirea Țigănești* (Răc), *Mănăstirea Văleni* (CAr), *Mănăstirea Văratic* (TîN), *Mănăstirea Vorona* (Bot), *Mănăstirea Zamfira* (Plo), *Codrul Mănăstirii* (TîN), *Curătura Mănăstirii* (Adj), *Dealul Mănăstirii* (Bac, Buh, Cis, Pit), *Groapa Mănăstirii* (Olt), *Iazurile Mănăstirii* (Adj), *Pîrîul Mănăstirii* (Vas), *Piscul Mănăstirii* (Cis), *Valea Mănăstirii* (Aid, BAr, Pit, Plo), *Mănăstirile* (Gj), *Mănăstioara* (Găe, Făl, Pan, Răd, Suc [3]), *Mănăstioara Doamnei* (Bot), *Dealul Mănăstioarei* (Făl), *Mănăstiricea* (Cra), *Mănăstirioara* (Cis), cu derivatele *Mănăstireanul* (Săv), *Mănăstireni* (Bld, Bot, CAr, Căl, Hue, RîV, Săv), *Mănăstireni* sau *Mănăstirea Țuțca-*

---

[1] Cf. mai departe numeroasele toponimice la baza cărora stă un nume de sfînt. Multe lucruri privitoare la obiceiul romînesc de a înălța cruci în diverse împrejurări se găsesc la C. Rădulescu-Codin și Preot. I. Răuțescu, *Dragoslavele*, Cîmpulung 1923, p. 108 urm. În preajma și în timpul ultimului război, acest obicei căpătase un caracter oarecum oficial: numeroase instituții, mai cu seamă militare, ridicau 'troițe' în amintirea unor evenimente care pot fi interpretate religios. Faptul avea și o semnificație politică: regimul burghezo-moșieresc încuraja superstițiile, pentru a-și întări astfel dominația asupra maselor populare.

[2] *Episcopia Bihorului* în *ISt*, *ÎAdm* și *Indicat.* (înglobat oș. Ora).

[3] *Rușii Mănăstioarei*, după *ÎAdm*.

nilor (Bld), *Mănăstireni-Frîncești* (RîV)[1]. Sinonime: *Cloașterul* (Msc)[2] < germ. *Kloster* și *Mănăștiur* (Fge, SM, Sș), *Mănăștur* (Ard, Sv, Sș), *Mănășturul Romîn* și *Mănășturul Unguresc* (Hue), cu diminutivul *Mănășturel* (Dej) < magh. *Monostor* (Kisch I, p. 303, 304 și II, p. 42)[3].

Metoful (Ved), *Metohul Mănăilești* și *Țigănia de la Metoh* (Hor), *Mitoca* (Suc), *Mitoc(ul)* (Bld, Bot, Hrl, Iș, Paș, Săv, Sc, Tec, TîO), *Mitocul lui Balan* (PiN), *Mitocul Borlești* (Buh), *Mitocul* (*Mănăstirii*) *Dragomirna* (oș. Suc), *Mitocul Nou* (Sc), *Rediul* sau *Mitocul* (Hrl) și diminutivul *Mitocel* (oș. Suc)[4]: (cu variantele *metof* și *mitoc*, ultima aproape general răspîndită) 'mănăstire mică, subordonată administrativ unei mănăstiri mari. Locuință pe lîngă o mănăstire, în afara incintei ei' (*DLRM*). Cf. și *Motoful* (Vid), care ar putea fi o variantă a lui *metof* (prin faza intermediară *mătof*?).

Mormintele (Hor, Msc, Săv), *La Morminte* (Hor, Tej), *Dealul Mormintelor* (Ist), *Mormîntul Crăiesei* (Dor), *Mormîntul Jidovului* (BAr), *Mormîntul Tătarului* (Gal), *Mormîntul Uriașului* (Dor), *La Mormînt* (Cis)[5]. Despre unele dintre aceste locuri *DG* dă informații care le explică numele. Interesante sînt cele privitoare la *Mormîntul Crăiesei*, unde s-au descoperit obiecte artistice de mare preț, care se află, în parte, la muzeul Ermitage din Leningrad, pentru că săpăturile s-au făcut în timpul războiului ruso-turc din 1808. Fiind vorba adesea de evenimente istorice (în 'mormintele' respective s-au îngropat cei căzuți pe cîmpurile de luptă din apropiere), aceste toponimice pot fi puse și în capitolul următor, unde se discută *Cetatea*, *Gradiștea* etc., cu care sînt un fel de sinonime sub raportul strict material. Trebuie arătat de asemenea că multe locuri numite *Movila* (v. capit. I, p. 33 urm.) sînt, de fapt, morminte enorme, așadar ridicături de pămînt artificiale, făcute de oameni, cum rezultă din descrierile date în *DG*[6].

Panaghia (PiN[7], Cra, Pr, Seg): *panaghie* '1. nume dat Fecioarei Maria; iconiță emailată cu chipul Fecioarei Maria, purtată de ierarhi pe piept.

---

[1] În ceea ce privește aspectul fonetic al acestor toponimice, m-am condus după ortografia întrebuințată de *DG*, deși pronunțarea cu *ă* (în prima silabă) nu-i de loc generală. Moldovenii (și ceilalți romîni care merg lingvistic cu ei) cunosc, dacă nu mă înșel, numai varianta *mînăstire* a apelativului acestuia. *DG* se conformează vorbirii locale, care este, de obicei, identică cu cea general moldovenească. Tot forma cu *î* o întrebuințează *ISt* și *ÎAdm*.

[2] Așa se cheamă locul cu ruinele fostei bărăţii franciscane din orașul Cîmpulung (v. detalii în *DG* II, p. 487). Numele apare în mai multe chipuri de-a lungul descrierii (*Cloaster*, *Cloașter*, *Cloșter*). Pronunțarea reală este, în gura localnicilor, *Cloașter* (vezi *AIIN* II, p. 290–291 și *BkA* II, p. 78). *Cloașterf* (Sig) este săs. *Kluisdərf* (= magh. *Miklóstelke*), *Villa Nicolai* în documentele medievale (Kisch I, p. 323), așadar alt cuvînt. Cf. și *BkA* II, p. 78.

[3] Toponimicele *Mănăștiur* și *Mănăștur* le-am reprodus după Mold.-Togan, cu indicarea fostelor județe. *ÎAdm* are numai *Mănăștur* (Ard), *Mănășturul Romînesc* (Hue), *Copalnic-Mănăștur* (Lăp) și *Mănășturel* (Dej). În *Indicat.* și *Lege*, *Mănăștiur* (Fge), *Mănăștur* (Ard), *Mănăștur(el)* (Lăp), *Copalnic-Mănăștur* (Lăp), *Mînășturul Romînesc* (Hue).

[4] În *ÎAdm* și *Indicat.* apare *Mitocaș* (la fel în *Lege*).

[5] Kisch I, p. 77 citează un nume de munte *Mormîntul*, fără să-l localizeze.

[6] Despre unele dintre locurile cu numele *Mormîntul* etc., ca și despre obiectele descoperite acolo, a vorbit, încă pe la începutul veacului trecut, Daniel Philippide (vezi *AIIN* II, p. 167–168). Cf. și *Gropnița* (Hrl), apoi *Groapa* etc., înregistrate aici mai sus, p. 28 urm., s.v. *Groapa*.

[7] Se numește așa, în acest raion, cel mai înalt pisc al Ceahlăului (vezi mai departe *Toaca*).

2. Bucată de prescură care se mănîncă în mănăstiri în prima săptămînă după paști. 3. (În expr.) *A ridica* (cuiva) *panaghia* = a face (cuiva) parastas' (*DLRM*).

Praporul (Crl): *prapur* (variantă muntenească *prapor*) '1. (Înv.) Steag ostășesc, flamură; pînza steagului; 2. Steag bisericesc purtat la procesiuni sau la alte servicii religioase' (*DLRM*)[1].

Pristol(ul) (VîM), *Pristolul de pe Doftana* (Cpi): *pristol* 'masa din mijlocul altarului pe care se țin obiectele necesare oficierii liturghiei' (*DLRM*).

Săhăstria (Bot, Răd), *Săhăstria* sau *Sihăstria* (TîN)[2]: *sihăstrie* '1. faptul de a trăi ca sihastru; stare, viață de sihastru; *fig.* singurătate, pustietate; 2. loc, schit unde trăiește un sihastru; var. *săhăstrie, sehăstrie* '(*DLRM*)[3].

Schitul (Adj, Bld, Buc, Buz, CAr, DrV, Fil, Hor, Huș, NeV, PiN, RîS, RîV, Sla), *Schitul Baia de Aramă* (BAr), *Schitul lui Baloș* (Hrl), *Schitul Bodescului* (Huș), *Schitul Bogdănița* (Bld), *Schitul Buhul* (Foc), *Schitul Cheia* (Tej), *Schitul Cornet* (RîV), *Schitul Cotești* (Foc), *Schitul Cozancea* (Bot), *Schitul Deleni*, *Schitul din Deal* și *Schitul din Vale* (Sla), *Schitul Duca* (Iaș), *Schitul Durău* (PiN), *Schitul Ezerul* (RîV), *Schitul Frumoasa* (Buh), *Schitul Găvanului* (Buz), *Schitul Ghindarul* (Olț), *Schitul Golești* sau *Biserica Goleștilor* (Msc), *Schitul Greci* (Sla), *Schitul Grosul* (Ale), *Schitul Hadîmbul*[4] (Neg), *Schitul Icoana* (TîN), *Schitul Lipovenesc* (PiN), *Schitul lui Tărîță* (Iaș), *Schitul Manu* și *Schitul Matei* (CAr), *Schitul Mănăilești* (Hor), *Schitul Mănăstirii* (Vas), *Schitul Orășeni* sau *Schitul Maicilor* (Bot), *Schitul Ostrov* (RîV), *Schitul Poienari* (Ale), *Schitul Porcișeni* (Huș), *Schitul Priboieni* (Msc), *Schitul Procov* (TîN), *Schitul Rafaila* (Neg), *Schitul Runcul* (Buh), *Schitul Sava* (TîO), *Schitul Scoicești* (Găe), *Schitul Sihastrul* (Adj), *Schitul Sihlea* (TîN), *Schitul Slătioarele* (RîV), *Schitul Stavnic(ul)* (Iaș), *Schitul Stănești* (RîV), *Schitul Tarcăul* (PiN), *Schitul Topolnița*[5] (TuS), *Schitul Vechi* (Moi), *Schitul Vovidenia* (TîN), *Schitul Zghiaburi* (RîV), *Schitul Zgurei* (Huș), *Schitul Zimbrul* (Bld), *Dealul Schitului* (Ag, Bac, Gj, Huș, RîV), *Iazul Schitului Manolea* (Făl), *Izvorul Schitului* (TîN), *Lacul Schitului* (Moi), *Pîrîul Schitului* (Moi, PiN), *Valea de Jos* sau *Valea Schitului* (Bac), *Vatra Schitului Tutana* (CAr), *La Schit* (Vl), *Schitulețul* (Plo), cu derivatul «local» *Schiteanca* (Sla): *schit* 'mănăstire mică așezată într-un loc singuratic' (*DLRM*).

Toaca (Msc, PiN[6], Reg), *Muntele Toaca* (RîV), *Valea Toacei*[7] (Tej): toate nume de munți. După Kisch I, p. 249, același lucru însemnează

---

[1] Dacă numele e vechi, ne putem gîndi și la sensul 1.
[2] I se mai zice și *Mănăstirea Săhăstriei* (vezi *DG*, s.v. *Sihla*)
[3] În toponimie trebuie să contăm cu accepția 2.
[4] În *Indicat.*, *Schitul Hadîmbului* (la fel în *Lege*).
[5] În *Indicat.*, *Schitul Topolniței* (la fel în *Lege*).
[6] Al doilea vîrf mai înalt al Ceahlăului (neînregistrat de *DG*). Ambele nume au fost date, cu siguranță, de către călugării mănăstirilor din apropiere (la poalele acestui munte celebru se află schitul *Durău*) și au avut, în intenția lor, o semnificație religioasă.
[7] În *Indicat.* și *Lege*, *Valea Tocii*.

Copand (Lud, Tur) < magh. *Koppánd*[1] și *Săldăbuș* (Odo) < magh. *Száldobos*[2].

În urma celor spuse s. v. *Crucea* despre credințele superstițioase ale romînilor privitoare la fîntîni și izvoare în general, pot fi amintite aici și următoarele toponimice[3]: *Ceșmeaua* (Sla), *Ceșmeaua Ciobanului* (Pit), *Valea Ceșmelei* (Sla), *Zăvoiul Ceșmelei* (Vl), *Cișmea(ua)* (Bot, Pit, TîO), *Cișmeaua Albă* (Căl), *Cișmeaua de la Zăvoiul lui Popa Mihalache* (Hor), *Cișmeaua lui Vasile* (Căl), *Cișmeaua Mică* (Gal), *Dealul Cișmelei* (Bot), *Măgura Cișmelei* (Tr), *Pîrîul Cișmelei* (Făl), *Ponorul Cișmelei* (Bot), *Valea Cișmelei* (Adj, Bc, Tl), *Cișmele(le)* (Gal, Olt), *Cișmelele Mici* (Gal), *Ciușmeaua Antonici* și *Dealul Ciușmelei*[4] (Iș); *Fîntîna* (Bld, Haț, Msc, Pr, Rup, TuS, Viș, Zal), *Fîntîna Albă* (Rn), *Fîntîna Babii* (Lud), *Fîntîna Banului* (Cal), *Fîntîna-Bălănești* (Dr), *Fîntîna Blanarului* (Vas), *Fîntîna Bodei* (Bc), *Fîntîna Boului* (Băi, Paș), *Fîntîna Brazilor* (Odo), *Fîntîna Bună* (Huș), *Fîntîna Caprei* (RîS), *Fîntîna Catîr* (RîV), *Fîntîna Cerbului* (TuS), *Fîntîna Ciobanului* (Vas), *Fîntîna cu Metanele* (Str), *Fîntîna de Leac* (Cpi, Tej, Ved), *Fîntîna Dimei* (Vas), *Fîntîna din Siliște* (Băi), *Fîntîna Doamnei* (Dor, Leh), *Fîntîna Domnească* (TuS, Vl), *Fîntîna Dulce* (TîO, Tul), *Fîntîna Gălbazei* (Clg), *Fîntîna Gerului* (Gal), *Fîntîna Hăneală* (PiN), *Fîntîna Hoților* (Bz, Tit, Tran), *Fîntîna Jinului* (Mr), *Fîntîna Largă* (Sla), *Fîntîna lui Bortică* (Paș), *Fîntîna lui Briciu* și *Fîntîna lui Burău* (Făl), *Fîntîna lui Dobromir* (RîV), *Fîntîna lui Fum* (TuS), *Fîntîna lui Ovăz* (Paș), *Fîntîna Lungă* (Dor), *Fîntîna Mare* (Bac, Bld, Făl, NeV, Tc, TuS, VîM), *Fîntîna Măcărescului* și *Fîntîna Măzăreanului* (PiN), *Fîntîna Mircei* (BAr, RîV), *Fîntîna Mitropolitului* (PiN), *Fîntîna Nucului* (Bld), *Fîntîna Olarului* (PiN), *Fîntîna Pîrvului* (RîV), *Fîntîna Pitei* (Pit), *Fîntîna Plaiului* (Gj), *Fîntîna Popii* (Bot, RîV), *Fîntîna Radului* (Plo), *Fîntîna Rece* (Dor, VîM)[5], *Fîntîna Roșie* (Dor), *Fîntîna Sterpului* (Gj), *Fîntîna Tîlharilor* (Dor), *Fîntîna Tîlharului* (Paș), *Fîntîna Teilor* (Tec), *Fîntîna Teiului* (Cra, Tec), *Fîntîna Trifului* (Bld), *Fîntîna Turcului* (RîS), *Fîntîna Țiganului* (Buj, Cpi), *Fîntîna Untului* (Gj), *Fîntîna Vacilor* (Dor), *Culmea Fîntînii* (VîM), *Dealul Fîntînii* (Tej, Top), *Gîrla Fîntînii* (Pit), *Valea Fîntînii* (Buz, Cis, Gj, Olț, Msc), *Fîntînile*[6] (Adj, Ard, Bac, Bis, Bld, Cra, Crl, Făl, Gal, Hrl, Ist, Miz, Paș, Pit, Plo, Seg, Tec, TîM, Tur, Ved, Zim), *Fîntîni* (Tec), *Trei Fîntîni* (Ciu, PiN), *Fîntînile cu Vîrvorul* (Cra), *Fîntînele Gropnița* (Iaș), *Fîntînele Noi* și *Fîntînele Vechi* (Iaș), *Fîntînile Negre* (VîM), *Fîntînile Săpate* (Tr), *Dealul Fîntînilor* (Făl, RîS), *Pîrîul Fîntînilor* (Neg), *Valea Fîntînilor* (Băi), *Fîntîioara* (VîM), *Fîntînea(ua)* (Drg, Msc, Sla), *Fîntînelele*[7] (Ag,

---

[1] Tema este, foarte probabil, aceeași ca la *koppanni* 'a pocni'.

[2] Pe acesta, Kisch îl interpretează = 'loc acoperit cu tei' (v. mai sus, p. 103, s.v. *Teii*): raportul dintre ambele noțiuni constă în faptul că toaca se face din lemn de tei, afirmă autorul citat.

[3] Cu rezerva că nu toate au semnificație religioasă propriu-zisă, mai ales că *fîntînă* înseamnează, adesea, 'izvor (natural)'.

[4] De adăugat *Ceșme*, *Ceșme-Culac*, *Cișme* și *Cișme-Culac* (Tul), numiri pur turcești.

[5] Și aproape de vîrful Ceahlăului este un izvor care se cheamă tot așa (lipsește în *DG*).

[6] În *Indicat.* apare numai *Fîntînele*.

[7] În *Indicat.* nu găsim *Fîntînelele*.

Ba, Bc, Br, Bt, Bz, Cț, Cv, Db, Gj, If, Iș, Pr, Pt, Rț, Tr, Tt), *Balta Fîntînelelor* (Zim), *Dealul Fîntînelelor* (Pit), *Valea Fîntînelelor* (Pit, Ved), *Vîrful Fîntînelelor* (Ved), *Fîntînelul* (Răd), *Fîntînița* (Bis, Cal, Pt) și derivatul «local» *Fîntîneanul* (Bac)[1]; *Pușul* (Br), *Puțul Adînc* și *Puțul Ariciului* (RS), *Puțul Băii* (Tej), *Puțul Ciobanului* (Dj), *Puțul cu Gard* (Il), *Puțul cu Salcie* (Găe), *Puțul cu Ulceaua* (Răc), *Puțul Dimii* (Leh), *Puțul Greci* (Olt), *Puțul Haretul* (Foc)[2], *Puțul Înalt* (Buc), *Puțul Larg* (Tr), *Puțul lui Ene* (Sla), *Puțul Mocanului* (Il), *Puțul Olarului* (Bld), *Puțul Popii* (Brl), *Valea Puțul Popii* (Măc), *Coasta Puțului* (Buz), *Dealul Puțului* (PiN), *Puțuri(le)* (Cra), *Puțurile lui Catargiu* (Gal), cu derivatele «locale» *Puțeni* (Tec) și *Puțureni* (Dj, Dor); *Sascut* și derivatul *Sascuteanca* (Adj) = magh. *Szaszkút* 'fîntîna sasului'; *Vidacutul* (Sgș): după Kisch I, p. 53, acest nume reprezintă forma romînizată (printr-un fel de etimologie populară, aș adăuga eu) a magh. *Hidegkút*, existent în fostul județ Tîrnava Mare și care înseamnă 'fîntînă rece'[3].

B. Apatău[4] (SaM), *Apateu* (Ine, Ora, SaM), *Apatul*[5] (Ghe), *Apătău* (Ghe), *Apață*[6] (Rup), *Opatiță* (Det): Kisch I, p. 303 și II, p. 41 le derivă din magh. *apát* 'abate', care este și tema lui *Apadia* (Csb)[7].

Arhimandrita (Leh): femininul[8] lui *arhimandrit* 'titlu dat stareţului unei mănăstiri mari sau unor călugări' (*DLRM*).

Caiafa (Il): numele personajului binecunoscut din Biblie.

Călugăra (Bac, Dj, Gal, Paș, TîO), *Călugăra Mare* (Bac), *Liuzi-Călugăra* și *Osebiți-Călugăra* (Bac), *Călugărașul* (Pan), *Călugăreasa* (Dj, Gil), *Călugărei* (Ag, Cal), *Călugărelul* (Buz, Ved), *Călugări* (Bei, Buz, Ved), *Grindul Călugărilor* (Tul), *Lacul Călugărilor* (Buz), *Moara Călugărilor* (Măc), *Movila Călugărilor* (Leh), *Stupina Călugărilor* (Brl), *Călugărița* (Ale, Bac, Găe, Huș, PiN, Rom, Tr, Vid), *Călugărițele* și *Vîrful Călugărițelor* (Cis), *Călugărul* (Cor, DrV, Gil, Pr, Răc, Ved), *Dealul Călugărului* (Alb, Olț, Str, VaD, Vl), *Dosul Călugărului* (Hor), *Fîntîna Călugărului* (Tit), *Iazul Călugărului* (Făl), *Izvorul Călugărului* (Cis), *Moara Călugărului* (Făl, Hrl), *Odaia Călugărului* (Leh), *Pîrîul Călugărului* (Făl, Tit), *Valea Călugărului* (Adj, Cra, Hor, Ist, Pit), *Vîrful Călugărului* (Buz), *Călugărei* (Cra), *Călugăreasca* (Bld, Dj, Giu, Huș,

---

[1] Majoritatea locurilor numite *Fîntîna* etc. sînt ori au fost ceea ce spune apelativul de la baza lor. Trebuie precizat totuși că, foarte des, este vorba de izvoare naturale, și nu numai în Muntenia (cu teritoriile lingvistice aferente), unde termenul consacrat pentru 'fîntînă (artificială)' este *puț*, ci și în Moldova. Prin urmare, cele mai multe dintre aceste toponimice sînt sinonime cu *Izvorul*, *Șipotul* etc. (v. mai sus, p. 77, s.v. *Izvoarele*). Pentru vechimea unora, cf. Dr. II, p. 605, care dă și forme rotacizate (*Fîntîreale* ș.a.).

[2] Oamenii din partea locului spun *Puțul lui Haret*.

[3] La Mold.-Togan, p. 247, *Vidacutul Romîn* și *Vidacutul Unguresc* (= magh. *Székelyhidegkút*, resp. *Magyarhidegkút*).

[4] În *Indicat.* și *Lege*, *Apateu*.

[5] În *Indicat.* și *Lege*, *Apatiu*.

[6] În *Indicat.* și *Lege*, *Apața*.

[7] Localizarea autorului nu-i sigură; este dat însă în *Indicat.* și *Lege*. De asemenea șovăie Kisch în redarea acestor nume de la o lucrare la cealaltă (de ex. *Apatița* și *Opătiță*). Mold.-Togan, p. 8–9 au *Apateu* (Ine, SM), *Apateul Romîn* și *Apateul Unguresc* (Bei), *Apatfalău* (Cenad) și *Apatiu* (Bis), iar *ISt*, *Apateu* (Ine, Ora, SaM) și *Apatiu* (Bis).

[8] Absent în dicționare.

Sla, Tr), *Moara Călugărească* și *Stupina Călugărească* (Miz), *Valea Călugărească* (Plo), *Crîngul Călugăresc* (RS), cu derivatul «local» *Călugăreni* (Ard, Bac, BAr, Bot, Dor, Găe, Giu, Hîr, Miz, Odo, PiN, Răc, TîM, Urz, Vas, Vid), *Călugărenii Mănăstirii* sau *Crucea de Piatră* și *Călugărenii-Moșteni* (Giu), *Călugărenii Vechi* (Vas), *Slobozia-Călugăreni* (Bot). Sinonime: *Maicile* (Bot, Buc, Bz), *Maicile*, alt nume al fostului schit de călugărițe *Schitul Orășeni* (Bot), *Dealul Maicilor* (Vl), *Suhatul Maicilor* (Miz). După Kisch I, p. 303, ar aparține aici și *Pădurea Doamnelor* (Tr), pe care-l traduce prin 'Nonnenwald' (= pădurea călugărițelor).

Căplani (Car) = magh. *Kaplony* < magh. *káplán* 'capelan' (la Mold.-Togan, p. 45). În *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.* apare sub forma *Căpleni*, ceea ce denotă că a fost considerat ca un derivat romînesc cu suf. *-ani* (*-eni*).

Cliserul (Buz): *DA* înregistrează varianta *clisier* a substantivului *paraclisier* = *clisiarh* sau *eclisiarh*, pe care Tiktin îl explică prin '(odinioară) preot superior al unei biserici și administrator al așezămîntului ei; (astăzi) paraclisier, țîrcovnic'. Cf. și *Gliserul* (Msc), care pare a fi identic cu *Cliserul* (alternanța *c(l)*—*g(l)* se întîlnește cîteodată, mai ales la nume proprii: *Cazota-Gazota*, *Chirvasie-Ghervas(i)e* ș.a.).

Dascălul (Pit, Urz), *Dascălul-Creața* (Urz), *Piscul Dascălul* (Măc), *Poiana-Dăscălița* (TîN) și derivatul «personal» *Dăscălești* (Buz, Fău, RîS)[1].

Decănești (Bh) = magh. *Dékányos*: *decan* (ca termen bisericesc) înseamnează rang în biserica reformată. Kisch I, p. 302 îl traduce prin 'Dechant, der oberste Geistliche eines Kapitels (Bezirkes)'. La Mold.-Togan, numele maghiar al acestui sat este *Dekányesd*.

Diaconi (Tec), *Balta Diaconului* (Făl), *Piscul Diaconului* (Msc, Tej), *Vîrful Diaconiței* (Cis), cu derivatul *Diaconești* (Cis, Gil, Hor, Moi, Msc, Olț, Str, Ved)[2].

Episcopul (Buc), *Movila Episcopului* (Buz), *Piscupul* (Buz), *Piscupeasa* (Miz)[3].

Frata (Tur), *Fratele* (Ag), *Frați* (Cpi), *Patru Frați* (Urz), *Valea Fraților* (Olț), cu derivatele *Frăteni* (Paș), *Frătești* (Giu, Pit, Rom), *Frățeni* (Olț), *Frățești-Birnici* și *Frățești-Moșteni*[4], *Frățeștii de Jos* și *Frățeștii de Sus* (TîJ), *Frăție*[5] (Adj, Vl), *Satul Frăției* (Ved) și sinonimele slave *Brata* (Msc), *Bratul* (Il, PiN), *Fața Bratului* și *Izvorul Bratului* (Cis): unele toponimice de acest fel ar putea fi interpretate în sens religios (*frate* 'călugăr tînăr, la începutul vieții monahale'), așa cum face Kisch I,

[1] Am pus și aceste toponimice la un loc cu celelalte, deși nu-i vorba de un reprezentant propriu-zis al clerului.

[2] În *Indicat.* și *Lege* apare și un *Diconești* (Cos, Ved): greșeală de tipar?

[3] Formele fără *-e-* și cu *o* neacc. > *u* sînt populare, adică vechi și, probabil, de origine slavă (Miklosich, *Etym. Wb. slav. Spr.*, p. 13 are *piskupŭ*). Cf. n. fam. *Piscupescu*, cunoscut prin Muntenia, și *Chiscóp*, specific moldovenesc. La Frunzescu, al doilea dintre toponimicele buzoiene notate în text apare sub aspectul *Biscupul*.

[4] În *Indicat.* (în *Lege*, *Frățești-Moșneni*).

[5] *Fratelia* (Tim), pe care-l dau numai *ISt* și *Indicat.*, trebuie să fie o formație recentă, după model (voit!) italienesc. În *Lege* nu mai apare.

p. 304 cu *Bratca* (Ald), *Brateş* (TîS), *Bratfalău* (Cj), *Brateiu*[1] (Med), cărora le corespund magh. *Barátka*, *Barátos*, *Barátfalva* şi *Barátheiy*, şi II, p. 41, cu *Bratova* (oş. Reş). Trebuie precizat că atît apelativul *frate*, cît şi sinonimul slav *brat* sînt răspîndite (mai cu seamă ultimul) ca antroponimice (se întîlneşte chiar numele de b o t e z *Bratu*) şi că în a c e a s t ă calitate au devenit ele toponimice. Aceeaşi origine, deci şi aceeaşi semnificaţie, au *Baratul* şi *Băratul* (Msc), *Baraţii* (Bac): *barat* 'preot catolic (mai ales în Ţara Veche)' < magh. *barát* 'călugăr' (propriu-zis 'frate', căci provine din slav. *brat*)[2].

Hagiul (Br, Pt), *Hagi-Dina* (oş. Buc), *Hagi-Moscu* (Buz), *Hagieni* (Fet, NeV), *Hagieşti* (Leh, Olt, Vid), *Hagiac* (Adj), *Hagieanca* (Il), *Hagilar* (NeV, Tul), *Hagioaica* (Tit), apoi toponimicele dobrogene destul de numeroase: *Hagi-Avat*, *Hagi-Avat-Bair* şi *Hagi-Avat-Dere* (Ist), *Hagi-Bairam* (Hîr), *Hagi-Cabul* (Meg), *Hagi-Capar* (Hîr), *Hagi-Durac-Sîrtî* (ACl), *Hagi-Omer*[3] (Hîr). *DLRM* dă *hagiu* 'creştin sau musulman care a fost în hagealîc (pelerinaj făcut de un creştin sau de un mahomedan într-unul din locurile socotite sfinte de biserica respectivă)'.

Iuda (Bis, Găe, Msc, TîM, Trg), *Iuda Mică* (Cpi) şi derivatul *Iudeni* (Trg)[4]: cred că-i vorba de *Iuda*, apostolul despre care Biblia povesteşte că a trădat pe Isus.

Popa (Brl, Buz, Dj, Il, Măc, PiN), *Popa Florea* (Sla), *Popa Petru* (Hor), *Popa Savu* (Msc), *Popa Vasile* (Iaş), *Balta Popii* (Bot, Făl, Huş, Iaş), *Casa Popii* (Tran), *Coasta Popii* (Ved), *Cotul Popii* (Făl, Tr), *Dealul Popii* (Tran), *Dosul Popii* (VîM), *Fîntîna Popii* (Bot, RîV), *Moara Popii* (Găe), *Movila Popii* (HîR), *Muchea Popii* (Cpi), *Odaia Popii* (Br, Gal), *Piciorul Popii* (Moi, Paş), *Piscul Popii* (Adj, Ved), *Pîrîul Popii* (Bt, TîO), *Unghiul Popii* (Răd), *Valea Popii* (Bz, Dor, Găe, Măc, Msc, Neg, Olt, Pit, Plo, Vl), *Popi* (Bd, Hor, oş. Hun, Huş, Tr), *Popii-Dii*[5] (Tec), *Pîrîul Popilor* (Hor), cu derivatele *Popoi* sau *Arşiţa-Popoi* (Moi), *Popeasa* (Olţ), *Popeasca* (Ag, Brl, Buc, Slo, Urz), *Popeasca-Ciupagea* (Vid), *Popescu* (Il, PiN, Vas), apoi extrem de frecventul *Popeşti* (aproape exclusiv în Muntenia şi Oltenia, fără a lipsi cu totul în celelalte provincii), precum şi alte formaţii «personale» de la *popă*, de

---

[1] Şi dincoace de munţi se cunosc parte din aceste numiri: *Bratca* (Drg), *Bratci* (Msc), *Bratcovul* (RoV), *Dealul Bratcului* (Olţ), *Brateş(ul)* (BAr, Fău, Gal, Moi, PiN, TîS), *Trupul Brateşul* (Pr), *Brăteiul* (Pr), apoi numeroase altele, formate de la aceeaşi temă, precum *Bratia*, *Bratilovul*, *Brativoieşti*, *Bratocea*, *Bratovoieşti*, *Bratuia*, *Brăteni*, *Brăteşti* etc.

[2] Dr. I, p. 113, n. 10 citează şi n. top. *Bărăteaz* (SîM) < magh. *Barátház*. În Bucureşti este o stradă *Bărăţia*. Acest ultim nume înseamnă 'biserică catolică': în *Revista Vremii*, 10 febr. 1936 se pomeneşte biserica *Bărăţia* (în Rîmnicul Vîlcei), zidită, pe vremuri, de catolici, cu voia domnitorului ţării. Tiktin înregistrează, ca un fel de apelativ, pe *bărăţie*, explicîndu-l prin 'biserică catolică (franciscană) în Bucureşti' (magh. *barát*, etimonul lui *bărat* al nostru, pe care-l traduce prin 'preot catolic în Bucureşti, odinioară şi aiurea', înseamnă, tot după Tiktin, 'preot, părinte'). *Bărat* este şi variantă a lui *berat* 'diplomă de investitură de către Poartă domnilor ţărilor romîneşti, cînd se aşezau în scaunul domniei' *(DE)*, dar n-are nimic comun cu toponimicele aici în discuţie.

[3] În *Indicat.* şi *Lege*, *Hagiomer.*

[4] *Iuda Mare* (Bis) provine, prin etimologie populară, din *Ida Mare* (= magh. *Nagyida*). Poate la fel se va fi explicînd şi *Iuda* (Bis).

[5] În *Indicat* şi *Lege*, *Pochidia.*

ex. *Popăuţi* (Bot), *Popeni* (Adj, Bld, Dor, Slo, TîN, Vl, Zal), *Popenii Cristei* (Dor), *Popenii de Jos* şi *Popenii de Sus* (Bld), *Popenii lui Curt*, *Popenii lui Mavrodin* şi *Popenii Mironescului* (Dor), *Popenii-Mirşid* (Zal), *Popoaia* (Bot), *Popoiu* (Moi), *Popoveni* (Cra), *Popoviceni* (Seg), *Popovici* (Vl). Sinonime: *Preoteasa* (Br), *Valea Preotesei* (Tran), *Preotesele* (Msc), *Preotesele* sau *Preutesele* (Moi), *Preuteasa* (BAN, CAr, Şim), *Preuteasca* (Tr), *Preoteşti* (Bal, Olţ, Răc, Sla, Vl), *Preoteşti* sau *Preuteşti* (Făl, TîN), *Preuteştii Adămoaiei*, *Preuteştii Brăiascăi* şi *Preuteştii de Săcară* (Făl[1]); *Proştea* (Agn), *Proştea Mare* şi *Proştea Mică* (Med) < săs. *Prîstərf* = germ. *Propstdorf* (< magh. *Prépostfalva*, lat. *Villa Praepositi*; Kisch I, p. 303).

Prooroci (Sla), *Proorocul* sau *Priorocul* (Miz).

Protopopul (Hrl, Pr), *Odaia Protopopului* (Leh), *Protopopeni* (Bot), *Protopopeni-Vale* (Bot), *Protopopeşti* (Cal, Vas).

Protosinghelul (Tej): *protosinghel* «titlu de cinste, care se acordă călugărilor; stă, ca rang, între arhimandrit, cel mai înalt, şi singhel, cel mai de jos» (Tiktin).

Răspopi sau *Răspochi* (Adj): derivat de la vb. *răspopi* 'a lua unui preot sacerdoţiul, a-l caterisi'.

Sfînta Ana (Cpi, Crl), *Sfînta Vineri* (Urz), *Sfîntul Dumitru* (Rom), *Sfîntul Gheorghe* (Bac, Buz, Giu, Msc, Tit, Tul, Urz, Vid), *Sf. Gheorghe Nou* (Buz, Tit), *Sf. Ilie* (Msc, Suc), *Sf. Ioan* (Pr, Pt, RS), *Sf. Nicolaie* (Cpi), *Gura Sf. Petru* (TuS), *Sf. Procópiu* (RîV), *Sf. Vasile* (Fet), *Sîntămăria* (Bot)[2], *Podul Sîntămăriei* (Neg), *Copăceni-Sf. Ioan* sau *Copăceni-Creţeşti* (Vid). Am enumerat, deocamdată, numai toponimicele din Romînia Veche, spre a arăta că ele sînt relativ puţine, mai ales în comparaţie cu similarele lor de peste munţi, al căror număr este considerabil. Situaţia se explică potrivit preocupărilor din prezentul paragraf: obiceiul de a boteza satele (şi alte locuri) cu nume de sfinţi este foarte răspîndit la catolici[3] şi aproape inexistent la ortodocşi. De aceea, chiar dincolo de Carpaţi se pot constata deosebiri de la un ţinut la altul, după cum locuitorii aparţin ori au aparţinut bisericii catolice (în sens larg, deci şi celei unite) sau bisericii ortodoxe. Se pare că, proporţional cu întinderea teritoriului, cele mai multe se găsesc în săcuime[4]. Iată lista aproximativ completă, alcătuită cu ajutorul materialului existent în lucrările utilizate obişnuit de mine: *Sîntandrei* (TT), *Sînbenedic* (Trn), *Sîncraiu* (Aid, Hue, oş. Hun, Odo,

---

[1] Formele acestui derivat variază, şi nu numai de la o colecţie la alta (vezi lista): *o* alternează cu *u*, iar *t* cu *ţ*. Pentru ultimul fapt, cf. şi *Frăteşti*, alături de *Frăţeşti*.

[2] *DG* scrie *Santa-Maria*, formă care va fi corespunzînd, poate, intenţiilor celor ce au dat nume acestui sat întemeiat în 1880 (« pe moşia statului Durneştii Mitropoliei, cu noi împroprietăriţi »). Dar locuitorii lui, precum şi ţăranii din satele vecine îi spun *Sîntămăria*. În *Indicat.* şi *Lege*, *Sînta Maria*.

[3] Cf., de pildă, *ZONF* VIII, p. 3 urm., *Volkstum und Kultur der Romanen* VI, p. 145 şi, în general, lucrările sau colecţiile toponimice privitoare la ţările europene de rit catolic.

[4] N. Iorga, *Bull. Inst. Eur. Sudor.* X, p. 20 se întemeiază pe acest fapt, pentru a afirma că săcuii nu s-au putut aşeza acolo unde-i găsim astăzi decît după anul 1200.

SfG), *Sîncraiul Almașului* (Hue), *Sîncraiul de Mureș* (oș. TîM), *Sîncraiul Deșert* (Tur), *Sîncraiul Silvaniei* (Zal), *Sîndominic* (Ciu), *Sîngătin* (Seb), *Sîngeorge* (Det), *Sîngeorgiul de Cîmpie* (Lud), *Sîngeorgiul de Meseș* (Zal), *Sîngeorgiul de Mureș* (oș. TîM), *Sîngeorgiul de Pădure* (TîM), *Sîngeorgiul Romîn*, *Sîngeorgiul Săsesc*[1] și *Sîngeorz-Băi* (Năs), *Sîngeorzul Nou* (Bis), *Sînharomșag* (Mr)[2], *Sîniacob* (Aid, Bis, Tur), *Sînianăș* (SM), *Sînicoară* (oș. Clu, Ghe), *Sîniob* (Mag), *Sînlaslăul Niragiului* (TîM), *Sînlazăr* (Mag), *Sînleani* (oș. Ard), *Sînliorinț* (Mr), *Sînmărghita* (Dej, Lud), *Sînmărtin* (Ard, Bei, Ciu, oș. Clu, Ghe, Lud), *Sînmărtinul de Beiuș* (Bei), *Sînmărtinul de Cîmpie* (Lud), *Sînmărtinul Deșert* (Tur), *Sînmărtinul Maghiar* (Tim), *Sînmărtinul-Măcicaș* (oș. Clu), *Sînmărtinul Niragiului* (TîM), *Sînmărtinul Sărat* (Tur), *Sînmărtinul Sîrbesc* (Tim), *Sînmiclăuș* (Bei, Car, SîM, TîM, Trn), *Sînmiclăușul Mare* și *Sînmiclăușul Mic* (SîM), *Sînmiclăușul Romîn* (Bei), *Sînmihai* (Bis, Ciu, Tim, Tur), *Sînmihaiul Almașului* (Hue), *Sînmihaiul de Cîmpie* (Bis), *Sînmihaiul de Jos* și *Sînmihaiul de Sus* (Tur), *Sînmihaiul de Pădure* (Reg), *Sînmihaiul Deșert* (Hue), *Sînmihaiul German* și *Sînmihaiul Romîn* (Tim), *Sînmihaiul Unguresc* (Cj), *Sînnicoară* (oș. Clu, Ghe), *Sînnicolau* (SîM), *Sînnicolaul de Beiuș* (Sal), *Sînnicolaul de Munte* (Mag), *Sînnicolaul German*, *Sînnicolaul Mare* și *Sînnicolaul Mic* (SîM), *Sînnicolaul Romîn* (Sal), *Sînpaul* (Ard, Hue, Lud, Odo), *Sînpetru* (oș. Bra, Hue, Haț), *Sînpetrul Almașului* (Hue), *Sînpetrul de Cîmpie* (Lud), *Sînpetrul German* (Ard), *Sînpetrul Mare*, *Sînpetrul Mic* și *Sînpetrul Nou* (SîM), *Sînsimion* (Ciu), *Sînsimon* (Mr), *Sîntana* (Crș), *Sîntana de Mureș* (oș. TîM), *Sîntana Nirajului* (TîM), *Sîntandrei* (oș. Dev, oș. Ora, TîM), *Sîntăcătălina-Dorna* (Sș), *Sîntămaș* (Ciu), *Sîntămăria* (Trn), *Sîntămăria de Piatră* (oș. Hun), *Sîntămăria-Orlea* (Haț), *Sîntăul Mare* și *Sîntăul Mic* (Ora), *Sîntejude* și *Sîntejude-Vale* (Ghe), *Sîntelec* (Ora), *Sîntimbru* (Alb, Ciu), *Sîntimreu* (Ora), *Sîntioana* (Bis, Ghe, Sig), *Sîntioana Săsească* (Sgș), *Sîntion* (Ora), *Sîntion-Lunca*[3] (SfG), *Sîntiuan* (Mr), *Sîntuhalm* (oș. Deva), *Sînvăsii* (TîM). De adăugat *Sîntul* (Reg, Mr), *Sfînta Elena* (MoN), *Sfîntul Gheorghe* (Lud, SfG)[4].

---

[1] După Mold.-Togan, p. 194 ; *ISt* dă, pentru același raion, numele imediat următoare, care, în ce privește primul element alcătuitor (cu *-z*), corespunde mai bine uzului local.

[2] Magh. *Szentháromság* ('Sfînta Treime').

[3] În *Indicat.*, *Sîntionlunca.*

[4] Cu privire la legătura dintre toponimicele romînești înșirate mai sus și cele maghiare, care au servit adesea ca punct de plecare, v. E. Petrovici, *Balcania* VIII, p. 234. În *Indicat.* găsim următoarele numiri de acest fel pentru ținuturile de peste munți : *Sînandrei* (Tim), *Sînbenedic* (Trn), *Sîncrai* (Aid), *Sîncraiu* (Hue, oș. Hun, Odo, SfG), *Sîncraiul Almașului* (Hue), *Sîncraiul de Mureș* (oș. TîM), *Sîncraiul Deșert* (Tur), *Sîncraiul Silvaniei* (Zal), *Sîncrăieni* (Ciu), *Sîndominic* (Ciu), *Sîngătin* (Seb), *Sîngeorge* (Det), *Sîngeorgiul de Cîmpie* (Lud), *Sîngeorgiul de Meseș* (Zal), *Sîngeorgiul de Mureș* (oș. TîM), *Sîngeorgiul de Pădure* (TîM), *Sîngeorz-Băi* (Năs), *Sîngeorzul Nou* (Bis), *Sîniacob* (Bis, Lud, Tur), *Sîniob* (Mar), *Sînnicoară* (oș. Clu, Ghe), *Sînnicolau de Beiuș* (Sal), *Sînnicolau de Munte* (Mag), *Sînnicolau German* (oș. SîM), *Sînnicolau Mare* (SîM), *Sînnicolau Mic* (oș. Ard), *Sînnicolau Romîn* (Sal), *Sînișor* (TîM), *Sînlazăr* (Mar), *Sînleani* (oș. Ard), *Sînmarghita* (Dej, Lud ; și sub forma *Sînmărghita*), *Sînmartin* (Ard, Ciu, Ghe, oș. Ora ; în penultimul raion, și sub forma *Sînmărtin*), *Sînmartin de Beiuș* (Bei), *Sînmartinul Maghiar* (Tim), *Sînmartinul Sîrbesc* (Tim), *Sînmărtin* (Ghe), *Sînmărtinul de Cîmpie* (Lud), *Sînmărtinul Deșert* (Tur), *Sînmărtinul Sărat* (Tur), *Sînmiclăuș* (Car, Sal, Trn), *Sînmiclăuș Mare* (SîM), *Sînmiclăușul German* (SîM), *Sînmihaiul Almașului* (Hue), *Sînmihaiul de Cîmpie* (Bis), *Sînmihaiul de Pădure* (Reg), *Sînmihaiul de Sus* (oș. Tur), *Sînmihaiul German* (Tim), *Sînmihaiul Romîn*

Sihastrul (Tec), *Piciorul Sahastrului* (PiN) și sinonimele *Rîmeț* sau *Rimeț* (=magh. *Remete*), *Rîmeț*, *Rîmeț-Brădești*, *Rîmeț-Cheia*, *Rîmeț-Olteni*, *Rîmeț-Poieni*, *Rîmeț-Valea Inzelului*, *Rîmeț-Valea Mănăstirii*, *Rîmeț Valea Uzei* (toate, Aid), *Rîmeț-Sat* sau *Pleașa*, *Cheia Rîmețului* și *Rîpa Rîmețului* sau *Mănăstirea* (toate, Ab), *Remetea* (Alb, Bei, Brd, Ghg), *Remetea Chioarului* (ȘoM), *Remetea Germană* (Lip), *Remetea-Luncă* (Fge), *Remetea Mare* (Tim), *Remetea Mică* (Lip), *Remetea Oașului* (Oaș), *Remetea-Pogănești* (oș. Reș), *Remeți* (Ald, Sig, ȘoM), *Lorău-Ponoară-Remeț* (Ald), *Pe Rimetea* sau *Gura Rimeții* (Năs)[1], care au la bază magh. *remete* 'pustnic, sihastru, călugăr' (Dr. I, p. 113, n. 10; *BkA* III, p. 63; Kisch I, p. 303[2]).

Starița (Pr, Zim), *Starița* sau *Piatra-Starița* (Zim): *stariță* 'conducătoarea unei mănăstiri de maici'.

Vlădica (Str), *Gîrla Vlădicăi* (Huș), *Odaia Vlădicăi*[3] (Olt), *Rușii Vlădicăi* (Bc), *Vadul Vlădica*[4] (Răd), *Vlădiceasca* (Leh, Tit), *Vlădiceni* (Iaș, PiN, RîV): *vlădică* este sinonimul lui *episcop* (v. ceva mai sus, s.v. *Episcopul*[5]).

C. **Aranghelul** și *Arhanghelul* (RîV). Pot fi amintite aici, măcar că semnificația lor e alta (sînt nume de oameni devenite toponimice), *Anghel* (Seg, Ms), *Crucea lui Anghel* și *Valea lui Anghel* (Buz), *Anghele* (Brl), *Anghelești* (Adj, Cîm, Hor[6], Pr, Vl), *Anghelești-Tămășanca* (Vid), *Dealul Anghelinei* (Vas), *Angheluș* (SfG), *Angheluță* (Bld, Iș).

Balaura (Buc), *Balaurul* (Bld, Buz, Fil, PiN), *Balaurul Mic* sau *Bălăurelul* (Buz), *Gura Văii Balaurului* (Buz), *Măgura Balaurului* (Olt), *Muchea Balaurului* (Buz), *Valea Balaurului* (Ab), *Bălăurelul* (Buz). După Kisch I, p. 298, *Șercaia*, *Șercăița* și *Valea Șercăiței* (Făg) înseamnă același lucru, căci provin din n. top. magh. *Sárkány*, pe care-l explică

(Tim), *Sînpaul* (Ard, Hue, Lud, Odo), *Sînpetru* (oș. Bra, Haț), *Sînpetru Almașului* (Hue), *Sînpetru de Cîmpie* (Lud), *Sînpetru German* (Ard), *Sînpetru Mare* (SîM), *Sînpetru Mic* (SîM), *Sînpetru Nou* (SîM), *Sînsimion* (Ciu, TîM), *Sînta Maria* (Hue), *Sîntana* (Cri), *Sîntana de Mureș* (oș. TîM), *Sîntana Nirajului* (TîM), *Sîntandrei* (oș. Dev, oș. Ora, TîM), *Sîntămăria de Piatră* (oș. Hun), *Sîntămăria-Orlea* (Haț), *Sîntămărie* (Trn), *Sîntejude* (Ghe), *Sîntejude-Vale* (Ghe), *Sîntelec* (Ora), *Sîntimbru* (Alb, Ciu), *Sîntimbru-Băi* (Ciu), *Sîntimreu* (Ora), *Sîntioana* (Bis, Ghe, Sig), *Sîntioana de Mureș* (TîM), *Sîntion* (Ora), *Sîntionlunca* (SfG), *Sîntu* (Reg), *Sîntuhalm* (oș. Deva), *Sînvăsii* (TîM).

[1] La Mold.-Togan, p. 182 (și în *Indicat.*) situația n. top. *Remetea* etc. se prezintă întrucîtva diferit, și anume: *Remetea* (Bh, Ciu, Mr, SM), *Remetea Germană* (TT), *Remetea-Luncă* (Fge), *Remetea Timișană* (Tim), *Remetea-Pogănici* (Lug), *Remeț(i)* (Ald), *Remeți* (ȘoM); p. 179 *Rîmeț* și *Rîmeț-Sat* (Aid). Am dat uneori în paranteză numele fostelor județe, din cauză că localizarea după actuala împărțire administrativă este foarte anevoioasă.

[2] Acesta menționează și un *Eremitul* (TîM), care figurează și în *ISt*, *Indicat.* și *Lege*.

[3] După Frunzescu, care tratează la fel, potrivit morfologiei moldovenești, și toponimicul imediat următor. În *Indicat.*, *Odaia Vlădichii*, contopit cu *Volovăț* (ca în *Lege*).

[4] În *Indicat.*, *Vadul Vlădichii*, contopit cu *Volovăț* (ca în *Lege*).

[5] Ar putea fi amintit, în această grupă (B), și *Mireni* (Bld), dacă-l considerăm drept plural de la *mirean* 'laic': fiind antonimul lui *cleric* (= preot, călugăr etc.), trezește și el în mintea noastră o noțiune oarecum religioasă. Să se compare însă n. pers. *Mirea*, din care iese foarte bine derivatul *Mireni*, mai ales în Moldova, unde *-eni*, cu sens personal, este foarte răspîndit.

[6] În *Indicat.*, *Angelești*, contopit cu *Mateiești* (ca în *Lege*).

prin 'balaur'[1]. Tot aşa *Vurmlocul* (Med)[2] < săs. *Wormlôch*, tradus prin 'pădurea balaurului' (*ibid.*, p. 298–299).

Beclean(ul) (Dej, Fg, Odo, Rn), *Beclenuț* (Dej) < magh. *Bethlen* = *Betleem* 'oraşul unde s-a născut Isus Hristos' (Dr. I, p. 33, n. 1; Kisch I, p. 301; 308; *BkA* II, p. 23). Pentru modificarea fonetică a acestui nume, produsă în limba noastră, să se compare paralela *viclean* (< *hiclean*) < magh. *hitlen*.

Comoara (Bac, Br, Bz, Dr, DrV, Fău, Huş, Tr, TuS, VaD, VîM, Vl), *Comoara lui Bucur* (Pan), *Comoara Pelcei* (Sla), *La Comoară* (Tit), *Lacul de la Comoară* (Buz), *Dealul Comorii* (Bt, Răd, Tul), *Drumul Comorii* sau *Drumul Hoților*, *Măgura Comorii* şi *Movila Comorii* (toate TuM), *Movila Comoarei* (Dr), *Pîrîul Comorii* (PiN), *Vălceaua Comorii* (Olt), *Plaiul Comoara* (PiN), *Comora* (Buc, Gj), *Comori(le)* (Bz, Dor, Foc, Neg, Pr, Reg, Rom, Vl), *La Comori* (Adj, Paş, Vl), *Chiscul Comorilor* (Bac), *Dealul Comorilor* (Dor, Făl, Iş), *Pîrîul Comorilor* (Făl), *Vîrful Comorilor* (Tej), *Comorîşte*[3] (Orv), *Comorîşcea*[3] (Str), *Comorîța* (Dej), *Comornița* şi *Valea Comorniței* (Neg)[4]: majoritatea locurilor numite astfel sînt ridicături de pămînt, ceea ce corespunde, în general, superstițiilor populare despre condițiile de apariție a acestui fenomen. Se ştie că existența comorilor țăranii noştri o atribuiau unor puteri oculte şi răufăcătoare, care vor să ispitească pe oamenii slabi de fire şi lacomi de bani nemunciți[5]. Semnul exterior al prezenței unei comori este flacăra roşie care se arată în timpul nopții, iar efectele ei asupra celui ce se lasă tentat se manifestă printr-un zbucium sufletesc extraordinar, precum şi prin nenorocirile care-l lovesc mai devreme ori mai tîrziu[6].

Blestematele (Cis), *Blestemățiile*, *Blestemățiile Mari* şi *Blestemățiile Mici* (lacuri, Fet). Despre schitul *Blestematele* (Bz) *DG* spune că-şi trage numele de la maicile lovite de blestemul episcopului pentru purtările lor urîte.

---

[1] Ballagi are *sárkány* 'der grüne Drache, der Drache, der Lindwurm; der Hahn (einer Flinte oder Büchse); der Papierdrache'. Pe noi ne interesează numai primul sens, care este acelaşi ca al romînescului *balaur*.

[2] Toate celelalte izvoare redau acest nume sub forma *Vorumloc*, mai apropiată de sistemul fonetic al limbii noastre.

[3] Aceste două toponimice sînt, de fapt, identice (singura deosebire se reduce la pronunțarea părții finale sau, poate, numai la redarea ei în scris). *DE* cunoaşte subst. *comorîşte* (Oltenia) cu sensul 'locul unde s-a găsit sau unde se află îngropată o comoară'. Toponimicul bănățean are, în *ÎAdm*, *-i-*, nu *-î-*.

[4] Pentru unele dintre aceste toponimice să se compare croat. *Komor*, *Komoritsa*, ceh. *Komořitse*, *Komorno*, pol. *Komorniki* etc. Mikl., s.v. *komora*). *Comarova* (Cț) provine, mai degrabă, din slav. *komar* 'țînțar', cum probează, între altele, ucr. *Komarôv* (Mikl., s.v. *komarŭ*), chiar dacă un *Comorov-* poate deveni, cu pronunțarea rusească, *Comarov-*. Aceeaşi origine are *Comarna* (*de Jos* şi *de Sus*, Iaş): cf. slov. *Komarna (Vas)*. Kisch I, p. 296 citează n. top. *Comore* şi *Comorel* (Ab), care aparțin, cu siguranță, şi ele aici, numai că primul trebuie « îndreptat », căci sună, foarte probabil, ori *Comoare* ori *Comori*. Se poate adăuga *Camora* (Hn, Sş), dat tot de Kisch I, p. 296, care-l pune împreună cu *Comarnic(el)*. Are dreptate din punct de vedere strict formal, nu însă şi semantic. Cf. rus. *kamórka*, diminutiv al lui *kámera*.

[5] Cf. *Cel de pe comoară*, unul dintre numele « eufemistice » ale dracului.

[6] Interesante sînt, sub acest aspect folcloristic, nuvelele *Comoara* a lui I. Slavici şi *Gloria Constantini* a lui G. Galaction. Să se compare şi numirea dublă *Drumul Comorii* sau *Drumul Hoților* (Tr).

Draca (ACl)[1], *Dracul* (Cos, Sla), *Dracul* sau *Valea Rea* (Sla), *Cap de Drac* (Tul), *Bala Dracului* (Tran; Kisch I, p. 301), *Capul Dracului* (Foc), *Dealul Dracului* (Fil, Sib), *Dealul Văii Dracului* (Foc), *Fîntîna Dracului* (Buz), *Gaura Dracului* sau *Gaura Zmeului*[2] și *Ghenunea Dracului* (Cis), *Iazul Dracului* (Dor, Vas)[3], *Moara Dracului* (PiN), *Pîrîul Dracului* (PiN), *Piscul Dracului* (Buz, Cis), *Poarta Dracului* (Foc), *Rîpa Dracului* și *Șeaua Dracului* (Cis), *Valea Dracului* (Bra, Buz, CAr, Cis, Foc, Gal, RoV, Tej), *Vălceaua Dracului* (Drg), *Vîrful Dracului* (Cis), *Iazul Dracilor* (Bot), *Valea Dracilor* (Meg), *Drăcoaia* (Bac, Hor, TîO), *Drăcoaia* sau *Drăcoasa* (TîO), *Drăcoaica* (Gil), *Drăcoiul* (Moi), *Drăcoiul* sau *Drăcosul* (TîO), *Drăcușul* (Dj), *Valea Drăcușului* (Urz), cu derivatele *Drăceni* (Făl), *Drăcești* (Cra, Msc, Olt, Vid), *Drăculești* (Buj, Tur). Îndoielnice sînt *Dracea* (TuM), *Dracea Albă*, *Dracea Mare* și *Dracea Mică* (Pan), *Valea Drăcei* (Cis), care pot fi interpretate și ca derivate «personale» în *-e(a)* de la *drac*, dar și ca reflexe ale slav. *drač(ŭ)* 'păliur (saliunca, Paliurus australis)' (cf. n. top. sîrb. *Drača*, ap. Mikl., s.v. *dračĭ*; vezi și Dr. II, p. 88[4])[5]. Sinonime: *Benga* (Cis, Cos, Sla), *Coasta Bengăi* (Gil), *Benghea* (Il, Pr), *Bengești* (Gil, Str), *Bengeștii de Jos*, *Bengeștii de Mijloc* și *Bengeștii de Sus* (Gil), *Sărata-Bengeasca* (Buz), poate și *Benghiul* (Brl): *benga* 'unul din numele necuratului, întrebuințat numai în înjurături' (*DE*); *Bisoaicele* (Fet), formație similară cu *drăcoaică*, de la v. slav. *bĕsŭ*, bulg. *bĕs* 'demon, diavol, drac'[6]; *Dimonul* (Olț), cu înțelesul special de 'hotar', cum pare a rezulta din constatările lui V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 809; *Ciorta* (TîO), *Ciortea* (TîO, Orv, Pr), *Dealul Ciortei*

---

[1] Acest feminin al apelativului *drac* este atestat: «O știți pe Ilinca, d r a c a aia de fată» (Igena Floru, *Adevărul Literar și Artistic*, 13 dec. 1925, p. 3, col. 3). Ulterior l-am găsit și la I. Budai-Deleanu. O paralelă interesantă ne oferă span. *diabla* și portg. *diabra*, chiar dacă sensul lor este metaforic (primul însemnează 'căruță cu două roate', celălalt 'tigaie în care arde rachiu'; v. *Volkstum und Kultur der Romanen* I, p. 238). Că *drac* poate avea un feminin, probează *Drăcoaia* și *Drăcoaica* din lista care urmează (cf. și apelativul *drăcoaică*). *Dracă* circulă și ca nume de plantă (vezi partea II, capit. III, § 1).

[2] La Frunzescu, s.v. *Picoșul.*

[3] *DG* spune că satul respectiv își trage numele de la un iaz, dispărut cu vremea, în care se înecau «în fiecare an cîte un număr oarecare de oameni» și care de aceea a fost botezat astfel.

[4] Acest autor citează, p. 88—89, n. 1, cîteva toponimice formate de la tema *drac*, aflătoare în afara teritoriului lingvistic dacoromînesc.

[5] Nu aparțin aici *Drăcșani* (Bot) și *Drăcșeni* (Bld, Vas), derivate de la n. pers. *Dracșa* < *Drag(u)* + *-șa* (v. N. Drăganu, *Nume proprii cu suf. -șa*, p. 21, care invocă și n. top. *Dragșina* (Tim), *Drăgșinești* (Fge), *Drăgșenei* și *Drăgșenelul* (RoV) etc.). De adăugat *Dracșinul* (Msc), transcris de Frunzescu *Dracsinul* (la fel cu *Dracseni* pentru *Drăcșeni*).

[6] Aceeași temă au, poate, *Bisoca* și dimin. *Bisocuța* (Buz), judecînd după aspectul lor fonetic și, mai ales, după unele detalii pe care le conține descrierea făcută în *DG* cu privire la muntele *Bisoca*. Un loc de pe acest munte se cheamă *Gropile de Aur* (în anii 1828—1836 s-a scos de acolo foarte mult aur). Să se compare cele spuse mai sus, s.v. *Comoara*, despre superstițiile populare relativ la comori. Alt loc are «o scară de zid în spirală, care se lasă foarte adînc în pămînt, dar unde nu se poate intra, din cauza aerului greu și a arbuștilor care i-au acoperit gura». Și acest amănunt pare a vorbi în favoarea ipotezei mele (dracii locuiesc în fundul pămîntului etc.). Evident că faptele citate pot fi absolut întîmplătoare, adică fără nici o legătură cu numele nostru, care, la rîndul lui, se va fi explicînd altfel, de pildă din slav. *visokij* 'înalt', cu *v-* > *b-*.

și *Piatra Ciortei* (Cis), *Ciortești* (Iaș, Olț): cf. ucr. *čort*, rus. *čërt* 'drac'[1]; *Icleanul* (Dj, Gil): variantă a lui *viclean*, care, în limbajul bisericesc, are sensul de 'diavol' (cf. *ci ne izbăvește de cel viclean* din rugăciunea *Tatăl nostru* și următorul pasaj din *Psaltirea în versuri* a Mitropolitului Dosoftei: «Că tu, Doamne, -n fără leage nime nu lași s-alerge. Și-n casa ta n-avea parte Vicleanul, ce-a sta departe», ap. M. Gaster, *Crestomatie Romînă* I, p. 210, r. 3 urm.; vezi și *ibid.*, p. 242, r. 27); *Naiba* (BAr); *Șaitanul* (Fet): *șeitan* (*șoitan*) numele necuratului (într-un descîntec din fostul județ Vîlcea) < arab. *šeytan* 'diavol, demon' (Șăin. II, 1, p. 336); pentru forma toponimicului nostru, să se compare ucr. *šajtan* idem. Cred că pot fi menționate aici *Coasta Răului* (Ab) și *Fața Răului* (Hn), citate de Kisch I, p. 301 la un loc cu *Dracul* etc.: sinonimia *diavol=viclean* trebuie extinsă și la *diavol = rău*, pe baza identității de sens dintre *viclean* și *rău*, existentă tot în limbajul bisericesc (*ci ne izbăvește de cel rău = ... de cel viclean*). În sprijinul acestei interpretări vorbește și numirea dublă *Dracul* sau *Valea Rea* (despre care vezi mai sus, s.v. *Valea*, p. 46—47).

Dumnezeu (Tran), *Dumnezeul* (Iaș): despre ultimul aflăm din *DG* că aparține unui deal, care a fost botezat așa, fiindcă-i cel mai înalt din întreaga fostă plasă Copou. Descrierea adaugă amănuntul, interesant și el pentru înțelegerea modului cum a luat naștere acest nume, că în vîrful dealului s-a arătat, la un moment dat, «o vedenie albă», pe care oamenii au identificat-o cu Dumnezeu. Cf. și *Maica Precista* (Dj), care ne trimite, mai degrabă, la vreo biserică sau mănăstire cu acest hram, proprietară a pădurii în discuție, și *Precistanul* (Foc).

Fermecatul (Fet): '(în basme și în superstiții) aflat sub puterea unei vrăji; vrăjit' (*DLRM*).

Golgofta (mănăstire și sat, Vas), *Golgota* (mănăstire, Trg), *Gorgota* (Plo, Trg), *Gorgota-Valea Lungă* (Trg), cu derivatele *Gorgoteni* (Trg)[2] și *Gorgotești* (Drg). Că *Gorgota* este o simplă variantă a lui *Golgota*, probează, aș zice indirect, adică nu tocmai sigur, afirmația din *DG* privitoare la satul *Gorgota* (Trg), că se găsește «în apropiere de mănăstirea Golgota, de la care și-a luat numele», iar direct faptul următor: Dicționarul lui Frunzescu înregistrează forma cu *-l-* atît pentru mănăstirea, cît și pentru satul purtătoare ale acestui nume din fostul județ Dîmbovița, și de asemenea pentru o pădure din raionul Ploiești, care, în *DG*, apare s.v. *Gorgota*. Așadar, șovăire, la localnici, între ambele aspecte fonetice ale toponimicului nostru, ceea ce rezultă și din amănuntul că mănăstirea din raionul Tîrgoviște este numită, tot la Frunzescu, și *Gorgota*, nu numai *Golgota*[3].

Iad(ul) (Bis, Pit), *Capul Iadului* și *Gura Iadului* (Cis), *Valea Iadului* (afluent al Crișului Repede, *Dacor.* X, p. 544, n. 2): despre satul bistri-

---

[1] A fost împrumutat ca apelativ: *DA* are *ciort* 'țigan; ștrengar (germ. Spitzbube)'.
[2] Frunzescu dă această numire și pentru județul Prahova.
[3] Situația prezentată în *DG* pare a fi produsul încercării de a fixa numele respective potrivit unei norme pe care-o socot acceptabilă: forma cu *-l-*, mai apropiată de prototipul biblic al acestui toponimic, pentru mănăstire (noțiune cultă și «sfîntă» totodată), cea cu *-r-* pentru sat și celelalte locuri (noțiuni populare și profane).

ţean aflăm de la Kisch I, p. 301 că numirea se justifică prin poziţia locului (« în timpul aşezării slavilor acolo regiunea li s-a părut ca un iad »)[1], iar *Gura Iadului* se cheamă nişte izvoare de apă minerală, al căror miros de sulf a determinat pe oameni să le boteze astfel[2]. Sinonim : *Vălceaua Gheenei* (Zim).

Icoana (Pr, Sla, Tit, Tr), *Piciorul Icoanei* (Bac), *Vîrful Icoanei* (Cis), *Vîrful Iconiţei* (Cpi).

Păduroiul (Tran), *Păduroiul*, *Păduroiul din Deal*, *Păduroiul din Vale* şi *Dealul Păduroiul* (Ved) : *păduroi* (femin. *păduroaică*) «un fel de geniu al pădurilor (de care se pomeneşte mai ales în descîntece), comp. *mama pădurii*, *fetele codrului* etc. » (*DE*). Cf. şi I.-Aurel Candrea, *Folklorul medical romîn comparat*, Bucureşti 1944, p. 165 urm.

Pitica (Bz), *Piticul* (Bz, Gil[3]), *Dealul Piticului* (Str), *Piticeni* (Bac) : cred că trebuie să pornim de la sensul pe care-l are *pitic* în poveştile populare ; de aceea am pus aceste toponimice aici, la un loc cu cele privitoare la superstiţii de toate felurile.

Pogana (Bld), *Poganul* (Drg, Rom) şi derivatul *Pogăneşti* (Fge, Huş, Ili)[4] : *pogan* 'urît, straşnic, grozav' (*DE*) poate fi considerat, într-un anumit sens, ca sinonim afectiv al lui *drac*. Cf. şi *Spurcani* (Mag), *Spurcaţi* (Sla) : *spúrcat* '1. Murdar ; respingător, scîrbos, scîrnav. 2. (Despre alimente) Care a venit în contact cu ceva scîrbos, murdar şi nu mai poate fi mîncat ; (despre vase) în care (din acelaşi motiv) nu se pun alimente pentru oameni. Oprit de biserică. 3. Fig. (Adesea substantivat) Vrednic de dispreţ, mîrşav, ticălos. (Despre lucruri) Odios, nesuferit, rău, nedrept, 4. Fig. (Adesea substantivat) Eretic, păgîn' (*DLRM*).

Rai(ul) (Bac, Bld, Bot, Iaş), *Raiul Saşilor* sau *Dihamul* (Cpi), cu diminutivul *Răiuţul* (Foc)[5]. Existenţa unor astfel de nume se poate explica în mai multe chipuri. După concepţia populară curentă, trebuie să ne gîndim, înainte de toate, la un loc 'frumos', nu numai din punct de vedere estetic, ci şi, cu deosebire, economic, aşadar la o regiune fertilă şi îmbelşugată (cf., de ex., *ZONF* III, p. 74–75 ; germ. *Pahres*, în documentele mai vechi *Par(e)is* < *Paradis*, interpretat ca 'pămînt roditor')[6]. Mai înrudită cu preocupările din prezentul paragraf este ideea, pe care

---

[1] Cf. *Sur l'Enfer* (în cantonul elveţian Valais) « loc rău de trecere pentru vînători » (*Revue de Linguistique Romane*, VII, p. 66).

[2] În *Indicat.* şi *Lege*, *Piţicul*.

[3] Cu privire la originea lingvistică a acestui nume, vezi Dr. I, p. 141–142 şi II, p. 162.

[4] Poate şi *Pogoneşti* (Bld), *Pogoneştii Mari* şi *Pogoneştii Mici* (Buj), cu *-ă-* > *o*, sub influenţa lui *o* din silaba precedentă. În cazul cînd apelativul *pogon* există ori a existat ca antroponimic, trebuie să plecăm de la el, spre a explica acest toponimic. *ISt* dă şi pentru raionul Huşi un *Pogoneşti*, care în *DG*, în *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.* apare ca *Pogăneşti*. Faptul vorbeşte în sprijinul primei mele ipoteze.

[5] În *Indicat.* şi *Lege*, *Răiuţi*. *Raiţul* (în *Indicat.* şi *Lege.*, *Raiţiul*) (Sla) se explică, mai bine, altfel decît ca un derivat de la *rai* (v. mai departe, s.v. *Sîrba*).

[6] « Numele se explică prin fertilitatea regiunii, care mi-a fost confirmată de d-l primar Hofmann din Pahres », scrie Joseph Schnetz, autorul articolului respectiv. Cf. şi *ZONF* XI, p. 157. P. Skok, *Archivio Glottologico Italiano* XXIV, sezione neolatina, p. 37 citează n. top. dalm. *Paradis* şi croat. *Raj* (existente în insula Veglia), ultimul ca nume al unei grădini. Cf. şi n. top. ceh. *Rájov*, *Rajitse*, *Rajšitse* etc. (*Germanoslavica* IV, p. 67).

mi-a sugerat-o altădată Leo Spitzer, că avem a face cu un loc situat la o înălțime relativ mare, aproape, deci, de Dumnezeu (v. discuția de mai sus, s.v. *Dumnezeu*). Această explicație s-ar potrivi, poate, pentru muntele *Răiuțul* (Foc), care întrece, în altitudine, spune *DG*, toți munții de pe teritoriul comunei Mera și, într-o măsură mai redusă, pentru satul *Raiul*[1] (Iaș), așezat pe o coastă de deal, în fața satului *Blîndești*, de care-l desparte *Valea Blîndeștilor*. Acest ultim toponimic ne duce cu mintea la o altă interpretare posibilă. Deoarece *blînd* este sinonim cu *blajin*, iar *blajin*, ca termen religios, însemnează 'răposat' (cf. *Paștile Blajinilor* 'Lunea de după Duminica Tomei, cînd femeile duc la cimitir cozonac și ouă roșii pentru sufletele morților'), putem presupune că satul vecin a fost numit *Raiul* pornindu-se de la astfel de sugestii[2].

Sinaia (Miz, Cpi): din informațiile pe care le dă *DG* relativ la locurile prahovene cu acest nume rezultă că a existat mai întîi m ă n ă s t i r e a Sinaia (Pr), «zidită la 1695 de Marele Spătar Mihai Cantacuzino, fiul postelnicului Constantin, numită de Dositei, Patriarhul Ierusalimului, și mănăstirea Buceagul. Numirea de Sinaia a dat-o mănăstirii spătarul Cantacuzino, după cum se vede din actul de fundațiune: 'Am zidit din temelie și am înălțat un schitișor, numindu-se Sinaia, după asemănarea Sinăiei cei mari...' », și pe urmă satul etc., care au căpătat același nume. Este vorba, așadar, de muntele *Sinai*, cum reiese și mai clar din spusele unui patriarh contemporan (« pe care Sinaia a numit-o binefăcînd, îndemnîndu-se de multă dragoste și cucernicie ce avea către Sfîntul și de Dumnezeu umblatul muntele Sinai »)[3]. Cît despre satul buzoian, *DG* spune că este situat pe moșia care aparține «Eforiei Spitalelor Civile din București, pendinte de schitul Sinaia »[4].

Strigoaia (GuH), *Strigoaia-Brăzoaia* (Msc), *Dealul Strigoaia* (Răd), *Curătura Strigoiului* (Hor), *Strigoanea* (Ili).

Pivnița Uriașilor (TîO): se numește așa o groapă mare, care pare a fi fost, după *DG*, un loc de apărare, căci are două ieșiri; *Mormîntul Uriașului* (Dor). Cf. și *Jidava*, *Jidova* etc., discutate în capitolul următor, s.v. *Jidava*.

Vrăjitorul (Cpi, Drg), *Vrăjitoarea* (Cpi, Drg)[5].

Zburătorul (Foc): cred că-i vorba de *zburător* «spirit răufăcător, care, sub chipul unui flăcău frumos, intră noaptea pe fereastră sau pe coș în casele oamenilor, chinuind fetele și nevestele în somn, mușcîndu-le,

---

[1] În *Indicat.*, contopit în *Raiul Blîndești* (ca în *Lege*).

[2] D. Pușchilă, *An. Geogr. și Antropogeogr.* II, p. 158 crede că numele aici în discuție păstrează sensul secundar de 'livadă', pe care v. slav. *raj* îl avea alături de cel principal. Dar acest sens nu-i tocmai sigur. La F. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenicum* găsim următoarele: «*raj* paradis; p a r e a însemna livadă, grădină ». Cf. și spusele lui A. Brückner, *Slavia* XII, p. 187 despre n. top. ceh. *Rajgrad (Rajhrad)*: « ...este « cetatea raiului », un nume-dorință numai, din apropierea cuvintelor..., alte locuri se numesc simplu *Raj* ».

[3] În ce privește aspectul morfologic al acestei numiri, cf., afară de actul ctitoricesc, din care am reprodus un pasaj, *pustiile Sinaei* (= *Sinai*) la Varlaam. Așadar, tot feminin, nu masculin, ca în limba literară actuală.

[4] În fostul județ Prahova s-a numit *Sinaia*, o bucată de vreme, și satul *Bălțești*, iar « un munte mare..., aproape de hotar... » se cheamă (ori se chema altădată) *Sinai* (Frunzescu).

[5] Lipsește în *DG*, dar există la Frunzescu.

sărutîndu-le și frămîntîndu-le corpul, așa că acestea, cînd se scoală, sînt pline de vînătăi și prăpădite de oboseală » (*DE*). Cf., pentru unele detalii, D. Cantemir, *Descr. Mold.* citată, p. 171[1] și poezia *Zburătorul* a lui Eliade Rădulescu. În multe privințe, această ființă imaginară amintește cînd pe diavol, ca în *Demonul* lui Lermontov, cînd pe Făt-Frumos, ca în *Călin* al lui Eminescu[2]. Predomină totuși, în credința pur populară, trăsăturile primejdioase pentru oameni ale acestui spirit, pe care-l putem pune și alături de zmeii din basme, prezenți de asemenea în toponimie, cel puțin sub aspectul formal, adică etimologic (vezi articolul imediat următor).

Zmei (Cos), *Zmeul* (Il, Paș), *Rediul Burchii* sau *al Zmeului* (Vas), *Zmeica* (Ist), cu derivatele *Zmeieni* și *Zmeiești* (Buz): este vorba, evident, de personajul mitic, din poveștile populare, care simbolizează obișnuit 'răutatea'. Găsesc ulterior la Frunzescu, s. v. *Picoșul*, interesanta numire dublă: *Gaura Zmeului* sau *Gaura Dracului*, care confirmă interpretarea mea. *Zmeica* este rus. *zméjka*, dimin. de la *zmejá* 'șarpe'. Cf. și *Balaurul* etc. de mai sus.

În sfîrșit, există cîteva toponimice care arată deosebiri religioase, adică prezența, în momentul de față sau odinioară, a unor oameni de altă religie decît cea tradițională a poporului nostru. Le amintesc tot aici, ca să nu deschid o rubrică nouă.

Calvini (Cis): după *DG*, locuitorii acestui sat au fost, la început, sași, veniți pe la mijlocul sec. al XVII-lea din Ardeal, unde erau persecutați din cauză că trecuseră la calvinism. O dată stabiliți în Muntenia, ei s-au făcut încetul cu încetul ortodocși. Amintirea acestui eveniment o păstrează, probabil, și numele *Săsenii Noi*, *Săsenii Vechi* și *Bîscenii-Săseni* din apropiere, care ne trimit la originea etnică a imigranților.

Horleștii-Catolici (Iaș)[3]: locuitorii sînt maghiari romînizați, de religie catolică, spune *DG*. Interesant este amănuntul că și satul vecin, *Horleștii Domniței*, are populație de același fel: a fost înființat la 1790, de Domnița Hangerli[4], cu oameni aduși din Săbăoani, Gherăiești și Miclăușeni (raionul Roman), adică din sate locuite, după cum se știe, de maghiari.

Popești-Pavlicheni (Buc)[5]: pavlicienii au fost adepți ai bogomilismului, și totuși *DG* vorbește de existența unei biserici catolice

---

[1] Iată pasajul respectiv: « *Zburătorul*, adică volatilis, cred că este un spectru, un flăcău frumos, care noaptea dă buzna la fete mari, mai ales la neveste tinere, și, deoarece nu poate fi văzut chiar de cei care păzesc, toată noaptea se scaldă în moravuri oprite. Am auzit însă că unii bărbați, cărora Titan le-a făcut diafragme din lutul cel mai bun, au înțeles ce fel de zei sînt zburătorii și, descoperind că sînt făpturi omenești, le-au dat o pedeapsă meritată ». Vezi și cele spuse de I.-A. Candrea, *Folklorul medical*... citat, p. 156—157.

[2] Și eroul din *Luceafărul* poetului nostru poate fi invocat, în treacăt, aici, căci posedă particularități și de-ale unuia și de-ale celuilalt.

[3] La Frunzescu, *Horleștii Mănăstirii Catolice*. În *Indicat.* și *Lege*, numai *Horlești* (de două ori în raionul Iași).

[4] De aici determinativul *Domniței*, menit să deosebească această parte a satului de cealaltă.

[5] Cf. V. Grecu, *Cosm.* I, p. 577—578: « ...într-o însemnare scrisă în romînește pe manuscris și datată Nov. 1687, Cacavela e descris ca stareț și dascăl al mănăstirii *Pavlicenii* și că manuscrisul, precum spune acea însemnare, e copiat de popa Nicolaie ». După aceea V. Grecu se

(alături de cea ortodoxă) în acest sat. Mă opresc asupra detaliului nu pentru a pune la îndoială faptul, ci ca să arăt confuzia pe care o fac țăranii noștri (poate și autoritățile, în ipoteza că numele a fost dat de acestea) între diversele nuanțe ale bisericii creștine (oficiale sau nu). Constatarea nu surprinde, căci romînii (mă refer, bineînțeles, la oamenii simpli) văd în orice neortodox un fel de păgîn, adică necreștin (« nelegiuit » = care se abate de la « lege »). Dar confuzia merge mai departe, în sensul că cine nu-i ortodox este considerat ca 'străin'. Așa trebuie, cred, să ne explicăm prezența determinativului *Romîni* pe lîngă toponimicul *Popești* din același raion: comuna rurală *Popești-Conduratu* se compune din cătunele *Popești-Pavlicheni* și *Popești-Romîni* [1], așadar, calificativului de ordin religios al primului i se opune unul de natură etnică la al doilea.

Prăjăștii-Unguri sau *Catolici*, alături de *Prăjăștii-Moldoveni* (Bc) [2].

Poate că tot semnificație religioasă au toponimicele *Sîmboteanul* (RîV), *Sîmbotin(ul)* (RîV, TîJ), a căror temă este *sîmbătă*, existent el însuși ca nume de loc (*Sîmbăta*, Bei; *Sîmbăta de Jos* și *Sîmbăta de Sus*, Făg; *Sîmbăta Nouă*, Hîr, de unde derivatul *Sîmbăteni*, Lip)[3], *Sîmboteni* (Lud). Iată ce scrie A. Veress, *RIR* III, p. 383 (în legătură cu un pasaj, privitor la maghiari, din cronica lui Ureche-Simion Dascălu): « Sombotașii, care cred în legea jidovească cu numele de „szombotas", sînt creștini, însă, trăind după prescrierile Testamentului Vechi, țineau duminica în ziua de sîmbătă. Această confesiune a fost întemeiată în Ardeal de magnatul secui Andrei Eössi din Gușterița (Szenterzsébet) pe la 1588 și dezvoltată de fiul său adoptiv, cancelarul Simion Pécsy. Sombotașii au trebuit să sufere multe persecuții, așa că erau siliți să trăiască după legea lor în taină. La urmă li s-a îngăduit să locuiască retrași în satul Bözödujfalu (în scaunul Odorhei), unde în 1868 au trecut dintre ei 39 familii cu 170 suflete la jidovie, iar membrii celor 4 familii rămași sîmbotași trăiesc și azi acolo » [4].

În același mod este dispus V. Bogrea, *AIIN* I, p. 389 să interpreteze următoarele numiri: *Arenii* și *Podul Arenilor* (Sc), care, după Hasdeu, *Etym. Magn.* II, col. 1659, ar păstra amintiri despre creștini arieni de origine armenească; *Latinul* (Brl, Il) și *Cetatea Latinilor* (VîM) « se raportă,

---

întreabă: « Ce mănăstire Pavliceni să fie aceasta, nu putem ști; să fie *Păulici*, vechiul nume al com. Scăieți din județul Dolj...? Un hrisov de rumînie din 1650 îl scrie Nei, logofăt, ot Plăviceani, Gaster *Chrest.* I, p. 136 ». Cred că toponimicul nostru dă răspunsul just la această întrebare.

[1] « Locuite numai de sîrbi catolici », precizează *DG*! Cum vedem, un adevărat... haos etnico-religios (și nu numai în mintea țăranilor)!

[2] În *Indicat.* și *Lege*, numai *Prăjești* (Bac). Se pot adăuga aici *Coranul* (Paș) și *Coramul* (Str): ultimul reprezintă, cu siguranță, aspectul modificat al celui dintîi (cf. *Edem*, pentru și alături de *Eden*, apoi, din vorbirea curentă, *ghiudem*, al. de *ghiuden* etc.).

[3] Mold.-Togan, p. 192—193 mai au *Sîmbășag* (ofic. *Sîmbăta*) = magh. *Szombatság* (Bei), *Sîmbotelec* = magh. *Mezőszombattelke* (Ghe) și *Sîmbou* = magh. *Erdőszombattelke* (Sș): magh. *Szombat* 'sîmbătă', absent atît în *ISt*, cît și în *ÎAdm*, unde găsesc un *Sîmboieni* (Ghe) și un *Sîmboleni* (Ghe), care, judecînd după așezarea geografică, trebuie considerate ca înlocuitoare ale lui *Sîmbou*, resp. *Sîmbotelec*; în *Indicat.* apare chiar *Sînbotelec*, ofic. *Sîmboleni* (Ghe); în *Lege*, *Sîmboleni*.

[4] Cf. totuși *Sîmbotin(a)* 'nume de bou (vacă), fătat(ă) sîmbăta', răspîndit, cred, pretutindeni. Este posibil să existe și ca nume de om (dat celor născuți într-o zi de sîmbătă).

probabil, aici »[1], *Cetatea Vîrțului* și *Valea Vîrțului* (TîJ) « în legătură, poate, cu o cunoscută calomnie relativă la ceremonialul religios armenesc : pop. *vîrț* = *Arțivurți*, *Arțibur* ». Observăm că Bogrea însuși șovăie cu privire la ultimele două. Eu mă îndoiesc însă și de explicația propusă pentru *Areni*, cu toată marea autoritate a lui Hasdeu [2]. Căci *Areni* din documente și din cronica lui Ureche poate foarte bine reprezenta o simplă grafie pentru pronunțarea reală *Arini* (cf. *den*, *mente* etc. pentru și alături de *din*, *minte* etc.).

Chiar dacă acceptăm toate interpretările propuse de Bogrea, numărul toponimicelor care vorbesc despre religia locuitorilor este extrem de redus în comparație cu al celor referitoare la originea etnică (vezi capitolul imediat următor). Faptul se explică în chipul arătat de Bogrea : deosebirile religioase sînt neînsemnate, sub raportul cantitativ, față de cele naționale. Și oricît de sensibili ar fi oamenii simpli în materie de credință (mult mai sensibili decît în domeniul strict etnic), această situație obiectivă trebuia să se reflecteze în toponimie, așa cum am constatat și cum vom constata ceva mai departe [3].

§ 13. TOPONIMICE CARE AMINTESC EXISTENȚA UNOR FOSTE AȘEZĂRI OMENEȘTI

În acest paragraf discut o serie de nume topice care arată că în locurile respective au existat sate sau tîrguri, precum și alte așezări umane, dispărute astăzi ca atare. De obicei amintirea lor se păstrează (ori s-a

---

[1] *Lătin* (*lĕtin*) « adj. pop. disprețuitor : catolic, apoi, în general, eretic, necredincios » (Tiktin). Are și valoare substantivală ('catolic, eretic, necredincios'). *Latinul* din raionul Brăila este, cu siguranță, o creație artificială : *DG* spune că satul *Latinul Vechi* a fost întemeiat la 1836, iar *Latinul Nou*, la 1861. Este clar că numele vine de la autoritățile epocii sau de la vreun cărturar, cum arată, indirect, existența, în apropiere, a satului *Romanul*, care a căpătat acest nume în 1822 (mai înainte se numea *Plătica*).

[2] Iată pasajul din *Etym. Magn.* II, p. 1658—1659 : « Arienii dară, Arîani Ѧрѣни după Mss No. . . . din biblioteca Academiei Romîne, era ca un fel de mahala a Sucevei, vechea capitală a Moldovei, și anume despre partea unde se afla biserica A r m e n i l o r. Se știe că la romîni « numele de armean a devenit sinonim cu arian, ca și cînd ar fi eretici a r i e n i » (Melchisedec, *Chron. Romanului* I, p. 33). Așa dară numele *Arieni* desemnează pe eretici de ai lui A r i a, A r i a n i ». Observ numai că forma toponimicului în discuție apare pretutindeni fără *-i-*, ceea ce surprinde, mai ales că *arian*, *arieni* au un *-i-* sonant, care nu putea, deci, să dispară. Afară de asta, cronica lui Ureche spune « au ieșit a f a r ă d e n c e t a t e m a i s u s d e S u c e a v a la Areni », așadar nu-i vorba de o mahala a fostei capitale, cum afirma Hasdeu (fie și cu . . . aproximație : « ca un fel de mahala »), ci de o localitate propriu-zisă, situată la oarecare distanță, unde va fi existat un pîlc de arini, de la care să-și tragă numele. Cf. Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei*. . ., capit. I, § 14 : « Și-au tocmit oștile Ieremia vodă asupra tîrgului, la sat la Areni ». Prin urmare, Arenii era un sat, nu o mahala a Sucevei.

[3] De altfel termenii *calvin* și *catolic* nu sînt populari. Țăranii noștri nu cunosc în mod precis noțiunea exprimată de primul (dovadă faptul că n-au un cuvînt al lor pentru această noțiune), iar în ce privește pe « catolic », ei se folosesc, obișnuit, de *papistaș* sau, mai rar, de forma *catolnic*, născută din neologismul *catolic*, prin analogia derivatelor cu sufixul, relativ răspîndit, *-nic*.

păstrat o bucată de vreme) şi sub forma unor rămăşiţe materiale: ruine de case, biserici şi alte clădiri au stat ori stau încă mărturie despre viaţa care le-a însufleţit odinioară. Cele mai multe ne întîmpină la romînii din Ţara Veche. Faptul nu se datoreşte, cred, unei simple întîmplări, ci este urmarea firească a împrejurărilor istorice bine cunoscute, atît de neprielnice, mai ales în această parte de ţară, pentru un trai tihnit şi statornic.

Balamucul[1] (Buc.): «mănăstire..., aproape de Bucureşti, are un ospiciu pentru alienaţi». De la mănăstire şi-a luat numele satul. *DG* are numai *Balamuci* (sat) şi *Balamucii din Deal* (pădure) în aceeaşi regiune (raionul Urziceni).

Carantina (Cal, VîM, Vl), *Carantina Veche* (Cal, VîM): toate aceste localităţi sînt situate la foste sau actuale frontiere ale ţării, ceea ce probează că au servit ca staţiuni de carantină, chiar dacă în colecţiile noastre toponimice nu ni se spune acest lucru.

Ciumaşi (Bac), *Ciumaţi* (Br, Bz, Olt, Plo, Pt), *Izvorul Ciumaţilor* (Cis), *Movila Ciumaţilor* (ACl, Il): amintiri, dureroase, despre frecventele epidemii de ciumă care au bîntuit Principatele, mai cu seamă în prima jumătate a secolului trecut. Măsura profilactică cea mai obişnuită era transportarea bolnavilor afară din oraşe şi sate în locuri anume alese pentru izolarea lor. *DG* dă adesea informaţii lămuritoare, din care socot interesant să reproduc cîteva pasaje: «Mai de demult, pe locul unde azi e comuna [*Ciumaţi*, Plo] era o pădure seculară şi în mijlocul ei o mare poiană. Pe timpul ciumei celei mari, în această poiană se aduceau bolnavii de ciumă, pe care-i aşezau în nişte colibe făcute din frunze. Mulţi au pierit, dar şi mai mulţi s-au însănătoşit. Cei ce s-au făcut sănătoşi, considerînd acea poiană de bun augur, nu s-au mai reîntors la satele lor, ci au rămas pe loc, făcînd la început bordeie şi mai în urmă case. Pădurea s-a tăiat şi pe loc s-a întins satul Ciumaţi». «S-a numit astfel [*Ciumaţi*, Pt], pentru că a servit ca loc de înmormîntare în timpul ciumei». «Numirea [*Movila Ciumaţilor*, Il] i s-a dat astfel, pentru că, la 1828, cînd satele erau bîntuite de ciumă, mulţi oameni se adăposteau aici». Înrudite etimologic cu aceste toponimice sînt *Ciuma* (Bra), *Ciumei* (Crl), *Vălceaua Ciumei* (TuM), *Ciumeasca* (Pit), *Ciumeni* (Drg), *Ciumeşti* (Car, Dj, Pit, Vl), *Zăvoiul de la Ciumeşti* (Pit), *Ciumuleştii-Ganea* şi *Ciumuleştii-Mîrza* (Făl)[2]. Şi *Afumaţi* (v. mai departe capit. IV) poate avea uneori aceeaşi semnificaţie: pentru dezinfectarea satelor contaminate de ciumă se afumau casele tuturor locuitorilor, indiferent dacă fuseseră bolnavi pretutindeni sau nu. În acest sens vorbeşte n. top. *Ciumaţi* (Br), pentru care Frunzescu trimite la *Afumaţi*, de unde urmează că aceste două numiri sînt oarecum sinonime[3].

Odaia (Adj, Bld, Crl, Il, Iş[4], Pr, Tc[4], TuM), *Odaia Banului* (Buz), *Odaia-Bogdana* (Bld), *Odaia-Bosie* (Săv), *Odaia Bran cu Bobul* (Iaş),

[1] În *Indicat.* şi *Lege*, *Balamuci*.

[2] *Ciumani* (Ghg) este o creaţie recentă, menită să înlocuiască pe *Ciomafalău* (Mold.-Togan, p. 60). Cf. şi aici mai sus, p. 181.

[3] Cf. şi *Colul Molipsirii* (Huş): aşa se numeşte un şes care «serveşte de cimitir pentru vitele moarte de boli molipsitoare» (*DG*, s. v. *Colul-Condurachi*).

[4] Aceste două foste judeţe au respectiv cîte două şi patru locuri numite astfel.

Odaia Bursucului[1] (Bld), *Odaia Călugărului* (Leh, Tit), *Odaia Chirului* (Tit), *Odaia lui Manolache* şi *Odaia-Lupa* (Gal), *Odaia Maghistan* (Paş), *Odaia Maria* (Gal), *Odaia Pancului* (Tr), *Odaia Paşii* (Brl), *Odaia Pitarului* (Giu), *Odaia Popii* (Gal), *Odaia Protopopului* (Leh), *Odaia-Rînghileşti* şi *Odaia-Silişcani* (Bot), *Odaia Sîrbilor* (Bld), *Odaia Turcului* (Găe), *Odaia Veche* (Dor), *Odaia Vlădichii* (Olt), *Dealul Odăii* (Adj, Dor), *Runcul Odăii* (Dor), *Valea Odăii* (Gal), *Vîrful Odăii* (Bc), *Odăi* (Brl, MoN), *Odăile* (oş. Buc, Buz, Cis, Leh, Plo, Sla), *Mănăstirea Odăile* şi *Odăile-Mirceşti* (Buz), *Odăile (Podari)* şi *Odăile* sau *Odăile lui Brîncoveanu* (Leh), *Odăile de Sus* (RoV), *Odăile-Posobeşti* (Cis), *Pîrîul Odăilor* (PiN), *Odăiţa* (Brl, TuM), cu derivatele *Odăianca* (Dor) şi *Odăieni* (Cos). Afară de aceste nume, înregistrate de *DG*, mai găsim la Frunzescu următoarele: *Odaia* (Bot, Crl, TuM), *Odaia Banului* (Buz), *Odaia Călugărească* (Buc)[2], *Odaia-Hulubul* (Bot), *Odaia-Seaca* (Br), *Odaia Vizirului* (Br), *Odaia Vîrnăvoaiei* (Bot), *Odaia Vlădicăi* (Olt), *Odaia Zebede* (Br)[3], *Odăile* (oş. Buc, Buz, Cis, Crl, Giu, Iş, Plo, Pt)[4]. *Odăile de la Pod* (Crl), *Odăile de Sus* (Buc), *Odăile lui Movilă* (Bz). Cum vedem, singură Ţara Veche cunoaşte întrebuinţarea ca toponimic a acestui apelativ[5]. *DE* dă, pentru *odaie*, numai înţelesul, oarecum economic şi actual, de 'loc la cîmp sau la pădure, unde se adăpostesc vitele sau oile şi unde îngrijitorii lor au toate cele trebuincioase pentru menajul lor'[6]. Este evident că deseori trebuie să contăm în toponimie cu acest înţeles, cum rezultă şi din faptul că numeroase locuri numite *Odaia* sau *Odăile* sînt tîrle, ferme etc. Dar mai veche şi, în orice caz, mai interesantă este semnificaţia 'istorică': Principatele aveau, între altele, obligaţia de a construi în anumite puncte de pe teritoriul lor 'odăi', adică locuinţe pentru găzduirea diverşilor reprezentanţi ai Porţii Otomane care veneau, în interes de serviciu, prin ţările noastre. *DG* ne informează cîteodată asupra acestui detaliu. Astfel, s.v. *Odaia* (TuM) citim următoarele: « Satul Odaia, aşa cum se găseşte astăzi, nu este vechi. El făcea parte, pînă la desfiinţarea raialei Turnul, din raza ocupată de turci. La fixarea hotarelor despre Dunăre, în secolul trecut [al XVIII-lea], se făcea menţiune despre un sat desfiinţat, mai jos de satul Piscul (Liţa de astăzi) şi care nu poate fi altul decît Odaia. După desfiinţarea raialei Turnului, satul Odaia s-a populat încetul cu încetul, cu locuitori veniţi de peste Olt. . . ». Mai clar, în sensul care ne preocupă aici, este ce spune *DG* s.v. *Odaia*, trup de moşie (Tec): « În documentele vechi, această parte de loc se

[1] În *Indicat.* şi *Lege*, *Odaia Bursucani* (oş. Bld).

[2] Cf. *Odaia Călugărului* (Tit) din lista precedentă.

[3] « Avem a face mai probabil cu n. pers. *Zebedeu*, *Zavedeiu*, dacă nu chiar cu o metateză din *Bezedé (bezadea)* », spune V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 855, n. 2.

[4] Unele (şi anume cele din Buc, Bz, Pr) sînt, probabil, identice cu localităţile date de *DG* pentru aceleaşi regiuni, cu singura deosebire că la Frunzescu lipseşte, ca de obicei, articolul.

[5] Constatarea nu surprinde: *odaie*, cuvînt turcesc, nu circulă (sau cel puţin n-a circulat pînă acum de curînd) în ţinuturile de peste munţi. Afară de aceasta, sensul 'istoric', pe care el îl are, de obicei, în toponimia fostelor Principate, se datoreşte unor împrejurări inexistente dincolo de Carpaţi.

[6] *RGR* IV, p. 39, explică acest cuvînt prin 'grup de bordeie pentru lucrătorii agricoli aduşi de aiurea, pe tot timpul muncii', aşadar un adevărat 'cătun'.

numea *Odaia de Beilic*, din cauză că servea de stație, cînd treceau turcii în Moldova »[1]. Principatele aveau datoria nu numai să construiască 'odăi' pentru solii turci, ci și să dea gratuit acestora tot ce le era de trebuință pe timpul șederii lor în țară. De aici adaosul *beilic* din vechiul nume al localității tecucene. Acest ultim apelativ, după *DE*, este sinonim parțial cu *odaie* (în accepția lui strict 'istorică') : 'conac pentru găzduirea înalților demnitari ai Porții veniți la București sau la Iași ; corvadă, muncă gratuită sau cu plată mică, pe care sînt siliți sătenii s-o facă în folosul autorității (în vremea veche, și în folosul turcilor)'[2]. Il întîlnim și pe el în toponimie : *Beilicul* (ACl, Bc, Buz, Fet), *Belicul*[3] (Buz), *Movila Beilicului* (Leh), *Movilele Beilicului* și *Valea Beilicului* (Il)[4]. Și cu privire la unele dintre aceste toponimice găsim în *DG* știri menite să le explice nașterea : « ... s-a numit astfel [Movila Beilicului], pentru că în vechime aici aveau turcii punctul unde strîngeau vitele ce luau de zeciuială (beilic) de la locuitorii țării » ; « Aici [Beilicul, cătun, Bz] se văd încă multe urme din fortificațiile ridicate de generalul Langeron în timpul războiului ruso-turc de la 1808 », fortificații care vor fi fost lucrate cu țărani din partea locului.

Poșta (Brl, oș. Buc, Buz, Miz, Paș, RîS, ȘoM, Tec, Tul, Urz, Vid, Vl), *Poșta (Căldărușa-Jugureni)* (Bz), *Poșta Cîlnău* (Buz), *Poșta (Prisiceni Turnescului)* (Buc), *Poșta (Alexandrești)* (Miz), *Poșta Elan(ului)* (Huș), *Poșta Lăzărescu* (Tit), *Poșta-Livezeni* (Msc), *Poșta Nouă* (Buz), *Poșta Soției* (Hrl), *Poșta Spinoasă* (Paș ; în vechime, stație de poștă), *Poșta Veche* (Bld, Il, Str, Tec, Tit), *Cotul Poștei* (Gal), *Dealul Poștei* (Iaș, Neg, Paș), *Drumul Poștei* sau *al Craiovei* (TuM), *Mahalaua Poștei* (CAr). De fapt, aceste toponimice sînt și mai numeroase decît arată lista, căci unele raioane și regiuni au cîte două sau chiar mai multe locuri numite astfel : în raionul Buzău sînt două cătune și două foste cătune, în regiunea București și în raionul Tecuci iarăși cîte două sate *Poșta*, iar orașul de reședință al acestuia din urmă, precum și Buzăul au fiecare un cartier mărginaș cu nume identic. Pretutindeni (sau aproape pretutindeni) avem a face cu vechi stațiuni de poștă, cum rezultă, adesea direct, din informațiile date de *DG*. Sinonime : *Olacul* (Brl), *Olacul* sau *Dealul Olacului* (Cra), *Olacul Vechi* (VîM), *Drumul Olacului* (Il), *Drumul Olacului* sau *Drumul*

[1] Același sens au, măcar uneori, *Conacul* (Fău, NeV, Suc), *Conacul-Geodi* (Băi), *Conacul lui Alecu* (Crl), *Conacul lui Cioc* (Dj) *Conacul lui Zuță Jianu* (Crl), *Conacul Turcului* (Bz). Cf. și *Conaca* (Cal), *Conaci* (Il), *Conace* (Str), *De la Conac* (Cra). Apelativul *conac* a avut și mai are, în parte, numeroase înțelesuri : « 1. (aproape învechit) locuință ; 2. (învechit și popular) stațiune : a) casă, în care se face popas în timpul călătoriei ; b) distanță între două stațiuni ; (de aici) timpul dintre două mese ale plugarului ; 3. locuința unui înalt funcționar de stat turc, odinioară și în Principate. Astăzi se spune despre reședința subprefecturii » (Tiktin). *DLRM* dă, în plus, următoarele sensuri și nuanțe semantice : 'I. 1. casă boierească la țară, pe o moșie ; 2. reședință a unui ispravnic sau a unui prefect, a unui vizir sau a unui pașă ; cartier oficial. II. (Înv.). loc de popas ; popas ; 2. distanță de la un loc de popas la altul ; 3. interval de timp egal cu o jumătate de zi'.

[2] Tiktin adaugă un amănunt mai important pentru discuția noastră, și anume : « numele unei piețe în București și Iași, unde se găsea, odinioară, un palat care servea drept hotel pentru înalți demnitari turci.

[3] În *Indicat.* și *Lege*, *Beilic*.

[4] Cf. și *Beilic-Ceair* (Cț), nume simțit ca pur turcesc.

Craiovei (Tr), *Movila Olacului* (Brl), *Valea Olacului* (Buz), *Oracul* sau *Poșta Veche* și *Podul-Oracul* (Tit); *Mizil* (Miz), *Mizili* (Vl). *Olac* și celelalte toponimice asemănătoare derivă de la apelativul *olac* '(înv.) 1. curier special (călare); sol, ștafetă; 2. căruță de poștă; poștalion, diligență' *(DLRM)* [1]. Sinonimia cu *Poșta* o dovedește în mod incontestabil numirea dublă *Oracul* sau *Poșta Veche*, care mai arată că locurile botezate *Oracul* trebuie identificate cu *Olacul*. Dar și altfel putem vedea că ele sînt, toate, indiferent de aspectul fonetic, foste stațiuni de poștă. Despre *Olacul Vechi* ni se spune în *DG* că-i un « drum vechi », iar *Drumul Olacului* (Tr) se mai cheamă *Drumul Craiovei*, fiindcă localitatea respectivă este așezată pe drumul de poștă care lega odinioară Bucureștii cu Craiova[2]. În ce privește *Mizilul* buzoian, aflăm din *BSG* XLI, p. 161 că acest orășel a fost întemeiat puțin înainte de anul 1800 « pe marele drum al menzilului ce merge spre Buzău » : *menzil*, cuvînt turcesc, însemnează 'poștă' [3].

Sălașul lui Mihai (PiN), *Sălaș* (Haț, Răd), *Sălașul de Jos* și *Sălașul de Sus* (Haț), *Sălașuri* (TîM), *Valea Sălașelor* (Hn): *sălaș* '1. adăpost unde cineva capătă găzduire vremelnică; 2. construcție rudimentară, făcută în cîmp și folosită ca adăpost vremelnic pentru oameni și animale; 3. locuință, casă. Staul, grajd; culcuș; 4. așezare omenească; cătun, sat; locuitorii acestei așezări; 5. mică așezare de țigani (nomazi); grup de familii de țigani (nomazi) sub conducerea unui vătaf; 6. (reg.) sicriu, cosciug' *(DLRM)*.

Săliște(a) (Bei, Brd, CeS, Gil, Hn, Mag, Olț, RîV, Sib, Tur, Viș) [4], *Săliște(a) de Beiuș* (Bei), *Săliștea de Sus* (Viș), *Săliște(a) de Vașcău* (Bei), *Săliștea Nouă* și *Săliștea Veche* (oș. Clu), *Săliște-Pomezeu* (Bei), *Seliște(a)* (BAr, Lip), *Siliștea* (BAr, Bal, Bld, Bot, Br, Buh, Bz, Cos, Cpi, Dr, Făl, Gil, Il, Iaș, Leh, Msc, Neg, Paș, Plo, Pt, Săv, Tec, Tr, Trg, Vas, Ved, Vid), *Săliștiuț* (MoN), *Siliștea* sau *Silișteni* (Cos), *Siliștea-Bădiliță* și *Siliștea Călugărească* (Dor), *Siliștea Crucii* (Băi), *Siliștea Dealului* (Cpi), *Siliștea-Glavaciocul* și *Siliștea-Gumești* (RoV), *Siliștea Înaltă* (Leh), *Siliștea Nouă* (Făl), *Siliștea Popii* (Cpi), *Siliștea Slăvilenilor* (Dor), *Siliștea-Stejerei* (Tr), *Siliștea Tîrgului* (Plo), *Siliștea Veche* (Dor, Il), *Siliștea-Verghia* sau *Verbia* (Răd), *Almaș-Săliște* (Ili), *Glodeanul-Siliștea* (Miz), *Moara din Siliște* (Ag), *Obileștii Vechi* [5] *(Siliștea)* (Leh), *Valea Siliștii* (CAr, Msc, Vas, Vl), *Letea cu Siliștile* (Bac), *Săliștioara* (Brd), *Siliștioara* (Cor, Gj), cu derivatul «local» *Selișteni* (TuS), *Silișteni*

---

[1] În momentul cînd s-a uitat sensul adevărat, adică propriu, al acestui cuvînt, a fost ușor să se prefacă *-l-* în *r* (cf. *Oracul*, Tit). Astăzi el se mai aude în izolarea *cal de olac*, sinonim cu *cal de poștă* (ambele au valoare exclusiv metaforică : se întrebuințează despre caii și, mai cu seamă, despre oamenii puși să muncească peste puterile lor). Circulă și locuțiunea adverbială *de olac* 'în fuga mare, într-o goană nebună' (*DE*).

[2] Cf., aici mai sus, *Drumul Poștei* sau *al Craiovei* (Tr), care nu-i identic cu acesta, cum arată lămurit descrierea din *DG* III, p. 258, col. 2 și V, p. 587, col. 1—2.

[3] Prin schimbarea în *i* a lui *e* neaccentuat urmat de *n* și prin pierderea nazalității acestei vocale (căci la atîta se reduce prezența lui *n*), *menzil* a devenit *mizil*. Tiktin înregistrează variantele *mezil, minzil, mizil* și explică cuvîntul prin 'poștă (trăsură, cai, casă, stație)'.

[4] Fosta regiune Bihor avea patru, iar Hunedoara două sate cu acest nume ; în reg. Crișana sînt acum cinci.

[5] În *Lege* apare numai *Siliștea*; în *Indicat.* se arată că *Obileștii Vechi* s-a contopit cu *I. C. Frimu*.

(Cos, Dj). Dintre sensurile, destul de numeroase, ale apelativului *siliște*[1] trebuie să acceptăm, pentru toponimie, de cele mai multe ori, dacă nu chiar totdeauna, pe cel originar, care este al etimonului bulg. *selište*: 'ruinele sau așezarea unui fost sat'[2]. *DG* precizează foarte des că în locurile cu acest nume, fie că astăzi sînt sau nu sate, au existat odinioară așezări omenești întemeiate, din care au mai rămas, de obicei, ruine încă vizibile. Afară de aceasta, numeroasele documente citate de Ros., în legătură cu diversele probleme discutate de el, întrebuințează regulat subst. *siliște*, căruia îi atribuie înțelesurile 'vatra satului' și 'loc unde a fost altădată un sat'. (Cf. și Por., p. 57.)[3]. Tot aici aparțin *Sălicea* (Tur), *Selicica* (Sb), *Selișca* (Sș), *Selnița* (Zal), cu derivatul « local » *Seliceni* (Ciu, TS)[4], și, probabil, *Silniștea* (Hîr)[5]: să se compare n. top. slov. *Seliščе*, croat., sîrb. *Selište*, ucr. *Selyšče*, pol. *Sieliszcze* (Mikl., s.v. *selište*) și slov. *Selčani*, sîrb. *Selьčani*, slov. *Selnitsa*, croat. *Selnitsa*, *Selnitse*, *Selniščak*, sîrb. *Selьna* etc. (*ibid.*, s.v. *selo*).

Schela (Ard, TîJ, Trg), *Schela Ciobanului* (Seg), *Schela Cladovei* (TuS), *Schela-Dragoslavele* (Msc), *Schela Gogoșilor* (VîM), *Schela Veche* (Cal): de obicei locuri situate la graniță (în special pe Dunăre) se cheamă așa, ceea ce corespunde, în parte, definiției date de Por., p. 57 (*schelă* 'drum de hotar neumblat și înierbit'). La Tiktin, *schelă* « 1. debarcader, (piață de) port; (odinioară) *schelă împărătească* port mare, care sta sub administrația Porții Otomane. (În sens larg) piețe de mărfuri (chiar dacă nu erau așezate pe malul unei ape) antrepozit, emporiu; 2. (*schelă de plute*) loc unde se întocmesc sau se depozitează plute; 3. podiș de scînduri pentru meșterii care lucrează la construirea unei case (de obicei, sub forma pluralului) ». La Frunzescu, *Schelea* (Dj, Gj), *Schelea-Călugări* și *Schelea-Veche* (Gj), așadar varianta în *-e* (Tiktin are *eschele*). Numele satului gorjan este pronunțat de localnici și de țăranii din împrejurimi *Schila*: așa l-am găsit transcris într-un extract de naștere, al cărui posesor mi-a confirmat această pronunțare (cf. și la Tiktin *schilă*).

Seminarul (Iaș): loc situat în apropiere de *Socola*, unde a funcționat, un timp, seminarul « Veniamin Costache ».

Straja (Alb, BAN, oș. Clu, Gj, Hue, Moi, NeV, Ns, PiN, Răd, Str, VaD), *Streja-Cîrțișoara*[6] (Făg), cu derivatele *Străjescul* (Foc), *Slo-*

---

[1] Tiktin cunoaște pe următoarele două: 1. 'sat cu terenul care-i aparține; 2. loc unde se găsește ori se găsea altădată un sat'. Altele se vor vedea în capit. III al părții a II-a.

[2] Cf. și sîrb. *selište* 'fostă așezare omenească'.

[3] În ce privește aspectul fonetic al toponimicelor menționate aici, el variază, la fel cu apelativul din care provin, de la o provincie la alta. Colecțiile folosite de mine diferă de asemenea între ele, fără să putem afirma că ele se conformează totdeauna și în mod strict realității lingvistice.

[4] Păstrez, în ce privește așezarea geografică, și vechea împărțire administrativă. Pe *Seliceni*, Kisch I, p. 308 îl scoate din magh. *Szentlélek* (< *szent* 'sfînt' + *lélek* 'suflet, spirit'), fără să arate cum. Dacă admitem această explicație, trebuie să presupunem o etimologie populară, care a provocat modificarea fonetică atît de profundă a numelui maghiar în gura romînilor. Un derivat « local » asemănător pare a fi *Silișcani* (Bot).

[5] Acesta ar putea fi un derivat în *-iște* de la v. slav. *selina* 'pătrunjel, țelină', *selină* 'pătrunjel, țelină, cicoare'. Cf. și rom. *selină* = *țelină* 'pămînt înierbit (adică neîmpădurit), încă nelucrat' (Por., p. 63, 64).

[6] *Indicat.* și *Lege*, *Streza-Cîrțișoara*.

bozia Străjescului (Vs), *Străjești* (Ag, Bz), *Strejeni* (Buz), *Strejești*, *Strejeștii de Jos* și *Strejeștii de Sus* (Drg), *Strejnicul* (Flo). Despre *Straja* (Str) citim în *DG* : « Acest loc a servit altădată trupelor care p ă z e a u castelul din curtea mănăstirii Strehaia ». Sinonime, în acest sens, sînt *Caraula* (ACl, Cal), *Dealul Caraulei* (Băi) : pe locul unde se află satul doljean *Caraula* « au așezat mai tîrziu rușii tabără, punînd s t r a j ă s a u c a r a u l ă, spre pază » *(DG)*. Cf. și *Foișorul* (Pr, Seg, Sla), *Foișoarele* (Msc). La Tiktin, *caraul* 'pază militară ; (în special) escortă' ; *foișor* '1. (în limba veche și în Transilvania) sală (mare) ; 2. (Munt. Mold.) mică construcție de lemn în care te sui pe trepte : a) casă de plăcere, pavilion ; b) turn de pază pentru pompieri'.

Școala (două sate[1], Drg).

Tîrgoviște (Lug, Trg) < v. slav. *trŭgovište* 'tîrg', bulg. *tъrgovište* 'tîrg, hală' ; cf. n. top. croat. *Trgovišće*, sîrb. *Trgovište* (Mikl., s.v. *trŭgŭ*)[2].

Vama (Bt, Clg, Iaș, Oaș, Paș)[3], *Vama* sau *Punctul Oituzului* (TîO), *Vama Buților* (Tej), *Vama Buzăului* (Bra), *Vama Fișer* (Paș), *Vama Marga* și *Vama Măgura* (Csb), *Vama Seacă* (Aid), *Vama Veche* (NeV, Gj), *Vămile* (Brl), cu derivatul « local » *Vămeni*[4] (Făl).

Zalhanaua (trei sate[5], Plo) : *zalhana* 'abator'. Același apelativ stă la baza toponimicelor *Sahana* (Brl, Buc) și *Sahanaua lui Papazolu* (Buc), pe care le înregistrează Frunzescu. Pentru *s-* în loc de *z-*, să se compare varianta, mult mai răspîndită, *salhana*[6]. Cît despre dispariția lui *l*, fără să pot invoca fapte fonetice similare din limba noastră, ea mi se pare totuși lesnicioasă înaintea lui *h* (trebuie să fi intervenit și analogia vreunui cuvînt asemănător ca sunet ori ca sens). În orice caz, identitatea lui *Sahana(ua)* cu *Zalhanaua* este neîndoioasă[7]. Frunzescu nu cunoaște decît prima dintre aceste variante toponimice, iar printre locurile astfel numite din dicționarul lui figurează și cele trei sate prahovene care în *DG* apar s.v. *Zalhanaua*[8].

---

[1] În *Indicat.* și *Lege*, numai unul ; în schimb apar trei localități *Școala de Agricultură* (Det, Tec, Urz), toate contopite cu alte localități.

[2] Atît tema, cît și sensul acestor toponimice sînt identice cu ale lui *tîrg*.

[3] *ISt*, *Lege* și *Indicat.* înregistrează o comună *Vama* și pentru raionul Cîmpulung.

[4] În *Indicat.*, *Vămei* ; în *Lege*, *Vămeni*.

[5] În *Indicat.* și *Lege* apare numai unul ; în schimb găsim *Zahanaua* (Plo).

[6] O stradă ieșeană se cheamă *Salhanaua*. Cred că și alte orașe din Țara Veche au străzi sau cartiere cu acest nume.

[7] Chiar dacă n-ar fi atestate variantele apelativului în discuție (*zahana*, *sahana*, la Tiktin).

[8] Constat ulterior că și *DG* cunoaște forma fără *l* (dar cu *z-*) a acestui toponimic : s.v. *Vlădeni-Mărgineni* (Plo) ni se spune că această comună este alcătuită din cătunele *Vlădeni*, *Coada Izvorului* și *Zahanaua*. Iar *ISt*, *Lege* și *Indicat.* înregistrează, pentru același raion, două sate, unul *Zahanaua*, celălalt *Zalhanaua*.

CAPITOLUL III

ISTORICE

§ 1. GENERALITĂŢI

Între toponimicele discutate în capitolul precedent şi cele care urmează acum legătura este atît de strînsă, încît s-ar fi cuvenit, poate, să le pun împreună. Căci faptele existente la baza numirilor studiate sub titlul ,,Sociale'' sînt, în fond, istorice: ele aparţin aproape totdeauna unui trecut mai mult ori mai puţin îndepărtat şi, în plus, ne informează asupra vieţii colective a poporului romîn sub diversele ei aspecte. În capitolul de faţă voi studia, mai cu seamă, numele topice care amintesc existenţa unor oameni de altă naţionalitate, aşezaţi definitiv sau aflaţi numai în trecere prin ţările noastre, fie în grupuri relativ numeroase, fie, mult mai des, ca indivizi izolaţi, aduşi aici de împrejurări [1]. Evenimentele care au dat naştere toponimicelor respective sînt, într-un anumit sens, istorice, chiar atunci cînd avem a face cu peripeţii strict personale: introducerea unui individ de altă origine în masa compactă a poporului romîn constituie un fapt 'istoric', mai ales dacă fenomenul se repetă frecvent de-a lungul veacurilor, cum este, într-adevăr, cazul nostru. Caracter istoric şi mai pronunţat au apoi numele de locuri care păstrează amintiri materiale despre întîmplări din trecut. E vorba de fortificaţiile, şanţurile, valurile etc. rămase pînă astăzi, întregi sau, de obicei, sub forma unor ruine, şi care au totdeauna o biografie proprie, indiferent dacă noi o cunoaştem ori nu.

Încă de la început s-au găsit strămoşii romînilor în situaţia de a lua contact cu numeroase p o p o a r e s t r ă i n e. Multe veneau prin părţile noastre numai în trecere şi cu scopul de « a prăda », adică de a-şi satisface trebuinţele vieţii economice. Altele s-au aşezat însă definitiv sau măcar pentru o bună bucată de vreme, amestecîndu-se astfel cu popula-

---

[1] Această deosebire de ordin cantitativ se exprimă obişnuit prin aspectul morfologic diferit al numelor în discuţie, care apar cînd la plural, cînd la singular. Nu urmează însă că totdeauna prima formă arată mai mulţi indivizi străini, stabiliţi acolo, iar a doua numai unul.

ția băștinașă, în viața, limba și toponimia căreia au lăsat urme existente pînă astăzi. Mai tîrziu, după constituirea celor două principate (Muntenia și Moldova), contactul cu popoarele străine a continuat sub forma războaielor purtate de acestea pe teritoriul romînesc, precum și prin imigrări, unele „naturale", altele organizate, cu anumite intenții, de către însăși ocîrmuirea Principatelor. Toate aceste fapte au găsit ecou și în toponimia țărilor noastre, care prezintă o bogăție remarcabilă de numiri amintitoare a multelor și feluritelor popoare cunoscute de romîni în cursul secolelor.

Despre așezări de « străini » în Principate a fost vorba, cu diverse prilejuri, și în capitolul precedent, acolo unde m-am ocupat de 'slobozii' și de alte măsuri menite să contribuie la creșterea populației, la înmulțirea brațelor de muncă etc. și a căror amintire se păstrează în nomenclatura noastră geografică. Foarte multe toponimice derivate de la nume de popoare își au originea în faptele discutate acolo. Altele însă, destul de numeroase și ele, se datoresc contactului pe care, prin forța împrejurărilor, l-au avut romînii cu membri ai unor colectivități etnice străine veniți în grup sau individual pe teritoriul nostru.

Mulțimea și varietatea numelor topice de acest fel sînt, în primul rînd, urmarea logică a unei situații obiective: popoarele pe care le-au cunoscut acasă la ei locuitorii țărilor noastre au fost și numeroase și felurite. Dar trebuie să admitem și o anumită atitudine din partea oficialității în ce privește deosebirile « etnice » dintre oameni. Vom vedea că chiar romînii veniți de aiurea erau priviți ca « străini » [1]. Așa se explică existența toponimicelor *Moldoveni* etc. în Muntenia, *Munteni* etc. în Moldova și *Ungureni* etc. în amîndouă. Este drept că aceste distincții sînt de ordin geografic, dar ele aveau, mai ales într-o vreme relativ îndepărtată, cînd lipsea conștiința originii comune, și o semnificație juridic-politică, datorită, înainte de toate, faptului că diversele ramuri ale poporului nostru aparțineau la state diferite. De altfel, în paragraful despre 'slobozii' am văzut că printre « străinii » care se puteau bucura de privilegii fiscale în satele nou create figurau și romînii din alte provincii.

§ 2-4. TOPONIMICE FORMATE DE LA NUME DE POPOARE

A. Toponimia noastră păstrează numele mai tuturor populațiilor străine care s-au perindat pe teritoriul Republicii Populare Romîne. Numai hunii, avarii [2] și altele, asemănătoare, a căror prezență aici a fost trecătoare și s-a produs foarte de timpuriu, cînd nu se poate vorbi încă de

---

[1] În accepția germ. *fremd* (pentru *străin*, în sens etnic, limba germană folosește pe *Ausländer*).

[2] *Obori* din *Piatra-Obori* (Hn) nu poate fi, cum vrea Kisch I, p. 180, sinonim cu *Avari* (cf. și N. Drăganu, *AIIN*, V, p. 572: « În *Obor* este greu să vedem pe *Avar* (Sieb 181), cît timp avem apelativul *obor* 1. '(Vieh-) Gehege, Hof'; 2. 'Markt (platz)'; 3. 'am Rande eines Netzes befestigte Schnur etc.' < slav. *obor* (v. Tiktin, DRG 1071—1072) »).

romîni propriu-ziși, n-au lăsat urme în nomenclatura topică. Cu atît mai mult surprinde lipsa aproape totală a numelui 'B u l g a r i', în special sub forma lui de plural, singura care, cel puțin teoretic, probează existența actuală sau trecută a unor locuitori de origine bulgărească. Acest fapt curios prezintă, mi se pare, o importanță deosebită și de aceea merită să ne oprim asupra lui.

În paragraful despre 'slobozii' (v. mai sus, p. 198 urm.) am enumerat, după Ros., « străinii » cu care se permitea întemeierea unor astfel de sate în Moldova. Printre ei nu figurau bulgarii. Este evident că nu putem admite o eroare sau neglijență : ori de cîte ori autorul se referă la naționalitatea locuitorilor unei viitoare slobozii lasă la o parte pe bulgari, în schimb, pomenește regulat pe turci, deși știm că convențiile noastre cu Poarta interziceau formal stabilirea turcilor în Principate. Urmează că sub acest nume, care avea înțeles strict geografic, se ascundeau populații de origine diversă, trăitoare în Imperiul otoman, deci și bulgari. Dar 'turci', în acest sens, erau și sîrbii, apoi grecii, pe care Ros. niciodată nu « uită » să-i înșire alături de ruși, leși etc. Aceste fapte arată clar că bulgarii aveau o situație specială, cel puțin din punctul de vedere al romînilor, și că absența lor, ca populație aparte, de sine stătătoare, în lista lui Rosetti și în toponimie nu se datorește unei simple întîmplări.

Constatarea este cu atît mai surprinzătoare, cu cît se știe că pe teritoriul nostru au existat și există încă așezări bulgărești [1]. Astfel G. Weigand, *VIII. Jber.*, p. 248 urm. găsește, numai în Muntenia propriu-zisă, 53 de sate cu populație de origine bulgară, pe care a recunoscut-o ca atare și după port, dar și, mai ales, după alte semne distinctive, printre care limba[2]. Lingvistul german a stat de vorbă bulgărește cu locuitorii multora dintre satele respective, și întrebările puse de el au fost alcătuite intenționat în așa fel, încît să conțină cuvinte cu aspect fonetic și morfologic caracteristic pentru limba bulgară, de ex. *odъtъ* 'apa', *kъštъ* 'casă', *kučeto* 'cîinele', *vъlk* 'lup', *gъlabe* 'porumb', *lištuvičkъ* 'rîndunică', *ğilězъ* 'fier' ș.a. (*loc. cit.*, p. 252). Ceea ce l-a determinat să procedeze în chipul acesta a fost faptul, cu adevărat izbitor, că locuitorii multora dintre satele în discuție erau (și continuă a fi) numiți s î r b i de către romîni [3]. Mai mult decît atît : ei înșiși, împotriva evidenței, își zic sîrbi, iar nu bulgari.

---

[1] Cf., între alții, P. Constantinescu-Iași, *Contribuții la „Romînii și Bulgarii"*, în *Arhiva* XXX, p. 391 urm. ; St. Romanski, *Bъlgaritѣ vъ Vlaško i Moldova. Dokumenti*, Sofia 1930 ; T. Palade, *Coloniști bulgari la noi*, în *Omagiu Prof. Ilie Bărbulescu*, Iași 1931, p. 500 urm.

[2] Iată și cîteva mărturii, cu atît mai prețioase, cu cît vin de la oameni simpli, neinfluențați de . . . teorii științifice : « La noi sîn numa rumîni. Pîn Epurești sîn bulgari ; da vorbesc dor bulgărește. Sîn și costorari, d'ăi dă spoiesc ; d'ai noștri, rumîni, nu prea sînt » (*Graiul Nostru* I, p. 158, bucata XI, text din Bulbucata-Vlașca). « La noi n'avem decît rumîni. Pă la Bila și Singureni, în jos, sîn mai mult bulgari. Ăștia-s împestrițaț cu rumîni, ș'a trebuit rumînii să'nvețe bulgărește. Au și popă bulgăresc» (*ibid.*, p. 158—159, bucata XIV, text din Gorneni-Vlașca). « Satu nostru ĭe jumăta bulgari, jumăta rumîni ; vorbim și rumînește și bulgărește. Sîn dîn războlu alantu, am avut tată beteag ș'am scăpat dă ăsta » (*ibid.*, p. 168, text din Slobozia-Vlașca).

[3] O experiență asemănătoare am făcut și eu cu « sîrbii » din Buzău : un întreg cartier, situat în partea de est a acestui oraș, este locuită de bulgari, care, deși romînizați în largă măsură, își păstrează încă bine portul și multe obiceiuri, dar sînt bilingvi, căci vorbesc, la fel de ușor, și romînește (chiar între ei) și bulgărește. La Ploiești de asemenea există o mahala

Cu aceasta am atins partea esențială a problemei, care conține totodată și soluția ei. Absența bulgarilor printre străinii apți de a constitui slobozii, precum și raritatea toponimicelor corespunzătoare se datoresc faptului că, pînă într-o epocă nu prea îndepărtată de a noastră, romînii au cunoscut la sud de Dunăre o singură populație slavă, pe care o numeau sîrbi, indiferent de adevărata ei origine etnică. Iată interesantele aprecieri ale lui N. Iorga, *Istoria poporului romînesc* I, p. 313—314: «Pentru bulgar, romînul n-are decît un nume, care, fără prefaceri specifice, apare ca nou. Pe cînd pentru aromîn el se cheamă vurgar (cu $l = r$, o însușire caracteristică a limbii), pentru romînul de la Dunăre „bulgar'' e o denumire adoptată mai tîrziu. Din izvoarele privitoare la epoca mai veche, cum și din poezia populară de la șes, se vede foarte limpede că pentru romîn nu trăiesc dincolo de Dunăre, pînă la turcii și grecii din depărtare, decît sîrbi; așa se vorbește în Cronica Țării Romînești din veacul al XVII-lea despre un sîrb din Nicopole etc., și nici măcar în ciclul baladelor nu apare numele de bulgar» [1].

Pentru același motiv documentele noaste vechi și alte izvoare istorice, în primul rînd cronicile, vorbesc foarte des de sîrbi și numai întîmplător de bulgari. Limba slavă a textelor religioase, ale cărei trăsături fundamentale sînt, cum se știe, de nuanță bulgărească, apare în literatura veacului al XVI-lea și urm. cu eticheta 'sîrbească' [2]: așa se exprimă toți traducătorii, cînd arată, în predosloviile lor, din ce limbă au «scos» textul romînesc. Toate acestea probează că, imediat după organizarea lor în state de sine stătătoare, romînii au cunoscut, o bună bucată de vreme, mult mai bine pe sîrbi decît pe bulgari, poate chiar, în anumite momente importante, numai pe unii și de loc pe ceilalți.

B. Faptul a fost constatat de toți cei ce s-au ocupat, fie și numai în treacăt, de istoria romînilor. Părerea general admisă în lumea învățaților, atît romîni cît și străini (printre ei, slaviști de talia lui I. Bogdan, L. Miletič ș.a.), a fost că populația și limba slavă din Balcani cunoscute de la început romînilor erau, în mod obișnuit, considerate de aceștia ca 'sîrbești', deși aveau caracter vădit bulgăresc [3]. Un punct de vedere deosebit aduce în discuție Ilie Bărbulescu, *Relations des Roumains avec les Serbes, les Bulgares, les Grecs et la Croatie*, Iași 1912. Autorul afirmă și încearcă a dovedi (p. 176—310) că numele 'sîrbi', pe care-l întîlnim atît de des în documentele, cronicile etc. din sec. XIII-XVII, indică o popu-

---

« sîrbească », unde s-au stabilit (în 1831) 320 de familii de bulgari, dintre care mai persistă ca atare v...o 70 (v. M. Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, București 1938, p. 40—41).

[1] Cf. și p. 157, unde n. top. *Sîrbi* este interpretat ca egal cu *Sîrbi* și *Bulgari*. Spre deosebire de Iorga, A. Gorovei, *Revue Internationale des Études Balkaniques* III, p. 469 susține că folclorul nostru pomenește rar de sîrbi, dar foarte des de bulgari.

[2] Vezi *RIR* II, p. 296, unde se afirmă că-i vorba de un termen cu semnificație politică: limba scrisă în Serbia prin secolul al XV-lea, cînd Bulgaria nu mai exista ca stat independent și nu mai avea, deci, cancelarie proprie.

[3] P. Cancel, *Termenii slavi de plug*, București 1921, p. 35—36 scrie: « Noțiunea « bulgar » și « sîrb » n-a fost o noțiune curat lingvistică în Evul Mediu, ea avea ingrediente istorico-politice și geografice, mai ales pentru aceia care trăiau în regiunile de intersecție ale celor două limbi ». Apoi dă următorul citat din C. Jireček, *Staat und Gesellschaft* [*im mittelalterlichen Serbien*, Wien 1919] I, p. 69: « Nach der Erweiterung der Grenzen des serbischen Reiches wurden die alten ethnographischen Begriffe verschoben und mit ökonomischen vermengt ».

lație de origine sîrbească, nu bulgărească, cum au susținut predecesorii săi. Ea însăși se socotea astfel, și tot așa o socoteau romînii. Cît despre limba slavă întrebuințată de aceștia în administrație, în biserică și în scris, Bărbulescu admite, întocmai ca toți specialiștii, că era bulgărească, dar cu « fonetism sîrbesc », din cauză că romînii o împrumutaseră de la o populație sîrbă, care imigrase în țările noastre, venind din Macedonia. În sprijinul afirmațiilor sale el cercetează amănunțit un material documentar bogat și felurit, în care se vorbește despre sîrbi și despre relațiile lor economice, culturale, religioase, militare etc. cu romînii. Faptul că sîrbii sînt pomeniți mai des decît bulgarii nu poate fi interpretat în sensul că sub numele unora s-ar ascunde ceilalți. Dacă lucrurile ar sta așa, spune Bărbulescu, ar trebui ca numele bulgarilor să nu apară de loc în documentele și cronicile noastre. Proba cea mai serioasă că noi am cunoscut ambele popoare slave din Peninsula Balcanică o constituie tocmai împrejurarea că și despre unii și despre alții se face mențiune în izvoarele istorice romînești. Cum se explică atunci apariția mult mai deasă a sîrbilor? În primul rînd, printr-o situație de fapt. Relațiile lor cu romînii au fost mult mai strînse, ceea ce le-a înlesnit enorm imigrarea în Principate, deci și influența asupra vieții acestora. Au intervenit însă și alte împrejurări favorabile. Începînd din secolul al XIII-lea, puterea politică și militară a bulgarilor scade văzînd cu ochii. În schimb, crește mereu aceea a sîrbilor, care ajung cel mai cunoscut și mai temut popor balcanic în secolul imediat următor, cînd ei stăpîneau nu numai Serbia propriu-zisă, ci și o mare parte din Bulgaria, precum și întreaga Macedonie pînă la Salonic. O dată cu forța politică sporește și influența lor culturală, încît izbutesc curînd să înlăture pe cea bulgărească nu numai din țările noastre, ci și din Ungaria, Transilvania și Banat, ba, într-o oarecare măsură, chiar din Bulgaria.

Pe cît știu, argumentarea lui Bărbulescu n-a convins pe specialiști. Pentru discuția noastră interesează mai ales două dintre constatările sale, și anume: 1. relațiile sîrbo-romîne au devenit, începînd cu secolul al XIII-lea, mult mai intense decît cele bulgaro-romîne; 2. Slavii balcanici, imigrați peste Dunăre, erau, într-o largă măsură, originari din Macedonia. Prima constatare ne permite să tragem concluzia că romînii au cunoscut, o bună bucată de vreme, mult mai bine pe sîrbi decît pe bulgari, din pricină că legăturile lor de tot felul cu unii au fost mai strînse și mai adînci decît cu ceilalți. Așa se explică de ce toponimia noastră posedă foarte multe nume *Sîrbi* și aproape niciunul *Bulgari*. Numărul mare al celor dintîi nu se poate interpreta în sensul că satele respective au avut toate, la început, populație de origine sîrbească, cum pretinde indirect Bărbulescu. Căci, oricît de prietenești ar fi fost relațiile romînilor cu sîrbii, este greu de admis să se fi așezat în Principate numai sîrbi și aproape de loc bulgari. Imigrările oamenilor în țări străine au cauze economice, care sînt mai puternice decît simpatiile sau antipatiile dintre țări și popoare. Acest adevăr pare și mai incontestabil tocmai pentru epocile trecute, cînd considerentele politice interveneau mai puțin decît astăzi în producerea faptelor economice curente. Se poate oare susține serios că bulgarii, care, după căderea lor și a sîrbilor, grecilor etc. sub turci, au trăit în condiții cel puțin tot așa de grele ca și celelalte popoare balcanice, n-au fost siliți niciodată să-și

părăsească țara și să se stabilească în Principate? Este clar, deci, că o parte din satele numite *Sîrbi* au avut, la început, locuitori de origine bulgărească, pe care romînii îi socoteau însă tot sîrbi, fiindcă aceștia le erau mai bine cunoscuți: în mintea lor, slavii de peste Dunăre alcătuiau un singur popor, fără nuanțe etnice sau geografice deosebitoare, și acest popor unic ei îl numeau, pentru motivele deja arătate, „sîrb".

În a doua constatare a lui Bărbulescu, după care slavii balcanici așezați în Principate erau, de cele mai multe ori, originari din Macedonia, găsim explicația faptului că numeroși bulgari de la noi se numesc e i î n ș i ș i sîrbi. Se știe că populația slavă macedoneană n-are un caracter etnic bine definit. De asemenea nu se poate afirma, cu toată siguranța, că limba pe care o vorbește ea ar fi pur sîrbească sau pur bulgărească, deși particularitățile bulgărești întrec cu mult pe cele sîrbești[1]. Aceste lucruri le recunoaște și Bărbulescu, la fel cu toți specialiștii. Trebuie să presupunem că pe vremea cînd, cum spune Vaillant (vezi nota 1), sîrba avea o situație predominantă în Balcani, slavii macedoneni și-au însușit denumirea de sîrbi, pe care le-o dădeau, probabil, popoarele învecinate, și oriunde s-au stabilit ei, în afara locului lor de origine, au dus cu dînșii această denumire[2].

În cursul discuției de pînă aici am amintit că printre viitorii locuitori ai unei slobozii figurau și turcii, deși, conform tratatelor, ei nu se puteau stabili în Principate. Este evident că trebuie să dăm acestui termen un sens pur geografic: sub numele de 'turci' se ascundeau oameni de toate naționalitățile trăitori în imperiul otoman, prin urmare și bulgari. Amănuntul acesta explică și el, într-o oarecare măsură, numărul foarte redus al toponimicelor *Bulgari* din țara noastră. A mai intervenit însă altceva. În nota imediat precedentă am arătat că limba veche romînească se folosește pentru 'bulgar' de subst. *șchiau*. Acest fapt, care este, cu siguranță

[1] După A. Vaillant, *Le problème du slave macédonien* (vezi *Bull. Soc. Lingu. de Paris* XXXIX, 2, p. 195 urm.), această limbă este, la origine, întocmai ca vechea slavă (a lui Chiril și Metodiu), „bulgară macedoneană". Elementele sîrbești pe care le conține datează din sec. XIV—XVII, cînd sîrba juca rolul unei limbi de civilizație în Peninsula Balcanică și influența, deci, puternic asupra celorlalte idiome vorbite acolo.

[2] Fenomenul discutat în paginile precedente, și adică extinderea uzului unui nume etnic la popoare de altă origine, s-a produs deseori în istoria relațiilor internaționale. (Binelnțeles, totdeauna este vorba de confuzii pe care le fac mulțimile, nu oamenii de cultură, cel puțin în epocile mai apropiate de a noastră.) Iată cîteva exemple. Numele tribului celtic *Volcae* a fost dat de germanici mai întîi tuturor celților, iar apoi, sub forma germană *Welsch*, popoarelor romanice în general, pentru ca, pînă la urmă, să-l atribuie cu deosebire francezilor și italienilor. Tot așa frc. *Allemand* 'german' a fost, la început de tot, numele unui singur neam germanic (*alemanii* sau *alamanii*, cum se cheamă și astăzi, de pildă, populația de limbă germanică din Elveția). Albanezii din Sicilia sînt numiți, de italieni, greci (v. *Archiv für das Studium der neueren Sprachen* CLXXV, p. 101), iar slavii de pe coasta occidentală a Adriaticii, *morlacchi*, adică 'vlahi negri' (în primele veacuri ale evului mediu au trăit acolo romîni, cărora li se spunea, foarte probabil din cauza îmbrăcămintei, *mauro-vlachi* 'romîni negri'). Și în limba noastră avem cazuri asemănătoare. *Frînc* (vechi romînesc) < *Francus* înseamnează, după Tiktin, 'european occidental de rasă romanică' (așadar nu numai 'francez', cum ar cere etimologia); *șchiau* < lat. med. *sclavus* (= *slavus*) a avut, iarăși în limba veche, sensul de 'bulgar', nu de 'slav, în general' (vezi mai departe urmele toponimice ale acestui cuvînt); *vengher* 'slovac' este, la origine, identic cu 'ungur' (Tiktin, s.v.). Pentru sașii din Ardeal, *romîni* = *bulgari*, după cum pentru bulgari, *arnăuți* sau *arbănași* 'albanezi' = *aromîni* (vezi *Dacor.* IV, p. 356 și 361). Cf. și *Revista Arhivelor* III, 1, p. 110—111 (« numiri 'greșite' la popoare medievale »).

mult anterior secolului XVI, data apariţiei primelor texte româneşti a contribuit şi el la crearea situaţiei aici în discuţie: acolo unde ne-am aştepta să găsim numele 'bulgari' dăm peste 'şchei', adică peste un sinonim. Totodată el arată de ce secole de-a rîndul romînii au utilizat foarte rar numele curent astăzi al vecinilor noştri de peste Dunăre şi confirmă spusele lui Iorga (v. mai sus, p. 263) că 'bulgar' este un cuvînt relativ nou în limba noastră [1].

C. Toponimicele romîneşti la baza cărora stau nume de popoare se prezintă, în general, sub două aspecte: ori sînt formate exclusiv din numele etnic respectiv, pus la plural (*greci*, *sîrbi*, *unguri* etc.), ori îl conţin pe acesta ca simplu determinativ pe lîngă un toponimic propriu-zis. În ipoteza ultimă avem, de obicei, două sate omonime, care, spre a se deosebi unul de altul, poartă numiri compuse, alcătuite din numele strict topic, comun amîndurora, şi dintr-un epitet menit să arate naţionalitatea locuitorilor fiecăruia. Unul dintre sate are epitetul *romîni* în Muntenia, *moldoveni* în Moldova, *romîn(esc)* peste munţi şi în Bucovina, mai rar în Muntenia, iar celălalt, epitetul corespunzător originii etnice a străinilor stabiliţi acolo [2]. Cînd lipseşte un membru al unei astfel de perechi toponimice, el este totdeauna cel cu determinativul băştinaş: prezenţa 'pămîntenilor' n-are nevoie să fie arătată printr-un cuvînt special, fiind de la sine înţeleasă [3]. Foarte des însă toponimia cunoaşte şi alte aspecte morfologice ale numelor de popoare, şi adică, fie forma de singular (masculin ori feminin), fie un derivat în *-eni* (*-ani*) sau *-easca*, *-eşti* [4]. Lista care urmează le cuprinde pe toate, fără deosebire, întrucît semnificaţia lor este, de fapt, aceeaşi [5].

Abazoaia (Adj), *Abazul* (RoV): « *Abăză*, n. pr., nom d'une famille noble moldave. La plural *Abăzeşti*. *Abăză* este unul din numele personale cele mai răspîndite în Turcia... în regiunea Caucazului este o provincie întreagă ocupată de poporul numit *Abazĭ* (Schiefner). De acolo veniseră şi la noi Abăzeştii. Această familie s-a aşezat în Moldova nu înainte de jumătatea sec. XVII » (Hasdeu, *Etym. Magn.* I, p. 78–79).

Dealul Arapului (Bot), *Măgura Arapului* (Zim), *Movila Arapului* (Bot, Căl), *Muchea Arapului* (Buz), *Podul Arapului* (Vas), *Ranga Arapului* (Bot), *Harapul* (Slo, TîO). Cf. şi *Arab-Tabia* (ACl). În vorbirea populară: *(h)arap* 'negru'.

Arbănaşi (Buz, Gal) şi sinonimele *Arnăutul* (Neg), *Fîntîna Arnăutului* (Dor), *Movila Arnăutului* (Meg), *Arnăut-Bostan-Dere* (NeV); la

[1] Cf. St. Stinghe, *Die Schkejer oder Trokaren in Kronstadt*, în *VIII. Jber.*, p. 55 urm. şi I. Muşlea, *Schei de la Cergău şi folklorul lor*, în *Dacor.* V, p. 1 urm.

[2] Tot sub forma lui substantivală în Romînia Veche şi adjectivală în provinciile noi.

[3] Prin ţinuturile transcarpatice găsim uneori numai determinative de felul acestora din urmă, la un singur sat sau, de obicei, la mai multe, şi se înţelege de ce: amestecul etnic a fost acolo totdeauna mai complex decît dincoace de munţi.

[4] Aceste două ultime categorii diferă, cel puţin teoretic, de celelalte, căci ne trimit, mai degrabă, la indivizi izolaţi aparţinînd poporului în discuţie. Dar nu totdeauna. Deseori se constată, pe bază de documente, că toponimice care au avut, la început, forma de plural a unui nume etnic au înlocuit-o, cu vremea, prin cea de singular.

[5] O bogată colecţie găsim la V. Bogrea, *AIIN* I, p. 384 urm. Cf. şi notiţa mea din *Arhiva* XXX, p. 111 urm.

Tiktin, *arbănaș* (sec. 16/17) 'albanez' < sîrb., bulg. *arbanas* [1]. Cf. și arom. *arbines*, plur. *-și*, femin. *arbineasă*, apoi n. fam. dacor. *Orbonaș*. Despre dealul *Arnăutul* din raionul Negrești citim în *DG* că-și trage numele « de la un arnăut, care a avut locuința la poalele lui ». Bogrea, *loc. cit.*, p. 387 crede că și *Arnota* (Pit) ar putea avea aceeași semnificație, invocînd în sprijinul părerii sale magh. *Arnót* 'arnăut', care însemnează însă și 'Arnold'[2].

Armanul (Bot, Dor, Hrl), *Arman Bercu* (Hîr), *Dealul Armanului* (Bot, Tpl), *Fîntîna Armanului* (Dor), *Valea Armanului* (Bot, Dor), *Armeanul* (Vl), *Armeni* (Foc [3], Sib), *Iazul Armenilor* (Bac), *Odaia Armenilor* (Foc), *Platoul Armenilor* (Bac), cu derivatele « personale » *Armeneasca* (Buj), *Armenești* (Il) [4]. În *Armanul Urîta* (Fet) avem un simplu omonim, absolut întîmplător, al variantei moldovenești *arman* (pentru *armean*), și anume *arman* 'loc îngrădit, în care se treieră și se păstrează fîn și paie' (Tiktin), care circulă numai prin Muntenia, unde etnicul nostru sună *armean*. Tot aici aparțin *Rădiul Armineanului* (Dor), pentru care să se compare rus. *armjanin* 'armean', devenit ușor *Armineau* prin asimilarea lui la derivatele romînești în *-ean*, atît de frecvente ca nume de popoare[5]; *Armeniș* (Csb, TîM), *Ormeniș(ul)* (Aid, Rup, Sgș), *Urmeniș* (CeS), *Urminiș* (Mr), *Urminișul* (sat, Moi), *Urminișul Mare* și *Urminișul Mic* (pîraie, Bc) = magh. *Örményes* < *örmény*, plur. *örmenyek* 'armean' (Kisch I, p. 180 și II, p. 30). Mold.-Togan, p. 160 au *Ormeniș* (Sgș, Tur), *Ormenișul de Cîmpie* (Aid), p. 238 *Urmeniș* (Mur), *Urminiș* (CeS), iar *ISt*, *Ormeniș* (Aid, Mr, Odo), *Urmeniș* (Lud), *Urminiș* (CeS).

Arvat (Tec), *Arvăteasca* (Crl), *Arvătești* (Crl[6], TuS), *Arvățeni* (Odo), *Hor(o)vatul* (CeS, Șim) [7] = magh. *Horváth* : „*arvat* (învechit) 'croat' (cuvînt literar la scriitorii vechi) < paleosl. *harvatŭ*" (*DA*). Are varianta *horvat* (de origine maghiară), destul de frecventă ca antroponimic. Tot aici aparține *Checia Croată* (Tim), alături de *Checia Romînă* (în același raion), notat de Mold.-Togan, p. 52. Amîndouă apar și în *Indicat.* alături de *Checea*.

Baranca (Dj, Dor, GuH, Răd), *Baranga* (Fet), *Bărangi* (RîV) și derivatul *Barangești* (Ag) : ar putea fi, măcar în unele cazuri, amintiri

---

[1] După Pericle Papahagi (ap. C. Lacea, *Dacor.* IV, p. 361), *arbănaș* ar putea însemna și 'aromîn' : « Nu odată se va fi dat de către dacoromîni, în Muntenia sau Moldova, numele de arbănași și aromînilor, pentru că veneau din regiuni albanezești, după cum se întîmplă aceasta și în Bulgaria ».

[2] Cf. și Hasdeu, *Etym. Magn.* II, p. 1724 : « *Arnotă* este format prin același sufix *-otă* care ne întîmpină într-o mulțime de nume proprii romînești, foarte vechi, precum : *Calotă, Racotă, Laiotă, Meșotă, Albotă, Dragotă, Micotă, Bașotă, Hirșotă* etc.... partea radicală pare a fi un nume de animal : ἀρνός 'miel', lat. arh. *arnum* ».

[3] *DG* vorbește de locuitori armeni, care s-au desnaționalizat cu vremea.

[4] Foarte probabil are aceeași temă *Renea Armelesei* (Măc), cu *n* > *l* prin disimilare la *m* și prin asimilare la *r*.

[5] Ne putem gîndi și la o contaminație a lui *arm(e)an* cu *armjanin*.

[6] *ISt* scrie *Arvăteasca*, tot așa *ÎAdm*, *Indicat.* și *Lege*.

[7] La Mold.-Togan, p. 114, *Horoat* și *Horoatul Romîn*. *ISt* are *Horoatul-Pelenia* (Șim) și *Horoatul Cehului* (CeS), iar *ÎAdm* și *Indicat.*, respectiv *Horoatul Crasnei* (Zal) și *Horoatul Cehului* (CeS).

despre *barangi* (< βάραγγοι)[1], soldați de origine germanică, pe care împărații bizantini, începînd cu Constantin Monomachos (1042—1054) și pînă la cucerirea Constantinopolului de către turci (1453), i-au întrebuințat pentru paza lor personală (vezi A. Philippide, *Barangii în istoria romînilor și în limba romînească*, în *Viața Romînească*, vol. XL, p. 214 urm.). Bogrea, *loc. cit.*, p. 387 adaugă pe *Varanghei* (Pr), deși altfel acceptă părerea acelora care, împotriva explicației lui Philippide, văd în toponimicele aici pomenite apelativul *barangă*: „este lupul bătrîn care urlă întîi, cînd lupii încep a urla. Tot *barangă* se mai numește și taurul cel mai puternic și mai voinic, care conduce cireada și căruia i se atîrnă clopotul; de asemenea se zice vacii care merge în capul turmei și este de ordinar stearpă. Epitet dat unuia care face gură mare" *(DA)*[2].

Băsnegi (TîJ)[3], *Boșneag* (MoN), *Boșneagul* (Căl) = *bosniac* '1. Adj. Care aparține Bosniei sau populației ei, privitor la Bosnia sau la populația ei. 2. S. Persoană care face parte din populația de bază a Bosniei (provincie în Iugoslavia)' (*DLRM*). V. Bogrea, *loc. cit.*, p. 384 pune, împreună cu acestea, și pe *Bosnea*[4] (Miz, Str), care ar fi = *Bosnia*, apoi pe *Bosancea* (Sc)[5], de unde *Bosinceni*[6] (Hrl). Acesta din urmă ar avea nevoie de oarecare discuție, căci legătura lui cu tema *Bosn-* nu-i tocmai clară. Mai degrabă merge cu ele *Bozninca* (Dor), pe care Bogrea se mulțumește numai să-l invoce prin comparație. Despre *Bîjnegi* etc., vezi și *Dacor.* I, p. 219; III, p. 733.

Brancioc și *Poienile Brancioc* (Cpi), *Valea Brancului* (Crl), *Branga* (Băi): tema acestor nume este, foarte probabil, slav. *brank* < germ. *Franke* 'franc' (trib germanic) (cf. n. top. slov. *Brankovtsi*, *Brankovnitsa*, ap. Mikl., s.v. *brank*). Să se compare de asemenea n. pers. sîrb. *Branko*, pe care-l au și bulgarii, sub același aspect (Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 133, 145, vede în el un hipocoristic de la *Branimir* ori *Branislav* sau un derivat de la *branja* 'a apăra, a proteja'[7]). Vezi și mai departe, s.v. *Frăncești*.

Bulgari (CeS, Huș[8], Tec[8]), *Bulgarul* (oș. Buc, Tran), *Iazul Bulgarului* (Iaș), *La Podul Bulgarului* (RS), *Poiana Bulgarului* (Bac; Mat., p. 53), *Puțul Bulgarului* (Buz), *Valea de la Podul Bulgarului* (Tul), *Bulgărei* (cartier în Brașov; Kisch I, p. 195), *Bulgăruș* (Tim), *Bulgăroaia*

---

[1] Adică 'Varegi' (cf. slav. *Varęgŭ, Varęža, Varęzĭ*, menționate în *Zeitschr. f. slav. Philologie* VII, p. 145).

[2] Cf. V. Bogrea, *Lui Niculae Iorga, Omagiu*, Craiova 1921, p. 125—126 (*barangă* este o variantă a lui *balangă* = *talangă* 'clopotul de la gîtul berbecului, taurului etc. din fruntea turmei'); Gh. Bogaci, *Arhiva* XLVI, p. 84—85 (slav. *baran* 'berbec', cu femininul „injurics" *baranka*; *baran* însemnează și 'conducătorul turmei de oi').

[3] Frunzescu are *Bîjnegi, ISt, Biznegi*, iar *ÎAdm, Bîsnegi*. Pentru *Boșneagul*, cf. sîrb. *Bošnjak* 'bosniac'.

[4] Nume de familie în Moldova.

[5] *Bosanci* în *ÎAdm, Indicat.* și *Lege*.

[6] În *Indicat.* și *Lege, Bosînceni*.

[7] De fapt, tema este aceeași, indiferent pe care dintre aceste explicații o acceptăm. Cf. și n. fam. *Brancomir*.

[8] Se numesc așa niște mahalale, locuite de bulgari, în capitalele raioanelor respective. La Tecuci, acest nume apare totdeauna precedat de *în*: *mă duc în Bulgari, am o rudă în Bulgari* etc.

(Sla), *Bulgăreasca* (Olt), *Bulgăreni* (Odo), *Bulgăria* și *La Bulgărie* (Paș). Ultimele două înseamnează 'grădină de zarzavat', dar tema, deci și semnificația lor, sînt, de fapt, aceleași cu ale precedentelor: zarzavagiii din Romînia au fost, la început, mai totdeauna bulgari. Bogrea, *loc. cit.*, p. 384 pune tot aici și n. top. *Buliharîul* (TîO): «= Bulgar, ajuns, ca apelativ, la înțelesul de 'zdrahon, vlăjgan'».

Catalanul (Hor), *Muchea Catalanului* (Buz): după Bogrea, *loc. cit.*, p. 384, avem a face cu n. pers. *Catalan(u)*, venit la noi, probabil, prin greci, care-l vor fi păstrînd (cf. Καταλάνος) din vremea expediției catalanilor în Mediterana orientală. Aceeași temă are, probabil, *Catolonești* (Ag).

Cazaca (Miz), *Cazaci* (Ag, PiN, Sla, Trg[1]), *Hrusca Cazacilor* (TuM), *Movila Cazacilor* (Buz, Cal, NeV), *Cazacul* (Bot, Dor, Iaș, Il, PiN, Pr, Vas), *Gîrla Cazacului* (Tul), *Măgura Cazacului* (Giu), *Poiana Cazacului* (Drg), *Vălceaua Cazacului* (Drg). Cf. și *Cazacincu* (Bot)[2], apoi *Cetatea Zaporojenilor* (Tul): ultimul amintește de celebrul trib căzăcesc al zaporojenilor (numiți astfel după originea lor locală («de dincolo de pragurile [= cataractele] Niprului». Vezi și cele spuse în *Rev. Cr.* XII, p. 127.

Cerchezele (Str), *Cerchezul* (Dor, Iaș, NeV), *Dealul Cerchezului* și *Valea Cerchezului* (Buz), *Slava Cherchez(easc)ă* (Ist), *Cerchezoaia* (Iaș, Răc), *Cerchejeni* (Bot), *Cerchezeni* (Slo), *Cerchezești-Lahovary* (TîO), apoi toponimice turco-tătărești din Dobrogea, care sînt simțite de noi ca străine: *Cerchez-Chioi*[3] și *Cerchez-Iuc-Bair* (NeV). Tot aici aparține, foarte probabil, *Cercazie* (Buc)[4].

Comana (Bz, NeV, Rup, Vid), *Comana Inferioară* și *Comana Superioară* (Rup)[5], *Comanca* (Ag, Crl, RîV), *Cîmpia Comancei* și *Valea Comancei* (Crl), *Comani* (Cal, Drg, Ved), *Comanii Vechi* (DrO), *Horezul* sau *Comanița* (Sla), *Coman(ul)* (Alb, Bac, Buc, Hn, TîO, Vl), *Fruntea Comanului* (Buh), *Valea lui Coman* (Msc)[6], *Comănița* (Drg, Sla), *Comăneanca* (Plo), *Comăneanul* (TuM), *Comăneasa* (Fil), *Comăneasca* (Brl, Bz), *Comănești* (Ag, Bal, BAr, Bld, Br, Bt, Dor, Gal, Gil, GuH, Moi, Odo), *Cumănești* (Bei; Kisch I, p. 192)[7]. După Bogrea, *loc. cit.*, p. 387, aceeași semnificație ar putea avea și *Bălăuzul* (Buz), care pare a fi o variantă a

---

[1] «...se zice, își trage numele de la o ceată de Cazaci, care-și stabiliseră cartierul aci, în timpul vechilor incursiuni ruso-tătare» (*DG*). Și despre locul omonim din raionul Slatina ne dă *DG* informații menite să explice cum a luat naștere acest toponimic.

[2] De fapt, nume de familie, răspîndit prin Moldova.

[3] În *Indicat.*, *Cerchezchioi*, oficial *Cerchezul* (cum apare și în *Lege*).

[4] Adică *Cercazia*. Frunzescu, la care am găsit acest nume, dă, de obicei, toponimicele feminine sub forma lor nearticulată.

[5] Este interesant amănuntul că, într-un document de la 1521, acest toponimic are aspect (german !) de plural: *Komanen* (v. *BkA* II, p. 35), ceea ce probează că singularul unui nume etnic nu trimite numaidecît la un singur individ aparținînd poporului respectiv. Dr. II, p. 530 redă aceste toponimice sub forma *Comăna de Jos* și *Comăna de Sus*, la fel cu Mold.-Togan, *ÎAdm* și *Indicat.* În *Lege*, *Comana de Jos* și *Comana de Sus*.

[6] *Coman* este aici antroponimic. Aceeași valoare are el și în derivatele cu sufixele «personale» *-easa*, *-easca*, *-ești*, poate chiar, dar mai puțin probabil, și în cele cu *-eanca*, *-eanul*.

[7] Observăm că, afară de unul, toate toponimicele privitoare la *Cumani* prezintă, în silaba inițială, *o* (nu *u*), potrivit aspectului bizantin și, în parte, latinesc medieval pe care-l avea numele acestui popor (*OR* II, p. 352).

lui *Pălăuz* (şi *Pălăuţ*), unul dintre numele cumanilor (cf. rus. *Polovtsi*). Despre prezenţa cumanilor în ţările noastre şi în cele vecine, vezi *OR* I, p. 728 şi II, p. 352 urm. (în special 360 urm.), apoi C. C. Giurescu, *Istoria Romînilor* I, Bucureşti 1935, p. 279 urm. (e vorba acolo şi de pecenegi), care arată influenţa acestui neam de oameni asupra poporului romîn şi enumeră toponimicele respective (*Comani*, în faţa Vidinului, apare documentar, la 1385, ca sat, cu numele *Vadul Cumanilor* = *kumanskъi brod*)[1], şi Dr. II, p. 528 urm. Printre numirile topice menţionate în *OR* II, p. 360 urm. şi care ar putea fi interpretate ca amintiri despre cumani, merită a fi relevată *Drumul lui Conceacu* (nelocalizat): un celebru principe cuman se numea *Conceacu*. Cf. şi *Teleorman*, deja notat (p. 87-88, s.v. *Pădurea*), apoi *Caracal* < *kara* 'negru' + *kala* 'fortificaţie, castel', ambele de origine cumană.

Cuzdrioara (Dej): după Kisch I, p. 181, acest toponimic reprezintă o modificare, profundă (provocată, foarte probabil, de analogie sau de etimologia populară), a magh. *Kozárvár* 'cetatea (oraşul) cazarilor' (într-un document de la 1261 apare sub forma *Kazárvár*). Cf. şi Dr. I, p. 34. Toponimia noastră cunoaşte alt nume (mai mult presupus) al cazarilor, care, din punct de vedere pur etimologic, aparţine evreilor (v. mai încolo, s.v. *Jidava*).

Fleondoroaia (Bld), *Flondora* (Săv): derivate de la n. pers. *Fl(e)ondor* 'din Flandra' (Bogrea, *loc. cit.*, p. 384). Despre satul *Flondora* se spune, în *DG*, că este « leagănul familiei Flondor, una din cele mai vechi familii ale Moldovei ». Kisch I, p. 190 citează numele proprii *Blandăr* şi *Floandră*, care au aceeaşi semnificaţie, fără să precizeze dacă sînt toponimice, sau, mai degrabă, antroponimice.

Frănceşti (TîJ), *Frînca* (Buz, Msc), *Frînceni*, *Frîncenii Boiului* (ŞoM) şi *Frîncenii de Piatră* (Dej)[2], *Frînceşti* (Iaş, RîV, TîJ), *Frînceşti-Coasta*, *Frînceşti-Mahalaua Mare* şi *Frînceşti-Mănăstireni* (RîV), *Dealul Frîncului* (Olţ), *Movila Frîncului* (Săv), *Podul Frîncului* (Tej), *Valea Frîncului* (Olţ), *Vălceaua Frîncului* (TuM): la baza tuturor stă *Frînc(u)* 'italian; dalmatin; morlac; levantin; european', frecvent ca nume de familie[3]. Bogrea, *loc. cit.*, p. 384, care dă aceste sensuri multiple pentru *frînc*, socoteşte drept sinonime cu cele deja pomenite toponimicele următoare: *Frenciugi* (Neg)[4], *Frenţa* (Moi)[5] şi *Frînghiul* (Slo)[6]. De adăugat *Frangheşti*[7] (Tej), care cere o temă *Frangu* sau *Franga*, identică cu a precedentelor (pentru *nc* > *ng*, cf. pop. *frang* < *franc*, moneta de pe vremuri) şi existentă în n. pers. *Frangulea* (de origine grecească).

---

[1] După *MemAcR*, Ist. ser. III, tom. XX, p. 63, *Vadul Cumanilor* s-a numit, pînă în veacul al XV-lea, *Calafatul*, ca punct de vamă.

[2] *ÎAdm* are numai *Frîncenii Boiului*.

[3] Cf. arom. *Frînceşti*, *Frînci* şi *Frîncu*.

[4] După întemeietorul sau stăpînul satului *Ivan Frenciuc*, menţionat într-un document de la Ştefan cel Mare.

[5] Forma « romînizată » a antroponimicului magh. *Ferencz*, pe care am auzit-o eu însumi, adesea, la Tecuci.

[6] Din grec. φρέγγιος, genitiv φρεγγίου.

[7] În *Indicat.*, *Frîngheşti*, înglobat oş. *Văleni de Munte* (ca în *Lege*).

Frijeni (Săv), *Frijoaia* (Buz): cf. v. rom. *friz* (plur. *friji*) '(cal) originar din Frizia.'

Galați (Alb, Bis [1], oș. Făg, Gal, Hаț), *Grindul Galaților* (Gal), *Galațul* (Dor) [2], *Gălățuiul* (Căl), cu derivatele «locale» *Gălățeanul* (Ved) și *Gălățeni* (Iaș, TîM, Vid): G. Weigand, *BkA* I, p. 5; W. Scheiner, *ibid.* II, p. 54; Kisch I, p. 182 scot aceste numiri (pe toate sau numai pe cele de peste munți) din *Gal(l)atae* 'celți'. Primul admite un intermediar bulgăresc (< grec. Γαλάτοι), ca să poată explica păstrarea lui *l* intervocalic; ultimul citează o inscripție latinească, găsită în nordul Ardealului și în care acest nume etnic apare cu un singur *l*, dar nu se ocupă de aspectul fonetic al etimonului. N. Drăganu, care, în *Dacor.* IV, p. 1130, scrisese: «Derivarea lui *Galați* < *Gallatae* sau *Gallati*, deci «Celți», au făcut-o, înainte de D-l Weigand, și alții, mai în urmă și mai bine, G. Kisch, *Zur Wortforschung*, în Prinos lui Sievers, p. 47 [3]. Totuși, mai ales pentru numirile de munți, cf. *galaț* din *galațcău* (< magh. *galatskö* sau *gálitskö*), precum și numele propriu de persoană din documente *Galacz*, '*Glatz*'», respinge mai tîrziu (Dr. II, p. 280—281) această etimologie, propunînd o derivare, cu sufixul *-ats*, din n. pers. slav. merid. *Gal* (< *galŭ* 'negru'), întocmai ca pentru n. top. sîrb. *Galats*, *Galatś* (vechi *Galĭtsĭ*), *Galovats*, *Galovets*, *Galovitś Selo* (ultimele trei conțin și sufixul «toponimic» *-ov*) sau din apelativul sîrb. *galats* 'Agropyrum repens'. *OR* II, p. 373 urm. explică numele orașului *Galați* (Gal) din cuman. *Gala(t)* = arab. *kalhat* 'cetate, fortăreață, oraș întărit' (*-at*, simțit ca finală romînească, a devenit *-ați*, după analogia atîtor toponimice cu formă de plural) [4]. Și această explicație o respinge Dr. II, p. 281. Eu sînt dispus să accept părerea susținută de Drăganu în ultima lui lucrare (mă refer la toponimicele ardelenești), fiindcă păstrarea amintirii despre un popor așa de vechi (anterior existenței romînilor ca entitate etnică), fie și sub forma unor toponimice, mi se pare foarte puțin probabilă [5]. Cf. discuția care urmează s.v. *Gepizi* și *Gotul*.

Gepizi: așa se cheamă un defileu în apropierea comunei Șerbănești (Sla), unde «s-a constatat existența unui cimitir vechi, numit Cimitirul Gepizilor» *(DG)*. Deși, cum a dovedit C.C. Diculescu, *Die Gepiden* I,

---

[1] *ÎAdm, Lege* și *Indicat.* scriu *Galații Bistriței*.

[2] La Frunzescu, *Galați*.

[3] Fiind vorba de numele unui trib celtic, citez, cu titlu de curiozitate, lucrarea lui At. M. Marienescu, *Celți și numele de localități*, ap. S. Liuba și A. Iana, *Topografia satului și hotarului Măidan*, Caransebeș 1895, p. 135—321, care afirmă (în epilog, p. 322) că toponimicele teritoriului locuit de romîni sînt aproape toate celtice ori se explică, în ce privește sensul, numai prin limba celtă! O reactualizare a acestei idei așa de ciudate încearcă, după patru decenii și cu același... succes, I. Bilețchi-Albescul, *Din vechia toponomastică a romînilor. Siretul*, în *Orpheus* III, p. 268 urm. și, mai ales, *Celții în toponomastica Romîniei*, *ibid.* IV, p. 1 urm., 89 urm., 150 urm., 204, 275 urm. (numiri topice ca *Argea*, *Arva*, *Arval*, *Ban*, *Berivoii*, *Bîrgău*, *Boba*, *Boia*, *Boldul*, *Borvisul*, *Brăiești*, *Bunea*, *Soci*, *Socetul* etc., etc. sînt, ca să zic așa, explicate din idiome celtice!).

[4] *Gălățuiul* (Căl) este derivat, în *OR* II, p. 374, din turc. *galat sujù*, care însemnează 'apa cetății'. Ambele explicații mi se par convingătoare.

[5] Cf. și *Lg. Litt.* IV, p. 167, nr. 3, unde se afirmă că *Galați* nu ne-a venit direct de la celți, ci prin intermediul slavilor, care l-au primit de la bizantini. *Galata* (Iaș) este același cu *Galata*, numele cunoscutului cartier din Constantinopol: *DG* arată motivele care au determinat pe romîni să boteze astfel tîrgușorul ieșean (de fapt, mai întîi mănăstirea respectivă, zidită de Petru Șchiopul).

acest neam de oameni a trăit vreme îndelungată prin țările noastre (în special dincolo de munți: Transilvania a și purtat, la un moment dat, numele *Gepidia*), unde s-a pierdut în masa populației băștinașe, nu putem admite că toponimicul invocat aici reprezintă o amintire veche și, cu atît mai puțin, transmisă direct, despre gepizi [1]. Cît despre *Valea Găpudului* (Alb), citat de Kisch I, p. 183, lucrurile sînt și mai favorabile punctului meu de vedere: un *ge-* nu putea da în romînește *gă-* (fie și prin faza intermediară *ghe-*).

Gotul (*Muntele Gotul*, Alb), *Pîrîul Gotului* (Alb), *Goți* și *Pîrîul Goți* [2] (Sb), *Goța* (Sla), *Goțul* (Paș), *Gotca* (Vas), *Gotea* (DrV), *Gotescu* (Cis), *Gotești* (Bld, Haț), *Goteșul* (Cis) [3], *Gotgoaia* (Iaș): Diculescu, *op. cit.*, p. 186 și, după el, ca mai totdeauna în ce privește elementele vechi germane din limba noastră, E. Gamillscheg, *Romania Germanica* II, p. 245–246, apoi Kisch I, p. 183–184 văd în aceste numiri reminescențe despre existența goților prin țările noastre. Afară de argumentele istorice, numeroase și destul de puternice (la Diculescu), Kisch invocă unul pur logic: de ce s-ar fi conservat numele diverselor triburi germanice în Franța, dar nu și în Dacia? Argumentul mi se pare slab, căci, cu excepția gepizilor, nici un alt neam germanic n-a avut în istoria poporului romînesc un rol care să se poată compara, măcar pe departe, cu al francilor, burgunzilor etc. din Galia de odinioară. Să nu uităm cît de lacunară, ca să nu spun inexistentă, este tradiția istorică la noi, cînd intră în joc evenimente din epoca de formație a romînilor. Cu toate acestea, în *Dacor.* VIII, p. 290 se declară categoric: « Rămîn totuși cîteva explicări etimologice foarte ademenitoare și mai ales toponimicele ardelene *Muntele Gotului* și *Pîrîul Gotului*, apoi *Gotești* și n. propriu *Gotea*, relevate de Diculescu, care nu pot fi explicate decît ca urme ale stăpînirii gotice la noi ». Chiar V. Bogrea, altfel așa de pornit împotriva tezei exagerat « germanice » din *Die Gepiden*, pare înclinat să admită că n. top. *Gotul* etc. amintesc de goți (v. *AIIN* II, p. 391, n. 1 și *Dacor.* IV, p. 820–821, unde studiază etimologia subst. *gotcă*: tema acestuia este, după el, numele etnic *got*, cum probează paralele de felul lui *curcă* < v. slav. *kurŭ* 'gallus' și lat. *gallus* 'cocoș', el însuși <*Gallus* 'gal') [4]. A. Philippide, *OR* I, p. 727 se îndoiește de veracitatea afirmațiilor reproduse pînă aici: ocupîndu-se și el de etimologia lui *gotcă* în legătură cu o eventuală rămășiță privitoare la goți, susține că tema acestuia (*got-*) trebuie să fi existat în limba noastră, tot ca nume de pasăre, dar se va fi pierdut cu vremea. Apoi adaugă: « A c e s t *got* socot eu că se ascunde în numirile topice *Gotul*. . ., iar nu numele etnic *Gothus* ». Și eu pun la îndoială explicațiile lui Diculescu și ale celorlalți, pentru motivele deja invocate. Mult mai recomandabil mi se pare drumul urmat de István Kniezsa, *AECO* III, p. 225 urm., care, ca să explice majoritatea toponimicelor cu *-t-* (nu și pe cele cu *-ț-*), pornește

[1] Pentru motive asemănătoare nu poate fi acceptat ca atare n. top. *Măgura Dacilor* sau *Tătarilor* (Olț). Echivalența *daci* = *tătari* dovedește, cred, mai elocvent decît orice, caracterul dubios al unei astfel de numiri.

[2] Sic! Ar trebui, evident, *Pîrîul Goților*.

[3] Cf. și *Goleja* (Ag), care ar putea fi = *Goleș* + *-a* (cu *ș* devenit *j*).

[4] *Gallus* 'cocoș' « animalul galic », spun dicționarele latinești, lucrate de lingviști nemți.

de la un nume de persoană *Got* (*Goth*, *Góth*), răspîndit la slavi și maghiari și care, foarte probabil, reprezintă un aspect hipocoristic al lui *Gotthard*, *Gottlieb* ș.a. Vezi și *BL* VI, p. 41, n. Pentru numirile din Țara Veche, dacă nu și pentru cele de peste munți, cred că se impune să plecăm de la n. pers. bulg. *Goto*, *Gôta*, hipocoristice ale lui *Georgi* (vezi G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 123), care vor fi fost primite de romîni, din capul locului, sub forma *Gotea* (de unde apoi *Goteș*, *Gotești*). *Gotul* însuși poate ieși foarte bine din *Goto* (> *Gotu*, cu *-l* adăugat de filologi). Dificultăți face numai *Goțul* (Paș)[1], căci *Goți* și *Pîrîul Goți* mi se par suspecte, nu numai din cauza aspectului sintactic al celui de-al doilea, ci și pentru motivul, de ordin general, menționat mai sus, s.v. *Gepizi*. Cît despre *Goța*, el este identic cu *goța* 'dihanie cu care se sperie copiii cînd plîng'; 'zi de post' (Munții Apuseni, Solnoc-Dobîca; *DA*). Pe acesta îl notează și Tache Papahagi, *GrS* II, p. 39 : « *Goța* sau *Goața* din limbajul copilăresc : mamele, pentru ca să facă pe copiii lor să înceteze de a mai plînge, li se adresează cu cuvintele : *Taci, că vine Go(a)ța*, echivalent cu aceeași [sic !] sperietoare a mamelor romane : *Hannibal ad portas* ». Dacă *Goța* ar fi femininul lui *Goțul*, iar acesta identic cu etnicul[2] *Got(ul)*, lipsa diftongului (*oa* înaintea lui *a*, adică *ă*, la forma nearticulată, din silaba următoare) nu s-ar putea explica (mai ales pentru o epocă îndepărtată, ca aceea a amintirii directe despre prezența goților prin țările noastre).

Greaca (Bot, Brl, Cra, Gal, Olt[3], Pr), *Valea Grecei* (Bot, Pr)[4], *Greci* (Bal, Găe, Hor, Măc, Msc, Sla, Str, Tec, Urz), *Grecii de Buzău* (Buz), *Grecii de Jos*, *Grecii de Mijloc*, *Grecii de Sus* și *Grecii-Gradiștea* (Urz), *Dealul Grecilor* (Hor, Iaș, Măc), *Gîrla Grecilor* (Găe), *Gîrlița Grecilor* (Cpi), *Lacul Grecilor* (Miz, TuM), *Pîrîul Grecilor* (Leh), *Podul Grecilor* (Cis), *Valea Grecilor* (Cpi, Măc, Msc), *Surdila-Greci* (Fău), *Grecul* (Drg, Fet, Giu, Huș, PiN, Vl), *Dealul Grecului* (Huș), *Lacul Grecului* (Bz, Vid), *Mărăcinii Grecului* (RîS), *Pîrîul Grecului* (Pan, TîO), *Valea Grecului* (Buz, Cis, Gj, Huș, Pr), cu derivatele *Greceanca* (Miz, Tr), *Greceni* (Dj), *Grecești* (Seg, Str), *Dealul Greculeștilor* (Hor). Numele etnic al grecilor, sub aspectul lui slav, se află la baza următoarelor toponimice : *Gărcea* (Pit)[5], *Gîrceni*, *Gîrcenii-Bezede* și *Gîrcenii-Răzăși* (Neg), *Gîrcina* (PiN, Vs), *Gîrcinița* (PiN), *Gîrcovul* (Cor)[6]. Sinonimul peiorativ *cațaon* de ase-

---

[1] Bogrea, *loc. cit.*, p. 388 crede că « poate fi, foarte bine, un fonetism slav pentru *Hoțul*, de felul lui *Galilești-Halilești* (de la *Halil*, cf. *Rev. Ist.* IV, 128 : « pămîntul ce se cheamă al lui Halil-Pașa » și « hotarul lui Halil-Pașa » la Amiras), *Havrilești-Gavrilești*, *Hotești*, alias *Gotăuți* . . . ». O atare ipoteză presupune bilingvism slavo-romîn, cel puțin la scribii de pe vremuri sau la autoritățile din epoca noastră, care vor fi influențat apoi pronunțarea curentă a localnicilor, în cazul cînd și aceștia spun, cum este foarte probabil, tot *Goțul*. Fără a fi imposibilă, această ipoteză pare totuși extrem de dificilă pentru Romînia Veche.

[2] *ț* ar fi putut veni de la plur. *Goți:* se știe cum influențează pluralul asupra singularului, cînd un substantiv apare mai des sub forma celui dintîi.

[3] Balta care poartă acest nume se mai cheamă și *Iezerul Grecilor*, spune Frunzescu. Faptul este important, căci arată cum poate varia forma unui nume etnic la una și aceeași localitate.

[4] *Grecei* poate fi un genitiv de la femin. *Greaca*, dar și de la n. pers. *Grecea* (după schema din *Duminica Tomei* ș.a.).

[5] *ISt*, *Lege* și *Indicat.* au *Gîrcica* (Msc) (suf. *-că* servește la formarea de feminine de la nume etnice).

[6] Cf. v. slav. *grŭkŭ*, *grŭčinŭ* 'graecus', bulg. *grъk* idem.

menea ne întîmpină: *Cațaoani* (Tr)[1], *Cațaonul* (Ved), *Via Cațaonului* (Pr). Bogrea, *loc. cit.*, p. 385 pune tot aici pe *Tăușani* (Olt) < n. pers. *Tăușan*, care derivă din turc. *tawšan* 'grec din insule'. Cf. și toponimicele dobrogene de origine turcească: *Tăușan-Iol*, *Tăușan-Orman* și *Tăușan-Tepe* (Tul). Cum vedem, ținuturile de peste munți nu cunosc numiri topice de acest fel (cu excepția lui *Tăușeni*, Ghe), tot așa Bucovina. Nici în Moldova nordică nu apar ele prea des. Această repartiție se explică pe de o parte prin poziția geografică a diverselor noastre provincii, pe de alta, și mai ales, prin relațiile pe care le-au avut cu regiunile balcanice locuite de greci.

Huțani (Bot), *Lunca Huțanilor* și *Huțanul* (Răd), *Dealul Huțanului* (Bac): *huțanii*, cum le spun romînii, sau *huțulii*, cum își zic ei înșiși, sînt o populație de origine obscură, care trăiește în Pocuția și la sud de această regiune, adică în Bucovina de nord. Limba lor este ucraineană, amestecată cu elemente romînești. Cu romînii ei seamănă și la port, obiceiuri etc. Sînt numeroși învățații care s-au ocupat de huțuli: E. Kałużniacki, *Rumunisches im Kleinrussischen und Polnischen* (ap. Miklosich, *Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmatischen Alpen und den Karpaten*, Wien 1879, p. 49 urm.); Em. Grigorovitza, *Huțanii Carpaților*, în *Revista Romînă Politică și Literară*, an. 1902, p. 277 urm., 310 urm., 439 urm. (unde se citează, între alții, R. Kaindl, *Die Huzulen*, Wien 1894 și Szuchewicz, *Huculjina*, Lemberg 1902; cf. și V. Bogrea, *Bullet. Inst. Europe Sudorientale* VII, p. 55, n.); I. Nistor, *Romînii și Rutenii în Bucovina*, București 1915, p. 30 urm., 46 (v. și prelucrarea germană a acestei cărți, sub titlul *Der nationale Kampf in der Bukowina*, București 1919, p. 42 urm.); Alex. Bonkáló, *Die ungarländischen Ruthenen*, în *Ungarische Jahrbücher* I, p. 215 urm. (cu o bogată bibliografie); P. Caraman, *Frescă huțulă* (*Însemnări Ieșene*, V, 1—3, p. 497 urm.); *RGR* IV, p. 191 urm. În ce privește originea lor etnică, s-au emis ipotezele cele mai curioase și mai contradictorii: după unii, huțulii ar fi cumani ucrainizați, după alții (N. Iorga, *Bullet. Inst. Eur. Sudor.* X, p. 28), romîni slavizați[2]; Nistor îi consideră ucraineni, care s-au coborît din munții Pocuției în Bucovina, unde au asimilat pe puținii romîni întîlniți în calea lor (așa se explică elementele romînești din limba lor). Dintr-o notă publicată în *Zeitschr. f. slav. Philologie* IV, p. 283 aflu că J. Czekanowski le derivă numele din *Uzen* + *-(u)l* (= articolul romînesc!)[3], ceea ce mi se pare absolut imposibil.

Iași (Făg, Iaș, TîJ), *Iașul* (Odo), *Gura Iașului* (RîV), *Valea Iașului* (CAr), *Ieșul* (Gil)[4]: după cum am arătat în capitolul precedent, p. 169, este foarte probabil că aceste toponimice provin de la numele etnic, de origine slavă, al alanilor (v. rus. *Jași*). Prezența lui *ș* (în locul lui *s*) la forma în *-ul* se datorește influenței pluralului, mult mai des întrebuințat,

---

[1] La Frunzescu. Finala *-oni* (de la pluralul lui *cațaon*) a fost asimilată cu suf. *-ani*, atît de răspîndit în toponimie.

[2] Tot așa au susținut, încă de la început, Kałużniacki și, după el, alți specialiști (v. Dr. II, p. 412, unde se citează numeroase studii despre *huțuli*).

[3] Această părere ne întîmpină și la unii dintre predecesorii autorului menționat aici.

[4] Cf. și *Iașul* (Brl), toponimic din veacul al XVII-lea (*RIR* XVI, p. 348).

într-un caz ca acesta, decît singularul. Dar ne putem gîndi şi la altceva : acolo unde *i* > *î* după *ş*, plur. *Iaşi* s-a pronunţat *Iaş* şi, în consecinţă, a fost simţit ca singular.

Italieni (Cra) : îl dau numai *Isî*, *ÎAdm* şi *Indicat.*; acest sat a fost întemeiat, prin anii '80 ai veacului trecut, cu italieni aduşi ca muncitori agricoli.

Jidava (Msc), *Jidini*, *Valea Jidinii* şi *Vîrful Jidinii* (Ist), *Jidioara* (BAN), *Jidoştiţa* şi *Gura Jidoştiţei* (TuS), *Jidova* (Buz), *Jidovele* (TîJ), *Jidovi* (Msc, Str, TuS), *Movila Jidovilor* (Cor, Cra, Giu), *Pietrele de Jidovi* (Gil), *Jidovin* (Reş), *Jidovina* (Alb, BAr, Bac, Bot, Huş), *Pîrîul Jidovinei* (Bot), *Jidoviţa* (Năs), *Jidovul* (Vl), *Coasta Jidovului* (Paş), *Piatra Jidovului* (RîS), *Urma de Jidov* (Bz), *Vălceaua Jidovului* (Tr), *Jidul* (Sla)[1], *Jideni* (RîS), *Jideşti* (PiN), *Jidoştina* (Seb), *Jidvei* (Trn), apoi *Vidolm* (Valea Arieşului) (Tur), care, spune Weigand, *BkA* I, p. 16, se pronunţă *Židolm* şi este acelaşi cu magh. *Zsidóhalom* 'muntele jidovilor, muntele uriaşilor' (muntele din faţa acestuia se cheamă *Zsidovina* = blg. 'ţara (ţinutul) uriaşilor', adaugă Weigand), şi *Zidina* (TuS). Pentru unele dintre ele, să se compare diversele aspecte ale cuvintelor slave care însemnează 'evreu' : v. slav *židinŭ*, *zidovinŭ*; sîrb., ceh. *žid*; pol., ucr. *žyd*; rus. *žid*; slov. *židov* (Miklosich, *Etym. Wb. slav. Spr.*, p. 411). *Jidini* este, cred, pluralul unui *jidină*, de la care avem, tot în Dobrogea, genit. sing. *Jidinii*. Identic cu el trebuie socotit *Zidina* (TuS), cu *j* > *z*, datorită unei alternanţe destul de frecvente între aceste două consoane (cf. *jghiab-zghiab*, *Jiliştea-Ziliştea*, *Joiţa-Zoiţa*, *jugrav-zugrav*), dar şi sub influenţa lui *zid* (v. ceva mai jos, unde se dau amănunte despre existenţa unor r u i n e în multe dintre locurile aici menţionate)[2]. *Jidioara* reprezintă «romînizarea» magh. *Zsidóvár* (Kisch II, p. 30). Pe *Jidoştiţa* îl explică Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 72 astfel : «formaţie bulgărească din *žid-ov-ištitsa*, după locul *židovište* = cetatea uriaşilor, propriu vorbind, cetatea jidovilor. . . . ». În cazul lui *Jideni* şi *Jideşti*, tema ar putea fi un hipocoristic de la n. pers. slav. *Židimir*, *Židislav* (v. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personennamen*, nr. 133). Chiar *Jidul* este susceptibil de o asemenea interpretare (cf. femininul «antroponimic» *Jidoaia*, menţionat aici mai jos, n. 1). O parte din aceste toponimice n-au semnificaţia etimologică, adică originară, ci una mitologică, dezvoltată ulterior, pe baza unor credinţe populare, care au asimilat, la bulgari, romîni şi maghiari, pe evreii cei vechi ('jidovi') cu uriaşii. Cf. L. Şăineanu, *Jidovii sau Tătarii sau Uriaşii*, în *Conv. Liter.* XXI, p. 521 urm.[3]. De aceea, atît la noi, cît şi în bulgăreşte[4], apelativul corespunzător are ambele

---

[1] Vezi şi *BSG* LIII, p. 111, unde, alături de *Jidul*, se citează un toponimic *Jidoaia*.

[2] În raionul Sibiu este un munte care se cheamă *Vîrful Zidului* şi are ruine pe el. Cf. şi *Jideşti* = *Zideşti* (PiN).

[3] Autorul crede că evoluţia semantică aici în discuţie a fost provocată de confuzia pe care au făcut-o oamenii simpli între jidovii propriu-zişi şi cazari : aceştia au fost de religie mozaică întocmai ca aceia şi, în plus, datorită cruzimii lor, au îngrozit populaţiile ţărilor pe unde au trecut. Din cauza originii lor comune cu a hunilor, tătarilor etc., ei au căpătat uneori numele acestora din urmă (cf. titlul studiului lui Şăineanu, citat în text).

[4] Pentru această limbă, cf., între altele, *BkA* I, p. 16 şi III, p. 81, apoi *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 72 şi Kisch I, p. 191—192. De adăugat *Rev. Internat. Et. Balk.* I, 1, p. 27.

sensuri : *jidov* « 1. (în limba veche și Trans.) evreu ; (în limba nouă) aproape numai în limbajul bisericesc ; 2. (Munt.) uriaș din timpurile vechi » (Tiktin)[1]. *DG* dă adesea informații care confirmă sau impun această ultimă interpretare. Astfel s.v. *Jidova* (Msc) citim : «. . . se află ruinele lagărului roman. . ., cunoscute de popor sub numele de *Jidova*, *Gradiștea*, *Uriașa*. . . ». (Să se noteze « sinonimia » acestor trei cuvinte, care, luate separat și în alte condiții, nu prezintă absolut nici o înrudire fonetică ori semantică). Ruine și alte resturi din timpuri vechi se găsesc, după același *DG*, și în cele două locuri numite *Movila Jidovilor* (Cor, Cra). *Jidova* (Buz) este o «veche numire dată vîrfului *Cetățuia*. . ., unde se văd și resturi de oarecare fortificații ». (Să se observe și aici sinonimia specifică dintre *Jidova* și *Cetățuia* : acesta din urmă este, la rîndul lui, sinonimul latinesc al slavului *Gradiștea*.) *Urma de Jidov* se cheamă un loc (de pe muntele *Negoșina*) «unde, pe o stîncă, se vede încrustată urma piciorului gol al unui om în de două ori mărimea naturală ». Ceva asemănător aflăm despre *Pietrele de Jidovi* : «este un troian de piatră cam neagră, zgurită, și despre care legenda zice că sînt niște oameni gigantici care s-au petrificat ». Patru dintre cele cinci locuri numite *Jidovina*[2] sînt dealuri, așadar tot un fel de cetăți sau fortificații (naturale, bineînțeles), unde se vor fi adăpostit odinioară 'jidovi', adică uriași. În sfîrșit, s.v. *Grădețul* (derivat de la slav. *grad* 'oraș' = 'cetate'), *DG* spune : « În vîrful dealului, într-un punct bun de observațiune, se află rămășițele unor zidării romane, făcute din piatră și cărămidă, prezentînd la suprafață forma unui cerc, iar în interior o subterană. Locuitorii comunei Godeanul numesc această cetate *Zidina Dacilor* ». Unele dintre toponimicele precedente există și ca apelative : *jidovină* 'movilă foarte mare, făcută de oameni foarte de demult ; tăietura foarte mare de pămînt, presupusă a fi făcută de oamenii din vremuri străvechi ; tăietură mare (în pămînt), ce pare a nu fi naturală' (Por., p. 28, 32, 34) ; *jidavă* 'loc care pare a fi o veche așezare omenească, strașnic zidită și uriaș proiectată ; peșteră mare, în general ceva tare și mare' (Por., p. 73). Sinonime, în sens strict etnic, sînt *Ovreiul* (Căl), *Măgura Ovreiului* (Cal)[3], *Piscul Ovreiului* (Ved) și *Ovreiești* (RîV).

Leahul (Dor, Hrl), *Dealul Leahului* (Răd), *Lehliul* (Leh), *Piscul Leșilor* (Vid)[4], *Pîrîul Leșilor* (Bac), *Lemnia* (TîS) < magh. *Lem(h)ény*, dintr-un mai vechi *Lehmen* (Kisch I, p. 193)[5], *Poloneanca* și *Poloniștea* (Clg), *Polonița* (Odo)[6].

---

[1] Credințe asemănătoare, dar care se referă la alte popoare, găsim și aiurea. Astfel toponimice italienești ca *Pagano*, *Pagani*, *Castelpagano* fac adesea aluzie, spune A. Prati, *L'Italia Dialettale* VII, p. 238, la ființe legendare, iar *Armeni* are sensul de 'stregoni' în Toscana, unde tradiția vorbește despre armeni ca despre niște uriași înalți cît bradul (*ibid.*, p. 240, nota de la p. 239). Cf. și slovac. *Hariani* « uriași de statură fabuloasă » < *Ariani* « eretici din sec. IV » (J. Blaho, *Linguistica Slovaca* III, p. 40, n. 16).

[2] Mat. înregistrează, la p. 49, *Poiana Jidovina* (« ține de dealul Oușorului »), iar la p. 53, *Jidovina* (fără vreo altă precizare).

[3] La Frunzescu, *Ovrei* (plural !).

[4] *DG* vorbește de niște poloni, care au participat la războiul ruso-turc din 1765.

[5] Această explicație mi se pare problematică.

[6] Bogrea, *loc. cit.*, p. 385 crede că ar putea aparține aici *Leșculeasa* (Bz), *Leulești* (Gj) și *Lețcani* (Buh, Făl, Iaș) ; cf. și *Lețcana* sau *Lețcani* (Buh). Dacă primul poate fi acceptat (cf. *leașcă*, femin. lui *leah*), celelalte se explică mult mai convingător altfel : *Leulești* este un antro-

Lipovanul (Bt), *Dealul Lipovanului* (Sc), *Iazul Lipovanului* (Dor), *Lipoveni* (Bot, Br, Buh, Plo, Suc[1])[2], *Cretenii-Lipoveni* (Buh)[3], *Gîrla Lipovenilor* (Tul), *Piscul* (*Satul Lipovenesc*) (Brl), *Schitul Lipovenesc* (PiN). Din punct de vedere etnic, lipovenii sînt ruşi ('ruşi mari', adică propriu-zişi). Dacă poartă totuşi un nume deosebit, care, în treacăt spus, n-are nimic a face cu vreo localitate sau regiune *Lipova*, cum s-ar putea crede, analizîndu-l potrivit normelor de formare a cuvintelor romîneşti, aceasta se datoreşte faptului că aparţin, sub raportul religios, unei bine cunoscute secte, persecutată, pe vremuri, în Rusia ţaristă. Aşa se explică prezenţa lor în Romînia, unde au ajuns, după ce au fost siliţi să-şi părăsească ţara de baştină. S-au stabilit mai întîi în Bugeac, iar apoi în Moldova, Dobrogea şi Bucovina. Şi-au luat numele de la întemeietorul sectei lor F i l i p Pustoswiat (vezi I. Nestor, *Der nationale Kampf in der Bukowina*, p. 131; G. Weigand, *IX. Jber.*, p. 157—158; I. Nestor, *MemAcR*, Ist, ser. III, tom 29, p. 357[4]).

Liteni (Făl, Hrl, Suc), *Litenii de Sus* (Tur)[5], *Liveni* (Dor, Săv), *Lidvul* (Făl) : *litean* = *liftean* = *litvean* 'lituanian' (cf. ucr. *Lytva*, *Lytovèsi*, rus. *Litva*, *Litvin* etc., ap. Mikl., *Etym. Wb. slav. Spr.*, s.v. *Litva* 'Litauen'). Bogrea, *loc. cit.*, p. 387 menţionează şi un *Liteanca* (Dor), pe care nu-l găsesc nici la Frunzescu, nici în *DG*.

Maltezi (Fet) : 'oameni originari din Malta'[6].

Martalogi sau *Urziceşti* şi *Martalogii-Ciobani*[7] (Cos), *Martologul* (Vl) : *martalog* 'un soi de mercenar', din mai vechiul *martolog* «epitet al morlachilor» (Bogrea, *AIIN*, I, p. 334, n.)[8]. În *DG*, s.v. *Martalogi sau Urziceşti*, citim următoarele : «Numirea acestui sat probabil că vine de la vechile miliţii judeţene ce existau în veacul al XVII-lea sub numele de martalogi şi care au existat pînă la 1716, cînd le-a desfiinţat Nicolaie Mavrocordat, ca o măsură mai mult fiscală, deoarece martalogii erau scutiţi de orice dări către stat»[9].

---

ponimic, devenit toponimic, derivat de la *Leu*, iar *Leţcani* provine, foarte probabil, dintr-un mai vechi *Lăţcani* < *Laţcu* (şi *Lascu*), nume personal destul de răspîndit.

[1] Despre acest sat *DB* scrie că « s-a înfiinţat, la anul 1774, de către o colonie de lipoveni, care, fiind persecutaţi de biserica de stat rusească, s-au refugiat mai întîi în Crimeea ; de aici, fiind decimaţi de tătari, au trecut în Romînia (Moldova) şi de aici în Bucovina ».

[2] Kisch II, p. 116 dă un *Lipoveni* pentru fostul judeţ Satu Mare.

[3] Vechea numire a satului *Bîrjoveni*. Prima parte a acestui toponimic aparţine de asemenea aici, căci ne trimite la 'locuitori (veniţi) din Creta', întocmai ca *(Verneşti-) Criteanca* (Buz).

[4] Acest autor arată că Filip, neputînd fi ales stareţ al mănăstirii Pomar (gubernia Oloneţ), a trecut de partea rascolnicilor şi a devenit conducătorul lor. Deja la 1733 se spunea : « au fost numiţi Philippoveni după un oarecare Philippus ». Aşadar, la baza lui *Lipovean* stă, cum s-a afirmat în text, n. pers. *Filip*.

[5] Mai probabilă pare o derivare cu sens local de la n. top. *Lita* (Mold.-Togan, p. 130 dau, pentru acelaşi raion, *Lita Romînă* şi *Lita Ungurească*).

[6] Se înţelege că nu poate fi vorba de o colonie sau măcar de un grup mai mult ori mai puţin numeros, ci, foarte probabil, de un singur individ, proprietar al moşiei, de la care şi-a luat apoi satul numele (cf. *Tirzii* < *Tirziu*).

[7] În *Indical.* şi *Lege*, numai *Martalogi*.

[8] *Marsilieni* (Slo) n u aparţine aici, cum crede Bogrea, *AIIN* I, p. 385 (vezi mai sus, p. 170, unde am dat explicaţia acestui nume).

[9] Cf. şi precizările lui Ilie Bărbulescu, *Arh.* XLIII, p. 251—252, care arată că martalogii nu erau numai greci, cum afirmă Tiktin, ci şi alţi creştini balcanici (sîrbi, vlahi).

Nadoleanul (*Movila lui Lazăr*) (Măc): '(din) Anatolia'; cf. *nadolean* (*găină nadolean*(*c*)*ă*, *cocoș nadolean*) 'originar din Anatolia' < *Anadól* (v. rom. *Anadol* 'Asia mică, Anatolia') (Tiktin). Cf. și *anadolean* 'soldat turc din Anatolia' (*DE*).

Neamțul (oș. Clu, PiN, Pr, Slo)[1], *Cetatea Neamțului* (TîN, Tr), *Ciufa Neamțului* (Buz), *Dealul Neamțului* (Dor), *Iazul Neamțului* (Săv), *Movila Neamțului* (Plo), *Pădurea Neamțului* (Tr), *Tîrgul Neamțului* (TîN), *Valea Neamțului* (Msc, Rn, Sla), *Nemți* (Drg), *Dealul Nemților* (PiN), *Măgura Nemților* (Sla, Vid), *Momîia Nemților* (RîS), *Poiana Nemților*[2] (Făg), *Surla Nemților* (Miz), *Nemțișor*(*ul*) (Făl, TîN), *Nemțiul* sau *Blejești* (Vid), *Dealul Nemțoaiei* (Ns), *Bădăuțul Nemțesc*, al. de *Bădăuțul Romînesc* (Răd)[3], *Satul Mare Nemțesc*, al. de *Satul Mare Romînesc* (Răd), *Satul Nemțesc* (Brl), *Nemțari* (Foc)[4], *Nemțeanca* (Tec)[4], *Nemțeni* (Făl, Huș, TîN)[4], *Nemțeasca* (Buz), *Nemțești* (RîV). Aceeaș temă, sub aspectul maghiar și, adesea, profund modificată, au, după Kisch I, p. 184, următoarele toponimice transcarpatice: *Crănimăt* (Bis)[5] < magh. *Király-Németi* (= 'Nemții regelui sau regești'), *Mintiul* (Năs), rezultat dintr-un mai vechi *Nimtiul* < magh. *Németi*, *Mintiul Gherlei* (Ghe) < magh. *Szamos-Ujvár-Németi* și *Mintia* (Ili) < *Máros-Németi*[6]. Sinonimul recent *German* apare mult mai rar: *Germănul* (PiN)[7], cu derivatul *Germănești* (Bld)[8], *Bencecul German*, al. de *Bencecul Romîn* (Tim)[9], *Ecica Germană*, al. de *Ecica Romînă* (SîM)[10], *Peregul German* (Ard)[11], *Remetea Germană* (Lip)[12], *Sînmihaiul German*, al. de *Sînmihaiul Romîn* (Tim), *Sînpetrul German* (Ard), *Stamora Germană* (Det), al. de *Stamora Romînă*

---

[1] În fostul județ moldovenesc cu acest nume sînt mai multe locuri care se cheamă to t așa. Mat., p. 17 spune că documentele vechi conțin și sinonime ale lui *Neamț* etc.: *Sasca*, *Sasul(ui)*, care astăzi nu mai apar prin acele ținuturi.

[2] Cunoscut și ca *Poiana Neamțului*.

[3] *ÎAdm* cunoaște, în același raion, numai satul *Bădeuți*, fără nici un determinativ. Aceeași observație pentru *Satu(l) Mare* imediat următor.

[4] Aceste trei numiri indică 'oameni originari din localitatea *Neamțul* sau *Nemți*'.

[5] La Mold.-Togan, p. 71, *Crainimet*, în *ISt*, *Lege* și *Indicat.*, *Crainimăt*, iar în *ÎAdm*, *Crainimăț*.

[6] Cf. și Dr. I, p. 56, care menționează, din documente, afară de formele aici notate, și un derivat *Mintiasa* (la Mold.-Togan, p. 144, *Mintiuiasa*, a doua numire a comunei *Mintiul Romîn*, Năs).

[7] Frunzescu redă acest nume sub aspectul lui actual, existent în limba comună, *German*. Varianța din *DG* reprezintă, cred, adaptarea acestui cuvînt la sistemul fonetic al limbii noastre, stă, adică, pentru *Germînul*.

[8] Ar putea fi un derivat de la n. pers. *Gherman*, cu pronunțarea locală a lui *ǵ* (> *ǧ*), și care este, de fapt, tot *german*, primit de romîni prin intermediu slav sau grecesc. La Tecuci exista, în vremea copilăriei mele, o familie *V(l)erman*, căreia i se spunea și *γerman*, ceea ce probează că forma originară a acestui nume va fi fost tot *Gherman* (cf. *ǧiță-* *γiță*, *laǧiță-laγiță*, în același raion și, adesea, chiar la unul și același subiect vorbitor). *Verman* este produsul unei pronunțări « hipercorecte ».

[9] După Mold.-Togan. *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.* au *Bencecul de Jos* și *Bencecul de Sus*.

[10] Numai Mold.-Togan dau aceste numiri, care au fost înlocuite, pe cît se pare, prin *Iecia Mare* și *Iecia Mică*, notate de Mart.-Istr., *ISt*, *ÎAdm*, *Indicat.* și *Lege*.

[11] La Mart.-Istr., *Peregul German* și *Peregul Mic*, iar în *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.*, *Peregul Mare* și *Peregul Mic*.

[12] *Remetea Mică (ISt, ÎAdm, Lege* și *Indicat.)*.

(Tim)[1], apoi, foarte probabil, *Geormanele, Adunații de Geormane* și *Bălțile Geormanului* (Cra), cu derivatul *Geormăneasa* (Brl)[2]. Un *Deal Germanului* [sic !] înregistrează Bogrea, *loc. cit.*, p. 384, după un document slav de la Ștefan cel Mare. Mai frecvent este aspectul oarecum vechi și popular al etnicului *german*: *Ghermana* (Dor), *Valea Ghermanei* (Msc), *Ghermanele* (Olț, RîV), cu derivatul personal *Ghermănești* (Ag, Bld, Huș, RîV, Tit), *Ghermăneștii-Dobrești* (Tit), *Ghermăneștii Oancei* (TîN). Cf. apoi *Ghermani* (*Măgurele-Asan*) (oș. Buc), nume personal de origine greacă, și *Gherman* (Dct). Bogrea, *loc. cit.*, p. 384 pune tot aici, ca fiind sinonime, pe *Brandabura* (Bac)[3]=*Brandabura* «*Brandenburg*» și pe *Borusul* (Plo) = *prusianul, prusacul*. Acesta din urmă stă, poate, și la baza următoarelor toponimice: *Borosăști*[4] (Neg), *Borosești*[5] (Drg), *Boroseni* (Bot)[6] și *Borosoaia*[7] (Hrl). Despre unele dintre numele precedente *DG* dă informații care ne ajută la înțelegerea modului cum au luat ele naștere. Astfel *Măgura Nemților* (Vid) este un «semn cadastral, făcut de ingineri n e m ț i la 1856, cu ocazia triangulației țării», iar *Momîia Nemților* (RîS) s-a numit așa «din cauză că statul major a u s t r i a c, la facerea hărții Munteniei, stabiliseră [sic !] un punct trigonometric de observație». Vezi și mai departe, s.v. *Sasa*. Trebuie arătat că, după constatările făcute de E. Petrovici, unul dintre anchetatorii *Atlasului lingvistic romîn*, *neamț* are, prin Ardeal, și semnificație religoasă, fiind sinonim cu *protestant*.

Peceneaga (Brl, Buz, Tr), *Peceneagul* (Fg), *Pecineaga* (NeV), *Picineaga* (Măc), *Picineagul* (Msc), *Picinoaga* (Brl)[8], *Pișineaga* (Hn)[9], *Pecenevca* și *Pecenișca* sau *Pecenicica* (Orș)[10]. Sinonime, de origine maghiară: *Beșeneu* sau *Beșineu* (Ghg, Lud, Seb, SfG)[11] < magh. *Besenyö*; *Beșimbac* (Făg) < magh. *Besinbák*, săs. *Beschenbach*; *Beșimbav* (alt nume pentru *Beșeneu*, Ns) < săs. *Beschenbach*, apoi *Beșenova* (SîM), *Beșenova Nouă*

---

[1] *ÎAdm* înregistrează numai pe al doilea dintre aceste toponimice, *Indicat.*, pe amîndouă (ca și *Lege*).

[2] *DG*, s.v. *Adunați de Geormane*, spune că, după cum se crede prin partea locului, acest sat își trage numele de la o veche familie de germani. Indiferent de «credința» oamenilor, aspectul fonetic al toponimicului în discuție ne trimite, vrînd nevrînd, la etnicul *german* (cf. și finala *-ului* din *Bălțile Geormanului*). Să nu uităm că-i vorba de un fost județ oltenesc, și că în sec. XVIII Oltenia a stat două decenii sub stăpînirea austriacă.

[3] În realitate, antroponimic (destul de răspîndit prin Moldova centrală și nordică).

[4] În *Indicat.*, *Borosești*; în *Lege*, *Boroșești*.

[5] În *Indicat.*, *Boroșești* (la fel în *Lege*).

[6] *DG* spune că acest sat a avut, la început, numai locuitori țigani și că își trage numele de la *baros*. Ipoteza pare verosimilă, dar faptul că tema *boros-* figurează în atîtea numiri, cu privire la care nu găsim nici un punct de sprijin în favoarea ei, cere o explicație identică pentru toate, și aceasta nu cred că poate fi cea propusă în *DG*.

[7] În *Indicat.*, *Boroșoaia*; în *Lege*, *Borosoaia*.

[8] Finala originară a fost simțită ca sufix (*-eac*, *-eag*, cu femininul corespunzător) și înlocuită prin *-oaga*. Cf. și n. top. sîrb. *Pečenoge* (citat de Dr. I, p. 38, n.).

[9] După Bogrea, *loc. cit.*, p. 387, ar putea aparține aici și *Lacul Cepeneagului* (Tr) „cu o metateză din Peceneagul", și nu „o disimilație din *Cepeleagul* = *Șepeleagul*".

[10] E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 255, n. 5 afirmă că această formă oficială (*Pecenișca*) e „greșită"; localnicii spun *Pesińéșca* (< slav. *Pečeněžьska*, de la adj. *pečeněžьskŭ* 'peceneg').

[11] La Mold.-Togan, p. 23—24, *Beșeneu* și *Beșinău*.

(Tim), *Beşenova Veche* (SîM), *Dealul Beşinoiului* (Sb)[1], pentru care să se vadă Dr. I, p. 38, n.; Kisch I, p. 193; *BkA* II, p. 22 şi III, p. 10. Dacă admitem, cum fac unii învăţaţi, că *Oituz(ul)* (Meg, TîO, TîS), *Uzul* şi *Poiana Uzului* (Moi) păstrează amintiri despre *uzi*, locul lor cel mai potrivit este sub această rubrică, n u s.v. *Comana*. Căci, spune A. Philippide, *OR* I, p. 728: ,,Cumanii nu se mai numeau şi *uzi*. Uzii, un popor turc, ca şi pecenegii şi cumanii, au venit înaintea cumanilor în ţările de la Dunăre, şi anume cînd în aceste ţări stăpîneau pecenegii. Cu pecenegii, nu cu cumanii (care nu erau pe aici, cînd au năvălit uzii) îi pun în legătură genetică scriitorii bizantini care vorbesc despre dînşii...''[2]. Cf. şi *OR* II, p. 350 urm., unde se repetă afirmaţia că uzii erau pecenegi şi se dau multe amănunte despre diversele nume ale acestor neamuri turceşti. Philippide pune la îndoială explicaţia tradiţională a n. top. *Uzul* etc.: «Originea numelor topice romîneşti *Uz* şi *Oituz* este obscură. Compară *Uzniţa*, pîrîu în judeţul Mehedinţi» (*OR* I, p. 728). Şi Dr. II, p. 510, n. 1 are o atitudine mai degrabă negativă (el adaugă, la toponimicele deja citate, *Valea Uzei* = magh. *Uz-Völgye*, *Ozun* = magh. *Uzon*, vechi *Uzun* etc.): «Legătura cu *Uz* a Oituzului (I. Iordan, *Toponomastik* I, 103) nu este clară, cît timp nu putem explica satisfăcător partea întîia a acestui nume... Mai curînd este vorba de turc. *otuz*, *oltuz* 'treizeci'..., care este atestat ca n. pers. în *Othuz*, *Otuz-Tatar*... şi ar fi putut evolua ca turc. *altyn*, *altun* > magh. *Altun* > *Ahtun* > *Ajton* > rom. *Aiton* ...; cf. *Ohtuz*, *Octuz* la M. Costăchescu, *Doc. mold.* I, p. 78—79, an. 1410. Greşită este explicarea lui G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 86: < magh. *ohajtoz* 'klagen, seufzen [a plînge, a ofta]', ca şi a lui N. Iorga, *Ist. Rom. şi a civilizaţiei lor*, Bucureşti 1935, p. 55, care-l socoate, ca şi *Ghimeşul*, de origine scitică». Uzii se mai chemau, în cronicile ruseşti, *torki* sau *torţi* (*OR* II, p. 351), nume care ni s-a păstrat, probabil, în *Torceşti* (Tec)[3], poate şi în *Torcelul* (RS)[4].

Perşani (Dj,[5] Făg), *Perşinari* (Plo, Trg), *Valea Perşinarului* (CAr), *Perşunari* (Miz): sînt explicate de Bogrea, *loc. cit.*, p. 384, 386 şi *Dacor.* I, p. 327 ca reminiscenţe despre perşi[6]. Tot aici aparţin *Seciul lui Persescu* şi *Stînca lui Persescu* (Cis), apoi, foarte probabil, *Persina* (Tr). Acelaşi înţeles are *Agemler* (Cţ): *Agem* 'Persia' (Bogrea, *AIIN* I, p. 384).

Podoleni (Buh, Huş, Tec), *Podolenii de Jos* şi *Podolenii de Sus* (Huş): 'oameni originari din Podolia', aşadar tot străini, cel puţin în sens geografic.

---

[1] Am redat aşezarea geografică a acestor localităţi şi după vechea împărţire administrativă, din cauză că în *ÎAdm* n-am găsit decît *Beşenova Nouă* (Tim) şi *Beşenova Veche* (SîM); în *Indical.* şi *Lege*, *Beşenova* şi *Beşenova Veche* (SîM), *Beşenova Nouă* (Tim.).

[2] Să se compare şi *Известия Академии Наук СССР*, Secţia ,,Literatură şi limbă'' XI (1952), p. 126—127, unde uzii sînt puşi, din punct de vedere lingvistic, împreună cu pecenegii.

[3] Este drept că acest toponimic poate fi interpretat şi ca o variantă fonetică a lui *Turceşti* (v. mai departe). Însemnarea rămîne totuşi aceeaşi, căci v. rus. *torki*, *tortsi* nu vor fi spunînd altceva decît actualul *turc(i)*, în sensul larg (de 'popoare turceşti') al acestuia. Despre *uzi*, în general, vezi *Rev. Ist.* XXIX, p. 185 urm. (mai ales partea finală a articolului).

[4] Cf. şi C. Necşulescu, *Năvălirea uzilor prin ţările noastre în imperiul bizantin*, în *RIR* IX, p. 185 urm.

[5] Frunzescu scrie *Pêrşani*.

[6] Formele cu *ş* pentru *s* (cf. şi n. pers. *Perşu*) se datoresc influenţei pluralului.

Rusca (Csb, GuH, Huş, Răd, Tul, VaD), *Rusca lui Bercea* (Drg), *Rusca Mare* şi *Rusca Mică* (Gal), *Rusca Montană* (Csb), *Rusca-Ulma* (Răd), *Padeş-Rusca* şi *Poiana-Ruscă* (Csb), *Runcul-Rusca* (Răd), *Ruschița* (Csb), *Rus* (Dej, ŞoM), *Rusul* (Bld, CAr, Făl, Pr, Sig, VaD), *Rusul Bîrgăului* (Bis), *Rusul de Jos* (Pr), *Rusul de Jos* şi *Rusul de Sus* (Bis), *Rusul Mare* (Pr, Sib), *Rusul-Mănăstioara*, *Rusul-Plavalar* şi *Rusul-Poieni* (Suc)[1], *Rusul Rîşcei* (Făl), *Balta Rusului* (Huş), *Cotul Rusului* (Rom), *Dealul-Rusul* (GuH), *Fundul Văii Rusului* (Pit)[2], *Măgura Rusului* (Drg), *Movila Rusului* (Brl), *Pîrîul Rusului* (PiN), *Piscul Rusului* (Neg; s.v. *Dagîța*), *Valea Rusului* (Leh), *Ruşi* (Alb, Bc[3], Bld, Dj, Făl, Haț, Hrl, Med, Paş, PiN, Pr, Rom, RS, Sib, SM, TîO, Vas), *Sasca Mică* sau *Ruşi* (Făl), *Ruşii-Bojica* (Hrl), *Ruşii lui Asan* (Vid), *Ruşii lui Chiriac* şi *Ruşii-Ciomortanul* (Răd), *Ruşii lui Giuşcă*, *Ruşii lui Hociung* şi *Ruşii lui Murguleț* (Bac), *Ruşii-Munți* (Tpl), *Ruşii-Străteni* (Dor), *Ruşii Vlădicăii* (Bc), *Cioranii-Ruşi* (Hrl), *Dobrovățul-Ruşi*, alături de *Dobrovățul-Moldoveni* (Vas), *Slobozia-Ruşi* (Iaş), *Cotul Ruşilor* (Bot, Huş), *Cracii Ruşilor* (Pit), *Iazul Ruşilor* şi *Valea Ruşilor* (Bot), *Podul de la Ruşi* (PiN), *Ruşi* sau *Roşiori* (Făl), *Roşiori* sau *Ruşi* şi *Roşiorii de Vede* sau *Ruşii de Vede* (RoV), *Ruscior* (Bis)[4], *Rusciori* (Sib, Sla), *Ruştior* (Bis)[5], *Ruşor* (Lăp)[6], *Ruşti* (Olț), *Geaferca Rusă* (Măc), *Slava Rusă* (Ist), *Răusăni* (Bot), *Reuseni* (Sc)[7], *Rusăieşti* (Moi), *Rusăneşti* (Cor, Olț), *Rusăneştii de Jos* şi *Rusăneştii de Sus* (Bal), *Rusăneşti* sau *Ruşca* (Drg), *Ruseni* (Bac, Buh, Iaş, PiN, SaM[8], TîS), *Rusenii Boiereşti* şi *Rusenii-Răzăşi* (Bac), *Rusenii Noi* şi *Rusenii Vechi* (Buh, Iaş; pentru primul raion, v. Mat., p. 52), *Ruseşti* (Moi), *Ruşani* (Plo), *Ruşeni* (Neg, SaM), *Ruseasca* (VaD), *Rusova Nouă* şi *Rusova Veche* (Orv), *Ruscova* (Viş), *Rusneanca* (Tr)[9]. Asupra unora dintre aceste toponimice trebuie să ne oprim, căci au nevoie de explicații. Numirile duble de felul lui *Ruşi* sau *Roşiori* arată clar că forma în -(*i*)*ori* este un diminutiv al celeilalte. Prefacerea în *o* a lui *u* neaccentuat n-are nimic surprinzător, întrucît corespunde unei norme fonetice vechi şi răspîndite în limba noastră. Ne putem întreba numai dacă *Roşiori* a ieşit direct din *Ruşi* (prin faza intermediară *Ruşiori*) sau a sunat mai întîi *Rusciori*, cum ar dovedi existența acestuia în diverse regiuni ale țării[10]. Ambele ipoteze sînt acceptabile, aşa că o discuție mai amănunțită

---

[1] *ÎAdm* are numai *Ruşii Mănăstioarei*.

[2] Greşiţ redat în *DG* sub forma *Fundul Văii Ruscului*.

[3] Acest raion are două sate *Ruşi*.

[4] *Ruştior*, în *ÎAdm*.

[5] *Cosm.* X, p. 260.

[6] Citat de Dr. II, p. 457, ca putînd fi interpretat la fel cu *Ruscior(i)*. *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.* dau şi pentru raionul Haţeg un *Ruşor*, care este însă un diminutiv de la *rîu* (provine, deci, dintr-un mai vechi *Rîuşor*, existent, de altfel, la Mold.-Togan, devenit mai întîi *Ruuşor)*. Acest sat aparţine comunei *Rîu Alb*, ceea ce pledează de asemenea în sprijinul explicaţiei mele.

[7] *ÎAdm* scrie *Răuseni*.

[8] În *Indicat.* şi *Lege*, *Ruşeni*.

[9] Derivatele de la tema *Rus-* apar, în colecţiile utilizate de mine, cînd cu *-s-*, cînd cu *-ş-*.

[10] *Rusciori* (Sib) apare, într-un document de la 1380, sub numele *Villa Ruthenica* (tot aşa *Ruşi*, din raionul Mediaş, se chema, la 1403, *Villa Ruthenorum*). Privitor la originea etnică a locuitorilor din *Rusciori* a publicat un studiu H. Klima în *Siebenbürgische Vierteljahrsschrift* LIX, p. 10 urm. : deoarece documentele îi numesc ba ruteni, ba sîrbi, bulgari sau romîni, autorul

mi se pare inutilă. Trebuie preferată totuşi prima, din cauză că *sci* dă regulat *ști*, nu *și*. Afară de aceasta, *Ruscior(i)* etc. par a cere o temă *rusc-*, ca şi cum ar porni de la femininul numelui etnic aici în discuție, deşi o astfel de presupunere este de prisos, pentru motivul că sufixul diminutival *-(i)or* posedă numeroase variante, printre ele *-cior*, care s-a putut alipi, fără nici o dificultate, la tema «masculină» *rus-*[1]. *Roșiorii de Vede* se numesc şi *Rușii de Vede*. Această echivalență onomastică este confirmată, după N. Iorga, *Revelații toponimice*. . . ., p. 10—11, prin numeroase nume de locuri din aceeaşi regiune, care atestă prezența, pe vremuri, a unei populații slave de nuanță rusească sau ucraineană: *Bloca Ruscă*, *Rusca Nemților*, *Rusca de la Cazan*, *Rusca-Duduita*, *Rusca Oltenilor*, *Rușculița*[2] «şi alte ruşti mici»[3] (cf. şi observațiile lui G. Ivănescu, *Bul. Phil.* IX, p. 209, care aprobă explicația *Roșiori* [*de Vede*] < *Rusciori*). Frunzescu redă dubletul lui *Roșiorii de Vede* sub aspectul *Roșii de Vede*, şi tot aşa îl găsim într-un document de la 1793 (vezi *DG*, s.v.). Dacă nu vrem să invocăm pronunțarea arhaică *Rosia* (pentru *Rusia*), foarte răspîndită tocmai în preajma anului 1800 şi o bună bucată de vreme după aceea, *Roșii* pentru *Rușii* trebuie considerat drept produsul unei «analize» a lui *Roșiori*, care a fost simțit, de unele subiecte vorbitoare, ca un derivat al lui *roșu*, nu al lui *Ruși* (mai ales că lexicul obişnuit nu cunoaşte, nici n-a cunoscut, probabil, o asemenea formație diminutivală de la etnicul respectiv)[4]. *Reuseni* şi varianta «populară» *Răuseni*[5] îşi datoresc grupul vocalic *eu* (*ău*) influenței săseşti: unele dintre toponimicele noastre sună, în limba saşilor, *Reussdörfel*, *Reussen*, *Reussmarkt*, *Reussischdorf* etc., chiar dacă aşezarea geografică a localităților *Răuseni* şi *Reuseni* nu pledează pentru această explicație[6]. *Rusăiești* presupune un primitiv *Rusei* (< *Rus* + *-ei*). Cît despre *Rușani* şi *Rușeni*, aparținerea lor aici nu poate

---

a crezut necesar să le urmărească filiația. Concluzia sa este că avem a face cu bulgari (o părere asemănătoare, cu privire la limba lor, exprimase, mai înainte, Miklosich). Ei înşişi îşi spun saşi, din pricină că pătura suprapusă a fost săsească, dovadă faptul că slujba bisericească s-a făcut secole de-a rîndul în nemţeşte, iar religia a fost şi este, la majoritatea lor, cea evanghelică.

[1] *-ior* a fost, probabil, evitat, fiindcă o formaţie *rușior* ar fi provocat confuzie: prin Muntenia (şi, desigur, în diverse alte ţinuturi de limbă «muntenească») formele neaccentuate ale verbului *roși*, precum şi derivatele, cu accentul pe sufix, de la tema acestuia, schimbă pe *o* în *u*, aşa că *rușior* putea fi simţit ca un diminutiv al lui *roșu*. Că *Rusciori* = *Ruși*, probează, dacă ar mai fi nevoie, şi următorul fapt: I. Nistor, *Romînii și Rutenii în Bucovina*, p. 14 (cf. şi Idem, *Der Nationale Kampf*. . ., p. 20) menţionează satul *Rusciori pe Suceava* (după un document din 1468), care trebuie să se fi aflat pe locul unde astăzi avem cele trei sate sucevene *Rusul-* (urmat de un determinativ; v. mai sus, în text).

[2] Această mulţime de numiri care conţin femin. *Rusca* arată că, pentru explicarea lui *Roșiori* (diminutiv al etnicului aici în discuţie), putem, ba încă trebuie să plecăm şi de la *Rusca*.

[3] De adăugat *Rusca Carantinei* şi *Rusca Lungă*, pe care le găsesc ulterior (vezi *DG*, vol. V, p. 792, s.v. *Cetatea Zimnicei*).

[4] Vom vedea în capit. III al părţii a doua că toponimia posedă un mare număr de diminutive care nu numai sînt inexistente, ci par chiar imposibile în vorbirea curentă.

[5] Bogrea, *loc. cit.*, p. 385 înregistrează, în plus, un *Răus* şi un *Răusa* (ambele, Dor), pe care nu le găsesc în colecţiile utilizate de mine.

[6] După *Rev. Cr.* XIII, p. 166, tema lui *Reuseni* ar fi n. pers. *Reus* < ucr. *réus* (= *réva* 'copil scîncios, scîncitură'. Această explicaţie nu poate fi acceptată, cum rezultă clar din discuţia făcută în text. (De altfel *Reus*, antroponimic foarte rar şi, pe cît se pare, recent, este nume de familie, deci mai puţin apt de a deveni toponimic.)

fi pusă la îndoială: n. top. *Ruşeni* din secuime[1] corespunde magh. *Orosz-falu* «satul ruşilor» (*BkA* III, p. 59) < *Orosz* 'rus, rusneac'. De altfel *Ruşeni* (Neg), care, s.v. *Mănăstirea*, este redat sub forma *Rucşeni*, apare la Frunzescu, p. 413 ca *Ruseni*, ceea ce confirmă interpretarea de faţă[2]. Pentru toată discuţia precedentă, v. Dr. I, passim (în special p. 73 urm.); Dr. II, p. 455 urm.; Kisch I, p. 196—197; *BkA* III, p. 59, 118, 119. De adăugat *Urisiul de Jos* şi *Urisiul de Sus* (Reg) < magh. *Oroszi* (Dr. II, p. 456)[3]; *Moscalul* şi *Moscăliţa* (Dor), *Bîtca Muscalilor* (Făl), *Muscăleşti* (Str, TuS), notate de Bogrea, *loc. cit.*, p. 385; *Rufeni* (cartier în Iaşi) = *Rut(h)eni* (cu fonetismul, bine cunoscut, din *Fodor* = *Theodor*, *Marfa* = *Martha* etc.); *Sibireanul*[4] (Leh) < rus. *Sibir* 'Siberia'. Cînd şi cînd *DG* ne informează despre naţionalitatea locuitorilor din satele ale căror nume le-am pomenit mai sus (v., de pildă, s.v. *Rusenii Vechi*, unde aflăm că-i vorba de imigranţi «ruşi», stabiliţi acolo între 1710—1712, şi s.v. *Cotul Ruşilor* sau *Ruşi*, parte a satului *Homocea* (Adj), locuită, la început, de o «colonie rusească», venită din Galiţia).

Sasa (Bac, Cîm), *Pădurea Sasă* (GuH), *Sasca* (Bac, Făl), *Sasca-Cut* (Bac), *Sasca Mare*, *Sasca Mică* şi *Sasca Nouă* (Făl), *Sasca Romînă* şi *Sasca Montană* (Orv), *Saschiz* (Sgş), *Sascut-Sat* şi *Sascut-Tîrg* (Adj), *Săscioara* (Olţ), *Săscuţa* (Bac), *Săscuţa lui Nicorici* şi *Săscuţa Mică*, afluenţi ai pîrîului *Sasca Mare* (Făl), *Sasul* (Br, Foc, Leh, Msc), *Sasul Paiului* (Pr), *Apa Sasului* (Rn), *Cornul lui Sas* (Iaş), *Groapa Sasului* (Sb), *Muntele Sasului* (Cis), *Poiana Sasului* (vechea numire a satului *Poiana lui Iuraşcu*, Bac), *Valea Sasului* (CAr, Reg, Trn, Vl[5]), *Vîrful Sasului* (Bra), *Muntele Saşilor* şi *Raiul Saşilor* (Cpi), *Alma Săsească* (Med)[6], *Budacul Săsesc*, alături de *Budacul Romînesc* (Bis)[7], *Bungardul Săsesc* (Bis)[8], *Daia Săsească* (Sib, Sgş[9])[10], *Ernea Săsească* (Trn)[11], *Feleacul Săsesc* (Dej)[12], *Feneşul Săsesc* (Tur)[13], *Ibişdorful Săsesc* (Agn)[14], *Jimborul Săsesc* (Ghe)[15], *Laslăul Săsesc*, al. de *Laslăul Romîn* (Trn)[16], *Lona Să-*

---

[1] Redat de mine mai sus, după *ISt*, sub forma *Ruseni* (TîS).

[2] Ambele aspecte sînt posibile în sistemul morfologic romînesc: *Ruseni* < *Rus*, iar *Ruşeni* < *Ruş-* (cf. între altele, *Frăteşti* şi *Frăţeşti*, *Preoteşti* şi *Preoţeşti*).

[3] La Mold.-Togan, p. 237, *Urişul de Jos* şi *Urişul de Sus*.

[4] În *Indicat.*, *Sighireanul* contopit în *Dor Mărunt* (care apare şi în *Lege*).

[5] Aşa se cheamă un pîrîu de pe teritoriul satului *Săscioara* din aceeaşi regiune (v. *DG*, s.v. *Săscioara*).

[6] În *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*, numai *Alma*.

[7] *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.* au *Budacul de Jos* şi *Budacul de Sus*.

[8] *Bungard* în *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*

[9] Mold.-Togan, p. 201 au *Sas-Daia* (Sig).

[10] *ÎAdm* are *Daia* (Sib, Sgş) şi *Daia Romînă* (Seb), *Indicat.* şi *Lege*, *Daia* (Giu, Med, Odo, Sig), *Daia Săsească*, ofic. *Daia* (Sig). *Daia Romînă* (Seb), *Sasadaia*, ofic. *Daia* (Sig). *Sasavinţa*, ofic. *Geamăna* (Cîm).

[11] *Ernea* (*ÎAdm*).

[12] *Feleac* în *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*

[13] Corespunde, cred, lui *Finişel* din *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*

[14] *Ighişul Nou* (*ÎAdm*). În *Indicat.*, ofic. *Ighişul Vechi*.

[15] *Jimbor* în *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*

[16] *Laslăul Mare* şi *Laslăul Mic* (*ÎAdm*).

-sească (oş. Clu)[1], *Nadeşul Săsesc* (Sgş)[2], *Noul Săsesc* (Sgş)[3], *Pianul Săsesc*, al. de *Pianul Romînesc* (Seb)[4], *Reghinul-Săsesc*, al. de *Reghinul Unguresc* (Reg)[5], *Roşia Săsească* (Sib)[6], *Sebeşul Săsesc* (Seb)[7], *Scleuşul Săsesc* (Trn)[8], *Sîngeorzul Săsesc*, al. de *Sîngeorzul Romîn* (Bis)[9], *Uifalăul Săsesc* (Rn)[10], *Saschiz* sau *Săschiz* (Sgş) < magh. *Szászkézd*, *Sascut*[11] şi derivatul *Sascuteanca* (Adj), *Sasmireş*[12] (Dej) < magh. *Szásnyires*, *Sasova* (Neg), *Săsăuş* (Agn, TîS) = magh. *Szászahúz* < săs. *Sessenhousən* (= germ. *Sachsenhausen*), *Săsciori* (Făg, Seb)[13], *Săseni* (Ag, Bld, Buz, Gil), *Săsenii Noi*, *Săsenii pe Vale* şi *Săsenii Vechi* (Buz), *Săseşti* (Ghg), *Seseni* (Gil), *Spătac* (Trn) < magh. *Szászpatak*[14]. Şi varianta «cultă» *Saxoni*[15] apare în toponimia noastră (Vid).

Sărăcineanca (Tit), *Sărăcineasca* (Pr), *Sărăcineşti*, *Sărăcineşti-Mănăstire* (două sate şi diverse alte locuri, RîV), *Lupăria-Sărăcineasca* (Tit), *Sărăţin* (Sb, Tr)[16], *Sărăzani* (Fge): cf. ital. *saracino* 'despre popoarele musulmane care cuceriseră în evul mediu litoralul Mării Mediterane; *saracin* (la origine, arab, apoi mahomedan în general'; rus. *Saratsin* 'saracin'[17].

Scheia (Ag, Ard, Huş, Neg, Paş, Vl)[18], *Scheia-Căpoteşti*, *Scheia de Jos* şi *Scheia-Pojorăşti* (Neg), *Schei* (Buz), *Valea Scheilor* (Plo), *Scheiţa* (Bld), *Scheiul* (Buz, CAr[19], Găe, Msc), *Scheiul* (*Schitul*) şi *Scheiul* sau *Valea-Scheiul* (Pit), *Scheiul de Sus* (Găe), *Scheiul Duculeşti* (CAr), *Scheiul*

---

[1] *Luna de Sus* (*ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*).

[2] În *ÎAdm*, numai *Nadeş*.

[3] *Noul* şi *Noul Săsesc*, după *ÎAdm*; în *Indicat.* şi *Lege*, *Noul* (Sib), *Noul Romîn* (Făg), *Noul Săsesc* (Sgş).

[4] *Pianul de Jos* şi *Pianul de Sus* în toate colecţiile şi în *Indicat.* (Mold.-Togan dau ambele numiri: *Pianul de Jos* sau *Săsesc* şi *Pianul de Sus* sau *Romînesc*.)

[5] Numai *Reghin* în *ÎAdm* şi *Indicat.*

[6] *Roşia* (*ÎAdm*). În *Indicat.* se dă şi *Roşia Săsească*, dar se trimite ca numire oficială la *Roşia* (care apare şi în *Lege*).

[7] *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.* dau numai *Sebeş* (reşedinţă a raionului cu acelaşi nume).

[8] *Seleuş* în *ÎAdm*, *Lege*. şi *Indicat.*

[9] *Sîngeorzul Nou* (*ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*).

[10] Absent în *ÎAdm* şi în *Indicat.* Există însă un *Ujfalu*, care reprezintă pe *Suseni* (Ghg).

[11] Partea finală a acestui nume, amintit şi la p. 283, este magh. *kút* 'fîntînă', aşadar el înseamnează 'Fîntîna sasului'.

[12] Înţelesul acestui toponimic este 'Mestecănişul Săsesc' (v. mai sus, s.v. *Maslacănul*). În *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.*, numai *Nireş*.

[13] Diminutiv de la *sas*, format cu varianta *-cior* a suf. *-ior* (poate şi sub influenţa femin. *Sasca*). Dacă ar mai fi nevoie de argumente în sprijinul acestei explicaţii, ele ne-ar veni pe de o parte de la *Săscioara*, notat în text, pe de alta, şi mai ales, de la *Rusciori* < *Rus* (v. mai sus, p. 281—2 2). De aceea nu înţeleg pentru ce Kisch I, p. 186 transcrie *Săs-Cioru* n. top. *Săsciori* (Seb), invocînd o formă maghiară învechită *Szász -Csór*, fără să-i arate însă semnificaţia. Deja W. Scheiner, *BKA*, III, p. 127 şi 139 văzuse, înaintea lui Kisch, că avem a face cu un diminutiv romînesc.

[14] De adăugat *Sasfalu* < magh. *Szászfalu* (în secuime), după *BkA* III, p. 67.

[15] În *Indicat.*, *Saxani*, contopit cu *Bulurugeni* (dat şi în *Lege*).

[16] La Kisch I, p. 195 (nume de munţi în fostele judeţe Sibiu şi Turda).

[17] Pentru *Sărăzani* (Fge), să se compare totuşi şi magh. *szárazan (szárazon)* 'uscat'.

[18] Frunzescu înregistrează trei sate numite astfel pentru fostul judeţ Roman, *DG*, numai unul (al doilea, *Şcheia*, este de fapt acelaşi cu *Scheia*, cum rezultă din descrierea făcută la locul respectiv).

[19] Două sate cu acest nume.

Episcopiei și *Scheiul Sf. Ioan* (Trg), *Scheiul Vișoiu* (Msc), *Cureaua-Scheiul* (CAr), *Groapa Scheucei* (Brl), *Schiaua* (Br, Plo), *Schiaua-Lișcoteanca* (Brl), *Schiaul* (Pit, Plo), *Valea Schiaului* (RîV), *Schioaca* (Gal), *Șchei* (cartier, Bra; sat, Hn), *Șcheulețul* (Paș), *Șchiulești* (Tej): aceste nume, la baza cărora stă lat. med. *sclavus* (<*slavus*), înseamnă nu 'slav (în general)', ci 'bulgar'. Cf., pentru unele dintre ele, Dr. II, p. 279, care citează și forme dialectale (ardelenești) cu *t* (adică cu *t'*) în loc de *ch*: *Ștea* (Brd), *Șteiu* (Bei, Haț). Vezi de asemenea discuția teoretică în legătură cu raritatea toponimicelor *Bulgari* etc., de la începutul prezentului capitol[1].

Secuia (Vas), *Secuii de Jos* și *Secuii de Sus* (Dj), *Săcueu* (Hue) = magh. *Székelyó*, *Neagra Săcuilor* (VaD), *Piciorul Săcuilor* (PiN), *Secuiul* (Bz, Cis, Cra), *Gruiul Săcuiului* (TîO), *Piatra Săcuiului* (Foc), *Valea Secuiului* (Cj), *Săcuieni*[2] (Bac, Bei, Făl, Mag, Rom, Trg), *Secuieni* (Odo), *Săcuianca* (Tej), *Secuieni-Căciulați* și *Secuienii Noi* (Rom), *Cristurul Săcuiesc* (Odo), *Munții Săcuiescului* și *Neagra Săcuiescului* (PiN), *Oroiul Săcuiesc* (Lud), *Șăușa Săcuiască* (Lud)[3]. *Săcuieni* s-a numit și un județ muntenesc (situat între Buzău și Prahova), care s-a desființat la 1844. N. Iorga, *Rev. Ist.* X, p. 308 afirmă, fără temei, că *Săcuieni* înseamnă 'romîni din săcuime', tot așa cum *Ungureni* (v. mai încolo) ne trimit la 'romîni (nu unguri) din Ungaria'. După Kisch I, p. 199, aceeași semnificație are *Ținhindeal* (Agn) < v. săs. *Tsîkəndâl* 'Szekeln-tal' (poate prin mijlocirea magh. *Czékendál*).

Sîrba (Adj, VaD), *Sîrba Frumoasă* (BAr), *Sîrbi* (Adj, Bld, Buc, CeS, Drg[4], Făl, Găe, Gur, Il[4], Ili, Lud, Moi, Ora, Pan, Săv, Sig, Șim, Tec, TîN), *Sîrbi* sau *Corlăteștii-Sîrbi* (Crl), *Sîrbii-Filosofi* (Neg)[5], *Sîrbii-Măgura* (Sla), *Sîrbii-Scorțeni* (Moi), *Sîrbii-Sfințești* (RoV), *Codrul Sîrbilor* și *Odaia Sîrbilor* (Bld), *Pîrîul Sîrbilor* și *Pîrîiașul Sîrbilor* (Bac), *Valea-Sîrbi* (Hn), *Sîrb(ul)* (Ili, Tr), *Dealul Sîrbului* (Tran), *Grădina Sîrbului* (Gal), *Sîrbițul* (Hn), *Valea Sîrboiul* (Tran), *Sîrbeasca* (Pr), *Sîrbeaua* (pîrîu, Drg, s.v. *Șușanii de Sus*)[6], *Sîrbeni*, *Sîrbenii de Jos* și *Sîrbenii de Sus* sau *Adunații-Sîrbeni* (Vid), *Sîrbești* (Bac, Bei, Br, Buz, Dj, Gal, Gil), *Sîr-*

---

[1] La studiile lui Mușlea și Stinghe, amintite acolo, să se adauge cele invocate de Dr. II, p. 279. Pentru unele detalii, cf. *Dacor.* VIII, p. 405 și X, p. 128. De observat că forma originară a singularului *(Schiau)* a fost înlocuită, mai totdeauna, prin una analogică *(Schei)*, născută sub influența pluralului, care, ca de obicei în cazul numelor de popoare, s-a bucurat de o circulație mai largă decît singularul.

[2] În *Indicat.* și *Lege*, *Secueni* (Bac, Rom).

[3] În *Indicat.*, *Lege* și *ÎAdm* apar *Oroiu*, *Oroiu de Cîmpie* și *Săușa*.

[4] În aceste unități administrative găsim cîte două sate cu acest nume. Kisch I, p. 198 și II, p. 31 spune că n. top. *Sîrbi* din Baia-Mare, Șimlău și Marghita are drept echivalent maghiar pe *Tótfalu* 'satul slovacilor'. Așadar, confuzie între două popoare slave, altfel bine deosebite unul de altul. Se amintesc acolo mai multe cazuri de același fel, toate interesante și în sine, dar și, mai cu seamă, pentru discuția despre « sinonimia » *Bulgari* = *Sîrbi* (de la începutul capitolului de față). N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 1090 dă numele satului din raionul Sighet sub forma *Sîrghi*, cum sună el pretutindeni, unde vorbirea populară cunoaște palatalizarea labialelor (în stadiul inițial: *bi* > *ǵi*, *pi* > *ḱi* etc.).

[5] Acest toponimic, înregistrat de Frunzescu, precum și *Filosoful* (deal în același raion), dat de *DG*, evocă amintirea lui *Moise Filosoful*, care a trăit prin partea locului.

[6] Oricît de curioasă ar fi această formație (cu aspect diminutival), trebuie s-o acceptăm ca aparținînd aici.

beștii din Albeni și *Sîrbeștii din Săcelul* (Gil), *Sîrbeștii Noi* și *Sîrbeștii Vechi* (Gal), *Sîrbia* (Dj)[1], *Sîrbova* (Lug), *Sîrbulea* (Il). Interesante, din punct de vedere mai ales lingvistic, sînt formele cu *b* (de fapt *p*) dispărut, relevate pentru întîia oară de Bogrea: *Sîrca* (Cpi, Paș)[2] și *Sîrsca* (Cra), la care trebuie alăturat *Sircul* (Bz)[3]. Mai puțin sigur este *Serca* (Cra), din cauza lui *e*, caracteristic pentru forma «cultă» a acestui nume etnic. Pentru același motiv stau la îndoială, dacă pot să menționez tot aici pe *Sărbușcă* din *Arșița lui Sărbușcă* (Făl)[4], pe *Serbile* (Gj)[5] și *Serbinul* (Ag). Căci ele nu pot avea la bază decît aspectul sîrbesc sau bulgăresc al apelativului corespunzător, fără *e* (cf. *srb*, *srbin* etc., percepute de romîni ca *sîrb(in)*, eventual *sărbin*), iar tema cu *e* ne trimite la o origine ucraineană sau rusească: cf. n. top. sîrb. *Srъbitse* alături de ucr. *Serbynôvka* (Mikl., s.v. *srŭbinŭ*)[6]. Interes deosebit pentru preocupările noastre din acest capitol prezintă toponimicele la care *Sîrbi* sau, foarte rar, *Sîrbeni* joacă, de obicei, rolul unui determinativ pe lîngă nume de sate propriu-zise și servesc astfel, formal vorbind, la evitarea confuziei cu un sat omonim, locuit de romîni. Amănuntele diferă, cîteodată, de la un caz la altul, cum va arăta lista ce urmează: *Adunații-Sîrbeni* (Vid); *Bălenii-Sîrbi*, alături de *Bălenii-Romîni* (Trg); *Brebenii-Sîrbi*, al. de *Brebenii-Romîni* (Sla); *Ciocăneștii-Sîrbi*, al. de *Ciocăneștii-Mărgineni* și *Ciocăneștii-Romîni* (Căl); *Domneștii-Sîrbi* sau *Sîrbii de Jos* (oș. Buc); *Gîșteștii-Sîrbi*, al. de *Gîșteștii-Romîni* (oș. Buc); *Iepureștii-Sîrbi*, al. de *Iepureștii-Romîni* (oș. Buc); *Leurdenii-Sîrbi*, al. de *Leurdenii-Romîni* (Buc); *Măceșul Sîrbesc* (așa se chema satul *Măceșul de Jos* din Seg, «cînd era locuit de sîrbi», spune *DG*); *Șușanii-Sîrbi* (pădure; aparține satului *Șușanii de Sus*, Drg, despre care aflăm că-i alcătuit din cătunele *Șușani* și *Sîrbi*). Sinonim cu aceste toponimice este, după Bogrea, *loc. cit.*, p. 385, *Rățulești* (Olț)[7], derivat «personal» de la *Raț(ul)* 'sîrb'; cf. magh. *Ráczfalva* (Ar, Hn) și *Ráczpatak* (Hn), cărora le corespunde rom. *Sîrbi*, afirmă Kisch I, p. 197—198. Același cuvînt, sub aspectu-i săsesc (împrumutat, adică, de la sași), pare a fi *Raițul*[8] (Sla): Kisch, *loc. cit.* «traduce» magh. *Ráczfalva* prin

---

[1] Derivat similar cu *Bulgăria* (v. aici mai sus) și avînd, desigur, același înțeles ('grădină de zarzavat').

[2] În *AIIN* II, p. 396, Bogrea spune (despre *Sîrca*): «forma-i originară *Sirbca* (*Sîrbca*) se află de asemenea atestată documentar...».

[3] Ultimul reprezintă, cred, pronunțarea «hipercorectă» a lui *Sîrcu*, nume de familie cunoscut la noi (și un filolog rus, de origine moldovenească, se numea așa), provenit dintr-un mai vechi *Sîrbcu* (< *Sîrb* + suf. *-cu*; cf. *Dancu*, *Iancu* etc.). Vezi și nota imediat precedentă.

[4] Acesta este, mai degrabă, identic cu *sărbușcă* «(Mold.) un fel de mîncare din zer și făină de porumb» (Tiktin).

[5] La Frunzescu, p. 432, unde ar putea fi produsul unei greșeli de tipar sau al unei scrieri etimologice, pentru *Șerbile*, adică *Șerbele*, pluralul lui *ș(e)arbă* 'roabă, sclavă'. Cf., de pildă, *Sîrbeștii lui Talpă* (p. 432), care, s.v. *Talpa* (p. 470), apare ca *Șerbeștii lui Talpă*. Mă tem că și *Sîrba* (Adj) se explică la fel, căci *DG* are, în schimb, *Șarba* (sau *Șerboaia*); afară de asta, ne-am aștepta ca femininul lui *sîrb* să sune *sîrboaica* (*sîrba* este numele unui joc popular).

[6] Dacă plecăm de la o variantă *sărb-*, putem conta cu prefacerea lui *ă* în *e*, acolo unde acest fenomen se produce în realitate sau, mai curînd, cu o «literarizare» din partea autorilor colecțiilor folosite de mine.

[7] *ISt* îl transcrie *Rățăleşti*.

[8] În *Indicat.* și *Lege*, *Raițiu*.

Raizendorf (şi pe *Ráczpatak* prin *Raizenbach*). Cf. şi afirmaţia lui Bogrea, *Dacor.* III, p. 838 despre *Raiţi*[1]: «nu sînt ‘unguri’, ci raţi ‘sîrbi’» (< magh. *rácz* ‘sîrb’)[2].

Tatarca (Ciu)[3], *Tătarca* (Clg, Gal, Vad), *Tatar* (Clg), *Tatar-Bair* (Ist), *Tatar-Eni-Ghiol* (Tul)[4], *Tatar-Havas* şi *Tatar-Hova* (Pr), *Tătarul* (Bz, Fău, Gal, NeV, Plo, Sib, Tul, VaD), *Tătarul Mare* şi *Tătarul Mic* (Tul), *Tătarul Mic* (Plo), *Tătarul Mic* sau *Tătăruţul* (Cis), *Calea Tătarului* (Ab), *Mormîntul Tătarului* (Gal), *Rădiul lui Tatar* (Iş), *Băile Tătarilor* şi *Drumul Tătarilor* (Pr), *Şanţul Tătarilor* şi *Valea Tătarilor* (Bz), *Tatarova* (Hn), *Tataruţă* [sic !] (Sb; Kisch I, p. 198), *Tatărlaca* şi *Tatîrlaua* (Trn) < magh. *Tatárlaka* (Kisch I, p. 199), *Tătărani* (Buc, Plo, RîV, Trg, Vas), *Tătăranul* (Brl, Foc), *Tătăraş* (Sc), *Tătăraşi* (cartier în oraşul Iaşi), *Dealul Tătăraşi* (Sc), *Tătărăi* (Plo, Sla), *Tătărăii-Conduratul* (Miz), *Tătărăni* (Huş, Vas[5]), *Dealul Tătărănilor* (Vs), *Tătărăşeni* (Dor), *Tătărăul* (Gj), *Tătărăştii de Criş* (Brd), *Tătăreşti* (Adj, Ili, SaM, Tr), *Tătăreştii de Jos* sau *Tătăreştii de Sus* (Vid), *Tătăroai(c)a* (Vl), *Tătăruş* (Gal, Paş), *Tătăruşi* (Iaş[6], Paş, PiN), *Beciul Tătăresc* (Bc), *Movilele Tătăreşti* (Bz); *Trotuşul* (Bc, Tran) < magh. *Tatár-os* ‘satul tătarilor’ (după Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 86, aprobat de Bogrea, *loc. cit.*, p. 386, care precizează că, înaintea lui Weigand, acest nume fusese pus în legătură cu tătarii de către N. Iorga) sau *Tatros* ‘pîrîul tătarilor’ (Kisch I, p. 198). Asupra unora dintre aceste toponimice trebuie să zăbovim puţin. Pe *Tatarca* (Ciu), Kisch I, p. 102 îl consideră identic cu apelativul *tătarcă*, ceea ce nu mi se pare imposibil; dar el nu procedează la fel în cazul lui *Tătarca* (Bv), deşi situaţia este identică, cel puţin aşa cum o prezintă el însuşi. Despre *Tătăruşi* şi *Tătărăşeni*, poate şi despre *Tătăraşi*, judecînd după faptul că-l pune în paranteză, cu cf. înainte, Bogrea, *loc. cit.*, p. 386 afirmă apodictic: «se referă, fără îndoială, la ţiganii robi

---

[1] Căruia nu-i arată aşezarea geografică. În raionul Segarcea găsim un *Raeţi* (după Frunzescu, *Lege* şi *Indicat.*) sau *Raeţul* (după *DG*), care ar putea fi identic cu *Raiţi* (*-iţi*, simţit ca sufix, a fost înlocuit prin *-eţi*).

[2] Pentru amănunte privitoare la unele dintre toponimicele precedente, v. Dr. II, p. 280, 394; *Arh.* XXX, p. 115; *Dacor.* X, p. 525, 534.

[3] Dat de Kisch I, p. 102. Cf. şi apelativul *tătarcă* (= *tătărcuţă, tărtăcuţă*) «‘o specie de tigvă’ = *hrişcă* ‘Buchweizen (Polygonum fagopyrum)’; (odinioară) căciulă de postav, garnisită cu blană» (Tiktin). În *DLRM* apar şi alte sensuri: 1. tătăroaică; 2. iapă de soi tătăresc; 3. haină lungă îmblănită, purtată de tătari; 4. dovleac uscat, golit de miez, întrebuinţat ca ploscă sau ca felinar.

[4] Am crezut că mă pot abate de la norma pe care mi-am impus-o de a nu lua în consideraţie toponimicele turco-tătăreşti din Dobrogea, pentru motivul că aceste numiri sînt simţite de oricine ca referindu-se la tătari. Afară de asta, combinaţia care se află la baza lor apare şi în cele două nume prahovene imediat următoare (locurile respective sînt situate la vechea graniţă cu Ardealul; să fie vorba de o influenţă maghiară în structura morfologică a acestor nume?).

[5] În *Indicat.* şi *Lege*, *Tătărani* (Vas).

[6] Două sate numite astfel se găsesc în acest raion (unul face parte din comuna *Tăuleşti*).

ai tătarilor». Şi atît! Se va fi întemeiat pe forma diminutivală a toponimicelor citate? În această ipoteză l-ar contrazice *Tătarul Mic* sau *Tătăruțul* (Cis). Dar mai este ceva. În *DG*, s.v. *Tătăruşi*, citim următoarele: «Prin hrisovul din 1472, august 19, Ştefan cel Mare acordă Mănăstirii de la Poiană (Probota), pentru trei sate din judeţul Suceava [= Baia!]: Bodeşti, T ă t a r i şi Iorcani, prerogativele...». Al doilea dintre aceste sate este, evident, acelaşi cu actualul *Tătăruşi*, numai că are alt aspect morfologic, care nu-i schimbă însă semnificaţia[1]. Kisch I, p. 198 înregistrează două toponimice, foarte asemănătoare cu precedentele, dar care nu aparţin aici: *Pîrîul Tartarului* (Sb) şi *Tartaria* (Oră)[2]. La baza lor stă *tartar* 'iad, infern', şi de aceea ar fi trebuit menţionate în capit. II, s.v. *Iadul*, dar mi s-au părut suspecte (mai ales al doilea, care «şchiopătează» în ce priveşte formaţia). Sinonim: *Nohai* (Fău), numele unui trib tătăresc, stabilit, pe vremuri, în Dobrogea noastră (cf. N. Grămadă, *Cosm.* I, p. 449: «Cîtva timp, stăpînirea tătară, efectivă în Dobrogea şi în Bulgaria, mai ales în vremea chanului N o g a i», după C. Jireček, *Geschichte der Bulgaren*, p. 282 urm.; A. Meillet et M. Cohen, *Les Langues du monde*, Paris 1925, p. 201; *BSG* L, p. 175, 180, 184; *Cercetări Istorice* I, p. 375). De tătari amintesc şi *Cubanul* (Tul): la Neculce, *cuban* 'tătar din regiunea rîului Cuban' (*Rev. Cr.* XIII, p. 152—153); *Iazul Hanului*[3], *Hăneasa*, *Hăneşti*[4] (toate trei Săv); *Mîrzacul* şi *Mîrzaca* (Dor; Bogrea, *loc. cit.*, p. 386). Tema ultimelor două se găseşte şi în *Mîrza* (Băi, Pr), *Vîrful Mîrzea* (Tej), *Mîrzasca* (Vl), *Mîrzăneşti* (Ale, Moi), *Mîrzăşti* (Iaş)[5].

Tauța (Bac)[6], *Taut* (Alb[7], Sal)[8], *Runcul Tăutului* (Clg), *Tăutelec* (Oră), *Tăuteşti* (Iaş, Răd, Săv), *Tăuteu* (Mag), *Tăuți* (Alb, oş. Clu, Ine)[9], *Tăuții de Sus* (ŞoM), *Tăuții Măgheruş* (oş. BM), *Totea* (Gil), *Totelec*

[1] De altfel, din punct de vedere strict fonetic, *Tătăruş(i)* poate ieşi foarte bine şi din magh. *Tatáros* (menţionat ceva mai sus). Şi această explicaţie, care satisface normele geografiei lingvistice, tot la tătari, iar nu la ţigani, ne-ar trimite. *Tătar(i)* poate însemna totuşi, în anumite cazuri, 'rob', la fel cu *Ţigan(i)*, despre care v. mai departe (*Studii şi Cercetări Ştiinţifice*, Academia R.P.R. Iaşi, I [1950], 2, p. 860 urm.).

[2] La Mold.-Togan, p. 224, în *Lege* şi *Indicat.*, *Tărtăria* (mai conform cu sistemul fonetic romînesc).

[3] «Se află pe cursul pîrîului Başeul şi se numeşte şi *Hăneşti*» (*DG*).

[4] Potrivit unei legende, reprodusă în *DG*, acest sat îşi trage numele de la hanul Crimeii (Kazan Gherei), care, drept răsplată pentru sprijinul dat cu prilejul unei lupte, a căpătat de la Irimia Movilă şapte sate, printre ele actualul *Hăneşti*, numit mai întîi *Hănescul*.

[5] Cf. *mîrzac* «nobil tătar, plur. cîteodată *mîrzali*, apoi plur. articulat *mîrzii*» (Tiktin). Şăin. II, 1, p. 260—261 înregistrează şi varianta «arhaică» sing. *mîrza*.

[6] Aşa-l găsesc la Frunzescu. Trebuie citit însă *Tăuța*. În *Indicat.* şi *Lege* apare *Taula*.

[7] *ÎAdm* şi *Indicat.* au *Tăuți*.

[8] Notat de Kisch I, p. 198. Kisch II, p. 31 dă şi un *Tauți* [sic!] pentru raionul Ineu. La Mold.-Togan şi în *ÎAdm*, *Tăuți*, în *Indicat.*, *Tauț*.

[9] Pe valea Ampoiului (Weigand, *BkA* I, p. 5). Este, foarte probabil, acelaşi cu *Tăut* (A) al lui Kisch: echivalentul maghiar apare la unul dintre aceşti autori sub aspectul *Tótfalu*, la celălalt, sub aspectul *Tótfalud*. Cf. şi Mart.-Istr., care scriu *Tăuți* = *Tăut* (Alba de Jos).

(Hue), *Totești* (Haț, Paș, PiN [1]), *Totoaia* (BAr), *Totoiești* (PiN, Paș), *Totoiu* (Alb) [2]: la baza tuturor stau n. pers. *Tăut(u)*, *Totu* [3] < magh. *Tót* 'slovac', eventual (în cazul lui *Tăuți*) numele etnic însuși, care va fi existat, pe vremuri, ca atare și în limba noastră. Pot fi pomenite tot aici, în lipsa unei rubrici speciale, *Ceheiu* (Șim), *Cehul Silvaniei* sau *Sălagiului* (CeS), *Ciheiu* (Ora), *Horoatul Cehului* (CeS), cărora le corespund respectiv magh. *Somlyócsehi*, *Szilágycseh*, *Csehi*, apoi *Cistelnicul* (Cj) < magh. *Csehtelke* 'Czechengrund' (Kisch I, p. 199) [4]: cf. magh. *Cseh* 'ceh', *csehül* 'cehesc'.

Tungujei (Neg), dintr-un mai vechi *Tunguzeni*, atestat documentar, < *Tonguz* 'tungus' (Bogrea, *loc. cit.*, p. 385).

Turceni, *Turcenii de Jos* și *Turcenii de Sus* (Fil), *Geaferca Turcească* (Măc), *Turcești* (Cîm, Cos [5], Hor), *Castraveții Turcești*, alături de *Castraveții Romînești* (Brl), *Peștii Turcești*, al. de *Peștii Romînești* (Brl), *Sacoșul Turcesc* (Lug) [6], *Turcheș* (Bra) < magh. *Türkös* (Kisch I, p. 200), *Turcina* (RîV), *Turcineasca* și *Turcinești* (TîJ), *Turcinul* (Bld, Gj), *Turciți* (Gil), *Turcoaia* (Măc), *Turcul* (Dj, Il, Msc, Pr, Tran), *Balta Turcului* (Bot), *Bordeiul Turcului* (TuS), *Conacul Turcului* (Bz), *Cotul Turcului* (TîN), *Dealul Turcului* (Tran), *Fîntîna Turcului* (RîS), *Fundul Turcului* (oș. Buc), *Hotarul Turcului* (Săv), *Lacul Turcului* (Plo), *Movila Turcului* (Gal, Iaș), *Movila de la Balta Turcului* (Bot), *Odaia Turcului* (Găe), *Pasul Turcului* (Huș), *Piscul Turcului* (Brl, Găe, Hor), *Podul Turcului* (Adj), *Privalul Turcului* (Buc, Il), *Vadul Turcului* (Foc), *Turculești* (Găe), *Turculeț(ul)* (Clg, RîS), *Piscul Turcilor* (Msc), *Poiana Turcilor* (Dor), *Vadul Turcilor* (Tec) [7]. Din cînd în cînd, *DG* relatează fapte istorice menite să explice nașterea unor astfel de toponimice (v., de ex., s.v. *Pasul Turcului* și *Piscul Turcilor*) [8]. Pentru *Turcina* și celelalte cu

---

[1] *Totești* (Iaș), invocat de Bogrea, *loc. cit.*, p. 285, este produsul unei greșeli de tipar pentru *Totoiești* (v. *DG*, s.v. *Bîrlești*). Tot Bogrea notează *Tăutulești*, pe care nu-l localizează (și nici eu nu-l pot localiza).

[2] Mold.-Togan dau, la p. 225, *Tăut* (Sal), *Tăutelec* (Ora), *Tăuteu* (Mr), *Tăuți* (Alb, oș. Clu, Ineu), *Tăuții de Jos* și *Tăuții de Sus* (ȘoM), la p. 230—231 *Totelec* (Hue), *Totești* (Haț), *Tothaza* (Ghe), *Totoiu* (Alb), iar la p. 231 *Totvărădia* (Ard).

[3] Forma cu *ău* (rezultat, acesta, din *ó*, întocmai ca la n. pers. *Răutu* < germ.-săs. *Roth*) este mai veche decît cealaltă.

[4] Cred că și primul dintre aceste nume este împrumutat din maghiară: noțiunea respectivă n-a putut fi populară la romîni. Mold.-Togan, p. 61 și *Indicat.* au *Cistelec*, iar la p. 49 *Ceheiu* (Șim). În *Indicat.*, la *Cistelec* se dă ca numire oficială *Vișinelu* (Lud), care apare și în *Lege*.

[5] D o u ă sate din această regiune se numesc astfel.

[6] *Sacoșul Mare* în *ÎAdm.*

[7] *Turcul* și *Turculeț* apar și dincolo de hotarele noastre politice, unde provin tot de la romîni (v. Dr. II, p. 348, 397).

[8] Deși numeroase, aceste numiri nu probează așezarea unor g r u p u r i de turci în țările noastre. Chiar dacă n-am cunoaște dispoziția din tratatele cu Poarta, care interzicea stabilirea turcilor în principate, absența formei de plural a etnicului corespunzător (*turci*, fără alt cuvînt lîngă el) vorbește elocvent în acest sens. Vezi și discuția de la începutul prezentului capitol.

aceeași temă, să se compare v. slav. *turčinŭ* (adjectiv de la *turŭkŭ* 'turc'), apoi sîrb. *Turčin* 'turc' ș.a. (Miklosich, *Etym. Wb. slav. Spr.*, p. 365). Tot aici aparțin *Ac-Bași* (NeV), 'turci', literal «cap alb» (Bogrea, *loc. cit.*, p. 384); *Balgiul* și *Dealul Balgiului* (Ist), *Balgiul Mare* și *Balgiul Mic* (Il): *balgiu* 'negustor de miere turc' (Tiktin)[1]; *Ieniceri* (Ist); *Pașa* (Brl), *Pașa-Cîșla* (Ist), *Balta Pașii* (Cal), *Odaia Pașii* (Brl), *Vadul Pașii* (Buz); *Potur* (Ist) < turc. *pothur* «se numesc așa, la frontierele Ungariei, creștinii care au devenit de curînd musulmani» (Bogrea, *loc. cit.*, p. 385); *Spahiile* (Fil): *spahiu* 'Spahi, cavalerist turc' (Tiktin); *Stambul-Novai* și *Stambul-Stari* (Tul); *Sultan-Tepe* (Ist), *Sultana* (Gal, Olt), *Sultanul* (Gal, Trg), cu derivatele, ușor modificate din punct de vedere fonetic, *Sătăneasca* și *Sătănești* (Sla); *Vizir-Tepe* (Tul), *Viziraci* (Vl), *Vizireni* (Fău), *Viziroiu* (Ag), *Vizirul* (Brl), *Odaia Vizirului* (Br)[2]. Cîteodată ar putea avea aceeași semnificație (vreau să spun una înrudită) *Lazul* (v. mai sus, p. 24—25, s.v. *Curătura*): deoarece negustorii turci numiți *lazi* (sau, pop., *laji*) au îngrozit, vreme îndelungată, prin abuzurile lor nemaiînchipuite, pe romînii din Principate, nu-i neverosimilă ipoteza că printre numeroasele toponimice *Lazul* etc., existente în Țara Veche, le va fi conservînd vreunul amintirea[3]. Dobrogea i-a cunoscut, se pare, și ca locuitori permanenți. Cf. *Analele Dobrogei* VII, p. 29: în satul Ciucurova «erau ruși, apoi turci și lazi din seminția Caucazului . Acești lazi erau un popor aspru, de care se temeau nemții»[4]. Direct sau indirect, mai aparțin aici *Cîrjalia* (RîV)[5]: «cîrjaliii erau tîlhari organizați militărește, care-și făceau de cap, pe la începutul acestui secol [al XIX-lea], în Turcia și în țările lor vasale; de aceea se dă acest nume tîlharilor cruzi și lipsiți de scrupule, călău, barbar» (Tiktin) și *Manaful* (Giu): «*manafi*, masc. plur., alt nume dat cîrjaliilor, după rebelul Manah Ibraim, care arse și jăfui provinciile turcești, năvăli în 1802—1803 în Oltenia prin Mehedinți, răspîndind în juru-i foc și sînge

---

[1] Cf. și *Cablanul* (DrV), care ar putea fi o variantă a lui *caplan* « 1. un fel de turban făcut din piele de tigru; îl purtau unii soldați turci; 2. soldat turc care purta *caplan* » *(DA)*.

[2] N-au această temă, cum am crezut altădată, *Vizureni* (Bld) și *Vizurești* (Răc, Tec), care se explică foarte bine din, desigur, existentul n. pers. *Viezure*: probă indirectă, dar convingătoare, sînt *Viezura* (RS sau Foc), *Viezureni* (Dj), *Viezuri* (TîJ, RîV) și *Vizurei* (Gj). Ultimul, cu *i* în loc de *ie*, confirmă, fără putință de îndoială, aspectul fonetic, cam curios la prima vedere, al lui *Vizureni* și *Vizurești*: *viezure* se pronunță, mai pretutindeni, *vezure*, așa că, la derivatele cu accentul pe sufix, *-e-* devine lesne *i*. De altfel, numele satului tecucean menționat aici sună, în vorbirea populară a locului, *γizurești*: încă o dovadă, aceasta, că trebuie să pornim de la *viezure* (> *γezure*). *Vizir* n-a putut palataliza pe *v*, fiindcă aceasta e urmat de un *i* secundar (provine dintr-un *e*: cf. forma *vezir* la cronicari și etimonul turc. *vezir*).

[3] Informații privitoare la ei găsim, după indicațiile lui Bogrea, *loc. cit.*, p. 387, în *Docum. Hurmuzaki*, X, p. XIX și la Șăin. II, 1, p. 233, apoi la Ros., p. 327, 393. *Laza* și *Lazul* ar putea fi uneori hipocoristice de la *Lazăr* (cf. G. Weigand, *BkA* I, p. 19, care explică astfel, din n. pers. bulg. *Lazo*, n. top. *Lăzești* existent în Țara Moților).

[4] Dintr-un articol cu titlul *Coloniile germane din Dobrogea*.

[5] S.v. *Licura* citim în *DG*: « ...deal..., unde a fost un război, numit *Cîrjalia* (!), cu turcii, care au dat foc bisericii de la Căpățîna, de pe acest deal, la anul 1802 ».

< *manav* 'negustor de fructe proaspete', bulg. *manaf(in)* 'turc din Anadol', *manavtsi* (manafi) miliții neregulate formate din asiatici » (Șăin. II, 2, p. 75). Să se compare și alte toponimice amintitoare, într-un fel ori altul, de turci, precum *Naipul*, *Nalbant*, *Nazîrul* etc., care au fost discutate în capitolul precedent.

Unguraș(ul) (Dej, Hue, Pt, ȘoM), *Valea Ungurașului* (Dej), *Ungurei* (DrO, Seb)[1], *Ungurele*[2] și *Ungurelul* (Gil), *Ungureți* (Olț)[3], *Unguriul* (Buz)[4], *Unguroaia* (Bot), *Arșița Ungurului* (PiN), *Brătășanca Ungurului* (Plo), *Valea Ungurul*[5] (Haț), *Valea Ungurului* (Reg, Sig, Șim), *Bîrleștii-Unguri* (Paș), *Cornii-Unguri* (Huș)[6], *Mărginenii-Unguri*, alături de *Mărginenii-Munteni*[7] (oș. Bac), *Prăjăștii-Unguri* sau *Catolici*,

[1] Reprezintă forma de plural a dimin. *Ungurel*, existent el însuși ca toponimic (v. lista). Cf. și *Ungurașul*, alt diminutiv de la aceeași temă. E. Gamillscheg, *Die Mundart von Șerbănești-Titulești*, Jena-Leipzig, 1936, p. 25 și 185 afirmă, cu o siguranță cel puțin imprudentă, că derivate diminutivale de la numele ungurilor (și tătarilor) sînt « de necrezut ». De ce? Cine cunoaște, fie și numai foarte aproximativ, nomenclatura noastră topică știe că diminutivele apar, cu duiumul, la tot pasul și de la orice temă (v. partea II, capit. III). Aș putea adăuga și antroponimia ca argument în favoarea părerii mele : numele de familie cu aspect diminutival, formate de la tot soiul de cuvinte (printre ele un loc de frunte ocupă tocmai 'etnicele', la fel ca în toponimie), sînt extrem de numeroase (tot așa cele cu aspect augmentativ). De fapt, n-avem a face, totdeauna, cu diminutive propriu-zise : sufixul diminutival servește adesea pentru diferențiere, adică pentru evitarea confuziilor, sau pentru a varia terminologia toponimică (și antroponimică). Autorul citat invocă pronunțarea locală (din fostul județ Olt) a lui *-ei* (pluralul lat. *-ellus*) ca *-iei* : ar fi trebuit, deci, să avem *Unguriei*, nu *Ungurei*. Are așa de mare încredere în urechea sa, încît este absolut sigur că nu se înșeală? După cît știu, tendința graiurilor populare din vestul țării merge în sens contrar (*fer*, *perd* etc. pentru *fier*, *pierd* etc.). Gamillscheg crede că *Ungurei* a rezultat din *Ungureni*, după ce *n* al sufixului a nazalizat pe *e* precedent, iar acesta și-a pierdut nazalizarea. Pe cei inițiați în metoda de lucru a lingvistului vest-german nu-i surprinde o asemenea afirmație, căci sînt obișnuiți cu explicațiile lui complicate și « ingenioase », adică formaliste. În cazul de față, avea nevoie de un argument puternic în sprijinul tezei sale, că locuitorii din regiunea cercetată au venit de peste munți (ca să explice astfel anumite particularități dialectale). Interesant este amănuntul că *Ungurei* apare încă de la sfîrșitul sec. al XIV-lea, ceea ce pentru Gamillscheg probează vechimea mare a fenomenului (nazalizarea și pierderea ei) ! Spre a uimi definitiv pe cititor, autorul precizează (p. 185) : « Forma de mai tîrziu a numirii este *Ungureni*, un nume care ne mai întîmpină de două ori, în județul Olt ». Așadar s-a revenit la forma inițială (cu *-eni*)? Ori este vorba de alte toponimice, care, prin intervenția unei cauze speciale (necunoscute mie, dar și autorului), au păstrat neschimbat aspectul originar al sufixului. La fel înfățișează Gamillscheg și soarta n. top. *Tătărăi* din raionul Slatina. « Model » de lingvistică de birou ! Pe *Ungurei* îl consideră diminutiv de la *ungur* și W. Scheiner, *BkA* II, p. 56.

[2] Înregistrat de Frunzescu. Dacă această formă e reală, trebuie socotită drept o variantă morfologică a lui *ungur*, după modelul lui *mugur-mugure*, *sîmbur-sîmbure*, *strugur-strugure* etc.

[3] La Frunzescu, *Unguriți* (tot așa în *ISt*, *ÎAdm* și *Indicat.*). Ambele aspecte sînt posibile (cel în *-eț* ar fi un diminutiv, pentru care cf. *Turculeț*). Vezi și *Dacor.* XI, p. 90.

[4] Frunzescu are *Ungureŭ* și *Ungureul de Odești*. Deosebirea se explică prin alternarea suf. *-eu* și *-iu* la unul și același cuvînt. Al doilea dintre aceste toponimice este redat în *DG* sub forma *Unguriul-Ojeasca* (Buz). Cf. și *Măgura-Unguriului* (Cis).

[5] În *Indicat.*, *Valea Ungurului* (la fel în *Lege*).

[6] *DG* precizează că locuitorii acestui sat sînt de origine maghiară și de religie catolică.

[7] În *Indicat.* și *Lege*, *Mărgineni-Munteni* al. de *Mărgineni-Răzeși*.

al. de *Prăjăștii-Moldoveni* (Bac)[1]; *Apateul Unguresc*, al. de *Apateul Romîn*[2] (Ine, Ora), *Beica Ungurească*, al. de *Beica Romînă*[3] (Reg), *Bogata Ungurească* (Dej), al. de *Bogata Romînească*[4] (Dej) și de *Bogata Olteană* (Rup), *Bucerda Vinoasă Ungurească*, al. de *Bucerda Vinoasă Romînească* (Alb), *Buzăul Ungar* (TS), *Căcuciul Unguresc*, al. de *Căcuciul Romîn*[5] (Reg), *Cățălul Unguresc*, al. de *Cățălul Romîn*[6] (Zal), *Cisteiul Unguresc*, al. de *Cisteiul Romîn*[7] (Alb), *Cubleșul Unguresc*[8] (Ghe), al. de *Cubleșul Romîn*[9] (Hue), *Fodora Ungurească* (Ghe), al. de *Fodora Romînă*[10] (Dej), *Gîrbăul Unguresc*[11] (Hue), *Guruslăul Unguresc*[12] (Zal), *Hărmanul Unguresc*[13] (SfG), *Herepea Ungurească*[14] (Trn), *Homorogul Unguresc*, al. de *Homorogul Romîn*[15] (Sal), *Lăcăuțul Unguresc*[16] (Bz), *Lăpușul Unguresc*, al. de *Lăpușul Romînesc*[17] (Lud), *Lita Ungurească*[18], al. de *Lita Romînă* (Tur), *Lopadea Ungurească*, al. de *Lopadea Romînă*[19] (Ab), *Măcicașul Unguresc*[20] (Ghe), *Mănăștiurul Unguresc*, al. de *Mănăștiurul Romîn*[21] (Hue), *Nădășelul Unguresc*[22] (Hue), *Nimigea Ungurească*, al. de *Nimigea Romînă*[23] (Năs), *Pecica Ungurească*, al. de *Pecica Romînă*[24] (Ard), *Petrilaca Ungurească*[25] (Reg), al. de *Petrilaca Romînă*[26] (Lud), *Reghinul Unguresc*, al. de *Reghinul*

---

[1] Toponimicele care urmează le dau uneori, în ce privește așezarea lor, după vechea împărțire administrativă. În urma raionării țării, determinativele etnice au dispărut cu totul ori au fost înlocuite prin *de Jos* sau *de Sus*, eventual prin *Nou* sau *Vechi*. În *Indicat.* și *Lege* apare numai *Prăjești*.

[2] În *Indicat.* și *Lege*, numai *Apateul*.

[3] În *Indicat.* și *Lege*, *Beica*, *Beica de Jos*, *Beica de Sus* (Reg).

[4] În *Indicat.* și *Lege*, *Bogata*, *Bogata de Jos*, *Bogata de Sus* (Dej).

[5] În *Indicat.* și *Lege*, numai *Căcuciul* (Reg).

[6] În *Indicat.* și *Lege*, numai *Cățălul* (Zal).

[7] În *Indicat.*, *Cisteiul Alb*, *Cisteiul Romîn*, *Cisteiul de Mureș*; primele două contopite în *Cisteiul* (la fel în *Lege*).

[8] În *Indicat.* și *Lege*, *Cubleșul Someșan(i)* (Ghe). În *Indicat.* determinantul *Unguresc* apare foarte rar, și atunci numai pentru a se arăta că nu se folosește în denumirea oficială.

[9] În *Indicat.* și *Lege*, *Cubleșul*.

[10] În *Indicat.* și *Lege*, *Fodora* (Dej, Ghe).

[11] În *Indicat.* și *Lege*, *Gîrbăul* (Hue), *Gîrbăul Dejului* (Dej).

[12] În *Indicat.* și *Lege*, *Guruslău*.

[13] În *Indicat.* și *Lege*, *Hărman* (SfG).

[14] În *Indicat.* și *Lege*, *Herepea* (Ili, Trn).

[15] În *Indicat.* și *Lege*, *Homorog*. La *Homorogul Romîn* se dă ca numire oficială *Homorog*.

[16] Nu apare în *Indicat.* și *Lege*.

[17] În *Indicat.* și *Lege*, *Lăpuș* (Lăp), *Lăpuș* (Lud).

[18] În *Indicat.*, oficial *Litenii de Sus* (care apare și în *Lege*).

[19] În *Indicat.* și *Lege*, *Lopadea Nouă*, al. de *Lopadea Veche* (Aid).

[20] În *Indicat.* și *Lege*, *Măcicașul*.

[21] În *Indicat.* și *Lege*, *Mănăștiurul Romînesc*.

[22] În *Indicat.* și *Lege*, *Nădășelul*.

[23] În *Indicat.* și *Lege*, *Nimigea*, al. de *Nimigea de Jos* și *Nimigea de Sus*.

[24] În *Indicat.*, *Pecica*. Pentru *Pecica Ungurească* trimite, ca numire oficială, la *Rovine*. Apare și *Pecica Veche*, ofic. *Pecica*.

[25] În *Indicat.* și *Lege*, *Petrilaca de Mureș*.

[26] În *Indicat.* și *Lege*, *Petrilaca*.

Săsesc[1] (Reg), *Sacoşul Unguresc*, al. de *Sacoşul Turcesc*[2] (Tim), *Silvaşul Unguresc*[3] (Tur), al. de *Silvaşul Romîn* (Ab), *Sînmihaiul Unguresc*[4] (oş. Tur), al. de *Sînmihaiul German* şi *Sînmihaiul Romîn* (Tim)[5], *Sînpaulul Unguresc*[6] (Hue), *Soatul Unguresc*[7] (Cj), *Şaroşul Unguresc*, al. de *Şaroşul Săsesc*[8] (Med), *Şilea Ungurească*[9] (Trn), *Uifalăul Unguresc* (Cj), al. de *Uifalăul Săsesc*[10] (Sş), *Vălcăul Unguresc* (Hue), al. de *Vălcăul Romîn*[11] (Zal), *Vidacutul Unguresc*, al. de *Vidacutul Romîn*[12] (Odo). O singură dată apare (la Mold.-Togan) *maghiar* pentru *unguresc*: *Dileul Maghiar*, al. de *Dileul Romîn*[13] (Lud). Cf. şi *Măierău*[14] (Năs) = magh. *Magyaró*, *Şepşi-Măgheruş*[15] (TS) = magh. *Sepsimagyaros*, *Şieu-Măgheruş* (Bis) = magh. *Sajómagyaros*[16]. Pentru *Unguraşul*, să se compare *unguraş* 1. diminutiv de la *ungur*; 2. 'o plantă, din familia labialelor (Marrubium)'. Sinonime: *Boangherul* (Crl), care este o poreclă dată de romînii şovini ungurilor (adesea, prin extensiune, şi romînilor de peste munţi); *Ogrinul* (Seg), notat de Bogrea, *loc. cit.*; *Ugra* (Giu), *Ugruţ(iu)* (Hue), *Ungra* (Rup), apoi, mai puţin sigur, *Hrinceşti* (GuH)[17]. Să se compare n. top. croat. *Ugrini*, ucr. *Uhryn* (Mikl., s.v. *ągrŭ*).

§5. TOPONIMICE CARE ARATĂ ORIGINEA LOCALĂ

La începutul prezentului capitol am afirmat că, într-un anumit sens, şi anume în sens geografic, erau priviţi ca 'străini' (cu valoarea germ. *Fremd*, adică 'nelocalnic', spre deosebire de *Ausländer* 'de altă naţionalitate') şi romînii originari din altă provincie. Decretele domnilor moldoveni pentru întemeierea sloboziilor puneau pe munteni şi pe ungureni

[1] În *Indicat.* şi *Lege*, *Reghin*, al. de *Reghin-Sat*.

[2] În *Indicat.* şi *Lege*, *Sacoşul Mare* (Lug), *Sacoşul Turcesc* (Tim).

[3] În *Indicat.*, oficial *Pruniş*. *Silvaşul Romîn* nu apare.

[4] În *Indicat.*, *Sînmihaiul de Sus*, contopit *Mihai Viteazul*, care apare şi în *Lege*.

[5] De fapt, numai aceste două se opun unul altuia, fiindcă sînt situate în acelaşi raion, adică în apropiere, fie şi relativă, unul de altul. Observaţia este valabilă şi pentru alte cazuri similare din punctul de vedere al aşezării geografice.

[6] În *Indicat.* şi *Lege*, *Sînpaul*.

[7] Nu apar în *Indicat.*

[8] În *Indicat.* şi *Lege*, *Şaroş*, al. de *Şaroşul pe Tîrnave*.

[9] În *Indicat.* şi *Lege*, *Şilea*.

[10] Nu apare în *Indicat.* şi *Lege*.

[11] În *Indicat.*, *Valcău* (Zal), *Vălcăul de Sus* (Zal), *Vălcăul Unguresc*, ofic. *Văleni* (Hue). În *Lege*, *Valcău* cu *Valcăul de Sus* şi *Valcăul de Jos* (Zal).

[12] În *Indicat.* şi *Lege*, numai *Vidacutul* (Odo).

[13] În *Indicat.*, *Dileul Nou*, al. de *Dileul Vechi*. Pentru *Dileul Romîn* şi *Dileul Unguresc* se trimite la numirile oficiale *Dileul Vechi* şi *Dileul Nou* (care apar şi în *Lege*).

[14] În *Indicat.*, *Măieru*; în *Lege*, *Maieru*.

[15] Nu apare în *Indicat.*

[16] Prin Moldova, *ungur* este întrebuinţat, de ţărani, cu sensul de 'catolic' (fiind opus lui *moldovean* 'ortodox'), spune E. Petrovici.

[17] Tema acestui toponimic pare a fi ucr. *uhrin* 'maghiar', cu *u-* dispărut prin fonetică sintactică.

alături de ruşi, greci, sîrbi etc., ceea ce probează că, sub raportul juridic, îi tratau la fel cu aceştia. Este evident că unitatea de limbă, de port şi de moravuri se impunea din primul moment oricui şi că romînii făceau şi atunci o deosebire precisă între străinii propriu-zişi şi conaţionalii lor veniţi din altă parte. Dar pentru autorităţile din Moldova şi în vederea împlinirii scopului de a repopula ţara (v. aici mai jos), munteanul sau ardeleanul era un 'străin', un nebăştinaş fiindcă aparţinea unui stat diferit[1], întocmai ca străinii în sens strict.

Am văzut că înfiinţarea sloboziilor a fost determinată de motive strict economice: populaţia scădea şi nu mai putea face faţă necesităţilor curente ale ţării (de fapt, ale boierilor, care n-aveau braţe de muncă suficiente). În consecinţă, interesul practic şi imediat cerea să se umple golurile de oameni prin orice mijloc, fără alegere. Considerente de ordin naţional nu puteau interveni în aceaste chestiune, care era o pură «afacere» a clasei dominante. Se simţea nevoie de oameni, de muncitori, şi ei erau aduşi de oriunde puteau fi găsiţi. Decideau uşurinţa aducerii lor, şi bineînţeles, posibilitatea de a-i utiliza în condiţii cît mai avantajoase pentru exploatatori. Sub acest raport nu puteau exista deosebiri prea mari între străinii propriu-zişi şi romînii din alte provincii: cine prefera să-şi părăsească locul de baştină şi să se strămute, pentru totdeauna, aiurea dovedea că trăieşte foarte greu la el acasă şi că, prin urmare, este dispus să accepte orice ofertă cu perspective virtual mai favorabile. Cît despre uşurinţa oarecum materială de a-i avea, romînii întreceau pe cei mai mulţi dintre străini: era mai lesne de adus în Moldova ardeleni sau munteni decît sîrbi sau greci, şi tot aşa boierii munteni puteau găsi mai la îndemînă ardeleni sau moldoveni decît poloni sau ruşi. Ţinînd seamă de toate acestea, înţelegem de ce majoritatea toponimicelor care vorbesc despre aşezări romîneşti în ţările noastre sînt, cum vom vedea, privitoare la 'ungureni'. Numărul acestora întrece cu mult pe toate celelalte, indiferent de originea (locală sau etnică) a coloniştilor. Romînii de peste munţi se aflau mai aproape de Moldova şi de Muntenia decît străinii propriu-zişi, cu care, administrativ, erau puşi pe acelaşi plan, datorită împrejurării că veneau din altă ţară, unde condiţiile de viaţă difereau, adesea sensibil, de ale Principatelor. De aceea ei erau oarecum preferaţi şi romînilor din alte părţi şi străinilor[2].

Urmează acum lista toponimicelor formate de la apelative care evocă pe romîni sub diversele lor aspecte locale (nu numai după provincii, ci şi după regiuni mai puţin întinse, după oraşe, tîrguri etc.).

---

[1] Acest punct de vedere se manifesta mai vizibil faţă de romînii transcarpatici, care erau confundaţi adesea cu «ungurii». La această confuzie a contribuit, în mare măsură, denumirea *ungureni* dată lor de către romînii din Principate. Toponimia însăşi cunoaşte astfel de confuzii (v. mai departe).

[2] Nu trebuie pierdut din vedere, cînd vrem să ne explicăm marea mulţime a toponimicelor *Ungureni*, amănuntul, foarte important, că aşezările ardeleneşti de dincoace de munţi n-au drept cauză unică întemeierea de slobozii sau angajarea de muncitori permanenţi pe moşiile boiereşti. Cele mai multe se datoresc, cu siguranţă, păstoritului. De altfel, indiferent de modul cum luau naştere, ele n-au fost numite totdeauna *Ungureni*. Dimpotrivă, cred că aceasta se întîmpla relativ rar şi că, în majoritatea cazurilor, li s-au dat nume după criteriile adoptate în general de către romîni. Aprecierea rămîne valabilă, chiar dacă luăm în consideraţie şi localităţile ale căror nume amintesc altfel decît sub forma aici în discuţie originea ardelenească a coloniştilor, de pildă *Blăjani*, *Mărgineni*, *Sălăgeni* etc.

Ardelei (Tej): tema este aceeaşi ca în *Ardeleni* (Giu)[1], dar n-avem siguranța că şi sensul ar fi identic cu al acestuia[2]. Pentru alte nume la baza cărora se află *ard-*, v. capit. I, p. 85 — 86, s.v. *Pădurea*. Bogrea, *loc. cit.*, p. 386 le pune pe toate împreună, ca şi cum am avea a face pretutindeni cu «originea locală».

Argeşeanul (Miz) şi *Argeşani* (CAr).

Avrigeanca (Brl) < *Avrig* (sat, Sib).

Bănățeni (Seg).

Bărgăoani (PiN), *Bîrgăieni* (Făl) <*Bîrgău* (ŞoM).

Bîrlădeanul (Neg).

Bîrsan (Iaş), *Bîrsana* (Bld, Seb, Sig), *Bîrsani* (Olț), *Bîrsanul* (Drg), *Bîrseanul* (Tej), *Bîrseni* (TuS), cu derivatul *Bîrsăneşti* (Bot, TîO)[3] < (*Țara*) *Bîrsei* (Tran), *Bărsanul* (Bac).

Blăjanca (Buz), *Blăjani* (Buz, Vl)[4], *Blăjani-Bagdat* (Buz), *Blăjeni* (Bis, Brd), *Blăjenii de Jos* şi *Blăjenii de Sus* (Bis), *Blăjeri* (Adj), *Blăjerii de Jos*[4] şi *Blăjerii de Sus* (Gal), *Rîpa Blăjerilor* (Gal)[5].

Braşovana *Mare* (TîN), *Braşoveanca* (Miz), *Coasta Braşovenilor* (RîV)[6].

Brăileanca (Iaş, Miz), *Brăileni* (Pit), *Brăilenii-Aninoasa* (Pit)[7].

Brețcani (Rom) < *Brețcul* (TîS).

Buzoieni (Leh), *Buzoieni-Răzăşi* (Neg), *Buzoianca* (Brl, Buz), *Buzoianca-Iatropolo* (Buz), *Buzoianul* (Pr, Răc).

Moştenii-Călărăşani (Giu) < *Călăraşi* (Căl); *Cîmpulungeanca* (Buz, Msc), *Pîrăul Cîmpulungeanului* (Făl), *Vîrful Cîmpulungencei* (Buz) < *Cîmpulungul* (Clg, Msc); *Corduneni* (Bac) < *Cordunul* 'Bucovina' (v. capit. I, p. 74, s.v. *Hotarele*, unde figurează şi alte toponimice care ar putea fi interpretate la fel cu acesta)[8].

Dîmboviceanca (Miz), *Dîmboviceanul* (Slo); *Dejan(i) şi Dejani* (Făg) < *Dej*.

---

[1] Acesta, foarte probabil, recent, căci apare de-abia în *ISt*.

[2] Privitor la «ardeleni» (şi sinonimele, aproximative, «mocani», «țuțuieni» etc.), cf. A. Veress, *MemAcR*, Ist, ser. III, tom. VII, p. 127—128.

[3] Cf. şi *Bărseşti* (în *Indicat.*, *Bîrseşti*) (Foc, RîV, TîJ), *Bîrseasca* (Drg, Pit), *Bîrsescul* (Str), *Bîrseşti* (Drg, Gj, Vl), *Bîrseşti-Bodeşti* (RîV), *Bîrseştii de Jos* (TuM), *Bîrseştii de Jos* şi *Bîrseştii de Sus* (CAr), *Bîrseştii de Sus* (DrO), *Bîrsoieni* (RîV), *Bîrsoiul* (Drg), *Bîrsău* (CeS, Ili), *Bîrsăul de Jos* şi *Bîrsăul de Sus* (Cis), *Bîrsăul Mare* şi *Bîrsăuța* (Dej), cu aceeaşi temă.

[4] Despre locuitorii acestor sate *DG* spune că, după tradiția locală, îşi trag originea din Blaj.

[5] Amintesc de oraşul ardelenesc şi *Blajul* (CAr, Str), *Blajul (Blaji)* (Cor), *Blaşul* (BAr), care pot fi interpretate şi ca identice cu el, în sensul că au exact aceeaşi semnificație (simbolică, în intenția autorilor), dar şi ca antroponimice devenite toponimice (la fel, de altminteri, cu *Blajul* ardelenesc): *Blasius* > *Blaş, Blaj* (identic, dincoace de Carpați, cu *Vlasie*, de origine greco-slavă). Vezi cele spuse în capitolul precedent, p. 178, s.v. *Blaj(ul)*.

[6] Cf. şi *Braşovnița* (Neg), *Izvorul Braşovului* şi *Poiana Braşovului* (Cis); Frunzescu dă, pentru raionul Negreşti, un *Braşoveneşti*. Despre *Braşovnița* citim în *DG* că şi-a luat numele de la un braşovean aşezat acolo înaintea altor oameni.

[7] Să se compare şi *Dealul Brăilei* (Buj), *Drumul Brăilei* (Bld, Bz, RS), *Gîrla Brăilei* şi *Grindul Brăilei* (Gal), *Brăilița* (Brl, Fet). Ultimul ar putea fi n. pers. *Brăiliță* (auzit de mine la Tecuci), întocmai ca *Brăiloiu* (Str), care-i n. fam. *Brăiloiu*.

[8] Cf. şi *RGR* IV, p. 37.

Grindul Făgărăşanului (Urz); *Iazul Fălcienilor* (Dor) <*Fălciu* (fostul judeţ sau tîrgul omonim); *Meri-Fălcoianca* şi *Fălcoieni* (Vid), *Fălcoieni* (Sla) < *Fălcoiul* (Crl).

Jiana Mare şi *Jiana Veche* (VîM), *Cotul Jienei* (Crl), *Jianca* (Crl, DrO, Giu, Pit), *Jianca* sau *Jianul* (oş. Buc), *Jianul* (DrO, Olt, Pit, RîV, Ved), *Plopenii-Jianul* (Dor), *Jieni* (Bac, Str) < *Jii*, pronunţarea veche (care se aude încă şi astăzi prin partea locului) a n. top. *Jiu*[1], aşadar 'oameni originari de pe Valea Jiului'.

Mărgineanca (Brl, Buz, Pit, Plo, Tej, Trg), *Mărgineanul* (Miz, Iaş), *Mărgineni* (Ag, Bac, Buz, Făg, Olţ, Oră, PiN, Pr, Sla, Vl), *Mărginenii de Jos* şi *Mărginenii de Sus* (Cpi, Plo, Sla), *Mărginenii-Luncani*, *Mărginenii-Munteni*, *Mărginenii-Răzăşi* şi *Mărginenii-Unguri* (Bac), *Mărginenii-Pîrliţi* (Pr), *Ciocăneştii-Mărgineni* (Căl), *Vlădenii-Mărgineni* (Plo): o parte din aceste numiri, dacă nu toate, însemnează 'romîni ardeleni din regiunea Sibiului şi a Hunedoarei' (= de la marginea, adică de la vechea graniţă, a Ardealului de sud cu 'Ţara')[2], cum dovedesc, fie şi indirect, pentru unele dintre ele, informaţiile date de *DG* (comuna *Mărgineni* din Vîlcea are mai multe cătune, printre ele *Blăjani* 'locuitori veniţi din Blaj', iar *Mărginenii-Munteni* din raionul Bacău stă, cum vedem, alături de *Mărginenii-Unguri* şi de *Mărginenii-Luncani*, două toponimice care arată şi ele o populaţie venită de aiurea)[3].

Mocanca (Fău), *Mocani* (Bld, Brl, Buh, Buz, Ist, Pr, RS), *Drumul Mocanilor* (Urz), *Mocanul* (Cis, Cra, Giu, Il), *Balta Mocanului* (Gal), *Mocăneasca* (Buc): este unul dintre numeroasele sinonime pentru 'ardelean', care, prin diverse regiuni de dincoace de munţi, are sensul 'păstor, cioban, oier'[4]. S. v. *Mocani* (mahala a comunei *Mîneciul-Pămînteni*, Tej), *DG* spune că locuitorii sînt «*mocani* veniţi de dincolo şi care s-au retras din *Mîneciul-Ungureni*», iar s.v. *Drumul Mocanilor* aflăm că pe acolo « treceau primăvara nenumărate turme de oi de la baltă la munte ». *DE* are *mocan* 'cioban ardelean de la poalele Carpaţilor; fam. bădăran, ţopîrlan, mocîrţan, mocofan, mojic'[5].

---

[1] Variantă primitivă a fost *Jiiu*, din care a rezultat pe de o parte *Jii* (prin amuţirea lui *u* final consonantizat cu vremea), pe de alta *Jiu* (prin absorbirea lui *ĭ* de către *i* precedent, ceea ce se va fi petrecut, mai întîi, la forma articulată *Jiul*). Cf. *Sibiu* şi *Sibii* (de unde *Sibianu*) < *Sibiiu* şi, în special, *fiu* < *fiiu*, păstrat, cu cei doi *i*, în formulele sintactice *fii-meu fii-tău* etc.

[2] Despre semnificaţia acestei denumiri, v. *RIR* IX, p. 364.

[3] *Mărginenii-Luncani* se mai cheamă şi *Slobozia-Luncani*, nume care trimite de asemenea la oameni 'străini' de ţinut. Tot aşa *Mărgineni* (Sla) apare, în *ISt*, sub aspectul *Mărginenii-Slobozia* (Sla). Cf. şi *BkA* II, p. 90. (În *Indicat.* sînt ambele; iar *Mărginenii-Unguri*, oş. Bac, este dat sub aspectul *Mărgineni-Ungureni*, oficial *Mărgineni-Răzeşi* (cum apare şi în *Lege*).

[4] « În ce priveşte numele păstorilor, ei erau numiţi, în genere, *mocani*, iar cei din Ţara Bîrsei, *bîrsani*, cei din regiunea Sibiu-Făgăraş, *ţuţuieni*, cei din Bran, *moroieni*, sau, împreună, cu numele generic de *păcurari* » (Şt. Paşca, *Dacor.* VI, p. 466, după Dr. Veress Andrei, *Păstoritul ardelenilor în Moldova şi Ţara Romînească pînă la 1821*).

[5] Aşadar, ca apelativ pur, acest cuvînt a devenit un termen injurios, la fel cu alte sinonime ale lui *cioban* (v. mai departe, s.v. *Ţuţuieni*, unde, alături de *ţuţuian*, este pomenit *ţopîrlan* < *ţop* = *moţ*); cf. şi *momîrlan* '(Trans) ţopîrlan, om prost; epitet pe care-l dau cei de pe *Jii* celor din părţile de sus ale Ţării Haţegului' *(DE)*. De altfel este foarte probabil că *mocîrţan* şi *mocofan* au aceeaşi temă ca *mocan*. Toate aceste modificări semantice îşi au izvorul în mentalitatea de clasă şi de categorie socială cu interese opuse.

Moldovanul (Ag, Gal), *Moldoveanul* (Ag, Buz), *Ruptura Moldovencei* (Brl), *Moldoveni* (Miz, Tr, TuM, Urz), *Dobrovăț-Moldoveni* (Vas), *Moldovenești* (Tur), *Mîndreștii-Moldoveni*, alături de *Mîndreștii-Petrești* [1] (Foc), *Perieții-Moldoveni* (Il). Existența unor astfel de toponimice și într-o regiune moldovenească (raionul Focșani) se explică prin faptul că într-o vreme îndepărtată județul Putna aparținea Munteniei, iar moșia în discuție se află pe teritoriul comunei Jorăști « situată pe malul Putnei, în cîmpia Focșanilor, spre est... de acest tîrg », așadar la hotarul cu Muntenia. Se știe că, la un moment dat, capitala județului Putna avea două părți numite după cele două principate vecine: *Munteni* și *Moldoveni* (primul nume îl purta o piață, căreia astăzi i se spune *Piața Unirii*, alături de *Piața Moldova*) [2]. Mai important este însă amănuntul următor: *Mîndrești* se cheamă și două sate din fostul județ R.-Sărat: unul, *Mîndreștii Noi*, este « așezat la vest, pe m a l u l s t î n g a l v e c h i i a l b i i a r î u l u i M i l c o v », iar celălalt, *Mîndreștii Vechi*, « spre est, l a h o t a r u l j u d e ț u l u i, în cîmp » [3]. Fiind vorba de omonime oarecum învecinate, s-a simțit nevoia unei diferențieri, care nu putea fi realizată mai bine decît prin adăugarea determinativului *Moldoveni* la cel din Moldova [4].

Moroieni (Trg), *Valea Moroianului* (Buz): supranumele romînilor ardeleni de prin părțile Brașovului [5].

Munteanul (Pt, RS), *Dealul Munteanului* (Vas), *Munteni* (Bc, Bd, Cra, Hrl, Iaș, RîV, Rom, Str, Tec, TîN, TîO, Vs) [6], *Muntenii-Buzău* (Șlo), *Muntenii de Jos* și *Muntenii de Sus* (Vas), *Muntenii-Gherăiești* și *Muntenii-Văleni* (Rom), *Munteni* sau *Țigăneștii Noi* (Tec), *Mahalaua Muntenilor* și *Mărginenii-Munteni* (Bac), cu derivatul « personal » *Muntenești* (Cîm, Vas). Din descrierile *DG* aflăm cîteodată împrejurările care au dus la numirea în chipul acesta a unora dintre satele aici

---

[1] În *Indicat.* și *Lege*, *Mîndrești-Moldova*, al. de *Mîndrești-Munteni*; pentru *Mîndreștii Noi* și *Mîndreștii Vechi* se trimite, ca numire oficială, la *Mîndrești-Munteni* (vezi și mai departe).

[2] Tot *Munteni* se cheamă partea de sud a orașului, de la Bulevardul fost P. P. Carp în jos. Acest bulevard merge aproximativ pe vechea albie a Milcovului.

[3] Subliniat de mine, pentru fixarea mai precisă a așezării geografice. Cele spuse despre *Mîndreștii Noi* arată că acest sat ținea de Moldova în vremea cînd Milcovul curgea pe vechea-i albie (și s-ar fi putut numi atunci *Mîndreștii-Moldoveni*).

[4] Acest mijloc de a deosebi cele două localități cu același nume se impunea, înaintea altora, tocmai din cauza poziției lor la hotarul Moldovei cu Muntenia.

[5] Așa mi s-a spus de către persoane inițiate (dicționarele noastre nu cunosc apelativul *moroian*). Șt. Pașca, *Dacor.* VI, p. 466, n. 2 îl derivă de la *moroi* 'divinitate populară care aduce sau ia laptele vitelor'. Urmează, deci, că avem a face cu un fel de sinonim al lui *oier*, *păstor* etc. (v. și ceva mai sus, s.v. *Mocanca*). Deși nu-i toponimic propriu-zis, pot menționa tot aici (din cauza originii locale identice a oamenilor pe care-i vizează) numele cunoscutei străzi bucureștene *Mămulari*. Cf. G. Moroianu, *Chipuri din Săcele*, București 1938, p. 182, n.: « M ă m u l a r i i și m ă m u l ă r i ț e l e erau negustori și negustorițe din Săcele, care se duceau la tîrgurile din țară din Romînia cu marfă ieșită din industria casnică din Săcele, precum: dimii, stofe de haine, sărici, țoluri, ghebe din dimie. Tîrgurile la care mergeau acești negustori erau mai ales vestitele tîrguri de la Călărași și Slobozia din județul Ialomița ». *DE* are *mămular* 'negustor de mărunțișuri, mai adesea ambulant, cercelar, tolbaș, coropcar'.

[6] În raioanele Hîrlău, Iași și Tîrgul-Ocna avem cîte două localități numite așa.

menționate. De pildă: locuitorii din *Munteni* sau *Țigăneștii Noi* (Tec) au fost aduși la 1662 de către Dabija-Vodă, Domnul Moldovei, din Muntenia; *Mahalaua Muntenilor* (TîO) este o parte a satului *Brătila*, despre care «se zice că primii locuitori... ar fi fost niște munteni veniți din Rucăr, dovadă Mahalaua Muntenilor...»; satul hîrlăoan *Munteni* se cheamă și *Slobozia-Secătura*, ceea ce probează că a fost întemeiat cu oameni străini de țară. Dar nu totdeauna este vorba de semnificația politică a toponimicului nostru. *Muntean* însemnează și 'om de la munte', spre deosebire de 'cîmpean' și 'delean' (v. mai departe, capit. III al părții a II-a)[1]. Acest sens îl are *Muntenii-Buzău* (Slo), chiar dacă *DG* nu ne-ar informa că locuitorii sînt veniți din munții Buzăului: de vreme ce numai moldovenii[2] numesc fosta Țară Romînească Muntenia, urmează că prezența toponimicului *Munteni* în această din urmă provincie trebuie explicată altfel decît în Moldova. De altminteri, nu este exclusă, cel puțin teoretic, o asemenea interpretare chiar pentru unele toponimice moldovenești (și anume pentru cele din regiunile nemuntoase). *DG* nu dă nici o indicație în acest sens, dar pot aduce eu, cu privire la *Muntenii* din comuna Belcești (Hrl), mărturia unui bătrîn nemțean, care vorbea în deplină cunoștință de cauză despre originea acestui sat, întemeiat în 1879: țăranii din *Plotunul*[3] (TîN), localitate prin excelență muntoasă, aveau pămînt de cultură la Belcești[4], unde se duceau regulat, în timpul sezonului agricol, ca să-l lucreze. O parte din ei au preferat să se așeze definitiv acolo, spre a scăpa de greutățile unui drum atît de lung, pe care trebuiau să-l facă de mai multe ori pe an. De la ei și-a luat satul numele *Munteni*, adică 'oameni veniți dintr-o regiune de munte'[5].

Olteanca (Drg, Hor, RîV, TuM, VîM), *Olteanul* (BAr, Cis, RîV), *Olteanul Mare* și *Olteanul Mic* (Cis), *Olteni* (Aid, Ag, Br, oș. Buc, Bz, Foc, Găe, NeV, RîV, SfG[6], Sla, Tej, Trg, Vid)[7], *Olteni* (*Ciorogîrla*) și *Oltenii-Călțuna* (oș. Buc), *Bogata Olteană* (Rup), cu derivatul «personal» *Oltenești* (Huș). Situația se prezintă aici, în linii mari, la fel cu cea analizată sub rubrica imediat precedentă. 'Oltean' însemnează și 'locuitor de pe valea Oltului'[8], nu numai 'om originar din Oltenia'. Cu primul sens trebuie să con-

[1] Un sinonim, depreciativ, al lui *cîmpean* este *cojan*, pe care de asemenea îl găsim în toponimie (v. capitolul următor). Nuanța peiorativă o are, dacă nu mă înșel, mai ales, poate chiar exclusiv, în gura 'muntenilor' (a țăranilor de la munte).

[2] Mă refer, bineînțeles, la o epocă mai îndepărtată și la vorbirea oamenilor fără cultură.

[3] În *Indicat.* și *Lege, Pluton.* Există și o localitate *Plutonița* (GuH).

[4] Pe care-l vor fi căpătat în urma împroprietăririi de după războiul din 1877–1878.

[5] Privitor la «munteni» în general, v. și *RGR* IV, p. 40. Pentru însemnarea 'om de la munte' (în Moldova), cf. *BSG* LIX, p. 364 și *RIR* X, p. 136–137. O încercare de a explica numele Muntenia face I. Conea, în *Revue de Géologie et de Géographie* III (1959), p. 329 urm. Cf. și articolul *Interpretări geografice în istoria poporului romîn. În ce condiții a apărut și ce a însemnat, la origine, „Țara Romînească"*, în *Probleme de Geografie* X (1963), p. 55 urm., de același.

[6] O. Liebhart, *BkA* III, p. 59 scrie următoarele despre acest sat: «*Oltsem*, romînesc (*Olteni*, modern)... Etimologia: magh. 'ochi în *Alt* (= *Olt*), nume de rîu'; a fost numit așa, poate, din cauza lărgirii în formă de bazin. Să se compare micile lacuri din masivul Tatra, care sînt numite 'ochi de mare', magh. *tengerszem*».

[7] Regiunea Argeș, fostele județe Teleorman și Vîlcea și raioanele Găiești și Slatina au ori au avut cîte două sate numite astfel.

[8] Cf. și *Oltețani* (Olț) < *Oltețul* (afluent al Oltului).

tăm în cazul toponimicelor olteneşti şi ardeleneşti (ultimele, pentru motivul că regiunile de peste munţi n-au cunoscut mişcările de populaţie cu care sîntem obişnuiţi în Romînia Veche)[1]. Al doilea există, probabil, la toate celelalte, deşi, în principiu, putem, ba chiar sîntem obligaţi să admitem că şi unele dintre ele vor fi evocînd originea strict locală, nu pe cea 'provincială', a oamenilor. Căci iată ce citim în *DG*, s.v. *Olteni* (com. Mogoşeşti, Sla): «Această numire o are de la nişte familii de olteni fugari, care au poposit aici, pe moşia călugărească Strihareţul». Aşadar, chiar într-un fost judeţ limitrof cu Oltenia şi scăldat de rîul Olt semnificaţia ultimă este nu numai posibilă, ci şi reală. Cf. şi ştirile despre originea oltenească, în acelaşi sens, a locuitorilor din satul *Olteni (Ciorogîrla)*[2]. Surprinde lipsa toponimicelor *Olteni* în Moldova, cu atît mai vîrtos, cu cît documentele vorbesc de aşezări 'olteneşti' în această provincie din cele mai vechi timpuri. (Vezi *RIR* X, p. 130 urm., în special 136—137.) Şi totuşi surprinderea dispare, dacă ne gîndim că, pentru moldoveni, Oltenia nu constituia o provincie propriu-zisă, cu organizaţie aparte, ci o simplă anexă a Munteniei. Să nu uităm apoi că 'inexistenţa' Olteniei în ochii moldovenilor era provocată şi de marea distanţă care-i separa de ea.

Oşlobeni (PiN): înseamnează oameni din *Vaşlab* (Ghg) < magh. *Vasláb*, întocmai ca *Voşlăbeni* (Ghg) (Kisch I, p. 81).

Romîna (Bal, Crl)[3], *Romînaşi* (Zal), *Fundul Romînesei* (TîN), *Romîni* (Buh, RîV), *Romînii de Jos* şi *Romînii de Sus* (Hor), *Romîneşti* (Bt, Cra, Fge, Foc, Hrl, Lug, Med, Moi, Msc, Olţ, Pit, Plo, Răc, SaM, Str, Suc, ŞoM, Tit, TîJ, VaD)[4], *Romîneşti* sau *Romanaţi* (Cos), *Valea Romîneştilor* (Msc)[5]: tema tuturor acestor toponimice

---

[1] Cf. G. Weigand, *BkA* I, p. 11 (despre *Olteni*, A): «oameni originari de la Olt».

[2] *Olteniţa* nu aparţine aici, cum am crezut, greşit, mai de mult (între altele, se opune accentul, care, dacă am avea a face cu un derivat «diminutival» sau de altă natură de la *oltean*, ar trebui să stea pe sufix). Forma veche a acestui nume este *Oltelniţa* (vezi *Dacor.* III, p. 432). Al. Mărculescu, *Olteniţa: Studiu. Album monografic*, Bucureşti 1932, p. 21 reproduce explicaţia dată de Ov. Densusianu, care, bazîndu-se pe aşezarea geografică (la frontieră) a orăşelului, propune o formaţie bulgărească, alcătuită din *ot* 'de la' şi *devlnitsa* 'piatră de hotar' (cf. verbul *otdevljam* 'a despărţi, a separa'). Eu m-aş gîndi la bulg. *oteljam se* 'a făta (despre vaci)' (cf. şi sîrb. *otèliti (se)* idem), a căror temă a putut servi la derivarea unui substantiv în *-niţă*, cu însemnarea 'loc unde se petrece acţiunea exprimată de primitiv'. Cît despre *l* din prima silabă a toponimicului nostru, nu-i greu de admis o epenteză sub influenţa aceleiaşi consoane din silaba următoare (printr-un fenomen de «propagare», adică prin pronunţarea anticipată a lui *l* următor): *Otelniţa* > *Oltelniţa* şi apoi, prin disimilaţie totală, *Olteniţa*. În ce priveşte modul cum s-a întemeiat şi dezvoltat tîrgul *Olteniţa* (situaţia seamănă, în general, cu a *Călăraşilor* lui Ştirbei-Vodă din regiunea Ialomiţa), V. Mihăilescu, *BSG* XLIII, p. 138 spune că s-au strîns acolo oameni din Chirnogi, Ulmeni, Radovan, Căscioare, din satele de pe Mostiştea, de pe Ialomiţa, de peste Dunăre (aceştia, bejenari romîni şi bulgari), apoi cîţiva ardeleni şi destul de mulţi olteni. Ultimii apar numai în tradiţia locală, amănunt interesant pentru discuţia noastră, căci arată că vechea formă *Oltelniţa* a devenit *Olteniţa* sub (sau şi sub) influenţa lui *oltean* (plur. *olteni*). Cf. şi Mărculescu, *op. cit.*, p. 21—22: «Tradiţia locală pune numele oraşului în legătură cu un oarecare *Niţu(ă) Olteanul*, al cărui han — înfiinţat pe pămîntul Olteniţei-Vechi — era locul „de tragere la han" al tuturor acelora ce lucrau la mîglele de sare, precum şi al locuitorilor satelor din împrejurimi. Îndemnul cu care se arăta direcţia către han fiind: *„hai la Oltean-Niţu(ă), hai la Oltealniţă, Oltelniţa"*. (De vorbă cu bătrînul Ghiţă Pitulice.)».

[3] Frunzescu dă acest nume sub aspectul lui vechi şi popular (*Rumîna*).

[4] Regiunea Ploieşti avea trei sate numite astfel.

[5] *ÎAdm* scrie *Valea Rumîneştilor*.

este, incontestabil, numele nostru etnic. Se pune numai întrebarea, dacă putem să-i atribuim pretutindeni valoarea lui semantică actuală. În multe cazuri, sensul lui trebuie să fie acela de 'om neliber' (*rumîn*, cum se spunea în limba mai veche, atît populară, cît și oficială). *DG* se gîndește la această însemnare 'socială' s.v. *Romîna* (cătun al comunei *Boșoteni*, Crl)[1]. Deoarece numai în Muntenia (și Oltenia) a circulat *romîn* (sub forma originară *rumîn*, rezultată în mod «regulat» din lat. *romanus*) cu înțelesul aici în discuție, ca și cu cel etnic, de altminteri, singurul curent astăzi, urmează că numele topice moldovenești similare trebuie interpretate în alt chip, și anume ca produs al unor sentimente «patriotice» din partea autorităților administrative sau a unui om cult (în ipoteza că numirea datează dintr-o epocă apropiată de a noastră). Suf. *-ești* ne trimite, potrivit constatărilor făcute în capitolul precedent, la o temă personală: locuitorii satului respectiv sînt, teoretic, descendenții celui indicat în temă. *Romînești* însemnează, deci, urmașii unui stăpîn de sat, proprietar de moșie etc. *Romîn(ul)* sau *Roman*. Cum, în mod obișnuit, numele de botez, nu cel de familie (după terminologia actuală), servea la derivarea toponimicelor cu semnificație «personală», iar *romîn* nu putea fi decît un 'supranume', adică nume de familie, *Romînești* trebuie să aibă drept primitiv numaidecît pe *Roman* (cu *a*>*ă*[2] din cauza lipsei de accent, dar și sub influența sufixului, mai precis spus, prin analogia atîtor derivate care prezintă un *ă* alături și în opoziție cu *a* neaccentuat al temei). Dr. II, p. 77 crede că *Roman* este identic, în ce privește originea lui, cu numele nostru etnic: «Fără a ne fi rămas din limba latină, numele de persoană *Roman*, care, și dacă este un nume de sfînt, este identic ca sens cu *Vlah*, *Oláh* (cf. și *roman* 1. 'stinkende Hundskamille', 'Anthemis cotula'; 2. 'Käse, Wucherblume', 'Matricaria inodora' și 'Chrysanthemum Leucanthemum'[3] < lat. *romanus*, prin mijlocire slavă, cf. n. slov. *roman*, *rman*, sîrb. *raman*, rus. *roman* etc., apoi germ. *römische Kamille*, magh. *római szegfű*; deriv. *romaniță*, la Tiktin, *DRG*, 1335), era foarte obișnuit la romîni, cum era obișnuit și lat. *Romanus* în Roma și Apulia, apoi în Antivari, Cattaro, Traù etc. (cf. Jireček, *Die Romanen*, II, 54; Erben, *Regesta*; Melich, *Szláv jövevény szavaink*, I, 2, p. 203). Nu ar fi, deci, imposibil ca unele nume de acest fel, pe care le întîlnim în ținuturile prin care au trecut romînii, să fie chiar de origine romînească». În consecință, autorul citat pune la un loc cu toponimicele imediat precedente, ca putînd avea aceeași origine

[1] În treacăt zis, forma feminină a numelui de sat din raionul Caracal nu se pretează, strict vorbind, la o asemenea interpretare: C. Giurescu, *Despre rumîni* (*MemAcR*, Ist, Ser. II, tom. XXXVIII), p. 201 afirmă, întemeiat pe documente, că numai bărbații puteau fi oameni neliberi în sens juridic. Este drept însă că, după cum vom vedea în capit. II al părții a II-a, distincția de gen nu are, în toponimie, totdeauna valoarea din limba curentă.

[2] Care, fiind urmat de *n*, s-a prefăcut automat în *î* (influențat, poate, și de *romîn*, cu care semăna, pînă aproape de confuzie, tema lui *Romînești*). *ISt* înregistrează și un *Romanești* (Olț, TîJ), așadar cu *a* păstrat (ca în n. fam. *Romanescu*).

[3] Nume de plante (romăniță puturoasă, resp. mărgărită).

şi semnificaţie, pe *Roman*, *Romanul*, *Romani*, *Romanaţi*[1], precum şi altele, existente în afara graniţelor statului romînesc. Dacă acceptăm această interpretare, trebuie explicat la fel *Romaneşti* (Suc[2], VaD), care seamănă pînă la identitate (mai puţin grafia) cu *Romîn(c)a* şi *Romîneşti*. Numirea dublă *Romîneşti* sau *Romanaţi* (Cos) ar proba, teoretic cel puţin, că *-aţi* este, ca funcţiune, identic cu *-eşti*. Rămîne să se stabilească pe de o parte sensul temei (dacă, adică, ea înseamnă 'romîn' sau dacă este n. pers. *Roman*), pe de alta originea suf. *-aţi*, pe care-l mai găsim, de pildă, la n. top. *Vasilaţi* (Olt, Olţ)[3]. Bogrea, *loc. cit.* invocă un n. pers. *Romanat* (« Ρομανᾶτος » e, în greceşte, şi moneta împăratului bizantin Romanos Diogenes »), aşadar vede în *-aţi* pluralul unui sufix grecesc, împrumutat, prin diverse elemente lexicale (propriu-zise ori numai antroponimice), în limba noastră. Dar tot el se gîndeşte şi la slav. *-ats* (« cf.rom. sîrb. *Mladenats* »). Pentru N. Iorga, *Revelaţii toponimice*...cit. (p. 18 a extrasului), *Romanaţi* (fostul judeţ) trebuie pus împreună cu numele de sate, inexistente astăzi, dar atestate într-un document din 1805, *Rumănaţi dă Jos* şi *Rumănaţi dă Sus* (Tr) şi a căror vecinătate cu fostul judeţ oltean omonim nu-i întîmplătoare. Iată ce afirmă Iorga : « Această îndoită numire nu înseamnă altceva decît romîni, în mijlocul pădurii cumane [Teleorman] şi în faţa pătrunderilor slave ale străvechilor sîrbi ». Ar rezulta, deci, că regiunea locuită de aceşti sîrbi se întindea imediat la vest de Romanaţi, pe ambele maluri ale Dunării, pe la Vîrciorova, Orşova, Moldova, unde găsim toponimice în *-ova*, *-ava*, precum şi derivate în *-inţi*, *-anţi* (*Dunărinţi*, *Gataianţi*). Cf. şi aprecierile lui G. Ivănescu, *Bul. Phil.* IX, p. 211, care crede, la fel cu Iorga (şi cu alţi cercetători, v. aici mai jos), că *Romanaţi* este o numire dată de sîrbi (trăitori, precizează el, în Banat şi Oltenia : spre deosebire de bulgari, care au botezat ţinuturile locuite de romîni *Vlaşca*, *Vlăsia*, sîrbii au recurs la numele băştinaş al vecinilor lor romanici) şi că cele două ţinuturi romîneşti (Vlaşca şi Romanaţi) erau despărţite printr-un teritoriu locuit de cumani (Teleormanul de astăzi)[4]. G. Weigand, *BkA* IV, p. 170 scrie : « *Romanaţi*, nume de popor pentru ţară, are un pronunţat caracter sîrbesc : *Roman*, nume de persoană, respectiv nume de sfînt, plus *ĭtsĭ*, sîrb. *ats*, cf. sîrb. *Alexinats*, *Šabats* etc. ; *-ats* are, ca sufix, pe lîngă alte însemnări, şi pe aceea a originii, la fel cu bulg. *-ets*. *Roman*, ca nume de persoană, este folosit şi ca toponimic, astfel avem un sat în Argeş, un oraş în Moldova. *Romanaţi* înseamnă „cei care se trag din *Roman*". Numele acesta l-au dat sîrbii, care au lăsat şi altfel urme în numele de locuri ale Olteniei ».

---

[1] Trebuie adăugate *Roman*, oraşul de reşedinţă al raionului omonim din Moldova, care s-a numit astfel după *Roman-Vodă* (sfîrşitul sec. XIV), şi *Roman* (Cj).

[2] După *DB*. În *ISt* şi *ÎAdm* apare ca *Romîneşti* (face parte din comuna *Iacobeşti*, Răd).

[3] Cf. şi n. pers. *Stavrat*, *Stratulat* etc., de origine grecească (întocmai ca *Vasilat*, care stă la baza lui *Vasilaţi*).

[4] Silviu Dragomir, *Dacor.* I, p. 147 urm. susţine că Oltenia, fără fostele judeţe Vîlcea şi Romanaţi, alcătuia, înainte de sec. XI şi împreună cu Banatul şi Haţegul, un stat slav. N-ar fi exclus, adaugă Ivănescu, *loc. cit.*, ca denumirea *Romanaţi* să fi pornit de la acest stat slav, ai cărui locuitori erau însă, în majoritate, romîni.

Sălăgeni (Gur[1], Huş, Suc, Şim): 'romîni din ţinutul Sălajului' (cf. şi Dr. II, p. 597–598).

Someşeni (oş. Clu, SaM) < *Someş* (Tran).

Străinii-Deveselul (VîM), *Străinii-Dobreni* (Vid), *Novacii-Străini*, alături de *Novacii-Romîni* (Gil), *Teişanii-Străini*, al. de *Teişanii-Megieşeşti* (Plo)[2]: surprinde lipsa de precizie, în ce priveşte originea etnică sau locală a 'străinilor', la acest determinativ, care poate avea şi semnificaţie « naţională », nu numai pur geografică. Dacă m-am decis pentru ultima, este din cauza afirmaţiei *DG*, s.v. *Novaci-Străini*: « Se numeşte astfel, pentru că locuitorii sînt veniţi din Transilvania ». În *BSG* LI, p. 165 se precizează că locuitorii acestui sat sînt, în majoritate, originari din Poiana Sibiului.

Suceveni (Buj, Vas) < *Suceava*, fosta capitală a Moldovei.

Ţuţuieni (TîN): *ţuţuian* 'cioban din Ardeal; poreclă dată ardeleanului; pr. ext. ţăranoi, mocîrţan, bădăran' (*DE*)[3].

Ungureni (Adj[4], Bac, Bal, BAr, CAr, DrO, Foc, Găe, Gil, Lăp, Miz, Pit, Plo, Răc[4], RîV, Rom, Săv, Seb, Str, Tec, Tej, Tit, TîJ, TîN, Trg, Ved), *Ungureni-Ciulei*, *Ungureni-Cloşca*, *Ungureni-Crişan*, *Ungureni-Horia*, *Ungureni-Isăcescu* şi *Ungureni-Jianu* (Săv), şi numirile compuse, în care *Ungureni* funcţionează ca determinativ şi are rostul să deosebească, aproape totdeauna, satul respectiv de unul omonim, situat în vecinătate: *Albeştii-Ungureni*, alături de *Albeştii-Pămînteni* (CAr); *Băbenii-Ungureni*, al. de *Băbenii-Romîni* (RîV); *Bădenii-Ungureni*, al. de *Bădenii-Pămînteni* (Ms); *Berevoieştii-Ungureni*, al. de *Berevoieştii-Pămînteni* (Msc); *Biţina-Ungureni*, al. de *Biţina-Pămînteni* (Leh); *Brătăşanca-Ungureni* (Plo)[5]; *Căpăţînenii-Ungureni*, al. de *Căpăţînenii-Pămînteni* (CAr); *Ceparii-Ungureni*, al. de *Ceparii-Pămînteni* (CAr); *Chiroiul-Ungureni*, al. de *Chiroiul-Pămînteni* (Uiz); *Ciofrîngenii-Ungureni*, al. de *Ciofrîngenii-Pămînteni* (CAr); *Crasna-Ungureni* (Gil); *Dealul Misci-Ungureni* (RîV); *Drăgăieştii-Ungureni*, al. de *Drăgăieştii-Pămînteni* (Trg)[6]; *Filipeştii-Ungureni* sau *Filipeştii de Pădure* (Cpi)[7]; *Homorîciul-Ungureni*, al. de *Homorîciul-Pămînteni* (Tej); *Lecca-Ungureni*

---

[1] *Selejani* în *ÎAdm*, în *Indicat.* şi *Lege*, *Sălăjeni* (Huş, Şim).

[2] De adăugat şi *Străinul* (deal, Cal), pe care-l dă Frunzescu.

[3] Şt. Paşca, *Dacor.* VI, p. 466, n. 1 se ocupă de tema acestui apelativ, pe care crede că o găseşte şi în n. top. *Ţuţuleşti* (Cos, RîV), *Ţuţova* (Vl), citînd derivate ca *ţuţuienesc* 'ardelenesc (mărginean)', *ţuţuianca* 'un joc'; cf. *a se ţuţuli* (şi *-la*) 'a se legăna', alături de *a se ţuţuia* 'a se urca într-un arbore; a se legăna în vîrful unui arbust', megl. *ţuţul'că*, al. de *ciuciul'că* 'moţ, vîrf', *ciuciulă* idem, de unde vb. *năciuciules* 'mă sui în vîrful unui arbore'. Tema întreagă a lui *ţuţuian* apare în subst. *ţuţuiul* 'un joc de copii'. Ar urma, nu fără probabilitate, că acest supranume este sinonim cu *moţ* şi cu *ţop* (ultimul explicat de *DE* prin 'panglicuţă ce se împleteşte în cosiţa fetelor; poreclă dată moţului (care-şi împleteşte părul cu coadă)'. De aici *ţopîrlan* = *bădăran*. După A. Veress, *MemAcR*, Ist, ser. III, tom. VII, p. 128, ţuţuienii sînt originari de pe platoul dintre Sibiu şi Făgăraş. În *Indicat.* şi *Lege* se dă sub forma *Ţuţeni* (oş. TîN).

[4] Aceste raioane au cîte două sate *Ungureni*.

[5] În acelaşi raion găsim *Brătăşanca Ungurului*.

[6] Cu privire la acesta, cf. *RIR* XVII, p. 130 urm.

[7] După Frunzescu, aceste două nume aparţin la două sate deosebite, care alcătuiesc, împreună, o comună.

(Bac); *Lipovul-Ungureni* (vechea numire a satului *Lipov*), alături de fostul sat *Lipovul Romînesc* (Cra); *Lucienii-Ungureni*, al. de *Lucienii-Pămînteni* [1] (Trg); *Măneciul-Ungureni*, al. de *Măneciul-Pămînteni* (Tej); *Oieştii-Ungureni*, al. de *Oieştii-Pămînteni* (CAr); *Păşcăneanca-Ungureni* (Răc); *Porceştii-Ungureni*, al. de *Porceştii Catargiului* sau *Ruşi* şi *Porceştii-Răzăşi* (Rom) [2]; *Poseştii-Ungureni*, al. de *Poseştii-Pămînteni* (Tej); *Ulmenii-Ungureni*, al. de *Ulmenii-Pămînteni* (Olt); *Valea-Ungureni* (Ved); *Văgiuleştii-Ungureni*, al. de *Văgiuleştii-Pămînteni* (Str). La acestea trebuie adăugate *Slobozia-Ungureni* (Bc) şi, poate, cîteva alte sate cu numele simplu *Ungureni*, existente la Frunzescu şi care nu par a fi identice cu unele dintre cele deja înregistrate după *DG* [3]. Deosebirea dintre aceste două colecţii este interesantă, căci ne arată că, cu trecerea vremii, numărul satelor numite astfel descreşte, adică li se înlocuieşte numele vechi prin altul nou, care nu mai aminteşte de originea locuitorilor. În cazul numirilor duble, modificarea se va fi datorind şi nevoii de a le scurta, dacă, bineînţeles, scurtarea nu provoacă eventuale nedumeriri. La celelalte putem presupune intervenţia autorităţii, poate chiar a locuitorilor. Căci *Ungureni* este simţit cîteodată ca termen peiorativ (*DG* spune undeva că primii locuitori ai unui astfel de sat au fost numiţi « în derîdere » *Ungureni*), evident din pricina temei, care însemnează altceva. Confuzia acestui nume cu *Unguri* o face, indirect, chiar *DG*, dar în sens invers. S. v. *Ungureni* (comuna Găiceana, Adj) citim: « ... sînt toţi unguri, veniţi din judeţul Bacău, cam de vreo 300 ani. Locuitorii îl numesc şi *Unguri* ». După cît ştiu, căci cunosc destul de bine locurile în discuţie, acesta din urmă este singurul nume întrebuinţat de ţărani [4], ceea ce probează că *Ungureni* provine fie de la oficialitatea locală, fie de la autorul dicţionarului geografic al fostului judeţ Tecuci. De altfel confuzia nu poate (mai ales nu putea) fi evitată totdeauna. Printre imigranţii veniţi de peste munţi se aflau, cu siguranţă, şi unguri, nu numai romîni. Afară de asta, îmbrăcămintea şi destule obiceiuri nu diferă prin nimic de la unii la alţii. O confirmare, indirectă, a acestor aprecieri ne-o dă, cred, n. top. *Ungureni* (Lăp), căruia, după Kisch I, p. 200, îi corespunde magh. *Ungurfalva*. Observăm totuşi că la toponimicele omonime determinativul menit să deosebească pe băştinaşi de 'străini' este, cu o singură excepţie [5], totdeauna *Pămînteni*, nu *Romîni*, ca în cazul satelor ai căror locuitori aduşi de aiurea sînt, să zicem, *sîrbi* şi unde adaosul respectiv sună, iarăşi cu o singură excepţie, numai *Romîni*. Cred că această situaţie nu se datoreşte unei simple întîmplări, ci este produsul conştient al unor condiţii de fapt bine precizate: *Pămînteni* indică originea locală, *Romîni* pe cea etnică; prin urmare, întîiul trebuia să apară, atunci cînd băştinaşii se opuneau unor 'străini'

---

[1] Acesta, menţionat s.v. *Lucieni*.

[2] Pomenite, toate, s.v. *Porceşti*.

[3] La Frunzescu lipsesc *Brătăşanca-Ungureni*, *Dealul-Misci-Ungureni*, *Păşcăneanca-Ungureni* şi *Valea-Ungureni*, aşadar toate numiri duble, cărora nu le corespund omonime cu determinativul *Pămînteni* sau *Romîni*. Cît despre *Chiroiul-Ungureni* din *DG*, el este înlocuit la Frunzescu prin *Chiroiul-Străini* (v. aici mai sus, s.v. *Străini-Dobreni*).

[4] O dovadă mai mult este existenţa, în acest sat, a unei biserici catolice.

[5] Las la o parte *Lipovul Romînesc*, pentru motivul că acest sat nu mai există astăzi.

de acelaşi neam, iar al doilea, cînd ei se opuneau unor străini în sensul strict al termenului. Am arătat ceva mai sus deosebirea cantitativă dintre *DG* şi Frunzescu cu privire la toponimicele aici în discuţie, deosebire favorabilă ultimei colecţii, deşi proporţiile ei sînt foarte modeste în comparaţie cu ale celeilalte [1]. Pentru ca cititorul să-şi dea seama de mulţimea reală a satelor numite *Ungureni* [2], socot necesar să repet observaţia, făcută într-o notă precedentă, că unele raioane au cîte două sate numite astfel, iar *Ungureni* din raionul Săveni se împarte în *Ungurenii-Ciulei*, *Ungurenii-Isăcescu* şi *Ungurenii-Jianu*, la care pot adăuga, după Frunzescu, *Ungurenii lui Apostol* şi *Ungurenii Vasiliului* [3].

Vlaha (Tur), *Vlahii* (ACl), *Vlahei* sau *Vlah-Chioi* (Meg) [4], *Vlăhiţa* (Odo) şi derivatul *Vlăheni* (Il), *Vlasca Mare* şi *Vlasca Mică* (BAN), *Vlaşca* (Bal, Fet, Munt, TîO), *Cctul Vlaşca* (TîO), *Vlăscuţa din Deal* şi *Vlăscuţa din Vale* (Cos) [5], *Hanul Vlasciu* (Buc, Tr) cu derivatele *Vlăsceni* (Cpi, Răc [6], Tit) şi *Vlăşceana* (Il), *Blahniţa* (Gil, VîM) şi *Blaşniţa* (Gj), *Voloşcani* (Foc). Cu aceste toponimice, cărora le stau la bază diverse aspecte slave ale numelui nostru etnic (cf. v. slav. *vlahŭ*, v. sîrb. *vlah* 'roman, vlah, păstor', bulg. *vlah* 'valah', *vlaški* 'valah, romînesc', rus. *voloh*, *vološkij* idem; n. top. sîrb. *Vlaška*, ucr. *Volochy*, *Vološanka*, *Voloske Selo*, ap. Mikl., s.v. *vlahŭ*), merg împreună *Oleştelec* (Odo) < magh. *Olasztelek*, *Olosig* (Mag) (= magh. *Várad-Olaszi*), *Oloşag* (Lug) < magh. *Ollóság*, notate de Dr. II, p. 590, apoi, foarte probabil, *Oleşeni* (Vl), *Oleşeşti* (Buz, Pan) şi *Oleşeasca* (Buz), a căror temă este magh. *oláh*

[1] Şi *ISt* diferă sub acest raport de *DG*. Mai întîi lipsesc din el majoritatea numirilor duble, formate dintr-un toponimic propriu-zis şi determinativul *Ungureni*, fapt care confirmă, în parte, ipoteza emisă mai sus (că unele modificări se vor fi datorind nevoii de a scurta numele prea lungi), căci, de obicei, lipseşte numai determinativul aici în discuţie, nu şi toponimicul însuşi, şi nici determinativul *Pămînteni* (sau *Romîni*). *ÎAdm* continuă, fără modificări importante, situaţia din *ISt*.

[2] Nu şi a celor întemeiate cu romîni de peste munţi, care este cu mult mai mare, căci nu toate au fost numite după originea locuitorilor.

[3] Aşezările aici în discuţie au fost studiate de diverşi cercetători, mai ales geografi, precum I. Conea, *Pe urmele descălecatului din sud. 1. Satele de ungureni din Oltenia subcarpatică*, în *BSG* LVIII, p. 45 urm. şi Mara N. Popp, *Ungurenii*, *ibid.* LXI, p. 181 urm. Ultima lucrare prezintă un interes deosebit; de aceea mă opresc asupra ei. Autoarea arată cum s-au făcut aşezările de ungureni în Ţara Romînească (regiunea subcarpatică, unde s-au suprapus peste populaţia băştinaşă, apoi, ca colonişti, în Dobrogea, în luncile Dunării, Vlăsia şi Bărăgan). Procesul este urmărit şi istoric, între altele, cu ajutorul catagrafiei de la 1810 (din vremea lui Caragea, cînd existau, în zece judeţe munteneşti şi olteneşti, 4056 de familii de « ungureni », ceea ce reprezintă un număr considerabil pentru acea epocă). Interesante sînt mai ales constatările de ordin strict toponimic, precum identitatea sau înrudirea unor nume de sate « ungureneşti » cu ale satelor corespunzătoare de peste munţi (*Bacea*, Ili, Sib → *Bacea*, Sla; *Balomir*, Haţ → *Balomireasa*, Cos; *Berivoi*, Făg → *Berivoieşti*, Msc etc.) sau schimbarea, cu timpul, a numirii originare *Ungureni* (singur ori ca determinativ pe lîngă un nume topic propriu-zis), care dovedeşte că băştinaşii n-au mai simţit nevoia să deosebească pe cei aşezaţi printre ei cu ajutorul unui termen special, menit să le indice originea locală. A. Veress, *loc. cit.*, p. 133 afirmă că *ungureni* însemnează 'ciobani', indiferent de naţionalitate.

[4] *ISt* scrie *Vlahii*.

[5] Atît *DG*, cît şi Frunzescu transcriu acest nume cu *s* (nu cu *ş*). Tot aşa *ISt*. Aceeaşi situaţie la *Vlăsceni*. Urmează că aşa le este pronunţarea reală (în cazul ultimului, *ş* > *s* prin disimilaţie la *č* următor: cf. *veşteji* > *vesteji*, *Cişmigiu* > *Cismigiu*, cum spun mulţi bucureşteni etc.). *ÎAdm* şi *Indicat.* scriu *Vlăşcuţa*.

[6] Pentru acest raion, Frunzescu dă două sate numite astfel.

'romîn'[1]. Prezența unor astfel de numiri în regiuni locuite nu numai astăzi, ci şi cu mult înainte, de către romîni probează existența acestora acolo într-o vreme, cînd populația majoritară sau stăpînitoare era de altă naționalitate[2]. Pentru N. Iorga, *Bullet. Inst. Eur. Sud-Orient.* X, p. 80, *Vlașca*, fostul județ muntenesc, păstrează amintirea despre voievodatul *Vlachia* al lui *Tatos*, care se întindea între Deli-Ormanul cuman (fostul județ Teleorman) şi ținutul din sudul Dobrogei, numit de turci, pînă astăzi, tot Deli-Orman. Cîteodată trebuie să admitem, la toponimice de felul acestora, şi sensul secundar de 'păstor', pe care-l are *vlah* în diferite idiome slave. Ipoteza este mai ales valabilă pentru unele numiri din afara teritoriului romînesc, pe care le urmăreşte de aproape Dr. II passim (vezi lista lor, foarte bogată la indice). De obicei se explică în modul arătat mai sus şi *Vlăsia* (Tit), devenit celebru grație formulei atît de frecvente *(ca în) codrul Vlăsiei*[3]. Împotriva acestei interpretări, care ne întîmpină şi la Dr. II, p. 436, n. şi 570, vorbeşte conservarea lui *s* urmat de *i* : tema *vlas-*, de origine slavă (cf. *vlasi*, pluralul lui *vlah*, la slavii meridionali, după Dr. II, p. 17—18), trebuia să prefacă pe *s* în *ș*, imediat ce formația aceasta s-a înglobat definitiv în sistemul limbii noastre. De altfel, dacă primim explicația istorică, dată de Iorga toponimicului *Vlașca* (v. mai sus), nu văd cum ar fi putut căpăta un nume identic (mă refer la semnificație, nu la formă) o pădure cunoscută de toată lumea şi situată în cuprinsul aceleiaşi regiuni. Pentru motive similare urmează să respingem şi pe *Voloseni* (Huş), *Volovățul* (Răd), *Vlăsinești* (Săv), care ar avea la bază, spune Dr. II, p. 436, 570 (despre ultimele două cu îndoială), «înfățișarea fonologică a ucraineanului *voloch*, rus. *voloch* ». *Vlăsia*, *Voloseni* şi *Vlăsinești* cer o temă *vlas-* (ucr., rus. *volos-*), care poate fi identică cu a n. pers. *Vlasie* (= Βλάσιος, *Blasius*)[4], cum crede, indirect, şi Drăganu (dar numai pentru *Vlăsinești* < *Vlasin*), sau cu v. slav., bulg., sîrb. *vlas*, ucr. *volos*, rus. *volos* 'păr (la oameni şi animale)' (v. Miklosich, *Etym. Wb. slav. Spr.*, s.v. *vols-*). În ce priveşte *Volovățul*, este sigur că provine din slav. *vol(ŭ)* 'bou' şi corespunde, sunet cu sunet, n. top. ucr. *Volovetś* (cf. şi ceh. *Volovets*, ap. Mikl., s.v. *volŭ*).

---

[1] Ultimele trei par a fi derivate de la un antroponimic *Olahu*: *h* a devenit *ș* înaintea lui *e* următor (al sufixului), ca în *burduşe*, pluralul lui *burduh* (= *burduf*), iar *a* neaccentuat > *ă*, apoi *e*, sub influența aceluiaşi *e* din sufix. Să se compare însă n. top. ucr., rus. *Olešьe* (Mikl., s.v. *olĭha* 'arin') şi discuția din capit. I, p. 50, s.v. *Anina*. De adăugat numirile pur maghiare: *Oláh Rákos* (*BkA* I, p. 11), *Oláh Lapád* (*ibid.*, p. 12), *Oláhfalu* (*BkA* III, p. 59), *Oláhújfalu* (*ibid.*, p. 150).

[2] Cf. Weigand, *BkA*, IV, p. 171—172 : « *Vlaşca*, numire bulgărească populară pentru întreaga Muntenie şi, în special, pentru județul locuit de valahi. O numire artificială din partea administrației r o m î n e ş t i pentru un județ r o m î n e s c mi se pare imposibil de admis; bulgarii trebuie să fi dat numirea, aceasta ne-o spune realitatea ». (Sublinierile sînt făcute de Weigand.)

[3] Se cheamă aşa o pădure, seculară pe vremuri, şi un pîrîu. Frunzescu notează, în plus, un munte *Vlăsia* (Gj).

[4] Cf. bulg. *Vlasij*, *Vlas*, *Vlaso*, *Vlasko*, aspecte ale n. pers. grec. Βλάσιος, şi n. top. bulg. *Vlasovtsi* (Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 132). Că un ținut întreg (nu prea întins, de altfel) poate căpăta un nume de om, dovedeşte, între altele, *Vrancea* (v. capit. V, partea II a lucrării de față). Explicația propusă de G. Vîlsan şi însuşită de I. Conea, în *Probleme de Geografie* I (1954), p. 203 urm. (<slav. *vŭ lesŭ* „în pădure"), nu poate fi acceptată.

§ 6. TOPONIMICE CARE PĂSTREAZĂ AMINTIREA UNOR EVENIMENTE ŞI OBIECTE ISTORICE

Bătaia (Msc, Hor), *Bătaia Mare* (Vid), *Bătăioasa* şi *Valea Bătăiosului* (Hor), *Bătălia* (TuS) : toponimicul din r. Videle se referă la o luptă dintre ruşi şi turci (1770), iar pe locul mehedinţean numit *Bătălia* se văd urmele unor metereze, care serveau ca mijloc de apărare împotriva atacurilor date de turcii din Ada-Cale (*DG*). Cf. mai departe *Luptători*, *Războieni* etc.

Biserica Săsească (Dor, Făl) : despre ruinele cu acest nume din fostul judeţ Baia *DG* spune că sînt resturile unei biserici pe care a zidit-o Alexandru cel Bun pentru prima sa soţie, Margareta de Lozonţ, principesă maghiară. Ruine se găsesc şi în localitatea omonimă din raionul Dorohoi.

Castranova (Crl), *Castrele Traiane* (Cal) [1].

Cazarma (Săv, VîM, Vl). Iată ce aflăm din *DG* cu privire la modul cum au ajuns să se cheme astfel două dintre locurile acestea. În raionul Săveni « austriacii stabiliseră o herghelie a statului, după ce luară Bucovina, în anul 1777. Partea aceasta de moşie era a mănăstirii Putna. După vinderea moşiei în 1785, herghelia s-a desfiinţat. Zidurile cazarmei şi ale grajdului au existat mult timp, pînă ce, în 1880, s-au dărîmat cu totul ». La Cazarma din raionul Vînjul Mare, care-i, în realitate, o fîntînă părăsită, « se văd urme de zidării mari vechi ». Frunzescu înregistrează, pentru regiunea Gorj, sinonimul german *Caserne*, despre care nu dă nici o informaţie (nu spune măcar unde este aşezat locul în discuţie, ca să putem şti, fie şi indirect, în ce împrejurări a luat naştere acest nume). Că avem a face cu germ. *Kaserne*, mi se pare absolut sigur : aspectul toponimicului şi faptul că apare într-o regiune care a fost stăpînită peste două decenii de austriaci vorbesc suficient în sprijinul părerii mele. Cf. şi *Sumpful* (Br), alt toponimic de origine germană (<*Sumpf*), înregistrat tot de Frunzescu (şi menţionat de mine în capit. I, s.v. *Balta*).

Cetate(a) (ACl, Băi, Bc, oş. Buc, Buz, Cal, Cis, Cra, Dor, Făl, Foc, Hor, Msc, Năs, Olt, Paş, Plo, RoV, Seg, Sla, ŞoM, Tej, Trn, TuS, Vas, VîM, Zim), *Cetatea de Baltă* (Trn), *Cetatea de Floci* (Fet), *Cetatea de la Antoneşti* (RoV), *Cetatea de la Cervenia* (Zim), *Cetatea Fetei* (Il, Tit), *Cetatea Herţei* (Dr), *Cetatea Jidovei* (Cra), *Cetatea Latinilor* (VîM), *Cetatea lui Eracle* (Tul), *Cetatea lui Negru Vodă* (Buz), *Cetatea lui Negru Vodă de la Stoieneşti* (Msc), *Cetatea Mare* şi *Cetatea Mică* (Neg), *Cetatea Mogoşeşti* (Huş), *Cetatea Muierii* (Cra, TîJ), *Cetatea Năsoieştilor* (Moi), *Cetatea Neamţului* (TîN), *Cetatea-Oaie* (Hîr), *Cetatea Turnului* (TuM), *Cetatea Veche* (BM, Tej), *Cetatea Voluntărească* (oş. Buc), *Dealul de la Cetate* (ACl), *La Cetate* (Zim), *Padina cu Cetate* (Cra), *Poiana cu Cetatea* (Iaş), *Sub Cetate* (Haţ), *Dealul Cetăţii* (Bra, Cj, Mr), *Valea Cetăţii* (Găe, Ns, Sb), *Vîrful Cetăţii* (Cpi), *Cetăţ(e)aua* (Drg, Făl, Rn, Tej), *Dealul Cetăţelei*

---

[1] Desigur, numiri oficiale şi recente.

(Fg), *Valea Cetățelei* (Cj, Rn), *Cetățele* (Lăp, Năs), *Cetățelul* (Ba, GuH), *Cetățuia* (Adj, Băi, Bc, Bld, Bra, Brl, Buh, Buz, Căl, Cis, Ciu, Cra, Dor, Drg, Făg, Fău, Fet, Gal, Giu, Hor, Hrl, Huș, Iș, Leh, Măc, Moi, Paș, Plo, PiN, Rom, RîS, RîV, Sla, Tc, Tej, TîO, Trg, Vs, Ved), *Cetățuia (Jidova)* (Buz), *Cetățuia Belcea* (TîO), *Cetățuia-Cetățile* (Adj), *Cetățuia lui Traian* (Băi), *Cetățuia Nemților* și *Cetățuia Podului* (TîO), *Dealul Cetățuia* (VîM), *La Cetățuie* (Făl), *Movila Cetățuia* (Bld), *Năsoiești-Cetățuia* (Moi) [1], *Dealul Cetățuii* (Adj), *Lunca Cetățuii* (Iaș), *Pîrîul Cetățuii* (Huș), cu derivatele « locale » *Cetățeana* (Drg) [2], *Cetățeni* (TîN), *Cetățenii din Deal* și *Cetățenii din Vale* (Msc). Oricît de multe par a fi locurile numite astfel, numărul lor este, în realitate, și mai mare. Căci o bună parte din raioanele menționate în lista precedentă au cîte două și trei 'cetăți' sau 'cetățui' [3]. Pretutindeni aproape există ruine de vechi fortărețe sau măcar șanțuri, resturi de ziduri etc., și mai toate sînt situate pe ridicături de pămînt, adică pe întărituri oarecum naturale. Despre multe dintre ele se constată, cu ajutorul informațiilor date de *DG*, de Mat., p. 42, 56 și de alte izvoare, că sînt stațiuni preistorice sau foste așezări fortificate, existente în vremea stăpînirii romane și în epoci mai puțin îndepărtate. Interesantă din punct de vedere lingvistic este apariția, destul de frecventă, a toponimicelor de felul acestora în apropierea altora, sinonime cu ele, și anume *Gradiștea* (v. aici mai jos). Tot ca un fel de sinonime, prin situația lor materială, trebuie considerate, cîteodată, *Jidovi* etc. (v. mai sus, p. 275), *Magazia*, *Meterezul*, *Mormîntul*, *Movila*, *Șanțul* ș.a. [4], cu care de asemenea se combină, într-un chip oarecare, sau chiar se confundă, *Cetatea* și derivatele lui diminutivale [5].

Gradiștea (Fău, Hor, Hrl, Miz, Msc, Pit, Seg, Tej, Tit), *Gradiștea (Afumăciori)* (Miz), *Gradiștea de Jos* și *Gradiștea de Sus* (Fău), *Gradiștea-Ghermani* (Tit), *Grădiștea Mare* (Drg), *Gradiștea Mitropoliei* (Fău), *Grădiște(a)* (BAN, Cor, Cra, Fău, Giu, Haț, Miz, Olt, Olț, Sla, Str, Tul, Urz, Vid), *Grădiștea de Jos* și *Grădiștea de Sus* (Vid), *Grădiștea de Munte* (Oră), *Grădiștoiul* (DrO, Giu), cu derivatele « locale » *Grădișteanca* (Olt), *Grădișteanul* (Msc) [6]. Aceeași temă (*grad-*) au *Grădețul* (TuS) [7] și *Grădești* (Adj, Cor, Drg, Il): despre primul ni se spune, în *DG*, că-i numele unui deal, cu rămășițe de zidării romane în vîrf, iar al doilea găsește, cred, un sprijin, fie și indirect, în *Piciorul Gradului* (Rn) [8], al cărui genitiv pare a fi un

---

[1] Să se compare *Cetatea Năsoieștilor* din același raion, menționat ceva mai sus.

[2] După *ISt*. În *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat*. apare *Cetățeaua*, care trebuie preferat, întrucît corespunde mai bine sistemului de formare a cuvintelor în limba noastră. (Este deci, un diminutiv).

[3] Cu deosebire numeroase sînt ele prin Muntenia și Oltenia (în fruntea ținuturilor din aceste provincii stă Doljul). Raionul Moinești (BAC) are cinci locuri numite *Cetățuia*. (În *Indicat*., numai unul.)

[4] De pildă *Zamca* (Dor, Suc), *Zanca* (Iaș) < ucr. *zamok* (genitiv *zamka*) 'cetate, castel': despre locurile numite astfel aflăm că au resturi de întărituri sau de castel.

[5] Cf. și *Cetățuia-Cetățile* din lista noastră.

[6] Trebuie arătat că numai *DG* face deosebire între *Gradiștea* și *Grădiștea*. *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat*. scriu peste tot *Grădiștea*, iar Frunzescu *Gradiștea*.

[7] *Grădița*, dat de Frunzescu pentru același raion, este, foarte probabil, identic cu *Grădețul*, care lipsește în dicționarul acestui autor. Cf. și *Grădeț* « deal în hotarul satului *Rudăria* » (BAN), derivat de E. Petrovici, *Dacor.* VIII, p. 176, din v. sîrb. *gradits*.

[8] Notat de Dr. II, p. 395.

nume de om (aşa cum cere şi sufixul derivatului « personal » *Grădeşti*). *Grad-* intră de asemenea în alcătuirea vechii numiri a Albei-Iulia : *Bălgrad*[1]. Origine şi, deci, semnificaţie identică are *Horodiştea* (Dor, Hrl, PiN), alături de care trebuie să punem, ca fiind strîns înrudite, pe *Horodnicul* (Răd) şi derivatul « local » al acestuia, *Horodniceni* (Făl). La baza tuturor stau diverse aspecte ale slavului *grad(ŭ)* 'hortus, urbs, castellum, arx' : cf. ucr. *górod* 'oraş', *gorodínetsь* 'orăşean', *gorodíšte* 'loc unde a fost odinioară un oraş întărit (*górod*)' (Žel.) şi n. top. slov. *Grad*, slov., croat. *Grádets*, croat., sîrb. *Gradište*[2], ucr. *Horodok*, *Horodyšče* etc. (Mikl., s.v. *gradŭ*), apoi sîrb. *Beograd*, căruia noi şi alte popoare îi zicem *Belgrad*[3]. *Horodnicul* ar putea fi ucr. *goródnik* 'grădinar' (de la *goród* 'grădină', dublet al lui *górod*), deşi sensul acestuia se potriveşte mai puţin bine pentru un toponimic.

Lagărul (TîO), *Ciupa-Lagărul* (Găe)[4] : despre « locul » cu acest nume din raionul Tg. Ocna citim în *DG* că acolo « ar fi existat un sat, numit Mogoşeşti, ale cărui urme de-abia se mai văd ». Este vorba, probabil, de resturile, greu identificabile, ale unei tabere de pe vremuri ; altfel nu ne putem explica numirea. Vezi mai departe sinonimul *Tabăra*.

Luptători (Leh), *Cîmpul Luptei* şi *Movilele Luptelor* (Dor). Cf. mai jos *Războiul* etc.

Magazia, *Cetatea Veche* sau *Tătărească* (Sla) : « urmele unei cetăţi, vechi, situată pe culmea unui deal foarte înalt ». Din informaţiile date de *DG* rezultă că am avea a face cu o staţiune preistorică. Prezintă un interes deosebit sinonimia (populară !) dintre cele două determinative ale apelativului *cetate*, sinonimie care aminteşte de una, aproape identică, conţinută în n. top. *Măgura Dacilor* sau *Tătărilor* (Cra)[5].

Meterezul (Pr), *La Metereze* sau *Zidul Doamnei Neaga* (Buz), *Meterezele* (Huş), *Meterizul*, *Meterizul lui Tudor* şi *Meterizul Padeşului*[6] (BAr) : aproape pretutindeni condiţiile materiale justifică naşterea acestor toponimice. Interesante sînt datele privitoare la *Meterezele* din raionul Huşi : urme de şanţuri, din timpul luptei de la Stănileşti (1711), situate între « localităţile *Împărăteasa* şi *Crăiasa* ». Se ştie că ţarul Rusiei a fost întovărăşit de soţia sa : aşa se explică numele dat primului dintre aceste locuri, care va fi adus apoi după el, printr-un fel de simetrie, dar şi de opoziţie, « sinonimul » *Crăiasa*. Pot fi pomenite aici *Apărătoarea* (Bac) şi *Apără-*

---

[1] Însemnează 'oraşul alb, cetatea albă' : cf. numele maghiar *Gyula Fehérvár* şi germ. *Weissenburg*.

[2] În slovenă, acestui derivat îi corespunde *gradiše*, pe care Mikl. îl explică prin 'locul unde se găsea altădată un castel' (adică o cetate, o fortăreaţă). Acest sens îl are şi apelativul romînesc *gradişte* (v. mai încolo, capit. III. al părţii a II-a).

[3] N-are nici o legătură semantică (sau de altă natură) cu aceste toponimice *Bîrgăul* (Bis), cum arată Dr. I, p. 143 urm., împotriva lui G. Weigand şi G. Kisch, care s-au gîndit, direct sau indirect, la germ. *Burg*.

[4] În *ÎAdm* apare *Lagăr*, s.v. *Ciupa*. Şi în *Indicat.* se dă *Lagăr* (Găe). În *Lege* găsim comuna *Ciupa* cu satele : *Ciupa Mănciulescu*, *Lagăr*, *Mavrodolu*.

[5] *Magazia* (Adj) îşi trage numele de la « magaziile ce le aveau arendaşii statului aici, înainte de împărţirea pămîntului». Satul s-a înfiinţat la 1878, spune *DG*. La fel se va fi explicînd şi omonimul *Magazia* din raionul Tîrgu-Neamţ.

[6] *Padeşul* este punctul de plecare al mişcării lui Tudor Vladimirescu. Determinativul *Tudor* al numelui imediat precedent păstrează amintirea acestuia.

tura (Adj, Moi), care însemnează, cel puțin teoretic [1], același lucru. Pentru al doilea, cf. și Por., p. 51 : *apărătură* 'localitate (pășune, pădure) oprită pentru accesul lumii'; p. 64 'loc de pădure oprit pentru accesul oamenilor sau vitelor', așadar sinonim aproximativ cu *braniște*. Este posibil ca toponimia să păstreze numai acest înțeles, nu și pe cel presupus aici, deși ipoteza pare puțin verosimilă.

Orada (Ab) [2], *Oradia* (Ora [3], Cpi), *Orăștia* [4] (Oră) [5], cu dimin. *Orăștioara de Jos* și *Orăștioara de Sus* (Oră), *Orhei* (Bis) [6], *Oșorhei* (Dej, Ora), *Oșorhel* (Dej), *Vărarea* (Ns), *Vărădia* (Orv), *Totvărădia* (Lip) [7]: la baza tuturora se află magh. *vár* 'oraș, cetate', cum probează numirile maghiare corespunzătoare, din care au ieșit ale noastre. Astfel Kisch I, p. 283 citează, pentru primele două, pe *Váradja* [8], resp. *Várad* (< *vár* + sufixul toponimic *-(a)d*, la care s-a adăugat apoi rom. *-ia*) [9], iar pentru al patrulea și al cincilea pe *Vorhely* (= *Várhely*), resp. *Vásárhely* (din acesta a rezultat și *Oșorhel*)[10]. *Vărarea* a fost explicat de Dr. I, p. 57 urm. din *váralja* 'partea din jos a cetății sau castelului, sub cetate'. Cît despre *Orăștie*, cred că magh. *Város* s-a combinat cu *-iște*, probabil sub influența apelativului sinonim *grădiște* 'locul unei vechi cetăți sau stațiuni preistorice[11]. Același magh. *vár* figurează în finala modificată analogic, pe teren romînesc (vezi mai departe, capit. I al părții II), a n. top. *Feldioara* (Adj, Aid, Făg, Ghe, Lud, SfG) < *Földvár* și *Sighișoara* (Sig) < *Segesvár*. Tot aici aparțin *Orășa, Orășa-Avram* sau *Orășica, Orășa Mare* și *Orășul* (TîO)[12], apoi *Orașul* sau *Dealul Orașului* (Pit)[13], *Orașul de Floci* (Fet)[14], cu derivatele *Orășani* (Leh, Seg), *Pădurea Orășanului* (RîS), *Orășeni* (Bot, Odo)[15], *Orășinca*

---

[1] Primul, și de fapt, căci *DG* vorbește despre «loc întărit» și despre «urmele unor întărituri vechi».

[2] Dat de Kisch I, p. 283.

[3] Romînii de peste munți spun *Oradea* (trisilabic), dovadă, între altele, genitivul *Orăzii*, care nu poate ieși dintr-un nominativ *Oradia* (cu patru silabe).

[4] În *Indicat.* și *Lege*, *Orăștie*.

[5] Pronunțat *Orăștia*, probabil sub influența cuvintelor terminate în *-ie*.

[6] *Orheiul Bistriței*, după *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat*.

[7] *Vărădia de Mureș*, după *ÎAdm*.

[8] Acesta corespunde și lui *Vărădia* (Mold.-Togan, p. 244, s.v., citează magh. *Varadia*).

[9] La fel analizează Kisch II, p. 39—40 băn. *Vărădia*.

[10] Magh. *Várhely* și, mai ales, *Vásárhely* pot fi considerate ca sinonime, aproximative, cu *Tîrgoviște* : *vásárhely* 'piață comercială, tîrg, emporiu'.

[11] Mold.-Togan cunosc și alte nume care provin din formații maghiare de la *vár* : *Var* (Csb, Zal) < *Vár*; *Varaiu* (ȘoM) < (*Kövár*) *Váralja*; *Varfalău* (Tur; devenit ulterior *Moldovenești*) < *Várfalva*; *Varviz* (Mag) < *Várviz* etc. *Oaraiug*, citat de Drăganu, este magh. *Kővárvaralja* (și identic cu *Varaiu*).

[12] Pe *Orășa* (cu derivatele *Oroșăni* și *Orășeni*), *Orișa*, *Orișa*, *Oriș*, *Oriș*, E. Petrovici le scoate din magh. *Varjas* (v. *Buletinul Universităților „Babeș și Bolyai"*, Seria științelor sociale I [1956], p. 259 urm.). *Oriș* și *Oriș* sînt nume personale, celelalte topice.

[13] *DG* spune că pe locul satului numit astfel ar fi existat mai de mult un oraș, din care au rămas ziduri de piatră și de cărămidă.

[14] Sau *Cetatea de Floci*, cum i se mai zice (v. mai sus, s.v. *Cetate*). Sinonimia *oraș* = *cetate* este, deci, dovedită și în acest mod. Determinativul *floci* însemnează 'lînă' : fostul oraș de pe malul Ialomiței (aproape de Dunăre) era, în epoca lui de prosperitate, o mare piață pentru comerțul lînii.

[15] Să se compare *Vărășeni* (Bei), formație perfect paralelă cu *Orășeni*.

(Fău)[1]: toate provin, direct sau indirect, din substantivul *oraș* < magh. *város*[2]. Așadar, aceste toponimice sînt, aproximativ, sinonime cu *Cetatea* etc. (vezi ceva mai sus, s.v.). Cf. și Por., p. 55 *orhei* 'veche gospodărie mare boierească î n t ă r i t ă, părăsită și ruinată cu totul': oricît de mare ar părea deosebirea de înțeles dintre magh. *vár* (cu derivatele lui) și cuvîntul notat de Por., se vede ușor (în special după amănuntul subliniat de mine) că nuanța semantică fundamentală a etimonului maghiar se păstrează și în apelativul *orhei*, despre care trebuie să regretăm că Por. nu ne spune în ce regiune circulă.

Piscul Zavercei (Drg): «loc unde, la 1821, avu ciocnire Tudor Vladimirescu cu grecii» (*DG*).

Preluca lui Rareș (PiN): așa se cheamă unul dintre piscurile muntelui *Hălciugosul*, «peste care se zice că a rătăcit Rareș Vodă în fuga-i spre Ciceu» (*DG*).

Războieni (TîN)[3], *Războinicul* (Str), *Războiul* (Cis, Olt), *Cîmpul Războiului* (Săv), *Locul Războiului* (Dor), *Valea Războiului* (Plo). Primul dintre aceste toponimice amintește de lupta celebră pe care a dat-o Ștefan cel Mare contra turcilor la Valea Albă în anul 1476. *DG* reproduce inscripția din biserica schitului numit astfel și face un lung istoric al moșiei respective. Și *Locul Războiului* își datorește numele unei lupte a aceluiași voievod împotriva polonilor. Despre celelalte nu găsesc informații similare, dar putem fi siguri că și în cazul lor avem a face tot cu evenimente de acest fel.

---

[1] Numirile localităților din r. Tg.-Ocna poartă, foarte probabil, accentul pe prima silabă; astfel nu se justifică prezența lui *ă* din silaba următoare. Aceasta arată că ele n-au fost influențate de dubletul lor, apelativul *oraș*, ci au păstrat accentuarea din limba de origine. Faptul nu surprinde într-o regiune unde a trăit și continuă să trăiască populație maghiară.

[2] N-au nici o legătură cu tema aici în discuție *Orlat* (Sib) și *Orlea sub Cetate* (Haț; în *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.*, *Sîntămăria-Orlea*), amintite de Dr. I, p. 57, n. 2, prin urmare nici *Orlea* (BAr, Cor, Gj, Pr), *Valea Orlei* (Plo), *Orliga* (Măc), *Orlița* (Cor), cu derivatele *Orleni* (Sla), *Orleasca* (Drg) și *Orlești* (Drg), care se explică foarte bine din slav. *orĭlŭ*, *orel* etc. 'vultur'; cf. n. top. slov. *Orlje*, croat. *Orl(j)e*, *Orlitsa*, sîrb. *Orlja*, *Orlić*, ucr. *Orłyk*, ceh. *Vorlík*, pol. *Orle* (Mikl., s.v. *orĭlŭ*) și sinonimele, de origine latină, *Vulturi* (Iaș), *Vulturul* (Gal, Hîr), *Vultureanca* (Găe), *Vultureni* (Adj, Bot, Gal, Ghe, Tec, Zal), *Vulturești* (Drg, Făl, Msc, Neg, Pit). La Frunzescu mai găsim pe *Orlat* (Pr), *Orli* (Vl), *Orlu* (Msc) și *Orluiu* (Bz). Cu privire la *Orlat* (Sib), W. Scheiner, *BkA* II, p. 103 dă unele amănunte de ordin istoric, menite să ajute la explicarea justă a acestui nume. Documentele vechi conțin, ca echivalente ale lui, cînd pe *Váralja* (*-falu*), cînd pe *Civinii Mons* (= *Ziwins*, *Zibinsberg*). De aceea s-a propus etimologia *vár-alja* 'regiune de sub cetate'. Rom. *Orlat*, adaugă autorul citat, « stă, evident, în legătură cu magh. *Orlát*: *vár* în poziție neaccentuată > *or* (*Oradea*, *oraș*, v. și sub *Váradja*!) », dar apoi invocă n. top. *Orlea*, *Orleasca*, *Orlești*, cu precizarea « desigur de la slav. *orĭlŭ* 'vultur' ». Dacă prima silabă a toponimicului nostru iese ușor din *vár*, nu văd cum a putut *-alja* să se transforme în *-lat* (fie și pe terenul limbii maghiare). Derivate ca sufixul *-at* de la nume de păsări și avînd însemnarea 'loc bogat în..., loc acoperit cu...', toponimia romînească cunoaște destule, cum se va vedea mai departe (partea II, capit. III). În *SCL* IV, p. 76, E. Petrovici explică pe *Orlea* la fel cu mine în ce privește tema, dar revine în *SCȘt* V, p. 447, unde consideră acest toponimic ca provenind din magh. *Váralja* (< *vár alja* „sub cetate"), pentru care invocă denumirea *Orlea sub Cetate* dată aceleiași localități. În acest de-al doilea articol (p. 452) Petrovici derivă din același cuvînt maghiar (*vár*) pe *Orlat* (< *vár* + *alatt* „sub").

[3] Se cheamă așa și un sat din raionul Pașcani, înființat după războiul din 1916—1918 (*RGR* IV, p. 42). Creații din aceeași epocă trebuie să fie și *Războieni* (Hîr, Neg, Paș), *Războieni-Cetate* (Aid), pe care le găsesc numai în *ISt*, *Lege* și *Indicat.*

Șanț(ul) (Bra, Năs, Tit[1], Tr, Vl), *Șanțul Bașca* (Năs)[2], *Șanțul Buzăului* (Pr), *Șanțul Calului* (Vl), *Șanțul lui Ianoș* și *Șanțul Tătarului* (Pr), *Șanțul Vechi* (Bra), *La Șanț* (Sș), *Șanțuri* (Bra, Răc, Tit), *Șanțurile* (Neg), *La Șanțuri* (Năs)[3], *Coasta Șanțurilor* (Paș), *Valea Șanțelor* (Sș): destul de des colecțiile toponimice dau asupra locurilor numite astfel amănunte care arată că este vorba de șanțuri menite, la un moment dat, să servească drept mijloace de apărare contra atacurilor inamice.

Tabăra (Huș, Iaș, Rom, Vas[4]), *Tabăra Mănăstirii* (Iaș), cu derivatul *Tăbărăști* (Buz). Despre satul *Tabăra* din raionul Huși citim în *DG*: « Se zice că aicea a fost lagărul cel mare al turcilor în războiul de la 1711 cu rușii », iar s.v. *Tabăra Mănăstirii* găsim următoarele: « În partea de vest a satului este un șanț care înconjoară satul în formă de semicerc, prelungindu-și ambele capete pînă în malul Prutului. Este înalt de 12 palme și făcut, se zice, din timpul eteriștilor, care au staționat în 1821, în acest cot al Prutului, apărîndu-se în contra turcilor ».

Trecătoarea Domnească și *Trecătoarea Oștilor* (Dor): amîndouă păstrează amintirea unor întîmplări în legătură cu evenimente istorice (o luptă între turci și leși, la 1672, cînd domnii Principatelor noastre atunci în funcțiune au trecut Prutul prin vadul numit *Trecătoarea Domnească*, și alta între turci și ruși, cu prilejul căreia oștile rusești, conduse de mareșalul Münich, au traversat același rîu, urmărind pe cele turcești învinse).

Troian(ul) (Adj, Iaș, RîV, RoV, Tr): valuri de pămînt, dintre care cel puțin unul, și anume ultimul, datează, după spusele lui Gr. Tocilescu, reproduse în *DG*, din vremea romanilor[5]. Interesant este amănuntul că valului existent în regiunea Iași țăranii îi spun *Șanțul lui Traian*. Avem apoi *Troianul* sau *Traianul*, deal, și *Troianul*, « loc istoric »[6], ambele în Vîlcea, *Troian* și *Hliza-Troian* (Gal), *Troiana* (Il), *Troieni* (Ag), *Valul lui Traian* (Br, Gal, Meg, Tul). Ultimul este, cu siguranță, de origine cărturărească, cum dovedește, mai ales, forma *Traian*, pe care poporul n-o cunoaște decît prin intermediul școlii și al scrisului. De altmintrelea nepopulară este formula întreagă: valurile de pămînt țăranii noștri le

---

[1] *Șanțul Florești*, în *ÎAdm*, *Lege* și *Indicat.*

[2] Cf. și *Coasta Băștii* (Ns), menționat de Dr. I, p. 61, care explică partea a doua a acestor nume din magh. *bástya* 'Bastei, Bollwerk', așadar tot 'întăritură'. Mold.-Togan, p. 19 dau un *Baștea* (magh. *Bástya*) pentru regiunea Hunedoara. *DA* are *baștă* 'bastion, întăritură, redută; boltă subterană, subsol, temniță', pe care-l explică din pol. *baszta*; « variante: *bașțe* (învechit), *bașcă* (din maghiară am primit forma învechită *baștie* < *bástya*) ».

[3] Vezi Dr. I, p. 65—66, unde găsim și informații istorice.

[4] S.v. *Bogdana* (sat).

[5] Cf. și descrierea privitoare la 'troianul' tecucean (Adj): « Începe din pădure, din dreptul comunei Homocea, ia direcțiunea către sud-est, formează marginea între com. Buciumeni și Țepul, trece pe teritoriul com. Țigănești, de aici ia direcția mai mult către est, trece prin comunele Corodul și Puțeni și se duce în jud. Covurlui ». Valul din sudul Moldovei pleca de la Poiana (Tec) și răspundea tocmai la Cetatea Albă; data, se pare, dinaintea cuceririi Daciei. În Dobrogea erau două valuri paralele, în restul țării încă unul, în formă de arc, în partea de nord-vest, între Someș și Crișul Repede, altul străbătea Banatul, pornind din dreptul Aradului și ajungînd pînă la Dunăre (C. C. Giurescu, *Istoria Romînilor* I, București, 1935, p. 118 urm.).

[6] Armata revoluționară de la 1848 se pregătise să opună rezistență aici turcilor, care voiau să înăbușe mișcarea.

numesc *troiene*, la fel cu 'valurile' de zăpadă. Cf. şi *Troianul* sau *Traianul*: aspectul cu *a* provine de la autorităţi, eventual de la vreun cărturar din partea locului [1].

Turnul (Ard, CAr, Csb[2], Msc, Tr), *Turnul-Măgurele* (TuM), *Turnul-Severin* (TuS), *Turnul Mare* (Bz), *Turnul Roşu* (RîV, Sib), *Turnul Schit* (RîV), *Turnişor* (Sib), *Tornea* (Ard) = magh. *Toronya* (< *torony* < rom. *turn*) [3] şi, foarte probabil, *Turnica* (Vl), diminutiv [4]. În general 'turnurile' sînt rămăşiţe de vechi cetăţi, cum ni se spune lămurit, în *DG*, despre *Turnul-Măgurele* şi *Turnul-Severin*. Vezi şi Kisch I, p. 296—297.

Cetatea Zaporojenilor (Tul): «ruine ale unei fortăreţe căzăceşti... Aici a fost reşedinţa cazacilor zaporojeni, fugiţi din Rusia sub Petru cel Mare şi primiţi de turci a se stabili în deltă, cu condiţia a se lupta contra ruşilor» (*DG*).

Cetatea Zimnicei (Zim): «ruine de cetate... ; se văd şi azi două rînduri de şanţuri mari, de care acea întăritură era înconjurată». (*DG*) [5].

---

[1] Destul de numeroase sînt satele numite *Traian*, multe dintre ele creaţii noi. Interesant, în legătură cu cele spuse despre aspectul fonetic al acestor toponimice, este faptul că *ISt* şi *ÎAdm*, publicaţii oficiale, nu cunosc forma cu *o*. Tiktin scrie: «*troian* 1. val care datează din epoca preistorică şi care se prelungeşte pe o mare întindere; ridicarea lui este atribuită romanilor şi în special împăratului Traian: val roman, şanţ roman; 2. (*de zăpadă*) zăpadă îngrămădită de vînt în formă de val: morman de zăpadă; 3. Olt. Ban. Tr. pîrtie, urmă făcută de oameni în mers, de căruţă, sanie etc.».

[2] *Turnul-Ruieni*, după *ÎAdm, Lege* şi *Indicat.*

[3] Cf. Kisch I, p. 296. *ISt* şi *ÎAdm* scriu *Turnu(l)*.

[4] Forma feminină a acestuia nu trebuie să ne surprindă. În capit. II al părţii a II-a vom vedea că deseori găsim toponimice cu aspect feminin la baza cărora stau apelative masculine (şi invers). În favoarea explicaţiei mele vorbeşte n. top. *Turnul Roşu*, existent în aceeaşi regiune.

[5] Se pot adăuga, întrucît sînt oarecum sinonime cu *Cetatea* ş.a., *Tabia Veche* (Tul: «ruinele unei fortăreţe turceşti») şi *Arab-Tabia* (ACl, fortăreaţă şi pichet): turc. *tabja* 'întăritură, şanţ, redută', apoi unele dintre toponimicele *Straja*, pomenite în capitolul precedent, p. 258—259 pentru care vezi Dr. I, p. 64.

CAPITOLUL IV

PSIHOLOGICE

În capitolele precedente atenția noastră a fost îndreptată asupra semnificației oarecum materiale, adică obiective, a numelor topice romînești: am căutat să descoperim în dosul lor un factor exterior, care a servit ca punct de plecare pentru denumirea locurilor în discuție. Studiindu-le în modul acesta, am aflat multe fapte privitoare la viața colectivă, din prezent și din trecut, a poporului care le-a creat. Totodată însă am putut, indirect, să ne dăm seama și de atitudinea lui subiectivă față de lumea fizică înconjurătoare: cum vede el lucrurile în mijlocul cărora trăiește și cum reacționează lingvistic, atunci cînd nevoia de a le distinge unele de altele îi cere să le dea un nume. În această privință toponimia nu se deosebește prin nimic esențial de lexicul vorbirii curente. Aceeași tendință de a diferenția noțiunile, cît mai precis posibil, cu ajutorul termenilor meniți să le exprime, de a le individualiza și, drept consecință logică, aceeași înclinare de a recurge la termeni proprii, care să înlăture orice primejdie de înțelegere greșită sau numai aproximativă și, totodată, să definească exact noțiunile respective.

Mentalitatea populară de pretutindeni se caracterizează printr-o sensibilitate deosebită față de aspectul exterior, material, concret al lucrurilor. De aici, plasticitatea celor mai multe expresii din limba vorbită a mulțimilor anonime. Aceeași plasticitate o constatăm și în terminologia toponimică. Se poate spune că marea majoritate a numelor de locuri își au izvorul tocmai în această trăsătură a sufletului popular. Capitolul întîi al lucrării de față stă dovadă: faptul că întinderea lui întrece cu mult pe a celorlalte este urmarea inevitabilă a unei situații obiective, materiale, care se impune, prin forța lucrurilor, atenției cercetătorului.

Spre a ilustra în mod special mentalitatea creatorilor de nume topice, am crezut util să discut într-un capitol aparte pe acelea care mi se par cu deosebire elocvente din acest punct de vedere. Ele pot, în ce privește

aptitudinea de a caracteriza sufletul maselor anonime, să fie puse alături de literatura populară. Ca şi aceasta, ele sînt, adesea, la origine producţii individuale, care au devenit, cu vremea, colective, prin acceptarea lor de către toţi cei interesaţi şi, mai ales, prin participarea acestora la realizarea, în general plină de peripeţii, a formei lor actuale.

O alegere propriu-zisă a materialului toponimic romînesc pe baza criteriilor enunţate aici nu este de fel uşoară. Bogăţia lui neobişnuit de mare, complicată cu intervenţia inevitabilă a unui element personal în apreciere, face deosebit de grea sarcina celui ce vrea să-l studieze sub acest aspect. Dificultatea cea mai mare constă în clasificarea lui după stările sufleteşti care i-au dat naştere. Căci, afară de sensibilitatea pentru 'concret' amintită mai sus şi asupra căreia nu voi insista prea mult, constatăm adesea o atitudine cu adevărat subiectivă, în sensul că numele topice respective exprimă o reacţiune afectivă, o luare de poziţie sentimentală [1] din partea creatorilor lor, nu faţă de 'loc', ci faţă de 'om' : un sat, să zicem, este numit după o particularitate fizică ori psihică a întemeietorului, a stăpînului sau a locuitorilor lui. În majoritatea cazurilor este vorba de un defect (real ori numai presupus, nu importă), cum se întîmplă şi în domeniul antroponimiei, unde 'poreclele' date după beteşugurile fizice ori morale sînt extrem de numeroase. Paralelismul, relevat adesea în paginile precedente (deşi mai mult indirect), dintre numele de locuri şi cele de persoane merge aici pînă la confuzie. Căci un toponimic *Afurisiţi* (Brl), de pildă, nu însemnează, cum am văzut în capitolul II, 'urmaşii lui Afurisitu', ci 'oameni afurisiţi', adică 'locuitori, avînd această particularitate, ai unui sat'.

Se înţelege că nu putem fi totdeauna absolut siguri că lucrurile s-au petrecut în modul arătat chiar acum. Dacă *Tîrzii* ne trimite, potrivit documentelor, la un stăpîn de sat *Tîrziul*, de ce *Fripţi* sau *Netoţi* nu s-ar explica tot aşa? Întrebarea este legitimă, şi răspunsul ei poate fi deseori afirmativ. Dar amănuntul nu interesează prea mult. Studiul de faţă este (date fiind preocupările mele obişnuite), în primul rînd, aş zice chiar exclusiv, lingvistic, aşa că o deosebire ca cea relevată aici contează puţin : semnificaţia propriu-zisă a toponimicului rămîne, în ambele ipoteze, aceeaşi.

După atitudinea pe care am crezut că o pot socoti drept mobil creator al lor, grupez numirile ce urmează în mai multe categorii : I. 'p o r e c l e' (particularităţi fizice şi psihice) ; II. 'c a l i f i c ă r i' (situarea locuitorilor în ierarhia socială după criterii economice) ; III. 'i m a g i n i' (expresii plastice prin excelenţă). Ca toate clasificările din domeniul activităţii spirituale, este şi aceasta aproximativă, adică fără valoare principială. De aceea nu trebuie interpretată în mod prea strict.

I. **Afumaţi** (Adj, Băi [2], Bld, Br, oş. Buc, Cis, Găe, Il, Tr [2], Ved, Vl), cu diminutivul *Afumăcioara* şi *Siliştea-Afumăciori* (Bz). Chiar dacă pornim, cum pretinde G. Weigand, *ZONF* III, p. 154, totdeauna de la

[1] La baza căreia stau, fireşte, fapte materiale, din lumea înconjurătoare, în primul rînd condiţiile de viaţă social-economice.

[2] Fiecare are cîte două localităţi numite astfel.

sensul obiectiv al acestor toponimice, care este 'afumarea caselor din localitățile contaminate de boli molipsitoare'[1], o nuanță afectivă, și anume ironică, se simte totuși, cel puțin în vorbirea oamenilor din satele vecine, mai ales că nimeni nu-și dă seama de împrejurările care au dus la nașterea unor asemenea nume[2]. Această nuanță semantică poate fi proprie (cf. *a afuma slănină, șuncă* etc. 'a le pune la fum', operație care, aplicată unui om, nu constituie o plăcere pentru acesta!), dar poate fi și figurată (*a se afuma* [despre oameni] 'a se îmbăta').

Afurisiți (Brl): *afurisit* 'blestemat (de biserică); îndrăcit, rău la suflet'[3]. Cf. mai departe *Blestematele.*

Arsul, *Arsele* etc.: ar putea însemna, uneori, și 'om ars' etc., nu numai 'loc ars (de soare ori prin foc)', cum am văzut în capit. I, s.v. *Curătura*. Cf. *Afumați* de mai sus.

Bălțatul (Gal), *Balțați* (Huș), *Bălțata* (Ag, Bac, Găe, Gil, Sla, Ved), *Bălțata Cerbului* (Gj), *Bălțata de Jos* și *Bălțata de Sus* (Bac), *Bălțatul* (BAr, Tr), *Bălțați* (Ag, Bz, Foc, Găe, Huș, Iș, RîS, RoV, Sla, Str, Tr), *Bălțații de Jos*, *Bălțații de Mijloc* și *Bălțații de Sus* (Str), *Bălțații Noi* și *Bălțații Vechi* (RîS), *Bălțăței* (Buj): cf. și capit. I, s.v. *Balțatul.*

Bărboși (Buh, Gal, Huș, Lud, Pr, Rom, Tit)[4], *Bărbos(ul)* (Ag, Reș), *Bărboasa* (Adj, Reg). Cf. și numeroasele toponimice la baza cărora stă apelativul *barbă*: *Barbă Albă* (Cal), *Barbă Lată* (Br), *Barbă Rasă* (Brl), *Bărbiciul* (Paș), *Bărboiul* (Cra, Pr, Str), *Bărbușa* (CAr, Msc), *Bărbușor* (Buz) etc. și care trebuie considerate tot ca porecle[5]. Kisch I, p. 172 înregistrează sinonimele, de origine maghiară, *Săcălășeni* (ȘoM) și *Săcălița* (Tur), derivate din magh. *szakál* 'barbă', *szakálos* 'bărbos', care se află, desigur, și la baza lui *Săcal* (Bei, Lud), *Săcalul de Pădure* (Reg), *Săcălaia* (Ghe), *Săcălaz* (Tim) și *Săcălușești* (TîN).

Betegi (Tr): pluralul lui *beteag* 'bolnav, infirm, invalid'.

Beți (Gj), *Bețivii* (Gal), *Bețivul* (Fău).

---

[1] În special de ciumă, care a făcut ravagii, mai ales prin Muntenia (aproape toate toponimicele în discuție aparțin acestei provincii) pe la începutul secolului trecut. Cf. numirea dublă, aș zice tautologică, *Afumați-Ciumați* (Brl, la Frunzescu).

[2] Dovadă, între altele, explicația « populară », reprodusă în *DG*, s.v. *Afumați* (comună rurală, Băi): «...de la un zapciu ce venise să înscrie pe locuitori la darea liudelor și despre care spun sătenii că a fost afumat în casa unuia din locuitorii satului». Cf. și *Arh.* XXXV, p. 125–126.

[3] Din cauza desei întrebuințări, acest cuvînt și-a pierdut semnificația pur religioasă pe care a avut-o în mod exclusiv, la început, pentru a deveni un fel de sinonim al lui *rău* (ca și *al dracului*, de pildă), ba de multe ori se transformă într-un adevărat « compliment ».

[4] *ISt* înregistrează mult mai puține toponimice de acest fel și, cu excepția celui din raionul Luduș, le transcrie *Barboș(i)*. (Tot așa procedează *ÎAdm.* în *Indicat.* și *Lege*, sub aspectul *Barboși* apare numai în oș. Gal și Huș.) Ambele fapte se datoresc, măcar în parte, sensului ironic al lui *bărbos*.

[5] *Barbul*, singur sau ca determinativ, cu derivatele *Bărbești* și *Bărbulești*, de asemenea numeroase, prezintă o asemănare pur întîmplătoare, deși foarte mare, cu *barbă*. Deoarece este răspîndit, mai ales prin Muntenia, și ca nume de botez, trebuie să admitem că a avut din capul locului numai această valoare și că, prin urmare, aparține, la origine, nomenclaturii hagiografice. Să se compare *Barba*, hipocoristic de la *Barbara*. În *Dicționar aghiografic cuprinzînd pe scurt viețile sfinților* de Dr. Gherasim Timuș găsim trei martiri cu numele *Varvar*, alături de *Sf. Varvara*, mucenica. Aspectele 'latinești', adică occidentale, catolice, ale acestor nume sînt *Barbarus* și *Barbara*.

Blestematele (Cis): vezi capit. II, p. 246.

Blînzi (Bac, Tec), *Blîndul* (Moi), *Blîndețul* (GuH), *Blîndiana* (Oră), *Blîndoaia* (Vl), *Blîndești* (Bot, Iaș), *Blîndulești* (Gil).

Buna, *Buni*, *Bunoaica* (TuS) etc. și sinonimele slave *Dobra* etc.: vezi lista și discuția lor în capit. I, p. 109 urm.

Buricioasa (Cis).

Buzați (TîN).

Cîrpiți (Iaș).

Clociți, *Clociți* (*Lixăndreasca*), *Clociții-Pantelimonul*, *Clociți* (*Spiroaica*) și *Clociți* (*Sfoara-Lăudatul*) (Buz).

Cocoșați (Brl), *Piscul Cocoșatului* (Dej). Cf. mai departe *Gheboasa* etc.

Costeleva (Răd).

Crunți (Slo).

Dărîmați (RîS).

Degerați (Ag, Plo, TuS), cu derivatul *Degerețeanca* (Miz). În *Arh. Olt.* XVII, p. 35 se menționează n. top. *Degerații* (alături de *Desărații*, care poate fi interpretat tot în sensul arătat aici).

Deșirați (Brl): *deșirat* '2. fig. (despre oameni; adesea substantivat) înalt și slab; (despre părți ale corpului omenesc) prea lung, prea subțire, prea osos' (*DLRM*).

Diocheți (Bld, Buj, Pan, Tec), *Diocheți-Rediu* (Pan), *Dealul Diocheților* și *Valea Diocheților* (Bld): că avem a face cu o denumire glumeață, dovedește existența, în apropiere de *Diocheți* (Pan), a unui sat *Sperieți* (v. mai jos). Cf. și *Deocheni* (Adj), notat de Frunzescu. Participiu trecut substantivat de la *deochea* « 1. tranz. (în superstiții) a vătăma sănătatea sau bunăstarea cuiva printr-o privire rea sau invidioasă; 2. refl. a se îmbolnăvi de deochi » *(DLRM)*. Trebuie să avem în vedere, pentru toponimicele noastre, mai ales acest ultim sens al lui *deochiat*.

Dușmanul (Brl) și derivatele *Dușmăneasca* (Fet), *Dușmănești* (Miz).

Farfara (Adj): *farfară* 'persoană neserioasă; flecar, palavragiu' *(DLRM)*[1].

Fîsîiți (Cis): *a fîsîi* « intranz. 1. a produce un zgomot șuierător și surd; 2. (despre ființe) a sufla (pe nas) cu putere, a scoate (pe nas) sunete șuierătoare » *(DLRM)*[2].

Fripți (DrO), *Rădeștii-Fripți* (Drg). Despre primul *DG* spune că-i un fost cătun, dar apoi adaugă: « numirea de *Fripți* se dă și astăzi comunei *Odaia*[3] de către locuitori », de unde urmează că, de fapt, s-a desființat nu cătunul, ci numele lui, care li s-a părut autorităților nepotrivit, tocmai din cauza sensului peiorativ.

Frumoasa, *Frumosul* etc.: au fost deja înregistrate în capit. I, p. 113, unde le-am considerat ca denumiri ale locurilor (nu ale oamenilor din locurile) respective. Sinonime (parțiale, în sensul care interesează aici) sînt: *Cilibia* (Buz), *Cilibii* (Gj), *Cilibiul* (Bc, Iaș, TîJ), apoi *Celebi-*

---

[1] Dacă ar fi nume de apă, *Farfara* ar putea fi socotit ca un sinonim glumeț al lui *Bălbăitoare* și al celorlalte toponimice care însemnează « cascadă » (v. mai sus, p. 55 urm.).

[2] Se spune și despre felul defectuos al cuiva de a pronunța anumite sunete și de a vorbi în general. Cu acest sens cred că trebuie să contăm în cazul de față.

[3] Din care făcea parte vechiul sat *Fripți*.

Chioi (Meg); la baza lor stă *cilibiu* «1. (Odinioară titlu dat de turci, mai ales europenilor, şi echivalent cu efendi, rezervat turcilor) nobil, fruntaş, distins, boier; 2. (titlu de politeță, ieşit din uz) domn, chir, boier, jupîn; 3. elegant, fin, grațios, frumos, curat, bine făcut; 4. delicat, gingaş, slăbuț (fem. *-ie*) », cu variantele *celebiu*, *chiligiu*, *cilinghiu* (*DA*).

Gheboasa (Gal, Pr, Trg), *Gheboaia* (Trg), cu derivatul *Gheboieni* (Trg), şi *Gheba* (Huş), cu derivatele *Ghebani* (Gil), *Ghebari* (Foc) [1] şi *Ghebeni* (TîN). Sinonimele *Gîrbova* (Aid, Buz, Cpi, RS, Seb), *Gîrbova de Jos* şi *Gîrbova de Sus* (Aid), *Gîrbovi* (Buz, Urz), *Gîrbovul* (Cra, Fil), *Gîrbovățul* (Bld, Boz, Neg, Str, Tec, TuS), *Gîrbovița* (Aid), *Gîrboiul* (Cis, Urz), cu derivatele *Gîrbeni* (Dor), *Gîrbești* (Bot, Neg), *Gîrbovanul* (TîO) [2], *Gîrboveni* (Pr), *Hîrboveț* (Răd) se referă (cel puțin o bună parte din ele), mai degrabă, la aspectul 'locurilor' decît la acela al oamenilor, în special atunci cînd, cum este cazul cu *Gîrbova*, de pildă, numesc ridicături de pămînt [3]: cf. n. top. croat. *Grbavets*, ucr. *Horbovitśa* ş.a. (Mikl., s.v. *grŭbŭ*, unde apelativul ucr. *horbovyna* este explicat prin 'regiune deluroasă', cu adaosul 'de regulă şi colină'). Tot aşa trebuie înțelese *Grebănoaga* etc., discutate în capit. I, p. 27-28.

Graşi şi *Pîrîul Grasului* (TîN).

Groşi (Ag, Ald, oş. BM, Făl, Fge, Gur, Hor, oş. Hun, Ine, Lăp, Lip, Lug, Oră, Pit, ŞoM, TîN, Vl), *Groșii Noi* (Lip), *Valea Groșilor* (Dej), *Grosul* (Ale, Iaş), *Grosul Mare* şi *Grosul Mic* (Huş), *Groșiori* (Ab, Ar), cu derivatele *Grosani* (TîO), *Groseni* (Br, Tr), *Grosești* (Brl, Olt), *Groșani* (Buz, Msc, Pr), *Groșarea* (Drg), *Groșeni* (Ale, Ine), *Groșerea* (Fil, Vl), *Groșerița* (Gil), *Groșetul* (Cpi, Hor), *Vîrful Groșetului* (Cis, Ms), *Groșețul* (Dj), *Groșovul* (Olt). Kisch I, p. 97 — 98 consideră pe *Groși* şi *Groșiori* ca sinonime ale lui *Bușteni* etc., de aceea le explică prin 'butuci', şi numai *Gros* (oş. Hun), cu diminutivul *Grosiori* (Alb) [4], ar exprima noțiunea aici în discuție. Nu ştiu pe ce se bazează Kisch, cînd dă această interpretare toponimicelor de peste munți (nu arată măcar corespondentele maghiare sau săseşti, cum face de obicei). În orice caz, ea poate fi acceptată, căci *gros* înseamnă, într-adevăr, 'butuc' (cf. *a băga la gros* 'a vîrî la puşcărie', adică ' a pune arestatului butucul la picioare, ca să nu poată fugi'). Colectivele *Groșerea*, *Groșetul* etc., precum şi *Groșovul*, în ipoteza, foarte verosimilă, că aparțin la familia lui *gros*, exprimă, fără îndoială, această nuanță semantică a apelativului nostru.

---

[1] Ar putea fi, deşi mai greu, un nume de agent de la *ghebe* (*chebe*) 'manta lungă, ţărănească, făcută din şiac'. Împreună cu precedentul sînt redate în *Indicat* şi *Lege* sub aspectul: *Gherbani*, *Gherbari*; probabil greşeală de scriere.

[2] *Gîrbovana*, după *ÎAdm*.

[3] Semnificaţie 'personală' au *Gîrbovi*, apoi, cu siguranţă, *Gîrbeni* şi *Gîrbeşti*. Tema acestor două din urmă este n. fam. *Gîrbea*, derivat de la slav. *grŭbŭ* 'dorsum'. Unele reprezintă cazuri de etimologie populară pentru *Vîrbova* etc., cum am văzut în capit. I, s.v. *Salca*. Tema *gîrb-*, sub forma ucraineană *hîrb-*, există foarte, probabil, şi în *Hîrboca* (Buz); cf. G. Weigand, *XXVI.— XXIX. Jber.*, 82, care-l derivă din ucr. *horb* 'gheb, cocoaşă'. De adăugat, după Frunzescu, *Hîrboaia Banului* (Buz). În *DG*, *Hîrboca Banului* (Buz).

[4] Sic! (cu *s*, nu cu *ş*). Mold.-Togan nu cunosc nici pe *Gros* (pentru Hunedoara ei dau tot plur. *Groşi*). În *Indicat.* şi *Lege* apare numai *Groş*.

Grozăvescul (Cal), *Grozăvești* (Crl, Răc, Tec, Tit), *Grozăvoaia* (Bz), derivate de la adj. *grozav*, pe care-l întîlnim, ca toponimic, numai sub forma feminină: *Pîrîul Grozavei* (Dor). Tema lui apare, direct sau indirect, mult mai des: *Grozești* (Foc, Huș, Str), *Piscul Grozei* și *Valea Grozei* (Bz) [1], *Grozoaia* (Foc).

Gurani (Bei, Gil).

Gușatul (Ns), *Gușați* (Găe), *Gușetoaia* (Găe), *Gușiței* (Huș), la care trebuie alăturate înruditele *Gușa Mare* și *Gușa Mică* (Găe) [2], *Gușoiul* (Trg), *Gușoieni* și *Gușoianca* (Drg), *Gușoianca-Cățăleni* (Drg), *Gușul* (Giu). La Frunzescu, *Gușiței* apare cu forma lui originară (și corespunzătoare pronunțării locale), *Gușăței* (*Gușățeii lui Mardarie*, *Gușățeii Mănăstirii* și *Gușățeii-Răzăși*). De altfel *Gușiței* ar putea fi foarte bine o greșeală de tipar pentru *Gușîței*, cum spun, cu siguranță, țăranii din acea regiune [3].

Haidăul (Plo): este vorba aici de sensul peiorativ, aproape identic cu 'vlăjgan, hojmalău' al acestui cuvînt, și nu de 'argat însărcinat cu paza unui tamazlîc de vite, văcar' (*DE*).

Lungana (Giu), *Lungani* (Iaș, Paș, Ved), împreună cu o parte din numele discutate deja, la p. 115, s.v. *Lunga* (în special derivatele « personale » *Lungeni*, *Lungești*, *Lungulani*, *Lungulești* etc. și sinonimele slave *Dolhești*, *Doljești* etc., notate acolo).

Mărunta (DrO, Ved), *Mărunței* (Cos, Sla, Ved) și sinonimele *Mica* (Dej, Pit, Trn), *Micul* (Bz), *Pîrîul Micului* (Tej), cu derivatele *Miceasca* (Pit), *Micești* (Alb, Bld, Pit, TîM, Tur), *Pîrîul Miceștilor* (Pit), *Miculești* (Str), *Conacul Miculescu* (Dj), *Miculinți* (Dor); *Mititei* (Năs), *Mititelul* (Adj, Buj). Cf. și discuția din capit. I, p. 116, s.v. *Mica*.

Minciunești (Ag, Bz, Gil, Msc): toponimicul buzoian este « vechea numire a cătunului *Trestioara* », ceea ce înseamnă că a fost înlocuit ulterior prin acesta din urmă, pentru motive în legătură cu semnificația lui peiorativă.

Mînieți (trecătoare și pichet de graniță, Tej).

Mohorîți (Adj): este sigur că avem a face cu înțelesul metaforic ('cernit, melancolic, trist') al adj. *mohorît*, iar nu cu cel propriu, cerut de tema *mohor* (cf. *Pojorîta*, *Viforîta* etc.), care, poate, nici nu există.

Moi [4] (TîJ), *Molani* (BAr) [5], cu derivatul « personal » *Moiasa* (TîJ).

Mutul (Gj, Urz), *Muți* (RoV) [6], *Mutești* (Hue), *Pîrîul Mutulichii* (TîO) [7].

---

[1] Partea a doua a acestor toponimice este genitivul n. pers. *Groz(e)a*, destul de răspîndit la noi, care, de altfel, stă la baza lui *Grozești* și *Grozoaia*.

[2] Aceste două numiri ar putea fi metafore, fără vreo semnificație personală (e vorba de niște păduri). Tot așa trebuie interpretat *Gușul*, simplă variantă morfologică a lui *Gușa*.

[3] Adică *Gușîțăi* (cu *e* > *ă* după *ț*, ca pretutindeni în graiurile moldovenești), redat « literar ». (*ISt* și *ÎAdm* au tot *Gușiței*, întocmai ca *DG*.)

[4] În *Indicat.* și *Lege*, *Moii*.

[5] Pentru formație, cf. *Lungani* (= *lungan* < *lung* + *an*).

[6] Iată ce aflăm din *DG*: « Legenda spune că numirea cătunului *Muți* ar veni de la o familie de muți, care trăia aici pe la începutul sec. XIX. Atît bărbatul, cît și femeia erau cu desăvîrșire muți. Din căsătoria lor s-au născut șase copii, și aceștia tot muți. De la aceștia ar fi rămas și numele satului ».

[7] *Mutulică*, poreclă familiară pentru oamenii tăcuți.

Nătărăi sau *Însurăței* (RoV), *Nătărăi* (Olț): numirea dublă arată că este vorba de o ironie la adresa oamenilor căsătoriți (prea devreme?). Cf. mai departe, s.v. *Netotul*. De altfel, satul în discuție a luat naștere, la 1879, prin împroprietărirea unui număr de însurăței.

Nebuna (Cal, DrO, Iaș), *Nebuna-Velea* (Vid), *Nebunașul* (Tej), *Nebuni* (Str), *Nebunul Mare* și *Nebunul Mic* (Tej).

Nemernicul și *Muntele Nemernicul* (Cpi).

Netot(ul) (Făg, Msc), *Piscul Netotul* (Msc), *Valea Netotului* (Tran), *Netoți* (Plo, Slo), *Netoții de Jos*, *Netoții de Sus*, *Netoții-Moșteni* și *Netoții-Trivalea* (Olt), *Cotul Netoților* (Huș). În unele cazuri, aceste toponimice ar putea fi sinonime cu 'țigan(i)' (cf. Bogrea, *AIIN* I, p. 384; *RIR* V–VI, p. 301)[1], iar în altele, exprimă, glumeț, noțiunea 'holtei, neînsurat' (cf. P. Voivozeanu, *Goana după înfrumusețarea numelor de comune din Teleorman*, în «Universul» de la 1 iunie 1943).

Oarba (Buj, Vl), *Oarba de Mureș* (Lud)[2], *Valea Oarbei* (Buj), *Orbul* (Brl, Foc, Măc, Tec), *Valea Orbului* (Brl), cu derivatele *Orbanul* (Foc), *Orbeasca*, *Orbeasca de Jos* și *Orbeasca de Sus* (Olt), *Orbeni* (Adj, Str), *Orbenii de Jos* și *Orbenii de Sus* (Adj), *Orboiești* și *Orboiasca* (Slo)[3], *Orbari* (Cis).

Ologi (Gj, TuM), *Dealul Ologilor* și *Valea Ologilor* (TuM), *Ologeni* (Plo).

Opăriți (Tej), *Opăriții de la Ulmi* (Bz).

Păduchiosul (Trg): fiind vorba de un munte, semnificația acestui toponimic este mai degrabă «locală» decît «personală».

Păroasa (Cpi, oș. Hun, Ili), *Părosul* (Foc), *Păroși* (Ved): din cauza omonimiei, nu se poate afirma, cu siguranță, că aceste toponimice aparțin aici (că însemnează, adică, 'om sau oameni acoperiți cu păr mult'), și nu la capit. I, s.v. *Păroasa*, împreună cu *Peri*, *Peretul* etc.

Pogana (Bld), *Poganul* (Drg, Rom), *Pogănești* (Fge, Huș, Ili), probabil și *Pogonești* (Bld), *Pogoneștii Mari* și *Pogoneștii Mici* (Buj)[4]: *pogan* are, aproximativ, același înțeles ca *afurisit*, *blestemat*, *spurcat* ș.a. și este, dată fiindu-i originea (< slav. *poganŭ*), dubletul lui *păgîn* (< lat. *paganus*, din care provine și etimonul slav).

Prostești (Gj, Ved).

Puricei (Drg), *Puricoasa* (Cic), cu derivatele *Puricani* (Buj), *Puricari* (Dj) și *Puriceni* (Buh). Pentru *Puricoasa*, cf. observația făcută mai sus, s.v. *Păduchiosul*.

Puținei (Olt, TuS), *Puțintei* (Ale), *Valea Puținteilor* (Ale): trebuie să admitem sensul popular și familiar al adj. *puțin(t)el*, care este același

---

[1] Deja Tiktin înregistrase acest ultim sens: «*Netoți* erau numiți altădată țiganii nomazi, pe jumătate sălbatici, care nu aveau nici măcar corturi ca țiganii de șatră». Și în *DLRM*: 'persoană dintr-un grup de țigani nomazi care trăiau prin Ungaria și Transilvania'.

[2] Judecînd după numele maghiar (*Marosorbó*), avem a face, probabil, cu o etimologie populară: partea a doua a fost simțită de romîni ca un aspect morfologic al adj. *orb* (v. nota imediat următoare).

[3] Acestea două au drept temă n. pers. *Orboi* («augmentativ», ca formă, de la *Orbu*). *Orbicul* (Buh) merge, cred, cu *Orbău* (Car) < magh. *Orbó*, care provine din slav. *vrŭba* 'salcie' (v. capit. I, p. 100–101, s.v. *Salca*). La fel ar putea fi interpretat și *Orbeja* (Dor). Pentru partea finală a amîndurora, cf. n. top. croat., sîrb. *Vrbnik*, sîrb. *Vrbić*, *Vrbak*, ucr. *Verbiž*, ceh. *Vrbka* (Mikl., s.v. *vrŭba*).

[4] Cu *ă* neacc. > *o* sub influența lui *o* (și *p*) din silaba precedentă.

ca al lui *mic*, *mititel* etc. (se zice, de pildă, *puțintel la trup* despre un om mărunt, slăbuț ș.a.).

Rasa (Căl, Leh), *Rasa-Prosanicul* (Leh), *Rași* (Brl, Leh), *Rașii de Sus* (Leh)[1].

Răi (Buz), *Răuța*[2] (Dor, Făl), *Răuți* (Tim), *Răuțeni* (Răd), *Răuțești* (Răd).

Rîioasa (Făl, Il, Msc, Răc, RîV, TuM, Vid), *Rîiosul* (Cal, Cpi, Il, Rom, Tr), *Rîioși* (Miz, Tr), *Rîioșica* (TuM), *Rîieni* (BAr), *Rîiești* (Huș). Primele două se referă, foarte probabil, și (dacă nu chiar exclusiv) la aspectul locurilor în discuție[3], iar ultimele două sînt derivate «personale» de la *Rîie* (nume de familie, adică poreclă).

Rîncezi și *Gura Rîncezilor* (Tej).

Scundul, *Dealul Scundului* și *Gura-Scundul* (Drg).

Scurta (Adj, Gal, Lud, Sib, Vl), *Scurtul* (Br, Gil, Il, Vid), *Scurtul Mare* și *Scurtul-Slăvești* (Olt), *Scurteasca* (Bz), *Scurtești* (Buz, Tej). Primele două pot arăta și o particularitate a locurilor, nu numai a oamenilor.

Slabi (Cis).

Sluți (Foc).

Spălata (Br), *Spălați* (Ag), *Spălăței* (Cos, Sla).

Spărieți (Neg), *Speriatul* (Tr), *Sperieți* (Iș, Pan, Vl), *Sperieți-Chițcani* (Pan), cu derivatul *Speriețeni* (Găe).

Spurcați (Sla) : *spurcat*, cu sensul bisericesc de 'necredincios, pogan'. Cf. și *Spurcani* (Mag), care are, probabil, aceeași temă.

Strîmbi (PiN, Foc), *Strîmbul* (Cț, Dej, Dj, Fău, Găe, Il, Iaș, Trg), *Strîmbu-Băiuți* (Lăp), *Strîmbeanul* (Tit), *Strîmbeni* (Cos, Răc, Tej), *Strîmbulici* (Bis) etc. Chiar unele dintre acestea, cu atît mai mult *Strîmba* și sinonimele slave *Criva* etc., se vor fi referind la aspectul locurilor respective (v. capit. I, p. 130, s.v. *Strîmba*).

Surda-*Dumitrești* (TîM), *Surdeasca* (Urz), *Surdeni* (Pit, Msc, RîV), *Surdești* (Cîm, Cpi, Lăp, Pit), *Surdila-Găiseanca* și *Surdila-Greci* (Fău), *Surdilița* (Tr), *Surdoiul* (RîV), *Surdulești* (Cos).

Șchiopi (Tur, Ved), *Șchiopul* și *Podul Șchiopului* (Pt), *Valea Șchiopului* (Buz), *Șchiopeni* (Br, Buz, Huș), *Șchiopoaia* (Miz), *Șchiopota* (Cpi).

Tonți (Gal, TîN), *Tonțești* (Cpi).

Tunși (Gil), *Tunsești* (Bld).

Turbați (Găe, Gil, Răc, Ved), *Turbata* (Bld, Făl, Rom), *Turbatul* (Giu), *Turbătești* (Ag, Bz). Formele de singular ale acestor toponimice caracterizează, mai degrabă, locurile decît oamenii, cum rezultă lămurit din descrierea *DG*, s.v. *Turbata* (Rom) : un pîrîu, ale cărui ape «în timpurile ploioase ... ies din albie și se varsă peste cîmp»[4].

Urîta (Il).

---

[1] În *ISt*, *Lege* și *Indicat*, *Rașii Noi* și *Rașii Vechi*. Pentru *Rasa*, v. și capit. I, s.v. *Salca*.

[2] *Răuța* pare a fi un diminutiv ironic de la *rău*. Este răspîndit ca nume de familie (sub forma *Răuță* în Romînia Veche). Cîteodată tema ar putea fi numele personal *Răutu*.

[3] Observația se potrivește mai ales pentru n. top. *Valea Rîii* (Vl) și *Valea-Rîioasa* (Huș) ; acesta din urmă sună, cred, de fapt, *Valea Rîioasă*.

[4] Cf. N. Drăganu, *Dacor*. VII, p. 252, n., care citează n. top. *Turbacz* « nu departe de Zacopane, spre nord de Palenica și Magura », *Turbat*, *Turbacil'* « în Maramureș etc. », con-

Uscați (PiN): are aceeași semnificație ca *Slabi* (Cis).

Ușurei (Drg, Str, TîJ), cu sensul moral, pe care-l are *ușuratic*.

Zgîrciți (RîS).

Zmulți (Buj): cf. mai ales sensul reflexiv al lui *smulge* 'a (se) da la o parte, a (se) îndepărta cu o mișcare bruscă; a (se) despărți, a (se) dezlipi' (*DLRM*).

Pot fi înregistrate, la sfîrșitul acestui paragraf, și următoarele toponimice, care, fără a exprima o trăsătură fizică sau morală a oamenilor, arată un aspect al satelor, devenit însă caracteristic pentru locuitorii lor, și aceasta, din pricina formei gramaticale (sînt totdeauna plurale masculine)[1].

Adunați (Ag, oș. Buc, Cos, Cpi, Cra, Fău, Răc, Tit, Trg, Ved), *Adunații-Butești* și *Adunații-Copăceni* (Vid), *Adunații de Geormane* (Cra), *Adunații-Moșteni* (Cos), *Adunații-Negrași* (Cos), *Adunații Proviței* (Cpi), *Adunații-Purcăreni* (Pit), *Adunații Secului* (Cra), *Adunații-Sîrbeni* (Vid), *Adunații Teiului* (Str), *Adunații Vechi* (Vl). Despre unele dintre aceste sate *DG* spune că au luat naștere « adunîndu-se » în ele oameni veniți din diverse localități, ceea ce le explică numele. Interesant cu deosebire este amănuntul că satul *Adunați* din raionul Făurei se cheamă (sau se chema), în realitate, *Adunații de la Malul Buzăului*: determinativul circumstanțial lămurește, pentru oricine, modul cum s-a putut ajunge la astfel de numiri. Cu toate acestea, cred că locuitorii din regiunea respectivă le dau astăzi altă (sau și altă) interpretare, judecînd după impresiile mele proprii: pentru simțul meu lingvistic, *Adunați* însemnează 'sat îngrămădit, cu casele dese, apropiate una de alta', așadar opusul lui *Risipiți*, de pildă (v. mai departe).

Aleși și *Aleșii-Ciocănești* (Răc), *Aleșii de Tei* (Ag), *Aleșii-Mihai Vodă* și *Aleșii-Pasărea* (Buc).

Atîrnați (Ale, Bal, Buz, Cal, Cor, Cra, Crl, Drg, DrO, Fet, Fil, Gal, Hîr, Miz, Olt, Pit, Răc, RoV, Tec, Tej, TuM, VîM), *Atîrnații de Jos* și *Atîrnații de Sus* (VîM), *Atîrnații-Măgura* (Buz), *Dealul Atîrnaților* (Fil), *Cotigeștii-Atîrnați* (Buz), *Dragodana-Atîrnați* (Găe)[2].

---

siderîndu-le sinonime cu 'rău', 'rea'; despre aceste epitete spune, la aceeași pagină (în text), că « se întrebuințează adeseori în toponimie, mai ales în legătură cu *vale*, pentru a numi pîraiele de munte cu un curs deosebit de repede, care sînt, deci, rele... ». Cf. și aici mai sus, p. 46 urm., s.v. *Valea*.

[1] Să se revadă, în general, și lista de la p. 105 urm., unde sînt discutate toponimice care arată o 'însușire a locului'. O parte din ele ar putea figura, tot așa de bine, și sub II (v. mai departe). Este, mai ales, cazul lui *Adunați*, *Atîrnați* și *Osebiți*.

[2] În unele dintre raioanele menționate sînt cîte două sate sau foste sate cu acest nume. Interesează și amănuntul, pe care cititorul atent îl va fi remarcat, că Moldova nu cunoaște aproape de loc asemenea toponimice, care, la fel cu *Adunați* și *Aleși*, constituie o particularitate specifică a nomenclaturii geografice muntenești (în sens larg). Iată și aprecierile unui geograf: « Nume ca *Osebiții*, *Atîrnații* arată uneori mișcări de mică amplitudine, de obicei așezări în apropierea satului de origine, deci sînt proprii ținutului romînesc de sub dealuri și din zona pădurii de cîmp; ele se întîlnesc și în colțul de NV al Vlăsiei, iar o singură dată, apărut după întemeierea Olteniței urbane la 1853, lîngă acest orășel. Alte nume, ca *Adunații* și *Slobozia*, reprezintă colonizări voite în locuri puțin populate: *Adunații* se întîlnesc în părțile pădurii, *Slobozia* e mai răspîndit în stepă și spre Moldova ». (Vintilă Mihăilescu, *BSG* XLIII, p. 123.)

Frecaţi (Olt), *Frecăţei* (Buz, Dj, Măc, Pan, Plo, RS, Tul), cu derivatul « local » *Frecăţeanca* (Miz). În ce priveşte sensul acestor toponimice, ne putem face o idee din lămuririle date de *DG*, s.v. *Frecăţei* (Plo): « numire dată comunei *Glodeanul-Siliştea*,. . . din cauză că, în urma spargerii vechiului sat, provocată de evenimentele din 1806—1812, locuitorii au umblat mult timp dintr-un loc la altul, aciolîndu-se pe unde puteau; după retragerea armatelor străine, ei se stabiliseră puţin mai la est de vechea silişte, cu care ocaziune vecinii le-au dat numele de Frecăţei ». Aşadar, trebuie să pornim de la *a se freca* 'a frecventa, a umbla mult într-un loc; a întîlni des pe cineva' *(DE)*. Cf. citatul următor (din Bălcescu): *Romînii dintr-o parte şi dintr-alta a Carpaţilor se frecară unii de alţii*. . . [1].

Înghesuiţi (Br).

Osebiţi (Bac, Răc), *Osebiţii-Blejeşti* şi *Osebiţii-Negreni* (Vid)[2], *Osebiţii din Orofteana* (Dor), *Osebiţii-Liuzi-Călugăra*, *Osebiţii-Mărgineni* şi *Osebiţii-Sohodolul* (Bac). Cf. şi *Osebitul* (Cpi). De la verbul *osebi* (variantă veche şi populară a lui *deosebi*) 'a separa, a despărţi'. Satul din raionul Dorohoi pomenit aici se mai cheamă şi *Ieşiţii din Orofteana*. Acest nume este mai clar decît celălalt, căci arată, fără echivoc, chipul cum s-a format satul: un număr de locuitori din Orofteana şi-au părăsit gospodăriile (au 'ieşit', adică, de acolo, s-au 'osebit', s-au despărţit de consătenii lor), spre a se aşeza aiurea. S.v. *Orofteana* satul nou creat poartă numele *Osebiţii de Orofteana*, care corespunde mai bine sistemului gramatical romînesc [3].

Răsturnaţi, *Răsturnaţii Doamnei Bălaşa* şi *Răsturnaţii lui Mişu* (Miz).

Risipiţi (Cal, Foc, Olţ). Cf. şi *Risipa* (Buj).

Singureni (Giu). Cf. şi *Singura* (Gal).

Tupilaţi (Bld, TîN), *Pitulaţi* (Brl), *Pitulaţii Noi* şi *Pitulaţii Vechi* (Brl), *Plaiul Pitulatului* (Cis) [4].

Vîrîţi (Hrl, Orv, Seg): sinonim, aproximativ, cu precedentul.

II. **Avereşti** (Huş, Rom) [5], *Avereştii de Jos*, *Avereştii de Sus* şi *Avereştii-Răzăşi* (Rom): sufixul acestui toponimic cere drept temă un nume de persoană *Avere*, a cărui existenţă este foarte posibilă. Indiferent însă de realitatea obiectivă, nu încape nici o îndoială că subiectele vorbitoare îl simt ca aparţinînd la familia subst. *avere*. Cf. numele imediat următoare.

Bogata (Căl, Dej, Făl, Lud, TîO, Tur), *Bogata de Jos* şi *Bogata de Sus* (Dej), *Dealul Bogăţii* şi *Bogăţica* (Făl), *Bogaţi* (Găe), cu derivatele *Bogăcioaica* (Găe), *Bogăteşti* (Msc).

Calica (Gal, Tec, Tul), *Calicul* (Foc). Cf. mai departe *Săracul*.

---

[1] *Frecăţei* 'aluat nedospit, frecat mărunt în palmă sau ras pe răzătoare, care se fierbe în supă' *(DLRM)* nu poate fi luat în consideraţie aici.

[2] *Negrenii-Osebiţi*, după *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat*.

[3] *Din* se datoreşte, desigur, influenţei « dubletului » *Ieşiţii din Orofteana*.

[4] Aceeaşi temă şi, probabil, aceeaşi semnificaţie par a avea *Pitulaşi* (TuS), *Pituluşa* (Foc), *Pituluşca* (Brl); cf. *pituluş* = *chituluş* = *pituliş* (mold. *tupiluş*) 'pe furiş, pitiş, pitulîndu-se' *(DE)*; *pituluş*, variantă a lui *pitulici* = ochiul boului = 'sfredeluş etc. (Troglodytes parvulus)', care seamănă atît de bine cu *pitulice* = 'privighetoare pitică (Sylvia curruca, hortensis)', ambele, nume de păsărele.

[5] Şi fostul judeţ Neamţ avea în sec. XVII un sat cu acest nume (v. *Arh.* XLII, p. 149).

Cioclovina (Haţ, RîV, Str, TîJ), *Cioclovina de Jos* (TîJ), *Ciocoaica* (Msc), *Ciocoiul* (Ved), *Ciocoieşti* (Cpi, Msc): *cioclovină* = *ciocloavă* « termen de dispreţ, pentru o persoană din clasa exploatatoare (boier, moşier, ciocoi) » *(DLRM)*.

Cojana (Adj, Neg), *Cojani* (Gil), *Cojanul* (Buz): « *cojan* poreclă dată ţăranilor munteni de către ardeleni; numire ce o dau în batjocură sau ca insultă muntenii (locuitorii din partea muntelui şi de la deal) cîmpenilor (locuitorilor ţărani de la şes); numire întrebuinţată spre a face deosebire între « mocanii » de la plai şi podgorenii (« cojanii ») de la vale » *(DA)*.

Flămînda (Buc, Buz, Cra, Crl, DrV, Giu, Msc, Pan, RîS, RîV, Tul, TuM, Vid, VîM), *Galicea-Flămînda* (RîV), *Valea Flămîndei* (Buz), *Flămînzi* (Hrl), cu derivatele *Flămînzeni* (Răc) şi *Flămînzeşti* (CAr). S.v. *Flămînzi* citim în *DG* următoarele: «... a adus oameni din diferite părţi, cum şi din Bucovina şi din Galiţia, le-a dat voie să-şi facă case şi să fie ca muncitori pe moşie, şi cum cei mai mulţi erau săraci şi lipsiţi de toate, v e c i n i i i-a u n u m i t F l ă m î n z i[1], de unde a rămas numele satului şi comunei ». Sinonime: *Fometani* (Fil), *Fometeşti* (Hor, TîJ), *Fometei* (BAr); *Gladna Montană* şi *Gladna Romînă* (Fge) < slav. *glad* 'foame', *gladen* 'flămînd' [2].

Găinari (Dor, Făg, Foc), *Găinariul* (Săv), *Iazul Găinăriţei* (Dor): cred că sensul acestor toponimice este, dincoace de munţi, cel metaforic ('hoţ de găini; pungaş, în general; derbedeu'), nu cel propriu ('crescător sau negustor de găini'), chiar dacă *Găinăria* (Bot, Hrl), *Dealul Găinăriei*, *Pîrăul Găinăriei* şi *Valea Găinăriei* (Săv), răspîndite tocmai în aceeaşi regiune, par a vorbi contra explicaţiei mele.

Gămani (Gil), *Gămanul* (Vl) şi derivatul *Gămăneşti* (Răc): *DE* are *găman* 'mîncău, mîncăcios, nesăţios, lacom'. Eu am auzit însă şi aud mereu acest cuvînt cu sensul, aproximativ, de 'golan, haidău'.

Golani (Neg, Rom, VîM), *Avereştii de Jos* sau *Golani* (Rom): dacă ar mai fi îndoială cu privire la semnificaţia acestor nume şi la împrejurările care le-au dat naştere, existenţa satului *Avereştii de Sus* sau *Răzăşi* în vecinătatea *Avereştilor de Jos* sau *Golani* izbuteşte s-o înlăture definitiv. Se vede clar că determinativul *Golani* se opune lui *Răzăşi* şi că, prin urmare, el este un sinonim dispreţuitor al lui *Clăcaşi*, cu semnificaţie economică, adică de clasă sau categorie socială. La fel se explică, foarte probabil, unele dintre toponimicele derivate de la aceeaşi temă şi înregistrate deja (la p. 114), s.v. *Goala*, de pildă *Goli*, *Goleşti*, *Golăşei* ş.a., a căror formă de plural (masculin !) exprimă, mai degrabă, o caracteristică a oamenilor decît a locurilor.

---

[1] Subliniat de mine: amănuntul dovedeşte mai convingător decît orice discuţie teoretică în ce chip pot lua naştere astfel de toponimice (alţii, n u locuitorii satului în discuţie, îi dau numele). Ele au la bază triste realităţi economice. Se ştie, de altfel, că începutul răscoalelor ţărăneşti de la 1907 a pornit din acest sat, al cărui nume era oarecum predestinat să dea semnalul luptei împotriva exploatatorilor prea sătui.

[2] Cf. E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 242: «...*Gladna* (Făget: două sate) < slav. **Gladĭna* (plsl. *gladĭnŭ* flămînd, cf. toponimicul sîrbesc *Gladna*) », iar în notă: « Acest toponimic n-are nimic comun cu numele ducelui *Glad* (v. Drăganu, *op. cit.*, 227) ».

Haimanalele (oş. Buc, Buz, Trg), *Haimanalele Poştei* (Buz)[1]: despre unul dintre satele numite astfel *DG* spune că « s-a înfiinţat de nişte călugări greci, aducînd oameni din diferite părţi şi mai cu osebire ţigani robi ». Iar Frunzescu, s.v. *Roşul* (oş. Buc), arată că acest sat formează o comună împreună cu diverse alte sate, printre care *Giuleştii-Ţigănia* şi *Haimanalele*. Acest ultim amănunt ne dă explicaţia numelui. În cazul unuia dintre satele fostei regiuni Prahova va fi contribuit, poate, la menţinerea lui şi faptul că în mănăstirea Mărgineni din aceeaşi comună au existat o închisoare pentru bărbaţi şi una pentru femei: pentru burghezia exploatatoare orice condamnat la închisoare, dintre muncitori şi ţărani, nu putea fi decît o „haimana".

Hoinari (Br, Bz, Fău, Il, RîS [2]): cele mai multe sînt « vechi » numiri de sate, ceea ce dovedeşte că au fost înlocuite, cu vremea, din cauza nuanţei lor peiorative.

Jarcaleţi (Giu, DrO, RoV): *jarcalete* (variantă *jarcalău*) este un derivat al lui *jarcă* şi însemnează, după *DA*, acelaşi lucru ca primitivul, şi adică 'piele de oaie în stare veche, proastă, veche şi roasă; oaie slabă; femeie bătrînă: gură rea'. Trebuie adăugat şi înţelesul, cu semnificaţie socială, mult mai răspîndit în vorbirea curentă a unor regiuni (Moldova, Buzău), de 'ţigan; golan (în general)'.

Mămăligari: G. Weigand, *BkA* I, p. 10 citează n. top. *Mogoş-Mămăligari* (Cîm), cu observaţia « rom. 'cel care se hrăneşte cu mămăligă'. Mold.-Togan, p. 146 au *Mogoş-Mămăligani* (magh. *Mogos-Mamaligány*), tot aşa *ÎAdm* şi *Indicat*.

Miluiţi (două sate[3] şi diverse), *Miluiţii-Barbu* (pădure) şi *Bădenii-Miluiţi* (foste moşii): toate în raionul Buzău; la care se pot adăuga: *Miluiţi*, *Bughenii-Miluiţi* şi *Miroşii-Miluiţi* (Miz). Faptul că *Barbu* şi *Ciolanul* (vezi nota 3) sînt mănăstiri ne face să bănuim că 'miluiţi' ar fi sinonim cu 'robi', aşadar cu 'ţigani', chiar dacă determinativul *moşneni*, pe care-l întîlnim la una dintre subdiviziunile satului în discuţie, pare a vorbi contra acestei ipoteze[4].

Mişei (Ag)[5]; dacă acest nume datează de mult, sensul lui ar putea fi cel originar, adică 'sărac, nenorocit' (eventual 'lepros'), pe care-l mai avea adj. *mişel* în limba veche.

Mîrleanul (ACl, Il): *mîrlan* este sinonim cu *ghiorlan*, *ţopîrlan*, *mojic* ş. a.

---

[1] *ÎAdm* dă numai pentru raionul Buzău un sat *Haimanalele* (face parte din comuna *Poşta-Cîlnău*).

[2] Acest raion are trei sate numite astfel. *ÎAdm* nu înregistrează pe nici unul. În *Lege* apare un singur sat, la comuna *Măcrina*.

[3] Unul dintre ele « se subdivide în patru: *Miluiţi* propriu-zis, *Miluiţii-Barbu*, *Miluiţii-Ciolanul* şi *Miluiţii-Moşneni* ». Frunzescu notează şi pentru RS o « moşie nelocuită », care se chema tot aşa.

[4] Numele *Miluiţi*, dat la început numai satului ori satelor cu robi, se va fi extins, cu timpul, şi la un sat vecin, locuit de moşneni.

[5] Îl dă numai Frunzescu. *DG* şi *ISt* nu-l cunosc, ceea ce s-ar explica prin faptul că, de la o vreme, s-a simţit prea puternic nuanţa peiorativă a numelui.

Modorani (TîJ): după Tiktin şi *DE*, *modoran* este varianta moldovenească a munt. *modîrlan* (fam.) 'bădăran, ţărănoi, mojic'. Cum vedem, toponimia infirmă spusele acestor dicţionare cu privire la răspîndirea geografică a lui *modoran*.

Mojica (Dj), *Mojiceşti* (Gj).

Pîrliţi[1] (Bz, Crl, Giu, Il, Sl), *Mărgineni-Pîrliţi* (Cpi): faptul că toate locurile numite astfel sînt sate ne dă, cred, dreptul să le punem sub această rubrică, să considerăm, adică, numele lor drept o caracteristică a oamenilor, nu a mediului fizic. Un argument decisiv oferă cazul lui *Pîrliţi* din raionul Giurgiu. După Frunzescu, alături de acest sat, care se mai cheamă *Răsucenii de Sus*, există unul cu numele *Moşneni* sau *Răsucenii de Jos*: situaţia este perfect paralelă cu cea constatată mai sus, s.v. *Avereşti* şi *Golani*, unde toponimicului *Golani*, sinonim afectiv al lui *Pîrliţi*, i se opune *Răzăşi*, sinonimul lui *Moşneni*. Poate şi alte numiri topice, formate de la *pîrli*, vor fi avînd aceeaşi semnificaţie (v. mai sus, p. 108, s.v. *Ars*).

Săraca (Oră)[2], *Săracul-Olanul* (Ag), *Sărăceşti* (Sla), *Valea lui Sărăcilă* (Cpi), *Sărăcitul Grivelor* (Gj), *Sărăcitul-Joseni* (Bz).

Vai de Ei (Br, Giu, Slo, Tej, TîJ, Ved, Vid, Vl), *Vaidei* (Oră), *Vaideii de Munte* (Haţ), *Vaideiu* (Lud): că avem a face cu înţelesul literal, aşa cum îl arată această sintagmă toponimică, dovedesc formaţiile paralele *Vai de Ea* (Paş) şi *Vai de El* (Plo). Cf. şi cele spuse în *DG*, s.v. *Vaideeni* (Hor), care-i un derivat «local» de la *Vai de Ei*: «Şi-au luat numele din nefericirea foştilor proprietari, cărora s-a luat proprietatea de egumenii mănăstirii Bistriţa»[3]. Prin urmare, se înşeală G. Weigand, *ZONF* III, p. 154–155, cînd afirmă că *Vai de Ei* ar fi un derivat de la n. pers. *Vaida*, cu modificarea, prin etimologie populară, a finalei. Această explicaţie se potriveşte lui *Vaidei* (Haţ, Oră): Dr. II, p. 286 dă ca variantă a toponimicului din Hunedoara pe *Vai de Ei*, atestat şi în documente, unde găsim diverse aspecte (« *Vaidel* vel *Vojvod* », *Waydeyey*, *Weydendorf*, *Waiwoden* etc.), care arată că tema este magh. *Vajda* (> rom. *Vaida*) = *voievod*. La fel s-au petrecut lucrurile, spune Dr., şi cu omonimul turdean *Vaidei* sau *Vai de Ei* (pronunţat şi *Vaigheiei*)[4].

Pentru a pune în lumină mai vie mentalitatea care provoacă naşterea unor numiri ca cele discutate în paragrafele precedente, cred util să reproduc

---

[1] În *Indicat.* nu apare decît o singură localitate *Pîrliţi*; în schimb sînt şaisprezece cu numele *Pîrlita*.

[2] *Sereca*, după *ÎAdm.*

[3] Mai interesantă, adică mai justă, este explicaţia dată de un locuitor bătrîn al acestui sat: « Satul nostru e de venetici, din toate părţile veniţi. Nu i-a zis altfel decît *Vaideeni*; ne rîdem noi de-i zicem Vaideei » (*BSG* LI, p. 151). Vechea lui numire a fost *Ferecaţi*, cu semnificaţie de asemenea ironică (cf. *Soc. Rom.* II, p. 556). Vezi pentru alte amănunte discuţia făcută de mine în *Arh.* XXXV, p. 126 şi *BL* VI, p. 40–41.

[4] Poate şi cu altele, dar nu cu toate, cum susţine Weigand (în orice caz nu cu cele de dincoace de Carpaţi). Cf. şi derivatul « personal » *Vaideiasca* (Găe).

aici o bogată listă de porecle date locuitorilor din diverse sate romînești după trăsăturile lor fizice sau morale caracteristice și avînd la bază, în majoritatea cazurilor, tot criterii economice. Nu-i vorba de toponimice propriu-zise, deși o parte din ele se vor fi fixat cu vremea ca atare, ci numai de supranume colective, care, întrucît se referă la așezări umane, adică la oamenii trăitori acolo, seamănă bine cu numirile topice: în vorbirea zilnică ele aduc același serviciu ca acestea și, fiind mai expresive, se întrebuințează, foarte probabil, mult mai des, ba chiar pot să le înlăture adesea definitiv. Lista a fost alcătuită de Șt. Pașca cu ajutorul răspunsurilor date la un chestionar special apărut în *Dacor.* VIII, p. 202 urm. [1].

Argați «foarte săraci»; *Boieri de la Blăgești*; *Hospodari* [2]; *Iobagi*; *Mazîli*; *Pauări* < germ. *Bauern*; *Țăreni* «din locuri largi, foști iobagi» < *Țărani* [3].

Burdani < *burdă* 'casă mică, bordei, bușdă'; *Stohnăian-bordeian*; *Calici*; *Cenușari* [4]; *Colibași* 'cei care stau în colibe' [5]; *Flămînzi*; *Golani* și *Golănești*; *Traistă Goală*; *Lepsiți*; *Obghelași* [6]; *Trei Calici* [7]; *Zgîrie-Brînză*. De adăugat 'strigăturile': *Dila Benic, Unde nu-i nimic*; *Din Fetindia, Unde șede sărăcia*; *Sîngeroasă, sat rotund, Nici nu-i brînză, Nici nu-i unt.*

Betelii; *Cațavecari*; *Cămeșoi* [8]; *Chebari* [9]; *Cușmă Lungă*; *Gubalăi* < *gub* 'suman'; *Ochincari*; *Tehoacă* = *tihoacă* 'cojoc ciobănesc cu lînă în afară'; *Tivituri*; *Țundră Lungă*. Și 'strigătura': *Părăian de pe Răstoacă, Cu opinci de scroafă neagră* [10].

Bițoși și *Bghițoși* 'care poartă părul mare'; *Burtălăteni*; *Bușeni* (plur. lui *bușan* 'om mic, îndesat și robust'); *Chiori*; *Ciotormeni* (plur. lui *ciotorman* 'gușat'); *Satulungu-Ciungu*; *Flăncăiești* < *fleng* (*flenc*, *fleancă*) '(porc) cu urechile aplecate înainte, bleg'; *Gîltofani* 'cu gîtul gros' și *Gîrgoieți* 'groși la gît' [11]; *Tribenoci cu grumazii lungi*; *Guși*, *Gușă din Beclean*, *Gușă din Voila*, *Gușalăi*, *Gușați*, *Gușeți*, *Gușați de la Galda*, *Gușați din Motru*, *Gușați din Tarcău*; *Țînci*; *Copți* 'oameni bolnăvicioși'; *Fofîrlăi din Șoarș* < *fofîrnă* 'femeie cîrnă, vorbind pe nas'; *Hămășiții* < *hămuș* 'zeamă de coajă de stejar, în care se ține pielea animalelor spre a se

---

[1] Cf. și discuția similară, făcută de același lingvist, în *Dacor.* XI, p. 89 urm.

[2] Cf. *Pădurea Gospodarului* (Dj).

[3] Cf. toponimicele înregistrate aici mai sus, sub II, p. 324 urm.

[4] Să se compare *Cenușari* (Pr), *Cenușarul* (Brl).

[5] Cf. n. top. *Colibași* (Buc, Cpi, Drg, Gil, Olt, Pit, RîS, TuS), *Colibașii-Mărăcineni* și *Colibașii-Vieroși* (Pit), *Colibașul* (Sla, TîS).

[6] Pentru funcțiunea «locală» a suf. *-aș*, v. mai încolo (partea II, capit. III).

[7] Un loc din apropierea orașului Iași se cheamă așa.

[8] Cf. *Cămeșoiul* (Făl).

[9] Cf. *chebariu* 'haină scurtă', derivat de la *chebe* (ghebă) 'manta țărănească lungă (împodobită cu găitane); zeghe'.

[10] Toate aceste porecle au la bază, după cum se vede, particularități privitoare la îmbrăcăminte.

[11] Frunzescu cunoaște trei sate, toate în regiunea Argeș, cu numele *Gîltofani*, la fel *DG*, care scrie *Găltofani*. Și în *Indicat.* apare *Gîltofani* (RîV). În cazul de față avem a face, spune Pașca, *Dacor.* VIII, p. 205, cu o poreclă a locuitorilor din *Voivodeni* (Făg), dată de cei din *Dridif* (Făg). Oamenii din *Călina* (Drg) poreclesc pe cei din *Mitrofani* (Drg) *Gîrtofani* (variantă a poreclei precedente). Cf. *gîrtan* 'om gros la gît, bădăran'. Vezi și mai departe, p. 329, n. 2.

curăţa de păr'[1]; *Cernatu-Leşinatu*; *Rînceziţii*; *Tăpălagoşi*; *Aprinşi*; *Bătăuşi*; *Capsomani*; *Cîrcotiţe*, *Certarii din Grid*; *Cicereni* < *Cicerea* « numele unui sat sărac din vecinătate, prin apropiere de *ciceriş* 'individ care nu poate trece nimic cu vederea, fără să-şi facă observaţiile critice pline de sarcasme' »; *Destrăbălaţi*; *Lunateci* (« nebuni »); *Năzbîtioşi*; *Şirnean nebun*; *Sfătoşi*.

Vorbă Slabă; *Netoţi*; *Pălăvatici*; *Prostuleşti*; *Zăpăciţii din Prundul Oltului*: toate, sinonime afective ale lui *prost*.

Gîltofani[2] şi *Gîrtofani*; *Gogomani*, *Gogofani* şi *Gogovani*: arată, spune Paşca, 'bădărănia'.

Băgăi, *Băgăiaşi* şi *Gură de Băgău*; *Curvineşti* < *Corvineşti*[3], apropiat, prin etimologie populară voită, de *curvă*.

Bichieri (= *bicher* 'care se ţine numai de petreceri, de chefuri şi de ştrengării'[4]); *Bicicoşi* (= *bicicaş* 'pungaş', cu modificarea sufixului); *Custurari* 'tîlhari de mărunţişuri la tîrg'; *Gherlean* < *gherlă* 'închisoare'; *Hoţi* şi *Hoţi de la Tătăruş*; *Tîlhăruş* < *tîlhar* + suf. *-uş*, luat de la n. top. *Tătăruş*. Şi 'strigătura': *Ciocmăreni cu guba sură, ziua doarme, noaptea fură.*

Baron *cu şinuri pe izmene*; *Cacă-Fală de Toteşani*; *Cacă-Fală*, *Straiţă Goală*; *Fală Mare*; *Făloşii de Silvăşeni*; *Fuduli* şi *Fudui*[5]; *Năsodean scaun cu jilţ*; *Oameni fuduli şi flămînzi*; *Sapă'n bazma*[6] etc.: toate se referă la « mîndrie, fală şi sărăcie ».

Beclerene, *lapte dulce*, *Cumu-l mulge 'n tîrg îl duce*; *Sîntilie*; *De la Ţîţă'n tîrg*: « zgîrcenia ».

Rîie, *Rîie din Galaţi şi Făgăraş*; *Linginarii-s plini de lindini*[7]; *Osînze*; *Pocorniţă unsă*[8]; *Unsuroşii din Calbor* « aveau părul lung şi uns cu unt topit »: sinonime cu *murdar*.

Ha dila Galda; *Şî*[9]; *Şî la Şîpot*[9]; *Ho, Sică!* (« după numele de bou Sică »); *Cîrne-carul*; *Tuca na brè*; *Lapce dulce 'n cigăiţă*[10]; *Zăgreni, dzama ge cuce*[10]; *Boroance*; *Căhăli*; *Cană*; *Cheltei*; *Adă cana, să bag mreana*: după felul de a vorbi al oamenilor, spune Paşca.

---

[1] Pare a fi, mai degrabă, pluralul, uşor modificat, al lui *hămesit*.

[2] Cf. nota 11 de la p. 323. Tema este slav. *glŭtŭ*, pe care îl avem şi în *gîtlej*; aceasta înseamnă şi sinonimie cu *gîtos* sau, mai degrabă, cu *guşat*.

[3] *ISt*, *ÎAdm*, *Lege* şi *Indicat.* notează un sat *Corvineşti* în raionul Bistriţa.

[4] Desigur o variantă a lui *becher* 'bărbat neînsurat, holtei'.

[5] Cf. *Fudul* (locuri, Tul).

[6] Prin Moldova erau ridiculizaţi în chipul acesta răzăşii, mai ales cei scăpătaţi, cărora conştiinţa de clasă şi tradiţia familiară nu le... îngăduiau să muncească la fel cu clăcaşii, iar dacă împrejurările îi sileau totuşi la aceasta, se fereau de lume, ascunzînd sapa în basma şi folosindu-se de coada ei ca de un... baston. Am auzit astfel de aprecieri pe socoteala ţăranilor din satul fost răzăşesc *Bălăbăneşti* (Buj).

[7] E vorba de locuitorii satului *Lingina* (oş. Hun), al cărui nume, pronunţat, de fapt, *Lindžina*, provine din slav. *lędina* 'pămînt nelucrat, ţelină' (Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, p. 33, n.). Datorită marii asemănări fonetice, a fost apropiat, prin etimologie populară, de *lindină* (vezi şi E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 236, 253, 520). E. Petrovici, în Bulet. maghiar al Filialei Cluj 1957, p. 27 urm. < magh. (n. pers. şi n. top.) *Lengyen*.

[8] Variantă a lui *păcorniţă* 'vas (de lemn) în care se ţine păcura pentru uns carul'.

[9] După pronunţarea « dialectală » ca *î* a lui *i* precedat de şuierătoare, ceea ce presupune că ne găsim într-o regiune unde pronunţarea curentă este cu *i*.

[10] *Cigăiţă* = *ţigăiţă*; *ge* = *de*; *cuce* = *cute* 'piatră de ascuţit'.

Bărbăcari; *Belitori* [1]; *Bojogari* « cei care iau bojogii la tăierea vitelor, spre a-i vinde pentru hrana cîinilor şi pisicilor; hoţi de lucruri mici »; *Brînzari*; *Broscari* [2] « cei cu satul situat în preajma unor bălţi, care conţin multe broaşte; cei care mănîncă sau vînd broaşte »; *Cărbunari* « care vînd cărbuni »; *Cepari* 'negustori de ceapă'; *Chiticari* « prind peşte » (< *chitic* = *pitic* 'peşte mic'); *Chiuari* (= *piuari* < *piuă*); *Ciciсari* (< *cicic* 'un fel de peşte mic')[3]; *Ciobani de veacuri*; *Cioclaşi* « ţărani care vin la oraş cu o cioaclă de lemne de vînzare »; *Covrigari* 'negustori de covrigi'; *Cupeţi* « se ocupă cu negoţul de bucate şi de vite »; *Folomocari* « îşi puneau, din răzbunare, folomoace aprinse unul altuia, cînd erau certaţi »; *Gogoşari* « cultivă mulţi cartofi, numiţi de ei gogoaşe »[4]; *Găinari* 'negustori sau hoţi de găini'; *Hrişcari* « cultivă hrişcă »; *Iconari* 'negustori de icoane'; *Iepari* 'hoţi de cai'; *Lăptari*; *Lingurari*; *Murari* [5]; *Oieri*; *Olari*; *Perjeni*, *Perjeri*, *Perjări* şi *Perjari* « care cultivă multe perje »; *Păscari* « prind peşte din Timiş »; *Piciocari* şi *Picioicani* « cultivă picioci (= cartofi) »; *Pilari* 'negustori'; *Prunari*; *Răcari*; *Răşinari*; *Rogojinari*; *Scrofari* « cultivă porci »; *Sfîrnari* 'negustori'; *Sulari*; *Trocari* « bătrînii lucrau pe troci găitane »; *Văcari*; *Vrăbieri* : toate arată ocupaţia locuitorilor [6].

Coleşă [7]; *Cotăriceni* (« fac cotăriţ [8] »); *Găluşcă*; *Mămăligari*; *Mămăligă cu cireşă*; *Slănină rîncedă*; *Zamă de cuce* (« = de gresie, mîncare proastă »). Şi ' strigătura' : *De la Măciuca, Unde fac mămăliga cît nuca, Şi se păzeşte cu furca* [9]. Toate reprezintă aluzii la alimentaţia sărăcăcioasă a locuitorilor.

Covată rusească; *Duduleni* (« mai toţi au brevet de vînzare a ţuicii : *dudulean* 'ţeavă, burlan' »); *Grape*; *Greble rele*; *Greble* : după uneltele pe care le întrebuinţează.

Boace (un fel de napi)[10]; *Cacadări* (« măceşe »); *Cotoroambe* [11]; *Coţobrei* (< *coţobrel* 'porumbel'); *Curechi*; *Foaie de ceapă*; *Gogoaşe* (« cartofi »)[12]; *Gulii* [13]; *Hribe coapte*; *Pepini*; *Prune* (*din Şona*) : fructe şi produse agricole caracteristice pentru satele în discuţie.

---

[1] Cf. *Belitori* (sat, RoV).

[2] Cf. n. top. *Broscari* (Sla, VîM), *Broscarul* (Buj), *Muchea Broscarului* (Cis), *Puţul Broscarului* (Buz), cu derivatul *Broscăreasa* (Slo). Italienii sînt porecliţi de către romîni *broscari*, fiindcă mănîncă broaşte.

[3] *Cicic* trebuie să fie o variantă a lui *chitic*, pronunţat *chichic* (cu $t' > k'$) şi apoi *cicic*.

[4] Cf. *Gogoşari*, *Gogoşarii Noi* şi *Gogoşarii Vechi* (Giu), *Gogoşarul* (Ag, Tej).

[5] Formă arhaică şi, în parte, populară a subst. *morar*.

[6] Cf. aici mai sus, capit. III, p. 223 urm.

[7] *Cole(a)şă* 'fiertură (de griş etc.); terci; (Ban., Trans.) = *mămăligă*' *(DE)*.

[8] Cf. *cotăriţă* 'coş rotund de nuiele, fără baieră, de formă conică, făcut din curpen sau din răchită, în care se ţin grăunţe sau cu care se duc bucatele la cîmp' *(DA)*.

[9] Să se compare finalul unui « pluguşor » din sudul Moldovei : *Am mai ura, am mai ura, Dar ni-i frică c-om însera. Şi nu sîntem de ici colea, Ci sîntem de la Cuca-Muca, Unde-i mămăliga cît nuca, Ş'o păzesc doisprezece cu măciuca.* (*Cuca* este un sat în raionul Bujor.)

[10] Cf. n. top. *Boaca* (Cis, Cra, Str).

[11] Trebuie să fie un nume de plantă, la fel cu celelalte din această grupă.

[12] Cf. n. top. *Gogoaşa* (Cis), *Gogoşi* (Cra, VîM), *Gogoşiţa* (Cra) etc.

[13] Cf. n. top. *Gulia* (Făl, Răc).

Behliță [1]; *Broaște* [2]; *Broscoi*; *Cai* [3]; *Capre*; *Capre rîioase* [4]; *Gadine* (« animal sălbatic, monstru »); *Godac* (« porc tînăr »); *Laba gudrei, Gudreni* (*gudră, cutră* 'cățea'); *Gule* (« *gulă* 'cireadă de vite' »); *Guzani* (« șobolani »); *Holani* (*holă* 'javră, potaie') [5]; *Ied rîios*; *Iepuraș* [6]; *Lupi* [7]; *Mînzoci*; *Mîți, Mîțoci*; *Porci* [8]; *Potăi*; *Scroafe*; *Șobolani*; *Țapi*; *Vițălușă curtă* (« spun cei din Răcășdia-Caraș celor din Oravița »); *Vulpi*.

Bufniți [9]; *Buhe* [10] (« femeile își împodobesc capul formînd de o parte și de alta niște coarne care le fac puțin tari de urechi ») și *Buhani*; *Cioace*; *Cioară* [11]; *Ciurezi* [12] (« de pe vremea cătanelor nemțești »); *Cocostîrci*; *Cuci* (« au mîncat cucul ») [13]; *Gaie*; *Gheunoi* [14]; *Gîscani*; *Granguri*; *Grauri* [15]; *Hoabe* [16] și *Hoage* (< *hoagă* 'vultur pleșuv'); *Huhurezi* [17]; *Libi* (« *gîște* »); *Pipălaci* și *Pitpălăcari* (« pră pecetu satului o fost călețca cu pitpălaci ») [18]; *Potîrle* (« gheunoi »); *Pupăză* [19]; *Rățoi* [20]; *Sîmburari* (= *botgros*); *Urez*.

Boarne (« niște musculițe »); *Bombari*; *Bunzari*; *Corețe* (< ucr. *koréts* 'urechelniță'); *Lăcuste*; *Muște*; *Țînțari, Țînțăruși*.

---

[1] *DLRM* are *behliță*: 'nume dat mai multor specii de pești mici'.

[2] Cf. n. top. *Broasca* (BAr, Brl, Cis, Măc, Miz, Răc, Seg, TuM, Urz), *Gîrla Broaștei* (Giu), *La Rîpa Broaștei* (Cis), *Valea Broaștei* (Iaș), *Broaștele* (Cpi), *Movila Broaștelor* (Fău).

[3] Cf. n. top. *Caii* (Buz), *Dealul Cailor* (Iaș), *Fîntîna Cailor* (Msc), *Movila Cailor* (Brl, Buz), *Pîrîul Cailor* (Clg), *Șesul Cailor* (Gal, Tec), *Valea Cailor* (Gal, Miz), *Calul* (BAr, Făl, Gil, Măc, PiN, Sla, Slo), *Calul Alb* (Hrl), *Calul-Iapa* (PiN), *Curmătura Calului* (Buz), *Dealul Calului* (Hue, Dj, Iaș, Pr), *Gîrlița Calului* (Tej), *Izvorul Calului* (Cis), *În Muchea Calului* (Buz), *Malul Calului* (Buz), *Movila Calului* (Brl, Miz), *Pădurea Calului* (Str), *Piscul Calului* (Bz, Msc, Olț, Pit), *Pîrîul Calului* (PiN), *Podul Calului* (Cis), *Privalul Calului* (Il), *Valea Calului* (Bz, CAr, Fil, Pr).

[4] *Capra* și, mai ales, genitivul *Caprei* ca determinativ, apar foarte des în toponimie.

[5] Cred că *Holani* este o variantă dialectală (din nord-estul teritoriului lingvistic dacoromînesc, unde se exercită influența ucraineană) a lui *golan(i)*. Să se compare *olan* 'copil obraznic' (auzit de mine în nordul Moldovei), care a rezultat din *holan* (< *golan*), prin pierderea aspirației inițiale. Cf. *Săracul-Olanul* (Ag), notat mai sus, p. 327.

[6] Cf. n. top. *Iepurașul* (ACl, Tej).

[7] Plur. *Lupi* ne întîmpină rar ca toponimic (Msc, Vl), în schimb *Lupa, Lupoaia* și *Lupul* sînt foarte răspîndite.

[8] Situația acestui apelativ în toponimie se prezintă la fel cu a lui *lup* (v. nota 7).

[9] Cf. *Colțul Bufniței* (Msc).

[10] *Buhă* = *bufniță*.

[11] *Cioara, Cioarei* etc. sînt frecvente în toponimie.

[12] *Ciurezul* (Drg).

[13] Cf. n. top. *Cuci* (Gj, Lud, Neg, Olț), *Cucii cu Steagul Furat* (Gil), *Valea Cucilor* (Tul).

[14] Variantă a lui *ghionoaie* (v. mai departe, capit. I, partea a II-a). Cf. *Ghionoaia* (Adj, Buc, RS), *Ghionoiul* (Cpi).

[15] Cf. *Grauri* (Iaș, Orș, Vl), *Graurele* și *Graurul* (Gj).

[16] Aceeași temă par a avea n. top. *Hobaia* (Vid), *Hobana* (Bld), *Hobăița* (Vid), *Hobița* (Haț, Str, TîJ), pentru care să se compare *gobaie* (*cobaie*) '(Mold.) pe alocuri cu o nuanță de sens batjocoritoare: găină, pl. păsări de curte' *(DA)*. Cf. însă și *hobaie* 'vale prea mică și puțin adîncă, vale înfundată, groapă între două dealuri în formă de șa' *(DA)*. *Hobița* (Haț) este, spune C. Daicoviciu, un diminutiv de la *Ohaba*: *Ohăbița* a devenit *Ohobița*, apoi *Hobița* (*o-* a fost simțit ca numeral).

[17] Cf. *Huhurezul* (Paș, PiN), *Hurez(ul)* (Făg, Tr), *Horezul* (Bal, Hor, Sla, TîJ, Vl). *Urez*, care urmează în lista din text, este o variantă, cu *h-* dispărut (prin pierderea aspirației), a lui *hurez*.

[18] Au la bază apelativul *pitpalac* = *prepeliță*.

[19] Cf. *Pupăza* (Gj, Leh), cu derivatele *Pupăzeni* (Buj, Urz), *Pupăzești* (Sla).

[20] Cf. *Rățoiul* (Dor, Fet, Olt, Trg, Ved).

Aduituri [1]; *Adunături* [2]; *Afumați* [2]; *Băboiu* (< *babă* sau = *băboiu* 'costrăș') [3]; *Băciu* [1]; *Băcuștețe* [1]; *Băianțoci* (*Băianț*, n. top., + *-oc*); *Bîrcuță* (< *bîrc* 'crestătură pe harag cu care se măsoară laptele') [4]; *Boraci* (« cf. *bor*, *boară* 'albastru, vînăt' »); *Bortari*, *Bortași* (« satele sînt într-o groapă ») [5]; *Bujîg* [1]; *Căcăițe* (< *căcău*) [6]; *Căcăreze de oaie* [7]; *Căliți* (« că s-o unit cu catolicii ») [8]; *Căpălușeni*; *Cătănoi*; *Cenușe din Felmer*; *Ciodobești*; *Cioate* (« vită mică, ciotîrcă ») [9]; *Ciutrești* (< *ciută* + *cutră* 'cățea') [10]; *Cărliuțe*; *Cohani*; *Cojani*; *Colbeci* [11]; *Colițari*; *Corcituri* (« fiind amestecați cu sașii »); *Corjeni*; *Corlopeți*; *Cotcoreți* (< *cotcoreză* = *cotcodăci*); *Curele de Săliștení*; *Curmețari* (< *curmete* = *curmei* 'odgon'); *Desciocălați* (< *desciocăla* 'a descopcia, a descheia, a descinge'); *Dubi* (« *dub* = *dop*; *dubă* »); *Gaură*, *Găuaze*, *Găureni* [12]; *Găzari* [13]; *Ghiță cu prune*; *Giabalăi*; *Gîtcalăi*; *Gîtuleni*; *Gugi* (« oameni slabi, proști, cf. *gogă* 'ființă supranaturală cu care se sperie copiii', *gugă* 'om negru și uricios' »); *Guguieni* [14] (« satul e în vîrful dealului? »); *Gugulani* (cf. *guguli* 'a dezmierda'); *Gugulani* (« cf. *gugulea* 'epitet cu care se dezmiardă copiii' »); *Haiuși*; *Hîpe*; *Hîță* (« turmă de porci »); *Hospe*; *Hurlupi* (« *hurlup* 'prună tînără stricată, deformată' »); *Ildei*; *Lipitură* (« oameni veniți din alte sate, cf. și *lipitoare* »); *Măriniuci* (< *Marin*); *Măzîncă* [15]; *Mîzgari* (< *mîzgă*);

---

[1] Pașca n-a putut identifica toate numirile care urmează în ce privește semnificația. Unele dintre ele nu sînt totuși greu de explicat. *Aduituri* pare a fi o formație onomatopeică. *Cătănoi* este, evident, un augmentativ de la *cătană* 'soldat'. Cît despre *Corjeni*, să se compare apelativul *coarjă*, variantă moldovenească a lui *coajă*, de unde urmează că acest supranume este sinonim cu *Cojani*. Același lucru s-ar putea afirma și despre *Cohani*.

[2] Pentru acestea, vezi mai sus, p. 323, resp. 316.

[3] Cf. *Baboi* (Băi, Vl), *Baboiul* (Brl), cu derivatele *Baboiești* (Sla), *Baboiasa* (Brl), *Băboiești* (Neg, RîV) (în *Indicat.* și *Lege*, *Băbuești*, RîV).

[4] Cf. *Bîrcuța* (Băi).

[5] Să se compare sinonimul *Borleni* (Dor).

[6] Tema acestei porecle este bine reprezentată în toponimie; vezi și nota imediat următoare.

[7] Cf. *Căcăreaza* (Bc) și derivatul « personal » *Căcărăzeni* (Paș), *Căcărezeni* (Cos).

[8] *Calița* (Foc, RîS), *Lacul după Caliță* și *Gura Caliței* (Foc), *Valea Caliței* (Găe).

[9] Cf. *Cioata*, *Cioate* (Neg) și *Dealul Cioatelor* (Făl), care au la bază sensul propriu al lui *cioată* (= *rădăcină de copac*).

[10] Ar putea fi *Ciuturești* (Bac, Cra), cu al doilea *u* neaccentuat căzut.

[11] Același cu *culbec*, sinonimul moldovenesc al lui *melc*.

[12] Aceste trei sînt sinonime, căci *găoază* = *gaură*. *Gaura* și derivatele lui sînt bine reprezentate în toponimie (vezi mai sus, p. 26—27, s.v. *Gaura*).

[13] Pe acesta și unele care urmează Pașca le consideră neclare (le prevede cu semnul întrebării). Dar nu toate sînt obscure. Astfel *Găzari* este același cu *găzar* 'vînzător de gaz (= petrol lampant)'; *Gîtcalăi* și *Gîtuleni* au drept temă apelativul *gît* (cf. mai sus *Gîtlofani* și *Gîrlofani*); *Ghiță cu prune*, poreclă care va fi luat naștere de la o întîmplare cu prune, privitoare la un individ Ghiță din satul respectiv (*Ghiță* poate avea și valoare generică, de 'om' pur și simplu, cf. *a face pe Ghiță în păpușoi* = *a face pe mortu-n păpușoi*); *Niorcani*, pronunțarea locală a n. top. *Miorcani* (sat, Săv). În schimb, autorul nostru nu spune nimic despre semnificația lui *Haiuși*, *Hospe*, *Măzîncă*, și nici nu le socotește obscure. Pentru *Giabalăi*, să se compare *Giabalacul* (Il) și *Giabelca* (Msc).

[14] *Guguianu* este destul de răspîndit ca antroponimic. Cf. și n. top. *Guguianca* (RîV). Tema lui ar putea fi identică cu *gugă*, care există, probabil, și în *Gugea* (Paș), *Gugești* (Brd, Foc, Huș). Să se compare și *Gugul* (Ald, Huș, TîJ), *Dealul Gugului* și *Valea Gugului* (Ved), *Guguieți* (Ved), *Guguiul* (Dj).

[15] Pare a avea aceeași temă ca *măzac* 'murdar, neglijent' (cf. *Mîzgari*, care urmează).

Modoli (« Ciuchicenilor, pentru că au mîncat cățelul »); *Moroiu* (« pentru că sînt mulți țigani »); *Mucări* (« o sectă religioasă »)[1]; *Nerticari* (< *mertic* 'vas pentru măsurat făina'); *Niorcani*; *Obiele*[2]; *Ouă de lup*; *Păpăuțe* (< *păpà*, cf. *păpău*[3]); *Păscălăi* (cf. *păscăli* 'a prooroci'); *Pîrîiași* (cf. n. top. *Pîrîu*)[4]; *Pîrlițeni* (< n. top. *Pîrliți*); *Poiede* (« = *puiede* 'mulțime mare de oameni sau de animale' »); *Scărchinari*; *Scăuneni* (« fiindcă n-au fost iobagi »); *Scorțoi de pe Stearăș* (<*scoarță*); *Soacîrță*[5]; *Sorici*[6]; *Tiarcălăi*; *Tioromaci cu păr pe limbă*[5]; *Tricolici* (« cf. *pricolici* »)[7]; *Tumurugi* (« = tumurug 'lemn gros și rotund pentru construcție' »); *Țacote*; *Țîțîni* (« pentru că romînii sînt amestecați cu sașii »).

III. Urmează acum o serie de toponimice care se disting printr-o plasticitate deosebită. Deși se referă totdeauna, cel puțin teoretic, la locuri, și nu la oameni, imaginea pe care o conțin ele nu este în toate cazurile vizuală, chiar dacă v e d e m cu mintea particularitățile pur fizice ale terenului. O dovadă mai mult că fantezia poate fi pusă în mișcare și prin alte mijloace decît 'ochiul'.

Deoarece o grupare a numelor topice de acest fel după natura elementului psihic care le-a dat naștere este grea, adesea imposibilă, prefer să le înșir în ordine alfabetică.

Apa de Leac (Cpi, Msc), *Apa de Leac de la Ion Nițu* (Cpi).

Arde-Pămînt (Cpi) : « Pe acest platou se află multe puțuri de păcură. Pînă a nu se exploata păcura pe aici, au ars înfundat diferitele gazuri din pămînt și au izbucnit ca dintr-un vulcan, arzînd pămîntul pe o mare întindere » (*DG*).

A Treia Parte (Neg) : acest sat formează o treime din satul *Armășeni*; de aceea i se mai zice și *A Treia Parte din Armășeni*[8].

Belibou (Paș), *Beliboul* (TîN) : nume de oameni, la origine.

Cată-Cal (Buz) : are sens « personal ».

Cată-n Sus (Il).

Chiciorul cu Părul de Porc (PiN) : « Pe acest deal crește în șmocuri un fel de iarbă subțire și tare, ca părul » (Mat., p. 48).

Chiciorul cu Răsuflători (PiN) : « un deal cu peșteri mari și cu crăpături adînci » (Mat., p. 48).

Cioca-Boca (Neg) : formație onomatopeică, poate nume de om (poreclă) la origine.

---

[1] Cf. *Mucărăul* (teren nelocuit în fostul județ Vlașca).

[2] Cf. n. top. *Obiala Mare* și *Obiala Mică* (Brl).

[3] Poreclă dată locuitorilor din *Ludișor* (Făg) de către cei din *Voivodenii Mari* (Făg). Alt nume, deci, decît *Păpăuți* (Rom., TîS), care este o variantă a lui *Popăuți* (Bt).

[4] Derivat « local » în *-aș* de la *pîrîu*.

[5] Obscur, pentru Pașca, în ce privește sensul sau semnificația. Puteau fi puse împreună cu acesta *Sorici* și *Tiarcălăi*, care nu sînt de loc mai clare. La *Tioromaci cu păr pe limbă* nedumerirea i-a venit, probabil, de la determinativ : *a avea păr pe limbă* se spune, în unele regiuni (la Buzău, de pildă), despre oamenii neciopliți, primitivi etc.

[6] Cf. *Sorica* (Bra) și *Soricarul* (CAr). *Sorici* sînt porecliți țăranii din Iași (Făg) de către vecinii lor din Pojorîta (Făg).

[7] *Tricolici* este dat, de *DLRM*, ca variantă a lui *pricolici* '(în superstiții) om (viu sau mort) care se preface noaptea în animal, pricinuind rele celor pe care îi întîlnește'.

[8] Numirea pare a avea aspect oarecum « cult ».

Cracul cu Doi Lupi (deal, Gj), *Cracul cu Gropile* (deal, BAr)[1]

Crucea din Copaciu (Buz), *Crucea Împușcată* (Brl), *Crucea Trăsnită* (Ale, Fău).

Cucii cu Steagul Furat (deal, Gil): « Acest nume îl poartă din anul 1866, prin împrejurarea că proprietarul, voind a hotărnici moșia, inginerul așezase în acest deal un jalon cu steag; locuitorii nemulțumiți au dat jalonul jos și l-au furat de mai multe ori » *(DG)*.

Dealul Bătrîn și *Dealul Tînăr* (Str), *Dealul Coarne de Bou* (Buh; Mat., p. 56), *Dealul de sub Vîrful Pietrei* (Plo), *Dealul Ofului* (Vas)[2], *Dealul Țîței* (BAr).

Dedesupt (Hor).

De la Deal de Fîntîne (Tran; Opreanu, *Die Szekler*, p. 133), *De la Deal de Vii* (Băi).

Detunatele (Str), *Detunatul* (Gal, Hîr), *Piatra Detunată* (PiN).

Doarme-Rău (Hrl): poreclă personală?

Doi Craci (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 132).

Dor Mărunt (Leh): *DG* scrie acest nume într-un singur cuvînt[3].

Drumul Frumos (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 132), *Drumul Săpat* sau *Movila de la Drumul Săpat* (Buz).

După Deal (Trg), *După Luncă* (Clg), *După Muncel* (Ns), *După Piatră* (Brd, Cis).

Fără Fund (lac, Pit): « S-a numit astfel, pentru că are o adîncime de 20 m., cu toate că suprafața-i este mai mică de 15 m. p. » *(DG)*.

Focul Nestins sau *Focul Viu* (Buz): « Aici, pe o mică suprafață, se degajă din pămînt hidrogen bicarbonat, care arde continuu cu o flacără palidă » *(DG)*.

Fundul Tăcutei (pîrîu, Vas).

Gîrla din Prunii Zamfirei (Msc).

Gura Cumetrei (mahala și pădure, Cpi).

Iazul de la Odaia și *Iazul de la Răchiți* (Iaș), *Iazul Rediu* (Dor).

Izvorul Rău (PiN). Cf. și *Izvorul Frumos* (VîM), *Izvorul Puturos* (Buh) ș.a.

În Corhană la Anton (Buh; Mat., p. 57).

În Mestecăniș (Buh; Mat., p. 61), *În Mesteceni* (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 133).

Între Dealuri (Trg).

Întunecățel (pisc, Găe).

Învăluitele (lac, Căl).

În Vîrf la Pietricica (Cpi).

Lacul de la Poiana din Deal (Buz), *Lacul din Poiană* (Buz), *Lacul fără Fund* (BAr).

La Dusul cu Parii (colină, Bz).

La Ernea lîngă Vale (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 133).

La Fagii cei Rași (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 133).

---

[1] Apelativul *crac* apare des în toponimie, mai ales ca nume de dealuri sau munți: *Cracul Lat* (Mh), *Cracul Lung* (TuS), *Cracul Muntelui* (BAr), *Cracul Scurt* (Mh).

[2] Este vorba, probabil, de un deal greu de suit (< interj. *of!*).

[3] Cf. pasajul din *Pseudokynegeticos* al lui Odobescu, unde se amintește această localitate.

Lazul Cheii dintre Izvoare (Bz).

Lunca fără Zăpadă (loc izolat, Bz): « ... numit astfel, căci pe aici se scurge izvorul termal de la Poiana Berbecului, care nu permite zăpezii a se prinde » *(DG)*.

Malul de Răsună (pisc înalt, Tej) = *malul care răsună*.

Muncеii Înșirați (Ns; Dr. I, p. 145).

Neștiuta (baltă, Rom), *Neștiutul* (pîrîu, Bc)[1].

Odaia Bran cu Bobul (sat, Iaș): « ... este format din trei cătune: *Odaia, Branul* și *Bobul* » *(DG)*.

Orlea sub Cetate (Hn; Dr. I, p. 57, n. 2).

Pate-Rău (deal, RîS): această formație există și ca antroponimic, cu sensul 'cel căruia i se întîmplă lucruri rele, cel care suferă sau îndură nenorociri, necazuri etc.' (cf. V. Bogrea, *Dacor.* III, p. 414 și *Întîiul Congres al Filologilor Romîni*, București 1926, p. 70, n. 1).

Patru Frați (Urz), *Patru Părți* (Slo).

Patruzeci de Cruci (Tit): « Numirea o are de la cele patruzeci de cruci ce erau puse la intrarea în sat, spre amintirea celor patruzeci de mucenici » *(DG)*.

Păducelul Strîmb (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 135).

Peste Apă (Răd), *Peste Vale* (Buz, PiN), *Peste Valea Bistrei* (Cîm), *Sfoara de peste Gîrlă* (Cis).

Piatra Găurită (Cis), *Piatra Rîioasă* (Măc), *Piatra Scrisă* (Foc, Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 119), *Pietrele Scrise* (Buz): «... se află o mare lespede de piatră cu inscripțiuni, indescifrabile din cauza vechimii lor » *(DG)*.

Piciorul Porcului (PiN, TîO), *Chiciorul Porcului* (Buh; Mat., p. 43 și 56): de la asemănarea locului cu un picior de porc (în raionul Tg.-Ocna se numește așa o coamă de munte situată între băile Slănic și satul Hîrja; cine a urcat-o știe ce potrivită îi este denumirea).

Piscul cu Bordeiele (Hor), *Piscul Înalt și Țuțuiat* (Măc).

Pîrîul după Chiciorul lui Vraghie și *Pîrîul lui Căciulă Acră* (Buh; Mat., p. 56, 52).

Plaiul Bătrîn (Făl).

Plînge-Banul (lac, Brl).

Podul cu Florile (platou, Trg): « În acest platou este și un lac tot cu numele de *Podul cu Florile* sau *Cîmpul cu Florile*. Acest platou este plin de flori vara și are o priveliște încîntătoare » *(DG)*[2].

Poiana Chioară (Adj), *Poiana cu Rugi* (Cis), *Poiana dintre Păduri* (Fil), *Poiana Rotată* (TuS), *Poiana Rotundă* (Dr. I, p. 12, n. 3).

Pute-Rău (localitate și izvor de apă minerală, Tej).

Rătăcitul (picior de munte, Moi). Cf. mai sus *Neștiuta* etc.

Rîtul Porcului (deal, Huș).

---

[1] Cf. « sinonimele » *Ascunsa* și *Ascunsul*, înregistrate mai sus, p. 109.

[2] Apelativul *pod* este aici sinonim cu *podiș*, înseamnează, deci, 'terasă (naturală)'. După G. Vîlsan, *Cultura* I, p. 349, mai toate satele vechi de pe valea Prahovei sînt situate pe astfel de poduri. Cf. *Podul Neagului* « vechea numire a comunei Predealul, jud. Prahova » și sat « făcînd parte din comuna rur. Comarnicul, județul Prahova » (*DG*).

Seaca Bătrînă (Cra)[1].

Sprîncenata (DrO): trebuie să fie, la origine, un supranume personal.

Stîna Bătrînă (Cis).

Șepte Oameni (Iaș).

Tăcuta (Vas). Sinonime, cunoscute ca atare de specialiști, sînt *Tiha* sau *Tihuța* (pîrîu, Ns) și *Tihul* (Tran; afluent al *Răstoșnei*, în regiunea Topliței) < slav. *tihŭ* 'tranquillus' (cf. n. top. ucr. *Tycha*, ceh. *Tichá*, ap. Mikl., s.v. *tihŭ*)[2]. Și *Tia* (într-un document de la 1600; *Arh. Olt.* XV, p. 189) trebuie socotit aici (cu *-h-* devenit simplă aspirație, apoi dispărut).

Trecătoarea Oilor în Robești sau *Pociovaliștea* (Gil): « P-aci își trec mocanii oile » (*DG*, s.v. *Pociovaliștea*).

Țița și *Valea Ției* (Trg), *Țițele* (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 132).

Valea Anilor (VîM), *Valea Bucuriei* (Ag), *Valea Dindărăt* (Msc), *Valea Dragă* (Bac), *Valea Neagră* (Rom), *Valea Vai de Ei* (Drg).

Vălceaua lui Ochi-Albi (Olt): *Ochi-Albi* este nume de om ('poreclă').

Viile Oacheșe (Tul): « ...podgorie..., produce mult vin negru, de unde și numele său » (*DG*)[3].

Zece Hotare (Ald).

---

[1] Am înregistrat aici mai sus și alte toponimice, în alcătuirea cărora intră adj. *bătrîn* ca determinativ pe lîngă un substantiv « material ». Ele sînt mai numeroase decît ar putea rezulta din lista de față și se explică printr-o asimilare, de natură metaforică, a 'lucrurilor' cu 'ființele'. Și singur apare *bătrîn* în toponimie, fără să aibă totdeauna acest sens (vezi Dr. I, p. 132–133, 145). Por., p. 51 are *bătrîn* 'ocină, moșie moștenită', pentru care să se compare cele spuse la p. 184, despre împărțirea pămîntului între mai mulți urmași.

[2] Dr. I, p. 145 crede că numirea aceasta a fost provocată de cursul 'lin' al apei în discuție « prin contrast cu *Bistrița* și *Repedele* apropiat ». Cf. și *Tihău* (Zal), dat de Mold.-Togan, p. 227.

[3] Și alte substantive « materiale » pot fi determinate de adj. *oacheș*, care, obișnuit, apare numai cu nume de ființe (oameni și animale). Astfel la Tecuci (probabil și aiurea) se spune *pîne oacheșă*, pentru (și alături de) *pîne neagră*. Cf. calabr. *pane bruniettu* idem *vrunețtu* („făină de calitatea a doua"), ap. G. Rohlfs, *Dizionario dialettale delle tre Calabrie* I, 2, Halle (Saale)—Milano 1934, p. 393–394.

PARTEA A II-A

LINGVISTICĂ

În marea lor majoritate, numele de locuri sînt, cum s-a putut vedea din discuția de pînă aici, apelative, adică elemente ale lexicului curent, care, printr-un uz special, impus de împrejurări determinate, au căpătat valoare de nume proprii. Acest fapt nu le schimbă însă natura inițială, chiar dacă le creează o situație întrucîtva diferită de a cuvintelor obișnuite (și de a acelora înseși care le-au dat naștere). Urmează, deci, că ele pot fi studiate și după criterii strict lingvistice, întocmai ca materialul lexical curent.

Astfel cercetarea întreprinsă în partea întîi a lucrării de față, deși urmărește numai scopul de a arăta cum procedează romînii la denumirea locurilor cunoscute de dînșii, are, prin forța lucrurilor, și o latură lingvistică clar precizată. Făcînd abstracție de numeroase explicații, care mi s-au părut necesare pentru susținerea interpretărilor propuse în cazuri discutabile, faptul însuși că am căutat să „descopăr”, la fiecare toponimic analizat, sensul lui real dovedește preocupări de lingvist, care nu se datoresc unei „slăbiciuni” profesionale, ci sînt urmarea inevitabilă a metodei utilizate pentru atingerea scopului: stabilirea valorii semantice a unui cuvînt, fie el nume de loc sau element lexical propriu-zis, este prin ea însăși o operație lingvistică, indiferent de specialitatea celui care o săvîrșește.

Dar toponimia poate fi studiată nu numai din punct de vedere semasiologic (sau onomasiologic). Chiar pentru un lexicograf pur ea oferă și alte aspecte vrednice de atenție. Numeroși termeni topici provin din apelative pe care limba actuală nu le mai cunoaște, fiindcă ele au dispărut în cursul vremii. Alții au la bază cuvinte care au existat, adesea dintru început, numai în graiurile populare ale regiunilor respective. Studierea unora contribuie la îmbogățirea și adîncirea cunoștințelor noastre despre evoluția lexicului, iar a celorlalți, la precizarea deosebirilor dialectale dintre diversele ținuturi ale țării.

Mai cu seamă formarea cuvintelor, ramură, după unii lingviști, a lexicologiei, are de cîștigat, într-o măsură nebănuită, din cercetarea minuțioasă a numelor topice. Vom vedea, la locul cuvenit, că toponimia cunoaște formații (în special derivate cu sufixe) care nu numai lipsesc, ci par chiar imposibile în limba curentă (comună sau regională). Aceasta probează că forța creatoare a colectivității lingvistice este superioară sau funcționează în alte condiții, mult mai favorabile, cînd lucrează „pe teren”. De aceea mă voi opri cu o deosebită grijă asupra acestui capitol, care va

demonstra în chip convingător pentru oricine, dar mai ales pentru lingviştii dispuşi să explice lexicul obişnuit aproape exclusiv cu ajutorul 'moştenirii' şi al împrumuturilor, ce sursă inepuizabilă de îmbogăţire a unei limbi este sufletul celor care o vorbesc.

Şi morfologia propriu-zisă găseşte în toponimie unele fapte interesante prin noutatea lor neaşteptată. Mă refer, înainte de toate, la numeroasele cazuri care prezintă ceea ce gramaticii s-ar grăbi să taxeze drept abateri (şi încă grave!) de la normele morfologice tradiţionale: schimbări de gen la unul şi acelaşi cuvînt, în condiţii absolut surprinzătoare, ba chiar „revoluţionare" din punctul de vedere al aşa-ziselor norme gramaticale. Iarăşi o dovadă că limba, prin subiectele vorbitoare, se mişcă, în realitate, infinit mai liber decît presupun cei care o studiază potrivit unor criterii milenare, deci anacronice.

Mai puţine sînt fenomenele fonetice cu adevărat noi pe care le putem descoperi în toponimie. Căci modificările sunetelor se caracterizează printr-o tendinţă spre „regularitate" puţin cunoscută altor domenii ale activităţii lingvistice. În schimb, numele de locuri oferă un bogat material menit să confirme explicaţiile şi cunoştinţele noastre privitoare la evoluţia fonetică a limbii romîneşti.

Fiind, în marea lor majoritate, cuvinte cărora le-aş zice lexicale, adică izolate, fără legătură între ele, toponimicele nu pot servi decît în mod cu totul excepţional pentru cercetări sintactice. Totuşi, graţie împrejurării că relativa lor fixitate le fereşte, adesea, de transformări prea frecvente sau prea adînci, ele păstrează unele construcţii (mai ales genitivale) care au dispărut de multă vreme din limba curentă şi merită astfel atenţia noastră.

În sfîrşit, geografia lingvistică găseşte şi ea puncte de sprijin în toponimie. Răspîndirea pe teren a numelor de locuri se supune, în general, normelor pe care le respectă şi lexicul obişnuit. Prin urmare, putem stabili arii toponimice, aşa cum stabilim arii lexicale propriu-zise. Chiar dacă nu aflăm multe lucruri noi, izbutim cîteodată să corectăm sau să completăm cunoştinţele noastre de acest gen şi totdeauna să le aprofundăm.

Potrivit consideraţiilor de pînă aici, faptele studiate în această parte a prezentei lucrări vor alcătui următoarele capitole: 1. F o n e t i c ă; 2. M o r f o l o g i e; 3. F o r m a r e a c u v i n t e l o r; 4. S i n t a x ă; 5. L e x i c; 6. G e o g r a f i e l i n g v i s t i c ă.

CAPITOLUL I

FONETICĂ

Grupez numele de locuri interesante prin particularitățile lor fonetice după natura acestora. Ca să nu deschid prea multe rubrici, pun adesea împreună fenomene care seamănă în ce privește cauza ori se opun (în sensul că unul dintre ele reprezintă contrariul celuilalt).

§ 1. MODIFICĂRI DE SUNET SPONTANE

Acheșului (în *Pîrîul Acheșului* și *Vîrful Acheșului*, Făl) < *oacheș*: *oa* și-a pierdut „rotunjirea", adică elementul labial *(o)*, reducîndu-se la *a*. Cf. totuși *Achiș* = *Acîș* (Car), magh. *Akos* (la Ballagy *Akos*, n. pers., corespunzător lat. *Acusius* și *Achatius*) [1].

Achim (Pr), *Valea lui Achim* (Miz), *Achimețești* [2] (Cîm): în primele două avem o variantă a n. pers. *Ioachim*, din care a rezultat pe de o parte *Ichim*, pe de alta *Achim*. Să se compare rus. *Akim*, variantă „vulgară" a lui *Ioakim*, și bulg. *Jakim* = *Joakim* (*XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 124).

Afrimești (Cos): sufixul indică o temă personală, *Afrim*, care nu poate fi decît *Ifrim*, adică *Efrim* (= *Efrem*), cu *e*- neacc. > *a*, ca în *ecc'istu* > *acest(u)*, *ericius* > *arici* etc. Să se compare și *Adjud*, *Aiud* < magh. *Egyed* (v. mai sus, p. 210, n. 1).

---

[1] V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 868 dă, cu semnul întrebării, un *Acheș*, nume în -*eș*, a cărui temă și etimologie îi sînt necunoscute.

[2] Tema pare a fi un derivat în -*ețe* de la *Achim*.

Aldumireasa (Olt) < *Aldomir*, n. pers. de origine slavă, al cărui hipocoristic este *Aldea*, existent și în toponimie: *Aldea* (Moi, Odo, Str), *Măgura Aldei* (Rț), *Rădiul Aldei*[1] (Iaș), cu derivatele *Aldeanul* (Moi), *Aldeni* (Buz), *Aldești* (Ag, Ar, Buj, Drg, Gur, Pr, RîV, Rom)[2].

Arimăneasa (Brl) < *Aliman* (v. mai sus, p. 162). Prefacerea lui *l* în *r* este un fenomen răspîndit (precedat și urmat de vocală, *l* a devenit regulat *r* în elementele moștenite ale limbii noastre[3]). Bogrea, *AIIN* I, p. 381 se gîndește și la altă explicație: într-un pasaj din Anna Comnena apare cuvîntul 'Αρειμάνιοι, care «ar putea fi, mai degrabă, un simplu epitet pentru niște oameni „războinici"..., scris de editor cu majusculă, în onoarea lui Ares; iar dacă e să-l considerăm ca un nume propriu, el s-ar putea raporta și la acei *Arimanni* longobarzi, soldați scutiți de impozite și pomeniți în documentele contemporane... Aici s-ar referi și n. topic *Arimăneasa* din județul Brăila, de la un *Ariman*, dacă el nu e, cumva, o disimilație[4] din *Alimăneasa* (de la *Aliman*)». Același învățat afirmă în *Dacor.* IV, p. 861, n. 8.: „Dintr-un *Ariman* avem toponimicul *Arimăneasa* (Brăila)". Și atît!

Băldimăneasca (Buz) = *Beldimăneasca* (din același raion) < n. fam. *Beldiman* (cf. și toponimicele *Beldiman*, Bac, Fl, Iaș, cu derivatul *Beldimănoaia*, Msc).

Bolohani (Iaș), *Bolohanul* (Bc, Hrl), *Pîrîiașul Bolohanului* (PiN), *Pîrîul Bolohanului* (PiN), *Bolohănișul* (PiN), *Bolohănosul* (Bá, Nț), *Bîtca Bolohănoasă* (Făl): variantă moldovenească a lui *bolovan* (cu derivatele lui). Cf. și *Bălăhani* (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 113), care a prefăcut, în plus, pe cei doi *o* neaccentuați în *ă*.

Buzietul (Meh) < *boziet*, colectiv de la *boziu* (*bozie*), cum se zice prin Muntenia și Oltenia în loc de *boz*.

Cardonul, *Movila Cardonului* și *Valea Cardonului* (Tul): fonetism, de origine rusească, pentru *cordon* (v. mai sus, p. 74, s.v. *Hotarele*).

Cerătul (Gil, Seg), *Cerătul de Copăcioasa* (Gil) < *ceret* (colectiv de la *cer* 'o specie de stejar').

Ciubanca și *Ciubăncuța* (Dej) < *cioban*.

Ciucăneasa și *Ciucăneasca* (Plo), *Ciucani* (Ciu) < n. pers. *Ciocan*. Aceeași temă are, cu siguranță, și *Ciucanica* (RîS), la care surprinde totuși păstrarea lui *-a-*.

Cînăpenii-*Budurești* (Hor), *Cînăpiște* (Cj; Kisch I, p. 110) < *cînepă*. În alte cazuri, *-e-* neaccentuat a devenit *i*: *Cînipiștea* (Bot, Msc), *Cînipiștile* (Buz).

Cornițelul (Bac) < *cornețel* (diminutiv al lui *cornet*, existent și el ca toponimic). Să se compare apoi *Cornițăl*[5] (Ald), *Cornățăl*[6] (Sib), *Cor-*

---

[1] În *Indicat.*, *Rediul Aldei*.

[2] *Aldei* (Msc) și *Aldii* (RîS) nu aparțin aici, cum probează lipsa cuvîntului cerut de aceste (presupuse!) genitive, ci sînt, foarte probabil, variante ale lui *haldeu* 'locuitor din Chaldea; poreclă dată de călugări preoților de mir' (*DA*).

[3] Se înțelege că la *Aliman* > *Ariman* nu poate fi vorba de o prefacere fonetică prea veche, similară cu aceea din cuvintele latinești.

[4] De ce disimilație?

[5] În *Indicat.*, *Cornițel*.

[6] În *Indicat.*, *Cornățel*.

nățelul (Adj, Bc, Brd, Cos, Pr, Pt, Sib, Tit, Ved), *Cornățele* (Ial), care prezintă și alte modificări fonetice (*-e-* neacc. > *ă*, *e* accentuat al sufixului > *ă*), tot spontane.

Cotmeana (Pit), *Cotmenița* (Pit) < *Codmeana* (așa apare acest nume în documente din veacurile trecute). Pentru *d* devenit *t* înaintea lui *m* (și, poate, sub influența disimilatorică a acestuia), cf. *admirabil*, pronunțat de mulți romîni (nu numai în momente stăpînite de afectivitate) *atmirabil*.

Criminețul și *Fundul Criminețului* (Foc), *Criminicioara* (Fet) < *cremene*: fenomen spontan, dar, în parte, și disimilație.

Crucerul (Gal, Nț, Răc), *Valea Crucerului* (Il), *Movila Cruceriului* (Bot), cu derivatele *Crucereasa* (RîS) și *Crucerești* (Fil) < *clucer* (v. mai sus, p. 209). Prefacerea lui *l* în *r* s-a putut produce spontan, ca în atîtea alte cazuri, dar este posibil să fi intervenit și influența analogică a lui *cruce*[1] (poate și cea asimilatorică a lui *r* din silaba finală, care prezintă avantajul că poartă accentul).

Deconești (Vl) < *diacon*; cf. *totdeuna* pentru *totdeauna*.

Faorul (Pit) < *faur*.

Ghidionul (Buh, Rom), *Pădurea Ghidionului* (Dor), *Pîrîul Ghidionului* și *Valea Ghidionului* (Buh) < n. pers. *Ghedeon*. Cf. n. fam. *Ghidionescu*, originar tot din Moldova.

Ghiholul (Bld) < *bivol* (cu *v* > *h* ca în *vîrtop* > *hîrtop*, *vulpe* > *hulpe*); cf. mai sus *Bolohani* etc.

Ghilauca și *Valea Ghilăucăi* (Dor): prefacerea lui *v* în *u* are origine, probabil, ucraineană (căci finala acestui toponimic este suf. *-avca*, întocmai ca la *Tărnauca*, din același fost județ, care provine dintr-un ucr. *Tarnavka*). Cf. și *Halăuca* (Făl, TîN), al cărui sufix a avut, la început, aspectul *-ovca*. Pentru tema amîndurora, vezi respectiv p. 106 și 20, s.v. *Alba* și *Capul*.

Gorgota (Plo, Trg), *Gorgota-Valea Lungă* (Cpi) și derivatele *Gorgoteni* (Cpi, Trg), *Gorgotești* (Drg) < *Golgota*. A influențat, poate, și *gorgan* (existent adesea în toponimie), cu care seamănă din punct de vedere fonetic.

Hătăroaia (Olț) < *hotar* (devenit mai întîi nume propriu de om, cum probează suf. *-oaia*). Ne putem gîndi și la influența etimonului (magh. *határ*), al cărui *a* s-a putut păstra în limba noastră (sau numai în unele graiuri regionale), adică nu s-a schimbat în *o*, și apoi, din cauza lipsei de accent, s-a transformat în *ă*. Dar această explicație este prea complicată.

Hetmanul (TîO) < *hatman*, prin faza intermediară *hătman* (care presupune o strămutare de accent pe silaba finală, ușor realizabilă, căci *-mán* ne întîmpină la numeroase cuvinte, sau influența unor derivate de la *hatman* cu accentul pe sufix, ca *hătmăneasă* ș.a.). Cf. totuși pol. *hetman*, rus. *gétman*, ucr. *get(ь)mán*, precum și v. rom. *hétman*, găsit de autorii *DA* la Dosoftei.

Hulpăria (Bot), *Hulpi* (Ald), *Hulpoiul* (Hrl) < *vulpe*: varianta (populară și dialectală) *hulpe* este răspîndită prin Moldova.

---

[1] La un nume de agent al acestui substantiv (cu sensul 'cel care lucrează cruci') nu cred că avem dreptul să ne gîndim: lucrători speciali pentru confecționarea acestui obiect, care nu-i de utilitate zilnică, nu pare verosimil să fi existat pe undeva.

Hulturul (VaD) < *vultur*: fenomen similar cu cel imediat precedent.

Ieroslăvești (DrV) < n. pers. *Iaroslav*: *a*, din silaba inițială, fiind neaccentuat, s-a prefăcut în *ă*, iar acesta, sub influența lui *i* dinaintea lui, în *e*. Mai departe *ie-* poate deveni *i-* (prin stadiul, mai mult teoretic, *ii-*), ca în *Ireasca* (Tec) și *Irești* (Pan), explicate (la p. 170) dintr-un n. pers. *Iaru*, hipocoristic al lui *Iaroslav*. Cum vedem, modificarea fonetică suferită de acest toponimic este destul de complicată și totuși clară.

Ilua (Năs) < *Ilva* (dintr-un *Ilova* originar), cu *v* > *u*, fenomen pare-se încă viu în limba noastră. (Cf. *aocat* și *aucat* > *avocat*). Forma cu *u* este destul de veche: Dr. I, p. 89 o găsește într-un document din 1723[1]. Aceeași modificare prezintă *Roaua* (Od) < magh. *Rava* și *Saua* (Cj) < magh. *Száva*[2].

Inătești, *Inătești-Argintari* (RîV) < n. pers. *Inotă* (derivat de la *in* cu suf. *-otă*, întocmai ca *Albotă*, *Capotă*, *Racotă* etc.).

Iriștea[3] (Hor) < *iniște*, colectiv în *-iște* de la *in*. Cf. *iriță*, pentru și alături de *iniță* 'întorțel, torțiel (*Cuscuta*)', care provine de la aceeași temă.

Piciorul Jereapănului (Făl): *jereapăn* este una dintre foarte numeroasele variante ale lui *jneapăn*, nume dat mai multor plante, printre ele Juniperus communis, Juniperus nana și Pinus Pumilio. (Vezi descrierea lor în *DA*.) Prefacerea lui *n* în *r* poate fi considerată, în parte, și ca un efect al disimilării lui *n* la *n* din silaba finală (bineînțeles, după nașterea acestuia din *r* al etimonului).

Joița (Ag, Mh, Pr, Răc, RîS, Tr), *Joița Cuculeasa* (RîS) < n. fem. *Zoița* (diminutiv de la *Zoe*). Frunzescu înregistrează acest toponimic sub aspectul unic *Zoița*[4] (Ag, Br, Buz, Pr, RS), pe cînd *DG* menționează ambele variante (*Zoița* sau *Joița*) pentru satul omonim din raionul R.-Sărat și numai pe cea cu *z-* pentru stația de cale ferată din același raion[5]. De asemenea găsim, în această ultimă colecție, sub litera *Z*, pe *Zoița* (Ag), pentru care sîntem trimiși însă la *Joița*. Este clar, deci, că *Joița* reprezintă o formă (familiară și dialectală muntenească) a n. pers. *Zoița* < *Zoe*[6]. Se pune întrebarea dacă *z* > *j* este o modificare spontană sau analogică (influență din partea subst. *joi*). Ambele ipoteze pot fi acceptate. Pentru prima vorbesc exemple (tot muntenești) de felul lui *zugrav* > *jugrav* (cu toată familia lui)[7], apoi, mai puțin convingător (din cauza condițiilor fonetice diferite), *engleji* < *englezi*, *franceji* < *francezi* etc., n. fam. *Jipa* < *Zipa* (existent și el), din grec. *Zipas* (*OR* I, p. 465) ș.a. Fenomenul opus ne întîmpină de asemenea (și se pare că tot numai prin Muntenia): *jghiab* > *zghiab* (cunoscut și ca toponimic, vezi mai sus, p. 49),

[1] Modificarea aici în discuție s-a putut produce (mai ușor) pe vremea cînd toponimicul nostru suna *Ilova*, cînd, adică, *v* era intervocalic (ca în exemplele care urmează).

[2] După Petrovici, *SCȘt* V, p. 446, această modificare fonetică se explică prin pronunțarea bilabială a lui *v* în limba maghiară.

[3] În *Indicat.*, *Iriște*.

[4] În *Indicat.*, numai RîS.

[5] În *Indicat.*, *Joița-Gară* (RîS).

[6] Să se compare numele personajului feminin din „O scrisoare pierdută", *Zoe*, căreia Cetățeanul turmentat (și numai el!) îi spune *Cocoana Joițica*.

[7] Cf. și n. top. *Jugravi* (Vl), apoi, pentru apelativul menționat în text (și derivatele lui), *VII. Jber.*, p. 70, bucata 35 (din Mehedinți) și *DE*.

Jilişte(a) (Foc; pomenit adesea de Hasdeu, *Ion Vodă cel Cumplit*, ed. II, Bucureşti 1894, p. 95 urm.) > *Ziliştea* (Bz, Pr, Foc[1]; cf. şi *Zilişteanca*, Buz) < v. slav. *žiliste* 'domicilium, domus, mansio'[2]. La ultimul trebuie să fi intervenit şi analogia (de natură etimologică, adică de etimologie populară) a lui *zile* sau disimilaţia la distanţă (*j—ş* > *z — ş*; cf. *veşteji* > *vesteji*).

Joriştea (RS) < *jărişte* = *jarişte*. Vezi mai departe, capit. III.

Loculeţe sau *Lăculeţe* (Trg): diminutiv de la *lac*. Schimbarea lui *ă* în *o* s-a putut produce şi spontan, dar şi sub influenţa lui *loc*[3].

Maxenul (Buz) < n. pers. *Maxim* (cu *i* neaccentuat > *e*)[4]. Să se compare şi *-m*>*n*, care apare la diversele derivate, tot nume de locuri, ale acestui antroponimic: *Maxinca* (Tul), *Măxineni* (Br, RS), *Cotul Măxinenilor* (RS), *Măxineni* sau *Măxinul* (Brl), *Măxineşti* (Bc, PiN, Rm).

Mălăieştea (PiN) < *mălăişte* (< *mălai*). Dacă *-e-* < *-i-* este un fenomen fonetic într-adevăr spontan, trebuie să presupunem o accentuare pe temă a acestui toponimic, ceea ce pare a corespunde realităţii, cum vom vedea în capit. III, unde se discută colectivele formate cu *-işte*. Altfel se impune să admitem o influenţă analogică din partea derivatelor în *-eşti*, mai ales că n. fam. *Mălăiescu*, singularul unui toponimic *Mălăieşti* (Buz, Dj, Fil, Haţ, Huş, Iaş, Plo, Pr), *Mălăieşti-Corbul* (Huş), *Mălăieştii de Jos* şi *Mălăieştii de Sus* (Tej), este destul de frecvent mai pretutindeni.

Metoful (Ved): variantă a apelativului *metoh*[5] < slav. *metohъ* (< grec. μετόχιον), cu *h* > *f* ca în *praf* < slav. *prah* ş.a.

Monteorul (Buz, Pr, Pt) < *munteor* (diminutiv al lui *munte*), existent şi el ca toponimic (Pt, Tur). De altfel Frunzescu înregistrează o dată *Monteorul* (Pr) şi de două ori *Munteorul* (Bz, Pt)[6]. Dacă ar mai fi îndoieli cu privire la explicaţia propusă aici, faptul că cele mai multe locuri numite astfel sînt munţi (fostul judeţ Buzău avea el singur trei) le înlătură definitiv[7].

---

[1] În *Indicat.*, pentru *Ziliştea* se trimite la *Jiliştea*.

[2] Etimologia slav. *zelьje* 'olera, Kräuter', propusă în *RIR* IV, p. 304 şi VIII, p. 939 nu poate fi primită, între altele, pentru motivul că forma originară a toponimicului aici în discuţie sună, după cum s-a arătat, cu *j-*, nu cu *z-*.

[3] Cf. şi *Locoviţa* (Dr), notat de Frunzescu < *Lucoviţa*, dat de *DG* (vezi mai sus, p. 78, s.v. *Lunca*). În *Indicat.*, *Lăculeţe* şi *Lăculeţe-Gară* (Trg).

[4] Frunzescu înregistrează un *Maxinul* (RS), iar *DG* un *Maximeşti* (Nţ), care trebuie să fie acelaşi cu *Măxineşti*, menţionat în text. În *Indicat.*, *Maxineşti*.

[5] Această formă apare şi ea în toponimie: *Metohul-Mănăileşti* şi *Ţigănia de la Metoh* (Hor).

[6] În *Indicat.*, numai o dată: *Monteorul* (Buz).

[7] V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 867, după ce spune că „...ar veni în sprijinul părerii că acest *Monteoru* nu e decît un *munteorul*, *muntiorul* „muntişorul" (el însuşi apărînd ca toponimic)", adaugă: „Dar, formal, un astfel de diminutiv din munte e imposibil... comuna respectivă s-a numit după cătunul *Monteorul*..., care, el, poartă, vădit, numele întemeietorului sau al proprietarului: din familia acestuia face parte acel „răposatul Gr. Monteoru", de care vorbeşte *DG*... În ce priveşte originea patronimicului însuşi, în care s-a sugerat a se vedea un derivat diminutival din patronimicul *Muntiu*, el ar putea fi, originar, şi un nume levantin, italian sau neogrec, avînd la bază apelativul fr. *monteur* „montor, montator", ceea ce ar explica şi forma cu *-o-* în radical (*Monteoru*), inexplicabilă în ipoteza unui derivat din *Muntiu*". Tot ce spune Bogrea este numai ingenios, fără urmă măcar de verosimilitate. Admiţînd, prin imposibil, că explicaţia pe care o propune el ar merge pentru s a t u l buzoian *Monteorul*, ce

Năvăceşti[1] (Cîm, Cpi) < n. pers. *Novac*; cf. *Novacul* şi *Dealul Novacului* (Fil), *Brazda lui Novac* (Olt-Munt)[2], *Pietrele lui Novac* (Bz), *Valea lui Novac* (Mh), *Novaci* (Bt, DrV, Fil, Gil, Huş), *Novaci-Romîni* şi *Novaci-Străini* (Gil), *Valea Novacilor* (Iaş)[3].

Necoara (Buz) = n. pers. *Nicoară* < v. grec. Νικόλαος. Şi derivatul *Nicoreşti* (v. mai sus, p. 171) se pronunţă, cel puţin prin unele regiuni (în raionul Tecuci, de pildă) *Necoreşti* (Frunzescu îl transcrie pretutindeni aşa). Cf. apoi *Neculele* (RîS) şi *Sf. Neculaie* (suburbie a oraşului Roman).

Necrileşti (Alb) < *Negrileşti*, derivat „personal" de la *Negrilă* (< *Negru* sau *negru*).

Negraia (Drg) < *Negroaia*, femin. al n. pers. *Negru*: o „dezrotunjire" a lui *oa* (ca în cazul lui *Acheşul* < *Oacheşu*, notat mai sus). Se poate da însă şi altă explicaţie. Tot în Oltenia găsim n. top. *Cernaia* (Str), care este sinonimul desăvîrşit al lui *Negraia*, căci slav. *čern-* = rom. *negru*. Partea finală a lui *Cernaia* ne trimite, mai degrabă, la desinenţa formei „determinate" a adj. *čern* (v. slav. *černaja*; cf. şi n. top. sîrb. *Tsrnajka*, ap. Mikl., s.v. *črŭnŭ*). Şi alte toponimice romîneşti păstrează acest aspect adjectival slav, de ex. *Dobraia* (Msc)[4] < *dobrŭ* şi *Suhaia* (Zim) < *suhŭ*; pentru acesta din urmă să se compare n. top. croat *Suhaja* (Mikl., s. v. *suhŭ*). Dacă acceptăm această explicaţie, putem considera pe *Negraia* drept o „traducere" a lui *Cernaia*, făcută de populaţia bilingvă slavo-romînă dintr-o epocă îndepărtată (vezi *BL* VI, p. 33—34).

Obileşti (Leh, Foc), *Obileştii Noi* şi *Obileştii Vechi* (Leh): dintr-un mai vechi *Obieleşti* < *Obială* (poreclă)[5]. Aceste toponimice ar putea avea drept temă şi un n. pers. *Obilă*, derivat cu suf. *-ilă*, atît de răspîndit în antroponimie (cf. *Dănilă*, *Gavrilă*, *Gerilă* etc.), de la o temă *Obi-*, pe care o găsim în *Obislavul* (Olţ) şi *Obislav* (Tit) = n. pers. *Obislav*. În *RIR* XVII, p. 166 este menţionat toponimicul *Obiliţa* (în fostul judeţ Gorj).

Oracul sau *Poşta Veche* şi *Podul Oracul* (Tit) < *olac* (v. mai sus, s.v. *Poşta*): *l* > *r* a mai fost înregistrat, ca fenomen spontan (cf. s.v. *Arimăneasa*, *Crucerul*, *Gorgota* etc., unde am invocat, în subsidiar, şi o

---

facem cu ridicăturile de pămînt (m u n ţ i şi d e a l u r i) numite astfel? Existenţa lui *-o-* (pentru *-u-* al primitivului) nu prezintă dificultăţi: *munte*, devenit diminutiv, şi-a strămutat accentul pe sufix, fapt care a dus cu atît mai uşor la *u* > *o*, cu cît sufixul are el însuşi un *o* (şi încă accentuat). Dar discuţia este oarecum de prisos pentru următorul motiv: fostul profesor C. C. Angelescu de la Universitatea din Iaşi, descendent, în linie maternă, al lui Gr. Monteoru (amintit de Bogrea), mă informează că numele strămoşului său provine de la acela al satului respectiv, care, la rîndul lui, se datoreşte dealului omonim din apropiere. De altfel acest procedeu corespunde sistemului nomenclatoric aplicat obişnuit de romîni în antroponimie şi toponimie.

[1] În *Indicat.*, *Novăceşti*.

[2] Din spusele *DG* rezultă că acest nume este sinonim cu *Valul lui Traian* (v. mai sus, p. 313).

[3] Măcar unele dintre aceste toponimice trebuie puse în legătură de sens (adică de semnificaţie propriu-zisă) cu *Jidovi* etc. şi *Uriaşi*, căci legendele populare din diverse regiuni vorbesc despre un „uriaş" *Novac* (personaj cunoscut şi poeziei populare).

[4] Vezi şi Kisch II, p. 12. În *Indicat.*, Orş.

[5] Ca să se ajungă la *-i-* < *ie*, a fost nevoie de o reducere a acestui diftong, asemănătoare cu aceea din actualele *obect*, *pesă* etc. (pentru *obiect*, *piesă* etc.), atît de frecvente în vorbirea curentă. Un *Obeleşti* putea da loc la interpretări comice sau chiar obscene (fie şi numai în glumă), aşa că şi pentru acest motiv a „trebuit" să-şi modifice aspectul.

eventuală influență din partea unui cuvînt asemănător ca sunete cu ele; această ipoteză ar fi valabilă și aici, chiar dacă nu-i tocmai ușor de identificat acel cuvînt înrudit sub raportul fonetic).

Orsoaia (Gal) < *ursoaie*, feminin al lui *urs*, păstrat și el în toponimie (v. capitolul următor).

Părtinișul[1] (Ba) < *păltiniș*. Pentru *l* + cons. > *r* + cons., să se compare, de ex., *mursă* 'băutură preparată din miere amestecată cu apă sau cu lapte; suc, zeamă, must' < *mulsa* (Tiktin).

Lacul cu Peperig (Mh): *peperig* < *pipirig*, numele a două plante erbacee monocotiledonate, cu tulpina flexibilă, cu flori de diverse culori. Prefacerea celor doi *i* neaccentuați în *e* va fi fost ajutată și de disimilație (la *i* accentuat din silaba finală).

Pistrița (BAr) < *pestrița* (cu accentul pe sufix, cum se pronunță acest cuvînt în graiurile muntenești). Cf. și *Pistritul* (Cis), care pare a fi participiul unui verb *pistri*, necunoscut dicționarelor. Tiktin înregistrează, pentru Banat și Transilvania, un *pistriț*, variantă a lui *pestriț*.

Pocioasa (RoV) < *pucioasă*, adjectiv și substantiv, a cărui temă este *puț-* (de la verbul *puți*).

Prisiceni (Vid): derivat de la *prisacă* (a sunat, deci, mai întîi *Priseceni*, cum probează, de pildă, *Priseceana*, Mh).

Pruntul Comenei[2] (Olt): *-d* al apelativului *prund*, fiind în poziție finală, și-a pierdut sonoritatea, poate, mai exact spus, a devenit „fortis" (din „lenis", cum era și cum este de obicei) și a fost perceput (ori simțit) ca *t*.

Purcilești (Pan) < n. pers. *Purcel*. Frunzescu și *Indicat.* redau acest toponimic sub forma *Purcelești*.

Rachițeaua (TîJ): dacă nu-i cumva o greșeală de tipar, acest nume prezintă un caz de modificare a lui *ă* neaccentuat (*răchițea* < *răchită*) în *a*. Vezi articolul meu din *RFil.* I, p. 117 urm.

Răgoaza[3] (Iaș, Ro): variantă feminină a lui *rogoz* (v. mai sus, p. 97, s.v. *Răgoaza*). Modificarea *o* neacc. > *ă* poate fi spontană, dar și, parțial, disimilatorică (sub influența elementului labial din *oa* următor). Cf. și *Răgăjeni* (Bc) < *Rogojeni* (prin faza *Răgojeni*).

Selfestrul (Vș) < *Silvestru*: afară de *i* neacc. > *e*, avem aici și *v* > *f*, care s-a putut produce spontan (cf. mai sus *Pruntul Comenei*), dar și sub influența vreunui cuvînt asemănător, de pildă *secfestru*, răspîndit pretutindeni ca termen juridic.

Simbotinul (RîV), derivat de la *Sîmbotă*; cf. *simbure* < *sîmbure*, *zimbi* < *zîmbi*, *zimbru* < *zîmbru* etc.

Sohatul (Olt) < *suhat* 'pășune (pe lîngă ape sau pe lîngă locuri mocirloase); izlaz, imaș' (cu varianta *so-*, la Tiktin, care propune, ca etimon, sîrb. *suvat*). Cf. *Sohotești* (Căl), dintr-un *Sohătești* anterior, și *Săhăteni*, *Săhătenii de Jos* și *Săhătenii de Sus* (Miz) < *Sohăteni*.

---

[1] În *DG* se arată că locului i se mai zice și *La Țintirim*, fiindcă cimitirul satului se află acolo.

[2] În *Indicat.*, *Prundul Comenii*.

[3] În *Indicat.* apare numai *Rogoaza* (Adj). Cf. și *Rogojel* (Hue), *Rogojelul* (TîJ), *Rogojeni* (Buj, Gil), *Rogojești* (Dor).

Stănişeşti (Adj) < *Stănigeşti* (Bld): tema este n. pers. *Stănigă* (v. I. Bogdan, *Despre cnejii romîni*, p. 20). Faza intermediară a fost *Stănijeşti* (cu *ğ* > *j*, ca de obicei în limba noastră)[1].

Stîrpul (Rn): dintr-un mai vechi *Stărpul* (= *stărp* < *sterp*).

Sulimanca (Tul), *Sulimanul* (Leh) < *Soliman*, n. pers. de origine turcească.

Suraia (Foc) < *Suroaia* (Tr): de la n. pers. *Suru*. Cf. aici mai sus, s.v. *Acheşului* şi *Negraia*[2].

Veneţia, *Veneţia de Jos* şi *Veneţia de Sus* (Făg), *Veneţia* (TîS), *Veneţişul* (Cis): derivate de la *vînăt*, plur. *vineţi*. La prefacerea în *e* a lui *i* neaccentuat (din silaba iniţială) va fi contribuit şi asimilaţia (la *e* şi *i* din silabele următoare)[3].

Vulcana, *Vulcana-Băi*, *Vulcana de Jos*, *Vulcana de Sus*, *Vulcana-Pandeli* şi *Gura Vulcanei* (Trg), *Vulcan* (Bra, Cîm, oş. Pet, Sgş, Trn), *Vulcanul* (Gil), *Vulcani*[4] (Foc) < n. pers. *Vîlcan(a)*, la baza căruia stă slav. *vlŭkŭ* 'lup' (cf. *Vlŭkan*, *Vlkan*, *Vukana* etc., ap. Miklosich, *Slav. Personennamen*, nr. 43, şi sinonimul romînesc, desăvîrşit, *Lupan*). Varianta mai veche (cu *î*) ne întîmpină de asemenea în toponimie: *Vîlcăneasa*[5] (Foc), *Vîlcăneşti* (Tej). Frunzescu, de altfel, transcrie cu *î* toate numele reproduse mai sus (cu *u*) după *DG*. Acesta însuşi dă, pentru Db, forma *Vîlcana*, dar trimite pe cititor la *Vulcana*. Frunzescu înregistrează mai multe toponimice interesante pentru discuţia noastră. Iată-le: *Vîlcana* (Gj), *Vîlcani* (Pt), *Vulcani* (Vl), *Vulcanul* (Ag, Dr, Gj), *Vulcăneasa* (Cîm, Foc). De adăugat apoi *Vîlcăndorf* sau *Vulcan* (TM), *Vălcani* (SîM), *Vălcăul Romîn* şi *Vălcăul Unguresc*[6] (Şim), *Vălcăul Unguresc* (Hue). Transformarea lui *î* în *u* este şi un fenomen spontan, dar şi produsul unor fapte mai complexe, care pot fi amintite, din fugă, aici. În vorbirea oamenilor culţi, răspîndirea (dacă nu chiar apariţia) formelor cu *u* se datoreşte, foarte probabil, unei etimologii... populare, adică unei confuzii a n. top. *Vulcan(a)* cu neologismul *vulcan*. Nu-i o pură întîmplare că *DG* cunoaşte varianta nouă numai la *Vulcana* (Db) şi *Vulcanul* (Gj): primul este numele unei staţiuni balneare, celălalt al unei plăşi şi (adaug eu acest amănunt[7]) al unei trecători spre Transilvania („pasul Vulcan",

---

[1] Weigand, *ZONF* III, p. 155 crede că *j* s-a prefăcut în *ş* prin asimilaţie la *ş* al sufixului.

[2] Ion Ionescu dela Brad, *Agricultura romînă din judeţul Putna*, Bucureşti 1869 citează numele satului putnean sub forma *Suroaie*, care confirmă astfel explicaţia mea (vezi *Milc.* I, p. 33).

[3] E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 529 scrie: „localnicii pronunţă *Vineţia* < *vineţiu*, fem. *-ţie*". Cf. şi *BkA* III, p. 153 (cu privire la etimologie).

[4] *Indicat.* dă ca numire oficială *Vîlcani*.

[5] În *Milc.* I, p. 34 citim următorul pasaj (după un document din 15 aprilie 1702): „un Neculai Vîlcan şi cu feciorii săi veniţi din Ţara Romînească se învoiesc cu răzăşii din satul Năruja să-şi facă bordeie pe moşia acestora". Actualul nume al satului în discuţie sună *Vîlcanu*, spune Al. P. Arbore, autorul articolului, aşadar sub forma de singular (în locul pluralului pe care ni-l dă Frunzescu şi care este, evident, forma originară, căci ne trimite la urmaşii celui ce a întemeiat aşezarea). Cf. şi *ibid.*, p. 152, unde apare aspectul vechi *(Vîlcani)* al aceluiaşi toponimic.

[6] În *Indicat.*, *Vălcăul* şi *Vălcăul de Sus*.

[7] Reminiscenţă personală din vremea şcolii (găsesc ulterior acest fapt şi la Frunzescu).

pe unde intră Jiul în Oltenia). Aşadar, noţiuni geografice, învăţate la şcoală de atîta lume. Cît despre oamenii lipsiţi de cultură, se va fi petrecut, în unele regiuni (ca sud-vestul teritoriului lingvistic dacoromînesc), un amestec al lui *vîlc-* (*vălc-*), de origine bulgară, cu *vuk-* sîrbesc. În *OR* I, p. 725 se spune că *Vulcan* ne-ar fi venit de la sîrbi, pe vremea cînd *l* slav comun nu căzuse încă, ipoteză care nu mi se pare absolut necesară pentru explicarea toponimicelor aici în discuţie[1]. V. Bogrea, *Analele Dobrogei* II, p. 34 citează un *vîlcan*, variantă a lui *vîltan* = *vultan* 'vultur', din care ar vrea să scoată n. top. *Vîlcan* > *Vulcan*. Şi această presupunere o socot de prisos. *Volcineţul* (Rd) are aceeaşi temă slavă, dar prezenţa lui *o* nu este rezultatul vreunei modificări fonetice de felul celei discutate aici: substantivul ucrainean (*volk*), corespunzător v. slav. *vlŭkŭ*, are *-ol-* (în locul lui *-ăl-* sau *-u-* din idiomele slave balcanice), la fel, deci, şi derivatele lui onomastice *Volkôv*, *Volkovyja*, *Volčok* etc.)[2].

Zmeurătul (Tej[3], RîV) < *zmeuret*, colectiv în *-et* de la *zmeură*.

§2. ASIMILAŢII ŞI DISIMILAŢII

Agrişteu (Trn) < magh. *Egrestö*.

Alghia (Bot) < *albie*.

Alghianul sau *Albianul* (Foc) < *alb* + *ian(ul)*. Un stadiu mai avansat al asimilării lui *b* la *i* următor reprezintă *Algiori* (Mar) = *Albiori* (Dr. II, p. 395).

Ambriciul (Tran) < *Ambrifiul*[4] = magh. *Emberfö* 'cap de om' (Dr. I, p. 34).

Antoceni (Făl), *Balta lui Antoce* (Bot) < n. pers. *Antohi*. Cf. *Antohi* (Dor), *Antoheşti* (Bac), *Dealul Antoheştilor* (Bac).

Renea Armelesei (Brl): partea a doua a acestui toponimic reprezintă, foarte probabil, genitivul unui *Armeneasa* (< n. pers. *Armeanu*), cu *n* > *l* prin disimilaţie la *m* precedent.

Atid (Odo) < magh. *Etéd*.

Baboiasa (Brl) < *baboi* 'numele unui peşte mic (Perca fluviatilis)', existent şi el în toponimie (*Baboi*, Cra; *Baboiul*, Brl): *-oa-*>*-a-* prin di-

---

[1] G. Weigand, *ZONF* III, p. 155 vorbeşte de influenţă sîrbă la *Vulcana* şi de influenţă bulgară la *Vîlcana*: sîrb. *vuk* 'lup' a rezultat din mai vechiul *volk* de-abia în sec. XIV–XV.

[2] În ce priveşte pe *Vulcan* < *Vîlcan*, sînt interesante spusele lui E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 243–244: „Deoarece într-o epocă mai veche toate graiurile sîrbo-croate aveau *l* silabic în loc de *u* de mai tîrziu, nu putem stabili dacă *îl* romînesc din toponimicele de mai sus [*Vulcan*—Bra, Hu, „pronunţat *Vîlcan*"], cu excepţia lui *Dîlboşeţ*, e o trăsătură bulgară sau sîrbo-croată. Singur top. *Vucova* (Lug) e incontestabil sîrbesc (< sîrb. **Vukovo* < *Vlkovo*)". „Grafia *Vulkan* imită pe cea maghiară şi austriacă *Vulkán*, în care *î* romînesc e redat prin *u*, cf. *Mundra* < *Mîndra*, *Mutnik* < *Mîtnic*, *Vultor* < *Vîltori*. Forma *Vulcan* a fost foarte uşor adoptată de intelectualii romîni, deoarece s-a crezut că e numele antic al zeului Vulcanus păstrat pînă astăzi". Cf. şi G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 143, apoi V. Bogrea, *Dacor.* IV, p. 871–872.

[3] În *Indicat.*, *Smeuret.*

[4] Devenit, mai întîi, *Ambrihiul.*

similaţie la *o* şi la cei doi *b* precedenţi. Acelaşi fenomen în *Moiasa* (TîJ) < *moi*, plur. lui *moale*.

Blidireasa (Reg, Vl): derivat „personal" de la *blidar* 'cel care face blide' (v. mai sus, p. 224, s.v. *Blidari*), cu ajutorul suf. *-easă*. Am avut, aşadar, mai întîi *blidărească*, apoi *blidereasă* (*ă*>*e* prin asimilaţie la *i* din silaba precedentă şi la *e* al diftongului *ea* din cea următoare) şi pe urmă (prin modificarea spontană a lui *e* neaccentuat în *i*) *blidireasă*.

Boloteasa (Vl), *Boloteasca* (Pt), *Boloteşti* (Pan) < n. pers. *Balotă*: din acesta a rezultat *Bălot-* (cu *a* neacc.> *ă*), al cărui *ă*, sub influenţa asimilatoare a lui *o* următor (poate şi a lui *b* precedent), s-a prefăcut în *o*. *Baloteasa* (Db), *Baloteasca* (Găe), *Baloteşti* (Adj, Răc, TuS) păstrează pe *a*, împotriva normei fonetice: *a* neacc. > *ă*, graţie conştiinţei „etimologice" (subiectele vorbitoare simt că tema acestor toponimice este *Balotă*, destul de răspîndit şi el ca nume de loc).

Boroaia, (Făl, Tc), *Boroaia Neamţului* şi *Boroaia-Rîşca* (Făl) < *bouroaie*, femin. lui *bour* '(Bos Urus)'[1] (cf., pentru formaţie, *lupoaie*, *ursoaie* etc.): *bouroaie* > *booroaie* (*u* neacc. > *o* prin asimilaţie la *o* imediat precedent) > *boroaie* (cei doi *o* în hiat s-au contras, tot datorită unui fenomen de asimilaţie). La fel s-ar putea explica *Boroiul* (Ba), dintr-un mai vechi *bouroi*, masculin (care indica partea bărbătească a animalului în discuţie) al lui *bouroaie* şi care se găseşte, foarte probabil, la baza n. top. *Boroieşti* (Olt)[2]. Primitivul acestor numiri ne întîmpină de asemenea ca toponimic: *Bourul* (Bac, Dor, Moi, PiN, Tran[3]), *Dealul Bourului* (Tec), *Boura* (Făl), *Bouri* (Mat., p. 36), *Bouri* (Tran)[4]. Dacă admitem că şi *bour(a)* va fi suferit modificările fonetice menţionate aici, putem considera măcar pe unele dintre toponimicele notate la p. 92, s.v. *Pinet*, şi anume *Bora*, *Borul* etc. ca înrudite etimologic cu acestea. G. Giuglea, *Geopolitica şi Geoistoria* III, p. 31 afirmă că în regiunea Tîrnavelor circulă apelativul *bor*, cu sensul de 'melc', care este, evident, *bour* (> *boor* > *bor*), cum probează, dacă ar mai fi nevoie, „cîntecul" copiilor: *Melc, melc, codobelc, scoate coarne* *b o i e r e ş t i* (adică *boureşti*, asemănătoare cu ale bourului)[5].

Burienişul (Moi) < *buruieniş*, cu *u* din silaba antepenultimă prefăcut în *i* sub influenţa lui *i* şi *e* din silabele următoare. Ne putem gîndi însă şi la altă explicaţie. Printre variantele lui *buruiană* găsim (în *DA*) pe *buriană* (pronunţat *-ri-ia-*), de la care un colectiv în *-iş* sună „regulat" *burieniş* (prin schimbarea lui *a* neaccentuat în *ă* şi a acestuia în *e*, din cauza lui *i* din silaba precedentă şi din cea următoare).

Carpănul (Iaş, Nţ), cu derivatele *Cărpănoaia* (Gal) şi *Cărpănosul* (Tul), alături de varianta originară, mult mai răspîndită, *Carpenul*[6]: *e* > *ă*, prin asimilaţie la *p* precedent (cf. *păr* < lat. *pilum*, *pirum*).

---

[1] Nu-i acelaşi animal ca zimbrul, cum se afirmă de obicei (cf. *Făt-Frumos* XVIII, p. 107, n. 1).
[2] Vezi altă explicaţie posibilă în partea I, p. 92, s.v. *Pinet*. Cf. şi *boroi* 'ţigan'.
[3] Cf. Dr. I, p. 17–18.
[4] Destul de răspîndit este şi derivatul *Boureni* (Ba, Clg, Dj, Msc).
[5] Vezi şi *RCr.* XIII, p. 142, 148 şi *Dacor.* X, p. 106.
[6] Cf. şi *Carpinul* etc., cu *e* neacc. > *i*. În *Indicat.*, numai *Carpen* (Seb., VîM).

Cerbătoarea (Hrl), pronunțat , de fapt, *śerb-* : derivat de la *fierbe* > mold. nord. *śerbe* (după ce a trecut mai întîi prin faza *herbe*). Pentru însemnarea acestui toponimic, vezi mai sus, p. 55 urm., s.v. *Bălbăitoarea*.

Cerghicea (Bac) < *cerbice*.

Chetrăria, *Chetre*, *Chetrișul*, *Chetroasa*, *Chetroiul*, *Chetrosul* (toate în Moldova și, desigur, chiar dacă colecțiile folosite de mine nu spun nimic, în celelalte regiuni care merg lingvistic cu Moldova) < *piatră* (și derivatele lui). *Chetrești* (Vas) și, poate, *Chetreni* (Adj) au drept temă n. pers. *Petru*, care, în multe graiuri populare, a sunat și continuă să sune pînă astăzi cu *ḱ-* în numele sărbătoririi de la 29 iunie (*Sînchetru* < lat. *Sanctus Petrus*). Toponimicul *Chetrești* trebuie să aibă o vechime relativ mare, căci altfel nu ne putem explica prezența lui *ḱ'-*, dat fiind faptul că, prin biserică, s-a impus pretutindeni și de multă vreme aspectul slav al numelui de botez *Petru* (cu *p* nepalatalizat, pentru că *e* următor nu s-a diftongat în *i̯e* ca *ĕ* din lat. *Pĕtrus*)[1].

Chiciorul Crucii, *Chiciorul lui Sfîrdea*, *Chiciorul Mîndrului*, *Chiciorul Săhastrului* și *Chiciorul Vînăt* (PiN) < *picior*. O fază mai avansată a palatalizării lui *p* reprezintă *Cicior* (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 132), cu *ḱ-* > *ć-* (cf. mai sus *Cerbătoarea*), care s-ar putea explica însă și prin asimilarea lui *ḱ* la *ć* următor. Poate tot aici aparține *Ghișor* (Opreanu, *op. cit.*, p. 110) : în gura secuilor (și a maghiarilor, care erau conducătorii oficiali ai administrației locale) *ḱ'* s-a schimbat ușor în *ǵ*. Cît despre *ș*, este evident că redă pe *ś* din pronunțarea reală a romînilor trăitori în secuime.

Childești (Vas) < n. pers. *Pildă*, devenit *Childă* în graiul popular respectiv.

Chimnița (Br, Vș), *Chimnițoara* (Br). *În Chimniți* (Tej) < *pimniță*, variantă a lui *pivniță*.

China (Bot, Pt), *Chinea* (TîJ), *Chini* (Pt), *Chinul* (Bac, Tr), *Pîrîul Chinului* (Foc, TîO), *Chinușul* (Bac, Odo), poate și *Fundul Chinuscului* (Pan) < *pin*; cf. *Chinari* (TîM).

Chiperești (Iaș, Tut) < n. fam. *Chiper* (= *Piper*); cf. și *Chiperiul* (RîS, Tec), care ar putea fi aspectul popular al apelativului *chiper* (cu *r* muiat și rotunjit, adică *-ri̯u̯*), dar și un derivat antroponimic în *-iu* de la acesta (la Tecuci am cunoscut o familie *Piperiu* = *Chiperiu*).

Chisăloaia (Msc) < *pisez*. Tema acestui toponimic pare a fi un nume personal (poreclă, la origine) *Pisală* (cf. *Hutupală*, *Pîcală*, *Tîndală* ș.a.). Nu-i exclus totuși să avem a face cu slav. *kisel-*, de unde *chiseliță*[2] (< ucr. *kiselitsja*, bulg. *kiselitsa* etc. 'supă sau zeamă acră').

Chiscul (Huș), *Chiscul Ganei* și *Chiscul Gudrei* (Iaș), *Chiscul lui Donici* (Gal), *Chiscul lui Toader* (Iaș) < *pisc*[3]. Același apelativ există,

---

[1] De aceea s-a putut ajunge și la varianta *Pătru* (cf. muntele *Pătru-Vodă*, TîN).

[2] Cf. *Chisălița* (pîrîu, Rom și localitate, Lud).

[3] Varianta cu *ḱ* a acestui apelativ trebuie să fie mult mai frecventă în toponimie decît rezultă din *DG* (și din celelalte colecții). Astfel *Piscul Corbului* (Tec) sună în gura localnicilor *Chiscul Corbului*.

cu siguranță, în tema n. top. *Chiscani* (Brl, Tec)[1], cu derivatul „local" *Chiscăneni* (Brl), *Chiscovata* (Bot) şi *Chiscovul* (Iaş).

Chișata (Bac), *Chișărăi*[2] (Iaş) < *pișa*.

Chișcata (Bot) < *pișca*.

Chișcăreni (Hrl) < *chișcar* (= *țipar*).

Chitariul şi *Chităroaia* (Gal) < *pitar*.

Chiticul (Moi, PiN), *Pîrîul Chiticilor* (Bac), *Chiticeni* (Bac, Hor) < *pitic*.

Chițigaia Mare şi *Chițigăile* (Făl), *Chițigoiul* (Bac) < *pițigaie*, *pițigoi*.

Cibota sau *Cioboata* (Bac), *Cicănești* (CAr), *Cicloavele* (Fet): toate merg împreună, căci la toate constatăm acelaşi fenomen, şi adică „dezrontunjirea" vocalei din silaba inițială (*čo* > *ci*), produsă sub influența disimilatoare a sunetelor „rotunjite" din silaba următoare. În cazul lui *Cicănești* trebuie să admitem o fază anterioară *Cioconești* (< *Ciocănești*, cu *ă* > *o* prin asimilație la *o* precedent)[3]. *DA* cunoaşte varianta fără *o* a apelativului *ciobotă* (dă un citat, din Alecsandri, cu diminutivul *cibuțele*).

Cinta (TîM) = *Fintaháza* < magh. *Finta* („poreclă", cu valoare de nume personal + *ház* „casă" + *-a*; *BkA* III, p. 26). Prima parte a numelui maghiar este adj. *finta* 'oblic, pieziş, strîmb', care ar putea sta şi la baza lui *Finta* (Plo). Modificarea fonetică este aceeaşi ca la *Cerbătoarea*, menționat mai sus; cf. *Cintei* (Cri).

Ciuceveni (Vas) „numire ce se dă de locuitori satului *Suceveni*", precizează *DG*. Pentru înțelegerea fenomenului, să se compare mold. pop. *ciuci* < *suci*, *ciurcică* < *surcică* ş.a.

Cuciulat (Dej), *Cuciulata* (Rup) < *căciulat(ă)* 'cu căciulă, care poartă mereu căciulă' (*DA*). Cf. *Căciulata*, *Căciulatul*, *Căciulați* (discutate mai departe, capit. III). Modificarea (*ă* > *o* > *u*) s-a putut produce şi sub influență maghiară.

Degerețeanca (Miz), derivat de la *Degerați* (Miz), prin faza anterioară *Degerățeanca*, al cărei *ă* s-a prefăcut în *e* sub influența lui *e* din silabele vecine.

Dioşti (Crl): ar putea fi un derivat în *-ești* de la n. pers. *Diu* (cf. *Di(i)u*, numele vechi şi popular al Vidinului, oraş situat într-o regiune locuită şi de romîni). În această ipoteză, *u* al temei şi *e* al sufixului s-au influențat reciproc, dînd naştere unui sunet intermediar, adică asemănător cu amîndouă (*o* este velar şi rotunjit ca *u*, dar deschis ca *e*). Explicația pro-

---

[1] Mai puţin verosimil mi se pare să-l considerăm identic cu *Chițcani* (Adj, Pan, Vas), chiar dacă la Frunzescu, de pildă, *Chițcanii* din raionul Adjud apare ca *Chiscani*. Trebuie arătat că n. top. *Chițcani* (Tt) se întîlneşte, în sec. XVIII, sub forma *Pițicani*, iar într-un document din 1837, cu al doilea *i* dispărut (*Pițcani*), ceea ce ar proba că nu avem a face cu apelativul *chițcan* 'şobolan'.

[2] În *Indicat.*, *Chişarei*; în *Lege*, *Chişarăi*.

[3] Cf. totuşi etimonul apelativului corespunzător (v. slav. *čekanŭ*), căruia îi lipseşte „rotunjirea" şi care ar dovedi că aspectul originar va fi fost cel conținut în tema toponimicului (şi că, prin urmare, „rotunjirea" s-a ivit ulterior, pe teren romînesc, ca la *ciuşmea* < *cişmea* < turc. *češme*).

pusă aici trebuie acceptată, fără nici o îndoială, pentru *Leoști* (Huș) < n. pers. *Leu* + *-ești*, care, de altfel, mi-a și sugerat-o din primul moment.

Dragosloveni (Foc, Pan) < *Dragoslăveni*; cf. *Dragoslavele* (Msc), care, la rîndul lui, este identic cu n. pers. *Dragoslav*: *ă* neacc. > *o*, sub influența lui *o* precedent.

Duretul (*Dealul* și *Valea Duretului*, Buz) < *durăt* 'trosnitură, pocnitură; duruit' (Tiktin) (derivat de la onomatopeicul *dura*!). Putem vorbi aici și de o înlocuire a suf. *-ăt* prin varianta lui, mai răspîndită, *-et*.

Fătăchioaia (Slo) < *Fotăchioaia*, femininul n. pers. *Fotache*. Prefacerea lui *o* în *ă* se va fi produs și sub influența familiei subst. *fată*, cu care numele acesta seamănă din punct de vedere fonetic.

Fofaza (Adj), variantă a lui *fofează*.

Gelna sau *Velna* (Neg): aspectul originar al acestui toponimic este cel cu *v-*; pentru a se ajune la *ǧ* (de fapt *ź*), *e* a trebuit să se pronunțe *ĭe*, căci numai un *i* poate palataliza labiala precedentă (cf. *vierme* > *γ̇erme* > mold. nord. *źerme*).

Gherescești[1] (Ved), dintr-un mai vechi *Gherăsești* < n. pers. *Gheras(i)e* (cf. *Gherăseni*, Buz, *Gherăsoaia*, Găe).

Ghezura (Cis), *Ghezurile* (Msc, Plo), *Muchea Ghezurilor* (Bz), poate și *Ghe(a)zera* (Msc) < *viezure*, cu *vĭ* > *ǵ* (cf. *vierme* > *ǵerme*, alături de *γ̇erme*; *vițel* > *ǵițel* și *γ̇ițel* etc.).

Ghiciușcă (Iaș) < *biciușcă*.

Ghilauca (Dor): tema este slav. *bel-* 'alb', de la care s-a format și verbul *ghili* 'a înălbi pînza'. Pentru a înțelege modificarea, trebuie să admitem că *e* > *i* foarte de timpuriu și că subiectele vorbitoare nu mai aveau conștiința despre existența inițială a unui *e*. Cf. și *Ghilitoarea* (Făl), al cărui sens este 'locul unde se ghilește pînza' (de altfel numele aparține unui pîrîu).

Ghizunii (*Valea Ghizuniilor*, Buz) < *vizunie*. În regiunile unde procesul palatalizării labialelor nu s-a oprit la acest stadiu, apelativul nostru prezintă, ca toponimic, aspecte diferite: *Valea Gezunilor* și *Valea lui Gezune* (Ns; Dr. I, p. 146), *Zezunii* și *Iedzunii* (Mara, *ibid.*, p. 17). Pentru ultimele două forme, vezi *GrFM*[2], p. LX, § 25 (*v* + *i*, *ie* > γ̇, *ǵ* etc.; γ̇ poate dispărea, de ex. *in*, *ini*, *loit* etc. pentru *γ̇in*, *γ̇i i*, *loγ̇it*, sau se transformă în *z*, de pildă *lozesc*, *înzitat*, *zidră*, *zie*, *zin*, *zițăl* etc.). Să se compare fenomenul paralel din meglenită: *ierb* < *fĭerb* (prin faza *ḱerb*), care arată că și dispariția lui γ̇ s-a produs tot treptat (γ̇ a devenit, la un moment dat, o simplă aspirație, pentru ca apoi să amuțească complet). Este posibilă însă și altă interpretare a acestor nume (cu excepția primului). Dr. I, p. 16 dă, pentru ținutul Rodnei (deci tot pentru fostul județ Năsăud), toponimicul *Valea Viezunilor*, al cărui genitiv plural cere un sing. *viezune* (nu *vizunie*, cum am presupus mai înainte). Acest apelativ reprezintă varianta „hipercorectă" a lui *viezure*: întrucît ne găsim într-o regiune fostă rotacizantă (unde *n* intervocalic se schimba în *r*), este clar că, sub influența graiurilor vecine, care nu cunoșteau rotacismul,

[1] În *Indicat.*, *Gherăsești*.
[2] În această lucrare, prima numire apare sub aspectul *Zezuńiĭ*.

subiectele vorbitoare au înlocuit pe „necorectul” (= dialectalul) *r* prin „corectul” *n*, chiar şi acolo unde sunetul originar (şi, deci, „normal”) era *r*. Urmează că toponimicele aici în discuţie au la bază pe *viezure*, cum arată, foarte lămurit, mai ales primele două (*Valea Gezunilor*, care este, evident, aspectul popular al lui *Valea Viezunilor*, şi *Valea lui Gezune*, cu apelativul nostru devenit antroponimic). Cf. şi *Vîrvu D'edzînoii* (Mara; *GrFM*, p. 210), în care figurează genitivul unui feminin în *-oaie* (*d'edzînoaie* = *viezuroaie*). Pentru modificarea fonetică, v. articolul imediat următor.

Gilău (Hue) = magh. *Gyalu* (din care mai întîi *Ghelău*, apoi *Gelău* şi în urmă *Gilău*). Interesant este că numirea maghiară reprezintă, indirect, rom. *Dealu(l)*, pronunţat *Dialu*, de unde *D'alu* şi după aceea *G'alu*[1]. Dr. II, p. 430—431 precizează că, pentru a explica finala acestui toponimic (sub ambele lui aspecte, romînesc şi maghiar), trebuie să pornim de la o formă slavă (*delov* < *dĕl* 'deal, munte'), care a dat *D'eloŭ* (*D'iloŭ*) şi *Gyeloŭ* (*Gyiloŭ*). Cf. şi V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 219 şi IV, p. 866.

Gindăoani (Nţ) < *Ghindăoani* (TîN): forma cu *ǵ* a acestui toponimic aparţine unui deal şi unui pîrîu, cea cu *ǵ*, satului prin care curge pîrîul. Deosebirea se explică prin faptul că, în cazul satului, a intervenit oficialitatea, care i-a „literarizat” numele.

Gotgoaia (Iaş) < n. fam. *Gotcu*. Prefacerea lui *c* în *g* poate fi, în parte, şi produsul unui act de voinţă: aspectul originar stîrnea, probabil, asociaţii de idei urîte.

Gribicina de Sus „cătun al comunei *Grabicina*” (Buz), spune *DG*, dînd astfel, indirect, şi explicaţia fenomenului (*a* neacc. > *ă* > *e*, sub influenţa lui *i* din silabele următoare, şi apoi, fiind neaccentuat, a devenit *i*)[2]. O modificare fonetică perfect asemănătoare constatăm la n. top. *Richiţi* < *Răchiţi* (v. mai departe).

Grotişul sau *Muntele Grotişul* (Tej) < *grohotiş* (> *grootiş* > *grotiş*). Kisch I, p. 64 şi 94 citează n. top. *Grohotiş* pentru diverse ţinuturi ardeleneşti, printre ele Braşovul, unde, cel puţin ca nume de munte şi în vorbirea localnicilor, el sună *Greotiş* (prin etimologie populară cu greu)[3].

Guşetoaia (Găe) pentru *Guşătoaia*: feminin al unui n. pers. *Guşatu* (cf. *Guşaţi*, Găe). La fel trebuie explicat şi *Guşiţei* (Huş), pluralul unui diminutiv de la acelaşi *Guşatu* (cu *-e-* > *i* din pricina lipsei de accent), chiar dacă graiurile moldoveneşti nu cunosc (sau nu mai cunosc) pronunţarea palatală a lui *ş* (care duce la modificarea lui *ă* următor în *e*). Să se compare *Muşeteasca-Finţeşti* (Buz), *Muşetescu* (Msc), *Muşeteşti* (CAr, TîJ) < *Muşat* (> *Muşătescu*, *Muşăteşti*), apoi *Muşeteanca* (Brl), derivat de la acelaşi antroponimic *Muşat*.

Hălăreşti (Bld): cred că primitivul acestui toponimic este n. pers. *Hilarie* (*i* neaccentuat din prima silabă a devenit *e* şi apoi *ă*, prin asimilare la *h* precedent şi la *ă* din silaba următoare).

---

[1] Cf. *Gyalu Mare* şi *Gyalu Mic*, în regiunea Gherlei.

[2] Trebuie să arăt că Frunzescu şi *Indicat.* nu cunosc varianta *Gribicina*, iar *DG* dă, el însuşi, s.v. *Grabicina*, numai aspectul cu *a* (cînd vorbeşte despre cele două părţi — *de Jos* şi *de Sus* — ale satului *Grabicina*).

[3] Vezi mai încolo, § 6.

Ițcani (Bac, Suc), dintr-un mai vechi *Iețcani* < n. pers. *Iațcu* (< pol. *Iatzko* = *Iacob*) : *ĭa-*, pierzîndu-și accentul în derivatul toponimic, a devenit *ĭă-*, apoi (prin asimilație) *ĭe*, iar mai tîrziu *i* (cf. n. pers. *Inculeț* < *Ianculeț*, cu aceleași stadii de evoluție).

Ilișeni (Bc, Bot), *Ilișești* (GuH) < n. pers. *Ilieș* (cf. *Ilieșul* sau *Iliașul*, Bc; *Ilieși*, Buh, TîM) : am avut întîi *Ilieșeni* (și *Ilieșești*), din care, prin faza intermediară *Iliișeni* (*Iliișești*), s-a ajuns la aspectul actual.

Jespăria (Nț; Mat., p. 48), colectiv de la *viespe*, pronunțat, în graiul local respectiv, *źespe* (după ce, o bucată de vreme, a sunat *γ́espe*, ca în sudul Moldovei și aiurea).

Lamba (Pr, RS, Tr), *Lambești* (Ag) < *lampă*; varianta cu *b* a acestui apelativ (care ar putea fi, în parte, de origine grecească, deși ipoteza nu mi se pare necesară) este foarte răspîndită în vorbirea populară din Romînia Veche. Trebuie să contăm însă și cu *lambă* 'lanț care leagă crucea proțapului unui car cu capetele osiei', care-i a l t cuvînt (< ucr. *lánva*). Sonorizarea unei explozive surde sub influența nazalei precedente avem și la *bancă* > pop. *bangă*, *franc* > pop. *frang* etc.[1].

Meledicul (Buz): s.v. *Vintilă-Vodă* (Buz), citim în *DG* că numele vechi al acestei mănăstiri era *Ot-Menedic(ul)*. Prefacerea lui *n* în *l* este produsul unei influențe disimilatoare exercitată de *m* precedent și al uneia asimilatoare provocată de *d* următor.

Motoful[2] (Vș): cred că este o variantă (necunoscută dicționarelor) a apelativului *metof* (= *metoh*, *mitoc*), al cărui *e* a devenit *o* prin asimilare la *o* următor (poate și la *m* precedent, în ipoteza, nu tocmai neverosimilă, că am avut mai întîi *mătof*). Dacă explicația mea e justă, cum pare a dovedi *Indicat.* (vezi nota 2), trebuie să pun aici și pe *Motohani* (RîS), derivat local de la un *motoh* (< *metoh*).

Lacul Nantului (Iaș) < *înalt*, cu *n* > *l* sub influența asimilatoare a lui *n* precedent (cf. *celălalt* > mold. pop. *cel(a)lant*, unde avem disimilația *l—l* > *l—n*).

Ogrezeni (Vid) pentru *Ogrăzeni* < *ogradă* (cf. *Ograda*, Gj, Slo; *Ogrăzi(le)*, Buz, Hor). Varianta cu *ă* este înregistrată de *DG*, alături de cea cu *e*, pentru comuna *Talpa-Ogrezeni*[3].

Oreava (Mh, RS), *Oreavul* (Foc), *Orevița*, *Orevița Mare* și *Orevița Mică* (VîM) < bulg. *orĕhov* 'de nuc(ă), al nucului, al nucii' : a căzut *h* și apoi a avut loc un fel de asimilație reciprocă între *ea* (< bulg. *ĕ*) și *o* aflați în hiat.

Pantin (Răd): este, evident, identic cu *paltin* (cf. *nant* < *înalt*).

Plopciș[4] (Tran; S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 108) < *plopiș*. Pentru aria lui *pi* > *k*, *pč* etc., vezi *OR* II, p. 137 urm.

Pojoga (Ili) < slav. *požega* 'ardere, arsură' (Kisch II, p. 24), devenit, mai întîi, **pojăga*, apoi (prin asimilarea lui *ă* la *o* și *p* din silaba precedentă) *pojoga*. Cf. și *Pojogi*[5] (Hor), cu derivatul *Pojogeni* (Gil),

[1] Nu cred că putem lua în considerație pe *lambă* (variantă a lui *lambă*).
[2] În *Indicat.*, *Metoful* (Ved).
[3] În *Indicat.*, *Talpa-Ogrăzile*.
[4] În *Indicat.*, *Plopiș* (Lăp, Șim, Tpl).
[5] În *Indicat.*, *Pojogi-Cerna* (Hor).

care au, foarte probabil, aceeaşi temă şi prezintă, deci, acelaşi fenomen fonetic.

Pojorîta (Ba, Clg, Dbv, Msc, Tec), *Pojorîtele* (RoV), *Pojorta*[1] (Făg), *Pojorăni* (Fl), *Pojorăşti* (Vs): toate au la bază apelativul *pojar*, al cărui *a*, rămînînd fără accent în derivatele respective, a devenit *ă* şi apoi *o*, prin asimilare la *o* şi *p* din silaba iniţială[2]. Să se adauge *Pojorîna* (Tm), citat în *Dacor.* V, p. 16, n. 3.

Postovari (Vid), pluralul lui *postăvar* < *postav*[3].

Preluşci (Tran; Opreanu, *op. cit.*, p. 108): genitivul subst. *prelucă* (despre sensul căruia vezi mai departe, capit. V), aşadar *prelucei* (cu *č* pronunţat *ś*, ca în graiurile moldoveneşti, dar redat în scris, poate de către maghiari, prin *ş*).

Proviţa de Jos şi *Proviţa de Sus* (Cpi) < *Prahoviţa*, cu căderea lui *h*[4] şi prin asimilaţie reciprocă (cf. mai sus, s.v. *Oreava*). Dacă mai este îndoială asupra acestei explicaţii, se poate invoca mărturia Stolnicului Cantacuzino, care redă numele rîului *Prahova* sub forma *Proava*, de unde rezultă în mod „regulat" diminutivul *Proviţa* (prin strămutarea accentului pe sufix), pe care acelaşi Stolnic îl transcrie *Praouiza* (v. *Revista Filologică* I, p. 179, 180)[5]. De altfel şi *DG*, s.v. *Prahoviţa* („comună rurală, sat etc."), trimite la *Proviţa*.

Răftivan: *Poiana Răftivanului* (Făl) < *Rahtivan*, nume de familie, la origine apelativ (*rahtivan* (învechit) 'slujbaş însărcinat cu ţinerea rafturilor la caii domneşti'). Prefacerea, prin disimilaţie, a lui *ht* în *ft*, care aminteşte bine de lat. *ct* > *pt*, este veche la acest cuvînt: Tiktin citează varianta *raftivan* dintr-un document de la 1693[6]. Cf. şi *Răctivanul* (Pr), cu *ht* > *ct* (prin asimilarea spirantei *h* la oclusiva următoare *t*). Aspectul etimologic se conservă în *Rahtivanca* (Olt), pe care Frunzescu îl transcrie *Răhtivanca*, la fel cu *Răhtivani*[7] (Plo) şi *Răhtivanul* (If).

Reghiul, *Cotul Reghiului* şi *Dealul Reghiului* (Foc) < *rediu* 'dumbravă' (v. partea I, p. 87, s.v. *Pădurea*). Modificarea fonetică presupune subiecte vorbitoare originare din ţinuturile transcarpatice în care ea (la fel cu *t'* > *k'*) este curentă.

Remnice: *Gîrla Remnicelor* (Bot) < *rîmnice*, devenit mai întîi *rămnice* (potrivit unei tendinţe a graiurilor moldoveneşti din nordul ţării de a înlocui pe *î* neaccentuat prin *ă*: *hărtie, tălhar* etc. pentru *hîrtie, tîlhar* etc.).

Retevoieşti (CAr), *Retivoiul* (Cpi) < n. pers. bulg. *Radivój* (cu aceeaşi temă ca *Rade, Rado*)[8]: *a* neacc. > *ă*, apoi *e*, din cauza lui *i* (devenit, poate, şi el *e*) al silabei următoare. Nu-i exclus totuşi ca *e* să fi existat de la în-

---

[1] În *Indicat.*, *Pojorîta* (Făg).

[2] Cf. şi *Pojărîta*, pe valea Arieşului (*BkA* I, p. 16).

[3] La Frunzescu şi în *Indicat.* acest toponimic sună *Postăvari*, formă pe care, în subsidiar, o dă şi *DG*.

[4] Miron Costin scrie *Praovei* (v. *Rev.Cr.* IX, p. 131).

[5] În *Indice* I şi II, *Praova, Proava, Prava.*

[6] Aceeaşi modificare fonetică au suferit *Dofteana, Doftana* (şi derivatele lor) de origine slavă (din aceeaşi familie cu *dohot*); v. Petrovici, *SCL* V, p. 19 urm.

[7] În *Indicat.*, *Rahtivani.*

[8] Vezi *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 152, § 60, s.v. *rad-*.

ceput în numele bulgăresc citat, cum probează *Redeškofči* < *Radeško*. Cît despre *t* (pentru *d* al etimonului), trebuie să admitem o disimilație la *r* și *v* (consoane sonore) din silabele vecine. Dar tot atît de bine el ar putea fi originar: cf. bulg. *Ratko*, alături de *Radko*[1].

Richita[2] (Vl), *Richitele*[3] (Ag, Bz, Il, Vl), *Richicioara* (Ved), *Richițelul* (Vș), *Richițeni* (Ved)[4] < *răchită*: *ă* s-a prefăcut în *e* sub influența sunetelor palatale următoare, care, mai ales la pluralul și la derivatele acestui apelativ, erau destul de numeroase, iar apoi în *i* (fiind lipsit de accent). Varianta cu *e* ne întîmpină de asemenea în toponimie: *Cioaca cu Rechiți* (Gj), *Vîrful Rechițelei* (dat de Kisch I, p. 139), *Rechitova*[5] (Haț, Ora). La numirile ardelenești, *e* ar putea avea origine maghiară (cf. *reketye* 'grozamă (Genista sagittalis)', același, în ce privește etimologia, cu al nostru *răchită*, și *Reketyefalva*, numele maghiar al satului *Rechitova*, Haț; Petr.).

Rogina (Iaș), *Rojina* (Sc), *Mocira Rozinii* (Mara)[6] < *rovină* (> *roghină*); pentru modificarea fonetică, cf. discuția făcută s.v. *Ghizunii*, iar pentru sens, cele spuse în partea I, p. 29—30, s.v. *Groapa*.

Schineni (Adj, Bac, Bld), *Schinetea*[7] (Neg) < *spin*.

Scobîlțeni (Iaș): acest toponimic este, cred, un derivat „local" de la *Scobinți*, nume de sat (Hrl) (*n* > *l* sub influența disimilatoare a lui *ț* și *n* următori). Ar putea avea însă drept temă un nume personal *Scobîlțu* (sau *Scobîlțea*); cf. rus. *Skobeltsîn*.

Sebeș(ul) (Seb, Tpl), pentru și alături de *Șebeș*[8] (Făg), *Sebeșel* (Seb), *Șebiș*[9] (Bei, Bis, Gur) < magh. *sebes* (v. mai sus, p. 122—123, s.v. *Răpedea*): *ș-* > *s* prin disimilare la *-ș* (cf., de pildă, *soșea* < *șoșea* < *șosea*). Pentru altă posibilitate de interpretare (în privința semnificației), cf. Dr. I, p. 40—41.

Seseni (Gil) < *Săseni* (Buj, Bz, Gil, Haț)[10].

Sevestreni[11] (RîV) < *Sevastru*, care pare a fi forma populară a n. pers. *Silvestru*: fenomenul fonetic este identic cu cel de la toponimicul imediat precedent.

Slimnicul (RîS, Sib), *Slimnul* (Db) < slav. *slivn(ik)*, pentru care cf. discuția făcută la p. 97, s.v. *Pruni*: *vn* > *mn*, prin asimilație, ca în cazul lui *pivniță* > *pimniță*.

---

[1] Constat ulterior existența unui munte *Ratìvoiul* (Cpi), al cărui nume, cu *a* al lui, este mult mai apropiat de bulg. *Radivój*.

[2] În *Indicat.*, *Răchita* (Boz, Fge, Gil, Seb).

[3] În *Indicat.*, *Richițele* (Ved).

[4] Cf. și *Richiciul* (Ag), notat de Frunzescu, apoi, în afara granițelor noastre politice, *Riket'aska*, invocat de Dr. II, p. 398.

[5] În *Indicat.*, *Răchitova*.

[6] De adăugat (pentru *vi* > *zi*) *Capu Dumbrăzii* (Mara; *GrFM*, p. 203).

[7] În *Indicat.*, evident greșit, *Schintea*; în *Nom. Pos.*, *Schineta*.

[8] În *Indicat.*, *Sebeș*.

[9] În *Indicat.*, *Sebiș*.

[10] După *DG*. Celelalte colecții înregistrează, pentru toate fostele județe, numai aspectul etimologic (cu *ă*) al acestui nume. Trebuie să arăt totuși că și *Săseni* (Bz) este pronunțat prin partea locului *Seseni*. În *Indicat.*, s.v. *Săseni* (Haț), se trimite, ca numire oficială, la *Suseni*.

[11] În *Indicat.*, *Săvăstreni* (Făg).

Sohatul (Olt), *Sohotești* (Crl) < *Sohăteşti* și *Săhăteni* (Miz) < *Sohăteni*: derivate de la *sohat* (=*suhat*), cu asimilaţie vocalică la amîndouă (*o—ă* > *o—o* şi *o—ă* > *ă—ă*).

Stege (PiN): acelaşi, cred, cu *Stevia* (Bz, Cis) şi, deci, cu apelativul *stev(i)e* (*ştevie*), plantă (Rumex patientia), pronunţat, în Moldova nordică, *steź(i)e*. Toponimia fostului judeţ Neamţ cunoaşte şi diminutivul *Stigioara*, pe care nu-l găsesc în dicţionarele geografice.

Stejera (ŞoM), *Stejerei* (TîJ), *Stejerel* (Brd), *Siliştea-Stejerei* (Tr), *Stejeret* (Pit)[1], *Stejeriş* (Reg, TîM, Tur), *Valea Stejerului* (Sc)[2] < *stejar*. La primul a trebuit să aibă loc o deplasare de accent pe silaba iniţială, pentru ca *a* să devină *ă* (şi apoi, prin asimilare, *e*). Accentul s-a mutat de pe *a* şi la celelalte nume, care sînt formate cu sufixe accentuate.

Stemnicul (Vas): dintr-un **Istebnicul* < slav. *istŭba* 'colibă, bordei, locuinţă' (pentru dispariţia lui *i*-, cf. pol. *zdba* < *izdba*, pol. *zdebka* < *izdebka*). Aspectul originar, cu *bn*, este atestat: G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 89 îl citează din I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel Mare*, cu precizarea: „existent de asemenea în Bucovina, sub forma *Stebnik*, munte şi pîrîu în regiunea superioară a Siretului; în ucraineană, de fapt nume de munte, respectiv de loc în pădure, unde se aşază stupii la iernatic". Să se compare şi n. top. pol. *Izdebnik* (Mikl., s.v. *istŭba*), apoi, pentru sens, „sinonimele" romîneşti *Bordeiul*, *Coliba* etc. Fenomenul fonetic este înrudit cu cel constatat mai sus s.v. *Slimnicul* şi identic cu cel produs în *netremnic* < *netrebnic*, *ohamnic* < *ohabnic* ş.a. Pentru alte detalii, vezi discuţia făcută de mine în *Bul. Phil.* III, p. 180—181.

Suplai (Năs) < *sup(t) plai* (Dr. I, p. 122). Cred că tot *su*-[3] pronunţă localnicii n. top. *Subpădure* (Lud) şi *Subpiatră* (Ald, Cîm)[4], notate de Mold.-Togan, p. 211, 212, *Sub Plopi* (Orş) şi *Sub Pogare* (Orş). Cf. *supat* < *sup(t) pat*.

Şeţul (Cis, Cpi), *Muntele Şeţul* (Cpi): variantă (înregistrată de Tiktin) a adj. *şes*, cu *s* > *ţ* printr-un fel de disimilare la *ş* precedent, poate şi sub influenţa unor cuvinte terminate în *-eţ*. Vezi şi mai sus, p. 132, s.v. *Şasa*.

Şopotul (Cra, Olt), *Şopotul Nou* şi *Şopotul Vechi* (Boz): din v. slav. *šipotŭ* (*šipŭtŭ*) 'susurratio, susurrus' a ieşit (prin faza intermediară *şepot*) forma *şipot*, care astăzi este, se pare, general dacoromînească. Spre a ajunge la *şopot*, existent la mai toţi ceilalţi romîni (arom. *şoput*, megl. *şoput*, istrorom. *şopot*), limba a avut mai multe căi de urmat, şi anume: 1. *i* s-a pronunţat *î*, din cauza lui *ş* precedent (cf. megl. *şoput*, al cărui *o* n-a putut rezulta decît dintr-un *î* sau *ă* accentuat), iar apoi *o*, prin asimilare la *o* (şi *p*) următor(i); 2. *şipot* a dat naştere verbului *şipoti*, care a devenit *şopoti*, în urma transformării fonetice semnalate sub 1, şi a influenţat după aceea asupra temei lui însuşi, prefăcînd-o în *şopot*. Este preferabilă

---

[1] După *ISt* şi *Indicat. DG* are *Stejăretul* (iar Frunzescu întrebuinţează pretutindeni aspectul originar, cu *ă*).

[2] Citat în *Dacor.*, X, p. 546.

[3] Cel mult cu un *p* lung după *u*.

[4] În *Indicat.*, *Sub Piatră*.

ultima explicație, pentru motivul că, la verb, *i* a fost neaccentuat și astfel a putut suferi mai lesne influența asimilatoare a lui *o* (și *p*) următor(i). Prezența lui *o* în prima silabă a acestui cuvînt, atît la romînii din afara granițelor noastre politice, cît și la cei din țară (cel puțin în toponimie), arată că fenomenul trebuie să fie foarte vechi. *DE* are *șopot* 'șoaptă, murmur, susur', pentru care trimite la bulg. *šepot* și ucr. *šopot*. Cu sensurile date acolo, cuvîntul nostru este, cred, un postverbal de la *șopoti*, așadar, o creație romînească și relativ recentă.

Șușița (Fil, Mh, Pt) < slav. *sušitsa* (derivat de la *suh* 'sec, arid'; v. mai sus, p. 128—129, s.v. *Seaca*): *s-ș* > *ș-ș*, ca în mold. pop. *șușa* < *șosea* (cu singura deosebire că asimilația a mers aici în direcția opusă).

Urserești (Hor) [1] < *Ursărești* (Rom), derivat de la n. pers. *Ursaru*; la fel *Urseței* (Gj), diminutiv al lui *Ursați* (> *Ursăței*) din același fost județ.

Vlamnicul (Tc): așa am auzit, în copilărie, pronunțîndu-se numele satului *Vladnicul* [2], din ale cărui păduri își aduceau tecucenii lemne de foc. Avem o disimilație (*d* și *n* sînt amîndouă dentale) și totodată o asimilație (*m*, rezultat din *d*, este nazală, la fel cu *n*).

Zinul: *Dealul-*, *Izvorul-* și *Valea Zinului* (Mara) < *vin*. Pentru modificarea fonetică, vezi discuția făcută aici mai sus, s.v. *Ghizunii*.

§ 3. APOCOPE ȘI SINCOPE

Altul Cucii (Olt): *altul* este aici forma articulată a subst. *înalt* din izolări ca *înaltul cerului* ș.a. Dispariția lui *în-* s-a produs treptat, căci am avut mai întîi *nalt*, cum sună obișnuit acest cuvînt în vorbirea curentă a celor mai mulți romîni (cf. *Dealul Nant* și *Lacul Nantului*, menționate în paragraful precedent), iar apoi *alt*, prin fonetică sintactică (cf. construcții ca *s-a urcat în* [î]*naltul cerului*, *din* [î]*naltul cerului* etc., unde *n-* al substantivului în discuție dispare, confundîndu-se oarecum cu *-n* al prepoziției precedente, în urma unei analize sintactice „greșite"). Nu-i nevoie, deci, să presupunem (vezi *RCr.* XIII, p. 148) că *alt(ul)* este continuarea directă a lat. *altum* (substantiv, cu sensul de 'înălțime'), mai ales că subst. *înalt* dicționarele etimologice îl scot, de obicei, din *in alto* [3].

Aranghelul (RîV) < *Arhanghelul*: *DA* înregistrează pentru Banat forma fără *-h-* a apelativului corespunzător.

Belicul [4] (Br, Bz) < *beilic*, al cărui prim *i*, după ce s-a consonantizat, a fost absorbit de *e* precedent, vocală înrudită cu el din punct de vedere fonetic.

[1] În *Indicat.*, *Ursărești*.

[2] Cf. *Vladnicul* (Adj, Bac, Iș).

[3] Și *Alțatul* (Dor) este explicat acolo ca provenind, sub această formă (adică fără *în-*), din latinește (< **altiatus* = *altatus* 'ridicat, înalt'), ipoteză de asemenea puțin verosimilă și, în plus, inutilă.

[4] *Indicat.*, *Beilic* (ACl, Buz, Fet).

Berleasca (Fet), *Berlești* (Br, Fău, Gil) < n. pers. *Berilă* (cf. *Berila* [1], Msc, Pr): tema acestuia este identică cu a lui *Berislav* (> *Berislăvești*, RîV) și *Berivoi* (> *Berivoie*, Pr, *Berivoii*, *Berivoii Mari* și *Berivoii Mici*, Făg; *Berivoiești* [2], Trg, *Berevoiești-Pămînteni*, *Berevoiești-Ungureni* și *Berevoiescul*, Msc). Să se compare și n. fam. *Berlescu*, destul de frecvent în Țara Veche.

Borlești (Bac, Buh, Cîm, Pit, ŞoM), *Borleana* sau *Burleanul* [3] (Bac), *Borleasa* (Dej), *Dealul Borlei* (Ag), *Borla* (Zal), *Borlova* (Csb), *Borlovenii Noi* și *Borlovenii Vechi* (Boz): la baza tuturora stă n. pers. *Borilă*, existent și la slavi, chiar sub acest aspect (v. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenicum*: „*Borilъ* nom. propr. viri" < *boriti* 'pugnare, bellum gerere' [4]). În documentele sec. XVII, primul dintre toponimicele aici amintite apare cu forma nesincopată: *Borilești* (Ros., p. 229) sau *Borîlești* (*Anuarul lic. „P. Rareș"*, Piatra-Neamț, an. 1932—1933, p. 41). Cît despre *Borleana* sau *Burleanul*, varianta a doua ne trimite la n. fam. *Burileanu*, care poate fi, cîteodată, un derivat „local" de la *Burila* (VîM).

Braz: *Colțul Brazului* (Făg), *Teiul Brazului* (TuM) < *breaz* (aspectul sincopat figurează în *DA*, s.v.; de fapt nu avem atît o sincopă propriu-zisă, cît mai ales pierderea elementului palatal al lui *r*). După *RCr.* XIII, p. 150, și *Brazeul* (Buz) ar aparține aici, întrucît provine din bulg. *brězov* 'de mesteacăn, al mesteacănului'.

Camnița (Br, Căl), *Cămnița* și *Cămnicioara* (Brl) < *Camenița* (MoN), *Cămenița* (Fet); pentru origine și semnificație, v. mai sus, p. 90, s.v. *Piatra*.

Carpel: *(Izvorul) Carpelui* și *(Măgura) Carpelui* (Cis) < *carpenului*, cu *u* din silaba penultimă căzut și cu asimilarea totală a lui *n* la *l* următor (*carpenului* > *carpenlui* > *carpe*[l]-*lui*) [5].

Căscioara și *Căscioarele* (NeV, Olt, Răc, Tit) < *căsucioară*; *Cășoara* (Bz) < *căscioară* (cf. mai departe, s.v. *Rușor*) sau *căsișoară*. Faza imediat anterioară a lui *cășoară*, absent în *DA*, este *cășioară*, existent în vol. I din Letopisețele lui Kogălniceanu și care ar rezulta mai ușor din tema *căș-* (simțită oarecum ca plural al lui *casă*) + *-ioară* decît din *căscioară* sau, mai ales, *căsișoară*. Cf. și variantele *căștioară*, *căștoară*, citate în *DA*.

Chiajna (oș. Buc) < *cneajina*, femin. lui *cneaz* 'principe' (cf. v. slav. *knęžina*, rus. *knjažna*, invocate de *DA*, pentru explicarea apelativului nostru, care, cu *i* al său, va fi putut lua naștere și pe teren romînesc) [6].

Cincșor (Făg), pentru *Cincușor* < *Cincul* (Agn), de origine germană, adică săsească [7].

---

[1] *Indicat.*, *Berilă* (RîV).

[2] *Indicat.*, *Berevoiești*.

[3] *Indicat.*, *Borleanul*.

[4] Această explicație trebuie preferată celei date de N. Iorga, *Rev. Hist. Sud-Est Europ.* II, p. 31, după care *Borilă* ar fi *Boris* + sufixul „romînesc" *-ilă*.

[5] S. Pușcariu, *Dacor.* VI, p. 534 vede în *Carpelui* o „reconstrucție" din *carpen*, a cărui finală a fost simțită ca sufix (și de aceea lăsată la o parte). Cred că explicația propusă de mine e preferabilă.

[6] Cf. și Dr. II, p. 109 urm., 366. E. Petrovici, *SCL* IV, p. 65 urm. vede în *Chiajna* genitivul adjectivului posesiv ucrainean *knjažij* 'a(l) cneazului'.

[7] Romînii din partea locului pronunță *Șincul* (și *Șincșor*), potrivit etimonului (*Schenk*), spune I. Borcea, *X. Jber.*, p. 227, care comentează astfel modificarea fonetică: „este curioasă transformarea lui *și* în *ci*". De fapt avem un hiperurbanism, ca în cazul mold. *śoric* < *șorici*,

Ciodari (Olte) < *cihodar*; v. mai sus, p. 208.

Ciulnița (Ag, Br, Dj, Fău, Găe, Msc, RS, Slo) < *ciulinită*, diminutiv al lui *ciulin(ă)* 'plantă erbacee bianuală, cu tulpina ramificată, cu frunze spinoase și cu flori roșii-purpurii (Carduus mutans)'. Forma nesincopată a acestui toponimic o găsim (pentru fostul județ Ialomița) într-un document de la 25 mai 1619 [1]. Cf. *Ciulina* (Tec), *Ciulinești* (Bot, Iaș), *Ciulinețul* (Gal), *Ciulinii Mari* și *Ciulinii Mici* (Brl), *Ciulinoara* (Bot), *Ciulinosul* (Făl). Dispariția lui *i* neaccentuat din silaba antepenultimă ne întîmpină și la *Ciulnețul* (Tul), variantă a lui *Ciulinețul* (Gal).

Cîmpșorul (Hor, Msc) < *cîmpușor*. Dispariția lui *u* este produsul unei tendințe existente încă din latina populară, cum arată exemple ca *oc(u)lus, vet(u)lus* etc. (apoi, pentru alte vocale, *cal(i)dus, vir(i)dis* etc.): vocala sincopată se găsește în silaba cea mai puțin rezistentă din punctul de vedere al posibilității de a se conserva (precedată și urmată de silabe accentuate). De aceea se întîlnește foarte des în limba noastră, cum probează și unele toponimice care se vor vedea mai încolo.

Coaciul (Cj) = magh. *Kovácsi* < slav. *kovač* 'fierar' (din care rom. *covaci* idem, viu încă prin ținuturile de peste munți și, mai puțin, prin Muntenia, cu variantele ardelenești *coaciu, căoaciu, căuaciu*, date de *DA*). Fenomenul apare și la alte toponimice transcarpatice: *Coaș* (ȘoM) = magh. *Kovás*, *Coașd* (Bh) = *Kávásd* etc. Pot adăuga, pe baza experienței personale, *Coasna* (TîS) < *Covasna*, precizînd că forma sincopată este bisilabică, ceea ce presupune o dispariție relativ timpurie a lui *v* (altfel nu ne putem explica sinereza *o-a* > *oa*). Acestui fenomen îi consacră E. Petrovici un articol special, bazat aproape exclusiv pe toponimice de origine maghiară, în *SCȘt*, Cluj, V, p. 439 urm. (vezi partea finală a „Introducerii" prezentei cărți).

Corbșori (CAr), același cu *Corșori*, dat de Frunzescu, care nu cunoaște forma cu *b*; *Corșorul* (Gil) < *corbușor*, diminutiv de la *corb*. Cf. *AIIN* III, p. 740, de unde se poate vedea vechimea fenomenului, și *Tîrșorul* (Plo), ca exemplu paralel cu acesta.

Cráiva (Alb, Bh) < *Cráiova*: Mold.-Togan, p. 71 dau și forma „întreagă" a acestui toponimic.

Doftana (TîO, Cpi), cu derivatele *Doftănețul* și *Doftănița* (Cpi), al căror *ă* presupune tot un *a* primitiv < *Dofteana*, dat de Frunzescu, pentru fostul județ Bacău, ca nume de pîraie și de sat. Cf. și *Doftenița* (TîO) [2].

Dranov (Tul), *Dranovățul* (Sla) < bulg. *drěnov* 'de corn, al cornului' (< *drěn* 'corn (Cornus mas)'). Cf. *Braz*, notat aici mai sus.

Furcșoara (Ili) < *furcușoară*, diminutiv, absent în dicționarele limbii noastre, de la *furcă*.

șepeleag < ucr. *šepeljavij*: conștiința că *ș* este pronunțare dialectală (pentru *č*) provoacă înlocuirea lui *ș* prin *č* și acolo unde existența i se justifică etimologic.

[1] Publicat, din nou, de Gh. Ghibănescu, în revista *Teodor Codrescu* Iași, I, 1. Cf. și *Indice* I: *Ciulinița* (Fău) și *Ciulinăț* (Slo).

[2] Fenomenul aici în discuție (*ea* > *a*) poate fi interpretat și altfel: *e* (consonant) s-a prefăcut în *ă* sub influența lui *t* precedent și apoi s-a „pierdut" în *a* următor, adică a fost oarecum absorbit de acesta. Această explicație se poate da și pentru *braz* < *breaz* (v. aici mai sus), pentru *Dranov* < *Dreanov*, care urmează etc.

Ghenoaia (Pr): a rezultat, foarte probabil, dintr-un *gheunoaie* sau *gheonoaie* (cu patru silabe !), variante ale lui *ghionoaie* (*ghĭonoaie*)[1]. Profit de prilej spre a arăta că tema acestui substantiv nu poate fi *gaură*, cum presupune, timid, de altfel, Tiktin, ci onomatopeicul *ghĭon*, existent și la albanezi (*gjon* 'bufniță'), apoi la aromîni și megleniți (*ghĭon* 'un fel de cioacă')[2]. Să se compare și *L'Italia Dialettale* VII, p. 32, de unde se vede că H. Schuchardt, într-o scrisoare adresată lui Ascoli, punea alb. *gjon* în legătură cu ital. [*barba*] *gianni* și frc. *Jean*, considerîndu-le pe toate identice, dar fără să precizeze cum își imagina el această legătură. Prezența temei în discuție la dacoromîni este probată, tot indirect, și prin n. fam. *Ghionea*, derivat de la *ghion* cu suf. *-ea*, întocmai ca *Corbea* < *corb*, *Lupea* < *lup* etc. Deosebirea de sens dintre cuvintele albanez, aromîn și dacoromîn nu constituie o dificultate, mai ales la o creație onomatopeică de felul acesteia. Chiar în unul și același idiom constatăm nuanțe semantice foarte deosebite : Per. Papahagi, *Basme aromîne*, glosar, s.v., explică pe *ghion* printr-un fel de 'cioacă', după care precizează „cîntă duios și noaptea chiar, și se spune că-și cheamă pe frățiorul său"[3], pe cînd I. Dalametra, *Dicționar macedoromîn* îl glosează prin 'sturz'. Și *DA* vede în tema lui *ghionoaie* tot o onomatopee[4]. Mai trebuie arătat totuși că dacoromînii cunosc n. fam. *Ghenea* și *Ghinea*, de la care un feminin în *-oaie* este, cred, nu numai posibil, ci chiar real. În acest sens pare a pleda *Ghenoaica*, numele unui sat din raionul Mizil, care, spune *DG*, a aparținut familiei *Ghinea*.

Gornetul[5] (Cis, Pt, Tej), *Gornet-Cricov* și *Gornet-Cuib* (Tej) < *gorunet*, colectiv de la *gorun* și existent ca toponimic în fostul județ Gorj. Cf. și *Gorneasca* (Tit), *Gornei(ul)* (Bld), *Gorneni* (DrV), *Gornești* (Cv, Găe, Reg) alături de *Gorunești* (Hor, Olț).

Gropșor (Hn), variantă masculină, existentă, probabil, exclusiv în toponimie[6], a lui *gropșoară* (= *gropușoară*, vezi *DA*, s.v.), pe care-l găsim, tot ca nume topic, sub forma *Gropšora* (Mara) (Dr. II, p. 398). De adăugat *Gropșoarele* (Mara; *GrFM*, p. 205).

Hartoneasa (Făl) < *Haritoneasa*, femininul n. pers. *Hariton*.

Icleanul (Dj, Gil) < *hiclean*, formă veche și populară a lui *viclean* (< magh. *hitlen*, cu *h* devenit *v* prin hiperurbanism).

Iloaiei, în *Podul Iloaiei* (Iaș) < *Ilioaie*, feminin de la *Ilie* sau, mai probabil, de la *Ilea* (în ipoteza ultimă, am avut, la început, cel puțin o clipă, *Ileoaie*, trisilabic). Cf. *Vasile a Iloaiei*, dascălul din Humulești al lui Creangă. În textele mai vechi, toponimicul nostru apare sub numeroase

---

[1] Nu-i imposibil ca toponimicul nostru să fi rezultat, prin disimilație, din *ghĭonoaie*: *ĭo* > *e* (un fel de asimilație reciprocă între cele două sunete palatale) sub influența lui *oa* (diftong „rotunjit") din silaba următoare. Putem vorbi și de o „dezrotunjire" a lui *ĭo* (care a dat, teoretic, mai întîi *ĭă*, apoi [*i*]*e*).

[2] Cf. și *Archivum Romanicum* IX, p. 307.

[3] La p. 23, 24 ni se spune că această pasăre cîntă în nopțile frumoase de primăvară și strigă „ghion ! ghion !".

[4] Th. Capidan, *Dacor.* II, p. 531 consideră arom. *ghion* drept împrumut albanez. La fel, Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromîn*, București, 1963, p. 515.

[5] În *Indicat.* se dau și *Gornenți* (TuS), *Gorneți* (TuS), *Gornovița* (BAr).

[6] Poate nici în toponimie, dacă ținem seamă de modul defectuos cum transcrie Kisch numele și, în general, cuvintele romînești, căci la el (I, p. 71) am dat peste *Gropșor*.

şi variate aspecte (vezi *RCr.* IX, p. 114, XIII, p. 164 şi XIV, p. 66). Mă opresc, un moment, asupra lor. *Leloaiei* se datoreşte aglutinării lui *-l* (articolul enclitic al primului substantiv) cu genitivul următor. Este drept că *Leloaia* poate fi un feminin de la n. pers. *Lalu* (> *Lăloaia* > *Leloaia*), pentru care cf. n. top. *Leloaia* (Moi)[1], dar nu cred că în *Podul Iloaiei* avem a face cu el: de la un *Podul Leloaiei* nu s-a putut ajunge la *Podul Iloaiei*, pentru motivul că articolul a dispărut de multă vreme din pronunțarea reală, mai ales în vorbirea populară, şi astfel n-avea cum să se „detaşeze" *l-* din *Leloaiei* şi să se alipească la substantivul precedent, adică să fie simțit ca articol al acestuia. Vezi şi cele spuse în *Bul. Phil.* III, p. 175, apoi în *RCr.* XIII, p. 164—165, de unde aflăm, între altele, că la 1664 este atestat toponimicul nostru sub forma *Podul îi Leloaiei*. Dacă această formă e mai veche decît cea actuală, putem presupune, cu îndoială însă, că *Podul Iloaiei* a ieşit, printr-un fenomen de „haplologie", din *Podul îi Leloaiei* (al doilea substantiv a pierdut pe *Le-*, care făcea impresia că este o repetare a lui *-l* + *îi*, pronunțate, împreună, ca şi cum ar aparține unui singur cuvînt).

Lipicul (Ag): pare a fi rezultat din *Lipnicul* (v. mai sus, p. 103, s.v. *Teii*), prin dispariția lui *-n-*, care va fi fost ajutată şi de influența familiei lui *lipi* (cf. *lipic*, variantă a lui *lipici*, înregistrată de Tiktin). Explicația propusă aici presupune că toponimicul, aşa cum există el în momentul de față, se accentuează pe silaba inițială.

Lucşoara (Năs): este clar că trebuie să pornim de la un mai vechi *Lucuşoara*, a cărui temă ar fi, după Kisch I, p. 79, slav. *luka* 'cot, curbură'[2].

Luncşoara (Ald, Cos, Gur, Ili) şi aspectul masculin, insolit din punctul de vedere al limbii vorbite, *Luncşorul* (Bal)[3] < *luncuşoară*, diminutiv, necunoscut dicționarelor, de la *luncă*, existent însă ca toponimic (*Luncuşoara*, Suc).

Lungşoara (Ar) < *lunguşoară*, formă diminutivală, neatestată, a adj. *lung*. Că un asemenea derivat este posibil, dovedesc *Negrişoara* (Bc, Găe), *Dealul Negrişoarei* (Gj) şi *Negrişori* (Hor).

Măierău (Mr) < magh. *Magyaró*: dispariția lui *g* s-a produs treptat, prin transformarea lui într-o fricativă (ɣ́), care apoi, cu atenuarea tot mai accentuată a caracterului de consoană propriu-zisă, a fost absorbită de *e* (rezultat din *a* al silabei penultime, devenit mai întîi *ă*, fiindcă era neaccentuat). La fel se explică *Muierău* (Tur), căruia, după Mold.-Togan, p. 148, îi corespund respectiv magh. *Magyarókerebe* şi *Magyaróság*[4].

---

[1] În *Indicat.*, *Lăloaia*. Cf. şi *Leleasca* (Ved), *Leleşti* (Bei, Dej, TîJ), *Leleşti* sau *Lăleşti* (Nț), *Lăleşti* (Bld).

[2] În celelalte colecții utilizate de mine lipseşte *Lucşoara*. Într-o situație oarecum asemănătoare, dar justificată, prin faptul că, geografic vorbind, nu este vorba de teritoriul romînesc, se află *Locşor* (< *locuşor*), dat de Dr. II, p. 367.

[3] În *Indicat.* apare, sub forma nesincopată, *Luncuşorul* (Bal).

[4] Şi *Muieruşul* (Bc, Fil) ar putea, foarte bine, să provină dintr-un magh. *Magyaros*, pentru care cf. *Şepşi-Măgheruş* (TS) şi *Şieu-Măgheruş* (Bis). În *Indicat.*, *Măgheruş* (SfG, Tpl).

Negrita (Drg[1], Msc) < *înnegrită* : a influențat, măcar în parte, și *negru*, cu familia lui. Același fenomen, cu aceleași detalii, constatăm la *Fundata* (Bc, Bra, Bz, Dv, Ms, Răc, Slo)[2]. Numeroase verbe formate cu *în-* au variante prefixate și neprefixate (*îmbolnăvi-bolnăvi, întocmi-tocmi* etc.); printre ele se află, foarte probabil, și *înnegri*, care merge cu munt. *(în)număra* ș.a., mai ales că pronunțarea lui reală este *înegri* (cel mult cu un *n* prelungit), iar *î-* poate fi ușor absorbit de finala vocalică a unui cuvînt precedent[3]. Vezi studiul meu *Compuse romînești cu în-* (*Bul. Phil.* III, p. 57 urm.). Cf. și *Negritești* (Buh).

Nucșoara (CAr, Cj, Haț, Ms, Tej) < *nucușoară*, formă diminutivală al lui *nucă* '(Ruticilla phoenicurus)'. Sincoparea lui *u* este foarte veche. La apelativ o găsim în Biblia din București, iar la toponimic, cu mult mai înainte de 1688 : un document din 1394 conține n. top. *Nucșoara* (Hațeg), pentru care v. *Lucrările Inst. Geogr. Cluj* II, p. 58, n. 2.

Ogașul, *Ogașul Mierlei* și *Ogașul Mănăstirii* (Mh), *Ogașul Podului* (MoN) < *hogaș*[4] : *h-* s-a redus cu timpul la o simplă aspirație, care a dispărut lesne. Cf. și *Olmul* (Bot) < *holm*, *Omorîcea* (Olț) < *Homorîcea*, *Orezi* (Slo)[5] < *Horezi* (variantă a lui *hurez* = *huhurez*), *Otăroasa* (Hor) < *Hotăr(o)asa* (Fil, Hor)[6] etc.

Oșlobeni (PiN) : forma originară a acestui nume trebuie să fi fost *Văslăbeni*, adică 'oameni veniți din *Vașlab*' (Ciuc) < magh. *Vasláb*. *ISt* are un *Voșlăbeni*[7] (Ghg), care trebuie să fie același cu *Vașlab*, dat de Mold.-Togan, p. 245.

Piscopia (Bh), *Piscopia* sau *Fundul Văii* (Vl), *Piscupia* (Tej), *Piscupul* (Buz), *Piscupeasa* (Miz) : forme vechi și, în parte, populare ale apelativelor *episcopie, episcop*. Deoarece idiomele slave cunosc toate, fără deosebire, numai aspecte apocopate ale cuvîntului corespunzător (vezi Miklosich, *Slav. etym. Wb.*, s.v. *biskupъ*), este posibil ca rom. *piscop(ie)*, *piscup(ie)* să fie, măcar în parte, de origine slavă[8].

Plopșorul (Cra, Fil, Giu, PiN), *Plopșoreni* (Str) < *plopușor*. Frunzescu nu cunoaște decît forma nesincopată (*Plopușorul*), pe care o înregistrează și pentru fostul județ Muscel.

Pojorta[9] (Făg) < *Pojorîta* (Adj, Clg, Msc, Tc). Spre a înțelege dispariția lui *î*, trebuie să admitem că silaba respectivă nu purta accent și că, deci, toponimicul se accentua *Pojórîta* (cf. magh. *Posorta*, care provine însă, cu siguranță, din rom. *Pojorta*). Ipoteza nu este neverosimilă,

---

[1] În *Indicat.*, *Negrița*.

[2] Dr. II, p. 264 citează un *Fundata* bănățean (anul 1596), iar la p. 480 dă același nume pentru Galiția.

[3] *DA* cunoaște varianta *negri*.

[4] Este unul dintre multiplele aspecte ale apelativului *făgaș*. Iată-le (după *DA*) : *ogaș, ogașă, văgaș, hăugaș, haugaș*.

[5] Frunzescu și *Indicat.* îl transcriu *Orezu* (adică *Orezul*). Frunzescu dă un *Orezu* și pentru fostul județ Teleorman.

[6] Tiktin citează., s.v. *hotar*, varianta muntenească fără *h-*.

[7] În *Indicat.*, *Voslobeni*.

[8] În acest sens pare a vorbi, măcar indirect, forma cu *b-* a toponimicului *Piscupul* (Buz) : Frunzescu înregistrează, pentru același județ și aceeași localitate, varianta *Biscupul*, care este, evident, anterioară celei cu *p-*.

[9] *Indicat.* îl transcrie *Pojorîta*.

dacă admitem că o bucată de vreme subiectele vorbitoare au avut conştiinţa înrudirii etimologice dintre *pojorî* (de unde *pojorît, -ă*) şi *pojar*, încît substantivul a putut influenţa, în ce priveşte locul accentului, asupra verbului, adică a formei lui participiale, devenită nume topic. Vezi şi *BkA* II, p. 107.

Porcşorul (Hn)[1] < *porcuşor*. Cu sensul de 'grămadă mare de fîn sau de paie, căpiţă' (= *porcan, porcoi*), acest „diminutiv" sună *por(c)şor* (v. *DE*, s.v.).

Rahova (GuH, Plo) < v. slav. *orahovŭ*, variantă a lui *orĕhovŭ* (v. mai sus, p. 353, s.v. *Oreava*)[2].

Runcşor(ul) (BAr, Ili, Mara[3]) < *runcuşor*, diminutiv de la *runc*, foarte răspîndit ca toponimic (v. mai sus, p. 23, s.v. *Curătura*). Interesant este că forma sincopată o găsim în *ISt* pentru ambele raioane ardeleneşti, iar la Mold.-Togan (p. 186), pentru Hunedoara. *DG* şi Frunzescu dau (pentru fostul judeţ Mehedinţi) aspectul din limba comună (cu *-u-* păstrat).

Semeni (Tul), *Semenea* (Bac): foarte probabil, acelaşi cu *Seimeni* (Meg), pluralul lui *seimen* (învechit) 'soldat din corpul de infanterie mercenară din Moldova şi Muntenia, folosit pentru garda curţii domneşti' (*DLRM*). Vezi şi mai sus, p. 218, s.v. *Seimeni*.

Ştubeile (Trg, Rţ), *Dealul Ştubeilor* (Tul), *Ştubeiul* (Buz, Cra, Olt, RîS, Tej), *Ştubeiul-Orăşti* sau *Ştubeiul-Sf. Gheorghe* (Olt): variantă muntenească (în sens larg) a apelativului *ştiubei*, care ne întîmpină şi sub acest aspect în toponimie ca temă a derivatului „local" *Ştiubeieni* (Dor)[4]. Trebuie să observ că lipsa lui *i* (consonant) la numirile munteneşti nu este o sincopă în sens strict, ci mai degrabă o depalatalizare a lui *t* precedent, produsă, foarte probabil, sub influenţa lui *stup* (şi *stupină*), care exprimă noţiuni înrudite.

Tanislavi (Vl) < n. pers. *Stanislav*, care, popular, sună şi aiurea (la Tecuci, de pildă) *Tanislav*. Cauza dispariţiei lui *s-* este disimilaţia lui *s* din silaba finală, disimilaţie puternic ajutată de faptul că în ambele silabe *s* se găseşte într-un grup consonantic.

Tîrgşoreanca şi *Tîrgşorul* (Pr) < *tîrguşor*. Al doilea toponimic este atestat şi sub aspectul *Tîrşorul* (v. *Rev. Cr.* IX, p. 80[5]). Cf. *porşor* = *porcşor* < *porcuşor*.

Teţcani (Moi, Rom) < *Steţcani* derivat de la n. pers. *Steţcu*, care ar putea fi de origine maghiară, judecînd după faptul că ne întîmpină şi el, la fel cu toponimicele respective, în regiuni unde a trăit sau continuă să trăiască populaţie maghiară. Dispariţia lui *s-* se datoreşte unei disimi-

---

[1] Citat de Kisch I., p. 165.

[2] După *Arh.* XXXIV, 2, p. 79, acest cuvînt a fost descompus în *o* + *rahova*, aşa că *o-* a putut fi uşor lăsat la o parte (subiectele vorbitoare au văzut în el articolul sau adjectivul nedefinit de genul feminin).

[3] Ap. *GrFM*, p. 207.

[4] Frunzescu şi *Indicat.* transcriu pretutindeni *Ştiu-*, pe cînd *ISt* dă ambele forme, dar repartizate altfel decît în *DG* (*Ştiubeieni*, Dr; *Ştiubei*, RS; *Ştiubeiul* Pr; *Ştubeiele-Tisa*, Db.; *Ştiubeiul*, Dj). Cf. şi *Ştiubeie-Tisa* (Trg) în *Indicat.*

[5] „Un oraş ce se dzice *Tîrguşorul-Tyrszor*" (reprodus după Miron Costin, care întrebuinţează ortografia poloneză).

lații totale : *st—ț(c) >t — ț(c)*. Să nu uităm că *ț* este, de fapt, un *ts*, că, prin urmare, conține elemente fonice de-ale lui *s*, ceea ce explică disimilația. Cf. și cele spuse ceva mai înainte despre *Tanislavi*[1].

Zagra (Năs) < *Zagora* (Dr. I, p. 84).

Zboina (Pt) < v. slav. *izboina* 'excrescență' : *i-* a dispărut prin fonetică sintactică (în legătură cu cuvîntul precedent, a cărui finală a putut, grație înrudirii fonetice cu *i*, să-l absoarbă pe acesta). Poate și *Zboiu* (Olt) provine dintr-un mai vechi *Izboiu*. În *Indice* I apare un *Zboiu* (Cis), nume de munte. Cf. ceva mai jos *Zvorîștea* etc.

Zorleasca[2] (Sla), *Zorleni* (Bld), *Zorlești* (Gil) < n. pers. *Zorilă*[3] : fenomen perfect asemănător cu cel discutat s.v. *Berlești* și *Borlești*. Aspectul nesincopat al toponimicului gorjean (*Zorilești*) apare într-un document de la 4 mai 1622 (v. I. Bianu, *Documente romînești* I, 1, ed. Acad. Rom., București 1907, p. 71)[4]. Aceeași temă au, desigur, *Zorlențul Mare* (Crl) și *Zorlincior* (Csb).

Zvorîștea sau *Zvoriștea* (Dor), *Zvorsca* (Crl), *Zvorănești* (TîN) : toate au la bază apelativul *izvor* (din limba noastră ori dintr-un idiom slav). La Ros., p. 308 găsim numele satului dorohoian sub forma *Izvorîștea* (atestat documentar pe la începutul secolului trecut)[5]. Apocopa lui *i-* ne întîmpină și la toponimice slave înrudite : ucr. *Zvôr*, *Zvorets* (Mikl., s.v. *izvorŭ*). Pentru căderea vocalei inițiale, care-i un produs al foneticii sintactice (v. mai sus, s.v. *Zboina*), să se compare *șlic* < *ișlic*, *zăltat* < *izăltat* (= *exaltat*) etc. și cele spuse în paragraful precedent, s.v. *Stemnicul*.

§ 4. PROTEZE ȘI EPENTEZE

Aleonte (Fet) < n. pers. *Leonte*.

Amăxinești (Rn) < n. pers. *Maxim*, pronunțat popular *Maxin*.

Anichita (Dor) < n. pers. *Nichita*. Să se compare însă și n. pers. rus. *Aníkij*, variantă a lui *Ioanníkij* 'Johannicius'.

Ciureșul : *Valea Ciureșului* (BAr) < *cireș*. Nu-i vorba de o epenteză propriu-zisă, ci de o „rotunjire" a lui *i*, întocmai ca la mold. *ciușmea* <

---

[1] Existent într-o regiune din afara granițelor noastre politice actuale. Cf. *Indice* I : *Tîrșor*, *Tărșor(iu)*.

[2] În *Indicat.*, *Zorileasca*.

[3] Cf. *Zorilă*, numele unui pichet pe Dunăre (If) și al unui pîrîu (Mh).

[4] Iar Frunzescu transcrie cu *-i-* și toponimicul tutovean (*Zorileni-Slobozia*). *Zorilești* (Gil) apare și mai înainte de secolul al XVII-lea (v. *Indice* I).

[5] Reproduc, pentru a completa informația privitoare la această numire, următorul pasaj dintr-un studiu al lui T. Bălan, publicat în *Cosm.* VII, p. 79—80 : „Cuvîntul *dvoriște* a intrat în limba romînă sub forma de *dvoriște*, *zvoriște* sau *voriște*. Dar zvoriștea moldovenească nu înseamnă casa vecinului, a țăranului iobag, ci pămîntul în jurul unei case țărănești, a țăranului stăpîn de pămînt, independent de boier. Se întîlnește des în Cîmpulungul moldovenesc, unde țăranii n-au fost vecini" (p. 79). Urmează apoi (p. 79—80) fragmente de documente, dintre care unul are forma *zvoriști* (genitiv singular), altele *zvoriște(a)*. Identitatea acestui apelativ cu *Zvoriștea* dorohoiană este o pură întîmplare. Cf. *Indice* II : *Zvorsca* și *Dvorsca*, numele aceluiași sat (Crl).

cişmea. Din răspunsurile la chestionarul lui Hasdeu rezultă că varianta *ciureş* era cunoscută prin Dobrogea şi Mehedinţi (v. *DA*, s.v. *cireş*).

Corjocar: *Stînca Corjocarului* (Nţ) < *cojoc(ar)*: în graiurile moldoveneşti de nord, apelativul *coajă*, care este tema lui *cojoc(ar)*, sună obişnuit *coarjă* (cf. *Corjăuţi*, Dor şi n. pers. *Corjescu*). *DA* dă forma cu *r* numai pentru *coajă*, nu şi pentru derivatele acestuia.

Curcuiaţi (RîS): pare a fi identic cu destul de frecventul *Cucuieţi* (Db, Drg, Foc, If, Moi, Olţ, RoV, Tc, TîO). Frunzescu dă, pentru acelaşi raion, un *Curculeta*, care ar putea fi o greşeală de tipar (în loc de *Curcuieta*, femin. sing. al lui *cucuiat*).

Curiganul (Buz) < *curgan* = *gorgan* (v. mai sus, p. 36, s.v. *Movila*).

Fleondoroaia (Bld) < n. pers. *Flondor*: la epenteza lui *e* au ajutat, probabil, *fleandură*, atît de asemănător ca sunete, poate şi *fleoancă*, *fleoarcă* etc.

Găvuri (Hn; Dr. I, p. 121 şi II, p. 208) < *găuri*, pluralul lui *gaură*. Fenomen opus celui constatat în paragraful precedent, s.v. *Coaciul*, dar strîns legat de el, în ce priveşte natura lui strict fonetică.

Hirean: *Hirean* (Reg), *Valea Hireanul* (Hn; Kisch I, p. 115) < *hrean*. Cf. *hărăni* < *hrăni*, unde avem tot un fel de anticipaţie (organele vocale iau poziţia necesară pentru pronunţarea vocalei următoare înainte de timp), provocată sau măcar înlesnită de faptul că grupul fonetic *hr* nu-i tocmai comod la pronunţare. Tot aşa se explică *Hirip* (SM; Kisch I, p. 121) < *hrib*.

Hodaie: *Pîrîul Hodăilor* (VI), *Hodaia* (Reg), *Hodăi* (Med), *Hodăi-Boian* (Tur), *Hodăi-Lupu* (Med); cf. *harmăsar* < *armăsar*, *hăla* < *ăla* etc.

Hurcata (Huş): este, cred, participiul lui *urca* (pentru apariţia lui *h-*, cf. *haripă*, *harmăsar*, *hăla* ş.a.). Că un astfel de cuvînt poate deveni nume topic, probează „sinonimele" *Cucuiata* (Buz), *Cucuietul* (Bac) şi *Cucuieţi* (Db, Drg, Foc, If, Moi, Olţ, RoV, Tc, TîO).

Ohamba, *Culmea Ohambei* (Str) < *ohabă*, destul de frecvent în toponimie (v. mai departe, capit. V, s.v.).

Pociovaliştea (Gil, If, Vl), *Pociovelişte* sau *Pociuvelişte* (Bei) < slav. *počilavište* 'loc de popas, loc de odihnă; popas'. Aspectul originar, fără „rotunjire" (cf. mai sus, s.v. *Ciureş*), adică *Pocivaliştea*, apare, pentru toponimicul din r. Gilort, în acelaşi document ca *Zorileşti* (v. mai sus, p. 364, s.v. *Zorleasca*).

Prelunca (Pt şi în Secuime, v. Opreanu, *Die Szekler*, p. 108) < *prelucă* 'poiană mică (în pădure)': epenteza lui *n* s-a produs sub influenţa lui *luncă*, asemănător nu numai ca sunete, ci şi ca înţeles.

Silniştea (Hîr): pare a fi identic cu *silişte*; pentru ivirea lui *n* putem invoca influenţa, provocată de etimologia populară, a lui *silnic* şi a familiei acestuia. Să se compare totuşi n. top. slov. *Selnitsa*, croat. *Selniščak* etc., formate, ca şi etimonul rom. *silişte*, de la *selo* (Mikl, s.v. *selo*). Şi altă interpretare este posibilă: idiomele slave cunosc apelativul *selin(a)* (cf. v. slav. *selina*, *selinŭ* 'ţelină'), de la care un derivat cu suf. *-işte* ar suna în romîneşte *Selnişte* (şi *Silnişte*, dacă admitem o strămutare de accent pe sufix, ca la *selişte* însuşi).

§ 5. ANALOGII

Băiasa: *Schitul Băiasa* (Hor) < *băioasă*, derivat de la *baie* 'mină' (cf. *Băioasa*, Bc): suf. *-(i)oasă* a fost înlocuit prin *-easă*, ca la *Baboiasa* (Brl) < *baboioasă* (v. mai sus, p. 347), unde a lucrat însă disimilația [1]. Se poate da și altă explicație: deoarece există n. top. *Baicul* (Brl, Căl), *Baica* (Hue), *Poiana Baicului* (Brl), *Baiculești* (CAr) [2], la baza cărora stă n. pers. *Baicu*, putem presupune că antroponimia noastră posedă sau a posedat și „tema" acestuia: *Baiu* (cf. *Baiul*, Db, Cpi; *Obcina Baiului*, PiN) și că *Băiasa* este femininul lui *Baiu* (la fel cu *Ioneasa* < *Ion*, *Neculăiasa* < *Neculai* etc.).

Bulboci (Bot) < *bulbuc*: *-uc* a cedat în fața lui *-oc*, probabil și sub influența lui *bulboacă*, eventual a lui *Hlibocul* (toponimic în același raion) [3]. Dar este posibilă și altă interpretare. Deși dicționarele noastre nu înregistrează un plural *bulboci* (de la sing. *bulboacă*), el are, cu siguranță, existență reală, dată fiind tendința, foarte puternică și destul de veche, a limbii vorbite de a prefera desinența *-i* la pluralul substantivelor feminine.

Cantorul (Brl): poate fi identic cu *contoar* (< fr. *comptoir*), care, într-adevăr, sună (mai ales suna) și *cantor* (cf. *Dacor.* IV, p. 1059, unde se citează diversele variante ale acestui apelativ: *cantoră*, *cantorcă*, cu derivatul *cantorean*) [4], dar tot atît de bine poate reprezenta un aspect modificat (prin analogia cuvintelor în *-or*) al subst. *canton* (cf. n. top. *Cantonul Bulibești*, *Cantonul Cenia*, *Cantonul Domesnicului* și *Cantonul Dosul Măgurii*, TîN). La Buzău am auzit, în vorbirea populară, *cantor* pentru *canton*.

Chicioara (Bz, Dj, Gj, Nț, RS, Vl) și *Chiciora* (Bz, Db, Msc, Vl): variante ale lui *chiceră* 'deal, movilă, vîrf de deal', el însuși foarte frecvent în toponimie (v. partea I, p. 34, s.v. *Movila*), născute prin analogie cu substantivele terminate în *-(i)or*, *-(i)oară*, printre ele *picior*, acolo unde acesta se pronunță *chicior*.

Colînul, *Vîrful Colînului* și *Bășica de la Colîni* (Cis) < *colun* 'măgar sălbatic' (v. mai departe, capit. V, s.v.) [5]. Același fenomen ca la *Gorîni*, discutat ceva mai jos.

Corîiul (Bz), cu diminutivul *Corîiașul* (tot acolo): variantă, absentă în dicționare, a lui *coroi* 'șoim; specie de cioară' (cf. *Coroiul*, Bc, Bld, Ine, Mh, PiN, Tc, Trn, Vs; *Coroi*, Bh, Tm) și diverse derivate, care sună și *corui* [6] (din acesta a rezultat *corîi*, prin înlocuirea, pe cale analogică, a finalei).

Crizbav (SfG) < săs. *Krisbach* (= *Krebsbach*): *-(b)ach* a fost simțit ca sufix și înlocuit prin *-av*, de origine slavă, existent în toponimia noastră

[1] Vezi cele spuse de mine în *Arh.* XXXV, p. 132 (contra lui Weigand, *ZONF* III, p. 154).
[2] Cf. și n. fam. *Baiculescu*.
[3] *DA* cunoaște varianta *bolboc*.
[4] Pentru această explicație pare a pleda și natura locului („movilă și locuință izolată", spune Frunzescu).
[5] Cf. *Colun* (Sib), *Colunul* (Dj), *Coluni* (Bac) și derivatele *Coloneața* (Iaș, Vas), *Colonești* (Bac, Cos).
[6] Să se compare *Coruia* (ȘoM, Vl), cu derivatul *Coruieni* (Sș).

sub aspectu-i feminin *-ava*. Modificarea poate fi considerată însă şi ca strict fonetică : *ch* (adică *h* velar) a devenit *v* la fel cu *h* final din *prah*, care sună prin unele părţi *prav* (după ce a trecut prin faza *praf*, general răspîndit) [1]. Şi alte toponimice transcarpatice prezintă acest fenomen, de pildă : *Ghimbav* (Bra) < săs. *Widinbach* (= *Weidenbach*); *Hîrtibav* (TM) < v. germ. *Hartobach* (= *Wälderbach*); *Holbav* (Bra) < germ. **Wolfbach* (> *Holbach*); *Ilimbav* (Agn) = germ. *Eulenbach* (pentru partea iniţială, cf. magh. *Illenbák*); *Rodbav* (Făg) şi *Rotbav* (SfG) < germ. *Rotbach* etc. În alte cazuri, mai puţin numeroase, *-(b)ach* este redat prin *-(b)ac*, desigur sub influenţa atîtor apelative formate cu suf. *-ac* : *Beşimbac* (Făg) < germ. *Besenbach*; *Porumbac* (Lud, Sib) < germ. *Forrembach* etc. Să se compare însă şi aspectele maghiare, *Besimbák*, de pildă, care s-au putut foarte bine amesteca în procesul lingvistic aici discutat (*ş* romînesc a ieşit, fără nici o discuţie, din magh. *s*, nu din germ *s*) [2].

Dobridor (Cal) < slav. *Dobridol* (v. mai sus, p. 47, s.v. *Valea*), al cărui *-ol* a fost confundat cu rom. *-or*, atît de frecvent în limba noastră şi atît de asemănător cu el ca sunete. Aceeaşi modificare avem la (*Năvrăpeşti* sau) *Sohodorul* (Ba) < slav. *Suhodol* (> rom. *Sohodol*, Ab, Bac, Bei, Bra, Dj, Fg, Gj, Hn, Mh).

Domesnicul sau *Dumesnicul* (PiN) < *domestic*, cu *-(t)ic* înlocuit prin sufixul de origine slavă *-nic*, foarte răspîndit în romîneşte. E vorba, fireşte, de lat. *domesticus*, moştenit, nu de neologismul *domestic* (< fr. *domestique*). *DE* explică pe *dumesnic (domesnic)* prin 'domestic, îmblînzit (despre animale); blînd (despre oameni)' şi, pentru explicarea transformării semantice, invocă influenţa slav. *domaštinŭ*.

Feldioara (Făg, Ghe, SfG, Tr) < magh. *Földvár* (= *földvár* 'apărătoare (sau întăritură) făcută din pămînt') : *-vár* a fost înlocuit prin *-(i)oara*, datorită marii asemănări fonetice (cu *v* pronunţat ca *u*, cf. mai sus, p. 359, s.v. *Coaciul*). Tot aşa se explică finala toponimicelor *Jdioara* (Lug) < magh. *Zsidóvár*; *Sighişoara* < magh. *Segesvár*; *Şărioara* (Sş) < magh. *Sárvár*; *Timişoara* (TT) < magh. *Temesvár*; *Uioara* (Aid) < magh. *Ujvár* etc. Vezi studiul lui E. Petrovici, în *SCŞt*, Cluj, V, p. 439 urm.

Giurgioana [3] (Adj) : este acelaşi cu *Giurgeana*, care reprezintă forma de feminin singular a lui *Giurgeni* (Ag, BAr, Br, Il, Rm, Tc) < n. pers. *Giurgea* (> *Giurgeşti*, Brd, Făl, Huş, Paş) [4]. Explicaţia, imaginată înainte de a consulta pe Frunzescu, găseşte confirmare în faptul că această ultimă colecţie redă toponimicul nostru sub forma *Giurgeana*. Înlocuirea lui *-eana* prin *-ioana* poate fi considerată drept efect al analogiei, ca în toate cazurile de pînă aici, dar şi, măcar parţial, drept produs pur fonetic (*-ea-*, adică *-ia-*, s-a pronunţat „rotunjit", sub influenţa lui *iu* din silaba precedentă).

Gorgoanele (Brl) : pluralul lui *gorgan* (v. partea I, p. 36, s.v. *Movila*), care, sub influenţa apelativelor terminate în *-oană*, a devenit *gorgoană*.

---

[1] Tot aşa *vătaf* (< *vătah*) > *vătav*, al cărui *-v* se va fi datorind, într-o anumită măsură, şi lui *v* iniţial.

[2] Pentru toate aceste numiri, vezi Kisch I şi Mold.-Togan, s.v. Acelaşi toponimic poate avea cîteodată ambele aspecte, de ex. *Beşimbac* şi *Beşimbav* (cf. *BkA* II, p. 23).

[3] În *Indicat.*, *Giurgioaia*.

[4] Cf. şi n. top. *Giurgea* (ACl, Nţ, Pt).

Modificarea se va fi produs, mai uşor, tocmai la forma pluralului *(gorgane)*, din cauza identităţii morfologice cu substantivele feminine. Dar şi aici putem presupune, în subsidiar, o asimilaţie (din partea lui *o* al silabei iniţiale), aşa cum am făcut la toponimicul precedent.

Gorînca, *Gorîni* şi *Gorînul* (Cis)[1], *Goroni*[2] (Iaş), *Goronul* (Adj, Rm) < *gorun* (cf. *Goruna* şi *Vîrful Gorunilor*, Pr; *Gorunul*, Mh, Tej, RîS; *Dealul Gorunului*, Olte; *Vîrful Gorunului*, Pr; *Gorunetul*, Gil; *Dealul Gorunişului*, Vl, cu derivatul „personal" *Goruneşti*, Hor, Olţ): finala *-un* a etimonului (bulg. *gorun*) a fost simţită ca sufix şi apoi înlocuită prin *-în*, resp. *-on*. Fenomenul aminteşte bine de cazul subst. *poruncă*, de la care diverse graiuri dacoromîneşti posedă variantele *porîncă* şi *poroncă*.

Hemeiuşul[3] (Bac): ar putea sta pentru *hemeiş*, colectiv de la *hemei* (= *hamei*), cu *-uş* substituit lui *-iş* (ambele sufixe sînt strîns înrudite), dar nu-i exclus să avem a face cu un „diminutiv" (în *-uş*) al acestui apelativ.

Muscani (Cis) < *Muscali*: *-al(i)* a cedat locul cu atît mai uşor lui *-an(i)*, cu cît acesta este sufixul consacrat pentru formarea numelor „etnice". Cf. *Muscăleşti* (TuS) < n. pers. *Muscalu*.

Panetul de Cîmpie[4] (TîM) = magh. *Mezöpanit*: partea finală a numirii maghiare a fost simţită ca un derivat romînesc în *-et*. O. Liebhardt, *BkA* III, p. 60, care îl transcrie *Pănetul de Cîmpie* (asimilarea la sistemul limbii noastre pare, sub acest aspect, şi mai avansată), crede că la baza acestui toponimic stă n. pers. slav *Panajot*, cu numeroase variante, printre ele *Panajit*, de unde magh. *Panit*.

Păiuşele (Foc), *Păiuşani* (Gur)[5] < *păiş* (cf. *Păiş*, Ald; *Păişul* şi *Piscul Păişului*, Foc; *Valea Păişului*, Vl şi derivatele *Păişani*, Fil; *Păişeni*, Gur, Făl; *Păişeşti* Mh, Msc, Pit). Cf. discuţia făcută mai sus, s.v. *Hemeiuşul*. Acelaşi fenomen constatăm la *Scăiuş* (Lug) şi *Spinuş* (Bei, Mag)[6], *Spinuş-Pomezeu* (Bei), nu însă şi la *Teiuş(ul)* (Adj, Alb, Bal, Bc, Foc, RîV, Sla, Ved), care provine din magh. *Tövis* şi n-are, deci, nici o legătură cu *Teiş(ul)* (Ag, Bal, Bz, Cis, Foc, Trg), *Teişani* (Cra, Tej).

Schinetea[7] (Neg) < *schinet* (= *spinet*), colectiv de la *spin*: *-et* a fost înlocuit prin *-ete* şi după aceea simţit ca feminin (din cauza lui *a* final, apărut pe cale fonetică; cf. *Neculcea* < *Neculce*, *aicea* < *aice*, *atuncea* < *atunce*).

Văsuiul (Foc) < n. pers. *Văsîi* (sau *Văsii*), variantă veche, moştenită, a lui *Vasile* şi pe care o întîlnim de asemenea în toponimie *(Fruntea lui Văsii*, Tej şi *Văsîieşti*, Moi). Fenomen opus celui constatat la *Corîiul* (v. aici mai sus, s.v.).

---

[1] *DG* dă, pentru acelaşi raion, şi n. top. *Faţa cu Gorini*, care ar putea fi o greşeală de tipar (pentru ... *Gorîni*), mai ales că stă imediat după *Gorîni* (şi ar fi trebuit, potrivit ordinii strict alfabetice, să-l preceadă).

[2] *Indicat.*, *Goruni*.

[3] În *Indicat.*, *Hemeiuşi*.

[4] În *Indicat.*, *Pănet* (TîM).

[5] Citat de Kisch I, p. 130. În *Indicat.*, *Păiuşeni*.

[6] Trebuie arătat că *-uş* serveşte şi el, cîteodată, la formarea colectivelor: cf. *păiuş*, *smeuruş* etc.

[7] În *Indicat.*, greşit *Schintea*.

Zotunul (DrV) < *zaton* (cf. *Zatonul Vechi*, Tul; *Zătoana*, Fet)[1]: *-on* a fost înlocuit prin *-un*, cu care seamănă din punct de vedere fonetic (cf. *Goroni* < *Goruni*, notat tot în acest paragraf şi la care drumul parcurs de analogie este invers).

§ 6. ETIMOLOGII POPULARE, HAPLOLOGII, HIPERURBANISME ETC.

În cele ce urmează discut un număr de toponimice care prezintă interes prin faptul că alcătuiesc o categorie, în multe privinţe, diferită de celelalte. Unele dintre ele s-au separat de apelativele care le stau la bază, din pricină că acestea prezentau inconveniente de ordin semantic inadmisibile în cazul unui nume de loc. Dacă vorbirea familiară poate folosi toate cuvintele limbii, fără distincţie, atunci cînd nevoia oamenilor de a comunica între dînşii le-o cere, nomenclatura topică trebuie să respecte anumite convenienţe, impuse de caracterul ei prin excelenţă public. Această publicitate există datorită nu numai consacrării oficiale, prin administraţie, a numelor topice, ci şi, adesea, circulaţiei lor mult mai largi, atît ca număr de vorbitori, cît şi ca extindere teritorială.

Respectarea convenienţelor are loc, din punct de vedere lingvistic, în diverse chipuri. De obicei se înlocuieşte un sunet prin altul ori se adaugă, eventual se elimină, un sunet, totdeauna cu voinţă, prin intervenţia directă şi deliberată a oamenilor, care, în unele cazuri, vor fi fiind reprezentanţii autorităţilor administrative, mai sensibili la acest aspect al problemei. Altădată modificarea toponimicelor este produsul oarecum firesc al nevoii de a le da o înfăţişare mai apropiată (sau mai puţin deosebită) de cea literară. Intervin şi aici, într-o anumită măsură, convenienţele: o pronunţare dialectală, foarte la locul ei în vorbirea regiunii respective, nu poate apărea în terminologia topică, cel puţin atunci cînd este vorba de numele unui sat sau al unui loc care a căpătat caracter oficial.

În alte cazuri, separarea toponimicului de apelativul corespunzător are drept cauză întrebuinţarea tot mai rară a acestuia din urmă, ceea ce poate duce (şi adesea duce de fapt) la dispariţia lui definitivă. Urmarea este că toponimicul îşi pierde sprijinul pe care-l avea mai înainte în apelativul omonim şi trebuie să-şi caute alt sprijin, în cuvinte încă vii, asemănătoare cu el din punct de vedere fonetic, dar deosebite ca sens. În chipul acesta se produce fenomenul, destul de răspîndit în toponimie, al etimologiei populare. Iar cînd, din cauze care nu pot fi descoperite totdeauna, apropierea numelui topic de familia altui apelativ nu se produce, intervine fenomenul izolării depline: toponimicul capătă un aspect fonetic cu totul particular, deosebit şi de cel originar şi de al altor cuvinte din vocabularul graiului respectiv.

Cele mai numeroase fapte de acest fel apar în ţinuturile cu populaţie amestecată: numirile provenite dintr-o limbă oarecare sînt însuşite de

[1] Discuţia acestor toponimice se face în capit. V.

locuitori a căror limbă maternă este alta şi, întocmai ca elementele lexicale curente, ele sînt supuse procesului de adaptare la structura limbii vorbite de populaţia care le-a împrumutat. De aceea majoritatea toponimicelor aici în discuţie aparţin ţinuturilor de peste munţi.

O grupare a materialului după fenomenele lingvistice pe care le prezintă este grea, dacă nu chiar imposibilă, pentru motivul că modificările suferite de o bună parte din toponimicele care urmează sînt produsul mai multor cauze. De aceea le voi discuta în ordine alfabetică.

Antofiloaia (Plo): în ipoteza, care mi se pare verosimilă, că acest toponimic este un feminin al n. pers. *Antohi*, înlocuirea lui *h*(i) prin *f*(i) reprezintă un hiperurbanism (*h́* a fost considerat ca o pronunţare dialectală, şi de aceea i s-a substituit „literarul" sau „corectul" *f*). Va fi influenţat şi analogia numelor în *-fil* (*Caranfil*, *Triandafil* etc.), mai ales că alipirea directă la primitivul *Antohi* a sufixului derivativ *-oaie* se izbea de dificultăţi fonetice.

Arcuş (SfG) < magh. *Arkos*: dacă accentul stă pe sufix, numirea romînească poate fi socotită drept produsul unei etimologii populare cu subst. *arc* [1].

Calbor (Făg) = magh. *Kálbor* < germ. *Kaltborn* „pe care nu l-am putut atesta documentar" (spune I. Borcea, *X. Jber.*, p. 227). Nu pot arăta cu ce cuvînt romînesc va fi fost pus în legătură numele german, adică săsesc, spre a ajunge la aspectul lui actual, care seamănă însă, pînă la identitate, cu cel maghiar. E de presupus, mai degrabă, că modificarea fonetică a avut loc în gura maghiarilor, de la care îl vor fi primit romînii. Cf. şi *Călvasăr* (Med) < germ. *Kaltwasser*, căruia îi corespunde magh. *Hidegviz*, traducere literală a toponimicului german. Acest exemplu probează că, teoretic, nu-i imposibilă transformarea lui *Kaltborn* în *Calbor* chiar pe teren romînesc.

Caşolţ (Sib) < germ. *Kastenholz* (cu variantele, atestate documentar, *Castelholz*, *Caşholţ*, *Kaschahoultz*, *Kaschoz* etc.; vezi Borcea, *loc. cit.*, p. 227).

Călcaina: aşa sună, cel puţin în unele cazuri, n. top. *Căcaina* (Bot, Brl, Dr, Iaş, Pt) [2]. Modificarea este efectul unui act de voinţă din partea subiectelor vorbitoare, care au simţit nevoia să uite originea „urîtă" a numirii. Cf. pasajul din cronica lui Miron Costin, unde-i vorba de pîrîul *Căcaina* (Pt): ca să evite acest nume, cronicarul îi spune *Milcovul cel Mare*, dar adaugă: „are şi alt nume acel grozav pîrîu". Toate locurile în discuţie, cu excepţia celui din fostul judeţ Dorohoi, sînt ape, care au fost „botezate" aşa datorită murdăriei lor. Fenomene paralele cu acesta constatăm la *Cărezeni* (Iş) pentru *Căcărezeni* [3] (care ne întîmpină şi în r. Costeşti) şi la

---

[1] S. Opreanu, geograf, a şi propus derivarea ei din acest cuvînt, cum aflu, indirect, din *BkA* III, p. 5, unde i se respinge, cu drept cuvînt, explicaţia.

[2] De adăugat *Cacaina* (TîN).

[3] Se poate vorbi aici şi de haplologie pură, fără nici un amestec al intenţiei „eufonice", ca în cazul lui *conu'* < *coconu'*, *măligă* < *mămăligă* etc., care s-au pronunţat, ba chiar se mai pronunţă, *cconu'*, *mmăligă* etc.

Carcaleți, cum am auzit ocazional că se spune în loc de *Cacaleți* (Ag, Bz, Cra, Dj, Giu, Pit, Răc, Urz, Vl, Vş)[1].

Cîrlibaba (Năs, VaD) < germ. *Karlsbach*, devenit, mai întîi, *Cîrlibav* (cf. mai sus, p. 366, s.v. *Crizbav*) şi apoi, prin apropierea de *babă* a părții finale, *Cîrlibaba*. De altfel şi partea primă a suferit o modificare de ordin oarecum etimologic, întrucît a fost pusă în legătură cu *cîrlig* şi familia acestuia. Procesul de „etimologizare" nu s-a oprit însă aici, ci a evoluat mereu, pînă s-a ajuns la *Gîrla Babei*, sintagmă conformă cu sistemul lingvistic romînesc (subst. + subst. la genitiv), care a putut lua naştere numai după ce *Cîrli-* a fost simțit ca identic cu *gîrlă* (grație faptului că este vorba într-adevăr de o apă curgătoare). Vezi discuția etimologică la Dr. I, p. 15–16 [2].

Fofeldea (Agn) = *Fofeld* < *Hochfeld*, săs. *Hinfîld* (cu variantele *Hîfêld*, *Hofeld*). După Borcea, *loc. cit.*, p. 230, forma romînească provine din *Hofeld*, cu *h* > *f* prin asimilație la *f* din silaba următoare. Oricum ar fi, a intervenit, cu siguranță, influența „etimologică" a unor cuvinte cu *f* repetat în două silabe consecutive (*fofează*, *fefeleagă* etc.).

Găinar (TM), *Găinari* (Făg, Foc): ar fi, după G. Kisch, *Dacor*. IV, p. 1554, magh. *Gajnar* < v. germ. *ga(g)in(w)ar* 'apărare', în care romînii au văzut apelativul *găinar*, nume de agent de la *găină*. Iată motivarea explicației propuse de Kisch: „magh. *Gajnar* = magh. de vest *Gajnár* („în germană *Gaynar*", tradus prin 'Ewrház' (= *örház*) < germ. *ga(g)in-(w)ar* 'apărare' (cu sens concret) = fortăreață)...; rom. *Găinar* a fost apropiat prin etimologie populară de *găinar* 'hoț de găini'. Vezi amănunte în *Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde* 1918, p. 38". [3]

Ghirdoveni (Cpi): reprezintă, cred, aspectul modificat, cu scopul de a evita o imagine obscenă, al unui mai vechi *Ghizdăveni* < n. pers. *Ghizdavu* (= *ghizdav* 'frumos, drăguț, elegant') *(DÉ)*. Că acest adjectiv poate fi interpretat astfel, am avut deseori ocazia să constat, chiar acolo unde palatalizarea labialelor nu-i un fenomen curent. Cf. n. top. *Curbun* (Munt), transformat în *Corbun*, şi numele de stradă din Bucureşti *Epicur*, devenit *Epicol*.

Gîrbova (Aid, Cpi, Seb) < slav. *vrbova*, apropiat, prin etimologie populară, de familia adj. *gîrbov* (v. mai sus, p. 100, s.v. *Salca*). Scheiner, *BkA* III, p. 151 crede că numele romînesc are la bază magh. *Orbó*, nu slav. *Vrbova*, dar nu arată de ce şi cum. Cf. *Gîrbovana* (TîO), *Gîrbovăț* (Boz, Str, Tec, TuS), *Gîrbovi* (Urz), *Gîrbovița* (Aid), *Gîrbovul* (Fil).

Greotişul (Bv) < *grohotiş* (din care a rezultat, mai întîi, *grootiş*), pus în legătură cu *greu*: cine cunoaşte acest munte, greu de urcat şi mai

---

[1] Cf., în special, n. fam. *Carcalețeanu*.

[2] Vezi şi *XXVI.–XXIX. Jber.* p. 85, unde citim următoarele: „*Chirlibaba* din romînescul *Gîrlibabi*, alterat în gura străinilor, probabil, germani, şi primit apoi de către romîni în noua lui formă. Ar fi atunci singurul nume de rîu cu pecete germană" (G. Weigand).

[3] Vezi şi *Dacor.* III, p. 1090, apoi Kisch II, p. 40. E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 529, n. 2 consideră pe *Găinari* drept nume romînesc. Şi Drăganu, *Dacor.* III, p. 941 se îndoieşte de explicația lui Kisch, aducînd ca argument faptul că maghiarii numesc localitatea respectivă *Oláhtyúkos*, iar saşii *Walachisch Teckesch* (aceasta din urmă este traducerea celui dintîi). Magh. *tyúk* înseamnează 'găină'.

greu de coborît din cauza pietrelor (= *grohot)*, înțelege fără dificultate intervenția etimologiei populare[1].

Hărăscrac sau *Harascrac(ul)* (Mr) < magh. *Harasztkerék* (care însemnează 'pădure de stejari sau de arțari, crîng', spune O. Liebhardt, *BkA* III, p. 32): partea finală a numirii maghiare a fost identificată cu subst. *crac*.

Hîrboca (Buz, RS): dacă la baza acestui toponimic stă, cum pare probabil, ucr. *glubókij* (v. p. 105, s.v. *Adînc*), aspectul părții lui inițiale se explică prin influența „etimologică" a lui *hîrb*. G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 82 se gîndește la ucr. *horb* 'gheb, cocoașă'.

Hurez (Făg, Săl, SM; Petr.), *Hurezul* sau *Horezul* (Bal, Hor, Tîj)[2], *Hurezul Mare* (CeS), *Hurezul Mic* (Zal), *Orezi* (Slo), *Orezul* (Slo) < *huhurez* (= *ciuhurez*), 'bufniță de pădure' prin lăsarea la o parte a primei silabe, care a fost simțită ca fiind de prisos, întrucît se repetă[3]. Locurile din fostul județ Vîlcea se numeau odinioară *Huhurezul* (așa le găsim în diverse documente). La început de tot, acest nume a aparținut pîrîului respectiv, care curgea printr-o regiune cu mulți huhurezi[4]. Variantele *(H)orezul* și *Orezi* se explică ușor prin prefacerea lui *u* neaccentuat în *o* și prin dispariția lui *h*, care devenise o simplă aspirație. Cred că și *Huruzul* (Gil) aparține aici: dacă *u* din silaba penultimă corespunde pronunțării reale, el se datorește unei asimilații sau, mai probabil, unei analogii (influență venită de la cuvinte în *-uz*).

Iuda Mare (Bis) < *Ida*, apropiat de *Iuda*, numele apostolului, cu care apoi s-a confundat.

Limba (Alb): după W. Scheiner, *BkA* II, p. 85, avem a face cu o etimologie populară, provocată de asemănarea fonetică a numelui maghiar *Lomb(falva)*, care ar fi cel originar, cu rom. *limbă*. Trebuie arătat însă că, după Mold.-Togan, p. 130, tot *Limba* îi spun satului în discuție și maghiarii. Dacă admitem explicația lui Scheiner, trebuie să presupunem că aceștia au renunțat, cu vremea, la propria lor numire și au adoptat-o pe cea romînească. Ipoteza nu-i neverosimilă, dar mi se pare prea complicată.

Măgheruș (Bis, SfG, Sgș, Tpl) < magh. *mogyorós* 'plin sau acoperit cu aluni' (Kisch I, p. 112), prin etimologie populară cu *maghiar*[5]. Se pare că maghiarii înșiși au ajuns să confunde, pe aceeași cale, aceste două noțiuni, atît de diferite una de alta, dar exprimate prin cuvinte foarte asemănătoare: Mold.-Togan, p. 135 dau, pentru *Măgheruș* (SfG), drept echivalent, magh. *Szászmagyarós*, deși, judecînd după al doilea nume romînesc al

---

[1] Pentru partea fonetică, cf. băn. *grăocind* = *grohotind*, cu *o* neaccentuat al primei silabe devenit *ă*, care apoi s-a putut ușor preface în *e* acolo unde *r* se pronunță muiat (*Anuarul Arhivei de Folklor* III, p. 149).

[2] Cf. și derivatele „locale" *Horezeanca* (Vid), *Hurezanii de Jos* și *Hurezanii de Sus* (Gil, Olț).

[3] Forma întreagă a apelativului apare și ea în toponimic: *Huhurezul* (Paș, PiN). Al. Graur crede că *huhurez* a devenit *hurez* prin pierderea lui *-h-* și contragerea celor doi *u*. Citează în acest sens olt. *ciurez* < *ciuhurez*, *dotar* < *dohotar*, apoi *paar* < *pahar*, *Zaaria* < *Zaharia* etc.

[4] Cf. N. Măldărescu, *Despre numele Horez sau Orez*, în *Columna lui Traian* VII, 4, p. 38 urm.

[5] Înaintea lui Kisch a dat aceeași explicație (pentru *Măgheruș*, Od) O. Liebhardt, *BkA* III, p. 50, care, într-un document din sec. XVI, a găsit acest nume sub aspectul *Mogijoros* (= *mogyorós* 'bogat în aluni').

acestui sat *(Alun)*, pus de autori în paranteză, se vede clar că avem a face, la origine, cu magh. *mogyorós*, care ar putea fi „traducerea" rom. *Alun* [1]. Acolo unde *-ǵ-* s-a redus la *-i̯-* [2], procesul lingvistic a mers mai departe, provocînd modificarea acestui nume sub influența etimologică a lui *muiere*. Așa se explică *Muierău* (Cj, Tr) = magh. *Magyarókereke*, resp. *Magyaróság* (cf. G. Weigand, *BkA* I, p. 21—22 : „*Magyaróság* magh. ; forma romînească *Muierău* ne trimite la o formă, mai veche, maghiară *mogyoró*, din care *mogyorós* 'loc cu aluni', foarte frecvent, pe cînd *Magyaróság* ne întîmpină numai o dată și, în sensul lui abstract de 'maghiarime', este o formație extrem de neverosimilă pentru un toponimic ; eu văd în ea o modificare modernă a formei maghiare mai vechi". La fel trebuie interpretate *Muierușul* (Bc), care corespunde perfect, potrivit celor spuse aici, unui magh. *Mogyorós* [3], și *Muierișul* [4] (Fil).

Mărătoare, în *Dealul Mărătorii* (vezi *Transilvania* LXXIV, p. 114) : formă, schimbată sub influența unor cuvinte asemănătoare ca sunete (*mare* și familia lui, *mărita* etc.), a subst. *murătoare* 'fîntînă etc. cu apă sărată' < *mură* (sinonim, deci, cu *slatină*). Și sub aspectul acesta îl găsim în toponimie (v. p. 126, s.v. *Sărata*).

Meri-Petchi (Urz) : izolare, interpretată ca un cuvînt unic (căci se pronunță *Meripetchi*), a sintagmei *Merii Petchii* (așa apare la Frunzescu și în *Indicat.*), adică 'merii care aparțin femeii numite *Petca*' (= *Paraschiva*, v. ceva mai jos, s.v. *Petca*). Produs al pronunțării reale, stăpînită puternic de tendința, existentă astăzi în toate graiurile dacoromînești, de a face să dispară *i̯* consonantic final, cînd este precedat de un *i* sonant (care-l absoarbe). Un fenomen similar avem, se pare, în *Pochidia* (Tec), cu varianta *Pochi-Dii*, alături de aspectul „cult", cu *p* nepalatalizat, *Popi-Dii (Popi-Diei)*. Frunzescu dă iarăși forma „literară" *(Popii-Dii)*. N. Iorga, *Mem AcR*, Ist, ser. III, tom. XX, p. 349 scrie *Pochii Diei* (= *Popii lui Dia*).

Milaș (Reg), *Milășei* (Mr), *Milășel* (Reg) < magh. *nyulas* < *nyul* 'iepure' (Petr.).

Mintia (Ili), *Mintiul* (Năs), *Mintiul Gherlei* (Ghe) : dintr-un mai vechi *Nimtiul* (< magh. *Németi*), apropiat, prin etimologie populară, de *minte* (cf. cele spuse la p. 278, s.v. *Neamțul*). Poate fi invocat, într-o anumită măsură, și hiperurbanismul : vechiul *ni-*, pronunțat *ńi*, a fost simțit ca dialectal *(ńi, mńi < mi)* și de aceea a făcut loc „corectului" *mi-*. V. toponimicul imediat următor.

Mireși (Pr), *Mireș(ul)* (Miz, Năs) < magh. *nyíres* 'mestecăniș' : hiperurbanism *(ń* al etimonului a fost considerat drept o pronunțare dialectală și de aceea a cedat locul „literarului" *m)*. La fel *Mireașul*, *Mirașul* sau *Miragiul*, *Mireașa*, *Mirașia* (toate în Ardeal), pe care Dr. I, p. 44 le derivă din magh. *nyiras*, *nyiragy*, cu aceeași temă ca *nyíres*, apoi

---

[1] Petr. pornește de la magh. **monyorós* 'aluniș', a cărui temă există în *Mînerău* (Ine) și *Măniărău* (Hn).

[2] De altfel și una dintre cele trei localități *Măgheruș* are *-i-*, nu *-ǵ-* (cf. *BkA* III, p. 50, unde apare sub forma *Măieruș*).

[3] Cu v. rom. *muieruș* 'animal de sex feminin, femelă' (opus lui *bărbăluș*) n-are nici o legătură acest toponimic.

[4] În *Indicat.*, *Muierușul*.

Miroasa (Buj) şi *Miroşi* (Cos, Miz, RoV), *Miroşi-Miluiţi* (Miz) < magh. *nyír* 'mesteacăn'.

Mîndruloc (Ard) < magh. *Mondorlak*: romînii îl simt ca o sintagmă alcătuită din adj. *mîndru* şi subst. *loc*.

Musca (pe valea Arieşului): după G. Weigand, *BkA* I, p. 16–17, originea acestui nume topic este bulg. *muzga* 'mocirlă, loc mocirlos', confundat de romîni, prin etimologie populară, cu *muscă* [1].

Oaia (TîM) < magh. *Vaja*: după O. Liebhardt, *BkA* III, p. 117, la baza toponimicului maghiar stă n. pers. slav. *Voja*, hipocoristic, cu multe variante, de la *Vojden* sau *Vojslav*. Forma romînească a putut lua naştere şi prin prefacerea spontană a lui *v* şi *u*. În orice caz, subiectele vorbitoare simt în ea subst. *oaie*. Vezi şi E. Petrovici, în *SCŞt* V, p. 456.

Oarba, *Oarba de Mureş* (Lud) = magh. *Marosorbó*: partea a doua a numirii maghiare (*orbó* < slav. *vrbov*, v. p. 100, s.v. *Salca*) a fost identificată cu femininul adjectivului rom. *orb*.

Petca (Od) = magh. *Petek*: W. Scheiner, *BkA* II, p. 105 se gîndeşte, pentru explicarea acestui toponimic, la magh. *Petek* sau bulg. *petek* 'bucată', după care citează magh. *Petke* „Petri nomen blanditus". Oricare dintre aceste ipoteze ar fi acceptată, este foarte probabil că a intervenit etimologia populară cu *Petca*, nume de botez, sinonimul lui *Paraschiva*. G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 156 se ocupă de etimonul acestuia (bulg. *petъk* 'vineri'), care are şi un masculin corespunzător (*Petcu*), la fel cu *Paraschiva* (< grec. *Paraskevé* 'vineri'), alături de *Paraschiv*. Cf. *Petcul* (Iaş), *Petculeasa* (Brl), *Petculeşti* (Ag, Drg).

Plutonul (sat, TîN): acelaşi cu *Plotunul* (pîrîu, TîN), care, la rîndul lui, provine din v. slav. *plotunŭ* 'tragelaphus' (> dacor. *plotun* 'cerb', arom. *plătunu* idem). A intervenit apropierea de neologismul *pluton* (*ploton*), devenit popular, graţie serviciului miliar. Cf. *Plotoneşti* (Fl) [2], care a suferit, poate, şi el influenţa lui *ploton*, deşi *u* neaccentuat s-a putut preface şi spontan în *o* (eventual prin asimilaţie la *o* din silaba următoare), şi *Plotoniţa* (GuH). Forma genuină a apelativului în discuţie ne întîmpină ca temă a n. top. *Plotuneşti* (Rm, „sat vechi", se spune în *BSG* LIX, p. 359). Aceeaşi origine are *Platoniţa* (Ba), care este, evident, identic cu *Plotoniţa* (feminin al lui *plotun*; cf. *măgăriţă*, *porumbiţă* etc.): *a* < *o* se explică tot printr-un fel de etimologie (aş zice „cultă", de astă dată), provocată de marea asemănare fonetică a temei cu n. pers. *Platon*, destul de răspîndit prin Moldova, chiar în popor, cum probează, indirect, şi *Platoneşti* (Ba) [3], sat lipovenesc (v. cele spuse s.v. *Manolea* sau *Platoneşti*, în *DG*).

---

[1] Iată propriile lui cuvinte: „modificare, prin etimologie populară, a bulg. *muzga*...; cf. *Muzgai major* în Vas Com., apoi *Muzga* în Bulgaria, lîngă Sivlievo, tot aşa *Muzga* în Pelopones, de mai multe ori *Musca* în Romînia, situate totdeauna pe locuri joase sau pe lîngă mlaştini. La rom. *muscă* nu putem, fireşte, să ne gîndim, dar acest cuvînt a influenţat asupra toponimicelor respective". Cum vedem, Weigand explică la fel şi toponimicele omonime de dincoace de munţi (Bz, Pt, Tl).

[2] Ros. p. 184 spune că acest sat a fost proprietatea unui Stan *Plotun*.

[3] *ISt* înregistrează un *Platoneşti* pentru fostul judeţ Ialomiţa. În *Indicat.*, *Platoneşti* (Fet, Tpl).

Porumbacul *de Jos* și *Porumbacul de Sus* (Sib): după W. Scheiner, *BkA* III, p. 111, trebuie să pornim de la germ. *Forchenbach* („din vechiul german de sus *forhana*, vechiul nordic *forhn*, germ. *vorhe(n)* 'păstrăv' "), pe cînd Kisch I, p. 152 vorbește de un *Forrenbach*, cu aceeași semnificație, atestat documentar ca nume de rîu. Și într-un caz și în celălalt toponimicul romînesc este produsul unei etimologii populare cu *porumb(ac)*: înaintea lui Scheiner și Kisch s-a ocupat de el I. Borcea, *X. Jber.*, p. 234, care spune: „Acest nume ar putea să fi luat naștere dintr-o formă germană *Bornbach*, apropiată de rom. *porumb*, *porumbac*. Dar și fenomenul opus este posibil, ca numele să fie o „germanizare" a formei romînești". Interesant este că forma romînească a acestui toponimic s-a impus atît maghiarilor, cît și sașilor. Așa rezultă cel puțin din colecția lui Mold.-Togan, p. 174, unde cele două sate în discuție se cheamă magh. *Alsóporumbák* și *Felsöporumbák*, germ. *Unterporumbach* și *Oberporumbach*.

Poslujnic, în *Satul Poslujnicilor* (Rom) < *poslușnic* (din v. slav. *poslušnikŭ* 'care ascultă, supus'), influențat, etimologic, de *slujnic(ă)* etc., cu care seamănă foarte bine chiar ca înțeles. Vezi și cele spuse la p. 214.

Potigraful (Plo): așa suna, pînă nu de mult, în vorbirea populară din multe regiuni neologismul *fotograf*. Ne-am putea gîndi și la *tipograf*, cu metateza reciprocă a lui *t* și *p*, dar această ipoteză mi se pare mai puțin acceptabilă, pentru motivul că noțiunea „tipograf" și, deci, numele ei n-au fost destul de răspîndite printre țărani [1].

Potropești [2] (Vas): stă, cred, pentru un mai vechi *Protopopești* < *protopop* (pronunțat însă, popular, *potropop*; de la această variantă trebuie să pornim, adică de la un *Potropopești*, spre a ne explica mai bine pe actualul *Potropești*).

Proștea (Agn, Med), *Proștea Mare* și *Proștea Mică* (Med) < germ. *Propstdorf* (v. p. 242, s.v. *Popa*). Confuzia părții inițiale a numelui nemțesc cu adj. *prost* (plur. *proști*) a fost mult ajutată de greutatea, ca să nu spun imposibilitatea, de a pronunța un grup de trei consoane, precum și de prefacerea lui *st* în *št*. I. Borcea, *X. Jber.*, p. 234—235 citează toponimicul nostru sub diverse aspecte, care arată foarte clar procesul „etimologic" cu toate șovăielile lui: *Prostea*, *Proști* (alături de *Proștea*). Cf. și *BkA* II, p. 111, apoi Kisch I, p. 303.

Rășinari (Sib): întemeindu-se pe forme mai vechi (germane!) ale acestei numiri, precum *Rewssenewra* („pe creasta dealului din preajma șesului Zibinului care a avut, pe vremuri, populație ruteneasca"). Kisch I, p. 197 crede că rom. *Rășinari(i)* a rezultat din acesta, modificîndu-se sub influența „etimologică" a lui *rășină* [3]. W. Scheiner, *BkA* III, p. 117 vede în el un derivat romînesc direct de la acest apelativ, ceea ce însemnează că am avea a face cu un nume de agent ('cel care culege sau strînge, eventual vinde rășina brazilor').

[1] Constat ulterior că acest toponimic apare în harta rusă de la 1835 sub forma *Potegraful* (v. C. C. Giurescu, *Principatele romîne la începutul secolului XIX*, București 1957, p. 129). Cum la acea dată fotografia de-abia începea să ia naștere, trebuie să ne oprim la a doua dintre explicațiile propuse aici.

[2] În *Indicat.*, *Protopopești*.

[3] În această ipoteză, toponimicul nostru trebuie adăugat în lista de la p. 281, s.v. *Rusca*.

Reciul sau *Recea* (Seb): I. Borcea, *loc. cit.*, p. 235 crede că acest nume provine din germ. *Rätsch*, care, după Kisch I, p. 76, ar însemna 'alunecuş'. Dacă acceptăm explicaţia, urmează că putem vorbi de o etimologie populară romînească (cu adj. *rece*).

Satu(l) Mare: am arătat (p. 195) că Weigand şi, după el, Drăganu consideră acest toponimic ca provenind din n. pers. germ. *Satmar. Cine îşi însuşeşte această ipoteză trebuie să invoce etimologia populară.

Sălăvăstrul (Bc)[1], *Sulivăstrul* (Bz)[2], *Solovăstrul* (Mr)[3] < n. pers. *Silvestru*[4]. Dacă s-ar mai îndoi cineva de justeţea acestei interpretări, faptul că *DG* pomeneşte n. top. *Sălăvăstrul* s.v. *Tisa-Silvestri* constituie o dovadă irefutabilă. Dr. I, p. 75, 77, care dă aceeaşi explicaţie (propusă din capul locului de mine pentru toponimicul băcăuan), enumeră pe *Solovăstrul* printre „nume[le] topice de provenienţă evident slavă" (p. 77), fără să precizeze cum înţelege această afirmaţie. Existenţa în trei regiuni romîneşti diferite şi situate la distanţă mare una de alta a unei forme aproape identice arată clar că ne găsim în faţa unei modificări fonetice indigene, provocată de sistemul fonologic al limbii noastre. *Silvestru* s-a prefăcut la noi şi în *Sevastru*: un loc de pe valea Siretului (Pt sau Tc) se cheamă *Săvastru*, iar o pădure din r. RîV, *Sevestreni* (< *Sevastru* + *-eni* > *Sevăstreni* > *Sevestreni*). Cf. şi *BkA* III, p. 127, unde se citează un *Săvăstreni*, pe care W. Scheiner îl explică la fel (< *Silvestru* + *-eni*).

Săsăuş[5] (Agn, TîS) = magh. *Szászahúz* = germ. *Sachsenhausen*: I. Borcea, *X. Jber.*, p. 236 citează forme mai vechi ale acestei numiri, precum *Szaszhauz* (an. 1750), *Szasz-Huss* (an. 1733), despre care spune că sînt „jumătate maghiare, jumătate nemţeşti", apoi săs. *Sessenheousen*, *Sossenhüssen* (acesta, din 1532) etc. Aspectul romînesc, precizează el, se explică foarte bine dintr-un *Sassenhusen* (neatestat). Cît despre *-ş*, Borcea vede în el un argument contra originii maghiare: magh. *z* nu putea deveni rom. *ş*. Dar, adaug eu, nici germ. *s* (pronunţat tot *z*) nu putea da *ş*. Finala *-uş* se explică prin analogie cu derivatele, atît de numeroase, în *-uş*. Numele întreg are caracter onomatopeic, şi de aceea am crezut că poate figura în prezentul paragraf.

Săvîrşin (Lip) = magh. *Soborsin*: dacă numele romînesc provine din cel maghiar, aspectul lui se datoreşte etimologiei populare cu *săvîrşi* (şi familia acestuia).

Secer: *Dosul Secerului* (Tran), dintr-un mai vechi *Dosul Seciului*, atestat documentar (an. 1790). N. Drăganu, *Dacor.* V, p. 896 explică modificarea acestui nume cu ajutorul etimologiei populare, care a intervenit atunci cînd apelativul *seciu* 'curătură, laz' a dispărut din vorbirea curentă şi nu se mai ştia, deci, ce însemnează.

---

[1] G. Ibrăileanu, care a trăit o bucată de vreme în acest sat, îi spunea (bazat, desigur, pe pronunţarea localnicilor) *Sălăveşti* (v., de pildă, *Adev. Liter.*, 21 noiembrie 1937, p. 3, col. 3). Pentru finală, să se compare numele „literar" *Tisa-Silvestri* (v. ceva mai departe).

[2] Înregistrat, s.v. *Cursele*, de *DG*.

[3] În *Indicat.*, *Solovăstrău* (Reg).

[4] Atestat în documente moldoveneşti vechi sub aspectele *Silvestru, Selvestru, Selevestru*.

[5] În *Indicat.*, *Săsăuşi*.

Seliștat (Agn) < germ. *Seligstadt* (atestat, 1499), de unde și magh. *Szelistat* (Borcea, *loc. cit.*, p. 236). A intervenit influența apelativului *seliște* (cu varianta *săliște*, care ar explica existența formei secundare *Săliștat*), deși aspectul maghiar al numelui face de prisos, formal vorbind, explicația mea.

Stretina: *Fîntîna Stretinei* (Tran), pentru *Fîntîna Strechii* (găsit într-un document din 1790). Și aici Drăganu, *loc. cit.*, p. 896—897 recurge tot la etimologia populară: apelativul *streche* a încetat de a mai exista ca element al vorbirii curente, și atunci toponimicul în discuție a fost identificat cu n. pers. *Stretina*. Fenomenul a fost ajutat sau, poate, chiar provocat de pronunțarea locală a lui *ti* ca *ki*.

Sulița și *Sulițoaia* (Bot) < slav. *selitse* (diminutiv al lui *selo* 'sat'), apropiat de *suliță* și confundat apoi cu acesta, în momentul cînd populația locală, deznaționalizîndu-se, a pierdut conștiința legăturii etimologice cu tema slavă, și ea uitată, din aceeași cauză. Cf. *Novo-Selița* (Dor), alături de *Staro-Sîlța* (Bot): ultimul arată că, înainte de a ajunge la faza actuală *(suliță)*, slav. *selitse* s-a transformat în *sîlță* (și, poate, mai întîi, în *sălță*).

Suplac (Mag, Trn), *Suplacul de Barcău* (Mag), *Suplacul de Tinca* (Bei) < magh. *Széplak* (= 'loc frumos'): partea întîi a numirii maghiare a fost identificată de romîni cu prep. *sup(t)*, după ce a trecut mai întîi prin stadiul *săp-*, cum dovedește *Săplac* (Cj) = magh. *Dedraszéplak* (Mold.-Togan, p. 199). În ce privește partea a doua, este sigur că subiectele vorbitoare o simt ca identică cu *lac*.

Vînturoaica (Gal): se mai cheamă și *Slobozia-Ventura*, ceea ce ne dă explicația primului nume, care este, cu siguranță, cel popular (apărut sub influența lui *vîntura*).

Vorumloc(ul) (Med) < germ. *Wurmloch* 'pădurea balaurului' (Kisch I, p. 164, 298): al doilea element al toponimicului german compus a fost asimilat și confundat cu *loc* (cf. și prezența articolului, care confirmă faptul). Vezi discuția făcută de Borcea, *loc. cit.*, p. 239 (se dă, între altele, lista tuturor aspectelor fonetice ale acestui toponimic) și de Scheiner, *BkA* III, p. 159. Ultimul scoate numirea romînească din magh. *Baromlak* (= 'adăpost pentru vite'), iar pe cea germană o consideră drept produs al unei etimologii populare.

§7. METATEZE

Căprinișul (Bz) < *cărpiniș*, colectiv de la *carpen*. Metateza lui *r*, dacă e reală [1], va fi fost ajutată, poate chiar provocată, de influența lui *capră*, cu care tema acestui toponimic seamănă așa de bine din punct de vedere fonetic.

Drîmoxa (BAr): identic cu *Dîrmoxa* (Ba, VaD), care este, de fapt, un nume de plantă (Z. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul romîn* are *dîrmoz*, *dîrmoc*, *dîrmoxin*, *drimoc*, *drimos* 'Viburnum lantana L.').

[1] Ne putem gîndi și la o greșeală de tipar, mai ales că alte colecții, afară de *DG*, nu înregistrează acest nume.

Hulboca sau *Holboca* (Iaş) < ucr. *glubókij* 'adînc'. Cf. *hulboană* (sinonim al lui *bulboană* şi *bulboacă*), care are aceeaşi temă, cu aceeaşi metateză a lui *l*.

Marcadeul (Pt): în acelaşi fost judeţ şi pe teritoriul aceleiaşi comune întîlnim n. top. *Macradiul*, la baza căruia stă v. slav. *mokrĕdivŭ* 'umed'. Nu poate fi vorba de o greşeală de tipar, întrucît *DG* prezintă ambele aspecte ale acestui toponimic în două articole diferite (şi fiecare la locul cuvenit în ordinea alfabetică). Vezi şi cele spuse la p. 134, s.v. *Uda*.

Streminoasa (Drg, Tut), *Sterminoasa-Vlădişorul* (Msc), *Sterminosul* (oş. Pet) < (dial.) *stîrmină* 'loc stîncos' (Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, Bucureşti 1915, glosar, p. 334; cf. şi adj. *stîrminos* 'stîncos'), *stărmină* 'prăpastie' (G. Weigand, *ZONF* III, p. 154), din v. slav. *strŭmina* 'loc prăpăstios' [1].

Trotuşul (TîO), *Trotuşanu* (Pan): din forma anterioară *Totruş*, atestată documentar (vezi discuţia, de ordin onomasiologic, la p. 123, n. 5 s.v. *Răpedea*).

§ 8. ASPECTE FONETICE VECHI ŞI DIALECTALE

Ceraşul (Tej): variantă a lui *cireş*, necunoscută dicţionarelor noastre; *DA* notează numai fem. *ceraşă (ciraşă, ceraşe)*, din care a putut, foarte uşor, să rezulte *ceraş*. Explicaţia dată în *RCr.* XIII, p. 151 (magh. *cserjés* 'plin de tufişuri, de mărăcini; tufiş, mărăciniş') nu poate fi acceptată: dacă magh. *-(j)és* poate deveni rom. *-aş*, de ce n-am admite că şi rom. *-eş* (din *cireş* > *cereş*) poate suferi, ba chiar mai uşor (prin schimbare de sufix) aceeaşi modificare?

Cerboanele (BAr): formă arhaică, datînd din vremea cînd suf. *-oaie* [2] păstra încă pe *ń* (ca în graiul bănăţean şi în toate dialectele limbii noastre, cu excepţia celui dacoromînesc). În aceeaşi situaţie se află: *Brezon* (Orv), care se pronunţă, cu siguranţă, *Brezoń* şi este, deci, identic cu *Brezoiul*; *Copiloniul* (TuS), „augmentativ" în *-oniu* (= *ońu* > *-oiu*) de la *copil*; *Gutinaşul* (TîO), foarte probabil, diminutiv al lui *gutîn*, una dintre variantele apelativului *gutui* (alături de *gutîńu* din Banat, *gutîi*, *gutăi*, *gutii*; v. *DA*); *Lupoane* (Lug), *Strigoanea* (Ili) [3], fem. lui *strigoi*, căruia, în alte regiuni, mai evoluate din punct de vedere fonetic, îi corespunde *Strigoaia* (Msc). Aceste toponimice (sau cel puţin o bună parte din ele) sînt foarte interesante în ce priveşte poziţia lor faţă de evoluţia fonetică a limbii noastre,

---

[1] Vezi şi Por., p. 23: *stărmină* 'coborîş prăpăstios; regiune cu pante prăpăstioase' (la p. 31 *stîrmină* 'coastă prăpăstioasă', p. 67 *stărmină* 'coastă prăpăstioasă împădurită').

[2] Cf. *Cerboaia* (Brd).

[3] Maghiarii spun *Sztregonya*, iar într-un document din anul 1491 apare sub forma *Stregowanya*. Petr., care-mi comunică aceste lucruri, precizează că maghiarii au împrumutat diverse toponimice romîneşti pe vremea cînd *ń* se păstra încă (cf. *Bukorvány* < rom. *Bucuroaia*, vechiul *Bucuroańa*).

căci confirmă părerea acelor lingvişti care susţin că numele de locuri trebuie considerate, principial, ca un fel de „izolări" sau „relicte" lingvistice, în sensul că-şi păstrează adesea aspectul originar, oricît de vechi ar fi el, chiar dacă apelativul corespunzător sau elementul formativ care a servit la derivarea lor a suferit, în vorbirea curentă, transformări fonetice.

Dzîmbru, în *Dealul Dzîmbrului* (Dr. I, p. 17): conservă vechea pronunţare (de africată) a actualului *z* din cuvinte ca *zece*, *zi*, *zic* etc. (cu *z* < *di* latinesc sau, eventual, autohton). Interesul deosebit pe care-l prezintă acest nume stă în faptul că *zimbru* nu este de origine latinească, şi totuşi îl găsim în toponimie cu *dz*, întocmai ca cuvintele foarte vechi, adică moştenite, care, prin regiunile mai conservatoare, continuă să se pronunţe cu *dz* în loc de *z*. Amănuntul ar proba că apelativul în discuţie este moştenit, nu împrumutat, ceea ce pare a contrazice realitatea [1], sau că, sub influenţa cuvintelor cu *dz* < lat. *di*, pronunţarea *dz* s-a extins şi la unele împrumuturi vechi.

Lepurile (Kisch I, p. 154): aşa (cu *l'*, adică) sună apelativul *iepure* (< lat. *leporem*) la aromîni, megleniţi şi istroromîni, iar într-o epocă destul de îndepărtată (anterioară celor mai vechi texte transmise nouă) îl pronunţau la fel şi dacoromînii. Observaţia făcută mai sus, cu privire la *Cerboanele* etc., este valabilă şi aici, unde situaţia vorbeşte chiar mai elocvent în sensul arătat acolo, căci păstrarea lui *l'* are un caracter mai arhaic decît aceea a lui *ń* (cum dovedeşte faptul că nici un grai dacoromînesc nu mai cunoaşte astăzi pronunţarea *l'* a unui *l* + *i̯* din cuvinte latineşti).

Surupat, în *Dealul Surupatelor* (Dr. I, p. 145): part. lui *surpa*, care a avut şi, sporadic, mai are pînă astăzi aspectul nesincopat *surupa*.

Tăure (Dr. I, p. 55): pluralul arhaic al lui *tău* 'iaz, heleşteu', cu *e* final păstrat (netransformat, cum este astăzi, în *i*, ba încă într-un *i* semivocalic)[2]. La fel trebuie interpretate *Lacure* (Dr. II, p. 283) = *lacuri* şi *Ţărmure(a)* (Gur, Şim). Ultimul a fost asimilat cu substantivele feminine în *-e* şi de aceea a primit articolul corespunzător.

Cazuri oarecum asemănătoare cu precedentele, întrucît particularităţile fonetice arhaice se confundă adesea cu cele dialectale, voi discuta în capit. VI, unde se arată cum sînt răspîndite geografic, adică din punctul de vedere al geografiei lingvistice, unele toponimice caracteristice pentru anumite regiuni ale teritoriului dacoromînesc.

---

[1] Dicţionarele noastre etimologice îl derivă din v. slav. *zǫbrŭ*.

[2] Redus şi acesta la un simplu apendice palatal al consoanei precedente.

CAPITOLUL II

MORFOLOGIE

Fapte aparţinînd morfologiei, mai exact spus flexiunii, nu ne întîmpină prea des în toponimie. Şi aceasta, din cauza modului cum sînt formate majoritatea numelor de locuri romîneşti. Din discuţiile de pînă aici se vede bine că toponimicele noastre sînt, în general, alcătuite dintr-o singură unitate lingvistică: un substantiv sau un adjectiv din vorbirea curentă (de astăzi sau de odinioară) se fixează ca nume topic sub forma lui obişnuită, fără vreo modificare de ordin flexionar. Este drept că un număr însemnat de toponimice constau dintr-un grup de cuvinte legate între ele prin diverse raporturi gramaticale, care se exprimă cu ajutorul morfemelor corespunzătoare. Dar variaţia lor morfologică este redusă. Cel mai des întîlnim formula: substantiv la nominativ urmat de un substantiv la genitiv. De aceea mai toate fenomenele de acest fel pe care le oferă toponimia sînt în legătură cu numărul, cazul şi genul substantivului.

§ 1. NUMĂRUL[1]

Baltele (Ar): formă arhaică, înregistrată de *DA*, pentru şi alături de actualul *bălţi*.

Braduri (Nţ), *Bradurile de Sus* (Pit): acest plural „neregulat" diferă de consacratul *brazi* şi prin gen. Observaţia este valabilă pentru multe dintre exemplele ce urmează.

[1] În ce priveşte situaţia din limba vorbită şi scrisă de astăzi, vezi articolul meu *Pluralul substantivelor în limba romînă actuală* (*Bul. Phil.* V, p. 1 urm.).

Brădeţii (Str) : pare a fi, mai degrabă, pluralul unui diminutiv *brădet* sau *brădeţ* (*DA* cunoaşte pe cel dintîi) decît al colectivului *brădet*, care poate suna numai *brădeturi*, eventual *brădete* [1], deşi se impune rezervă, cînd este vorba să facem astfel de afirmaţii.

Ciboţi (Dj, Ol) : trebuie să fie recent, căci tendinţa de a înlocui desinenţa *-e* prin *-i* la pluralul substantivelor feminine, cu toate că datează de multă vreme, a început să se manifeste viguros de-abia în zilele noastre.

Cîrligăţile (Il) : v. cele spuse la exemplul imediat precedent [2].

Cîrligi (PiN, Rom, Tec), *Dealul de la Cîrligi* (PiN) : plural „neregulat" al subst. *cîrlig*, care, fiind neutru, primeşte, în vorbirea curentă actuală, desinenţa *e*. Forma „regulată" apare şi ea în toponimie : *Cîrligele* (RS, Vl), *Lacul cu Cîrligele* (Bz).

Corhăni (Nţ; Mat., p. 47) : plural „nou" al lui *corhană* [3] (v. aici mai sus, s.v. *Ciboţi*).

Frăsinciul (Vl), *Frăsinei* (Găe, Oră) : dacă nu-i vorba cumva de o formaţie în *-ei* de la *frasin*, necunsocută dicţionarelor noastre, trebuie să admitem că avem a face cu pluralul lui *frăsinel* 'plantă ierboasă ale cărei frunze se aseamănă cu cele de frasin (Dictamus fraxinella)', tratat, adică simţit, ca singular. Să se compare *Bucureştiul*, *Focşaniul*, *Galaţul*, *Iaşul* etc., curente astăzi în vorbirea şi chiar în scrisul multor romîni : deoarece sensul acestor nume este de singular (noţiunea 'oraş', ,sat' etc. trezeşte în noi ideea „singularului"), trecem repede peste aspectul lor de plural, ceea ce se întîmplă cu atît mai uşor, cu cît *Bucureştii*, *Galaţii* etc. cer şi un predicat la plural, care poate provoca confuzii : *-eşti*, de pildă, ne trimite la un grup de oameni purtînd numele respectiv, şi n u la o localitate (cf. mai cu seamă *Dumitreşti*, *Ioneşti*, *Popeşti* etc.). În aceeaşi situaţie se găsesc numeroase toponimice, printre ele *Păltineiul* (BAr, RîV), a cărui temă este tot un nume de arbore.

Găvani (Brl), alături de *Găvane* (Cis, Il, Hor). Să se vadă discuţia de mai sus, s.v. *Cîrligi*. Trebuie precizat numai că apelativul *găvan* are, cel puţin în nomenclatura topică, forme duble şi pentru singular : *Găvanul* (Ag, Bz, Pr, RS, Tc, Vas), *Găvanul Grecului* şi *Găvanul Mare* (Zim), *Găvana* (Ag, Il, Ms, Pr, Vş), aşa că s-ar putea spune că pluralul în *-i* are la bază un singular masculin, iar cel în *-e* un singular feminin. Şi ca apelativ *găvan* sună „rar", afirmă *DA*, *găvani* la plural.

Gloadele (Bz ; Frunzescu) : pluralul lui *glod*.

Grebeni (Ved), alături de *Grebenele* [4] (VaD) : situaţia se prezintă ca la *Găvani* de mai sus.

Groapele (CAr, Br), *Pîrîul Groapelor* (Hor) : *DA* cunoaşte pluralul în *-e* al apelativului *groapă*, precizînd însă că-i mai rar decît cel în *-i*, care ne întîmpină de asemenea în toponimie, sub forma *Gropile* (Bc, Bt, Il, If, Mh, Ms, Nţ, Suc, TîO, Vl), *Gropile Mari* (Hor), *Gropile Uriaşe* (Bac), *Piscul Gropilor* (Msc), *Valea Gropilor* (Olte). Observăm că situaţia se pre-

---

[1] Cf. *Piatra dintre Brădete* (Cis).

[2] *DA* are *(în)cîrligată* = *cîrligăţică* = *răculeţ* (Polyogonum bistorta).

[3] *Corhana* (Bac, Rom).

[4] Aceasta ar putea fi însă un singular nou : cf. *breabene* (adică *brebene*) alături de *breabăn* (*DA*, s. v. *breabăn*).

zintă în nomenclatura geografică la fel ca în vorbirea curentă: pluralul recent *(gropi)* este mult mai răspîndit decît cel vechi.

Jilăvi (Urz), al. de *Jilavele* și *Heleșteul Jilavelor* (în același raion): deși adjectiv de felul lui, acest cuvînt are în cazul de față valoare substantivală și de aceea figurează în lista substantivelor.

Măceșurile (Seg): pluralul lui *măc(i)eș* se termină în *i* (căci este vorba de un apelativ masculin); de aceea trebuie să presupunem că toponimicul înseamnă n u 'mai mulți măcieși', ci 'mai multe l o c u r i acoperite cu măcieși'. Vezi mai departe, s.v. *Oarzele*.

Meișoarele (Msc): 'lanuri semănate cu meișor' [1].

Moarele de Vînt (Bld): plural arhaic pentru actualul *mori*, care se găsește și el, ba încă foarte des, ca nume de loc (Ag, Br, Bz, Dj, Il, RS, Rț, Tl, Vs).

Moțățeiul sau *Vîlceaua Moțățeiului* (Cal): în același raion avem satul *Moțăței*, prin care curge pîrîul *Moțățeiul*, de unde urmează că este vorba de același nume, cu forme flexionare deosebite (chiar dacă ele sînt, de fapt, identice), una (a pîrîului) simțită ca un singular, cealaltă (a satului), ca un plural. Cf. discuția de mai sus, s.v. *Frăsineiul*.

Muncei, în *Dealul Munceilor*, *Piciorii Munceilor* și *Vîrful Munceilor* (nordul Moldovei): pluralul apelativului *muncel* sună de obicei, dacă nu exclusiv, *muncele*, deși *DE* prezintă situația tocmai invers. Fiind vorba de un 'obiect', iar nu de o 'ființă', mi se pare mai conform cu sistemul flexionar al limbii noastre ca *muncel* să primească, la plural, desinența *e*, căci este neutru, nu masculin. Forma toponimică *Muncei* se datorește analogiei lui *cățel*, *purcel*, *vițel* etc., cu care *muncel* seamănă prin elementul formativ. Să se compare sinonimul și foarte înruditul *muscel*, de la care un plural în *-i* pare imposibil.

Muntișoarele (Foc): pluralul lui *muntișor*, existent și el în toponimie (*Muntișorul*, Msc; *Munteșorul*, Ag, RS [2]). Vorbirea curentă nu cunoaște de la acest apelativ decît plur. *munțișori* (cel mult, și *muntișori*, cu semnul caracteristic al numărului gramatical indicat o singură dată, în partea finală, potrivit sistemului morfologic romînesc).

Nămoalele și *La Nămoale* (Cis), *Valea Nomoalelor* (Msc): Tiktin înregistrează numai forma *nămoluri*, ceea ce însemnează că *nămoale* este recent, cum rezultă și din tendința limbii vorbite actuale de a prefera, la multe neutre, pluralul în *-e*.

Nisipi (Olț), alături de *Nisipuri(le)* (Br, Crl, Db, Fău, Mh, RS, Rț, Tc, Trg): primul aspect al pluralului acestui apelativ este „neregulat" din punctul de vedere al limbii actuale.

Oarzele (Găe), *Dealul Oarzelor* (Tc): apelativul *orz* are două forme de plural, cu sensuri întrucîtva diferite, și anume *orzuri* 'specii de orz', *oarze* 'locuri semănate cu orz'. La fel se petrec lucrurile cu *ovăs*: *Ovesele* (Bc, Dj). Faptul că în toponimie apare numai forma în *-e* de la ambele

---

[1] *Meișor* 'plantă ierboasă, cu rădăcină tîrîtoare, cu tulpina lucitoare; crește prin pădurile umbroase (Milium effusum)'; 'plantă ierboasă din familia gramineelor, cu frunze păroase, cu florile înconjurate de perișori, numită și mohor-roșu (Panicum sanguinale)' (*DE*).

[2] După Frunzescu.

substantive aici în discuţie se datoreşte realităţii materiale, potrivit deosebirii semantice dintre cele două aspecte ale pluralului.

Pătuli (Clg) : subst. *pătul* 'un fel de pat sau podină', fiind neutru, face pluralul „regulat" *pătule* (cf. *Pătulele*, VîM). Să fie vorba de o simplă grafie, conformă cu pronunţarea locală a lui *e* neaccentuat (mai ales final) ca *i* [1]? Puţin probabil.

Pelini (Tej) : această formă de plural n-are nimic „neregulat" în ea, iar dacă o notez totuşi aici, este ca să completez şi, indirect, să rectific informaţiile lui Tiktin, după care pluralul lui *pelin* ar fi numai *pelinuri*. În realitate, ambele aspecte există, dar cu sens diferit : *pelini* însemnează 'mai multe plante numite astfel', *pelinuri* 'vinuri pelinate' (= vermuturi).

Piciorii (**Munceilor**) (nordul Moldovei) : iată un plural cu adevărat surprinzător, căruia nu i se poate da o explicaţie gramaticală. Vezi cele spuse la sfîrşitul prezentului paragraf.

Piscurii lui Văcărie (Cpi) : acest nume poate fi pus alături de precedentul, cu care seamănă prin faptul că, deşi neutru, primeşte articolul *-i*, întocmai ca masculinele. Un amănunt curios în plus este că *-i* s-a adăugat la desinenţa *-uri*, care-i specific neutră.

Plopişi, în *Dealul Plopişilor* (Pr) : dacă acest toponimic este corect transcris, trebuie să vedem în el o formă masculină de plural a colectivului *plopiş*. Dar ipoteza mi se pare puţin verosimilă, deşi găseşte sprijin în unele dintre exemplele precedente. De aceea este preferabil să admitem o greşeală de tipar (*-ilor* pentru *-elor*) sau, mai degrabă, o pronunţare „închisă" (apropiată, deci, de *i*) a lui *e* neaccentuat.

Poienii de Jos şi *Poienii de Sus* (Bei) : pluralul, relativ recent, al subst. *poiană*, pe care subiectele vorbitoare îl simt ca masculin, din pricina desinenţei *-i*. Şi n. top. *Poieni* (Iaş) este articulat în mod obişnuit, poate chiar totdeauna, *Poienii*. Cf. apoi *Lespezii* (Ba), în loc de *Lespezile*. Aşadar, schimbare de gen, pentru care vezi cele spuse în partea finală a acestui paragraf.

Răchiţi (Bot, Nţ), *Răchiţile* (Gj), *Hîrtopul Răchiţilor* (Dor), *Iazul Răchiţilor* (Iaş), *Pădurea Răchiţilor* (Bac), *Pîrîul Răchiţilor* şi *Valea Răchiţilor* (Iaş), alături de *Richiţele* (Ag, Il, Vl), ba şi de numiri duble, cu ambele forme de plural ale apelativului în discuţie, *Richitele* sau *Richiţi* (Bz).

Şanţe, în *Valea Şanţelor* (Sş) : plural nou, pentru şi alături de *şanţuri*.

Zăplazi (RîS) : la Neculce găsim forma, aproape identică cu aceasta, *zăplăji*, care probează că, într-o vreme, apelativul *zăplaz* era masculin (sau şi masculin). Faptul că toponimicul nostru apare într-un raion din Muntenia, unde astăzi se spune *uluci* la gardul de scînduri (şi nu *zăplaz*, ca în Moldova), explică, poate, conservarea acestui plural arhaic : dispărînd din vorbirea curentă, care l-a înlocuit prin *uluci*, era fatal ca în toponimie el să se păstreze cu aspectu-i vechi, adică să nu sufere modificarea morfologică la care a fost supus apelativul corespunzător acolo unde a continuat şi continuă să fie utilizat în limba obişnuită [2].

---

[1] De fapt, ca un sunet intermediar între *e* şi *i*.

[2] În *Arh.* XXXIV, 2, p. 79 se spune că *zăplaz*, plur. *-uri* circulă şi prin Muntenia.

După cum vedem, o bună parte din exemplele înregistrate aici prezintă particularități privitoare nu numai la număr, ci și la gen. (Aceasta înseamnă că puteau, eventual chiar trebuiau să fie discutate în § 3.) Situația se datorește cu atît mai puțin unei întîmplări, cu cît tocmai genul toponimicelor constituie obișnuit o abatere de la norma căreia i se supun apelativele corespunzătoare. De aceea cred că izvorul faptelor morfologice cercetate în acest paragraf trebuie căutat în nevoia de a se evita confuzii între numele topice și elementele lexicale din limba curentă care le stau la bază. *Brazii*, *Brădetele* (sau *Brădeturile*), *Muncelele*, *Nisipurile*, *Picioarele MuncEilor*, *Piscurile lui Văcărie*, *Poienile* etc. puteau fi echivoce, în sensul că trezeau n u imaginea locurilor numite astfel, așadar a unor locuri determinate, la care se gîndeau subiectele vorbitoare, ci pe aceea a noțiunilor respective ca atare: *Brazii* poate însemna 'mai mulți brazi o a r e c a r e', a căror existență este posibilă o r i u n d e, după cum *Poienile* pot trimite, pe ascultătorul neprevenit, la o r i c e poieni, la o r i c e luminișuri fără copaci dintr-o pădure etc. În același chip trebuie să ne explicăm pluralele aberante ale toponimicelor feminine de felul lui *Cîrligăți*, *Ciboți* etc.: formele curente (*cîrligate*, *ciobote*) ar evoca obiectele propriu-zise care poartă acest nume (în ultimul caz) sau posedă însușirea exprimată prin adjectivul substantivat (în primul). Cu alte cuvinte, subiectele vorbitoare au simțit nevoia să distingă, cu ajutorul unui plural nou, funcțiunea toponimică, pe care, într-un anumit sens, o putem considera metaforică (orice nume propriu este, de fapt, un fel de metaforă), de funcțiunea lexicală obișnuită a unuia și aceluiași apelativ.

Explicația mea presupune, teoretic cel puțin, că în regiunile unde se află locurile de care ne ocupăm aici forma de plural a substantivelor corespunzătoare este cea socotită drept „normală". Chiar dacă situația actuală din graiurile acelor regiuni nu s-ar conforma punctului meu de vedere, ipoteza emisă încă nu și-ar pierde în întregime valabilitatea. Intervin atîtea împrejurări, care, de fapt sau numai aparent, modifică starea de lucruri existentă la un moment dat, nefixată în texte pentru a ne servi ca sprijin sau documentare.

Oricum ar fi, explicația pe care o propun pentru înțelegerea toponimicelor curioase sub raportul numărului gramatical este valabilă și pentru numirile din paragrafele următoare, în special pentru cele din § 3, cum va arăta discuția făcută acolo.

§ 2. CAZUL [1]

Între faptele ce urmează și cele discutate în paragraful precedent există, de obicei, o foarte strînsă legătură. Și aceasta, din cauză că, potrivit sistemului nostru morfologic, substantivele feminine au, mai tot-

[1] Ca să nu înmulțesc, fără necesitate, rubricile, discut în acest paragraf și cîteva toponimice interesante din punctul de vedere al categoriei flexionare, adică al declinării, la care aparțin. De fapt, le privesc și pe ele tot sub aspectul desinenței (finala de la nominativ singular).

deauna, aceeaşi formă la genitiv-dativ singular şi la nominativ(-acuzativ) plural. Cum foarte multe numiri topice sînt feminine, iar la cele alcătuite dintr-o sintagmă elementul al doilea, care determină pe primul, stă în genitiv, urmează că aşa-zisele abateri de la flexiunea vorbirii curente, analizate în paragraful de faţă, sînt adesea, în fond, identice cu cele din § 1. Pentru acest motiv voi reduce discuţia la minimum, mai ales că şi cauza fenomenului este, cred, aceeaşi.

Balta Oaiei[1] (Bld): ar trebui *Oii*, căci genitivul apelativului *oaie* sună *oi(i)*. Exemplul nu-i izolat: *Drumul Oaiei* (Tr), *Grindul Oaiei* (Tul), *Movila Oaiei* şi *Vadul Oaiei* (Buz).

Cioaca Duchii (TuS): partea a doua a acestui toponimic reprezintă genitivul n. pers. *Duca*. Se ştie că, în graiurile munteneşti şi olteneşti, substantivele cu finala *-că* se termină la genitiv-dativ articulat în *-chii*. De adăugat: *Lacul Rîchii* (Cos)[2], *Meri-Petchi* (= *Merii Petchii*) (Urz), *Odaia Vlădichii* (Olt).

Ciuciurele (Bz, RîS), *La Ciuciure* (Bz): variantă, mai puţin răspîndită, a lui *ciuciur*, care ne întîmpină de asemenea ca toponimic: *Ciuciurul*, Bz, RS; *Coasta Ciuciurului*, *Izvorul Ciuciurului*, *Muchea Ciuciurului* şi *Vîrful Ciuciurului* (Cis); *Ciuciurile* (Buz).

Coasta Sărăţii (Huş): este vorba de pîrîul *Sărata* din acelaşi raion, pe care-l întîlnim la Frunzescu. Merg împreună cu această numire *Dealul Sărăţii* şi *Gura Sărăţii* (Huş), apoi *Gura Sărăţii*, sat aşezat la izvorul pîrîului *Sărata* (Buz)[3].

Dealul Bogăţii (Făl) < *Bogata* (sat, deal şi pîrîu, tot acolo).

Dealul Fundăţii (Buz) < *Fundata* (vale, situată pe teritoriul satului *Sîrbeşti*, la fel cu colina numită *Dealul Fundăţii*).

Dealul Roatei (Alb).

Dealul Rogozei (Ag): deşi conform cu normele flexionare, acest genitiv (de la nominativul *rogoază*) pare curios, căci ne-am aştepta să sune *rogoazei* (fiind vorba, cel puţin teoretic, de un n. top. *Rogoaza*, nu de o 'rogoază', adică de un 'rogoz', oarecare). Vezi şi § 3, unde mă ocup de toponimice feminine în *-a*, care au ca punct de plecare un masculin perfect sinonim din limba vorbită.

Dumitreştii Gălăţii[4] şi *Mogoşeştii Gălăţii* (Iaş) < *Galata* (mănăstire în acelaşi raion). De adăugat *Calea Gălăţii* (tot acolo), absent în *DG* şi la Frunzescu.

Ferica (Ba) şi *Feriga*, alături de *Ferice(a)* (Bei, Sş, ŞoM, Tr): apelativul *ferică* are şi el aspecte morfologice, adică flexionare, deosebite (în *-ă* şi *-e*) după regiuni (vezi *DA*, s.v. *feregă*). Cf. pluralele *Feregi* (oş. Hun), *Ferigile* (Hor), *Fericile* (PîN), care corespund de asemenea unei realităţi

---

[1] În *Indicat.*, *Balta Oii*.
[2] În acelaşi raion avem n. top. *Rîca*.
[3] Amănuntul despre poziţia geografică a acestei localităţi interesează prin aceea că, după cum observăm, apelativul *gură* are, în toponimie, şi sensul de 'început', nu numai de 'sfîrşit' (al unei ape curgătoare). Să se ţină seamă de acest fapt în discuţia de la p. 71 urm., s.v. *Gura*.
[4] În *Indicat.*, *Dumitreşti-Gălăţei*.

din vorbirea curentă şi explică formele, aparţinînd la două declinări diferite, ale singularului [1].

Fundul Vlăzii (Bac): genitiv al numelui propriu *Vlada* (antroponimic, care poate uşor deveni toponimic).

Gărgăunele (Msc): variantă a lui *gărgăun*, înregistrată de *DA*.

Graurele (Gj): *DA* citează, din Anonymus Caransebesiensis, această formă, în *-e*, a subst. *graur*.

Grindul Bărzii (Dj) şi *Gura Barzei* (Hn): în ambele cazuri determinativul este apelativul *barză*, eventual n. pers. *Barză* (ceea ce se reduce, în fond, la acelaşi lucru), pus la genitiv.

Gura Teghii (Cis) < n. top. *Tega* (Cis): fenomen morfologic paralel cu cel constatat s.v. *Cioaca Duchii*. În acelaşi raion găsim *Valea Neaghii*, care prezintă interes şi prin păstrarea diftongului: forma de genitiv „regulată" a n. pers. *Neaga* ar trebui să sune *Neghii*, nu *Neaghii*. Abaterea se explică în modul arătat la sfîrşitul paragrafului precedent, adică prin nevoia de a „individualiza" toponimicul, de a-l deosebi clar de elementele lingvistice cu care s-ar putea confunda. Graiurile moldoveneşti nu modifică pe *g* înaintea desinenţei genitivului (după cum nu modifică nici pe *c* în aceleaşi condiţii): cf. *Dealul Rigăi* (Iş).

Lăunele (Drg), *Lăunele de Jos* (Drg), *Lăunele de Sus* (Ved), *Dealul Lăunelui* şi *Gura Lăunului* (Ved) [2]: din primul moment am văzut în *lăune* continuatorul lat. *leone(m)*, care s-a păstrat, o bună bucată de vreme, în limba noastră, şi ca apelativ, cu sensul originar. N. Drăganu, *Dacor.* IV, p. 116 şi 416—417 l-a găsit atestat de mai multe ori într-un manuscris din anul 1697 [3]. Astăzi se întîlneşte izolat, sub forma *lăun* (născută ulterior, prin analogie, din plur. *lăuni*), ca nume al unei plante de apă, nedefinită mai de aproape (*GrS* VII, p. 239). Din punct de vedere fonetic, nici o obiecţie nu se poate aduce împotriva acestei explicaţii: *e*, deşi deschis, n-a devenit *ie*, fiindcă se găsea în silabă neaccentuată, şi s-a prefăcut în *ă* (cf. *lămîie* < n. grec. λεμόνι, v. rom. *lă* [= actualul *le*] < lat. *illis*), cu atît mai uşor, cu cît era urmat de *u* (vocală velară). În ce priveşte sensul, adică partea 'reală' sau materială a etimologiei, nu-i necesar (căci ar fi absurd) să presupunem că au trăit lei prin părţile noastre, cum pare a pretinde *RCr.* IX, p. 231—232 (în legătură cu colunii [4] şi păunii), pentru ca să ni se fi transmis, prin moştenire, lat. *leo, -nis*. Nici în celelalte ţări ale Europei n-a vieţuit acest animal exotic, şi totuşi limbile romanice au primit direct din latineşte numele lui. În cazuri ca acesta este suficient să avem în minte n o ţ i u n e a respectivă, indiferent de modul cum am ajuns la cunoaşterea ei, şi cuvîntul destinat s-o exprime se iveşte numai-

---

[1] Foarte interesant, sub raportul „formării cuvintelor", este *Feroagele-Dealul Mirei* (Vl): finala *-egă* a fost simţită ca sufix şi înlocuită prin *-oagă* (fenomenul se va fi petrecut, mai întîi, la plural, căci *-egi* poate corespunde şi unui singular în *-eagă*, care seamănă bine, foneticeşte, cu *-oagă*).

[2] Ultimul dintre aceste toponimice apare la Frunzescu. În *Indicat.*, numai *Dealul Lăunele*.

[3] De aceea etimologia propusă de mine pentru n. top. *Lăunele* acest lingvist a acceptat-o fără nici o rezervă (vezi Dr. I, p. 18 şi Dr. II, p. 174—175). În a doua dintre operele citate aici găsim toponimicul *Leuna* (atestat la anul 1262), despre care autorul crede că „ne-ar putea reaminti rom. *lăun, lăune* < *leo, -onem*, n. top. *Lăunele* şi *Dealul Lăunelui*, din Argeş şi Olt".

[4] Vezi mai departe, capit. V, s.v. *Coloneaţa*.

decît, odată cu ea, din propriile mijloace ale limbii sau pe cale de împrumut. Metoda etimologică 'cuvinte şi lucruri' trebuie interpretată just, fără să trecem peste limitele-i logice : 'lucru' înseamnează nu numai obiectul însuşi, sub aspectul lui concret, palpabil, ci şi noţiunea corespunzătoare, aş zice imaginea lui abstractă. Şi această imagine au putut-o avea toate popoarele europene, în special cele meridionale, care au moştenit de la romani tradiţia luptelor de circ cu leii [1]. V. Bogrea, *Dacor.* II, p. 667 a încercat să derive n. top. *Lăunele* dintr-un lat. **lavo, -onem* 'loc de scăldat, lăutoare, baie', fără a putea convinge pe nimeni. Căci cuvintele latineşti de felul acestuia, care exprimă lucruri (*genune* < **gyronem*, *minune* < *mironem*, *sărune* < **salonem*), sînt feminine, pe cînd toponimicul nostru e masculin. În schimb, numele de fiinţe, avînd aceeaşi terminaţie flexionară, precum *păun* < *pavonem*, *tăun* < *tabonem*, sînt masculine, întocmai ca *lăun(e)*, care seamănă cu ele şi prin amănuntul că a căpătat o formă nouă, analogică, în *-n* (*păun* şi *tăun* provin din mai vechile *păune* şi *tăune*). Vezi discuţia, mai detaliată, pe care am făcut-o în *Arh.* XXXI, p. 50 urm.

Piatra Înşelăţii (Bz) : cf. *Bogăţii*, *Fundăţii* etc., menţionate mai sus.

Piscul Leurzii (Cpi) : apelativul *leurdă* este destul de frecvent în toponimie (fostul judeţ Prahova are o vale numită *Leurda*) [2].

Poiana Răchiţii (PiN) : cf. *Răchiţi* etc., notate în paragraful precedent.

Pruntul Comenei [3] (Olt) < *Comana* (Vş). Un fenomen perfect paralel ne oferă *Valea Găvenei* (Vş) < *Găvana* (Vş).

Şesul Bumbetei (Huş) < *Bumbata* [4] (în acelaşi raion).

Vadul Stîncăi (Tit) : această numire, dată de Frunzescu, mi se pare suspectă, din cauza desinenţei genitivului, care nu corespunde situaţiei reale din graiurile munteneşti, unde un substantiv ca *stîncă* trebuie să sune, la genitiv, ori *stînchii* (cf. *bunichii*, la Delavrancea), ori *stîncii*. Bănuiala mea este confirmată de *DG* şi *Indicat.*, care transcriu toponimicul nostru *Vadul Stanchii* (este vorba, aşadar, de n. pers. *Stanca*). Cf. *Coada Stîncii* [5] (Iaş).

Valea Foaici [6] (Msc) : seamănă foarte bine cu *Balta Oaiei* etc., deja pomenite, şi cu *Valea Moarei* (Adj) [7] ş.a.

Valea Gălzii (Alb) < *Galda de Jos* şi *Galda de Sus* (Alb). Cf. cele spuse în n. 2.

Valea Gropii şi *Vîrful Gropii* (Bz).

---

[1] Ulterior dau de un articol al lui N. Iorga (*Revue Hist. Sud-Est Europ.* VII, p. 169 urm.), unde se spune că pe monumentele funerare din Dacia superioară apar foarte des lei.

[2] *Leurzii* aminteşte bine de *Cîmpia Turzii* (Tur), căruia romînii de dincoace de Carpaţi îi spuneau mai de mult (poate îi mai spun, în parte, şi astăzi) *Cîmpia Turdei*. Şi *Oradea* prezintă, la genitiv, aceeaşi deosebire regională : ardelenii zic *Orăzii*, iar noi (sau un mare număr dintre noi) *Oradiei*. Numai că aici nominativul însuşi diferă (*Oradea*, alături de *Oradiia*), ceea ce explică dubla înfăţişare a genitivului.

[3] În *Indicat.*, *Prundul Comenii.*

[4] În *Indicat.*, *Bumbăta.*

[5] În *Indicat.*, *Coada Stîncei.*

[6] În *Indicat.*, *Valea Foii.*

[7] Cf. *Moarele de Vînt*, notat în paragraful precedent.

Vîrful Scredii (Năs)[1] și *Valea i Scredi* (Mara)[1] < *Scrada* (Gil). Al doilea dintre aceste nume topice apare, la Dr. II, p. 395, sub aspectul *Valea Scradii.*

Vîrful Ursoii (Năs)[1] < *Ursoaia*, toponimic răspîndit în diverse ținuturi.

Observația pe care am făcut-o la sfîrșitul paragrafului precedent cu privire la formele neregulate sau neobișnuite de plural se potrivește, în general, și aici. Căci, după cum am spus deja, substantivele feminine, deci și toponimicele corespunzătoare, au, în marea lor majoritate, forme identice pentru nominativ-acuzativ plural și genitiv-dativ singular. Și mai toate exemplele din paragraful de față au la bază apelative de genul feminin. Mai interesantă însă decît amănuntul pur formal este semnificația lui. Aspectul deosebit al genitivului toponimic față de acela al substantivului corespunzător are rostul să evite confuzia dintre cele două noțiuni exprimate prin același cuvînt, mai exact spus, dintre cele două funcțiuni ale acestui cuvînt. Se înțelege că nu totdeauna. De multe ori avem a face cu rămășițe morfologice dintr-o epocă mai îndepărtată sau, dimpotrivă, cu creații recente, care n-au avut încă vreme să se răspîndească. Dar foarte des preferința, în toponimie, pentru aspectul flexionar neobișnuit izvorăște din necesitatea subiectelor vorbitoare de a fi clare, de a înlătura echivocul, care jenează, se pare, mai supărător în cazul numelor de locuri decît în acela al apelativelor. Să se compare, în special dintre exemplele precedente, *Coasta (Dealul, Gura) Sărății, Dealul Bogății, Dealul Fundății, Grindul Bărzii, Gura Barzei, Piatra Înșelății*: dacă am înlocui genitivele respective prin formele curente din vorbirea zilnică, ne-ar veni în minte noțiunile p r o p r i i pe care le exprimă cuvintele corespunzătoare, ne-am gîndi, de pildă, la o '(apă, vale etc.) sărată oarecare', la o '(femeie) bogată' etc.

§ 3. GENUL

Numărul toponimicelor al căror gen gramatical diferă de al apelativelor corespunzătoare este considerabil. Cele mai multe se abat așa-zicînd de la normă în sensul că sînt feminine, și ne-am aștepta să fie masculine. Cu privire la acestea vom vedea că s-a pus chestiunea dacă ele reprezintă, într-adevăr, „abateri" flexionare sau trebuie, poate, interpretate altfel. Destul de numeroase sînt și numirile cu aspect masculin la baza cărora stau substantive feminine, precum și, mai ales, acelea cu forme pentru ambele genuri, care de multe ori apar în unul și același raion sau măcar în raioane vecine. Potrivit acestor constatări se impune o grupare a lor după categoria căreia îi aparțin.

---

[1] Citate de Dr. I, p. 17 și 80.

A. **Arbora**[1] (Răd) : după *DB*, acest sat s-a întemeiat pe moşia pîrcălabului *Arbore*, de la care şi-a luat numele.

Boboaca (Olţ) : apelativul *boboc* are, cîteodată, un plural *boboace* (vezi *DA*, s.v.), de la care s-a putut crea, pe cale de analogie, sing. *boboacă*, neatestat în vorbirea curentă.

Boişoara (RîV) : cf. *Bouşorul* (Fil), *Bouşori* (Vas). Diminutiv de la *bou*, cu formă dublă de plural (*bouşori* şi, mai des, *boişori*).

Boiţa (Buh, Haţ, Sib) : tema este, foarte probabil, *bou*, aşa că numirea poate fi considerată ca o formaţie diminutivală (de la plur. *boi*, la care s-a alipit mai uşor, graţie ,,afinităţii'' fonetice, suf. *-iţă*)[2].

Bolda (SaM, Tr): masculinul *Boldul* este mult mai frecvent (Cv, Dr, If, Ms, RîS, Rţ), ceea ce nu surprinde, dată fiind situaţia din limba vorbită.

Brustura (Ba, Vas) : este greu de admis că *brustur(e)* ar avea o variantă (analogică, de la plur. *brusturi*) în *-ă*. Mai degrabă putem presupune că *brustură* numeşte ,,fructul'' acestei plante (cf. *afin-afină*, *alun-alună* etc.).

Bucina (TuS) : ,,femininul'', neatestat, al lui *bucin* (şi acesta neatestat ; cf. totuşi *Bucinişul*, Crl., VaD) = *bucium*? Vezi discuţia etimologică la Dr. I, p. 135 urm., care citează un *Bucina* (Ns), dispărut cu vremea[3].

Bujora (*-cu-Taura* , Hor) : ar putea fi femininul, cu valoare de nume propriu (pentru vacile roşcate sau roşii), dar acesta sună ,,regulat'', adică în conformitate cu normele fonetice, *bujoară*[4]. Lipsa diftongului este semnificativă (vezi discuţia de la sfîrşitul paragrafului).

Busuioaca (Moi), *Busuioci* (Gil) : cu valoare adjectivală (şi numai ca determinativ pe lîngă *poamă* 'struguri'), *busuioc* are un feminin *busuioacă*, dar nu poate fi vorba de acesta în toponimie. Cf. şi *Busuiaca* (Cv), care este, cu siguranţă, acelaşi cuvînt (*-oaca* a fost înlocuit prin *-aca*, fie sub influenţa derivatelor în *-ac*, *-acă*, fie, mai degrabă, prin ,,dezrotunjirea'' lui *oa*, provocată de disimilaţia la cei doi *u* din silabele precedente).

Cărbuna (Iaş).

Cîrnaţa (Tm ; Kisch I, p. 251).

Corna (Cîm) : nu poate fi apelativul *coarnă* (fructul arborelui *corn*), din pricina lipsei diftongului.

Dragoşa (Suc) : femininul n. pers. *Dragoş*, inexistent, ca atare, în toponimie.

Grohota (Munţii Apuseni ; *GrS*, p. 65) : cf. *Grohotul* (Moi), *Grohot* (Brd).

Gunoaia (două sate, Adj)[5] : ca aspect fonetic, acest feminin de la *gunoi* este ,,regulat'', căci a diftongat pe *o* accentuat înaintea lui *ă* (= *e*) din silaba următoare.

---

[1] În *Indicat.* găsim : *Arbora* (Iaş), *Arbore* (Răd), *Arborea* (Dor).

[2] Cf. diminutivul, real în limba vorbită, *bouţ*, cu *-uţ* adăugat, graţie aceleiaşi ,,afinităţi'' (unii lingvişti i-ar spune, impropriu, armonie vocalică), la sing. *bou*. W. Scheiner, *BkA* II, p. 28 scrie (despre *Boiţa*, Haţ) : « (Ochsendorf) *Boica*, *Bojiza* (R)... Etym. : rum. PN ,,der kleine Ochse'' ».

[3] Cf. *Bucin* (Ghg, SîP).

[4] *Bujoara* apare ca toponimic (Gil).

[5] La Frunzescu găsim numai unul, care se cheamă însă *Gunoiul Vechi*. În *Indicat.*, *Gunoaia de Jos* şi *Gunoaia de Sus*.

Laza (Vas) : strict formal, acest nume pare a fi varianta feminină a lui *laz*, existent şi ca toponimic (v.p. 24—25, s.v. *Curătură*). Tot atît de bine ar putea fi însă şi un hipocoristic de la n. pers. *Lazăr* (cf. *Dima* < *Dimitrie*, *Duma* < *Dumitru* etc., venite la noi, probabil, prin filieră slavă).

Leamna[1] (Cra) : dacă ţinem seamă numai de evoluţia fonetică, sîntem îndreptăţiţi să vedem în această numire un continuator direct al lat. *ligna*, pluralul lui *lignum* (simţit însă ca singular, la fel cu *pira* > *pară*, *poma* > *poamă* ş.a.), mai ales că în istroromînă avem *lęmnę* (şi tot reflexe de-ale lui *ligna* posedă diverse idiome romanice; cf. W. Meyer-Lübke, *REW*, nr. 5034). Dar ipoteza aceasta nu pare de loc verosimilă.

Măra (Msc; cf. *Dacor.* VI, p. 532).

Motra (Tran; S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 112) : cf. n. top. *Motrul* (Dj, Gj, Mh, Vl).

Ogora (Hn; Kisch, I, p. 70).

Răgoaza (Iş, Rm), *Rogoaza* (Fl, Adj [2]), *Dealul Rogozei* (Pit) : variantă feminină analogică, formată de la plur. *rogoaze* (cf. *Rogoazele*, Bc, Il), a lui *rogoz* (cf. *Rogozul*, Br, Il, Pr, RS).

Scaia (Vid).

Spinţa (Clg) < *spinţ*.

Teişoara (Bot, Sc) : masc. *teişor* lipseşte în toponimie (şi nu este atestat nici ca apelativ).

Vînta (Cj; Kisch I, p. 65).

Zăvoaia (Br, Cpi)[3].

B. Argelul (Cg) : Dr. I, p. 53 pune această numire în legătură cu *Ardeal*, dar cred că se înşeală, chiar dacă unele graiuri bucovinene africatizează pe *d* urmat de *e*. *Argelul* este, foarte probabil, o variantă masculină, cu valoare exclusiv toponimică, a subst. *argea* (v. mai departe, capit. V, discuţia etimologică). Cf. *Argea* şi *Argeaua*[4] (Tc), *Argelele* (Gj), *Vîrful cu Argelele* (Cis).

Cetăţelul (Cg) : aspect masculin al n. top. *Cetăţeaua* (Ba, Drg, Pr).

Fîntînelul (Rd) : cf. *Fîntîneaua* (Msc).

Florişorul (Ol).

Frunzul (Ag) : nu cred că avem a face cu urmaşul direct al lat. *frondeus*, din pluralul neutru al căruia a ieşit *frunză*, ci cu o variantă masculină, avînd funcţiune strict toponimică, a acestuia. Cf. şi *Dacor.* VI, p. 533, n. 1.

Furnicelul (Brl, Hor).

Găuriciul (Bc, Vl, Zim) : cf. *Găuricea* (Haţ).

Gogoşul (Cra, VîM) : cf. *Gogoaşa* (Cis) şi *Gogoşi* (Dj, Mh). Ne-am putea gîndi la o pronunţare cu *ş* „dur" a acestui ultim toponimic (*Gogoş*), care a făcut apoi ca subiectele vorbitoare să vadă în el o formă de singular (cf. *Iaşul* < *Iaş* = *Iaşi* etc.), dar ipoteza mi se pare neverosimilă.

Hodinul (Cj) : *Hodina* (Hn), amîndouă citate de Kisch I, p. 68.

---

[1] În *Indicat.*, *Leamna de Jos* şi *Leamna de Sus*.

[2] Frunzescu are *Rogoza*.

[3] În *Indicat.*, *Zăvoaia*.

[4] În *Indicat.*, *Argeaua* (Adj).

Lespezelul (Ag, Gj): *Lespedea* şi, mai ales, *Lespezile* apar adesea în toponimia diverselor regiuni româneşti.

Muierul (Sb; Kisch I, p. 238), *Muieruşul* (Fil).

Nevoiul (Tran; Kisch I, p. 256): că un toponimic format de la apelativul *nevoie* este posibil, dovedeşte *Nevoia* (Ved). Alternanţa *v-h* la unele cuvinte (*holbură-volbură*, *hulpe-vulpe*) ne-ar da dreptul să identificăm, din punct de vedere etimologic, pe *Nevoiul* cu *Nehoiul* (Cis) [1], cum pare a face Kisch, care le alătură în cursul discuţiei. Cred, mai degrabă, că *Nehoiul* merge cu *Negoiul*, fără să pot arăta cum.

Potecul (Cis), *Pîrîul Potecului* (Ns; Kisch I, p. 79): forma masculină a apelativului *potecă* există în limba vorbită a romînilor de peste munţi (Tiktin o înregistrează după Lexiconul de la Buda, iar Weigand, *IV. Jber.*, glosar, o atribuie graiului din satul Selişte).

Richiţelul (Giu): nici toponimia, nici lexicul curent nu cunosc o variantă masculină a lui *răchită*.

Secerul, în *Dosul Secerului* (Tran): vezi mai sus, p. 376, s.v. *Secer*.

Stîncul (Săl): dacă nu-i o greşeală (de tipar sau chiar de limbă) [2], acest nume trebuie socotit ca un aspect morfologic aberant al apelativului *stîncă* [3]. Ar putea fi şi o reconstrucţie a temei n. top. *Stănceşti*, pe care Kisch I, p. 91 îl transcrie *Stînceşti*. Aceasta, iarăşi în ipoteza, neverosimilă, că s-ar fi spunînd pe undeva *Stînceşti* (şi *Stîncescu*).

Stupinul (Bv, Ns; Kisch I, p. 147): cf. *Stupina* (Bz, Gal, Hîr, RîV, Sla).

C. **Bîrlogul** (Cos, Hor), *Bîrloaga* (Vl): *DA* citează forma feminină a apelativului corespunzător din povestitorul ardelean Pop Reteganul.

Căldăruşa şi *Căldăruşul* (Sc) [4].

Ciochina (Bz) [5], alături de *Izvorul Ciochinului* şi *Vîrful Ciochinului* (în acelaşi fost judeţ).

Cireşnia şi *Cireşniul* (Buco) < ucr. *čerêšnja* 'cireş (Prunus avium)' (v. mai sus. p. 378, s.v. *Ceraşul*).

Conacul-*Geodi* şi *Conaca* (Cal).

Copaciul şi *Copacea* (Tran; Dr. II, p. 76).

Copăceana şi *Copăceanul* (Bld): femininul „regulat" al lui *Copăceanu(l)*, nume care indică originea locală, este *Copăceanca*, nu *Copăceana*.

Copăceaua (Mh) [6], alături de *Copăcelul* (Ba, Bz, RîV).

Cordunul, în *Cheia Cordunului*, şi *Corduna* (Bz).

Doftăniţa şi *Doftăneţul* (Cpi), diminutive de la *Doftana* (Bac [7], Cri).

Filioara şi *Filiorul* (TîN).

Găvanul (Mh), alături de *Găvana* (Vl); *Găvanul Grecului*, *Găvanul Larg* şi *Găvanul Mic* (Zim), al. de *Găvana* (Giu); *Gavanul* (Dr), al. de *Gavana*

---

[1] Cf. şi diminutivul *Nehoiaşul* (în acelaşi raion).

[2] Kisch, la care am găsit pe *Stîncul* (I, p. 91), are numeroase greşeli de ambele feluri.

[3] Cf. *Stînca* (Bc, Bot, Br, Dor, Iaş, TîN, Tul).

[4] *Căldăruşa* apare, ca toponimic, şi în Brl, Buz, Ol, Vs.

[5] Şi în Iş, Slo, Tr, Vş.

[6] La Frunzescu, care-l transcrie *Copăceoa*, aşa că nu poate fi vorba de o greşeală, în ce priveşte partea finală. Cf. mai sus *Cetăţelul* şi *Cetăţeaua*.

[7] În acest raion avem şi unul dintre cele două diminutive (*Doftenița* sau *Doftana Mică*).

(Bot); *Găvani* (Brl), al. de *Găvanele* (Bz, Il)[1]. Alternarea celor două aspecte morfologice ale acestui toponimic se poate urmări, mult mai uşor, adică mai clar, de la un subdialect la altul: cu extrem de puţine excepţii, constatăm că forma masculină este moldovenească, cea feminină muntenească. Situaţia se explică geografic, în sensul că, dacă admitem ca etimon bulg. *gavana* 'strachină (de lemn), blid, gamelă', este firesc să predomine în Muntenia (şi Oltenia) genul prototipului bulgăresc. Intervine, poate, şi elementul semantic: prin Moldova, *găvan* se cheamă nu un obiect propriu-zis, ci 'scobitura' obiectelor pe care acest cuvînt le numeşte în graiurile munteneşti (şi olteneşti).

Gruiul şi *Gruia* (VîM): trebuie să plecăm de la forma masculină, aşadar de la sensul 'movilă', şi să considerăm pe cea feminină ca o creaţie toponimică, asemănătoare cu precedentele. Vezi şi mai departe, capit. V, s.v.

Guşa Mare şi *Guşa Mică* (Găe), al. de *Guşul* (în acelaşi raion).

Hîrtopul şi *Valea Hîrtoapei* (Făl): şi apelativul corespunzător are în limba vorbită ambele aspecte morfologice. Varianta, mai veche, cu *v*-, apare de asemenea cu amîndouă genurile în toponimia unor regiuni oarecum învecinate: *Vîrtop* (Băi, Cîm, Cor, NeV, TîJ) şi *Vîrtoapa* (Hor). Cf. mai sus, p. 30—31, s.v. *Hîrtoapele*.

Ineuţ şi *Valea Ineuţului* (Ns), al. de *Ineuţa* (Ns): un s i n g u r loc poartă ambele numiri (Dr. I, p. 11).

Mitoc(ul) (Bld, Bot, Iaş, Săv, Sc) şi *Mitoca* (Rd).

Nedeia şi *Nedeiul* (Dj).

Oraşa şi *Oraşul* (Bc).

Ostrov şi *Ostrova* (Tran; Dr. II, p. 277).

Priboiul (Tit, Trg) şi *Priboaia* (Msc)[2].

Răbrişorul sau *Răbra*[3] (Năs): în secolele trecute această localitate se numea *Răbrişoara* (Dr. I, p. 91).

Secara sau *Priboiul* (TuM), al. de *Secarul* (în acelaşi raion)[4].

Stejerul (şi *Valea Stejerului*), al. de *Stejera* (ŞoM; Kisch I, p. 106 şi *Dacor*. X, p. 546).

Şomcutul Mic (Dej), al. de *Şomcuta Mare* (ŞoM).

La numirile imediat precedente sînt de adăugat altele, perfect similare în ce priveşte aspectul lor morfologic dublu. Singura deosebire constă în faptul că, date fiind noţiunile pe care le exprimă apelativele respective, ivirea unui gen nou alături de cel vechi (totdeauna femininul alături de masculin) pare mai mult ori mai puţin în natura lucrurilor. Căci este vorba de substantive care numesc fiinţe şi plante: primele au (sau pot fi imaginate ca avînd) două sexe, celelalte produc fructe, şi numele fructelor, cînd derivă de la aceeaşi temă ca şi numele arborilor corespunzători, sînt, obişnuit, de genul feminin. În asemenea condiţii este relativ uşor să se

---

[1] Toponimicele în discuţie sînt mult mai numeroase (v. p. 27, s.v. *Gavana*), dar eu am dat aici numai pe cele existente, cu aspect morfologic diferit, în acelaşi raion sau în raioane vecine.

[2] *DG* dă pe *Priboiul* pentru fostele judeţe Dîmboviţa şi Prahova, dar la Frunzescu îl găsim localizat şi în Muscel.

[3] În *Indicat.*, *Rebra*. Există şi *Rebrişoara* (Năs).

[4] *Secarul* apare şi în raionul Măcin.

creeze toponimice feminine oarecum neregulate, adică inexistente sau chiar imposibile în lexicul vorbirii curente. Amănuntul, fără a fi esențial, are totuși importanță pentru discuția de ordin teoretic pe care o fac la sfîrșitul prezentului paragraf.

Balaurul și *Balaura* (Bld) [1].

Carasul și *Carasa* (Dor) [2] : se pare că-i vorba de una și aceeași localitate, înregistrată de cele două colecții toponimice privitoare la Romînia Veche (*DG* și Frunzescu) sub aspecte morfologice diferite.

Carpina (în *Valea Carpinei*, Buz) : cf. *Carpen* (Seb, VîM), *Carpenul* (RîS) și *Poiana Carpenului* (Cis). *DA* are *carpenă* (*carpină*) 'fructul carpenului' și *carpenă* ,,(Bot.) Melampyrum arvense nemorosum = *condroniu*''.

Călimana (Tran; Opreanu, *Die Szekler*, p. 111), *Piscul Călimanei* (Msc), al. de *Călimanul* (Făl, Foc, Mara, Plo).

Farcașa și *Farcașul* (PiN) : așa transcrie Frunzescu respectiv numele satului și pîrîului bine cunoscute de cei care au făcut excursii pe valea Bistriței moldovenești. *DG* are numai *Fărcașa* pentru ambele localități. Cf. și *Fărcașa* (PiN, ŞoM), *Fărcașa-Tău* (Lud), al. de *Fărcașul* (Olt, Crl) [3], *Vîrful Fărcașului* (Sb), apoi, și mai cu seamă, *Fărcașele* sau *Fărcașul* (Crl) [3], care arată amestecul genurilor în cazul unui singur sat. Originea acestui nume este magh. *farkas* 'lup'.

Frasinul și *Frasina* (Bz) : două coline sînt numite astfel. *DA* cunoaște (ca ,,cuvînt rar'') *frasină* 'fructul frasinului'. Cf. și *Frasin* (GuH, Răd, VaD), *Frasina* (Hor), *Frasinul* (Cra, Gil, Giu, NeV, Plo).

Ghezura (Cis) și *Ghezurele* (Plo) : cred că al doilea dintre aceste toponimice reprezintă aspectul masculin dialectal, iar primul, femininul substantivului *viezure*. *DG* transcrie numele localității ploieștene *Ghezurile*. Dacă această ortografie este corectă, îl putem interpreta ca un plural feminin, față de care *Ghezura* ar fi singularul apelativului corespunzător. Dar ce cuvînt poate fi *ghezură* și ce sens ar avea, îmi este imposibil să arăt. Cf. și *Ghezera* sau *Gheazera* (masiv muntos, Msc), al. de *Ghezurile* (deal în același raion), apoi *Muchea Ghezurilor* sau *La Ghizunii* (colină, Bz).

Gorona (Hn; Kisch I, p. 106), *Goruna* (Cpi), al. de *Gorunul* (Pr), *Goruni* (Iaș) : *DA* înregistrează apelativul *gorună* 'fructul gorunului'.

Ieduțul (Dr, Iș) și *Ieduța* [4] (Iaș) : diminutiv de la *ied*, *iadă*.

Jiana Mare și *Jiana Veche* (VîM), al. de *Jianul* (Ag, If, Ol, Vș).

Jugastra, vechiul nume al satului *Jugăstreni* (Lăp) [5] : cf. *Jugastrul*, *Jugastrul Nou* și *Jugastrul Vechi* (Fil), *Dealul Jugastrului* (TîJ).

Lebăda (Bt), al. de *Lebădul* (Iș) [6].

Mistrețul și *Mistreața* (lacuri, Fet) : *DE* are *mistreață* (subst.) 'scroafă mistreață', femininul lui *(porc) mistreț*.

---

[1] Date de Frunzescu. În *Indicat.* apare numai *Balaurul*, unde se trimite, ca numire oficială, la *Crîngul Nou*.

[2] În *Indicat.*, numai *Carasa*.

[3] În *Indicat.*, *Fărcașul de Jos* și *Fărcașul de Sus*.

[4] În *Indicat.*, *Edula*.

[5] Vezi Dr. II, p. 163. Maghiarii îi zic pînă astăzi *Zsugasztra*.

[6] Cf. și *Lebădoiul* (Br), apoi *Lebedea* (Ba), *Lebediul* (CeS).

Paltin (Făg, Foc, Răd, Sib, Sş, Str, Suc), *Paltinul* (Str) şi *Paltina* (Hn); vezi Kisch I, 95, 108.

Păstrăvul şi *Păstrăva* (Pt).

Ulma (Răd, TT), al. de *Ulmul* (Bz, Căl, Dj, Dr, Fău, Mh), *Ulm* (oş. Hun), *Ulmi* (Plo, Răd, Tit, Trg), *Ulmi-Liteni* (Hrl), *Ulmi-Oineşti* (Tit), *Ulmi-Polieni* (Hrl).

Ar fi de adăugat numiri formate de la adjective şi a căror prezenţă sub ambele aspecte morfologice aici în discuţie se justifică, lingvistic vorbind, la fel cu a precedentelor, în sensul că apariţia unuia dintre cele două genuri alături de celălalt (considerat originar) a fost ajutată de conştiinţa subiectelor vorbitoare că au a face cu cuvinte supuse moţiunii gramaticale. De pildă : *Săbişa* (ŞoM), al. de *Sebeş* (Făg, Seb, Tpl) < magh. *sebes* 'iute' (cf. Dr. I, p. 40—41).

Explicaţia care se poate da toponimicelor de felul celor discutate în prezentul paragraf, cu deosebire celor de sub A şi C (la ultimele, sînt de luat în consideraţie femininele), ar fi, după mine, identică, din punct de vedere psihologic, cu aceea pe care am propus-o, în paragrafele precedente, pentru numirile cu număr şi caz gramatical diferite de ale apelativelor corespunzătoare din limba curentă. Am invocat acolo nevoia de a „individualiza" locurile cu ajutorul numelor ce li se dau, de a le deosebi cît mai precis unele de altele, de a evita, în limitele posibilului, orice confuzie, fie cu alte locuri, fie cu noţiunile exprimate prin apelativele care stau la baza toponimicelor în discuţie[1].

Această nevoie se manifestă şi mai clar sub forma variaţiei genului, aşa cum am constatat la exemplele despre care este vorba aici. Numărul lor mare, precum şi caracterul aberant al celor mai multe dintre ele cer altă explicaţie decît aceea care se propune obişnuit în asemenea cazuri, adică analogia, mai ales că numai o minoritate neînsemnată poate fi considerată drept efectul acestei cauze de schimbare a limbii. În capitolul următor vom vedea că la fel se prezintă situaţia diminutivelor : un număr enorm de toponimice au forme diminutivale, care, în limba vorbită, sînt nu numai inexistente, ci şi imposibile, la apelativele care le-au servit ca punct de plecare. Aceasta arată că membrii colectivităţii lingvistice se conduc după alte criterii, cînd purced la numirea locurilor din jurul lor, că „atitudinea" lor faţă de aceste noţiuni speciale diferă de cea obişnuită în crearea şi modificarea limbii curente.

Multe locuri seamănă între ele prin aspectul lor exterior (mă refer, în primul rînd, la accidentele solului), şi de aceea subiectele vorbitoare sînt cu atît mai ispitite să le dea numiri identice, în una şi aceeaşi regiune,

---

[1] Observaţii interesante, cu privire la necesitatea de a înlătura omonimiile, găsim în Dacor. IV, p. 1351—52 : „Într-adevăr, după ce numiri străvechi ca *Piatra*, *Vadul*, *Pinul* etc. au primit forma slavă *Camena*, *Brod*, *Bor* etc., acestea din urmă, ca mai nouă, dar, mai ales, ca neechivoce, aveau toate şansele de partea lor de a rămîne în limbă : *Mă duc la Brod*, *mă cobor din Bor* etc. nu poate da niciodată naştere la o răstălmăcire greşită, precum poate da : *Mă duc la Vad*, *mă cobor din Pin*. Acelaşi principiu lingvistic stă, desigur, la baza fenomenului remarcabil că în onomastica romînă s-a păstrat un număr cu mult mai mare de nume de origine slavă decît putea fi proporţia numerică de slavi înghiţiţi de romîni : *Covaci* era mai potrivit spre a desemna în mod neechivoc pe o persoană decît *Faur*, care în romîneşte era şi apelativ." (S. Puşcariu)

cu cît numărul termenilor tehnici[1] consacrați este relativ redus. Nevoia de a evita confuziile îi îndeamnă totuși să distingă unul de altul locurile respective, oricît de asemănătoare ar fi ele, printr-o ușoară schimbare morfologică a numelui destinat să le individualizeze. Și cum singurul mijloc de a satisface această nevoie este variația genului gramatical, se ajunge la situația descrisă în paragraful de față: se numesc cu același cuvînt o dată sub forma lui masculină, altă dată sub forma lui feminină, două locuri care prezintă elemente oarecum comune (sînt asemănătoare prin înfățișarea lor sau apropiate ca așezare geografică etc.).

Această explicație, care, recunosc eu însumi, este valabilă mai ales pentru toponimicele de sub B și C (vezi ceva mai încolo), n-a fost acceptată de unii lingviști. Astfel în *Dacor.* VI, p. 530, urm., Pușcariu susține că finala *a* a numelor topice asemănătoare cu cele aici în discuție este „sufixul toponimic" *-a*, care ne întîmpină nu numai la romîni, ci și la popoarele învecinate, apoi la alte popoare romanice, atît în toponimie, cît și în antroponimie[2]. Dar autorul nostru nu încearcă nici o precizare cu privire la originea, natura și funcțiunea acestui sufix, ci se mulțumește să facă afirmații de felul următoarelor: „Dacă o pădure se numește *Arhimandrița*, e evident că nu poate fi vorba de un arhimandrit-femeie, nici de nevasta unui arhimandrit, ci e probabil că genul lui „pădure" a determinat legarea lui *-a* la cuvîntul care indică posesorul pădurii" (p. 532—533). „Dacă alături de *Opriș* găsim bunăoară varianta *Oprișa*, aceasta nu însemnează că avem a face cu numele unei femei; ambele variante se găsesc întocmai și la sîrbi, care adaugă un *-a* și la numiri de origine romînească în *-ul* (*Bratula*, *Dobrula*, *Dragula* etc., *Studii istroromîne*, II, p. 298). Un *Bodea Rumărula* (*Romînul* + *a*) e atestat la noi de I. Bogdan, din anul 1498" (p. 532, n. 1). Exemplele *Arhimandrita* și *Opriș* nu sînt tocmai bine alese, din cauza naturii lor „animate": un feminin *arhimandrită* este o realitate chiar în limba curentă, indiferent dacă-l găsim ori nu atestat, căci rangul monahal corespunzător se acordă și călugărițelor, care se numesc, deci, *arhimandrite*, iar nu *arhimandriți*; cît despre *Oprișa*, sînt dispus să admit, deși nu pot proba, că există ca nume de femeie, creat de la masc. *Opriș*, care, la fel cu *Oprea*, va fi avînd funcțiunea și a unui nume de botez, nu numai de familie[3].

De altminteri Pușcariu însuși recunoaște, și încă direct, că, măcar cîteodată, subiectele vorbitoare simt în *-a* articolul feminin, ceea ce presupune conștiința despre existența genului feminin la întreaga numire: „Ar fi însă greșit să credem că toponimicele derivate cu *-a* n-au fost confundate cu femininele articulate. E chiar evident în unele cazuri că subiectul vorbitor a dat acestui „formans" *-a* un rost lingvistic asemănător cu al terminației feminine articulate" (p. 532).

În ce privește numele de sub B, care zdruncină serios punctul lui de vedere, interpretarea dată de el confirmă, de fapt, explicația mea: „Cazul invers îl avem în numele de c ă t u n *Frînghiul* (de la n. pers.

---

[1] Por. ar spune termeni entopici.

[2] Pentru care trimite la lucrarea sa *Studii istroromîne* II, p. 304 urm. și la *Dacor.* II, p. 697—698.

[3] Cf. și *Lg. Litt.* III, p. 27.

Frînghie), în vîrful de munte *Frunzu* (de la *Frunză*), în balta *Ionelele* (de la *Ionel*) sau în lacul *Lebădul*, care poate fi format sau de la numele păsării sau, mai probabil, de la al unui om numit *Lebedea*[1]. Observație interesantă a făcut, în regiunea Bistriței, G. Kisch: „apele au de obicei nume de gen feminin: *Bistricioara*, *Strumioara*, iar munții din care izvorăsc sînt numiți după apă, dar cu un nume de gen masculin: *Bistriciorul*, *Strumiorul*. Astfel schimbarea de gen devine un mijloc derivativ" (p. 533). Constatarea lui Kisch prezintă, în adevăr, un interes deosebit pentru discuția noastră, tocmai prin faptul că ilustrează sensibilitatea la omonimie, adică teama de confuzie, a subiectelor vorbitoare, de care am pomenit mai sus. Această sensibilitate intervine nu numai în condiții ca cele arătate de Kisch, cînd, cum am spus deja, două locuri apropiate sau „înrudite" cer, din cauza aceasta, un nume comun, ci și în cazul unui loc unic, a cărui numire, impusă de natura lui, ar putea provoca o neînțelegere, în ipoteza că ar păstra absolut neschimbat apelativul din limba curentă de la care s-a format.

Dacă *-a*, de la care a pornit discuția, ar fi acel vag sufix, existent în numeroase idiome, romanice și neromanice, apariția unor numiri ca *Frînghiul*, *Frunzul*, *Lebădul* etc. ar rămîne inexplicabilă. Prezența lor arată că în conștiința subiectelor vorbitoare se pune problema „genului" gramatical, cînd împrejurările de ordin material cer utilizarea unui apelativ curent ca nume al unui loc oarecare. Să zicem că derivările propuse de Pușcariu pot fi acceptate fără nici o rezervă: cum s-a ajuns însă la toponimice de felul lui *Argelul*, *Cetățelul*, *Fîntînelul*, *Furnicelul*, *Hodînul* etc.? Există n. pers. *Argea(ua)*, *Cetățea(ua)*, *Fîntînea(ua)*, *Furnicea(ua)*, *Hodină* etc.? [2].

---

[1] Ne putem întreba, dacă și în ce măsură nimeresc adevărul aceste derivări. Aceeași atitudine se impune și față de alte explicații, și mai nesigure decît acestea: *Brustura* < n. pers. *Brusture*, *Busuioaca* < n. pers. *Busuioc*, *Cărbuna* < n. pers. *Cărbune*, *Desa* < n. pers. *Desu* (p. 532). Pînă și *Boura* nu reprezintă, pentru autorul nostru, femininul lui *bour*, ci tot o formație, cu ajutorul lui *-a*, de la acest apelativ. Iar în cazul lui *Jidova*, șovăie între *Jidov* + *a* și *židŭ* + *-ova* (ca în *Panciova*, *Sadova* etc.).

[2] Și G. Weigand, *ZONF* III, p. 155 vede în *-a* un „sufix local", căruia el îi spune „balcanic", fără să insiste cîtuși de puțin asupra originii și valorii lui. (Vezi replica mea în *Arh.* XXXV, p. 128.) N. Drăganu, *Dacor.* VII, p. 257 citează toponimicul ardelenesc *Mura*, existent sub acest aspect și la maghiari, spunînd că „are înfățișarea lui *Fagha*, *Fraga*, *Frasina*, *Corna*, magh. *Korna*, *Goruna*, *Paltina*, *Ulma*, *Jugastra* etc.", dar nu ia poziție față de explicațiile prezentate mai sus. Cf. și Dr. II, p. 162–163 (la p. 615 apar n. top. arom. *Caprara* și *Carbunara*, cu înfățișare morfologică asemănătoare).

CAPITOLUL III

FORMAREA CUVINTELOR[1]

Toponimia romînească oferă un material imens aparținînd acestui aspect al activității lingvistice. Majoritatea numirilor formate cu ajutorul sufixelor derivative sînt nu numai inexistente în limba curentă, ci par chiar imposibile din punctul de vedere al normelor acesteia. Impresia generală pe care o lasă cercetarea formațiilor toponimice sufixate este că subiectele vorbitoare nu cunosc nici o piedică și nici o limită în domeniul derivării, cînd nevoia cere să recurgă la acest mijloc de creație: de la orice temă și cu orice sufix poate, teoretic cel puțin, să ia naștere un nume topic nou, menit să caracterizeze, să definească scurt, dar cu atît mai pregnant, un loc a cărui așezare geografică, înfățișare exterioară etc. impun utilizarea unui toponimic deja existent, eventual a unui apelativ, ajutat de un element derivativ, pentru ca locul respectiv să capete ființă în conștiința lingvistică a regiunii unde se găsește. Aliveat! Le grupez, în cele ce urmează, după sufixele derivative (așezate în ordine alfabetică) și după natura gramaticală a formației (substantive și adjective). O parte din ele, relativ puține, sînt derivate nu cu un sufix propriu-zis, ci cu desinența „moțională" *ă*, care servește obișnuit la diferențierea celor două genuri ale adjectivului. Voi începe cu acestea, nu numai fiindcă au o situație specială, ci și din pricina înrudirii lor formale cu toponimicele studiate în paragraful precedent[2]. Și cum cele mai multe sînt nume de ființe, voi trece imediat la numiri asemănătoare cu ele sub raportul semantic, dar formate cu suf. *-oaie*.

---

[1] Ar mai fi de relevat, din domeniul „Morfologiei", un fapt privitor la verb: *Pustieta* (Rm). Acest toponimic este participiul verbului *pustii*, cu aspect morfologic de conj. I (*pustiiat*, devenit, în graiurile moldovenești, *pustiet*, întocmai ca *băiat* > *băiet*, *înfoiat înfoiet*, *tăiat* > *tăiet* etc.). Prin Maramureș circulă încă forma *pustiia*. *GrFM*, p. 89, col. I, r. 1 dă versul popular *Țiligradu l-a pustiia*. De asemenea apare ca la Odobescu (cf. *DE*, s.v.).

[2] S-ar fi cuvenit, poate, să le discut împreună cu acelea, mai ales că între *Balaura*, *Păstrava* etc., menționate acolo, și cele care urmează acum o deosebire formală nu există. Dar amănuntul n-are importanță, întrucît se referă la clasificarea faptelor, adică la ceva prin definiție neesențial și oarecum arbitrar.

§ 1. FEMININE ÎN *-ă*

Marea majoritate sînt nume de animale[1], care, datorită tocmai semnificației lor, prezintă o mare importanță pentru istoria limbii noastre. Se știe că astăzi (și încă de multă vreme) femininul unui nume de animal se formează de la masculinul corespunzător cu suf. *-iță* (*măgăriță*, *păuniță*, *porumbiță*) sau *-oaică* (*corboaică*, *lupoaică*, *ursoaică*). Toponimia păstrează, din epoca în care și limba curentă le utiliza, fiindcă le avea moștenite sau le crease, analogic, după modelul celor transmise direct din latinește, un număr relativ mare de asemenea nume în *-ă*.

Bivolele[2] (Dr) : *DA* cunoaște, alături de obișnuitul *bivoliță*, pe mult mai rarul *bivolă*, care, sub aspectul *bibolă*, însemnează 'un fel de fluier de salcie'. Trebuie să arăt, pe baza informațiilor date de *DG*, că satul aici în discuție are două părți : *Bivolul Mare* și *Bivolul Mic*. Ar urma că *Bivolele* este pluralul (neutru, nu feminin) al n. top. *Bivolul*, ipoteză care, din punct de vedere strict logic, se impune, dar nu poate fi primită, dacă ne raportăm, cum nici nu-i posibil altfel, la conștiința lingvistică a subiectelor vorbitoare.

Boura (Ba), *Boura-Fîrțigi* (Nț) : masc. *Bourul* apare în aceleași foste județe, dar și în Bc, Dr, Tc.

Catîra (Cis) : dicționarele înregistrează pe *catîră*, ca feminin al lui *catîr*.

Coarba (Iaș)[3] : „Cînd voim să distingem femela de mascul, i se zice *coarbă* (Marian, Orn. 2, 17), *coarbă*, *corbèa*, *corboaică*, *corbiță*[4] "(*DA*). Omonimul *coarbă* 'unealtă cu care se sfredelesc găuri, învîrtind cu mîna dreaptă o manivelă în vreme ce stînga apasă deasupra' este ucr. *korba* 'manivelă' (*DA*). În *Fîntîna Corbei* (Vl), *Rîpa Corbei* (RîV) și *Viroaga Corbei* (Vș), partea a doua reprezintă, cu siguranță, genitivul n. pers. *Corbea*, căci *coarbă* și-ar fi păstrat diftongul, nu l-ar fi prefăcut în *o*.

Cuca: în unele cazuri, acest nume, pe care l-am înregistrat la p. 35, s.v. *Movila*, ar putea fi femininul lui *cuc*, cunoscut (alături de *cuculeasă*[5] și *cuculiță*) dicționarelor noastre (vezi și *III. Jber.*, p. 273 și 319, unde apare băn. *cucă* 'femeiușca cucului'). Cf., pentru diverse detalii și în legătură cu

[1] În general, fauna furnizează un mare număr de toponimice, și nu numai la noi. Faptul se datorește, evident, unei realități materiale : animalele, domestice și sălbatice, joacă un rol foarte important în viața omului, pe de o parte din pricina desei lor apariții în mediul înconjurător, pe de alta, fiindcă satisfac diverse necesități de ordin economic. Destul de des intervin însă reprezentări mitologice, credințe și superstiții vechi, în legătură cu forța supranaturală (totdeauna presupusă) a unor animale, de care trebuie să ne păzim, fiindcă ne vor răul. Ar fi interesant de studiat, din acest punct de vedere, nomenclatura topică la baza căreia se află nume de animale.

[2] În *Indicat.*, numai *Bivol* (Săv).

[3] Ros., p. 346, n. citează, dintr-un document de la 1797, numele de sat *Corba* (fostul județ Baia), care trebuie citit *Coarba*.

[4] Cf. *Corbița* (Adj).

[5] Cf. *Cuculeasa* (RîS), *Cuculeasa-Fundeni* (Bz). După *RCr.* XIII, p. 152, *Cuculeasa* = *Coculeasa* < n. pers. *Coca*.

discuția făcută acolo, *Dacor*. III, p. 460 şi 1096, Dr. II, p. 296–297, *Bul. Phil.* VI, p. 186, *RCr.* XIII, p. 148. Satul *Cuca* din raionul Galați se chema altădată *Fîntîna Cucului* (*RIR* X, p. 133). Faptul vorbeşte, cred, în favoarea ipotezei mele.

Huluba (Gil, Msc, Săv[1]): deoarece *hulub* 'porumbel' circulă numai prin Moldova nordică (împreună cu ținuturile învecinate), urmează că singur toponimicul moldovenesc poate fi socotit ca o formație de felul celor aici în discuție, rămînînd să vedem în celelalte apelativul *hulubă*, variantă a lui *hlobă* 'fiecare din cele două rude la trăsură sau căruță, între care se înhamă calul' (*DE*). Vezi şi mai departe, capit. VI, s.v. *Huluba*.

Iepura (Cra; Dens., p. 2): după *DA*, femininul lui *iepure* sună *iepuroaică* şi, mai de mult, *iepuroaie*; *iepură* este 'nume de vacă, de oaie, de capră'.

Lupa (Gj, Ol, Pr, Tc), *Coasta Lupei* (Tec), *Odaia Lupa* (Gal), *Podul Lupei* (Căl)[2], *Lupele* (Gal) < lat. *lupa*, conservat pînă astăzi în istroromînă, unde pentru dacorom. *lupoaică* se zice *lupę*. Cf. şi *lupă* 'bubă, bolfă, gîlcă, umflătură sub piele, care creşte uneori foarte mare; crescătură lemnoasă ce apare pe trunchi sau pe ramurile unor arbori' (*DE*)[3].

Mînza (PiN).

---

[1] În *Indicat.*, *Hulub.*

[2] Pentru *Lupa* din afara teritoriului R. P. Romîne, vezi Dr. II, p. 39, 54, 89.

[3] Tema *lup-* apare şi la alte toponimice, printre ele *Lupşa* (BAr, Cîm, Rup, Str), de care s-au ocupat G. Weigand, *BkA* I, p. 25 şi N. Drăganu, *Numele proprii cu sufixul -şa*, p. 21–22. Cred util să reproduc spusele acestor lingvişti. Primul scrie: « *Lupşa Lup + şa* nume de persoană, ca în *Necşa* [?] (*Neag + şa*), *Bogşa (Bogdan + şa)* [sic !] din tema slavă *lup-*. Numele topic *Lupa*, care apare ca nume topic [sic !] pe un teritoriu extins în Ungaria şi în alte părți, nu are nimic a face cu *lup* „Wolf" sau chiar cu *lupa* (?) „Wölfin", cum crede Ovid Densusianu, ci conține tema slavă *lupiti*. Şi în Saxonia, aproape de Wurzen, există un *Lupa* german şi un *Lupa* vendic, ultimul a fost, fireşte, cel mai vechi. *Lupşa* se întîlneşte şi în Romînia de două ori. Deoarece *-şa* nu-i un sufix romînesc, iar un *Lup + -iş + a* nu poate fi acceptat, nu rămîne altceva de făcut decît să vedem în acest cuvînt o formație pur slavă de la *lup + ša*. De aici derivă şi numele satului bulg. *Lupovski*, districtul Plovdiv, *Lupakion* în Grecia de nord. *Lupež* în sîrbeşte înseamnă „hoț", polon *łup* „hoție". *Lupşa* s-a întrebuințat ca nume de persoană, de unde răspîndirea lui în Romînia; n. pers. sîrb. *Lupetin* (1275), *Lupats*, sat în Bosnia, *Lupež* sat în Serbia veche, *Lupo*, n. pers., de la care s-a derivat *Lupša*; *Lupo* însuşi este un hipocoristic de la *Lupež* sau *Lupetin* sau de la o formație asemănătoare. Este posibil de asemenea ca *Lupša* să fi luat naştere din n. pers. sîrb. *Lubiša* (1297) ». Cum vedem, Weigand pune la îndoială, fără să aducă vreun argument propriu-zis, chiar latinitatea n. top. *Lupa*, împotriva căruia nu se poate obiecta nimic: de vreme ce în latineşte exista un *lupa*, femininul lui *lupus*, şi acest *lupa* trăieşte pînă astăzi la istroromîni, n-avem dreptul să admitem că el a fost moştenit în toate graiurile romîneşti, dar a dispărut, cu vremea din cele mai multe, lăsînd totuşi urme în toponimie? Dacă întîlnim n. top. *Lupoaia* (vezi mai departe), dacă pe *Ursa* îl socotim drept reflexul direct al lat. *ursa*, de ce să respingem, fără argumente serioase, derivarea lui *Lupa* din lat. *lupa*? Drăganu spune următoarele: „Tot aşa *Lupşa*, n. fam. şi top...; poate magh. *Lopsa*, com. Gömör, Vas > *Lupşani*, nu este un derivat al lui *lup* (> **lupşu* 'lupşor' > *Lupşa*; ...), ci al n. pers. *Lupu* (cf. şi *Lupea*; apoi srb. *Vlkša*, *Vukša* < v. bulg. *vŭlkŭ* „lupus"...", rom. *Vucşan*, n. fam. magh. *Farkas*, germ. *Wolfgang*), deşi şi radicalele slave *lupiti* „detrahere" şi *lupati* „klopfen" pot fi luate în considerare (cf. n. top. *Lupoglav* în Iugoslavia) ». Eu cred că chiar *Lupşa* (cf. şi *Lupşani*, Leh) are aceeaşi temă (lat. *lup-*), cum arată paralelele slave, maghiare etc. citate de Drăganu şi la care se poate adăuga, între altele, n. top. *Vîlcea*: noțiunea 'lup' serveşte în tot felul de idiome la formarea numelor proprii (de oameni şi, prin acestea, de locuri). Găsesc ulterior că *lupă* (= *lupoaică*) este încă viu prin Oltenia (vezi *Cosm.* VI, p. 491).

Păuna (Il)[1], *Dealul Păunei* (Ms): strict formal, este clar că avem a face cu femininul lui *păun*. Îndoielnică poate fi interpretarea acestor toponimice în spiritul paragrafului de față, și adică, dacă este vorba de numele păsării sau, mai degrabă, de un nume propriu feminin. Trebuie arătat totuși că atît Tiktin, cît și Damé înregistrează apelativul *păună* cu sensul lui propriu ('paonne'), iar cel dintîi precizează că acest cuvînt circulă în limba populară. În ce privește modul cum a putut lua naștere o asemenea numire topică, să se compare cele spuse la p. 386, s.v. *Lăunele*[2].

Poarca (Rom) < lat. *porca*, păstrat, cu însemnarea lui originară, pînă astăzi la ceilalți romîni (arom. megl. *poarcă*, istrorom. *porcę*).

Socoalele (Căl), *Socola* (Iaș): femininul unui neatestat *soçol* < slav. *sokol* 'falco, faucon commun', 'șoim', din care au ieșit arom. *săcol*, megl. *socol* 'șoim, vultur'. Tema aceasta ne întîmpină la n. top. *Socol* (Iaș, MoN, Mr), *Socoleț* (Nț; Mat., p. 42), *Socolo(vă)ț*[3] (MoN; Kisch I, p. 150; *Dacor.* X, p. 337, n. 3), *Socolari* (Ora), *Socolești* (Str)[4]. Cf. și *Arh.* XLIV, p. 54.

Taura (în *Bujora cu Taura*, Hor) < *taur*. Să se compare lat. *taura* 'sterilis' (glosare; *Revue de linguistique romane* VII, p. 144)[5].

Ursa (Cor, Tc)[6] < lat. *ursa* (> arom., megl. *ursă* 'ursoaică'). Dens., p. 3 mai citează n. top. *Ursa* (Gj), *Dealul Ursei*, *Piscul Ursei* și *Valea Ursei* (Cra). Cf. și *Ursița*[7] (Neg), dat tot de Dens. și care este un feminin în *-iță* (la fel cu *măgăriță*) etc.

Pe lîngă exemplele înșirate pînă aici, toponimia noastră mai oferă cîteva, a căror temă este un nume de ființă umană.

Călugăra (Ba, Bac, Cv, Dj) < *călugăr*: sinonim cu *călugăriță* și cu n. top. *Călugăreasa* (Dj, Fil). *DA* prezintă pe *călugără* ca „feminin familiar", rar întrebuințat.

Cerchezele (TîJ) < *cerchez*. După *DA*, sensurile lui *cerchez(ă)* sînt 1. 'circazian(ă) (numele unei seminții arice din grupa vestică a popoarelor din Caucaz)'; 2. 'nume de ogar'; 3. '(sub forma *cercheză*) o haină purtată în satele răzeșești'.

Cojana (Tc, Tt, Vs) < *cojan* (v. mai sus, p. 300, nota 1). Femininul este necunoscut dicționarelor noastre.

Draca (ACl): foarte probabil, forma feminină a lui *drac* și avînd sensul propriu (v. discuția de la p. 247, s.v. *Draca*). Ne putem gîndi și la *dracă* = „mărăcine (..., nume auzit de la vreo două, trei persoane) = Paliurus aculeatus Lam. (familia Rhamnaceae)" (M. Băcescu, *RCr.* VIII, p. 127) < bulg. *draka* 'idem'.

---

[1] După Dens., p. 3, există un *Păuna* și în fostul județ Prahova.

[2] Aceasta, în legătură cu afirmația din *RCr.* IX, p. 231, că prin țările noastre n-au trăit păuni, și de aceea nu sînt posibile nici ivirea unui toponimic *Păuna* (sau *Păunul*) cu înțelesul originar al acestui substantiv, nici derivarea lui din lat. *pavonem* (acolo se propune un etimon neogrec). Obiecția este neîntemeiată, cum am căutat să probez s.v. *Lăunele*.

[3] În *Indicat.*, *Socolovăți*.

[4] Ultimul, de la n. pers. *Socol*.

[5] Și masc. *taurus* apare în toponimie, pînă prin Asia Mică (vezi *Le français moderne* VI, p. 197).

[6] În *Indicat.*, *Ursa-Moloșeni* (Adj).

[7] În *Indicat.* se trimite, ca numire oficială, la *Urșița*.

Frînca (Buz, Msc) : *DA* are *frînc*, fem. *frîncă* '(învechit) nume generic pentru occidentalii de rasă latină (francezi, italieni)' < v. slav. *frągŭ*.

Secuia (Vas) : femininul lui *secui*, absent în dicționare.

Șarba [1] (sau *Șerboaia*, Adj), *Buza Șărbei*, *În Vîrful Șărbei* și *Munții Șărbei* (VaD) < lat. *sĕrva*, femininul lui *sĕrvus* : *DE* are *șerb*, fem. *șarbă* (plur. *șarbe*, *șerbe*) 'slugă ; rob, roabă ; rumîn, vecin'.

§ 2. FEMININE ÎN *-oaie*

Între toponimicele studiate în paragraful precedent și cele ce urmează constatăm o foarte strînsă legătură [2]. Şi unele și altele au drept temă nume de ființe (animale și oameni), care, destul de des, se repetă de la o categorie la cealaltă, așa că putem vorbi de o adevărată sinonimie nu numai în ce privește funcțiunea finalelor respective, ci și din punct de vedere strict semantic, al sensului temei adică [3]. Se poate spune că formațiile în *-oaie* sînt continuatoarele celor în *-ă*, pe care le-au înlocuit cu vremea, pentru ca, pînă la urmă, ele înseși să dispară (fiind înlocuite prin derivate cu sufixul compus *-oaică*). Căci, sub raportul cronologic, femininele latinești terminate în *-a* sînt mai vechi decît cele formate cu *-onea*, care (în limba lor de origine) au apărut așa de tîrziu, încît sînt atestate numai în mod cu totul excepțional. Singura deosebire dintre aceste două categorii de cuvinte se reduce la faptul că cele în *-oaie* continuă să fie vii în vorbirea curentă, mai ales la nume personale (al căror feminin se formează, de la masculinul corespunzător, cu ajutorul acestui sufix).

Procedez și aici ca în paragraful precedent, grupînd toponimicele în *-oaie* după cum primitivul lor este un nume de animal sau un nume de om [4].

A. **Aricioaia** (RîV) < *arici* ; graiurile bănățene cunosc apelativul *aricioaíe* 'aricioaică' (*DA*).

Boroaia (Făl, Tc), *Boroaia Neamțului* (Făl), *Boroaia-Rîșca* (Făl) = = *bouroaie* < *bour* : vezi discuția făcută mai sus, p. 348, s.v. *Boroaia*.

Brăzoaia (*Strigoaia-Brăzoaia*, Ms), *Brezoaia* (Ag, Br, Gj, Pr, Răc, Tc), *Brezoaia-Cruceru* (Răc), *Brezoaiele* (Răc), *Brezoaiele-Brăiloiu* (Răc) : la p. 80—81, s.v. *Mastacănul*, am considerat aceste numiri ca formate de la slav. *brěza* 'mesteacăn'. Dacă le înregistrez de astă dată aici, este pentru că pot fi interpretate și altfel. În *DA* găsim apelativul *brezaie* 'un fel de arlechin', pe care autorii îl derivă din *barză* : modificarea părții inițiale s-a produs ulterior, sub influența adj. *breaz*. Cred că *brezaie* a sunat, într-o vreme, *brezoaie* (< *bărzoaie*) [5], a fost, adică, perfect omonim cu n. top.

---

[1] După *Indicat.*, și în Sib.

[2] De aceea le discut în două paragrafe consecutive.

[3] Cf., de pildă, numirea dublă *Șarba* sau *Șerboaia* (Adj).

[4] Separația este, evident, discutabilă. Multe antroponimice, adică poreclele, sînt nume de animale, așa că un toponimic în *-oaie* poate fi foarte bine nume personal.

[5] Suf. *-oaie* a fost înlocuit mai tîrziu prin *-aie*.

Brezoaia. Judecînd după descrierea acestei specii de arlechin, cunoscută numai în Muntenia, etimologia propusă în *DA* pare foarte verosimilă: este vorba de o mască asemănătoare cu barza. Afară de asta, formațiile în *-oaie* au totdeauna teme substantivale. Explicația aceasta poate fi acceptată numai pentru toponimicele muntenești și oltenești, nu și pentru *Brezoaia* din Moldova, în vorbirea căreia apelativul nostru este necunoscut. De aceea se impune să plecăm de la n. pers. *Breazu*, răspîndit pretutindeni, și să vedem în mold. *Brezoaia* femininul acestuia, așa cum se propune în *Dacor*. VI, p. 281. În *RCr*. XIII, p. 150 se susține că *Brezoaia* este varianta feminină a n. top. *Brezoiul*, iar acesta, identic cu *Brezăul* < slav. *brězov* 'de mesteacăn' (*-ău* a fost înlocuit prin *-oi*). În sfîrșit, N. Drăganu, *Dacor*. VI, p. 278, n. 1, ocupîndu-se de originea apelativului menționat aici, scrie: „*brezaie* (alături de *brează*), femininul lui *breaz* (ca *Lunaie*, *Mărțaie*, *Vinaie*, *Dumaie* etc. — cf. și *brezoiu* nume de cîine), a însemnat 'vită pătată pe frunte sau pe față', ,pestriță', apoi 'om mascat cu cap de animal, învăluit într-o zeghe și împodobit cu o mulțime de basmale sau cîrpe, panglici și flori de diferite culori', deci împestrițat...; greșit *DA* I, 650 din *barză*, apropiat de *breaz*, chiar dacă animalul are cioc de pasăre și clămpănește ca *barza* ori reprezintă uneori un *cocor*, *cocoș*, *păun* etc. Din romînește este bg. *bărzača* 'bufon' "[1].

Breboaie (Mara, Ns; Dr. I, p. 17, Dr. II, p. 395) < *breb*[2] 'castor'.

Cerboanele (BAr): după cum am susținut la p. 378 s.v., *-n-* din acest nume trebuie să fie (sau să fi fost) muiat, ca în graiurile bănățene, cu care se învecinează direct vorbirea populară din Mehedinți. Prin urmare, *Cerboanele* este identic cu *cerboaie*, dacă acesta mai există pe undeva[3], și sinonim cu *cerboaice*.

Corboaia (Mag, Nț) < *corb*: *DA* cunoaște numai sensul metaforic ('nume de oaie neagră') al lui *corboaie*, sens care dovedește totuși că, într-o vreme, acest derivat l-a avut și pe cel propriu.

Cucioaia (*Muntele Cucioaia*, Pr) < *cuc*: aspectul părții finale (cu *č* în loc de *c*) se datorește nevoii de a evita asociații de idei obscene[4]. Altfel spus, subiectele vorbitoare au pornit, pentru derivarea acestui feminin, de la tema pluralului (*cuci*), ca în atîtea alte cazuri (*băiețoi*, *cărțoi* etc.), unde procedeul nu era impus de o situație specială.

---

[1] Aspectul cuvîntului bulgăresc pare a confirma explicația propusă în *DA*, căci ne trimite direct la *barză* (și arată totodată că bulgarii au împrumutat cuvîntul romînesc într-o vreme cînd el suna *bărzoaie*).

[2] Mult mai frecvent este, în toponimie, forma masculină a acestui substantiv: *Breb* (Sig), *Brebul* (Buz, Cis, Cpi, Dj, oș. Reș, Trg), *Brebul Nou* (Csb), *Brebul Megieșesc* și *Brebul Mănăstirii* (Cpi), *Brebi* (Zal), *Brebina* (BAr).

[3] *DA*, Tiktin și *DE* îl reproduc după Lexiconul de la Buda, ceea ce nu înseamnă că el continuă a fi viu în limba vorbită a vreunei regiuni dacoromînești.

[4] Că și oamenii din popor sînt sensibili la astfel de rezonanțe fonetice (și semantice!), probează, între altele, următoarea constatare făcută, cu prilejul unei anchete lingvistice (prin corespondenți): „Tot atît de răspîndit ca și *iepșoară* e diminutivul *iepuță*... Pentru aria acestui cuvînt sînt interesante comunicările: se întrebuințează foarte rar „fiindcă se termină în...", iar dacă s-a spus din greșeală acest cuvînt, oamenii rîd pe cei care folosesc o astfel de exprimare". (*Dacor*. V, p. 132.) Eu însumi am verificat, în vremea copilăriei, această sensibilitate în cazul unor diminutive de felul lui *cepuță* și *lămpuță*.

D'edzînoaia (*Vîrvu-D'edzînoii*, Mara; *GrFM*, p. 210 şi Dr. II, p. 395): este, cred, femininul apelativului *viezure*, care prin partea locului sună ori a sunat, la un moment dat, *d'edzune* (dintr-un mai vechi *ǵedzune*, cu *r* > *n* ca efect al hiperurbanismului şi sub influenţa graiurilor nerotacizante din regiuni vecine). Vezi şi mai sus, p. 351—352, s.v. *Ghizunii*.

Drăcoaia (Bac, Hor, TîO) < *drac*. Interesantă este numirea dublă a unui munte din raionul TîO: *Drăcoaia* sau *Drăcosul*, care confirmă, dacă ar mai fi necesar, derivarea lui *drăcoaie* de la *drac* şi, deci, semnificaţia toponimicului nostru. Cf. şi *Drăcoiul* sau *Drăcosul* (deal, Bac), apoi *Drăcoaica* (Gil), sinonimul actual, curent în limba vorbită şi scrisă, al lui *drăcoaie*, care, după Tiktin, se mai întrebuinţează regional (prin Transilvania).

Frijoaia (Buz): de la tema de plural a v. rom. *friz* (plur. *friji*) '(cal) din Frizia' (< pol. *fryz* 'cal de Frizia')[1]; cf. şi *frij* 'un fel de camizol, purtat de femei bătrîne prin unele regiuni ale Transilvaniei' (*DA*), apoi n. top. *Frijeni* (Dor).

Ghionoaia (Adj, Buc, RîS) < *ghion* (vezi p. 360, s.v. *Ghenoaia*). Pare a fi singurul nume de pasăre format cu *-oaie*, care s-a păstrat, sub aspectu-i originar, pînă astăzi. Situaţia lui excepţională se datoreşte, cred, faptului că tema a dispărut (poate n-a existat, ca atare, niciodată în limba noastră). De aceea în *ghionoaie* subiectele vorbitoare nu simt un feminin de la masc. *ghion*, cum simt astfel de formaţii de la temele respective în *aricioaie*, *corboaie* etc., ci un feminin al lui *ghionoi* (cf. *Ghionoiul*, Pr). Cu alte cuvinte, raportul dintre *ghionoaie* şi *ghionoi* este identic cu acela dintre *catîră* şi *catîr*, *lupă* şi *lup* etc.

Iepuroaia (Mh; Dens., p. 5), *Valea Iepuroaiei* (Mara; *GrFM*, p. 209) < *iepure*; *DA* cunoaşte acest feminin rar, căruia i-a luat locul *iepuroaică*.

Lupoaia (Bar, Buj, Căl, Cis, Cor, Db, Drg, Gj, Hn, Ns[2], RîS, Sal, Săl, Tej, Zal)[3]; *Dealul Lupoaiei* (BAr), *Lupoaiele* (Cos, Slo), *Lupoane* (Lug) < *lup*. După *DE*, apelativul *lupoaie* circulă, prin Banat şi Oltenia, cu sensul lui propriu, şi în momentul de faţă. Cf. şi arom., megl. *lupoańe* idem. În dacoromînă, *lupoaie* înseamnă şi o 'plantă de culoare albăstrie, care devine gălbuie după înflorire, cu frunze mici ca nişte solzi, cu flori albe-gălbui sau albăstrii, dispuse în ciorchini la vîrful tulpinii (Orobanche ramosa)' (*DE*).

Piţigaia (Giu, Msc, Pr), *Chiţigaia Mare* şi *Chiţigăile* (Făl) < *piţigoi*. Tiktin are *piţigoi*, cu variantele *piţiguş*, *piţigușă* şi *piţiganie* (ultimele două atestate pentru Maramureş şi Banat). Deşi *piţiganie* numeşte tot piţigoiul (bărbătuşul), el este, formal vorbind, feminin şi reprezintă un aspect modificat al lui **piţigoańe*. Tot aşa pe *Piţigaia* (*Chiţigaia*) trebuie să-l considerăm drept o fază ulterioară a unui **piţigoaie* mai vechi. Femeiuşca piţigoiului se numeşte astăzi *piţigoaică* (*chiţigoaică*), ne informează *DE*.

Porcoaie (Tran): Dr. I, p. 29, de la care am luat acest toponimic, vede în el un feminin al n. pers. *Porcu*, nu al apelativului *porc*.

---

[1] Din spusele lui Tiktin ar rezulta că singularul acestui cuvînt nu este atestat.

[2] Dat de Dr. I, p. 17, care-l localizează în munţii Rodnei.

[3] Localităţilor cu acest nume din fostele judeţe Bihor şi Sălaj maghiarii le spun respectiv *Farkaspatak* şi *Farkasmező*.

Strigoaia (Msc), *Strigoanea* (Ili)[1] < *strigă* 'vrăjitoare', din care a rezultat și „masculinul" *strigoi*. *DE* înregistrează pe *strigoaie* alături de *strigoaică* și ca sinonim al acestuia[2]. E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 523, n., ocupîndu-se de *Strigoanea*, îl derivă, la fel cu mine, din *strigă*, împotriva lui Kniezsa, care-l socotește slav, și adaugă: „În părțile acestea de sud-vest ale teritoriului dacoromînesc *ń* latin vulgar s-a păstrat pînă astăzi, vezi *ALRM* II, vol. I, harta 300: *cuiu*".

Șerpoaiele (Gil) < *șarpe*: după Tiktin, acest feminin este încă viu la bănățeni, sub forma *șerpoańe*, adică *șerpoaḱe*.

Ursoaia (Bac, Cis, Clg, Drg, Fil, Foc, Hor, Iaș, Il, Lud, Mara[3], Ns, Pit, Plo, Rn, Str, Suc, Tit, TîJ, Vas, Vl)[4], *Orsoaia* (Gal), *Dealul Ursoaia* (Rd), *Dealul Ursoaiei* (Huș)[5], *Fața Ursoii* (Ns)[6], *Roata-Ursoaia-Fața* (Vl), *Țigănești-Ursoaia* (Cis), *Valea Ursoii*[6] și *Vîrful Ursoii* (Ns)[6] < *urs*: *DE* dă pe *ursoaie* ca apelativ al limbii curente actuale, cu sensul lui propriu ('ursoaică')[7]. Cf. și megl. *ursǫḱe*, istrorom. *ursónę*.

Vulturoaia (Bt; Dens., p. 6) < *vultur*.

Zimbroaia (Tej), *Dosul Zimbroaia* (Ns; Dr. I, p. 16) < *zimbru*. Alt feminin, format de la această temă, este *Zimbrița* (Ns; Dr. I, p. 16; *Bul. Phil.* IV, p. 87). Masculinul de asemenea apare ca toponimic: *Zimbrul* (Ag, Buj, Gur, Hn, Ns[8], Rn), *Dealul Dzîmbrului* (Mara; Dr. I, p. 17), *Gropile Zimbrului* (Nț; Mat., p. 63), *Piatra Zimbrului* (Clg) *Poiana Zimbrului* (Bra, Ns), *Tăul Zimbrului* (Ns)[8]. De adăugat și formația, curioasă din punctul de vedere al compunerii (romînești!), *Zimbroslav* (Mara; Dr. I, p. 17). Același cuvînt, cu aspect fonetic puțin deosebit (din cauza idiomului slav care ni l-a furnizat), au la bază *Zăbrăuți* (TîO) și *Zăbrăuțul* (Pan, Tt), despre care vezi *Milc.* IV, p. 26. Cf. n.top. ucr. *Zubrja*, *Zubreć*, *Zubrovo*, *Zubrovka*, *Zubritsa* etc. (Mikl., s.v. *ząbrŭ*).

B. Din marele număr de toponimice în *-oaie* avînd drept temă nume de ființe umane am ales numai pe acelea care ar putea fi interpretate, cu destulă probabilitate, la fel cu precedentele, în sensul că sînt, din capul locului, nu nume proprii, ci apelative, adică feminine formate de la substantivele masculine corespunzătoare. Astfel, pentru a da un exemplu, *Armășoaia* poate fi socotit ca un derivat al lui *armaș* (rangul boieresc de pe vremuri), nu al n. pers. *Armașu*. În ce măsură numirile care urmează sînt apte de a fi explicate în chipul acesta, este greu, dacă

---

[1] Cf. arom. *strigă* 'ființă supranaturală', istrorom. *strigă*. În *Indicat.*, *Strigoanea*.

[2] *Strigoaie* este și o variantă a lui *stregoaie* (*strigoaie*, *șteregoaie*, *știrigoaie* etc.) 'Veratrum album, Veratrum nigrum', deci a l t cuvînt.

[3] Ap. *GrFM*, p. 208.

[4] Dr. II, p. 265 citează un toponimic bănățean *Ursoanic*, atestat în documente vechi, dar dispărut astăzi.

[5] Se numesc așa două dealuri, și despre amîndouă localnicii povestesc legende în care intervin ursoaice. Cf. și *Dealul Ursului* (în același raion).

[6] Menționate de Dr. I, p. 17.

[7] Interesant este *Ursoița* (*Valea Ursoița*, Gj), cu dublu sufix feminin (*-oaie* + *-iță*). Cf. și *Lupoița* (BAr).

[8] Date de Dr. I, p. 16.

nu imposibil, de precizat. Și mai greu ar fi de adus dovezi în sprijinul interpretării aici propuse [1].

Armășoaia (Vas) < *armaș*: *DA* are *armășoaie* 'soția armașului'.

Ceaușoaia (Buz, Pr) < *ceauș*. Cf. și *Ceaușoaica* (Buz).

Cerchezoaia (Iaș, If) < *cerchez* (etnic, nu patronimic).

Chităroaia (Tec) < *chitar* = *pitar* (rang boieresc sau meseria de brutar). Să se compare n. top. *Chitariul* din același raion.

Ciobănoaia (Buz) < *cioban*. Cf. *Ciobănița* (Ba).

Cizmăroaia (Sla) < *cizmar*.

Comisoaia (Bz) < *comis*: dicționarele cunosc fem. *comisoaie* 'soția comisului'.

Făuroaia (Str) < *faur*.

Moșoaia (Pit) < *moș*; cf. *moșoi* 'bărbatul moașei' (Tiktin), care s-a format, cu siguranță, de la *moșoaie* = *moașă*, după modelul unor nume de pasăre, ca *ghionoaie*, al. de *ghionoi*.

Nemțoaie, în *Coasta Nemțoaiei* și *Dealul Nemțoaiei* (Ns), despre care Dr. I, p. 96, n. 2 spune că au căpătat acest nume „după o nemțoaică de origine din Rodna". Cf. băn. *nemțoańă* = *nemțoaică* (*III. Jber.*, p. 236).

Precupoaicele (Drg) < v. rom. *precup* = *precupeț*.

Roboaia (CAr, RîV) < *rob*.

Șerboaia și *Șarba* sau *Șerboaia* (Adj), *Șarba* (Sib) < *șerb*. Cf. și *Șerboieni* (Cos).

Turcoaia (Măc), *Renea-Turcoaia* (Br) < *turc*: *DE* are *turcoaie*, sinonim al lui *turcoaică* 'locuitoare din Turcia; nevasta unui turc; mahomedană'.

Unguroaia (Bot) < *ungur*; cf. băn. *unguroańă* 'unguroaică' (*III. Jber.*, p. 236).

Vameșoaia (RîV) < *vameș*.

Vărzăroaia (CAr) < *vărzar*.

§ 3. DERIVATE ÎN *-ani*, *-eni*

Numărul toponimicelor formate cu aceste sufixe, care sînt, de fapt, unul singur, căci au la bază v. slav. *-ěninŭ*, este extraordinar de mare. Faptul se datorește pe de o parte apariției lor neobișnuit de frecvente în însăși limba vorbită, iar pe de alta, funcțiunii care se pretează la o largă utilizare tocmai în domeniul toponimiei.

În capitolul II al părții I (p. 157 urm.) am constatat că *-ani* și *-eni* sînt adesea sinonime cu *-ești*: alipite la nume personale, toate trei ajută să se

---

[1] Ca să nu repet lucruri spuse o dată, trimit cititorul, pentru însemnarea apelativelor aflate la baza exemplelor următoare, la capit. II al părții I, p. 206 urm., 223 urm., unde mă ocup de toponimice provenite de la nume de funcțiuni, meserii etc.

creeze toponimice care arată „aparținerea", atît a localității, cît și a oamenilor trăitori în localitatea respectivă. Am explicat acolo cum s-a ajuns la sinonimia acestor sufixe, a căror funcțiune originară este foarte deosebită de la unul la altul. De asemenea am insistat asupra răspîndirii lor geografice, căci, cu valoarea aici în discuție, *-ani, -eni* constituie o particularitate mai ales a toponimiei moldovenești (în sensul lingvistic al termenului).

A doua funcțiune a acestui sufix este strict „locală": un nume topic în *-ani* sau *-eni*, a cărui temă este ea însăși un toponimic (real ori numai virtual [1]), însemnează, cel puțin teoretic, că oamenii satului respectiv au venit, la început de tot, din localitatea pe care o indică tema. Mă refer, bineînțeles, la formațiile cu aspectul de plural al sufixului, care alcătuiesc, de altfel, marea majoritate. (Singularul *-(e)an* are, evident, aceeași semnificație, dar prezintă, pentru discuția noastră, o importanță redusă, din cauză că derivatele corespunzătoare au valoare patronimică, chiar dacă, de fapt, ele sînt toponimice, căci și ele trimit tot la originea locală a celor pe care-i numesc.)

Între aceste două funcțiuni ale lui *-ani, -eni* nu-i posibil totdeauna să facem o deosebire tranșantă. Mai întîi, noțiunea „originii" este mereu prezentă, și amănuntul că o dată avem a face cu originea personală, iar altă dată cu cea locală, este neglijat pînă la dispariție de către subiectele vorbitoare. Afară de asta, temele înseși se amestecă și, adesea, se confundă: numeroase cuvinte de la care iau obișnuit naștere derivate în *-ani, -eni* pot avea tot atît de bine semnificație personală, cît și locală, pot fi, adică, nume de oameni (porecle) și totodată nume de locuri (toponimice sau măcar termeni topografici) [2].

În lista următoare figurează, în principiu [3], toponimice al căror sufix arată exclusiv originea locală a oamenilor. Și aceasta, nu numai pentru că de celelalte m-am ocupat în partea I, ci și din pricină că importanță mare, sub toate raporturile, au mai cu seamă cele aici în discuție. Mă opresc, din fugă, asupra unui singur fapt. Dată fiind semnificația lor, urmează că le putem utiliza la cercetarea migrațiilor, a „colonizărilor": cînd la baza lor se află un nume de localitate, toponimicele în *-ani, -eni* ne ajută să stabilim proveniența oamenilor care au întemeiat satele respective și să urmărim, deci, pe teren deplasările de populație efectuate în cursul veacurilor [4].

---

[1] Cuvinte, adică, apte de a numi aspecte ale solului, așezări umane etc. Mai scurt, am putea vorbi de termeni topografici (în accepția cea mai largă).

[2] În această din urmă ipoteză, dacă tema nu există ca nume topic propriu-zis, formațiile în *-ani, -eni* arată, de multe ori, natura fizică a locului. Cf., de pildă, *Humeni, Săhăteni, Scăieni, Spineni* ș.a.

[3] Mă exprim astfel, fiindcă n-am siguranța deplină (și nimeni n-o poate avea) că absolut totdeauna tema lor este, într-adevăr, „locală". Un exemplu elocvent este, între altele, *Dealul Rusenilor* (Nț), despre care Mat., p. 59 spune că are „mulți locuitori cu numele de familie Rusu": însemnează *Ruseni* 'urmași ai unui *Rusu*' ori 'locul unde sînt ruși (sau oameni numiți *Rusu*)'? Greu de răspuns.

[4] Acest sufix a fost studiat, din punct de vedere pur toponomastic, de Șt. Pașca, *Dacor.* VII, p. 156 urm. Iată cîteva afirmații și constatări. „... foarte răspîndit în Ardeal — fiind înlocuit totuși [e vorba de varianta originară, *-ean, -eni*], în unele regiuni, cu forma *-an* — și e aproape general în restul țării". După ce dă numeroase exemple, insistînd asupra

Agăpieni (Tîn) < *Agapia* (Tîn)[1].

Balcani (Buh), *Bălcani* (Bc), *Balcani-Marginea* (Buh): cf. *Bîlca* (sat, Adj), dar şi n. pers. *Balcu*, *Bîlcu*.

Bărgăoani şi *Bîrgăoani* (PiN), *Bîrgăieni* (Ba; Frunzescu) < *Bîrgău* (ŞoM). Derivatul în *-eni* cere drept temă plur. *Bîrgaie*, care există (cf. Dr. I, p. 142 urm.), căci în fostul judeţ Năsăud avem mai multe localităţi numite *Bîrgău*[2].

Beceni (Buz) < *Beciul* (sat în acelaşi raion, situat la o mică distanţă de *Beceni*). Tradiţia locală vorbeşte de un oarecare *Becea*, ca întemeietor al satului (cf. *DG*, s.v., unde se pomeneşte şi un „moş" sau „bătrîn" Popa Luca *Beceanul*). Nu-i necesar să recurgem la astfel de explicaţii, o dată ce vecinătatea localităţii *Beciul* ne oferă o dezlegare, simplă şi sigură, a numelui[3].

Buzoieni (Leh, Neg), *Buzoieni-Răzeşi* (Neg) < *Buzău* (oraşul şi rîul). Cf. şi *Buzăieni* (vale, Căl), care, din punct de vedere formal, este anterior lui *Buzoieni*, căci păstrează nemodificat pe *ă* al temei.

Cetăţeni (Msc, Nţ)[4] < *Cetatea*, toponimic răspîndit în toată ţara. *DG* spune că satul muscelean îşi trage numele de la *Cetatea lui Negru Vodă*, „ale cărei ruine se văd în apropiere", iar *Cetăţenii* din fostul judeţ Neamţ se mai cheamă *Nemţeni* sau *Nemţişorul* şi este situat în vecinătatea *Cetăţii Neamţului* (acest din urmă amănunt explică dubla-i numire). În ambele cazuri avem a face n u cu 'oameni originari din cetate', ci cu 'locuitori aşezaţi în preajma cetăţii'. Dar semnificaţia „locală" există şi în această ipoteză. Apelativul *cetăţean* este un dublet al toponimicului *Cetăţeni*, căci are aceeaşi origine (lat. *civitas*), dar datează de relativ puţină vreme, cum arată noţiunea (juridică şi politică, deci „savantă') pe care o exprimă: a fost creat de romîni după modelul frc. *citoyen* (< *cité* = rom. *cetate*).

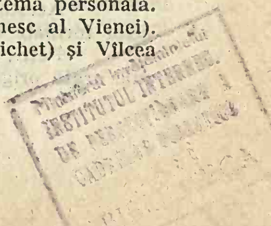
cîtorva modificări fonetice provocate de *-ean*, *-eni* şi asupra unor particularităţi în legătură cu formarea cuvintelor, continuă astfel: „interesante pentru chipul cum s-au format numele noastre topice derivate cu acest sufix sînt *Bălăşean* (*Bălăşeana*, nume de localitate, de formaţie mai tîrzie, din *Bălăceni*), *Boştean* (*Boşteni*), *Davidean* (*Davideni*), *Grigorean* (*Grigoreni*), *Lehecean* (*Leheceni*), *Proscurean* (*Proscureni*), *Tritean* (*Triteni*), *Vălean* (*Văleni*), *Voivodean* (*Voivodeni*)..." (p. 157). Şi mai departe: „*Bălceni* (*Baltele*) e derivat de la forma *Bălţi*; *Bonţan* (*Bonţ*, dar azi *Bonteşti*), *Chiojdean* (*Chiojdeanca*), *Copăcean* (*Copăcel*), *Honcean* (*Honţişor*, dar mai vechi *Honţ*) etc...." (p. 157). „Răspîndirea sufixului *-an* aproape pretutindeni dincoace de Carpaţi se datoreşte în mare măsură faptului că serveşte ca instrument prohibitiv alterării consonantelor finale din radical" (p. 157). Cf. şi *Dacor.* VII, p. 367: „Astfel *Lupeni*, *Petroşeni*, *Bărbăţeni*, nume de localităţi din Valea Jiului, sînt derivate de Kisch din *lup* (p. 170), *piatră* (p. 93) şi *barbă* (p. 172). De fapt, localităţile de mai sus au fost întemeiate de familii venite din Ţara Haţegului, din satele *Valea Lupului*, *Petros* şi *Rîu-Bărbat*" (E. Petrovici).

[1] Ar putea fi derivat şi de la n. pers. *Agapie*.

[2] Din punct de vedere strict fonetic, *-eni* este o variantă a lui *-ani*: dacă tema se termină într-un sunet palatal sau muiat, *-a-* devine *e*. De obicei însă *-eni* reprezintă pluralul „regulat" al lui *-ean* (iar *-ani* pe al lui *-an*, care a rezultat din *-ean*, prin dispariţia lui *e*, sub influenţa asimilatoare a sunetelor imediat precedente). Vom vedea însă că această normă nu este respectată în toponimie (nici limba curentă, de altfel, n-o respectă): fiind simţite, din cauza funcţiunii, ca un s i n g u r sufix, *-ani* şi *-eni* (la fel sing. *-an* şi *-ean*) se confundă uşor.

[3] *Becea* stă, probabil, la baza lui *Beceşti* (Dr), al cărui sufix cere o temă personală. Damé are *becean* (învechit) 'vienez, din Viena' < *Beciu* (numele vechi romînesc al Vienei).

[4] Frunzescu dă acest nume şi pentru fostele judeţe Dîmboviţa (un pichet) şi Vîlcea (un schit).

Chiojdeni (sat, RîS; teren, Bz[1]) < *Chiojdul* (Cis, Pr). Cf. și *Chiojdeanca* (Plo).

Ciorani (Adj, Br, Buz, If, Iș, Miz, Pt, Str) < *Cioara* (Neg, Oră, Urz, TuM, Zal). În *DG*, s.v. *Cotul Cioarei* [2] (Fău), citim că această „comună e nouă și era reprezentată la început prin satul Ciorani", așadar se arată, fără vreo intenție specială, filiația toponimică a ambelor sate. Cf. și *Ciorăni* (Br, Nț, Vl), care provine dintr-un *Cioreni*, existent el însuși ca nume de sat (Bot), apoi *Cioranul* (Buz, Dv) și *Ciorancă* (Miz) [3].

Cîmpani, *Cîmpanii de Jos*, *Cîmpanii de Sus* și *Cîmpanii de Pomezeu* (Bei), *Cîmpeni* (Ag, Bac, Bal, Cîm, Hn, Moi, Olț, RîV, Rț, Tr) < *Cîmpul* (Msc), *Cîmpul Cetății* (TîM), *Cîmpul Crucii* (Fil), *Cîmpul Fomii* (Gj), *Cîmpul Gobii* (Alb), *Cîmpul Lat* (Tim), *Cîmpul Mare* (Ag, Ar, BAr, Drg, Gil, Răd), *Cîmpul lui Neag* (oș. Pet), *Cîmpul Negru* (Sig), *Cîmpul Părului* (Cor). Și foste unități administrative mai mari (plăși) purtau numele *Cîmpul* (Bz, Dj, Il, Mh, Pr). Cu toate acestea, cred că, în majoritatea cazurilor, toponimicele *Cîmpani* și *Cîmpeni* sînt, de fapt, apelative: indică oameni originari dintr-o regiune de cîmp (așezați, firește, într-un ținut deluros sau muntos)[4]. Vezi mai departe *Deleni* și *Văleni*, apoi *Munteni*, discutat deja (p. 299—300). Dicționarele noastre cunosc subst. *cîmpean* cu sensul dat aici.

Copăceni (Ag, Bei, Giu, Hor, If, Msc, RîV, Tej, TîJ, Tur) < *Copaci* (Pr, Rț); *Copaciul* (DrV) etc. Cf. și *Copăceana* (Bld), *Copăceanca* (Huș), *Copăceanul* (Fl). Dat fiind marele număr al toponimicelor *Copăceni*, cred că trebuie să admitem, măcar pentru o parte din ele, că punctul de plecare este n u o localitate *Copaci* etc. (satele numite astfel sînt extrem de puține), ci apelativul *copac*. Urmează, deci, că semnificația lor este mai degrabă topografică ('loc acoperit cu copaci sau așezat în apropierea unei regiuni bogate în copaci').

Cozieni (oș. Buc, Cis): cf. *Cozia* (Ag, Fl, Vl). Despre satul din regiunea București, *DG* scrie următoarele: „. . . și-a luat numele de la locuitorii săi [sic !], care au fost aduși aci de la mănăstirea Cozia [Vl], unde, în vremile trecute, se aflau robi".

Crăcăoani (PiN, TîN) < *Crăcăul Negru* (unul dintre satele alcătuitoare ale comunei Crăcăoani, precizează *DG*).

Crișeni (Alb, Car, Cj, Ghe, Hn, Odo, Zal): 'locuitori veniți de pe valea Crișurilor'. Cf. și *Crișan* (Brd, Hîr, Tul), *Crișana* (Cri, Tim), *Crișanul* (Bc; Frunzescu).

Crîngeni (Drg, Gal): deși *Crîngul* ne întîmpină chiar ca nume de sat (Cis, Hor, Leh, Plo, RîS), cred că sensul lui *Crîngeni* este 'oameni din

---

[1] Într-un caz ca acesta, funcțiunea lui *-eni*, deși nu se îndepărtează de cea aici în discuție, căci tot locală este, seamănă mult cu a lui *-ești*: moșia a aparținut răzeșilor (adică unei sau mai multor f a m i l i i) din *Chiojd*.

[2] În *Indicat.*, *Cotul Ciorii*.

[3] Acesta evocă o femeie originară din *Cioara* (cf. *romîn-romîncă*). Numărul toponimicelor formate cu *-(e)ancă* (< *-ean* + *-că*) este și el mare.

[4] Petr., care cunoaște trei sate *Cîmpani* în fostul județ Bihor, crede că acest toponimic arată originea locală a oamenilor (< *Cîmpul*).

sau de pe lîngă un crîng', aşa cum vom constata mai departe cu privire la sinonimul *Pădureni*. Cf. şi *Crîngureanca* (Găe) < *Crîngurile* (Găe).

Decindeni (Trg) < *Decindea*[1] (sat, Răc), ambele şi la Frunzescu. *DG* are *Decindeşti* (teren, Bz) şi *Decindea* (locuri, If, Ms). Despre însemnarea acestuia din urmă va fi vorba în capit. V.

Dejani (Det, Făg)[2] < *Dej* (Dej), *Deja* (CeS). Cf şi *Dejeşti* (Drg), *Dejoiul* şi *Dejoi-Nisipi* (Olţ), *Dejul* (Foc): primul dintre acestea are la bază, foarte probabil, un n. pers. *Dejă*, identic cu apelativul *dejă*.

Delani (Bei), *Deleni* (ACl, Adj, Ba, Bz, Cîm, Dr, Făl, Fil, Gj, GuH, Hrl, Huş, Iaş, Ili, Med, Răc, Reg, Sla, Str, TîN, TîO, Tur, Vas) < *deal*; n. top. *Dealul* (foarte răspîndit, vezi mai sus, p. 26, s.v.). La Tiktin găsim *delean* 'locuitor al regiunilor situate între munte şi cîmp', aşadar 'locuitor al unei regiuni de deal'. De cele mai multe ori, poate chiar totdeauna, în toponimie avem a face cu acest apelativ. Cf. discuţia de mai sus, s.v. *Cîmpani*. De adăugat *Deleanca* (Fet), *Deleanul* (Bot, Ol, Trg, RS), *Delureni* (Bc, Drg, Lud, Olţ, Ved): ultimul este format de la plur. *dealuri*, pe care nu-l întîlnim ca toponimic.

Diianul (Hor), *Diianca* (Moi), *Dienci* (Drg): foarte probabil derivate de la *Diiu*, vechiul nume al Vidinului. Cf. şi *Dieneţul* şi *Dieneţ-Vale* (Bac), care pare a fi un diminutiv al n. pers. *Diianu*, poate chiar al n. top. *Diianca* (Moi), cum ar proba *Doftăneţul* < *Doftana* din aceeaşi regiune (v. mai sus, p. 391, s.v. *Doftăniţa*).

Doseni (Gil, Mh) < *dos*, existent şi ca nume topic, cu semnificaţia arătată la p. 391. Într-un anumit sens, *Doseni* este sinonim cu *Deleni*.

Dragosloveni (Foc, Pan) < *Dragoslavele* (Msc). Despre locuitorii satului din r. Panciu tradiţia spune că au venit din *Dragoslavele*, pe vremea lui Matei Basarab, care i-a trimis acolo ca să lucreze la mănăstirea Soveja, zidită de el, în urma împăcării cu Vasile Lupu (vezi *DG*, s.v. *Dragoslavele*)[3].

Feţeni (Găe, Oră, RîV) < *faţă*, antonimul lui *dos*, toponimic şi el (cf. observaţia făcută s.v. *Doseni*). *Feţeni* poate fi considerat ca un sinonim aproximativ al lui *Văleni*.

Găureni (Alb, Bt, DrV, Haţ, Iaş, Năs[4], Neg, Suc, Tc, Vs) < *gaură*, aşadar 'oameni care locuiesc în găuri sau în preajma unor găuri'. Apelativul există, cîteodată, şi în toponimie, dar nu sub acest aspect serveşte el drept temă a toponimicului aici în discuţie. Cf şi *Găureana* (Bt, Dr, Paş, Rn), *Găureanca* (Dor), *Dealul Găurencei*, *Pîrîul Găurencei*, *Şesul Găurencei* şi *Valea Găurencei* (Vs), *Găureanul* (TîO).

---

[1] În *Indicat.*, *Dacindea*.

[2] *ISt* şi *Indicat.* dau numele satului din r. Deta sub forma singularului *(Dejan)*.

[3] Informaţii, mai bogate şi mai precise, cu privire la originea primilor locuitori ai satului din r. Panciu găsim la C. Rădulescu-Codin şi I. Răuţescu, *Dragoslavele*, Cîmpulung 1923, p. 40—41 (aflăm, între altele, că despre plecarea în Moldova a unora dintre strămoşii lor de pe vremuri ţăranii satelor Dragoslavele şi Rucăr ştiau încă să povestească pe la 1876); G. Rădulescu-Codin, *Muscelul nostru* I. *Comuna Corbi şi locuitorii săi*, Cîmpulung 1922 (o parte din locuitorii celor două sate muscelene deja pomenite au emigrat, pe la sfîrşitul sec. XVI, în judeţul Putna, „unde au pus fundamentul unei noi comunităţi săteşti"). Vezi şi I. I. Diaconu, *Ţinutul Vrancei I*, Bucureşti 1930, p. XXXIV.

[4] Despre satul din acest raion v. Dr. I, p. 121.

Genuneni (Ag, Hor) < *genune* 'loc foarte adînc într-o apă; apă adîncă şi lină' (*DE*); Por. are *genune* 'bulboană cu apă lină (într-o apă curgătoare)' (p. 38, 41).

Glodeni (Bz, Neg, Rn, TîJ, TîM, Trg, Vs, Vş) < *glod* şi n. top. *Glodul*: mai des, dacă nu totdeauna, formaţia în *-eni* are la bază apelativul. Cf. *Glodanul* (Buz), *Glodeanul* (Bz, Pr, RîV) şi *Glodeneni* (Buz). Ultimul conţine de două ori sufixul *-eni*, din cauză că este derivat de la *Glodeanul*, numele mai multor sate în raionul Mizil (*Glodeanul-Cîrlig*, *Glodeanul Sărat* şi *Glodeanul-Siliştea*).

Golotreni (RîV): ar putea fi derivat de la *Gura Lotrului* (cu o modificare fonetică „violentă" a primului element alcătuitor), mai ales că satul este aşezat, într-adevăr, la vărsarea Lotrului în Olt (*BSG* LIII, p. 112). Oricum, partea finală a acestui nume are ca temă n. top. *Lotrul*.

Golumbeni (Dj, Gil) < *Golumbul* (Olţ). Despre satul doljean se spune că ar fi fost înfiinţat de oameni veniţi din *Golumbul* (*DG*, s.v.).

Grindeni (Lud, Seg) < *grind* (există şi în toponimie). Cf. *Grindeanul* (Hor).

Gropeneanul (Br) < *Gropeni* (Brl): interesant prin dubla prezenţă a sufixului aici în discuţie (cf. *Glodeneni*, notat mai sus).

Gurani (Bei, Gil), *Gureni* (Hn, TîJ), *Gureni-Hobiţa* (TîJ) < *gură* (cu sensul de 'loc unde se varsă, eventual de unde izvorăşte o apă') şi n. top. *Gura* (foarte frecvent; v. p. 71 urm.).

Hotărani (Crl, Nţ, VîM)[1] < *hotar* sau n. top. *Hotarul*, *Hotarele*.

Humeni (iaz şi pîrîu, Dor) < *humă* 'pămînt argilos de culoare albăstruie, întrebuinţat la ţară pentru lipit şi spoit casele' (*DE*).

Hurezani (Gil), *Hurezanii de Jos* (Olţ) < *Hurezul* sau *Horezul* (Hor).

Josani (Ald, Bei, Hue, oş. Hun), *Josani-Gurbeşti* (Bei), *Joseni* (Bt, Buz, Ghg, Moi, Ns, PiN, Tc), *Josenii Bîrgăului* (Bis), *Gioseni* (Ba, Bac)[2] < *jos* (*gios*), cu semnificaţia toponimică arătată la p. 136 urm[3]. În cazul unora dintre satele moldoveneşti ne putem gîndi şi la împărţirea administrativă a Moldovei, cu *Ţara de Jos* (alături de *Ţara de Sus*), care explică mai cu seamă răspîndirea, destul de mare, a n. pers. *Giosanu*. Limba veche cunoştea apelativele *joseni* 'locuitori ai Ţării de Jos' şi *suseni* 'locuitori ai Ţării de Sus'.

Lăceni (Ale, Cos, Mh, Tr) < *lac* şi n. top. *Lacul*. Cf. totuşi n. fam. *Lacea* (Ardeal), care ar putea fi şi el tema toponimicului nostru în cîte un caz izolat. De adăugat *Lăceanca* (Ale, Tl).

Lătureni (Tur) < *lature*: sensul pare a fi identic cu al lui *lăturaş* şi al n. top. *Mărgineni* (despre acesta, v. mai sus, p. 298).

Livezeni (Cis, Hor, oş. Hun, Msc), < *livadă* (*livede*), plur. *livezi* şi n. top. *Livada*, *Livedea*, *Livezile*.

Luncani (Bac, Bt, Fge, Haţ, Ms, Tpl, Tur), *Luncanii de Jos* şi *Luncanii de Sus* (Fge), *Luncani-Margina* (Moi), *Lunceni* (Buz) < *luncă*

---

[1] Frunzescu transcrie *Hotărăni*, formă care, cel puţin pentru Moldova, mi se pare mai apropiată de realitatea lingvistică.

[2] Aspectul cu *ğ* trebuie socotit ca real pentru toate regiunile care aparţin subdialectului moldovenesc şi graiurilor înrudite.

[3] Cf. *Cîmpeni*, *Doseni*, *Feţeni* etc.

şi *Lunca* (toponimic foarte răspîndit). Strict formal, derivatul în *-ani* cere drept temă sing. *luncă*, pe cînd *Lunceni*, plur. *lunci*. Pentru unele dintre raioanele menţionate constatăm o situaţie care ne-ar da dreptul să presupunem că această normă a fost respectată : unui *Luncani* îi corespunde *Lunca*, iar lui *Lunceni*, *Luncile*.

Măgureni (Căl, Cpi, Drg, Hn, If, Il, Lăp, Oră, RoV, SM) < *măgură* şi n. top. *Măgura* etc.

Mijloceni (Cv), *Mijlocenii Bîrgăului* (Bis) < *mijloc*, ca determinativ, alături de *jos* şi *sus*, pe lîngă un toponimic propriu-zis (v. mai sus, p. 137) şi n. top. *Mijlocul*.

Noieni (Ns) < *nou*, plur. *noi* şi n. top. *Noua*, *Noul*. Că la baza acestui toponimic stă adj. *nou*, probează pe de o parte numirea maghiară a aceluiaşi sat (*Szászújfalu*, adoptată, în traducere, şi de romîni : *Uifalăul Săsesc*, în care *új* = rom. *nou*), iar pe de altă parte, sub raportul strict morfologic, *Satnoieni* < *Sat(ul) Nou* (vezi ceva mai departe). Cf. şi *Noieni* (sat, Tl). *Noianul* (lacuri, Brl) şi *Noiana* (baltă, Br)[1] provin, cu siguranţă, de la apelativul *noian* 'întindere mare de apă ; imensitate', cum arată, pentru primele două, natura locurilor.

Noroieni (SaM ; Kisch I, p. 56) < *noroi* ; cf. *Glodeni*, sinonim (măcar parţial).

Ogrăzeni (Vş), *Ogrezeni* (Vid) < *Ograda* (Slo), *Ogrăzile* (Buz).

Olteţani (Olţ) < *Olteţul*, afluent al Oltului, care curge şi prin raionul Olteţul.

Oşlobeni (PiN), *Voşlăbeni* (Ghg) < *Vaşlab* (Ghg).

Pădurani (Fge), *Pădureni* (Ar, Ba, Bac, Buh, Buz, oş. Clu, Cos, Cri, Cţ, Db, Foc, Găe, Iaş, Lug, Pan, Reg, Rn, Săv, Şim, Tc, Tim, Tur) < *pădure*. Este interesant că nume de sat *Pădurea* nu există, dar, chiar dacă ar exista, tot nu ne-am putea gîndi, pentru n. top. *Pădureni*, la 'oameni originari din (satul) Pădurea', cel puţin în majoritatea cazurilor, ci numai la 'locuitori ai unui ţinut păduros' (cf. *Cîmpeni*, *Deleni* ş.a.).

Păişani (Fil) : cf. *Păişul* (Foc). *Păiş* ne întîmpină mult mai des ca antroponimic, aşa că tema numelui de sat oltean ar putea fi n. pers. *Păiş*, întocmai ca la *Păişeşti* (Mh, Msc, Pit).

Păiuşeni (Gur) : cf. *Păiuşele* (Foc). Deoarece sufixele *-iş* şi *-uş* apar adesea unul în locul altuia, mai cu seamă cînd sînt precedate de un sunet palatal sau muiat, nu-i exclus ca *Păiuşeni* să fie, de fapt, identic cu *Păişeni*, adică să derive de la acelaşi cuvînt (*păiş*).

Pereni (Cra) : cf. *Peri* (Bz, Il, Mh, Pr, Tc, Tl, Vid).

Perişani (RîV), *Perişeni* (Cv) : cf. *Perişul* (NeV, Reg, Tit).

Petrani (Bei), *Petreni* (Cîm, Gj, Hn, Odo, Vl), *Petreanul* (Foc) < *piatră* şi n. top. *Piatra* (Ald, CAr, Cis, Cpi, Ili, Meg, Msc, Năs, Plo, Sig, Sla, Tej, Zim). Dată fiind tendinţa, foarte accentuată, mai ales în vorbirea regiunilor din vestul ţării, de a reduce diftongul *ie* la *e*, nu mi se pare verosimil ca unele din aceste toponimice să aibă drept temă n. pers. *Petru*.

---

[1] La Frunzescu. *Noiana* trebuie să fie acelaşi cu unul dintre cele două date de *DG*.

Petroșani (ACl), *Petroșeni* (Hn)[1], *Pietroșani* (CAr, Plo, Zim) < *Petros* (Haț), *Chetrosul* (Bac, Bld).

Piscani (Fil, Pit, Sla), *Piscanul* (Msc) < *pisc* și n. top. *Piscul* (Ag, Brl, Gal, RS, Tit). Aceeași temă au, desigur, *Chiscani* (Br, Tc): ținuturile unde apare acest toponimic palatalizează pe *pi* (> *chi*). Ne putem totuși gîndi și la o variantă a lui *chițcan* 'guzgan': cf. *Chițcani* (Adj, Pan, RS, Tc, Vas). Trebuie precizat că *DG* cunoaște numai pe *Chiscani* din fostul județ Brăila, ceea ce ar proba că omonimul tecucean, dat de Frunzescu, este același cu *Chițcani* din *DG*. (Așa și este, judecînd după informațiile de ordin administrativ, existente în ambele colecții.) Sînt dispus să consider identic cu acesta n. top. *Pițcani* (Iaș), al cărui *p-* s-ar explica prin hiperurbanism (să se compare, între altele, *Pișcăreni* (Iș, pentru și alături de *Chișcăreni* < *chișcar* = *țipar*, la Frunzescu.) Cît de aproximative pot fi transcrierile diverselor dicționare și „indicatoare", arată și următorul fapt, privitor tot la toponimicele aici în discuție: *Chiscani* (Br) apare, în *ISt*, sub forma *Chișcani*, care nu se poate explica decît prin ignorarea apelativului *chițcan*, eventual a variantei *chisc* (pentru *pisc*), din partea culegătorului sau copistului (aceștia s-au gîndit la *chișcă*).

Plopșoreni (Str) < *Plopșorul* (Cra, Fil, Giu).

Podeni (Buz, Cos, Dor, Făl, Moi, RîV, Tej, Tur, TuS) < *pod* și *Podul* (acesta, foarte frecvent, ca nume de loc, în general, dar totdeauna cu un determinativ, substantival sau adjectival).

Prisacani (Bt, Iș, Nț, Tt)[2], *Prisăcani-Morena* (Iaș), *Prisiceni* (Vid) < *pris(e)acă*, plur. *priseci* și n. top. *Pris(e)aca* (răspîndit mai pretutindeni; v. p. 96–97, s.v. *Presaca*. De adăugat *Prisăceana*[3] (VîM), interesant prin faptul că mi se pare singurul derivat feminin posibil de la tema care ne preocupă aici (un *Prisăcana* este, cred, imposibil). Ar mai fi de remarcat amănuntul că, deși *Pris(e)aca* ne întîmpină în toată țara, pe *Prisacani* îl cunoaște numai toponimia moldovenească. Aceasta ar dovedi că punctul de plecare trebuie căutat n u în n. top. *Pris(e)aca*, ci în apelativul corespunzător, necunoscut graiurilor muntenești actuale, și că *Prisacani* însemnează, deci, 'oameni veniți de la o prisacă, din preajma unei sau unor priseci'.

Prirăleni (Tc): despre locuitorii acestei „mahalale" a satului *Tudor Vladimirescu* ni se spune în *DG* că „sînt veniți din fostul sat *Privalul*" (desființat, din pricina inundațiilor Siretului).

[1] După Mold.-Togan, p. 169, care se conformează tradiției lingvistice locale, cum mă asigură E. Petrovici și cum rezultă chiar din magh. *Petroseny*. Forma în *-ani*, dată de *ISt*, se datorește unui fel de hiperurbanism: deoarece graiurile populare „preferă" lui *-ani* pe *-eni*, oamenii culți văd în acesta din urmă un aspect dialectal, deci „necorect", al lui *-ani*, chiar acolo unde acesta n-ar fi justificat. Forma oficială a numelui acestui important centru industrial este astăzi *Petroșeni*. S-a revenit, deci, la tradiția existentă în regiune încă de la prima apariție a numelui.

[2] Așa-l redă *DG*, care, de astă dată, respectă pronunțarea moldovenească (Frunzescu scrie *Prisăcani*, iar *ISt* are *Prisăcani* pentru Iaș, Nț și *Prisecani* pentru Bot, Tut; în *Indicat.*, *Prisăcani* Iaș, Hrl și *Prisecani* Adj).

[3] În *Indicat.*, *Prisăceaua*. *Prisăceana* este, cu siguranță, o greșeală de tipar: *DG* însuși trimite la *Priseceaua*.

Puntişeni (Vas)[1]: tema nu poate fi decît *puntiş*, colectiv al lui *punte*, cu privire la care nu găsesc nici o urmă sau menţiune în dicţionarele noastre.

Rucăreni (Pan) < *Rucăr* (Msc, Făg) : cf. cele spuse mai sus despre întemeierea satului *Dragosloveni* (amîndouă împreună alcătuiesc satul *Soveja*).

Satnoieni (Căl, Fău) < *sat nou* şi *Satul Nou* (numeroase aşezări din diverse raioane, printre care figurează Medgidia şi Hîrşova, apropiate de Călăraşi şi Făurei, poartă acest nume, cum am constatat la p. 194—195). Cazul prezintă un interes deosebit, din punctul de vedere al formării cuvintelor, căci arată că, în toponimie, posibilitatea de a crea derivate în *-eni* (*-ani*) pare nelimitată : limba curentă n-ar putea da naştere unui asemenea derivat de la un cuvînt compus sau de la o sintagmă propriu-zisă.

Săhăteni, *Săhătenii de Jos* şi *Săhătenii de Sus* (Miz) < *suhat* şi *Suhatul* (If, Il, Tul, Vl), varianta *sohat* (> *sohătean*, care, prin asimilarea lui *o* la *ă* următor, a devenit *săhătean*).

Sălăgeni (Ar, Bt, Huş, Suc), *Sălăjeni* (Huş, Şim) < *Sălaj* (Tran)[2].

Sărăţeni (Fet, Slo, TîM, Urz) < *sărat*, plur. *săraţi* şi n. top. *Sărata* (frecvent în toate provinciile).

Săreni (Buz) : înseamnează, foarte probabil 'locuitori ai unui ţinut bogat în sare' (satul se află aşezat pe valea rîului *Slănic*, al cărui nume este sinonim cu *Sărata* etc.).

Săteni (Trg) : deoarece toponimice *Satul* (singur, fără vreun determinativ) nu există, trebuie să pornim de la apelativul *sat* şi să considerăm, deci, pe *Săteni* identic, chiar în privinţa sensului, cu pluralul lui *sătean*. Dar cum urmează să-i interpretăm semnificaţia (căci nu putem admite pe aceea, generală şi vagă, de 'locuitori ai unui sat', care se potriveşte pentru mii de localităţi romîneşti)? *DG* spune că *Săteni* este situat „la trei chilometri în sus de Tîrgovişte". Această mică distanţă de capitala fostului judeţ, care-i o r a ş şi are locuitori o r ă ş e n i, explică, cred, numele satului : tîrgoviştenii (sau autorităţile oraşului) au ţinut să facă astfel deosebire între ei înşişi şi vecinii lor ţărani (= săteni) atît de apropiaţi.

Săucani (Bei) < *Săuca* (Car) (Petr.).

Scăieni (Cis, Plo) < *scai* şi n. top. *Scaiul* etc. (v. p. 102). Pentru înţelesul derivatului, cf. cele spuse s.v. *Cîmpeni*, *Delani*, *Pădureni* etc. De adăugat *Scăianca* (Cis).

Sîncrăieni (Ciu) < *Sîncraiu* (Aiu, Hue, oş. Hun, Odo, SfG, TîM).

Soceni (Olt, oş. Reş) < *soc*; cf. şi n. top. *Soci* etc. (p. 101, s.v. *Socea*).

Spineni (Bal, Bt, Iaş, Ms, Olţ, Rţ, Ved, Vs), *Schineni* (Adj, Bac, Bld)[3] < *spin*; aşadar, un fel de sinonim al lui *Scăieni*. Cf. şi n. top. *Spini* etc., discutate la p. 101, s.v.

Stîncăşeni (Bld) : tema nu poate fi decît *stîncaş* (eventual n. pers. *Stîncaşu*) 'locuitor al unei regiuni stîncoase, cu stînci', neatestat însă

---

[1] Frunzescu îl transcrie sub forma *Puntăşeni*, care cere drept primitiv un *Puntaş* (nume personal, arătînd originea locală [< *punte*] a posesorului?). *Indicat.* îl transcrie *Punţişeni*.

[2] Deosebirea dintre consoana finală a primitivului şi consoana corespunzătoare a derivatului se poate explica fie admiţînd un aspect, mai vechi, în *ğ*, al celui dintîi, fie prin hiperurbanism (*j*, simţit ca „dialectal", a fost înlocuit prin *ğ*), care va fi provenit de la autorităţi. În *Indicat* apare numai *Sălaş* (Haţ, Răd).

[3] *DG* dă, pentru aceste trei sate, şi forma literară a numelui (*Spineni*).

(judecînd după datele dicționarelor curente). Cf. mai sus *Puntișeni*, a cărui situație izolată seamănă cu a toponimicului aici în discuție, și exemplele în *-aș(i)* din § 5, care urmează.

Suceveni (Gal, Vas) < *Suceava*.

Susani (Fge, Gur, PiN), *Susanii de Sus* (Drg), *Suseni* (Bc, Bld, Ciu, Cos, Făl, Găe, Ghg, Gj, Haț, Hn, Hor, Hue, Oră, PiN, Plo, Reg, Tit, TîJ, TîO), *Susana* (Cos, Tej) < *sus*, cu sensul toponimic, studiat la p. 136 urm.; cf. cele spuse s.v. *Joseni*, căruia i se opune *Suseni*. Că *Susana* ar aparține aici, dovedește numirea dublă *Susana* (*Suseni*), dată de *DG* pentru fostul județ Argeș. Cît despre localitatea omonimă din raionul Teleajen (o mănăstire binecunoscută), se pare că numele ei adevărat este *Suzana*, cum l-am auzit eu însumi pronunțat de multe ori. De altfel, inscripția de la intrare pomenește de stareța *Susana* [sic !], adică *Suzana*, căci un feminin de la *sus(e)an* '(om) originar din "sus"' nu poate fi imaginat ca nume de botez (și încă al unei fețe bisericești).

Vaideeni (Hor) < *Vai de Ei* (TîJ): iarăși o formație interesantă în ce privește posibilitatea de a deriva toponimice în *-eni* de la sintagme (cf. mai sus, s. v. *Satnoieni*). Despre modul, deosebit de al meu, cum interpretează unii lingviști aceste numiri, v. discuția de la p. 327, s. v. *Vai de Ei*.

Vădeni (Brl, Buj, Bz, TîJ) < *vad* și n. top. *Vadul* etc. (v. la p. 45, s. v.). În majoritatea cazurilor, poate chiar totdeauna, punctul de plecare a fost, cu siguranță, subst. *vad*, așa că *Vădeni* înseamnă 'oameni de la (de pe lîngă) vad' și este, deci, sinonim cu *Brodnici*, despre care s-a discutat și se mai discută mult în legătură cu istoria medievală a romînilor.

Vălani (Bei, Ine), *Vălani-Pomezeu* și *Vălanii de Beiuș* (Bei), *Văleni* (Adj, Bac, Bld, CAr, Cîm, DrO, Fil, Ghe, Hor, Hrl, Hue, Lăp, Lud, Med, Msc, Pan, PiN, Odo, Olț, Oră, Răc, Rom, Rup, Sig, Sla, ȘoM, Tit, Zal): deși n. top. *Valea* (aproape totdeauna cu determinative) este neobișnuit de frecvent, cred că la baza lui *Văleni* (*Vălani*; de adăugat *Văleanca*, Miz) trebuie pus apelativul *vale*, de unde urmează că semnificația lor este 'oameni din vale, care locuiesc într-o vale'. Cf. *vălean* 'locuitor dintr-o vale' (*DE*). Interesante ca formație sînt *Văieni* (Mh) < *văi* și, mai cu seamă, *Vălimăreni* (Ag) < *Valea Mare* (Ag)[1].

§ 4. DERIVATE ÎN *-ar(i)*

Dintre numeroasele funcțiuni ale acestui răspîndit sufix ne interesează aici, în mod special, una singură, aceea care face din *-ar(i)* un sinonim al lui *-(e)an(i)*, discutat în paragraful imediat precedent. Este vorba, așadar, de funcțiunea lui „locală": un număr important de toponimice formate cu *-ar(i)* arată originea locuitorilor din satul respectiv. Ce-am

[1] Acest toponimic ne întîmpină și aiurea (*ISt* îl înregistrează de vreo douăzeci de ori; printre fostele județe vecine cu Argeșul, care-l cunosc, figurează Ms și Vl).

spus despre sinonimul *-(e)an(i)* i se potrivește, în general, și lui: din cauza sensurilor multiple este greu de precizat cînd avem a face cu unul și cînd cu altul. O normă, mai mult ori mai puțin sigură, ar fi să pornim de la temă: dacă aceasta este un nume de loc sau un apelativ apt de a deveni toponimic, putem afirma, cu destulă siguranță, că derivatul în *-ar(i)* arată ‘oameni originari din localitatea indicată de temă’.

Sub forma lui de singular, acest sufix are sau poate avea valoare antroponimică: formația întreagă servește drept nume personal. Deosebirea dintre valoarea antroponimică și cea toponimică este însă ca și neexistentă, căci ambele au la bază aceeași funcțiune locală a lui *-ar(i)*. Iarăși o situație asemănătoare cu cea constatată în § 3, unde ne-am ocupat de *-(e)an(i)*.

Urmează acum o listă de toponimice în *-ar(i)*, despre care putem spune, fără a risca prea mult, că arată originea locală a oamenilor[1].

Bahnari (Vas), *Bahnariul* (Fl): n. top. *Bahna* apare foarte des, mai ales (aproape exclusiv), în raioanele din Moldova, printre care Vasluiul. Cf. totuși *băhnar* (întrebuințat mai cu seamă în graiurile moldovenești de sud) = *băhniș* ‘loc mlăștinos’ (*DE*). Acest apelativ poate fi însă luat în considerație cel mult pentru *Bahnariul*, și nu pentru *Bahnari*, a cărui formă de m a s c u l i n plural evocă ființe umane, nu locuri (și *băhnar* este n e u t r u). Trebuie precizat că, întocmai ca la unele toponimice studiate în § 3, și aici tema lui *Bahnari* poate fi substantivul însuși (*bahnă*), nu numaidecît numele topic corespunzător[2], iar sensul, ‘locuitori veniți dintr-un (sau ai unui) ținut mlăștinos’.

Bîtcari (Foc): cf. *Bîtca*, foarte frecvent ca nume de piscuri muntoase, în regiunile Moldovei apusene. Frunzescu înregistrează un sat *Bătca* (= *Bîtca*) în Putna[3].

Blăjeri[4] (Gal) < *Blaj* (Trn): *DG* spune lămurit că primii locuitori ai acestui sat sînt, potrivit tradiției, originari din orașul ardelenesc. Suf. *-eri* este o variantă a lui *-ari*. De altfel la Frunzescu găsim forma *Blăjari*.

Brăniștari (Giu): ar putea însemna ‘oameni originari din *Braniștea*’ (nume de sat în Cal, oș. Clu, Cos, Cra, Dej, Gal, Giu, Tec, Tit, Ved etc.) sau ‘oameni care locuiesc într-o braniște’ (eventual în preajma ei). Să se compare și cele spuse la p. 224, unde am interpretat pe *Brăniștari* ca un nume de agent.

---

[1] Cel dintîi care a relevat această funcțiune a lui *-ar* este D. Pușchilă, *Conv. Liter.* XLVIII, p. 662—663. Au venit apoi diversele mele note din *Arh.* XXVIII, p. 259, XXIX, p. 429—430, XXX, p. 104—106, *Bul. Phil.* III, p. 157 urm. și *BL* VI, p. 30—31, unde arătam, între altele, că lat. *-arius*, prototipul sufixului nostru, are această valoare ‘locală’ și în alte idiome romanice, apoi în albaneză, bulgară și sîrbo-croată (în ultimele două, originea sufixului corespunzător nu-i numaidecît latinească), și dădeam totodată multe exemple menite să sprijine părerea că avem a face, într-adevăr, cu urmașul lat. *-arius*, iar nu, cum susținuseră unii, cu un aspect disimilat al lui *-(e)an*. La discuția inițiată de mine au participat Ilie Bărbulescu, *Arh.* XXX, p. 61—62, V. Bogrea, *Dacor.* III, p. 804 urm., Șt. Pașca, *ibid.* VII, p. 159 urm., G. Giuglea, *Lg. Litt.* II, p. 57 urm. etc. Cf. și Vasmer, p. 303, nr. 8, unde găsim un număr de toponimice grecești în -αρι, dintre care unele s-ar putea explica în modul arătat aici.

[2] Observația este valabilă și pentru alte numiri dintre cele care urmează, chiar dacă ea nu va mai apărea pretutindeni de-a lungul discuției.

[3] În *Indicat.* e dat ca *Bîtca Roșie*.

[4] În *Indicat.*, numai *Blăjerii de Sus*.

Brebinari (BAr) < *Brebina* (sat în acelaşi raion).

Broscari (Cos, VîM) : la baza acestui toponimic poate sta şi *Broasca*, nume de sat şi de alte locuri (Br, Bz, Cis, Gj, Il, Miz, Rţ, Tr), dar şi apelativul *broască*. Ipoteza ultimă trebuie acceptată pentru *Broscarul* (b a l t ă, Buj), *Muchea Broscarului* (Cis), *Puţul Broscarului* (Buz).

Budari (Vl) < *Buda* (două sate în acelaşi fost judeţ)[1].

Buştenari (Cpi) < *Buşteni* (oraş în acelaşi raion). Ne-am putea gîndi, în subsidiar, şi la un nume de agent, cu sensul de 'cei care lucrează, adună etc. buştenii din pădure', pentru care să se compare *Buturugari* (Giu), discutat la p. 224.

Cepturari (Ol) < *Ceptura* (deal), *Gura-Cepturi* şi *Cepturii de Sus* (Ol)[2].

Ciocănari (Olţ, Tit, Vl) : cf. *Ciocanele* şi *Ciocanul*, toponimice în diverse foste judeţe, printre ele Dîmboviţa, Dolj, Ilfov şi Teleorman (în toate găsim sate numite astfel). Nu-i totuşi exclus să avem a face cu un derivat în *-ar* de la *ciocan*, însemnînd 'cel care face ciocane sau lucrează cu ciocanul'.

Ciorari (Fil) : *Cioara* este răspîndit în toponimie, ca nume de sat şi, mai ales, ca nume de locuri, deşi nu în apropiere de raionul Filiaşi. S-ar putea totuşi ca derivatul în *-ari* să aibă la bază apelativul *cioară* şi să fie astfel un nume de agent.

Ciungari[3] (Brd), *Dealul Ciungarilor* (Ag, Ms) : cf. *Ciunga* (Aiu, Il), *Ciungi* (Ba, Bc, Cv, Oră, PiN), *Ciungul* (Rţ), *Ciungul Mare* (Oră). Este mai probabil însă că în tema acestui toponimic avem apelativul *ciung* (*de copac*) 'copac căruia i s-au tăiat sau căruia îi lipsesc mai toate crăcile', de la care se poate forma un derivat în *-ar* cu sens colectiv. Să se compare şi *ciungar* 'copac cu crăcile retezate; copac cu vîrful trunchiat' (*DE*).

Cloşcari (Db)[4] < *Cloşca* (Hîr, Măc, Urz).

Coconari (Buz) : cf. *Iazul Cocoanei* şi *Lacul Cocoanei* (Buz), *Moara Cocoanei* (Hîr), *Poiana Cocoanei* (Msc), *Rîpa Cocoanei* (Dj), *Cocoanele* (Cpi), *Coconi* (Olt, Pr), *Coconi-Bărbătescu* (Tit). *DE* înregistrează un *coconar* (= beldiţă) 'peştişor de 12—14 cm, care seamănă cu obleţul şi trăieşte în apele mai adînci şi limpezi de la munte'.

Cocoşari (Foc) : *Cocoşul*, singur sau împreună cu alt cuvînt, apare adesea în toponimie, chiar ca nume de sat. Cf. totuşi *cocoşar* 'pasăre de mărimea sturzului, numită şi „gogoşar" sau „sturz de iarnă" (*DE*).

Colţari (Pt) : deşi n. top. *Colţul* este destul de frecvent (şi ca nume de aşezări omeneşti), cred că la baza lui *Colţari* stă apelativul *colţ* (topografia locului unde se află satul în discuţie va fi provocat o asemenea denumire).

Cremenari sau *Cremenarii Mănăstireşti*, *Cremenarii-Flămînda* şi *Cremenarii-Moşneni* (Ag) : cf. *Cremenea* (sate, Bac, Bra, Buz, Str), deşi nu-i exclus să avem a face cu un nume de agent de la *cremene*, sinonim aproximativ al lui *pietrar* (vezi mai sus, p. 225, s.v. *Cremenari*).

Croitorari (Tej) < *Croitori* (sate, Găe, Olţ, Pit, Tt).

---

[1] După Frunzescu (*DG* şi *Indicat.* nu cunosc pe *Budari*).
[2] Toate la Frunzescu.
[3] În *Indicat.*, *Ciungani*.
[4] Dat de Frunzescu. În *Indicat.*, *Cloşcarul* şi *Cloşcarul-Frecăţei* (Plo).

Delari (Hn)[1]: sinonim cu *Delani* şi *Deleni*, discutate în paragraful precedent.

Elenari (BAr): tema acestui toponimic ar putea fi n. pers. *Elena*, pe care-l întîlnim şi ca nume de localitate (Il, RS). Cf. totuşi slav. *jelen* 'cerb', de la care un nume de agent în *-ar* pare posibil chiar în idiome slave.

Focşari: „numire veche a cătunului Muceşti, judeţul R.-Sărat, com. Buda, numit astfel de la o familie însemnată de răzeşi, Focşari, care au încă aceste locuri" (*DG*) < *Focşa*, nume de familie, existent şi în toponimie. Dată fiind aşezarea geografică a satului *Focşari*, cred că prezenţa suf. *-ari* (în loc de *-ani*) se datoreşte nevoii de a evita confuzia cu *Focşani*, oraşul situat în apropiere, şi mult mai cunoscut (din cauza vechimii şi a importanţei). Dacă ipoteza mea este justă, urmează că *-ari* indică, în acest caz, originea personală, nu pe cea locală, a oamenilor (întocmai ca sinonimul *-ani*), fapt care nu schimbă, în fond, situaţia, cum am văzut la p. 414—415, unde am arătat raportul dintre aceste două funcţiuni ale lui *-ani* (*-eni*).

Gostinari[2] (Olt) < *Gostinul* (Giu).

Liniari (Pr) < *Linia* (Găe, Olţ, Răc, RîS, RîV).

Mestecănari (Făl) „deal pe care stă satul *Mesteceni*" (*DG*).

Muntari, în *Bucium-Muntari* (Cîm)[3] < *munte*: sinonim, aşadar, cu *munteni* 'oameni de la munte'.

Nemţari (Foc) < *Neamţul*, toponimic răspîndit în Moldova de nord.

Nucarii Mănăstirii (Giu), *Valea Nucarilor* (Tul): cf. *Nuci* (RS, Urz), *Nucii lui Baltag* (Tej). Mai probabil mi se pare însă că avem a face cu un colectiv în *-ar* de la *nuc*, necunoscut dicţionarelor. Nu pot fi luate în consideraţie apelativele *nucar* 'jucător în nuci' şi *nucar* (Mold.) 'gaiţă de munte' (Nucifraga caryocatactes), date de Tiktin, din pricina înţelesului lor prea special.

Poienari[4] (Bot, Bz, CAr, Cra, Gil, Gur, Msc, Neg, Olţ, Oră, PiN, Pr, RîV, Rn, Rom, Tc, Tit) şi diminutivul *Poienărei* (CAr) < *Poiana*, *Poieni*, foarte răspîndite pretutindeni.

Roşcari (RîS) < *Roşca* (Pt) sau n. pers. *Roşca*, pe care-l găsim şi la baza lui *Roşcani* (Buj, Făl, Iaş, Ili). Situaţia seamănă, în linii mari, cu cea constatată la *Focşari*.

Rovinari (TîJ): cf. *Rovina* (Brd, Drg), *Rovine* (Cra, Slo, Tim). Cred că trebuie să pornim mai degrabă de la *rovină* 'depresiune mlăştinoasă', ceea ce presupune că *Rovinari* a fost, la origine (poate mai este şi astăzi), un apelativ, cu sensul 'oameni care trăiesc într-o (sau pe lîngă o) rovină'.

Silistrarul (Brl) < *Silistra* (Tul): forma de singular arată că este vorba de un antroponimic, a cărui semnificaţie este însă tot „locală".

Socolari (Orv) < *Socol* (sat, MoN). Kisch II, p. 29 „traduce" pe *Socolari* prin 'loc cu şoimi', fără să motiveze totuşi această traducere,

---

[1] Notat de Dr II, p. 431. La p. 79 şi 139 acest toponimic apare sub forma *Ghelari*.
[2] În *Indicat.*, *Goştinari*.
[3] Cf. *BkA* I, p. 19 şi Dr. II, p. 139, 494.
[4] În *Indicat.*, transcris *Poenari*.

care, în cel mai bun caz, este foarte aproximativă și presupune existența (îndoielnică !) în limba noastră a apelativului *socol*.

Urzicarul (Mh), *Urzicari* (RîV): cf. n. top. *Urzica* (Cov, Hor, TîJ), *Urzica Mare* (Băi). Kisch I, p. 100 interpretează acest toponimic ca un colectiv de la *urzică*, dîndu-i sensul de 'loc acoperit cu urzici'. Că *urzicar* poate indica originea locală a oamenilor, dovedește existența acestui apelativ în vorbirea familiară, unde are înțelesul (peiorativ-ironic) de 'copil din flori' (născut, adică, în urzici sau, cum se spune mai des, în buruieni).

Vălari (TîJ), *Vălar* (Gj, oș. Hun): sinonim cu *Vălani* și *Văleni*, discutate în paragraful precedent[1].

§ 5. DERIVATE ÎN *-aș(i)*

Este vorba de toponimice sinonime, în ce privește funcțiunea sufixului, cu cele analizate în paragraful imediat precedent. Căci *-aș*, a cărui origine n-are nici o legătură cu aceea a lui *-ar*, îndeplinește unele dintre funcțiunile acestuia. Cea mai cunoscută și pe care lingviștii au constatat-o încă de la început este de a forma nume de agent. Identitatea semantică a ambelor sufixe se manifestă, în mod foarte elocvent, prin existența a două derivate de la una și aceeași temă, de pildă *cimpoier* și *cimpoieș*[2], *pușcar* și *pușcaș*, *scutar* și *scutaș*, *strungar* și *strungaș*, *viier* și *viiaș* etc.

Altă funcțiune este aceea care ne interesează aici, și anume funcțiunea locală. Faptul a fost relevat, din fugă, de mine în *Arh.* XXVIII, p. 259, unde citam exemplele *mătcaș* 'locuitor din satul *Matca*' și *poienaș* 'originar din satul *Poiana*'. Mai tîrziu am adus (*Bul. Phil.* III, p. 160—161) și alte exemple similare (tot din sudul Moldovei): *Cucaș* < *Cuca*, *Măstăcănaș* < *Măstăcani*, *Stoicănaș* < *Stoicani*[3].

Toponimia noastră cunoaște destul de multe numiri formate cu acest sufix și care arată originea locală a oamenilor. Numărul lor este mai mic decît al celor în *-ar*, dar existența lor în diverse ținuturi ale țării

---

[1] Pentru alte formații în *-ar(i)*, similare cu precedentele, vezi unele dintre studiile citate în nota 1 de la p. 415. Interesante sînt exemplele date de Șt. Pașca, *Dacor.* VII, p. 160, care, fără a fi toponimice propriu-zise, se identifică totuși cu acestea prin funcțiunea locală a sufixului. Iată-le: *Broștenari (Broșteanca)*, *Camńicari (Camnic)*, *Cîrnar (Cîrna)*, *Ciupercenari (Ciuperceni)*, *Comănari*, *Costînari (Costîna)*, *Dîrstar (Dîrste)*, *Feneșar (Feneș)*, *Găurenari (Găureni)*, *Ğurğițenar (Giurgieni)*, *Linginari (Lingina)*, *Litśenari (Liteni)*, *Orbănari (Orban)*, *Pătrîngenari (Pătrîngen)*, *Peśińeșcari (Pecenișca)*, *Chenari (Pian)*, *Cherșănari (Perșani)*, *Cherșinari*, *Peștenar (Peșteana)*, *Poienar* (sau *Poienean*), *Poinari*, *Șoneriu*. Formații cu sufix „dublu" (*-ar* și *-ean*): *Colunărean (Colun)*, *Găinarean (Găinari)*, *Dejenărean (Dejani)*, *Poinărean (Poieana)*. Numele puse în paranteză aparțin localităților de origine ale indivizilor respectivi.

[2] *-er* și *-eș* sînt variante fonetice ale sufixelor în discuție.

[3] Toate trei sînt nume de sate din raionul Galați (celelalte două aparțin raionului Tecuci).

este cu atît mai interesantă, căci probează că funcțiunea aici în discuție a lui *-aș* nu se mărginește, cum ar fi putut rezulta din materialul cunoscut pînă acum, la graiurile moldovenești de sud.

Băltași (Cal, Iș) < *Balta* (BAr) sau *baltă* (în ultima ipoteză, sensul toponimicului nostru ar fi 'oameni care trăiesc în preajma unei bălți', 'oameni originari dintr-o regiune băltoasă').

Băltinașul (If) < n. top. *Bălteni*.

Boltași (oș. Buc) < *boltă*; cf. și n. top. *Bolta* (Dj). *DA* cunoaște apelativul *boltaș* (Transilv. și Ungaria) 'negustor cu prăvălie (de manufactură)'.

Cătunași (Tec, Ved) < *Cătuna* (TîN), *Cătunele* (Ag, BAr, Mh, Ms, PiN), *Cătunul* (Cis, Db, Plo, Tej, Vid), *Cătunul Bisericii*, *Cătunul Boului* și *Cătunul din Deal* (Ag) etc. Cf. și „sinonimul" *Cătuneni* (Vid), cu „variantele" *Cătuneanca* (Giu) și *Cătuneanul* (Cpi).

Cepturași (Bz), *Cepturașul* (Cis) < *Ceptura* (Plo). Cf. și *Ceptureanca* (Pr).

Cobălașul de Jos și *Cobălașul de Sus* (Pt) < *Cobîla* (Dor), *Dealul Cobîlei* (Huș).

Colibași (Cpi, Db, Drg, Gil, If, Ms, Olt, Pit, RîS, Rț, TuS), *Colibașul* (TuS)[1]: Tiktin cunoaște apelativul *colibaș*, pe care-l traduce prin 'pustnic care trăiește într-o colibă'. Toponimicele noastre înseamnă, așadar, 'locuitori ai unei colibe', adică 'oameni care trăiesc în (sau care vin din) colibe'.

Cotîrgași (VaD): tema acestui toponimic ar putea fi *Cotorga* (DrO) sau *Cotorca* (Miz, Urz), adică un nume, eventual un apelativ, identic cu acestea și care va fi existat în regiunea unde apare *Cotîrgași*. Cf. și *Cotîrgaci* (Bot, Paș), al cărui sufix pare a fi identic cu *-aș*.

Crîngași (oș. Buc, Tit) < *Crîngul* (Cis, Leh, Plo, Tt) sau *crîng*. Cf. „sinonimul" *Crîngeni*, discutat în § 3.

Curtașul (Bz): ar putea fi un sinonim, dispărut, al lui *curtean*.

Dudași[2] (RîS): cf. *Duda* (Huș, Tpl) și apelativul *dud*.

Gîrlași (Buz) < *Gîrla* (Bz) sau *gîrlă*, „sinonim" cu *Gîrleni* (Buh, Dor, Găe, Plo).

Grindași (Urz) < *Grindul* (Urz). În cazul acestei numiri, explicația propusă aici își găsește confirmarea în informațiile date de *DG*, care spune că satul *Grindași* este „pendinte" de comuna *Grindul*. Să se compare și „sinonimul" *Grindeni* (Lud, Seg).

Liniiași (Db), *Liniiașii din Deal* (Ag) < *Linia* (Găe, Olț, Răc, RîS, RîV). Cf. *Linieri*, menționat în § 4.

Lumașul (Dj) < *Lomul* (Dj).

Luncași (Buz, Db, Paș), *Valea Luncașilor* (Vl) < n. top. *Lunca*, foarte frecvent în toponimia noastră, sau *luncă*[3]. Cf. „sinonimele" *Luncani* și *Lunceni*, discutate în § 3.

Lungași (Fl), *Lungașul* (Br): ar putea fi, mai degrabă, un derivat de la adj. *lung* decît de la n. top. *Lunga*.

---

[1] În *Indicat.*, *Colibași*.

[2] În *Indicat.*, *Dudașul*.

[3] Frunzescu are și un singular *Luncașul* (Ba, Dj). În *Indicat.*, *Luncaș* (SaM).

Măglaşi, în *Păuşeşti (de) Măglaşi* (RîV) < n. top. *Mîgla* (Bac, Mh) sau *mîglă* 'ceaţă'; cf. şi mold. *mîglă* 'grămadă'. Kisch I, p. 113, ocupîndu-se de n. top. magh. *Máglatö* (TS), îl derivă din *máglo* 'zmeură' şi *tö* 'sol, pămînt (piciorul unui munte)'. Nu-i exclus ca *Măglaşi* să aibă drept temă magh. *máglo*, mai ales că există în toponimia noastră formaţii similare de la nume de plante (cf. *Malnaş* = magh. *Málnás* < *málna* 'zmeură' + *-ás*), iar raionul R.-Vîlcea se află într-o regiune unde influenţa maghiară s-a putut exercita.

Murgaşi (Gj), *Murgaşul* (Olţ): aceeaşi observaţie ca la numele imediat precedent (cf. *golaş* < *gol*, *suraş* < *sur* etc.). Că totuşi adj. *murg* poate deveni toponimic, probează *Murga* (Il). În *BkA* I, p. 49 găsesc n. top. bulg. *Murgaš* (regiunea Kumanovo).

Negraşi (Cos), *Negraşul* (Cpi) < n. top. *Neagra* sau, mai probabil, *negru* (v. cele spuse s.v. *Murgaşi*).

Vălinaşi (Db) < *Văleni*[1]. Cf. *Băltinaşul*, notat mai sus.

În unele cazuri, sufixul *-aş* apare (sub forma *-ăş*, din cauza lipsei de accent) ca anexă a temei, de pildă *Bahnăşeni* (Moi) < *Băhnaş(i)* + *-eni*; *Crăsnăşeni* (Huş) < *Crăsnaş(i)* + *-eni* (în aceeaşi regiune avem n. top. *Crasna*); *Stîncăşeni* (Bld) < *Stîncaş(i)* + *-eni*. Al doilea ar putea fi un derivat de la n. pers. *Crasnaş* (în ipoteza, verosimilă, că acesta există) < slav. *krasen* 'frumos, roşu'.

§ 6. DERIVATE ÎN *-ărie*

Sînt foarte numeroase şi interesante. Majoritatea au sens colectiv, în special cele cu un nume de animal drept temă. Unele dintre acestea par, din cauza noutăţii sau rarităţii lor, imposibile în vorbirea zilnică, chiar acolo unde, ca în Moldova, formaţiile similare se întîlnesc la tot pasul. Cînd tema este un nume de obiect în accepţia curentă a cuvîntului, înţelesul toponimicelor derivate cu *-ărie* şovăie între cel colectiv propriu-zis şi cel care evocă acţiunea verbului corespunzător. Căci sufixul acesta are la bază pe *-ar*, a cărui funcţiune obişnuită este de a forma nume de agent. Astfel *cercurărie* poate însemna şi 'depozit, mulţime mare de cercuri', dar şi 'locul unde se lucrează cercuri (unde îşi exercită meseria cercurarul)'[2].

Argintăria (vale, TîO). Cf. *Argintar* (pîrîiaş şi deal, Nţ), *Argintari* (RîV).

Băltăria (iaz, Bot). *DA* are *băltărie* = *băltiş*.

Bivolăria (Ba, Bt, Răd, Tr), *Bivolăria Rusească* (VaD), *Vîlceaua Bivolăriei* (RîV): *bivolărie* 'grajd de bivoli; turmă de bivoli' (*DA*).

Brişcărie, în *Dealul Brişcăriei* (Tc): derivat de la *brişcă* 'trăsură mică şi uşoară, de calitate modestă'. Cf. *Brişcariul* (Bt).

---

[1] M. Sadoveanu are o povestire intitulată *Bulboana lui Vălinaş*, în care numele nostru este antroponimic.

[2] Despre acest sufix, ca şi despre alte sufixe colective romîneşti, care apar şi în toponomie, vezi acum *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba romînă*, Bucureşti 1962, p. 41 urm. (autor Florenţa Sădeanu).

Broscăria (lacuri, iazuri etc. : Bot, oş. Buc, Il, RoV), *Movila Broscăriilor* (Urz), *Pîrîul Broscăriilor* (Bot)[1]: dicţionarele dau apelativului *broscărie* acelaşi sens ca lui *broscărime*.

Bursucărie (Cis, Paş, Vas) < *bursuc*. Cf. şi *Bursucănia* (Bac), care ar putea fi o greşeală de tipar (pentru *bursucărie*), dar şi o realitate lingvistică (formaţie în *-ie* de la un augmentativ *bursucan*), pentru care să se compare *Odaia Bursucan* (Bld), apoi *Bursucani* (Buj)[2].

Butucăria (Vas) < *butuc*. Cf. *Butucari, Butucariul* şi *Butucăraşul* (Bc).

Căprăria (Brl, Iaş, Paş, RS), *Dealul Căprăriei* (Huş), *Poiana Căprăriei* (Dor), *Pîrîul Căprăriei* (VaD), *Valea Căprăriei* (Tec) : *căprărie* 'loc îngrădit pentru capre'.

Cărbunăria (Măc) : „Şi-a luat numele de la dealul *Cărbunăria*, pe care altădată se făceau cărbuni din lemnul pădurilor celor întinse de pe acest deal' (*DG*). Cf. *Cărbunari* şi *Cărbunarul*, notate cu alt prilej (vezi mai sus, p. 224).

Căşeria (Br, Il, Ms, PiN[3], Pr, Vl) : se numesc aşa, între altele, o tîrlă, un deal („în vechime, aici era o căşerie, unde se fabrica caşcaval şi caş bun"), un munte („aici se fabrică brînză, fiind mai multe stîne") etc.

Cătărgărie, în *Pîrîul Cătărgăriei* (Nţ; Mat., p. 45) < *catarg*. Cf. *Catargul* (Ba, PiN), *Dealul Catargului* (Făl), *Catargele* (Br).

Cenuşărie, în *La Cenuşerie* (Ms), *Valea Cenuşăriei* (TîO). Cf. *Cenuşari* (Tej), *Cenuşarul* (Brl).

Cerbăria (Bot, Nţ). Cf. *Vîlceaua Cerbarului* (Vid).

Cercurărie, în *Dealul Cercurăriei* (Bac).

Cînepăria („loc şes", Tec).

Cîrlănărie, în *Groapa Cîrlănăriei* şi *Chiciorul Cîrlănăriei* (Nţ; Mat., p. 48) : formaţie similară cu *căprărie*, aşadar 'loc unde stau ori se adună cîrlanii' ('mieii de un an', în Moldova). Cf. *Cîrlani* (TîO), *Cîrlanul* (Bac, Cpi, Suc), *Dealul Cîrlanului* (Făl), *Piscul Cîrlanului*, *Poiana Cîrlanului* şi *Tîrla Cîrlanului* (Cis).

Corbărie, în *Chiciorul Corbăriei* şi *Pîrîul Corbăriei* (Nţ; Mat., p. 48).

Cremenărie, în *Pîrîul Cremenăriei* (Nţ; Mat., p. 62). Cf. *Cremenari*, înregistrat în altă parte (p. 416) şi „sinonimele" *Cremeniştea* (TîO), *Cremenişul* (Tej, TîO).

Dohotăria (Bac, PiN) < *dohot* 'unsoare (din suc de mesteacăn) pentru osii, încălţăminte etc.'. Cf. *Dohotariul* (Bac, Sc).

Furcăriile (VîM) : identic, ca formaţie, cu *furcărie* 'şezătoare, clacă', dar deosebit în ce priveşte sensul, pe care, de altfel, nu-l pot preciza.

Găinăria (Bot), *Dealul Găinăriei*, *Pîrîul Găinăriei* şi *Valea Găinăriei* (Dr). Cf. *Găinari* şi *Găinarul*, discutate cu alt prilej (p. 325).

Găvănărie, în *Găvănăria-Sporul* (pădure, Moi) < *găvan*, aşadar 'loc unde se lucrează găvane (de lemn)'; derivat asemănător, în ce priveşte sensul, cu *cercurărie* (v. aici mai sus).

---

[1] Cartierele băltoase din diverse oraşe şi tîrguri sînt numite obişnuit *Broscăria*, din pricina broaştelor care trăiesc acolo şi a căror existenţă oamenii o percep mai ales cu... auzul.

[2] Acesta ar putea fi un derivat de la n. pers. *Bursuc*, la fel cu *Bursuceni* (Suc), deşi ipoteza mi se pare puţin verosimilă.

[3] În *Indicat.*, *Căşăria*.

Glăjărie (Reg) < *glajă* 'sticlă, butelie'. Sinonim cu *Sticlăria* (v. mai departe).

Gropăria (Brl): alt nume al satului *Filipești*, despre care *DG*, s.v., ne spune că „s-a mai numit *Gropăria*, după multele gropi în care se păstrau bucate".

Humăria (Ba, Bot, Dor, Vas), *Humăria Mare* și *Humăria Mică* (Vas) < *humă* 'pămînt argilos de culoare albăstruie, întrebuințat la țară pentru lipit și spoit casele' (*DE*). Un fel de sinonim al lui *lutărie*. Cf. *Huma* (Cis), *Humele* (Cos, Ms), *Dealul Humelor* (Bz), *Humariul* și *Humeni* (Dr), *Humosul* (Paș), *Humulești* (TîN), *Humulețul* (Iaș).

Huscăria (Făl): sinonim cu *gîscărie*[1], căci tema este ucr. *huś* 'gîscă'. Formația prezintă un interes deosebit, prin faptul că suf. *-ărie* s-a adăugat la un primitiv care n-a putut circula decît, cel mult, într-o regiune bilingvă, unde a fost posibilă contaminarea lui cu *gîscă*, termenul mai vechi (din limba populației așezate), cu *huś*, adus de imigranții ucrainieni.

Iepăria (Iș): „iaz, pe teritoriul satului Onești..., numit astfel de la hergheliile de iepe ce se creșteau prin împrejurimile acestui iaz" (*DG*).

Jespărie, în *Chiciorul Jespăriei* (Nț; Mat., p. 48): variantă dialectală a apelativului *viespărie*.

Lupăria (Bot, Dor, Făl, Hrl), *Lupăria-Sărăcineasca* (Tit).

Măngălăria (Huș, Vas), *Botul Măngălăriei* (Iaș: „se numește astfel, spune *DG*, de la mangalul (cărbuni de lemn) ce se făcea acolo în timpurile vechi"), *Pîrîul Măngălăriei* (Nț; Mat., p. 56): sinonim cu *Cărbunăria*, notat mai sus.

Năsipăria (Dor, Huș, Iaș), *Dealul Năsipăriei* (Dr).

Obădăria (Făl) < *obadă*, așadar 'loc unde se lucrează obezi (pentru roțile carului)'.

Orzărie, în *La Orzărie* (Nț; Mat., p. 58): însemnează 'loc semănat cu orz' sau, poate, 'depozit (în gropi, ca pe vremuri) de orz'. Cf. *Secăria*, notat mai jos.

Ploscăria (Cpi) < *ploscă*; formație asemănătoare, și în ce privește sensul, cu *Cercurăria*, *Găvănăria* etc. deja înregistrate.

Porcăria (Nț; Mat., p. 43): derivat similar cu *Căprăria*, *Cîrlănăria* etc. de mai sus.

Postăvăria (If): „...locul unde se crede că în vechime se fabrica postavul, de unde și numirea aceasta" (*DG*). Cf. *Postăvari* (Olt).

Rotăria (Adj, Iaș, RîS), *Vîrful Rotăriei* (Bz).

Rudăria (Boz, Db, RîV, TîJ): pentru însemnare, cf. pe de o parte *rudar* 'țigan nomad care face linguri, copăi, albii etc., pe de alta bulg. *rudar* 'miner'.

Rugăria (Bld) < *rug* 'arbust spinos, cu tulpină culcată, cu flori albe sau trandafirii, care produce un fruct comestibil numit „mură" ' (*DE*).

Schinărie, în *Dealul Schinăriei* (Nț; Mat., p. 60) < *schin* = *spin*.

Secăria (Cpi): cf. mai sus *Orzăria*.

Segărie, în *Pîrîul Segăriei* (Nț; Mat., p. 64): tema acestei numiri pare a fi *sigă* 'piatră moale, roșiatică, asemenea tufului' (*DE*).

---

[1] A cărui existență este mai mult decît probabilă, chiar dacă dicționarele nu-l înregistrează.

Socărie, în *Vîrful Socăriei* (Nţ; Mat., p. 46) < *soc* 'Sambucus nigra'.
Sticlăria (Hrl, RîV).
Stufăria Bercenilor (Seg).
Şelăriile-*Lopătăreasca* (RS). Cf. *Şelari* (Msc), *Şelarul* (Găe), *Şelăreasa* (Cos).
Şoimăria (Nţ; Mat., p. 43). Cf. *Şoimari* (Tej), *Şoimăreşti* (TîN).
Tunzăria (munte, VaD): deşi tema pare a fi clară (vb. *tunde*), nu văd ce semnificaţie ar putea avea acest toponimic.
Ursărie, în *Pîrîul Ursăriei* (Nţ; Mat., p. 43).
Văcăria (Ag, Cg, Pt).
Vărăria[1] (Făl).
Vărzăria (Br, Pt).
Viţelărie, în *Poiana Viţălăriei* (Nţ; Mat., p. 62). Cf. *Cîrlănăria*, înregistrat mai sus.
Vulpărie, în *Dealul Vulpăriei* (Nţ; Mat., p. 61), *Hulpăria* (Bot). Cf. *Hulpari* (Rd).

§ 7. DERIVATE ÎN *-ăuţi*

Acest sufix este de origine ucraineană. Are la bază pe *-ovtsi*, variantă mai veche a actualului *-ivtsi*. Pronunţarea lui *v* se apropie de a unui *u* consonant, aşa că *-ovtsi* a dat în romîneşte *-ou̯ţi* şi apoi, prin influenţa analogică a lui *-uţ* (accentuat!), cu care semăna destul de bine partea lui finală, *-oúţi*[2]. Documentele slave scrise în Moldova conţin numeroase toponimice formate cu acest sufix, care apare sub aspectu-i originar (*-ouţi*). Astfel găsim într-un act din 1434 satul *Balasinouţi*, despre care ni se spune că aparţinea mănăstirii *Horodnic* (din ţinutul Sucevei). De-abia prin sec. XVII întîlnim forma actuală *-ăuţi*, care a rezultat din *-ouţi* prin disimilaţie (*o-u* > *ă-u*). În regiunile puternic influenţate de ucraineni, *-ouţi* continuă să existe pînă astăzi (cum se va vedea din lista ce urmează).

Am spus că *-ovtsi* reprezintă stadiul mai vechi al lui *-ivtsi* din momentul de faţă. Acesta a dat, potrivit pronunţării bilabiale a lui *v*, de care am pomenit mai sus, *-iuţi* şi, mai tîrziu, *-euţi* (cu *i* neaccentuat > *e*)[3]. Ambele lui aspecte (mai ales însă al doilea) ne întîmpină la toponimicele romîneşti din ţinuturile cu populaţie ucraineană numeroasă.

Dată fiind originea acestui sufix, ne aşteptăm ca derivatele corespunzătoare să fie răspîndite în nordul şi nord-vestul teritoriului lingvistic

---

[1] În *Indicat.*, *Vărărie*.

[2] Această adaptare fonetică s-a produs treptat şi a durat vreme îndelungată. Acolo unde raportul de forţe era, din punct de vedere lingvistic, în favoarea ucrainenilor, ea nu s-a produs, după cît se pare, nici pînă astăzi. Accentul toponimicelor în discuţie continuă să stea pe temă, nu pe sufix (şi cu atît mai puţin pe partea lui finală).

[3] *-euţi* ar putea fi o variantă a lui *-ovtsi* (*-ăuţi*), cu modificarea vocalei iniţiale sub influenţa asimilatoare a sunetului imediat precedent (aparţinînd temei).

romînesc, acolo, adică, unde au existat şi, în parte, continuă să existe ucraineni. Aşa şi este. Afară de foarte puţine excepţii, numele topice formate cu *-ăuţi* (şi variantele lui) se întîlnesc numai prin nordul Moldovei[1]. Temele lor sînt şi ele, obişnuit, tot ucrainene. Fără a fi putut să le identific totdeauna, pot afirma că ele reprezintă nume de oameni (nume propriu-zise sau porecle). Şi aceasta, pentru că funcţiunea lui *-ăuţi*, este, întocmai ca a prototipului ucrainean, patronimică: arată originea personală a locuitorilor. De aceea trebuie să-l considerăm drept sinonim al lui *-eşti* şi *-eni*[2], pe care, de altfel, le-a înlocuit adesea, în epocile şi în regiunile unde influenţa ucraineană a fost mare. (Şi fenomenul opus s-a petrecut cîteodată, de pildă *Comareşti* pentru ucr. *Komarivtsi* şi *Leucuşeni*, Rm, despre care *DG* spune că pe la 1400 apare sub forma *Leucuşouţi*.)[3]

În lista următoare figurează toate toponimicele în *-ăuţi* (*-ouţi*, *-euţi*, *-iuţi*) pe care le-am găsit în colecţiile utilizate de mine. Transcrierea lor (şi nu numai în ce priveşte aspectul sufixului) diferă adesea de la un autor la altul. Pentru edificarea cititorului, dau, în astfel de cazuri, toate variantele. Cît despre temă, renunţ la identificarea ei, ori de cîte ori am îndoieli, pe care, cu mijloacele mele de lucru, nu le pot totdeauna împrăştia, nici măcar parţial[4].

Bădăuţi (Bt), *Bădăuţul Nemţesc* şi *Bădăuţul Romînesc* (Rd; *DB*) sau *Bădeuţi*[5] şi *Bădeuţii Noi* (după *ISt*) < *Badea*, *Badiu* (cf. *Bădeni* şi *Bădeşti* în diverse ţinuturi).

Bălcăuţi (Răd) < *Balcu*, *Bîlcu*. Cf. *Balc* (Mag), *Bălceşti* (Ag, Gil, Hue, Olţ, RîV) etc.

Boţcăuţi sau *Bîţcău* (Mara).

Broscăuţi (Dor) < n. pers. *Broască*.

Cerepcăuţi (Rd): la baza acestui toponimic stă, cu siguranţă, o poreclă (*Cerepcu* sau ceva asemănător), formată de la ucr. *čerep* sau rus. *čerep* 'craniu, ţeastă'. Cf. şi ucr. *čerepuška*, rus. *čerepok* 'hîrb, ciob'.

Climăuţi (Dr[6], Răd) < n. pers. slav. *Klim(a)*, *Klime*[7] (acesta din urmă, poate şi celălalt, existent chiar în antroponimia romînească). Cf. *Climeşti* (Bac, Rom).

---

[1] În provinciile transcarpatice găsim sufixul corespunzător din alte limbi slave (bulgară şi sîrbă). E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 337, n. 3, ocupîndu-se, din fugă, de n. top. *Socoloţ*, vede în partea lui finală slav. *-ovĭtsĭ* (sîrbocr. *-ovats*, bulg. *-ovets*), ale cărui cazuri oblice sună *-ovts-*. Rom. *-oţ(u)* a ieşit, foarte probabil, din forma locativului *(ovtsu)*. Cf. şi *Dobroţ* (Hu) < slav. **Dobrotĭtsĭ*.

[2] Cu valoarea „personală" a acestuia.

[3] Să se compare *Leucuşeni-Dimitriu* sau *Leucuşeştii lui Lînă* şi *Leucuşeni-Sofia* sau *Leucuşeşti-Pisoschi* (Ba), care arată că tema (*Leucuş*) este un antroponimic.

[4] Despre *-ăuţi* şi, în subsidiar, despre toponimicele derivate cu ajutorul lui au vorbit diverşi specialişti. Iată lista lor: B. P.-Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, col. 2853 urm., s.v. *Bădeuţi*; Marg. Ştefănescu, în *Arh.* XXIX, p. 499 urm.; Iorgu Iordan, *ibid*, XXX, p. 107; XXXIV, p. 229–230; *Bul. Phil.* III, p. 175; Marg. Ştefănescu, în *Omagiu Prof. Ilie Bărbulescu*, Iaşi 1931, p. 622 urm.; E. Petrovici, în *Dacor.* X, p. 251. Cf. şi *Cercetări Istorice* V–VII, p. 258 urm., 284 urm.; *Cosm.* X, p. 238 urm.

[5] În *Indicat.*, *Bădeuţ* (Răd).

[6] Vechea numire a satului *Pilipăuţi*, spune *DG*.

[7] Vezi Mikl., *PN*, nr. 164.

Corjăuți (Dor)[1] < n. pers. *Coarjă* (> *coajă*), pentru care cf. *Corjescu*, frecvent prin Moldova de nord. Să se compare totuşi şi n. pers. rus. *Korž*.

Dălhăuți (Foc)[2] : de la un antroponimic, la baza căruia se află slav. *dlŭgŭ* 'lung' (cf. ucr. *dołhyj*). Este, deci, „sinonim" cu *Lungeni* (Ba, NeV, Pit, VaD) şi *Lungeşti* (Buj, Cis, Drg, Tur, Ved), apoi, fireşte, cu *Dolheni* (Dej, Vas), *Dolheşti* (Făl, Huş, TîN), *Doljeşti* (Rom).

Dobronăuți (Dor) < n. pers. slav. *Dobra* (al cărui *a*, devenind neaccentuat în combinaţie cu sufixul, s-a prefăcut, la noi, în *ă*, apoi, prin asimilaţie la *o* precedent, în *o*). Cf. n. top. pol. *Dobranowitse*, notat de Mikl., *ON-PN*, nr. 100. De fapt, tema toponimicului nostru trebuie să fie *Dobran*; cf. n. pers. croat. *Dobran* (Mikl., *PN*, nr. 114).

Frătăuții *Noi*, *Frătăuții pe Suceava* şi *Frătăuții Vechi* (Răd)[3] < *Frate* („traducere" a slavului *Brat(u)*?)[4].

Gărbăuți sau *Gîrbăuț* (Rd) < *Gîrbea*, nume de familie romînesc, a cărui temă este slav. *grŭbŭ* 'dorsum'. Cf. *Gîrbeni* (Dor), *Gîrbeşti* (Bot, Neg, Vs).

Ghitcăuți (Dor) : cf. ucr. *gidkij* 'respingător, dezgustător; ticălos'.

Hătcăuți (Săv) : cf. n. pers. slav. *Chot*, *Chotek*, *Chotimir*, *Chotislav* < *hotĭ* 'voluntas, alacritas animi' (Mikl., *PN* nr. 425). *Chot* s-a putut combina cu suf. *-ko*, frecvent tocmai la antroponimice slave, dînd astfel *Chotko*, în care eu văd tema numelui nostru topic (cu *-o-* > *ă* sub influenţa lui *ă* din silaba următoare).

Ivancăuți (Dor)[5] < slav. *Ivanko*. Cf. *Ivănceşti* (Pan), care are la bază mai degrabă n. pers. *Ivancea*, *Ivanciu*.

Măneuți (Răd) < *Manea*. Cf. *Măneşti* (Ag, Bac, Buz, Msc, Nț, Plo, Trg, Ved).

Milişăuți (Răd) < n. pers. slav. *Mileš(a)*, *Miliša* etc. (Mikl., *PN*, nr. 220, care citează, între altele, şi n. top. sîrb. *Miloševats*, destul de asemănător cu al nostru). Cf. şi *Meleş* (Rd).

Mlenăuți (Dor) : tema ar putea fi înrudită cu a toponimicului precedent, şi anume *Mile*, *Milin*, *Milena* etc., derivate de la *milŭ* 'milos' (Mikl., *PN*, nr. 220). Am avut mai întîi *Milenăuți*, apoi, prin sincoparea lui *i* neaccentuat, *Mlenăuți*. Cf. totuşi şi ucr. *mlin* 'moară de apă'.

Păpăuți (Rm, TîS) : este, cred, acelaşi cu *Popăuți* (Bot) < *Popa* (*ă* < *o* al primului se datoreşte pe de o parte asimilaţiei la *ă* din silaba următoare, iar pe de alta disimilaţiei la cei doi *p* între care se află *o*). Cf. numeroasele „sinonime" *Popeni* şi, mai ales, *Popeşti*.

Părhăuți (Suc) : cf. rus. *porh* 'fluturare, fluturat'.

Pătrăuții Sucevei (Suc)[6] < *Pătru*. Cf. *Pătruleşti* (RîV), *Petreni* (Cîm, Hun, Odo), *Petreşti* (Bac, Bot, Car, Db, Foc, Ghe, Gil, Ili, Iş, Neg, Pit, Pt, Rm, Seb, Tit, Tur, Vs, Vş).

---

[1] După *ISt. DG* are *Corjeuți*.

[2] În *DG* este transcris *Dălhăuțul*.

[3] *DB* are *Frătăuțul Nou*, *Frătăuțul Vechiu*, *Frătăuțul Vechiu Nemțesc* şi *Frătăuțul Vechiu Romînesc*. În *Indicat.*, *Frătăuții Noi* şi *Frătăuții Vechi*.

[4] Numirea actuală *(Frătăuți)* este veche: apare într-un document din 1429, spune *DB*.

[5] *DG* şi *Indicat.* scriu *Ivăncăuți*.

[6] După *ISt. DB* are *Pătrăuți*, *Pătrăuțul pe Siret* şi *Pătrăuțul pe Suceava* (Suc). În *Indicat.*, numai *Pătrăuți*.

Pilipăuţi (Dor) < n. pers. ucr. *Pilip* = *Filip*. Cf. *Filipeni* (Bac), *Filipeşti* (Ba, Cpi, Fău, If, Rom, TîO).

Rădăuţi (Dor, Răd) < *Radu*. Cf. *Rădeni* (Ag, Bac, Bt, Hrl, Iaş, TîN, Tt), *Rădeşti* (Aiu, Ar, Buj, CAr, Gur, Msc, Pit, Sla, Tt, Vas), *Răduleşti* (Car, Foc, Hn, If, Il, Ili, Mh, Ms, Pt, Tit, Urz, Vid, Vş).

Sinăuţi (Dr), *Sinăuţii de Jos* [1] şi *Sinăuţii de Sus* (Dor) < n. pers. *Sin(u)*, din slav. *sin* 'vînăt' sau, mai degrabă, *syn* 'fiu'. Cf. *Sineşti* (Cos, Iaş, If, Hor, Ved) şi „sinonimul'' (în ipoteza a doua) latinesc *Fieni* (Db, If). Pentru completarea explicaţiei, să se compare şi n. top. slav *Senitse*, *Senkov* etc., derivate de Mikl., *ON-PN*, nr. 272 dintr-un *sen-*, cu privire la care nu dă nici o lămurire.

Şerbăuţi (Răd) < *Şerbu*, nume personal, pe care-l găsim şi în formaţiile *Şerbeşti* (Bac, Foc, Iaş, PiN), *Şerbeştii Vechi* (Gal).

Tisăuţi (Bt, Suc): dacă luăm drept bună această variantă, dată de *ISt* şi *Indicat.*, urmează s-o socotim „sinonimă'' cu *Tiseşti* (TîO) şi să vedem în ea un derivat de la n. pers. *Tisu* ori *Tisa*, care va fi existînd sau va fi existat cîndva (< slav. *tisŭ* 'tisă'; cf. *Arbore*, *Cireş*, *Stejar* etc., nume de familie, formate de la nume de copaci). *Tisăuţi* ar putea fi însă şi o variantă (ucraineană?) a n. top. *Tisovăţul* (Buco), la baza căruia stă acelaşi *tisŭ* (pentru aspectul morfologic, cf. *Bucovăţul*, *Dobrovăţul* etc.). *DB* transcrie numele satului sucevean *Tişăuţi*. În ipoteza că aceasta ar fi sau va fi fost pronunţarea reală [2], trebuie să pornim de la altă temă, şi anume: ori slav. *tihŭ* 'liniştit; vesel' (Mikl, *PN*, nr. 399 citează n. pers. *Tiha*, de la care este posibil un derivat cu *š* < *h*) ori slav. *těha* 'mîngîiere' (Mikl., *PN*, nr. 414 înregistrează n. pers. *Těš*, *Těša*, *Těška* etc., iar Mikl., *ON—PN*, nr. 326, n. top. ceh. *Těšovitse*).

Văscăuţi (Răd; *ISt*) < n. pers. slav *Vasko* (sau *Vaska*), format, cu suf. *-ko*, de la *Vasia*, hipocoristic al lui *Vasile* [3]. În *DB* şi *Indicat.* acest toponimic este redat sub forma *Văşcăuţi* (*Văşcăuţi pe Ceremuş* şi *Văşcăuţi pe Siret*). Dacă rămînem la acest ultim aspect, trebuie să admitem, drept temă, nu pe *Vasko* (*Vaska*), ci un *Vaşco* < slav. *Ivaško* (sau *Vaşcu* < *Ivaşcu*).

§ 8. DERIVATE ÎN *-et*

Sînt colective şi provin, mai totdeauna, de la nume de arbori, aşa că însemnarea lor obişnuită este 'loc acoperit cu...', 'pădure de...'. Interesul pur lingvistic al acestei categorii de toponimice constă în faptul că o bună parte din ele, deşi apelative la origine, aşadar elemente ale lexicului curent, sînt necunoscute dicţionarelor noastre. Cînd tema este latinească, avem a face, de obicei, cu formaţii moştenite ca atare. Destul

---

[1] În *Indicat.*, numai *Sinăuţii de Jos*.

[2] Eusebiu Camilar, care-i originar din raionul Suceava, îi spune *Tişăuţi*, la fel, desigur, cu populaţia locală şi din împrejurimi.

[3] Cf. *Vascani* sau *Văscani* (Paş); în *Indicat.*, *Văşcani*.

de des întîlnim şi colective în *-iş* (vezi mai departe, § 10), derivate de la un primitiv identic, alături de cele în *-et*: *Frăsinet-Frăsiniş*, *Păltinet-Păltiniş* etc.

Auret (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 122).

Bănet, în *Dealul-Bumbarul Bănetului* (Buz).

Brădet(ul) (Bc, Bei, Bv, Bz, CAr, Cj, Gj, Hn, Mara[1], Mh, Ms, Răd, Tej, Ts, Vl), *Brădetul de Jos* şi *Brădetul de Sus* (Mh), *Fundul Brădetului* (Cis), *Valea Brădetului*[2] (Tej), *Brădeţii* (Str), *Piatra dintre Brădete* (Cis), cu diminutivul *Brădăţelul* (Făl, Ili, Msc, Str), *Brădiţelul* (Tîj, TîN). Cf. şi megl. *Bărdet*, notat de Per. Papahagi, *Meglenoromînii*, Bucureşti 1902, p. 172.

Brebenetul (Sla) < *breabăn* (*brebene*) = *brebenel* '(Corydalis)' (Tiktin). Cf. *Brebeni* (ACl, Lăp, Sla, SM, Sş), *Brebeni-Romîni* şi *Brebeni-Sîrbi* (Sla), *Balta Brebenilor* (Seg), *Brebenul* (Tr) şi derivatul „personal'' *Brebeneşti* (Msc).

Brusturetul (RîV < *brustur(e)* 'lipan (Aretium lappa)'.

Bungetul (Mh, Trg, Vl): *bunget* 'pădure deasă şi întunecoasă, desiş', colectiv de la alb. *bunk* 'stejar' (*DA*). Por., p. 65 are *bunget* 'pădure mare de un desiş enorm (bătrînă sau nu)'. Toponimicul nostru trebuie să fi avînd, măcar în unele cazuri, sensul etimologic, acela de 'stejăriş'.

Buştenetul (Msc) < *buştean* 'trunchi de copac tăiat şi curăţit de crăci' (*DE*). Cf. *Buşteni* (Bz, Cpi, Dj, Olţ).

Buzietul (Mh) < *bóziu*, *bozie* = *boz* 'varietate de soc cu flori albe şi fructe negre' (*DE*), cu *o* neaccentuat prefăcut în *u*.

Cărpinet (Bei) < *carpen*, răspîndit ca toponimic în diverse regiuni ale ţării (v. partea I, p. 63). Cf. mai departe sinonimul *Cărpiniş(ul)*.

Cerătul (Gil, Seg), *Ceretul* (Drg), *Braniştea Ceretului* şi *Gura Ceretului* (Tl): derivat de la *cer* 'Quercus cerris', care va fi existat şi în latineşte, dacă ţinem seamă de ital. *cerreto* 'bosco di cerri, che anche dicesi Cerbaja' (P. Fanfani, *Vocabolario della lingua italiana*, Firenze 1835, p. 310).

Chinetul (Moi): formă dialectală a apelativului *pinet* < lat. *pinetum* 'pădure de pini'. Cf. arom. *chinet* idem.

Ciungetul (Bc, RîV), *Pîrîul Ciungetului*, *Plaiul Ciungetului*, *Poiana Ciungetului* şi *Vîrful Ciungetului* (Nţ; Mat., p. 62) < *ciung*, plur. *ciunguri* (Mold, Tran), *ciung de copac* (pentru sens, v. p. 416 s. v. *Ciungari*). Cf. *Ciungi* (Ba, Mara[4], Oră, PiN), *Ciungitura* (Suc). La Por, p. 70 găsim *ciunget* 'pădure de copaci uscaţi, rămaşi în picioare, rupţi la vîrf'[5].

Clăbucetul (Hn, Ms, Pr, Vl), *Muntele Clăbucetul* (Hor), *Clăbucetul Azugei*, *Clăbucetul Baiului*, *Clăbucetul Taurului* şi *Muntele Clăbucetul Brezei* (Cpi) < *clăbuc*. Cf. *Clăbucul* (Foc, TîO), *Clăbucelul* (TîO). În ce priveşte sensul apelativului care se află la baza acestor toponimice, sînt de spus următoarele. Cînd este vorba de ape, ne putem gîndi la *clăbuc* (spumă

---

[1] Ap. *GrFM*, p. 203.
[2] În *Indicat.*, *Valea Brădeţului*.
[3] Discuţie despre *ceret*, în legătură cu toponimia, face Dr. II, p. 95 urm.
[4] Ap. *GrFM*, p. 204 (*Ciunğii*).
[5] Primitivul *ciung(u)* este explicat, tot acolo, prin 'creastă de deal, fără vîrfuri şi piscuri';

pe care o face apa cînd se izbește de bolovani): un pîrîu care străbate terenuri accidentate (mai ales în regiuni muntoase) formează mici cascade producătoare de spumă. Dar de cele mai multe ori avem a face cu munți (și în cazul lui *Clăbucetul* și în acela al lui *Clăbucul*), așa că explicația propusă pentru apele astfel numite nu poate fi primită și pentru ei [1]. Trebuie să pornim de la slav. *klobukŭ* 'pileus' (cf., între altele, pol. *klobuk* 'pălărie înaltă, în formă de con', invocat în *ZONF* IX, p. 197, și ucr. *kłobúk*, rus. *klobúk* 'comănac, potcap').

Cornet(ul) (Ag, Ar, Bc, oș. Buc, Bz, Db, Dj, Gil, Mara [2], Mh, Moi, Ms, Pt, RS, Tr, Vl, Vș), *Cornetul din Vale* (If), *Cornetul Galben* (Vl), *Cornetul Glogoveanului* (If), *Cornetul Mare* (BAr), *Muchea Cornetului* (Drg), *Piscul Cornetului* (Găe) [3] < lat. *cornetum* 'loc acoperit cu corni'. Cîteodată s-ar putea să fie vorba de *cornet* (sau *cornete*?), plur. *corneți* 'o specie de scai' (Tiktin). Por., p. 24 are *cornet* 'vîrfuri (dealuri) izolate în cîmpie, alcătuite din roci mai tari (monadnock)' (cf. și p. 60, unde *cornet* este explicat prin 'pămînt format din sfărîmături de stînci; sol; schelet'). Și această semnificație trebuie luată în considerație pentru toponimicele noastre. *Cornățel* (Adj, Brd, Cos, Sib), *Cornățelele* (Il), *Cornățelul* (Ag, Bc, Bz, Db, If, Mh, Pr, Pt, Tc, Tit, Ved, Vl), *Cornițăl* [4] (Ald), *Cornițelul* (Ba) sînt, foarte probabil, aspecte ale unui diminutiv de la *cornet*, deși nu-i exclus ca uneori să avem a face cu *cornățel* 'cucută-de-pădure (Galium aparine)' (Tiktin). Vezi și discuția făcută la p.64—65, s.v. *Corna*.

Doletul (Brl): cf. slav. *dolŭ* 'fovea, vallis', care se găsește și în tema lui *Dolani* (Ag, Trg, Vl), atît de asemănător cu n. top. ceh. *Dolany* (Mikl., s.v. *dolŭ*).

Făget(ul) (Bt, Bz, Fge, Găe, Med, Moi, Ns, Pr, RS, Sv, Tej, Tm), *Făgetul Ierii* (Tur), *Făgetul Rotund* (Moi), *Gura Făgetului* (RS), *Pîrîul Făgetului* (Nț; Mat., p. 45), *Valea Făgetului* (Cj), cu varianta *Făgătul* (Dr, Hrl) [5] și diminutivul *Făgețel(ul)* (Ba, Bac, Bt, Cg, Ciu, Dj, Ghg, Ili, Ns, Nț, Sla, Trg, Ved) < *fag*.

Fericet (Cîm) < *ferică*, *ferece* etc. 'Farrnkraut (Polypodium); Rainfarrn (Tanacetum)'; *ferică albă* 'Spierstaude (Spirea filipendula)' (Tiktin).

Frăgetul (Db) < *frag(ă)*. Trebuie să arăt că în *DG*, acest nume este transcris cu *ț*, nu cu *t*, cum l-am redat eu, dar un derivat *frăgeț* mi se pare imposibil sau, cel puțin, neverosimil, pe cînd *frăget* nu prezintă nici o dificultate (cf. *Fericet*, *Rugetul*, *Zmeurătul*, apoi *Cocăzișul*, ca să invoc numai toponimice formate de la nume de arbuști) [6].

---

[1] De altfel se pare că de la munți s-a extins numirea și la ape. Cf. și Kisch I, p. 46.

[2] Ap. *GrFM*, p. 204.

[3] Cf. și *Cornet* (BAN, TM), dispărut astăzi (Dr. II, p. 264, 561), apoi *Kornet* în Peninsula Balcanică, menționat de C. Jireček, *Geschichte der Serben* I, p. 155 și S. Dragomir, *Vlahii și Morlacii*, p. 64, și megl. *Curnet*.

[4] În *Indicat.*, *Cornițel*.

[5] *-ăt* pentru *-et* se explică prin influența analogică exercitată de colective ca *cerăt*, *pomăt* etc., la care *e* > *ă* se datorește sunetului imediat precedent.

[6] O greșeală de tipar reprezintă, foarte probabil, și *Frăgelul* (Ms; Frunzescu), care va fi stînd tot pentru *Frăgetul*.

Frăsinetul (Ale, Bz, Cis, Cpi, Crl, Hue, If, Leh, Rț, Tur, Vl, Vș), *Frăsinetul de Pădure* (Rț), *Dealul Frăsinetului* (Tran), *Valea Frăsinetului* (Cis) < lat. *fraxinetum* 'pădure de frasini' [1].

Gîrnícetul (Olț) < *gîrniță* 'o specie de stejar, poate stejar în general (Quercus conferta Kit.)' (Tiktin), de origine, probabil, slavă (cf. sîrb. *gránitsa* idem).

Gornetul (Cis, Foc, Tej), *Gornetul-Cricov* și *Gornetul-Cuib* (Plo), *Valea Gornetului* și *Vîrful Gornetului* (Bz), *Gorunetul* (Gil) [2] < *gorun* 'stejar de iarnă (Quercus sessiliflora), în multe locuri și stejar de vară (Quercus peduculata) sau stejar în general' (Tiktin). Cred că aparține aici și *Gornițel* (Hn), care are aspectul unui diminutiv de la *Gornet* (acesta provine din *gorunet*, cu *u* neaccentuat dispărut).

Groșetul (Cpi, Hor), *Groșetul-Mălăiasa* (Trg), *Vîrful Groșetului* (Bz, Ms) [3]: trebuie, cred, să pornim de la subst. *gros*, plur. *groși* 'butuc', cel puțin pentru unele dintre aceste toponimice. Că un astfel de derivat este posibil, arată „sinonimul" *Buștenetul*, menționat mai sus. Cf. *Groși* (Ald, Ar, Ba, Bn, Fge, Gur, Hor, oș. Hun, Ine, Lăp, Oră, Pit, Sș, Sv, ȘoM, TîN, Vl), *Valea Groșilor* (Dej), *Groșiori* (Ar), care, măcar în parte, pot fi interpretate ca forme de plural ale apelativului *gros*, cum propune, pentru toate cele de peste munți, Kisch I, p. 97[4].

Luncetul (Ag) < *luncă*. Această numire prezintă un interes deosebit, prin faptul că tema lui, deși are sens de colectiv, a fost asimilată cu numele de arbori, considerați izolat (ca specii) și utilizată pentru formarea unui colectiv propriu-zis.

Mlăjetul (Cis) < *mlajă* 'soi de răchită, din ale cărei ramuri flexibile se fac coșuri de nuiele (Salix viminalis)' (*DE*).

Muretul (Hor) < *mur* 1. 'arbustul care produce murele (Rubus fructicosus)'; 2. 'dud' (*DE*).

Nucetul (Bei, Cis, Plo, Sib, Tej, Tl, Trg, Vl), *Nucetul de Plai* (Pr), *Sfoara-Nucetul* și *Valea Mănăstirii Nucetul* (Db), *Valea Nucetului* și *Vîrful Nucetului* (Plo) < lat. *nucetum* 'livadă de nuci'.

Păltinetul (Msc, Tej), *Colți-Păltinetul* (Tej) < *paltin*. Cf. lat. *platanetum* 'loc plantat cu paltini' (Quicherat).

Peretul (Ag, Cra, Drg, RoV, Tr) < *păr*.

Plopet (Mara; Dr. II, p. 397), *Plopăt* (Tran; v. *Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice*, Secția Transilv. IV, p. 169) < *plop*.

Ruget(ul) (Adj, DrO, Foc, Gil, Tc) < *rug*, sinonim cu *mur* (v. aici mai sus). Cf. lat. *rubetum* 'tufiș de rugi (de mure)'.

Schinetea (Neg) [5]: variantă regională a lui *spinet* = *spiniș* 'tufiș de spini' (Damé) < lat. *spinetum* idem. Partea finală a acestui toponimic

---

[1] Apare și dincolo de teritoriul R. P. Romîne (vezi Dr. II, p. 360, n. și 382).
[2] Îl găsim și în afara granițelor politice romînești.
[3] *Groșețul* (Dj, Pr) ar putea fi o greșeală de transcriere sau de tipar pentru *Groșetul* (v. cele spuse mai sus, s.v. *Frăgetul*).
[4] Cf. și *Groșovul* (Olț).
[5] La Frunzescu, *Spineta* sau *Schineta*. În *Indicat.*, greșit, *Schintea*.

se explică prin înlocuirea sufixului originar *-et* cu *-ete*, fapt care a avut drept consecință schimbarea genului.

Socet(ul) (Ald, Db, Hn, RoV, Vl[1]) < *soc* ‘arbust, cu scoarța cenușie, cu ramurile pline cu măduvă albă și flori albe (Sambucus nigra)’ (*DE*).

Sorbetul (Vl)[2] < *sorb* = *scoruș sălbatic* sau *scoruș de munte* ‘Sorbus aucuparia’.

Stejăretul (Ag), *Culmea Stejeretul* (Vl)[3] < *stejar*.

Ulmetul (Bz, Hor, RîV) < lat. *ulmetum* ‘pădure de ulmi’ (Quicherat).

Zmeuretul (Bz), *Zmeurătul* (Tej[4], RîV[5]) < *zmeur* ‘Rubus idaeus’ (sub forma *smeur*, Cihac II, p. 699).

§ 9. DERIVATE ÎN *-inț(i)*

Acest sufix, de origine slavă, a atras de multă vreme atenția lingviștilor noștri. Dacă trecem peste părerea lui Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*, col. 2879—2880, s.v. *Băinți*[6] („Numele satului bucovinean *Băinți* în regiunea Siretului este o formă ucraineană din romînul *Băiță*"), părere care nu se poate susține, rămîne să vedem explicațiile propuse de alții. Astfel Bogrea, *Dacor.* I, p. 218 spune: „*Mehedinți* însuși (cu variantele *Meadinți*, *Miedinți*) trebuie pus în legătură cu întreaga grupă a sufixului toponimic *-inț(i)*: *Dunărințu* (și nume de vînt; apoi: *Sîrbii Dunărinți*, în N. Iorga, *Oltenia în epoca lui Tudor Vladimirescu*), *Mărgininți*, *Stroinți*, *Negrinți*, *Miculinți* (cf. *Nicolinț*, dar și *Hudinți*), *Gîdinți* (*gîde* ?), *Scobinți* (*scoabă* ?), *Șerbinți*, *Berlinți*, *Ciorlinți*, *Gorlinți*, *Răspopinți*, *Buninți* etc. (Pentru *Voivodinț*, — din rom. *Voivod* —, *Binținți* [= *Vincențiu* ?], *Băcăinț* etc. etc. cu desinența corespunzătoare magh. *-encz*, v. *Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune romînă din Ungaria* de Moldovan și Togan, ... cf. Hasdeu, *Etym. Magnum.* III, col. 2879, sub *Băinți*, nume de sat bucovinean). Un *Ducărințu*, în N. Iorga, *Corespondența lui D. Aman*, p. 157...". Am reprodus acest pasaj mai mult pentru materialul toponimic, care interesează direct discuția noastră, căci despre o explicație propriu-zisă a sufixului (fie semantică, fie etimologică) nu poate fi vorba. (În măsura în care ea există, se identifică oarecum cu a lui Hasdeu.)

Același lingvist revine asupra problemei în *Dacor.* IV, p. 866—867, pornind tot de la *Mehedinți*: „Numele a fost explicat ca ‘locuitor din *Mehedia*...’ și de fapt un astfel de derivat, prin suf. *-inți* (cf. *Dacor.*, 218), e foarte indicat; în aceeași zonă bănățeană de influență sîrbească întîlnim un *Rîmneanțu* sau *Gataianțu*, care nu sînt decît niște derivate din top. *Rîmna* (**Rîbna*) și *Gătaia* (în jud. Timiș-Torontal), echivalînd perfect

---

[1] Figurează s.v. *Turcești* din *DG*.
[2] *DG*, s.v. *Ulmetul*.
[3] Dr. II, p. 329 și 399 înregistrează un *Stejeret* în afara granițelor politice romînești.
[4] În *Indicat.*, *Smeuret*.
[5] În ultima împărțire apare sub forma *Smeuratul*.
[6] În *Indicat.*, Suc.

cu „Rîmneanul" şi „Gătăianul"... Indiferent dacă *Mehedinţi* trebuie interpretat ca 'locuitori din Mehadia' ori ca *Mehedinţii* sau judeţul *Mehedinţului* (i.e. lui *Mehedinţul*), pentru baza *mehed-* ni se pare că trebuie să ţinem seamă şi de existenţa unui n. pers. *Mehéd* (dimin. *Mehédko*), reflex slav (rutean etc.) al lui *Methodius* (v. Zelechowsky, *Ruth.- Deutsch. Wb.* I, 436)". Două lucruri le socot greşite în această afirmaţie a lui Bogrea. Unul priveşte funcţiunea lui *-inţi*, pentru care el acceptă explicaţia dată de alţii, chiar dacă are aerul că vrea s-o corijeze sau s-o completeze, explicaţie eronată, întrucît, cum vom vedea imediat, acest sufix arată descendenţa p e r s o n a l ă, nu pe cea locală a oamenilor din satele respective [1]. Celălalt stă în legătură cu originea lui *-inţi*, pe care, după cît înţeleg din prima parte a citatului, îl confundă cu *-eanţu* (altfel nu se explică invocarea n. pers. *Rîmneanţu* şi *Gataianţu*). Acest din urmă sufix are, întradevăr, funcţiune locală (îl găsim şi în toponimie, tot prin ţinuturi influenţate de sîrbi: *Golenţi*, Cal; *Gornenţi*, TuS) şi provine din sîrb. *-(j)anats*, cum a arătat Şt. Paşca, *Dacor.* VII, p. 161, care-l constată ca o apariţie obişnuită în Banat, în unele regiuni crişene şi în Munţii Apuseni[2].

După Bogrea, s-a ocupat, în mai multe rînduri, de suf. *-inţ(i)* E. Petrovici, cam în treacăt, este drept, dar suficient, pentru a fi lămuriţi asupra originii şi funcţiunii acestui sufix toponimic. Iată cîteva dintre constatările şi afirmaţiile sale. În *Dacor.* X, p. 257: „În multe cazuri, forma romînească redă pluralul slav, de ex. *Stremţi* (Alba, Sălaj) < **Srĕmĭtsi* (sîrb. *Sremtsi* 'oameni originari din *Srem*', vechiul *Sirmium*) şi toponimicele terminate în *-inţi*: *Băcăinţi*, *Binţinţi*, *Jeledinţi*, *Pişchinţi* (toate patru în judeţul Hunedoara) < slav. *-inĭtsi*. Deoarece în Banat *-i* al pluralului n-a lăsat nici o urmă în pronunţare după *ţ*, e probabil că toponimicele terminate în *-inţ* (*Balinţ*, *Belinţ*, *Belotinţ*, *Bogodinţ*, *Budinţ*, *Chesinţ*, *Covăsinţ*, *Lăbăşinţ*, *Lălăşinţ*, *Nicolinţ*) reprezintă tot o formă de plural...". *Ibid.*, p. 262–263: „Celălalt sufix slav *-inĭtsĭ*, cu care se formează o mulţime de toponimice, ne ajută de asemenea să conjecturăm dacă graiul slavilor din Trasilvania avea mai multe trăsături comune cu graiurile bulgăreşti sau cu cele sîrbocroate. În regiunile sîrbeşti, sufixul acesta formează toponimice la singular. Astfel în *Rečnik Mesta*, II, am numărat, de la p. 236 la p. 347, 11 toponimice terminate în *-inats*: *Rakinats*, *Sladinats*, *Negotinats*, *Bratinats* etc. şi nici unul în *-intsi* (formă de plural). În schimb, în *Dictionnaire des localités dans le royaume de Bulgarie*, am numărat 33 de toponimice avînd forma de plural *-intsi* (*Balintsi*, *Bĕlotintsi*, *Bilintsi*, *Dragotintsi*, *Lipintsi* etc.) şi numai unul singur avînd forma de singular în *-inets* (*Kaltinets*, p. 76). Formele romîneşti *Băcăinţi*,

---

[1] Bogrea însuşi se apropie de adevăr, cînd invocă n. pers. *Mehéd* ca temă a n. top. *Mehedinţi*.

[2] Iată ce spune acest lingvist: „De fapt, Bogrea [Dacor. I, 218] a amintit, fără să explice, şi pe *-eanţ*, cuprins în derivatele *Rîmneanţu*, *Gataianţu*, nume de familie din Banat (cf. *Dacor.* IV, 866). Sufixul *-eanţ* e un reflex romînesc al srb. *-(j)anats* sau *-anats* (compus din *-jan-ьtsъ, -an-ьtsъ)* şi se găseşte alături de *-an*, *-ean*, *-ar*. Ex. *Băianţ* (Baia) 68, *Bătrînanţ* (Bătrina) 104, *Broştineanţ (Broşteni)* 22...". Cf. şi E. Petrovici, *ibid.*, p. 351: „Sufixul *-jan* + *ĭts* > *janats* (p. 91, 95) e foarte obişnuit la romînii din Banat: *Petromăneanţ* 'om din satul *Petromani*', *Uzdineanţ* 'din satul *Uzdini*', *Nerăianţ* 'din satul *Nerău*' etc. Trebuie să existe, deci, şi la sîrbii din Banat".

Binținți, Jeledinți, Pișchinți (toate în județul Hunedoara), precum și cele terminate în *-inț*, cu *i* al pluralului dispărut după *ț*, *Balinț* cf. *Balinți* (Dorohoi...), bulg. *Balintsi*, *Belinț* (Timiș-Torontal), cf. bulg. *Bilintsi*, *Belotinț* (Timiș-Torontal), cf. bulg. *Bělotintsi*, *Budinț* (Timiș-Torontal), *Bogodinț* (Caraș), *Chesinț* (Timiș-Torontal), *Covăsinț* (Arad), *Lăbășinț*[1] (Timiș-Torontal), *Lălășinț*[2] (Severin) și *Nicolinț* (Caraș), au la bază forma de plural a sufixului toponomastic *-in(ĭ)tsi*. Și în privința aceasta toponimia slavă din Transilvania are caracter bulgăresc, și nu sîrbesc. În cazul că formele terminate în *-inț* redau, ceea ce nu e probabil, cazurile oblice ale singularului (gen. *-inĭtsa*, dat. *-inĭtsu* etc.), atunci am putea stabili două arii: una mai apuseană (Banat și jud. Arad), în care e obișnuit suf. *-inț* la singular, ca în regiunile sîrbești apropiate, și una mai răsăriteană (jud. Hunedoara), unde se întîlnește suf. *-inți* la plural, ca pe teritoriul lingvistic bulgar. Toponimicele în *-inț* (sg.) ar putea proveni, în cazul acesta, de la populația slavă de grai sîrbocroat, care a început să se refugieze din Sîrbia în Banat și în jud. Arad începînd din sec. XV". Cf. și p. 338 (nota de la p. 337), unde interesează mai ales afirmația următoare: „Satul *Batinats* din estul Sîrbiei (valea Moravei) îl numesc romînii localnici *Batinț*...".

Din spusele lui Petrovici rezultă că *-inț(i)* ar putea avea la noi o dublă origine: bulgărească, în partea de sud-vest a Ardealului propriu-zis, și sîrbească, în Banat (cu ținuturile corespunzătoare de la nord de Mureș). Aceasta, mai mult teoretic, căci, de fapt, dacă interpretăm strict afirmațiile sale, sufixul aici în discuție provine pretutindeni de la bulgari: forma lui ne trimite totdeauna la pluralul prototipului slav, indiferent dacă se termină în *ți* sau în *ț*, și acest plural cere o origine bulgărească. Cît despre funcțiunea lui, pasajele reproduse mai sus nu conțin nici o precizare. Numai în *Dacor.* VII, p. 351, unde vorbește de *-eanț* și *-inț* împreună, se oprește Petrovici, foarte puțin însă, asupra acestui amănunt de cea mai mare însemnătate pentru noi. După ce spune că primul arată locul de proveniență al cuiva, adaugă: „De asemenea și suf. *-in + ĭts* > *-inats* (p. 100) : *Meedinț* 'locuitor din satul *Meedia (Mehadia)*', *Tufărinț* 'din satul *Tufari*', *Dunărinț* 'vîntul de la sud, care vine de la Dunăre' etc. Sufixele romînești *-eanț*, *-inț* redau forma sîrbocroată, fără *a* mobil, fiind extrasă din dativ sau genitiv: *-jants(u)*, *-ints(u)*, *-jants(a)*, *-ints(a)*[3]".

Judecînd după tema celor mai multe toponimice romînești derivate cu *-inț(i)*, sînt dispus să susțin, contra părerii lui Petrovici, că acest sufix, indică, la fel cu *-ăuți* (v. § 7), originea personală, nu pe cea locală a oamenilor. În adevăr, cum vom vedea imediat, tema toponimicelor noastre este de obicei, poate chiar totdeauna, un nume de persoană, fapt care ne dă dreptul să-l socotim „sinonim" cu *-ești* și *-eni* (*-ani*), mai ales că, întocmai ca acestea, el apare numai sub forma pluralului (potrivit afirmației lui Petrovici, *-inț* însuși este, la origine, identic cu *-inți* : *i* final a

[1] În *Indicat.*, *Labașinț* (Lip).

[2] În *Indicat.*, *Lalașinț* (Lip).

[3] Partea finală a acestui citat cade în fața afirmației din *Dacor.* X, p. 263, unde același lingvist respinge ipoteza că *-inț* ar reda cazurile oblice ale singularului. Cf. și *ibid.*, p. 338 (nota de la p. 337), unde tot Petrovici se gîndește că *-inț* ar putea avea la bază locativul slav corespunzător.

dispărut sub influența lui *ț* precedent, și ambele aspecte romînești ale acestui sufix provin din forma de plural a modelului slav). Cînd îndeplinește o funcțiune locală (cf. *Dunărinț*, *Tufărinț* etc., invocate mai sus), trebuie să admitem, așa cum am făcut cu *-ești* (sing. *-escu*), că această funcțiune s-a dezvoltat din cea personală (v. discuția la p. 159)[1]. Am văzut, de altfel, că *-eni* (*-ani*, sing. *-eanu*), care, prin natura lui, arată, atît în limbile slave, cît și la noi, originea locală, a ajuns, destul de timpuriu, să aibă și valoare personală : între o funcțiune și cealaltă deosebirea este neînsemnată, nota esențială a amîndurora fiind ideea de 'proveniență' și nu nuanța acestei proveniențe.

În discuția de pînă aici am vorbit despre *-inț(i)* existent la toponimice bănățene și ardelenești propriu-zise, fiindcă lingviștii citați (și în special Petrovici) s-au ocupat numai de acestea, care și alcătuiesc marea majoritate. Suf. *-inți* există însă și prin Moldova de nord, așadar într-o regiune supusă influenței ucrainene. La fel cu *-ăuți*, răspîndit, aproximativ, prin aceleași ținuturi moldovenești (în sens larg, adică lingvistic), *-inți* acesta este de origine ucraineană. În unele cazuri, iarăși întocmai ca *-ăuți*, el trebuie să fi luat locul vechiului *-ești* (eventual *-eni*), după cum și acestea s-au putut substitui lui *-inți* (și, evident, lui *-ăuți*).

În lista ce urmează înregistrez toate toponimicele formate cu suf. *-inț(i)* pe care le-am putut găsi în colecțiile utilizate de mine, precum și în studiile predecesorilor [2], indiferent dacă ele mai există ori nu astăzi. Cînd nu arăt locul unde se află, înseamnă că izvoarele respective nu conțin nici o indicație privitoare la acest amănunt.

Balinț (Lug), *Balinți* (Dor) < n. pers. slav. *Bal(a)*, *Bale*, *Balě* (de la tema *ba* 'magicas artes exercere'; Mikl., *PN*, nr. 1). Cf. n. top. croat. *Balintsi*, ucr. *Bałyńtsi* (Mikl., *ON-PN*, nr. 3), bulg. *Balintsi*, rom. *Băleni*, *Bălești* etc., răspîndite în numeroase regiuni și care pot fi considerate ca adevărate „sinonime" ale lui *Balints(i)* și *Bălinești* (Răd) [3].

Băcăinți (Oră) : cf. *Băcîia* = magh. *Bakonya* (Hn) și n. top. ceh. *Bakov* (de la o temă antroponimică *bak-*, pe care Mikl., *ON-PN*, nr. 2 n-o indică, nici n-o explică [4]).

Băinți (Buco) : nu poate fi „o formă ucraineană din romînul *Băiță*", cum voia Hasdeu (v. aici mai sus, p. 430), ci un derivat în *-inți* de la n. pers. *Baj(o)*, *Baja* < *ba* 'magicas artes exercere' (Mikl., *PN*, nr. 1). Cf. n. top. ucr. *Bałyńtsi*, croat. *Balintsi*, formate de la aceeași temă (Mikl., *ON-PN*, nr. 3).

Belinț (Lug) < n. pers. slav. *Bel(a)*, *Bele*, formate de la *bělŭ* 'lucidus, albus' (Mikl., *PN*, nr. 27). Cf. n. top. bulg. *Bilintsi*, sîrb. *Belintse*.

---

[1] Ne putem gîndi, în subsidiar, și la o influență din partea lui *-eanț* (pur „local"), al cărui plural *-enți* se va fi confundat cu *-inț(i)* : deși *en* > *in* a încetat de mult a se mai produce ca fenomen oarecum spontan, analogia continuă deseori să lucreze. Confuzia a fost, poate, ajutată și de sufixul moștenit *-ință* (datorită marii asemănări fonetice).

[2] Pe acestea nu le mai menționez, întrucît am reprodus deja (p. 430—432) pasajele corespunzătoare împreună cu numirile care ne interesează aici și, eventual, cu explicațiile propuse de autori.

[3] Tema acestuia este n. pers. slav. *Balin* < *ba* (Mikl., *PN*, nr. 1).

[4] Să fie aceeași cu rom. *baciu*, n. pers. *Baciu*, care stă la baza lui *Băceni*, *Băcești*?

Tot aici aparține *Belotinț* (Lip), pentru care să se compare n. top. sloven *Belotintsi* (Mikl., *ON-PN*, nr. 38) și bulg. *Bělotintsi*.

Binținți (Oră): V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 218 se gîndește, cu îndoială, la n. pers. *Vincențiu*.

Bogodinț (Orv): cf. n. pers. slav. *Bogut(a)* < *bogŭ* 'deus' (Mikl., *PN*, nr. 11) și n. top. ucr. *Bohutyn*, pol. *Bogutsino* (Mikl., *ON-PN*, nr. 18).

Budinț (Lug) < n. pers. slav. *Buda* (Mikl., *PN*, nr. 21) și rom. *Bud(u)*, *Bude*, de la tema *bud-* 'vigilare'. Cf. „sinonimele" *Budeni* (Alb, CAr, Făl, Giu)[1], *Budești* (Ar, Ag, Bac, BaM, Bei, Bis, Bt, Buh, Buz, Cîm, Cj, Foc, Gur, Huș, Iaș, Olț, Mara, Nț, RîV, Rom, RS, Sig, Slo, Tt, Vl).

Buninți (Suc) < *Bunea*, care este primitivul și al lui *Buneni* (Bot), *Bunești* (Bc, CAr, Făl, Ghe, Huș, Msc, Olț, Oră, Pit, RîV, Rup, Sș, TM). Mikl., *PN*, nr. 24 citează cîteva formații antroponimice slave avînd la bază o temă *bun-*, despre care nu dă nici o informație. Dacă ținem seamă de idiomele respective, putem afirma, fără teamă de a greși prea mult, că avem a face cu nume de origine romînească (*Bun*, *Buně*, *Bunilo*).

Chesinț (Lip) < ?

Ciorlinți: tema pare a fi un antroponimic *Ciorilă* (< *cioară*) sau *Ciurilă*; pentru ultimul, cf. rus. *čurilka* 'rîndunică de noapte (Caprimulgus)'.

Covăsinț (Ard): Mikl., *PN*, nr. 162 înregistrează n. pers. slav. *Kvas* (< *kvas* 'convivium'), care, dacă presupunem că a trecut prin filieră maghiară, înainte de a servi la derivarea toponimicului aici în discuție (cu epenteza lui *o*, menită să evite contactul dintre cele două consoane inițiale, potrivit sistemului fonologic maghiar), ar putea fi socotit drept temă a lui *Covăsinț*[2]. Cf. și *Covasna* (Fl, Iaș, TîS), *Dealul Covasnei* (Vs), *Covasna* (Iș).

Gădinți[3] sau *Gîdinți* (Rom) < n. pers. *Gîdea* (= *gîde* 'călău'). Cf. și *Gădeni* (Făl), *Gădești* (Giu, Tt), al căror primitiv pare a fi același cu al lui *Gădinți*. Ne-am putea gîndi și la un n. pers. slav. *God(a)* < *god-* 'habilitas, pulchritudo' (Mikl., *PN*, nr. 73), aflător la baza multor toponimice slave (Mikl., *ON-PN*, nr. 73), dar o astfel de ipoteză o găsesc mai puțin verosimilă.

Jeledinți (Oră): să se compare n. top. ceh. *Želiděditsi*, pe care Mikl., *ON-PN*, nr. 113 îl derivă de la o temă antroponimică *žel-*, neexplicată în vreun fel oarecare. S-ar putea invoca și v. slav. *žeļědь* 'mulcta'.

Lăbășinț[4] (Lip): cf. n. top. sîrb. *Labь*, *Labljane*, ucr. *Łabova*, *Łabovets* (Mikl., s.v. *labĭ* „cuvînt obscur"), n. pers. slav. *Labuta* și n. top. slav. *Labit'evo* (Mikl., *PN*, nr. 191).

Lălășinț (Lip) < n. pers. sîrb. *Laloš* (Mikl., *PN*, nr. 194)[5]. Tema acestuia din urmă se găsește și în *Lălăști* (Nț), *Lălești* (Bld). Să se compare

---

[1] Acesta ar putea însemna și 'locuitori veniți din Buda'.

[2] Și pe teren romînesc a fost posibilă epenteza lui *o* (sau a unei alte vocale nepalatale), cum probează *găvozdi* < slav. *gvozdь*, *gunoi* < slav. *gnoj* etc.

[3] Frunzescu dă un *Gădinți* și pentru fostul județ Ilfov. În *Indicat.* apare numai *Gîdinți* (Rom).

[4] În *Indicat.*, *Labașinți*.

[5] Existent la noi ca toponimic: *Laloșul* (Olț), cu diminutivul *Laloșelul* (în același raion). În *Indicat.*, *Lalașinț*.

şi n. pers. *Lalu*, destul de răspîndit (la Piatra-Neamţ este o familie numită astfel), existent şi în toponimie (*Lalul*, Ms; *Valea lui Lalu*, RS; *Vîrful lui Lalu*, Bz) < n. pers. sîrb. *Lala* (Mikl., *PN*, nr. 194) [1].

Mărgininţi: menţionat de Bogrea, *loc. cit.*, fără indicarea izvorului şi fără nici o altă explicaţie. Este „sinonim" cu *Mărgineni*, din care trebuie să fi rezultat prin înlocuirea lui *-eni* prin *-inţi* (într-o regiune supusă influenţei slave).

Mehedinţi (Ol, Tej) [2]: Bogrea, *Dacor.* IV, p. 866, după ce acceptă explicaţia 'locuitori din *Mehedia*', cu precizarea că *Mehedinţi* ar putea însemna şi 'judeţul Mehedinţul', adică 'al lui Mehedinţul' [3], cere să se ia în consideraţie şi n. pers. slav *Mehéd* (cu diminutivul *Mehédko*), reflex al lui *Medhodius*. Dată fiind funcţiunea „personală" a lui *-inţi*, cred că trebuie să ne oprim la această ultimă ipoteză. Cf. şi *Mehedia* (Vas).

Miculinţi (Dor): este „sinonimul" lui *Miculeşti* (Mh) < *Micu(l)* [4]. Pare foarte probabilă o modificare a părţii finale, sub influenţa populaţiei de limbă ucraineană, numeroasă pe vremuri în fostul judeţ Dorohoi (cf. cele spuse s.v. *Mărgininţi*). Mikl., *PN*, nr. 219 înregistrează n. pers. slav. *Mik*, *Mika*, *Mikul* etc., pe care nu le explică în nici un fel. Ţinînd seamă de faptul că toate aparţin antroponimiei sîrbeşti, bulgăreşti şi cehe, avem dreptul să le considerăm ca romîneşti la origine [5].

Nicolinţ (Orv) şi *Nicolinţul Mare* (TT) < n. pers. slav. *Nikola*, existent şi în romîneşte chiar sub acest aspect (cf. *Balta Nicolei*, Dj).

Pişchinţi (Oră): cf. n. top. *Pişchia* (Tim), n. pers. ceh. *Pešek* (Mikl., *PN*, nr. 284) şi n. top. ceh. *Pečky* (Mikl., *ON-PN*, nr. 232).

Scobinţi (Hrl) < n. pers. *Scoabă*.

Stroinţi [6] < *Stroie*. Cf. *Stroieşti* (Ba, BAr, Bc, Bot, Bz, CAr, Cg, Cis, Fl, Foc, Gj, Hor, Huş, If, Mh, Moi, Sc, Tit, TîJ).

Voivodinţ (TT) < n. pers. *Voi(e)vod*, care se află şi la baza lui *Voivodeni* (Făg, Gur, Hue, Reg), *Voivodenii Mari* şi *Voivodenii Mici* (Făg), *Voivozi* (Mag, Săc). Cf. şi *Voivoda* (Ale), prototipul probabil al tuturor acestor toponimice.

§ 10. DERIVATE ÎN *-iş*

Majoritatea toponimicelor formate cu acest sufix au drept primitiv un nume de plantă. De aceea ele sînt „sinonime" cu cele în *-et*, căci funcţiunea ambelor sufixe este identică, în ipoteza că derivatele respective

---

[1] În fostul judeţ Mehedinţi era o localitate *Lala*.
[2] La Frunzescu şi în *Indicat.*, satul se numeşte *Mehedinţa*.
[3] Ceea ce presupune că avem a face cu un antroponimic la origine.
[4] Alt „sinonim" este *Miceşti* (v. partea I, p. 320, s. v. *Mărunta*).
[5] Pledează elocvent în acest sens mai ales forma *Mikul*.
[6] Lipseşte în *Indicat.*

denumesc noțiuni din domeniul florei [1]. Un număr, relativ redus, de formații în *-iș*, pe care le oferă toponimia, nu sînt colective propriu-zise, ci arată locul unde se petrece obișnuit sau repetat o acțiune oarecare. Aceasta, cînd au o temă verbală.

Afinișul (Făl), *Chiciorul Afinișului* (Nț; Mat., p. 62), *Coasta Afinișului* (Cis), *Culmea Afinișului* și *Valea Afinișului* (Tran; Kisch, I, p. 112): *afiniș* 'loc unde cresc afini' (*DE*).

Albiș (Mag, TîS) și derivatul „local" *Pîrîul Albișenilor* (PiN): tema este adjectivală, întocmai ca la *desiș*, *repeziș* ș.a.

Aluniș(ul) (Ard, Ba, Bz, CAr, CeS, Cis, Ghe, Hue, Mr, Msc, Nț, Odo, Pt, Sș, Tc, Tej, Trg, Ved, Vl), *Alunișul-Bălănești* (Bz), *Alunișul de Jos* și *Alunișul de Sus* (Ved), *Alunișul-Mlăjetul* (Cis), *Piscul Alunișului* (Fg), *Poiana Alunișului* și *Pîrîul Alunișului* (Făl), *Valea Alunișului* (Tc), *Vîrful Alunișului* (Buz), *Alunișelul* (Ved): *aluniș* 'pădurice de aluni' (*DA*).

Aninișul (Bz, Gil), *Aninișul din Deal* și *Aninișul din Vale* (Gil), *Valea Aninișului* (Cis), *Ariniș(ul)* (Bc, CeS) < *anin*, *arin* 'aune (Alnus)'. *DA* cunoaște colectivul *aniniș* (numai sub acest aspect), pe care-l explică astfel: „în Țara Romînească, *aniniș* = loc pe care au crescut mulți anini, pădurice de anini". După cum am arătat la p. 50–51, s.v. *Anina*, unele dintre toponimicele menționate aici ar putea însemna 'loc acoperit cu nisip' (*DE*) (< *arină* 'nisip') [2].

Armeniș (Csb, TîM), *Ormeniș(ul)* (Aid, Rup, Sgș), *Urmeniș* (CeS, Lud), *Urminiș* (Tm), *Urminișul*, *Urminișul Mare* și *Urminișul Mic* (Moi) = magh. *Örményes* < *örmeny* 'armean' [3]. Sufixul originalului maghiar (*-es*) a fost asimilat cu rom. *-iș*, fapt care se datorește nu atît asemănării fonetice, cît conștiinței subiectelor vorbitoare că este vorba de o noțiune „colectivă".

Arțărișul (poiană, Drg) [4] < *arțar* 'arbore înrudit cu paltinul și cu jugastrul (Acer platanoides)' (*DE*).

Bălțișul (Cpi, Fău, Urz), *Dealul Bălțișului* și *Movila din Bălțiș* (Urz): *bălțiș* 'loc mlăștinos, mocirlos, pe care crește mai mult papură și stuf' (*DE*).

Bolohănișul (Nț; Tran, după S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 132) = *bolovăniș* 'loc plin de bolovani, mulțime de bolovani' (*DE*).

Bornișul (PiN): tema acestei numiri topice ne trimite la slav. *bor(a)* 'pin', *borije* 'pădure de pin', *borina* 'așchie de pin' etc. Cf. mai sus, p. 92, s.v. *Pinet*.

Brusturișul și *Pe Brusturiș* (Cis) < *brustur(e)* = *lipan* (Arctium lappa). Cf. sinonimul *Brusturetul* (RîV).

---

[1] Destul de des întîlnim, de la aceeași temă, două toponimice: unul în *-et*, celălalt în *-iș*.

[2] Cf. și cele spuse în *Dacor*. I, p. 212, n. 1.

[3] Vezi, pentru alte detalii, discuția făcută la p. 267, s.v. *Armanul*.

[4] *DG* transcrie acest nume cu *t* (în loc de *ț*), ceea ce este, evident, o greșeală de tipar, cum arată, dacă ar mai fi nevoie, natura locului („poiană").

Buciniş(ul) (Crl, VaD), *Bucinişul Mic* (Crl): *DA* are „*buciniş* 1. cucută; 2. anghelică; 3. pătrunjelul cînelui; etim. probabil *bucin* (= *bucium*) (din cotorul plantei se fac fluiere). Ca nume de localitate e atestat sub forma *Buciumiş* în *Cuvente den Bătrăni* I, 241; *Buceniş* = nume de munte şi pîrîu în Şezătoarea II, 23/16; cu sensul de 'cucută', şi la bulgari *bučiniš*". Să se compare însă ceh. *bučina* 'pădure de fagi', cu care seamănă, pînă la confuzie, n. top. *Bucina* (TuS). Cf. cele spuse la p. 66—67 s. v. *Fagi* şi Dr. I, p. 135 urm. Por., p. 65 are *bucium* 'localitate cu fagi'.

Bulzişul şi *Bulzişa* (TîO) < *bulz* 'o stîncă singuratică' (*DA*). Cf. *Bulzul* (Mh, Ol, oş. Pet, Pr, Vl).

Burienişul (Moi): dintr-un *buruieniş* (neatestat), prin asimilaţie (*u* > *i* sub influenţa vocalelor palatale următoare).

Carpenişul (CAr) [1], *Cărpiniş(ul)* (ACl, Ba, Bc, Bra, Bz, Cîm, Db, Dr, Gil, oş. Hun[2], Nţ, Pr, RîV, RS, Seb, Sş, ŞoM, Tim), *Căprinişul* (Bz) [3], *Muchea Cărpinişului* (Buz) < *carpen*; *cărpiniş* 'pădure de carpeni' (*DE*). Cf. sinonimul *Cărpinet* (Bei).

Călinişul (Moi) < *calin* 'arbust cu flori albe şi ciorchine de bobiţe roşii (Viburnum opulus)'. *DA* cunoaşte numai colectivul în *-et* de la acest substantiv (găsit în *Cuvente den Bătrăni*).

Cătinişul (Tec) < *cătină* 1. 'arbust spinos care creşte cultivat sau spontan pe lîngă garduri (Lycium vulgare). 2. arbust spinos care creşte mai ales pe albia rîurilor de la poalele munţilor (Hippophaë rhamnoïdes)' (*DE*).

Chertiş (Ar) = magh. *Kertes* < *kertes* (adj.)'cu grădină' (Kisch II, p. 20—21). Pentru partea finală, cf. cele spuse mai sus, s.v. *Armeniş*.

Chetriş(ul) (Bac, Dr, Tc), *P(i)etriş(ul)* (Ar, Bal, Bis, Bld, Bz, Dj, Gj, Huş, If, Il, Lip, Mh, Mr, Ns, Paş, Pr, RîV, RS, Rţ, Sla, Tpl, Zim), *Pietrişul Mare* şi *Pietrişul Mic* (Ba), *Dealul Pietrişului* (Vs), *Valea Pietrişului* (Cţ), *Vîlceaua Pietrişului* (Tr), *Vîrful Pietrişului* (Pr), *Pietrişurile* (Paş).Cîteodată, în cazul munţilor, eventual şi al dealurilor, acest toponimic poate fi sinonim cu *Grohotişul* (v. mai departe).

Chiribiş (Mag) = magh. *Terebes* < *tereb* 'Afterdolde' (Kisch I, p. 95). Cf. cele spuse s.v. *Armeniş*. Petr. precizează că *Chiribiş* este, de fapt, *Tiribiş* (cu *t* muiat), iar magh. *Terebes* însemnează 'curătură în pădure' (tema lui este slav. *trěbiti* 'a distruge; a curăţi pădurea') [4].

Cocăzişul şi *Pîrîul lui Niţă Cocăziş* (Făl), *Vîrfu Cocăzişului* (Ns)[5] < *coacăz* 'arbustul care face coacăze (Ribes rubrum)' (*DE*).

Copăciş: *În Copăciş* (Ns; *Geopol. şi Geoist.* III, p. 48) < *copac()*.

Cornişul (Paş), *Dealul Cornişului* (Bt), cu derivatul „local" *Corniişani* (Fil): sinonim cu *Cornet(ul)*, discutat mai sus, § 8. La fel trebuie interpretate *Cornişi* (Ms), care ar putea fi un plural „aberant" [6] sau, mai

---

[1] Cu *a* pentru *ă*, din cauza primitivului *(carpen)*. Ar putea fi însă şi o greşeală de tipar sau de transcriere. În *Indicat.* apare *Cărpenişul*.

[2] Petr. scrie *Cărpeniş*.

[3] Cu metateza lui *r* (poate şi sub influenţa lui *capră*).

[4] *Trebiş(ul)* (Bac) are aceeaşi origine (< magh. *Terebes*), susţine Petr.; tot aşa *Trebuşa* (Mara) = magh. *Terebes Fejérpatak*.

[5] Dat de G. Giuglea, în *Geopol.* şi *Geoist.* III, p. 60. Modificarea *ă* > o a fost provocată de asimilaţie (sub influenţa lui *o* din silaba precedentă).

[6] Cel regulat sună *cornişe* şi *cornişuri*.

degrabă, o grafie fonetică (sîntem într-o regiune, unde *ș* se pronunță cu o nuanță palatală lesne perceptibilă), și *Cornéșul* (Rț, Vl), al cărui sufix originar (*-iș*) a fost înlocuit prin *-eș* (înrudit ca sunete și origine)[1].

Coronghiș (Ns) < v. magh. *korong* 'pădure rotundă' [sic !] + *-iș* (Kisch II, p. 23).

Costiș: *În Costiș* (Ns; *Geopol. și Geoist.* cit., p. 48) < *coastă*.

Cuchiniș(ul) (Moi, Tran) < magh. *kökényes*, derivat de la *kökény* 'spin' (Kisch I, p. 103—104). Aceeași temă are, tot după Kisch I, p. 104, *Chichiș* (SfG), *Chichiș-Bastelec* (Bra) = magh. *Kökös* < *kök* 'spin'[2].

Cucuișul (Ba, Oră) < *(a se) cucuia* (Mold., Trans, fam.) 'a se așeza pe un loc înalt, a se ridica sus' (Tiktin). Fiind vorba de o temă verbală, sensul acestui toponimic nu poate fi decît 'locul unde se petrece acțiunea respectivă', iar dacă vrem să-i dăm o semnificație concretă mai potrivită cu nomenclatura geografică, precum și cu mentalitatea subiectelor vorbitoare, aș propune pe aceea de 'loc înalt, înălțime'. De altfel *Cucuișul* este un munte de peste 1000 metri, așa că numele lui se explică și se justifică suficient în cadrul preocupărilor noastre.

Cucutiș (Fg) < *cucută* (Kisch I, p. 129).

Erdeiș (Ar) < magh. *erdö* 'pădure' + rom. *-iș* (Kisch II, p. 22).

Fîniiș, în *Podul Fîniișului* (Cis) < *fîn*. Dacă, cum cred, explicația mea e justă, prezența celor doi *i* (în loc de unu) nu se justifică și trebuie socotită drept o greșeală de transcriere sau de tipar. Sau, poate, un derivat de la *funie* (cf. *funie de moșie?*).

Frăsiniș(ul) (Bt, MoN, Ns), *Frăsîñișul* (Mara; *GrFM*, p. 205), *Chiciorul Frăsinișului* și *Pîrîul Frăsinișului* (Nț; Mat., p. 62). Cf. sinonimul *Frăsinetul* (§ 8), care, grație faptului că ni s-a transmis direct din latinește, este mai răspîndit ca toponimic decît formația romînească în *-iș*.

Fulgerișul (Bc, Cis), *Pe Fulgeriș* și *Drumul Fulgerișului* (Cis) < *fulgera*. Pentru înțeles, cf. cele spuse s.v. *Cucuișul*, cu care seamănă, de altfel, și prin natura locului (*Fulgerișul* din Bacău este un munte). Prin fostul județ R.-Sărat circulă apelativul *fulgeriș* 'loc lipsit de iarbă' (*GrS* III, p. 342): fulgerul care cade regulat (din cauza poziției locului) distruge orice vegetație.

Goruniș, în *Dealul Gorunișului* (Vl) < *gorun*. Por., p. 72 are *goruniș* 'pădure de goruni'. Cf. *Gorunetul*, menționat în § 8.

Greblișul (vîrf de munte, TîO) < *(a) grebla*, așadar 'loc unde se greblează (fînul)'.

Grebeniș (Tur), *Grebenișul de Cîmpie* (Lud) (Kisch I, p. 63, 173) < *gre(a)băn* 'coamă, spinare, cocoașă (de munți)' *(DE)*. Pentru înțelesul toponimic al apelativului, cf. cele spuse la p. 28, s.v. *Grebănoaga*, unde am invocat, între altele, sîrb. *grèbēn* 'partea proeminentă a unei stînci abrupte; promontoriu'.

---

[1] Mai puțin probabil mi se pare lectura *Córneșul*, care presupune diftongarea lui *o* accentuat cerută de *e* din silaba următoare și implică, în lipsa lui *oa*, ipoteza unei greșeli de tipar sau de transcriere. *ISt* înregistrează un *Corneșu* (sic !) pentru fostul județ Romanați, unde mai găsim (după *DG*) un *Corneșul Bîrluiului*. Un *Corneșu* (Sla) apare și în *Indicat*.

[2] *Chichișa* (Zal) se cheamă în maghiară *Alsókékesnyárló*.

Grohotișul (Bc, Cis, Hn, Nț[1], Tej), *Greotișul* (Bra) < *grohot.* În ce privește semnificația, să se vadă discuția de la p. 59, s.v. *Bălbăitoarea.*

Hemeiușul (Bac): pare a fi rezultat din *hemeiș* < *hemei* (Mold) = *hamei* (*hămei*) 'plantă ale cărei semințe se folosesc la prepararea berii (Humulus lupulus)', prin schimbare de sufix (*-uș* pentru *-iș*), care va fi fost provocată și de disimilație (*i* > *u*, din cauza vocalelor palatale precedente). De altfel există și colective în *-uș*, sinonime cu cele în *-iș*.

Hotișul (Fet) < (*a*) *hoți*: 'locul unde se fac hoții', sens care se potrivește pentru un 'pichet vechi de frontieră' (așa definește *DG* localitatea în discuție).

Iezeriș[2] (oș. Reș), *(H)ezeriș* (Lug)[3] < *iezer* 'heleșteu'. Formația amintește foarte bine de *Bălțișul*, pomenit mai sus. Kisch I, p. 278, pornind, probabil, de la numele maghiar (*Ezeres*) al satului din fostul județ Caraș, vede în tema lui magh. *ezer* 'o mie'. Trebuie, cred, preferată explicația mea, întrucît are ca punct de plecare o noțiune concretă și corespunde, prin urmare, mentalității populare. În orice caz, romînii care nu cunosc maghiara simt în *Iezeriș* un derivat colectiv de la *iezer*, indiferent de etimologia reală a acestui nume.

Leordișul (Moi, Paș), *Pîrîul Leordișului* (Făl), *Leurdișul* (Bz) < *leo(a)rdă (leurdă)* 'plantă cu flori albe, cu miros de usturoi, care crește prin pădurile umede și umbroase (Allium ursinum)' *(DE)*. Tema însăși a acestui toponimic (sub formele *Leorda, Leurda*) și numeroase derivate (*Leordețul, Leurdețul, Leordina, Leurdoasa, Leordeni, Leurdeni, Leurdeanul, Leurdeanca*) apar în diverse regiuni ale țării.

Limpezișul (Meg, Miz) < *limpede* sau *(a) limpezi.* Ar putea însemna 'poiană'.

Măgurișul sau *Măgura Cașinului* (TîO) < *măgură.* Cf. și *Moguliș* și *Valea Mogulișului* (Hn), pe care Kisch I, p. 61 îl pune împreună cu *Măgura* etc.

Mărunțișul (Cis, Plo, Tit), *Mărunțișul-Valea Seacă* (Bz) < *mărunt.*

Meriș(ul) (Str, Tit, Vl), cu derivatele *Merișani* (Pit, RoV), *Merișești* (Mh, Drg), < *măr.*

Mestecăniș (VaD), *În Mestecăniș* (Nț; Mat., p. 61) < *mesteacăn.*

Moceriș (Boz) < *mociar* 'mlaștină cu un izvor și cu vegetație îmbelșugată' (Por., p. 44). Cf. și discuția de la p. 54—55, s.v. *Balta.*

Moldișul (Ag[4], Pr), *Valea Mold'ișului* (Mara)[5]: dintr-un mai vechi *molidiș* < *molid*, cu dispariția lui *i* neaccentuat. Același cuvînt avem, de fapt, în *Moldovișul* (Vl), care trebuie să fi avînd la bază apelativul *molidviș* 'loc crescut cu molizi' (Por., p. 66): prin metateza lui *d*, provocată de grupul fonetic incomod *dv*, s-a ajuns la *moldiviș*, apoi la *moldoviș* (*i* > *o* sub influența lui *o* precedent și, poate, a lui *v* următor).

Ocoliș (Ghe, ŞoM, Tur), *Ocolișul Mare* și *Ocolișul Mic* (Haț, Tur)[6], cu diminutivul *Ocolișel* (Tur) < *ocol* sau *(a) ocoli.* Pentru sens, să se com-

---

[1] „Un deal", spune Mat., p. 63.

[2] *Indicat.* trimite la *Ezeriș*, ca formă oficială.

[3] Forma cu *h-* o dau Mold.-Togan și *Indicat.*, iar pe cea cu *e-*, *ISt.*

[4] Menționat în *BSG* LIII, p. 130.

[5] Ap. *GrFM*, p. 209, *Valea Mold'ișului.*

[6] *Ocolișul Mare* și *Ocolișul Mic* există și pe Ceahlău.

pare *ocol* 'unitate ce se prezintă ca o unitate geografică dintr-un punct de vedere oarecare' (Por., p. 22).

Oprişul (TîJ) < *(a) opri*. Ar putea fi însă identic cu n. pers. *Opriş*, care stă la baza lui *Oprişani* (Tur), *Oprişeni* (Făl, Iaş), *Oprişenii de Jos* şi *Oprişenii de Sus* (Iaş), *Oprişeşti* (Adj, Drg, Oră, Vas), *Oprişiţa* (Vas), *Oprişorul* (VîM).

Păişul şi *Piscul Păişului* (Foc), *Valea Păişului* (Vl), cu derivatele *Păişani* (Fil), *Păişeşti* (Mh, Msc, Pit) < *pai*. *Păiuşele* (Foc) [1], care a putut rezulta dintr-un mai vechi *Păişele* (v. mai sus, s.v. *Hemeiuşul*), este, mai degrabă, pluralul lui *păiuş* 1. diminutiv de la *pai*; 2. '(Tran) Schmiele (Aira); 3. Schwingel (Festuca)' (Tiktin) sau al colectivului *păiuş* = *păiş*.

Păltiniş(ul) (Ab, Ba, Bv, Cis, Ciu, Cîm, Dor, Moi, Ms, Neg, Odo, Paş, Rn, Sib, TuS, VaD), *Păltinişul de Sus* (Cis), *Culmea Păltinişului* (Bc), *Dealul Păltinişului* (Ba, Pr), *Gura Păltinişului* sau *Păltinişul de Jos* (Bz), *Pîrîul Păltinişului* şi *Plaiul Păltinişului* (Nt; Mat., p. 63), *Valea Păltinişului* (Ab), *Odaia-Păltiniş* şi *Vadul Păltiniş* (Dr), *Părtinişul* (Paş) < *paltin* [2]. Cf. sinonimul *Păltinetul*, amintit în § 8.

Periş(ul) (NeV, Reg, Tit) şi derivatele „locale" *Perişani* (RîV), *Perişeni* (Cv) < *păr*. Sinonim cu *Peretul* (§ 8).

Plopiş(ul) (CAr, Lăp, Ns, Pr, SM, Şim, Tpl, Vl, Zal), *Plochiş* (Nţ; Mat., p. 53). *În Vîrfu Plopcişului* (Ns; *Geopol. şi Geoist.* cit., p. 50), *Plopişorul* sau *Plopişul* (Ms), *Dealul Plopişilor* (Pr) < *plop*. Por., p. 65 are *plopiş* 'loc acoperit cu pădurice de plopi'.

Răchiş (Tur) [3], *Răchişul Romîn* (Tur) şi diminutivul *Răchişel* (Ab): după G. Weigand, *BkA* I, p. 11—12, 15, 22, avem a face cu un derivat de la *rac* (*-iş* s-a substituit lui *-os* din magh. *Rákos*). Cf. şi Kisch I, p. 158.

Răchitiş(ul) (Ba, Clg, Foc, Moi, Nţ, Pt, Sş) < *răchită*. La Tiktin, *răchiţiş* (cu *ţ*!) 'pădurice sau desiş de răchiţi'.

Rărişul (RîV) < *rar* (cf. antonimul *desiş* < *des*). Tiktin cunoaşte colectivul *răriş*, pe care-l consideră perfect sinonim cu *rarişte* şi-l traduce prin 'loc cu puţini copaci, luminiş, poiană'. Cf. şi Por., p. 67 *răriş* = *rărişte* [sic!] 'pădure (sau porţiune de pădure) cu copaci bine răriţi; ochi'.

Stejăriş [4] (Reg, TîM, Tur), *Dealul Stejerişului* şi *Pîrîul Stejerişului* (Nţ; Mat., p. 64) < *stejar*. Cf. sinonimul *Stejăretul*, menţionat în § 8.

Stîlpişul-Păcurarul (CAr) < *stîlp*. Pentru sens, v. discuţia de la p. 75—76, s.v. *Hotarele*.

Teişul (Ag, Bal, Bc, Cis, Dj, Ms, Pr, Pt, RS, Rţ, Sla, Trg, Vl), cu diminutivul *Teişelul* (Mh) şi derivatul „local" *Teişani* (Cra, Tej), *Teişanul* (Bz) < *tei*.

Trebişul (Bac) < magh. *terebes* 'curătură în pădure' (< slav. *trěbiti* 'a distruge, a nimici, a extermina, a curăţi pădurea') (Petr.). Vezi şi cele spuse mai sus, s.v. *Chiribiş*.

---

[1] Cf. şi *Păiuşeni* (Gur).

[2] La Por., p. 66 *păltiniş* 'loc acoperit cu paltini'.

[3] Mold.-Togan, p. 178 au *Rachiş* (Tur) şi *Rachiş* sau *Racîş* (Zal); în *Indicat.*, *Rachiş* (Aid, Tur) şi *Racîş* (Zal); primului îi corespunde magh. *Aranyosrákos*, celuilalt magh. *Rákos*. Cf. şi *Racoş* (Ciu), *Racoşul de Jos* (Rup), *Racoşul de Sus* (Odo), înregistrate în aceleaşi lucrări.

[4] În *Indicat.*, *Stejeriş*.

Vărghiş[1]: tema este, cu siguranţă, slav. *vrŭba* 'salcie' (v. mai sus, p. 100, s.v. *Salca*). Pentru palatalizarea lui *b*, cf. *Siliştea-Verghia* sau *Verbia*[2] (Răd).

Vărzărişul (Bc) < *varză*: s-a adăugat la temă sufixul compus *-ăriş* (< *-ar* sau *-ărie*[3] + *-iş*), fiindcă altfel ar fi rezultat un *verziş*, care nu putea avea înţelesul aşteptat.

Venețişul (Cis) < *vînăt*. Cf. *Albiş*, *Ciornişul* etc., notate mai sus.

§ 11. DERIVATE ÎN *-işte*

Şi această categorie de toponimice cuprinde formaţii care, în majoritatea cazurilor, au la bază nume de plante, întocmai ca cele în *-et* şi în *-iş*, deja studiate. Sensul lor este tot colectiv, cu deosebirea că prezenţa a c t u a l ă a plantei respective nu-i absolut necesară: *cărpinişte*, de pildă, înseamnează şi 'loc acoperit în momentul de faţă cu carpeni', dar şi 'loc care a fost acoperit odinioară cu carpeni', adică o fostă pădure de carpeni. Altfel spus, sufixul *-işte* arată, în primul rînd, e x i s t e n ţ a actuală sau trecută a obiectului indicat de primitiv, aşa că nuanţa colectivă constituie o notă secundară, care, în ipoteza, destul de frecventă, că tema nu este un nume de plantă, dispare cu desăvîrşire.

Numărul toponimicelor în *-işte* derivate de la apelative aparţinînd altor domenii decît flora este destul de însemnat. Faptul trebuie relevat în mod special, fiindcă explică deosebirea de funcţiune dintre acest sufix şi „sinonimele" lui aproximative amintite mai sus. Un amănunt caracteristic, care se datoreşte tocmai înţelesului fundamental şi originar al lui *-işte*, este că printre temele străine de sectorul florei se găsesc cîteva nume de animale.

Ar mai fi ceva de spus despre accentuarea toponimicelor aici în discuţie. Conducîndu-mă după simţul meu lingvistic, aş stabili următoarea „regulă", foarte relativă de altfel. Derivatele trisilabice poartă accentul pe temă, iar cele care au patru sau mai multe silabe sînt accentuate pe sufix[4]. Aceasta, din cauza că *-işte* are două silabe (spre deosebire de *-et*, *-iş* etc., care sînt monosilabice) şi limba noastră nu acceptă bucuros accentul pe altă silabă decît penultima şi antepenultima[5].

Arişte (Ns): „loc unde a fost arie" (Ns; *Geopol şi Geoist.* III, p. 62; cf. *La Arişte*, *ibid.*, p. 51).

Arsiştea (Vl) < *ars*: sensul este acela de 'curătură, laz, runc' (vezi p. 23, s.v. *Curătura*). Cf. *argişte* 'locul unde a ars pădurea'.

---

[1] Am neglijat să notez unde se află acest toponimic.
[2] În *Indicat.*, *Verbia.*
[3] Cf. *Vărzăria* (Br, Pt), care-i tot un colectiv.
[4] Impresia mea este confirmată de materialul existent în dicţionare, unde mai toate exemplele în *-işte* cu mai mult decît trei silabe au accentul pe sufix.
[5] O situaţie asemănătoare vom constata, pentru motive identice, la derivatele în *-ov(a)*, despre care va fi vorba ceva mai departe.

Boiştea (Adj, Moi, TîN), *Boiştea Boierească*, *Boiştea-Galin* şi *Boiştea-Răzăşi* (Bc), *Boiştea* (vechiul nume al satului *Boiţa*, Buh) < v. slav. *boište* 'loc unde se dă o luptă'. După *DA*, accepţiile apelativului romînesc *boişte* sînt următoarele : „1. înţelesul originar se păstrează, poate, în expresia *a merge în boişte*, la origine, poate, *a se lupta*; 2. (spec.) *locul unde se bat peştii*, numai în expresia din Munţii Apuseni *a bate boişte* = a se împerechea (despre peşti); 3. (ext.) *o specie de peşte* = *verdete* (în Bucovina)". În toponimie trebuie să pornim de la sensul 1. Cf. n. top. ceh. *Bojiště* (Mikl., s.v. *bojište*). G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 77 „traduce" rom. *Boiştea* prin 'condensări atmosferice, curătură etc.' [sic !], fără să arate pe ce se întemeiază.

Boliştea (Făl) : acelaşi cu *bolişte* 'molimă, epidemie' (Tiktin).

Braniştea (Ba, Bc, Bz, Cal, Cj, Clg, Cos, Cra, Crl, Dej, Fl, Gal, Giu, Iş, Ms, Nţ, Pr, Sc, Sş, Tec, Vş), *Braniştea lui Stănilă* (Sla), *Braniştea-Tipeşti-Şerbeşti* (Gal) : „*branişte* I. 1. 'pădure rezervată spre păstrare, pădure oprită; 2. (P. gener.) pădure; 3. luncă, agru împrejmuit de arbori; II. (învechit în Moldova) *braniştele domneşti* = 'locuri de păşune şi fîneaţă ale Domnilor, unde păşteau vitele şi se făcea fîn pentru trebuinţele Curţii' < bulg. *branište* 'pădure oprită' (cf. sîrb. *branište* 'fortăreaţă, apărătură')" *(DA)*. Să se compare şi Dr. I, p. 20, nota, unde se susţine această etimologie împotriva istoricului V. Motogna, care stabileşte o legătură, imposibilă, între *branişte* şi *brodnicii* din documentele medievale [1].

Buciştea (TuM) < sîrbo-cr. *bûčje* 'pădure de fagi' (v. mai sus, p. 67, s.v. *Fagi*).

Cărbuńişti (Mara ; *GrFM*, p. 203), *Valea Cărbuniştii* (Ns ; *Geopol. şi Geoist.* cit., p. 56) < *cărbune*. Cf. „sinonimele" *Cărbunăria* (Măc) şi *Măngălăria* (Huş, Vas).

Căprărişte: *Dosu Căprăriştilor* (Ns ; *Geopol. şi Geoist.* cit., p. 46).

Cărpiniştea (Buz) < *carpen* (*carpin*) 'Weiss-, Hagebuche (Carpinus betulus)' (Tiktin). Cf. *Cărpinişul*, menţionat în § 10.

Cîlniştea (DrV) : tema este aceeaşi ca în *Cîlnic(ul)*, *Cîlnăul* etc., şi adică slav. *kalen* 'glodos, noroios, mocirlos' (vezi p. 69, s.v. *Glodul*). Cf. şi V. Bogrea, *AIIN* I, p. 331.

Cînipiştea (Făl, Msc), *Cînipiştile* (Buz), *La Cînepişte* (Ns ; *Geopol. şi Geoist.* cit., p. 51) : *cînepişte* 'lan de cînepă' (Tiktin). Cf. şi arom. *cînichişte*.

Colonişte (Dr) < *colonie* : sat întemeiat după războiul din 1916–1918 (vezi *RGR* IV, p. 42). Acest toponimic prezintă un interes deosebit din punctul de vedere al formării cuvintelor, fiindcă tema lui este un neologism [2].

Corniştea (Ab ; *GrS* II, p. 65) < *corn*. Cf. *Cornetul* şi *Cornişul*, colective derivate de la acelaşi primitiv, şi *Cărpiniştea*, formaţie similară (cu suf. *-işte* de la un nume de arbore).

Curechiştea, *Curechiştea de Jos* şi *Curechiştea de Sus* (TîN) < *curechi* (Mold) = *varză* (Munt). Tiktin are *curechişte* 'grădină de varză'. Cf. şi varianta „dialectală" *curet'işte*.

---

[1] La Por., p. 64 *branişte* 'loc acoperit cu nuci ; loc de pădure oprit pentru tăiat şi umblat'. Cf. articolul lui Cihodaru, în *Analele Şt. Univ. „Alex. I. Cuza"* III (1957), p. 27 urm.

[2] *Colonişti* (Il) nu este, cum ar putea crede cineva, pluralul lui *colonişte*, ci al lui *colonist* (cf. şi discuţia de la p. 203–204).

Fasoliştea (Făl) < *fasole*; în *DA* găsim *fasolişte* 'loc plantat cu fasole'.

Făurişten (Ns; *Geopol. şi Geoist.*, cit. p. 47) < *faur* 'fierar, potcovar, lăcătuş'. *DA* înregistrează apelativul *făurişte* ca sinonim al lui *făurărie*.

Gîrlişte (Orv) < *gîrlă*. La Por., p. 41 găsim *gîrlişte* 'locul unde un rîu se pierde în gîrlişoare mici şi se împrăştie în luncă'.

Gradiştea[1] (Ag, Bt, Bz, If, Ms, Pr, RS, Vl), *Gradiştea de Jos* şi *Gradiştea de Sus* (RS), *Gradiştea-Ghermani* (If), *Gradiştea Mitropoliei* (RS), *Gradiştea Mare* (Vl), *Grădişte(a)* (Clg, Fău, Giu, Haţ, Miz, Olt, Olţ, Rţ, Sla, Str, Tl, Urz, Vş), *Grădiştea de Jos* şi *Grădiştea de Sus* (Fău), *Grădişte de Munte* (Oră), *Măgura Grădiştii* (Rţ)[2] < v. slav. *gradište* 'castrum', bulg. *gradište* 'locul unui fost oraş; fortăreaţă; cetate'. Aceste numiri sînt sinonime cu foarte frecventul *Cetatea* şi derivatele lui[3], cum rezultă, dacă ar mai fi necesar, din spusele lui Por., p. 27, care explică pe *grădişte* prin 'deal mic lungăreţ; pochină cu urme de întărituri şi şanţuri străvechi şi de aşezăminte omeneşti foarte vechi'[4]. De altfel, *DG* dă de multe ori, despre localităţile numite *Gradiştea* sau *Grădiştea*, informaţii care arată lămurit că avem a face cu rămăşiţe de vechi cetăţi, fortăreţe etc. sau cu întărituri naturale. Cf. n. top. slov. *Gradišče*, croat., sîrb. *Gradište* (Mikl., s.v. *gradŭ* 'hortus, urbs', slov. *grad* 'castellum', sîrb. *grad* 'arx', slov. *gradiše* 'locul unde a fost altădată un castel'). În ce priveşte aspectul fonetic al toponimicelor romîneşti, observăm că, în silaba iniţială, unele au *a*, altele *ă*. Dacă ţinem seamă de norma accentuării stabilită la începutul acestui paragraf, alternanţa lui *a* cu *ă* poate surprinde, căci numai prima vocală presupune existenţa accentului pe temă, cealaltă, dimpotrivă, cere să accentuăm sufixul (un *a* neaccentuat devine *ă* în limba noastră). Este foarte posibil ca în unele regiuni accentul lui *Grădiştea* să stea pe *i*[5], dar tot aşa de bine el a putut să-şi păstreze locul pe care l-a avut de la început. În această ultimă ipoteză, *ă* provine de la forma pluralului: cînd apelativul respectiv circula curent în limba vorbită, pluralul lui suna *grădişti* (alături de *gradişti*), după modelul lui *cărţi*, *lături*, *prăzi* etc. (cf. *ăşchii*, al. de *aşchii*, *stăţii*, al. de *staţii* etc.)[6].

Grîişte, în *La Grîişte* (Nţ; Mat., p. 58) < *grîu*. Cf. *Curechiştea*, *Fasoliştea*, deja notate, şi *Orziştea*, *Porumbiştea* etc., care urmează.

Gruiştea (Dr) < *grui* '1. (Tran, Buco) movilă. Deja într-un document (slav) Bucureşti 1588 (*Cuvente den Bătrâni* I, 257); 2. (Mold) furca părţii anterioare a carului de care se prinde osia' (Tiktin). Perfect omonim

---

[1] În *Indicat.* se dă numai forma *Grădişte(a)*.

[2] De adăugat şi „augmentativul" *Grădiştoiul* (Giu).

[3] Cf. megl. *Gradişte* (sau *Zagrad* sau *Ţitati*), cu privire la care Per. Papahagi, *Megleno-romînii*, p. 20 scrie: „aici sînt ruine de castre şi s-au găsit monede vechi greco-romane şi statui".

[4] *DA* are *grădişte* 'movilă naturală rămasă, în urma eroziunii, în lunca unui rîu sau în mijlocul, unei bălţi; locul unei vechi cetăţi sau staţiune preistorică'.

[5] Din păcate, dicţionarele nu dau nici o indicaţie cu privire la acest amănunt.

[6] Trebuie să precizez că lista toponimicelor aici în discuţie am alcătuit-o, pentru Romînia Veche, pe baza materialului din *DG*, iar pentru restul teritoriului, din celelalte colecţii, cu excepţia *ISt*, pentru care varianta *Gradişte(a)* este total necunoscută. Frunzescu, dimpotrivă, dă numai pe cea cu *a*, care, după el, apare şi în fostul judeţ Dolj.

cu acest apelativ este *grui* 'cocor' (femin. *gruie, gruhă*)[1]. Toponimicul nostru poate avea drept temă şi pe unul şi pe altul dintre aceste omonime. În sprijinul lui *grui* 'movilă' vine marele număr de localităţi (cele mai multe, dealuri, coline etc.), răspîndite mai pretutindeni şi care poartă numele *Gruiul* (cu diminutivele *Gruietele, Gruieţul*[2])[3]. Nu-i exclus totuşi, cel puţin teoretic, ca *Gruiştea* să fie un derivat de la *grui* 'cocor', cum dovedeşte paralela *Hulubişte*[4] (v. ceva mai jos) şi, poate, *Gruia* (Dr, VîM), în care avem dreptul să vedem femininul (înregistrat de dicţionare) al acestui nume de pasăre.

Horodiştea (Dor, Hrl, Nţ): reprezintă forma ucraineană a v. slav. *gradište*, din care a rezultat *Gradiştea*, deja discutat. Cf. n. top. ucr. *Horodyšče* (Mikl., s.v. *gradŭ*). Por., p. 28 înregistrează apelativul *horodişte*, ca variantă a lui *gorodişte*, pe care-l consideră (p. 27) drept sinonim al lui *grădişte* (v. mai sus, s.v. *Gradiştea*).

Hrebeniştea şi *Hrebeniştea-Stăvioare* (Buco): tema reprezintă aspectul ucrainean al apelativului, de origine slavă, *gre(a)băn*, care, după Por., p. 25 şi 28, înseamnă 'spinare îngustă cu coaste late, dar repezi'. Vezi şi mai sus, p. 28, s.v. *Grebănoaga*.

Hulubiştea (Suc) < *hulub* (Mold.) = *porumb(iel)*.

Iegerişte (Cj), *Iegeriştea Veche* (ŞoM)[5] < *iegeră*, variantă dialectală a lui *iederă*.

Iriştea (Hor) = *inişte* 'loc acoperit cu in' < *in*. Pentru *n* > *r*, cf. *iriţă*, variantă a lui *iniţă*, derivat de la aceeaşi temă.

Jariştea (Bz, Foc, Pr) < v. slav. **Zarišti*, care a fost împrumutat de noi ca apelativ, sub forma *jarişte*, cu sensurile 'incendiu, dogoare, arşiţă' (*DE*)[6]. Pentru toponimic trebuie să admitem sensul notat de Por., p. 66: 'loc cu pădure arsă de curînd, cu pămînt încă cald', identic oarecum cu al lui *Curătură* şi al sinonimelor acestuia (v.p. 24, s.v. *Curătura*)[7]. În fostul judeţ R.-Sărat se găseşte pîrîul *Joriştea*, al cărui nume este, evident, acelaşi cu *Jariştea*: *o* provine dintr-un mai vechi *ă*, iar acesta din *a* neaccentuat (ceea ce presupune trecerea accentului de pe temă pe sufix) sau dintr-o variantă (neînregistrată de dicţionare) *jărişte*, născută prin analogia pluralului (v. discuţia făcută s.v. *Gradiştea*).

Lacoviştea (lac, Il), *Lăcoviştea* (vîlcea smîrcoasă, Pr): *DA* are *lăcovişte* (cu varianta *lacovişte*, despre accentuarea căreia nu poate spune nimic[8]) 'loc apătos'. Por., p. 38 explică pe *lăcovişte* prin 'lac mic şi neadînc'. Deosebirea dintre ambele variante în ce priveşte vocala primei silabe se

---

[1] *DA* nu diferă, în general, de Tiktin cu privire la sensurile atribuite acestor două cuvinte.

[2] Dicţionarele cunosc apelativul diminutival *gruieţ* (< *grui* 'movilă').

[3] Vezi mai sus, p. 30, s.v. *Gruiul*.

[4] Tot în fostul judeţ Dorohoi, şi tot nume de pădure.

[5] *ISt* şi *Indicat.* scriu *Iegherişte*, formă „mai corectă", spune Petr., cum arată magh. *Jegeristye* (Cj).

[6] *DA* vede în *jarişte* o formaţie romînească (< *jar* 'jăratic, foc').

[7] Se poate spune că *Jariştea* este un adevărat „pendant" al lui *Arsiştea*, pomenit aici mai sus: temele sînt oarecum sinonime, iar sufixul şi sensul, identice.

[8] Cred că accentul stă pe prima silabă: vorbitorii au conştiinţa că tema este *lac*. Cf. *Tî'rgovişte*, care, pentru acelaşi motiv, se aude mai des decît *Tîrgóvişte*.

datorește, cred, influenței exercitate asupra formei originare (*lăcoviște*) de *lac*, în care subiectele vorbitoare au văzut primitivul acestui derivat [1].

Loviștea (Ag) < v. slav. *lovište* 'venatus'. Tiktin înregistrează v. rom. *loviște*, pe care-l traduce prin 'căldare; vîrtej' (cu semnul întrebării), bazîndu-se pe următorul pasaj din Dosoftei, Viețile Sfinților, sept. 26, fol. 30 b: „întinzîndu-și mînule, Chinops le lovi pre mare și să fece o loviște mare în mare, de spărie pre toți, și peri dintre ochii lor". Deși textul nu este tocmai clar, cred că traducerea propusă de Tiktin (cu îndoială) nu corespunde sensului adevărat, mai ales că limbile slave în care există acest cuvînt (printre ele ceha și sîrbo-croata) cunosc numai accepții asemănătoare cu a v. slav. *lovište*. Cihac are *loviște* 'heleșteu, piscină'. Dacă ținem seamă de natura locului (*Loviștea* este un 'plai'), precum și de vechimea numirii, trebuie să ne oprim la înțelesul v. slav. *lovište* și s-o interpretăm în unul dintre modurile imaginate de N. Iorga, și adică 'țara vînătorii' [2]. Tema *lov-* ne întîmpină și în *Lovnic* (TM) [3], despre care vezi Dr. II, p. 505.

Macoviște (Orș, Orv): tema este *mac* < v. slav. *makŭ* 'papaver' (Kisch II, p. 24). Cf. n. top. croat. *Makovišće*, sîrb. *Makovište* (Mikl., s.v. *makŭ*). Toponimicul romînesc prezintă un interes deosebit din punctul de vedere al formării cuvintelor: *-iște* s-a adăugat nu la tema propriu-zisă, ci la tema amplificată cu sufixul adjectival *-ov*. Faptul confirmă explicația propusă de mine pentru *Moldovișul* (v. mai sus, p. 439) [4].

Măieriște (Șim): ar putea fi un derivat de la magh. *mogyoró* 'alună'; pentru aspectul fonetic, cf. *Măieruș* (Bv), înregistrat de *ISt* și căruia îi corespunde, la Mold.-Togan, *Măgheruș*, apoi *Muierău* și *Muierușul*, menționate aici mai sus, p. 373, s.v. *Măgheruș*. Altă posibilitate de explicație este să pornim de la germ. *Meier(hof)*, *Meierei* 'fermă', pentru care cf. n. top. *Maier* (Năs), de care se ocupă Kisch I, p. 294.

Mălăeștea (PiN) = *mălăiște* < *mălai* (Mold.) = *mei*. Să se compare sinonimul perfect al lui *mălăiște*, anume *meiște* 'ager ubi milium fuit'. Prezența lui *e* (pentru *i*) în sufix se datorește lipsei de accent (vezi cele spuse la începutul paragrafului de față), poate și influenței analogice exercitată de *-ești*, care se bucură de o largă circulație [5].

Măzăriște, *După Măzăriște* și *Dealu Măzăriștilor* (Ns; *Geopol. și Geoist.* cit., p. 46, 53) < *mazăre*. Cf. și *GrFM*, p. 206: *Mădzăriștea*.

Moriștea și *Moriștile* (Mh), *Moriște* (oș. Cluj) < *moară*. Al doilea și al treilea dintre aceste toponimice ar putea fi considerate drept forme de plural ale lui *moriscă*, diminutiv al lui *moară*, cu diverse sensuri. În această ipoteză, și dacă nu vrem să le separăm, ar urma să vedem în *Moriștea* un singular nou, analogic, născut sub influența lui *Moriști(le)*,

---

[1] După *DA*, avem a face, probabil, cu o formație în *-iște* de la bulg. *lokva* 'băltoacă, bărăciј'.

[2] Vezi interesantul studiu al lui I. Conea, *Țara Loviștei*, în *BSG* LIII, p. 1 urm. (discuția lingvistică o face autorul la p. 5, n. 8; 15, n. 3; 17).

[3] După *ISt*, acest sat se găsea în județul Făgăraș, iar după *Indicat.*, în raionul Rupea.

[4] Evident că formația *Macoviște* n-a luat naștere, în felul arătat aici, pe teren (lingvistic!) romînesc, dar amănuntul n-are importanță. Cf. și *Lacoviștea*, *Lăcoviștea*, deja notate, apoi *Tîrgoviștea*, care urmează.

[5] Cf., între altele, *Mălăiești*, răspîndit prin diverse regiuni ale țării.

ceea ce este foarte puțin probabil. Trebuie, deci, preferată explicația impusă de faptele studiate în acest paragraf: să plecăm, adică, de la un derivat *moară* + *-iște*, cu sensul de 'loc unde sînt (ori au fost) mori' [1].

Mostiștea (Tit) < v. slav. *mostŭ*, bulg. *most* 'pod'. Cf. n. top. sîrb. *Mostište*, ucr. *Mostyšče*, ceh. *Mostiště* (Mikl., s.v. *mostŭ*) și rom. *Zamoștia* (Răd) [2]. La Por., p. 32 *mostiște* este explicat prin 'vale cu ape curgătoare domoale ușor de trecut, cu aluvionări fine, coaste înguste, albie adesea mocirloasă și cu gura inundată'. Să se compare *BSG* XLIII, p. 9, unde aceluiași apelativ i se atribuie sensul de 'vale moartă și cu apă puțină'. În ciuda acestor fapte, continuu să cred că etimonul și, deci, semnificația toponimicului nostru sînt cele arătate aici. Cît despre substantivul omonim, este sigur că avem a face cu o transformare a numelui de loc în nume comun: *Mostiștea* se cheamă un l a c și o g î r l ă, așa că n-a fost greu să se generalizeze oarecum această numire, adică să se extindă la orice lac sau gîrlă care prezintă particularități mai mult ori mai puțin asemănătoare cu ale lacului sau gîrlei în discuție. Să se compare *prut* 'apă curgătoare mare... ; baltă' și alte exemple, citate la p. 95, n., s.v. *Pîraiele*, (în notă).

Orziștea (Mh), *Nadișa* sau *Orzăștea* (Moi) < *orz*.

Pociovaliștea (Gil, If, Vl), *Pocioveliște* (Bei) [3] < v. slav., bulg., sîrb. *počivalište* 'locus quietis, loc de odihnă'.

Poloniștea (Cg): are aceeași temă ca ucr. *polonina* = v. slav. *planina*, bulg. *planina* 'munte'. (Miklosich, *Etym. Wb. slav. Spr.*, s.v. *polnŭ*, scrie: „klr. *polonina*, *pasovysko po horach* 'regiune stearpă, nefertilă' [4]".) Cf. și *Polonenca* (cătun, Cg), identic, din punct de vedere semantic, cu *Poloniștea*, cum rezultă din faptul că *DB*, s.v. *Poloniște*, pune în paranteză pe *Polonenca*.

Porumbiștea (Hîr) < *porumb* = *păpușoi*. Tiktin are *porumbiște* 'lan de porumb, locul pe care s-a cules porumbul'.

Prihodiște(a) (Brd, Bz, Haț, Mara [5], TîN) < v. slav. *prihodište* 'reditus'. Tema apare în *Valea Prihodului* (Ns), pentru care cf. *prihod* 'locurile pe unde pasc vitele în drum spre adăpost sau spre sat; drumul vitelor spre adăpost sau spre mas (stînă); picior alungit de deal sau de munte cu pantă lină, pe care coboară vitele și oile la adăpost sau coboară de la munte toamna; coaste cu repezișuri dese, care nu se pot cultiva' (Por., p. 76—77).

Rariștea (ACl, Pr): sinonim cu *Rărișul*, discutat mai sus, p. 440.

Rîmniște: *Balta Rîmniștii* (Rț), pomenit în *Arh. Olt.* XV, p. 70—71, unde se spune că *(La) Rîmniște* înseamnă 'locul unui lac'. Așadar tema este aceeași ca în *Rîmnic* (cf. p. 98, s.v. *Rîmna*).

---

[1] Mai multe (lucru posibil, și nu numai în cazul morilor de vînt).

[2] La care se pot adăuga, în ce privește sensul, *Podul*, *Podurile* etc. Cf. și Vasmer, p. 136, nr. 62: „*Mostitsi* ON... Aus slav. *mostĭtsĭ* von *mostŭ* Brücke". În *Indicat.*, *Zamostea*.

[3] După Mold.-Togan; *ISt* scrie *Pociuveliște*.

[4] Acest sens se potrivește și pentru toponimicul nostru, care aparține, spune *DB*, unui „pisc de munte ce ține de lanțul carpatin Obcina Mare sau *Arșița*" (am subliniat ultima numire, fiindcă ea ne trimite la „regiune nefertilă" pomenită de Miklosich).

[5] Ap. *GrFM*, p. 207.

Rojiştea sau *Roziştea* (Seg) < slav. *roža, ruža* 'trandafir', din care şi rom. *rujă* idem. Cf. şi v. slav. *rŭži*, bulg. *rъž* 'secară', al căror *ŭ(ъ)* a putut deveni (prin faza *ă*) rom. *o*, deşi formele slave cu *o* ale acestui apelativ aparţin idiomelor răsăritene (ucraineană, rusă) şi de aceea mi se pare preferabilă prima etimologie [1]. Varianta cu *z* a toponimicului nostru s-a născut din cea originară prin disimilaţie: *j — ş > z — ş* (ca în *veşteji > vesteji*).

Scroviştea (Tit)? < v. slav. *sŭkrovište* 'ascunzătoare, vizuină'.

Siliştea (cu variantele *Seliştea, Săliştea*), răspîndit în toate regiunile (v. p. 257-258, s.v. *Săliştea*); este v. slav. *selište* 'tentorium, habitatio', bulg. *selište* 'locul unde a fost un sat'. Apelativul corespunzător circulă încă mai pretutindeni, cu sensuri destul de deosebite de la un ţinut la altul. După Tiktin, *silişte* înseamnă 'satul împreună cu pămîntul care-i aparţine; locul unde se află sau a fost un sat'. La Por., p. 51 *selişte* 'loc sterp'; p. 57 *selişte* 'locul unde este sau a fost altădată un sat; toloacă mică lîngă sat pentru gîşte, porci'. Ros. întrebuinţează, direct sau cu ajutorul documentelor, extrem de des acest cuvînt, care are totdeauna înţelesul de 'vatra satului' sau 'locul unde a fost un sat'. În fostul judeţ Buzău l-am auzit cu însemnarea de 'teren gras, bun pentru cultura cînepei' [2], care se găseşte, de obicei, în apropierea fostelor armanuri boiereşti. Prin nordul Moldovei (la Dorohoi, de pildă), *sălişte* are sensul de 'loc plan, expus mereu vînturilor; coamă de deal în bătaia vînturilor' [3] (comunicat de Alex.-Adrian Botez, fost bibliotecar la Ateneul R.P.R.). Cu privire la accent, Tiktin afirmă că în graiurile munteneşti acest apelativ se pronunţă *silíşte* [4], în cele moldoveneşti *sílişte*. Afirmaţia trebuie primită cu rezervă, căci la Buzău, de ex., pronunţarea este aceeaşi ca în Moldova (accentul stă, adică, pe prima silabă) [5].

Stanişte [6] (Orş; Kisch II, p. 39) < slav. *stanište* 'loc de popas; locuinţă', care a fost împrumutat şi ca apelativ, cu înţelesul (Mold.) de 1. 'locul unde dorm noaptea vitele pe cîmp şi unde se ţin caii de prăsilă'; 2. 'staţie, popas' [7]. Cf. n. top. croat. *Stanište* (Mikl., s.v. *stanŭ*).

Tîrgovişte(a) (Lug, Trg) < v. slav. *tŭrgovište* 'piaţă, tî g'. Cf. n. top. croat. *Trgovišt e*, sîrb. *Trgovište*, ucr. *Torhovytśa, Torhovyska*, polon. *Targowisko* (Mikl., s.v. *trŭgŭ*).

Văriştea: *Pîrjolul* sau *Văriştea* (sat, Moi) < magh. *vár* 'cetate'. *DG* spune că în preajma satului cu acest nume „se află o movilă (dîlm) mare, care are o deschizătură şi este înconjurată de trei rînduri de şan-

[1] Şi *rug* ar putea fi luat în consideraţie, dar prezintă dificultăţi din cauza lui *u*, care, fiind accentuat (şi în derivatul cu *-işte*), nu se poate preface în *o*.

[2] Cînepa are nevoie de un pămînt mai gras decît celelalte plante.

[3] Cf. „în zăliştea [sic!] vîntului" (N. N. Beldiceanu, ap. Barbu Lăzăreanu, „Dimineaţa", 29 apr. 1933, p. 1, col. 7).

[4] Numele vestitului sat sibian sună în vorbirea localnicilor *Sălişte*.

[5] Şi alte dialecte romîneşti îi cunosc: istrorom. *sélişte* 'loc de sat; sat' (I. Popovici, *Dialectele romîne din Istria*, glosar); 'sat; sat fără biserică şi şcoală' (A. Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în *VI. Jber.*, s.v.); megl. *Sélişti*, toponimic, „unde altădată a fost sat".

[6] În *Indicat.*, *Stănişte*.

[7] Cf. şi Por., p. 58: *stanişte* 'locul unde dorm vitele noaptea; popas de vite la amiazi; staţie'.

ţuri". Acest amănunt dovedeşte că avem a face cu o fostă cetăţuie, ceea ce confirmă explicaţia propusă aici.

Zăpodiştea (Ns; *Geopol. şi Geoist.* cit., p. 57) < *zăpodie* (v. mai departe, p. 561).

Ziliştea (Bz, Foc, Pr), *Zilişteanca* (Buz), dintr-un mai vechi *Jiliştea* < v. slav. *žilište* 'domicilium, domus, mansio' (vezi discuţia de la p. 343, s.v. *Joiţa*)[1].

§ 12. DIMINUTIVE

Numele topice cu formă diminutivală sînt extraordinar de numeroase. Se poate spune că, în principiu cel puţin, de la orice cuvînt, indiferent de natura lui şi indiferent dacă apare ori nu în nomenclatura geografică, este posibilă formarea unui diminutiv toponimic. Aici stă marele interes pe care-l prezintă pentru lingvişti existenţa şi cercetarea lor. De aceea am căutat să alcătuiesc o listă foarte bogată, mai ales că semnificaţia lor diferă adesea de la un caz la altul.

Avem, mai întîi, diminutive propriu-zise: în acelaşi raion sau în raioane vecine găsim ambele forme ale toponimicului respectiv, şi adică forma diminutivală alături de primitivul ei. Raportul aşa-zicînd logic dintre localităţile în discuţie este, teoretic, asemănător cu acela dintre două noţiuni obişnuite ale căror nume se găsesc într-o situaţie identică: localitatea indicată prin diminutiv are sau pare a avea un aspect 'minor' în comparaţie cu cealaltă. Afirmaţia aceasta trebuie luată foarte aproximativ, nu numai pentru că subiectele vorbitoare se lasă influenţate de diverse elemente mai mult ori mai puţin insesizabile, care modifică profund raportul obiectiv dintre noţiunile în discuţie, ci şi pentru alt motiv. Forma diminutivală a unui cuvînt serveşte, după cum se ştie, şi ca mijloc de diferenţiere lingvistică: oricare ar fi „dimensiunile" lor, unele lucruri capătă numiri diminutivale, numai pentru că astfel se înlătură eventuale confuzii.

Nevoia de claritate se face simţită cu deosebire în toponimie, unde omonimiile se pot produce cu mai mare uşurinţă (din cauza materialului lingvistic mai puţin bogat în comparaţie cu al lexicului propriu-zis) şi totodată pot avea urmări mai supărătoare decît în domeniul vorbirii curente. Marea majoritate a diminutivelor toponimice aparţin acestei categorii.

[1] Toponimice în *-işte* găsim destul de des şi la alţi romîni. Iată o listă dată de Per. Papahagi, *Meglenoromînii*, p. 171–184: *Bánişti* 'unde altădată au fost băi' < slav. *banja* 'baie'; *Băcìlişti* 'loc unde a fost tîrlă' < *băciọlă, băciọl'e* 'tîrlă, stînă'; *Bumbă'chişte* 'bumbăcărie' < *bumbac*; *Cătúnişti* 'loc unde altădată a fost cătun' („pînă azi se găsesc ruine de case şi monede vechi") < *cătun*; *Grădişti* < bulg. *gradište*; *Livádişti* < *livade*; *Sélişti* 'unde altădată a fost sat' < v. slav., bulg. *selište*; *Tulárişti* (*Cişma di Tularişti*) 'loc în sat unde se face horă' (tema necunoscută). Cf. Por., p. 51 *băcilişte* 'locul unde a fost o stînă sau o tîrlă'; p. 52 *cătunişte* 'locul unde a fost un cătun'. S-ar putea ca Por. să fi luat aceste două apelative din materialul meglenit al lui Papahagi: asemănarea „definiţiilor", care merge pînă la identitate, mă face cu atît mai mult să emit această ipoteză, cu cît în izvoarele utilizate de mine n-am dat nici peste *băcilişte* (suspect pentru dacoromînă, din cauza lui *l*), nici peste *cătunişte*.

Nu totdeauna primitivul unui nume topic diminutival apare el însuşi în nomenclatura geografică (cel puţin astăzi şi în colecţiile utilizate de mine). În asemenea cazuri putem presupune că a existat şi el ca toponimic, dar a dispărut cu vremea, sau că oamenii din partea locului au pornit de la apelativul corespunzător şi, pentru motive pe care nu-i posibil (şi nici necesar) să le descoperim, l-au folosit sub aspectul lui diminutival, indiferent dacă acesta circula în limbajul zilnic, şi nu sub aspectul lui obişnuit. Oricum ar fi, astfel de formaţii trebuie considerate ca diminutive autentice şi puse, deci, alături de cele amintite mai sus.

Afară de aceste două categorii constatăm încă una, care este, din punct de vedere lingvistic, cea mai interesantă. Pornind de la faptul că vorbirea obişnuită cunoaşte numeroase derivate cu formă diminutivală, dar cu sens să zicem neutru, întrucît noţiunile respective n-au nimic 'minor' în ele, ci prezintă numai o asemănare mai mult ori mai puţin vizibilă cu noţiunile pe care le numesc primitivele corespunzătoare [1], toponomaştii au descoperit exemple similare în lexicul geografic. Cu o uşoară deosebire, neesenţială : toponimicul diminutiv nu indică o localitate asemănătoare cu cea evocată de primitiv, ci una situată în apropierea acesteia. Astfel *Bucureştioara* este o apă care curgea prin sau pe lîngă *Bucureşti* [2], după cum *Tecucel* se cheamă pîrîul din marginea oraşului *Tecuci*, *Vasluieţul*, pîrîul care străbate *Vasluiul* etc. [3] Să se compare frc. *Flayosquet*, rîu care izvorăşte în valea *Flayosc*; *Scyotte*, rîu care udă localitatea *Scye*; slav. *Grabov* (oraş) > *Grabenitz* (rîu), *Mantey* (oraş) > *Mantenitz* (pîrîu); *Revene* (oraş) > *Revenitz* (pîrîu) ş.a. [4].

Ce-am spus despre diminutivele propriu-zise în legătură cu evitarea confuziilor se potriveşte şi aici. Avem cazuri numeroase care dovedesc în mod indiscutabil că, la un moment dat, două locuri vecine au purtat acelaşi nume; pentru înlăturarea omonimiei s-a simţit nevoia „diminutivizării" unuia dintre ele. Astfel pîrîul *Vasluieţul* se chema, la început, *Vaslui*, întocmai ca oraşul din apropiere (v. *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 99). Tot aşa se vor fi petrecut lucrurile cu *Tecucelul*, dacă ţinem seamă de etimologia lui, care este, cu siguranţă, slav. *tek-* 'a curge': rîul s-a numit mai întîi

---

[1] Cf. frc. *corset* < *corps*, *oeillet* < *oeil*, rom. *albăstrică* < *albastru*, *clopoţel* < *clopot*, *toporaş* < *topor* etc.: corsetul nu este un corp mic, ci un obiect asemănător, ca formă, cu corpul; tot aşa floarea numită clopoţel nu este un clopot mic, ci seamănă numai cu un clopot etc.

[2] Vezi ziarul *Dimineaţa* de la 18 martie 1933, p. 3.

[3] Ilie Corfus, *Mihai Viteazul şi Polonii*, Bucureşti 1 p. 157 menţionează satul *Bucov* alături de pîrîul *Bucovel*.

[4] Iată cîteva studii consacrate acestei probleme: A. Vincent, *Les diminutifs de noms propres de lieux*, în *Revue Belge de Philologie et d'Histoire* I, p. 247 urm.; Idem, *Les diminutifs de noms propres de cours d'eau, spécialement dans le domaine français*, *ibidem* IV, p. 35 urm.; Idem, *Les noms de cours d'eau diminutifs de noms de lieux, spécialement dans le domaine français*, *ibidem* VII, p. 21 urm. (cf. p. 22: „A vrai dire, dans ce genre de noms le suffixe n'a pas sa pleine valeur diminutive. Il indique une relation. Toutefois, il exprime en même temps une idée familière, caressante, qu'un autre suffixe n'évoquerait pas"); P. Lebel, *Les noms de lieu diminutifs de noms de cours d'eau*, în *Romania*, LVI, p. 483 urm. Vezi (pentru materialul discutat) şi *ZONF* III, p. 43; IV, p. 239; V, p. 255; IX, p. 197; *Zeitschrift für slavische Philologie* I, p. 331; A. Vincent, *Les noms de lieux de la Belgique*, Bruxelles 1927, p. 2 urm.; Iorgu Iordan, *Bul. Phil.* II, p. 162—163; A. Griera, *Toponimia y Homonimia*, în *Actes du IV-e Congrès international des linguistes*, Copenhague 1938, p. 239 urm.

Tecuci (adică 'apă curgătoare') şi apoi oraşul pe care-l străbătea. Această situaţie, la care s-a ajuns oarecum prin forţa lucrurilor, căci posibilităţile de a imagina numiri noi sînt limitate, nu putea dura fără riscul de a confunda, măcar în unele împrejurări, două locuri atît de deosebite unul de altul. Şi atunci s-a recurs la procedeul aici în discuţie, procedeu comod, prin faptul că subiectele vorbitoare modificau prea puţin, dar suficient pentru atingerea scopului, vechea stare de lucruri [1].

În sfîrşit, există şi toponimice aparent diminutive sau pseudo-diminutive. Este cazul atîtor numiri ardeleneşti în *-oara*, ca *Feldioara*, *Timişoara*, *Uioara* etc., a căror finală este adaptarea la sistemul limbii noastre a magh. *vár* (vezi discuţia de la p. 367 § 5). La acestea se pot adăuga altele, precum *Adămuş* (Tm) < magh. *Adámos*, *Alecuş* (Trn) < magh. *Elekes* etc., şi ele un produs al analogiei. Numai etimologic vorbind astfel de toponimice nu sînt formaţii diminutivale. Pentru conştiinţa romînilor care le întrebuinţează ele nu diferă însă prin nimic de celelalte, chiar atunci cînd tema nu poate fi „extrasă", adică nu poate fi simţită ca un element lingvistic de sine stătător (de pildă în cazul lui *Feldioara* sau *Uioara*). Şi totuşi, din pricina situaţiei lor speciale, pe acestea am socotit necesar să le las la o parte.

Deoarece nu-i posibil totdeauna să precizăm la care dintre categoriile menţionate mai sus aparţin toponimicele diminutive adunate de mine, am renunţat la o clasificare a lor şi m-am mulţumit să le înşir în ordine strict alfabetică. Natura lor va ieşi însă de foarte multe ori la iveală graţie simplei indicări a temei.

Abrămuţ (Mag) < *Abram(ul de Sus)* (Mag).

Aciuţa (Gur) < *Aciua* (ŞoM) (Petr.).

Adîncăţeaua (vale, Sla) < *Adîncata* (două vîlcele, Ved).

Afinicelul Mare (pîrîu, Cg) < *Afiniţa* [2] (culme muntoasă, Cg).

Afumăcioara (moşie) şi *Siliştea-Afumăciori* (fost sat), ambele în fostul judeţ Bacău : cf. *Afumaţi*, nume de sat în diverse raioane munteneşti şi olteneşti.

Agreşel [3] (Dej) < *Agrieş* (Dej) (Petr.).

Almăjel(ul) (diverse locuri, Fil, VîM) < *Almajul* (sat şi numeroase alte locuri, Cra).

Almăşel (Ili) < *Almaş-Selişte* (Ili), *Almaşul Mic* (Mag), *Almaşul Sec* (Ili).

Alunişelul (vîlcea, Ved) < *Alunişul* (sat şi pîrîu, Ved).

Amărăzuia : două pîraie (Gil, Vl), care se varsă în *Amaradia* (Gil).

Ampoiţa (sat, Alb) < *Ampoiul* [4] (rîu, în aceeaşi regiune).

Apşoarele : *Odaia-Apşoarele* (pădure, Buz) < *apă*. Cf. dacor. (dial.) *ap(u)şoară* şi arom. *apşoară*, diminutive de la *apă*.

Arduzăl [5] (CeS) < *Ardud* (SaM) (Petr.).

---

[1] Şi transformarea în augmentativ a unuia dintre omonime pare a fi utilizată uneori tot pentru evitarea confuziei. Aşa cred că se explică *Suliţoaia* alături de *Suliţa* (Bot).

[2] Acesta însuşi un diminutiv (de la *afină*).

[3] În *Indicat.*, *Agrieşul*.

[4] Pentru etimologia, mult discutată, a acestui toponimic, vezi Dr II, p. 489 urm.

[5] În *Indicat.*, *Arduzel*.

Argeşelul (pîrîu şi deal, Msc) < *Argeş*.

Ascuncelul[1] (pîrîu, Rd) < *Ascunsul* (pîrîu, Rd) : ambele pîraie sînt afluenţi ai rîului *Suceava*.

Bahniţa (Bt, Nţ, Vs) < *bahnă*[2]; cf. şi *Bahna*, frecvent în diverse ţinuturi (v. mai sus, p. 53, s.v. *Balta*). De la aceeaşi temă avem încă un diminutiv : *Băhnişoara* (cătun al comunei *Bahna*, Buh, şi pîrîu, PiN, unde întîlnim alt pîrîu, numit *Bahna*).

Băbuşa (Neg), *Băbuţa* (Bac) < *babă*. *DA* şi Tiktin cunosc numai pe al doilea dintre aceste diminutive.

Băişoara (Tur), *Băiţa* (Bei, Brd, CeS, Ghe, ŞoM, Sş) < *baie*; cf. *Baia* (Făl, Ist, Lip), *Baia de Arieş* (Cîm), *Baia de Criş* (Brd), *Baia-Sprie* (ŞoM)[3].

Bălănelul (două dealuri, Bc) < *Bălanul* (două pîrîiaşe, Bc).

Bălăurelul sau *Balaurul Mic* (Buz) :[4] aşa se numeşte o colină, despre care *DG* spune că este „o ramificaţie din muntele *Balaurul*" (Bz).

Bălescuţul (munte, Gil) < *Bălescul* (munte, Gil) : primul se ramifică din al doilea (aşa ne informează *DG*).

Bărnărelul (pîrîiaş şi munte, Făl) < *Barnarul* (pîrîu, Făl).

Bătrîioara (vale, Pr) < *bătrîn*; cf. *Bătrina* (munte, Cpi).

Beiuşele (Bei) < *Beiuş* (Bei) (Petr.).

Bezdedelul : pîrîu care curge prin satul *Bezdeadul* (Trg.).

Bichişel (pîrîu, Lud) < *Bichiş* (sat, Lud), după Kisch I, p. 101.

Bisocuţa (sat, RîS) < *Bisoca* (sat, RîS).

Bistricioara (pîraie, Bac, Gil, Ns, Nţ) < *Bistriţa* (rîuri în aceleaşi raioane).

Bîrlădelul : aşa se cheamă partea superioară a rîului *Bîrlad* (Bld) şi o gîrlă (Buj); cf. şi *Bîrlăzelul Vechi* (pîrîu, Tec).

Bîrsăuţa (Dej) < *Bîrsău* (Dej) (Petr.).

Bîrzoţelul (pîrîiaş, Tec) < *Bîrzota* (pîrîu, Tec).

Bîsculiţa : pîrîu (Cis), care se varsă în *Bîsca Mare* (pîrîu, Cis)[5]; tot *Bîsculiţa* este şi numele a două izvoare, dintre care unul se varsă în *Bîsca cu Cale* (Cis).

Blăjel (sat, Med) < *Blaj* (oraş, în aceeaşi regiune).

Blîndeţul (Rd) < *blînd*; cf. *Blîndul* (deal, Bac).

Bocşiţa (sat, Zal) < *Bocşa (Romînă)* (sat, oş. Reş).

Bogăţica : „mic afluent al *Bogatei*" (Ba).

---

[1] Cu *č* < *ş*, prin hiperurbanism (poate numai grafic).

[2] După *DA*, s-ar părea că apelativul *bahniţă* este sinonim cu *băhniş*, aşadar un colectiv, dar autorii înşişi nu prezintă lucrul ca fiind sigur.

[3] Am invocat numai toponimicele din aceleaşi raioane sau din raioane vecine cu acelea în care apar diminutivele.

[4] Este interesant acest caz, prin faptul că, pentru acelaşi loc, alături de forma diminutivală a unui nume apare şi numele însuşi, determinat de adj. *mic*. Altă dată dovada despre valoarea strict diminutivală a unui toponimic este indirectă : *Cincşorul* (Făg) şi *Cincul Mare* (Agn), *Iclozel* (Ghe) şi *Iclodul Mare* (Trn); cf. apoi *Iclănzel*, al. de *Icland* (TîM) şi *Iclandul Mare* (Lud), *Poroiniţa*, al. de *Poroina* şi *Poroina Mare* (VîM).

[5] În acelaşi raion este un pîrîu *Bîsca Mică*, a l t u l decît *Bîsculiţa* (aşadar, o situaţie deosebită de cea relevată în nota precedentă.

Boița (Haț, Sib) < *Boia Bîrzei* (Ili). Cf. *Boița* (Buh) și *Boia* (Ag, Bt, Dj, Gil, Nț, Sla).

Bolbocelul (pîrîiaș, Vs): afluent al pîrîului *Bolboaca* (Vas). Interesantă este aici deosebirea de gen dintre diminutiv și temă (cf. discuția făcută în capitolul precedent, § 3).

Bolduț (Tur) < *bold.* Cf. *Boldul* (If, Ms, RîS, Rț), *Boldul-Răzăși* (Dr), *Culmea Boldului* (Msc), *La Sfoara Boldului* (RS), *Movila Boldului* (Tec).

Bouricel: *Valea Bouricelului* (Hn) < *bour*, *Valea Bourului* (Tran; Kisch I, p. 169).

Brădățelul (Ba, Făl, Ili, Msc), *Brădițelul* (TîN)[1] < *brădet* și *Brădetul* (Bc).

Brădișorul (RîV), *Brăduleţul* (CAr, Cis, Ms, Vl), *Brăduleața* (Bc) < *brad.*

Bregișor: fiind vorba de o temă slavă[2], care n-a existat, probabil, ca atare în limba noastră, trebuie să presupunem că regiunea respectivă a cunoscut (poate mai cunoaște) un toponimic *Breg(ul)*. Cf. *Bregul* (Br) și *Insula Bregului* (Il).

Brezuța (pîrîu, Cg) < *Breaza* (pîrîu, Cg). Cf. și *Brezuica* (Rț).

Brusturașul (Cis), *Brusturețul* (Neg) < *brusture*; cf. *Brustura* (TîN), *Brusturi* (BAr, TîN).

Bucovelul: gîrlă, care „trece prin partea de est a comunei *Bucovul*" (Plo)[3].

Bucoviciorul (Dj) < *Bucovățul* (Dj).

Bughișoara: „gîrliță, izvorăște de la est de comuna *Bughiile*... și se varsă în gîrla *Bughea*..." (Tej).

Buhăicșul: afluent al pîrîului *Buhaiul* (Dor).

Bulimăndrelul sau *Bulimandrul Mic* (munte, Bac)[4] < *Bulimandrul* și *Bulimandrul Mare* (munți, Bac).

Busulețul (mahala, pîrîu, vale[5]; Str) < *Busul* (sat, deal, pîrîu, vale; Str).

Butucărașul (pîrîu, TîO) < *Butucariul* (deal) și *Butucari* (vale), în același raion.

Buzăielul (două pîraie[6], RîS), *Buzeielul* (opt pîraie, Brl), *Buzeielul Sec* (trei pîraie, Br), *Buzeielul Vizuinilor* (pîrîu, Br)[7] < *Buzău* (rîul).

Cacovița (Seb) < *Cacova* (Sib).

Căprioara (Cv, Dej, Lip, RS, Sș, Sv, Tc, Vl), *Valea Căprioarei* (Cis, Tec), *Căprioarele* (Seg), *Căpriorul* (Gj, Trg), *Dealul Căpriorului* (Hor), *Muchea Căpriorului* (Buz), *Căprișoara* (CAr), *Căprița* (Făl), *Izvorul Căpriței* (Buz), *Pîrîul Căpriței* (Făl), *Căpruța* (Lip) < *capră.*

---

[1] De adăugat *Brădățelul* (Ili) < *Brădet* (Hn), notate de Dr. II, p. 214.

[2] Vezi mai sus, p. 33, s.v. *Mal(ul)*.

[3] Cf. aici mai sus, p. 451, *Bezdedelul*.

[4] „Situat lîngă *Bulimandrul Mare*" *(DG)*.

[5] Toate se află pe teritoriul comunei *Busul*.

[6] Dintre care unul se varsă în rîul Buzău.

[7] Această mare mulțime de ape, al căror nume este format de la *Buzău*, arată că diminutivul are, în partea locului, valoare de apelativ.

Cărăuzăl (Ora) < *Cărăud* (Bh).

Cehăluț (Car) < *Cehalul Romîn* (Car).

Cernișoara (Hor, oș. Hun, Mh), *Cernișorul* (Vl) < *Cerna* (Det, Hor, oș. Hun, Orș, Măc). Și *Cernica* (Bc, oș. Buc, Cț, Il, Pr, Tc) este un diminutiv format de la aceeași temă.

Cetățaua (Mara; *GrFM*, p. 204), *Cetățeaua* (Ba, Drg, Pr), *Dealul Cetățelei* (Fg), *Valea Cetățelei* (Cj), *Cetățele* (Lăp), *Cetățelul* (Cg), *Cetățica* (Cis), *Cetățuia* (Băi, Br, Bt, Bz, Ciu, Cra, Cv, Dr, Fg, Fl, Giu, Il, Iș, Măc, Mh, Moi, Nț, Pr, RîV, Rm, RS, Sla, Tc, Tl, Trg, Tt, Vl, Vs, Vș), *Cetățuia-Belcea* (Bc), *Cetățuia lui Traian* (Dj), *Cetățuia Nemților* și *Cetățuia Podului* (Bc), *La Cetățuie* (Ba), *Dealul Cetățuii* (Adj), *Pîrîul Cetățuii* (Huș) < *cetate*. Cf. și toponimicul *Cetatea*, care va fi stînd uneori la baza diminutivelor aici înregistrate. Interesante sînt mai ales *Cetăț(e)aua* și *Cetățica*, prin faptul că apelativele corespunzătoare nu apar în dicționarele limbii noastre [1]. Primul ar putea fi moștenit ca atare (< lat. *civitatella*).

Chicioraș: *Dialu' Chiciorașul* și *Pîrîul Chiciorașul* (Nț; Mat., p. 54) < *chicior* = *picior*.

Cincșor (Făg) < *Cincul Mare* (Agn) [2].

Cisnădioara (Sib) < *Cisnădie* (Sib).

Cîmpinița (diverse locuri, Cpi) < *Cîmpina* (diverse locuri, Cpi) [3].

Cîmpșorul (Hor, Msc), *Cîmpurelul* (Olt) < *cîmp*. Cf. și n. top. *Cîmpul*, singur sau, mai ales, cu determinative, în diverse regiuni ale țării. *DA* cunoaște diminutivele *cîmpușor* și *cîmpurel* numai din poezia populară.

Cîrțișoara (Făg) < *Cîrța (Săsească)* (Făg).

Codrețul (PiN), *Codrișorul* (TîJ), *Codrușor* (Hn; Kisch I, p. 136) < *codru*.

Colibița (Bis) < *colibă*.

Colinița (colină, Cis) < *colină*. Cf. *Colina-Dohan-Crasna* (Huș) și *Dealul Colinelor* (Msc). Ceea ce interesează îndeosebi la acest diminutiv este caracterul neologic al temei.

Copăcel(ul) (Ba, Bh, Bz, Fg, RîV), *Valea Copăcelului* (Ba) < *copac*.

Corbița (Adj), *Corbșori* (CAr), *Corbulețul* (Cos) < *corb*.

Cordunița (Bz) < *Corduna* (Bz).

Corlățelele (Suc) < *Corlata* (GuH). Cf. și *Corlățelul* (VîM), alături de *Corlatele* (Băi, Bc, Nț), *Dealul Corlătei* (Fl).

Cornățăl [4] (Sib), *Cornățel(ul)* (Adj, Ba, Brd, Bz, Cos, Db, If, Mh, Pr, Pt, Sla, Tc, Tit, Ved), *Cornițel* [5] (Ald), *Cornițelul* (Ba), *Cornățelele* (Il) < *cornet* (pentru sens, vezi cele spuse la p. 65, s.v. *Corna*). Cf. și *Cornicelul* (Il), care pare a fi un diminutiv de la același apelativ *cornet* [6].

---

[1] *DA* citează un *cetățea* din Lexiconul de la Buda, dar nu dă nici o atestare, ceea ce arată că avem a face, ca în atîtea alte cazuri, cu o creație artificială a autorilor acestei din urmă opere.

[2] La Mold.-Togan. *ISt* are *Cincșor* și *Cincul*, ambele în fostul județ Făgăraș.

[3] Poartă numele *Cîmpinița*, între altele, un pîrîu care curge prin apropierea orașului *Cîmpina*, și un deal, situat pe teritoriul acestuia, unde găsim alt deal numit *Cîmpina*.

[4] În *Indicat.*, *Cornățel*.

[5] În *Indicat.*, *Cornițăl*.

[6] În ce privește pe *č* (pentru *ț*), cf. *Bistrițeanu* și *Bistriceanu* < *Bistrița*. Faptul că *cornet* are un *t*, pe cînd *Bistrița* un *ț*, nu schimbă situația: punctul de plecare pentru derivarea

Cornișorul (Ba, BAr, Cis), *Dealul Cornișorului* (BAr), *Cornița* (Fil), *Dealul Cornuțului* (Hn) < *corn* (v. discuția de la p. 64, s.v. *Corna*, în legătură cu semnificația temei acestui toponimic).

Coșavița (Sv) < *Coșava* (Fge).

Cotciașul (măgură, Dj) < *Coteiul* (movilă, Dj).

Cotnărelul (TîN): cf. *Cotnari* (Hrl).

Craiovița: se numesc astfel o baltă, situată pe teritoriul orașului *Craiova*, și un pîrîu (TuS), căruia i se mai spune *Rîul Craiovei* (*Craiova* este un deal în raionul T.-Severin).

Cricovelul (lac, Urz) < *Cricovul (Sărat)* (pîrîu, Urz).

Criminicioara (Fet): cf. *Fundul Crimineţului* (Pt).

Cristolțel (Zal) < *Cristolț* (Zal) (Petr.).

Crînguleţele (DrO), *Crînguleți* (Slo), *Crînguța* (Bz) < *crîng*. Cf. și *Crîngul*, toponimic destul de frecvent în diverse regiuni.

Crucișoara (Ag, Bz, Iș, Mh, Ms, Pr, Ved, Vs), *Crucișoarele* (Vș), *Cruciulița* (Făl, Msc) < *cruce*. Cf. și *Crucișor* (ȘoM).

Cuptoruș (CAr) < *cuptor*.

Curăturița (RîV) < *curătură*. Cf. *Curătura Strigoiului* și *Curăturile* (RîV).

Curtișoara (Rț, Sla, TîJ) < *curte*.

Delcelul (RoV), *Delușelul* (RîV), *Deluțu* (Mara; *GrFM*, p. 204), *Butea Deluțului* (Cg) < *deal*; Kisch I, p. 62 are un *Dealuța* (Tur), care trebuie citit *Deluța*.

Dernișoara (Mag) < *Derna* (Mag) (Petr.).

Dîlbocița (TuS) < *Dîlboca* (Mh).

Dîmbovicioara (Msc, Tit) < *Dîmbovița* (Db, Msc). Primitivul este el însuși un diminutiv de la *Dîmbova* (TîJ) [1].

Dobricel (Dej) < *Dobric* (Dej) și *Dobricul Lăpușului* (Lăp).

Doftănețul și *Doftănița* (Cpi), *Doftenița* sau *Doftana Mică* (Bac) < *Doftana* (Bac, Cpi).

Dornișoara: afluent al rîului *Dorna* (VaD).

Doșelul (ramură de munți, PiN), *Doșcior* (Ns.; *Geopol. și Geoist.* III, p. 46) < *dos*. Cf. și numeroasele toponimice *Dosul* (singur sau cu determinative), printre care *Dosul Măgurii* (TîN), *Dosul Arșiței* și *Dosul Muntelui* (Făl). Pentru semnificația apelativului *dos*, v. discuția de la p. 138-139, s.v.

Drăcușul (Dj), *Valea Drăcușului* (TuM) < *drac*. Dialectul aromîn cunoaște apelativul *drăcuș*, care, judecînd după toponimicul nostru, trebuie să fi existat (poate chiar mai există) și la dacoromîni.

Drăjnița și *Drăjnuța* (Pr) < *Drajna* (Tej).

Dumbrăvioara (Bt, TîM), *Dumbrăvița* (Ba, Bc, Bei, Bt, Dor, Făl, Ili, Lip, Mh, Oră, Paș, ȘoM, Sș, Tim, TuS, Vl, Vs, Vș) < *dumbravă*.

Dunărița: „gîrlă în județul Vlașca ce iese din *Dunăre*"; „vale în județul Ilfov, care pune în comunicație balta Greaca cu fluviul *Dunărea*".

---

diminutivului în *-el* de la *cornet* îl constituie aspectul cu *ț*, existent virtual în conștiința subiectelor vorbitoare, pe baza analogiei cu *băiețel*, *bărbățel* etc. (pluralul temelor acestor diminutive sună *băieți*, *bărbați*).

[1] Primit ca atare de la slavi.

Am reprodus textual informațiile date de *DG*, pentru că din ele rezultă clar cum se poate ajunge, în condiții determinate, la crearea unui diminutiv toponimic. O situație asemănătoare vom constata la *Prutețul* și *Sirețelul* (v. mai departe)[1].

Făgețel(ul) (Ba, Bac, Bot, Ciu, Clg, Db, Dj, Ghg, Ili, Ns, Nț, Trg, Ved) < *făget* și n. top. *Făgetul*. Cf. și *Făgulețul* (Gil) < *fag*.

Făurei (ACl, Br, Bz, Cț, Foc, Il, Leh, Nț, Pan, Pt, Rom), *Făurelul* (Pt)[2] < *faur*.

Fîntîioara (Mh), *Fîntenea(ua)* (Db, Msc, Ol), *Fîntînele(le)* (Adj, Ag, oș. Ard, Ba, Bac, Bis, Bld, Br, Bt, Bz, Cra, Crl, Cț, Db, Făl, Gal, Gj, Hrl, Iaș, Ist, Miz, Paș, Plo, Pt, Rț, Seg, Tec, TîM, Tr, Tur, Tut, Zim), *Balta Fîntînelelor* (Zim), *Dealul Fîntînelelor* (Pit), *Valea Fîntînelelor* (Msc, Ved), *Vîrful Fîntînelelor* (Ved), *Fîntînelul* (Rd), *Fîntînița* (Cj, Pt) < *fîntînă*.

Fruntița Comanului (Buh) < *frunte*.

Furcșoara (Ili) < *furcă*.

Găinel (Hn; Kisch I, p. 156) < *găină*.

Găuricea (Haț), *Găuriciul* (Bc, Tl, Vl, Zim), *Găurușa* (Hn; Dr. II, p. 208) < *gaură*.

Gilorțelul de Apus și *Gilorțelul de Răsărit* (Gil): două pîraie care se varsă în *Gilortul* (Gil).

Giorocelul (sat și alte locuri, Seg) < *Giorocul Mare* (sat și diverse, Cra).

Giulița (Lip) < *Giula* (Ghe) (Petr.).

Gîrbovăț(ul) (Boz, Crl, Mh, Rm, Tec, Tt), *Gîrbovița* (Aid): tema *gîrbov-* există și ea în toponimie, sub diverse aspecte (*Gîrbova*, *Gîrbovul* etc.).

Gîrlița (ACl, Dj, Mh), *Gîrluța* (Il), *Gura Gîrluței* (Brl) < *gîrlă*.

Glîmbocelul (Găe, Msc) < *glîmboc* 'adînc'. Cf. *Glîmbocul-Flești* (Ag)[3], *Glîmboaca* (Csb, Sib, Viș) și *Glîmbocata* (Găe).

Glodișorul (Cis), *Glodișoarele* (Bac), *Glodușul* (Cra) < *glod*.

Gogoșița (Cra) < *Gogoși* (Dj)[4].

Golășei (Brl, Buj, Fl, Plo, RoV, Tit, Vș), *Pădurea Golășeilor* (Tl) < *golaș*.

Golumbeiul și *Golumbelul* (Olț) < *Golumbul* (Olț).

Gorgănașul (Bal), *Gorgănelele* (Bz, Il), *Gorgănelul* (Hn) < *gorgan*.

Grindușul (munte, Nț) < *grind*.

Gropițele (Hor), *Gropșor* (Hn), *Gropușoarele* (Pr) < *groapă*.

Gruietele (Hor), *Gruiețul* (Ab, Ar, Bv, Cj, Gj) < *grui*. Pentru sens, v. discuția de la p. 30, s.v. *Gruiul*.

Gurișoara (RîV) < *gură*.

Halmulețul (Ba) < *Halmul* (Ba).

Hălmăgel (Gur) < *Hălmagiu* (Gur) (Petr.).

Hăngușorul sau *Gura Hangului* (sat, Nț) < *Hangul* (pîrîu, Nț).

Hățăgel (Haț) < *Hațeg* (Haț).

Hertușca sau *Fundul Herței* (Dor) < *Herța* (Dr).

Hîrtopelul (Nț) < *Hîrtop(ul)* (PiN).

---

[1] Cf. și „augmentativul" *Dunăroaia* (insulă, Br).
[2] La Frunzescu (numele unui deal „lîngă satul Făurei").
[3] După *DG*. În *ISt*, numele acestui sat este dat sub forma *Glîmboc*.
[4] Sau *Gogoșul* (*ISt*); în *Indicat.*, *Gogoșul* (Cra, VîM).

Hodișel (Bei) < *Hodiș* (Bei) (Petr.).

Holdița (VaD) < *Holda* (VaD). *ISt* plasează aceste două sate în fostul județ Neamț.

Ialomicioara (Db) < *Ialomița*.

Iezărelul (Cg), *Iezerelul* (Vas) < *iezer*.

Ighiel (Alb) < *Ighiul* (Alb).

Iglicioara Mare și *Iglicioara Mică* (dealuri, Măc) < *Iglița* (sat și alte locuri în același raion).

Ilfovățul (vale și cătun, If) < *Ilfovul* (pîrîu, If).

Izvorălul (TuS) < *izvor*.

Întunecăței (pisc de munte, Ms) < *întunecat*.

Jiețul (Dj): așa se cheamă o baltă „formată din revărsările rîului Jiu" și un pîrîu care curge prin lunca aceluiași rîu < *Jiul*. Cf. cele spuse mai sus, s.v. *Dunărița*.

Jijioara (afluent al *Jijiei*, care izvorăște în raionul Hîrlău și străbate raionul Iași; baltă formată de pîrîul Jijioara, pe teritoriul acestui din urmă raion) < *Jijia* (Bt, Dr, Hrl, Iaș).

Laloșelul (pîrîu, Olț) < *Laloșul* (pîrîu și diverse, Olț).

Lăculețe (Trg) < *lac*.

Lăpușnicel (Boz) < *Lăpușnic* (Lug).

Lărguța (Adj, Bac, Fg, Pt, Tc) < *larg*. Cf. și *Larga* (Adj, TîO ș.a.).

Lechincioara (Lud) < *Lechința* (Lud).

Leordețul (RS), *Leurdețul* (Bz), *Leurgioara* (Pt; *Milc*. I, 24) < *leordă*, *leurdă* 'plantă cu flori albe și cu miros de usturoi (Allium ursinum)' (Tiktin).

Lepșulețul (Foc): afluent al pîrîului *Lepșa Mare*. Din descrierea pe care o face *DG* rezultă că *Lepșulețul* se numește și *Lepșa Mică*.

Lotrișorul (Vl) < *Lotrul* (Vl). Cf. și *Latorița* sau *Lotrița* (în același ținut).

Lozovița (Gal) < *Lozova* (Gal).

Lunc(u)șoara (Ald, Cos, Gur, Ili, Suc, Vl), *Luncșorul* (Bal) < *luncă*.

Lungșoara (Ar), *Lunguleți* (Răc), *Lungulețul* (Brl, Cg, Răc), *Lungulița* (Dj), *Lunguța* (Fl) < *lung*.

Mateiaș (Rup) < n. pers. *Matei*, existent și ca toponimic (Bis) [1].

Măgurele(le) (Bis, oș. Buc, Bv, Cg, Hîr, If, Mh, Ns, Tej, Tr, Tul, TuM, VîM), *Măgurelele-Filipescu*, *Măgurelele lui Asan* și *Măgurelele lui Otetelișanul* (If), *Măguricea* sau *Vîrful Măguricii* (Cis), *Măguricea* (Ba, Bc, Vl), *Măguricea-Pietroiul* (Msc), *Măgurița* (Bc, Cg, Vș), *Mogurele* (Hn), *Valea-Mogurele* (Sș), *Mogurița* (Ab, Fg, Hn, Ns, Tr) [2] < *măgură*. Cf. și *Măgurețul* (Cg).

Mălușelul (Buz, RS), *Măluștețul* (PiN), *Măluț* (Bis) < *mal*.

Mănăstioara (Ba, Db, Pt, Rd, Sc), *Mănăstioara Doamnei* (Bot), *Dealul Mănăstioarei* (Ba), *Mănăstiricea* (Dj), *Mănăstirioara* (Cis) < *mănăstire*.

---

[1] Mold.-Togan scriu *Măteiaș*, iar satul *Matei* îl așază în fostul județ Someș. Primul se numește, în limba maghiară, *Mátéfalva*, al doilea, *Szászmáté*.

[2] Formele cu *o* (pentru *ă*), care se datoresc influenței maghiare (cf. *Magura* = *Măgura* în numeroase ținuturi ardelenești), provin de la Kisch I, 61. Cf. și Dr. II, passim (în special p. 202 urm.).

Mănăşturel (Dej) < *Mănăştur* (Ard).

Meişoarele (Msc), *Meiţa* (Plo) < *mei*.

Mereţelul (Cra), *Mereţei* (Sc), *Mereţeii Mici* sau *Mereţeica* (Sc), *Mărăţei* (Nţ) < *meret* 'loc plantat cu meri'.

Merişor(ul) (Bc, Hn, Nţ, oş. Pet., ŞoM, TîM), *Merişori* (Mr) < *măr*.

Miericica (Dj) < *Mierea* (Fil).

Milcovelul (Foc): numele unui pîrîiaş care se varsă în rîul *Milcov*.

Minişel (Ine) < *Miniş* (Lip).

Mitocel (Suc) < *Mitocul Dragomirnei* (Suc).

Mînzica (Il) < *mînz(ă)*.

Moldoviţa (rîu, Mold) < *Moldova* (rîu, Mold): primul este afluentul celui de-al doilea.

Molnicioara (Dr): pîrîu care se varsă în *Molniţa* (Dr).

Monteorul (Buz, Pr, Pt), *Munteorul* (Pr), *Munticelul* (Tran; Opreanu, *Die Szekler*, p. 109), *Munticul* (Gj), *Muntişorul* (Db) [1], *Muntişoarele* (Foc), *Muncel(ul)* (Adj, Ba, Cîm, Dej, Gj, Haţ, Mara, Ns, Nţ, Od, Pan, Rom, Sş, Tc, Tur, VaD, Vs, Zal) [2], *Muncelul Gîrboului* (Sş), *Muncelul Mare* (Gj, Ili), *Muncelul Mic* (Ili), *Munceii* (Foc; *Milc.* IV, p. 15), *Munceii Înşiraţi* (Ns; Dr. I, p. 145), *Munceluşa* (Bz), *Muscelul* sau *Muşcelul* (Buz, Cis, Cpi, Msc, Trg) < *munte*. Diminutivul cel mai răspîndit, adică *muncel*, este moştenit din lat. *monticellus*, care s-a păstrat şi în alte idiome romanice (ital. *mon(ti)cello*, frc. *monceau*, v. frc. *moncel*, span. *montecillo*, vegl. *munčal*; cf. n. top. vegl. *Munčàl* > slav. *Munćel*, invocat în *Archivio Glottologico Italiano*, vol. XXIV, sezione neolatina, p. 24, 36; retorom. *Muntisellos* etc., ap. C. Battisti, *I nomi locali dell'alta Venosta* I, Firenze 1936, p. 380, nr. 1593). Cît despre *Muscel*, D. Puşchilă, *Anuarul de Geografie şi Antropogeografie* II, p. 161–162 şi Tiktin îl scot din plur. *munţicei* < *monticelli* (prin fazele **munţcei*, **muţcei*, *muscei*, de la care s-a creat apoi un singular nou *muscel*). Dintre toponimicele înregistrate aici găsim, ca apelative, la Tiktin, pe *muntişor*, *muncel* şi *muscel* (sau *muşcel*), iar la Por. pe *muncel* 'deal mare, legat de alte dealuri lungi şi mari; munte mic' (p. 25) şi pe *muscel* 'dealuri foarte mari (de cel puţin 400 m.), îngrămădite la un loc, cu văi adînci, rîpoase şi împădurite cu păduri de fagi' (p. 25), cu plur. *muscele* 'imaşuri de pe dealuri înalte' (p. 55). Despre *Monteorul*, v. cele spuse la p. 343.

Nădăşel (Hue) < *Nadăş* (Hue) (Petr.).

Nebunaşul (Tej): munte, situat „la vest de comuna Măneciul-Ungureni", în apropiere de muntele *Nebunul Mare*.

Nedeiţa (Hor), *Nedeuţa* (Gj) < *nedeie* 'hram; bîlci' (Tiktin), existent şi ca nume topic *(Nedeia)*, tot în Oltenia (Seg) [3]. Cf. şi *Nedeicul* (Brl), care pare a fi şi el un diminutiv de la aceeaşi temă.

---

[1] La Frunzescu găsim *Munteşorul* (Ag, RS).

[2] După Dr. II, p. 145–146, *Muncel* apare, afară de raioanele transcarpatice aici menţionate, şi în Solnocul Inferior, Alba de Jos, Braşov, Cluj, Făgăraş Sibiu, Turda, Zărand, în munţii Rodnei şi ai Bîrgăului, ca să mă limitez la teritoriul romînesc propriu-zis (căci acest toponimic ne întîmpină şi dincolo de graniţele noastre politice, cum arată bogata documentare din Dr. II, p. 146–147).

[3] De adăugat *Dealul Nedeii* (Vs) şi *Nedeiul* (Seg).

Negrăița (pîrîu, Vl) < *Negraia* (sat și deal, în același ținut).

Negrișoara (Ba, Găe, Vl), *Dealul Negrișoarei* (Gj), *Negrișori* (Hor) < *negru*. În unele cazuri, aceste diminutive sînt formate de la toponimice existente în vecinătate. Astfel *Negrișoara* (Ba) este un afluent al pîrîului *Neagra Broștenilor*.

Nehoiașul (Cis) < *Nehoiul* (Cis).

Nemțișorul (Ba, TîN) < *Neamțul* (Mold). Despre pîrîul *Nemțișorul* (Nț), *DG* spune că „în dreptul satului Vînători se unește, pe dreapta, cu pîrîul Ozana, curgînd apoi spre est, sub numele de pîrîul Neamțului”.

Nișcovelul (vale cu apă, Buz) < *Nișcovul* (rîu [1], Buz).

Nucșoara (CAr, Cj, Haț, Ms, Tej) < *nucă*. Pentru sens, v. la p. 362, s.v. *Nucșoara*.

Ocnișoara (Ab, Trn), *Ocnița* (Bis, Mh, Mr, RîV, Trg), *Ocnițele* (Ale) < *ocnă* și n. top. *Ocna* (Ab, Cj, Db, Mh, Odo, Vl etc.). În ce privește sensul, cf. discuția de la p. 52, s.v. *Baia*.

Ogrăzelele și *Ogrăzelele Mari* (Hor), *Pîrîul Ogrăzelei* (Ms) < *ogradă*.

Ohabița (Csb) < *Ohaba* (*-Bistra*, Csb; *-Lungă*, Fge; *-Mîtnic*, Csb; *-Sîrbească*, Sv).

Oltenicioara (pichet, Olt) < *Oltenița* (Olt).

Oltețul (Olte) [2]: afluent al rîului *Olt*.

Opcioara (munte, VaD) < *Opcina*, *Opcina Ciumernei*, *Opcina Goii*, *Opcina Raței*, *Opcina Rea*, *Opcina Stejarul*, *Opcina Șuvărățelei* și *Opcina Varniței* (munți, VaD). Altă formă diminutivală este *Obcinoara* (Cg), căreia îi corespunde *Obcina*, singur sau cu determinative, frecvent, tot ca nume de munte, mai ales în nordul Moldovei.

Orăștioara de Jos și *Orăștioara de Sus* (Oră) < *Orăștie* (Oră).

Orevița și *Orevița Mică* (VîM) < *Oreava* (Mh). Cf. și *Oravița* (Orv), cu temă și sufix identice.

Ostrovel (Haț) < *Ostrov* (Haț) (Petr.).

Păcuricea (TîO) < *păcură*. Cf. *Păcura* și *Păcura Mare* (Cis), *Păcureț(i)* (Bc, Iaș, Tej), *Păcuri(le)* (Bac, Buz, Cis, Cpi, RS, Tej).

Păguior și *Vîrful Păguiorului* (Tran; Kisch I, p. 74) < *păgui*, variantă a lui *păcui* 'vîrf, pisc' (cf. la p. 39, s.v. *Piscul*).

Păltineiul (BAr, RîV) < *paltin*. Acest toponimic poate fi explicat în două chipuri: sau ca un diminutiv în *-ei* sau ca provenind din *păltinei* (pluralul lui *păltinel*), în care oamenii din partea locului au început, cu vremea, să vadă un singular (cf. *Bucureștiul*, *Galațul* etc.; v. mai sus, p. 381, s. v. *Frăsineiul*).

Părușul (Bac, Il, Tc), *Părușelul* (Tr) < *par*. Prima dintre aceste forme diminutivale apare în Biblia de la București [3].

Păsărei (Hor, Olț), *Păsăruia* (VîM), *Păsăruica* (Urz) < *pasăre*. Este interesant aspectul morfologic al primului toponimic: de la un primitiv

---

[1] În care se scurge valea *Nișcovelul*.

[2] În *Indicat.* apare *Olteț* (sat, Făg).

[3] Ar putea fi un diminutiv al lui *păr* (numele pomului), de la care o formație în *-ișor*, de pildă, s-ar fi confundat cu *perișor* (< *păr*, omonimul). Cf. totuși *Perișor(ul)* (Băi, Db, Fău, Fet, If, Năs, RS, Sș, Tl), *Dealul Perișorului* (Foc), *Perișori* (Fet), la baza cărora stă, cu siguranță, numele pomului.

feminin s-a derivat un diminutiv masculin (cf. şi „augmentativul" *păsăroi*, care înseamnă însă şi 'vrăbioi'). Acest fapt nu se poate explica decît pornind de la sensul latinesc, păstrat sporadic şi în romîneşte, al lui *pasăre*.

Păţăluşa (Mag) < *Păţal* (Mag) (Petr.).

Pelincî (Buj), *Pelinița* (Ms) < *pelin* 'Beifuss (Artemisia)' (Tiktin).

Peştenuţa (BAr) < *Peşteana* (BAr)[1]. Alt diminutiv format de la această numire este *Peştenița* (Haţ)[2].

Petiuţa (Făl) < *Petia* (Făl)[3]: primul este un pîrîu care izvorăşte din satul *Petia*.

Pietriceaua (Cpi, Dj, Vl), *Pietriceaua de Sud* (Cal), *Pietricelele* (Foc), *Pietricelul* (Hrl), *Pietricica* (Bac, Bz, Cpi, Db, Ms, PiN), *Pietricica de Ţară* (Cpi) < *piatră*, n. top. *Piatra*. Oraşul moldovenesc *Piatra* (PiN) este aşezat la poalele muntelui *Pietricica*.

Pietroşiţa (Trg)[4] < *Pietroasa* (Ag, Msc etc.).

Pinişorul: *Vîrful Pinişorului* (Bz) < *pin*.

Pisculeţul (Cal) < *pisc*.

Pîrscovelul (Cis) < *Pîrscovul* (Cis).

Plăieţul (Gj, Tej, Vl), *Plăişorul* (Cis, Hn, Ms, Pr, Tr), *Plăişoarele* (Msc), *Plăiuţ* şi *Valea Plăiuţului* (Mara; *GrFM*, p. 207, 209) < *plai*.

Ploieştiori (Plo) < *Ploieşti* (Plo).

Plopşorul (Cra, Fil, Giu, PiN), *Plopuşorul* (Ms, PiN)[5], *Plopiţul* (CAr) < *plop*.

Poienărei (CAr) < *Poienari* (CAr).

Poieniţa[6] (ACl, Ag, Bot, Brd, Dr, Foc, Gil, Msc, Pr, Pt, RîS, RîV, Rom), *Poieniţa-Blidare* (RîS), *Poieniţele de Jos* şi *Poieniţele de Sus* (Cis) < *poiană*.

Ponorălul (BAr), *Ponorel* (Cîm) < *ponor*.

Porcăreţ(ul) (Adj, Dj, Mh, Tc, Vas), *Purcăreţ(i)* (Ab, Cţ, Il, Seb, Zal), *Fundul-Purcăreţ* (Bac)[7] < *porcar, purcar*. Dicţionarele limbii noastre nu cunosc un diminutiv în *-eţ* de la acest apelativ, dar faptul nu poate constitui un argument împotriva interpretării mele. Mai toate derivatele cu acest sufix de la teme substantivale au valoare diminutivală. Cf. şi *Muchea-Căprăreţul* (RîV), formaţie perfect paralelă cu *Porcăreţul*. În fostul judeţ Mehedinţi găsim „fémininul" *Porcăreaţa*, care este, din punct de vedere semantic, un colectiv, cu însemnarea 'locul unde se strîng sau se adăpostesc porcii'[8].

---

[1] Şi în fostele judeţe Gorj, Hunedoara şi Vîlcea apărea acest din urmă toponimic.

[2] *ISt* transcrie sub acest aspect (*Peştenița*) şi pe *Peştenuţa* (BAr).

[3] Cf. şi *Petea* (Ghe, Lud, Odo, SaM), *Petea de Cîmpie* (Lud).

[4] Frunzescu dă un *Pietroşiţa* şi pentru fostele judeţe Iaşi şi Prahova. În *Indicat.* apare un *Petroşiţa* (Hrl).

[5] După Frunzescu, unde găsim forma nesincopată şi la omonimul din fostele judeţe Dolj şi Gorj.

[6] În *Indicat.* predomină forma *Poeniţa*.

[7] Kisch I, p. 165 menţionează un toponimic *Vale Porcureţ* (Hn), care, cu rezerve în ce priveşte aspectul strict lingvistic, aparţine tot aici.

[8] Vezi capit. VI, s.v. *Căprăreaţa*.

Porcșorul (Hn) < *porc*. Înțelesul acestui nume topic ar putea fi metaforic, și adică 'grămadă mare de fîn sau de paie, căpiță'.

Predelușul [1] (Pr) < *Predealul* (Pr).

Prisecceaua (VîM) < *priseacă*.

Provița sau *Prahovița* (pîrîiaș și rîu, Cpi) < *Prahova* (rîul bine cunoscut).

Prunișor(i) (Gur, TuS) < *prun*.

Prutețul: poartă acest nume un braț al Prutului (Bot), o gîrlă „formată din vărsarea Prutului" (Iaș), o vale și un pîrîu (Bot), o pădure (Huș).

Puiulețul (Tul) < *pui*.

Puricei (Buj, Drg) < *purice*. Diminutivul acesta există și ca apelativ, cu sensul corespunzător. O accepție metaforică, necunoscută dicționarelor noastre, este 'țărînă pe care și-o aruncă, pe pielea udă, copiii la scăldat, cu scopul de a nu lăsa pe tovarășii lor să se îmbrace' [2].

Racovița (Ag, Dj, Gil, Fău, Fil, Lug, Ms, Pit, Pt, RîV, Rț, Sib, Trg, TT, Vș) < *Racova* (Bac, Buh, CeS, Făl, GuH, Meh, Neg, Suc, Tl, TuS, Vs), din slav. *rakov* 'de rac' [3]. Să se adauge *Racovițoara* (baltă, lîngă satul *Racovița*, Rț, spune Frunzescu), apoi „masculinul" *Racovățul* (Dor, Mh). *Racoviță* este și nume de familie, răspîndit mai ales prin Moldova.

Rapolțel (oș. Dev) < *Rapolt* [4] (oș. Dev) (Petr.).

Rasovița (TîJ) < *Rasova* (Meg, TîJ).

Răchișel (Aiu) < *Rachiș* (în același raion).

Răiuțul [5] (Foc) < *rai*. Cf. și n. top. *Raiul*, discutat la p. 249—250, s.v.

Rănușa (Gur) < *Rona* (Sig, Zal), după Kisch I, p. 75.

Rebrișoara (Năs) < *Rebra* (Năs) (Petr.).

Ribițioara (Brd) [6], *Ribicioara de Jos* și *Ribicioara de Sus* (Brd) < *Ribița* (Brd), despre care v. cele spuse la p. 98, s.v. *Rîmna*.

Richicioara (Ved), *Răchițelele de Jos*, *Răchițelele de Sus* și *Dealul Răchițelelor* (Ag), *Vîrful Rechițelei* (Hn) < *răchită* [7].

Rișculița (Brd) < *Rișca* (Brd).

Rîșcuța (Făl), afluent al pîrîului *Rîșca* (Făl).

Rîușor (Făg, Hn), *Rîușorul* (două pîraie, Msc, dintre care unul se varsă în *Rîul Tîrgului*) < *rîu*.

Roșiuța (BAr) < *Roșia* (TuS).

Rumeniori (Mh) < *rumen*.

Runculețul (Vl), *Runcurelul* (TîJ), *Runcușorul* (BAr), *Runcșor* (Ili) < *runc* 'curătură'.

Ruschița (Csb) < *Rusca* (Csb) (Petr.).

---

[1] Pîrîiașul se numește, pînă la un loc, *Predealul* (v. *DG*, vol. V, p. 93); în *Indicat.* apare și *Predeluț* (sat, oș. Bra).

[2] Comunicat din sudul Moldovei (Tecuci).

[3] Multe locuri numite *Racova* sînt pîraie și lacuri, așa că sensul de 'cu raci, bogat în raci' se potrivește. Cf. *Răcoasa* și *Răcosul*, despre care va fi vorba în § 14.

[4] În *Indicat.* apare *Rapoltul Mare*.

[5] În *Indicat.* se dă *Răiuți*.

[6] *ISt* și *Indicat.* scriu *Ribicioara*, formă care corespunde mai bine sistemului fonetic romînesc.

[7] Pentru unele amănunte, care interesează și aici, v. discuția de la p. 100, s.v. *Salca*.

Săcel (Haț, Odo, Sib, Tur, Viș), *Săcelul* (Gil), *Săcele* (Bra, Ist [1]) < *sat*, prin fazele intermediare *sătucel* și *sătcel* [2]. Dacă ar mai fi nevoie de vreun argument în favoarea acestei explicații, propusă de Tiktin pentru n. top. *Săcele* (Tran), paralela *păcel* < *pătcel* < *pătucel* [3] < *pat* este un asemenea argument. Alt diminutiv de la *sat*, care trebuie considerat drept primitiv al lui *sătucel*, este *Sătucul* (Bz, Pr, RS).

Sădurelul (Sib) < *Rîul Sadului* (Sib) : primul este un afluent al celui de-al doilea (Petr.).

Sălătrucelul (Arg) < *Sălătrucul* (Arg).

Sălăuța (pîrîu, Năs) < *Salva* (Năs), pronunțat de locuitori și *Sáluṷa* (spune Dr. I, p. 87).

Sălcioara (Buz, Leh, Olt, RîS), *Sălcuța* (Bis, Cra, Db, Fet, Mr, Seg, Tc, Tit) < *salcie, salcă*. Ambele variante ale primitivului acestor diminutive circulă în vorbirea actuală, prima fiind mult mai răspîndită și intrată în limba comună. *Salcă* pare a fi astăzi o formă specific ardelenească, dacă judecăm după informațiile dicționarelor (Tiktin, s.v. *salcie*) și ale studiilor dialectale (vezi *III. Jber.*, glosar, și IV, p. 304, 309 etc.). O întîlnim totuși și aiurea, de pildă în cîteva sate din fostele județe Tecuci (Dăinceni sau Mocani, Buda, Chetroasa, Galbeni) și Tutova (Slobozia-Zorleni), despre ai căror locuitori Weigand, *IX. Jber.*, p. 179 spune că sînt veniți de peste munți. În graiurile bănățene și în Crișana („Criș-Mureș", după terminologia lui Weigand) apare și diminutivul *sălcuță*. Pe *salcă* însuși îl putem explica în două chipuri : sau ca o formă analogică, din plur. *sălci* (corespunzînd unui sing. *salce*, existent), sau ca urmaș al unui lat. *salica*. Ipoteza a doua trebuie preferată, pe de o parte fiindcă răspîndirea largă a lui *salcă*, pe care-l au și meglenoromînii, pledează pentru o vechime mare a acestei variante [4], pe de alta, fiindcă și alte idiome romanice pornesc de la *salica* (v. *REW*, nr. 7542).

Sărățel(ul) (Bc, Bis, RS, Tej), *Sărățelul Bălăneștilor* și *Sărățelul Bercei* sau *Sărățelul-Joseni* (Cis), *Sărățica* (PiN), *Sărățuica* (Il) < *Sărata* (Bac, Bis, Bot, Cor, Ghe, Hor, Moi, PiN, Pr, Săv, Sib, Vas).

Sătmărel (SaM) < *Sătmar* = *Satul Mare* (SaM).

Scăricica (Ba, PiN), *Scăriga* (TîO), *Scărișoara* (Adj, Cis, Cîm, Crl, Gj, Mh, Ms, Olt, Orș, Pr, RîV, RS, Tur) < *scară*. Cf. și *Scara* (Ag).

Sebeșel (Seb) < *Sebeș* (Seb) (Petr.). Cf. și *Sibișel* (Hn).

Sibiel (Sib) < *Sibi(i)u*. Cf. și *Sibioara* (Meg), foarte probabil o așezare întemeiată de ardeleni originari din părțile Sibiului [5].

Siliștioara (Cor, Gj), *Săliștioara* (Brd) < *siliște, săliște*.

Similișoara (Vas) < *Simila* (Bld).

---

[1] Îl înregistrează numai *ISt* și *Indicat.*, ceea ce arată că este vorba de un sat nou, întemeiat, cu siguranță, de ardeleni originari din părțile Brașovului, poate chiar din *Săcele* (= cele șapte sate situate în apropierea orașului Brașov).

[2] Această variantă am găsit-o în *Cercetări Istorice* VIII-IX, nr. 3, p. 129.

[3] Ultimele două forme le notează Tiktin, prima (*păcel*) apare la I. Agîrbiceanu, *Adevărul literar și artistic* din 11 oct. 1925.

[4] În același sens vorbește și toponimia; *Salca* (Rn), *Sălcuța* (Cra, Seg, Tit). Pentru ultima numire am invocat numai regiunile unde nu se poate susține că avem a face cu un împrumut ardelenesc.

[5] Aflu ulterior că acest sat se numea, la început, *Cicracci*.

Sirețelul (Br, Bt, Paş) < *Siret*: este vorba, mai totdeauna, de ape care se formează din acest rîu sau se varsă în el.

Slănicelul (TîO) < *Slănicul* (TîO).

Slătinița (Bis), *Slătioara* (Clg, Făl, Dj, oş. Pet, Rț, Sig, Slo), *Slătioara* sau *Valea Slatinei* (Făl), *Slătioarele* (Pit, RîV, Urz) < *slatină*, n. top. *Slatina*. Cf. şi „masculinul" *Slătiorul* (Vl).

Slăvuța (Olț) < *slavă*, pe care-l întîlnim şi ca toponimic: *Slava*, *Slava Cerchezească*[1] şi *Slava Rusă* (Ist).

Soconzăl [2] (SaM) < *Socond* (SaM) (Petr.).

Stîngăceaua (Str) < *stîngaci*, femin. *stîngace*.

Studinița (Crl) < *Studina* (Crl).

Stuhulețul (Huş) < *stuh*.

Stupărei [3] (DrO) < *stupar*. Cf. *Stupari* şi *Stuparul* (Ist).

Sucevița: poartă acest nume un afluent al rîului *Suceava* şi alte locuri din nordul Moldovei.

Şărişorul (Ba) < *Şarul* (Ba).

Şărmăşel [4] (Lud) < *Şărmaş* (Bra, Lud, Tpl) (Petr.).

Şercăița (Făg) < *Şercaia* (Făg).

Şieuț (Bis) < *Şieu* (Bis, Viş) (Petr.).

Şighiştel[5] (Cîm) < *Şeghişte* (Cîm) (Petr.).

Şirioara (Bis) < *Şiria* (Ard).

Şopîrlița (Bal) < *şopîrlă*. Dialectal circulă un *şopîrliță*, diminutiv de la *şopîrlă*, cu sensul propriu şi ca nume de plantă.

Taulețul (Opreanu, *Die Szekler*, p. 107): cf. *Taula* (Bac) şi *Taula-Parvuloc* (Tl).

Tălmăcel (Sib) < *Tălmaciu* (Sib) (Petr.).

Tărcăița (Bei) < *Tărcaia* (Bei) (Petr.).

Tătăraş(i) (Iaş, Suc), *Dealul Tătăraşi* (Sc), *Tătărăi* (Plo, Sla), *Tătărăii-Conduratul*[6] (Pr), *Tătăruşi* (Iaş, Paş, PiN), *Tătăruț* (Opreanu, *op. cit.*, p. 120), *Tătăruțul* sau *Tătarul Mic* (Bz) < *Tătar*. Cf. discuția de la p. 287—288, s.v. *Tatarca*.

Teleormănelul (Tr): afluent al rîului *Teleormanul*.

Tihuța (Bis) < *Tiha* (Bis); v. Dr. I, p. 143, 145.

Tisița (Hn) < *Tisa* (Cpi, Gur, Ili, RîV, Tej, TîO); cf. Kisch I, p. 104. Să se adauge *Tisovița* (Orş), format de la aceeaşi temă, cu sufixul „compus" *-ovița*.

Tîrnăvița (Ili, Od) < *Tîrnava* (Ili şi alte raioane); *Tîrnovița* (Gur, Odo) < *Tîrnova* (Ine).

Todoricioara (Fg) < n. pers. *Todorița* (Kisch I, p. 326).

Turnişor (Sib) < *turn*.

Țibleşel (Rn) *Țibleş* (Dr. I, p. 27).

Țințărei < *țînțar* (*BkA* I, p. 24).

---

[1] În *Indicat.*, *Slava Cercheză*.
[2] În *Indicat.*, *Soconzel*.
[3] În *Indicat.*, *Stupăreni*.
[4] În *Indicat.* apar forme cu *S*; pentru *Şărmaş* se trimite, ca numire oficială, la *Sărmaş*.
[5] În *Indicat.* găsim numai forme cu *S*.
[6] În *Indicat.* apar ca două localități diferite: *Tătărăi* (Plo) şi *Conduratul* (Miz).

Ulmețul [1] (Hor, Olt), *Ulmulețul* (Cis, Il, Mh), *Ulmușorul* (RS) < *ulm*. De adăugat *Ulmețelul* (RîV) < *Ulmetul* (RîV).

Unguraș(ul) (Dej, Pt, SM, ȘoM), *Ungurei* (Olt, Seb), *Ungureiul* (Ab), *Ungurelul* (Gil), *Ungureți* [2] (Olț) < *ungur*. Cu privire la unele dintre aceste formații, v. discuția de la p. 293–295, s.v. *Unguraș(ul)*.

Urișor (Dej) < *Uriu* (Dej).

Urzicuța (Băi) < *Urzica Mare* (Băi).

Vărăt'icel (Mara; *GrFM*, p. 210) < *Vărat'iciu* (în aceeași regiune).

Viișoara (Bis, Br, Bz, DrO, Făl, Neg, NeV, Olt, PiN, Pit, Pr, RS, Rț, Slo, TîO, Tr, Trg, Tur, Vas, Zim), *Viișoara* sau *Bonta*, *Viișoara Moștenească* sau *Mare* și *Viișoara Mică* (Sla), *Pierla* sau *Viișoara* (Plo), *Viișoara* (*Ulmetul*) (Buz), *Viișoarele* (Br), *Dealul Viișoarele* (BAr) < *vie*.

Vițioara [3] *(de Sus)* (Tej) < *viță*.

Vîlcele(le) (BAr, Buz, CAr, DrO, Foc, NeV, RîS, RîV, SfG, TîO, Tur), *Vîlcelele* sau *Dara de Sus* (Bz), *Vîlcelele de Jos* și *Vîlcelele de Sus* (Sla), *Vîlcelele Bune* și *Vîlcelele Rele* (Haț), *Vălioara* (Haț), *Vălișoara* (Aid, Brd, Csb, Tur), *Văluga* (VîM), *Văluța de Jos* și *Văluța de Sus* (Fil), *Vîlceaua* (TîJ), *Vîlcica* (Paș) < *vale*. De adăugat *Văișoara* (Ag) și *Văiuga* (Mh), existente la Frunzescu.

Vrăniuț (Orv) < *Vrani* (Orv). Cf. și *Vranița* (Ab), explicat de Kisch I, p. 157 la fel (< slav. *vrana* 'cioară').

Zimnicele(le) (Zim) < *Zimnicea* (Zim).

Zlătărei (Drg) < *zlătar*. Cf. *Zlătari* (Bac, Fil).

§ 13. ADJECTIVE ÎN *-at* [4]

Interes mare prezintă cu deosebire două categorii: unele formate de la nume de plante, celelalte de la nume de animale. În dicționare și în diverse colecții de material lingvistic nu găsim nici un exemplu similar. Singurul derivat aparent asemănător cu toponimicele noastre este *alunat*, sinonim al lui *aluniș*, dar funcțiunea sufixului diferă, prin faptul că servește

[1] În *Indicat.*, *Ulmetul*; *Ulmețul* este dat numai pentru raionul Cislău.

[2] În *Indicat.*, *Unguriți*.

[3] În *Indicat.*, *Vițioara de Sus*.

[4] În acest paragraf și în cele următoare mă ocup de toponimice care au la bază formații adjectivale, interesante mai ales din punctul de vedere al derivării cuvintelor. Numai morfologic vorbind sînt ele adjective. În ce privește funcțiunea, nu există nici o deosebire între ele și formațiile substantivale: toate sînt substantive, fiindcă toate numesc noțiuni propriuzise, în calitatea lor de 'nume' în sens strict. Este evident că, teoretic cel puțin, toponimicele în discuție au fost, la origine, alcătuite din doi termeni: un substantiv și adjectivul care-l determina. Cu vremea, acesta din urmă a început a fi întrebuințat singur, ca fiind mai important decît substantivul, întrucît exprima particularitatea esențială a locului respectiv, care deosebea pe acesta de locurile asemănătoare sau identice, indicate prin același nume. Avem aici un fenomen lingvistic obișnuit și de aceea frecvent chiar, ba mai ales, în vorbirea curentă, foarte bogată în astfel de cazuri, pe care gramaticii de odinioară le studiau într-un capitol special, intitulat catacreză. Ca și în paragrafele precedente, mă limitez, de preferință, la formațiile rare și curioase, necunoscute sau puțin cunoscute limbii comune.

la formarea unui substantiv cu sens colectiv, pe cînd, în cazurile de care este vorba aici, el are funcțiune pur adjectivală, iar înțelesul derivatelor respective este acela de '(loc) acoperit cu..., bogat în...'.

Adîncata (ACl, Bt, Bz, Dr, Ol, Pr, Rd, RoV, Tr, Trg, Suc, Urz, Vl), *Adîncata de Jos* și *Adîncata de Sus* (Dj), *Adîncata Mică* (Vș), *Mateiești-Adîncata* (Buz), *Valea Adîncata* (TuM), *Pîrîul Adîncatei* și *Adîncatul* (Dor), *Adîncățeaua* (Ol): *DA* înregistrează un *adîncat*, participiu de la învechitul *adînca* = *adînci*, devenit apoi adjectiv cu sensurile de 'adîncit' și 'adînc'. Cf. și *Adîncătura* (Bc, Il), la baza căruia stă tot o temă verbală de conjug. I, formată de la *adînc*.

Afînata (Olț): nu poate fi vorba de *afînat*, *-ă* 'așezat rar, rărit' *(DA)*, ci de un derivat asemănător cu cele aici în discuție, avînd sensul '(loc) acoperit cu fîn (mult), bogat în fîn'. *Afînata* este numele unui sat, al unui deal și al unui pîrîu. Cf. mai departe *Fînatul*.

Albinata (Moi) < *albină*.

Belciugata (Cț, Ol, Vș), *Belciugata Mare* și *Belciugata Mică* (Dj), *Belciugatele-Cojești*, *Belciugatele de Jos* și *Belciugatele de Sus* (Leh) [1]: *DA* are *belciugat* '1. încîrligat ca un belciug; 2. (substantivat) nume de oaie (cu coarnele *belciugate*)'; cf. varianta *îmbelciugat* idem: *coarne îmbelciugate*.

Bîrnatul sau *Trebișul* (Bac) < *bîrnă*; cf. *Bîrna* (Fge, Rom), *Bîrnele* (Bac), *Bîrnova* (Iaș), apoi „sinonimul" *Butucoasa* (Fet, Foc).

Brusturata (Bc), *Brusturatul* (Nț; Mat., p. 62) < *brustur(e)*.

Bucșata (Vs) < *bucșă* = *buceà* 'colac de fier vîrît în butucul roții, spre a-l feri să nu se roadă de fusul osiei' *(DE)*.

Bulbucata (DrV) < *bulbuc* (de munte, de baltă), nume de plantă *(DA)*. Cf. și *bulbucat* 'umflat, holbat, bombat'.

Bumbata [2] (Huș) < *bumb* = *bumbișor* 'plantă ierboasă, cu tulpina și frunzele acoperite cu peri scurți și aspri, cu flori trandafirii sau violete' *(DE)*.

Buscata (Vas) [3], *Buscatul* (Ns): G. Giuglea, *Geopolitica și Geoistoria* III, p. 18 urm., care a întîlnit acest din urmă nume de patru ori în fostul județ Năsăud, propune drept temă v. germ. **bosk(i)*, **buska*, din care au ieșit frc. *bois*, ital. *bosco* etc. [4]. Sensul ar fi 'muntele cu *busc (bosc)*, cu vreascuri, cu tufiș mărunt', așadar identic cu al lui *smidă*. Să se compare *Busca* (Ol) și n. pers. *Buscă* (Vizurești-Tec), împreună cu derivatul *Buscu-lești* (Pit) [5].

Căciulata (Bz, Gj, Lud, RîV), *Căciulatul* (Cra), *Căciulați* (NeV, Urz) și derivatul „personal" *Căciulătești* (Seg) < *căciulă*. În cazul munților și dealurilor, aceste numiri ar putea avea o semnificație metaforică, și

---

[1] La Frunzescu găsim, pentru acest raion, *Belciugatul de Jos* și *Belciugatul de Sus*.
[2] În *Indicat.*, *Bumbăta*.
[3] Pare a fi același cu *Bucșata*, pomenit mai sus (după Frunzescu).
[4] Același lingvist (vezi și cartea lui *Uralte Schichten und Entwicklungsstufen in der Struktur der dakorumänischen Sprache*, Sibiu 1944, p. 112) crede că și *buștean*, apoi *buscai* 'bucățele ce se pot desprinde ușor dintr-un trunchi putred la mijloc, bune pentru făcut focul' provin din acest cuvînt germanic.
[5] Vezi și *Dacor.* XI, p. 95, n. 129.

adică 'vîrf (înălțime) acoperit(ă) cu negură (eventual cu vegetație)', care evocă imaginea unui cap de om cu căciulă. Cînd avem a face cu așezări omenești recente (satul *Căciulați*, NeV, de pildă, care figurează numai în *ISt* și *Indicat.*), ne putem gîndi la dorobanții din vremea războiului pentru independență, cărora li s-a spus, în glumă, *căciulari* (și *căciulați?*). O dovadă în acest sens este, mi se pare, faptul că satul din raionul Negru-Vodă amintit aici aparține comunei *Independența*. Trebuie considerate identice cu acestea, cum face Kisch I, p. 247, *Cuciulat(a)* (Dej, Fg, Rup), al cărui *u* pentru *ă* se explică prin asimilație la *u* din silaba următoare. Nu înțeleg de ce Dr. II, p. 480 găsește „neclar" pe *Kucsulat(a)*. Și Petr. se gîndește la o înrudire a toponimicelor ardelenești cu cele din Țara Veche, fără a preciza în ce sens merge înrudirea.

Căiata (RîS) < *cai*, pluralul lui *cal*. *DG*, s.v. *Căiata*, spune: „Acest cătun, precum și locurile înconjurătoare, au fost teatrul războaielor dintre turci și ruși, aliați cu nemții, la 1789 și 1834—1835". Amănuntul ar putea explica nașterea toponimicului, întrucît ne trimite la un 'cîmp (de bătaie) acoperit cu cai (uciși în cursul luptei)'.

Căpățînata (Bac) < *căpățînă*: sinonim cu *căpățînoasă?*

Căsata (Băi) < *casă*. Acest toponimic are, foarte probabil, aceeași însemnare ca și *Căsoasa* (Buh), adică 'loc (acoperit) cu case'. Pare a fi participiul unui verb *căsa*, care va fi însemnat 'fac casă', mai întîi la propriu ('clădesc o casă'), apoi la figurat ('căsătoresc, mă căsătoresc'). Să se compare v. rom. *căsătoriu* 'om stabilit, cu casă, căsătorit; tată de familie, stăpîn al casei' *(DA)* [1], dacorom. *a (se) căsători* și formele romanice corespunzătoare (*REW*, nr. 1728), apoi supranumele latinesc *Casatus*, atestat în inscripții.

Ceratul (Gj) < *cer* 'Quercus cerris'. *ISt* și *Indicat.* au *Cerătul*, variantă populară a colectivului *ceret* 'pădure de ceri', care nu dovedește numaidecît că *Ceratul* din *DG* ar fi o greșeală de transcriere sau de tipar, mai cu seamă că această colecție urmează și în cazul de față ordinea alfabetică a județelor unde apar toponimice identice: întîi *Ceratul* (Gj), apoi *Cerătul* (Dj) [2]. S-ar putea ca numele acesta să fie un colectiv, de felul lui *alunat* = *aluniș*.

Cernata (TuS), *Cernatul* (Ag, Bra, Bz, Ms, Ol, Pr, TîS), *Cernatul de Jos* și *Cernatul de Sus* (TîS), *Izvorul Cernatului* (Cis), *Cernați* (Bld) < slav. *čern-* 'negru'. Deoarece antroponimia noastră cunoaște și ea pe *Cernat*, trebuie să admitem că, în unele cazuri, este vorba n u de locuri „negre" sau „înnegrite", ci de oameni (cf. *Cernătești*, destul de răspîndit în diverse regiuni).

Chiscovata [3] (Bot): cf. *Chiscovul* (deal, Iaș). Amîndouă au aceeași temă (*chisc* = *pisc*). Pentru formație (în ce privește pe *-ov-*), să se compare *chiscoviță* = *chiscoaie* 'gîrliciul la moară prin care curge făină în ladă sau lădoi'.

---

[1] Acest dicționar dă drept sigură ipoteza de mai sus: „Adj.-verbal al unui verb dispărut din limbă **căsa* din lat. vulg. **casare* 'a întemeia o căsnicie' ".

[2] Dacă *Ceratul* ar fi produsul unei erori (pentru *Cerătul*), ar trebui să figureze *Cerătul* (Dj) înaintea omonimului gorjean. În *Indicat.* se dă *Cerătu* (Gil, Seg).

[3] În *Indicat.*, *Chiscovată*.

Ciocați (Mh, Vl) < *Cioacă* = *ceucă* 'Corvus monedula'. Cf. și *Ceuca*, *Cioaca* etc., destul de frecvente în toponimia ciscarpatică și pe care le-am socotit drept sinonime cu *Movila* (vezi p. 35 s.v.).

Cireșata (Hn) < *cireș* (v. *Dacor.* XI, p. 94).

Ciuțați [1] (oș. Buc.) < *ciută* 'femeiușca cerbului', temă care apare des ca nume de loc (v. discuția făcută de Dr. II, p. 73 urm.).

Cîrligata (Bac, Făl, Foc), *Cîrligatul* (Db), *Cîrligați* (Bc, Huș, Il, TuM) < *cîrlig*. Tiktin are *cîrligat* 'îndoit în formă de cîrlig'; plur. *cîrligați* (Tran) 'moțul-curcanului (Polygonum)'. Cf. și derivatul *Cîrligătura* (Iaș).

Cocorata (baltă, Iaș) < *cocor*. Deși natura locului numit astfel nu lasă, cred, nici o îndoială asupra sensului ('baltă bogată în cocoare', adică 'în cocostîrci') [2], amintesc, după Tiktin, că apelativul *cocor* are, sub diverse aspecte, și accepții metaforice, ca nume de plante: *pliscul cocoarei* 1. '(Geranium pratense)'; 2. '(Erodium cicutarium)'; *cocorăi* 'măseaua ciutei (Erythronium dens canis)', care pot fi, teoretic, luate în considerație.

Conduratul (Miz) < *condur* 1. 'pantof fin, împodobit cu broderii de fir sau de mătase'; 2. *condurul doamnei* 'plantă agățătoare, originară din Perù, numită și *călțunaș* (Tropaeolum majus)'. În ipoteza că toponimicul acesta are valoarea semantică pe care o atribuim derivatelor în *-at* de la nume de plante, trebuie să pornim de la înțelesul figurat al apelativului *condur*. Să nu uităm însă că avem și un antroponimic *Conduratu* (cf. *Popeștii Conduratului*, oș. Buc., dat de Frunzescu), care poate tot atît de bine să stea la baza numelui de sat aici în discuție. Cît despre originea lui *Conduratu* însuși, nu-i exclus ca el să fie derivat tot de la *condur* (cu sensul propriu), așadar, de fapt, o poreclă, ajunsă, cu vremea, nume de familie. Există totuși și altă posibilitate de a explica pe acesta din urmă. În ipoteza că romînii au cunoscut n. pers. german *Konrad*, ca antroponimic propriu-zis, acest nume a putut lesne deveni *Condrat*, apoi, pe de o parte *Condurat(u)*, pe de alta *Condrache* (cu înlocuirea finalei *-at* prin sufixul *-ache*), din care s-a „extras" mai tîrziu tema *Condrea*, frecventă în onomastica noastră [3].

Corneata (Fil) < *corni*, pluralul lui *corn* 'Cornus mas'. S-a pornit de la forma pluralului, fiindcă un *cornat* < *corn* ar fi fost simțit ca derivat de la *corn* 'omonimul lui'. Părerea exprimată în *Archivum Romanicum* VI, p. 230, că *Corneata* este urmașul lat. *corneta* (sing. *cornetum* > rom. *Cornetul*), nu poate fi primită, pentru motive de ordin morfologic.

Cornorata (*Cosm.* I, p. 465) < *cornuri*, plur. lui *corn*; derivatul în *-at* este cunoscut și limbii familiare (mai ales ca nume metaforic al dracului).

Coroiata (Bac) < *coroi* 'pasăre răpitoare (asemănătoare cu uliul)': deoarece adj. *coroiat*, determinativ obișnuit al subst. *nas*, se bucură de o circulație redusă și, după cît știu, n-a pătruns în vorbirea populară, cred

---

[1] În *Indicat.*, *Ciutaci*.

[2] Confuzia între aceste două specii de păsări este ușoară, din cauza marii lor asemănări, și sînt convins că ea există realmente.

[3] Cf. *Lacul de la Condratu* (Pt), *Condrăchești* (Tc), *Condrea* (Huș, Pr, Tec), *Izvorul Condrei* și *Poiana Condrei* (Pr), *Condreni* (TîN), *Condreoaia* (Făl), *Condrești* (Vs), *Condroaia* (Vas), *Condurache* (Bt).

că toponimicul nostru însemnează 'loc bogat în coroi' (este vorba, în primul rînd, de o pădure).

Costişata (Trg) < *costişă* [1] 'coastă de deal'. Satul în discuţie se mai cheamă şi *Rîmata* < *rîmă*.

Cucuiata (Buz), *Cucuietul* şi *Valea Cucuietului* (Bac), *Cucuieţi* (Db, Drg, Foc, If, Moi, Olt, RoV, Tc, TîO) < *cucui* 'umflătură; deal mai ridicat, pisc de munte' *(DE)*.

Făţata (Ns): în *Geopolitica şi Geoistoria* III, p. 18 se invocă, pentru înţelegerea acestei formaţii, span. *fazada*, ital. *facciata* etc. În privinţa sensului, să se compare discuţia de la p. 138—139, unde este vorba de *faţă* ca determinativ toponimic.

Fînatul (Moi), *Fînaţi* (RîV) < *fîn*. Primul ar putea fi socotit ca un substantiv propriu-zis, judecînd după vîrful de munte *Fîneţele* (TîO), care se mai numeşte şi *Fînaturi* [2].

Fortunatul (TîO) < *fortună*, variantă populară (la Tecuci, de pildă) [3] a lui *furtună*. Cf. *furtunat* 'bîntuit de furtună', dat de *DA* ca învechit. Dr. II, p. 154—155, ocupîndu-se de magh. *Fortunátfölde*, crede că-i vorba de n. pers. *Fortunatus*. Ipoteza este verosimilă, numai dacă admitem o origine italiană, căci romînii nu cunosc şi, desigur, n-au cunoscut un antroponimic *Fortunat*.

Frăsinata (Hn; Kisch I, p. 108) < *frasin*.

Fundata (Bc, Bra, Cis, Ms, Pr, Răc, Slo), *Dealul Fundăţii* (Buz) şi diminutivul *Fundăţica* (Bra, Bz) < *fund*. Despre satul *Fundata* (Db) citim în *DG* că primele lui case au fost clădite într-o „înfundătură de pădure". Acest detaliu ne ajută să stabilim mai mult ori mai puţin exact sensul toponimicului nostru.

Ghimpaţi (Crl, Db, DrV, Olt, Răc, Rţ, Slo, Vş) < *ghimpe*.

Glîmbocata (Găe, Sib) < v. slav. *glǫbokŭ* 'profundus'; sinonim desăvîrşit al lui *Adîncata* (v. mai sus), pe care, poate, îl „traduce". Cf. *Glîmboaca* etc., discutate la p. 105, s.v. *Adînc*.

Grabaţi (Tim): după Kisch I, p. 102, ar fi vorba de un derivat de la slav. *grab-* 'carpen'. Ipoteza pare verosimilă, dar ne putem îndoi de exactitatea redării acestui nume, pe care, în *ISt* şi în ultima împărţire administrativă, îl găsim sub forma *Grabăţ*.

Gurguiata (Pr, RîV), *Gurguiatul* (Mara [4], Pr, RS), *Gurguieta* (Bt), *Gurguietul* (Bc), *Gurguieţi* (Brl, Vid), *Gurgoietul* (Mara) [4] < *gurgui* 'movilă; deluţ în formă de movilă; grui; vîrf în formă de movilă' (Por., p. 28). V. şi cele spuse la p. 30, s.v. *Gurguiata*, unde se arată că astfel de toponimice apar şi în afara actualului nostru teritoriu politic. Cf. *a se gurguia* (Olte) 'a se cocoţa undeva sus; a se făli, a se îngîmfa' *(DE)*. Cf. arom. *gurgul'at* 'rotund, rotunzit' < *gurgul'ŭ* 'lucru mic, rotund'.

Horoieta (Tt), dintr-un mai vechi *Horoiata* (Bld) < *horoi* 'ciocănitoare' (*Dacor.* XI, p. 95).

---

[1] Cf. *Costişa* (Adj, Buh, Nţ, Răd, Tc), *Costişa Satului* (Vas), *Movila Costişei* (Bt), *Costiţa* sau *Costişa* (Bac).

[2] În ipoteza că transcrierea este corectă. Cf. *Finaţul*, tot vîrf de munte în acelaşi raion.

[3] Nu numai „învechită", cum spune *DA*.

[4] Aceste două numiri apar în *GrFM*, p. 205.

Lăpușata (RîV) < bulg. *lopuš* = slav. *lopuh* 'captalan (Petasites officinalis)'.

Măderat (Ard): tema acestui toponimic este, foarte probabil, magh. *mogyoró* 'alună'. Pentru aspectul fonetic, v. discuția făcută la p. 50, s.v. *Alun*, și la p. 372—373, s.v. *Măgheruș*.

Măzărat (Ab) < *mazăre* (Kisch I, p. 107). Por., p. 62 are *măzărat* 'pămînt lutos și negru, fertil'.

Orlat(ul) (Pr, Sib), *Urlați* (Bc, Bot, Dr, Huș, Plo) < v. slav. *orĭlŭ*, bulg. *orel* 'vultur'. Cf. *Orlea* (Cîm, Cor, Db, Gj), *Orlea sub Cetate* (Tran), *Orleasca* (Br), *Orlești* (Drg), *Urlești* (Buj), *Urleta* (Cpi), care au aceeași temă, apoi „sinonimul" *Coroiata*, menționat mai sus.

Ostratul (Tit) < bulg. *ostər* 'ascuțit; aspru'.

Păltinata, *Păltinata-Gropile*, *Păltinata Mare* și *Păltinata-Rîpile* (TîO) < *paltin*.

Păstăiata (Ns)[1] < *păstaie* 'teaca în care sînt închise boabele sau semințele leguminoaselor sau altor plante' (*DE*).

Periatul (Fet), *Perieți* (Sla, Slo), *Perieții de Mijloc* și *Perieții de Sus* (Sla) < *peri*, plur. lui *păr*, numele pomului. S-a pornit, ca și în cazul lui *Corneata* (v. mai sus), de la forma pluralului, spre a se evita un derivat care ar fi prezentat dificultăți morfologice sau semantice. Tema acestor toponimice pot fi, teoretic, tot atît de bine *peri*, pluralul omoninului *păr*, și *perie*, dar cred că este preferabilă explicația primă, pentru motive „reale" (în legătură cu situația materială a locurilor numite astfel).

Rîmata (Trg) < *rîmă* (*Dacor.* XI, p. 89).

Trestiat, în *Lacul Trestiatul* (Pr) < *trestie*. Foarte interesant acest toponimic, fiindcă arată clar cum s-a ajuns la formațiile în *-at* și confirmă, deci, punctul de vedere enunțat la începutul paragrafului de față.

Ursați și diminutivul *Urseței* (TîJ) < *urs*[2].

§ 14. ADJECTIVE IN *-os*

Sînt și mai numeroase decît cele în *-at*, cu care seamănă prin faptul că, de obicei, au rămas necunoscute limbii comune, precum și prin valoarea lor semantică. Deseori temele se repetă, așa că întîlnim, de la același nume de plantă, două derivate toponimice, unul în *-at*, altul în *-os*, perfect sinonime[3].

---

[1] Dat de G. Giuglea, *Geopolitica și Geoistoria* III, p. 18.

[2] Cf. *Lupatul* (Galiția) < *lup*, menționat de Dr. II, p. 480, unde se citează și alte nume topice formate cu *-at* în afara granițelor noastre politice, precum *Cercelat*, *Pikujata* și *Picuiela* etc.

[3] Și toponimia altor regiuni romanice cunoaște derivate cu acest ultim sufix. Iată cîteva exemple retoromane, comunicate mie de cunoscutul toponomast elvețian J. U. Hubschmied prin scrisoarea sa de la 24 iunie 1928: « *Rüwlisen* 'Alp im Berner Oberland' < **rivulosa* 'die Bachreiche, die Bachalp'; *Büttlassen* (dintr-un mai vechi *Büttlosa*, *Bittlosa*) 'Berggipfel des Berner Oberlandes' < **betullosa* 'die Birkenreiche, die Birkalp' (denn ursprünglich hiess so zweifellos eine Alp am Fusse des Berggipfels). » Cf. și *Revue de Linguistique Romane* VII, p. 168.

Aninoasa (Ag, Cis, Drg, Fil, Hor, Msc, oş. Pet, SfG, TîJ, TîS), Tr, Trg, *Gura Aninoasei*, *Muchea Aninoasei* şi *Valea Aninoasei* (Bz), cu diminutivul *Aninoşiţa* (Gil), *Aninosul* (Vl), *Arinoasa* (Adj, Ag) < *anin, arin*. Despre modul cum s-ar mai putea interpreta unele dintre aceste numiri, v. discuţia de la p. 50—51, s.v. *Anina*[1].

Arămioasa şi *Arămoasa* (Adj), *Arămosul* (Vs) < *aramă*. În *DA* găsim *arămos* 'care conţine aramă, bogat în aramă', cu precizarea „puţin întrebuinţat". Varianta *arămios*, absentă în dicţionarul citat, conţine suf. *-ios*, identic şi ca origine şi ca însemnare cu *-os*.

Baboiasa (iezer, Brl) < *baboi* = *biban* 'peşte mic (Perca fluviatilis)' (*DE*). Cf. *Baboi* (Cra, RîV), *Baboiul* (Brl). Dispariţia lui *o* din sufix (*-asa* < *-oasa*) se datoreşte disimilaţiei la *o* precedent.

Băioasa (Adj), *Schitul Băiasa* (Hor) < *baie*. Cf. *băios* „(rar în Transilvania, despre regiuni miniere) bogat în băi (= mine)" (*DA*). Al doilea nume prezintă acelaşi fenomen ca *Baboiasa*, cu deosebirea că înlocuirea lui *-oasa* prin *-asa* a fost provocată de asimilaţie (influenţa lui *ă* din silaba precedentă) sau, mai probabil, de analogie (suf. *-iasă* s-a substituit lui *-(i)oasă*, cu care seamănă bine ca sunete). Pentru altă posibilitate de explicaţie, vezi mai sus, p. 366, s.v. *Băiasa*.

Băligoasa (Buz), *Băligoşi* (Br, Buz) < *baligă* : interesant este *Tocila Băligoasă* (Bz), care arată cum a putut lua naştere un asemenea toponimic[2]. La fel cred că trebuie explicate *Bălicioasa* (Pt) : *-ios* este o variantă a lui *-os* (v. cele spuse s.v. *Arămioasa*), iar prefacerea lui *g* în *c* n-are nimic curios în sine, şi *Belegosul* (RîV) : *ă* > *e* prin asimilaţie la *i* (> e) din silaba următoare[3]. Cf. *băligos* 1. 'plin de baligă sau amestecat cu baligă'; 2. (fig.) 'moale, lipsit de energie, apatic' (*DA*).

Bătăioasa şi *Valea Bătăiosului* (Hor) < *bătaie*.

Blănoasă, în *La Stîna Blănoasă* (RS : „stînă..., loc de iernare pentru oile ce vin de la munte", *DG*) < *blană*.

Boboasa (lac, Căl) < *bob* : *bobos* 'plin de bobi sau boabe; care are sau dă bobi mulţi' (*DA*). Sensul toponimicului nu poate fi decît metaforic (s-a pornit, probabil, de la aspectul stropilor de apă, produşi continuu de o cauză oarecare).

Bolboşi (Gj, Str) : tema pare a fi identică cu a lui *bolboc* = *bulbuc*[4] şi a lui *Bulboasa*[5] (Vas). Cf. şi *Bolboaşa* („vale...; trece prin comuna *Bolboşi*", Gj).

Bolfosul (deal, Dor) < *bo(a)lfă* 'umflătură', *bolf* (în Munţii Apuseni) 'bucată mare de piatră (pe marginea drumului), stînă, pietroi, bolovan'. *DA*, din care am luat aceste detalii, cunoaşte şi adj. *bolfos*, derivat de la *bo(a)lfă*.

---

unde se spune că lat. *-osus*, transmis limbilor romanice, deşi adjectival la origine, poate avea în toponimie funcţiune substantivală şi să fie, deci, sinonim cu urmaşii lui *-etum*, colectiv.

[1] Cf. şi articolul lui I.-A. Candrea din *Convorbiri Literare* XXXIX, p. 1124 urm.

[2] *Băligoşi* (Buz) ţine de comuna *Balta Tocila*, de care ţine şi satul *Tocila*.

[3] Cf. ucr. *bélega*, variantă a lui *bálega* = rom. *balegă*.

[4] În fostul judeţ Botoşani se găsea n. top. *Bulboci*, iar în Dolj şi Gorj, derivatul *Bulbuceni*.

[5] În *Indicat.*, *Bulboaca*.

Bolohănosul (pîraie, Făl şi Nţ) < *bolohan*=*bolovan* : punctul de plecare al acestei numiri a fost, cu siguranţă, albia plină de bolovani a pîraielor în discuţie.

Bortoasa (un deal şi şase movile), *Movila Bortoasă* (Ba, Dor)[1] < *bortă*.

Brezoioasa (Br, Măc) : cf. *Brezoiul*.

Briboasa[2] < *breb* = *castor*. Cf. *Breb(ul)* (Buz, Cis, Cpi, Db, Dj, Pr, oş. Reş, Sig, Trg), *Brebul Nou* (Csb), *Brebi* (Zal). Pentru *e* > *i*, să se compare *Briboiul* (Vş), derivat „augmentativ" de la aceeaşi temă.

Brusturoasa, *Brusturoasa-Căsoasa* şi *Brusturosul* (Bac) < *brustur(e)* : sinonime cu *Brusturata* şi *Brusturatul*, menţionate în paragraful precedent.

Budăioasa (Vs), *Buduioasa* (Bac) < *budăi* 1. 'vas de lemn, în formă de con'; 2. 'ghizdele'; 3. 'fîntînă puţin adîncă'. La baza toponimicelor noastre stă sensul 3. Cf. *Budăile* (Ba, Bot, Făl, Iaş,), *Dealul Budăilor* (Făl), *Valea Budăilor* (Iaş), *Budăiul* (Ba, Bc, Bt, Dr, Iş, Tc, Vs), *Budăiul Ciofilor* (TîO), *Budăiul de la Standoale* (Făl), *Budăiul Domnesc* (TîO), *Buduiul* (Foc).

Budurosul (Plo) < *budur* 'stîncă mare şi cu oarecare vegetaţie neregulată, unde capra neagră se ţine mai adesea' (*DA*). Kisch I, p. 97 invocă un *budur* 'trunchi de copac găunos'. Cf. *Faţa Budurului* (Tran), *Buduroaia* (Făl), *Buduroaiele* (Cra), *Buduroiul* (Drg), *Măgura Buduroiului* (TuM) şi derivatele „personale" *Budureşti* (Vl), *Budureasa* (Bei), *Budureasca* (Miz, Plo).

Burdiosul (Cra) : *DA* înregistrează adj. *burdios* (< *burdihos* = *burduhos*) 1. 'pîntecos, cu pîntecele mare'; 2. 'însărcinată, grea (despre femei şi mai ales, în batjocură, despre fete)'. Cf. şi plur. *burduhoşi* 'feciori îmbrăcaţi în haine nemţeşti, milităreşti etc. în ziua de începere a postului de Paşti'[3].

Butucoasa (Fet, Foc) < *butuc*. Sensul dat de *DA* pentru *butucos* (şi *butucănos*) : 'ca butucul, gros, grosolan, necioplit' nu se potriveşte cu natura locurilor în discuţie (lacuri şi un pîrîu). De aceea trebuie să pornim de la funcţiunea, obişnuită în toponimie, a lui *-os*, adică 'bogat în...'.

Călcăioasa (Bot) < *călcăi*, variantă moldovenească a lui *călcîi*.

Căpăţînosul (Bac) : aşa se numeşte o pădure „care îmbracă dealul *Căpăţîna*" (*DG*).

Cărpănosul (Tul), *Cărpinoasa* (RîV) < *cărpăn* (*carpin*). Aceste toponimice dau dezlegarea etimologiei adj. *cîrpănos* (cu varianta, mai veche, *cărpănos*), care circulă curent în vorbirea familiară şi populară moldovenească şi înseamnă 'zgîrcit'. Tiktin se gîndea la *curpen*, cu motivarea semantică : „care se cramponează de bunurile sale ca curpenii sau vrejii de un copac". Afară de dificultatea fonetică (*u* > *ă*, *î*), intervine semantismul, care face inacceptabilă această explicaţie, cum am arătat de mult în *Diftongarea lui e şi o accentuaţi*..., Iaşi 1921, p. 198. Punctul

---

[1] V. Bogrea, *Anuarul Arhivei de Folklor* I, p. 44, n. 2 glosează acest toponimic (şi pe sinonimul *Movila Găunoasă*) prin 'peşteră, grotă'.

[2] La I. Conea, *Cercetări geografice în Istoria Romînilor*, Bucureşti 1938, p. 76, n. (Cf. şi *Brebina*, amintit tot acolo şi avînd aceeaşi temă.)

[3] În raionul Fălticeni găsim numele de deal *Burduhosul*. Tot deal este şi *Burdiosul* (Cra). Urmează că avem a face cu metafore, provocate de aspectul locului.

de plecare pentru întrebuințarea metaforică a lui *cărpănos* este imaginea avarului care ține la averea sa cu aceeași tărie și încăpățînare cu care se țin una de alta fibrele lemnului de carpen. Cine a tăiat sau a văzut tăindu-se un astfel de lemn știe cît de încîlcite îi sînt fibrele și cîtă rezistență opun ele tăietorului. Cred că mai întîi s-a spus *cărpănos* despre alți copaci, a căror structură semăna, în această privință, cu a carpenului, apoi despre diverse obiecte, iarăși întrucîtva asemănătoare, și numai după aceea despre oameni. Etimologia mea a fost acceptată de *DA*, chiar dacă acolo nu se face trimiterea de rigoare.

Căsoasa (Buh), *Brusturoasa-Căsoasa* (Bac) < *casă*: sinonim cu *Căsata*, înregistrată mai sus (p. 465).

Cepoasa, în *Dealul Cepoaselor* și *Valea Cepoaselor* (Drg) < lat. *caeposus* 'care produce ceapă'. Cu toate că existența acestui cuvînt latinesc nu este sigură [1], derivarea toponimicului nostru din *ceapă* mi se pare neîndoielnică. Căci nu poate fi vorba de *cepos* 'cioturos, noduros' < *cep de brad* 'ciot sau nod de la crengile de brad' (cf. Tiktin, s.v., unde se citează sintagma *toiege cepoase*, găsită la Dosoftei), a cărui însemnare este prea specială. De altfel Damé cunoaște un adjectiv *cepos* 'bulbeux', identic cu numele nostru topic și care se potrivește, semantic, chiar cu funcțiunea de epitet al substantivului *toiag*. Se știe că despre ochii umflați de plîns se spune *cît cepele de mari*.

Cernăloasa (iaz, Dor) < *cerneală*, cu sensul, etimologic, de 'culoare neagră în general'.

Ciulinosul (Făl) < *ciulin(ă)*: *ciulinos* 'spinos, ghimpos' (Tiktin). Cf. *Spinoasa* (Iaș).

Ciuturoasa (Db) < *ciutură* 'găleată de puț', existent și el în toponimie: *Ciutura* (Cra), *Ciutura Fărîmată* (VîM), *Ciuturica* (Cra) [2], cu derivatele *Ciuturoaia* (Rț, Vl), *Ciuturești* (Bac), *Ciuturești-Mischii* (Dj).

Cocenosul (RoV) < *cocean* 1. 'tulpina porumbului și a altor plante asemănătoare' (= mold. *hlujan*); 2. *(cocean căpresc)* 'salvie vîscoasă (Salvia glutinosa)' (Tiktin).

Codoasa (Urz) < *coadă*. Cf. *codoasă*, nume de oaie.

Colboasa (Bac) < *colb* = *praf*.

Copăcioasa (BAr, Fil, Gil, Hn) < *copaci(u)*. Tiktin traduce pe *copăcios* prin 'păduros'. Și Dr. II, p. 76 menționează un *Copăcioasa*, pe care nu-l poate localiza.

Delosul (Gj) < *deal*. Sinonim cu *deluros*, derivat de la forma de plural.

Dumbosul (Brl): cred că trebuie să pornim de la v. slav. *dǫbŭ* 'arbor' ("primaria hujus vocabuli significatio est ligna, materia; Bauholz", precizează Miklosich, *Lexicon palaeoslovenicum*), și nu de la *dîmb*, care ar fi putut da naștere unui adjectiv *dîmbos* (> *dumbos*, cu *î* neacc. > *u*), pentru motivul că toponimicul în discuție aparține unui iezer.

---

[1] Dicționarele îl notează cu semnul întrebării.

[2] Un pîrîu care curge prin satul *Ciutura*. În *DG* se spune că satul și-a luat numele de la pîrîu.

Flocoasa (Adj, Br, Dj, RS), *Măgura Flocoasă* (TuM), *Flocosul* (Giu), cu diminutivul *Flocoşeaua Mare* şi *Flocoşeaua Mică* (Tr) < *floc(i)*. Toate locurile în discuţie sînt movile şi măguri; avem a face, aşadar, cu o metaforă, poate glumeaţă (vegetaţia de pe ele a fost asemănată cu miţele unui animal flocos).

Furnicosul (Fl), *Furnicoşi* (Msc) < *furnică* sau, poate, lat. *formicosus*: 'plin de furnici'. *DA* spune că *furnicos* (cu varianta *furnigos*) 'plin de furnici' se întrebuinţează rar.

Găinoasa (Dj) < *găină*.

Găunoasa (Ba, Fl, Hn, Iş, Neg, Tr, Vs, Vl), *Dealul Găunoasa* şi *Pîrîul Găunoasei* (Fg; Dr. II, p. 136), *Măgura Găunoasă* (Tr), *Găunosul* (Olt), *Găunoşi* (Căl): derivat de la *găună* 'gaură' (*DE*)[1]. Cf. mai sus *Bortoasa*.

Ghimpoasa (Cpi) < *ghimpe*. Aceeaşi temă, sub forma unui plural *ghimpuri*, are, cred, *Ghimporosul* (RîV). „Sinonime" cu *Ciulinosul* şi *Spinoasa*.

Glodinoasa (pîrîu şi vale, Bt) *Glodosul* (TîO)[2] < *glod*. Primul toponimic este format cu suf. *-ănos*, uşor modificat, pe cale, probabil, analogică (*ă* > *e* > *i*): cf. *Glodeana*, *Glodeanul*, *Glodeni*.

Hăciugosul (Făl) < *heciugă* 'loc cu tufăriş greu de pătruns (se spune mai ales pentru tufărişuri spinoase)' (Por., p. 66).

Hemeiosul (Huş) < *hămei*, cu *ă* > *e*, sub influenţa lui *e* din silaba următoare. Cf. *Hămeiul* (Moi).

Humosul (Paş), *Berezlogi-Humosul* (Paş)[3]: *DE* are *humos* 'plin de humă, argilos'. Cf. *Huma* (Cis), *Humariul* (Dor), *Humăria* (Ba, Bot, Dor, Vas), *Humele* (Cos, Ms), *Humeni* (Dor).

Imoasa (Str) < lat. *limosus* 'noroios'. *DA* cunoaşte, din graiurile sud-vestice, adj. *imos* (şi tema *im* < *limus*).

Lăturoasa (BAr) < *lătură*, plur. *lături* 'apă murdară în care s-au spălat vasele de la bucătărie, rufele etc.' (*DE*).

Leurdoasa (Dj) < *leurdă*, nume de plantă (Allium ursinum).

Luncoasa (Bz) < *luncă*. La Tiktin, *luncos* (despre un teren) 'coborît (ca nivel), apos, umed', găsit în următorul citat: „Cultura ei [a cînepei] reuşeşte cu înlesnire în locurile luncoase şi grase". Am impresia că sensul adj. *luncos* nu este cel dat de Tiktin. În orice caz, toponimicul nostru înseamnă 'loc bogat în (sau acoperit cu) lunci'.

Lupos, în *Pîrîul Luposului* şi *Poiana Luposul* (Nţ; Mat., p. 55, 56) < *lup*. Cf. *Baboiasa*, *Briboasa*, *Furnicosul*, deja menţionate, apoi *Peştiosul* şi *Puricoasa*: toate, formaţii în *-os* de la nume de animale.

Lutoasa (TîS), *Luturosul* (Pr) < *lut(uri)*.

Mălosul (Bac) < *mal*.

Mărosul (Mh) < *măr*.

Măstăcănoasa (PiN): „numire veche ce se dă şi azi de către locuitorii băştinaşi pîrîului *Mastacănul*" (*DG*).

---

[1] Dr. II, p. 136 se gîndeşte şi la *găun* = *gărgăun*.

[2] Cf. şi *Glodoşi* (*Cosm.* I, p. 465 şi *MemAcR*, Ist, Ser. III, tom. XXI, p. 205).

[3] *Bereslegi-Humosu* din *ISl* este o greşeală de transcriere (*-legi* pentru *-logi*). În *Indicat.*, s.v. *Bereslogi-Humosul*, se trimite, ca numire oficială, la *Humosul*.

Miroasa (Adj), *Miroși* (Cos, Miz, RoV) < magh. *nyír* 'mesteacăn', cu *ń(i)* > *m(i)* printr-un fel de hiperurbanism, dar și sub influența „etimologică" a lui *miros(i)*. Vezi cele spuse la p. 80—82, s.v. *Mastacănul*, și la p. 373—374, s.v. *Mireși*.

Mosoroasa (RîV) < *mosor* 1. 'bobină pe care se deapănă ața'; 2. (Trans.) 'excrescență dură, de formă rotundă' (Tiktin). Pentru toponimicul nostru trebuie să pornim de la sensul 2.

Nămoloasa (Gal, RS) < *nămol*. Damé are *nămolos* (și *nomolos*) 'bourbeux, boueux'.

Nisipoasa (Bz, Mh, Ms, Plo, Vl) < *nisip*.

Noroios, în *Apa Noroioasă* (Tl) < *noroi*.

Otăroasa (Gj, Vl) < *(h)otar*. Cf. și *Hotărasa* (Hor), cu *oa* < *a* printr-un fenomen complex, de asimilație (la *ă*) și disimilație (la *o*).

Păioasa (Brl) < *pai*. Tiktin are *păios* 1. (Adj) 'care are paie multe'; 2. (subst.) plur. *păioase* (modern) 'cereale'. Toponimicului trebuie să-i atribuim sensul 1, cu precizarea că-i vorba de un loc „păios", nu de un obiect oarecare.

Păltinoasa (GuH) < *paltin*.

Pănoasa (Neg) < *pană*. Pentru sesizarea înțelesului, reproduc, după Tiktin, accepțiile apelativului *pană*: 1. 'foaia care învelește știuletele porumbului' (sinonim cu mai răspînditul *pănușă*); 2. *pana zburătorului* a. 'viorea de lună (Lunaria)'; b. (Mold.: Slănic) 'frunza unei specii de ferigă, cu însușiri medicinale (Struthiopteris)'.

Păroasa (Cpi, oș. Hun, Ili) *Părosul* (Foc), *Păroși* (Mara, Ol) < *păr*, numele pomului. S-ar putea ca unele dintre aceste formații să aibă drept temă omonimul *păr*, dar cred că greșim mai puțin acceptînd prima explicație, în favoarea căreia vorbesc nu numai toponimicele studiate în prezentul paragraf, ci și o numire dublă de felul lui *Peri* sau *Păroși* (Mara; Dr. II, p. 394).

Peștiosul (pîrîu, Buh)[1] < *pește*.

Pietroasa (Ag, Ba, Bc, Bei, Bz, Dr, Drg, Fge, Hn, Msc, Nț, Olt, Pan, RîS, Sv, Tc, Tur, Vl), *Pietroasa de Jos* (Miz), *Pietroasa de Sus* (Dj, Miz), *Valea Pietroasă* (RS), *Valea Pietroasei* (Cv), *Pietrosul* (Ba, Bt, Buz, Dr, Iș, Neg, Nț, Paș, Pt, Rm, RS, Tl, Tt), *Pietrosul-Bogolin* și *Pietrosul-Budăi* (Făl), *Muntele Pietrosul* (Pt), *Chetroasa* (Pan, Vas), *Vîrful Chetroasei* (Făl), *Chetrosul* (Bac, Bld, Dr, Fl, Iș, Pt, Tc, Tt, Vs)[2] < *piatră*, *chiatră*.

Pinoasa (TîJ) < *pin*. Cf. *lemn pinos* 'lemn de pin' (*foaie verde lemn pinos* este începutul unei poezii populare de la romînii din Serbia; vezi *Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj* IV, p. 104).

Plopoasa (sau *Lespezi*, Bc; Ros, p. 175) < *plop*.

Pucioasa (Bz, Trg, Vl), *Pocioasa* (RoV), *Pucioasele* (RîS), *Puciosul* (Ba, Clg, Nț, VaD), *Vîlceaua Puciosului* (Pr) < *(a) puți*; de obicei izvoare și ape minerale poartă astfel de nume, a căror însemnare este cea origi-

[1] La Mat., p. 62; în *DG*, *Peștioșul* (greșeală de tipar sau de transcriere).
[2] *DG* n-are o normă precisă în redarea pronunțării locale a acestor toponimice. De aceea, printre formele cu *Ch*-, sînt, probabil, cîteva care figurează și sub *P*-.

nară, adică etimologică, şi diferă, prin urmare, de a apelativului actual *pucioasă*, deşi acesta însuşi provine tot din adj. *pucios*, cu sensul de 'puturos, împuţit'.

Puricoasa (Cis) < *puric(e)*.

Puturoasa (Hîr, Iaş, RîV, Sla, SM, Tec), *Fîntîna Puturoasă* şi *Vîna Puturoasă* (Bz), *Puturosul* (Ag, Bc, Br, Bt, Iş, Pr, RS, Tl, Trg), *Izvorul Puturos* (Nţ) < *putoare*: sinonime cu *Pucioasa* etc. (au, de altfel, aceeaşi temă)[1] şi deosebite întrucîtva, ca înţeles, de adj. *puturos*, care obişnuit însemnează 'leneş'. Cf. şi numirea dublă *Puturosul* sau *Împuţitul* (TîO).

Răchitoasa (Adj, Fet, Tc), *Răchitosul* (Foc, Tc), *Răchicioasa* (Fil) < *răchită*, plur. *răchiţi*.

Răcoasa (Pan), *Răcosul* (Bot, Huş) < *rac*. Despre locul din raionul Huşi (o baltă) *DG* spune: „I s-a dat acest nume, din pricina marii cantităţi de raci ce conţine". Dacă ar mai fi vreo îndoială cu privire la interpretarea toponimicelor în *-os*, explicaţia reprodusă aici este menită, sper, să convingă şi pe cei mai sceptici[2].

Răpizosul (Il; Frunzescu) < *repede*.

Răstăcioasa (TîJ) < *răstoacă*; despre sensul acestui apelativ, existent şi în toponimie, vezi discuţia de la p. 72–73, s.v. *Gura*.

Ruginoasa (Ag, Ba, CAr, Cis, Cţ, Dr, Hue, Neg, Nţ, Paş, Rom, Vl, Vs), *Ruginos(ul)* (Bc, Csb, Olţ), *Ruginosul* sau *Rugina* (Bz), *Izvorul Ruginosului* (Bz) < *rugină*.

Sălbos, în *Valea Sălboasă* sau *Selboasă* (Ns): Dr. I, p. 112 (nota de la p. 111) şi 145 vede în tema acestui adjectiv toponimic o variantă (*selbă* < *sehelbe*) a lui *sîlhă* (*silhă* etc.)[3] 'pădure'.

Scaioşi[4] (Drg), *Scăioşi* (Tej) < *scai*. La Tiktin, *scăios* 'asemănător cu scaiul' (după Cihac) şi în *iarbă scăioasă* (Tragus), iar la Damé, *scăios* = *scăieţos* 'plein de chardons'. Pentru toponimicele noastre se potriveşte sensul dat de acest din urmă autor. Şi *Scăiasa* (Mara; *GrFM*, p. 207) trebuie explicat la fel (în ce priveşte partea finală, cf. *Baboiasa* şi *Băiasa*, pomenite mai sus).

Scrădoasa (TîS) (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 132) < *scradă*. Cf. *Scrada* şi *Scrădiţa* (Gil), *Valea i Scradi* (Mara; *GrFM*, p. 209), *Vîrful Scredii* (Ns; Dr. I, p. 80, n. 3). Apelativul care stă la baza acestor toponimice lipseşte în dicţionare. Dr. I, p. 80, nr. 3 îl redă sub forma *scladă* (învechit) şi-l traduce prin 'Holzstoss ('grămadă de lemne')' (după Tiktin). La Por., p. 39 găsim colectivul *scrădiş* 'apă limpede, stătătoare şi neadîncă, cu fund de nisip sau de pietriş amestecat cu scoici şi cochilii sfărîmate'. Trebuie să ne oprim

---

[1] Şi locurile în discuţie sînt, de obicei, identice.

[2] G. Weigand, *XIX.–XX. Jber.*, p. 133 se gîndeşte la *rece*, dar n-are dreptate, chiar dacă *DG* n-ar spune ce-am văzut deja despre *Răcosul*. Acelaşi lingvist explică just (< *rac*) n. top. *Racoş* (Odo, Rup), de origine maghiară: „*Oláh Rákos* im linken Seitental magyarisch 'krebshaltiger (Bach)' > *Răchişul*" (*BkA* I, p. 11–12). Cf. şi *BkA* III, p. 62; Kisch I, p. 158; *XXVI.–XXIX. Jber.*, p. 88 (în această din urmă publicaţie este vorba despre *Răcătăul*, Bac, numire maghiară, la origine, care însemnează 'iazul cu raci').

[3] Cf. *Sihla* (PiN), *Sihlea* şi *Sihlele* (RîS). Por., p. 67 are *selbă* 'pădure'; *sihlă* 'ţiglău împădurit; pădure deasă cu copaci drepţi şi subţiri'; *silhă* 'regiune cu pădure deasă, cu copaci drepţi şi subţiri'.

[4] În *Indicat.* apare sub forma *Scăioşi*.

la acest ultim înțeles, pentru care pledează procedeul obișnuit aplicat în toponimie și, mai ales, aspectul fonetic (cu *r*) al temei.

Silos, în *Dealul Silosul* (Tran; Kisch I, p. 250): provine, cred, dintr-un mai vechi *sihlos* < *sihlă* (cu *h* dispărut, după ce s-a redus la o simplă aspirație) și este astfel sinonim cu *păduros* (cf. mai sus, s.v. *Sălbos*).

Smîrdioasa (Zim): tema este slav. *smr(ŭ)d-* 'a puți' (cf. v. slav. *smrŭděti* 'a puți', *smradŭ* 'putoare', bulg. *smrъdjá* 'a mirosi urît, a puți'). Urmează, deci, că *Smîrdioasa* înseamnă același lucru ca *Pucioasa* și *Puturoasa*. Să se compare *Smîrda* (Vs), *Smîrdăstețul* și *Smerdiște* (Mh), cu temă identică [1].

Spinoasa (Hrl) < lat. *spinosus* 'care are spini, acoperit cu spini'. Cuvîntul romînesc ar putea fi un derivat, pe termenul limbii noastre, de la *spin*.

Streminoasa (Drg, Tt), *Sterminoasa-Vlădișorul* (Msc) < *stărmină* 'coborîș prăpăstios' (v. discuția de la p. 378, s.v. *Streminoasa*). Același cuvînt trebuie să vedem în *Știrghinosul* (Nț: „*Pîrîul Știrghinosul*, izvorăște de sub Cernegura", Mat., p. 42): *ghi* provine din *ńi* (< *mi*), iar întreaga parte inițială (aș zice tema) s-a modificat sub influența „etimologică" a lui *știrbi* (dial. *știrghi*).

Șuvărosul (Ns; *Bul. Phil.* IV, p. 87) < *șovar* = *papură*.

Teioasa (Dor) < *tei*.

Tinoasa (RîS, TîS), *Rîul Tinoasa* (Tr), *Tinosul* (Dj, Plo), *Tinosul* sau *Tinoasa* (RîS) < *tină* 'noroi, glod'. Cf. *Nămoloasa* și *Noroioasa*, înregistrate mai sus.

Ulmoasa (SoM) < *ulm*.

§ 15. ADJECTIVE ÎN *-ov(a)*, *-av(a)*

Toponimicele aparținînd acestei categorii sînt și ele foarte numeroase. Sufixul *-ov(a)*, cu varianta *-av(a)*, este de origine slavă, și tot din idiome slave provin majoritatea temelor[2]. Există totuși destule nume topice de acest gen formate de la teme neslave. Faptul prezintă o importanță deosebită. Deoarece sufixul în discuție n-a fost niciodată productiv pe terenul limbii romînești, prezența unor astfel de toponimice, hibride din punctul de vedere al derivării, nu se poate explica decît admițînd, cum fac în momentul de față istoricii și lingviștii care studiază epoca de formație a poporului nostru, o simbioză slavo-romînă. Sub raportul strict lingvistic, aceasta înseamnă bilingvism: în anumite ținuturi ale teritoriului actualmente romînesc, populația era amestecată și vorbea curent atît romînește, cît

[1] *Smîrdan(ul)* (Bz, Cal, Căl, Dj, Dor, Gal, Măc, Miz, TuM) este o numire dată de oficialitate, în amintirea luptelor de la *Smîrdan* (Bulgaria).

[2] De fapt, numirile în întregime se datoresc populațiilor slave care au trăit ori mai trăiesc prin regiunile respective. Deseori tema lor este un nume de plantă, ca și în ținuturi de limbă slavă (cf. Franck, p. 207–208).

și graiurile slave corespunzătoare. Cînd tema unui toponimic în *-ov(a)* sau *-av(a)* este latinească, avem dreptul să presupunem că această finală slavă a luat locul sufixului moștenit, asemănător cu ea în privința funcțiunii [1].

Numirile aici în discuție pun, între altele, o problemă pe care am dezbătut-o, din fugă, și la derivatele în *-iște* (p. 441 urm.). Este vorba de accentuarea lor. Ce-am spus despre acelea are, în general, valoare și pentru acestea. Accentul șovăie, în sensul că, la unele, el stă pe temă, la altele, pe sufix. Masculinele bisilabice sînt accentuate pe silaba inițială (adică pe temă): *Búcov, Chíscov, Dránov* etc. (tot așa dacă au articol: *Búcovul, Chíscovul, Dránovul*); cele cu trei sau mai multe silabe primesc accentul pe sufix: *Bratilóv(ul), Cîrcinóv(ul)* ș.a. Aceleiași norme i se supun și femininele, care nu pot însă avea mai puțin de trei silabe (sufixul însuși este bisilabic), așa că trisilabicele merg cu masculinele bisilabice (*Glógova, Tútova*), iar celelalte, cu masculinele de trei sau mai multe silabe (*Calinóva, Ciucuróva*). Excepțiile sînt aparente. Astfel *Craióva* s-a pronunțat, ba, după cît sînt informat, încă se mai pronunță *Cráiova* [2], iar *Moldóva* este continuatorul unei mai vechi *Molidóva* (vezi ceva mai departe).

În cele ce urmează mă ocup numai de toponimicele a căror temă este sau pare a fi cunoscută. Mă conformez astfel normei aplicate mereu de-a lungul acestei lucrări și impusă de prudența științifică cea mai elementară. Printre ele figurează un număr de formații în *-ovăț* și *-ovița*. Am crezut că le pot lua și pe ele în considerație, pentru motivul că sufixele lor reprezintă, de fapt, amplificații de-ale lui *-ov*, iar cînd de la aceeași temă găsim două derivate, unul cu sufixul simplu, celălalt cu sufixul compus, sîntem îndreptățiți, cel puțin teoretic, să considerăm pe aceasta din urmă ca format de la cel dintîi. De asemenea am introdus cîteva toponimice la care *-ov* este urmat de *-eni*. Aceasta, fiindcă am socotit util, pentru discuția de ordin teoretic, să relevez și existența lor: *-eni* arată originea locală, eventual personală, a oamenilor, ceea ce înseamnă că tema respectivă este un derivat în *-ov(a)*, care a trebuit să existe ea însăși în toponimia noastră, pentru ca o formație în *-eni* de la o asemenea temă să fie posibilă.

Ardeova (Hue) < magh. *erdö* 'pădure', din care a ieșit și *Ardeal* (Dr. I, p. 53) [3].

Bîrnova (Adj, oș. Iaș) < *bîrnă*. Cf. *Bîrnă* (Fge, Rom), *Bîrnele* (Bc, Tc) [4].

Bîrzava (Ciu, Lip): discuția cu privire la semnificația temei acestui toponimic am făcut-o la p. 81, s.v. *Mastacănul*.

Booveni de Jos și *Booveni de Sus* (Seg) [5] < *bou* (> *boov*).

Brașov (Bra, Hn) < n. pers. slav. *Braš(a)*, hipocoristic de la *Bra-t(islav)* etc. (Dr. II, p. 567 urm.).

---

[1] Trebuie precizat că *-ava* apare foarte rar, iar *-av* numai la toponimice de origine săsească, unde această finală este produsul analogiei, cum am văzut mai sus, p. 366–367.

[2] Cf. *Cráiva* (Alb, Bh), care nu putea ieși decît dintr-un *Cráiova*.

[3] La p. 51 se întrevede posibilitatea derivării unui *ardov*, atît de asemănător cu *Ardeova* din magh. *erdö* + *óvó* 'custos silvarum, Waldhüter' ('pădurar').

[4] Pentru înțelesul acestor numiri, vezi cele spuse la p. 69, s.v. *Glodul*.

[5] *ISt* și *Indicat.* scriu *Bouveni*.

Bratilovul (BAr), cu derivatul *Bratiloveni* (în acelaşi raion) < n. pers. slav. *Brat-*, din care a putut ieşi *Bratil* (> rom. *Brătilă* „sinonim" cu *Frăţilă*).

Br(e)azova (Fge, Haţ, Sv) < slav. *brěza*, *bereza* 'mesteacăn'. Cf. n. top. sîrb. *Brêzova*, ucr. *Berezôv* (Mikl., s.v. *brêza*).

Bucova (Csb, Hn), *Bucov(ul)* (Cos, Plo, Rd, Tr), cu derivatele *Bucovăţ(ul)* (oş. Cra, Fge, GuH, Mh, Sv, Tim), *Bucovelul* (Plo), *Bucovicioara* (Cra), *Bucoviciorul* (Dj), *Bucovina* (provincie [1]; Huş), *Bucovinca* (Buco), *Bucoveni* (Pr, Răc), *Bucovineni* (Dor) < slav *buk-* 'fag'; cf. p. 66—67 s.v. *Fagi*, şi n. top. sîrb. *Bukov*, croat. *Bukovets*, ucr. *Bukova*, *Bukovynka* (Mikl., s.v. *buky*).

Calinova (Ist), *Calnovăţul* (TuM), *Călinovăţul* (TuS) < *călin* 'arbust cu flori albe şi ciorchine de bobiţe roşii (Viburnum opulus)'. Cf. şi discuţia de la p. 63, s.v. *Călina*, şi n. top. croat. *Kalinovets* (Mikl., s.v. *kalina*). Este sigur că toponimicele romîneşti provin de la o populaţie de limbă slavă.

Chiscovul (Iaş), cu derivatul *Chiscovata* (Bot) < *chisc* = *pisc*.

Ciocova (Dor), cu derivatul „local" *Ciocoveni* (Olt) < *cioacă*, *ceucă* 'o specie de cioară, stancă (Corvus monedula)'. Tema ar putea fi şi *cioc*, sinonim aproximativ a lui *pisc*, de la care s-a format numele imediat precedent.

Ciorovăţul (Csb) < *cioară*.

Ciucurova (Ist) < *ciucur(e)* 'franj'. Cf. *Ciucureşti* (Gil) şi toponimicul de origine turcească *Ciucur-Chioi* [2] (ACl).

Cîrcinovul (Msc) < slav. *krčiti* 'a lăzui' şi n. top. sîrb. *Krčin(a)* (Mikl., s.v. *krŭči*).

Cîrşovăţul (TuS) < slav. *krš* 'stîncă, piatră'. Cf. *Cîrşul* (BAr).

Cladova (Fge, Lip) < slav. *klada* 'bîrnă, trunchi, arbore în pădure'. Cf. n. top. sîrb. *Kladovo* (Mikl., s.v. *klada*).

Cleanovul (VîM) < bulg. *klěn* 'arţar' (Acer campestre)'. La fel trebuie explicat *Clinovul* (Hor), la baza căruia stă un prototip slav cu *e* (cf. sîrb. *klen*, n. top. *Klenovnik* etc.; Mikl., s.v. *klenŭ*), care s-a transformat în *i* prin analogia atîtor cuvinte vechi conţinînd un *i* accentuat urmat de *n* sau sub influenţa „etimologică" a lui *clin*.

Clocociovul (Sla) = *clocociov* 'lăptucul oii (Telekia)' (Tiktin).

Cocorova (Fil, TuS) < *cocor*. S-ar putea discuta asupra temei, căci în limbile slave există un *kokor-* cu alt sens: Vasmer, p. 154, nr. 43 invocă, pentru a explica n. top. Κοκορᾶ, Κοκορίτζα, rus. *kokóra* 'trunchiul unui conifer scos cu rădăcină; arbore scos din pămînt (cu rădăcină cu tot)', pol. *kokora* 'lemn îndoit, curbat' şi citează n. top. sîrbo-cr. *Kokori*, *Kokorava*.

Codroviţa (Bot) < *codru*.

Corbova (VîM) < *corb*: este vorba de o insulă în Dunăre, căreia i se zice şi *Ostrovul Corbului*. Această dublă numire trădează intervenţia a două populaţii, una slavă, cealaltă romînească, prima fiind mai recentă,

[1] După cele spuse în revista *Însemnări Ieşene*, sept. 1940, p. 553, numele acestei provincii ar fi o „creaţie austriacă". Nu ni se arată cum trebuie înţeleasă această afirmaţie.

[2] În *Indicat.*, *Ciucurchioi*.

cum probează originea latinească a elementului lingvistic principal (*corb*).

Cosovățul (Str) < slav. *kos-* 'mierlă (Turdus merula)'. Cf. n. top. sîrb. *Kosovo*, croat. *Kosovats*, ucr. *Kosovets* (Mikl., s.v. *kosŭ*). Kisch I, p. 145 explică la fel pe *Cosava* și *Cosavița* (Sv), care la Mold. -Togan și în *ISt* apar sub forma *Coșava* și *Coșavița*; în *Indicat.*, numai *Coșava* (Fge).

Costovul (Brl) < slav. *kost(ŭ)* 'os, osatură'. Cf. n. top. sîrb. *Kostovo* (Karağić).

Craiova (Cra, Ine), *Craiva* (Alb, BAN, Bh), cu diminutiv *Craiovița* (Cra, Mh) < slav. *kral'* 'rege. Cf. n. top. croat. *Kraljevo Selo*, *Kraljevets*, *Kraljevitsa* (Mikl., s.v. *kralĭ*) [1].

Cricov(ul) (Db, Il, Pr), *Cricovul Mare* sau *Cricovul Sărat* și *Cricovul Mic* (Buz), *Cricovul Sec* (Plo), *Gura-Cricovățul* (Db), *Criciova* (Lug) < slav. *krik* 'strigăt, țipăt', *kriča(ti)* 'a striga, a țipa'. Vezi și cele spuse la p. 56, s.v. *Bălbăitoarea*.

Crușovul (Cor), *Crușovăț* (Orș), *Hîrșova* (Hîr, Vas) [2] < slav. *kruš(ĭ)ka*, *hruša* 'pirus'. Cu privire la ultimul dintre aceste toponimice să se compare discuția de la p. 89—90, s.v. *Păroasa*.

Cucova (Adj, Br, Paș) < *cuc*. Cf. n. top. galițian *Kukow* [3], grec. Κόκκοβα < bulg. *Kukova*; cf. slov. *Kokovo*, maced. *Kukovo* (Vasmer, p. 205, nr. 48, unde nu se discută în nici un fel etimologia). Limbile slave cunosc tema *kuk-*, cu aceeași însemnare ca la noi, dar pretutindeni ea este amplificată, așa că n-a putut da naștere unui derivat în *-ov(a)* decît prin intermediu străin.

Cucuiava (Dj), *Cucuiova* (BAr): Kisch I, p. 158, care menționează, după Fr. Umlauft, *Geographisches Namenbuch*, Wien 1886, un nume de munte romînesc (nelocalizat însă) *Cucuiava*, îl consideră format, ca și precedentul, de la *cuc*, fără să arate totuși cum s-a ajuns la finala *-uiava*. Este clar că tema lui *Cucuiava* nu poate fi decît *cucui*: cf. *Cucuiești* (Buj), *Cucuiata* (Buz), *Cucuietul* (Bac), *Valea Cucuietului* (Moi), *Cucuietul de sub Măgură* (Pt), *Cucuieți* (Db,Drg, Foc, If, Moi, Ol, Pt, RoV, Tc, TîO), multe din ele fiind ridicături de pămînt, potrivit sensului pe care-l are apelativul *cucui*.

Dedovița (TuS) < bulg. *dĕdov* 'a bunicului', sîrb. *djedov* idem. Cf. *Dedulești* (Pit, Pr, RîS), *Dedulești* sau *Dediulești* (RîS), *Valea Deduleștilor*, *Deduleasca*, *Ciuciurul Dedului* și *Valea Dedului* (Bz), care au aceeași temă, existentă și în antroponimia noastră (*Dediu*; *Moara lui Dediu*, Tc).

Dîmbova (TîJ), *Dîmbovana* (Brd), *Dîmbovița* (Munt), cu derivatele *Dîmbovicioara* (Msc, Tit), *Dîmbovnicul* (Cos, Găe) < v. slav. *dǫbŭ* 'arbor, quercus'. De adăugat *Dîmbrova* (Pr) < v. slav. *dǫbrŭ* = *dǫbŭ*, *Dubova* (Orș) și *Dubovăț* (TT) < slav. *dub* idem. Cf. și discuția de la p. 70, s.v. *Gorini*.

---

[1] An. Georgescu, *Craiova. Cercetări istorice.* I: *Tîrgul Craiovei*, Craiova 1936, pornește, pentru explicarea numelui capitalei Olteniei, de la sintagma *Kraljova nedelja*.

[2] În documentele slave ale timpului, celebra mănăstire *Peri* (Mara) apare cu numele *Hrușava* (Dr. II, p. 378).

[3] Citat de Kisch I, p. 158, care nu spune dacă-i ucrainean sau polonez.

Dîrnova (BAr) < bulg. *drъn* 'bulgăre, bucată de pămînt'. Să se compare n. top. ucr. *Dernôv*, ceh. *Drnov* (Mikl., s.v. *drŭnŭ*).

Dobrovățul (Iaș, Vas), *Dubruvățul* (Iaș) < v. slav. *dǫbrava* 'pădure', care stă și la baza n. top. ucr. *Dubrova*, *Dubrovytsa* (Mikl., s.v. *dǫbrava*). Cf. și *Dobrovești* (BAr).

Dranov (Tul), *Dranovățul* (Sla), *Drinova* (Fge), *Drîncova* sau *Drencova* (MoN) < slav. *drěn(ŭ)* 'corn (arborele)'. Cf. n. top. croat., sîrb. *Drenova*, sîrb. *Drênovьtsь* etc. (Mikl., s.v. *drênŭ*) și discuția de la p. 65, s.v. *Corna*.

Gabrovul (Ale), *Gabrovița* (ACl) < slav. *gaber(ŭ)* 'carpen', din care bulg. *gabrov* 'de carpen', *gabrova gora* 'cărpinet, cărpiniș'; cf. n. top. slov. *Gabrovo*, *Gabrovitsa* (Mikl., s.v. *grabŭ*).

Gîrbova (Aiu, Bz, Clg, Pr, RS, Seb), *Gîrbova de Jos* și *Gîrbova de Sus* (Aiu), *Gîrbovana* (TîO), *Gîrbovi* (Bz, Urz), *Gîrbovul* (Gj, Meh), *Gîrbovăț(ul)* (Cr, Mh, Rm, Str, Tec, Tt) < v. slav. *grŭbŭ* (vezi cele spuse la p. 319, s.v. *Gheboasa*). Aceeași temă (venită din ucraineană) au *Hîrboveț* (Rd) și *Horbova* (Dr); cf. n. top. ucr. *Horbovytśa* (Mikl., s.v. *grŭbŭ*).

Gîrcov(ul) (Cor) < slav. *Gr(ŭ)k(ŭ)* 'grec'.

Gîrlovul, în *Piscul Gîrlovul* (RS): dacă nu-i o greșeală de transcriere, acest nume, notat de Frunzescu, ar putea fi derivat de la *gîrlă*.

Glogova (Dj, BAr), *Glogovi* (Mh), *Glogovaț*[1] (Ard), *Glogoveț* (Med), *Glogovița* (Tm) < slav. *glog* 'păducel (Crataegus oxyacantha)'. Cf. n. top. sîrb. *Glogova greda*, *Glogovitsa*, croat. *Glogovets* etc. (Mikl., s.v. *glogŭ*).

Groșovul (Olt) < *gros*, plur. *groși*, cu sensul 'buștean, trunchi (gros) de copac', pe care-l are acest apelativ și în unele dintre numeroasele toponimice *Groși*, *Groșetul* etc., discutate la p. 319, s.v. *Groși*.

Hinova (TuS): cf. sîrbo-cr. *hina* 'șiretenie, finețe' (Miklosich, *Etym. Wb. der slav. Sprachen*, p. 93, s.v. *chyni-*).

Ilfovul (Munt, Trg), *Ilfovățul* (Vș) < bulg. *elchov* 'de arini, acoperit cu arini' (vezi cele spuse la p. 50, s.v. *Anina*).

Ilova (Csb), *Ilovățul*, *Ilovița* și *Ilovul* (TuS), *Il(o)va* (Mr, Năs) < v. slav. *ilŭ* 'lut'; cf. n. top. croat. *Ilova*, *Ilovats*, sîrb. *Ilovitsa* (Mikl., s.v. *ilŭ*).

Jirovul (Str), *Jirovul* sau *Girovul* (PiN), *Jirovățul* (Tt) < slav. *žir(ŭ)* 'pascuum, glandes' (> rom. *jir*). Cf. n. top. croat. *Žirovats*, ucr. *Žyrava*, ceh. *Žirov* etc. (Mikl., s.v. *žirŭ*). La fel cred că trebuie interpretat *Jirnovul* (Vid), a cărui temă este adj. (bulg.) *žiren* 'de ghindă'.

Lescovița (MoN) < slav. *lěska* 'alun'. Cf. n. top. sîrb. *Leskovitsa*, croat. *Leskovets* (Mikl., s.v. *lěska*).

Lipova (Bac, Lip, Sș, Vs), *Lipovăț(ul)* (If, Vas), *Lipovul* și *Lipovul de Sus* (Cra) < slav. *lipa* 'tei'; cf. n. top. sîrb. *Lipova*, ceh. *Lipov*, ucr. *Łypovetś* etc. (Mikl., s.v. *lipa*).

Lișcovul (Tt) < ucr. *łyška* 'vulpe'.

Lozova (Gal), *Lozovița* (Cv) < slav. *loza* 'viță, vie'; cf. n. top. ucr. *Łozova* (Mikl., s.v. *loza*).

Malovățul (TuS) < *mal*. Cu privire la semnificație, v. discuția de la p. 32, s.v. *Mal(ul)*.

---

[1] În *Indicat.*, *Glogovăț*.

Milcovul (Pt, RS, Sla, Vş), *Milcovul din Deal* şi *Milcovul din Vale* (Sla), *Dealul Milcovului* (Tl), *Fundul Milcovului* (RS), cu diminutivul *Milcovelul* (Foc) şi derivatul „local" *Milcoveni* (Cos, Orv) < bulg. *milkav* 'dezmierdător, afabil, graţios'; pentru modificarea finalei, să se compare *gîrbov* < *grŭbavŭ* şi alternanţa dintre aceste două sufixe la una şi aceeaşi temă.

Moldova (rîul şi provincia), *Moldova Nouă* şi *Moldova Veche* (MoN), *Moldova-Aluni*, *Moldova-Cruhla*, *Moldova-Găina*, *Moldova-Hreben*, *Moldova-Spenţora*, *Moldova-Smideşti* şi *Moldova-Ştirbul* (Rd), *Moldova-Suliţa* (Clg)[1], cu diminutivul *Moldoviţa* (Clg, MoN) < *molid* 'specie de brad (Picea excelsa)'. În § 10 am explicat la fel pe *Moldişul* şi *Moldovişul*. Pentru discuţia de faţă interesează mai ales primul toponimic, care prezintă sincopa lui *i* neaccentuat, întocmai ca *Moldova* < **molidova*. Căci, potrivit normei amintite la începutul acestui paragraf, prototipul numelui nostru, avînd mai mult de trei silabe, trebuia să poarte accentul pe sufix, ceea ce înseamnă că *i* se găsea în silabă neaccentuată şi putea, deci, să dispară. Din punctul de vedere al formării cuvintelor, nimic nu se opune la combinarea unei teme neslave[2] cu sufixul slav *-ov(a)*: am văzut pînă aici şi vom vedea mai încolo numeroase toponimice alcătuite în acest chip. Cît despre aspectul onomasiologic al problemei, lucrurile sînt iarăşi clare. S-a numit mai întîi r î u l *Moldova*, adică 'apa (sau valea) molizilor (sau cu molizi)', din cauza pădurilor de molizi existente la izvorul şi de-a lungul unei bune părţi din cursul ei[3], şi apoi provincia: de obicei se procedează aşa, numindu-se accidentele solului înaintea aşezărilor omeneşti şi a diviziunilor administrative respective. De altfel, teritoriul străbătut de apele acestui rîu este, în majoritate, muntos şi acoperit, nu numai în apropiere de obîrşie, cu molizi şi cu conifere în general[4]. Fostele judeţe Cîmpulung şi Neamţ cunosc toponimicul *Molid(ul)*[5], a cărui prezenţă în regiuni pe unde curge *Moldova* şi cu acelaşi aspect fonetic ca tema numirii aici în discuţie constituie, cred, un argument destul de puternic în favoarea etimologiei mele. Obiecţiile care s-ar putea ridica împotriva ei nu mi se par serioase. Existenţa, în Cehoslovacia, a unui rîu cu acelaşi nume n-are nici o importanţă, între altele, pentru motivul că „ceh". *Moldova* (germ.

---

[1] Şi în secuime apare acest nume (S. Opreanu, *Die Szekler*, p. 131).

[2] *Molid* este un cuvînt încă obscur în ce priveşte etimologia. Cea mai plauzibilă explicaţie mi se pare a fi cea dată de N. Jokl, *Linguistisch-kulturhistorische Untersuchungen aus dem Bereiche des Albanischen*, Berlin und Leipzig 1923, p. 192 urm., care-l derivă dintr-un alb. **mol'id(ε)*, cu aceeaşi temă ca *mεlεńε*, *mεlεzε* 'ulm' şi *molikε* 'brad alb'. Cf. şi discuţia făcută în *Archivum Romanicum* IX, p. 316. Etimologia lui Jokl este acceptată în *Dacor.* III, p. 818 de către S. Puşcariu. Cf. şi *DE*, A. Scriban, *Dicţionaru limbii romîneşti*, Iaşi 1939, p. 828 şi *DLRM*.

[3] Cum am putut constata la faţa locului, cu prilejul unei excursii în Bucovina, unde se află izvoarele acestui rîu: calea ferată merge paralel cu apa lui, străbătînd, pe o distanţă de 25—30 km., păduri de molid, existente fie pe un mal, fie pe celălalt sau pe amîndouă.

[4] Deosebirea dintre diversele specii de conifere nu e uşor de făcut, şi de aceea oamenii o trec cu vederea. Se pare că molidul este mai răspîndit decît bradul propriu-zis în regiunea care ne interesează aici.

[5] Am impresia că această formă (cu *-d*) aparţine graiurilor populare moldoveneşti de nord. Cf. Mat., p. 43 *Bîtca cu Molizii* şi p. 45 *Chicioru cu Molizii* (ambele în fostul judeţ Neamţ). Vezi acum *Atlasul lingvistic romîn*. Serie nouă, vol. III, 1961, harta 623, care confirmă presupunerea mea.

Moldau) este produsul unei etimologii populare: această apă se cheamă în limba localnicilor *Vltava* 'torent, apă repede (de munte)' (spune Ernst Schwarz, *Zeitschrift für slavische Philologie* II, p. 525)[1].

Nișcovul, *Nișcovul de peste Gîrlă*, *Gura Nișcovului* și *Valea Nișcovului* (Buz), cu diminutivul *Nișcovelul* (Bz) < bulg. *niška* 'fir, filament'. Pentru sens, cf. *Ața*, pîrîu format din pîrîiașele *Ața Mare* și *Ața Mică* (PiN).

Oreava (Mh, RS), *Oreavul* (Foc), *Oravița* (Orv), *Orevița* (VîM), *Rahova* (GuH, Plo) < slav. *orěhŭ*, *orah*' nuc(ă)'. Cf. cele spuse la p. 84, s.v. *Nucet(ul)*.

Petrova (Lug, Viș)[2]: Kisch I, p. 93 derivă acest nume de la *piatră*, fără dreptate însă, cum probează, fie și indirect, pe de o parte numele maghiar al satului din Banat (*Románpetre*)[3], pe de alta formația compusă *Petrovaselo*, care nu poate însemna 'satul pietrei', ci 'satul lui Petru'[4]. De adăugat *Petrilova* (Orv) < *Petrilă*.

Pleașov(ul) (TuM) < bulg. *plěšiv* (> rom. *pleșuv*), cu modificarea sufixului (*-ov* a luat locul lui *-iv*). Cf. n. top. ceh. *Plešovets* (Mikl., s.v. *plěšĭ*).

Plugova (Mh, Ors) < *plug*; cf. și slav. *plugov* 'de plug, privitor la plug'.

Prahova (rîul și fostul județ, Munt; pichet, Mh), cu diminutivul *Prahovița* (Cpi) < slav. *prah* (> rom. *praf*). Cf. n. top. sîrb. *Pra(h)ovo* (Karağić). Din discuția pe care o face Kisch I, p. 91, s. v. S t a u b, rezultă că sensul toponimicului nostru este metaforic: nu-i vorba de praful propriu-zis, ci de apa care, căzînd de la o înălțime mare, se „prăfuiește", se transformă în picături mărunte ca firele de praf. Cu alte cuvinte, *Prahova* poate fi considerat drept un sinonim aproximativ al lui *Bălbăitoarea* ș.a. (v. mai sus, p. 55 urm, s.v.).

Racova (Bac, Buh, CeS, Făl, GuH, Neg, Pr, Suc, Tl, TuS, Vs), *Racovăț(ul)* (Dor, Mh, Ol), *Racovița* (Bal, Fău, Fil, Gil, Lug, Ms, Neg, Pit, RîV, RS, Sib, Trg), *Racovița* sau *Ciochina* (Slo), *Racoviță Cuzăi* (Vs), *Racovița de Jos* și *Racovița de Sus* (Fil), *Racovițoara* (Rț)[5] și derivatul „local" *Racovițeni* (Buz) < slav. *rakov* 'de rac', așadar '(bogat în sau) cu raci', cum este și firesc, dat fiind că, în primul rînd, ape de toate felurile sînt numite așa[6]. Cf. n. top. sîrb. *Rakova*, *Rakovats*, *Rakovitsa*, ucr. *Rakova*

---

[1] Cf. și *Archiv für slavische Philologie* XLI, p. 40 urm., *ZONF* III, p. 42. După A. I. Sobolevski (v. *RIR* IX, p. 369), *Moldova* ar avea aceeași temă ca n. top. rus. *Nemolodva*, *Molodova*, *Moldino*, iar etimonul lui slav ar fi **Mlŭdava* < **moldŭ* 'gingaș, moale, tînăr'. Pentru cei curioși să urmărească discuțiile privitoare la originea toponimicului nostru mai dau cîteva indicații bibliografice: *Zeitschrift f. slav. Philologie* X, p. 42—43; *Siebenbürgische Vierteljahrsschrift*, apr.-sept. 1933, p. 257, 264; *ZONF* IX, p. 84, 97; *The Slavonic and East European Review* XVIII, p. 145.

[2] Mold.-Togan, *ISt* și *Indicat.* scriu *Petrovaselo*.

[3] Cînd la baza unui toponimic romînesc stă *piatră* (sau un derivat al lui), maghiarii îl acceptă mai mult ori mai puțin nemodificat (*Petrosza* < *Pietroasa*, *Petrosz* < *Pietros*) sau îl traduc (*Köalja* < *Piatra*, *Köfarka* < *Piatra*).

[4] De altfel Kisch explică la fel, deci tot greșit, și alte toponimice înrudite, precum *Petrești*, *Petriceni*, *Petrila*, *Petrileni*, al căror aspect morfologic arată clar că sînt formate de la n. pers. *Petru*.

[5] Cred că trebuie citit *Racovicioara*.

[6] În *ZONF* IV, p. 298, se traduce n. top. slav. *Rakovitsa* prin 'Krebsbach' (= pîrîu cu raci).

etc. (Mikl., s.v. *rakŭ*) şi rom. *Răcoasa*, *Răcosul*, discutate în paragraful precedent.

Rasova (Meg, TîJ), *Rasoviţa* (TîJ) < bulg. *rĕsa* 'mîţişori (Amentum)'.

Răchitova (Orv), *Rechitova* [1] (Haţ) < *răchită*. Cf. n. top. sîrb. *Rakitova* (Mikl., s.v. *rakyta*).

Rogova (VîM) < slav. *rog* 'corn (de animale)'. Cf. n. top. sîrb. *Rogova*, *Rogovo* (Mikl., s.v. *rogŭ*).

Sadova (Clg, Seg), *Sadova Nouă* şi *Sadova Veche* (Csb) < v. slav. *sadŭ* 'plantaţie, loc plantat, grădină', v. slav. *sadovъ* 'de grădină'. Cf. n. top. sîrb. *Sadovo*, pol. *Sadow* (Mikl., s.v. *sadŭ*). De adăugat ceh. *Sadova*, absent la Mikl.

Sîrbova (Lug) < *sîrb*.

Snagovul (Bz, Db, Pr, Tit) < bulg. *snĕg* 'zăpadă'. Forma veche, cu *-ea-*, este atestată (v. M. Gaster, *Chrestomatie romînă* I, p. 336 : *Sneagov*, mănăstirea bine cunoscută din fostul judeţ Ilfov).

Somova (Tul) < bulg., rus. *som* '(peştele) somn (Silurus glanis)', bulg. *somov* 'de somn, a somnului'.

Strahova (Dor) < slav. *strah* 'teamă, frică, spaimă'. Cf. *Strahotinul* (Bot).

Suceava (Mold), *Suceviţa* (Ba, Răd) < *soc*. Vezi discuţia de la p.101, s.v. *Socea*.

Tatarova (Hn) < *tătar*.

Tîntava, *Tîntava Banului* şi *Tîntava-Bălăşoaia* (Vid) : cf. v. slav. *tǫtĭnŭ* 'sunet, zgomot', bulg. *tъtne* 'a suna, a răsuna'.

Tîrcovul, *Fundul Tîrcovului*, *Gura Tîrcovului* şi *Schitul Tîrcovului* (Bz) < slav. *tr(ŭ)k(ŭ)* 'curs, alergare'. S-a numit aşa, mai întîi, apa (cu semnificaţia 'pîrîu, apă curgătoare').

Tîrnava (Băi, DrV, Ili, Tr), *Tîrnava Mare* şi *Tîrnava Mică* (Tran), *Tîrnova* (Ar, Cr, Dej, Ine, Nţ, oş. Reş, Vl), *Tîrnăviţa* (Ar, Ili, Od), *Tîrnoviţa* (Gur, Dj, Odo) < slav. *tr(ŭ)n(ŭ)* 'spin, arbust spinos'. Cf. n. top. slov., croat., sîrb. *Trnava*, *Trnova*, bulg. *Trъnovo*, slov., croat., sîrb. *Trnovitsa* (Mikl., s.v. *trŭnŭ*).

Topolog(ul) (Ag, Hîr, Tl), dintr-un mai vechi *Topolovul*, cum dovedesc derivatul „local'' *Topoloveni* (Ag, Găe) [2], şi „diminutivul'' *Topolovăţ* (Lug) < slav. *topol(a)* 'Populus alba'. Să se compare n. top. bulg. *Topolovo*, slov., croat. *Topolovets* (Mikl., s.v. *topola*).

Tutova (rîu, fost judeţ etc. în Moldova), *Zarea Tutovei* (Tc) < rus. *tut* (= rom. *dud*) '(Morus)'. Cred că trebuie preferată această etimologie, pe care am imaginat-o din capul locului, celei propuse în *Rev. Cr.* XIII, p. 167 : bulg. *tútav* 'lent, indolent, leneş (în mişcări)', cu substituţie de sufix ca în *Milcov* < bulg. *milkav* (v. mai sus, p. 480, s.v. *Milcovul*), pentru motivul că formaţiile în *-ov(a)* de la nume de plante alcătuiesc aproape o normă în toponimia noastră, pe cînd celelalte sînt mai mult ori mai puţin sporadice [3].

---

[1] În *Indicat.* apare sub forma *Răchitova*; în plus, *Răchiţova* (Ili).

[2] Alte cazuri de toponimice în *-og(a)* < *-ov(a)* citează V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 217.

[3] În sprijinul explicaţiei mele pledează şi factorul geografic. Constat ulterior că Frunzescu cunoaşte un *Tutova* şi un *Tutovul* în fost judeţ Mehedinţi.

Vîlciovița (Zim), *Vîlcea* (Cîm, Făg): diminutiv de la un adjectiv slav în *-ov(a)*, a cărui temă este bulg. *vьlče* 'pui de lup, lupușor'. Cf. n. top. sîrb. *Vlьčevьštitsa*, *Vučevitsa* (Mikl., s.v. *vlŭkŭ*) și rom. *Vîlcea* (fostul județ oltenesc), *Vîlciul* (Fet, Măc)[1].

Vîrciorova (Csb) < *virfcior* (Dr. II, p. 253–254). De adăugat *Vîrciorog(ul)* (Ald, TuS), care prezintă același fenomen (de înlocuire a sufixului originar *-ov* prin *-og*) ca *Topologul*.

[1] Acesta este, de fapt, un antroponimic. După Petrovici, *SCL* V, p. 80–82, *Vîlcea* provine din adjectivul posesiv slav *vlĭčij* 'al lupului' (adică, la origine, 'valea lupului').

CAPITOLUL IV

SINTAXĂ

Dat fiind modul cum se formează, ne aşteptăm de mai înainte ca numele topice romîneşti să prezinte un interes redus din punct de vedere sintactic. Într-adevăr, marea lor majoritate sînt alcătuite dintr-un singur cuvînt, aşa că sintaxa, care presupune existenţa unei sintagme, adică a unui grup de cuvinte, nu poate interveni decît excepţional în constituirea toponimicelor noastre. Cele mai multe fapte de natură sintactică pe care le constatăm în nomenclatura geografică romînească sînt rămăşiţe ale unor construcţii vechi, dispărute cu vremea din limba curentă. Toate se referă, într-un chip sau altul, la formarea genitivului. Altele, puţin numeroase, reprezintă combinaţii de cuvinte de asemenea necunoscute vorbirii actuale: un fel de sudură sintactică, pe care izolarea de viaţa limbajului obişnuit a transformat-o într-o formulă petrificată, interesantă şi, poate chiar mai ales, pentru formarea cuvintelor (capitolul „compunere").

§ 1. GENITIVE CU *de*

O particularitate sintactică prin care romîna se deosebeşte de celelalte idiome romanice este, în sistemul ei actual, exprimarea raportului de genitiv cu ajutorul unei desinenţe speciale sau al articolului, nu ca în celelalte continuatoare ale limbii latine, cu ajutorul prepoziţiei *de*. Totuşi această construcţie a existat şi la noi, cum probează tocmai toponimice de felul celor ce urmează, apoi diverse texte vechi, de pildă *Alixăndria*[1],

[1] Cf. N. Cartojan, *Alexandria în literatura romînească*, Bucureşti 1922, p. 53, unde găsim exemple ca acestea: *(îmblară) împrejur de oaste*; *(îşi aştepta) ceasul de moarte*; *(ca un om ce-şi aştepta) zioa de moarte*.

și unele sintagme existente pînă astăzi, precum *carne de vacă, facere de bine* etc.

Trebuie să recunosc însă că aceste fapte pot fi puse împreună numai formal, grație prezenței lui *de*. În ce privește sensul, adică funcțiunea prepoziției, sau, ceea ce este tot una, natura raportului sintactic, există deosebiri sensibile și de la unele la altele și față de construcția similară din limbile romanice. Astfel în *carne de vacă* avem un raport calitativ, în *facere de bine* unul obiectiv, în *Curtea de Argeș* etc. unul de apartinere. Cît despre frecvența mare a genitivului cu *de* în anumite texte vechi, trebuie să contăm cu (sau și cu) o influență străină, exercitată de originalul din care s-a tradus. O asemenea influență vede Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine* II, Paris 1938, p. 144 chiar la un toponimic de felul celui menționat aici: prepoziția care leagă cele două substantive reprezintă „traducerea" slavului *ot*. Se poate să fie așa, deși această particulă s-ar fi tradus mai corect, în cazul de față, prin *de la*. Mă întreb însă dacă în alte cazuri, identice, explicația lui Densusianu corespunde realității. Căci totdeauna avem a face cu localități neînsemnate, care, în ipoteza, puțin verosimilă, că ar fi existat pe vremea cînd slavona era limba cancelariilor noastre, trebuie să fi rămas necunoscute acestora, și în orice caz nu puteau apărea atît de des în actele publice, încît aspectul sintactic „slavizat" al numelui să se impună locuitorilor și să se transmită pînă astăzi. Construcția cu *de*, la toponimicele în discuție, satisface pe deplin sistemul sintactic romînesc, cum rezultă, între altele, din faptul că ea apare regulat în numirile populare ale localităților respective, pe cînd oficialitatea o evită cîteodată. Am făcut o astfel de constatare în timpul războiului 1916—1918, cînd, întrebînd pe un soldat despre satul său natal, am căpătat drept răspuns *Păușești de Otăsău* (RîV), nu *Păușești-Otăsău(l)*, cum spun *DG*, *ISt* și *Indicat*. De aceea avem dreptul să presupunem că numărul toponimicelor de acest soi este sau va fi fost mult mai mare decît cel existent în colecțiile oficiale[1].

Uneori *de* exprimă n u apartenența propriu-zisă, ci poziția aș zice geografică, adică strict locală. Aceasta se întîmplă atunci cînd al doilea dintre cele două nume legate prin *de* are un sens asemănător cu al determinativelor *jos — sus, deal — vale, munte — pădure* etc. (vezi discuția de la p. 135 urm.). Este drept că o distincție precisă între aceste două funcțiuni ale prepoziției noastre nu putem face, și un nume ca *Roșia de Amaradia* [2] (Gil), pomenit împreună cu *Roșia de Jos* sau *Roșia de Sus*, nu diferă prin nimic de acestea: în *Amaradia*, subiectele vorbitoare simt un determinativ perfect identic, din punctul de vedere al înțelesului, mai bine zis al necesității lui practice, cu *jos* și *sus*. Pentru aceste motive pun la un loc, în ordine alfabetică, toate exemplele care interesează discuția noastră, rămînînd ca cititorul să le interpreteze potrivit simțului său lingvistic.

---

[1] Astfel sînt sigur că țăranii din partea locului spun *Roșia de Jiu*, nu *Roșia-Jiu*, ca *ISt* și *Indicat*.

[2] În *Indicat.*, *Roșia-Amaradia*, dar în ultima împărțire administrativă, *Roșia de Amaradia*.

Albeştii de Mur (Plo): *Murul* era numele unei „proprietăţi a Eforiei Spitalelor Civile din Bucureşti" (în acelaşi raion). Cf. *Albeştii Paleologu(lui)*, tot în r. Ploieşti [1].

Aleşii de Tei (Ag): „sat..., pendinte de comuna rurală *Tei*".

Aninoasa de Miceşti [2] (Ms): pădure, care aparţine (sau a aparţinut), probabil, satului *Miceşti* din apropiere.

Baia de Arieş (Cîm) şi *Baia de Criş* (Brd).

Bărăştii de Cepturi şi *Bărăştii de Vede* [3] (Ved).

Bîrzeiul de Gilort (Gil). Cf. *Bîrzeiul de Pădure* (în acelaşi raion).

Chiojdul de Bîsca (Cis): menţionat de N. Iorga, *Cosm.* I, p. 100, unde se reproduce un document, în care numele acestei localităţi apare sub aspectul *Chiojdul den(ŭ) Bîsca* [4].

Ciocănarii de Rudari (Băi): pădure şi teren aparţinînd comunei *Rudari*.

Cîinenii de Argeş şi *Cîinenii de Vîlcea* (*BSG* LIII, p. 94): aici *de* se poate înlocui prin *din*, căci *Argeş* şi *Vîlcea* sînt numele fostelor judeţe unde se află aceste localităţi, dar şi prin desinenţa de genitiv (*Cîinenii Argeşului, Cîinenii Vîlcei*) [5].

Clăcaşii de Schitul Frumoasa (Bac): pădure, fostă proprietate a clăcaşilor din satul *Schitul Frumoasa*.

Curtea de Argeş (CAr).

Dealul de Rudina (BAr): *Rudina* este numele unui pîrîu şi al unui sat din acelaşi raion.

Dumbrăviţa de Codru (Bei). Cf. *Dumbrăviţa Mică* [6] (Bei).

Grecii de Buzău: „veche numire a cătunelor *Potocenii de Jos* şi *Potocenii de Sus*, comuna Mărăcineni" (Bz). Este vorba de rîul, nu de fostul judeţ *Buzău*, căci satele în discuţie sînt aşezate pe ambele maluri ale apei cu acest nume.

Iara de Mureş (Reg). Cf. *Iara de Jos* [7] (Tur).

Ibăneştii de Seaca (Ol): *Seaca* este un sat în acelaşi fost judeţ. *Indicat.* are *Ibăneşti* (Drg) şi *Seaca* (Ved).

Păuşeşti de Otăsău [8] (RîV): sat situat pe pîrîul *Otăsău*.

Petreştii de Vărsături (Gj). Cf. *Petreştii de Jos* şi *Petreştii de Sus* (Gj). În *Indicat.*, *Petreşti* (Gil), *Vărsături* (oş. Tîrgu-Jiu).

Pietrele de Jidovi (Ms): din informaţiile date de *DG* („loc izolat,... unde este un troian de piatră, cam neagră, zgurită, şi despre care legenda

---

[1] Existenţa acestui sat în apropiere de omonimul lui arată că *de Mur* joacă, întocmai ca *Paleologu(lui)*, rolul unui determinativ, menit să evite confuzia. În *Indicat.*, *Albeşti-Muru*, *Albeşti-Paleologu*.

[2] În *Indicat.*, *Aninoasa* (Msc), *Miceşti* (Pit).

[3] În ultima împărţire, *Bărăşti-Cepturi*, *Bărăşti-Vede*.

[4] Prezenţa lui *den(ŭ)* = *din* dovedeşte că funcţiunea prepoziţiei (*din* sau *de*) este locală. Cf. şi *Stîna de Vale* (Bei), care ne trimite tot la un mai vechi *Stîna den Vale* (cu *n* dispărut înaintea labialei?). În *Indicat.* apare numai *Chiojdul*.

[5] Aceasta probează că raportul exprimat cu ajutorul lui *de* poate fi interpretat, la fel de just, în mai multe chipuri.

[6] În *Indicat.* se mai dă şi *Dumbrăviţa*, la care se trimite şi pentru *Dumbrăviţa Mică*.

[7] În *Indicat.*, numai *Iara*.

[8] În *Indicat.*, *Păuşeşti-Otăsău*.

zice că sînt niște oameni gigantici, care s-au pietrificat"), precum și din faptul că fostul județ Muscel nu cunoaște o localitate *Jidovi*, trebuie să conchidem că *Pietrele de Jidovi* înseamnează *Pietrele Jidovilor*, că are, deci, valoare pur genitivală.

Poiana de Vărbilău [1] (Tej): „comună rurală... situată pe ambele maluri ale gîrlei *Vărbilăul*".

Puntea de Greci (Găe): „se învecinește cu comunele *Greci* la est...".

Răzășii de Clipicești (Pan): „pădure... pe teritoriul comunei *Clipicești*. E proprietatea răzășilor Clipicești" *(DG)*.

Răzășii de Leontinești și *Răzășii de Măgirești* (Moi): păduri care aparțineau locuitorilor din satele *Leontinești* și *Măgirești*.

Roșia de Jii [2] (TîJ): „comună rurală... pe partea dreaptă a rîului *Jiul*" *(DG)*. Cf. *Roșia de Amaradia, Roșia de Jos* și *Roșia de Sus* (Gil).

Roșia de Săcaș (Seb).

Roșiorii sau *Roșiorii de Vede* [3] (RoV): „...situat pe partea dreaptă a rîului *Vedea*" *(DG)*.

Seaca de Cîmp (Cal), *Seaca de Pădure* (Cra).

Sîngeorgiul de Meseș (Zal); *Sîngeorgiul de Mureș* (TîM).

Stîna de Runc (Ora); *Stîna de Vale* (Bei).

Valea de Pești (oș. Pet); *Valea de Runc* (Gj).

Văcăreștii de Răstoacă (Tit): „...situat pe malul stîng al pîrîului *Răstoaca*" *(DG)*.

§ 2. GENITIVE CU ARTICOLUL ANTEPUS

În limba actuală, singurele substantive care se construiesc, la genitiv și dativ, cu articolul definit pus înaintea lor sînt numele de persoană masculine. Toate celelalte primesc acest articol la sfîrșit, de unde și denumirea lui, consacrată în gramatică, de articol enclitic. Limba veche cunoaște însă cîteva cazuri de substantive feminine care sînt, la genitiv și dativ, precedate de articolul definit. Găsim astfel, în texte din sec. XVI, construcții ca acestea: *ii Sara, ii Tamara*, apoi *a ei voastre credință* ș.a. [4].

Toponimia păstrează sintagme asemănătoare, și nu numai cu substantive feminine. Dimpotrivă, se pare că mai numeroase sînt masculinele, pentru care limba celor mai vechi texte nu oferă nici un exemplu. Acest fapt, combinat cu constatarea privitoare la situația din sec. XVI, dove-

---

[1] În *Indicat., Poiana-Vărbilău.*

[2] În *Indicat., Roșia-Jiu.*

[3] În *Indicat., Roșiori de Vede.*

[4] Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine* II, p. 175 afirmă, pe baza unei cercetări atente a tuturor textelor din sec. XVI, că antepunerea articolului ne întîmpină numai la numele proprii feminine și la substantivele comune de același gen precedate de un adjectiv pronominal. Alte lucruri în legătură cu această problemă găsim la A. Graur, *Mélanges linguistiques*, Paris—București 1936, p. 50 urm., 56 urm.; S. Pușcariu, *Zur Nachstellung des rumänischen Artikels* (în *Zeitschrift für romanische Philologie* LVII, p. 240 urm.).

deşte că în epoca anteliterară articolul definit stătea şi înaintea şi în urma substantivului, poate că, la început de tot, numai înainte. Oricum ar fi, interesul pe care-l prezintă toponimicele respective depăşeşte pe acela al unei simple curiozităţi, tocmai pentru că fenomenul nu este atestat în nici unul dintre textele noastre vechi.

Trebuie precizat însă că nu toate exemplele care urmează reprezintă cazuri sigure de articol definit antepus. O bună parte din substantivele masculine precedate de acest articol sînt ori pot fi antroponimice, adică porecle. Aptitudinea apelativelor romîneşti de a deveni nume personale este atît de mare, încît, teoretic, orice substantiv are posibilitatea să devină antroponimic. De aceea Dens., p. 4, n. 3 acceptă, de pildă, n. top. *Faţa lui Crai*, dar exclude pe *Măgura lui Căţel*, *Valea lui Cîine* etc. Aceasta însemnează că, pentru el, numai *Crai* poate fi considerat drept apelativ pur (dovadă neîndoielnică este monosilabismul lui; numele propriu *Craiu* are două silabe), pe cînd celelalte (*Căţel*, *Cîine* etc.), deşi ciudate, ba chiar stranii, ca antroponimice, sînt puse, fără să ni se arate de ce, în rîndul numelor de familie (porecle la origine). Sînt dispus să dau dreptate lui Densusianu, dar siguranţă deplină nu avem şi nici nu putem avea, între altele, din cauză că substantivele în discuţie îşi păstrează neschimbat aspectul morfologic (nearticulat!), indiferent de semnificaţie. Pentru a evita orice arbitrar, socot util să trec în lista ce urmează[1] toate toponimicele care ar putea fi interpretate în spiritul discuţiei de faţă.

Crîngul lui Bot (Plo).

Măgura lui Căţel (Ale): *DG* redă acest nume sub forma *Măgura Căţelului*, aşadar potrivit sistemului lingvistic romînesc actual[2].

Valea lui Cîine şi *Faţa Valea lui Cîine* (Gj).

Baia lui Crai (oş. Hun); *Faţa lui Crai* (Tej); *Piatra lui Crai* (Ms)[3].

Dealul lui Frate (TîJ); *Dealul (Valea) lui Frate* (Sb; Kisch I, p. 239); *Valea lui Frate* (*BSG* LIII, p. 35, n. 6).

Podul Leloe (Iaş; *Rev Cr* XIV, p. 66) = *Podul Iloaiei*[4] de astăzi. Să se compare şi cele spuse la p. 360, s.v. *Iloaiei*.

Valea lui Moşu[5] sau *Valea Moşului* (Msc): antepunerea articolului la substantivul *moş* apare şi în vorbirea familiară actuală, unde acest cuvînt, întrebuinţat singur, are totdeauna forma *moşu* (adică *moşul*) şi de aceea este tratat ca un fel de nume propriu (la fel cu *tata*, *bunicul*, *unchiul* etc., care primesc şi ele, foarte des, pe *lui* înainte).

Dealul lui Oţel sau *Oţelul* (Fl).

Unghiul lui Păr (Iş).

Cornul lui Sas (Iaş): o legendă locală vorbeşte de un sas, care s-ar fi înecat în Prut, nu departe de satul cu acest nume. Autorii *Dicţionarului Geografic* rectifică amănuntul, de ordin istoric, privitor la originea şi rolul

---

[1] Păstrez ordinea alfabetică a cuvîntului precedat de articol.

[2] Faptul ar proba că subiectele vorbitoare au interpretat pe *Căţel* ca apelativ, nu ca antroponimic.

[3] Cunoscutul masiv muntos, căruia i se spune astăzi *Piatra Craiului* (cf. nota precedentă).

[4] În *Indicat.*, *Podul Iloaie*.

[5] În *Indicat.* apar 26 de nume de tipul *Valea lui Moşu*.

sasului în discuție, invocînd o luptă de la începutul sec. XVI, la care va fi participat, ca comandant în armata polonă, vreun sas oarecare. Indiferent care versiune corespunde realității, rămîne faptul că *Sas* este aici un apelativ (etnic), nu un antroponimic (acesta ar suna *Sasu*). Trebuie amintit totuși, pentru completarea documentării, că Moldova a avut, în sec. XIV, un voievod cu numele *Sas*. Să fie satul acesta atît de vechi, încît să păstreze, încă de pe vremea aceea, amintirea fostului domnitor? Greu de admis.

Valca Scredi (Mara): la Dr. II, p. 395 acest nume se prezintă sub forma *Valea i Scradii* (vezi cele spuse la p. 388, s.v. *Vîrful Scredii*).

Rădiul lui Tătar (Iaș): așa am auzit mereu pronunțîndu-se acest toponimic, nu *Rediul lui Tătaru*, cum scrie *DG*[1].

§ 3. GENITIVE CU ARTICOLUL POSTPUS

Este vorba de antroponimice masculine care, în loc să fie precedate de articolul definit, cum se obișnuiește astăzi, primesc această particulă la sfîrșit, întocmai ca apelativele de ambele genuri. Fenomenul are un caracter arhaic, mai puțin arhaic însă decît cel studiat în § 2, pentru motivul că dispariția lui din limba comună nu datează de multă vreme. Așa se explică existența lui în vorbirea populară, unde nu este simțit ca o abatere de la „norma gramaticală", chiar dacă răspîndirea lui se mărginește la un grup oarecum restrîns de nume și la cîteva formule devenite fixe.

Această stare de lucruri este produsul analogiei. Căci numai antroponimicele care seamănă cu apelativele prezintă particularitatea aici în discuție. Avem, în primul rînd, numele de familie derivate cu sufixele *-(e)anu* și *-escu*, care, la început, au fost asimilate pe de-a întregul cu formațiile de același fel din lexicul propriu-zis. Asimilarea a fost ușoară și pentru motivul că aceste nume au fost prevăzute din capul locului cu articolul definit: avînd menirea să „individualizeze" pe posesorii lor, ele trebuiau să primească particula consacrată în acest scop[2].

A doua grupă de antroponimice masculine cu articolul postpus o alcătuiesc numele terminate în *-a*, *-ă*, *-e(a)*. Aceste finale sînt caracte-

[1] În *Indicat.*, *Rediu-Tătar*. Pentru alte exemple de articol antepus la substantive feminine (apelative, antroponimice și toponimice), vezi T. Cipariu, *Principii de limba și scriptură*, Blasiu 1866, p. 133; I. Tanoviceanu, *Arh.* III, p. 228 urm. și VIII, p. 329 urm.; E. Bacmeister, *IV.Jber.*, p. 51—52; A. Philippide, *Un specialist romîn la Lipsca*, Iași 1909, p. 74; S. Pușcariu, *Zeitschrift für romanische Philologie* XLI, p. 76 urm.; C. Lacea, *Dacor.* III, p. 798—799. Cf. și *GrS* I, p. 234 și *Dacor.* III, p. 407, r. 12 și 427, n. 16. În ce privește pe *crai* (din *Baia lui Crai* etc.), țin să arăt că la Buzău (poate și aiurea) circulă o formulă, desigur veche și „petrificată" cu vremea, în care articolul precede substantivul: *(n'am să-ți cer doar) capul lui crai (pentru o pereche de boi)*; *(n-are să fie) capul lui crai (dacă vei lipsi astăzi de la slujbă)* etc.

[2] Același tratament s-a aplicat femininelor în *-(e)an(c)a*, *-easca*, apoi celor în *-easa*, care, grație genului lor, s-ar fi articulat enclitic și fără vreo influență analogică.

ristice pentru substantivele feminine, aşa că analogia a putut lucra cu cea mai mare uşurinţă. *Aldea*, *Toma* etc. au fost simţite o bună bucată de vreme ca identice, în ce priveşte supunerea lor la normele flexiunii, cu *Floarea*, *Ileana* etc. şi, bineînţeles, cu apelativele feminine articulate (*casa*, *cartea* etc.). De aceea formula *Duminica Tomei*, de pildă, s-a fixat încă de la început şi continuă a fi întrebuinţată sub acest aspect pînă astăzi, fără ca subiectele vorbitoare să-i simtă „neregularitatea".

Cît de puternică poate fi influenţa analogiei în domeniul flexiunii, rezultă şi din faptul, mai puţin previzibil, că şi alte antroponimice, afară de cele amintite, apar, în toponimie, cu articolul postpus. Evident că toate prezintă o particularitate morfologică, datorită căreia au fost asimilate fie cu apelativele masculine, fie cu substantivele feminine în general. Astfel *Alecu* (în *Satul Alecului*) se termină în *u* şi de aceea a fost tratat ca orice cuvînt articulat (*omul*, *orbul* etc., pronunţate *omu*, *orbu*). Tot aşa *Barbu*, *Danciu*, *Dimitriu*, *Dragu*, *Frîncu* ş.a. La *Catargiu*, de ex., a mai intervenit ceva : identitatea de sufix cu derivatele în *-giu* şi, la început, conştiinţa că acest nume este, de fapt, un apelativ (*catîrgiu* 'paznic de catîri'). Elementul formativ a înlesnit acţiunea analogiei şi într-un caz ca *Peştera Mateiaşului* sau *Valea Pîrvuleţului* : din cauza lui *-aş* şi *-eţ*, antroponimicele respective au fost tratate ca nişte simple diminutive ale vorbirii obişnuite. Altădată finala antroponimicului, din cauza unei asemănări fonetice parţiale, a fost confundată cu un sufix şi supusă astfel normelor flexionare respective. Acesta-i cazul lui *Balaban* (*Rîpa Balabanului*), *Bogdan* (*Drumul Bogdanului*) etc., al căror *-an* a fost simţit ca identic cu *-(e)an*.

Urmează acum o listă [1], destul de bogată, în care am introdus, de preferinţă, toponimice interesante şi sub alt aspect afară de cel strict lingvistic.

Măgura Aldei (Rţ), *Rediul Aldei* (Iaş).

Satul Alecului (Buz).

Rîpa Balabanului (Tc).

Lunca Balmoşului (Mara) : *Balmoş* este o variantă a lui *Balmuş*, antroponimic cunoscut prin Moldova.

Dealul Bancului (Ns ; Dr. I, p. 28) : *Bancu* < *Ban(u)* [2], pentru care cf. *Bănică*, nume de botez (şi de familie) destul de răspîndit în Muntenia, şi *Bănuţă*, nume de familie.

Dealul Barbului (Msc), *Pîrîul Barbului* (Sla), *Reda Barbului* şi *Stupina Barbului* (Buz), *Valea Barbului* (Buz, RîV, Vş), *Vîrful Barbului* (Cis).

Valea Bălăceanului (Cţ). Cf. *Vîrful Bălăcenei* (Făl).

Nucul Bălănescului şi *Tufele Bălănescului* (Cis), *Odaia Bălănescului* (Foc).

Cuca Bănescului (Gj).

Fîntîna Bodei (Bac), *Valea Bodei* (Vl) < n. pers. *Bodea*, existent şi ca toponimic (Bz, Olţ, Vs).

Schitul Bodescului (Vs).

---

[1] Alfabetică (după iniţialele antroponimicelor puse la genitiv).
[2] Pare a fi un hipocoristic de la *Şerban*.

Drumul Bogdanului (Buz): *DG* discută chestiunea, dacă-i vorba de *Bogdan*, domnul Moldovei de la începutul sec. XVI, sau de *Bogdan(ia)*, numele turcesc al Moldovei.

Piatra Bogzei (Cis) < *Bogza*, existent și ca toponimic (RîS).

Rediul Burchii[1] (Vas): nominativul *Burchi* a fost asimilat cu numele în *-e(a)*, datorită confuziei dintre *e* și *i* neaccentuați (mai ales cînd sînt finali).

Dealul Catargiului (Adj), *Maia Catargiului* (Tit).

Măgura Chirului (DrO), *Odaia Chirului* (Tit), *Valea Chirului* (Plo).

Moara Cîmpineanului (Plo).

Pîrîul Cîrstei (Clg): *Cîrstea* este o variantă a lui *Cristea*.

Fruntea Comanului și *Fruntița Comanului* (Bc): *Coman* este aici antroponimic, nu etnic.

Movila Comîndărescului (Bot).

Movila Comșei (Pr) < *Comș(e)a*.

Fîntîna Corbei și *Rîpa Corbei* (Hor); *Viroaga Corbei* (Vl) < *Corbea*.

Valea Cosmei (Tc).

Pîrîul Cosmescului (Ba).

Linia Costei[2] (Vid) < *Costea*.

Dealul Cristianului (Bz).

Groapa Danciului și *Piscul Danciului* (RîV), *Valea Danciului* (Tej), *Vîrful Danciului* (Buz).

Valea Danului (CAr).

Fîntîna Dimei (Vas), *Valea Dimei* (Adj) < *Dima*.

Ploieștiorii Dimitriului (Pr).

Dealul Dobrei (Făl), *Vîrful Dobrei* (Mh): aceste toponimice aparțin aici numai în ipoteza că *Dòbrei* este genitivul lui *Dobrea* (nu și al lui *Dobra*, feminin).

Valea Dragulei (Dor) < *Dragulea*.

Gîtul Dragului (Căl), *Poiana Dragului* (RîV), *Valea Dragului* (Giu) < *Dragu*.

Bunenii Florei (Bt), *Dealul Florei* (RS), *Movila Florei*, *Poiana Florei* și *Tufele Florei* (Bz) < *Florea*.

Bîtcele Focșei (Nț), *Pîrîul Focșei* (Făl), *Runcul Focșei* (Clg) < *Focșa*.

Zabolotenii Fotei[3] (Iaș) < *Fotea*, *Foti*.

Dealul Frîncului (Olt), *Movila Frîncului* (Dor), *Podul Frîncului* (Tej), *Valea Frîncului* (Olt), *Vîlceaua Frîncului* (Tr): *Frîncu* este astăzi numai antroponimic, dar în limba veche circula ca apelativ, cu sensul 'european (din vestul continentului) de „rasă'' romanică (francez sau italian)' (Tiktin). Dacă numirile înșirate aici datează din vremea cînd *Frînc(u)* avea semnificație etnică, urmează să nu le luăm în considerație.

Bozienii Fundăcescului (Neg).

Pleșeștii Ganei[4] (Făl), *Valea Ganei* (Ms) < *Gane(a)*.

---

[1] În *Indicat.*, numai *Rediul*.
[2] În *Indicat.*, *Linia Costii*.
[3] În *Indicat.*, *Zaboloteni*.
[4] În *Indicat.*, *Pleșești-Gane*.

Budeştii Ghicăi (Nt).
Căuţişenii Giosanului (Rm).
Dăneştii Goliei[1] (Vas) < *Golia* (cf. *Ieremia Golia*, „celebru" prin trădarea comisă faţă de Ion Vodă cel Cumplit).
Dealul Grigorescului (Str).
Podul Grosului (Mh) < *Grosu*, n. fam.
Valea Hîncului (Tc).
Dealul Ionaşcului (Vs).
Dealul Jitiianului (Mh).
Moara Jorei (Dor) < *Jora*.
Bivolul Lăţescului (Dr).
Balta Lucăi (Bot).
Tufele Lupaşcului (Bz).
Culmea Lupanului (RS) < *Lupan*, n. fam.
Movila Manciului (Bz).
Vîrful Manei (Pr) < *Manea*.
Movila Marcului (Br, Il), *Săcătura Marcului* (Ns; Dr. I, p. 145), *Valea Marcului* (Mh).
Peştera Mateiaşului şi *Pîrîul Mateiaşului* (Ms).
Fîntîna Măcărescului (PiN).
Fîntîna Măzăreanului (PiN).
Lieştii Miclescului (Tec).
Slobozia Milului (Vs): *Milu* este un antroponimic de origine slavă (cf. *Milo*, *Milobrat*, *Miloslav*, *Bratomil*, *Dragomil* etc., ap. Mikl., *PN* nr. 220).
Ioneştii Mincului (RîV).
Fîntîna Mircei (BAr, RîV), *Izvorul Mircei* şi *Sărăţelul Mircei* (Bz).
Munţii Neagului (Nţ), *Piatra Neagului* (Pr), *Pîrîul Neagului* (Nţ), *Valea Neagului* (Bz). Cf. şi *Podul Neagului*, vechea numire a *Predealului*.
Slobozia Nicăi (Bld) < *Nica*.
Balta Nicolei (Dj) < *Nicola*, formă slavă a n. pers. *Nicolaie*.
Poienile Oancei (Rom), *Valea Oancei* (Pr).
Piciorul Obrejescului (Moi).
Piciorul Oncului (Ns; Dr. I, p. 28): *Oncu* are aceeaşi temă (< *Ion*) ca *Onciu*, faţă de care se găseşte într-un raport similar cu al lui *Iancu* faţă de *Ienciu* (sau *Ivancu* faţă de *Ivanciu*).
Izvorul Oprei (Bz), *Valea Oprei* (Cor, Cpi).
Iazul Pancului (Bt), *Odaia Pancului* (Tr), *Pîrîul Pancului* (Bt).
Dealul Panului şi *Slobozia Panului* (Tc).
Fîntîna Pîrvului (Vl), *Valea Pîrvuleţului* (Plo).
Dumbrava Racoviţei (RîV): *Racoviţa* ar putea fi şi un simplu diminutiv al lui *Racova* (deci toponimic propriu-zis)[2].
Crucea Radului (Tec), *Fîntîna Radului* (Plo), *Piscul Radului* (Vl), *Pîrîul Radului* (Nţ).
Valea Raiciului (Plo).

---

[1] În *Indicat.*, *Dăneşti*.
[2] Aşa şi pare a fi: dumbrava în discuţie se află pe teritoriul comunei *Racoviţa*, spune *DG*.

Poiana Răftivanului (Făl): *Răftivan* = *Rahtivan*, n. fam.
Stîlpul Roşcăi (Fl).
Runcul Simei (Bc) < *Sima*.
Podul Stamatei (Dor) < *Stamate*.
Bunenii Stihii (Bt) < *Stihi*. Pentru finală, cf. cele spuse s.v. *Rediul Burchii*.
Piciorul Stancului (Moi).
Todirenii Sturzei (Rom).
Doaga Şonţului (Vs): *Şonţu* este antroponimic, dar poate fi şi etnic (poreclă pentru nemţi).
Runcul Tăutului (Cg).
Crucea Tomei (Făl), *Dealul Tomei* (Cg), *Poieniţa Tomei* (Hu).
Fîntîna Trifului (Tt), *Pîrîul Trifului* (Cg).
Lunca Vascului (Bz) < *Vascu*, nume personal, format de la *Vas-*, tema lui *Vasile* (cf. rus. *Vasja*).
Ruşii Vidraşcului (Tt).
Poiana Vîlcului (Buz) < *Vîlcu* (cf. *Vîlciu*).
Crucea Vladului (Tr), *Valea Vladului* (Msc).
Coasta Vlaicului (Msc).
Poieniţa Voinei (oş. Hun).

§ 4. DIVERSE

Un număr de toponimice romîneşti prezintă particularitatea că, deşi au la bază o sintagmă, adică un grup de cuvinte legate printr-un raport sintactic, sînt sau pot fi simţite ca o unitate lingvistică desăvîrşită. Aceasta probează că sudura părţilor ei alcătuitoare a ajuns sau este pe cale să ajungă la stadiul final, care transformă definitiv în element strict lexical o formulă sintactică. Procesul aglutinării nu este deopotrivă de avansat la toate exemplele care urmează. În general, se poate spune că fenomenul atîrnă de natura morfologică a cuvintelor componente: un grup format din substantiv precedat de prepoziţie, mai cu seamă în ipoteza că aceasta a suferit o uşoară modificare fonetică, se „lexicalizează" mai repede decît unul alcătuit din două substantive sau din substantiv şi adjectiv. De altfel, ca mai totdeauna în cazuri similare, este foarte greu să stabilim norme, fie şi aproximative. Simţul pentru limbă sau, mai exact spus, conştiinţa lingvistică a subiectelor vorbitoare hotărăşte dacă avem a face cu un singur cuvînt sau cu o sintagmă. De multe ori ne lăsăm înşelaţi de aspectul pur grafic al unor asemenea numiri. Astfel sîntem mai dispuşi să considerăm drept unitate lexicală pe *Cîmpulung*, care, de foarte multă vreme, apare în scris sub acest aspect, decît pe *Satu-Mare*, de pildă, chiar dacă mulţi dintre noi îl scriu *Satumare*.

Marea majoritate a toponimicelor de acest soi aparţin provinciilor noi. În Romînia Veche avem un singur exemplu: *Cîmpulung* (Msc), căruia

îi corespunde, în Moldova, un omonim desăvîrşit. Faptul ar dovedi că a intervenit, măcar incidental, şi o influenţă străină (în provinciile transcarpatice, unde apar cele mai multe, modelul maghiar s-a impus, cu siguranţă, şi pe cale oficială), care, în anumite cazuri, este indiscutabilă, cum rezultă din caracterul mai mult ori mai puţin neconform cu sistemul lingvistic romînesc al combinaţiilor sintactice în discuţie.

După natura morfologică a elementelor componente, am grupat numirile care interesează discuţia de faţă în mai multe categorii.

A. SUBSTANTIV + SUBSTANTIV

Baiasprie[1] (ŞoM) < *baie* 'mină' + *Sprie*, n. pers. (sau toponimic)? Al doilea element apare şi în *Luncasprie* (Bei).

Gurasada (Ili) = *Gura Sadului* (cf. magh. *Guraszáda*); *Guravale* (Hn) = *Gura Văii* (v. E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 340).

Petrisat (Med): reprezintă traducerea literală (şi în ce priveşte ordinea cuvintelor) a magh. *(Magyar) Peterfalva.* Cf. adaptarea aceluiaşi toponimic maghiar sub forma *Petrifalău* (Sb).

Rudabaia (Hn): după cum am arătat la p. 99, s.v. *Ruda*, avem a face cu o formaţie tautologică, de felul ital. *Linguaglossa.*

Satchinez (Tim) < *sat* + *chinez* 'jude, primar' (v. cele spuse la p. 208, s.v. *Chineja*).

Satulbarbă (Mag): cf. numirea maghiară a acestei aşezări, *Bártfalva*, pe care o traduce toponimicul romînesc, dar o traduce, cred, greşit, căci, judecînd după modul cum iau naştere numele topice în *-falva*, *Bárt* este un antroponimic, răspîndit la maghiari şi la germani (hipocoristic de la *Bartolomeu*). Petr. presupune că forma veche a toponimicului maghiar va fi fost *Barbfalva* „satul lui Barb(u)", din care, prin disimilaţie *(b-b-f-v > b-t-f-v)*, a rezultat actualul *Bártfalva.*

Alte exemple sînt şi mai puţin concludente, din punctul de vedere al limbii noastre, pentru motivul că reprezintă, în fond, o imitaţie fidelă a numirilor maghiare. Iată cîteva: *Murăş-Căpud* (Alb) < magh. *Magyarkapud*; *Murăş-Cheţa* (Td) < magh. *Maroskecze*; *Murăş-Cristur* (Mr) < magh. *Maroskeresztúr*; *Murăş-Cuieşd* (Mr) < magh. *Maroskövesd*; *Murăş-Decea* (Tr) < magh. *Marosdécse*; *Murăş-Luduş* (Tr) < magh. *Marosludas*; *Murăş-Oarba* (Lud) < magh. *Marosorbó*; *Murăş-Oşorhei* (Mr) < *Marosvásárhely*; *Murăş-Sîncrai* (FîM) < magh. *Marosszentkirály* etc. Pe acestea oricine le simte nu numai ca formaţii compuse, cu părţile alcătuitoare perfect distincte, ci şi ca nerominești, fiindcă se abat de la sistemul morfologic al limbii noastre, precum şi din cauza conştiinţei că elementele constitutive sînt adesea străine[2].

---

[1] În *Indicat.*, *Baia-Sprie.*

[2] Le-am înregistrat după Mold.-Togan. În *ISt* şi *Indicat.* unele lipsesc cu totul, altele au aspect diferit (de ex. *Luduş* şi *Căpud* fără nici un determinativ, *Oarba de Mureş*, *Sîncraiul de Mureş* etc.). *Indicat.* dă corespondente diferite pentru următoarele: *Maroskeresztúr* = *Cristeşti* (TîM), *Maroskövesd* = *Pietriş* (Tpl), *Marosvásárhely* = *Tîrgul Mureş.*

B. SUBSTANTIV + ADJECTIV

Cîmpulung (Msc, Suc) < *cîmp(ul)* + *lung*.

Gruiulung (Brd, Ora) < *grui* 'movilă' + *lung*[1].

Piscu-Lung (Vl), transcris astfel în *ISt* (*DG* îl redă sub aspectul „literar" *Piscul Lung*).

Satulung[2] (Bra, oş. Clu) < *sat(ul)* + *lung*. Mai sînt şi alte formaţii similare, care apar, în scris, cînd ca unităţi lingvistice propriu-zise (*Satumic*[3], Car, Ine, Lug, Odo; *Saturău*, Gur), cînd ca numiri compuse (*Satul Mare*, *Satul Nou* etc., destul de numeroase, cum am constatat deja la p. 195—197)[4]. Poate fi amintit aici şi *Sătmar*, care, după unii, ar fi produsul unei compuneri de felul celor discutate aici, după alţii, un nume germanic (v. cele spuse la p. 195, n. 7). O situaţie asemănătoare are *Gelmar(iu)* (Ora) < magh. *Gyalmár* (> rom. *Dealul Mare*) sau n. pers. germ. *Galmar*, *Golmar* (Dr. I, p. 109; Dr. II, p. 418).

Turulung, *Turulung-Vii* (Oaş) < slav. *tur* 'bour (Bos urus)' + *lung* (cf. *Turul*, *Valea Turului* etc., citate de Kisch I, p. 169)[5].

C. ADJECTIV + SUBSTANTIV

Cu excepţia lui *Dobrivîrful* (Mh), care este o formaţie evident slavă (cf. *Dobrogostea*, Pit, Tr, Vid; *Dobromira* (Cra); *Dobromirul*, ACl; *Dobroneagul*, CAr; n. top. slov. *Dobropolje*, sîrb. *Dobrodoli*, *Dobrii Doli*, *Dobroselitsa* etc., ap. Mikl., s.v. *dobrŭ*), celelalte sînt alcătuite din *sîn(t)* 'sfînt' şi un substantiv, de obicei nume propriu: *Sîn(t)andrei* (Tim), *Sînbenedic* (Trn), *Sîncrai* (Aiu, Hue, oş. Hun, Odo, SfG) etc. (vezi lista completă la p. 243, s.v. *Sfînta Ana*). Mai toate ne întîmpină la romînii de peste munţi. Deşi formula compunerii corespunde sistemului nostru lingvistic (cf. *Sîmpietru* < lat. *Sanctus Petrus*), răspîndirea ei mare, aproape exclusivă, în ţinuturile transcarpatice implică o influenţă, măcar parţială, din partea maghiarilor, cum dovedeşte, clar, faptul că aceştia au pentru aceleaşi localităţi numiri formate în acelaşi chip (*Szentandrás*, *Szentbenedek*, *Szentkirály* etc.).

---

[1] În *Gruiulung*, prima parte este, foarte probabil, articulată (cf. *Cîmpulung*). *ISt* şi *Indicat.* scriu însă *Gruilung*. În *Indicat.* apare şi forma *Gruiu Lung* (Brd, Viş).

[2] În *Indicat.*, scris *Satu-Lung*.

[3] În *Indicat.*, scris *Satu Mic*.

[4] Acelaşi toponimic diferă, din punct de vedere ortografic, de la o colecţie la alta, ba chiar în una şi aceeaşi colecţie: Mold.-Togan separă substantivul de adjectiv la toate numele în discuţie, afară de *Satulung*, pe cînd *ISt* şovăie, căci are, de ex., *Satumic* (Sv) alături de *Satu-Mic* (Ar) etc. Aceasta dovedeşte că sudura celor două elemente constitutive nu este desăvîrşită sau nu-i simţită astfel de toate subiectele vorbitoare.

[5] Observăm că mai toate toponimicele din această categorie conţin adj. *lung*, al cărui *l* a ajutat, cred, în largă măsură, sudura cu substantivul precedent, terminat în *l* (articolul masculin). *Rîu-Bărbat* (Haţ) este, de fapt, *Rîul lui Bărbat* (spune Petr.).

D. PREPOZIŢIE + SUBSTANTIV

Întreadamul (Ns), cu variantele, care arată că s-a pierdut conştiinţa compunerii iniţiale, *Treadamul* şi *Tradamul* < germ. *unter dem Damm* sau, mai puţin probabil, rom. *întru Adam* (Dr. I, p. 127—128).

Întregalde (Alb): în acelaşi raion avem satele *Galda de Jos* şi *Galda de Sus* [1].

Întreşugag (Seb).

Trapold (TM) < săs. *zu* (sau *in*) *der Appold*, după G. Kisch, citat de Dr. I, p. 128. Deoarece în raionul Sebeş avem localităţile *Apoldul de Jos* sau *Apoldul Mare* şi *Apoldul de Sus* sau *Apoldul Mic*, romînii pot foarte bine simţi pe *Trapold* ca o formaţie băştinaşă (adică< *într'* + *Apold*), la fel cu *Tradam*.

Trainei [2] (Sib) < *într'* + *arinei* (cu disimilaţia *r-r* > *r*-zero) şi *Traniş(u)* (Hue, Zal) < *într-ariniş* (cu aceeaşi disimilaţie; mai vechi *Trainiş* Petr.).

Tîrlişua (Dej) < *într'* + *Ilişua* (Dr. I, p. 128).

(Dealu-) Trevăile (Mara; *GrFM*, p. 204) < *între* + *văi* (cf. *Între Văi* şi *Între Vai*, Ns; Dr. I, p. 128, nr. 3). Acest nume prezintă un interes deosebit, prin faptul că este articulat: sudura substantivului cu prepoziţia s-a desăvîrşit pînă la dispariţia totală a conştiinţei că avem a face, la origine, cu o sintagmă, care, potrivit sistemului limbii noastre, nu îngăduie articularea substantivului. Mulţi romîni se vor fi gîndind la *trei* + *văi(le)* [3], bineînţeles cu aceeaşi pierdere a simţului lingvistic pentru aspectul iniţial al formaţiei, după cum vor fi analizînd la fel n. top. *Trivalea* (Ag, Vid) [4], pe care V. Bogrea, *AIIN* I, p. 388, n. 5 îl scoate din n. pers. *Trivali*, etnic la origine (Τριβαλλοί 'populaţie tracă în Serbia şi Bulgaria de azi') [5].

Trîmpoiele [6] (Alb) < *între* + *Ampoiele* (pluralul lui *Ampoi*, nume de apă; Dr. I, p. 128 şi Dr. II, p. 491 urm.).

Predvalea (Tej), *Vîrful Predvălei* (Bz) < slav. *pred* 'în faţă, înainte' + rom. *vale(a)*. Acest ultim toponimic, în ipoteza că explicaţia propusă de mine este justă, merită o atenţie specială, căci s-a născut din combinarea unui cuvînt slav cu unul romînesc, fenomen firesc într-o vreme şi într-o regiune în care slavii şi romînii au trăit amestecaţi, ajungînd bilingvi şi unii şi alţii. Cazul lui *Predvalea* nu este, desigur, izolat. Rămîne să se cerceteze atent nu atît colecţiile toponomastice cunoscute, cît, mai cu seamă,

---

[1] Cf. *Între Putne* (Rd), coamă de deal situată între rîurile *Putna* şi *Putnişoara*; *Între Vaduri* (Nţ; Mat., p. 22); *Între Bisci* (Cis); *Între Hotare* (Med); *Între Păduri* (Bis); *Între Prejbi* (RîV); *Între Rîuri* (ŞoM); *Între Sibicii* (Cis); *Între Valea Caselor* (Găe) etc., la care procesul de aglutinare este însă mai puţin avansat.

[2] În *Indicat.*, *Trăinei*.

[3] Ca bulg. *Tri Vodi* 'trei ape' (*ZONF* II, p. 51).

[4] Cf. şi *Talpa Trivalea* (Vid).

[5] *Trevăile* are un echivalent desăvîrşit în n. top. frc. *Entre-Vails*, atestat documentar (anul 958) sub forma lat. *Intervalles* (H. Gröhler, *Über Ursprung und Bedeutung der französischen Ortsnamen* II, Heidelberg 1933, p. 103).

[6] În *Indicat.*, greşit, *Trîmpriele*.

așa-zisele „lieux-dits”, numirile locurilor puțin importante și de aceea neînregistrate nici chiar în dicționarele geografice județene de pe vremuri.

Sup(t)cetate (Haț, Odo, Sim, Tpl), *Su(pt)pădure* (Lud), *Su(pt)piatră* (Ald, Cîm), *Sup(t)lac* (Sal, Trn), *Suplacul de Barcău* (Mag), *Suplacul de Tinca* (Bei), *Suplai* (Năs) < *supt* + *cetate, pădure, piatră, lac, plai.* Ortografia întrebuințată de autorii colecțiilor toponimice [1] din care am luat aceste exemple nu spune mare lucru despre modul de pronunțare a lor. Conducîndu-mă după normele fonologice ale limbii noastre, cred că locuitorii din partea locului spun *Supcetate, Suppădure* [2], *Suppiatră* [2], *Suplac, Supplai* [2].

Suprapietrei (Tr) < *(a)supra* (adică *deasupra*) + *pietrei*, genitivul lui *piatră*.

E. VERB + SUBSTANTIV SAU ADVERB

Belecîine (Căl) < *(a) beli* + *cîine* : poreclă, asemănătoare cu *Belibou, Belivacă* etc., răspîndite prin Moldova, probabil și aiurea.

Belibou (Paș) < *(a) beli* + *bou.* Legenda vorbește de proprietarul acestui han, numit *Belibou (DG* scrie *Beli-Bou).*

Cacă-Iapa (vale, Buz) < *(a) căca* + *iapă.*

Cară-Mălai (Brl) < *(a) căra* + *mălai.*

Cată-Cal (Buz) < *(a) că(u)ta* + *cal.*

Doarme-Rău (Bot) < *(a) dormi* + *rău.*

Pate-Rău (RîS) < *(a) păți* + *rău.*

(Piscul lui) Jugă-Urs [3] < *(a) (în)juga* + *urs.*

Pute-Rău (Pr) < (a) *puți* + *rău.*

---

[1] *Subcetate, Supădure, Supiatră, Suplac, Suplaiu* (Mold.-Togan, *ISt* și *Indicat.*).

[2] Dublul *p* reprezintă un *p* lung, destul de asemănător cu *pp* italienesc.

[3] Am neglijat să notez raionul unde se găsește acest toponimic.

CAPITOLUL V

LEXIC

Cele mai multe fapte de limbă pe care ni le oferă toponimia aparțin lexicului. Și se înțelege de ce. În mod obișnuit, numele de locuri sînt, cum am avut prilejul să constatăm mereu pînă aici, simple apelative (în sens larg: substantive, adjective etc.), luate din limba curentă a epocii în care s-au format. Devenind toponimice, elementele lexicale și-au păstrat, în general, aspectul și sensul pe care le aveau în momentul cînd au căpătat această nouă funcțiune. Dar ca apelative propriu-zise, ele au suferit adesea diverse modificări, care n-au putut atinge și toponimicele corespunzătoare, dată fiind relativa izolare a acestora. Altă dată apelativele au dispărut cu totul ori și-au restrîns circulația la regiuni inaccesibile și puțin întinse, unde evoluția lingvistică se face într-un ritm mai lent. În toate aceste cazuri, o cercetare paralelă a numelor de locuri și a cuvintelor care le stau la bază poate fi foarte instructivă: pe de o parte urmărim schimbările suferite de acestea din urmă în vorbirea obișnuită, dacă ele continuă să existe ca apelative; pe de altă parte, în ipoteza contrară, ne dăm seama de deosebirile dintre lexicul actual și cel de odinioară, atît în ce privește cantitatea brută a elementelor lui constitutive, cît și din punctul de vedere al evoluției considerate în ea însăși. Interes mare prezintă mai ales comparația căreia i-am putea spune cantitativă, căci ne arată marea bogăție în termeni oarecum tehnici, adică apți de a deveni nume topice, a lexicului din epocile trecute.

Mai este însă ceva. Am văzut că numeroase toponimice romînești provin din idiome străine, mai ales slave, pe care le-au vorbit populațiile alogene așezate printre romîni sau în apropierea acestora. Astfel de numiri, chiar dacă au la bază tot apelative, diferă esențial de precedentele prin faptul că n-au aparținut niciodată tezaurului lexical romînesc luat în sens strict, cel mult au existat în limba populațiilor bilingve care au trăit prin diversele regiuni ale actualului nostru teritoriu politic în timpul simbiozei

slavo-romîne. Aceasta nu înseamnează că interesul lor lingvistic este mai mic. Dimpotrivă, sub un anumit raport, ele sînt mai interesante decît celelalte, cum dovedesc, de pildă, cercetările lui E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 233 urm., intitulate *Daco-slava.*

În cele ce urmează studiez un număr de toponimice care mi s-au părut mai apte să ilustreze considerațiile enunțate pînă aici. Evident că ele nu sînt nici singurele, nici, poate, cele mai potrivite. Bogăția nomenclaturii geografice romînești este așa de mare, încît o epuizare, fie și parțială a ei, apare ca o imposibilitate materială. Afară de asta, și pentru același motiv, alegerea exemplelor menite să confirme punctul de vedere teoretic poate fi totdeauna supusă discuției. Din fericire, situația de fapt se prezintă foarte favorabil în toate privințele, și orice cercetător, indiferent de mulțimea predecesorilor, va găsi mereu un material toponimic interesant pentru studii lexicale comparative sau istorice.

Albița (Hus): *albiță* 1. 'peștele Cyprinus alburnus, numit și *albișor* (Covurlui)'; 2. 'mică plantă ierbacee din familia Cruciferelor'; 3. 'o varietate a acestei plante' *(DA).* Ar putea fi, mai puțin probabil însă, și un diminutiv al lui *albie* (> *albiiță,* cu cei doi *i* contrași în unul singur).

Analog(ul) (Bac, Tc), *Analoage* (Fl): *DA* cunoaște apelativul *análog* cu sensurile 1. '(biserică) pupitru, strană'; 2. 'cotă-parte, sumă fixă la care se ridică o cotă-parte'. Sensul toponimicului nostru trebuie să fie 2, chiar dacă pluralul corespunzător sună, după informațiile *DA, analoguri* [1]. Avem a face, deci, cu o noțiune din domeniul proprietății de pămînt: este vorba de o porțiune dintr-un teren arabil, păduros etc. Nu-i exclus, firește, nici înțelesul 1, care ne-ar trimite la o metaforă, provocată de aspectul locului.

Apărătoarea (Bac), *Apărătura* (Adj, Moi): aceste numiri sînt, cu siguranță, sinonime, și au însemnările pe care le dă *DA* pentru *apărătură* I. 1. 'obstacol, piedică'; 2. 'pădure de rezervă'; II. 1. 'apărare, protecție etc.'; 2. 'fortificație, fort'. Deoarece *DG,* s.v. *Apărătoarea,* vorbește de „loc întărit" și de „urmele unor întărituri vechi", urmează că trebuie să ne oprim la ultimul sens al lui *apărătură,* acela de 'fortificație'. Cf. și cele spuse la p. 310—311, s.v. *Meterezul.*

Argea(ua) și *Argeaua Mică* (Adj), *Argel* (Clg), *Argelele* (Gj), *Vîrful cu Argelele* (Cis). Apelativul *argea* este foarte vechi, dar, ca să nu spun tocmai de aceea, puțin răspîndit și cu multe înțelesuri: I. 1. 'un fel de colibă (construită, parte, în pămînt)'; 2. 'război (de țesut)'; 3. 'scăunel la războiul de țesut pe care șade țesătorul'; II. 1. 'boltă, cupolă; un fel de firidă în biserică'; 2. 'intrarea unei pivnițe'; III. 1. 'schelet (de lemn); cosoroabă, culme (a unei construcții)'; 2. 'grinda laterală a unei plute' *(DA).* Cf. și Por.: *argea* 'groapă ca pentru un bordei' (p. 45); *argia* 'pămîntul cel mai bun' (p. 60). Cred că, pentru toponimie, trebuie să admitem primul dintre sensurile înregistrate de Por.: *DG* spune că satul *Argeaua*

---

[1] Pluralul în *-uri* este, cum am dovedit în *Limba romînă actuală. O gramatică a „greșelilor"*, Iași 1943, p. 62 urm., mai mult ori mai puțin arhaic și de aceea cedează locul celui în *-e*. Observăm că și accentuarea dată de *DA* diferă de a toponimicului, care s-a lăsat influențat de substantivele în *-og*.

(Adj) era locuit de ţigani, care trăiau (şi) în bordeie. Cf. şi *Argelul* (Clg), care pare a fi aspectul „masculin" al lui *Argeaua*, deşi Dr. I, p. 53 şi Dr. II, p. 365 îl consideră ca aparţinînd la familia n. top. *Ardeal*.

Arva (Foc, Plo), *Arva Seacă* (Foc): la Por., p. 51 *arva* (acc. ?) 'loc cultivat; cîmpuri cultivate'.

Asău (sat şi pîrîu, Moi) < magh. *aszö* 'vallis arida' (E. Petrovici, *Balcania* VII, p. 483, n. 2).

Aurei, *Aurei-Valea Ursului*, *Pădurea Aureilor* şi *Valea Aureilor* (Msc): foarte probabil, un derivat „diminutival" de la *aur*, cu alt înţeles, aici, decît cel dat de *DA*, unde citim „*aurel* este un strugure alb şi cu boabele mărunte; vinul scos din acest strugure ia numele de vin aurel; *aurei* se zice la strugurii cei albi-galbeni, cu boabele puţin eliptice". *Aurel* (Brl, Buz) este, cu siguranţă, antroponimicul *Aurel*.

Auşul (Cj, Ol), cu diminutivele *Auşel* (Hn) şi *Auşeu* (Ald)[1]: *auş* '(om) bătrîn, moşneag, bunic', existent, după Hasdeu, *Etym. Magn.*, col. 2139, ca apelativ, în Oltenia.

Babeşul (Cpi, Tej) < *babă*. Să se compare n. pers. *Babeş*, binecunoscut la noi, graţie mai ales celebrului bacteriolog Victor Babeş şi care, de fapt, este o poreclă (peiorativă la origine).

Balcanul (Cv, Gj, Vl), *Balcani* (Nţ, Rţ), *Bălcani* (Buh) < turc. *balqan* 'munte, şir de munţi rîpoşi' (*DA*, s.v. *balcanic*, neologism). Încă de la început am crezut că aceste toponimice provin din apelativul turcesc invocat aici. Mă bazam, între altele, pe faptul că multe dintre locurile respective sînt ridicături de pămînt (mai ales munţi), iar satele omonime, chiar dacă nu-şi trag totdeauna numele de la accidentele de teren apropiate, datează dinainte de 1877—1878[2], cînd, cu prilejul războiului pentru independenţă, munţii Balcani au devenit oarecum populari la noi (cf. *Balcanul şi Carpatul*, poezia patriotică a lui Alecsandri), cel puţin pentru o bucată de vreme. Ipoteza mea este confirmată acum de Por., care înregistrează termenul „entopic" *balcan* 'deal; şir de dealuri sau munţi' (p. 24); 'şir de dealuri mici' (p. 27).

Barac(ul) (Fău, Tit), *Baraca* (RîS), *Bărăcea* (Fil, Tej, TîO), *Bărăcelul* (Br)[3]: la p.53—54, s.v. *Balta*, am pornit, pentru explicarea acestor numiri, de la *bară* 'mlaştină, smîrc' < slav. *bara* 'baltă, mocirlă'; le-am considerat, aşadar, pe primele două, ca derivate cu suf. *-ac(ă)*, iar pe celelalte ca derivate de la acestea. În sprijinul acestei explicaţii se poate aduce faptul că locurile respective sînt, mai ales, ape (în sens larg). Nu-i exclus totuşi să avem a face, cîteodată, cu *barac(ă)* 'cîine flocos la păr şi cu mustăţi mari la bot' < turc. *baraq* 'cîine flocos, cîine de vînătoare, ogar mare originar din Tartaria şi Siberia' (*DA*).

Baratul şi *Băratul* (Msc), *Baraţii* (Bac): *bărat* (învechit) 'preot catolic (mai ales din Romînia)' < magh. *barat* idem (*DA*). Satul *Baraţii* din raionul Bacău are „o biserică catolică foarte veche", iar moşia cu

---

[1] Cu privire la ultimele două toponimice, vezi discuţia pe care o face Dr. II, p. 120—121.

[2] Satul *Balcani* din fostul judeţ Neamţ a aparţinut, pînă la secularizarea averilor mănăstireşti (1863), mănăstirii Tazlăul.

[3] Cf. şi *Baraceşti* (Cpi), *Bărăceni* (Tit).

acelaşi nume a aparţinut bisericii catolice din Iaşi *(DG)*. Cf. şi discuţia de la p. 241, s.v. *Frata*.

Barna (Bac, Mh, Nţ, Tc): *DA* notează un *barnă* 'ceaţă' (comunicat din Dîmboviţa), pe care-l consideră ca o „reconstrucţie" din *bîrniţă* = *burniţă*. Să se compare totuşi slav. *bara* 'baltă, mocirlă' (> rom. *bară* = *baltă*), de la care, cu ajutorul suf. *-na*, s-a putut deriva, pe teren slav, un *barna*, existent în tema n. top. sîrb. *Barnitsa* (Mikl., s.v. *bara*). Petr. invocă n. pers. magh. *Barna* = magh. *barna* 'brunet', care cred că n-are legătură cu toponimicul nostru.

Băcioiul (Adj, Bz, Tc), *Fîntîna Băcioiului* (Msc): *băcioi* augmentativ de la *baci* *(DA)*. *Băcioaia* (Nţ, Vs) este, mai degrabă, femininul antroponimicului *Baciu* decît al lui *băcioi*.

Bărbăcariul (Dr), *Berbecari* (DrV), *Berbecaru* (RoV): *berbecar* 1. 'cojoc lung cu lînă mare'; 2. 'cioban care păzeşte berbecii' *(DA)*. Toponimicele noastre au, cu siguranţă, sensul 2.

Bărbunceasca, *Bărbunceşti* şi *Bărbunceşti-Zapodia* (Bz): la baza acestor numiri stă antroponimicul *Bărbuncă*[1], identic cu apelativul *bărbunc* „1. (învechit, în Transilvania) recrutare; 2. jocurile care se făceau cu prilejul acesta şi, prin extensiune, numele unui joc ţărănesc (care se joacă azi la alte ocazii şi în afară de Transilvania); (izolat, se întrebuinţează şi în Dîmboviţa, Muscel) < germ. *Werbung*" *(DA)*.

Beica Romînă şi *Beica Ungurească*[2] (Mr): prima parte a acestor toponimice este magh. *béka* 'broască', al cărui *é* (lung!) a putut fi uşor perceput ca un diftong de către romîni, atît de obişnuiţi cu asemenea grupuri fonetice în propria lor limbă. Aceeaşi temă are *Bicaz(ul)* (CeS, Ciu, PiN), pe care Kisch I, p. 152 îl scoate din magh. *békás* < *béka*[3].

Bentul şi *Dudeasca-Bentul* (Buz), *Bentul-Sîrbilor* (Tr), *Valea Bentului* (Hîr) < *bent* 'vîlcea (uneori cu apă)' după *DA*. La Por., p. 37 *bent* 'smîrc'. Acelaşi apelativ trebuie să vedem în *Benţul*, *Benţul de Sus*, *Benţul Mare*, *Benţul Moş Dobrică* şi *Benţuri* (Il), dacă ţinem seamă de faptul, foarte important pentru lămurirea lucrurilor, că avem a face în mai toate cazurile (nouă din zece) cu lacuri şi văi. Prezenţa lui *ţ* (în loc de *t*) se datoreşte, fără îndoială, unei lecturi sau transcrieri greşite[4].

Bercioaia (Buz, Ms), *Bercioiul* (RîV): tema acestor numiri pare a fi *berciu* 'crainic', pe care *DA* îl dă ca învechit. Sufixele lor ne trimit la un nume de persoană *Berciu*, care există prin Ardeal, sau, mai puţin probabil, *Berca*, *Bercu* (*č* pentru *c* s-ar datora nevoii de a evita o asociaţie de idei obscenă), eventual *Bercea*. Kisch I, p. 66 citează n. top. magh. *Bircz* (Ciu, Od) < *bircz* = *bércz* 'vîrf, coamă de munte', care de asemenea poate fi invocat aici. Cf. *Berca* (Buz, Haţ, Mh, Ol, RS, Tc), *Bercea* (Hue), *Rusca lui Bercea* (Ol), *Sărăţelul Bercei* (Bz), *Berceni* (Giu, Plo, Tit), *Movila Bercenilor* (Băi), *Stufăria Bercenilor* (Seg), *Berceşti* (Cis, Gil).

---

[1] Existent la Iaşi, de pildă.

[2] În *Indicat.* se dau *Beica* (Hue), *Beica*, *Beica de Jos* şi *Beica de Sus* (Reg).

[3] *Bic* (Şim), *Bica* (Br, Bz, Dj, Hue), *Bica lui Gherman* (Răc) au la bază, foarte probabil, slav. *bykŭ*, *bik* 'taur'.

[4] În *Indicat.*, *Benţu* (Buz), corectat, după ultima împărţire administrativă, în *Bentu*.

Bezdeadul și diminutivul *Bezdedelul* (Trg), *Bezded* (Dej) < v. slav. *bezŭ* 'fără' + *dědŭ* 'bunic'. Că o astfel de formație este posibilă, probează, de pildă, v. slav. *bezdětinŭ* 'fără copii'. *Bezdead* trebuie considerat ca un sinonim aproximativ al lui *orfan* și va fi fost, la origine, un antroponimic, cum arată n. pers. ceh. *Bezděd(a)*, pol. *Bezdziad* (Mikl., *PN*, nr. 127). Cf. și n. top. rus. *Bezděž*, ceh. *Bezděz*, *Bezděditse*, *Bezdědovitse* (Mikl., *ON-PN*, nr. 110).

Birăi (Fil), *Birăul* și *Moara Birăului* (Buz), *Birești* (Rom), *Bironești* (Bac), *Mănoaia-Birou* (Rț): *birău* (Tran, Mara) 'primar la sat' < magh. *biró* 'judecător'. Vezi și discuția de la p. 207, s.v. *Birăi*.

Bisoaicele (Fet): după cum am arătat la p. 247–248, s.v. *Draca*, tema acestui toponimic este v. slav. *běsŭ* 'demon, diavol, drac', iar el însuși, un sinonim al lui *drăcoaică*, cu care seamănă și ca formație.

Bistra (Bei, Cîm, PiN, Sb, Sv, Tr, Viș), *Bistra Mare* și *Bistra Mică* (PiN), *Bistra Mărului* (Bana), *Bistrețul* (Băi, VîM), *Bistrețul Nou* (Băi), *Bistricioara* (Bc, Gj, Ns, PiN), *Bistrița* (Ba, Bc, Bis, Hor, Mh, PiN, Pt, Rț, TuS, Vl), *Bistrița-Plopușorul* (PiN): înregistrez și aici aceste numiri, pe care le-am discutat, din punct de vedere onomasiologic, la p. 122, s.v. *Răpedea*, numai pentru a stărui asupra unor amănunte strict lingvistice, nerelevate acolo. V. slav. *bystrŭ*, care stă la baza tuturora, înseamnă și 'repede', dar și 'limpede'; cred că unele dintre toponimicele noastre vor fi avut, de la început, ultimul sens, neglijat, de obicei, de către specialiști în favoarea primului. *DA* cunoaște (din Hațeg) adj. *bistriț(ă)* 'aspru (la gust), acru', totdeauna ca epitet al lui *prun(ă)*.

Bizdadea *(Beizadea)*, în *Casa Bizdadelei* sau *Beizadelei*, *Valea Bizdadelei* sau *Beizadelei* și *Puțul Bizdadelelor* sau *Beizadelelor* (Buz): *bizdadea*, variantă, mai puțin răspîndită, a lui *beizadea* 'prinț (fiu al domnitorului)', cuvînt învechit (Tiktin).

Bîrzeiul, *Bîrzeiul de Gilort* și *Bîrzeiul de Pădure* (Gil), *Bîrzia* (Dj): vorbirea curentă a unor regiuni cunoaște adj. *bîrzei* 'repede', care pare a fi un diminutiv de la *bîrz* < v. slav. *brŭzŭ*. Cf. totuși bulg. *brъzej* 'repede, iute'. Cît despre *Bîrzia*, cred că este femininul lui *bîrzei* cu înlocuirea lui *-eia* prin *-iia* (< *-iu*, din *cenușiu*, *vișiniu* etc.).

Bîzdîna sau *Bizdina* (Seg) < v. slav. *bezdŭna* 'prăpastie', din care a ieșit și apelativul *beznă*. Unul dintre locurile cu acest nume este un lac: foarte probabil, el a fost numit astfel înaintea dealului și satului omonime.

Blana (Cor, Trg), *Blanul Cotrenței* (Nț; Mat., p. 59) < slav. *blana* 'ager compascuus'; cf. n. top. ceh. *Blansko*, *Blanitse*, rus. *Bolonьe* etc. (Mikl., s.v. *blana*). Amănunte în legătură cu această etimologie am dat în *Milc.* IV, p. 3 și *Bul. Phil.* III, p. 161.

Bobarul (Pit, Plo): masculinul lui *bobăreasă* 'vrăjitoare care dă cu cărțile sau cu bobii' *(DA)*.

Bojorîta[1] (Msc): pare a fi participiul unui verb **bojorî*, derivat de la *bujor* 1. 'Pfingstrose, Päonie (Paeonia)'; 2. 'Alpenrose (Rhododendron myrtifolium)' (Tiktin) și avînd însemnarea 'a acoperi cu bujori' (cf. *Bră-*

---

[1] În *Indicat.*, *Pojorîta*.

ditul, Cornitul ș.a.)[1]. Nu-i exclus totuși să avem a face, cum presupune Petr., cu aspectul, modificat prin analogie sau prin etimologie populară, al unui mai vechi *Pojorîta* < *pojar*, despre care vezi cele spuse la p. 24, s.v. *Curătura.*

Boltași (Tit) : *boltaș* (Tran, Ungaria) 'negustor cu prăvălie (de manufactură)' *(DA).*

Bostanele (Seg), *Valea Bostanelor* (Măc) : *DA* are *bostană* 'legumărie' (Mold) ; 'loc pe care se cultivă pepeni, harbuzărie' (Banat). Așezarea geografică a toponimicelor aici menționate arată că acest apelativ a fost, dacă nu cumva mai este, cunoscut și în alte regiuni decît Moldova și Banatul.

Brăditul sau *Urzica* (munte, TîO) : tema este *brad*, așa că însemnarea acestui toponimic nu poate fi alta decît '(loc) acoperit cu brazi'. Ne-am putea întreba numai dacă, la origine, este vorba de un participiu (al verbului *brădi*) sau de un adjectiv, creat după analogia altor derivate în *-it.* Trebuie arătat apoi că acest sufix servește și la formarea colectivelor : *bănărit* 'bani mulți', *căprit* 'turme de capre', *colăcărit* 'colaci mulți'. De altfel, între sensul colectiv și cel presupus de mine (în ipoteza unui participiu sau adjectiv) deosebirea este ca și inexistentă.

Brodul (Iaș) : *brod* (Tran, Mold) 1. 'vad, trecătoare' ; 2. 'pod (umblător, trecător)' *(DA).* Vezi și discuția de la p. 45, s. v. *Vad,* unde am neglijat să adaug, pentru *Brodocul* și *Valea Brodocului* (Vas), că în rusește avem subst. *brodok* 'unealtă de decuplat, mandrină ; stampă'.

Buda (Adj, Bac, Bld, Bot, Buh, CAr, Cis, Dor, DrV, Făl, If, Iș, Ms, Neg, Paș, Plo, Rm, RîS, RîV, Tc, TîO, Tt, Vs), *Valea-Buda* (RîS), *Buda cu Dealul* (Dor), *Buda lui Xanto* (Vid), *Buda Mare* și *Buda Mică* (Dor, RîV), *Buda-Palanca* (Plo), *Buda-Prisiceni* (DrV), *Buda-Rafaila* (Vs), *Buda Tăiată* (Leh), *Buda Veche* (Cj, RS) *Valea Budei* (Miz, Ms), *Budele* (Olț) : *budă* 1. (Mold.) 'cocioabă de lemn în pădure în care locuiesc lemnari etc.' ; 2. (Mold) 'prăvălioară de lemn, magherniță, șatră, baracă' ; 3. (Tran) 'umblătoare' < rus., pol. *buda* idem *(DA* [2]*).* Trebuie să ținem seamă și de înțelesul pe care-l dă Por., p. 64 apelativului *budă,* și anume 'pădure ; loc împădurit' : numărul mare al toponimicelor noastre nu se poate explica numai cu accepțiile reproduse aici. Toponimia arată că răspîndirea geografică a acestui cuvînt este sau măcar a fost mult mai mare decît rezultă din datele dicționarelor. *Budești* este un derivat de la n. pers. *Bud(u),* care ar putea fi < magh. *Buda* (Petr.).

Buduroaia (Făl), *Buduroaiele* (Cra), *Buduroiul* (Drg), *Măgura Buduroiului* (TuM) : în *DA* găsim apelativul *buduroi* (cu varianta *buduroaie*) 1. 'budăi' ; 2. 'ghizd de fîntînă' [3]. Finala ne trimite la un derivat a cărui temă *(budur)* apare de asemenea în nomenclatura noastră geografică : *Fața Budurului* (Tran ; Kisch I, p. 9). Să se compare și următoarele formații (unele cu aspect antroponimic [4]) : *Budurana* (RoV), *Budureasa* (Bei),

---

[1] Cf. *a (se) bujora* 'a se înroși (la față) ca bujorul' (= *a (se) îmbujora*).
[2] Cu sensul 3 este un maghiarism (< *buda* idem).
[3] Am redat numai înțelesurile care convin mai bine unei numiri topice.
[4] De altfel *Buduroaia* și *Buduroiul* ar putea fi ele înseși nume personale la origine.

Budureasca (Miz, Plo), *Budureşti* (Hor), *Budurosul* (Plo). Cred că tot aici aparţin *Budurlău* (Cj) = magh. *Budurló*, pe care Kisch I, p. 262 îl scoate din magh. *bodor* 'creţ; zbîrcit' (cf. totuşi *bodîrlău* 'soi de raţă'; *DE*) şi *Budurleni* (Bis).

Bugeacul (Cţ, Il, Tl): la Por., p. 21 *bugeac* 'ţară pustie, lipsită de păduri şi apă, plină de căi adînci şi dealuri'; p. 69 *bugeac* 'buruieniş mare; cîmp cu ierbărie mare; căpiţă mare'. Primul sens aminteşte de „sinonimul" *bărăgan* 'cîmpie plană, lipsită de păduri şi pustie' (Por., p. 21; vezi şi p. 36, 51), existent şi el ca toponimic: *Bărăganul* (Il, Ms, Ol, NeV, Vl), *Valea Bărăganului* (Fău), *Bărăgănoiul* (Pit).

Buhalniţa (Hrl, PiN), *Buhalniţele* (PiN): cred că este vorba de un derivat în *-niţă* de la *buhai*, aşadar un sinonim, aproximativ, al lui *bivolărie*. Pentru formaţie, să se compare diverse substantive prevăzute cu acest sufix şi care denumesc „conţinătorul" unui obiect oarecare. Cît despre partea fonetică (*l* pentru *i*), avem o paralelă concludentă în n. pers. *Ţugulea* < *ţugui* + *-e(a)*. Mai puţin probabil mi se pare să avem a face cu un derivat de la *buhă* 'bufniţă', şi aceasta pentru motive formale. Trebuie precizat că numele aici în discuţie aparţin unor pîraie, la origine, şi apoi s-a extins la sate.

Bulhacele (Bot), *Bulhacul* (Bot, Buj, Dor, Făl, Iaş, Rm) *Bulhacul de lîngă Curte* (Bot), *Bulhacul Mare* (Fl): *bulhac* 'lăculeţ, băltău, smîrc' *(DA)*; 'lac mic şi neadînc' (Por., p. 37). Mai toate locurile cu acest nume sînt lacuri, iazuri, bălţi etc.

Bumbarul (Buz): *DA* cunoaşte subst. *bumbar*, variantă a lui *bombar* = *bărzăun*. Este posibilă însă şi altă explicaţie. *DG* pune, în paranteză, după *Bumbarul*, încă un nume al acestui loc (o colină): *Dealul Bănetului*, care poate fi interpretat, în a doua lui parte, ca un colectiv al lui *ban* = *bănişor*, „sinonim" cu *năsturel* 'plantă cu flori mici albe, cu fructul în formă de teacă cilindrică' *(DE)*. Cum această floare se mai cheamă şi *bumb(işor)*, urmează, cel puţin teoretic, că *Bumbarul* este un colectiv în *-ar* şi înseamnă 'loc acoperit cu *bumb(işor)i*'.

Camburul (Cis) < turc. *kambur* 'cocoşat, ghebos'. Toponimicul provine, foarte probabil, de la un antroponimic (poreclă la origine).

Caşin(ul) (Ciu, TîO) < slav. *kaša* 'terci, pireu': printre numeroasele localităţi ale fostului judeţ Bacău numite astfel, se află şi un pîrîu, care trebuie să fi precedat pe toate celelalte în ce priveşte nomenclatura şi va fi căpătat acest nume de la aspectul apei lui. Dr. II, p. 542 se gîndeşte la un n. pers. *Caş* (identic cu apelativul *caş*), dar nu exclude nici explicaţia dată de mine (mai întîi în *Milc.* IV, p. 6), care mi se pare preferabilă din punctul de vedere al formării cuvintelor (atît tema, cît şi sufixul sînt slave). Cf. *Kašin*, numele unui filolog rus contemporan, şi n. top. (Bulgaria, Iugoslavia) *Kašina* (*AECO* I, p. 165).

Căierul sau *Valea Căierului* (Mh): *DA* înregistrează subst. *căier* 'sătean care are (căruţă cu) cai'. În cazul nostru cred că trebuie să pornim de la sensul 'păzitor de cai', necunoscut dicţionarelor, dar, foarte probabil, existent, dacă ţinem seamă de *bo(u)ar*, *căprar* etc.

Căiuţul (Adj): este o variantă analogică a lui *căluţ(i)*, născută sub influenţa plur. *cai*. Cu alte cuvinte, semnul pluralului figurează de două

ori (la substantiv şi la sufix), întocmai ca în cazul lui *boişori* < *bouşor*, *munţişori* < *muntişor* etc. Fenomenul îşi are izvorul în conştiinţa subiectului vorbitor că astfel de substantive au o temă, existentă ea însăşi în vorbirea curentă (şi foarte des întrebuinţată) sub aspectul pluralului, şi un sufix care, ca parte finală a întregii formaţii, trebuie să primească semnul caracteristic al numărului gramatical corespunzător. Fenomenul ne întîmpină, mult mai des, şi la verbe : persoana II plurală a imperativului reflexiv sună prin Muntenia *culcaţi-vă-ţi*, *duceţi-vă-ţi* etc. (< *culcaţi-vă* + *culcaţi*, *duceţi-vă* + *duceţi* : formele „corecte'' nu mai sînt simţite destul de clar ca plurale, din pricină că nu se termină în *-ţi*, ci în *-vă*, care anihilează oarecum pe *-ţi* imediat precedent). Un argument, dacă ar mai fi necesar, în favoarea explicaţiei mele, este varianta originară *Căiuţi*, utilizată regulat de povestitorul moldovean Radu Rosetti, a cărui familie a avut moşie în partea locului. Să se compare şi n. top. *Văieni* (Mh) < *văi* + *-eni*.

Călugăreasa (Dj, Gil, Sla) : femininul lui *călugăr* sau, poate, dar mai puţin probabil, al n. pers. *Călugăru*. Pentru partea formală, cf. n. top *Popeasa* (v. ceva mai departe), apelativul *preoteasă* ş.a.

Căprarul (Dj), *Movila Căprarului* (Dj), *Dealul Căprarilor* (Cis). *Vîlceaua Căprarilor* (Cpi) < lat. *caprarius* 'păstor de capre' (> arom. *cîprar* idem). Merită a fi pomenite aici, pentru interesul lor lingvistic, următoarele toponimice înrudite cu acestea : *Căprăreasa* (Căl), feminin al lui *căprar* (cf. numele imediat precedent) ; *Căprăreaţa* şi *Căprăreţele* (DrO), provenite din apelativul *căprăreaţă* 'loc unde pasc caprele ; adăpost pentru capre' < lat. *capraritia* [1] (> arom. *căpărleadză*, *cîpîrleaţă* 'loc unde se odihnesc caprele') ; *Căprăretele* (Gj), care este, cu siguranţă, o variantă analogică (specific oltenească ?) a lui *Căprăreţul* (Tr ; *GrS* II, p. 65).

Căsaşi : o parte a satului *Ruginoasa* (Ba) este locuit de *ţigani căsaşi*, spune *DG*. Deşi nu-i un toponimic propriu-zis, acest cuvînt prezintă un interes deosebit, şi prin faptul că apare în legătură cu nomenclatura noastră geografică, dar şi din cauza aspectului lui morfologic. Îl aflăm, cu sensul de aici ('om care posedă casă'), şi la Petru Maior, *Istoria pentru începutul Romînilor în Dacia* (ed. 1812, § 2). Se ştie că ţiganii, fiind mai ales nomazi, n-au case, ci numai corturi, eventual bordeie. Cei care s-au aşezat însă definitiv în sate sau măcar la marginea lor au trebuit să se adapteze la felul de viaţă al romînilor şi să locuiască, întocmai ca aceştia, în case propriu-zise. Spre a-i deosebi de restul conaţionalilor, li s-a zis *(ţigani) căsaşi*. Cf. sinonimul *căsar(i)*, păstrat sub forma n. top. *Casariul* (Ns ; Dr. I, p. 134, 145), şi derivatul similar *vătraş(i)* 'ţigan(i) de vatră, servitor(i) în casele particularilor, unde era(u) rob(i)' *(DE)* [2].

---

[1] Atestat în *Capitulare de Villis* al lui Carol cel Mare, unde ne întîmpină şi alte formaţii similare interesante pentru toponimia noastră, precum *berbicaritia*, *hircaritia*, *porcaritia*, *vaccaricia*, cărora le corespund numiri romanice de felul frc. *Boveresse*, *Porcheresse*, *Vacheresse* (vezi I. U. Hubschmied, *Über Ortsnamen des Silvretta- und Samnaungebietes*, în *Clubführer durch die Bündner Alpen*. VIII Band, 1934, p. 456—457) ; cf. şi A. Carnoy, *Origine des Noms de Lieux des environs de Bruxelles* [f.a.], p. 28 ; A. Vincent, *Les noms de lieux de la Belgique*, Bruxelles 1927, p. 139, apoi rom. *Purcăreaţă* (v. mai încolo) etc.

[2] Şi acesta are un sinonim în *-ar* : *vătrar(i)*. Despre *căsar(i)*, vezi *Dacor.* III, p. 435.

Ceahlăul (PiN) şi derivatul „personal" *Ce(a)hlăeşti* (PiN)[1] < magh. *csahló* 'un fel de vultur' (vezi S. Puşcariu, *Dacor.* III, p. 673 urm. şi Kisch I, p. 151). Toponimia noastră cunoaşte numeroase sinonime ale acestui nume, dintre care unele au aceeaşi origine maghiară. Iată cîteva mai interesante: *Coroiul* (Bc, Bld, Ine, Mh, PiN, Tc, Trn, Vs), *Corîiul* şi *Corîiaşul* (Bz), *Coroiata* (Bac), cu derivatele *Coroiasca* (Cpi) şi *Coroieşti* (Bld)[2] < *coroi* 'o specie de uliu'; *Falcăul* (Nţ, Răd) şi diminutivul *Falcăuţul* (Rd) = *falcău* 'vultur mare' (după Dr. I, p. 17, un derivat, probabil, de la *falcă*, deşi finala ne-ar trimite tot la un model maghiar, iar tema seamănă pînă la identitate cu germ. *Falk(e)* 'şoim', ceea ce nu înseamnează că putem propune o etimologie germană); *Rarăul* (Ba, Buco) = *rarău* 'o specie de pasăre răpitoare (probabil Pandion haliaëtus)', pentru care cf. magh. *ráró* 'vultur de mare' (Tiktin); *Şoim(i)* (Bei), *Şoimul* (Bz, Tr, Zim), *Şoimul Mare* şi *Şoimul Mic* (Zim), cu derivatele, foarte diferite unul de altul ca formaţie şi înţeles, *Şoimari* (Tej), *Şoimăreşti* (TîN)[3], *Şoimeasca* (Ba), *Şoimeanul* (Mh) < *şoim* (din magh. *sólyom*). (Dr. I, p. 18 explică la fel pe *Şoimuş* < magh. *solymos*, existent sub aspectele *Şoimoş*, Ar; *Şoimuş*, Aiu, Bei, Bis, Gur, Ili, Trn, Zal; *Şoimuş-Buceava*, Gur; *Şoimuş-Petreasa*, Bei; *Şoimuşul Murăşan*, Ili; *Şoimuşul Romîn*, Tm; *Şoimuşeni*, Dej.) Pentru alte numiri sinonime, vezi mai sus, p. 468, s.v. *Orlat(ul)*, şi ceva mai încolo, s.v. *Vrancea*.

Cernețul (Mh, Tl) < slav. *č(ŭ)rn(ŭ)* 'negru'. Cf. n. top. slov., croat. *Črnets*, sîrb. *Črьnitsa*, bulg. *Črъnitsa* (Mikl., s.v. *črŭnŭ*) şi rus. *černets* 'călugăr'. G. Weigand, *III. Jber.*, p. 327, pornind de la versurile populare „Colea în vale la Šerńeț ięstă un mare nucul'oț" (p. 273), s-a lăsat înşelat de asemănarea fonetică a acestui toponimic (pe care-l crede un apelativ) cu vb. *cerne* şi-l „traduce" prin 'loc unde se cerne' (ce anume? !)

Ceroaica (Sla): la Damé găsim *ceroaică* 'yeuse (Quercus ilex)', „feminin" al lui *cer* 'Quercus cerris'. La fel trebuie explicat, chiar dacă nu va fi existînd sau existat ca apelativ, *Ceroaia* (Cos).

Chesari şi *Chesarul* (Msc), *Movila Chesarului* (Plo): limba veche cunoaşte apelativul *chesár*, de origine grecească, sinonim cu *împărat*. La Frunzescu găsim un *Chensarul* (Ag), care, dacă nu-i produsul vreunei erori de transcriere sau de lectură, ar putea fi o variantă, uşor explicabilă în cazul unui termen „savant" ca acesta, a lui *Chesarul* (Ms).

Chioveanul (Brl, RS) < *Chiov* = *Chiev*.

Cilibia (Buz), *Cilibii*[4] (TîJ), *Cilibiul* (Bc, Iaş): variantă, mai răspîndită, a lui *celebiu* 1. 'distins, elegant, nobil'; 2. *(celebi)* 'domn' (ca titlu) *(DE)*. Cf. şi *Celebia Chioi*[5] (Meg), nume pur turcesc, în sensul

---

[1] Kisch I, p. 151 citează şi „diminutivul" *Ceahlăuiţa (Valea Ceahlăuiţa)*, numele unei ape din acelaşi raion, pe care nu-l găsesc în colecţiile utilizate de mine.

[2] Au la bază antroponimicul *Coroi(u)*, răspîndit prin Moldova (cf. *Hanul lui Coroi*, Iş). De altfel şi *Coroiul* poate fi uneori nume de persoană, devenit toponimic.

[3] Frunzescu are *Şoimăneşti*, a cărui temă (n. pers. *Şoiman*) este un augmentativ de la *şoim*.

[4] În *Indicat.*, *Cilibiul*.

[5] În *Indicat.*, *Celebichioi*.

că provine de la turci, din limba cărora am primit pe *cilibiu*, și este simțit astfel de subiectele vorbitoare.

Ciochina (Bz, Iș, Slo, Tr, Vs) : *ciochină* 1. 'oblîncul șelei'; 2. 'cîrlig mic pe care țăranii de la munte îl poartă la cingătoare'; 3. 'glezna piciorului' (*DA*). Toponimicele noastre au sensul 1, pe care-l întîlnim și la Creangă (*Harap-Alb*). De adăugat „masculinul" *Ciochinul* (*Izvorul Ciochinului* și *Vîrful Ciochinului*, Cis), apoi derivatul *Vatra Ciuchinarilor* (Făl), interesant prin prefacerea în *u* a lui *o* neaccentuat.

Cimpoiercasa (Vl) : feminin al apelativului *cimpoier* 'cîntăreț din cimpoi' sau, poate, al n. pers. *Cimpoieru*.

Ciritei (Ba, Bot, Iș, PiN), *Ciriteii lui Drîncă* și *Ciriteii lui Vrabie* (Bot)[1]: *ciritei* 'regiune acoperită cu boschete izolate de tufăriș' (Por., p. 65).

Ciudul, în *Izvorul Ciudului* (Cis) < v. slav. *čudŭ* 'uriaș', „variantă" a lui *čudinŭ*, pe care îl avem de asemenea în limba noastră, ca antroponimic (circulă mai ales prin Moldova). Iată alte numiri cu aceeași temă: *Ciudanovița* (Orv), *Ciudomir(ul)* (Ciu, Moi), *Ciudomirul Mare* și *Ciudomirul Mic* (Moi), apoi *Izvorul lui Ciudin* (Făl). *Ciudomir* este nume de persoană, format (în limbile slave) prin compunere, întocmai ca *Dragomir*, *Stratimir* etc. Cf. și n. pers. sîrb. *Čudna*, *Čjudomil* (Mikl., *PN*, nr. 447). La sîrbi, *Čŭdna* este și nume personal feminin (vezi Karağić, p. 858).

Ciungitul, în *Vîrful Ciungitului* (Nț; Mat., p. 48) : derivat de la *ciung (de copac)* 'trunchi de copac căruia i s-au tăiat crengile și crăcile', asemănător cu *Bräditul*, notat mai sus. Cf. și *Ciungi*, *Ciungitura* etc., despre care a fost vorba la p. 21, s.v. *Ciungi*.

Cîineni sau *Căineni* (Ag, Fău, RîV, RS, TîJ), *Culmea Cîinenilor* (RîV), *Cîneni* (Bac) : G. Pascu, *Sufixele romînești*, București 1916, p. 303 are *cîineni* glosat prin „să au rău uni pă alți, d'aia să zîce așa". Cf. și *Dealul Cîineștilor* (RîV), al cărui sufix ar indica o semnificație personală.

Cîmpina, cu diminutivul *Cîmpinița* (Cpi) < v. slav. *kǫpina* 'rubus', bulg. *kъpina* 'rug de mure (Rubus)'. V. Bogrea, *Dacor*. III, p. 805 „traduce" pe *Cîmpina* prin 'spinoasa'. Damé și, probabil după el, *DA* înregistrează, fără citate, apelativul *cîmpină* 'șes neted (între coline); podiș, platou' < *cîmp*. Avem a face, desigur, cu o creație artificială (nu se știe, adică nu știu eu, a cui este) și, în consecință, cu etimologia corespunzătoare. Cf. n. top. croat. *Kupina*, pol. *Kąpina*, bulg. *Kъpinъ* (Mikl., s.v. *kąpina*).

Cîrligătura (fost județ moldovenesc, fostă plasă în fostul județ Iași) < *cîrliga(t)*, despre sensul căruia v. cele spuse la p. 466, s.v. *Cîrligata*.

Clocotici(ul) (Ag, Cr, Dj, Gj, Mh, Ol, oș. Reș, RîV) : *clocotici* 1. 'creasta cocoșului (Rhinantus alpinus)'; 2. 'Staphylea pinnata' (Tiktin). Ar putea avea cîteodată, în cazul apelor și „văilor", de pildă, sensul propriu (al verbului *clocoti*), care ne trimite la sinonimele lui 'cascadă' (cf. discuția de la p. 55 urm., s.v. *Bălbăitoarea*).

---

[1] Mai toate locurile în discuție sînt păduri și dealuri.

Cobîla (Dor), *Valea Cobîlei* și *Dealul Cobîlei* (Huș), *Cobila* și *Cobilioara* (Rd), *Cobilărica* (Cg): toate au la bază slav. *kobyla* 'equa', din care a rezultat și apelativul *cobilă* (*cobîlă*) 1. 'dispozitiv pe care se așază plugul, cînd nu lucrează'; 2. 'o unealtă a rotarului' (*DE*)[1] Să se compare n. top. slov. *Kobile*, ucr. *Kobyl'a*, ceh. *Kobylka* etc. (Mikl., s.v. *kobyla*) și sinonimele *Iapa* (Bac, Bei, Br, Dej, Hîr, Il, PiN, Sig), *Iapa Albă* (Ms), *Calul-Iapa* (PiN).

Cociocul (Tit): *cocioc* 'tulpină scundă de trestie' (Damé); Por. are *cocioc* 'peninsulă formată de cotitura unui pîrîu sau rîu' (p. 21); 'plaur plutitor; insulă plutitoare fără stuh' (p. 70). Cred că în toponimie avem a face cu aceste ultime sensuri.

Coloneața (Iș, Vs), *Colun(i)* (Fg, Sib), *Coluni* (Bac), *Colunul* (Cra), *Colînul*, *Vîrful Colînului* și *Bășica de la Colîni* (Miz), cu derivatul „personal" *Colonești* (Bac, Cos, Tc)[2]: toate provin din v. rom. *colun* 'măgar sălbatic' (v. Tiktin și *DA*, s.v.), de origine slavă (cf. v. slav. *kolunŭ* 'animal quoddam', rus. *kolonók* 'jder de Siberia (Mustela sibirica)'. Primul dintre toponimicele noastre este un colectiv de felul lui *Căprăreața* înregistrat mai sus. Cît despre *Colîni* etc., este evident că s-a produs o influență analogică din partea unor cuvinte a căror finală a fost simțită ca sufix (cf. *gorîn* alături de *gorun*, apoi *porîncă* alături de *poruncă* etc.). Această etimologie, pe care am propus-o din capul locului (vezi *Rumänische Toponomastik*, p. 203), a fost acceptată și confirmată de toți cercetătorii toponimiei noastre [3], afară de G. Pascu (vezi *Rev. Cr.* IX, p. 231): polemica acestuia împotriva lui C.C. Giurescu, *Istoria Romînilor* I, ed. I, p. 7 a dovedit o dată mai mult (vezi *RIR* V—VI, p. 126 urm.) că un „nespecialist" bine documentat poate ține piept cu succes unui „specialist" superficial și neinformat. Să se compare și cele spuse în *AIIN* V, p. 563 și *Bul. Phil.* III, p. 165.

Comarnicele (Vl), *Comarnici* (Cis), *Comarnic(ul)* (Ag, Cg, Cpi, Iș, Vl), cu diminutivul *Comarnicel*[4] (Hn): *comarnic* 1. (Mold.) 'leasă de nuiele la stînă pe care se pun cașii să se usuce'; 2. (Trans., sens lărgit) 'încăpere, la stînă, unde se păstrează laptele și stau ciobanii cînd nu au de lucru' < bulg. *komarnik* 'coliba ciobanului' (Tiktin). *Comarna* (Iaș) are la bază slav. *komar* 'țînțar', la fel cu *Comarova* (Cț), cum arată n. top. slov. *Komarna Vas*, croat. *Komarnitsa*, ucr. *Komarôv* (Mikl., s.v. *komarŭ*).

Copaciul (DrV), *Poiana Copaciului* (Tej), *Crucea din Copaciu* (Buz): forma originară, existentă încă, după Tiktin, prin Muntenia, a apelativului *copac*. Pînă în sec. XVIII, poate și mai încoace, vorbirea moldovenească de asemenea cunoaștea varianta *č*, cum rezultă, între altele, din documentele timpului. Aceasta arată că actualul *copac*, născut sub influența unor cuvinte ca *drac-draci*, *sac-saci* (și din nevoia de a deosebi pluralul de singular în momentul în care *u* final nu se mai pronunța), este destul de recent. Și probe indirecte avem în acest sens: toate cele-

---

[1] Cf. și n. pers. *Cobîlcescu*, de origine moldovenească.
[2] În fișele mele am un antroponimic *Colonaș*.
[3] Ulterior dau, în *DG*, peste n. top. *Călunul* (Cra), provenit din *colun*, cu prefacerea lui *o* neaccentuat în *ă*.
[4] Notat de Kisch I, p. 296.

lalte dialecte, afară de dacoromîna, au rămas la forma veche: arom., megl. *cupaciu* [1], istrorom. *copåču*. *Crucea din Copaciu* apare, tot în *DG*, și sub aspectul *Crucea din Copac*. Faptul dovedește, dacă ar mai fi fost nevoie de vreo probă, că determinativul *(din) copaciu* stă la singular și că toponimicul însemnează, deci, 'cruce făcută (tăiată) din copac' sau, poate, mai degrabă 'cruce fixată (vîrîtă) într-un copac' [2].

Cornitul (pădure, Adj) < *corn* 'arborele fructifer bine cunoscut (Cornus mas)': formație similară cu *Bräditul*, discutat mai sus.

Corod(ul) (SaM, Șim, Tec, Tm, Tt), cu diminutivul *Corozelul* (Tec, Tt) și derivatul „personal" *Corodești* (Bld) < magh. *kóró* 'tulpina uscată a plantelor de unu și de doi ani'. Unele dintre locurile ardelenești, poate chiar toate, au fost numite astfel de către maghiari, cum arată nu numai sufixul toponimic *-d*, ci și faptul că numele maghiar al comunei *Corod* (SaM) este *Szamoskóród* (Mold.-Togan).

Covaciul (Vl), *Grindul Covaciului* și *Lacul Covaciului* (Tul), *Covaci* (Tim), *Coaciu* (Cj) [3] < v. slav. *kovačĭ* 'faber'. Limba noastră veche poseda apelativul *covaciu* = *faur* 'fierar', care, după informațiile date de dicționare, continuă să se bucure de o circulație regională (Transilvania și Muntenia) [4]. În toponimie s-ar putea să avem a face cu (sau și cu) antroponimicul *Covaci(u)*, de asemenea existent la noi, alături de derivatul *Covăceanu*. Cf. n. top. sîrb., croat. *Kovači*, ceh. *Kovač* (Mikl., s.v. *kovačĭ*).

Coza (Foc), *Cozia* (Ag, oș. Deva, Fl, Hn, Iaș, If, Mh, Orș Trl, VîM, Vș), cu derivatele *Cozianul* (Hn), *Cozieni* (oș. Buc, Cis), apoi *Cozla* (Dej, MoN, PiN, Sș): la baza acestor numiri se află slav. *koza* 'capră'. Excepție ar face *Cozia* (RîV) și, poate, *Coza* (Foc), despre care a fost vorba la p. 84, s.v. *Nucet(ul)*. Despre însemnarea lui *Cozla* [5], existent și ca apelativ, vezi cele spuse la p. 35, s.v. *Movila*. Să se compare n. top. slov. *Kozje*, rus. *Kozьe* (Mikl., s.v. *koza*), *Kozle* = *Köslin* (în Pomerania; dat de Pawlowsky). Kisch I, p. 171 citează, ca aparținînd tot aici, pe *Cozniciul* [6] (Șim), în sprijinul căruia se pot invoca n. top. sîrb. *Kozьnitsa*, *Kozьnikъ Planina*, *Koznik* (Mikl., s.v. *koza*).

Cravia (Brl), *Cravița* (Seg), *Corovia* (Mold) [7] < slav. *krava*, ucr., rus. *korova* 'vacă'. Pentru formațiile în *-ia*, să se compare *Cozia* < slav. *koza* 'capră', iar pentru „diminutivul" *Cravița*, n. top. croat. *Kravitsa*, *Kravitse* (Mikl., s.v. *krava*).

Crivina (Bra, Bz, Dj, If, Lug, Plo, Tc, Tit, VîM), *Crivina lui Panait* (Vl; *DG*, s.v. *Turcești*): *crivină* 'pădurice, desiș de mărăcini mari sau de

---

[1] Cf. și n. top. arom. *Cupačŭ* (*Lg.Litt.* II, p. 263).

[2] Pentru numiri topice vechi de peste Carpați și din regiuni învecinate, care păstrează varianta originară a apelativului în discuție, vezi Dr. II, p. 76–77, unde se discută și etimologia omonimelor maghiare sau presupuse astfel.

[3] Pentru dispariția lui *v*, vezi discuția de la p. 359, s.v. *Coaciul*.

[4] Îl au și meglenițíi (*cuvaciu* 'fierar; lucrător de pluguri; numele unei insecte'), istrorominii *(covač)* și bănățenii vezi *DA* I, 2, p. 855, s.v. *covaciu*). Să se adauge numele de stradă bucureșteană *Covaci*.

[5] Cf. rus. *kozël* (genitiv *kozla*) 'țap'. *Cozla* (BAN, Sș) este numit de maghiari *Kecskés* < *kecske* 'capră' (Petr.).

[6] În *Indicat.*, *Cosniciul*.

[7] „Pîrîu mic în Moldova, ce se varsă în Prut" (Frunzescu).

arbori tineri, pe prundul unei ape, unde se adăpostesc potîrnichi etc.; (Olt.) țarina și livezile cu fînuri; (Olt.) loc umed, mlăștinos' *(DE)*. Por. dă și alte sensuri: 'nisipărie; loc nisipos cu vegetație ghimpoasă' (p. 49); 'regiune păduroasă' (p. 65)[1]. Din slav. *krivina* 'cotitură'[2].

Crovul (DrV, Tit): *crov* (și *crou*) 'adîncătură, groapă unde se poate aduna apa și să formeze [sic!] o băltoacă; gropiță' *(DE)*; *crov* (și *covru*) 'depresiune mică, rotunjită, aflată într-un cîmp plan, fără scurgere; vîlcea ce amintește culcușul unui lup' (Por., p. 33). Precizarea din *DE*, că apelativul în discuție ar fi cunoscut numai graiurilor oltenești și bănățene, este infirmată de toponimie. Cf. și *Crovna* (Cra).

Cula (Gil, If, Rd), *Cula lui Papuc* și *Cula Neamțului* (Mh), *Cula Nemților* (Dj): *culă* 'clădire în formă de turn cu baza dreptunghiulară, cu ferestrele mici, care servea ca adăpost și ca loc de apărare locuitorilor, mai ales în părțile muntoase; boltă cu ziduri groase; visterie, hazna (domnească)' *(DE)*. Pentru alte sensuri (asemănătoare cu acestea) sau pentru nuanțe semantice, v. *DA*. Alt cuvînt este *cula* 'vale cu coaste repezi și bine înierbite' (Por., p. 30); 'vîlcea ce seamănă cu o ascunzătoare; o grotă foarte mare' (*ibid.*, p. 33). Cred că acesta stă la baza lui *Cula-Dere* („vale", NeV), mai ales că, judecînd după lipsa oricărui semn diacritic pe *-a* al termenului dat de Por., pronunțarea lui trebuie să fie *culà*. Urmează atunci că *Cula-Dere* este o denumire tautologică, întrucît *Dere* înseamnă, pe turcește, tot 'vale'[3].

Curbanul și *Curbănușul* (Brl): cf. *curban* (învechit) 1. '(la turci) jertfă, sacrificiu, ofrandă religioasă, constînd dintr-un animal întreg, fript și împărțit participanților; 2. animalul sacrificat' *(DA)*. La Buzău (în oraș) exista cu 40—50 ani în urmă (poate mai există și astăzi), în unele familii, obiceiul ca la începutul culesului viilor (8 sept.) să se taie o oaie și să se invite la ospăț prieteni și muncitorii viei. Această „petrecere", care avea un caracter festiv, se numea *curban*. Cred că obiceiul are origine bulgărească, căci era răspîndit în cartierul locuit de bulgari.

Curcubata (RîS), *Curcubăta* (Ab, Bh), *Curcubeta Mare* și *Curcubeta Mică* (Buz): același cu apelativul *curcubetă* 'dovleac, bostan, lubeniță', foarte bogat în variante fonetice, care dovedesc, ca de obicei în asemenea cazuri, că cuvîntul se întrebuințează din ce în ce mai puțin. Surprinde, aparent, faptul că, deși moștenit (< lat. *cucurbit(a)*, el nu prezintă, cum ne-am aștepta, diftongarea lui *e* accentuat înaintea lui *ă (a)* din silaba următoare[4]. Fenomenul se datorește pe de o parte împrejurării că accentul originar a stat pe silaba antepenultimă (ca în latinește), situație exis-

---

[1] Cu acest ultim înțeles apare *ibid.* și *crivă*, pe care dicționarele limbii noastre nu-l cunosc (numai *DA* îl dă după Por.). Trebuie să arăt că autorul citat pune în paranteză, după *crivă* și *crivină*, cuvintele „prin excepția", urmate de ?, ceea ce probează că el însuși are îndoieli cu privire la însemnare, eventual la existența lui *crivă*.

[2] Tema *criv-* apare și în *Crivelești* (sau *Crivilești*) (Buz), care poate fi un derivat nu numai de la *Crivilă*, cum am spus la p. 130, n. 6 ci și de la un n. pers. *Crivală*: cf. *crivală*, numele unor unelte sau părți de unelte *(DE)*.

[3] Nu-i exclus ca Por. să fi cunoscut pe *cula* din limba turcilor sau tătarilor dobrogeni, poate chiar numai ca toponimic („lieu dit"), nu și ca apelativ.

[4] Singura excepție o constituie toponimicul din raionul R.-Sărat, care, prin poziția lui izolată, pare suspect.

tentă şi astăzi în numeroase ţinuturi dacoromîneşti, pe de alta, prefacerii lui *e* în *ă* încă de pe vremea cînd cuvîntul se accentua pe antepenultimă [1]. Mai interesant este însă altceva. Aproape toate (poate chiar toate) locurile numite astfel sînt munţi [2]. Aceasta dovedeşte că avem a face cu o metaforă, determinată de aspectul muntelui, adică al culmii (sau spinării) lui : numeroasele vîrfuri, care se înşiră unul după altul în mod neregulat, îi dau o formă asemănătoare cu vrejul unui dovleac (este cazul, observat de mine, al muntelui *Curcubăta* din apropierea mănăstirii *Găvanul*, Buz).

Decindea [3] (Răc), cu derivatul „local" *Decindeni* (Trg) şi „personal" *Decindeşti* (Bz) [4]: *decindea* (învechit) 'dincolo, de cealaltă parte' *(DE)*.

Delniţa (Ciu, Clg, Pr) : *delniţă* 'loc semănat la spatele casei; mic loc de arătură' (*DE*); 'parcelă de pămînt dată prin împărţirea vetrei satului sau a cîmpului; hotarul cîmpului dat, toloaca din jurul satului; loc de arătură lung şi îngust (sfoară)' (Por., p. 52). Însemnarea originară a acestui apelativ este 'parcelă de pămînt; hotar': la baza lui stă slav. *del* 'parte' (cf. ucr. *d'il'nýća* 'îngrăditura unei ferme, a unui sat; hotar', dat de *SEW*, p. 195).

Doftana (Cpi, TîO), *Doftăneţul*, *Doftăneţul Mare* şi *Doftăneţul Mic* (Cpi), *Doftăniţa* (Cpi), *Dofteniţa* (Bac) : forma originară a primului toponimic din această listă este *Dofteana*, cum dovedesc diminutivul *Dofteniţa* şi, mai ales, faptul că Frunzescu transcrie numirile respective din fostul judeţ Bacău totdeauna cu *ea* după *t*. Cred că *Doft(e)ana* este un derivat cu suf. *-eana* de la *dohot*, aşadar a sunat, la început, *Dohoteana*, apoi *Dohteana* şi, în sfîrşit, *Dofteana* (pentru *ht* > *ft*, cf. *pohtă* > *poftă*). În ce priveşte sensul, trebuie să luăm în consideraţie următoarele. Toate toponimicele înşirate aici sînt, la origine, nume de rîuri, devenite ulterior, dar numai parţial, nume de locuri propriu-zise. Sînt situate în regiuni petrolifere, ceea ce ne îndreptăţeşte să presupunem că apa rîurilor în discuţie este (sau era altădată) amestecată cu păcură ori măcar are (sau avea) aspect asemănător cu al păcurii. Dohotul nu se deosebeşte ca înfăţişare, ba, în parte, nici chiar ca utilizare, de păcură, aşa că o confuzie a acestor două produse este nu numai posibilă, ci şi inevitabilă în condiţiile de viaţă ale ţăranilor noştri de odinioară[5]. În acelaşi sens vorbeşte, cred, şi existenţa a două pîraie (Bac, PiN) numită *Dohotăria*.

Domesnicul şi *Cîrciuma Domesnică* (PiN) : *domesnic* (şi *dumesnic*, ambele învechite) 'domestic, îmblînzit (despre animale); blînd (despre oameni); gras (în formula *pămînt dumesnic*); fraged (despre iarbă)' (*DE*). Toponimicul nostru, care, la Creangă, apare sub aspectul *Dumesnic*, trebuie să fi avut, la origine, înţelesul de 'pămînt gras'.

---

[1] Vezi discuţia pe care am făcut-o, întemeindu-mă pe materialul din *Atlasul lingvistic romîn*, în *BL* VIII, p. 117.

[2] Cf. şi arom. *Curcubeta* (tot nume de munte).

[3] În *Indicat.*, *Dacindea*.

[4] După Frunzescu. În *DG* găsim *Decindea* (If, Ms), *Decindeşti* (Bz), iar în *ISt*, *Decindeni* (Db).

[5] Explicaţia dată aici toponimicelor *Doftana* etc. coincide, în linii mari, cu a lui E. Petrovici, *SCL* V, p. 19 urm., de care am luat cunoştinţă ulterior. (De altfel această parte a lucrării mele era gata încă din 1952, cînd a apărut prima ei parte.)

Dorna (Ghe, VaD), *Dorna Cîndrenilor* (VaD), *Movila Dornei* (Iș), *Șarul Dornei* (VaD), *Vatra Dornei* (VaD), cu derivatele *Dorneni* (Adj[1], Bac), și *Dornești* (Buh, Răd) : *dornă* 'vîrtej de apă, bulboană' (în Oltenia și Transilvania, precizează *DE*). Acest apelativ trebuie să fi existînd (ori, cel puțin, să fi existat) și prin Moldova, cum arată toponimicele citate, care sînt răspîndite numai pe teritoriu lingvistic moldovenesc. V. Bogrea, *Dacor.* I, p. 217, 555 și II, p. 799 discută, din fugă, n. top. *Dorna*, trimițînd pe de o parte la Ov. Densusianu, *Graiul din Țara Hațegului*, p. 57, a cărui etimologie (slav. *dor-* 'a smulge, a despărți') o acceptă, și combătînd pe G. Weigand, *XXVI.–XXIX. Jber.*, p: 84, care propune un slav. *dorna zemlja* 'pămînt proaspăt lăzuit'. Decide, ca de obicei, n a t u r a locului : fiind vorba, la origine, de o a p ă (s-a numit așa mai întîu r î u l Dorna), trebuie să admitem explicația dată de Densusianu.

Făgădăul (Dr, Ghe, Rm, Tc), *Dealul Făgădăului* (Vas), *Movila Făgădăului* (Dor) : *făgădău* 'han, cîrciumă (pe drum de țară); birt, ospătărie' (*DA*).

Fătăciunea (Mh), *Fătăciunea Mare* și *Fătăciunea Mică* (Ol), *Fătăciuni* (Adj, Tt) : dintre diversele sensuri date de dicționare pentru apelativul *fătăciune* (derivat de la *făta*), pare mai potrivit, în toponimie, acela de 'loc unde fată oile (și alte animale)'. Trebuie arătat totuși că, în sec. XVII, apare n. pers. *Fătăciune* în strînsă legătură cu schitul omonim (dispărut astăzi) din fostul județ Tutova (vezi *RIR* XIV, p. 200 urm.) și cum, din documentele respective, rezultă clar că antroponimicul *Fătăciune* este anterior toponimicului, trebuie să admitem, cel puțin în acest caz special, derivarea ultimului din primul și, deci, alt sens, dintre cele date pentru apelativ, anume 'partea genitală a vacii' sau, poate, un înțeles necunoscut dicționarelor, de ex. unul asemănător cu *spurcăciune, stricăciune* etc. întrebuințate și acestea, cu valoare concretă, despre oameni (calificative disprețuitoare, apte de a se transforma în porecle, adică în nume de familie).

Floriul (Cpi) : pare a fi singularul numelui de sărbătoare *Florii*, care a provocat numeroase discuții în ce privește etimologia lui. Toți lingviștii sînt de acord că tema trebuie să fie lat. *flos, floris.* Divergențele încep în momentul cînd ei urmează să se decidă pentru o formație latinească sau romînească și, apoi, cînd încearcă să arate în ce mod a luat naștere fie una, fie cealaltă. Astfel C a n d r e a - D e n s., *Dicț. etim.* propun un lat. *Florilia* (pentru *Floralia*), la care se gîndește, în subsidiar, și *DA*, după ce afirmă că avem a face cu un "derivat de la *floare* prin sufixul colectiv *-ie*". Tiktin îl consideră formație romînească, similară cu frc. (*Pâques*) *fleuries*, dar adaugă imediat că modul de derivare este "neclar". Și *DE* invocă exemplul francez, ca sprijin pentru explicarea lui *Florii* din *flori*, fără să se oprească, măcar o clipă, asupra procesului formativ însuși. Fapt sigur este că, regional, circulă adj. *floriu*, pe care *DA* îl "traduce" prin "pătat cu roșu", deși materialul lingvistic

---

[1] Despre locuitorii acestei „mahalale" a satului Ghilăvești se spune că sînt originari din Dorna.

utilizat ("culoarea cîinilor este florie, roșie etc.") nu îndreptățește de loc această definiție. Să nu uităm că poporul asociază de noțiunea "floare" nu culoarea roșie, ci pe cea albă, căci se referă, adică s-a referit din capul locului, la florile pomilor, care sînt, de obicei, albe. Cf. comparația *albă cum îi floarea* (despre o cămașă, batistă etc. bine spălată). Eu cred că *floriu* este identic cu *Florii*: acesta din urmă va fi sunat, la început, *Paștile florii* "Paștile cu flori (sau înflorite)"[1], așadar întocmai ca frc. *Pâques fleuries*, după care i s-a lăsat la o parte substantivul, fiindcă se subînțelegea sau, poate, pentru a evita o apropiere, fie și trecătoare, de *Paștile* propriu-zise. În același raion (Cpi) există *Floreiul*, tot nume de munte, ca și *Floriul*, și tot în fosta plasă *Peleșul* (după *DG*)[2], iar Frunzescu înregistrează un deal *Florie* (Db), care trebuie citit (dacă-l articulăm) *Floria*. Tema acestora este, evident, identică cu a lui *Floriul*, deși nu pot spune, fie și aproximativ, cum se leagă ele semantic unul de altul. Să se compare și *Florul* (Sla), care, în calitate de nume de sat, trebuie identificat cu n. pers. *Floru*, de origine, se pare, aromînească (< *flor* 'alb')[3].

Furcăriile (VîM): sensul notat de dicționare pentru apelativul *furcărie*, anume 'șezătoare, clacă de tors', nu pare potrivit în toponimie. De aceea trebuie să pornim de la o accepție strict materială, adică t o p o g r a f i c ă, pe care o au, de pildă, derivatele de la aceeași temă, *furcitură* 'locul de împreunare a două văi sau vîlcele' (*DE*) și *furcătură* 'bifurcarea unui șir de munți', ambele existente și ca nume topice: *Furcitura* (Vl), *Furciturile* (Brl, Căl, Cpi, Mara, PiN), *Dealul Furciturilor* (PiN); *Furcătura* (Olț). Explicațiile date de *DG* la unele dintre aceste toponimice confirmă, dacă ar mai fi necesar, identificarea lor cu apelativele citate. Astfel satul *Furciturile* (Căl) "este situat pe mica vale numită Tînjeala care se desface în două părți ca coarnele unei furci", iar *Furciturile* (ramură de munți, PiN), poartă acest nume "fiindcă se prezintă aspectului [sic !] sub forma bizară a unei furci reșchirate". În ce privește pe *Furcăriile*, de la care am pornit discuția, trebuie să admitem un sens colectiv, cum este și cel reprodus aici pentru apelativul *furcărie*, dar mai concret decît al acestuia, și anume "loc unde se găsesc f u r c i multe" (cu înțelesul de 'bifurcare' a dealurilor sau apelor)[4].

Furcasca (Ms, s.v. *Furești*), *Furești* (Bz, Găe): adjective, devenite însă din capul locului toponimice (adică antroponimice), avînd la bază subst. *fur* (învechit și popular) 'hoț'. *DA* înregistrează pe *furesc* din D. Cantemir, creație personală a acestuia. Tema există de asemenea în toponimie: *Dealul Furilor* și *Drumul Furilor* (Bot), *Furul* (RîS), *Furul Mare* și *Furul Mic* (Buz), *Muntele Furul* (Foc), *Izvorul Furului* (Bz),

---

[1] Din cauza obiceiului de a se împodobi casele cu flori (de fapt, cu mîțișori de salcie, singurele „flori" de arbori existente, la noi, în acea epocă a anului).

[2] În Dj avem un pîrîu *Floreiul*.

[3] Cf. cele spuse de Per. P a p a h a g i, în revista *Dunărea* II, p. 63–64. Dr. II, p. 316 consideră și pe *Floriu(l)* ca antroponimic.

[4] Cf. și *Furca* (ACl, Il), *Furca Moiseștilor* (TuS), *Piscul Furcilor* (Msc), *Furcșoara* (Ili), apoi derivatele *Furceana* și *Furceni* (Tec), a căror temă ar putea fi, mai degrabă, n. pers. *Furcă*, existent în partea inițială a lui *Furculești* (Alc, Vid).

Poiana Furului (RS), *Valea Furului* (Dr. II, p. 395). Kisch I, p. 232 notează *Coasta Furoilor* (Ab).

Galdaiele (DrO)[1], *Gîldăul* şi *Privalul Gîldăului* (Fet), *Valea Gîldaielor* (Dj): *gîldău* 'groapă plină cu apă; lac' (*DA*).

Genunea Crucii (Făl), *Ghenunea Dracului* ("ochi în albia rîului *Bîsca Mare*", Cis), cu derivatul "local" *Genuneni* (Hor): dintre numeroasele sensuri ale apelativului *genune*, date de *DA*, trebuie reținut, ca cel mai potrivit pentru un toponimic, acela de 'ştioalnă, apă adîncă şi lină'. Cf. şi Por.; *genune* 'bulboană cu apă lină (într-o apă curgătoare)' (p. 38, 41); (plur.) 'ape ce curg furtunos, vijelios, săltînd în mase mari; apă plină de întuneric şi bezna; apă fără fund' (p. 72).

Gherghelcul (Vas, Vl), *Gherghilă-ul* (Bz, Ms): *gherghelеu* 'păşune; platou, popină' (*DA*)[2].

Ghilitoarea (pîrîu, Făl): *ghilitoare* 'locul unde se bilesc rufele; (î)nălbitoare' (*DA*).

Ghizdăveața şi *Ghizdăvețul* (Miz), *Ghizdăveşti* (Bz, Crl): de la adj. *ghizdav* (rar întrebuințat astăzi) 'frumos; grațios, elegant; dezghețat, viteaz' (*DA*).

Goanța (Bc, Cal): cf. *goanță* 'boabă de fasole, cînd se desface din păstaia încă verde; pietricică rotundă de cremene' (*DA*). Toponimicul băcăoan aparține unui vîrf de munte, ceea ce concordă cu sensul apelativului care-i stă la bază.

Golumbul şi *Dealul Golumbului* (Olț), cu derivatele *Golumbeiul* (Dj), *Golumbelul* sau *Golumbeni-Moşneni* (Olț), *Golumbeni* (Gil): *golumb* (adj. şi subst.) 'porumb(el)' < v. slav. *golǫbĭ* (*DA*)[3]. Aceeaşi semnificație şi origine are *Golomba* = magh. *Galambod*[4] (Mr) < *galamb* 'porumbel'.

Gospodul (Bac): *DA* înregistrează adj. invariabil (învechit) *gospod* 'domnesc', însoțindu-l de explicația "slavonism, întrebuințat în documentele vechi, din care apoi a intrat şi în limbă". Locul numit *Gospodul* este o "țarină ... dată de către Ioan Sandu Sturdza în folosul locuitorilor [oraşului Bacău]". Este vorba, aşadar, de o fostă proprietate "domnească". Interesant este că acest cuvînt trebuie să fi intrat şi în vorbirea curentă, cum dovedeşte existența lui actuală în unele regiuni din Moldova, de pildă în fostul județ Iaşi: l-am auzit de la un țăran din satul Vulturul, care mi l-a explicat prin 'liber' ("om care nu atîrnă de nimeni, afară de Dumnezeu"). Un citat din *DA* vo beşte de *om gospod*, care înseamnă, literal, "om domnesc", deci şi "om liber", în sensul că, la fel cu "lucrurile gospod" (moşii, case etc., scutite, adică libere de impozite şi alte sarcini similare), "oamenii gospod" erau feriți de orice atingere a persoanei lor din partea altor oameni sau a autorităților.

---

[1] La Frunzescu, *Gîldaie*. Cf. şi *Gîld(ul)* (Tr), ibidem.

[2] *Gherghelești* (Pt), dat de Frunzescu, este un derivat de la n. pers. *Gherghel*. În *Indicat.*, *Gherghеleu* (Vas). Cf. şi cele spuse de Bogrea, în *AIIN*, III, p. 715.

[3] Acest dicționar cunoaşte şi diminutivul *golumbel*. În ce priveşte pe *Golumbeiul*, putem porni fie de la un plural *Golumbei*, simțit şi tratat de subiectele vorbitoare ca singular (cf. *Bucureştiul, Iaşul* etc.), fie, mai degrabă, de la un derivat în *-ei*, pentru care să se compare, între altele, „sinonimul" *Hulubei*, n. pers.

[4] În *Indicat.* se dă, pentru magh. *Galambod*, rom. *Porumbeni* (TîM).

Gostăvățul (Crl, DrO), *Gostevi* (Rț), *Gostieni* (DrV), *Gostila* (Mh, Dej[1]), *Gostilele*[1] (Leh), *Gostinari*[2] (Olt), *Gostinul* (Giu): tema tuturora este slav. *gostь* 'oaspete', existent (regional) și în limba noastră, împreună cu diverse derivate (*DA*). Pentru unele dintre aceste toponimice, care sînt, în bună parte, antroponimice la origine, cf. v. slav. *gostĭ*, *gostinitsa*, *gostinĭtsĭ* etc.

Greului, ca determinativ în *Bolovanii Greului* și *Poiana Greului* (Bz), are o valoare substantivală concretă, pe care *DA*, așa de bogat în citate, n-o cunoaște. Locul numit *Bolovanii Greului* se află pe malul rîului Slănic, acolo unde șoseaua însăși se chiamă *Drumul Greului*, din cauza unei pante foarte mari, care îngreuiază, într-adevăr, transporturile. Este mai mult decît probabil că drumul a căpătat numele în discuție înaintea celorlalte locuri, chiar dacă *DG* le înregistrează numai pe acestea.

Groduiul (Dr): tema acestei numiri pare a fi de origine slavă; cf. ucr., rus. *gruda* 'grămadă de pietre; făgaș înghețat'. Ultimul sens s-ar potrivi cu natura locului în discuție, care este un pîrîu.

Gruha Mare (Gj): *DA* notează subst. *gruhă*, variantă a lui *grui* 'cocor'.

Hadîmbul (Neg): *hadîmb*, variantă moldovenească a lui *hadîm* (*hadîn*) 'eunuc, scopit, castrat' (*DA*). La origine, acest toponimic este un antroponimic: moșia satului în discuție a aparținut unui boier numit (adică poreclit) *Hadîmbu*.

Haosului, ca determinativ pe lîngă *Valea* (Vs): în ciuda aparențelor, apelativul *haos* este cunoscut și vorbirii populare din diverse regiuni, printre ele Moldova, cum am avut prilejul să constat în sudul acestei provincii cu foarte mulți ani în urmă. Sensul lui, care nu-i destul de clar nici în mintea celor care-l întrebuințează, pare a fi "zgomot mare, hărmălaie". În toponimie trebuie să contăm cu accepția figurată de "prăpastie", înregistrată de *DA* (locul din fostul județ Vaslui este o v a l e). Am impresia că subiectele vorbitoare îl apropie, inconștient, de *hău* 'genune, abis', cu care seamănă bine ca sunete. De altfel, la amîndouă aceste cuvinte intervine așa-zisul simbolism fonetic: asociație între sensul lor vag, care de aceea sugerează ideea de imensitate, și sunetele alcătuitoare (pline și apte de a se prelungi la infinit). Totodată ele seamănă cu ecoul zgomotului produs într-o vale adîncă și închisă. Cf. și *Haușul* (pîrîiaș, Moi), *Muntele Haușului* (PiN), *Culmea* sau *Șira Haușului* (șiră de munți, Bc), care, în ipoteza, destul de verosimilă, că se accentuează pe prima silabă, trebuie considerate ca identice cu *haos*[3]. Toate au aspect onomatopeic, mai bine zis imitativ.

Hatia (Făl), *Dealul Hatei* (Bot), *Pîrîul Hatei* (Iaș), *Pîrîul Hatinei* (Nț), *Hatna* (Sc), *Hatnauca* (Dr): toate au la bază ucr. *hata* 'casă, colibă'; cf. și variantele *hatka* și *hatina*, cu valoare diminutivală, apoi n. top. ucr. *Chatky*, dat de Mikl., s.v. *hatka*.

---

[1] La Mold.-Togan, *Goștila* (cu *ș* de proveniență maghiară?).

[2] În *Indicat.* sînt scrise cu *ș*: *Goștilele, Goștinari.*

[3] În acest sens pare a vorbi forma *Haussŭ* [sic!] dată de Frunzescu, p. 232 ca nume de munte în fostul județ Neamț.

Hobaia, cu diminutivul *Hobăița* (ambele Vid): *hobaie* 'vale, prea mică și puțin adîncă; vale înfundată; groapă între două dealuri, în formă de șa' (*DA*). Cf. și *Hobana* (pîrîu, Bld), care ar putea fi același cu *Hobaia* (*-aie* a fost înlocuit prin *-ană*, fie sub influența sinonimului *gropană*, fie datorită asemănării semantice, căci cu ambele sufixe se pot forma augmentative).

Holea și *Holeacul* (Dor): tema amîndurora este ucr. *gol*[1] (pronunțat *hol*), identic cu al nostru *gol* (de origine v. slavă). Primul toponimic are aspectul unui nume de persoană, judecînd după elementul lui formativ (*-ea* apare des la antroponimice romînești: *Buftea*, *Folea*, *Negrea* etc.)[2]. Al doilea este un derivat cu suf. *-eac*, de asemenea existent în limba noastră la formații substantivale și adjectivale. *DA* înregistrează, din Biblia de la București, adj. *holeac* cu sensul 'desfrînat', pentru care compară rus. *guljaka* 'om chefliu'. Dată fiind apariția cu totul sporadică (într-un singur text și o singură dată) a acestui cuvînt, cred că *Holeacul* n-are nici o legătură cu el și trebuie considerat tot ca un derivat antroponimic (poreclă) de la tema *hol* aici în discuție.

Hordila și derivatul *Hordilești* (Vas): este, de fapt, un antroponimic, cum aflăm și direct, din cele spuse în *DG* (că satul *Hordilești* își trage numele de la un Ștefan *Hordilă*). Originea „personală" ne-o indică suf. *-ilă*, pe care-l întîlnim atît la nume de botez, cum sînt *Dănilă*, *Gavrilă*, *Rafailă* ș.a., primite adesea sub această formă din limbi slave[3], cît și la "porecle", ca *Lățilă*, *Mîndrilă*, *Zorilă* etc. Cred că tema lui *Hordilă* trebuie căutată în ucr. *gorditisja* 'a se mîndri', care se potrivește și din punct de vedere semantic, nu numai morfologic, pentru o numire de acest fel. Dacă explicația propusă este justă, *Hordilă* constituie un dublet semantic al lui *Mîndrilă*.

Hreațca (Făl, Dr), *Greațca* (Sc)[4]: din ucr. *grjazьkij* 'murdar (despre drum și, în general, despre pămîntul muiat de ploaie); noroios'[5]. Aceeași origine și semnificație are, desigur, *Hreasca* (Bld), care, din punct de vedere fonetic, este și mai apropiat de etimonul ucrainean (*-zk-* a devenit lesne *-sc-* prin asimilarea lui *z* la *k* următor).

Hrusca (Huș): din ucr. *gruzьkij* 'subțire, fin; vîscos, lipicios, cleios'.

Hudești (Dor): derivat personal de la un adjectiv *hud* neatestat, al cărui etimon este slav. *hud* (cf. v. slav. *hudŭ* 'parvus, vilis, pravus', rus. *hud* 'vilis' etc., invocate de Mikl., s.v. *hudŭ*, unde se dau și n. top. slov. *Hûdo*, croat. *Hudovo* etc.). Deoarece satul *Hudești* este situat într-o regiune unde a existat pînă nu de mult (poate mai există și astăzi) populație ucraineană, trebuie să pornim de la cuvîntul corespunzător din limba acesteia, care este *hudij*, cu forma "scurtă" *hud*.

---

[1] Forma „scurtă" a adjectivului *golij*.

[2] În *Șezătoarea* VIII, p. 115 găsim dubletul lui *Holea*, sub forma *Golea* (< *gol*), ca nume de cîine.

[3] Cf. v. slav. *Borilŭ*, înregistrat de Miklosich, *Lexic-paleosl.* ca 'nume de bărbat'.

[4] Cu grafia ucraineană (*g* = *h*).

[5] Cf. *grjazьka doroga* 'drum noroios', din care a putut rezulta, cel puțin pe teren romînesc, *hreazca* (adică *hreasca* sau chiar *hreațca*), prin lăsarea la o parte a lui *doroga* (eventual a altui substantiv, de ex. *zemlja*).

Hunia (Cal, Vl), *Hunia Albă* şi *Hunia-Camena* (Mh), *Hunia Lungă* (Dj): este bulg. *hunija* 'pîlnie', cunoscut, ca apelativ, cu sensul etimonului, sub forma *hunie* în graiuri munteneşti şi *unie* în limba romînilor de pe valea Timocului.

Huta (Car, Dej, Dor, Mag), *Huta Nouă* (Bh): cf. n. top. ucr. *Huta* dat de Mikl., s.v. *huta*, care-l explică pornind de la slov. *huta* 'tugurium' (= colibă).

Ialojiţa şi *Vîrful Ialojiţei* (VaD), cu diminutivul *Ialovicioara* (Cg, Rd), *Ialomiţa* (rîu, Munt; diverse, Db, Urz, Zal), cu diminutivul *Ialomicioara* (Db): apelativul *ialoviţă* (var. *ialomiţă*) este atestat numai cu sensurile 'vacă mare şi grasă; bir plătit în vaci; (fig.) femeie mare'. În toponimie trebuie să admitem una dintre accepţiile etimonului slav. *jalovitsa* 'vacă stearpă; loc nelucrat', şi anume, cum presupune *DA*, pe a doua, în favoarea căreia se pot invoca nu numai considerentul, de ordin general, că nomenclatura topică are, obişnuit, la bază fapte materiale, ci şi amănuntul, mai convingător, că *Ialomiţa* a fost, la început de tot, numele rîului şi că acest rîu curge, în bună parte, prin *Bărăgan* (cf. Por., p. 21, 36, 51: *bărăgan* 'cîmpie plană, lipsită de păduri şi pustie; cîmpie necultivată, pustie; loc (sau chiar regiune) necultivat sau slab productiv'). Cf. n. top. ceh. *Jalovets* (Mikl., s.v. *jalovŭ*). *DA* cunoaşte, între alte variante ale lui *ialoviţă*, pe *iloviţă*, cu sensul figurat de 'femeie mare'. Nu cred că n. top. *Iloviţa* (TuS), înregistrat şi discutat la p. 79 s.v. *Luta*, are vreo legătură cu această variantă, în ciuda identităţii formale: trebuie să punem totdeauna mai mare greutate pe elementul semantic decît pe cel formal, şi, în cazul de faţă, apelativul nostru are un înţeles prea special, pentru a-l putea lua în consideraţie.

Iarul (Bac): identic cu *iar* 'un crac (= braţ) sec al unei ape' (*DA*); rîpă foarte mare; vale de forma canioanelor' (Por., p. 32). Acelaşi cuvînt avem în tema următoarelor toponimice: *Iarca* (Brl)[1], *Ieruga* (Cal), *Eruga* şi *Eruga Morii* (BAr), pentru care cf. n. top. croat. *Jarek*, *Jarki*, *Banova Jaruga*, ucr. *Hlubokyj Jar* (Mikl., s.v. *jarŭkŭ*, pentru care citează slov. *jarek* 'fossa, canalis', pol. *jar*, *jaruga* etc.) şi apelativul rom. *ierugă* 'braţ de rîu ce duce apa la moară; braţ sec al unei ape etc.' (*DA*), *iarugă* (şi *irugă*) 'vîlcea lungă şi îngustă, adîncă, cu coaste prăpăstioase şi stîncoase; canal' (Por., p. 34). Cred că tot aici aparţin *Iara* (Tur) şi *Iara de Mureş* (Reg.).

Iernatica (RS): femininul adj. *iernatic* 'de iarnă', cu valoare substantivală şi avînd înţelesul lui *iernatic* (subst.) 'adăpostire în timpul iernii; adăpost pentru vite în timpul iernii' (*DA*). Cf. *Tomnaticul* şi *Văraticul*, discutate mai departe. După T. Palade, *Omagiu Prof. Ilie Bărbulescu*, Iaşi 1931, p. 501, aceeaşi însemnare are *Zimnicea* (Zim; tot acolo *Zimnicelele*, sat): bulg. *zímniča* este un diminutiv de la *zímnik* 'zemnic, pivniţă', dar are totodată şi sensul de 'obor, adăpost pentru iarnă'.

---

[1] *Iarca* este şi antroponimic (Buz, de pildă), la fel cu *Iarcu* (autor al unei opere bibliografice romîneşti). Indiferent de raportul cronologic dintre toponimicul *Iarca* şi antroponimicul omonim, originea şi, deci, semnificaţia lor sînt aceleaşi.

Încărcătoarea (Tej: *DA* înregistrează, din graiul bănățean, apelativul *încărcătoare* 'locul unde se încarcă lemnele în pădure, pe vagonete, cu ridicăturile în acest scop'.

Înconjurătoarea (Tc)[1], *Înconjurătoarea Mănăstirii Berzunțul* (TîO), *Înconjurătoarea Mănăstirii Bistrița* (PiN), *Înconjurătoarea Mănăstirii Bîrnova* (Iaș), *Înconjurătoarea Mănăstirii Bogdana* și *Înconjurătoarea Mănăstirii Cașinul* (TîO), *Înconjurătoarea Mănăstirii Neamțului* și *Înconjurătoarea Mănăstirii Tazlăul* (PiN): toate sînt nume de terenuri. Deși dicționarele nu cunosc un substantiv *înconjurătoare* (ele înregistrează numai adj. *înconjurător*), nu-i greu de desprins înțelesul toponimicului nostru, anume 'întindere de pămînt care înconjură un punct determinat, care se găsește de jur împrejurul acelui punct'. Ținînd seamă de faptul că toate locurile în discuții au aparținut unor mănăstiri, se poate afirma, fără a risca prea mult, că *înconjurătoare* a însemnat, cel puțin la început, 'moșie situată în jurul unei mănăstiri'.

Încrăstătura (Hn; Kisch I, p. 72): nu poate fi, cum s-ar crede la prima vedere, un derivat de la *încresta* 'a se închina; a încondeia ouă roșii' (*DA*), ci trebuie socotit drept variantă prefixată a lui *crestătură*[2] (cu pronunțarea regională *crăstătură*; cf. *trăbuie* pentru *trebuie* ș.a.), care însemnează 'tăietură, inciziune; deschizătură strîmbă, crăpătură; făgaș, văgăună'. Toponimicul nostru are, desigur, unul dintre sensurile ultime ale acestui apelativ.

Întorsura (Seg), *Întorsura Buzăului* (TîS): dintre numeroasele înțelesuri ale apelativului *întorsură* trebuie să ne oprim la cel de 'îndoitură, curbură, sinuozitate, c o t i t u r ă' (*DA*), care poate a fi mai vechi decît celelalte și este cerut, în cazul toponimicului ardelenesc, de determinativ (nume de rîu). Por., p. 22, 46 are *întorsură* 'cotitură; malul abrupt de la cotul unui pîrîu'.

Japșa Înfundată (viroagă, Brl), *Japșea* (vale, Buz): *japșă* 'baltă mai mică, lăcușor mic; groapă cu apă rămasă din înec; o localitate ce seamănă cu o covată' (*DA*); *jepșă* (și *jepcă*) 'lac lungăreț și neadînc în regiunea inundabilă a Dunării' (Por., p. 38). Cf. și cele spuse în revista *Dunărea*, an. 1925, p. 8 ("un fel de loc cu iarbă"), apoi în *Analele Dobrogei* VI-VI, p. 62.

Jepi, *Jepii Mari* și *Jepii Mici* (Cpi): după *DA*, *jep(i)* ar fi un sinonim al lui *jneapăn* ("soi de pin cu tulpină ramificată de la bază și ramurile lăsate spre pămînt, formînd un desiș de nepătruns; se găsește în regiunea alpină, în care nici un alt copac nu mai crește, pe munții noștri înalți"). Sună și *jip* (dial. *jîp*, vezi *BSG* LIV, p. 110): *le ascundeau prin jipii din apropierea stînii* (*Lucr. Inst. Geogr. Cluj*, p. 220). Acest cuvînt pare a fi străvechi, cum afirmă *DA*, care-l pune alături de *ğep*, *žip*, *žup* etc. din unele graiuri retoromane. Cf., pentru etimologie, *Dacor.* V, p. 798—799, *Lg. Litt.* I, p. 218, *Archivio Glottologico Italiano* XXIV, sez. Goidànich, p. 91 urm., *Volkstum und Kultur der Romanen* XIII, p. 326,

---

[1] „Se mai numește *Înconjurătoarea Mănăstirii*" (e vorba de mănăstirea *Răchitoasa*).

[2] Cf. *încresta*, variantă a lui *cresta*, „care tinde a deveni literar", spune *DA*. Dicționarul citat cunoaște și pe *încrestătură*.

Kübler, *Die romanischen und deutschen Örtlichkeitsnamen des Kantons Graubünden*, p. 122.

Jidovina (Alb, Dr, Fl, Mh, Nț), *Pîrîul Jidòvinei* (Dr) : la p. 275—276, s.v. *Jidava*, am presupus , bazîndu-mă pe natura topografică a unora dintre locurile respective, că acest nume ar putea însemna, la fel cu altele, derivate de la aceeași temă, 'fortăreață, întăritură (naturală) etc.'. Fără să revin asupra interpretării date acolo, trebuie să previn pe cititor că *jidovină* există ca apelativ și însemnează 'drum între două dealuri; tăietură naturală într-un mal; năruitură, surpătură de mal' (*DA*). Cf. și Por., p. 28, 32, 34, 46 : *jidovină* 'movilă foarte mare, făcută de oameni foarte de demult'; 'tăietură foarte mare în pămînt (presupusă a fi făcută de oamenii din vremuri străvechi)' etc.

Jirlăul (Fău), *Jirlăul* (RS) : identic cu apelativul *jirlău* (*jîrlău*) 'șiroi, apărie; șuvoi de apă, torent; rîpă foarte lungă cu maluri înierbite' (*DA*). Primul toponimic denumește două 'brațe' sau 'canale', derivate din Dunăre, iar al doilea, un lac și diverse alte locuri.

Jitia, *Jitia din Deal*, *Jitia din Vale* și *Jitia-Poiana Mărului* (toate, RîS), cu derivatele "locale" *Jitiana* și *Jitianul* (Dj) și diminutivul *Jitioara* (Pr) : *DA* cunoaște apelativul *jitie* 'rogojină'. Dacă pornim de la tema sinonimului *rogojină*, care este *rogoz*, putem presupune că *jitie* însemnează, la origine, planta (materialul) din care se face obiectul numit astfel.

Jivul, în *Valea Jivului* (Vl) : este slav. *živ* 'viu, vioiu' (cu accepție figurată în cazul de față). G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 72—73 crede că *Jiul* are aceeași origine, uitînd că forma originară a acestui nume, existentă și astăzi, este *Jiiul* (cf. *Jiețul*, *Jieni* etc., care nu pot proveni decît dintr-un *Jiiu*, la fel cu *Sibiel*, *Sibiianu* < *Sibiiiu*).

Laia (Tr), *Laiul* (Ba)[1] : același cu adj. *lai* '(despre lînă) negru; negru amestecat cu fire albe, cenușiu, sur, vînăt; (despre oaie) cu lîna neagră, sură, căruntă; (despre om) cărunt' (*DA*)[2]. Etimologia acestui cuvînt a rămas pînă astăzi obscură, în ciuda numeroaselor încercări de a o lămuri. N-am intenția să vin cu o propunere nouă, mai ales că nu am ce propune. Voi spune numai că explicația etimologică dată în *DA* (lat. *labes* 'pată neagră') nu-i de loc așa de clară, încît să ne îndreptățească a trece cu vederea alte explicații mai vechi, cum face autorul în discuție. Sigur mi se pare faptul că dacorom. *lai(u)* este același cu arom. *laiu* și că stă la baza n. pers. *Laiotă*, ceea ce unii lingviști tăgăduiesc, iar alții ignorează[3]. Cf. *Rumänische Toponomastik*, p. 228, 280.

Lainici (Gj), *Lainicul* (Dj) : *lainic* 'leneș; vagabond, haimana, pierde-vară; obraznic' (*DA*). Se pare că acest cuvînt nu-i specific graiului moldovenesc, cum se afirmă acolo. În *Glosar de cuvinte din județul Vîlcea* de G. F. Ciaușanu (*MemAcR*, Lit, V, p. 204 = 54), s.v. *pușlă*, apare, printre sinonimele acestuia, și *lainic*. De altfel, existența toponimicului

[1] Poate și *Laița* (Ba), în ipoteza că este accentuat pe penultimă (*a* din silaba inițială, neprefăcut în *ă*, nu prezintă dificultăți pentru o regiune în care se spune *cameși*, *galeați* ș.a.). *DA* înregistrează un *lăiță*, diminutiv cu valoare substantivală.

[2] Prin unele părți (de ex. la *Tabăra*, raionul Iași) *lînă laie*, însemnează 'lînă țurcană' (în opoziție cu 'lînă țigaie').

[3] E. Petrovici, în *Romano slavica* III (1958), p. 13 urm., explică pe *Laiotă* din *Vlad+-otă*.

aici în discuție dovedește că aria cuvîntului care-i stă la bază este sau cel puțin a fost mult mai întinsă.

Limbari (Bc): *DA* cunoaște apelativul *limbar* cu sensul 'limba cucului' (nume de plantă), care se potrivește unui toponimic.

Lișițarul (Br): fiind vorba de un iezer, este clar că avem a face cu un derivat de la *lișiță*, pasărea de apă binecunoscută, despre care *DA* spune că „trăiește în cîrduri în preajma bălților". Mai greu se poate preciza sensul acestui derivat, din cauză că *-ar* îndeplinește numeroase și felurite funcțiuni. Foarte potrivită mi se pare cea colectivă, pe care o întîlnim la substantive de felul lui *broscar*, *iezer* 'cîrd de iezi' ș.a. (v. Pascu, *Sufixele romînești*, p. 84).

Lotrul, cu derivatele *Lotrișorul* și *Lotrița*[1] (toate sînt nume de rîuri, Vl), *Lotrul* și *Lotrioara* (Sb): dicționarele noastre înregistrează subst. *lotru* 'hoț' și adj. *lotru*, fem. *loatră* 'isteț', care după unele ar fi aspecte formale deosebite ale aceluiași cuvînt, după altele, două cuvinte diferite. G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 75 explică pe *Lotrul* ca sinonim cu 'repede', pornind de la adj. *lotru*, tradus de Lexiconul de la Buda prin 'iute, repede'. Această explicație mi se pare justă, căci se potrivește cu natura unei ape curgătoare de munte, cum sînt toate rîurile aici în discuție[2]. Cf. și *Dacor.* III, p. 967[3].

Ludeasa (Vl), *Ludași* sau *Ludașul* (Buh), *Ludești* (Găe, Hn, Oră, Tr, Vl), *Ludeasca* (Va), *Ludișor(ul)* (Făg, Msc): toate au la bază adj. *lud* 'prost, nătîng, naiv' (de origine slavă), care se întîlnește de asemenea ca toponimic (*Ludul*, BAr, TuS). În ce privește pe *Ludași* sau *Ludașul*, pare mai probabil să avem a face, cum presupune W. Scheiner, *BkA* II, p. 58 despre un toponimic maghiar din Ardeal (pe care Kisch I, p. 153 îl localizează, sub aspectul *Ludaș*, în fostul județ Alba), cu adj. magh. *ludas* 'bogat în gîște; loc unde sînt gîște (sălbatice)'[4]. În sprijinul acestei explicații vorbește și așezarea geografică a locurilor în discuție: unul se găsește în Ardeal, celălalt în fostul județ Bacău, așadar în regiuni unde influența maghiară s-a putut ușor exercita[5].

Lumnicul (TuS): mai degrabă decît cu un derivat, problematic, de la *lume*, cum am crezut altădată, trebuie să contăm cu unul de la tema slavă *lom-* (cf. sîrb. *lomiti* 'a desțeleni pămîntul'), pe care o întîlnim la n. top. croat., sîrb. *Lomnitsa*, ceh. *Lobnik* etc., ultimul foarte asemănător cu al nostru[6] (Mikl., s.v. *lomŭ*). Cf. și n. top. megl. *Liumnița*, explicat

---

[1] Sau *Latorița*. Așa se numește și un rîu din fostul județ Gorj. În cazul cînd forma inițială este *Latorița*, trebuie să presupunem că *Lotrița* s-a născut prin contaminarea formei vechi cu *Lotrul*, care curge prin apropiere. *Latorița* pare a fi un feminin romînesc de la magh. *lator* 'hoț' (= *lotru*).

[2] Urmează, deci, că toate aceste toponimice trebuie puse împreună cu cele înșirate la p. 121 urm,. s.v. *Răpedea*.

[3] Pentru alte etimologii mai mult ori mai puțin fanteziste, v. *OR*, I, p. 724, 743—4 și II, p. 349, 350. Cf. și Por., p. 74: *lotru* 'pămînt iute, care repede se încălzește și iute dă roade'.

[4] Sensul al doilea îl dă Kisch.

[5] Pentru această interpretare înclină și E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 145, care invocă încă două toponimice cu temă identică: *Ludoș* (Seb) *Luduș* (Lud). Explicația aceasta o menține E. Petrovici în *Buletinul Universităților „V. Babeș și Bolyai"*, seria științelor sociale, I, Cluj 1956, p. 259.

[6] Pentru *bn* > *mn*, cf. *Stemnicul* < *Istebnicul* (v. mai sus, p. 356).

la fel în *Dacor.* IV, p. 1551. Face totuşi dificultăţi accentul: cuvintele romîneşti formate cu sufixul *-nic* sînt accentuate pe temă, aşa că, în cazul de faţă, ar trebui să admitem ori o abatere de la regula accentuării (pentru ca *o* să fi fost neaccentuat şi să se fi putut transforma în *u*) ori o influenţă analogică din partea lui *lume*, simţit, printr-un fel de etimologie populară, ca înrudit cu toponimicul în discuţie. Ipoteza a doua pare mai verosimilă, fără a fi însă nici ea pe deplin convingătoare. Aceleaşi greutăţi de ordin fonetic ne întîmpină dacă identificăm pe *Lumnicul* cu *Lomnic* (Dr. II, p. 505), care provine dintr-un mai vechi *Lovnic* < slav. *lov-* 'vînătoare' (cf. şi *Dacor.* X, p. 258, 526, n.1).

Maglavitul (Cal): A. Graur, *BL* VI, p. 155 îl explică din grec. μαγκλαβίτης 'cel care chinuie, tortureazä (pe alţii)', trimiţînd, pentru formaţie, la n. pers. *Turnavitu*. Este sigur că şi toponimicul nostru are, la bază, tot un antroponimic. Îl întîlnim, ca apelativ, la M. Sadoveanu, *Creanga de aur*, p. 62 (*Pe slohari şi maglabiţi, mercenari înrăiţi ai iconoclaştilor, i-a dezlipit din Bizanţ...*), care-l va fi găsit în vreun text străin ori tradus din limba greacă.

Maia (Dej, Tit, TîM): explicaţia pe care am propus-o mai de mult pentru toponimicul din r. Titu (şi anume identificarea lui cu arom. *maie* 'bunică') a dat-o, ulterior, O. Liebhart, *BkA* III, p. 50 pentru omonimele ardeleneşti, cu deosebirea, neesenţială, că el invocă bulg., sîrb. *maja* 'mamă'. Că astfel de numiri sînt posibile, dovedeşte, între altele, *Moşoaia* (Pit), femininul lui *moş* 'bunic; bătrîn'. Cf. apoi *Mamaia* şi *Mamele* (Meg), care ar putea fi totuşi de origine turcească, deşi în dicţionarele turceşti accesibile mie n-am găsit cuvinte asemănătoare şi, deci, apte de a fi servit ca punct de plecare pentru toponimicele noastre. Primul dintre acestea, fiind, evident, simţit ca un derivat de la *mamă*, a dat naştere, prin opoziţie (glumeaţă?), lui *Tataia* (în acelaşi raion)[1].

Măzărarul (RîV): *măzărar* 'insectă care se dezvoltă şi trăieşte în mazăre' (*DE*). Ţinînd seamă că, după informaţiile date de dicţionare, acest apelativ circulă numai prin Transilvania şi Bucovina, ne-am putea gîndi, pentru toponimicul în discuţie, la un nume de agent, cu sensul de 'cel care cultivă (sau vinde) mazăre'.

Mera (Foc, Hue, RS): etimologia, propusă de mine, cu oarecare îndoială (v. *Rumänische Toponomastik*, p. 211), şi adică bulg. *mera* 'păşune', nu poate fi acceptată, pentru că, după cum am constatat ulterior, cuvîntul bulgăresc este de origine turcească, deci nu prea vechi, şi ca atare nu văd posibilitatea intrării lui în limba noastră, mai ales ca toponimic. La acest argument se adaugă unul de fapt, nu mai puţin puternic. *Mera* (Foc) s-a numit, mai întîi, mănăstirea întemeiată de Constantin Cantemir (către sfîrşitul veacului XVII) şi care, la început, purta numele *Mira* (aşa apare multă vreme în documente). Pe urmă, sub influenţa

---

[1] Colecţiile folosite de mine nu-l cunosc, şi este posibil ca localitatea să nu existe, poate chiar să nu fi existat decît un moment şi numai sub forma goală a numelui. De aceea am pus în paranteză adaosul urmat de semnul întrebării. Mi-aduc aminte de glumele revistelor humoristice, din vremea cînd s-a creat staţiunea balneară maritimă *Mamaia*, în legătură cu acest toponimic curios din cauza rarităţii lui. Cf. *Mămăia* (munte, Nb; v. *Geopol.* şi *Geoist.* III, p. 60).

vreunui cuvînt asemănător din punct de vedere fonetic, cu care va fi fost pus în legătură, *Mira* a devenit *Miera* și *Mera*. Hramul mănăstirii a fost Sf. Nicolai, numit, cum se știe, și al Mirelor, din cauză că a fost identificat sau confundat cu un episcop din Mira (Asia Mică). Cred că numele mănăstirii putnene așa se explică : i s-a spus (de către ctitor sau de către un călugăr cărturar) mănăstirea (cu hramul) Sfîntului Nicolai din Mira, și partea finală a formulei a fost înțeleasă, cu vremea, de către oamenii simpli ai satelor vecine ca o indicație locală privind mănăstirea însăși.

Merei (Buz), *Dealul Merei* (Rț), *Dealul Mereilor* (Bz) : *mereu* (adj., învechit și popular) 'neîntrerupt, continuu, care se întinde departe' ; cf. *pod mereu* 'pod (de la un mal pînă la celălalt), spre deosebire de *pod umblător*' (*DE*). În toponimie, acest adjectiv are valoare substantivală : s-a spus, la început, *codru mereu* și *pădure meree*, despre codrii și pădurile foarte întinse, în care se pătrundea cu greutate, apoi, prin lăsarea la o parte a substantivului, simțit de prisos, s-a ajuns la funcțiunea substantivală a adjectivului. Forma *Merei*, masculină, presupune, ca punct de plecare, formula *codri merei*, eventual *copaci merei*, citată de Tiktin cu sensul 'copaci fără crengi'[1]. În sprijinul acestor interpretări vorbește, dacă ar mai fi necesar, faptul că *Dealul merei* (Rț) este numele unor păduri, iar dintre cele două cătune buzoiene numite *Merei* unul se chema, într-o vreme, *Tufele Merei* (adică 'crîngul mereu'). Cf. și *Coca-Mereasca* sau *Merei* (Bz). Pentru alte amănunte, de ordin mai ales lingvistic, v. *Dacor.* I, p. 270, și X, p. 315 urm.

Meteleul Lipănesc și *Meteleul-Scutelnici* (Buz) : *DE* înregistrează, pentru Transilvania și Banat, adj. *meteleu* (var. *metelău*) 'nătărău, prost'. Existența toponimicului dincoace de Carpați arată că acest adjectiv a circulat sau, poate, mai circulă și în alte graiuri dacoromînești. Cf. *GrS* VI, p. 240 : *meteleu* 'tăntălău, așe nepus în socoteală' (Jina-Sibiu).

Muncă, în *Podul Muncii* (Buz) : are, cu siguranță, sensul vechi de 'chin, supliciu, suferință', judecînd după poziția locului numit astfel, pe care am avut prilejul s-o constat personal. Între rîul Slănic de o parte și o prăpastie adîncă de altă parte se află o culme de deal foarte îngustă, pe care merge șoseaua. Nu numai urcușul, ci și teama că s-ar putea răsturna carul, fie în albia rîului, fie în prăpastie, provoacă greutăți și cer deci, eforturi neobișnuite atît de la animalele de povară, cît și de la oamenii care sînt nevoiți să treacă pe acolo. Așa cred că se explică nașterea acestui toponimic, al cărui prim element alcătuitor (*pod*) corespunde și el realității materiale, întrucît locul în discuție seamănă bine cu un pod peste prăpastie și rîu, imaginate ca stînd în legătură pe sub culmea dealului și constituind astfel o singură depresiune, peste care se așterne "podul", spre a putea fi traversată.

Murul și *Albeștii de Mur* (Plo) : este apelativul *mur*, numele arbustului care face mure (< lat. *morus*), și nu, cum ar putea crede un neinițiat, neologismul *mur* 'zid' (< lat. *murus*). Cf. colectivul *Muretul* (Hor), discutat mai sus, p. 429.

---

[1] A doua ipoteză mi se pare neverosimilă, cum probează, indirect, ceea ce spun mai departe.

Mușata și *Fundul Mușatei* (Huș), *Mușatul* (Foc, Sla, Urz), cu derivatele *Mușătești* (CAr), *Mușeteasca* (*-Fințești*, Bz), *Mușetescu* (Ms), *Mușetești* (CAr, Gil), (*Tăbărăști-*) *Mușetești* (Bz): *mușat(ă)*, hipocoristic (ivit în vorbirea copiilor sau cu copiii) de la un mai vechi *(în)frumușat*, part. lui *înfrumușa*, variantă învechită a lui *înfrumoșa* 'a (se) face frumos'. Există pînă astăzi în aromînă și istroromînă (cf. arom. *Mușata Loclui* și *Mușata mușatilor*, echivalentul *Ilenei Cosînzenei* de la noi, ca întruchipare a frumuseții femeiești). Pentru transformarea lui *(în)frumușat* în *mușat*, să se compare *mumos* pentru *frumos* din vorbirea copiilor sau a adulților la adresa copiilor. Toate toponimicele menționate aici sînt, de fapt, antroponimice sau provin din antroponimice[1] și arată că, într-o vreme, adj. *mușat* trebuie să fi fost răspîndit în toate graiurile dacoromînești (astăzi el mai circulă, se pare, numai la moți).

Nedeia (Gj, Seg), *Dealul Nedeii* (Vs), cu diminutivele *Nedeița* (Hor), *Nedeuța* (Gj) și "masculinul" *Nedeiul* (Seg)[2]: apelativul *nedeie*, cunoscut și astăzi în diverse regiuni ale țării, are mai multe înțelesuri, dintre care interesant pentru discuția noastră mi se pare acela de 'bîlci, iarmaroc, tîrg'. Originea lui este v. slav. *nedělja* 'săptămînă; duminică', ceea ce înseamnează că, la început, bîlciurile numite astfel se făceau duminica, zi de sărbătoare, cînd oamenii puteau, fără a-și neglija treburile curente, să se ducă la bîlci, care prezenta, pe lîngă interesul economic obișnuit, și unul religios, îmbinat, ca pretutindeni în astfel de cazuri, cu unul foarte laic, izvorînd din nevoia de distracție și petrecere a participanților[3]. Amănunte de tot felul privitoare la noțiunea în discuție, de care se leagă datini și obiceiuri populare, găsim în studiile lui I. Conea, *BSG* LV, p. 48, și I. Const. Chițimia, *Cercetări folklorice* I, p. 31[4]. Un dublet toponimic al lui *Nedeia* este *Nedelea* (Br, Plo), provenit din bulg. *nedělja* 'duminică; săptămînă', existent și ca antroponimic feminin (sinonim al lui *Domnica*)[5].

Nefliul (oș. Buc): trebuie să fie, la origine, un nume personal, cum rezultă din faptul că satul respectiv ține de comuna *Vîrtejul-Nefliul*[6], și ca atare ar putea fi un cuvînt turcesc, derivat, cu suf. *-li*, de la tema *nef-*, existentă în *nefi* 'avantaj, folos, beneficiu', *nefel* 'pradă, jaf'.

Negrușa (TuS), *Negrușca* (Il): *negruș(ă)* circulă ca nume de animale (cu părul negru), dar și ca antroponimic (*Negruș*, n. fam. Vs). Cît despre al doilea dintre aceste toponimice, el există ca apelativ: *negrușcă* 'plantă cu flori albe-albăstrii și cu vinișoare verzi pe dinafară; are ca fructe niște capsule cu numeroase semințe negre și zgrăbunțoase' (*DE*). Tiktin crede că *negrușcă* (la fel cu sinonimele *negruță* și *negrilică*) reprezintă „traducerea" lui *cernușcă* idem < rus. *černuška*. Cf. și *Negrușeni* (Rm; Frunzescu) < n. pers. *Negruș*.

---

[1] Cf. familia domnitoare a *Mușăteștilor* din Moldova.

[2] Un diminutiv al acestuia pare a fi *Nedeicul* (Brl).

[3] Așa se explică numeroasele și, aparent, deosebitele sensuri ale lui *nedeie* ('bîlci; hram; horă etc.').

[4] Ultimul dă și o bogată bibliografie.

[5] Același cuvînt bulgăresc stă și la baza n. pers. *Nedelcu*.

[6] Adaosul *Nefliul* ne trimite la fostul proprietar al moșiei sau al unei părți din moșie.

Nisipitul (Răd): part.-adj., devenit toponimic (adică substantiv), al verbului *nisipi* 'a acoperi cu nisip; (refl.) a se preface în nisip, a se măcina, a se pulveriza' (*DE*). Şi participiul, cu funcţiune adjectivală, este înregistrat de acest dicţionar (dintr-un vers de Alecsandri).

Noapteşa (TuS), *Noapteşul* (CAr): derivate de la *noapte* şi avînd sensul de 'asemănător cu noaptea' (deci 'întunecat'), întocmai ca *mureş* < *mură* (*oaie mureşă* 'oaie pătată cu negru'). La Frunzescu, toponimicul al doilea (numele unui sat) apare sub forma *Nopteşti*, care pare suspectă, din cauza că *-eşti* ne trimite la o temă antroponimică, şi un n. pers. *Noapte*, fără a fi absolut imposibil, pare totuşi puţin probabil. Cf. şi *Nopteasa* (deal sau munte, Vl), dat de I. Conea, *BSG* LIII, p. 111, care-l pune alături de *Cerbeasa*, ceea ce însemnează, pînă la proba contrară, că-l asimilează cu un antroponimic (*Cerbeasa* < *Cerbu*).

Oaşa (Tran; cf. M. Sadoveanu, *Adev. liter.*, 19 sept. 1937)[1], *Oaşul* (Lud), *Ţara Oaşului* (Tran): au la bază, foarte probabil, magh. *avas* (var. *ovas*) 'curătură, laz'. Pentru dispariţia lui *v*, cf. *Coasna* (Bv) < *Covasna*, discutat mai sus, p. 359, *oiagă* 'sticlă, butelie' < magh. *üveg* etc. Dacă explicaţia este cum cred, justă, urmează să considerăm aceste toponimice ca sinonime cu cele înregistrate sub *Curătura* (p. 22 urm.) ceea ce am făcut[2].

Obcina (Bc, Ciu, Clg), *Obcina Crucilor* (Ns), *Obcinoara* (Cg), *Opcina*[3] şi *Opcioara* (VaD): *opcină* (var. grafică *obcină*) 'culmea, coama munţilor care continuă lanţul de munţi de la un pisc la altul şi pe care se poate umbla cu carul' (*DE*). Definiţia apelativului corespunde astăzi realităţii materiale, care este totuşi aparentă: mai toate locurile numite *Obcina* sau *Opcina* sînt munţi, ramificaţii muntoase, culmi etc. De asemenea concordă indicaţiile "geografice" din *DE* cu răspîndirea pe teren a toponimicelor în discuţie, existente, într-adevăr, toate în cele două provincii (Mold, Tran) care, după datele acestui dicţionar, cunosc apelativul *opcină*. Etimologia ne trimite însă la un sens originar foarte deosebit şi totodată extrem de important din punct de vedere social-economic. *Opcină* (mai vechi *obcină*) este v. slav. *obĭština* 'comunitate', care, sub formele corespunzătoare fiecăreia, apare şi în alte limbi slave (cf. bulg. *obščina*, ceh. *občina*, rus. *obščina* etc.), aşa că însemnarea lui iniţială a fost 'proprietate comună, devălmăşie' (la fel cu rus. *obščina*, de pildă). Sensul actual se datoreşte faptului că singurele regiuni în care s-a putut păstra, de drept şi de fapt, noţiunea 'proprietatea devălmaşă' au fost cele muntoase, unde clasa exploatatoare a intervenit mai rar decît în regiunile de deal şi de şes pentru desfiinţarea vechii stări de lucruri: pădurile (acestea constituiau aproape singura bogăţie a ţinuturilor muntoase) prezentau un interes mai mic în comparaţie cu podgoriile, livezile şi, mai ales, ogoarele din regiunile deluroase şi şese. Cf. n. top. slov. *Občine*[4], ceh. *Občiny* (Mikl., s.v. *obĭštĭ*). Poate fi amintit aici, deşi originea lui este diferită (v. slav. *otĭčina* 'pa-

---

[1] Este numele unei culmi sau al unui vîrf de munte în ţinutul Braniştea.

[2] După Petrovici, *SCL* V, p. 449, *Oaş* (= *Ţara Oaşului*) < magh. *Avas*, care, în limba maghiară veche, însemna „codru".

[3] O dată singur şi de 7 ori cu determinative.

[4] „Explicat" de Miklosich prin 'Gemeindorf' (= sat care stăpîneşte în comun pămîntul din jurul lui; comunitate).

trimoniu; patrie'), *Ocina* (Db, Cpi), identic cu apelativul *ocină*, care însemnează 'moşie, parte de loc rămasă de la părinţi', noţiune, deci, paralelă şi oarecum asemănătoare cu *opcină*[1].

Oglinzi (Ba, TîN): Por., p. 30 are *oglinzi* 'coaste repezi şi golaşe, cu pante uniforme pe întinderi însemnate; rupturi mari de coaste'. Ar fi vorba, aşadar, de o metaforă, provocată de aspectul "lucios" al unui teren fără nici o vegetaţie pe el. Dat fiind că dicţionarele limbii noastre nu cunosc un astfel de sens al apelativului *oglindă*, iar satul nemţean *Oglinzi* este pomenit într-un document din veacul XVI, putem pune la îndoială existenţa termenului dat de Por., care se va fi lăsat indus în eroare de toponimicul aici în discuţie, mai exact spus, de înfăţişarea, într-adevăr corespunzătoare definiţiei sale, a locului unde se găseşte staţiunea balneară *Oglinzi* (TîN).

Ohaba: numeroase localităţi din ţara noastră poartă acest nume, singur sau cu determinative (toate, pe cît se pare, substantivale). Trebuie precizat însă că nu toate provinciile cunosc acest toponimic, ci numai Ardealul, Banatul şi Oltenia. Apar şi diminutivele *Ohabiţa* (Csb), *Hobiţa* (Haţ), dintre care ultimul (sugerat ca atare de C. Daicoviciu) se explică uşor dintr-un mai vechi *Ohăbiţa* (aceasta este forma "normală" a unui derivat în *-iţă* accentuat), prin prefacerea lui *ă* în *o* (sub influenţa lui *o* precedent şi a lui *b* următor) şi pierderea lui *o* iniţial, simţit ca numeral sau ca adjectiv nedefinit. Într-o vreme numărul localităţilor numite *Ohaba* sau *Ohabiţa* a fost mult mai mare (vezi *Dacor.* I, p. 149–150, unde se vorbeşte de 10 "ohabe" în judeţul Caraş, 13 în Timiş-Torontal, 10 în Hunedoara, 3 în Arad şi 9 în Oltenia; cf. şi *Cercetări Istorice* VIII–IX, fasc. 2, p. 173 şi, mai ales, Dr. II, p. 241). Avem a face, la origine, cu un termen juridic: **ohabă* (< slav. *ohaba* 'proprietate intangibilă'[2]) însemna 'scutire', adică 'proprietate scutită de dări faţă de domnitor'[3]. Dicţionarele noastre înregistrează numai adj. *ohabnic* (var. *ohavnic*, *ohamnic*) 'de veci, care nu se poate înstrăina'[4], de unde urmează că substantivul n-a circulat în limba romînă ca apelativ[5].

Olăreasa (Ale, Dj, Tr): ar putea fi un nume de agent feminin, la fel cu *chelăreasă*, *găinăreasă*, *lăptăreasă*, *morăreasă* etc., deşi, tot aşa de verosimilă, ba poate mai verosimilă, ar fi ipoteza că avem a face cu un derivat de la n. pers. *Olaru*. Dicţionarele noastre nu cunosc un apelativ feminin format de la *olar*, ceea ce nu însemnează numaidecît că el nu există sau n-a existat, chiar dacă s-ar obiecta că este vorba de o meserie pe care au practicat-o şi o practică exclusiv (?) bărbaţii. Faptul că în fostul judeţ Botoşani apare n. top. *Olăriţa* vorbeşte, cred, contra acestei obiecţii.

---

[1] La Por., p. 25 *obcină* şi *(obscină)* 'cumpena [sic !] apelor în munţi şi în regiunea dealurilor'.

[2] Apare numai în documentele slave din ţările noastre. Cf. I. Bogdan, *Ohaba – Ohabnic*, în *Convorbiri Literare* XL (1906), p. 295 urm.

[3] Dr. I, p. 51, n. 1 interpretează n. top. *Ohaba* ca sinonim cu *curătură*.

[4] Format de la slav. *ohabînŭ* 'intangibil'.

[5] Cf. studiul lui I. Bogdan citat şi al lui P. P. Panaitescu, *Urme feudale în vocabularul limbii romîne*, în *SCL* IX, p. 166–168.

Omul (Ag, Cpi), *Balta Omului* (Bc), *Dealul Omului* (Nț), *Omușorul* (Bz) : prezența unor astfel de toponimice nu surprinde, dat fiind că întîlnim altele ca *Bărbatul*, *Fata* etc., înrudite cu ele din punctul de vedere al noțiunilor exprimate. Există numiri similare și aiurea, de pildă ital. *Passo* (*Cima*, *Pizzo*, *Sasso*) *dell'Uomo*, germ. *Männlifluch*, cu atît mai interesante, cu cît ele, întocmai ca ale noastre, desemnează, de obicei, vîrfuri de munți. Mai greu este de spus cum au luat naștere și la care dintre numeroasele sensuri ale apelativului în discuție trebuie să ne oprim în interpretările noastre. Cf. Dr, II, p. 451–452.

Opritura (Bc, Cra, DrO, Tr), *Opritura Mitropoliei* (Pr) : mai toate, nume de păduri, așa că semnificația lor este aceeași cu a apelativului *opritură* 'partea unei păduri unde e oprit să se taie lemne' *(DE)* [1] și, deci, cu a lui *braniște*, atît de frecvent în toponimie (v. mai sus, p. 86).

Optași (Cos) și derivatul „local" *Optășani* (Ved) : derivat de la *opt* (cf. *sutaș*, *miiaș*), cu sensul, probabil, de 'conducător al unui grup de opt oameni' (deci termen militar la origine?).

Osoi(ul) (Ba, Bc, Dej, Făl, Fl, Iaș, Nț, Rd, Sș, VaD) : aproape toate locurile în discuție sînt dealuri (celelalte și-au luat numele de la dealurile învecinate), ceea ce ar dovedi că este vorba, la origine, de un apelativ oarecum sinonim cu *deal*. În *Rumänische Toponomastik*, p. 37 și 250, pornind de la faptele invocate de Mikl., s.v. *osoj* (care, în treacăt spus, explică acest cuvînt slav din prepoz. *ot* și tema *soj*; cf. *sijati* 'a cerne'), precum și de la răspîndirea geografică a toponimicului nostru, l-am considerat pe acesta ca fiind de origine ucraineană (Mikl. citează n. top. „ucr." *Osoj* din Bucovina). Cît despre sens, mă refeream la bulg. *osoe* 'expus spre nord; pădure de frasini' și la sîrb. *osoje* 'loc umbros, partea umbroasă (a unui loc)' [2]. Astăzi avem la dispoziție fapte și amănunte noi, care ne ajută să vedem mai clar problema. E. Petrovici, *Balcania* VII, p. 483 urm. constată existența acestui toponimic în fostele județe Bihor, Sălaj, Satu-Mare, Someș, Năsăud, Mureș, Cîmpulung, Rădăuți, Suceava, Baia, Neamț, Bacău, Iași, și Fălciu [3] și sub forme felurite, printre care mai interesante mi se par *Osoie* (probabil plural, judecînd după *Între Osoie*), *Usoiu*, *Osoii* (și *Coasta Osoilor*), *Vîrful Osoii*, *Osoielul*. Deși toate se găsesc numai în partea de nord a țării, Petrovici nu consideră ucrainean apelativul care le stă la bază, și aceasta, pentru motivul că singurele idiome slave unde el există sînt bulgara, sîrbo-croata și slovena. În consecință, toponimicul omonim ucrainean este împrumutat din romînește, cu atît mai mult, precizează Petrovici, cu cît marele număr al locurilor romînești numite astfel și caracterul de apelativ al acestui nume, care, la origine, aparține totdeauna munților (de aceea Petrovici îi spune „oronim"), ne îndreptățesc să admitem existența în limba noastră a unui substantiv *osoi*, dispărut cu vremea, după ce mai întîi a devenit toponimic.

---

[1] Alt înțeles, de asemenea interesant pentru noi, al acestui substantiv este 'partea de loc unde nu e permis să pască vitele sau să se cosească iarba'.

[2] Cf. *Dosul*, discutat mai sus, p. 138–139.

[3] Apare și dincolo de hotarele noastre politice. Într-o convorbire avută cu E. Petrovici am aflat că numărul aproximativ al locurilor din nordul Ardealului numite *Osoiul* etc. este de 50.

Otmătul (Brl): dacă socotim slav acest toponimic, trebuie să-l „analizăm" în *ot-* (prepoziție și prefix) + *măt-*, ceea ce înseamnează că aparține la aceeași familie de cuvinte ca *omăt* (și v. rom. *podmet* 'momeală, nadă' < v. slav. *podŭmetŭ, DE*), la baza cărora stă tema *met(a)* 'a arunca, a pune, a așeza'. Explicația pe care am propus-o în *Bul. Phil.* III, p. 169 (slav. **otŭmętŭ*, sprijinit pe pol. *odmet* 'vîrtej de apă') nu poate fi primită, din cauză că unui v. slav *ę* îi corespund rom. *un* și *în* (*ăn*). Pentru sensul posibil al numelui aici în discuție, cf., între altele, rus. *otmetitь* 'a face un semn, a marca'.

Otmocul (prival, Brl) < rus. *otmok* 'loc umed (pe o cîmpie, pe un ogor)'.

Padea (Seg): tema este slav. *pad-*, cu sensul 'a cădea', pe care o găsim și în *zăpadă*, de pildă, apoi în *năpădi*. Înțelesul toponimicului trebuie să fie același cu al apelativului rus. *padъ* 'vale', mai ales că printre locurile din fostul județ Dolj numite *Padea* se găsește și o vale pe „care este așezată comuna Padea", spune *DG*, de unde urmează că, la origine, acest nume a aparținut văii. Cf. și arom. *pade* 'loc șes, pajiște; (adv.) jos'. Tot aici aparțin *Padeșul* (BAr), *Padeș-Rusca* (Bana), precum și numeroasele toponimice *Padina*, care trebuie discutate aparte. Por., p. 32, notează un *pad* 'depresiune închisă, în regiunea stepelor mare [sic !], avînd de o parte forma de bold (adică o pantă repede de 2—10 m înălțime)', care mi se pare suspect, fără să pot preciza de ce.

Padina (BAN, Br, Buz, Db, Drg, Gj, Rț, VîM, Vl, Vș), *Padinile* (Vl, s.v. *Turcești*), *Pădina* (Str) [1], *Padina cu Cetatea* (Cra), *Padina lui Paraschiv*, *Padina Oacheșului* și *Padina Plopului* (Giu), *Padina Seacă* (Vl), *Gura Padinei* (Rț): același cu apelativul *padină* 'loc mai așezat pe creasta unui deal pe unde se scurge apa după ploi; loc așezat între dealuri, platou' *(DE)* < bulg., rus. *padina* 'vale adîncă'. La Por., acest substantiv apare cu numeroase sensuri, dintre care trebuie reținute, ca interesante pentru toponimie, 'pădure izolată' (p. 66) și, mai cu seamă, 'loc jos' (p. 75); acesta din urmă arată înrudirea etimologică a lui *padină* cu *pade* (v. articolul imediat precedent). În general, sensurile date de Por. seamănă între ele prin faptul că la noțiunea de bază ('vale') se adaugă nuanța 'umed, apos', și unele dintre toponimicele noastre au fost ori încă mai sînt lacuri.

Pajerca (Msc, Vid): aspect mai mult ori mai puțin învechit al apelativului *pajură* 'vultur imperial'. Dicționarele limbii noastre nu cunosc varianta *pajere*, care stă la baza acestui toponimic (ele dau numai pe *pajeră*, alături de *pajură* și *pajoră*).

Palanca (Adj, Bc, Bt, Dj, Dr, Drg, Făl, Foc, Moi, Neg, Nț, Plo, RS, Tc, Tit, Vl), *Palanga* (Bz, Cos, Drg, If, Pr, Rs, Tit, Tr, Vl), *Palanguța* [2] (Tit): *palancă* 'locul ce a fost altădată întărit cu îngrădire de pari sau de blăni'. Din această definiție a apelativului rezultă lămurit că, cel puțin în unele cazuri, toponimicul nostru a avut semnificație militară,

---

[1] Frunzescu dă, pentru acest raion, *Padina, Padina Mare* și *Padina Mică*. Dacă *Pădina* este o formă reală, trebuie să poarte accentul pe *i*, deși ne putem gîndi și la altă explicație pentru *ă* (în loc de *a*), și anume la o formație analogică, născută sub influența unui plural *pădini*.

[2] În *Indical.*, *Pălănguță*.

așadar a însemnat 'loc întărit'. Presupunerea aceasta găsește o confirmare în faptul că despre unele localități numite astfel *DG* vorbește ca despre foste fortificații. De pildă : *Palanca* (punct vamal, Moi) „loc foarte important sub raportul așezării militare. Aici se află urmele unui șanț de-a lungul fortificațiunilor ungare" ; *Palanca* (pisc, PiN) „întărire firească, înconjurată de două rîpi mari, în care se apărară odinioară locuitorii de năvălirea tătarilor" ; *Palanca* (Dr) „se află nu departe de Vatra-Tabăra ; aici se văd urme de gropi, în care se păstrau proviziile pentru oștire". Cum vedem, sensul acestui toponimic este acela de 'apărătură, fortificație' în general, indiferent de modul cum era construită fortificația. De aceea îl întîlnim destul de des și ca nume de deal, adică de întăritură oarecum naturală. Interesantă este varianta *Palanga* (cu diminutivul *Palanguța*), inexistentă în dicționare și care ne trimite la un model grecesc în ce privește pronunțarea (cf. *bangă* < *bancă*, *frang(i)* < *franc(i)*, *lambă* < *lampă*).

Pasărea (Bz, If, Leh, Mh, Olt, Tit, Tr), *Pasărea Veche* (Vș), *Pasări* (If), cu derivatele *Păsărei* (Hor, Olț)[1], *Păsăroi* (Cis), *Păsăreni* (Ciu, TîM) : trebuie să contăm, cel puțin în unele cazuri, cu sensul originar al apelativului *pasăre*, acela de 'vrabie', care există încă regional (dincolo de munți). Pentru această interpretare pledează mai ales *Păsărei* și *Păsăroi*, dintre care al doilea este atestat ca sinonim perfect al lui *vrăbioi*. Aceeași însemnare au *Brabeți* (Cos, Crl, Str), identic cu apelativul *brabete* (var. *brăbete*, *brabeț*) 'vrabie', cunoscut în Oltenia și Banat *(DE)*, *Vrăbieni* (Bc), *Vrăbiești* (Msc). Ultimele două sînt derivate personale de la n. fam. *Vrabie*, care de asemenea ne întîmpină ca toponimic (RS). Interesant este amănuntul că *Vrăbiești* se numește (ori s-a numit altădată) și *Vrăbiile*, ceea ce probează că subiectele vorbitoare din partea locului au (ori au avut o bucată de vreme) conștiința derivării aici în discuție și a faptului că apelativul *vrabie* și antroponimicul *Vrabie* (> *Vrăbiești*) sînt unul și același cuvînt. Merită să relevez încă un amănunt, și anume că Frunzescu dă, pentru fostul județ în discuție d o u ă numiri : una *Vrăbeți* („locuință izolată"), cealaltă *Brabeți* (sat), ambele în plasa Motrul de Sus. De altfel apelativul însuși circulă sub două aspecte în ce privește partea inițială : *brăbete* și *vrăbete*. Dacă luăm în considerație etimonul (sîrb. *brabats*, bulg. *vrabets*), trebuie să admitem că varianta cu *v-* este anterioară celeilalte.

Păcurarul (Iaș), *Pădurea Păcurarului* și *Stîlpișul-Păcurarul* (Msc) : cred că avem a face cu *păcurar* 'cioban, păstor', nu cu omonimul acestuia, care însemnează 'cel ce scoate păcură din pămînt' *(DE)*[2]. Cf. și *Păcurărești* (Bld), dat de *ISt* și *Indicat.* (*DG* și Frunzescu au, pentru același raion, *Păcurești*.) În sprijinul acestei interpretări vine și numele cunoscutei străzi din Iași *Păcurari*, despre care se știe că era pe vremuri un adevărat „drum al oilor" : ciobanii ardeleni, pe această stradă își făceau intrarea în oraș, atunci cînd își duceau oile la iernat în locuri anume alese din

---

[1] Cf. și *Păsărel*, nume topic în Republica Populară Bulgaria (Dr. II, p. 61).

[2] Trebuie să fi avut și înțelesul 'vînzător de păcură', ținînd seamă de faptul că în regiunile de la șes țăranii își procurau păcura necesară la ungerea osiilor carului de la „păcurari" ambulanți, care o aduceau, din localități petrolifere, în butoaie speciale, transportabile cu căruța.

județul Iași și de peste Prut[1]. Tema lui *păcurar* al doilea apare destul de des în toponimie : *Păcura* (Cis), *Izvorul Păcurii* (Plo), *Păcuri(le)* (Bc, Buz, Cpi, RS, Tej). La acestea sînt de adăugat derivatele *Păcureni* (TîM), care va fi avînd sens „local'', *Păcureț(i)* (Bc, Iaș, Tej) și *Păcuricea* (TîO).

Părîngul : numele cunoscutului masiv muntos din Oltenia, care apare în colecțiile folosite de mine și cu această formă, dar și cu altele, precum *Parîngul* și *Paringul*. În ce privește accentul, se pare că și el variază, stînd cînd pe prima, cînd pe a doua silabă. Frunzescu notează și „femininul'' *Părînga* (movilă, Mh). De etimologia acestui toponimic m-am ocupat într-o notă specială (*Bul. Phil.* III, p. 171–173), fără să ajung la un rezultat satisfăcător. Dacă o reiau aici, este numai pentru a insista asupra imposibilității unui etimon vechi grecesc (φάραγξ,-αγγος), care, altfel, pare absolut ireproșabil, fiindcă înseamnă 'stîncă sau munte prăpăstios ; văgăună în munte sau în stîncă etc.'. Se pune însă întrebarea : cum s-a ajuns la această numire ? Au trăit prin partea locului compatrioți de-ai lui Aristotel ? A existat în romînește un apelativ *parîng*, cu același înțeles, care apoi a dispărut ? Putem dovedi o asemenea ipoteză ? Cred că sîntem mai aproape de adevăr, pornind de la realități. Limba noastră cunoaște subst. *parîngă* 'prăjină ce poartă doi inși pe umăr, spre a transporta ceva greu ; prăjina ce se vîră prin urechile hîrdăului, spre a-l putea căra doi inși ; targă' *(DE)*. Acest cuvînt e de origine latină *(p(h)alanga)*, deci foarte vechi, și ca atare a putut deveni din primul moment toponimic, ca atîtea alte cuvinte de circulație curentă. Privitor la sens, trebuie să recunosc că nici unul dintre cele date de *DE* pentru *parîngă* nu pare a se potrivi pentru un munte sau un masiv muntos (deși această afirmație ar avea nevoie de o verificare pe teren). Putem presupune însă că apelativul nostru a avut, pe vremuri, și alte sensuri, judecînd după situația termenilor romanici corespunzători, care înseamnă 'potecă', 'lespede de piatră', 'povîrniș' etc.

Pisicarul (Tr) : se vede clar că este un derivat de la *pisică*, dar nu i se poate descifra ușor sensul. Avem de la nume de animale derivate în *-ar*, unele cu înțeles colectiv (*broscar*, *iezar* etc.), altele arătînd ocupația cuiva în legătură cu animalul respectiv (*cîrlănar*, *vițelar* etc.). Cred că trebuie să pornim de la o formație similară cu acestea din urmă și să admitem că, la origine, toponimicul nostru este un nume de persoană (de fapt, poreclă).

Podeciu, în *Moara de la Podeciu* (Pr) și *Podeiul* (RîS, TîO) : derivate de la *pod*, cu înțelesul 'podiș', cum rezultă, dacă ar mai fi nevoie, din explicațiile date de Por., p. 36, pentru *podei* : 'loc întins, larg și relativ plan ; podiș mic'. De altfel *pod* însuși are această însemnare sau una foarte asemănătoare : 'plai cu coastă lin (ușor) înclinat' (Por., p. 36)[2]. Tot aici aparțin *Podiacul* (Bz, Cpi, RS) și *Podina* (Bc), pe care

---

[1] Cf. și celălalt nume de stradă ieșeană *Sărăria*, situată la capătul extrem al orașului, care ne trimite de asemenea la același domeniu de activitate economică : la ieșirea din Iași, ciobanii se aprovizionau cu sare de la depozitele existente în această stradă.

[2] De aceea unele dintre destul de numeroasele toponimice *Podul* și *Podurile* trebuie interpretate plecînd de la această semnificație. La fel, bineînțeles, *Podișul*, a cărui situație este cu atît mai clară, cu cît aproape toate locurile cu acest nume sînt dealuri.

le găsim, ca apelative, explicate în felul următor de Por., p. 36: *podiac* 'platou mic; tapşan de terasă'; *podină* = *podei*.

Pomîrla (Dor): Mikl., p. 80 [196] citează n. top. *Pömmerle* ca exemplu de „germanizare" a slavului *Povrly*. Nu sînt de loc sigur că toponimicul nostru trebuie sau măcar poate să fie explicat la fel cu cel german, dar nu încape îndoială că, date fiind aspectul şi aşezarea lui geografică, *Pomîrla* este de origine slavă.

Ponorătura (vale, Iaş): derivat de la *(a se) ponorî* 'a se prăvăli, a se prăbuşi', cunoscut dicţionarelor, sub aspectul *ponorîtură* şi cu sensul 'loc ponorît, prăpăstios, cu prăbuşituri' *(DE)*. Cf. şi Por., p. 47 şi 50, unde acest cuvînt este transcris o dată cu *-î-*, a doua oară cu *-ă-*, şi explicat prin 'teren alunecat la vale, pe coastă, cu denivelarea respectivă; loc cu sol răvăşit; loc prăbuşit'. Şi tema *ponor* apare în toponimie: *Ponoară* (Ald), *Ponoarele* (BAr, Dor, Gil), *Ponor* (Ab, Haţ), *Ponorălul* (BAr), *Ponorel* (Cîm), *Ponorul Apelor* (Dor), *Gura Ponorului* (Ag), *Pîrîul Ponorului* (Nţ), *Valea Ponorului* (Brd, Tr).

Popeasa (Fil) şi pluralul *Popesele* (în Munţii Apuseni; *GrS* II, p. 66): sinonim cu *preoteasă* şi format, cu sufixul *-easă*, întocmai ca acesta, de la *popă*. Dacă ar mai exista vre-o îndoială, apariţia formei de plural vorbeşte hotărît în favoarea explicaţiei propuse aici.

Popina (Fet, Tul), *Popina Ascunsă, Popina Mare, Popina Mică* şi *Pădurea Popinei* (Tl), *Popine* (Bz): apelativul *popină*, absent în dicţionare, este înregistrat de Por., p. 29 cu sensul de 'ridicătură mai mare de pămînt de formă neregulată în regiunea luncii sau al unui şes; gorgan neregulat în regiunea şesului', care găseşte o confirmare în faptul că mai toate locurile numite *Popina* sînt insule (deci ridicături de pămînt în mijlocul apei) şi movile.

Prelipca (Dor, Făl), *Prelipca lui Ghiţescu, Prelipca lui Hasnaş* şi *Prelipca lui Lupu Botez* (Dor), *Prelipcele* (Dor), *Prilipca* (Bot): faptul că acest toponimic apare şi sub forma pluralului dovedeşte că este, la origine, un apelativ, probabil un fel de termen entopic, cum ar spune Por. Mai greu este de arătat etimonul şi, deci, însemnarea. După V. Bogrea, *AIIN* III, p. 713, la baza lui ar sta slav. *lipa* 'tei', de unde „traducerea" *Teişor, Teiuş*, fără nici o altă explicaţie. Formal vorbind, această etimologie poate fi primită, căci derivate cu sufixul *-ka* de la *lipa* găsim în toponimia slavă (cf. rus. *Podlipki*, dat de Mikl., s.v. *lipa*), iar *pri-* este un prefix, de asemenea existent în cuvinte cu semnificaţie locală (cf. rus. *Primorьe* 'regiune maritimă', *Priuralьe* 'ţinuturile de pe lîngă Ural'). Dar nu văd ce însemnare ar avea compusul rezultat din combinarea lor. Cred că sîntem mai aproape de adevăr, dacă pornim de la rus. *prilepok* (genit. *-pka*) 'ceea ce este lipit (de ceva)', care găseşte un sprijin în existenţa unor toponimice slave de felul bulg. *Prilep*, ceh. *Přilepy* (Mikl., s.v. *prilěpŭ*). Cf. şi ucr. *prilip* 'turiţă, lipici' (Galium aparine); ucr., rus. *prilipáti (-tь)* 'a se lipi (de ceva)'.

Preluca (Bei, Cîm, PiN, Tpl, SM), *Preluca Cok'ii, Preluca Mert'ţului, Preluca-Părîu* şi *Preluca Salĭii* (Mara; *GrFM*, p. 207), *Preluca lui Rareş* (Ba), *Preluca Nouă* şi *Preluca Veche* (Lăp), *Preluci* (Bac, Hn, Hue, Moi,

Sş), *Poiana* şi *Pîrăul la Preluci*, *Pîrăul Preluci* (Mat., p. 62), *Dealul Prelucilor* (Sş), *Prelunca* (Pt), *Prelucile Gagii* (Ns; Dr. I, p. 68): *prelucă* (var. *preluncă*[1]) 'poiană mică într-o pădure' (Tiktin); 'poiană de pe coastă; poiană fără locuri umede' (Por., p. 67, 76).

Priboiul (Db, Ms, Pr, Tit, Trg, Vş), cu „femininul" *Priboaia* (Msc) şi derivatele *Priboianul* (Găe), *Priboieni* (Găe), *Priboieşti* (TuS): *DE* înregistrează două apelative *priboi*, dintre care unul are numeroase sensuri, precum 'unealtă a şelarului, a dogarului, a fierarului etc., cu care se găuresc curelele, cercurile de fier etc.; deal tinos (Tran); loc unde stînca muntelui dă de-a dreptul în apa rîului, fără a rămînea loc măcar de o potecă; o plantă (Geranium macrorrhizum)', iar celălalt este definit prin 'un fel de ciur de sîrmă împletită, întrebuinţat de pescari la frecatul icrelor de morun'. Oricare dintre aceste înţelesuri poate, teoretic, să fie luat în consideraţie pentru toponimicul nostru. Derivatul *Priboieşti* evocă un nume personal (de fapt, poreclă) *Priboi*, pe cînd *Priboieni* ne arată originea locală a oamenilor (veniţi din satul *Priboiul*), eventual pe cea personală, căci *-eni* este, adesea, sinonim cu *-eşti*. Cît despre *Priboiul* şi *Priboaia*, trebuie să înclinăm, mai degrabă, pentru sensurile 2 şi 3 ale primului apelativ *priboi*, deşi, în cazul numelor de sate, nu-i exclus să avem a face cu un antroponimic (acela care stă la baza lui *Priboieşti*).

Prihodul şi *Prihodul-Zahaicul* (Bot), *Valea Prihodului* (Ns): v. cele spuse mai sus, p. 446, s.v. *Prihodiştea*.

Prilog (Oaş): Mikl., s.v. *prêlogŭ*, citează, între altele, sîrb. *prijelog*, ceh. *přiloh*, pe care le traduce prin 'curătură, runc', şi n. top. slov. *Prêlog*, croat. *Prelog*.

Prislopul (Ag, Bot, Cg, Mara, MoN, Msc, Năs, Orş, Pr, Sib, ŞoM, Vl), *Prislopul Mare* şi *Prislopul Mic* (sate, Pit; munţi, Pr), *Muntele Prislopului* (Nţ), *Prisloapele* (Gil, Mara, Mh, Tîj), *Prislopaşul* (Mara; *GrFM*, p. 207): *prislop* 'umăr mare de deal sau de munte, care este ceva mai jos ca dealul sau muntele însuşi' (Por., p. 77). Cuvîntul e de origine slavă: Mikl., s.v. *prêslopŭ*, citează n. top. sîrb. *Prêslopь*, ucr. *Pryslop*, *Pryslopy*, ceh. *Přislop*, dar despre apelativul care le stă la bază spune că are „sens necunoscut". Acelaşi lingvist, în *Etym. Wb. sl. Spr.*, îl traduce totuşi prin 'loc prăpăstios' (o traducere apropiată de aceasta dă şi Kisch II, p. 16). Ţinînd seamă de faptul că cele mai multe toponimice aici în discuţie (nu numai romîneşti, ci şi slave) aparţin munţilor şi dealurilor, trebuie să pornim de la această realitate şi să atribuim lui *prislop* un sens potrivit cu natura locurilor pe care le numeşte. Aşa a procedat E. Petrovici, *Balcania* VII, p. 468, sprijinindu-se mai ales pe existenţa apelativului nostru în bulgăreşte (*preslop*) cu însemnarea 'gîtuitură, loc de trecere între doi munţi', care nu diferă prea mult de cea reprodusă mai sus, după Por., pentru corespondentul lui din romîneşte.

Privalul (Br, If, Il, Măc, Tec): subst. *prival* este explicat de dicţionarele noastre în diverse chipuri, destul de diferite între ele ('drum mîncat; mîncătură de şiroaie, de pîraie' *DE*; 'prelungirea în formă de canal a unui lac, a unui heleşteu' Tiktin; cf. şi Por., p. 42: 'locul unde se poate

[1] Născută prin contaminarea cu *luncă*, al cărui sens este întrucîtva apropiat.

acosta la malul apei curgătoare; cascadă'). Mikl., s.v. *prêvalŭ*, pornește de la apelativul ceh. *příval* 'torent; șanțul făcut de un torent' și citează n. top. slov. *Prevale*, sîrb. *Privala*. Trebuie să mai arăt că la Frunzescu găsim numeroase toponimice *Privalul*, cele mai multe alcătuite din acest nume de bază, urmat de un determinativ, și că o bună parte din ele aparțin unor insule, fapt care ar putea ajuta la o precizare mai apropiată de realitate a apelativului nostru. Cf. și rus. *privál* 'popas; loc de odihnă, locul unde se face un popas, stație'.

Probota (Făl, Iaș): la început, acest nume a aparținut mănăstirii bine cunoscute din fostul județ Baia și numai după aceea a fost dat satului din fostul județ Iași, devenit danie a mănăstirii. Din informațiile cuprinse în *DG*, rezultă, pe baza cercetărilor episcopului Melhisedec, că forma originară a numelui a fost *Pobrata* (< slav. *po* + *brat*), adică 'frăție, înfrățire', care se potrivește foarte bine unui astfel de așezămînt. Transformarea lui *Pobrata* în *Probota* se datorește pe de o parte metatezei obișnuite a lui *r*, ajutată și de faptul că limba noastră posedă multe cuvinte formate cu *pro-*, pe de alta influenței unor antroponimice de felul lui *Calotă*, *Racotă* etc., derivate cu suf. *-otă*. Interesant este că Frunzescu înregistrează toponimicele *Probotești* (Dor), cunoscut și autorilor *DG* și care, prin formația lui, ne trimite la un n. pers. *Probotă*, și *Probŭ* (munte, *Vl*), care, aparent, reprezintă, în mod desăvîrșit, tema lui *Probotă*. Dacă există vreun raport între aceste nume, nu pot spune, și mai puțin sînt în stare să arăt sau măcar să presupun în ce ar consta acest raport. Cf. și n. pers. sîrb. *Pobratović*, la baza căruia stă *Pobrat* (Mikl., *PN*, nr. 18, s.v. *Bratrŭ*): primul corespunde lui *Probotești* (mai exact, singularului *Probotescu*), celălalt lui *Probotă* (în ipoteza că acesta există).

Procovul (TîN): varianta cu metateză (cunoscută și ea dicționarelor romînești) a apelativului *pocrov* 'pînză, postav etc. cu care se acoperă un vas sfînt, acoperămînt' *(DE)*. Este numele unui schit, care, la Frunzescu, apare și sub forma *Procop*. De altfel și *DG* precizează că circulă ambele numiri, dar o dă ca principală pe cea pusă de mine în fruntea articolului. Între ele există o simplă asemănare fonetică, fără nici o legătură semantică. Cred că originară este *Procov*, iar *Procop* s-a născut prin apropiere etimologică, adică prin etimologie populară, de n. pers. *Procop(ie)*, răspîndit mai ales printre călugări.

Pustaia (Dor): este rus. *pustaja*, femin. adj. *pustoj* 'gol, pustiu'.

Rarăul (Ba): același cu apelativul *rarău* 'un fel de pasăre răpitoare' (Tiktin, care-l citează din D. Cantemir) < magh. *ráró* 'o specie de șoim' [1]. Pentru înțelegerea unui astfel de toponimic, să se compare *Ceahlăul* (PiN), tot nume de munte ca și *Rarăul*, identic cu *ceahlău* 'vultur auriu' < magh. *csaholó (DA)*, precum și n. top. ital. *Gáier* < germ. *Geier* 'șoim'.

Rareșul (pădure, Cv): Tiktin înregistrează, din Dosoftei, adj. *rareș*, pe care-l traduce, șovăind, prin 'cu părul rar'. Pasajul respectiv din „Viețile Sfinților" sună: *era scund la stat, rareș*. În cazul nostru, fiind vorba de o pădure, cred că trebuie să admitem sensul pe care ni-l impun tema și realitatea materială, adică '(pădure) rară, cu copaci rari'. Cît despre

[1] Privitor la altă posibilitate de explicare a acestui cuvînt, v. Dr. II, p. 347.

comuna *Rareș* (Odo), este cu atît mai sigur că are la bază numele voievodului moldovean Petru Rareș, cu cît Mold.-Togan nu cunosc (înainte de 1918, cînd s-a unit Ardealul cu Romînia) o comună sau un sat numit astfel. V. Bogrea, *Rev. Ist.* VI (1920), p. 226—227 interpretează n. pers. *Rareș* ca sinonim cu *Spînu*.

Scrada și *Scrădița* (Gil), *Scrădoasa* (TîS), *Valea i Scrad'i* (Mara; *GrFM*, p. 209)[1], *Vîrful Scredii* (Ns): Dr. I, p. 80, n. 3 identifică acest toponimic cu v. rom. *scladă* 'stivă de lemne; rug', trimițînd totodată la slav. *krada* 'rug'[2]. Cf. și *scrădiș* 'apă limpede, stătătoare și neadîncă, cu fund de nisip sau de pietriș, amestecat cu scoici și cochilii sfărîmate' (Por., p. 39).

Siriul (Cis, Hîr, Pr), *Siriul Mare* (Pr), *Gura Siriului* și *Siriașul* (Cis): Șt. Pașca, *Dacor.* X, p. 328 a găsit, într-un text religios de la începutul secolului XVIII, tradus din limba maghiară, apelativul *siriu*, pe care-l explică prin 'regiune, parte (de loc)' și-l derivă din magh. *szer* idem. În Dobrogea, toponimicul nostru ar putea fi de origine turcească, judecînd după n. top. *Siri-Bei-Iuiuc* (Cț).

Slonul și *Slonul de Piatră* (Tej): *slon* 'tinda bisericii, prevăzută cu bănci, pridvor; șopron; prăjină de la bariera orașului' (*DE*); 'pivniță cu șatră în față, șopron' (M. Tomescu, *Glosar din județul Olt*, Slatina 1944, p. 25). Etimologia acestui apelativ este bulg. *slon* 'streașină de adăpost lîngă o ușă sau fereastră' (la origine 'elefant'), iar nu sîrb. *slom* 'cădere, pierdere, distrugere', cum presupune *DE*.

Slopățul sau *Hărpînul* (Ba): tema primei dintre aceste numiri pare a fi slav. *slap* 'val, cădere de apă', pentru care cf. n. top. slov., croat. *Slap*, *Slapnitsa* (Mikl., s.v. *slapŭ*). Prezența lui *o* se explică prin lipsa de accent a lui *a* (la derivatul în *-ăț* accentuat), care, din această cauză, a devenit *ă* și apoi *o* (sub influența asimilatoare a lui *p* următor). Din punct de vedere fonetic, *Slopățul* iese, fără nici o dificultate, din slav. *slopetsъ* 'cursă de prins animale, trapă': Mikl., *Etym. Wb. sl. Spr.*, s.v., compară slav. *prislop* 'loc prăpăstios', pe care l-am înregistrat aici mai sus ca toponimic romînesc. Această ultimă explicație este acceptabilă și ca sens, dacă ținem seamă de *Prislopul* și de faptul că numirea *Slopățul* aparține unui munte.

Socola (Iaș), *Socoalele* (Căl) < slav. *sokol* 'șoim'. Cf. n. top. sîrb., ceh. *Sokol*, ucr. *Sokol'a*, pol. *Sokola Dąbrowa* (Mikl., s.v. *sokolŭ*). Același cuvînt slav stă, ca antroponimic, la baza lui *Socolești* (Dj, Str).

Stavnicul și *Stavnicul-Sec* (Neg): dacă ținem seamă de faptul că ambele locuri sînt pîraie, urmează să plecăm, pentru explicarea acestor toponimice, de la slav. *stav*, care în poloneză (sub forma *staw*), înseamnă 'iaz, heleșteu'. Face însă dificultăți formația, căci suf. *-nic* nu are în limba

---

[1] La Dr. II, p. 395, *Valea i Scradii*.

[2] Din modul cum se exprimă Dr. nu rezultă clar dacă pe *krada* îl citează ca o paralelă sau o variantă a slav. *sklad* ori ca un cuvînt cu care s-a putut încrucișa acesta din urmă, spre a da rom. **scradă*.

noastră o funcţiune asemănătoare cu aceea pe care ar trebui s-o îndeplinească el în cazul de faţă, chiar dacă există derivate în *-nic* de la substantive cu sens local (*casnic* < *casă*, *dosnic* < *dos*)[1]. O explicaţie mai aproape de adevăr mi se pare următoarea. *DE* înregistrează subst. *stavă* 'herghelie' (< slav. *stava*), de la care un nume de agent în *-nic*, cu înţelesul, deci, de 'herghelegiu', este nu numai posibil, ci şi foarte verosimil[2]. Mai ales în limbile slave apare prototipul lui *-nic* cu această funcţiune, şi Mikl., s.v. *stadĭnikŭ*, la baza căruia se află *stado* 'turmă', citează pol. *stadnik* 'păstor' şi n. top. pol. *Stadniki*, sinonime (şi foarte asemănătoare ca formaţie) cu *Stavnicul* nostru, dacă acceptăm ultima explicaţie propusă pentru acesta.

Strejnicul (Plo): limba veche cunoaşte subst. *strajnic* (*strajnec*) 'paznic', care, în regiunile unde tema lui (*strajă*) sună *streajă*, a putut uşor deveni *strejnic*. Cf., pentru aspectul fonetic al discuţiei, *Strejeni* (Buz) şi *Strejeşti* (Drg).

Strunga (ACl, Db, Paş), *Strunga Mică* (Db): *DE* dă, pentru apelativul *strungă*, între altele, sensul de 'trecătoare îngustă, spintecătură între doi munţi; vale pe unde se poate trece'. La Por., p. 34 găsim şi sensul de 'apă curgătoare îngustă, pe care pot merge plutele'.

Tabonul (Cor, Tr): *tabon* 'izlaz, păşune (pentru cai), ceair; cîrd, turmuliţă (de oi)' < ucr. *tabun* (*DE*). Eu cunosc (din satul Buciumeni-Tec) însemnarea de 'cîrd (în general, dar mai ales de păsări)', care trimite la rus. *tabun* 'herghelie; stol de păsări, mulţime de peşti (în mersul lor prin apă)'.

Talpa (Bac, Bot, Dr, PiN, Vid), *Talpa-Bîţcoveni*, *Talpa-Ioneşti*, *Talpa-Lefeşti*, *Talpa Ogrăzilor*, *Talpa-Peretz*, *Talpa Poştei* şi *Talpa-Trivalea* (Vid): Por., p. 26 explică termenul entopic *talpă* prin 'temelia sau poala dealului ori muntelui'. Este sigur, în orice caz, că în toponimie avem a face cu o metaforă, dacă nu chiar identică, cel puţin foarte asemănătoare cu cea înregistrată de Por.

Talpoş (Sal), *Tălpaşul* (Olţ), cu derivatele *Tălpăşeni* (Huş) şi *Tălpăşeşti* (TîJ): *talpaş* (*talpoş*) 'soldat dintr-un corp de pedestrime, întocmit de Şerban Cantacuzino în anul 1688, după modelul infanteriei ungureşti' < magh. *talpas* (*DE*).

Tălpigi sau *Tălchici*[3] (Tec): *tălpigă* 'fiecare din cele două scîndurele de sub război, pe care ţesătoarea pune picioarele, ca să schimbe iţele' (*DE*). Numire metaforică şi aceasta, la fel cu *Talpa*, notat mai sus.

Temnicul (Rd): derivat de la ucr. (sau rus.) *тьма* 'întuneric', însemnează, aşadar, 'întunecosul, întunecatul'. Cf. n. top. sîrb. *Tamnik* şi germ. (Carintia, regiune slavă ca limbă) *Timnich* (Mikl., s.v. *tĭma*). Dicţionarul ucrainean-rusesc al lui B. Grinčenko înregistrează apelativul *temnik*, tradus, cu îndoială, prin 'pivniţă; loc întunecos'[4]. Aceeaşi temă are *Tîmna*

---

[1] Ambele sînt însă adjective.

[2] În această ipoteză, toponimicul nostru ar fi sinonim cu *stăvar*, care stă, ca antroponimic, la baza lui *Stăvăreşti* (Fău). Ucr. *stavnik* 'sfeşnic de biserică' nu poate fi luat în consideraţie din cauza sensului.

[3] Aceasta este pronunţarea reală (am avut eu însumi prilejul s-o aud de nenumărate ori în copilărie).

[4] Să se compare şi *temnic* 'săpătură anume făcută în pămînt, unde se ţin stupii iarna', explicat de *DE* dintr-un v. slav. **tĭmĭni'kŭ* < *tĭmĭnŭ* 'întunecos'.

(Str), care corespunde, şi din punctul de vedere al aşezării geografice, toponimicului sîrb. *Тъмъна*, dat de Mikl.

Terpeziţa (Cra) < v. slav. *trъpezitsa* 'masă'; cf. rom. *trapeză* = *pristol* şi *trapezare (trapezărie)* 'sală unde se ia masa în comun într-o mănăstire' *(DE)*, care are la bază slav. *trapeza* 'masă', tema lui *trapezitsa* (variantă a lui *trъpezitsa*).

Tigălia (Pr): în *Adev. liter. și artistic*, 17 iulie 1932, p. 6, col. 4 citim că numele acestui munte vine de la acela al „bolovanilor uriaşi" care se găsesc pe suprafaţa lui.

Tişiţa (Foc): „preţul de cumpărare al vaselor: 4 tişiţe a 300 = 1200; 30 vase mici a 8 = 240;... a rămas nevîndută o tişiţă şi ceva;... a mers la ţară [Banat] cu căruţa cu un cal, avînd 4 tişiţe de brad, adică 48 bucăţi" (*Soc. Rom.* II, p. 304—305; din Vidra — Ţara Moţilor).

Tîrsa (Brd, Cîm, Haţ, Str, Vl) şi derivatul „local" *Tîrseni* (Pit): acelaşi cu apelativul *tîrsă* 'partea din pădure în care s-au tăiat copacii, pînă a nu începe să crească alţii', postverbal de la *tîrsi* 'a curăţi un loc de mărăcini, de tufe, pentru a-l transforma în loc de arat' (*DE*). Aşadar un sinonim, aproximativ, al lui *Curătură* (v. mai sus, p.22).

Tîrşi (Rom): cf. *tîrş* 'arbust pipernicit, tufă; brad sau molid pitic, crescut mic'. După *DE* acest substantiv este, la plural, şi masculin (*tîrşi*) şi neutru (*tîrşuri*).

Toancele: numele celebrului defileu al Bistriţei (Ba) are, foarte probabil, la bază tema slavă *ton-* 'adînc(ime)', existentă şi în apelativul *toană* 'copcă, produh, gaură făcută în gheaţă pentru a prinde peşte' (*DE*), apoi în n. top. *Zatonul* etc., discutate ceva mai încolo. Cf. pol. *tonia* 'adîncime' şi n. top. pol. *Tonie* (Mikl., s.v. *tonja*). N. Drăganu, *Revista Filologică* II, p. 296—297 crede că *toancă* (singularul lui *toance*, atestat, acesta, numai în toponimie), pe care-l găseşte la diverşi lexicografi, nu-i un derivat romînesc, ci ne-a venit ca atare din slavă (cf. rus. *tonъka*, diminutiv al lui *tonja* '1. locul unde se aruncă plasa de pescuit; pescuitul însuşi; 2. aruncarea plasei de pescuit') şi are aceeaşi temă şi origine ca *toană* 'chef, capriciu' (mai ales că acesta însemnează, în plus, 'gaură făcută în gheaţă' [1]). Por. are *toancă* 'cheie strîmtă şi adîncă, cu cascade' (p. 35); 'bulboană cu vîrtej mare în apă curgătoare; cotitură bruscă a apei curgătoare a unui torent' (p. 42).

Tomnatic (sate, Ald, Hn, SîM, TT; diverse Ab, Ar, Ns, Sb: Dr. I, p. 145, Kisch I, p. 65), *Tomnaticul* (munte, Făl), *Tomnaticul de Jos* (munte, Brd, Cg), *Tomnaticul de Sus* (Brd, Rd): formaţie similară cu *iernatic*, *văratic* şi avînd, întocmai ca acestea, valoare substantivală; însemnarea lui este 'locul unde sînt ţinute vitele, la păşune, în timpul toamnei'.

---

[1] Aşadar Drăganu consideră pe *toană* 'capriciu' şi *toană* 'copcă, produs' nu ca simple omonime, ci ca un singur cuvînt, cu sensuri diferite, dar înrudite. El citează, din *Glosarul* lui Al. Viciu, expresia *într-o toancă am făcut asta* (= *într-o toană...*), iar din graiul năsăudean, vb. *întoncà* (*a-i întonca cuiva* 'a-i veni o toană, a-i căşuna; a-i trăsni prin cap').

Tulnici (Foc) : *túlnic* 'un fel de bucium din scoarță de tei sau de salcie lung uneori pînă la doi metri ; e obișnuit în ținuturile muntoase și mai ales de ciobani' (*DE*).

Turiia (Iș, Sla, TîS, Tl) < v. slav. *turŭ* 'taur', rus. *tur* 'zimbru' + suf. colectiv slav. *-je*. Cf. n. top. slov. *Turje*, sîrb., ucr. *Turja* (Mikl., s.v. *turŭ*)[1]. Aceeași origine au, foarte probabil, *Turul* (SM, Tur), *Valea Turului* (Ab, Cj, Tur), date de Kisch I, p. 169, și *Valea Turiacului* (Tl) ; aceasta din urmă pare a avea un corespondent desăvîrșit în n. top. slov. *Turjak*, sîrb. *Turjake* (Mikl., s.v. *turŭ*). Unii lingviști romîni au susținut, cu îndoială de altfel, că prima silabă a toponimicului ardelean *Turda* ar fi identic cu etimonul slav al lui *Turiia*. După alții, mai ales maghiari, originea acestui nume trebuie căutată aiurea. Părerile, numeroase și foarte deosebite unele de altele, care s-au emis cu privire la *Turda* sînt expuse de Dr. I, p. 145 urm. și Dr. II, p. 478 urm.

Vatra (Dor), *Vatra Comunei* (Cpi), *Vatra Dornei* (VaD) și *Vatra Moldoviței* (Clg) : are aceeași însemnare (și anume, după *DE*, 'locul pe care se întind satul și pămînturile din împrejurimi ce țin de el') ca în numeroasele nume de moșii de felul lui *Vatra Episcopiei de Argeș*, *Vatra Mănăstirii Govora*, *Vatra Schitului Flămînda* etc., foarte numeroase în Muntenia și Oltenia.

Văratica (Ag, Cg, RîV), *Văraticile* (Ag, Hor, Pit, TîO), *Văraticul* (Adj, Bot, Nț, Tur), *Văraticul-Drăgănești* (RîV) : *văratec* (subst.) 'locul, la munte [2], unde se petrece vara cu oile' (*DE*). Cîteodată ar putea fi vorba de adjectivul *văratic* (care stă, de altfel, și la baza substantivului omonim), judecînd după *Văratica*, a cărui formă de feminin nu se poate explica altfel. Nu numai oile (eventual vitele mari), ci și păsările au un loc de vărat. Ca copil spuneam, la fel cu tovarășii mei de joacă (și la fel cu toți locuitorii mahalalei mele tecucene, indiferent de vîrstă), despre rîndunele, berze și cocoare, cînd își luau toamna drumul spre sud, că „se duceau la văratic".

Văsuiul (Foc), *Fruntea lui Văsîi* (Tej), cu derivatul „personal" *Văsîiești* (Moi) : v. grec. Βασίλ(ε)ιος, ca nume propriu, s-a transmis prin intermediu latin, limbii noastre, devenind, potrivit modificărilor fonetice la care au fost supuse toate cuvintele vechi, *Văsiiu*, dialectal *Văsîiu*. Acest aspect fonetic se păstrează pînă astăzi, în formula fixată prin tradiție, *Sînvăsii* (dial. *Sînvăsîi*) 'sfîntul Vasile'[3]. La argumentele formale (cf. și legătura sintactică din n. top. *Fruntea lui Văsîi*, apoi derivatul *Văsîiești*, al cărui sufix ne trimite tot la un nume de om) se poate adăuga, dacă este nevoie, și unul de „fond", pe care-l găsim la I. Diaconu,

---

[1] Și aromînii din Pind au un n. top. *Turiia* (vezi *XXI.–XXV. Jber.*, p. 61). E. Petrovici, *SCL* IV, p. 79 susține că slav. *Turje*, *Turja* și, deci, rom. *Turiia* au la bază un adjectiv posesiv format de la *tur* 'taur'.

[2] Faptul că toponimicul nostru apare și în regiuni de deal sau chiar de șes face de prisos această precizare.

[3] *Vasile* este, de fapt, același nume vechi grecesc, intrat în limba noastră din slava bisericească (*Vasilije*).

Ținutul Vrancei I, București 1930, p. XXXII: despre satul putnean *Văsuiul* tradiția locală spune că a fost întemeiat de „un Vasile". Cf. și *Milc.* I,p. 34—35. Finala *-ui* în locul mai vechiului *-îi* (< *-ii*) se explică prin schimbare de sufix: acolo unde *-i-* a devenit *-î-* sub influența consoanei precedente (cf. dial. *tîrzîu*), înlocuirea lui *-îi* prin *-ui* a fost ușurată de asemănarea lui *î* cu *u*. De altfel alternanța acestor sufixe apare uneori și fără modificarea fonetică aici în discuție: *căpriu*, alături de *căprui*. Pentru aceste motive, etimologia cumanică, propusă de G. Weigand, *XXVI.—XXIX. Jber.*, p. 83, 99 nu poate fi acceptată.

Vinderei (Buj): pluralul apelativului *vindereu* 'specie de șoim mic' (*DE*).

Virul (Csb, Mh), *Lacul Virului* (Fl; *Dacor.* I, p. 217): *vir* 'vîrtej de apă, volbură, loc într-un rîu, unde se învîrtește apa' (*DE*); 'vîrtej, bulboană' (Por., p. 43). Cuvînt venit din slavă, unde există și ca toponimic: slov., croat., sîrb., ceh. *Vir* (Mikl., s.v. *virŭ*). Etimologic vorbind, aparține aici și *Viroaga* (NeV): *viroagă* 'vîlcea foarte îngustă și lungă, cu luncă umedă, peste care se poate sări cu piciorul; ruptură pe un povîrniș' (Por., p. 35); 'șanț, canal mic natural, plin cu apă de ploaie' (*DE*).

Volovățul (Dr, Răd): tema este slav. *vol* 'bou'; cf. n. top. ucr. *Volovetś* (Mikl., s.v. *volŭ*), identic cu al nostru.

Vrancea: este numele vechiului și cunoscutului ținut din fostul județ Putna, care a preocupat, din diverse puncte de vedere, pe numeroși istorici și lingviști romîni. Pe noi ne interesează aici numai semnificația lui lingvistică, adică etimologia. Deși, cum vom vedea din cele ce urmează, această problemă se prezintă destul de simplu, unii specialiști ai noștri au umblat, pînă nu prea de mult, după explicații îndepărtate și complicate, derivînd pe *Vrancea* cînd din sanscritul *vran* 'munte', cînd dintr-un slav. *vran* = *bran* 'poartă; strîmtoare' (identic cu *bron*, care s-ar găsi și la baza numelui celebrilor *brodnici*), cînd din *vrană* 'gaura polobocului'. Explicația justă a fost propusă de V. Bogrea, *Neamul romînesc*, 10 iulie 1917 și susținută, cu un material documentar bogat, de Marg. Ștefănescu, *Arh.* XXVIII, p. 218 urm.: slav. *vran* 'negru; corb', căruia i s-a adăugat suf. *-cea*[1]. Această etimologie clară au vrut unii s-o interpreteze tot complicat, adică mai mult ori mai puțin obscur, și anume: deoarece corbul e negru, *Vrancea*, nume de ținut, trebuia să însemneze „țara neagră" (din cauza pădurilor dese!) sau măcar „țara corbilor" (căci, în codrii neumblați de pe vremuri, corbii vor fi hălăduit ca acasă la ei) sau „țara stăpînită", potrivit obiceiului turcilor de a numi „negre" țările ocupate sau dominate de ei, spre a le deosebi de metropolă, „țara albă" (cf., pentru primele două interpretări, *RIR* IV, p. 280 urm., iar pentru a treia, *Milc.* I, p. 36 urm.). Ca de obicei, dacă nu chiar totdeauna, adevărul este mai apropiat și mai simplu. În *Vrancea* avem suf. *-cea*, de origine slavă (<*-če*) și cu valoare diminutivală, pe care limba noastră îl cunoaște numai la nume proprii: *Doncea*, *Ivancea*, *Mihalcea*, *Neculce(a)* etc. Urmează, deci, că toponimicul aici în discuție este, de fapt, un antroponimic: *Vrancea*

---

[1] Pentru amănunte, v. Dr. I, p. 18 urm.

reprezintă echivalentul semantic al lui *Corbea*. Ceea ce a derutat pe unii specialişti în găsirea adevăratei semnificaţii a acestei numiri topice a fost ideea preconcepută că antroponimicele nu pot fi folosite pentru a desemna ţinuturi mai mult ori mai puţin întinse sau munţi, eventual masive muntoase. Realitatea dezminte însă şi de astă dată pe oamenii care se lasă dominaţi de idei greşite. Avem astfel numele fostului judeţ oltean *Vîlcea*, vechi de cel puţin două secole şi jumătate sub această denumire, care este antroponimicul *Vîlce(a)* „nume personal obişnuit la romîni" (spune E. Petrovici, *Dacor.* X, p. 244 [1]; cf. şi *Vîlśea*, pîrîu în fostul judeţ Hunedoara)[2]. Avem apoi *Caraimanul* şi *Omul*, la care pot adăuga numele *Penteleului* (Cis), provenit tot dintr-un antroponimic: pe la jumătatea sec. XVII se pomeneşte un *Penteleu* [3], vornic de ţinutul Bîrladului (*RIR* V–VI, p. 315). Dacă ar mai fi nevoie de dovezi că *Vrancea* este, la origine, un antroponimic, ar dovedi aceasta toponimicele *Vrînceni* (Adj) [4] şi, mai ales, *Vrîncioaia* (Foc) [5]. *Vrancea* însuşi mai apare în fostele judeţe Bacău [6] şi Mehedinţi. Aceeaşi temă, cu aspecte fonetice diferite, după idiomele slave din care ne-au venit, au *Vrani* şi *Vrăniuţ* (Orv) (Kisch I, p. 271), *Vorona* (Bot), *Voroneţ* (GuH) [7]: cf. n. top. croat *Vranče*, sîrb. *Vrana*, *Vranja*, ucr. *Vorona*, ceh. *Vrany*, *Vrani* (Mikl., s.v. *vranŭ*) [8].

Vrata (Cal) < sîrb. *vrata* 'poartă'. Cf. n. top. slov., croat. *Vrata* (Mikl., s.v. *vrata*). Satul în discuţie era, mai demult, situat pe malul Dunării, unde exista (poate mai există şi astăzi) un pichet de graniţă. De la această poziţie îi vine numele de 'poartă', adică 'loc de trecere (dintr'o ţară în alta)'.

Zagón (TîS; magh. *Zágon*), cu derivatul „local" *Zagoneni* (Tt): *zagon* 'şanţ scurt' (Por., p. 48); cf. v. slav. *zagonŭ* 'brazdă' şi n. top. slov., croat. *Zagon* (Mikl., s.v. *zagonŭ*), Tot aici aparţin, cred, *Zaghen* (Tul) şi *Zagna* (Brl), a căror origine trebuie căutată, cum arată aşezarea geografică, în ruseşte, unde *zagón* înseamnă 'ţarc, ocol, stînă'.

Zamca (Dr, Sc) < ucr. *zamók* (genit. *zamká*) 'cetate, castel': în ambele localităţi există resturi de întărituri, respectiv de castel.

Zamostia [9] (Răd; aşa-l dă Frunzescu şi tot aşa l-am auzit eu pronunţat de oameni originari din Dorohoi, nu *Zamoştia*, cum spune *DG*, nici *Zamoştea*, ca în *ISt*): tema este slav. *most* 'pod', căruia i s-a adăugat

[1] Ulterior Petrovici, *SCL* V, p. 80–82 a propus altă explicaţie (< slav. *vlĭčij* 'al lupului', adjectiv posesiv de la *vălk*).

[2] Format, la fel cu *Vrancea*, de la un nume de animal: slav. *vălk* 'lup' (*vălče* este un diminutiv, sinonim, deci, cu rom. *lupuşor*). Dacă accentul stă pe finală, trebuie să invocăm diminutivul *vîlceà* (< *vale*).

[3] Şi *Negoiul* a fost interpretat ca antroponimic la origine (v., de ex., C. C. Diculescu, *Die Gepiden* I, p. 188, unde se citează numele muntelui ardelenesc *Buteanul* = n. pers. *Buteanu*; *Arh.* XXX, p. 363–364; *Dacor.* VII, p. 115).

[4] Acesta ar putea însemna „locuitori originari din ţinutul Vrancei".

[5] *Vrîncioaia* este „soţia lui Vrancea".

[6] Localitatea respectivă (subdiviziune a satului *Mănăstirea Caşinului*) se mai cheamă *Podul Vrancei*, numire care arată şi ea că *Vrancea* este, de fapt, un antroponimic.

[7] Satul cu acest nume avea, la începutul veacului trecut, drept pecete „o cioară pe o creangă întoarsă spre dreapta" (*Cosm.* X, p. 267).

[8] La Franck, p. 85 găsim n. top. sîrbo-cr. *Vrana*, *Vranić* şi n. pers. sîrbo-cr. *Vran(a)*.

[9] În *Indicat.*, *Zamostea*.

pref. *za-* 'dincolo de'. Cf. n. top. ucr. *Zamôstje* (Mikl., s.v. *mostŭ*), foarte probabil, prototipul toponimicului dorohoian: *DG* ne informează că moşia (deci şi satul) *Zamostia* a aparţinut, odinioară, mănăstirii omonime din Bucovina. Să se compare şi ucr. *zamostíti*, rus. *zamostítь* 'a pava'.

Zatonul Vechi (gîrlă, Tul), *Zătoana* („vechi pichet de frontieră", Fet), *Zătoane* (insulă şi pichet, Vş; Frunzescu), *Zătunul* (insulă şi pichet, Il; Frunzescu)[1]: etimonul slav. *zaton* înseamnă, întocmai ca toponimicele noastre, 'insulă' (în slovenă) 'dună de nisip' (în slovacă) şi 'ramură a unui rîu' (în ruseşte); vezi Mikl., s.v. *zatonŭ*, unde se citează n. top. sîrb. *Zaton*, *Zatonje*, ceh. *Záton*. Interesant este că limba noastră cunoaşte şi apelativul *zăton* (plur. *zătoane*): la Gr. Antipa, *Fauna ihtiologică a Romîniei*, Bucureşti 1909, p. 14, 113 şi Idem, *Peştii şi pescuitul în Romînia*, p. 123, 174, 192, 217, 262 etc. găsim, cu privire la *zăton*, foarte multe detalii, din care rezultă că acest cuvînt înseamnă 1. 'un canal între două ostroave sau între ostrov şi mal, închis la gură' (în regiunea Dunării); 2. 'lac litoral foarte lung şi îngust, aşezat în lungul coastei şi separat de mare numai printr-o îngustă limbă de nisip, care lasă de obicei la unul din capetele sale o deschizătură între mare şi lac'; 3. 'un gard de nuiele cu pietre, crengi etc.' Toate aceste sensuri se întemeiază pe ale cuvîntului rus. *zatón*, care este etimonul şi al apelativului discutat aici şi al toponimicului *Zatonul Vechi*[2], cum dovedesc aşezarea geografică a acestuia şi faptul că terminologia pescuitului are, la noi, origine, în mare parte, rusească[3]. De la *zăton* s-au format derivatele *zătonar* 'pescar care prinde peştele în sau cu zătoane' (Gr. Antipa, *Peştii şi pescuitul*..., p. 26) şi *zătoni(re)* 'cîrduirea (crapilor) sub gheaţa în timpul iernii' (*ibid.*, p. 560). Cf. şi *Dacor.* IV, p. 810, n. 2: „*zătoni* a se revărsa, a se înfunda încît să dea apa peste ţărmuri" (e vorba de apa unui rîu) (se citează şi n. top. *Gura Zătonului* (Vl) dintr-un document de pe la mijlocul sec. XVIII). Cf. *Indice* I: *Zătonul* (lac, Fet), *Zătoanele Lupului* (Sla); *Indice* II: *Zătonu* (Hor, Sla).

Zănoaga (munţi Ag, Bz, Db; pădure Ms; sate Crl, DrO, Plo), *Zănogi* (Olţ) şi *Zănogul* (munte, Gj)[4]: „*zănoagă* 'adîncătură, vale între munţi scutită de vînturi; poiană înverzită' < slav. *za-* + *noga* 'la picior, la poale'[5]; cf. ucr. *zanoga* 'loc retras'" (*DE*); cf. şi Por., p. 33: *zănoagă* 'hîrtop mare într-o regiune cu relief muntos'[6].

Zărand (Crş): la încercările de a explica acest nume din graiuri iraniene (Ov. Densusianu, *Vieaţa nouă* XVII, p. 165 urm.; şi Kisch I, p. 83 urm. invocă, între altele, avesticul *zaranya* 'aur'; vezi obiecţiile aduse de

---

[1] Acelaşi, probabil, cu *Zătoana* din *DG*.

[2] Gr. Antipa, *Peştii şi pescuitul*..., p. 262 dă acest nume sub forma *Zătonul (Vechi)*, mai conformă cu sistemul fonologic romînesc şi citează încă un „zăton", ca toponimic: *Zătonul Mare* (tot în raionul Tulcea).

[3] Por., p. 40, 43 dă, pentru *zaton*, şi sensul de 'locuri adînci unde se pot adăposti, pentru iarnă, vasele plutitoare'; 'în rîuri mari — locurile cu ape domoale şi adînci, unde pot ierna vasele plutitoare'.

[4] Ultimele două apar la Frunzescu. Pentru *Zănogul* (Gj), în *DG* găsim *femininul Zănoaga*.

[5] Adică la poalele unui munte sau ale unui deal.

[6] În *Indice* I, *Zănoaga* apare de cinci ori ca nume de munte şi de două ori ca nume de sat.

Dr. II, p. 307) adaug şi eu una, pe care mi-o sugerează M. Vasmer, *Untersuchungen über die ältesten Wohnsitze der Slaven* I, Leipzig 1923, p. 39, unde n. pers. antic Ζάρανδος este derivat din oset *zärond* 'bătrîn'. Existența în documente maghiare din sec. XIII a antroponimicului *Zarand*, care stă, foarte probabil, la baza toponimicului nostru, pare a vorbi în favoarea explicației propuse aici, căci „bătrîn" se potrivește bine pentru un nume de persoană.

Zătoaca (insulă şi vechi pichet de frontieră, Fet; grind şi gîrlă, Gal): la Gr. Antipa, *Peştii şi pescuitul*..., p. 192 se vorbeşte de *zătoacă* 'un braț lung de Dunăre, cu adîncime mai mică' (format de ostroavele de lîngă malul Dunării). Urmează, deci, că acest apelativ este sinonim cu *zăton*, amintit ceva mai sus. Provine din rus. *zatok* 'golf; cotitură sau abatere a unui rîu'.

CAPITOLUL VI

GEOGRAFIE LINGVISTICĂ

După cum s-a putut vedea mereu de-a lungul discuțiilor precedente, numele de locuri sînt alcătuite, în marea lor majoritate, din elemente aparținînd limbii curente. Prin urmare, ele se supun acelorași norme de dezvoltare, chiar dacă au, în unele privințe, o situație oarecum specială. Aceasta înseamnează că le putem studia după aceleași criterii și cu aceleași scopuri ca pe cuvintele vorbirii obișnuite, ceea ce iarăși am constatat necontenit, mai ales în partea a doua a prezentei lucrări.

Un punct de vedere pe care l-am neglijat, aproape total, pînă aici este cel geografic : urmărirea pe teren, cu ajutorul numelor topice, a diverselor particularități lingvistice proprii uneia sau alteia dintre regiunile Republicii Populare Romîne. Existența în cutare regiune a unui toponimic la baza căruia stă un apelativ dovedește că apelativul respectiv circulă sau, cel puțin, a circulat altădată în vorbirea acelei regiuni și are sau a avut același aspect fonetic, același înțeles etc. ca toponimicul însuși.

Studiind în acest mod numele noastre de locuri, căpătăm, de obicei, confirmarea cunoștințelor privitoare la repartiția dialectală a unor fapte de limbă, dar, în același timp, aflăm, destul de des, lucruri deosebite de cele înregistrate în lucrările de specialitate, mai cu seamă în cele lexicografice. Se știe că chiar *Dicționarul Academiei*, mai bogat și mai precis în privința indicațiilor de ordin geografic, procedează la fel cu celelalte, adică după provincii (Moldova, Muntenia, Transilvania), atunci cînd vrea să arate răspîndirea unui cuvînt, a unei forme gramaticale etc.

Diviziunile administrative nu coincid însă cu cele lingvistice nici sub raportul lexical, nici sub raportul fonetic. Astfel, ca să dau un exemplu, subdialectul moldovenesc nu este de loc unitar (cum nu este nici unul dintre subdialectele limbii noastre), ci prezintă în cele două jumătăți aproximative ale teritoriului unde se vorbește deosebiri importante de la una la alta, care ne obligă să-l împărțim în două graiuri, fiecare cu anumite

particularități ale lui, bine distincte. Moldova de sud (fostele județe Putna, Tecuci și Covurlui, precum și părțile de sud ale fostelor județe Bacău și Tutova [1]) are vorbirea ei proprie, care, în ce privește fonetismul și lexicul, merge cînd cu Moldova centrală și septentrională, cînd cu Muntenia, cînd cu amîndouă. Din studiile noastre dialectale, de altfel destul de puține, privitoare la această regiune a țării, nu putem afla mare lucru în legătură cu particularitățile ei lingvistice.

Iată cîteva fapte menite să ilustreze, mai mult pentru nespecialiști, afirmațiile mele. Palatalizarea labialelor, despre care se spune, de obicei, și cu drept cuvînt, că este un criteriu demn de luat în seamă la „clasificarea" subdialectelor și graiurilor dacoromînești, se prezintă, în sudul Moldovei, sub același aspect ca în Muntenia (adică *ǵ* < *b*, *ḱ* < *p*, *h'* < *f*, *ý* < *v*), pe cînd nordul aceleiași provincii cunoaște și un stadiu mai avansat al acestui fenomen, anume *ž*, *č*, *ś*, *ź* [2].

În ce privește lexicul, situația se prezintă și mai clar. Deși vechi de patru decenii, studiul meu din *Arh.* XXVIII, p. 186 urm. poate servi ca un mijloc de orientare în discuția de față. Concluziile lui sînt următoarele: alături de majoritatea cuvintelor identice (ca sens) cu ale graiului din centrul și nordul Moldovei, găsim în sudul acestei provincii mai mult de 30% cuvinte „muntenești", la care trebuie adăugate altele, puțin numeroase, necunoscute nici unuia dintre cele două subdialecte principale ale limbii noastre. Interesant, dar nu surprinzător, dată fiind așezarea geografică a regiunii aici în discuție, este faptul că destul de des graiul moldovenesc de sud întrebuințează, cu nuanțe semantice deosebite, atît termenul muntenesc, cît și pe cel moldovenesc propriu-zis. Iată cîteva exemple pentru fiecare categorie: a) *agud* (munt. *dud*); *moare* (munt. *zeamă de varză*); *ogradă* (munt. *curte*); b) *pepene galben* (mold. *zămos*) și *pepene verde* (mold. *harbuz*); *plapumă* (mold. *oghial*); *varză* (mold. *curechi*); c) *cearșaf* (pronunțat *śerśaf*) și *prostire* (primul pentru plapumă, celălalt pentru pat); *perj(ă)* și *prun(ă)*, cu sens diferit (*perje* se numesc prunele lunguiețe sau „vinete" din Muntenia, *prune*, cele rotunde și mari); d) *lábuș* 'cratiță cu picioare' (pentru prăjit carne, ouă etc.); *píchie* 'pichere, bibilică'; *tină* 'noroi (subțire, apos)'.

Colecțiile folosite obișnuit de mine în această lucrare nu ușurează, ci mai degrabă îngreuiază cercetarea numirilor topice romînești din punctul de vedere al geografiei lingvistice. *DG* redă materialul toponomastic mai totdeauna în forma lui literară, cu evitarea, aproape sistematică, a particularităților fonetice regionale. La fel procedează, firește, *ISt*, ai cărui autori erau nu numai îndreptățiți, ci și obligați să recurgă la aspectul literar al numelor de sate și orașe, căci, pentru administrația publică, acesta este singurul valabil [3]. Cît despre Frunzescu, surprinde faptul că, deși publicație quasi-oficială, nu reproduce totdeauna pronunțarea pe care o va fi înregistrat autoritatea centrală a statului din vremea aceea, ci o modifică și, lucru ciudat, deseori în sensul „moldovenizării" ei, nu „mun-

[1] Această delimitare este foarte relativă și trebuie acceptată numai ca o necesitate de discuție teoretică.

[2] Mai răspîndite sînt ultimele două.

[3] Aceeași observație și cu privire la celelalte colecții oficiale.

tenizînd-o", cum ne-am aştepta din partea unui funcţionar al fostului Minister de Interne[1].

În cele ce urmează mă opresc asupra unui număr, relativ mic, de toponimice care prezintă interes de ordin geografic, potrivit dezvoltărilor de mai sus. Voi lua în consideraţie şi fapte morfologice (în sens larg, adică şi de formare a cuvintelor), şi cum acestea sînt, chiar în vorbirea curentă, mai puţine (fiindcă numai rareori diferă de la o regiune la alta), voi începe cu ele, rămînînd să trec apoi la celelalte, mai numeroase şi mai importante în toate privinţele[2].

§ 1. FAPTE MORFOLOGICE PROPRIU-ZISE

Din morfologia propriu-zisă ar fi de relevat forma de plural (implicit şi cea de genitiv-dativ singular) a substantivelor feminine. Se ştie că între cele două subdialecte principale ale limbii noastre există deosebiri destul de precise în ce priveşte modul de formare a pluralului feminin. În general, dialectul moldovenesc preferă desinenţa *i*, cel muntenesc desinenţa *e*: *boli — boale*, *coli — coale*, *străzi — strade*, *şcoli — şcoale* ş.a. Situaţia aceasta caracterizează, în primul rînd, aspectul mai mult ori mai puţin cult al celor două subdialecte. Vorbirea strict populară se apropie de la o provincie la alta, în sensul că dă preferinţă din ce în ce mai vădită formei în *-i*, care prezintă avantajul de a marca foarte clar deosebirea dintre singular şi plural (cf. exemplele de mai sus). În momentul de faţă, această tendinţă lucrează puternic asupra vorbirii munteneşti sub toate aspectele ei, şi se poate spune că numărul formelor de plural în *-i* la substantivele feminine este, cel puţin în limba intelectualilor, mai mare la munteni decît la moldoveni.

Toponimia înregistrează şi ea fapte de acest fel, numai că situaţia se prezintă ceva mai complex decît pare a rezulta din afirmaţiile mele, pe care, de altminteri, le-am înfăţişat schematic şi cu rezerva impusă de natura limbajului uman, aflat în necontenită prefacere. Materialul existent în colecţiile folosite de mine se reduce la cîteva nume.

Cioaca Duchii (Mh): partea a doua a acestui toponimic este genitivul n. pers. *Duca*. Se ştie că la genitivul şi dativul substantivelor feminine (şi al numelor proprii masculine terminate în *a*), a căror desinenţă este precedată de *c* sau *g*, vorbirea populară şi familiară muntenească nu preface totdeauna aceste consoane în africatele corespunzătoare (*č*, *ǧ*) înaintea lui *e* şi *i*: *bunichii*, *maichii*, *mătuşichii*, *Olghii* etc.[3] De adăugat *Meri-Petchi*

[1] Cf., de pildă, *Nevoieşi* (Pr), *Răpidea* (Dj, Mh, Vl), *Scorţăni* (Cpi), *Scorţăşti* (Ol) etc. Se înţelege că apare, ba încă mai frecvent, şi fenomenul opus (mai ales în cazul numirilor moldoveneşti cu labialele regulat păstrate, neprefăcute în palatale).

[2] Problema raportului dintre apelative şi toponimice, considerată din punctul de vedere al ariilor de răspîndire, este discutată în *Contributions onomastiques*, Bucureşti 1958 de către Iorgu Iordan (p. 7—32) şi Marius Sala (p. 65—96).

[3] Astfel de forme apar, cîteodată chiar în scris, şi la substantive care nu pot fi simţite ca nume proprii (cum este cazul celor amintite), de pildă *trăsurichii*.

(Urz), care este, de fapt, aspectul vorbit al lui *Merii Petchii*[1], dat de Frunzescu şi *Indicat*.

Ciocile (Br, Fău, Mh), *Valea Ciocii* (RîV): sing. *cioacă* apare de asemenea ca toponimic, şi tot numai în Muntenia (cu Oltenia împreună). Absenţa acestui apelativ în nomenclatura geografică a Moldovei se poate explica în mai multe chipuri. După *DE*, *cioacă* 'deal mai ridicat acoperit cu păduri' este necunoscut subdialectului moldovenesc, şi în toponimie trebuie să contăm mai ales, dacă nu chiar exclusiv, cu această valoare semantică a substantivului nostru [2]. Un omonim al lui, care circulă şi el tot în afara hotarelor Moldovei, este *cioacă* (plur. *cioace*, *cioci*) 'o specie de cioară'. Echivalentul lui moldovenesc sună *ceucă* şi apare în toponimia fostului judeţ Neamţ (*Ceuca*). Cum numele de păsări, în general, devin uşor toponimice, nu-i exclus ca în unele cazuri *Cioaca* şi *Ciocile* munteneşti să aibă la bază sinonimul lui *ceucă*. Dintre cele două forme de plural ale lui *cioacă* 'cioară', mai veche este *cioace*, şi absenţa ei în toponimie sprijină, cred, părerea că tendinţa limbii noastre merge spre forma de plural feminin în *-i* [3].

Groape(le) (Ag, Br, Lăp, Vl), *Gropi(le)* (Bc, Bt, If, Il, Ms, Nţ, Ol, Suc, TîN, TîO, Vl), *Gropkile* (Mara; *GrFM*, p. 205), *Valea Gropii* şi *Vîrful Gropii* (Bz): dacă primul toponimic corespunde aproximativ, „regulii" amintite mai sus, celelalte dovedesc că această „regulă" este şubredă, ca numeroase reguli stabilite de gramatici, şi confirmă realitatea lingvistică din vremea noastră [4].

Poiene(le) (Bz, Gj, Nţ, Pr, Pt, Rm, RS, Tc, Vl) [5], *Valea Poienei* (Aiu, Cpi, Făl, Plo, Str), *Poieni(le)* (Alb, Bc, Bz, Cj, Fge, Gj, Hn, Iş, Ns, Nţ, Pr, Rm, RS, Sc, Tc, Vş) [6]: aici situaţia se prezintă complicat, dar cu atît mai interesant, întrucît ilustrează lupta dintre cele două forme, indiferent aproape de regiunea unde apar ele. În ce priveşte datele colecţiilor mai vechi (şi mai importante pentru noi), care sînt Frunzescu şi *DG*, putem, ba chiar trebuie să avem îndoieli asupra exactităţii aspectului fonetic şi, deci, morfologic al toponimicelor în discuţie. Căci genit. *Poienei* şi plur. articulat *Poienele* (*Poienile*) sînt apte de o dublă interpretare, cum probează faptul că şi astăzi găsim adesea grafii de felul lui *limbei* (pentru *limbii*), *fetile* (pentru *fetele*), *nucele* (pentru *nucile*) etc. Concludent mi se pare însă amănuntul că *ISt* scrie totdeauna *Poieni(le)*, şi, dacă forma articulată ar putea fi suspectă (ceea ce nu cred că este cazul), cea nearticulată,

[1] Genitivul lui *Petca*, nume de botez feminin.

[2] Mai ales că toate locurile în discuţie sînt ridicături de pămînt (satul din fostul judeţ Brăila şi-a luat numele de la „movilele" *Ciocile*, spune *DG*).

[3] *DE* dă ca formă de plural a lui *cioacă* 'deal' numai pe *cioace*, fapt care de asemenea pledează în acest sens. Fiind vorba de toponimice provenite din apelative care continuă să circule ca atare în limba zilnică, adaptarea lor morfologică la tipul curent al acesteia nu trebuie să surprindă.

[4] Observaţia făcută în nota 3 este valabilă şi aici. Tiktin şi *DE* dau numai forma *gropi* ca plural al apelativului, iar *DA gropi*, „mai rar" *groape*.

[5] Cf. şi *Poieńele* (Hn; Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului*, p. 65).

[6] De adăugat *Poienii de Jos* şi *Poienii de Sus* (Bei), care presupun tot un plural în *-i*, cu genul schimbat, tocmai din cauza desinenţei, caracteristică, în special, pentru masculin, cel puţin pînă la un moment dat.

mai frecventă, ne trimite hotărît la desinența *i*. Aceasta înseamnează că, în momentul de față, varianta cu *e* nu mai circulă de loc sau aproape de loc și confirmă indicațiile din *DE*, care dă numai pe *poieni* ca formă de plural a apelativului *poiană* [1].

Răchiți (Bot, Nț), *Răchițile* (Bc, Dr, Hue, Il, Iș, Mara [2], TîJ), *Richitele* (Ag, Bz, Il, Vl): de astă dată informațiile culese din colecțiile toponomastice concordă mai bine cu cele existente în operele lexicografice, și împreună se apropie mult de constatările mele prezentate în partea inițială a paragrafului de față. Într-adevăr, forma de plural în *-e* este mai puțin frecventă și apare numai la toponimice muntenești, cea în *-i* mai ales la toponimice moldovenești; dicționarele prezintă o situație asemănătoare, căci *DE* nu cunoaște decît plur. *răchiți*, iar Tiktin dă pe *răchite* ca „rar" în vorbirea muntenească. *DLRM* dă ambele forme, dar ca principală pe *răchite*, singura recomandată de *Îndreptar*.

§ 2. FAPTE PRIVITOARE LA FORMAREA CUVINTELOR

Avem, înainte de toate, sufixele *-eni* (cu varianta *-ani*) și *-ești*, de care m-am ocupat la p. 405 urm., unde am studiat nume topice provenite de la nume de persoană. Aici ne interesează răspîndirea lor geografică, și adică faptul că primul este mai frecvent în Moldova [3], celălalt mai frecvent în Muntenia [4]. M-am întemeiat din capul locului și continuu să mă întemeiez pînă în momentul de față mai cu seamă pe toponimicele derivate de la n. pers *Ion* și *Popa* (eventual apelativul *popă*, cu valoare însă tot de antroponimic), pentru motivul că și ca nume de familie formațiile corespunzătoare sînt foarte răspîndite și, ceea ce interesează cu deosebire aici, caracteristice, în același mod ca numele topice, pentru cele două provincii.

Într-adevăr, din 12 numiri *Ionești* date de Frunzescu, nici una nu apare în Moldova, și la fel se prezintă situația în *DG*, cu 22 *Ionești*, toate muntenești (și oltenești), apoi în *ISt* și *Indicat.* cu 9 *Ionești*, de asemenea fără Moldova. Toponimicele derivate de la *Popa* (*popă*) au o situație, dacă se poate, și mai elocventă, întrucît cunosc formații cu ambele sufixe aici în discuție: *Popeni* și *Popești*. Primul ne întîmpină exclusiv în Moldova (de 10 ori la Frunzescu și de cîte 7 ori în *DG* și *ISt*), celălalt în amîndouă provinciile, dar cu mult mai des în Muntenia (Frunzescu are 48 *Popești*,

[1] La fel *DRLM* și *Îndreptar*. Deja Tiktin, cu aproape 50 de ani în urmă, prezenta ca formă curentă de plural pe cea în *-i* (cu adaosul „și *poiene*"). În *Indicat.* apar formele: *Poieni* și Poeni.

[2] Transcris *Răkițele* (*GrFM*, p. 207).

[3] Precizez, fără să fie numaidecît nevoie, că este vorba de funcțiunea „personală" a lui *-eni* (*-ani*), nu de cea locală, sau, altfel spus, de *-eni* (*-ani*) ca sinonim al lui *-ești*.

[4] Mă limitez la aceste două provincii (Muntenia înseamnează, ca de obicei, și Oltenia), nu numai pentru că și pînă aici am procedat la fel, ci și din cauză că sufixele în discuție, ca mijloace de formare a numelor de familie, sînt caracteristice mai cu seamă pentru Romînia Veche.

dintre care 43 în Muntenia şi 5 în Moldova; *DG*, respectiv 75 şi 14, iar *ISt* 43, dintre care 31 în Muntenia, 6 în Moldova).

Aceeaşi stare de lucruri constatăm şi în antroponimie din punctul de vedere al repartizării celor două sufixe după regiuni: *Ionescu*, *Popescu* şi alte numiri asemănătoare circulă mai des în Muntenia decît în Moldova. Faptul îl observă uşor oricine, şi l-a observat înaintea noastră, pe la jumătatea secolului trecut, V. Alecsandri, în *Istoria unui galbîn*, cum am arătat la p. 161[1].

Şi alte sufixe pot servi drept criterii distinctive ale toponimiei noastre după provincii şi, deci, implicit, ale graiurilor vorbite acolo. Unul dintre ele, *-ăuţi*, a fost studiat în capitolul *Formarea cuvintelor* (p. 423 urm.), unde am văzut că apare o singură dată în Muntenia (*Dălhăuţi*, fostul judeţ RS, azi r. Foc) şi de 28 de ori în Moldova. Situaţia aceasta se explică prin originea lui *-ăuţi*: limba ucraineană, din care ne-a venit (o dată cu toponimicele respective), nu putea să-şi exercite influenţa decît în regiunile unde populaţiile ucraineană şi romînească au venit în contact direct, graţie vecinătăţii imediate sau amestecului etnic.

Alt sufix, pe care nu l-am amintit de loc în cursul acestei lucrări, este *-oi*, caracteristic, cum se ştie, mai ales pentru Oltenia. Neavînd intenţia să prezint aici un material prea bogat, mă limitez la Frunzescu. Iată toponimicele derivate cu acest sufix pe care le-am găsit acolo[2]: *Băicoi* (Cpi), *Bărboi* (Str, Vl), *Becheriţoi* (Mh), *Bîndoiul* (Măc), *Blejoi* (Plo) *Bojoi* (Bal), *Botoi* (Vl), *Brăiloi* (Db, Vş), *Brătoi* (Db, Rţ), *Brezoi* (RîV), *Caloi* (Dj), *Chiroi* (Urz), *Cioroi* (Cra, Crl, Il, Mh, Rţ, Tr, Vl, Vş)[3], *Constandoi* (Foc), *Dăroi* (Ol), *Doniţoi* (Ol), *Drăgoi* (Ag, Gj, If, RîV, Rţ)[4], *Ghioroi* (Olţ), *Giuroiul* (RîV), *Gîrboi* (Cis), *Miroi* (Ag), *Nemoi* (Drg), *Pleşoi* (Ag, Cra, Fău, Olţ, RîV, Rţ, Sla), *Prejoi* (Olţ), *Surdoiul* (RîV), *Tămăşoi* (Bz), *Viziroi* (Ag). Din această listă rezultă că, afară de unul, toate celelalte aparţin toponimiei munteneşti şi olteneşti[5]. Funcţiunea acestui sufix este, de fapt, antroponimică, şi, în ciuda aparenţelor[6], ea are la bază, cum a arătat A. Graur, *BL* VII, p. 105 urm.[7], pe aceea a femininului *-oaie* din nume personale ca *Rădoaia*, *Stănoaia* etc. Altfel spus, în exemple de felul celor de mai sus *-oi* este un sinonim, cel puţin aproximativ, al lui *-escu*.

---

[1] Se înţelege că numai o statistică amănunţită şi precisă ar putea duce la rezultate absolut concludente. Pînă atunci, părerile pot fi împărţite, şi un cititor al revistei „Cum vorbim”, pornind de la afirmaţia din articolul meu apărut în numărul din noiembrie 1949, mi-a trimis o listă impresionantă de toponimice moldoveneşti formate cu *-eşti*. Sînt convins că această listă se poate considerabil mări, dar faptul nu infirmă, cred, aprecierile făcute acolo şi aici, în legătură cu frecvenţa mai mare a lui *-eşti* în Muntenia şi a lui *-eni* (*-ani*) în Moldova.

[2] La cele prezente şi în *Indicat.* se notează raionul (abreviere alcătuită din trei litere).

[3] Ar putea fi, cîteodată, identic cu apelativul *cioroi* (mă refer la semnificaţia propriu-zisă, căci, din punctul de vedere al originii, avem în ambele ipoteze acelaşi cuvînt).

[4] Cf. şi *Drăgoiasa*, *Drăgoieni*, *Drăgoieşti*, toate în Oltenia şi Muntenia.

[5] Dacă ţinem seamă de aşezarea geografică, observăm că aproape jumătate din numărul locurilor munteneşti în *-oi* aparţin raioanelor vecine cu Oltenia.

[6] La apelative, *-oi* are diverse valori, printre care mai caracteristică este cea augmentativă.

[7] Autorul urmăreşte şi extensiunea pe teren a lui *-oi* cu valoare personală. Constatările sale coincid, în ce priveşte Ţara Veche, cu cele scoase de mine din Frunzescu. Interesant şi curios totodată este că acest sufix lipseşte aproape cu totul în Moldova, pe cînd femininul *-oaie* se bucură în această provincie de o foarte largă circulaţie ca antroponimic. Şi toponimia mol-

§ 3. FAPTE FONETICE

§ 3. Cele mai multe şi mai caracteristice fapte în legătură cu problema care ne preocupă aici aparţin f o n e t i c i i. Constatarea nu surprinde, dimpotrivă, ea este oarecum în natura lucrurilor, pentru motivul că şi vorbirea curentă diferă în largă măsură de la o provincie la alta mai cu seamă tot prin particularităţi fonetice specifice fiecăreia. Observaţiile făcute la începutul acestui capitol cu privire la deficienţele serioase ale colecţiilor noastre toponomastice se referă, înainte de toate, tocmai la aspectul fonetic al numelor cuprinse în ele: numai rareori şi în mod cu totul neştiinţific culegătorii obişnuiţi de material toponimic l-au transcris în conformitate cu pronunţarea reală din graiurile locale. De aceea recolta mea este destul de slabă şi, uneori, cam nesigură [1]. Înşir exemplele după fenomenul pe care-l prezintă.

A. P a l a t a l i z a r e a l a b i a l e l o r. Apare, exact ca în vorbirea de toate zilele, sub diverse aspecte. Cel mai răspîndit şi totodată cel mai vechi este *ǵi (ghi)* pentru *b(i) ḱi* şi *v(i), ḱi (chi)* pentru *p(i)* etc. [2]

a) **Alghia** (Bot) < *albie*; *Alghianul* (Pt) < *alb* + *-ian(ul)*; *Alghiori* (Mara) < *albior*; *Bghistrîţa* (Mara) < *Bistriţa*; *Cerghicea* (Bac); *Colibghil'e* (Mara) < *colibile*; *Ghiciuşcă* (Iş) < *biciuşcă*; *Ghilauca* (Dor) < slav. *bel-* (pronunţat *biel-*, cf. *ghili* < *bili*); *Ghilitoarea* (Făl) < *bilitoare*; *Ghezura* (Cis), *Ghezurile* (Msc, Plo), *Muchea Ghezurilor* (Bz), poate şi *Ghe(a)zera* (Msc) < *viezure*; *Valea Ghizuniilor* (Bz) < *vizunie*.

Chetrăria, *Chetre*, *Chetrişul*, *Chetroasa*, *Chetroiul*, *Chetrosul* (toate în Moldova), *La Pchetre*, *Pchetrile*, *Pchetrişul* şi *Pchiatra* (Mara) < *piatră* etc.; *Chetreşti* (Vas), *Chetreni* (Adj) < *Pietru*; *Chicioarele Gradului* (Mara), *Chiciorul Crucii*, *Chiciorul lui Sfîrdea*, *Chiciorul Mîndrului*, *Chiciorul Săhastrului* şi *Chiciorul Vînăt* (Nţ), *Pchiciorul* şi *Pchicioarele* (Mara); *Childeşti* (Vas) < n. pers. *Pildă*; *Chimniţa* (Br, Vş), *Chimniţoara* (Br), *În Chimniţi* (Tej) < *pimniţă*; *China* (Bot, Pt), *Chinea* (TîJ), *Chini* (Pt), *Chinul* (Bac, Tr)), *Pîrîul Chinului* (Foc, TîO), *Chinuşul* (Bc) < *pin*; *Chipereşti* (Iaş, Tt) < n. per. *Piper* (> *Chiper*); *Valea Chironeştilor* (RîS) > n. pers. *Chiron* (< *piron*); *Chisăloaia* (Msc) < n. pers. *Pisală* (> *pisà* > *chisà*); *Chiscul* (Fl), *Chiscul Ganei* şi *Chiscul Gudrei* (Iaş), *Chiscul lui Donici* (Buj), *Chiscul lui Toader* (Iaş), *Chiscani* (Brl, Tc), *Chiscăneni* (Brl), *Chiscovata* (Bot), *Chiscovul* (Iaş) < *pisc*; *Chişata* (Bac), *Chişărăi* (Iaş) < *pişà*; *Chişcata* (Bot) < *pişcà*; *Chitariul* şi *Chităroaia* (Tec) < *pitar*; *Chiticul* (Făl, PiN), *Pîrîul Chiticilor* şi *Chiticeni* (Bac) < *pitic*; *Chiţigaia Mare* şi *Chiţigăile* (Făl), *Chiţigoiul* (Bac) < *piţigaie*,

---

doveneascǎ îl cunoaşte: *Boloaia* (Bt, Tc), *Boţoaia* (Vas), *Cîrjoaia* (Fl, Hrl, Iş, VaD), *Valea Cosmoaiei* (Iş), *Dîrloaia* (PiN), *Focşoaia* (Iaş), *Ghinghioaia* (Dor), *Hriţoaia* (Iş) etc., toate avînd drept temă antroponimice masculine.

[1] Cf., pentru unele dintre toponimicele care urmează, discuţia de ordin fonetic făcută mai sus, p. 339 urm.

[2] Pentru a o completa, în măsura posibilului, mă folosesc, mai mult decît pînă aici, de Ov. Densusianu, *Graiul din Ţara Haţegului* (= Hu), *GrFM* (= Mara) şi G. Istrate, *Graiul satului Nepos* (*jud. Năsăud*) (*Bul. Phil.* IV, p. 85 urm.).

piţigoi; *Vîrvul Plopchilor* (Mara) < *plopi*; *Schineni* (Adj, Bc, Bld), *Schinetea* (Neg), *Cîmpul Schinului* (Mara) < *spin*; *Stupchină* (Mara) < *stupină*.

Mńireşul (Mara) < *mireş* (Mara); *Mńisărhatu* (Mara).

b) **Ambriciul** (Tran) < *Ambrifiul* (din magh. *Emberfö*), prin faza neatestată *Ambrihiul*; *Antoceni* (Făl), *Balta lui Antoce* (Bot) < *Antohi*; *Cerbătoarea* (Hrl) < *fierbătoare* (> *herbătoare*); *Cinta* (TîM) = magh. *Fintaháza* < n. pers. *Finta* (> *Hinta*); *Gelna* sau *Velna* (Neg) (> **γelna*); *Valea Gezunilor* şi *Valea lui Gezune* (Ns) < *viezure* (> *γezure, ǵezure*); *Gilău* (Hue) < magh. *Gyalu* (> *ǵelău*); *Gindăoani* (TîN) < *Ghindăoani*; *Îm Plopč* (Ns); *Jespăria* (Nţ) < *viespărie* (> *γespărie, ǵespărie*); *Pcetriş* şi *Pcetrọsa* (Ns); *Pčatra Šontului* (Ns); *Pciśoru Stańişt'i* (Ns); *Plopciş* (Trans) < *plopkiş*; *Rogina* (Iaş), *Rojina* (Sc) < *rovină* (> *roγină, roghină*); *Stege* (Ba) [1] < *stev(i)e* (> *steγ(i)e, stegh(i)e*). Trebuie precizat că *č* şi *ǧ* (adică *ce, cị, ge, gi*) în unele dintre exemplele precedente reprezintă, de fapt, un *ś*, resp. *ź* (sunete intermediare, primul între *č* şi *š*, celălalt între *ǧ* şi *ž*).

c) **Capul Dumbrăzii** (Mara) < *dumbrăvii* (> *dumbrăγii*); *Iedzuńii* şi *Zezuńii* (Mara) < *viezune* = *viezure* (> *γezune*); *Mocira Roziń i* (Mara) < *rovină* (> *roγină*); *Zinul*, în *D'ealul-*, *Izvorul-* şi *Valea Zinului* (Mara) < *vin* (> *γin*).

Observăm uşor că datele toponimiei corespund, în linii mari, cu ale vorbirii curente, aşa cum au înregistrat-o dialectologii, şi anume: primul stadiu, cel mai vechi, al palatalizării (vezi sub *a*) ne întîmpină aproape pretutindeni (bineînţeles cu excepţia regiunilor care nu cunosc acest fenomen), mult mai des în Moldova (şi pentru că acolo palatalizarea este absolut generală, dar şi datorită, probabil, culegătorilor de material toponimic, care se vor fi lăsat influenţaţi mai puţin decît alţii de pronunţarea literară, adică oficială); celelalte două stadii apar numai în partea de nord a ţării (de o parte şi de alta a Carpaţilor) [2], iarăşi potrivit cunoştinţelor noastre despre fenomenul aici în discuţie.

B. Înmuierea consoanelor. Acest fenomen se leagă de cel imediat precedent, întrucît sunetele care-l provoacă sînt aceleaşi, adică *e* şi *i*, deşi consoanele influenţate de aceste vocale diferă. Ele sînt, în mod obişnuit, *d, t, l, r, n*.

D'ealul (Hn, Mara, Ns), *Dźealul* (Hn), *Padźeş* (Hn) şi *Pádeşul* (Mara), *Valea Mòld'işului* (Mara), *Zăpod'ea* [3] (Ns); *Bot'ịanu* (Mara, Ora), *Doşt'ịor* (Mara), *Fometśescu* (Hn), *La Curt'e* (Bis), *Pot'icul* (Mara), *Prihodźiştśe(a)* [4] (Brd, Hn, TîN), *T'inọsa* (Ns), *Tomnat'ecul* (Brd, Cîm, Mara); *Bîrzol'ea* (Hn), *Căl'iman* (Mara), *Cl'ịaţul* (Hn), *Dol'ea* (Cîm, Mag), *L'espedz* (Mara), *Poieńel'e* (Hn), *Runcul'eţ* (Ns), *Sl'ivuţ* (Hn); *Bośescul* (Hn), *În Lazuŕi* (Ns), *În Rîtuŕi* (Ns), *Văcaŕea* (Hn); *Afińet* (Mara), *Faţa Fîntîńi* (Ns), *Frasińii* (Mara), *Găvăńil'e* (Hn), *La Grăd'iń* (Ns) < *grădini*, *N'egoi* (Băi, Hn), *N'egru* şi *N'eteda* (Mara), *Părăul N'ichi* (Ns).

---

[1] Şi diminuitivul *Stigioara* (Ba).

[2] Al treilea (*z* şi *l*) exclusiv în Maramureş, care alcătuieşte, se pare (împreună cu unele ţinuturi învecinate, puţin întinse), o arie fonetică de sine stătătoare.

[3] În *Indicat.*, *Zăpodie*.

[4] În *Indicat.*, *Prihodişte(a)*.

Din această listă, care se poate mult mări, rezultă, ceea ce știam de mai înainte, că înmuierea consoanelor amintite, sub influența lui *e* și *i* următori, constituie o particularitate a unor graiuri de peste munți.

C. Prefacerea lui *e* în *ă* și a lui *i* în *î* după diverse consoane. Cele două subdialecte principale ale limbii noastre se comportă diferit față de fenomenul aici în discuție. Graiurile moldovenești prezintă în mod regulat un *ă* pentru *e* și un *î* pentru *i* după șuierătoare (*s*, *z*, *ș*, *j*, *ț*), pe cînd cele muntenești (și oltenești) păstrează, în general, intacte vocalele originare după aceste consoane, manifestînd tendința de a le modifica în sensul arătat aici sub influența labialelor precedente, care, de altfel, în condiții determinate, nu este cu totul străină nici subdialectului moldovenesc. În ce privește ținuturile transcarpatice, ele merg, în linii mari, cu una dintre cele două provincii ale Romîniei Vechi: nordul și centrul Ardealului cu Moldova, sudul cu Muntenia. Toponimia confirmă, de obicei, această repartiție dialectală a fenomenului despre care este vorba. Las să urmeze exemplele în ordine strict alfabetică, fără considerație asupra consoanelor sau vocalelor în cauză.

Băjani (Br, Bz), *Dealul Băjăniei* și *Drumul Băjăniei* (Ved), *Băjenari* (Bz), *Băjenești* (Pit), *Băjenia* (Br): toate în Muntenia propriu-zisă. Formele moldovenești corespunzătoare au totdeauna un *e* după *b*, care ne întîmpină totuși și în Oltenia (*Bejenele*, Dj; *Bejenia* și *Bejenița*, BAr).

Bărbăcariu (Dr), *Bărbăcuți* (Iaș), alături de *Berbecari* (DrV), *Berbecarul* (RoV): cuvîntul de bază *(berbec, berbece)* își păstrează vocala originară după *b* chiar în graiurile moldovenești de nord, din cauză că pluralul are, în finală, un sunet muiat, care împiedică prefacerea lui *e* în *ă*. Cf., ceva mai jos, discuția în legătură cu *Carpinul*, căruia i se opune *Carpănul*, ambele în Moldova.

Bășica (BAr, Buz, Brl), *Bășicile* (Brl, Buz), *Bășicuțele* (Giu): aceeași situație ca la *Băjani* etc., chiar în ce privește „excepțiile" oltenești, căci găsim, în r. Vînjul Mare, *Beșicuța*, care apare însă și în Teleorman.

Carpănul (Iș, Nț), *Cărpănoaia* (Pt): forma „literară" (și originară !) *carpen* este răspîndită în Muntenia și Oltenia [1].

Ciuncășăl'e (Mara), cu *ă* < *e* după *ș*.

Frăsîńișul (Mara) < *frăsiniș*.

La Cot'eță (Ns): partea principală a acestui toponimic este, foarte probabil, pluralul apelativului *coteț*.

L'espedz (Mara): dispariția lui *-i̯* (desinența de plural a lui *lespede*) se explică tot ca un efect al pronunțării unui *dz* dur, care a dus la prefacerea lui *-i̯* într-un *î* consonant, adică, de fapt, în „zero", căci un *î* consonant după o consoană nu este posibil în limba noastră.

N'egoiesăle (Mara): formație similară, în ce privește sufixul, cu *Ciuncășăl'e* de mai sus.

---

[1] *Carpinul* (Bot), dacă redă, într-adevăr, pronunțarea locală, trebuie explicat ca un produs al influenței pluralului: *carpeni* (mold. *carpini*) păstrează pe *e* (> *i*) după *p*, din cauză că în desinență se află un sunet muiat.

Răcea (Ba, Bc, Bt, Fl, Iș, Nț, Rm, Vs): în Muntenia și Oltenia, toponimicele respective sună *Recea*. Cu toate acestea, *DG* dă un *Recea* și pentru sudul Moldovei (Cv, Tc, Tr), ceea ce nu corespunde realității întrucît adj. *rece* se pronunță pretutindeni în Moldova *răce*[1].

D. Prefacerea lui *ă* în *e* și a lui *î* în *i* după anumite consoane. Reprezintă fenomenul opus celui precedent și se întîlnește, cum este de așteptat, în toponimia muntenească și oltenească, căci și materialul lexical obișnuit tot dincoace de Milcov cunoaște „palatalizarea" lui *ă* și *î* după consoane ca *j*, *ș*, *r*. Exemplele nu sînt numeroase, din cauză că autorii colecțiilor toponomastice s-au lăsat influențați de aspectul literar al cuvintelor care stau la baza numirilor topice.

Dealul Durctului și *Valea Duretului* (Cis) < *durăt* 'bubuit(ură), huruit(ură), tunet' *(DE)*.

Gușetoaia (Găe) < n. pers. *Gușatu*. La fel *Mușeteasca* (Buz), *Mușetescu* (Ms), *Mușetești* (CAr, Gil) < n. pers. *Mușatu*, existent și ca toponimic. Cf. totuși *Mușătești*[2] (CAr), care, sînt sigur, nu redă pronunțarea reală (cu *-șe-*) din partea locului, unde acest fenomen va fi existînd de asemenea în vorbirea curentă.

Repede(a) (Br, Dj, Pan, Viș, Vl), *Repejoara* și *Repejorul* (Fet): corespund moldoveneștilor *Răpedea* (Iaș, Pan[3]), *Răpegioara* (Pan), cu *ă* etimologic (căci etimonul este lat. *rapidus*). *DG* șovăie în redarea acestor nume, cum arată pe de o parte *Repedea* (Tc), cu *re-* inexistent realmente la adj. *răpidi* (și derivate), iar pe de alta faptul că *Răpedea* (Iaș) este înregistrat și ca *Repedea*.

Richita (Vl), *Richitele* (Ag, Bz, Il, Vl), *Richicioara* (Ved), *Richițelul* (Giu), *Richițeni* (Ved), *Cioaca cu Rechiți* (Gj), *Vîrful Rechițelei* (Haț): faptul că aceste numiri, cu *i* (și *e*) pentru *ă* al apelativului *răchită*, care a pătruns sub această formă în limba literară (aspectele cu *i* și *e* rămînînd dialectale), apar numai în regiuni de „limbă muntenească" (în sens larg)[3], ne dă dreptul să explicăm transformarea lui *ă* în *e*, apoi în *i*, nu numai așa cum am făcut în capit. I (al părții II), § 2 (asimilarea lui *ă* la *i* din silaba sau silabele următoare), ci și, în subsidiar, ca un produs al pronunțării lui *r* cu o ușoară nuanță palatală, caracteristică pentru unele graiuri muntenești.

Jirlăul (Fău), alături de *Jîrlăul* (Foc): deoarece etimologia este necunoscută, nu se poate afirma, cu toată siguranța, că avem a face cu fenomenul aici în discuție, deși această ipoteză mi se pare mult mai verosimilă, dat fiind că forma cu *î* aparține unei regiuni situată în apropierea vechii granițe dinspre Moldova.

E. Diverse. Pentru a nu înmulți peste măsură rubricile, mai ales că numărul toponimicelor luate în considerație este, în general, redus, pun împreună, fără distincție, particularități fonetice diverse, așa cum apar ele în nomenclatura noastră geografică.

[1] Eu însumi, deși mă las, adesea cu voință, influențat de aspectul literar al multor cuvinte, nu pronunț (aș putea spune chiar că-mi este imposibil să pronunț, fără o intenție specială) *rece*. În *Indicat.* apar toate sub forma *Recea*.

[2] În *Indicat.*, *Mușetești*.

[3] *ISt* și *Indicat.* scriu *Repedea*.

Anini şi *Arini*, cu numeroase derivate[1] : prima variantă a acestui nume de arbore circulă, obişnuit, în Muntenia şi în regiunile care merg lingvistic cu ea, cealaltă în Moldova şi în regiunile lingvistice corespunzătoare. Toponimia se conformează acestei stări de lucruri, cu extrem de puţine excepţii, care merg toate într-o singură direcţie. Anume: fostele judeţe Buzău şi Tulcea cunosc forma cu *r*, care, în al doilea dintre ele, nu trebuie să ne surprindă, deoarece, cum rezultă din materialul dialectal dat de G. Weigand, *IX. Jber.*, graiul acestui fost judeţ seamănă, în foarte multe privinţe, cu cel moldovenesc. Cît despre Buzău, trebuie să arăt că în toponimia lui apare şi forma cu *n*, fapt care probează că, cel puţin într-o vreme, trebuie să fi fost răspîndite în aceeaşi regiune ambele variante ale apelativului, pînă cînd s-a impus una dintre ele [2]. Şi un fost judeţ ardelenesc (Trei Scaune) prezintă o situaţie asemănătoare cu aceasta: *Aninoasa* alături de *Arini*. În ce priveşte celelalte ţinuturi de peste munţi, *ISt* înregistrează un *Aninoasa* (Hn) [3] şi un *Ariniş* (CeS), ceea ce pare a corespunde realităţii, căci centrul şi nordul Ardealului merg cu subdialectul moldovenesc, iar sudul cu cel muntenesc. De adăugat *Vîrful Arinişului* (Mara; *GrFM*, p. 210).

Bolohani (Iaş), *Bolohanul* (Ba, Bot, Hrl, Nţ), *Bolohănişul* (Nţ), *Bolohănosul* (Ba, Nţ): forma literară, cu *v* (care e mai veche), ne întîmpină în Muntenia şi Oltenia (*Bolovani*, Bz, Db, Moi, Tit, Vid; *Bolovanul*, Meg, Ms, Ol, Pr, RîV). Prefacerea lui *v* în *h* apare, în condiţii fonetice similare, şi la alte toponimice. Avem astfel *Valea Hîrtoapei* (Ba), *Hîrtoape(le)* (Ba, Bei, Ms), *Hîrtopeasca* (Buz), *Hîrtopelul* (PiN), *Hîrtop(ul)* (Bt, Dr, Făl, Huş, PiN, Tl), alături de *Vîrtoape(le)* (Gj, Rov, Seb), *Vîrtop(ul)* (Băi, Cîm, Cor, Ms, NeV, TîJ): situaţia se prezintă mai puţin clar decît la toponimicele precedente, prin faptul că varianta „moldovenească" o găsim şi în ţinuturi munteneşti (Bz, Ms), iar în unele dintre ele apar amîndouă variantele. Dacă este să dăm crezare lui Kisch II, p. 17, trebuie să punem şi fostul judeţ Turda împreună cu Muscelul, căci, afară de *Dealul Hîrtoapelor*, dat de el însuşi, întîlnim tot acolo (sau într-o regiune imediat învecinată) *Vîrtoapele* şi *Vîrtop* (*GrS* II, p. 66). Mai interesant este amănuntul că nordul Ardealului (Ns) prezintă, de astă dată, forma „muntenească" a toponimicului nostru: *Dealul Vîrtoapelor* (Dr. I, p. 135). Toate acestea arată că realitatea lingvistică este mai complexă decît îşi închipuie specialiştii care interpretează strict diviziunile şi subdiviziunile dialectale. Acelaşi fenomen avem în *Hulpăria* (Bot), *Hulpoiul* (Hrl), derivate de la mold. *hulpe* < *vulpe*, şi în *Hulturul* (VaD) < *vultur*. Nici o regiune din Muntenia sau Oltenia nu cunoaşte varianta cu *h*- la toponimice formate de la apelativele aici în discuţie.

Ciairul (Meg, RîV), *Ciairul Poştei* (Ms), *Măgura Ciairului* (Băi, Tr), *Valea Ciairelor* şi *Valea Ciairului* (Măc), alături de *Ceir(ul)* (Ba, Bot,

---

[1] Pe care le-am înregistrat mai sus, p. 50–51

[2] Frunzescu dă un *Arinoasa* pentru fostul judeţ Argeş. Derivatele în *-iş* şi, mai ales, în *-oasa* de la forma cu *-r-* ar putea fi interpretate ca sinonime cu 'nisipiş', 'nisipoasa' (vezi *Dacor.* III, p. 408): *arină* 'nisip' (< lat. *arena*) mai circulă, se pare, prin Transilvania.

[3] În *Indicat.* se dau în plus SfG, TîS.

Dr, Iş), *Cierul* (Bot, PiN), *Cierul lui Gorovei* şi *Cierul Popii* (Tec), *Valea Cierului* (Bot): *ciair*, *ceir* 'cîmp împrejmuit cu gard, unde pasc caii' *(DE)* < turc. *čajyr*. Aspectul muntenesc al acestui apelativ este, cum se vede din etimon, cel originar, pe cînd *ceir* s-a dezvoltat ulterior (cf. mold. *cît pe ce* < *cît pe-aci*, *ceun* < *ceaun*, *to(t)deuna* < *totdeauna* etc.), iar *cier*, singurul cunoscut în sudul Moldovei [1], de pildă, a rezultat din *ceir*, prin prefacerea lui *e* neaccentuat în *i* şi înlocuirea finalei *-ir*, simţită ca sufix, prin *-er* (cf. o alternanţă similară la *baider* - *baidir*).

Ciuşmeaua Antonici (Iaş), *Dealul Ciuşmelei* (Vas): după cît ştiu, pretutindeni în Moldova se spune *ciuşmea* pentru munt. şi liter. *cişmea*. Aceste două toponimice, precum şi experienţa mea personală, privitoare mai ales la graiul moldovenesc de sud, vorbesc în sensul afirmaţiei făcute aici. De aceea surprinde constatarea că *DG* înregistrează forma muntenească pentru diverse foste judeţe moldoveneşti (*Cişmea(ua)*, Bc, Bot [2], Cv, Tc; *Cişmele(le)*, Gal [2]). Acest apelativ are şi o a treia variantă, cea mai apropiată de etimon: *ceşmea*, existentă de asemenea în toponimie (*Ceşmeaua*, Ms, Ol, Vl) [3].

Cîrciuma: împotriva realităţii, cunoscută, în cazul de faţă, de oricine, *DG* dă această formă, specific muntenească, şi pentru Moldova (*Cîrciuma Domesnică* şi *Cîrciuma lui Zbranca*, TîN; *Dealul Cîrciumei*, Paş; *Pîrîul Cîrciumei*, TîO). Mai curios este faptul că acelaşi fost judeţ (Ba) cunoaşte, după *DG*, amîndouă variantele, la locuri foarte apropiate unul de altul: *Dealul Cîrciumei* şi *Dealul Crîşmei*. Este evident că avem a face, în cazul primului toponimic, cu o influenţă a limbii scrise, influenţă care explică şi aspectul celor două numiri din raionul Tg.-Neamţ. Forma moldovenească a apelativului nostru apare în *Crîşma Mînzului* (Bot) şi *Pîrîul Crîşmei* (Ba).

Cocoana (Bz, Dj, Ms, Tl), *Cocoanele* (Cpi), *Coconi* (If, Pr), *Coconul* (Brl), alături de *Cucoana* (Bc, Br, Bt, Cv, RS): faptul că găsim varianta „moldovenească" şi în două foste judeţe munteneşti nu trebuie să ne mire, dat fiind că ele sînt limitrofe cu regiunea de sud a Moldovei [4]. De asemenea pare în logica lucrurilor existenţa în acelaşi fost judeţ (Br) a ambelor variante. Aceeaşi situaţie avem, adică ar trebui să avem, la toponimicele provenite din apelativele *cocor* şi *cocoş*: *Cocoara* (Fl, Tc), *Cocori* (Bac), *Cocorul* (Ag, Cg, Gj, If, Mh, Ol, RîV), alături de *Cucoara* (Vas), *Cucoreni* [5], (Bot); *Cocoşul* (Ale, Bz, Cg, Db, Il, Meg, Pr, Tit, Tl, Vl) [6], alături de *Cucoşeni* (Făl), *Cucoşi* (Rom), *Cucoşul* (Tec). Cum vedem, se abat de la „regulă", care, în cazul de faţă, nu-i o creaţie, adică o invenţie, a lingviş-

---

[1] *DE* dă numai primele două variante şi o singură formă de plural *(ceairuri, ceiruri)*, inexistentă în toponimie. S-ar mai putea obiecta că nici definiţia acestui termen nu-i tocmai exactă: numeroase ceairuri (cele din toponimie cred că toate) sînt locuri neîngrădite, pentru motivul, între altele, că au o întindere mare, care nu permite îngrădirea. Datele din *DA* sînt mult mai aproape de realitatea lingvistică (vezi s.v. *ceair*).

[2] Şi în *Indicat.*

[3] În *Indicat.* apare *Ciuşmea* (Pit), dar şi *Cişmea* (Pit).

[4] În ce priveşte Tulcea, vezi cele spuse mai sus, p. 551, s.v. *Anini*. În *Indicat.* nu apare nici *Cocoana*, nici *Cucoana*.

[5] In *Indicat. Cucorăni.*

[6] Şi derivate, răspîndite tot numai în Muntenia.

tilor, *Cocoara* și *Cocori*, date de *DG* pentru Moldova, *Cocorul* și *Cocoșul* (Cg), unde știm în mod sigur că nici măcar oamenii de cultură nu pronunță, obișnuit, apelativele respective decît *cucoară* și *cucoș*.

Cucuiata (Buz), alături de *Cucuietul* (Bac); tot așa *Gurguiata* (Pr, RîS, RîV), *Gurguiatul* (RîS), alături de *Gurguieta* (Bt), *Gurguietul* (TîO). De astă dată *DG* se conformează constatărilor făcute de lingviști.

Gioseni (Ba, Bac), alături de *Joseni* (Bt, Buz, Moi, PiN, Tc): forma cu *j-* este, la adv. *jos*, inexistentă în vorbirea populară moldovenească, care cunoaște numai pe *gios* (= *žos*). De aceea trebuie să considerăm ca produs al limbii literare pe *Joseni* (Bt, Moi, PiN, Tc), cu atît mai mult, cu cît, la *Joseni* (schit, Tc), *DG* însuși dă, în paranteză, și varianta reală *Gioseni*. Peste munți, acest toponimic este transcris, în toate izvoarele, cu *j-*, potrivit normei fonetice care se aplică lui *ǧ* (> *ž*) pretutindeni, indiferent de poziția lui în cuvînt.

Joița (Ag, If, Mh, Pr, Răc, RîS, Tr): după cum s-a arătat la p. 342, această numire reprezintă aspectul popular și familiar, specific muntenesc, al lui *Zoița* (< *Zoe*). Tot aici aparține, cel puțin formal, *Jugravi* (Olț), care se întemeiază și el pe fapte reale din graiurile Munteniei și Olteniei (*jugrav*, *jugrăvi* pentru *zugrav*, *zugrăvi*).

Livada (Ard, Bot, Clg, Foc, Ghe, Oaș, TîO), *Livadea* (Tej), *Livadiia* (Haț, RîV), *Livedea* (Ag, Foc, Slo, Vl): toate aceste forme sînt înregistrate de *DA* și corespund, în general, indicațiilor de ordin geografic date acolo. Trebuie relevat faptul că răspîndirea lor pe teren confirmă, în mod elocvent, părerea, enunțată mereu de-a lungul acestui capitol, că nordul și centrul Transilvaniei merg, din punct de vedere lingvistic, cu Moldova. Alt amănunt interesant este că în fostul județ Vîlcea există trei dintre cele patru variante ale acestui toponimic, ceea ce, pînă la proba contrară, implică existența și a apelativului corespunzător sub aceleași aspecte. Această stare de lucruri se explică, cred, prin așezarea geografică a județului în discuție, care îl transformă într-un loc de încrucișare a diverse influențe.

Măceșul (Cil, Cis, Dj, Pr), *Măceșurile* (Seg), alături de *Culmea Măcieșului* (Ba)[1]: forma „moldovenească" este dată de dicționare ca literară.

Năsipăria (Bot, Fl, Iaș): varianta „muntenească" a cuvîntului de bază *nisip*, devenită literară, apare mult mai des (și sub tot felul de aspecte morfologice: *Nisipi*, *Nisipoasa*, *Nisipul*, *Nisipurile*, *Nisipeni*), totdeauna în regiunile de dincoace de Milcov, cu o singură excepție (*Nisipuri*, Tec)[2], care contrazice însă realitatea lingvistică, căci vorbirea populară din sudul Moldovei nu cunoaște decît pronunțarea *năsîp* (*năsîpărie*).

Purcarul (Ag, Gil, Pr), *Purcăreanca* (Pit), *Purcăreața* (Bz, If, Ms, Olț), *Purcăreni* (Bra, Cos, Ms, Pit, Tr), *Purcărești* (Dj, Fil, Ol, Tr, Ved), *Purcăreți* (Ab, Cț, Il, Seb, Sș), *Purcăreț(ul)* (Dej, Mara), *Purcăreț-Plai* (Seb), *Fundul-Purcăreț* (Bac): alături de aceste toponimice, la baza cărora

---

[1] *Măceșul* (Cg) nu trebuie luat în considerație, căci se datorește, cu siguranță, unei intervenții din partea celor care au supraveghiat imprimarea *Dicționarului Bucovinei*. Mă bazez în această presupunere pe faptul că graiurile bucovinene merg totdeauna cu cele moldovenești de nord, iar fostul județ Cîmpulung este aproape limitrof cu Baia, unde găsim forma *măcieș*.

[2] De adăugat *Nisipitul* (Răd), pentru care cf. observația din nota precedentă.

stă, direct sau indirect, *purcar*, aspectul „vechi" al apelativului *porcar*, avem altele, fie identice cu acestea, în ce privește formația, fie provenind de la aceeași temă, care prezintă *o* în loc de *u*, așadar forma actuală (și literară) a derivatului în cauză[1]. Dat fiind modul defectuos cum s-a adunat și transcris nomenclatura noastră geografică, nu putem trage din lista de mai sus concluzii valabile cu privire la răspîndirea pe teren a celor două aspecte (cu *u* și *o*) aici în discuție [2]. Și asta, nici măcar aproximativ vorbind, să zicem pe regiuni (de pildă muntoase, adică izolate, sau periferice) ori pe provincii (deși, sub acest ultim raport, este ușor de observat că Moldova nu cunoaște aspectul vechi, cu o singură excepție, fostul județ Bacău, care este însă infirmată prin faptul că tot acolo avem un toponimic *Porcărețul*). Totuși nu-i greu de văzut că, în general, ținuturile conservatoare din punct de vedere lingvistic se dovedesc a fi și în cazul de față tot așa. Interesant este *Purcăreața*, care există, regional, și ca apelativ, cu sensul „locul unde zac [sic !], unde se odihnesc porcii" *(DE)*, și provine din lat. *porcaricia* idem, transmis și altor limbi romanice (v. *REW*, nr. 6654). Cît despre *Purcăreți* și *Purcărețul*, cărora trebuie să le alăturăm *Porcărețul* (Adj, Bc, Dj, Mh, Tc, Vas), putem să-l considerăm fie ca un masculin formal, adică aparent, al lui *purcăreață*, deci identic cu acesta în ce privește sensul, fie, mai degrabă, ca un „diminutiv" al lui *purcar (porcar)*.

Puțul (Bc, Br, Bz, Db, Dj, If, Il, Nț, Ol, Pr, RS, Tl, Tt, Vs), *Puțuri(le)* (Cra), cu derivatul „local" *Puțureni* (Dj, Dor): apelativul *puț* lipsește astăzi în subdialectul moldovenesc, ceea ce, alături de Tiktin, pot confirma eu însumi, pe baza experienței personale. Cauza dispariției acestui substantiv, care, cum dovedește toponimia, a existat altădată și în Moldova, a fost provocată de confuzia cu paronimul lui feminin. În acest sens vorbește n. fam. *Bużureanu* (Iaș), provenit, fără nici o îndoială, din *Puțureanu*. Familia respectivă este originară din nordul Moldovei (foarte probabil din satul dorohoian *Puțureni*) [3].

Știubeieni (Dr, Iș), *Dealul Știubeiului* (Tr; Kisch I, p. 53), alături de *Științele* (Cpi, Rț), *Dealul Științelor* (Tl), *Științul* (Ag, Dj, If, RS, Tej): Tiktin înregistrează ambele aspecte fonetice ale apelativului *șt(i)ubei*, fără să spună unde se întîlnește fiecare. Toponimia confirmă impresia mea, în sensul că *știubei* este specific moldovenesc, iar *ștubei* muntenesc și oltenesc[4]. Judecînd după etimologie (ucr. *štub*), varianta fără *i*, care are ca-

---

[1] Unul dintre toponimicele acestea, și anume *Purcăreața*, prezintă un interes deosebit prin faptul că este, foarte probabil, un element moștenit, în orice caz vechi, căci apare în *Anonymus Caransebesiensis*, cu sensul de „adăpost pentru porci". Prototipul lui latinesc este *porcaritia*, atestat într-un text medieval, împreună cu alte formații similare, ca *birbicaritia*, *caprаritia*, *hircaritia*, *vaccaritia* (vezi *Vox Romanica* V [1940], p. 291), dintre care unele există de asemenea în limba noastră (dacorom. *căprăreață*, arom. *cîpîrleață*, arom. *vîcîreață*).

[2] La Frunzescu nu apare nici o numire, dintre cele care ne interesează aici, cu *u*; toate au *o*.

[3] Să se compare n. fam. *Burcel* (Tec), pe care concetățenii mei de pe vremuri îl rosteau „corect" *(Purcel)*, fiindcă era, de fapt, același cu apelativul *purcel*. La fel trebuie explicat numele „eroului" din poezia lui Alecsandri *Movila lui Burcel*. Toponimicul *Pușeni* (Tec) poate avea la bază sau pe *puț* sau paronimul lui, la care am făcut aluzie în text.

[4] Există și o deosebire semantică, asupra căreia nu mă mai opresc, între cele două subdialecte principale ale limbii noastre.

racter dialectal, căci limba literară a adoptat pe *știubei*, este cea originară. Cf. *știulete*, alături de *ștulete*, cu aceeași observație (că prima formă a devenit literară).

Tulburea[1] și *Tulbureni* (Bot), *Turburea* (Ag[2], Bz, CAr, Fil, Gj, Olț, Pr, RîS, Vl): concordanță între datele toponomastice și cele dialectale, chiar dacă, după Tiktin, forma cu *l* nu-i exclusiv moldovenească.

Zghiabul (Bz, CAr)[3] și *Jghiabul* (Bc, Buz), *Jghiaburi(le)* (CAr, Nț): atît *DA*, cît și Tiktin consideră varianta cu *z* ca o simplă grafie (eventual chiar greșită), ceea ce contrazice realitatea, cum dovedește toponimia, în sprijinul căreia pot aduce faptul, constatat de mine, că la Buzău se pronunță, cu adevărat, *zghiab*.

§ 4. FAPTE LEXICALE

La fel de numeroase sînt faptele toponimice de ordin l e x i c a l care arată deosebiri de la o regiune la alta. Le înșir și discut în ordine alfabetică[4].

Adunați: frecvent, mai ales ca nume de sat, numai în Muntenia și Oltenia. Deși avem a face cu participiul, devenit adjectiv și apoi, în cazul de față, substantiv, al unui verb care este cunoscut pretutindeni, absența acestui toponimic în Moldova (și, probabil, în celelalte provincii ale țării) dovedește că obiceiul de a se forma sate noi cu oameni „adunați" din diverse locuri[5] s-a practicat numai în fosta Țară Romînească.

Atîrnați: aceeași situație ca la numele precedent (cu deosebirea, neînsemnată, că apare și la o insulă din fostul județ Constanța). Explicația care trebuie dată acestui toponimic stă, cred, în legătură cu aspectul sau așezarea satelor respective. Fiind vorba, deci, de un element pur material, care nu poate constitui o caracteristică exclusivă a unei singure regiuni, deosebirea dintre cele două provincii pare de neînțeles.

Bahna și diversele lui derivate[6]: deși apar (în special termenul de bază) mai pretutindeni, aria lor de răspîndire o constituie Moldova, aș putea spune chiar Moldova centrală și nordică, așadar subdialectul moldovenesc propriu-zis. Dicționarele nu arată extinderea geografică a apelativului *bahnă* și a familiei lui, dar din referințele, destul de bogate, pe care

---

[1] În *Indicat.*, în plus Cis, RîS, Tej, probabil sub influența formei recomandate de *Îndreptar*.

[2] Frunzescu dă, pentru acest fost județ, *Turbura* și *Turbura-Berendești*, care vor fi corespunzînd realității, căci, deși dicționarele n-o înregistrează, o formă *turbur*, fem. *-ă* este posibilă.

[3] În *Indicat* se trimite, ca denumire oficială, la *Jghiaburi*.

[4] Iau în considerație nu numai deosebirile propriu-zise de vocabular, adică de cuvinte, ci și pe cele semantice, care se reduc la nuanțe de sens pentru unul și același cuvînt, de la o regiune la alta.

[5] *DG* pomenește sumar modul în care au luat naștere satele *Adunați de Geormane* (Dj) și *Adunați-Sîrbeni* (Vid).

[6] Înregistrate s.v. *Balta* (v. aici mai sus, p. 53).

le dă *DA* rezultă clar că avem a face cu cuvinte specific moldovenești [1]. În același sens vorbește și etimologia (ucr. *bagnó*, pronunțat *bahnó*).

Barbu, *Bărbuleanca*, *Bărbuleanu*, *Bărbuleasca*, *Bărbulești*, *Bărbulețul*: cu o singură excepție (*Barbu*, Bc), care nu contează, fiindcă este vorba de un antroponimic, cu caracter, deci, individual și accidental, toate aceste toponimice aparțin Munteniei și Olteniei. Faptul concordă cu răspîndirea mare, aproape exclusivă, în aceleași regiuni, a numelui de persoană *Barbu* [2].

Catana (Bz, Cț, Ol), *Catanele* (Ag, Băi, Găe, If, Sla, Tr, Vl), *Cătănelul* (RîV), *Cătănești* (Ag, Bz, Mh, Ms, Str), *Cătănoaia* (Foc), *Cătănoiul* (Foc, Ved): cum vedem, aceste toponimice, la baza cărora stă *cătană* (cuvînt specific ardelenesc, în ce privește originea locală), aparțin exclusiv Munteniei, Olteniei și Dobrogei. Faptul nu corespunde realității lingvistice, căci apelativul în discuție circulă mai mult ori mai puțin pretutindeni, cum arată numeroasele citate din *DA* [3], și urmează să-l atribuim unei simple întîmplări, care nu poate avea nimic surprinzător în ea: nu toate cuvintele existente într-o regiune oarecare devin nume topice.

Cătina (Ag, Cis, Cj, Cpi, Dj, Ghe, Iș, RS, Tr, Vș), *Cătinele* (Buz, Msc), *Cătini* (Ag, RîS), *Cătinișul* (Tec): rara apariție a acestor toponimice în Moldova se datorește, cu siguranță, faptului că apelativul *cătină*, răspîndit, pe cît se pare, în toate graiurile dacoromînești, denumește plante deosebite de la o regiune la alta și că în ținuturile de dincoace de Milcov planta respectivă trebuie să fie foarte frecventă.

Cocăzișul (Făl) [4], *În Coacăz* și *Pîrîul Coacăzului* (Nț; Mat., p. 62): afirmația lui Tiktin, pe care și-o însușește *DE*, că apelativul *coacăz(ă)* circulă numai în graiurile muntenești, pe cînd cele moldovenești cunosc pe *pomușoară*, este, cum vedem, dezmințită de toponimie.

Cocenești (If, Msc), *Cocenosul* (RoV): derivate de la munt. *cocian*, căruia îi corespunde în Moldova *ciocan* (= *hlujan*), existent și ca toponimic, sub forma de plural *Ciocani* (Bac, Bld, Răc). Cît despre *Ciocanul*, *Ciocanele*, *Ciocănelul*, *Ciocănești*, destul de numeroase, cu deosebire dincoace de Milcov, este sigur că au la bază omonimul *ciocan*, cunoscut tuturor dialectelor, cum dovedesc mai ales pluralul și derivatele (unul diminutiv, celălalt formație „personală", de la antroponimicul *Ciocan*).

Curechiștea (TîN): diverse locuri, printre ele, două sate, care, la Frunzescu, sînt numite *Curecheștii de Jos* și *Curecheștii de Sus*. Nu-i exclus ca acum 90 de ani numele lor să fi fost, într-adevăr, acesta, mai ales că *curechi* poate deveni antroponimic, adică poreclă. (*ISt* merge cu *DG*, la fel *Indicat.*, căci scriu tot *Curechiștea*.) Apelativul *curechi*, caracteristic pentru graiurile

---

[1] Citatele din Biblia de la București nu infirmă, ci, mai degrabă, confirmă această părere, căci la alcătuirea ei a participat și un moldovean.

[2] Deși, poate, de prisos, întrucît cititorul atent a făcut el însuși constatarea, trebuie să precizez că, de cele mai multe ori, dacă nu chiar totdeauna, în capitolul de față mă refer la Romînia Veche. Aceasta, din cauză că privitor la ținuturile de peste Carpați dispun de informații mai puțin bogate și mai puțin sigure.

[3] De aceea *DE* greșește, cînd dă pe *cătană* drept termen „transcarpatin".

[4] Unul dintre locurile respective se cheamă *Pîrîul lui Niță Cocăziș*, ceea ce înseamnă că acest colectiv al lui *coacăz(ă)* poate deveni și antroponimic.

moldovenești centrale și nordice, apare și în toponimia transcarpatică: *Curechiul* (Brd) și *Cale Curete* [sic!] (Ab; Kisch p. 115)[1]. În Muntenia găsim derivate de la sinonimul *varză*: *Vărzari* (Ag), *Vărzărești* (RîS), *Vărzăroaia* (CAr), dintre care unele ne întîmpină și peste munți (*Varzari*, *Vărzarii de Jos* și *Vărzarii de Sus*, Bei[2]).

Dogari (Buz, Găe, Ved), *Dogarul* (Bac, Brl, Drg, Tej), *Muchea Dogarului* (Msc), cu derivatul „personal" *Dogărești* (Cîm, Vl), și *Butnariul* (Făl), *Butnarul* (Cis), *Butnărașul* (Făl), *Butnărița* (Făl, Neg), cu derivatul *Butnărești* (Rom): singura abatere de la constatările dicționarelor, după care munt. *dogar* = mold. *butnar*, este prezența într-un fost județ muntenesc (Bz) a termenului moldovenesc. Nu este însă o abatere faptul că fostul județ Bacău cunoaște cuvîntul muntenesc, fiindcă sudul Moldovei merge, în cazul de față, cu Muntenia: la Tecuci, de pildă, n-am auzit niciodată spunîndu-se *butnar*. Un al treilea sinonim este *butar*, existent de asemenea în toponimie: *Butari* (Drg), *Butariul* (Mh) și derivatul „personal" *Butărești* (Fil). Judecînd după informațiile din *DA*, se pare că *butar* este specific muntenesc, ceea ce toponimia confirmă.

Dud (Ine), *Duda* (Huș, Tpl), *Dudele* (Db, Olt), *Dudul* (oș. Buc, Db, Hn, If, Mh, Ol, TuM), *Valea Dudului* (Hn), cu derivatele *Dudașul* (TuS)[3], *Dudeasca* (Plo, Urz), *Dudescul* (Bz, Fău), *Dudești* (Br, Brd, oș. Buc, Il) și *Agudul* (după *ISt* și *Indicat.*) sau *Liscești-Agudul* (după *DG*) (Buz), *Dealul Aguzilor* (Bac): toponimia confirmă datele dicționarelor, potrivit cărora apelativului munt. *dud(ă)* îi corespunde mold. *agud(ă)*, cu două excepții (*Duda*, Huș, și *Agudul*, Buz). Prima pare, într-adevăr, curioasă și de aceea poate fi suspectată sau, eventual, interpretată altfel, nu ca feminin al lui *dud*[4], cealaltă însă corespunde realității, căci vorbirea buzoiană cunoaște sau măcar a cunoscut pe *agud*, cum am avut eu însumi prilejul să constat din expresia *nu crapă, că-i de agud*, care înseamnă, aproximativ, „unde dai și unde crapă", „ai nimerit-o ca Irimia cu oiștea-n gard".

Gavana (Bot), *Gavanul* (Ba, Dr, Iș, Nț, Tt), *Găvana* (Ag, Il, Ms, Pr, Vș), *Găvanele* (Cis, Il, Pr, Pt, Vl), *Găvani* (Brl), *Găvanul* (Ag, Bz, Mh, Pr, RS, Tc, Tr, Vas), cu derivatele *Găvănăria-Sporul* (Moi), *Găvănel(ul)* (Plo, Pt) și *Găvănești* (Ag, Ale, Bal, Buz, RîV, Rț, TîJ, Tr, Vș). Deși există, cum vedem, în toate regiunile Romîniei Vechi, aceste toponimice prezintă interes dialectologic, din punct de vedere atît fonetic, cît și semantic.

---

[1] Cred că trebuie să punem aici și pe *Curecul* (TuS), al cărui aspect se explică satisfăcător ca un produs al analogiei: în momentul cînd pluralul *curechi* a devenit omonim cu singularul *curechiu* (în urma amuțirii lui *-u*), s-a simțit nevoia unui nou singular.

[2] După *ISt*, care separă strict forma cu *Va-* de cea cu *Vă-*, ceea ce probează că nu poate fi vorba de o greșeală. Mold.-Togan cunosc numai două sate cu acest nume în Bihor: *Vărzariul de Jos* și *Vărzariul de Sus* (așadar, forma de singular a apelativului). În *Indicat.*, *Vărzari* (Mag), *Vărzarii de Jos* și *Vărzarii de Sus* (Bei).

[3] *ISt* dă, cu acest nume, două comune (în același fost județ). *DG* înregistrează forma de plural *Dudași*.

[4] Cf. ucr. *dudà* 'un instrument muzical (asemănător cu fluierul sau cu cavalul)', magh. *duda* 'cimpoi'. Posibilitatea unei origini maghiare se întemeiază pe faptul cunoscut că fostul județ Fălciu și orașul Huși, au avut sau încă mai au colonii maghiare.

Observăm că formele moldoveneşti au în prima silabă *a* [1], iar cele munteneşti *ă*. Aspectul originar şi conform cu sistemul limbii literare este acesta din urmă, pe cînd celălalt constituie o particularitate a graiurilor moldoveneşti, care prefac în *ă* orice *a* neaccentuat sub influenţa unui *a* accentuat din silaba precedentă sau următoare [2]. În ce priveşte deosebirea de sens între cele două dialecte, să se vadă discuţia de la p. 27, s. v. *Gavana.* Aici voi adăuga numai cîteva detalii, menite să lămurească situaţia actuală a apelativului *găvan.* Vorbirea tecuceană (poate şi cea moldovenească de sud în general) nu mai cunoaşte astăzi acest cuvînt cu sensul curent în graiurile munteneşti („un fel de căuş, fără coadă, în care se pisează sare, usturoi etc. ; strachină de lemn"), dar l-a cunoscut pe vremuri, cum dovedesc următoarele „versuri" pe care le spun copiii, cînd trebuie să se „aleagă" cine mijeşte (la jocul „de-a mija", adică „de-a baba oarba") : *Ala, bala, portocala, Ce-ai mîncat, de te-ai umflat? Şepte butii ş-un butoi* [3], *Ş-un gavan de usturoi.* În unele poveşti, tot la Tecuci, apare un personaj numit *Găvănică*, foarte isteţ şi aşa de mic (cel puţin cînd vrea să fie !), încît se poate ascunde, la nevoie în urechea calului, ba în locuri şi mai ferite, de unde ascultă tot ce se vorbeşte şi se făptuieşte în jurul lui. La Buzău, *Găvănică* este o poreclă pentru copii (şi pentru adolescenţi sau tineri, cînd sînt trataţi ca copii), dezmierdătoare şi totodată ironică. Tot la Buzău am auzit mereu întrebarea, glumeaţă, pusă copiilor (şi... asimilaţilor lor), la sfîrşitul mesei : *(A dat) nan* [4] *de găvan?* „te-ai săturat?; ai mîncat destul?" *DA*, s.v. *găvan*, reproduce (după I. Zanne) această zicală, explicînd-o prin „a păţit-o ; s-a săturat". (Primul sens, pe care eu nu-l cunosc din experienţă personală, este, cu siguranţă, secundar; cf. *te-ai săturat de gheaţă?* „te mai dai pe gheaţă [acum, după ce-ai căzut şi ţi-ai rupt piciorul] ?)

Glod(ul) (Ab, Ba, Bc, Buz, Dj, Dr, Fl, Găe, Hn, Mara, Miz, Ms, Nţ, Pr, Pt, RîV, Rţ, Seg, Sş, Tc, Tl, VaD, Viş), *Gloadele* (Bz), *Gloduri(le)* (Ba, Bac, Cis, Lud, Miz, Moi, Tc), *Glodişorul* (Cis), *Glodişoarele* (Bac), *Gloduţul* (Cra), *Glodosul* (TîO), *Glodanul* (Buz), *Glodeanul* (Buz, Miz, Pr, RîV), *Glodeneni* (Buz), *Glodinoasa* (Bot), *Glodişana* (Pt) : deşi răspîndite în toată ţara, aceste toponimice sînt mai numeroase în Muntenia şi Oltenia. Faptul se datoreşte sensului deosebit pe care-l are, de la un subdialect la altul, apelativul *glod* : în graiurile moldoveneşti el însemnează 'noroi, tină', în cele munteneşti 'bulgăre de pămînt sau de nămol uscat sau îngheţat', şi existenţa unor astfel de bulgări constituie, pentru un loc oarecare, un semn distinctiv mai caracteristic decît cel al noroiului, care este mai mult ori mai puţin trecător.

---

[1] Excepţiile (*Găvanele*, Pt ; *Găvanul*, Tc, Vas) sînt, de fapt, „literarizări" ale pronunţării reale, care este, în sudul Moldovei, aceeaşi ca în restul acestei provincii.

[2] Graiul moldovenesc de nord extinde această modificare la orice *a* neaccentuat, indiferent de ambianţa fonetică (vezi *Revista Filologică* I, p. 117 urm.).

[3] Adică „şapte pite şi-un pitoi" : subst. *pită* (cu augmentativul *pitoi*) a dispărut cu vremea (dar s-au menţinut derivatele *pitar* > *chitar* şi *chitărie*), fiind înlocuit prin *pîne.* De aceea a intervenit etimologia populară, transformîndu-l în *bute (butoi).*

[4] Trebuie să fie n. pers. *Nan(u)* ; cf. fosta stradă *Popa Nan* din Bucureşti şi n. top. *Năneşti*, destul de frecvent.

Holm(ul) (Bc, Bt, Cv, Dr, Fl, Iaş, Neg, Rom, Vs), *Holmurile* (Huş), *Olmul* (Bt), *Halmul* şi *Halmuleţul* (Ba), cu derivatul „local" *Holmanul* (Dor): numai în Moldova, fiindcă şi apelativul *holm* (var. *halm*) aparţine exclusiv subdialectului acestei provincii (vezi cele spuse la p. 36—37, s.v. *Movila*)[1].

Huluba (Dr, Gil, Msc), *Hulub(ul)* (Bot), *Hulubiştea* (Dr), cu derivatul „personal" *Hulubeşti* (Dor, Găe, Msc): acestor toponimice specific moldoveneşti, de nord, le corespund în Muntenia şi Oltenia *Porumba* (Br), *Porumbiţa* (Buz), *Porumbul* (Băi), *Lacul Porumbeilor* (RS), *Porumbarele* (Miz), *Porumbiştea* (Hîr). Situaţia este, de fapt, mai puţin simplă decît rezultă din această înşirare de nume. Mai întîi *Huluba* apare şi în raioanele Gilort şi Muscel, tot aşa *Hulubeşti*, în Găeşti şi Muscel, iar în Urziceni găsim femininul singular al acestuia din urmă *(Hulubeasca)*. Dat fiind faptul înregistrat de dicţionare şi cunoscut, îndeobşte, că în subdialectul muntenesc lipseşte apelativul *hulub* = *porumbel*, de origine ucraineană, este neîndoios că toponimicele din Muntenia şi Oltenia sînt simple omonime ale celor moldoveneşti şi trebuie să aibă la bază alt cuvînt. Pe de altă parte, chiar unele dintre numirile moldoveneşti sînt nesigure, în special *Huluba*, care ar putea fi nu femininul lui *hulub*, pe care *DA* îl dă numai ca termen special („vacă porumbă la păr"), ci subst. *hulubă* = *hlubă*, *hlobă* 'fiecare din cele două rude la trăsură sau căruţă, între care se înhamă calul'. Cît priveşte toponimicele munteneşti, ele de asemenea se pretează, în parte, la alte explicaţii. Astfel *Porumba* poate fi varianta lui *porumbea* 'fructul porumbarului', *Porumbul*, sinonim al lui *păpuşoi*, *Porumbarele*, forma de plural a lui *porumbar* 'hambar, coşar, pătul de porumb', iar *Porumbiştea*, colectiv de la *porumb* = *păpuşoi*. În sfîrşit, mai trebuie arătat că apelativul *porumb* stă şi la baza unor nume topice de peste munţi: *Porumbul Mare* şi *Porumbul Mic* (Od), *Dealul Porumbelul* (Ab; Kisch I, p. 167), *Porumbeni* (Odo, TîM), *Porumbeşti* (SaM). Dacă ţinem seamă că, în Transilvania, păpuşoiului i se spune *cucuruz*, trebuie să atribuim temei acestor toponimice pretutindeni sensul de 'hulub'. În cazul lui *Porumbul Mare* şi *Porumbul Mic*, această interpretare este confirmată de numirea maghiară *(Nagygalambfalva* şi *Kisgalambfalva* > rom. *Galomfalăul Mare* şi *Galomfalăul Mic)*, care reprezintă traducerea celei romîneşti.

Lingurari (Bac, Bld, Bot, Făl, Iş, Neg, Pan, Rm, TîN, Tt, Vas), alături de *Rudari* (Băi, Foc, Găe, Mh, Plo, Trg, TuM, Vl), *Rudarul* (RîV). Acestora din urmă li se pot adăuga altele, avînd aceeaşi temă şi aparţinînd tot numai Munteniei şi Olteniei[2]: *Ruda* (Ag, Brd, oş. Hun, Ms, RîV), *Rudele* (Pr), *Rudna* (Tim), *Rodna* (Lip, Năs), *Rudina* (BAr), *Rudarea* (Drg), *Rudăria* (Ag, Boz, Db, RîV, TîJ), *Rudeni* (oş. Buc, CAr, Msc), *Rudeanca* (Ms). Dicţionarele limbii noastre constată şi ele deosebirea dintre cele două subdialecte principale, atribuind pe *lingurar* 'cel care face sau vinde linguri (şi fuse) de lemn (şi care e mai ales ţigan)' subdialectului moldovenesc, iar pe *rudar* celui muntenesc.

---

[1] Cf. şi *Hîlmul* (Hn), variantă, după *DA*, a lui *gîlmă* < v. slav. *hŭlmŭ*.
[2] Plus unele ţinuturi de peste Carpaţi.

Mărăcinele (Băi, Br, Ms), *Mărăcini* (Bz, Cț, Miz, Pr, RîS, Vl), cu derivatele „locale" *Mărăcineanca* (Urz), *Mărăcineanul* (Brl), *Mărăcineni* (Ag, Buz, Ms, Olț, Pit, RîS): cum vedem, numai raioane și foste județe muntenești și oltenești [1] cunosc toponimice avînd la bază apelativul *mărăcine*. Faptul se datorește nu absenței acestui cuvînt în graiurile moldovenești, ci însemnării lui, care este aceea de 'tufă spinoasă (în general)'. În Muntenia și Oltenia, el are același sens ca *păducel* sau *porumbar* [2]. De aici urmează că numai în aceste regiuni existența unor mărăcini poate constitui semnul distinctiv al unui loc oarecare și poate, în consecință, să ducă la denumirea acestuia cu ajutorul apelativului în discuție [3].

Moșneni și *Moșteni* (munt.), *Răzăși* (mold.): în capitolul II al părții I, p. 187 urm. am enumerat toate toponimicele care conțin acești termeni.

Ograda (Bz, Gj, Slo), *Ogrăzi(le)* (Buz, Gj, Hor), *Pîrîul Ogrăzelei* (Ms), *Ogrăzelele* (Hor), *Ogrăzul* (Hor), cu derivatul „local" *Ogrăzeni* (Vș), *Ogrezeni* (Vid, Vl): situația seamănă cu cea descrisă s.v. *Mărăcinele*, în sensul că Moldova nu cunoaște numiri topice de felul lui *Ograda* etc. Faptul surprinde, la prima vedere, în cel mai înalt grad, căci toată lumea știe că apelativul *ogradă* este cunoscut și graiurilor moldovenești, care-l folosesc chiar mai des decît cele muntenești. Și aici intervine tot deosebirea semantică de la un dialect la altul drept cauză a acestei stări de lucruri: în Muntenia și Oltenia, *ogradă* însemnează 'îngrăditură pentru vite, grajd, staul; grădină de poame, de legume' [4], pe cînd în Moldova este sinonim cu *curte*. În asemenea condiții se înțelege de ce această ultimă provincie n-are nici un toponimic de felul celor aici în discuție.

Padina (Buz, Cr, Db, Dj, Drg, Gj, If, MoN, Rț, Trn, VîM, Vș), *Pădina* (Str): apelativul *padină* 'loc mai așezat pe creasta unui deal, pe unde se scurge apa după ploi; loc așezat între dealuri, platou' trebuie să fi existînd și el tot numai prin Muntenia, Oltenia și Banat, deși *DE*, din care am reprodus definiția, pune Moldova în locul Munteniei, ceea ce contrazice nu numai realitatea toponimică, ci și, pe cît știu, pe cea strict lingvistică [5].

Pisica (Br, Il, Măc), *Pisicarul* (Tr), alături de *Mîța* (Vas) și *Ghiara Mîței* (Mh): repartiția pe teren a acestor numiri corespunde cu a apelativelor respective, căci *pisică* aparține graiurilor muntenești (în sens restrîns), iar *mîță* celor moldovenești și oltenești [6]. Dincolo de munți întîlnim

---

[1] Constanța merge, lingvistic vorbind, cu Muntenia.

[2] Trebuie să arăt că în *DE* articolul *mărăcine* este redactat confuz. Se spune anume că acest cuvînt circulă numai prin Moldova, Transilvania și Banat (cu ambele sensuri), dar se dă un citat din Ispirescu. Cît despre citatul din C. Negruzzi, care ar trebui să ilustreze înțelesul de 'arbust spinos', autorul dicționarului îl interpretează greșit: dacă țarina ar fi acoperită, chiar numai unde și unde, cu a r b u ș t i (spinoși ori nu), plugarul, oricît de bun, tot n-ar putea s-o „curăța" (pe cînd curățirea ei de mărăcini... moldovenești, adică de tufe spinoase, care se pot smulge și cu mîna, este o operație relativ ușoară).

[3] Cf. cele constatate mai sus s.v. *Glod(ul)*.

[4] Și 'de vie': am auzit des spunîndu-se la Buzău *ogradă de vie*, expresie pe care dicționarele n-o înregistrează.

[5] Tiktin e mai aproape de adevăr, cînd spune că *padină* aparține vorbirii populare din vestul țării, chiar dacă dă varianta *pagină* „comunicată din Moldova".

[6] *DE* adaugă și regiunile transcarpatice.

sinonimele *Cața* (Rup), explicat de Kisch I, p. 157 din germ. (= săsescul) *Katze*, *Cotoiul*[1] (Tr; Kisch I, p. 157) și *Mașca* (Tur) = magh. *Macskamezö* < slav. *mačka* (Kisch I, p. 157).

Pruni (Cîm, Dej, DrV), *Dealul Prunilor* și *Valea Prunilor* (Sș), *Prunișor* (Gur, TuS), *Prunișori* (Mh), *Pruniș* (Tur), cu derivatele *Prunar(ul)* (DrV), *Pruneasca* (Miz), *Pruneni* (Ghe), *Prunești* (Gil): acestor toponimice muntenești și (parțial) ardelenești le corespund mold. *Perja* (Buj), *Perjul* (Iș, Tc), *Perjoaia* (Adj), potrivit situației din vocabularul vorbirii curente.

Rediul (Ba, Bc, Bt, Buh, Dor, Fl, Iaș, Neg, Nț, Pan, Paș, Rom, Tc, Tur, Vas): de fapt, pronunțarea este cu *ă*, cum apare regulat acest toponimic la Frunzescu și cum recunoaște *DG* însuși, cînd spune, s.v. *Rădiul*, „a se căuta cuvintele cu acest nume [sic!] și compusele lui la cuv. *Rediul*...". Căci apelativul corespunzător, termen specific moldovenesc (aș preciza moldovenesc de nord, chiar dacă toponimia îl cunoaște și în Moldova de jos), se pronunță *rădiu*. Pentru sens, v. discuția făcută s.v. *Pădurea*, p. 87.

Rogina (Iaș)[2], *Rojina* (Sc), *Mocira Rozinii* (Mara): variante dialectale moldovenești (în sens lingvistic) ale apelativului *rovină* (v. partea I, s.v. *Groapa*, pentru înțeles, și partea II, capit. I, § 2, s.v. *Ghizunii*).

Stupina (Adj, Brl, Bz, Hîr, If, Pr, RîV, RS, Rț, Sla): dicționarele limbii noastre dau apelativul *stupină* ca specific muntenesc (în graiurile moldovenești avem sinonimul *prisacă*), și toponimia confirmă această stare de lucruri, cel puțin în ce privește răspîndirea lui *stupină*[3].

Știubeieni (Dr, Iș, Săv), *Știubeiana* (Tc), *Dealul Știubeiului* (Tur; Kisch I, p. 53), alături de *Ștubei(ul)* (Ag, Buz, Cra, If, Pr, RîS, Tej), *Ștubeiele* (Db, Rț, Tl). Între cele două subdialecte principale ale limbii noastre există deosebiri atît semantice, cît și fonetice, cu privire la apelativul *știubei*. După *DE*, acest cuvînt are următoarele sensuri: 1. (Olt. Băn. Trans.) 'trunchi găunos, așezat peste un izvor, ca ghizdurile unui puț, astfel ca apa să curgă printr-o deschizătură practicată în mijlocul trunchiului'; 2. (Olt.) = *buduroi* 'trunchi gros, scobit la mijloc, care se bagă în pămînt și ține loc de ghizduri la fîntînă'; 3. (Mold.) 'butuc gros și scobit în care se păstrează mălaiul, cenușa și diverse alte lucruri mărunte'; 4. Mold. 'stup primitiv dintr-un butuc găunos (în special de tei), ulei, coșniță'. În ce privește aspectul fonetic, dicționarele nu dau nici o indicație, mulțumindu-se să înregistreze drept singură variantă pe cea cu *-iu* în prima silabă[4]. În schimb, toponimia arată precis că Moldova[5] cunoaște variante cu *-iu* în prima silabă, pe cînd cealaltă, cu *-u-*, aparține exclusiv Munteniei (și regiunilor aferente). Frunzescu, influențat de pro-

[1] Apelativul *cotoi* este cunoscut și graiurilor muntenești, iar Frunzescu notează n. top. *Cotoiul* (Br, Pr).

[2] Pronunțat, în realitate, cu *-j-* (mai exact spus, cu *ź*), întocmai ca *Rojina*.

[3] Cf. totuși *Stupini* (Bis, Bra, Mr): al doilea dintre aceste raioane merge, lingvistic, cu Muntenia, celelalte însă cu Moldova.

[4] Tiktin notează, e drept, și pe *ștubei*, pentru care trimite la *știubei*, unde lipsește însă cu totul varianta așa-zicînd secundară.

[5] Și Ardealul, dacă este să-l credem pe Kisch.

nunțarea moldovenească (trebuie să fi fost originar din Moldova), scrie pretutindeni *Știu-*[1].

Zăpodia (Ag, Bac, Cis, Lud, Reg, Rom, Tc), cu derivatul „local" *Zăpodeni* (Vas): după Damé, apelativul *zăpodie* 'platou pe o colină sau un munte; platou apărat de coline înalte' ar fi un cuvînt specific moldovenesc; celelalte dicționare nu fac precizări de ordin dialectologic, ceea ce înseamnă că avem a face cu un termen mai mult ori mai puțin general, iar toponimia infirmă spusele lui Damé, căci, afară de Ardeal (Ab), îl întîlnim, sub aspectul *(Bărbuncești)-Zăpodia*, în raionul Buzău.

Zimbrul (Ar, Ba, Buj, Gur, Hn, Il, Leh, Ns, Rm), *Dealul Zimbrului* (Tur), *Poiana* și *Valea Zimbrului* (Bv, Ns; Kisch I, p. 168), *Zimbroaia* (Ns, Pr), *Zimbreasca* (după Frunzescu) sau *Zîmbreasca* (după *DG* și *Indicat.*, RoV), *Zimbroslav* (Mara; *GrFM*, p. 210)[2] : mă opresc aici asupra acestor numiri, pentru motivul că ele pun o problemă de geografie lingvistică. Din lista noastră se vede că toate ținuturile romînești cunosc, sub forma de toponimice, apelativul *zimbru* (mai vechi *zîmbru*), și această situație corespunde indicațiilor din dicționare, unde nu se spune că termenul în discuție ar aparține exclusiv unui grai sau unor anumite graiuri. Și totuși, citatele date acolo provin, cu o singură excepție, întrucîtva suspectă (Biblia 1688)[3], din texte moldovenești. Afară de asta, dacă *zimbru* înseamnă, după cît se pare, exact același lucru cu *bour*, ne-am aștepta să-l întîlnim numai prin Moldova, fiindcă, iarăși potrivit informațiilor date de dicționare (v. *DA* și *DE*, s.v. *bour*), acest animal cu nume dublu a trăit (sau rezultă din diverse izvoare istorice că a trăit) numai în Moldova. Toponimia cunoaște și pe *bour*: *Boura* (Ba, GuH, Nț), *Bourul* (Ba, Bc, Dr, Nț, Tc), *Vîrful Bourului* (Hn), cu derivatul „local" *Boureni* (Băi, Cg, Dj, Făl, Hrl, Ms, Paș). Unele dintre toponimicele *Borul* (Buz, Pr, Vl), *Boroiul* (Paș) și *Boroaia* (Făl, Tc), dacă nu chiar toate, trebuie să fi avînd la bază același apelativ, cum dovedesc pe de o parte varianta *bor* 'melc' (cf. *melc, melc, codobelc, scoate coarne boierești*, adică *bourești = de bour*), iar pe de alta legenda, raportată de *DG*, despre locul numit *Valea Bourului* (Pr), că ar fi fost ucis acolo un bour. Atestările, în general bogate, existente în dicționare cu privire la *bour* provin tot numai din izvoare moldovenești (de astă dată fără nici o excepție). Toponimia contrazice iarăși, deși mai puțin izbitor decît la *zimbru*, informațiile date în dicționare (care, trebuie să precizez, nu afirmă că *bour* ar fi circulat sau ar fi circulînd numai prin Moldova, ci prezintă citate exclusiv moldovenești, ceea ce, pînă la proba contrară, vorbește în sensul arătat aici). Din lista noastră rezultă că majoritatea toponimicelor *Boura* etc. se găsesc în Moldova, ba încă în Moldova de nord, unde fostului județ Baia, patria bourului sau zimbrului legendar, devenit emblema principatului, este reprezentat prin 14 numiri avînd, sigur sau probabil, pe *bour* la baza lor [4].

[1] Numărul toponimicelor în discuție date de el e mai mare decît în *DG*. La cele menționate în text sînt de adăugat *Știubei* (Db) și *Știubeiul* (Bz).

[2] După Kisch I, p. 168, ar fi identic cu acestea, în ce privește sensul, *Jimbor(ul)* (Ghe, Rup), provenit din magh. *Zsombor*. Mold.-Togan, p. 124 au *Jimbor* (Od), *Jimborul Mare* (Cj) și *Jimborul Săsesc* (Sș). Lui *Zimbrești* (Nț), dat de Frunzescu, îi corespunde *Zîmbrești* în *DG*. Mai verosimil pare primul.

[3] La redactarea acestei cărți a participat, cum se știe, și un moldovean.

[4] *Boura* apare de șase ori!

INDICE

Indicații pentru consultarea indicelui

Indicele nu este exhaustiv.

Am trecut în indice toponimicele de bază care figurează în fruntea fiecărui articol, precum și sinonimele lor care au o origine lingvistică diferită. Dintre celelalte am înregistrat numai pe acelea care prezintă anumite particularități caracteristice.

Spre a nu încărca indicele, am trimis la forma citată ori de cîte ori originea lingvistică este aceeași, chiar dacă între toponimicele respective există deosebiri de formă. (Astfel, pentru *Carpănul*, *Carpina*, *Cărpinet* trimiterea se face la *Carpănul*.) Paginile care trimit la alte forme decît cea din indice se recunosc după caracterul tipografic diferit al cifrelor.

Tot pentru a nu încărca indicele, am folosit ori de cîte ori a fost posibil tilda (~). Cu ajutorul ei am înlocuit elementele variabile, semnalînd o singură dată paginile de-a lungul cărora este discutată formația în chestiune. (De exemplu, în loc de *Agrișul de Jos*, *Agrișul de Sus*; *Albota de Jos*, *Albota de Sus* etc. am trecut o singură dată, alfabetic: ~ *de Jos* 137–151; ~ *de Sus* 137–151.) La fel am procedat și în cazul derivatelor, trimițînd la paginile unde sînt discutate diversele sufixe. Cuvintele derivate le-am înregistrat în indice numai dacă există termenul de bază sau dacă derivatul fusese citat mai înainte. În primul caz pagina este arătată printr-o cifră culeasă cu alt caracter tipografic.

A

B

D

N

O

P

Ş

LEGENDA
BUCUREȘTI Oraș republican
IAȘI Orașe regionale reședințe de regiuni
Roman Orașe regionale reședințe de raioane
Onești Orașe regionale nereședințe
Beiuș Orașe raionale reședințe de raioane
Anina Orașe raionale nereședințe
Făurei Comune reședințe de raioane
Limite de regiuni
Limite de raioane
Limite de orașe regionale
0 15 30 45 60 75 Km
MARAMUREȘ
BAIA-MARE
SUCEAVA
CRIȘANA
CLUJ
MUREȘ-AUTONOMĂ MAGHIARĂ
BACĂU
IAȘI
GALAȚI
BRAȘOV
HUNEDOARA
BANAT
ARGEȘ
PLOIEȘTI
OLTENIA
BUCUREȘTI
DOBROGEA
Satu-Mare
Carei
Oaș
Negrești
Sighet
Vișeul
Vișeul-de-Sus
Baia Sprie
Lăpuș
Șomcuta-Mare
Tîrgul Lăpuș
Cehul Silvaniei
Șimleu
Șimleul-Silvaniei
Marghita
Zălau
Dej
Gherla
Năsăud
Bistrița
Singiorz-Băi
Oradea
Aleșd
Salonta
Huedin
Cluj
Turda
Cîmpia Turzii
Luduș
Beiuș
Dr Petru Groza
Nucet
Vașcău
Chișineu-Criș
Ineu
Criș
Sebiș
Cîmpeni
Abrud
Aiud
Ocna Mureșului
Arad
Gurahonț
Alba
Alba Iulia
Blaj
Brad
Lipova
Sînnicolaul-Mare
Jimbolia
Timișoara
Lugoj
Buziaș
Făget
Deva
Orăștie
Cugir
Sebeș
Călan
Hunedoara
Hațeg
Petrila
Petroșeni
Vulcan
Lupeni
Oțelul-Roșu
Caransebeș
Reșița
Bocșa
Oravița
Anina
Bozovici
Oeta
Bîrzava
Orșova
Băile Herculane
Baia de Aramă
Moldova-Nouă
Turnu-Severin
Strehaia
Vînjul-Mare
Tîrgu-Jiu
Gilort
Tîrgu-Cărbunești
Craiova
Calafat
Băilești
Segarcea
Filiași
Oltețul
Bălcești
Balș
Caracal
Corabia
Drăgănești-Olt
Drăgășani
Slatina
Călimănești
Băile-Olănești
Horezu
Ocnele Mari
Băile-Govora
Rîmnicu-Vîlcea
Curtea de Argeș
Pitești
Costești
Găești
Titu
Roșiori-de-Vede
Alexandria
Turnu-Măgurele
Zimnicea
Videle
Drăgănești-Vlașca
Giurgiu
Oltenița
Răcari
București
Lehliu
Călărași
Fetești
Slobozia
Urziceni
Tîrgoviște
Moreni
Băicoi
Cîmpina
Breaza
Pucioasa
Urlați
Mizil
Vălenii-de-Munte
Teleajen
Slănic
Sinaia
Bușteni
Azuga
Predeal
Zărnești
Rîșnov
Săcele
Codlea
Brașov
Victoria
Făgăraș
Sibiu
Cisnădie
Agnita
Copșa Mică
Mediaș
Dumbrăveni
Tîrnăveni
Sighișoara
Rupea
Odorhei
Cristurul-Săcuiesc
Tîrgu-Mureș
Sovata
Reghin
Toplița
Borsec
Gheorgheni
Miercurea Ciuc
Ciuc
Sfîntu-Gheorghe
Covasna
Tîrgul Săcuiesc
Muscel
Cîmpulung
Cislău
Pătîrlagele
Buzău
Rîmnicul-Sărat
Făurei
Brăila
Galați
Focșani
Odobești
Panciu
Mărășești
Tecuci
Bujor
Adjud
Onești
Tîrgu-Ocna
Băile-Slănic
Comănești
Moinești
Bacău
Buhuși
Piatra-Neamț
Bicaz
Roman
Bîrlad
Vaslui
Huși
Negrești
Iași
Hîrlău
Pașcani
Tîrgu-Neamț
Fălticeni
Vatra Dornei
Cîmpulung-Moldovenesc
Cîmpulung
Gura Humorului
Solca
Rădăuți
Siret
Dorohoi
Săveni
Botoșani
Suceava
Isaccea
Măcin
Tulcea
Sulina
Babadag
Istria
Hîrșova
Cernavoda
Medgidia
Constanța
Adam-Clisi
Băneasa
Techirghiol
Eforie Sud
Negru-Vodă
Mangalia
Tisa
Someșul
Someșul Mare
Crișul Repede
Crișul Negru
Crișul Alb
Mureșul
Bega
Timișul
Cerna
Jiul
Oltul
Motrul
Vedea
Argeșul
Dîmbovița
Prahova
Ialomița
Buzăul
Călmățuiul
Siretul
Bîrladul
Putna
Prutul
Jijia
Bahluiul
Moldova
Bistrița
Suceava
Tîrnava Mică
Tîrnava Mare
Teleorman
Dunărea

TABLA DE MATERII

Pag.

PARTEA a II-a

LINGVISTICĂ

ERATĂ

Pagina :	rîndul :	în loc de :	se va citi :	din vina :
XIV	col. I r. 10	se adaugă	Bucovina = Buco	autorului
XV	col. V r. 11	Bîrlad	*Bîrlad*	,,
XVII	col. VII r. 15	Sîngeorgiu-de-Pădure	*Sîngeorgiu-de-Pădure*	,,
XVIII	col. VII r. 18	Băbeni-Bistriţa	*Băbeni-Bistriţa*	,,
23	22 de sus	*Kŕča, Kr̆č*	*Kŕč*, gen *Kŕča*	,,
47	7 ,, ,,	*Ria Furiós*	*Riû Furiós*	,,
170	11 de jos	imilar	similar	tipografiei
263	17 de sus	noaste	noastre	editurii
274	8 de jos	*Jaşi*	*Jasi*	,,
277	17 de sus	*Lytovèsi*	*Łytovłśi*	,,
278	9 de jos	*ŷiţăl, laŷiţă*	*ǵiţăl, laǵiţă*	,,
293	15 ,, ,,	apare	apar	,,
341	3 de sus	*žiliste*	*žilište*	autorului
347	8 de jos	*kiselitsja*	*kiselitśja*	,,
349	14 ,, ,,	*ini*	*ińi*	editurii
393	18—19 de sus	*Arhimandriţa*	*Arhimandrita*	,,
393	27 de sus	*Opriş*	*Oprişa*	autorului
395	15 ,, ,,		fără Aliveat !	,,
395	7 de jos	*înfoiat înfoiet*	*înfoiat* > *înfoiet*	editurii
396	24 ,, ,,	*corbèa*	*corbeà*	,,
427	10 de sus	peduculata	pedunculata	,,
437	8 ,, ,,	**Hotişul**	**Hoţişul**	,,
442	24 ,, ,,	*žarišti	*Zarišti	,,
445	8 ,, ,,	(Tit)?	(Tit ?)	,,
445	17 de jos	*Trgovišt e*	*Trgovištše*	tipografiei
446	9 ,, ,,	*băciol'e*	*băcil'e*	autorului
449	19 de sus	*Bătrîna*	*Bătrîna*	,,
453	9 de sus	*Fînlenea(ua)*	*Fîntînea(ua)*	,,
453	6 de jos	**Hertuşca**	**Herţuşca**	editurii
475	19 de sus	a lui *pisc*	al lui *pisc*	,,
477	4 ,, ,,	*dọbrava*	*dọbrava*	,,
512	12 ,, ,,	*Gherghilă-ul*	*Gherghilăul*	,,
514	7 ,, ,,	*gol*	*goł*	autorului
514	5 de jos	*Lexic-paleosl.*	*Lexic. paleosl.*	,,
514	8 ,, ,,	*golij*	*golij*	,,
516	13 de sus	discuţii	discuţie	editurii
517	1 de jos	*Romano slavica*	*Romanoslavica*	,,
520	19 de sus	*Dealul merei*	*Dealul Merei*	,,
530	19 ,, ,,	toponimicele	toponimicul	,,
543	17 ,, ,,	405 urm.	157 urm.	,,
545	16 ,, ,,	*b(i) k'i* şi *v(i)*	*b(i)* şi *v(i)*	,,
546	14 de jos	*Pádeşul*	*Padéşul*	autorului
549	17 de sus	*Vîrful Arinişului*	*Vîrvu(l) Arinişului*	editurii
557	2 de jos	*hălmă*	*hlămă*	autorului
565	col. III r. 17 de jos	251	252	,,
570	col. II r. 24 ,,	252	253	,,
574	col. III r. 8 ,, sus	372	374	,,

Din cauza unei schimbări intervenite, în paginaţie, toate trimiterile care se fac la paginile aceleiaşi lucrări de la 290 înainte trebuie modificate în sensul că cifrele respective se reduc cu două unităţi : astfel în loc de p. 323 se va citi 321, în loc de p. 376 se va citi p. 374 etc.

Iorgu Iordan, Toponimia romînească.